

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини

**Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
про стан дотримання та захисту прав і свобод людини і громадянина в
Україні у 2025 році**

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО УПОВНОВАЖЕНОГО	6
1. ПРАВА ПОСТРАЖДАЛИХ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ	
Права постраждалих внаслідок збройної агресії РФ	29
Забезпечення прав ВПО	40
Забезпечення права жителів тимчасово окупованих територій	56
РЕКОМЕНДАЦІЇ	56
2. ДОТРИМАННЯ НОРМ МГП ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ. ПОВОДЖЕННЯ З ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИМИ, НЕЗАКОННО ЗАТРИМАНИМИ ЦИВІЛЬНИМИ ТА ДЕПОРТОВАНИМИ	
Поводження з українськими військовополоненими	62
Порушення прав цивільного населення на ТОТ України	69
Звільнення осіб, позбавлених свободи внаслідок збройної агресії проти України	75
Переміщення (евакуація) цивільних громадян із ТОТ та території РФ	76
Державна підтримка осіб, позбавлених свободи внаслідок збройної агресії проти України	78
Повернення дітей	81
Щодо реалізації прав осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, і членів їхніх сімей	82
Поводження з військовополоненими держави-агресора	86
РЕКОМЕНДАЦІЇ	87
3. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ Й ОБОРОНИ	
Забезпечення прав військовозобов'язаних і призовників	90
Проходження альтернативної служби під час дії воєнного стану	103
Реалізація прав військовослужбовців і працівників правоохоронних органів	105
Додержання прав ветеранів, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, захисників та захисниць України	113
РЕКОМЕНДАЦІЇ	122

4. ПРАВА ДИТИНИ

Права дитини в умовах правового режиму воєнного стану	126
Ситуація з додержанням прав дитини в закладах системи інституційного догляду та виховання	153
Забезпечення повернення з-за кордону до України дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування	169
Право дитини на освіту	171
Право дитини на охорону здоров'я	180
Право дитини на соціальний захист	186
РЕКОМЕНДАЦІЇ	189

5. СОЦІАЛЬНІ, ЕКОНОМІЧНІ, КУЛЬТУРНІ ПРАВА ТА ПРАВО НА БЕЗПЕЧНЕ ДОВКІЛЛЯ

Право на соціальний захист	196
Право на охорону здоров'я	203
Вплив реформи медико-соціальної експертизи на права громадян у сфері охорони здоров'я та соціального захисту	208
Право на безпечне довкілля	210
Додержання прав осіб, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС	216
Права у сфері культури	222
Право на освіту	226
Право на працю	229
Право власності	234
Права споживачів	239
РЕКОМЕНДАЦІЇ	246

6. НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРЕВЕНТИВНИЙ МЕХАНІЗМ. ПРАВА ЛЮДИНИ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ

Національний превентивний механізм	251
Стан дотримання прав людини в місцях несвободи за сферами управління	255
Системні порушення прав людини в місцях несвободи, виявлені за результатами розгляду індивідуальних скарг	295
РЕКОМЕНДАЦІЇ	308

7. ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА І ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ

Процесуальні права у цивільному та адміністративному судочинстві	323
Процесуальні права у кримінальному провадженні	327
Права людини і конституційне судочинство	339
Права людини і Європейський суд з прав людини	341

РЕКОМЕНДАЦІЇ	342

8. ІНФОРМАЦІЙНІ ПРАВА

Захист персональних даних	344
Право на інформацію	353
Право на звернення	361
Просвітницькі заходи щодо реалізації та захисту права громадян на звернення і доступу до публічної інформації	365
Проведення перевірок дотримання прав людини і громадянина на звернення та інформацію	366

РЕКОМЕНДАЦІЇ	366

9. РІВНІ ПРАВА

Протидія дискримінації	368
Запобігання домашньому насильству	382
Сексуальне насильство, пов'язане зі збройною агресією РФ проти України	389
Торгівля людьми	390
Право на свободу світогляду і віросповідання	394
Захист прав національних меншин (спільнот) України та корінних народів України	397
Громадянські та політичні права	407

РЕКОМЕНДАЦІЇ	418

10. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Співробітництво з міжнародними організаціями	423
Співробітництво з національними інституціями з прав людини	427
Взаємодія з іноземними дипломатичними установами та протокольне забезпечення	431
Дотримання прав громадян України за кордоном	436
Забезпечення прав людини в контексті Європейської інтеграції	445

РЕКОМЕНДАЦІЇ	449

11. ПРАВА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР

АР Крим та Севастополь	452
Вінницька область	466
Волинська область	483
Дніпропетровська область	498
Донецька та Луганська області	516
Житомирська область	533
Закарпатська область	558
Запорізька область	592
Івано-Франківська область	618
Місто Київ та Київська область	638
Кіровоградська область	656
Львівська область	676
Миколаївська область	695
Одеська область	707
Полтавська область	722
Рівненська область	736
Сумська область	753
Тернопільська область	769
Харківська область	786
Херсонська область	808
Хмельницька область	822
Черкаська область	837
Чернівецька область	851
Чернігівська область	868
Список скорочень	889
Додаток 1. Стан виконання рекомендацій Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, наданих у Щорічній доповіді про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2024 році	896
Додаток 2. Узагальнені рекомендації Уповноваженого, надані у Щорічній доповіді за 2025 рік	973

ВСТУП

Ми часто говоримо про права людини як про щось юридичне. Але в умовах 12 року збройної агресії Росії права людини — це про дуже людські й прості речі. Про те, чи є кому почути тебе, коли здається, що весь світ збайдужів.

2025 рік навчив мене дивитися на статистику інакше: за кожною цифрою — людина. За кожним зверненням — чиясь надія. І щодня я відчував, як війна торкається прав кожного й кожної — не абстрактно, а дуже конкретно: в очах матерів, у тремтінні голосів, у мовчанні людей, які занадто довго чекали відповіді.

Саме тому у 2025 році моя робота й робота команди Секретаріату Уповноваженого зосереджувалася там, де боліло найбільше. **Ми працювали одразу в дев'яти напрямках** — і кожен із них мав людське обличчя. Права дітей. Права військових, ветеранів, полонених і військовозобов'язаних. Права цивільних, незаконно утримуваних Росією. Права людей, які втратили дім, близьких, безпеку. Права пенсіонерів, людей з інвалідністю. Права національних меншин (спільнот), релігійних організацій. Права людей на інформацію. Права на справедливий суд. Паралельно ми виконували функції національного превентивного механізму — заходили туди, куди зазвичай не заглядають камери: у місця несвободи. Ми працювали й на євроінтеграційному напрямку, бо шлях України до ЄС неможливий без чесного погляду на те, як ми захищаємо людську гідність.

Усю цю роботу тримала команда: 544 людини — це 33 мої Представники по напрямках та в регіонах, 386 державних службовців, 76 експертів, 49 недержавних службовців. Це люди, які працюють у Києві й областях України, часто без гучних слів, але з великим внутрішнім стрижнем. І я скажу відверто: хоч навантаження зростало щомісяця — ми вистояли. Бо розуміли, заради чого.

Я покажу вам цифри. Це не просто статистика, це — історії. У 2025 році до мене звернулися 152 592 рази. За кожним зверненням — чиясь надія. 2 791 звернення були колективними — це 87 614 людей, які об'єдналися, бо інакше їх не чули. 149 801 — індивідуальні звернення. Порівняно з 2024 роком — плюс 24%. З 2023 — більше на 59%. З 2022 — кількість звернень зросла на 260%. Це не обов'язково означає, що порушень стало більше. Це означає, що люди почали говорити. Почали довіряти. Почали знати, що мають право. Ми отримали 68 542 усних і 84 050 письмових звернень, із яких 9 229 — без суті порушеного права. **На «гарячу лінію» зателефонували 63 025 разів.** Це дзвінки, які часто починаються зі слів: «Мені потрібна допомога».

Три провідні категорії заявників до Секретаріату Уповноваженого — це члени сім'ї військовополоненого, зниклого безвісти військовослужбовця; представники в інтересах члена родини; внутрішньо переміщені особи.

Якщо подивитися з іншого аспекту, то у 2025 році до нас звернулися 97 041 жінка і 50 295 чоловіків, стать заявника неможливо було визначити в 5 256 випадках. Найбільше звернень надійшло з Києва, Дніпропетровської, Київської, Харківської, Одеської та Львівської областей. Загалом через регіональну мережу до Секретаріату надійшло 11 853 звернення, із яких 5 507 подано заявниками особисто під час відвідування наших Представництв по всій країні, щоб отримати консультацію, або залишити звернення. З-за кордону до нас надіслали 1 237 звернень із 65 країн світу.

Для мене важливо не лише бачити цифри, а й чути кожную історію особисто. Саме тому я регулярно проводжу особисті прийоми громадян. За 2025 рік громадська приймальня в Києві прийняла 3 384 людини.

Загалом найбільш об'єктивними критеріями оцінки ефективності нашої інституції є те, що у 2025 році близько **1,5 млн** поновлених або потенційно поновлених прав людини.

Серед інших важливих цифр роботи.

Було здійснено 4 785 моніторингових візитів. Найбільше було проведено перевірок:

- щодо дотримання прав громадян, постраждалих внаслідок збройної агресії Росії проти України — 2 082, із них, зокрема, було перевірено 1 066 укриттів та бомбосховищ;

- прав дитини — 936;

- інформаційних прав — 481, зокрема 98 у сфері захисту персональних даних;

- здійснено відвідувань місць несвободи в межах реалізації функцій національного превентивного механізму — 626.

Крім того, мною, як Уповноваженим ВРУ з прав людини, було відкрито 6 161 провадження; підготовлено 151 подання; складено 35 протоколів про адміністративні правопорушення; опрацьовано 3 240 позицій до проєктів законів і підзаконних актів; надано 24 363 рекомендації органам державної влади.

Щоб зрозуміти темп: щодня Секретаріат Уповноваженого опрацьовував близько 12 законодавчих позицій, проводив близько 18 моніторингових візитів і отримував близько 580 звернень. І це якщо дивитися лише на кілька показників!

Окремо додам, що багато зусиль ми спрямували на правопросвітництво. Провели 2 730 заходів, якими охопили 1 мільйон людей із різних регіонів України. Серед найбільших наших заходів: **Міжнародна правозахисна конференція «Уроки України для світу: нові виклики у сфері захисту прав людини».** Ми провели цю конференцію до Дня прав людини — 10 грудня. Дати, яка в Україні має особливе значення: її встановили Указом Президента саме за ініціативи Секретаріату Уповноваженого. У 2025 році конференція відбулася вже вчетверте. З 157 людей долучилися до неї офлайн та онлайн — звичайні українці, правозахисники, журналісти, міжнародні друзі й партнери. В один момент ця розмова звучала по всій Україні — у кожному регіоні — і водночас за її межами: в Австрії, Польщі, Люксембурзі, Норвегії, Вірменії, Болгарії, Грузії, Португалії, Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії, Канаді та Чехії.

Пресконференція «Сміливі змінюють світ», приурочена до триріччя моєї діяльності на посаді Уповноваженого. У заході взяли участь 40 представників українських та зарубіжних медіа, деякі приїхали навіть із прикордонних громад, як от Сумщини. Окремим, надзвичайно емоційним акцентом стала виставка, присвячена історіям возз'єднання українських родин.

Форуми з представлення Щорічної доповіді Уповноваженого за 2024 рік, які відбулися в усіх регіонах України — і стали справжніми точками зустрічі держави та суспільства. В одній розмові об'єдналися місцева влада, правозахисники, активісти, експерти й громадські діячі — ті, хто щодня працює з реальними людськими історіями. На цих подіях говорили не абстрактно, а по суті: про конкретні практики підтримки дітей, ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, про рішення, які вже працюють у громадах, і ті, яких бракує. Це був не просто звіт про роботу за 2024 рік, а живий майданчик для обміну досвідом, ідеями та відповідями на складні виклики, з якими сьогодні стикається країна.

Представлення Спеціальних доповідей Уповноваженого — це ще одні важливі події, які показують реальний стан справ у різних сферах. Я презентував Спеціальні доповіді щодо стану додержання прав громадян на чисту та доступну воду в умовах дії правового режиму воєнного стану; про забезпечення освіти для дітей з тимчасово окупованих територій; щодо ситуації на ТОТ; щодо недопущення в Україні катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарань у 2024 році.

Також постійно знаходжуся у комунікації з засобами масової інформації: за 2025 рік провів 19 пресконференцій. Наша команда відповіла на 223 журналістських запити.

Ми здійснювали й інформаційні кампанії. Наведу конкретні приклади: **разом із Кіберполіцією запустили інформаційну кампанію протидії**

шахрайству на темі військовополонених та зниклих безвісти. Створили окремий посібник «Яким може бути шахрайство та як йому протидіяти?» Тут зрозуміло і просто — як розпізнати шахрайські схеми, як перевіряти інформацію та куди звертатися, якщо виникли підозри. **Охоплення — 700 000 людей по всій країні.**

Здійснили інформаційну кампанію про захист персональних даних і право на безпечний доступ до інформації. Опублікували 54 матеріали — кожен із них допомагав зрозуміти, чому персональні дані мають цінність і як їх захищати. **360 000 людей** по всій країні дізналися більше з цієї теми.

У межах щорічної акції «16 днів проти насильства» ми провели інформаційну кампанію: вона була про підтримку і про право кожної людини жити без страху. Створену наприкінці минулого року окрему брошуру на цю тему широко розповсюджено серед громадськості. **Охоплення — 80 000 людей.** Протидія насильству починається з усвідомлення. А зміни починаються тоді, коли ми перестаємо мовчати.

Провели інформаційну кампанію про те, як Росія намагається вербувати українських дітей до вчинення злочинів. Говорили просто про складне: як виглядає вербування, чому воно працює і як вчасно зупинити цей вплив. За підсумками кампанії я звернувся до Міністерства освіти і науки з пропозицією впровадити правопросвітницькі заходи на цю тему в закладах освіти.

Організували **інформаційну кампанію «Ти маєш право»** — її запустили у соціальних мережах, аби люди простими словами дізнавалися про свої права: 10 роз'яснювальних відео. **Охоплення — 200 000 людей.** Це все — чіткий вибір щодня ставати на бік людини. І коли ми говоримо про цей вибір, насамперед слід думати про тих, хто найбільш вразливий у час війни — про дітей.

Також поділюся з вами порталом інформаційних брошур. На ньому ви можете знайти актуальні брошури та інформацію про права людини в Україні.

Я поставлю дуже просте запитання: що відчуває дитина, коли світ раптом перестає бути безпечним?

Це питання — не просто риторика, а фундамент, на якому будується весь захист прав дитини. У 2025 році до мене звернулися **3 426 разів щодо порушень прав дитини**. Кожне з цих звернень — це 3 426 історій. Ми провели 826 відвідувань та 110 безвиїзних моніторингів, надали 8 139 рекомендацій, відкрили 673 провадження, опрацювали 231 нормативно-правовий акт, підготували 57 актів реагування. У підсумку — права 14 927 дітей були поновлені.

Наша робота була зосереджена **на базових правах**: на життя, сім'ю, освіту, медичну допомогу, захист від насильства й гідне ставлення. Часто це означає не загальні рішення, а точкове втручання. Один із таких випадків — повернення трирічного хлопчика з Каїру, який опинився за кордоном без матері. Для системи це «кейс». Для працівників нашого Секретаріату — це дитина, яка не мала залишатися сам на сам зі світом. І тому ми поїхали за нею — 3 600 кілометрів. 50 годин у дорозі. І хлопчик знову був з рідними в Україні.

Окремо — тема, яка болить найбільше. **Депортовані й примусово переміщені діти**. Діти, у яких забирають дитинство, сім'ю, друзів — силою, примусово, жорстоко. Станом на 31 грудня 2025 року в межах ініціативи Президента України Bring Kids Back UA ми повернули 1 943 дитини з тимчасово окупованих територій та Росії, із них 667 дітей — за 2025 рік (Секретаріат Уповноваженого повернув 410 дітей, із них у 2025 році — 194). Загалом повернення дітей — це складна і довга робота держави, громадських організацій та міжнародних партнерів, серед яких — Держава Катар і Перша Леді США. Я ніколи не забуду 31 жовтня 2025 року, коли ми зустрічали дітей із Новопетрівської спеціальної школи з Миколаївщини. Під час окупації Снігурівки їх депортували до Росії, згодом вони опинилися в Грузії. Діти пройшли через зовсім дорослі випробування, але нам вдалося повернути їм дитинство.

Я завжди кажу: просто повернути — недостатньо. Потрібно допомогти жити далі. Саме тому ми створили **Центри захисту прав дитини: у Києві, Харкові, Луцьку, Рівному, Дніпрі**. Вони працюють на принципах моделі «Барнакус»: діти дають свідчення у присутності психологів, у безпечному середовищі, де їх не лякають, ачують. Тут відновлюються не лише освітні, соціальні та інші права, а й довіра до дорослих та держави.

І ще одна річ, у яку щиро вірю: дитина має знати свої права ще до того, як їх порушать. Саме так з'явилася ініціатива **Шкільних та Студентських Омбудсманів**. Це 1 581 школяр у 16 областях України і 45 студентів у п'яти регіонах, які не мовчать, коли стикаються з булінгом, дискримінацією чи

несправедливістю. Вони вже зараз вчаться бути відповідальними за справедливість.

Переконали: захист прав дитини — це не гуманітарна опція. Це стратегічне рішення. Бо кожна дитина, яку ми захистили сьогодні, — це дорослий, який завтра не дозволить зламати цю країну. І саме так твориться майбутнє — не колись, а зараз.

І водночас наше майбутнє продовжується тоді, коли ми захищаємо права тих, хто захищає нас. З 2022 року і до сьогодні повернення наших людей додому — один із моїх особистих обов'язків. У 2025 році ця робота не припинялася ні на день. Загалом від початку повномасштабного вторгнення у межах роботи Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими, станом на 31 грудня 2025 року вдалося повернути **7 391 наших громадян, серед них 425 — цивільних**. Лише за 2025 рік проведено 11 обмінів і повернуто 3 435 людей: 3 180 військових і 255 цивільних, яких незаконно утримували в неволі. За кожною цифрою — людина, яка вижила. І родина, яка дочекалася.

Під час кожного обміну працівники Секретаріату Уповноваженого одними з перших зустрічають тих, хто повертається. Ми фіксуємо їхній стан, слухаємо свідчення, збираємо докази того, що відбувалося в полоні. Це важка правда, але вона має бути задокументована. Бо справедливість починається з фіксації злочину. 2025 рік дав надію в середині року — через **стамбульські домовленості**. Відбулося три раунди перемовин, до роботи яких Секретаріат Уповноваженого також був залучений. Фактично Росія виконала лише домовленості першого раунду у форматі «1000 на 1000». Наприкінці року процес знову був заблокований. І це ще раз доводить: для Росії люди — не цінність, а лише інструмент тиску.

Попри це, як Уповноважений, я продовжую **системну гуманітарну комунікацію з російською уповноваженою з прав людини**. Вона стосується зниклих безвісти, доступу міжнародних організацій до полонених і забезпечення базових прав українців у неволі. За весь час нам вдалося передати 5 000 посилок і 5 000 листів військовополоненим. Для когось це просто цифри. Для полоненого — це знак, що про нього пам'ятають і чекають.

Також на кожній зустрічі з російською уповноваженою з прав людини я порушую питання умов утримання наших громадян у російській неволі. Бо тортури — це не виняток, а система.

Відповідно до інформації, наданої в Доповіді Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні щодо ситуації з правами людини в Україні у період з 01 червня 2025 року по 30 листопада 2025 року, 185 із 187 опитаних, звільнених

українських військовополонених, надали свідчення про катування та жорстоке поводження в полоні. Це більше ніж 98%. Цю правду неможливо ігнорувати.

Ще одна болюча реальність 2025 року — зростання кількості позасудових страт українських військовополонених. **Офіс Генерального прокурора у відповідь на запит Секретаріату Уповноваженого повідомив, що станом на кінець року в Україні розслідували 105 кримінальних проваджень щодо вбивства 337 наших військових у полоні.** На кожен такий випадок я реагував і передавав усю наявну інформацію до ООН та МКЧХ. Бо ці злочини мають бути зафіксовані. І винні нестимуть відповідальність.

Окремий сектор цієї роботи — **родини військовополонених і зниклих безвісти.** Це люди, які живуть між надією і невідомістю. Упродовж 2025 року ми провели з ними **610 зустрічей у Києві та регіонах України, у яких взяли участь 41 350 осіб.** Що важливо: за нашої спільної ініціативи усі мої представники беруть участь у регіональних робочих групах Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими, а у восьми областях вони їх очолюють: Дніпропетровській, Житомирській, Полтавській (зокрема для жителів Сумської області), Тернопільській, Закарпатській, Хмельницькій, Черкаській та Чернівецькій.

Серед наших пріоритетів — і надзвичайно важлива робота з повернення цивільних, яких незаконно затримала Росія. Цивільну людину забирають із дому — без суду, без пояснень, без права на дзвінок. Згідно з даними реєстру Національного інформаційного бюро, відомо про 15 443 цивільних українців, зниклих та незаконно затриманих Росією. **Країна-агресор через МКЧХ повідомила лише про 867 цивільних осіб, утримуваних у неволі (за даними реєстру згаданого вище).** У 2025 році нам вдалося повернути 255 цивільних. Серед них — журналісти, волонтери, медики, політичні в'язні, звичайні громадяни. Дехто провів у неволі роки — їх затримали ще з 2014 року. Єдина «провина» — лише в тому, що ти українець. Загалом від початку повномасштабного вторгнення станом на 31 грудня 2025 року ми повернули 425 цивільних, а разом із військовополоненими — 7 391 людину. Але я ніколи не назву це успіхом. Так, це вагомий результат. Але ще тисячі чекають визволення.

За моєю ініціативою у складі Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими була **створена окрема Робоча група з питань цивільних осіб, яку очолює мій Представник в системі органів сектору безпеки і оборони.** Робоча група взяла на себе контроль за реалізацією закону про соціальний і правовий захист незаконно викрадених цивільних. З'явилася і «Дорожня карта прав» — простий, зрозумілий інструмент для людей, звільнених із неволі та їхніх родин. Бо людина в біді має отримувати не лабіринт процедур, а чіткий шлях.

Паралельно ми працювали над евакуацією цивільних із тимчасово окупованих територій і з Російської Федерації. Підкреслю: це окрема робота Секретаріату Уповноваженого, незалежна від інших механізмів повернень. У 2025 році нам вдалося вивезти 363 дорослих цивільних українців. Це складні маршрути й надзвичайна відповідальність. Але кожен такий виїзд — це ще одна врятована історія.

Загалом за 2025 рік у цьому напрямку ми отримали 44 783 звернення, здійснили 59 моніторингових візитів (щодо дотримання прав ветеранів; прав військовополонених, утримуваних Україною; до ТЦК та СП й місць реабілітації оборонців України), надали 41 рекомендацію, відкрили 139 проваджень, опрацювали 455 проєктів нормативно-правових актів. За результатами цього вдалося поновити права 4 579 людей.

Якщо говорити щодо категорій, то найбільше звернень надійшло від членів сімей військовополонених, зниклих безвісти військовослужбовців — 26 735, представників заявників, зокрема адвокатів, — 4 847, військовослужбовців та правоохоронців — 1 680. І кожне звернення вимагало не формальної відповіді, а відповідальності.

У фокусі уваги і **ветеранська політика**: від ветеранів та їхніх родин отримали 2 077 звернень. 32% із них стосувалися **затримки** в призначенні та виплаті одноразової грошової допомоги за загиблого військового. Виявляли і системні порушення прав ветеранів: незаконне обмеження пенсій, затягування встановлення інвалідності, невиконання норми про забезпечення житлом, відсутність єдиного підходу до вшанування пам'яті загиблих. Окремий, але важливий акцент цієї роботи — моніторинг дотримання прав ветеранів у регіонах, за яким напрацьовували конкретні рекомендації щодо створення інфраструктури, яка дозволяє ветеранам не виживати, а жити.

Водночас я постійно стикаюся з системною проблемою: профільний Закон України про статус ветеранів ухвалили ще у 1993 році. **За понад тридцять років він істотно застарів** — значна частина передбачених ним гарантій фактично залишилася декларативною, а правове регулювання ветеранської сфери стало фрагментованим, суперечливим і складним для практичного застосування.

Навіть після початку збройної агресії проти України у 2014 році, а також після створення у 2018 році Міністерства у справах ветеранів України **комплексного та системного оновлення державної ветеранської політики так і не відбулося.**

У результаті сьогодні від недосконалості цієї системи знову страждають ті, кого держава мала би захищати, насамперед — ветерани та члени їхніх сімей.

Окремо важлива тема: у 2025 році спостерігається тенденція, що працівники ТЦК та СП проводять силові затримання та перевірку документів у

такий спосіб, що це порушує права громадян. Людей силоміць доставляють до територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, не маючи на це повноважень. Часто ці співробітники закривають обличчя балаклавами, не використовують бодікамери. У 2025 році **6 127 звернень до мене стосувались ознак порушень прав під час мобілізації**. Ішлося про незаконні затримання, а також поверхневі медичні огляди, проблеми з відстрочками. На кожне звернення була реакція — запити, перевірки, дії в межах моїх повноважень. За результатами зафіксовано низку системних, кадрових, правових та організаційних проблем і надано відповідні рекомендації щодо їх усунення.

Наприкінці року з'явилася й інша тенденція: неправомірні дії громадян щодо працівників ТЦК та СП. Тому наголошую: мобілізація не може відбуватися поза законом. Порушення прав — неприпустиме з будь-якого боку. Закон має бути єдиним мірилом відповідальності.

Жителі ТОТ, ВПО, біженці — війна залишає сліди на мільйонах.

Станом на 29 грудня 2025 року 4 млн 619 тис. українців залишалися внутрішньо переміщеним (за даними Національної соціальної сервісної служби України у відповідь на лист Секретаріату Уповноваженого), ще **8 млн 488 тис. перебували за кордоном згідно з даними Міністерства закордонних справ України**. Втрачені домівки, зруйновані життя, документи, які згоріли разом із будинками, і постійне питання: що далі?

На тимчасово окупованих територіях Росія системно знищує саму ідею прав людини. Приватне житло самовільно визнають таким, що не має власника (безхазяйним), і відбирають. Дітей мілітаризують через освіту. Людей примушують отримувати російські паспорти під загрозою депортації. Інформаційний простір зачищають і замінюють пропагандою. Це не хаос. Це чітка, спланована політика примусової інтеграції — з грубим порушенням усіх базових прав.

Упродовж 2025 року до мене надійшло 6 631 звернення від ВПО, 394 — від жителів ТОТ та 137 — від постраждалих внаслідок збройної агресії. Ми працювали, щоб для них були доступні пенсії, соціальні виплати, освіта, відновлення документів. Це не гучні рішення, але саме вони дозволяють людям не зламатися. Ми здійснили 2 082 моніторингові візити, надали 6 991 рекомендацію, відкрили 1 827 проваджень, опрацювали 106 нормативно-правових актів. За результатами цього вдалося поновити права 41 684 людей.

Окремо про моніторингові візити. Системно **моніторили умови проживання ВПО**. За рік здійснили 819 візитів і надали 2 377 рекомендації. Частина з них уже виконана, частина — у процесі виконання. І це означає дуже конкретні речі: тепло, доступність, людські умови.

Запустили перевірки укриттів і бомбосховищ. Бо право на життя не закінчується з оголошенням тривоги. У 2025 році ми перевірили 1 066 об'єктів цивільного захисту, 80 із них виявилися недіючими. Ми надали 3 996 рекомендацій: аптечки, вода, безбар'єрність, навігація. Укриття має бути місцем порятунку, а не черговим ризиком. **І нарівні з цим стоїть обов'язок подбати, щоб соціальні та економічні права були гарантовані для найвразливіших.**

Охорона здоров'я, освіта, праця, соціальні виплати, право на безпечне для життя та здоров'я довкілля, збереження української ідентичності та інші права — це базові речі, без яких роль держави втрачає сенс. Важливим є і захист прав споживачів, майнових прав в умовах дії правового режиму воєнного стану. Ми отримали 4 940 звернень щодо таких питань. Здійснили 109 моніторингових візитів. Надали 584 рекомендації та 1 310 позицій до нормативно-правових актів. Відкрили 695 проваджень. Направили 7 подань. Поновили права 23 304 осіб.

Ми провели дослідження щодо прав громадян на чисту та доступну воду. З'ясували реальну ситуацію з водопостачанням: 76% громадян повідомили про перебої з водою під час воєнного стану, лише 53% мають доступ до води під час відключень світла, а 69% не п'ють воду з-під крану без додаткового очищення. У низці громад тарифи на воду та водовідведення втричі перевищують середні показники у великих містах, при цьому якість послуг часто залишається незадовільною. Усі ці результати показані у моїй Спеціальній доповіді щодо стану додержання прав громадян на чисту та доступну воду в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Хочу також порушити дуже важливу тему — соціальний захист громадян. Адже це питання — це не про цифри в бюджеті. А про те, чи можуть люди гідно жити. На жаль, я спостерігаю тривожну картину: права людини у соціальній сфері порушуються системно. Пенсії, державні допомоги, пільги, житлові субсидії — усе те, що має бути опорою для людини в складний час, дедалі частіше стає джерелом стресу й відчаю.

На цю ж тему — і захист прав постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи. Громадяни звертаються до нашої інституції щодо доплат до пенсій непрацюючим пенсіонерам, які проживають на території радіоактивного забруднення. Внаслідок впровадження Законом України «Про Державний бюджет України на 2025 рік» нових умов для набуття права на зазначену доплату, які не передбачені Законом України «Про статус і соціальних захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», право на отримання доплати порівняно з кінцем 2024 року втратили понад 32 тисячі людей. Заборгованість за рішенням суду щодо цих виплат постійно накопичується через колізії у законодавстві. З приводу неконституційності подібних положень законодавства щодо вказаних доплат ще два роки тому я

направив Конституційне подання до Конституційного суду України, але проблема так і залишається невирішеною.

Ще одна проблема в цій сфері, через яку люди місяцями не отримували допомоги: передача функцій із призначення соціальних допомог до Пенсійного фонду. На папері — реформа. У реальності — понад 17 тисяч неопрацьованих звернень. Лише після втручання Секретаріату Уповноваженого кошти дійшли до частини адресатів — із запізненням на пів року.

Загалом в Україні є низка категорій громадян, для яких кожен день стає викликом: малозабезпечені сім'ї, пенсіонери, люди з інвалідністю — ті, кому допомога потрібна найбільше. Тут би стала у нагоді адресна підтримка громадян, коли замість виплат «усім» — підтримка для тих, хто живе з мінімальним доходом або опинився у складних життєвих обставинах. Це правило тепер стосується і пільг: сам статус більше не гарантує допомоги, вирішальним стає рівень доходу.

Так, була запроваджена програма «зимова підтримка» — 1000 гривень. Для мільйонів українців це стало ще одним тестом на спроможність держави. За даними Мінекономіки таку допомогу отримали 9,3 мільйона людей. Але є й ті, які втратили право через технічні збої, неактуальні дані, помилки в реєстрах. Людина могла фізично не виїжджати з України — але система «вирішувала» інакше. І навіть коли прикордонна служба спростовувала ці дані, відновити право було майже неможливо через завершення строків подання заяв. Лише звернення до Прем'єр-міністра України дозволило одній із заявниць отримати допомогу — і то з другої спроби, через рік.

У 2025 році держава й надалі шукала механізми швидкої підтримки громадян, однак сама по собі швидкість ще не є синонімом справедливості. Урядова програма одноразової виплати 1000 гривень «зимова підтримка», запроваджена постановою Кабінету Міністрів у листопаді 2025 року, стала прикладом універсального підходу: однакова сума для всіх, незалежно від того, наскільки вразливою є людина насправді. Такий інструмент може давати політичний і комунікаційний результат, але він не здатний замінити повноцінну соціальну політику. Держава справедливості — це не держава символічних однакових жестів для всіх. Це держава, яка має і волю, і точність спрямовувати більший ресурс туди, де потреба є найбільшою. Масштаб цієї нерівності добре видно на прикладі пенсіонерів. Мільйони людей в Україні живуть на дуже низькі пенсійні виплати, які ледве покривають базові потреби. За таких умов однакова сума для всіх не усуває нерівність, а лише маскує її. Для одних це відчутна частина місячного бюджету, для інших — майже непомітний бонус. Саме тому значно справедливіше було б спрямовувати більший обсяг допомоги тим, хто справді цього потребує найбільше.

Загалом соціальна політика у воєнний час повинна будуватися не на зручності для системи, а на справедливості для людини. Це означає кілька простих речей: більший ресурс — тим, хто перебуває у найбільшій вразливості; менше універсальних символічних виплат; більше чітких, зрозумілих і людських правил; жодних рішень, які формально виглядають рівними, але по суті лише поглиблюють нерівність.

Житлові субсидії стали ще одним прикладом того, як недосконалий обмін даними може коштувати людині останнього. Понад 18 тисяч рішень про припинення субсидій були ухвалені через «перебування за кордоном». Проте такі факти під час перевірок за конкретними зверненнями до мене не підтвердилися. В одній із справ субсидію припинили через перетин кордону у 2020 році та не врахували факт повернення в Україну. Її поновили. Але людина не дожила до виплати — вона померла.

Крім цього, порушувалися права громадян на своєчасну і належну медичну допомогу, на безоплатні ліки й медичні вироби, на оцінювання стану здоров'я, на доступ до лікування. Особливо боляче це вдарило по тих, хто не має запасу часу — по людях із рідкісними (орфанними) захворюваннями.

На виконання моїх рекомендацій лише у січні 2026 року МОЗ було прийнято нормативно-правовий акт, спрямований на покращення доступу до діагностики й лікування пацієнтів з рідкісними (орфанними) захворюваннями.

А тепер — ще одна тема, про яку в умовах війни говорять пошепки, але яка надзвичайно важлива: право на біологічне батьківство і материнство. За інформацією НСЗУ, у 2025 році лікування безпліддя за допомогою допоміжних репродуктивних технологій стало доступнішим. Укладено 44 договори — це вдвічі більше, ніж роком раніше. Кількість пацієнтів зросла у 3,5 раза — понад 6,6 тисяч людей скористалися цією можливістю. Але географія доступу залишається нерівною: у 10 областях такі послуги взагалі недоступні. Це лише кілька прикладів, які показують: соціальна, економічна політика — це не про гучні програми і разові виплати. Це про системну відповідальність. Детальніше про те, що стосується захисту соціальних, економічних, культурних та екологічних прав, буде розкрито в 5 розділі Щорічної доповіді.

Міжнародний збройний конфлікт — це не абстрактні слова з дипломатичних документів. Поряд із цим люди кожного дня потерпають від російської агресії. Це вибухи, коли ти мирно спиш у своєму ліжку. Це школи, у які більше ніколи не зайдуть діти. Це лікарні, по яких б'ють, коли там оперують людей. І це системне, свідоме порушення міжнародного гуманітарного права.

2025 рік для України став роком постійних загроз: лише чотири дні він дарував спокій без обстрілів безпілотниками та ракетами. За інформацією офіційної фандрайзингової платформи України UNITED 24, за цей час

пролунало 19 033 сигнали повітряної тривоги, а російські війська здійснили масовані удари по цивільній інфраструктурі, випустивши 2,4 тисячі ракет різних типів та залучивши 100 тисяч безпілотників.

За інформацією, опублікованою Моніторинговою місією ООН з прав людини в Україні, 2025 рік став **найсмертоноснішим** для цивільного населення за весь час повномасштабної війни. Загинули 2 514 людей, 12 142 отримали поранення — на 31% більше, ніж у 2024 році. Удари по Києву, Тернополі, Кривому Рогу, Сумах — це не помилки. Це навмисний терор проти мирних міст. Це показовість, що для Росії немає нічого святого, — удари були спрямовані навіть тоді, коли люди просто йшли до церкви...

Загалом від 24 лютого 2022 року **Росія вбила 15 172 мирних людей**, близько **41 378** цивільних отримали поранення. Також **686** дітей загинули, **2 380** дітей були поранені. Зазначені цифри з підконтрольної Уряду України території, а скільки росіяни вбили на ТОТ — неможливо верифікувати.

У 2025 році я був у Харкові і спілкувався з мамою, яка втратила свого 11-річного сина через російський обстріл: вона створила виставку «Ангели Харківщини». Це фотовиставка пам'яті загиблих дітей. Особисто для мене це був знак: війна забирає життя, але не може стерти любов і пам'ять. Тому ми маємо говорити про це гучно.

Поряд із життям руйнуються і матеріальні речі: понад 250 000 будинків — місць, де люди будували сім'ї, ростили дітей, створювали спогади — були зруйновані або пошкоджені.

Страждають не лише домівки: станом на кінець 2025 року: 4 456 закладів освіти — місць, де діти отримували знання і мріяли про майбутнє, були пошкоджені, 408 із них — зруйновані повністю. 2 551 об'єкт охорони здоров'я — лікарні, поліклініки, аптеки — постраждали або були знищені.

І наші культурні об'єкти теж не оминули руйнації, за інформацією Міністерства культури України: **1 640 пам'яток** культурної спадщини та **2 446 об'єктів** культурної інфраструктури були пошкоджені або знищені. Росія руйнує і релігійні об'єкти, станом на лютий цього року, за інформацією проєкту «Релігія в огні»: 742 об'єкти пошкоджені або зруйновані повністю. Це не просто будівлі — це наші історії, наші традиції, наша пам'ять.

Удари агресора не лише ускладнюють життя — вони відбирають у людей права. Забирають світло і тепло, коли Росія обстрілює енергетичну інфраструктуру. Що це, як не терор і не геноцид?

Але навіть у цих умовах Україна не перестас захищати своїх громадян — не лише вдома, а й за кордоном.

У 2025 році ми продовжили розширювати міжнародну мережу моїх Представників і Радників за кордоном, які здійснюють свою діяльність на громадських засадах. Станом на грудень 2025 року діють 6 Представників і 19 Радників у 24 країнах світу. Ця мережа працює для мільйонів українців, які перебувають під тимчасовим захистом або в інших міграційних статусах. З-за кордону до нас надійшло 1 237 звернень від громадян України з 65 країн світу. Здійснили 13 міжнародних моніторингових візитів, надано 23 рекомендації. Мною, як Уповноваженим, особисто було проведено 126 зустрічей із міжнародними партнерами і здійснено 22 закордонні візити.

Це щоденна, неопублічна робота: індивідуальний супровід звернень, взаємодія з урядами, омбудсманами, правозахисними інституціями. Один із таких кейсів — захист прав українця **Сергія Кузнєцова**, якого заарештували в Італії за обвинуваченнями у справі щодо «Північного потоку». Ми домоглися забезпечення його базових прав — на медичну допомогу, зв'язок із родиною, гідні умови утримання та правовий захист в Італії. Таку ж роботу продовжуємо після його екстрадиції до Німеччини, бо громадянство — це не формальність, а відповідальність держави.

Окремою платформою для координації міжнародних зусиль у сфері захисту прав людини стала Робоча група з людського виміру, яка функціонує під співголюванням України, Канади та Норвегії. З моменту створення робочої групи проведено 11 засідань, з яких 4 — у 2025 році. Під час засідань розглядалися питання повернення депортованих та примусово переміщених українських дітей, військовополонених та цивільних осіб, які утримуються на території Російської Федерації або перебувають на тимчасово окупованих територіях України. Це складний і тривалий процес, однак він має принципове значення, оскільки сприяє консолідації міжнародних зусиль і забезпечує постійну увагу міжнародної спільноти до цих критично важливих гуманітарних питань.

Ще одним стратегічним результатом 2025 року стало розширення Міжнародної коаліції за повернення українських дітей. Станом на кінець року Коаліція об'єднувала 46 членів, серед яких 43 держави та 3 міжнародні організації, а також 4 держави у статусі спостерігачів. Упродовж 2025 року до Коаліції приєдналися Князівство Андорра, Князівство Монако, Рада Європи, ЄС та ПА ОБСЄ. Проблема депортації та примусового переміщення українських дітей уже вийшла за межі виключно національного питання та набула глобального виміру, ставши викликом для міжнародної спільноти, що потребує консолідованих, рішучих і скоординованих дій.

Окрім цього, у 2025 році було проведено активну роботу у межах міжнародного співробітництва з національними інституціями з прав людини та інституціями омбудсмана. Активна позиція інституції у міжнародному

правозахисному середовищі підтверджується обранням мене на керівні посади у відповідних міжнародних об'єднаннях: у березні 2025 року я став членом Правління Європейської мережі національних інституцій з прав людини (ENNHRI) та альтернативним членом Бюро Глобального альянсу національних інституцій з прав людини (GANHRI), а у червні 2025 року — членом Європейської регіональної Ради директорів Міжнародного інституту омбудсмена (IOI). Така участь сприяє інтеграції української національної інституції з прав людини до глобальної та європейської системи захисту прав людини, посиленню міжнародної солідарності з Україною в умовах збройної агресії Російської Федерації.

Окремої уваги заслуговує діяльність інституції **у контексті європейської інтеграції України**, зокрема щодо забезпечення врахування стандартів прав людини та виконання міжнародних зобов'язань України в межах переговорного процесу. Права людини — не формальний критерій для вступу в ЄС, а основа переговорного процесу. У 2025 році Секретаріатом Уповноваженого опрацьовано 167 запитів (листів) від інших органів державної влади в межах євроінтеграційного процесу. У контексті вступу України в ЄС, як Уповноважений, я забезпечую незалежний моніторинг дотримання прав людини, принципів верховенства права та демократичних стандартів, що є ключовими критеріями прогресу держави на шляху до членства в ЄС. Мій Представник з міжнародного співробітництва та європейської інтеграції є членом делегації України для участі у переговорах з Європейським Союзом щодо укладення Угоди про вступ України до ЄС. Шляхом долучення до переговорного процесу, підготовки та реалізації дорожніх карт реформ, переговорних процесів, а також надання правових позицій і правозахисних рекомендацій до законодавчих ініціатив та стратегічних документів наша інституція сприяє впровадженню стандартів Європейського Союзу, приведенню національного законодавства у відповідність до асquis ЄС та виконанню Україною євроінтеграційних зобов'язань, виступаючи гарантом дотримання прав людини у цьому процесі.

Паралельно ми зміцнювали регіональну мережу в Україні. Сьогодні це **24 регіональні Представництва і 26 приймалень.** Мої Представники працюють у **всіх регіонах України** (Представник по Донецькій і Луганській областях — у Дніпрі, Представник по АР Крим та міста Севастополя — у Києві). У 2025 році було відкрито **5 нових Центрів захисту прав людини та 4 Центри захисту прав дитини:** у **Харкові — Центр захисту прав дитини** (за сприяння UNICEF, Урядів Французької Республіки та Королівства Норвегії); у **Луцьку — Центр захисту прав дитини** (за сприяння UNICEF та Уряду Королівства Норвегії); у **Рівному — Центр захисту прав дитини** (за сприяння Уряду Республіки Корея та Корейського агентства міжнародного співробітництва (KOICA)); у **Дніпрі — Центр захисту прав дитини** (за сприяння Уряду Республіки Корея та KOICA); у **Житомирі — Центр захисту прав людини** (за

сприяння Уряду Естонської Республіки); в Ужгороді — Центр захисту прав людини (за сприяння УВКБ ООН та партнерської неурядової організації NEEMIA), у Чернігові — Центр захисту прав людини (за сприяння Уряду Латвійської Республіки); у Хмельницькому — Центр захисту прав людини (за сприяння УВКБ ООН), у Тернополі — Центр захисту прав людини (за сприяння УВКБ ООН та місцевої влади).

Це означає одне: людина може прийти по допомогу не «колись», а тут і зараз. Водночас у цій роботі нас спіткала і страшна реальність: **наше Представництво в Сумах було знищене внаслідок російського ракетного обстрілу 13 квітня 2025 року**. Тоді ворог вдарив по мирному місту під час Вербної неділі. Ми не зламалися та згодом відновили його в іншому приміщенні, бо знаємо: для людей у регіоні це не «офіс», а надія. І навіть у війні, навіть після руйнувань, ми маємо бути там, де нас потребують. Я особисто відвідував це зруйноване Представництво, а також їздив у поїздки в регіони: за 2025 рік здійснив 12 таких візитів. Це були відвідування багатьох регіональних представництв, спілкування з місцевими органами влади, організація зустрічей із родинами військовополонених і зниклих безвісти за особливих обставин.

Права для всіх: незалежно від поглядів і походження. Кожному і кожній в Україні повинні гарантуватися права людини — незалежно від того, **звідки людина, якої вона віри чи національності**. Попри це ми отримали **1 756 звернень щодо порушення рівних прав і свобод, прав національних меншин (спільнот), політичних та релігійних поглядів**. А також здійснили **174 моніторингові візити**, надали 684 рекомендації, опрацювали 190 проєктів нормативно-правових актів і відкрили 199 проваджень. Вдалося поновити права 157 людей.

Саме так, завдяки нашій ініціативі, врегулювали питання видачі закордонних паспортів, оформлених дітям, незалежно від того, хто з батьків подає заяву.

Ми сприяли розширенню можливості виїзного документування для жителів віддалених і постраждалих від війни територій, а також сприяли ухваленню державного стандарту соціальної послуги з пристосування житла для осіб з інвалідністю. Кожна з цих змін — як маленький міст, що з'єднує людей із їхнім правом на гідне життя.

Особливу увагу я приділяв захисту прав національних меншин (спільнот) і корінних народів України. Я бачив, наскільки важливо, щоб ромські громади, які часто залишаються поза увагою, мали можливість оформити документи, бути почутими і представленими. Ми реалізували пілотний проєкт з документування, провели масштабне соціальне дослідження, розробили методичні рекомендації для здійснення моніторингу дотримання прав національних меншин (спільнот) у межах євроінтеграційних зобов'язань

України. Паралельно ми працювали над тим, щоб **права людей** залишалися непохитними, щоб не було місця дискримінації, злочинам, мотивованим нетерпимістю чи мові ворожнечі.

Це не про теоретичні слова на папері, а про людей, які кожного дня живуть вірою, приходять до храмів і моляться за мир і справедливість. І саме тут команда Секретаріату Уповноваженого захищає права людини теж. Наші працівники долучилися до роботи Комісії з перевірки історичної та наукової цінності останків святих Преподобних Печерських у Ближніх і Дальніх печерах Національного заповідника «Києво-Печерська лавра». Це саме та тема, де російська пропаганда намагалася поширити свої наративи. Ми здійснили **22 візити** до Лаври, взіли участь в огляді **63 об'єктів у Ближніх печерах** та **34 об'єктів у Дальніх печерах**. Це дозволило забезпечити прозорість і правомірність дій.

Окремо — про **Костел Святого Миколая**: місце, яке чекало на повернення релігійній громаді парафії Святого Миколая в Києві майже 20 років. Причина порушення проста, але водночас і складна — невиконання Мінкультом судового рішення про передачу Костелу в користування парафії. І навіть попри доручення Президента України та підписаний релігійною громадою меморандум із Міністерством культури України, Костел роками залишався «концертним майданчиком», а не повноцінним місцем молитви. Секретаріат Уповноваженого взяв справу під контроль: направив запити, з'ясував обставини, здійснив моніторинговий візит до Костелу. Виявили та зафіксували — Костел перебував в аварійному стані. За всіма заходами нашого реагування справедливість перемогла: 6 січня 2026 року Костел Святого Миколая нарешті передано релігійній парафії.

Ще один важливий виклик на майбутнє — **вибори в Україні**. Конституція України гарантує народу право здійснювати владу через вільні вибори, а кожному громадянину — право обирати і бути обраним. І хоч під час воєнного стану вибори неможливі через обмеження, підготовка до виборів після його закінчення має відбуватися вже зараз.

Демократичні вибори неможливі без двох базових умов: безпеки і реальної можливості реалізувати виборчі права для кожного і кожної: внутрішньо переміщених осіб, наших громадян, як отримали тимчасовий захист за кордоном, жителів прифронтових та тимчасово окупованих територій, військових. Саме тому розпорядженням Голови Верховної Ради України № 1993 від 22.12.2025 було створено **Робочу групу з підготовки законодавчих пропозицій щодо організації виборів в умовах особливого періоду та повоєнних виборів**.

Працівники Секретаріату та я особисто також долучені до її роботи. У межах робочої групи створені підгрупи, які напрацьовують зміни до чинного законодавства, щоб перші післявоєнні вибори відбулися чесно, безпечно і з

максимальною участю громадян. Адже демократія — це не просто слова в законах, це життя, яке відчують люди, коли їхній голос почутий, коли їхні права справді захищені.

Досягнення були й у сфері захисту персональних даних та інформаційних прав. Для багатьох ця тема звучить сухо. Але для мене за кожною цифрою стоїть людина, її приватність, її спокій, її відчуття безпеки. **Ми отримали 15 217 звернень із таких питань. Надано 1 934 рекомендації органам державної влади та місцевого самоврядування щодо додержання інформаційних прав, 716 рекомендацій щодо практичного застосування законодавства про захист персональних даних. Відкрили 2 517 проваджень, опрацювали 331 проєкт нормативно-правових актів.** Окремо здійснили 98 перевірок у сфері захисту персональних даних і направили 75 приписів для усунення порушень. Крім того, складено 32 протоколи про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 188-40, 212-3 КУпАП, та направлено на розгляд місцевих судів. За результатами цієї роботи ми поновили 2 928 прав людини. За матеріалами, направленими Секретаріатом Уповноваженого до органів досудового розслідування щодо порушень, пов'язаних з неправомірною обробкою персональних даних, **внесено відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань за 35 фактами.** Кожне з цих рішень — це крок до того, щоб люди могли довіряти державі, щоб їхні дані не ставали предметом маніпуляцій і не перетворювалися на зброю проти них. Але робота не обмежується лише питанням відповідальності. Ми здійснили **383 безвиїзні перевірки/моніторингові візити щодо дотримання права на звернення та доступ до інформації.** Бо право вільно збирати інформацію, право запитувати, право отримати відповідь — це основа демократії. Це те, що робить державу живою, а громадянина — почутим і важливим.

Щоб ці права стали дійсністю, а не просто рядками в законах, ми провели **862 просвітницькі заходи.** Тренінги для представників ЦВК, Нацполіції, Пенсійного фонду та місцевого самоврядування — це не просто навчання, це посів насіння розуміння і відповідальності. Ми також запустили гібридний курс «Програма підготовки тренерів відповідальних осіб з питань захисту персональних даних (DPOs) в українських державних установах» та освітній серіал «Курс із підготовки уповноважених із захисту персональних даних» на платформі Дія.Освіта українською та англійською мовами, щоб ті, хто обробляє дані, усвідомлювали: кожен байт інформації — це довіра людини, її право на приватність і спокій.

Ці цифри — свідчення того, що наша держава може захищати своїх людей, може стати на сторону кожного, хто покладається на закон.

Право на справедливий суд та процесуальні права не мають залишатися порожніми словами в законах. Судова система має

функціонувати в такий спосіб, щоб забезпечувати реальний і ефективний захист прав і свобод людини, а не створювати перешкоди для їх реалізації.

Ми опрацювали з цього питання 7 164 звернення громадян — за кожним із яких стоїть конкретна життєва ситуація та очікування заявників щодо належного захисту їхніх прав.

Секретаріат Уповноваженого провів **433 моніторингові спостереження**, надав 6 рекомендацій та опрацював **598 нормативно-правових актів**, відкрито **109 проваджень**. Вдалося поновити права 1065 осіб.

Взято участь у 7 судових засіданнях у цивільному та адміністративному судочинстві у якості представника інших осіб та третьої особи. Я вніс 11 подань, а також одне конституційне подання, що є особливо важливим з огляду на те, що, як Уповноважений, я належу до небагатьох суб'єктів, наділених правом звернення до Конституційного Суду України. Реалізація цього повноваження є дієвим інструментом захисту прав людини. За результатами ініційованих мною перевірок правоохоронними органами розпочато 79 кримінальних проваджень. І це не просто цифри — це права громадян, які отримують реальний захист і поновлення.

Особливу увагу зосередили на тому, щоб **процесуальні права учасників судочинства** — цивільного, адміністративного та кримінального — не залишалися сухими словами на папері. Ми працювали над відновленням прав **неповнолітніх, потерпілих та осіб, позбавлених свободи через війну**, а також над усуненням **системних порушень у судах, правоохоронних органах та установах виконання покарань**. Бо справедливий суд — це не просто рішення судді. Це доля людини, її безпека, її гідність.

Ми також працювали над **вдосконаленням законодавства**, бо нові норми — це інструменти, які дають людям шанс. За нашою ініціативою ухвалили закон про забезпечення ув'язнених і засуджених **безоплатною правничою допомогою**, врегулювали механізм оформлення пенсій за віком для осіб під вартою.

У цій роботі знаковими стали не лише національні, але й міжнародні перемоги. Особливо — рішення Європейського суду з прав людини від **9 липня 2025 року у справі «Україна та Нідерланди проти Росії»**, яке задовольнило майже всі скарги України проти РФ. Це сигнал світу, що **порушення прав людини мають наслідки**. І ЄСПЛ посилався на напрацювання Секретаріату Уповноваженого. Для мене це означає: наша робота має силу змінювати реальність.

Права людей не мають залишатися порожніми словами навіть у місцях несвободи. Секретаріат Уповноваженого відвідував ті місця, де люди часто залишаються непомітними: підрозділи поліції, психіатричні заклади,

будинки для людей похилого віку, пенітенціарні установи та багато інших. За 2025 рік було здійснено 626 відвідувань НПМ і надано 5 960 рекомендацій. За кожним із відвідувань — не просто стіни і номери, а живі історії. Окремо ми опрацювали 19 нормативно-правових актів, направили 62 подання, ініціювали внесення до ЄРДР 10 відомостей про кримінальні правопорушення щодо порушення прав людини в місцях несвободи.

Ми також випробовували нові підходи: реалізовували пілотні проєкти з автономної роботи громадських моніторів у складі регіональних груп, системно моніторили додержання прав людини у Київському слідчому ізоляторі, працювали над дотриманням прав у закладах приватної форми власності і здійснювали адвокацію з Міністерством охорони здоров'я України щодо впровадження програми «**Safewards**», щоб у психіатричних закладах людям було безпечніше, спокійніше, а також щоб медична допомога в пенітенціарних установах відповідала стандартам і рівню доступному для всього населення.

Інший складний, але необхідний фактор цієї роботи — це моніторинг умов утримання російських військовополонених в Україні. Моніторингові візити проводяться з метою перевірки дотримання прав полонених, умов їхнього перебування, доступу до медичної допомоги, належного харчування, санітарних умов, можливості комунікації з родичами та представниками міжнародних організацій. Мета одна — показати, що Україна дотримується норм Женевської конвенції про поводження з військовополоненими.

Усе це — не просто робота, не лише перевірки та акти. Це щоденне нагадування, що за стінами кожного закладу живуть люди зі страхами, надіями та гідністю, яку ніхто не має права порушувати. І саме усвідомлення цієї відповідальності робить кожен день нашої роботи значущим.

Для мене 2025 рік — це рік відповідальності. Рік, коли ми не просто реагували на кризу, а закладали **фундамент системи**, яка має ефективно працювати у мирний час. Бо справжня сила держави в тому, чи здатна держава захистити людину тоді, коли світ навколо руйнується.

У 2025 році державна система, на жаль, продовжує працювати за принципом пожежної команди: де спалахнуло — туди всі біжать і гасять. Реакція замість стратегії. Але права людини — це не пожежа, яку можна загасити разовим рішенням. Це система координат, у якій держава має діяти не ситуативно, а послідовно й передбачувано. Потрібне цілісне бачення, чіткий розподіл відповідальності та державна політика захисту прав людини, яка формується не точково, а комплексно.

Це відповідальність не окремого міністерства, яке реагує на вузький сегмент проблеми. Це відповідальність Уряду як єдиного організму. Це зона уваги Парламенту, який має забезпечувати законодавчу рамку. Це обов'язкова

участь Секретаріату Уповноваженого як незалежного інституційного запобіжника. І це постійна залученість громадянського суспільства — як голосу тих, кого найчастіше не чують.

Коли немає спільного бачення — з'являється нерівність. І ми вже бачимо її прояви. Приклад — внутрішньо переміщені особи. Частина ВПО може реалізувати своє право на програми «Відновлення» чи «Підтримка». А частина — ні. Ті, хто став вимушеним переселенцем у 2014–2022 роках, часто опиняються поза механізмами підтримки. Так само як і ті, чиє житло формально не зруйноване, але фактично залишилося на тимчасово окупованих територіях — недоступне, фактично втрачене для життя, тому має бути нова категорія оцінки і відповідно компенсації. І саме тут стає очевидним: без системної політики держава мимоволі створює різні рівні прав для своїх громадян. А права людини не можуть бути «частковими» чи «вибірковими». Вони або захищені для всіх — або вразливі для кожного.

І на завершення хочу сказати те, без чого всі ці цифри, звіти, рішення і міжнародні формати були б неможливими. Це відбувається завдяки людям, які щодня тримають цю державу — буквально на своїх плечах.

Дякую **українським Захисникам і Захисницям** — тим, хто стоїть на фронті, у холоді, під обстрілами, без права на помилку. Саме завдяки вам мільйони людей можуть прокидатися вдома. Саме завдяки вам ми маємо можливість говорити про права людини — бо без права на життя інших прав не існує.

Дякую **енергетикам** — людям, які щодня повертають світло. У буквальному сенсі. Ви відновлюєте не лише електромережі — ви відновлюєте відчуття нормальності й надії. Дякую **медикам, рятувальникам, працівникам критичної інфраструктури, волонтерам, соціальним працівникам, освітянам**. Тим, хто працює в укриттях, на деокупованих територіях, поруч із фронтом. Ви щодня доводите: **людяність сильніша за терор**.

Дякую **міжнародним партнерам**, які не відвернулися, які підтримують Україну не словами, а діями — санкціями, допомогою, солідарністю, участю у поверненні наших людей додому. У світі, де втома стала новою загрозою, ваша підтримка має вирішальне значення.

Вдячний і **громадянському суспільству**: правозахисникам, активістам, які щодня стоять на варті прав людини, долучаються до наших Експертних рад, засідань, круглих столів. Це ті, хто показує, що справжня сила держави проявляється тоді, коли вона слухає і працює разом із людьми.

Висловлюю подяку шановним **народним депутатам України** — за принципову позицію, за готовність чути складні питання і шукати рішення, які зміцнюють захист прав людини навіть у найважчі часи.

І окремо — дякую кожному громадянину і кожній громадянці України. Тим, хто звертається, не мовчить, не погоджується з порушенням, вимагає справедливості. Саме ваша активність робить інституцію Уповноваженого живою і потрібною.

Ця війна — про знищення. Але наша відповідь — про захист. Тому коли є питання: що переможе — сила зброї чи сила людської гідності? Я впевнено відповім: шлях до перемоги — у нашій єдності, щоденній наполегливій роботі та в рішенні захищати права людини не після війни, а під час неї. Так будується країна, яка дивиться у майбутнє без страху.

Дмитро Лубінець,

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини

1. ПРАВА ПОСТРАЖДАЛИХ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Кількість звернень	7 298
Кількість проваджень	1 827
Кількість поновлених прав (індивідуальні та колективні)	41 684
Кількість опрацьованих проєктів нормативно-правових актів	106
Кількість моніторингів (виїзних та безвиїзних)	2 082
Кількість наданих рекомендацій за результатами моніторингових візитів	6 991

Протягом 2025 року внаслідок триваючої збройної агресії РФ проти України українці зазнавали порушень прав людини. Значна кількість ВПО, мешканців ТОТ, осіб, які виїхали за кордон, а також інших постраждалих груп залишаються залежними від ефективності міжвідомчої координації та безперервності державної політики. Водночас упродовж року відбувалися численні інституційні трансформації, передача повноважень між центральними органами виконавчої влади та зміни у сфері відповідальності міністерств, що фактично зберігає тенденцію, започатковану ще у 2024 році, та негативно впливає на стабільність реалізації державних програм і доступ громадян до гарантованих послуг. Зокрема, ліквідація Мінреінтеграції та подальша передача відповідних повноважень спочатку до Мінрозвитку, а згодом частини щодо ВПО — до Мінсоцполітики відбувалися без належного перехідного періоду, чіткого розмежування функцій і збереження спеціалізованої експертизи, що посилює ризики втрати фокусу державної політики щодо постраждалих унаслідок війни осіб.

У 2025 році додатковим чинником інституційної нестабільності стало створення та подальша ліквідація Міннац'єдності — центрального органу виконавчої влади, відповідального за формування та реалізацію політики національної єдності та підтримки громадян, які вимушено покинули місце проживання, зокрема виїхали за кордон внаслідок війни. Короткий період його функціонування та відсутність належної інституційної спадкоємності під час ліквідації призвели до фрагментації повноважень і негативно вплинули на сталість державної політики у сфері національної єдності та підтримки постраждалих осіб.

Такі процеси створюють ситуацію, за якої формально декларується активна нормотворча та організаційна діяльність, однак на практиці значна частина рішень зводиться до перерозподілу функцій без належного посилення спроможності органів влади, ресурсного забезпечення та чіткого визначення відповідальності.

Станом на кінець 2025 року в Україні відсутні комплексні стратегічні документи, що визначали б узгоджену державну політику щодо захисту прав

постраждалого населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб, осіб, які через збройну агресію вимушені були виїхати за кордон, та мешканців тимчасово окупованих територій, а також щодо забезпечення умов для повернення та реінтеграції. Відсутність таких рамкових документів унеможливорює системне планування, оцінку ефективності державних заходів і належний парламентський та громадський контроль.

1.1. Права постраждалих внаслідок збройної агресії РФ

(а) Оцінка національної системи захисту постраждалого населення

Національна система захисту осіб, які постраждали внаслідок збройної агресії РФ проти України, залишається фрагментованою та такою, що не забезпечує належного рівня підтримки прав постраждалих і не формує цілісного, системного й орієнтованого на потреби постраждалих підходу. Відсутність узгодженої державної політики в цій сфері негативно впливає на доступ постраждалих до підтримки, компенсації та репарації. Упродовж 2025 року не було затверджено єдиного стратегічного документа, який би визначав державну політику у сфері підтримки постраждалого населення.

Особливо вразливою та фактично поза межами державної системи захисту залишається категорія мешканців тимчасово окупованих територій, які систематично зазнають порушень прав людини, однак не охоплені ефективними механізмами документування шкоди та доступу до допомоги.

Проект Концепції вдосконалення національної системи засобів правового захисту та підтримки осіб, постраждалих унаслідок збройної агресії проти України, який був поданий на розгляд Кабінету Міністрів України як основа для розробки урядової Стратегії підтримки постраждалих осіб, однак не отримав підтримки з боку профільного, на той момент, центрального органу виконавчої влади та фактично був зупинений на урядовому рівні. Унаслідок цього формування державної політики було перенесено в площину підготовки проекту Указу Президента України, який станом на момент підготовки доповіді також не був ухвалений.

Законодавче поле, яке було сформовано в попередні періоди, свідчить про **наявність двох паралельних напрямів державної політики щодо постраждалих**: з одного боку — розвиток механізмів майнової компенсації та обліку матеріальних збитків, з іншого — поодинокі заходи у сфері фіксації та підтримки осіб, яким завдано немайнової шкоди. Такий підхід не відповідає принципам комплексності та людиноцентричності, передбаченим міжнародними стандартами у сфері прав людини, не супроводжується створенням інтегрованої системи підтримки та містить низку недоліків і прогалин, які наводяться надалі за текстом.

Парламентом у попередній період були ухвалені важливі законодавчі акти, спрямовані на документування шкоди, завданої особистим немайновим правам, а також на запровадження окремих форм невідкладних проміжних репарацій, зокрема Закон України “Про облік інформації про шкоду, завдану особистим немайновим правам фізичних осіб внаслідок збройної агресії Російської

Федерації проти України”(далі – Закон № 4071-IX). Однак у 2025 році не було забезпечено створення цілісної системи підтримки постраждалих осіб, крім прийняття Урядом окремих нормативно-правових актів, спрямованих на створення системи обліку інформації (Постанова КМУ від 15 квітня 2025 р. № 450 “Деякі питання забезпечення функціонування Системи обліку інформації про шкоду, завдану особистим немайновим правам фізичних осіб внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України”). Законопроект щодо системних заходів підтримки осіб, які постраждали внаслідок збройної агресії проти України, до розгляду Верховної Ради України не внесено, що унеможливорює реалізацію гарантованих законом прав значної частини постраждалого населення.

Окремим системним викликом залишається актуалізація **Національної стратегії у сфері прав людини**. З урахуванням масштабів і наслідків повномасштабної збройної агресії РФ попередні зміни до Стратегії втратили актуальність, а положення розділу «Подолання негативних наслідків збройного конфлікту» потребують суттєвого перегляду та розширення. У 2025 році під час чергового засідання експертної ради при представнику Уповноваженого з прав громадян, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, наголошувалося на необхідності включення до оновленої Стратегії положень щодо репарацій, доступу до компенсаційних механізмів, а також проведення інформаційно-роз'яснювальних заходів щодо міжнародних механізмів відшкодування шкоди тощо. Секретаріат Уповноваженого направив пропозиції до тексту проекту змін та взяв участь у тематичних засіданнях при Міністерстві юстиції України за цим напрямом. Впродовж 2025 року оновлену Національну стратегію у сфері прав людини так і не було затверджено, що негативно впливає, зокрема на стратегічне планування у сфері захисту прав постраждалих внаслідок збройної агресії.

Акцент органів державної влади, відповідальних за цей напрям, переважно зміщується у бік роботи Міжнародного Реєстру збитків, завданих агресією РФ проти України, що фактично сприймається як ключовий інструмент майбутнього відшкодування, тоді як розвиток національних механізмів підтримки постраждалих залишається недостатнім.

Такий дисбаланс посилює вразливість осіб, які потребують допомоги вже сьогодні.

(b) Створення та функціонування Системи обліку інформації про шкоду, завдану особистим немайновим правам

У 2025 році Уряд не забезпечив належного виконання прямих вимог законодавства у цій сфері, а питання формування комплексної системи обліку та підтримки постраждалих не включено Мінсоцполітики до Програми діяльності Кабінету Міністрів України на 2025–2026 роки, що може свідчити про подальшу відсутність системного підходу до захисту немайнових прав постраждалого населення. Рекомендації Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, надані у Щорічній доповіді за попередній рік, у цій частині виконано частково. Так Перехідними положеннями Закону № 4071-IX було передбачено

обов'язок Кабінету Міністрів України у місячний строк з дня його опублікування (до 18 січня 2025 року) розробити та внести на розгляд Верховної Ради України законопроект щодо заходів підтримки осіб, особистим немайновим правам яких завдано шкоди. Крім того, до повноважень Кабінету Міністрів України було віднесено визначення категорій постраждалих осіб, що має ключове значення для формування справедливого, уніфікованого та сталого механізму державної підтримки. Станом на кінець 2025 року зазначені законодавчі вимоги, відповідно й рекомендацію, надану в попередньому періоді, не виконано: законопроект щодо системних заходів підтримки не внесено, а категорії постраждалих осіб на нормативному рівні не визначено.

Водночас на виконання Закону № 4071-IX, була ухвалена постанова КМУ від 15 квітня 2025 р. № 450 “Деякі питання забезпечення функціонування Системи обліку інформації про шкоду, завдану особистим немайновим правам фізичних осіб внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України”, якою встановлено правові та організаційні засади створення та функціонування Системи обліку інформації. Відповідно до постанови, її запровадження здійснюється поетапно: перший етап — протягом 2025 року, другий — з 1 січня 2026 року. Відтак, рекомендація, надана Секретаріатом Уповноваженого, була виконана. Утім таке запровадження, у тому числі у зв'язку з припиненням окремих міжнародних фінансових програм, не відбулося.

Отже, Система обліку інформації про шкоду, завдану особистим немайновим правам, станом на 2025 рік не виконує функції інструменту комплексного захисту прав постраждалих і не інтегрована з механізмами надання допомоги, соціальних послуг та репарацій. Невиконання прямих вимог законодавства та рекомендацій Уповноваженого свідчить про відсутність належної інституційної відповідальності за формування політики підтримки постраждалих. Без визначення категорій постраждалих, без ухвалення закону про системні заходи підтримки та без створення єдиної інтегрованої інформаційної інфраструктури держава фактично обмежується фіксацією порушень без забезпечення ефективного відновлення прав і гідності осіб, які постраждали внаслідок збройної агресії РФ проти України.

(с) Права осіб, постраждалих від бойових дій, вибухових пристроїв та воєнного озброєння, що призвело до інвалідності

Встановлення причинного зв'язку між інвалідністю та ушкодженням здоров'я, отриманим унаслідок бойових дій або від вибухонебезпечних пристроїв, залишається однією з ключових проблем для постраждалих осіб. Згідно з постановою КМУ від 25 квітня 2018 р. № 306 “Деякі питання встановлення зв'язку інвалідності з пораненнями чи іншими ушкодженнями здоров'я” (далі — Порядок №306), порядок встановлення такого зв'язку реалізується через судово-медичну експертизу та послідовне підтвердження обставин отримання ушкодження.

Внесені 02 липня 2025 року зміни до Порядку № 306, які тривалий час адвокатував Секретаріат Уповноваженого, забезпечили можливість встановлення зв'язку інвалідності з ушкодженнями лише для осіб, які отримали

ушкодження здоров'я на територіях, що деокуповані. Як наслідок, цивільні особи, евакуйовані або переміщені з ТОТ, де ними були отримані травми, не мають реальної можливості офіційно підтвердити факт інвалідності, навіть за наявності медичних документів або висновків лікувальних закладів, виданих на ТОТ.

Так, до Уповноваженого звернулася громадянка, яка отримала поранення в березні 2022 року в м. Маріуполь, який визнано тимчасово окупованою територією. У зв'язку з цим, міжвідомчою комісією, утвореною при Мінветеранів, їй відмовлено у встановленні такого зв'язку, незважаючи на те, що після тяжкого поранення її було вивезено на підконтрольну Україні територію.

З метою вирішення існуючої проблеми Уповноваженим було направлено звернення до Мінветеранів щодо внесення відповідних змін до Порядку № 306.

Оскільки такі випадки було непоодинокими, справа заявниці набула резонансу, а також, зважаючи на те, що у м. Маріуполь фактично до травня 2022 року тривали бойові дії, органами влади Донецької області ініційовано внесення змін до Переліку територій у частині визнання м. Маріуполь тимчасово окупованим з травня 2022 року.

Такі зміни дали можливість постраждалим маріупольцям забезпечити право на встановлення факту інвалідності з ушкодженнями здоров'я, отриманими від вибухонебезпечних приладів. Проте це не вирішувало проблеми в цілому.

Уповноважений вважає, що забезпечення рівності прав і доступу до державної підтримки, незалежно від території, на якій сталося ушкодження, має бути гарантовано Конституцією України. Саме тому протягом звітного періоду Секретаріат Уповноваженого системно, зокрема через офіційні звернення до Уряду та Мінветеранів, наголошував на необхідності розширення територіальної дії Порядку № 306 на випадки травмування на тимчасово окупованих територіях, а також запровадження механізму визнання альтернативних доказів. Відтак за результатами адвокації Уповноваженого та врахування наданих пропозицій 24 грудня 2025 року до Порядку № 306 внесені зміни, якими виключено обмеження за територіальним принципом отримання поранень чи інших ушкоджень здоров'я, що призвело до інвалідності, на встановлення такого зв'язку.

На практиці постраждалі стикаються з численними процесуальними та організаційними перешкодами, зокрема складністю отримання витягу з ЄРДР через обмеження доступу осіб, які не є заявниками або не мають процесуального статусу потерпілого, а також тривалими строками отримання висновків судово-медичної експертизи, необхідних для підтвердження ушкоджень. Ці обставини суттєво ускладнюють або взагалі унеможливають реалізацію права на встановлення причинного зв'язку та отримання державної підтримки для осіб з інвалідністю внаслідок війни, що потребує змін. Переглянутим також має бути й

відповідальний за реалізацію відповідного механізму центральний орган виконавчої влади.

(d) Майнові права постраждалих

Право власності, гарантоване статтею 41 Конституції України, залишається одним із найбільш уразливих прав у контексті збройної агресії РФ проти України. Запроваджений Законом України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України» та підзаконними актами механізм компенсації за пошкоджене і знищене житло дозволив десяткам тисяч осіб отримати допомогу. При цьому рекомендації Уповноваженого, надані у попередніх щорічних доповідях Мінрозвитку і Мінцифри щодо запровадження механізму обліку майна на ТОТ, розширення можливостей подання інформації через Портал «Дія» з 2014 року, а також забезпечення обліку рухомого і нежитлового майна в РПЗМ залишаються невиконаними.

Так, чинне законодавство обмежує дію компенсаційного механізму об'єктами, пошкодженими або знищеними після 24 лютого 2022 року, та не поширюється на майно, яке на цю дату перебувало на ТОТ (Постанова КМУ від 22 вересня 2025 р. № 1176 “Про затвердження Порядку надання допомоги для вирішення житлового питання окремим категоріям внутрішньо переміщених осіб, що проживали на тимчасово окупованій території, та внесення змін до Порядку ведення Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України”). Попри те, що, за інформацією Мінрозвитку, станом на 10 грудня 2025 року компенсацію отримали 153 477 родин на загальну суму 56 млрд 997 мільйонів гривень, власники житла, розташованого на ТОТ, не можуть скористатися механізмом компенсації на загальних підставах. Це свідчить про відсутність комплексної державної політики щодо вирішення житлового питання для осіб, житло яких залишилося на ТОТ, або було там пошкоджене чи знищене. Унаслідок цього значна частина таких осіб не має доступу до механізмів відшкодування або альтернативних інструментів житлової підтримки. Така ситуація створює нерівність у доступі до державних механізмів компенсації залежно від місця розташування майна та може розглядатися як ознака дискримінації за територіальною ознакою, оскільки особи, житло яких розташоване на ТОТ, опиняються у гіршому становищі порівняно з іншими постраждалими від збройної агресії.

Запроваджений у 2025 році механізм житлових ваучерів для окремих категорій ВПО з ТОТ має обмежене коло отримувачів (учасники бойових дій та особи з інвалідністю внаслідок війни) і не вирішує проблему доступу до компенсації для більшості постраждалих, які перемістилися з ТОТ. У результаті відсутності системних рішень щодо компенсації або забезпечення житлом осіб, чиє житло пошкоджене чи зруйноване або право користування яким обмежене,

виникає ризик, що частина людей може приймати рішення про повернення на тимчасово окуповані території через наявність там житла та відсутність перспективи підтримки для облаштування життя на підконтрольній Уряду території України.

До Уповноваженого системно звертаються громадяни із питанням отримання компенсації за житло, розташоване на ТОТ. За період 2025 року надійшло 117 таких звернень (45 – Харківська обл., 32 – Донецька обл., 23 – Запорізька обл., 11 – Херсонська обл., 6 – Луганська обл.). У зверненнях люди вказують, що вони повністю втратили доступ до житла та залишаються поза будь-якими державними механізмами відшкодування. Такі звернення свідчать про глибоку правову прогалину, коли постраждали від збройної агресії громадяни фактично позбавлені перспективи реалізувати своє право на компенсацію, що створює тривалу соціальну напругу та відчуття дискримінації за територіальною ознакою. Закон № 2923-IX передбачав запровадження механізмів дистанційного обстеження знищеного майна в районах бойових дій і на ТОТ. Проте лише у липні 2025 року було частково врегульовано порядок дистанційного обстеження для територій бойових дій (Постанова КМУ від 7 липня 2025 р. № 815 «Деякі питання проведення дистанційного обстеження знищених окремих категорій об'єктів нерухомого майна, які розташовані на територіях можливих бойових дій, для яких не визначена дата припинення можливості бойових дій, територіях активних бойових дій, територіях активних бойових дій, на яких функціонують державні електронні інформаційні ресурси, для яких не визначена дата завершення бойових дій»), тоді як об'єкти на ТОТ залишаються поза межами процедури. Відсутність такого механізму унеможливорює доступ власників до компенсації та фактично позбавляє їх права на відшкодування шкоди.

Запроваджений постановою № 815 механізм дистанційного обстеження був сприйнятий громадянами як критично важливий інструмент фіксації знищення житла до можливої окупації або повної втрати доступу до територій. Різке зростання кількості заяв призвело до надмірного навантаження на комісії органів місцевого самоврядування, накопичення значної кількості інформаційних повідомлень із невизначеним статусом та посилення соціальної напруги.

У ході парламентського контролю виявлено системні проблеми застосування постанови № 815, зокрема в частині належної оцінки стану об'єкта, який обстежується, та складністю тлумачення однакових норм постанови щодо достатності доказів руйнування. Окремою проблемою залишається надмірна бюрократизація взаємодії між органами, коли уточнення даних здійснюється шляхом численних додаткових запитів, що суттєво затягує процедури.

Показовим є звернення громадянки з прифронтового міста Донецької області, яка подала заяву на обстеження у травні 2025 року, додатково надала документи у паперовій формі та власним коштом замовила технічний звіт, однак, через черговість, розгляд справи триває 7 місяців, змушуючи заявницю перебувати у стані тривалої правової невизначеності.

Попри те, що для цілей надання компенсації визначальними є саме критерії знищення, встановлені Законом № 2923-IX, комісії на практиці змушені спиратися на наявні підзаконні інструменти оцінки, зокрема положення Методики проведення обстеження та оформлення його результатів, затверджена наказом Міністерства розвитку громад та територій України від 06 серпня 2022 року № 144. Зазначена Методика регулює виключно технічне обстеження за особистої присутності фахівців і не пристосована до умов дистанційного обстеження, що прямо не передбачає застосування класифікаційних ознак пошкоджень і визначення відсотка руйнації. За відсутності спеціального нормативного інструменту для дистанційного формату комісії фактично опиняються в ситуації правової невизначеності та не мають належної методичної опори для ухвалення рішень. Це обумовлює необхідність нормативного врегулювання механізму дистанційного обстеження, зокрема шляхом адаптації чинної Методики № 144 до дистанційного формату, або розроблення окремої методики визначення факту знищення об'єктів нерухомого майна виключно для дистанційного обстеження.

До Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини звернулася громадянка щодо тривалого розгляду її заяви про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна, розташований у багатоквартирному житловому будинку в прифронтовому місті Донецької області.

За результатами розгляду поданого технічного звіту, Комісією встановлено, що зафіксовані у ньому пошкодження та руйнування стосуються виключно третього під'їзду багатоквартирного будинку та покрівлі в цілому, а рекомендації про демонтаж не поширюються на перший і другий під'їзди, у яких наявні пошкодження, але збережені несучі та огорожувальні конструкції.

У зв'язку з цим, Комісія дійшла висновку, що багатоквартирний будинок у цілому є пошкодженим, а не знищеним, за винятком квартир третього під'їзду, та залишила рішення про зупинення розгляду заяви до отримання результатів комплексного технічного обстеження всього будинку.

При цьому, будинок у такому стані фактично втрачає економічну цінність і зазнає подальшого руйнування, зокрема під впливом погодних умов.

В умовах збройної агресії безпечні території фактично відсутні, що зумовлює необхідність забезпечення спроможності до оперативного реагування на наслідки руйнувань. У зв'язку з цим, комісії з обстеження пошкодженого та знищеного майна мають бути утворені при кожному органі місцевого самоврядування як базовий елемент системи фіксації шкоди та реалізації права громадян на компенсацію.

Також Закон № 2923-IX та Порядок № 600 передбачають можливість звернення спадкоємців із заявою про надання компенсації за знищене житло за умови наявності свідоцтва про право на спадщину. У той же час чинне законодавство не передбачає механізму реалізації житлового сертифіката у

випадку, коли право на отримання компенсації переходить у спадщину, оскільки житловий сертифікат не є об'єктом права власності, а лише посвідчує право на отримання компенсації.

До Уповноваженого звернулась громадянка, яка повідомила, що будинок, у якому вона проживала разом зі своїм чоловіком, було зруйновано внаслідок збройної агресії проти України. Оскільки власником будинку був її чоловік, він подав документи на отримання компенсації за зруйноване майно. За результатами розгляду чоловікові було погоджено житловий сертифікат, і подружжя очікувало на нарахування коштів для придбання нового житла. Проте через тяжку хворобу чоловік помирає, а через кілька днів на сертифікат були нараховані кошти.

Наразі жінка не може скористатися житловим сертифікатом, оскільки механізм спадкування сертифікату, передбачений законодавством, не забезпечено на практиці.

Істотно обмеженим залишається доступ до компенсації для осіб, чиє право власності на житло, набуте до 2013 року, не внесене до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Втрата або недоступність архівів БТІ, знищення документів змушують постраждалих звертатися до суду з фінансово затратними та тривалими позовами. Розмір судового збору у таких справах може становити до п'яти прожиткових мінімумів, що створює непропорційне фінансове навантаження на осіб, які вже зазнали майнових втрат унаслідок війни. На розгляді Верховної Ради України перебуває законопроект № 11440 (Проект Закону про внесення змін до Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень" щодо забезпечення механізму державної реєстрації права власності на нерухоме майно за відсутності доступу до матеріалів підприємств бюро технічної інвентаризації), спрямований на запровадження механізму державної реєстрації права власності за відсутності доступу до матеріалів БТІ, однак станом на грудень 2025 року він не був ухвалений і з грудня 2024 року не розглядався, що свідчить про відсутність належного реагування на системну проблему.

Не врегульованим є й порядок компенсації за пошкоджене спільне майно багатоквартирних будинків, об'єкти незавершеного будівництва, житло членів житлово-будівельних кооперативів без оформленого права власності, а також відсутні рішення для наймачів державного житлового фонду, які не встигли приватизувати житло. Крім того, практично не реалізовано механізм компенсації за ремонт, здійснений за власні кошти, попри наявність законодавчих підстав.

Також, попри те, що Закон № 2923-IX визначає РПЗМ як систему обліку як нерухомого, так і рухомого майна, підзаконні акти фактично не передбачають обліку пошкодженого чи знищеного рухомого майна, а функціонал порталу «Дія» дозволяє подати повідомлення лише щодо житлових об'єктів. Відсутня й можливість внесення даних про нежитлову нерухомість. Така невідповідність між законом, підзаконним регулюванням і технічною реалізацією звужує обсяг

задекларованих прав постраждалих, ставить у нерівне становище власників рухомого та нежитлового майна і створює ризики неможливості подальшого звернення за компенсацією, зокрема в межах міжнародного компенсаційного механізму.

(е) Міжнародний Реєстр збитків, завданих агресією РФ: доступ, подання заяв та проблемні питання

Реєстр збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України, створений у травні 2023 року під егідою Ради Європи, забезпечує документальний облік заяв про відшкодування збитків, втрат та шкоди фізичними та юридичними особами, а також державою Україна. Відповідно до звіту Ради Реєстру збитків для України за 4 квартал 2025 року, станом на грудень 2025 року до Реєстру подано 84 385 заяв, із яких 30 461 заяву зареєстровано у Реєстрі. Реєстр охоплює як майнові, так і немайнові збитки у 43 категоріях. Можливість подання заяв було забезпечено фізичними особами в 14 категоріях шкоди.

16 грудня 2025 року відбулось ухвалення Конвенції про створення міжнародної Компенсаційної комісії. Після ратифікації Конвенції щонайменше 25 державами вона набере чинності, що розпочне формування міжнародної Компенсаційної комісії для України, яка буде уповноважена ухвалювати рішення по заявах та визначати розмір компенсації.

Втім аналіз практики свідчить про збереження перешкоди у вигляді складності подання заяв та недостатньої обізнаності громадян про відкриті категорії збитків. Особливо вразливі категорії – люди з інвалідністю, особи похилого віку та ті, хто перебуває у складних життєвих обставинах – потребують додаткової практичної підтримки при поданні заяв. У минулому звіті було рекомендовано центральним органам виконавчої влади та місцевій владі забезпечити співпрацю з Реєстром та системне інформування громадян незалежно від їхнього місця перебування про можливість подачі заяв. У 2025 році ці заходи перебувають у процесі виконання, зокрема через активну просвітницьку роботу Реєстру та Секретаріату Уповноваженого, що включає поширення інформації через вебсайти, соціальні мережі, ЦНАПи та інші канали взаємодії з громадянами. Упродовж 2025 року Секретаріат Уповноваженого спільно із Реєстром здійснював просвітницькі та роз'яснювальні заходи для громадян, які постраждали від війни: як в Україні, так і за її межами, регулярно поширювалась інформація та інструкції про порядок подання заяв тощо.

Водночас на сьогодні на національному рівні відсутній центральний орган виконавчої влади, до компетенції якого віднесено питання взаємодії з Реєстром збитків для України. Окремі аспекти цієї роботи фактично здійснюються різними органами: Мін'юст забезпечує участь України у формуванні міжнародного компенсаційного механізму, а Мінцифри забезпечує технічну можливість подання заяв до Реєстру через портал “Дія”. Але у положеннях цих органів не визначено їхні повноваження та відповідальність у сфері взаємодії з Реєстром збитків. Така ситуація ускладнює міжвідомчу координацію, системне інформування громадян та організацію подання заяв до Реєстру.

(f) Гарантії доступу до захисних споруд цивільного захисту та ризики, виявлені у зв'язку зі змінами до Наказу МВС № 579

У звітному періоді Уповноваженим здійснено парламентський контроль за дотриманням права людини на безпеку, захист життя та доступ до захисних споруд цивільного захисту з огляду на зміни, внесені до наказу МВС від 12.08.2025 № 546 «Про внесення змін до наказу Міністерства внутрішніх справ України від 09 липня 2018 року № 579». Зазначені зміни були ухвалені без погодження з Уповноваженим, що унеможливило попередню оцінку їх відповідності стандартам прав людини.

Зокрема, чинна редакція Вимог передбачає можливість утримання захисних споруд суб'єктами господарювання на підставі договорів із балансоутримувачами, що, на думку Уповноваженого, створює ризики правової невизначеності та потенційного розмиття відповідальності за належний технічний стан укриттів. Попри позицію МВС про те, що відповідальність у будь-якому разі покладається на власників і балансоутримувачів відповідно до Кодексу цивільного захисту України, така модель може ускладнювати притягнення до відповідальності у разі непридатності укриттів і породжувати суперечки між органами місцевого самоврядування, балансоутримувачами та підрядними організаціями.

Додаткові ризики пов'язані з положенням, за яким оснащення найпростіших укриттів інженерними мережами та обладнанням здійснюється «за рішенням балансоутримувача». Такий підхід фактично залишає питання мінімальних стандартів безпеки на розсуд власників і може призводити до істотної різниці в рівні захищеності населення в різних громадах. Хоча МВС обґрунтовує це необхідністю збереження кількісного фонду укриттів і неможливістю технічного дооснащення всіх об'єктів, наголошуємо, що відсутність чітко визначених обов'язкових мінімальних вимог створює ризики для реалізації права на життя та безпеку.

Так, упродовж 2025 року працівниками Секретаріату Уповноваженого здійснено моніторинг 1 066 об'єктів цивільного захисту населення, 80 із них виявилися недіючими. За результатами проведених моніторингових візитів надано 3 996 рекомендацій, із них 1 485 (37%) – виконано.

Область	Проведено МВ	Надано рекомендацій	Виконано рекомендацій	% виконання
Вінницька	35	192	164	85
Волинська	44	99	19	19
Дніпропетровська	48	144	14	9
Донецька	5	15	1	7
Житомирська	33	140	5	3,6
Закарпатська	59	543	169	31
Запорізька	43	199	24	12
Івано- Франківська	50	212	93	44
Київ	125	373	99	27
Київська	61	250	36	14
Кіровоградська	44	107	4	4
Львівська	48	137	0	0
Миколаївська	43	65	27	42
Одеська	60	245	71	29
Полтавська	41	98	66	67
Рівненська	50	256	140	55
Сумська	44	70	27	39
Тернопільська	30	92	59	64
Харківська	35	107	41	38
Херсонська	13	74	44	59
Хмельницька	56	207	120	58
Черкаська	46	127	101	80
Чернівецька	35	194	143	74
Чернігівська	18	52	24	46
Всього	1188	3996	1485	40,6

Більшість рекомендацій, які надавалися моніторинговими групами, стосувались, базових потреб, зокрема:

- оснащення аптечками;
- забезпечення безбар'єрного доступу (пандуси, поручні тощо);
- забезпечення запасами води (з розрахунку не менше 2 л на особу на добу);
- встановлення показників та знаків (маршрутів до укриття);
- наявності сидячих місць (лавки, стільці).

Також зафіксовані випадки, коли укриття потребували капітального ремонту та суттєвих змін, оскільки перебування в них є не лише некомфортним, а й інколи навіть небезпечним.

Під час моніторингових візитів та аналізу відкритих даних було встановлено невідповідності в інформації щодо захисних споруд цивільного захисту в Івано-Франківській області. Зокрема, у трьох випадках укриття, зазначені в офіційних переліках, фактично були відсутні, тоді як у Буришинській громаді замість трьох об'єктів фактично налічувалося 37.

За результатами реагування Івано-Франківською ОВА було актуалізовано інформацію про укриття на офіційному вебсайті.

Під час моніторингового візиту до укриттів м. Києва було виявлено, що одне з укриттів розміщено на базі підвального приміщення музею, яке фактично використовується як укриття лише для відвідувачів музею під час роботи закладу. Водночас на мапі укриттів зазначено, що доступ до нього забезпечується цілодобово, що не відповідає вимогам щодо безперешкодного доступу населення до укриттів.

З огляду на викладене Секретаріатом Уповноваженого було рекомендовано розглянути питання щодо доцільності перебування зазначеного приміщення у фонді захисних споруд цивільного захисту.

Відповідне укриття продовжує бути розміщеним на мапі укриттів міста Києва, що може вводити населення в оману щодо можливості його використання під час повітряної тривоги.

1.2. Забезпечення прав ВПО

(а) Загальний огляд ситуації та ключові тенденції

У 2025 році державна політика щодо ВПО перебувала у стані інституційної трансформації, що суттєво вплинуло на темпи розроблення та реалізації ключових рішень у цій сфері. У грудні 2024 року Мінреінтеграції було перейменоване на Міннац'єдності, а повноваження щодо ВПО, а також ТОТ були передані Мінрозвитку. Уже через рік, 10 грудня 2025 року рішенням Уряду (Постанова КМУ від 10 грудня 2025 р. № 1636 «Деякі питання Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності») Мінсоцполітики визначено центральним органом виконавчої влади, відповідальним за формування та координацію державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб. Зазначена передача

повноважень потребуватиме посилення інституційної спроможності відповідального органу та ефективної міжвідомчої координації з урахуванням необхідності збереження інституційної пам'яті та напрацьованих раніше рішень.

Актуальним залишається питання оновлення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення та операційного плану її реалізації у зв'язку із завершенням строку дії чинної Стратегії. У межах діяльності експертної ради при представнику Уповноваженого з прав громадян, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, окремо наголошувалось на цьому. Процес розробки нового проєкту, який був розпочатий у вересні 2025 року Мінрозвитку, був продовжений Мінсоцполітики без офіційного оголошення діяльності робочої групи. Напрацьований експертами проєкт станом на кінець 2025 року офіційно не був представлений попри обов'язок зробити це до 31 грудня відповідно до Плану дій Уряду. Відтак рекомендація, визначена в попередній період, у цій частині виконана не була.

Важливим елементом формування ефективної політики щодо ВПО є оновлення профільного законодавства. Законопроект № 12301 передбачає нову редакцію Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». Цей законопроект у попередньому звітному періоді був рекомендований до ухвалення, але не був розглянутий у другому читанні.

(b) Окремі аспекти здійснення евакуації населення

Процедура проведення обов'язкової евакуації населення з територій, на яких ведуться або можливі бойові дії, регулюється постановою Кабінету Міністрів України № 841. Проблемою залишається забезпечення належних умов для розміщення евакуйованих осіб, зокрема представників маломобільних груп населення, осіб з інвалідністю та осіб похилого віку, що потребують стаціонарного догляду та підтриманого проживання. Значну частину функцій з евакуації та подальшого розміщення таких осіб у 2025 році продовжували виконувати організації громадянського суспільства за рахунок власних і донорських ресурсів. Можливості неурядових організацій щодо пошуку, облаштування та утримання місць тимчасового проживання поступово вичерпуються, а обласні військові адміністрації повідомляють про відсутність або критичний дефіцит відповідних місць. У чинних державних стратегічних документах, зокрема у Стратегії реформування психоневрологічних, інших інтернатних закладів та деінституціалізації догляду за повнолітніми особами з інвалідністю та особами старшого віку до 2034 року, не визначено рішень для потреб масової евакуації осіб, які потребують стаціонарного догляду в умовах воєнного стану.

Водночас недостатній рівень інформування населення про доступні механізми підтримки під час і після евакуації істотно впливає на готовність осіб погоджуватися на переміщення та дотримуватися рішень про обов'язкову евакуацію. На практиці значна частина відмов від евакуації зумовлена не запереченням самої необхідності переміщення, а відсутністю зрозумілої,

достовірної та своєчасної інформації про умови подальшого розміщення, доступ до соціальних, медичних, освітніх та правових послуг, а також про гарантії збереження (отримання) виплат і майнових прав. Особливо гостро ця проблема проявляється серед сімей із дітьми, осіб похилого віку, осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, для яких невизначеність щодо умов життя після евакуації стає ключовим стримуючим фактором.

Враховуючи зазначене, держава має забезпечити створення достатньої кількості місць тимчасового проживання зі стаціонарним доглядом для евакуйованих осіб, які потребують постійної допомоги, та посилити інформування населення про доступні механізми підтримки під час і після евакуації.

(с) Облік ВПО

За результатами моніторингу Уповноваженого у 2025 році зафіксовано зменшення кількості осіб, взятих на облік як внутрішньо переміщені, на тлі подальшого погіршення безпекової ситуації у прифронтових регіонах і продовження масової евакуації населення. Така динаміка не корелює з реальними міграційними процесами та може свідчити про наявність системних проблем у механізмах обліку ВПО.

Практика органів соціального захисту населення свідчить про формальний підхід до оцінки доказів проживання, що не враховує особливості організації освітнього процесу, зокрема дистанційне або гібридне навчання, а також об'єктивні обмеження у можливості документального підтвердження перебування на ТОТ. Як наслідок, така ситуація призводить до порушення принципу рівності у доступі до реєстрації особи як ВПО та соціальних гарантій і свідчить про необхідність перегляду нормативного регулювання з метою врахування специфіки переміщення молоді.

За інформацією Мінсоцполітики, значна частина зняття з обліку відбувається за ініціативою самих осіб через мобільний додаток Порталу «Дія», зокрема за період з 01 березня 2024 року по 01 січня 2026 року 534 тисячі осіб знялися з обліку без пояснення причини.

Відсутність достовірної та деталізованої статистики щодо причин зняття з обліку суттєво обмежує можливості держави щодо прогнозування потреб, планування соціальних видатків, надання гуманітарної допомоги та розроблення політик інтеграції і повернення.

У попередній щорічній доповіді Уповноваженим було рекомендовано Міністерству соціальної політики України та Міністерству цифрової трансформації України розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проект змін до постанови КМУ від 1 жовтня 2014 р. № 509 «Про облік внутрішньо переміщених осіб» щодо забезпечення можливості вибору причин зняття з обліку через мобільний додаток Порталу «Дія». Хоча відповідні положення формально передбачені в Порядку змінами від 04 квітня 2025 року (Постанова КМУ від 4 квітня 2025 р. № 376 Київ Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 509 і від 22 вересня 2016 р. № 646), на кінець 2025 року технічна реалізація цієї

норми залишається відсутньою, а необхідні нормативні та цифрові рішення не впроваджені. Крім того, інформаційні повідомлення в додатку “Дія” формують у користувачів хибне уявлення про можливість поновлення довідки ВПО виключно у разі повторного переміщення з територій бойових дій або ТОТ, що не відповідає чинному правовому регулюванню та створює ризики необґрунтованої відмови від обліку особи як ВПО.

(d) Здійснення соціальних виплат ВПО

Упродовж 2025 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини надійшло 1 180 звернень від ВПО щодо порушення їхнього права на своєчасне та повне отримання соціальних виплат, зокрема допомоги на проживання, пенсійних виплат, а також доплат, передбачених для жителів гірських населених пунктів.

Скарги були пов’язані з передачею з 1 липня 2025 року функцій з адміністрування державних соціальних виплат від органів соціального захисту населення до ПФУ. Попри встановлення нормативних строків формування виплатних відомостей і здійснення виплат, по всій території України фіксувалися масові затримки, зумовлені технічними проблемами, адаптацією інформаційних систем і відсутністю належної міжвідомчої взаємодії. Після передачі повноважень органи соціального захисту населення втратили можливість коригувати дані в Єдиній інформаційній системі соціальної сфери, маючи лише доступ у режимі перегляду, тоді як територіальні органи ПФУ не володіли повною інформацією щодо попередніх рішень і помилок у персональних справах отримувачів.

У жовтні 2025 року до Уповноваженого звернулася громадянка, яка повідомила, що 30 липня 2025 року звернулася до органу ПФУ у Львівській області, щоб поновити дані для продовження виплат. Вона надала всі необхідні документи. Поновлення виплат допомоги вона очікує вже 4 місяці. Жодних письмових відмов їй не було надано.

Лише після втручання Уповноваженого та направлення ряду запитів, у грудні 2025 року заявниці здійснено призначення виплат та виплачено належну суму допомоги.

Суттєвою проблемою залишається неоднозначне застосування положень Порядку надання допомоги на проживання ВПО, затвердженого постановою КМУ від 20 березня 2022 р. № 332 «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам». Серед прогалин – призначення виплат особам, які досягли 60-річного віку, але не мають права на пенсію чи державну соціальну допомогу, що призводить до відмов у виплатах як таким особам, так і членам їхніх сімей.

У березні 2025 року до Уповноваженого звернулася громадянка щодо захисту права на отримання допомоги на проживання ВПО (далі – допомога), зокрема повідомляла, що їй було відмовлено у виплаті допомоги, оскільки її чоловік, який є членом її сім'ї, доходів не має, не є отримувачем пенсії, права на отримання державної соціальної допомоги відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю» або Закону України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» (крім осіб з інвалідністю I та II групи) не набув.

Так, відповідно до вимог пунктів 13-1,13-4 Порядку № 332, виплата допомоги продовжується на другий шестимісячний період отримувачам пенсії, розмір якої не перевищує чотирьох розмірів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, на 1 січня року, у якому приймається рішення про призначення допомоги.

Тобто, з одного боку, держава передбачає надання державної підтримки особам, які досягли 60-річного віку та не мають права на пенсійні виплати. З іншого боку, позбавляє права таких осіб, зокрема членів їхніх сімей, на отримання підтримки від держави, зважаючи на те, що у них відсутні будь-які доходи.

Враховуючи те, що ситуація із родиною заявниці яскраво демонструвала колізію в практичному застосуванні положень Порядку № 332, до Мінсоцполітики було направлено звернення щодо надання відповідних роз'яснень стосовно застосування вказаного положення Порядку № 332, або ж внесення змін для уникнення неоднозначного їх трактування та врегулювання.

Після надання відповідних роз'яснень Мінсоцполітики органу ПФУ питання щодо призначення допомоги цій громадянці було врегульовано. Однак не є виключенням, що після передачі функцій щодо призначення виплат допомоги до ПФУ ситуація не повториться.

Крім того, проблемним є поновлення виплат для осіб, які здійснили самостійну евакуацію з територій, де оголошено евакуацію. Хоча чинний Порядок передбачає право таких осіб на призначення допомоги за умови відповідності встановленим критеріям, на практиці реалізація цього права фактично залежить від включення ВПО до формалізованих переліків обласних державних (військових) адміністрацій. Це призводить до вимог додаткових підтверджень місця проживання, затягування ухвалення рішень і несвоєчасного поновлення виплат з причин, що не залежать від отримувачів допомоги, унаслідок чого ВПО втрачають можливість реалізувати гарантоване право на отримання допомоги протягом визначеного шестимісячного періоду.

Системною проблемою залишається відсутність механізму поновлення виплат з дати їх припинення у разі обґрунтованого перебування ВПО за кордоном понад установлені строки. Наразі законодавство передбачає лише повторне звернення за призначенням допомоги, що автоматично позбавляє осіб

виплат за попередній період навіть за наявності підтверджених об'єктивних причин. Такий підхід є непропорційним, не враховує реальних життєвих обставин ВПО та фактично має каральний характер. У поєднанні з відсутністю міжвідомчого обміну інформацією між ПФУ, військовими адміністраціями та органами місцевого самоврядування це створює додаткові перешкоди в доступі до соціального захисту та підвищує ризик повторення подібних порушень у майбутньому.

Окремої уваги потребує проблема нарахування доплат жителям гірських населених пунктів, у тому числі серед ВПО. Закон України «Про статус гірських населених пунктів в Україні» гарантує збільшення розмірів пенсій, стипендій та інших видів державної матеріальної допомоги на 20 відсотків. Водночас на практиці надходять численні звернення щодо відмови у їх здійсненні ВПО. У Верховній Раді України зареєстровано два законопроекти, спрямовані на врегулювання цієї проблеми, однак вони істотно відрізняються за підходами: законопроект № 12300, який у минулому звітному періоді був рекомендований до ухвалення, має точковий характер і передбачає визнання довідки ВПО достатнім підтвердженням проживання у гірському населеному пункті, тоді як законопроект № 13237 пропонує комплексну реформу системи соціального захисту гірських територій.

Також системну проблему становить відсутність комплексних та довгострокових рішень щодо підтримки ВПО після завершення періоду отримання допомоги на проживання. Фактично після закінчення визначених строків виплати допомоги держава не пропонує альтернативних і дієвих механізмів підтримки, зокрема у вигляді доступних послуг з проживання або сталих житлових програм. Вирішення житлового питання залишається однією з ключових потреб ВПО після безпеки, а перший шестимісячний період отримання допомоги, протягом якого особа має можливість частково стабілізувати своє становище, не супроводжується подальшими інструментами інтеграції та самозабезпечення.

Уповноважений також констатує, що рекомендація попереднього звітного періоду щодо перегляду механізму призначення допомоги на проживання ВПО з продовженням її виплати до скасування воєнного стану залишається невиконаною. Відсутність системних змін у підходах до соціальної підтримки ВПО, а також недостатня узгодженість дій між органами виконавчої влади створюють ризики порушення принципів рівності, правової визначеності та доступності соціальних гарантій для найбільш уразливих категорій населення.

Крім того, у попередній період було надано 2 рекомендації, які стосувалися здійснення виплат пенсії ВПО. Зазначені рекомендації було виконано частково. У результаті тривалого процесу 11 лютого 2025 року Урядом затверджено Постанову № 299 «Про деякі особливості виплати пенсій (щомісячного довічного грошового утримання) та страхових виплат за страхуванням від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» (набрала чинності 20 березня 2025 року), якою скасовано вимогу отримання пенсій ВПО виключно через АТ «Ощадбанк», а також усунуто обов'язок отримання довідки про взяття на облік ВПО для осіб,

які виїхали з ТОТ та проживають на підконтрольній Україні території. Крім того, визначено, що виплата пенсій особам, які перебувають на ТОТ (незалежно від дати окупації), здійснюється за умови проходження фізичної ідентифікації до 31 грудня кожного календарного року, яку можливо пройти особисто у територіальних органах ПФУ, дистанційно через вебпортал ПФУ з використанням «Дія.Підпису» або шляхом відеозв'язку. Прийняття зазначеної постанови стало важливим кроком у забезпеченні більш справедливого та послідовного підходу до реалізації пенсійних прав осіб, постраждалих унаслідок збройної агресії.

(е) Забезпечення житлом ВПО

З урахуванням скорочення кількості отримувачів допомоги та відсутності системних заходів щодо забезпечення житлом, Мінсоцполітики наприкінці січня 2025 року розпочато реалізацію експериментального проекту з надання субсидії на оплату вартості найму (оренди) житлового приміщення та компенсації податкових зобов'язань орендодавцям (Постанова КМУ від 25 жовтня 2024 р. № 1225 “Про реалізацію експериментального проекту щодо надання субсидії на оплату вартості або частини вартості найму (оренди) житлового приміщення (частини житлового приміщення) та компенсації частини податку на доходи фізичних осіб або єдиного податку та військового збору”). Проект розрахований на два роки та спрямований на підтримку домогосподарств з-поміж ВПО, які витрачають на оренду житла понад 20 відсотків сукупного доходу, однак це не є єдиним критерієм доступу до участі. Стан реалізації програми у 2025 році засвідчив суттєві обмеження у практичній доступності механізму та його мінімальний вплив на загальну потребу у житловій підтримці ВПО. Так, за даними Мінсоцполітики, з початку реалізації відповідного проекту зареєстровано 249 заяв, призначено 114 виплат (151 ВПО), середній розмір – 5 048,2 гривень.

Попри це, експериментальний характер проекту та обмеження підтримки не більш ніж двома шестимісячними періодами не вирішують питання сталості житлового забезпечення. Після завершення участі в програмі родини з-поміж ВПО знову можуть опинитися без будь-яких форм державної підтримки. У зв'язку з цим нагальною залишається потреба у формуванні довгострокової житлової політики для ВПО, зокрема шляхом паралельної реалізації кредитних та інвестиційних програм у партнерстві держави з міжнародними фінансовими організаціями та донорами, розвитку фонду соціального житла, а також впровадження сталих механізмів державно-приватного партнерства у сфері житлового будівництва та реконструкції тощо.

Відсутнім залишається централізований перелік МТП, що відображав би їхній фактичний стан, рівень заповненості та готовності, зокрема тих, які облаштовані за міжнародні донорські кошти. Відсутність системного моніторингу та контролю призводить до неефективного використання ресурсів, дефіциту місць для маломобільних осіб та осіб з інвалідністю, а також нецільового використання приміщень. Зокрема, у Закарпатській області під час моніторингових візитів встановлено, що щонайменше два об'єкти, розташовані

у с. Дубриничі, були відремонтовані та облаштовані за підтримки міжнародних і благодійних організацій, зокрема Товариства Червоного Хреста України, однак протягом тривалого часу не функціонують як місця тимчасового проживання ВПО та не включені до офіційного переліку МТП області.

Ключовою проблемою залишається і відсутність стабільного та прогнозованого механізму компенсації витрат на житлово-комунальні послуги у МТП. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 травня 2025 року № 616 «Деякі питання надання державної підтримки щодо розміщення внутрішньо переміщених осіб» встановлює порядок надання державної компенсації витрат на житлово-комунальні послуги юридичним особам, фізичним особам - підприємцям та іншим закладам, що здійснюють безоплатне розміщення ВПО. Водночас на практиці компенсація здійснюється за соціальними нормативами споживання, які не відповідають реальним обсягам у МТП, і не покриває повної вартості житлово-комунальних послуг. За даними 2025 року, не більше 40% МТП фактично користуються механізмом компенсації, що знижує зацікавленість балансоутримувачів у відкритті нових МТП або продовженні функціонування існуючих. Практичні кейси, зокрема у Закарпатській області, свідчать про критичну недостатність механізму: з травня по грудень громада витратила 690 тис. грн на ЖКП для ВПО, а компенсацію отримала лише 174,7 тис. грн. Додатково фіксуються технічні проблеми програмного забезпечення Пенсійного фонду України, що унеможлиблює коректне подання заяв на компенсацію у громадах із більш ніж одним МТП.

1.3. Забезпечення права жителів тимчасово окупованих територій

(а) Загальний огляд ситуації та ключові тенденції

Тривала тимчасова окупація частини території України має системний і кумулятивний вплив на можливість реалізації прав громадян України, які проживають на цих територіях. Ідеться не лише про об'єктивні обмеження доступу до державних послуг, правосуддя, соціального захисту, освіти, а й про поступове послаблення зв'язків між громадянами в окупації та громадянами на підконтрольній Україні території та самою державою Україна. За результатами аналізу, викладеного у Спеціальній доповіді Уповноваженого щодо ситуації на тимчасово окупованих Російською Федерацією територіях України, порушення прав людини на ТОТ мають не епізодичний, а системний характер і використовуються державою-агресором як інструмент захоплення та утримання контролю над населенням і територіями. Особливої уваги потребують наслідки понад одинадцятирічної окупації Автономної Республіки Крим і міста Севастополя, а також окремих районів Донецької та Луганської областей. Яскравим свідченням масштабів цих порушень є трагедія Маріуполя: за наявними оцінками, у місті було вбито щонайменше 22 тисячі мирних жителів, з яких 12 500 осіб уже верифіковано в межах ініціативи Mariupol Justice.

Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» визначає базові засади

державної політики щодо ТОТ. У 2025 році Мінрозвитку розпочато його оновлення через діяльність робочої групи, до складу якої увійшли представники Секретаріату Уповноваженого. Аналіз державних стратегічних документів, законодавчих ініціатив і практики правозастосування свідчить про брак цілісного та послідовного бачення державної політики щодо жителів ТОТ.

Непередбачуваність і реакційність окремих законодавчих рішень, а також відсутність чітко сформульованої візії майбутнього цих територій і їхніх жителів створюють ризики подальшого ослаблення зв'язків громадян з державою. В умовах, коли держава-агресор здійснює цілеспрямовану політику примусової інтеграції, нав'язування громадянства та витіснення української ідентичності, саме збереження таких зв'язків має розглядатися як один із ключових елементів національної стійкості та захисту прав людини. Спеціальна доповідь підкреслює, що для РФ окупація ніколи не розглядалась як тимчасовий захід, а політика «перетворення» українських громадян на лояльне та мовчазне населення - є складовою їх довгострокової державної стратегії.

Окремі законодавчі ініціативи та політичні дискусії дедалі частіше фокусуються на мешканцях ТОТ переважно крізь призму безпекових ризиків, пов'язаних із фактом проживання на ТОТ або з примусовим набуттям громадянства держави-агресора.

Потребують подальшого аналізу та коригування окремі положення національного законодавства, зокрема у сфері кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність, з метою недопущення непропорційного обмеження прав осіб, які перебували в умовах примусу.

У зв'язку з цим, актуальною є необхідність формування Кабінетом Міністрів України комплексної рамки державної політики щодо тимчасово окупованих територій та їхніх жителів, яка б поєднувала безпекові інтереси держави з пріоритетом захисту прав людини, містила чітко визначені цілі збереження зв'язків з громадянами в окупації, узгоджувала дії центральних органів виконавчої влади та враховувала довгострокові наслідки тривалої окупації для процесів реінтеграції.

(b) Націоналізація майна та примусова паспортизація на ТОТ

Особи, які проживають на ТОТ, перебувають під постійним тиском примусової політики держави-агресора, яка фактично позбавляє їх реальної свободи вибору та ставить перед альтернативою між отриманням паспорта РФ, виїздом з ТОТ або ризиком переслідування, депортації та обмеження доступу до базових послуг у разі проживання без документів окупаційної влади. Така практика є грубим порушенням міжнародного гуманітарного права та спрямована на легалізацію незаконної окупації шляхом штучної зміни демографічного складу населення та примусового нав'язування громадянства.

Уповноважений неодноразово наголошував, що примусова паспортизація є інструментом надання злочинам окупаційної влади «людяного» вигляду для міжнародної аудиторії та використовується як механізм подальшого примусу, зокрема для залучення громадян України до незаконної мобілізації. Фактична «добровільність» цього процесу є фікцією, оскільки відмова від отримання

паспорта РФ тягне за собою загрозу життю, свободі та доступу до засобів існування. Завершення «спрощених процедур паспортизації» на окремих ТОТ у 2025 році та перехід до складних і принизливих процедур підтвердження «права перебування» створює додаткові ризики депортації та правової невизначеності, особливо для осіб, які принципово відмовлялися від набуття громадянства держави-агресора.

Паралельно з примусовою паспортизацією окупаційна влада розгорнула системну та цілеспрямовану політику протиправного позбавлення громадян України права власності. На підставі так званих «законів» про визнання «безгосподарного майна» на ТОТ Луганської, Донецької, Запорізької та Херсонської областей здійснюється облік житлової нерухомості, яку односторонньо оголошують «покинутою», з подальшою передачею її у «муніципальну власність» окупаційних адміністрацій. Для запобігання так званих «націоналізації» власників фактично примушують до реєстрації прав на нерухоме майно у російських державних реєстрах, що є неможливим без отримання паспорта РФ. Отже, право власності використовується як інструмент додаткового примусу до паспортизації та легітимізації окупаційного режиму.

Ця практика отримала подальше нормативне закріплення після того, як 9 грудня 2025 року Державна дума Російської Федерації у другому та третьому читаннях ухвалила законопроект № 1052810-8 «Про внесення змін до окремих федеральних конституційних законів», яким передбачено подальше «врегулювання» майнових відносин на тимчасово окупованих територіях України. Фактично зазначений законопроект інституціоналізує практики незаконного вилучення майна та створює додаткові механізми тиску на цивільне населення, що суперечить нормам міжнародного гуманітарного права.

Такі дії є прямим порушенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Конституції України, а спроби громадян повертатися на ТОТ для «захисту» майна створюють безпосередні загрози їхньому життю, свободі та безпеці і можуть призводити до додаткових форм переслідування з боку окупаційної адміністрації.

Так, лише за 2025 рік до Уповноваженого надійшло 106 звернень щодо фіксації фактів незаконного захоплення майна на ТОТ (51 — із Запорізької області, 22 — з Херсонської області, 23 — з Донецької області, 10 — Луганської області).

До Уповноваженого надійшло звернення від громадянки, яка виїхала з ТОТ Донецької області. Зі слів сусідів, які залишилися на ТОТ, у помешкання жінки без її дозволу та без жодних законних підстав заселилися військові РФ, позбавивши її можливості фактично володіти та розпоряджатися власним майном.

Секретаріатом Уповноваженого в межах реагування надіслано звернення до Офісу Генерального прокурора, Служби безпеки України та Міністерства внутрішніх справ України, за результатами розгляду якого Головним управлінням Національної поліції в Донецькій області долучено звернення до

Уповноважений наголошує, що Україна не визнає жодних документів, нав'язаних окупаційною владою, та закликає міжнародну спільноту до послідовного засудження практики примусового нав'язування громадянства і протиправного позбавлення власності як елементів системної політики РФ, спрямованої на закріплення результатів окупації та витіснення української присутності з тимчасово окупованих територій.

(с) Реєстрація актів цивільного стану, що відбулися на ТОТ

У 2025 році єдиним механізмом реєстрації актів цивільного стану (народження, смерть), що відбулися на ТОТ, залишається судова процедура відповідно до статті 317 Цивільного процесуального кодексу України. Практика її застосування, попри декларування Урядом її спрощеності, демонструє надмірну тривалість розгляду справ (від двох до шести місяців), випадки неправомірної вимоги сплачувати судовий збір, потребу у професійній правничій допомозі та додаткові фінансові витрати, додатково це ускладнюється перевантаженістю судів.

Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей державної реєстрації актів цивільного стану, що відбулися на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України та за межами України, який передбачав адміністративну процедуру визнання актів цивільного стану на ТОТ та був рекомендований у минулому звіті до прийняття, був відкликаний у липні 2025 року через зміну Уряду.

Водночас фіксується тенденція до зменшення кількості судових рішень, що стають підставою для державної реєстрації актів цивільного стану, що пов'язано з обмеженим доступом мешканців ТОТ до підконтрольної Уряду України території та складністю фізичного звернення до судів. Навіть формально доступний судовий механізм на практиці втрачає ефективність.

Рік	Кількість зареєстрованих фактів народжень	Кількість зареєстрованих фактів смертей
2016	9 818	10 380
2017	11 125	14 998
2018	11 255	20 344
2019	11 359	24 127
2020	5 391	13 458
2021	5 948	19 494

2022	3 213	4 323
2023	4 824	6 406
2024	1 424	5 237
2025	860	4 879

Представники Мін'юсту під час засідання експертної ради при представнику Уповноваженого з прав громадян, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, яке відбулося 25 вересня 2025 року поінформували, що в межах підготовки нового законопроекту опрацьовується питання визначення переліку документів, які можуть бути підставою для державної реєстрації актів цивільного стану. Запропонований підхід полягає у врахуванні будь-яких документів, що фактично підтверджують подію, незалежно від органу їх видачі, за умови впровадження спеціальної адміністративної процедури та чіткого нормативного регулювання для органів державної реєстрації. Разом із цим наголошено на необхідності запровадження ефективних запобіжників від зловживань, зокрема механізмів перевірки достовірності документів, верифікації особи з використанням державних реєстрів, а також можливості колегіального розгляду окремих категорій справ. У чинному законодавстві вже передбачена кримінальна відповідальність за підроблення та використання підроблених документів, що може слугувати додатковим стримувальним фактором.

У звітному періоді Мін'юстом не було направлено на погодження текст відповідного проекту.

До того ж акти цивільного стану не є єдиними документами, що видаються на ТОТ та мають суттєвий вплив на можливість реалізації прав людини як у короткостроковій перспективі, так і після деокупації. Ідеться, зокрема, про медичні документи, документи про право власності, судові рішення та інші акти, відсутність або повне ігнорування яких істотно обмежує доступ громадян до освіти, соціального захисту, спадкування, відшкодування шкоди та інших базових прав (Аналітична записка “Якими можуть бути підходи щодо документів, виданих в окупації?”). У цьому контексті держава потребує перегляду підходу щодо повного невизнання будь-яких документів, виданих в умовах окупації, та запровадження механізмів використання інформації з окремих їх видів із належними запобіжниками.

(d) Доступ до освіти та соціальної підтримки молоді з ТОТ

Забезпечення доступу дітей і молоді з ТОТ до освіти та соціальної підтримки залишається одним із ключових інструментів збереження їхнього зв'язку з державою Україна та пріоритетним чинником стимулювання виїзду з окупації. В умовах системної політики держави-агресора, спрямованої на примусову інтеграцію та витіснення української ідентичності, держава має формувати комплексну освітню політику, орієнтовану на всі рівні освіти та етапи адаптації після переміщення. Зазначене було підкреслено в Спеціальній доповіді

Уповноваженого щодо доступу до освіти дітей та молоді з тимчасово окупованих територій України, представлений у лютому 2025 року та в якій надано 29 рекомендацій органам державної влади, спрямованих на усунення системних перешкод у доступі дітей і молоді з ТОТ до освіти та пов'язаних із цим соціальних гарантій. Як свідчить аналіз виконання цих рекомендацій, станом на грудень 2025 року виконано лише 52 % рекомендацій, 41 % перебувають у процесі виконання, тоді як 7 % рекомендацій, наданих Кабінету Міністрів України, залишаються невиконаними, що свідчить про неналежне реагування відповідальних органів державної влади на виявлені системні проблеми. Такий стан виконання рекомендацій, зокрема, вказує на відсутність ефективної державної політики у сфері забезпечення доступу до освіти дітей і молоді з ТОТ, формування та реалізація якої належить до повноважень МОН.

Аналіз чинного нормативно-правового регулювання та практики діяльності центральних органів виконавчої влади свідчить про відсутність комплексного стратегічного документа, який би системно визначав підходи держави до забезпечення доступу до освіти та соціальної підтримки дітей і молоді з ТОТ, включно з питаннями відновлення здобуття освіти, процесу навчання, соціальних гарантій, психологічної підтримки та подальшої інтеграції тощо.

Як засвідчують результати моніторингів і звернення до Уповноваженого, кількість вступників з ТОТ до закладів освіти продовжує зменшуватися, попри наявність спрощених процедур вступу через освітні центри «Крим–Україна» та «Донбас–Україна». За офіційними даними МОН, динаміка вступу випускників із ТОТ Донецької та Луганської областей, Автономної Республіки Крим та м. Севастополь, а також Харківської, Запорізької, Херсонської та Сумської областей у 2016–2025 роках була такою: у 2016 році — 1 008 осіб, у 2017 році — 1 550 осіб, у 2018 році — 1 776 осіб, у 2019 році — 1 865 осіб, у 2020 році — 2 026 осіб, у 2021 році — 2 083 особи, у 2022 році — 7 018 осіб, у 2023 році — 6 516 осіб, у 2024 році — 11 325 осіб, у 2025 році — 9 418 осіб. Наведена статистика включає також осіб із населених пунктів на лінії розмежування та територій ведення бойових дій. Основними бар'єрами залишаються недостатня поінформованість абітурієнтів, труднощі з оформленням документів, відсутність системних програм адаптації та фінансової підтримки. Водночас освітні центри потребують інституційного оновлення та трансформації в єдиний координаційний механізм із проведенням цільових інформаційних кампаній (Аналітичний звіт за результатами соціологічного дослідження щодо інтеграції студентства з тимчасово окупованих територій України у закладах вищої освіти, підготовлений дослідницькою агенцією Info Sapiens на замовлення Центру громадянської просвіти «Альменда» (ЦГП «Альменда»)) на запит Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини).

Позитивним кроком стало затвердження 15 липня 2025 року Кабінетом Міністрів України Порядку визнання результатів навчання, здобутих на тимчасово окупованій території України, на рівнях професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти відповідно до вимог Закону України № 3482-IX. Зазначене було рекомендовано у попередньому звітному

періоді. Практична реалізація цього механізму потребує подальшого моніторингу, зокрема щодо готовності закладів освіти застосовувати процедури визнання та забезпечення реального доступу молоді до продовження навчання і працевлаштування. Відсутність ефективного впровадження такого механізму створює ризики соціальної ізоляції та втрати професійного потенціалу для держави. Крім того, досі не прийнято Порядок визнання на рівнях повної загальної середньої освіти результатів навчання, здобутих на ТОТ.

Окремої уваги потребує реалізація соціальних гарантій для дітей та осіб з їх числа, які повернулися з депортації або виїхали з ТОТ. У 2025 році розпочато практичну імплементацію механізму надання одноразової підйомної допомоги відповідно до постанови КМУ від 1 жовтня 2025 р. № 1295 “Деякі питання щодо захисту прав дітей, які депортовані або примусово переміщені, або перебували під ризиком депортації та/або примусового переміщення внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, та осіб з їх числа”, однак відсутність системної інформаційної кампанії та чіткої міжвідомчої координації обмежує обізнаність потенційних отримувачів про наявні гарантії. Крім того, вікові критерії та процедурні аспекти доступу до допомоги були обмежені 18-річним віком. Зміни (збільшення вікового обмеження до 23 років) із цього приводу були внесені у жовтні 2025 року, тобто після завершення вступної кампанії.

Станом на кінець 2025 року реалізація постанови Кабінету Міністрів України № 1295 здійснюється в межах механізмів, визначених постановою КМУ від 14 травня 2024 р. № 551 “Про затвердження Порядку виявлення, повернення, забезпечення супроводу та реінтеграції дітей, які депортовані або примусово переміщені, або перебували під ризиком депортації та/або примусового переміщення внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, або осіб з числа дітей”, із залученням громадських об’єднань і благодійних організацій до складання та виконання індивідуальних планів повернення і реінтеграції дітей та осіб із їх числа.

Державною службою України у справах дітей виплату одноразової підйомної допомоги здійснено 8 особам із числа дітей віком від 18 до 23 років, тоді як 156 законним представникам таку допомогу виплачено на 220 дітей. При цьому в опрацюванні перебувала 31 заява від осіб з числа дітей, що свідчить про суттєву диспропорцію в реалізації зазначеної гарантії.

Однак чинне нормативне регулювання не містить чіткого та доступного механізму звернення і отримання такої допомоги для осіб віком від 18 до 23 років, які повернулися з ТОТ або після депортації.

Крім того, обов’язковою умовою для призначення підйомної допомоги є наявність індивідуального плану заходів з повернення та реінтеграції дитини або особи з числа дітей. На практиці така вимога суттєво обмежує доступ до цієї гарантії, оскільки значна частина осіб віком від 18 до 23 років самостійно приймає рішення про виїзд з ТОТ або повернення на підконтрольну Україні територію без проходження формалізованої процедури повернення, у межах якої формується відповідний індивідуальний план.

У результаті такі особи, фактично перебуваючи в ситуації, пов'язаній із депортацією, примусовим переміщенням або проживанням на ТОТ, не можуть скористатися передбаченою державою соціальною гарантією.

Попри наявність окремих нормативних рішень і програмних ініціатив, державна політика у сфері забезпечення доступу дітей і молоді з ТОТ до освіти та соціальної підтримки залишається несистемною та не інтегрованою в єдину стратегічну рамку.

Відсутність узгодженого підходу на рівні Уряду обмежує ефективність реалізації вже запроваджених механізмів, ускладнює міжвідомчу координацію та не забезпечує безперервного супроводу дітей і молоді на всіх етапах — від виїзду з окупації до навчання і подальшої інтеграції в українське суспільство.

(е) Неможливість отримання студентами ВПО одночасно допомоги на проживання та пільгового проживання у гуртожитках

Проблемною залишається ситуація із забезпеченням належної державної підтримки студентів з числа ВПО, у тому числі з ТОТ. У більшості випадків такі студенти продовжують навчання у закладах освіти, проживаючи у студентських гуртожитках через відсутність постійного житла та обмежені фінансові можливості. За відсутності академічної або соціальної стипендії єдиним стабільним джерелом доходу для цієї категорії студентів є допомога на проживання, що надається відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 332. Натомість, чинне правове регулювання, а саме постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2016 року № 975 “Про надання державної цільової підтримки деяким категоріям громадян для здобуття професійної, фахової передвищої та вищої освіти”, передбачає, що пільгова або безоплатна оплата за проживання у студентських гуртожитках для ВПО можлива лише за умови неотримання такої допомоги.

Держава фактично ставить студентів із числа ВПО перед вимушеним вибором між двома взаємовиключними формами підтримки – грошовою допомогою або пільговим проживанням у гуртожитку. Такий підхід не враховує реальних життєвих обставин молоді, яка постраждала від збройної агресії, суперечить принципам справедливості та рівного доступу до державних гарантій, а також унеможливорює комплексну підтримку цієї вразливої групи. Наслідком зазначеного є поглиблення соціальної вразливості студентів із числа ВПО, підвищення ризиків соціального відчуження, ускладнення доступу до освіти та створення додаткових бар'єрів для інтеграції у нове середовище.

Аналіз відповідей центральних органів виконавчої влади свідчить про відсутність узгодженої міжвідомчої позиції та перекладання відповідальності між органами, що формують соціальну та освітню політику. З огляду на викладене, Уповноважений вважає за необхідне ініціювати перегляд чинного нормативного регулювання з метою забезпечення можливості для студентів із числа внутрішньо переміщених осіб одночасно користуватися правом на пільгове (безоплатне) проживання у гуртожитках та отримувати допомогу на проживання, як елемент цілісної та адресної державної підтримки молоді, що постраждала внаслідок війни.

(f) Проблеми реєстрації/декларація місця проживання громадян на ТОТ

За результатом аналізу звернень встановлено системну проблему з реалізацією права на реєстрацію/декларацію місця проживання громадян України, які до 2022 року були зареєстровані на ТОТ.

Після набрання чинності Законом України «Про надання публічних (електронних публічних) послуг щодо декларування та реєстрації місця проживання в Україні» та запровадження нової моделі реєстрації місця проживання через реєстри територіальних громад, саме такі реєстри стали єдиним офіційним джерелом підтвердження адреси. Водночас на ТОТ, де на момент впровадження реформи органи державної влади та місцевого самоврядування не здійснювали свої повноваження, територіальні громади та відповідні реєстри не були створені, а передача картотек від органів ДМС не відбулася.

Внаслідок цього громадяни, які мають чинні паспорти громадянина України з відомостями в Єдиному державному демографічному реєстрі про місце проживання на ТОТ, фактично позбавлені можливості підтвердити адресу, подати декларацію про місце проживання через ЦНАП або портал «Дія», а також отримати витяг з реєстру територіальної громади. Це призводить до обмеження доступу до освіти, соціальних виплат, адміністративних послуг, оформлення спадщини та інших прав.

Типовими є випадки відмови у підтвердженні проживання на ТОТ для реалізації пільгового вступу до закладів освіти, а також неможливість зареєструвати місце проживання новонароджених дітей за адресою батьків, зареєстрованих на ТОТ. Аналогічні проблеми підтверджуються зверненнями обласних військових адміністрацій, зокрема Луганської, яка направила офіційне звернення до Уповноваженого.

З огляду на викладене, необхідно запровадити тимчасовий порядок підтвердження місця проживання для громадян, зареєстрованих на ТОТ, де не створені або не функціонують реєстри територіальних громад, з можливістю використання відомостей з Єдиного державного демографічного реєстру та/або довідки внутрішньо переміщеної особи як належного підтвердження адреси. З метою врегулювання порушеного питання Уповноважений звернувся до Прем'єр-міністра України з приводу необхідності опрацювання внесення змін до законодавства із залученням Мінцифри, ДМС, МВС та Мін'юсту в частині усунення правової прогалини, що непропорційно обмежує права громадян України, які постраждали внаслідок тривалої окупації.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Верховній Раді України:

прискорити розгляд проєкту Закону України реєстр. № 13136 від 26 травня 2025 року «Про внесення змін до Закону України "Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України" та деяких інших законів України щодо удосконалення механізму надання компенсацій та обліку нерухомого майна»;

прискорити розгляд і прийняття у другому читанні проєкту Закону України “Про внесення змін до Закону України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" та інших законів України” (реєстр. № 12301);

прискорити розгляд і прийняття у другому читанні проєкту Закону про внесення змін до Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень" щодо забезпечення механізму державної реєстрації права власності на нерухоме майно за відсутності доступу до матеріалів підприємств бюро технічної інвентаризації (реєстр. № 11440).

Кабінету Міністрів України:

розробити та внести на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону про підтримку осіб, особистим немайновим правам яких завдано шкоди внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України;

розробити та внести на розгляд Верховної Ради України проєкт закону про внесення змін до Закону України «Про надання публічних (електронних публічних) послуг щодо декларування та реєстрації місця проживання в Україні», яким передбачити запровадження тимчасового порядку підтвердження реєстрації або декларування місця проживання громадян України, зареєстрованих на тимчасово окупованих територіях, на яких не створені або не функціонують реєстри територіальних громад;

визначити міністерство, відповідальне за формування та реалізацію державної політики у сфері взаємодії з Реєстром збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України, та координацію роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади з цього питання;

затвердити план заходів щодо організації взаємодії центральних і місцевих органів виконавчої влади, а також органів місцевого самоврядування з Реєстром збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України, та інформування громадян про можливість подання заяв до Реєстру, яким передбачити визначення відповідальних виконавців, конкретні заходи та строки їх виконання.

Міністерству соціальної політики, сім'ї та єдності України:

розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт розпорядження про затвердження Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на 2026 рік та наступний період;

забезпечити запровадження та функціонування Системи обліку інформації про шкоду, завдану особистим немайновим правам;

розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови щодо внесення змін до постанови КМУ від 25 квітня 2018 року № 306 “Деякі питання встановлення зв’язку інвалідності з пораненнями чи іншими ушкодженнями здоров’я”, з метою передачі повноважень щодо встановлення зв’язку інвалідності з пораненнями чи іншими ушкодженнями здоров’я від Мінветеранів до Мінсоцполітики, а також спрощення процедури встановлення зв’язку інвалідності з пораненнями чи іншими ушкодженнями здоров’я;

забезпечити систематичну актуалізацію інформації (не рідше ніж раз на два місяці) про перелік МТП із відображенням стану, заповненості та розподілу ліжко-місць для подальшого використання його для планування евакуацій та залучення донорської допомоги;

розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови щодо внесення змін до постанови КМУ від 27 травня 2025 р. № 616 “Деякі питання надання державної підтримки щодо розміщення внутрішньо переміщених осіб” з метою відшкодування вартості спожитих житлово-комунальних послуг шляхом визначення середньої фактичної вартості спожитих житлово-комунальних послуг у МТП на одну особу, перегляду соціальних нормативів споживання житлово-комунальних послуг тощо;

розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови, яким передбачатиметься можливість для студентів із числа ВПО одночасно користуватися правом на пільгове (безоплатне) проживання у гуртожитках закладів освіти та отримувати допомогу на проживання, як складової цілісної, адресної та недискримінаційної системи державної підтримки молоді, яка постраждала внаслідок збройної агресії РФ проти України, а також забезпечити міжвідомчу узгодженість підходів у сфері соціальної та освітньої політики;

розробити та внести на розгляд КМУ проєкт постанови щодо внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 14 травня 2024 р. № 551, передбачивши спрощення механізму отримання підйомної допомоги, а також виключення вимоги щодо обов’язкової наявності індивідуального плану заходів з повернення та реінтеграції для осіб віком від 18 до 23 років як умови для призначення одноразової підйомної допомоги;

забезпечити проведення інформаційної кампанії щодо механізму отримання одноразової підйомної допомоги особами віком від 18 до 23 років, які планують повернутися з ТОТ або після депортації, шляхом підготовки та поширення роз’яснень і покрокових алгоритмів звернення.

Міністерству юстиції України:

розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України оновлену Національну стратегію у сфері прав людини з урахуванням наслідків повномасштабної збройної агресії РФ проти України;

розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України нормативно-правовий акт, яким переглянути підхід до повного невизнання документів, виданих на ТОТ, з метою запровадження правових механізмів обмеженого та контрольованого використання інформації з окремих видів таких документів (зокрема щодо фактів народження, смерті, шлюбів, освіти, трудової діяльності та володіння майном) із застосуванням чітко визначених запобіжників і процедур перевірки.

Міністерству розвитку громад та територій України:

розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови щодо запровадження механізму обліку нерухомого майна, над яким втрачено контроль або доступ на ТОТ, передбачивши можливість подачі інформації про таке майно та завдану йому шкоду чи руйнування через портал “Дія”;

розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови щодо забезпечення можливості подання через портал “Дія” інформаційних повідомлень про пошкоджене або знищене внаслідок збройної агресії рухоме майно та нежитлову нерухомість;

розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України постанови щодо внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 7 липня 2025 р. № 815, якими передбачити:

- 1) перегляд критеріїв визнання об’єкта знищеним за результатами дистанційного обстеження;
- 2) механізм прийняття рішень щодо багатоквартирних будинків як єдиного об’єкта на підставі першої поданої заяви;
- 3) вичерпний перелік підстав для відмови у проведенні дистанційного обстеження та забезпечити обов’язкове надання вмотивованих письмових рішень;
- 4) порядок оскарження рішень, дій або бездіяльності комісій;
- 5) визначення критеріїв економічної недоцільності відновлення об’єкта нерухомого майна для прийняття рішення про його віднесення до знищеного;

розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України нормативно-правовий акт, яким передбачатиметься усунення законодавчих прогалин щодо компенсації за пошкоджене спільне майно багатоквартирних будинків, житло членів житлово-будівельних кооперативів без оформленого права власності, а також щодо об’єктів незавершеного будівництва, компенсації за ремонт, здійснений за власні кошти, попри наявність законодавчих підстав;

забезпечити практичну реалізацію механізму компенсації за самостійно проведений ремонт пошкодженого житла та переглянути граничні розміри такої компенсації з урахуванням фактичних витрат постраждалих осіб;

розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт нормативно-правового акта щодо запровадження системних механізмів компенсації або забезпечення житлом осіб, чиє житло пошкоджене чи зруйноване внаслідок збройної агресії або право користування яким обмежене, з метою створення умов для облаштування життя таких осіб на підконтрольній Уряду території України та запобігання їх вимушеному поверненню на тимчасово окуповані території.

Міністерству цифрової трансформації України:

забезпечити технічну можливість подання через портал “Дія” інформаційного повідомлення про нерухоме майно, пошкоджене та знищене внаслідок збройної агресії проти України з 19 лютого 2014 року;

запровадити механізм подання заяв до міжнародного Реєстру збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України, через центри надання адміністративних послуг, зокрема для осіб, які не мають доступу до порталу «Дія» або електронних засобів ідентифікації;

забезпечити доповнення функціоналу порталу “Дія”, зокрема мобільного застосунку “Дія”, щодо передбачення можливості вибору причин при знятті з обліку через мобільний додаток порталу “Дія”.

Міністерству внутрішніх справ України:

внести зміни до наказу Міністерства внутрішніх справ України від 09 липня 2018 року № 579, з метою:

- приведення його положень у відповідність до постанови Кабінету Міністрів України від 10 березня 2017 року № 138, передбачивши чітке закріплення відповідальності балансоутримувачів за утримання та забезпечення належного технічного стану об’єктів фонду захисних споруд цивільного захисту;
- розширення переліку обов’язкових вимог до облаштування об’єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, зокрема щодо забезпечення запасів питної води, санітарних вузлів, аптечок першої допомоги, а також безбар’єрного доступу для маломобільних груп населення;

Міністерству освіти і науки України:

розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт розпорядження про затвердження Концепції доступу до освіти дітей та молоді з TOT.

2. ДОТРИМАННЯ НОРМ МГП ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ. ПОВОДЖЕННЯ З ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИМИ, НЕЗАКННО ЗАТРИМАНИМИ ЦИВІЛЬНИМИ ТА ДЕПОРТОВАНИМИ

Держава-агресор протягом 2025 року продовжила скоювати масштабні воєнні злочини, що задокументовано авторитетними міжнародними організаціями та правоохоронними органами України.

Інституція Уповноваженого щодня працює з наслідками свідомого недотримання Російською Федерацією норм міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини.

Досвід України вказує на певні прогалини МГП, обумовлені особливостями російсько-української війни. Насамперед потребують врегулювання: захист жертв війни, цивільного населення окупованих територій і цивільних осіб, незаконно позбавлених особистої свободи в ході збройного конфлікту; засоби та методи ведення сучасної війни, застосування технологій (наприклад, дронів); механізм забезпечення дотримання правил, у тому числі відповідальності за їх порушення.

Під час практичної реалізації повноважень Інституції Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у контексті сприяння звільненню полонених і поверненню депортованих українців, недосконалість та прогалини МГП у черговий раз підтвердили слабкість міжнародного правового механізму дотримання прав людини.

Без дієвої системи реалізації правових гарантій потенціал міжнародних актів щодо запобігання непропорційній шкоді та забезпечення захисту жертв війни в сучасних збройних конфліктах виявляється неефективним, проте часто стає інструментом маніпуляцій з боку агресора. Ігнорування безпекових запобіжників з боку членів Ради безпеки ООН зводить їх до рівня декларації.

Відсутність резолютивних рішень міжнародних організацій щодо відповідальності РФ за порушення норм міжнародного гуманітарного права, зневага Росією норм МГП, недотримання жодних норм Женевських конвенцій уже четвертий рік агресивної війни перебувають на порядку денному цивілізованого світу. Прикладами триваючих грубих порушень Російською Федерацією норм МГП є поведінка з українськими військовополоненими, незаконно затриманими цивільними громадянами, депортованими особами.

Одним з численних наслідків російського свавілля стало позбавлення свободи та зникнення безвісти **15 443** цивільних громадян України.

Через відсутність у Женевській конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року (далі – ЖК IV) правового механізму визнання статусу, звільнення та повернення на батьківщину незаконно ув'язнених агресором цивільних осіб, належне забезпечення захисту цієї категорії осіб стає неможливим.

Для нормативного врегулювання цієї прогалини Уповноваженим пропонується ініціювати створення спеціального протоколу до ЖК IV, незаконно позбавлених свободи, у якому, зокрема, унормувати визначення дефініції “цивільна особа, свавільно позбавлена особистої свободи”, передбачити процедури перевірки правового статусу таких осіб, утримуваних

стороною збройного конфлікту, а також процедури моніторингу умов їх утримання, звільнення та повернення на батьківщину.

У цьому контексті діяльність Уповноваженого послідовно наголошує на необхідності впровадження сучасних підходів до тлумачення і застосування положень Женевських конвенцій у національній практиці, про що ним неодноразово наголошувалось під час зустрічей з представниками МКЧХ.

Важливо, що у 2025 році МКЧХ оприлюднив оновлений коментар до ЖК IV, що стосується захисту цивільного населення та дітей під час війни. Це перше комплексне оновлення коментаря до цієї Конвенції за багато десятиліть, яке узагальнює понад 75 років державної практики, судової практики та розвитку міжнародного гуманітарного права.

Оновлений коментар є авторитетним інструментом тлумачення норм міжнародного гуманітарного права та важливим практичним орієнтиром для державних органів, військових юристів і правозахисних інституцій щодо застосування положень Женевських конвенцій у сучасних збройних конфліктах.

Іншим системним порушенням Російською Федерацією прав осіб, захищених МГП, є позбавлення українських військовополонених права на справедливе та належне судове розслідування.

Всупереч імунітету комбатанта, закріпленому у статті 43 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів від 8 червня 1977 року (далі – Протокол I) до Женевських конвенцій, реалізуючи політичну волю керівництва країни-агресора, органи судової влади РФ засуджують захисників України за кримінальними статтями як учасників терористичної організації.

Пряма заборона засуджувати військових за їх участь у бойових діях сприятиме захисту комбатантів, які потрапили під владу ворога.

Це лише деякі приклади свідомого ігнорування норм МГП з боку РФ.

На цьому тлі окремої уваги потребує питання належної реалізації мандату Міжнародним комітетом Червоного Хреста.

Україна неодноразово наголошувала на недостатньому залученні МКЧХ до захисту прав громадян України, зокрема щодо доступу до місць утримання в РФ і на ТОТ України наших співвітчизників та налагодження і функціонування гуманітарних коридорів їх повернення.

Під час зустрічей із родинами українських військовополонених, представники МКЧХ, підкреслюючи нейтральність організації, зазначають, що “обом сторонам” варто надавати доступ представникам МКЧХ, ігноруючи, що саме російська сторона вдається до практики перешкоджання відвідування місць утримання українських громадян його працівниками.

Коригування норм МГП, зокрема в частині створення можливості відступу МКЧХ від принципу нейтралітету за умов виявлення й документування масштабних і систематичних порушень МГП під час збройного конфлікту, дозволило б значно посилити рівень поваги до людини в системі світового правопорядку.

Запроваджена у 2025 році Міжнародним комітетом Червоного Хреста за підтримки низки держав Глобальна ініціатива з посилення політичної підтримки

міжнародного гуманітарного права має на меті через політичну волю держав мінімізувати вплив зростаючої зневаги до норм МГП на стан захищеності людини у збройному конфлікті. Ініціатива повинна надати необхідного імпульсу модернізації МГП, особливо у частині відповідальності за порушення його норм.

За ініціативи Уповноваженого у жовтні 2025 року було відновлено діяльність Міжвідомчої комісії з питань застосування та реалізації норм міжнародного гуманітарного права в Україні. Інституція Уповноваженого виступила з пропозицією щодо активізації діяльності цього координаційного механізму з метою посилення міжвідомчої взаємодії у сфері дотримання та імплементації норм міжнародного гуманітарного права в умовах збройної агресії проти України.

У результаті проведеної роботи було забезпечено перезапуск діяльності Комісії, утвореної відповідно до постанови Кабінету Міністрів України №329 від 26 квітня 2017 року. Комісія функціонує як консультативно-дорадчий орган Уряду та покликана забезпечувати координацію діяльності органів державної влади щодо виконання міжнародно-правових зобов'язань України у сфері міжнародного гуманітарного права, зокрема тих, що випливають із Женевських конвенцій та інших міжнародних договорів.

Перезапуск роботи Комісії став важливим кроком у напрямі систематизації міжвідомчої співпраці, вироблення узгоджених підходів до застосування норм міжнародного гуманітарного права, а також посилення державної політики у сфері документування порушень міжнародного гуманітарного права та реагування на них.

У межах діяльності Комісії сформовано низку тематичних робочих груп, спрямованих на опрацювання окремих аспектів застосування міжнародного гуманітарного права та вироблення практичних рекомендацій для органів державної влади. Робочу групу з питань захисту прав дітей в умовах збройного конфлікту очолює представник Уповноваженого з прав дитини. Такий підхід сприяє інтеграції правозахисного виміру у діяльність Комісії та посиленню міжінституційної взаємодії у сфері захисту прав дитини, зокрема щодо запобігання порушенням прав дітей у контексті збройного конфлікту, документування таких порушень та вироблення механізмів їх ефективного реагування.

Україна має моральне та політичне право ініціювати зміни до МГП та просувати ідеї таких змін, і, враховуючи, що у російській неволі та на тимчасово окупованих територіях щодня продовжують страждати наші громадяни, діяти потрібно швидко й цілеспрямовано.

1. Поводження з українськими військовополоненими

Упродовж 2025 року до Уповноваженого надійшло **3 925** звернень, у яких порушувалися питання щодо забезпечення прав українських військовослужбовців під час їх перебування в російському полоні, та членів їх родин.

Члени сімей полонених військовослужбовців зверталися зі скаргами на умови утримання їхніх рідних та неналежне поводження з ними, з проханням сприяти у дотриманні країною-агресором норм МГП щодо утримуваних осіб, у тому числі забезпечення медичною допомогою поранених та хворих військовополонених тощо.

Діяльність Уповноваженого у сфері захисту прав військовополонених зосереджена на постійній взаємодії з міжнародними організаціями, передусім МКЧХ, структурами ООН, інститутами омбудсманів інших держав, та адвокації дотримання норм міжнародного гуманітарного права Російською Федерацією. Використовуючи міжнародні майданчики для політико-правового тиску на державу-агресора, Уповноважений системно інформує міжнародних партнерів про факти катувань, незаконного кримінального переслідування та блокування гуманітарного доступу до місць утримання позбавлених свободи громадян України.

Окремим напрямом є гуманітарна комунікація, спрямована на сприяння репатріації військовополонених, поверненню тяжкохворих і поранених та доступу до інформації про долю утримуваних осіб.

Зокрема, наявні домовленості з російським омбудсманом про двосторонні відвідування полонених у місцях їх утримання. Уповноважений систематично наполягає на необхідності відвідування представниками російської сторони установ виконання покарань на території Російської Федерації та ТОТ України в разі встановлення фактів неналежного поводження з українськими полоненими, а також доводить інформацію про системні порушення прав українських військовополонених та цивільних в'язнів. Частина інформації отримується Секретаріатом Уповноваженого під час заходів із повернення наших Захисників і Захисниць, де здійснюється опитування звільнених осіб про поводження з ними під час утримання в полоні.

Упродовж року Уповноважений звернувся до уповноваженої з прав людини в Російській Федерації з 30 листами щодо відвідування, перевірки умов утримання військовополонених на відповідність вимогам міжнародного гуманітарного права, належного медичного забезпечення в установах Алтайського, Пермського, Красноярського краю, Воронежської, Волгоградської, Оренбурзької, Ростовської, Смоленської областей, Республіки Мордовія Російської Федерації тощо.

Російською стороною проведено моніторинг 14 місць утримання українських військовослужбовців (виправні колонії та СІЗО) з метою впорядкування умов їх утримання, неприпустимості застосування тортур, надання належного медичного забезпечення та відповідного харчування. Інформація підтверджується результатами опитування звільнених із полону військовослужбовців.

У межах гуманітарних проєктів Уповноваженим за участі МКЧХ реалізується право полонених з обох сторін на зв'язок із зовнішнім світом, надається сприяння в отриманні листів та посилок військовополоненими. У 2025 році на каналі комунікації з російським омбудсманом Уповноважений передав 5

тисяч листів і 5 тисяч посилок українським військовослужбовцям, які перебувають у російському полоні.

1.1. Порухення права на життя військовополонених

Упродовж 2025 року надходила інформація про нові факти свавільної страти українських військовослужбовців, захоплених у полон на полі бою або під час утримання.

За наявною інформацією (відповідь ОГП на запит Уповноваженого №18/4/3-121979ВИХ-25 від 24.12.2025), станом на 10 грудня 2025 року правоохоронні органи України здійснювали досудове розслідування у **105** кримінальних провадженнях за фактами вбивства російськими військовослужбовцями **337** українських військовополонених, у тому числі щонайменше 50 осіб, які загинули внаслідок теракту в колонії в с. Оленівка на ТОТ Донецької області.

Уранці 22.05.2025 року окупанти здійснили штурм позицій Сил оборони неподалік селища Удачне Покровського району, де виконували бойові завдання четверо українських військовослужбовців. Під час наступу представники держави-агресора захопили у полон двох захисників, після чого розстріляли їх беззбройних у лісосмузі. Доля інших оборонців наразі невідома.

За процесуального керівництва Донецької обласної прокуратури розпочато досудове розслідування в кримінальному провадженні за фактом вчинення воєнного злочину (ч. 2 ст. 438 КК України). (Публікація Офісу Генпрокурора в телеграм-каналі від 23.05.2025).

У серпні 2025 року поблизу с. Миролубівка Покровського району Донецької області окупанти взяли в полон українського військовослужбовця С. Його доставили до підвалу захопленого будинку, де утримували ще сімох захисників України. Під час допитів російські військові катували полонених – завдавали їм тяжких тілесних ушкоджень, відрізали частини тіла. Військовому С. перерізали горло. Після цього тіла полонених скинули в яму і засипали сміттям, вважаючи, що вони померли. Проте С. вижив та з отриманими пораненнями упродовж п'яти діб дістався українських позицій.

За фактом вчинення воєнного злочину розпочато досудове розслідування за ч. 2 ст. 438 КК України (Воєнні злочини). (Сайт Офісу Генерального прокурора, публікація від 29.08.2025р).

27 грудня 2025 року під час штурму позицій у селі Шахове Покровського району Донецької області представники держави-агресора взяли у полон двох військовослужбовців ЗСУ, які виконували бойове завдання на одній із позицій.

Окупанти, погрожуючи вогнепальною зброєю, змусили полонених роздягнутися, після чого розстріляли обох беззбройних захисників.

За процесуального керівництва Донецької обласної прокуратури розпочато досудове розслідування у кримінальному провадженні за фактом вчинення воєнного злочину (ч. 2 ст. 438 КК України). (Сайт Офісу Генерального прокурора, публікація від 29.12.2025).

Під час задіяння ОБСЄ “московського механізму” задля документування злочинів Росії проти українських військовополонених Місія “задокументувала велику кількість свавільних вбивств та страт, у яких звинувачують Російську Федерацію”. У Звіті БДПЛ ОБСЄ «Про можливі порушення та зловживання міжнародним гуманітарним правом та правом прав людини, воєнними злочинами та злочинами проти людяності, пов'язаними з поводженням Російської Федерації з українськими військовополоненими», експертами організації зазначено, що публічні заяви російських посадовців про те, що «пощади не буде», ще більше заохочують виконавців до позасудових страт та сприяють безкарності.

Свідомі страти та вбивства українських військовополонених представниками військових формувань Російської Федерації грубо порушують норми міжнародного гуманітарного права (ст. 3 ЖК III, п. 2(а) ст. 4 Протокол I), визначені як серйозні порушення Женевської конвенції (ст. 130 ЖК III) та як воєнний злочин (п.2(а) ст. 8 Римського статуту Міжнародного Кримінального Суду).

За кожним встановленим фактом вбивства українських військовослужбовців, які перебувають у полоні, Уповноважений інформує МКЧХ та органи ООН (зокрема Управління Верховного комісара ООН з прав людини). Також матеріали про факти страт офіційно передаються до уповноваженої з прав людини в Російській Федерації.

1.2. Порушення права комбатантів

За інформацією, що надходить до Уповноваженого, компетентні органи Російської Федерації системно порушують норми міжнародного гуманітарного права в частині заперечення статусу комбатанта та/або військовополоненого; притягнення до кримінальної відповідальності за сам факт участі у бойових діях; застосування норм внутрішнього кримінального законодавства держави-агресора замість норм міжнародного гуманітарного права.

Така позиція підкріплюється заявами вищого військово-політичного керівництва РФ про терористичний характер дій українських військових підрозділів, що дегуманізує військовослужбовців Збройних Сил України, спонукає та виправдовує застосування насильства щодо українських військовополонених.

Такі дії суперечать положенням, викладеним у статтях 4, 13, 82 – 84, 99 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року (далі – ЖК III) та статтям 43 – 44 Протокол I, які чітко визначають статус комбатанта та право осіб, які входять до складу збройних сил сторони збройного конфлікту, брати безпосередню участь у воєнних діях.

Криміналізація законної участі військовослужбовців у бойових діях підриває фундаментальні засади режиму захисту військовополонених і становить серйозне порушення міжнародного гуманітарного права.

Станом на грудень 2025 року відомо про **2 112** військовополонених та цивільних осіб (лист КШППВ від 19.12.2025 №222/КШ/34160), щодо яких здійснюється кримінальне переслідування, із них **1 467** особам винесено вирoki.

Російською Федерацією винесений «вирок» у вигляді позбавлення волі на 22 роки з відбуванням покарання у виправній колонії суворого режиму військовослужбовцю 36-ї окремої бригади морської піхоти ЗСУ Сергію М. Окупаційними слідством та судом «встановлено»: “У лютому-квітні 2022 року М., дислокуючись на бойових позиціях у Донецькій Народній Республіці, діючи згідно зі злочинним планом вищого політичного та військового керівництва України, неодноразово давав підлеглим йому військовослужбовцям вказівки про здійснення прицільних обстрілів житлових будинків прилеглих населених пунктів. Фігурант здійснював організацію та керівництво бойовими розрахунками мінометів. Внаслідок неодноразових обстрілів поранення отримав мирний житель. Також пошкоджено житлові будинки та господарські споруди”. У ході попереднього розслідування М. провину в діяннях, що інкримінуються, визнав частково. Проте його позиція не була врахована.

У жовтні 2025 року в РФ винесено «вирок» трьом українським військовослужбовцям 36-ї окремої бригади морської піхоти ЗСУ Максиму Н., Максиму Ч. – у вигляді позбавлення волі строком на 21 рік, та Владиславу В. – у вигляді 23 років позбавлення волі, з відбуванням покарання у виправній колонії суворого режиму.

Окупаційними слідством та судом» встановлено»: “У березні 2022 року зазначені військовослужбовці ЗСУ, дислокуючись на бойових позиціях на території Металургійного комбінату “Азовсталь” у Маріуполі, діючи згідно із злочинним планом вищого політичного та військового керівництва України, неодноразово здійснювали прицільні обстріли житлових будинків та інфраструктури міста та селища Старий Крим. Фігуранти здійснювали організацію та керівництво бойовими розрахунками машин РСЗВ БМ-21 “Град”. Внаслідок неодноразового обстрілу пошкоджено житлові будинки та господарські будівлі. Мирні жителі не постраждали, оскільки змогли сховатися у безпечному місці”..

За даними звіту експертів «московського механізму» ОБСЄ від 22 вересня 2025 року, військово-політичним керівництвом Російської Федерації створено умови для системного кримінального переслідування військовополонених лише за участь у бойових діях.

Уповноважений неодноразово письмово звертався до російського омбудсмана із закликами сприяти у припиненні практики звинувачення

комбатантів у кримінальних правопорушеннях за законну участь у воєнних діях. Наразі відповіді на листи не отримано.

Питання незаконного кримінального переслідування полонених та забезпечення додержання російською стороною норм поведінки з військовополоненими регулярно порушується під час зустрічей Уповноваженого з міжнародними організаціями і, перш за все, керівництвом МКЧХ. В одному з останніх листів, надісланому Президентці МКЧХ М. Споляріч-Еггер, Уповноважений закликав активізувати передбачені мандатом МКЧХ механізми захисту військовополонених та сприяти у припиненні практики кримінального переслідування комбатантів за участь у бойових діях.

1.3. Порушення права на гідне поводження з військовополоненими

На відміну від України, у РФ не створені спеціальні табори для утримання військовополонених, і полонені комбатанти розміщені по установах пенітенціарної системи РФ, як ув'язнені особи. Наразі відомо про понад 180 різних місць несвободи на тимчасово окупованій території України та на території РФ. Свідоме ігнорування Російською Федерацією фактично усіх норм МГП у черговий раз підтверджує гостру потребу демократичного світу переглянути міжнародне право в інтересах безпеки людини.

Звільнені з полону військовослужбовці повідомляють про систематичні катування, які застосовуються в місцях тримання, для примушування полонених обмовити себе та визнати провину в злочинах, які вони не скоїли. Також повідомляють про цілодобове застосування фізичного насилля та психологічного знущання, цькування службовими собаками, відсутність належної медичної допомоги, а подекуди - свідому відмову від надання медичної допомоги військовополоненим.

Від членів сімей військовополонених та звільнених із полону українських захисників до Уповноваженого надійшли звернення, що вказують на тенденцію до збільшення частоти та рівня жорстокості насилля, застосованого до утримуваних у полоні українських військовослужбовців у деяких установах пенітенціарної системи РФ.

Високий рівень фізичного та психологічного насилля фіксується в установах м. Бійськ, Алтайський край; м. Борисоглібськ, Воронежська обл.; м. Вязьма, Смоленська обл.; м. Камишин, Волгоградська обл.; міста Перм та Кізел, Пермський край; с-ще Сосновка, Zubovo-Polyansky район, Республіка Мордовія; м. Таганрог, Ростовська обл., РФ.

Колишні полонені розповідають про катування під час допитів (зокрема відрізання частин тіла, зрізання шкіри з татуванням), систематичні побиття, сексуальне насильство, цькування собаками, застосування до бранців електрошокерів, примушування перебувати (до 16 годин) у неприродних позах та інше.

Водночас для позбавлених свободи осіб навіть не забезпечені умови тримання, належні за законодавством РФ. Це стосується невідповідності

місткості камер кількості утримуваних осіб, порушення температурного режиму, харчування, що не відповідає біологічним потребам людини тощо.

Незадовільні умови утримання призводять до поширення інфекційних захворювань серед полонених, загострення хронічних хвороб, ускладнень після поранень, втрати зубів, втрати ваги (у багатьох випадках фіксується втрата до 30-40 кг) тощо.

За даними, оприлюдненими Моніторинговою місією ООН з прав людини в Україні у лютому 2025 року, майже всі (95 %) зі 454 звільнених українських військовополонених, яких опитали, повідомили про пережите катування або жорстоке поводження в російському полоні. Катування були поширені під час допитів і на всіх етапах полону. Понад половина з опитаних зазнала сексуального насильства.

Жахливі умови утримання та нелюдське поводження призводять до виникнення або загострення хронічних хвороб, психічних розладів, що сукупно, навіть після повернення з полону, призводить до смерті.

Військовослужбовець ІІ. потрапив у полон у березні 2022 року та був повернутий у квітні 2023 року. У червні 2025 року військовий помер від зупинки серця, що пов'язують із наслідками утримання у полоні та тортурами.

Військовослужбовець ВМС Збройних Сил України С. потрапив у полон у травні 2022 року в м. Маріуполь, після виходу з ПрАТ “Металургійний комбінат “Азовсталь”. Утримувався на тимчасово окупованій території Донецької області та у місцях несвободи на території РФ. Був звільнений з полону у березні 2025 року, у листопаді 2025 року помер.

Військовослужбовець Д. був захоплений у полон у липні 2023 року. Після утримання у полоні в місцях несвободи на тимчасово окупованій території Донецької області був звільнений з полону за результатами домовленостей у форматі “1000 на 1000”, проте, внаслідок тортур та нелюдського поводження в полоні, помер у червні 2025 року.

Військовослужбовець З. у квітні 2022 року був захоплений у полон під час виконання бойового завдання у Донецькій області. Утримувався в установах пенітенціарної системи на тимчасово окупованій території Донецької області та на території РФ. Через місяць після повернення з полону, у червні 2025 року, помер від наслідків катування.

У серпні 2025 року серед репатрійованих в Україну були повернуті тіла 5 загиблих у полоні українських військовослужбовців. Вони були запропоновані до першочергового повернення як тяжкопоранені й важкохворі полонені, згідно з домовленостями, досягнутими під час другого раунду перемовин у Стамбулі. Але через затягування процесу російською стороною не дожили до звільнення.

Порушення умов поводження та утримання військовополонених відбуваються на тлі ігнорування російською стороною мандату Міжнародного комітету Червоного Хреста як гуманітарної організації, узгодженої сторонами конфлікту.

Російська сторона вибірково інформує Україну через Бюро Центрального агентства з розшуку Міжнародного Комітету Червоного Хреста про факти захоплення українських військовослужбовців у полон, періодично (цензуровано) забезпечує листування між військовополоненими та їх родинами та прийом гуманітарних вантажів.

Російською Федерацією суворо регламентується або обмежується допуск представників МКЧХ до безпосереднього спілкування з військовополоненими, а також інформування України про стан здоров'я військовополонених та факти їх кримінального переслідування. Систематично порушується право військовополонених на зв'язок із зовнішнім світом. Зазначені дії та бездіяльність адміністрацій місць утримання полонених поширені по всій території РФ і мають ознаки свідомого порушення норм статей 3, 9, 72, 73, 123, 125, 126 ЖК III.

2. Порушення прав цивільного населення на ТОТ України

Режим окупації української території супроводжується численними порушеннями фундаментальних прав людини та норм міжнародного гуманітарного права щодо цивільного населення з боку політичного і військового керівництва РФ, окупаційних адміністрацій та представників підконтрольних їм органів та формувань.

Свавільні позбавлення волі, насильницькі зникнення цивільного населення та інші серйозні порушення міжнародних зобов'язань держави-агресора, що тривають від незаконної анексії АР Крим у 2014 році, та згодом були поширені на територію Луганської, Донецької та інших тимчасово окупованих областей України, є свідомою послідовною політикою РФ на захопленій території.

Упродовж 2025 року залишалася незмінною практика позбавлення свободи та утримання цивільних громадян України в окупації без офіційного пред'явлення будь-яких звинувачень, без надання можливості для оскарження законності затримання, без зв'язку із зовнішнім світом та гарантій справедливого розгляду або перегляду справи в суді тощо. Такі затримання з подальшим адміністративним або кримінальним переслідуванням переважно відбуваються за підозрою у лояльності до України або співпраці з Силами оборони України та мають на меті залякування й поширення контролю над населенням тимчасово окупованої території.

Найчастіше притягнення до адміністративної відповідальності відбувається за звинуваченнями у діях, спрямованих на “дискредитацію російської армії”, після публічних дописів, коментарів у соціальних мережах

та меседжерах. Підставою для арешту може стати виявлене в телефоні при перевірці зображення національного герба або прапору України.

За період повномасштабного вторгнення задокументовано щонайменше 1 510 адміністративних проваджень, порушених окупаційними судами Криму за ст. 20.3.3. КпАП РФ (Огляд ситуації з дотриманням прав людини й норм міжнародного гуманітарного права в окупованому Криму за 2025 рік, КПП, січень 2026). У тому числі в 2025 році - щонайменше 517 адміністративних проваджень, щодо 464 із них - ухвалені рішення про штрафи або адміністративний арешт.

Свавільні затримання супроводжуються порушеннями умов утримання та поводження з затриманими особами, порушенням прав вразливих груп населення, таких, як особи з інвалідністю або вадами здоров'я, а також осіб, які мають захист відповідно до міжнародного права.

Упродовж 2025 року Уповноваженим скеровано 57 листів російському омбудсману щодо порушення права цивільних осіб, що перебувають під захистом МГП, на медичну допомогу та лікування (ст. 38 ЖК IV), з вимогами відвідування бранців та забезпечення належних умов утримання та поводження з ними.

У жовтні 2025 року Красноярський крайовий суд скасував рішення суду нижчої інстанції про звільнення від відбування покарання в колонії у зв'язку із станом здоров'я Олександра С., який повністю втратив зір, та постановив повернути особу з інвалідністю I групи до в'язниці. 1 грудня засудженого етапували з окупованого Криму до колонії в Мінусинську, Красноярський край.

57-річний Ленур Х., засуджений до 18 років ув'язнення, у серпні 2025 року був звільнений від відбування покарання через онкологічне захворювання (рак печінки). Проте у листопаді 2025 був знову взятий під варту за рішенням Архангельського обласного суду РФ.

Обидва рішення були прийняті судами попри віднесення захворювань ув'язнених до переліку тяжких, що перешкоджають утриманню під вартою підозрюваних або звинувачених у скоєнні злочинів. Зважаючи на відсутність у місцях утримання належних умов для догляду та лікування хворих, такі рішення ставлять під загрозу їх життя.

Норми міжнародного гуманітарного права (спільна стаття 3 Женевських конвенцій про захист жертв війни, стаття 75 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року) зобов'язують сторони збройного конфлікту гуманно поводитися з особами, які перебувають під владою сторони, що бере участь у конфлікті, і забороняють, зокрема, насилля над життям і особистістю, у тому числі вбивство, жорстоке поводження та катування, захоплення заручників, наругу над людською

гідністю, засудження та застосування покарання без належних судових гарантій тощо.

Натомість упродовж 2025 року до Уповноваженого надійшло 882 звернення, що стосувалися порушень прав цивільного населення в окупації.

Станом на грудень 2025 року наявна інформація про позбавлення свободи Російською Федерацією 1 782 цивільних українських громадян, факт утримання 867 з яких у РФ та на ТОТ підтверджений через МКЧХ. Водночас реальна кількість бранців може бути значно вищою, адже доля тисяч цивільних осіб, які зникли безвісти під час окупації української території, досі залишається невідомою.

Найчастіше у зверненнях порушувалися питання додержання прав цивільних осіб, які були свавільно затримані та незаконно позбавлені особистої свободи на окупованій території або в РФ, у зв'язку з їх професійною діяльністю, причетністю до спротиву та Сил оборони України, активною громадянською позицією, лояльністю до України або відмовою співпрацювати з окупаційною владою. Не припинилися свавільні позбавлення волі кримських татар за національною ознакою.

У серпні 2025 року громадянин України - кримський татарин С., який перебував на ТОТ АР Крим, був затриманий представниками держави-агресора під час спроби виїзду з окупованої території.

Після затримання громадянин С. був звинувачений у “державній зраді” на підставі здійснення грошового переказу на картку українського банку. Обвинуваченому загрожує покарання у вигляді позбавлення волі строком до 20 років.

Інформація про стан здоров'я громадянина С. надходить виключно з неофіційних джерел. Відомості про умови його утримання або надання медичної допомоги – відсутні.

Інформація про затриманих осіб не повідомляється ні офіційним органам України, ні рідним, ні правозахисникам.

До Уповноваженого звернувся військовослужбовець ЗСУ та повідомив про затримання у червні 2025 року представниками Російської Федерації його матері, яка проживала на тимчасово окупованій території Запорізької області. Заявник пов'язує арешт жінки з тим, що він проходить службу в лавах ЗСУ.

До цього часу місце перебування матері заявника не відоме, зв'язок з жінкою відсутній.

Значний ризик для життя і здоров'я українських громадян становить обмежений доступ до місць їх тримання в РФ або ж у більшості випадків взагалі його відсутність. УВКПЛ ООН констатує (Доповідь «Поводження з цивільними особами, позбавленими свободи, у контексті збройного нападу Російської Федерації на Україну», 1 вересня 2023 - 10 вересня 2025, УВКПЛ ООН,

23.09.2025), що низка утримуваних осіб перебувають у закладах на території РФ або в широкій мережі імпровізованих камер на окупованій території, куди на момент дослідження міжнародні монітори не мали гарантованого доступу. Карта таких місць налічує десятки об'єктів. Це безпосередньо ускладнює незалежну перевірку повідомлень про тортури, сексуальне насильство та смерті в ув'язненні.

Упродовж року відомості про неналежне поводження з особами, позбавленими свободи внаслідок збройної агресії проти України, були одержані щодо 18 установ на тимчасово окупованій території та 41 установи на території РФ (Лист СБУ № 34.4-25329 від 23.12.2025).

Правоохоронними органами України задокументовані свідчення про системні порушення базових прав осіб, позбавлених свободи, у тому числі застосування катувань: побиття, електричні удари, сексуальне насильство, погрози зґвалтування, імітації страт чи тривале утримання в умовах повної ізоляції. А також про неналежні умови утримання: недостатній за кількістю та низької якості раціон, формальне надання медичної допомоги та незадовільні санітарно-гігієнічні умови. При цьому утримувані особи позбавляються доступу до належної правової допомоги та зв'язку з рідними.

До Секретаріату Уповноваженого надійшло звернення від громадянина України Г. з проханням сприяти у звільненні його доньки, яка була затримана представниками держави – агресора та утримувалася на тимчасово окупованій території.

До звернення був доданий лист доньки з в'язниці, у якому вона повідомляла про значну кількість українських жінок різного віку, позбавлених волі за опір окупантам та проукраїнську позицію, яких вона зустріла під час перебування у слідчих ізоляторах, тюрмах, колоніях та непристосованих місцях,.

Також у листі було зазначено про нестерпні умови утримання позбавлених свободи жінок: їх принижують, піддають катуванням (наприклад, електричним струмом, водою, із застосуванням молотків, пасатижів, медичних інструментів), сексуальному та іншим видам насильства, позбавляють сну, їжі, води тощо.

Зазначені факти також зафіксовані міжнародними організаціями. У звітах моніторингових місій ООН та ОБСЄ зазначено, що практики жорстокого поводження мають широкомасштабний і системний характер.

Зокрема, Управління Верховного комісара ООН з прав людини у своїх доповідях констатувало, що російська влада піддає українських цивільних затриманих систематичним катуванням та нелюдському поводженню, включно з сексуальним насильством.

За даними звіту БДПЛ ОБСЄ, отримані нові свідчення підтвердили раніше задокументовані злочини: російські сили цілеспрямовано затримують певні категорії цивільних без законних підстав, позбавляючи їх будь-яких

процесуальних прав і зв'язку із зовнішнім світом, а згодом фабрикують проти них обвинувачення та виносять вирoki на основі вигаданих доказів (Сьомий проміжний звіт про повідомлення про порушення міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини в Україні, БДПЛ ОБСЄ, 15.07.2025)

До громадян України, незаконно засуджених з політичних мотивів на території РФ та тимчасово окупованій території України, та осіб, які опинилися в окупації під час відбування покарання в українських в'язницях, після формального завершення строку покарання застосовується тримання в спеціальних установах (т. зв. центрах тимчасового тримання іноземних громадян, ЦТТІГ) “до примусового видворення за межі Російської Федерації” (ст.27.19 КпАП РФ). До центрів також потрапляють громадяни України, затримані за “порушення міграційного законодавства Російської Федерації”.

Тривалість перебування у ЦТТІГ не повинна перевищувати дев'яноста діб. Але, за відсутності фактичної можливості здійснити адміністративного видворення іноземця, строк тримання може бути неодноразово продовжений ще на дев'яноста діб (ст.27.19.1 КпАП РФ). Фактично рішення про продовження утримання ухвалюються суддями автоматично, без індивідуальної оцінки обставин справи.

Позбавлений свободи в РФ з політичних мотивів громадянин України А., після відбуття 10-річного строку позбавлення волі, близько шести місяців утримувався в ЦТТІГ у Краснодарському краї, де на нього здійснювався тиск з метою примусу до набуття громадянства Російської Федерації.

Громадянин України А., звільнений у лютому 2025 року після восьми років незаконного ув'язнення в РФ, одразу був етапований до ЦТТІГ у Ростовській області, а згодом – вивезений у невідомому напрямку. Наразі щодо громадянина ініційовано нове кримінальне провадження та продовжене незаконне утримання.

При цьому обраний Російською Федерацією механізм видворення через територію третьої держави містить ризики для життя та здоров'я депортованих осіб і створює передумови для гуманітарної напруги та дискредитації України.

У червні 2025 року РФ суттєво активізувала видворення громадян України через прикордонний перехід Верхній Ларс (РФ) – Даріалі (Республіка Грузія). Обраний маршрут призвів до напруженої гуманітарної ситуації на грузинській стороні кордону. Значна кількість депортованих осіб, які не мали дійсних документів та були затримані для встановлення особи, тривалий час утримувалися без належного задоволення основних потреб.

Уповноважений здійснював системне реагування на порушення прав громадян України спільно з Міністерством закордонних справ України, Міністерством внутрішніх справ України, Державною міграційною службою України та міжнародними гуманітарними організаціями.

За результатами проведеної роботи 21.08.2025 було забезпечено повернення в Україну 65 громадян, серед яких 10 жінок, 8 осіб із тяжкими захворюваннями.

У процесі комунікації з російським омбудсманом Уповноважений неодноразово наполягав на організації переміщення депортованих українських громадян через територію Республіки Білорусь безпосередньо в Україну, як найбільш прогнозованого та безпечного маршруту повернення. Завдяки системному тиску з боку Уповноваженого на російську сторону протягом 2025 року ними у 2-х випадках повернуто в Україну 80 громадян України, які утримувалися в ЦТТІГ.

У 2025 році примусове переміщення та виселення цивільних українців із тимчасово окупованої території України набуло ознак масштабної політики, що супроводжується примусовою паспортизацією та узаконеними механізмами витіснення. За даними прокуратури Автономної Республіки Крим, лише на окупованому півострові окупаційні суди винесли понад 13,5 тисяч рішень про виселення цивільних осіб, переважно через відсутність російського паспорта чи “порушення міграційних правил”. Загалом з 2014 року за таких підстав із Криму змушені були виїхати близько 200 тисяч осіб, що вказує на цілеспрямовану зміну демографічного складу.

Після підписання у березні 2025 року президентом РФ указу про зобов'язання мешканців окупованих частин Запорізької, Херсонської, Донецької та Луганської областей отримати російський паспорт або залишити ці території (указ президента РФ від 20.03.2025 № 159 “Об особенностях правового положения отдельных категорий иностранных граждан и лиц без гражданства в Российской Федерации, изменении и признании утратившими силу некоторых указов президента Российской Федерации”), правозахисники фіксували активізацію проведення масових затримань, притягнення до адміністративної відповідальності та відправлення до “міграційних центрів” іноземних громадян. Затриманих осіб примушували або прийняти російське громадянство, або залишити окуповану територію.

Аналогічні примусові заходи з січня 2026 року запроваджено у відношенні дітей віком до 14 років, яких зобов'язують отримувати російський паспорт,

насамперед закордонний, без якого перетин державного кордону Російської Федерації та виїзд з ТОТ України неможливий.

Зазначене свідчить про системну політику насильницького виселення та асиміляції населення, спрямовану на руйнування українського соціального та культурного простору на окупованих територіях, що порушує норми статей 49, 50 ЖК IV.

3. Звільнення осіб, позбавлених свободи внаслідок збройної агресії проти України

Як посадова особа, яка входить до складу Ради КШППВ, Уповноважений забезпечує додержання принципів прозорості та справедливості при поверненні військовополонених та цивільних осіб.

Представник Уповноваженого з прав людини в системі органів сектору безпеки й оборони є членом КШППВ та забезпечує діяльність Робочої групи з питань цивільних осіб (далі - Робоча група).

Одним з результатів діяльності Робочої групи є напрацьований План дій щодо захисту прав і свобод цивільних осіб, позбавлених особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України на 2025-2027 роки, який, зокрема, визначає стратегічні підходи до звільнення цивільних осіб. Цей документ наразі скеровано до Кабінету Міністрів України.

Упродовж 2025 року державними органами у складі Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими були напрацьовані засади повернення українців на Батьківщину, які використовуються під час процесу перемовин.

У 2025 році проведено 11 заходів, у ході яких звільнено та повернуто в Україну **3 435** осіб, зокрема **3 180** військових і **255** незаконно утримуваних у неволі цивільних осіб.

Серед чинників, що ускладнюють проведення заходів із звільнення та повернення в Україну громадян, позбавлених державою-агресором особистої свободи, є: маніпуляції РФ процедурами обмінів, у тому числі через створення невизначеності щодо кількості утримуваних цивільних осіб, утримання їх як комбатантів, неправомірне кримінальне переслідування цивільних осіб та інше (Лист Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими, № 222/КШ/34160 від 19.12.2025 р.).

З метою утримання теми повернення військовополонених та цивільних громадян із російського ув'язнення на порядку денному міжнародної спільноти, Уповноважений упродовж 2025 року порушував це питання на засіданнях Ради ООН з прав людини, у ході спеціальних заходів на Генасамблеї ООН, на сесіях ОБСЄ та Ради Європи.

Завдяки активній міжнародній позиції, налагоджено співпрацю з міжнародними інституціями та з неурядовими правозахисними мережами щодо пошуку та визволення людей.

Уповноважений підтримав започаткований у січні 2025 року спільний проєкт міжнародних правозахисних груп People First (“Люди – передусім”),

покликаний привернути увагу до долі цивільних заручників та військовополонених і вимагати їхнього пріоритетного звільнення.

Упродовж 2025 року за безпосередньої участі та сприяння Уповноваженого тривала робота у межах міжнародних платформ та коаліцій задля звільнення цивільних осіб, позбавлених особистої свободи.

Для практичної реалізації рішень, напрацьованих Міжнародною платформою з визволення цивільних осіб, незаконно утримуваних РФ, створено Робочу групу з питань людського виміру за участі уповноважених представників держав-учасниць, співголовами якої є Посли Канади та Норвегії. Результатом діяльності Робочої групи є, зокрема, формування списків незаконно утримуваних цивільних осіб, вироблення пропозицій для переговорів, визначення важелів впливу на РФ тощо.

4. Переміщення (евакуація) цивільних громадян із ТОТ та території РФ

Внаслідок збройної агресії Російської Федерації та тимчасової окупації частини території України значна кількість родин була розділена війною, включно з ситуаціями, коли батьки були розлучені з дітьми або родичі втратили зв'язок між собою.

Ужорсточення міграційної політики Російської Федерації, суттєве погіршення умов безпеки та посилення репресивних практик щодо цивільного населення обумовили зростання у понад 10 разів кількості звернень громадян до Уповноваженого з клопотанням про допомогу в поверненні в Україну (у 2024 році одержано 40 звернень; у 2025 - 421).

У 2025 році завдяки системній роботі інституції Уповноваженого було забезпечено повернення (евакуацію) на підконтрольну Україні територію **363** цивільних осіб, які перебували на тимчасово окупованій території під фактичним контролем Російської Федерації (у 2024 - 58).

До Секретаріату Уповноваженого надійшло звернення від жителя міста Запоріжжя щодо сприяння в переміщенні його батьків із ТОТ Запорізької області на підконтрольну Уряду України територію.

Після окупації у березні 2022 року в їхньому будинку неодноразово проводились обшуки. Озброєні російські військові вимагали гроші, застосовували психологічний тиск, зокрема здійснювали постріли поблизу трирічної дитини. Було викрадено золоті прикраси, мобільні телефони, ноутбуки.

Батька упродовж трьох діб утримували у підвалі за підозрою у зв'язках із ЗСУ, оскільки його син є військовослужбовцем. Чоловіка катували, інсценували розстріл. У подружжя відібрали українські паспорти (залишилися копії) і примусили отримати російські. Окупаційна влада перешкоджала самотійному виїзду з ТОТ на територію третіх країн.

Спільними зусиллями Секретаріату Уповноваженого та громадських організацій вдалося провести низку заходів для організації безпечного виїзду, завдяки чому батьки возз'єдналися з сином.

Скоординована робота Секретаріату Уповноваженого, органів державної влади, міжнародних та громадських організацій є ключовим чинником для безпечного виїзду громадян України з тимчасово окупованої території та їхнього возз'єднання з родинами. Взаємодія та взаємна підтримка структур дозволяють мінімізувати ризики під час евакуації, забезпечити комплексну допомогу одразу після прибуття та сприяти подальшій реінтеграції людей після переміщення.

До Уповноваженого надійшло звернення громадянки М. з проханням надати сприяння у виїзді з ТОТ її чоловіка, доньки та шести членів її родини, із яких троє дітей, зокрема й новонароджений внук. Родина перебувала у вкрай складних і небезпечних умовах. Внаслідок перебування в окупації деякі члени родини набули порушення слуху та мовлення. Через принципову відмову родини від отримання документів окупаційної влади, її члени були позбавлені можливості отримати необхідну медичну та спеціалізовану допомогу. Це створювало безпосередню загрозу їхньому життю, здоров'ю та розвитку дітей.

За сприяння Уповноваженого та у взаємодії з громадськими організаціями було організовано безпечну логістику виїзду родини, а також надано допомогу в оформленні документів, необхідних для повернення в Україну. Родина була безпечно переміщена на підконтрольну Уряду України територію.

Після повернення, у співпраці з партнерськими організаціями, родині організовано подальший супровід, трансфер та надання комплексної допомоги, зокрема медичної, психологічної й правової, з особливим фокусом на захист прав і найкращі інтереси дітей.

Значущим складником в організації евакуації залишалася координація з міжнародними гуманітарними механізмами, що кореспондується з положеннями статті 26 ЖК IV, яка передбачає обов'язок сторін збройного конфлікту сприяти у пошуку та об'єднанні членів сімей, розлучених війною.

У цьому контексті впродовж року тривала робота Уповноваженого на каналі комунікації з уповноваженою з прав людини в Російській Федерації та з Міжнародним комітетом Червоного Хреста. У межах возз'єднання сімей у 2025 році з ТОТ вивезено **23** українці.

До Уповноваженого звернулася вагітна жінка 2003 року народження, яка була в очікуванні другої дитини, з проханням сприяти її виїзду з ТОТ. Вона поінформувала, що від початку повномасштабного вторгнення вона разом із родиною (а саме: з донькою, чоловіком та свекрухою) мали наміри виїхати з окупації, але у зв'язку з відсутністю необхідних документів та наявності у її першої доньки (2022 року народження) лише російського свідоцтва про народження, це було неможливо зробити власними силами.

За сприяння Уповноваженого для дитини були виготовлені українські документи, після чого опрацьовано безпечний маршрут виїзду. Через критично короткий термін до пологів було ухвалено рішення організувати виїзд заявниці та її доньки без очікування оформлення документів для чоловіка. Наступного дня після прибуття на підконтрольну Україні територію заявниця народила другу дитину.

У цей час її чоловік та свекруха залишалися на ТОТ. У день виїзду вагітної дружини та доньки чоловік був поранений внаслідок атаки дрону і лише наступного дня отримав медичну допомогу та був прооперований у лікарні.

Враховуючи обставини, Секретаріатом Уповноваженого було проведено роботу щодо організації медичного транспортування/виїзду зазначених осіб за сприяння Міжнародного комітету Червоного Хреста.

З високою ефективністю відбувається співпраця Уповноваженого з Міжнародним благодійним фондом “Карітас України” під час реалізації проєкту “Підтримка біженців на територіях, контрольованих Урядом України”, орієнтованого на підтримку осіб і родин, які планують виїзд або виїхали з тимчасово окупованої території України та повертаються на підконтрольну Уряду України територію через пункт пропуску Мокрани (Республіка Білорусь) – Доманове (Україна).

Комплексна гуманітарна підтримка в межах проєкту включає допомогу в оформленні документів, надання фінансової підтримки, юридичної та психологічної допомоги, організацію транспортування, а також тимчасове розміщення.

Такий підхід дозволяє забезпечити базові потреби громадян одразу після перетину кордону та створює умови для їх подальшої реінтеграції. За період реалізації проєкту, з лютого по грудень 2025 року, відповідну допомогу було надано щонайменше 1 800 громадянам України, які у 2025 році повернулися з тимчасово окупованої території.

З огляду на важливість функціонування гуманітарного коридору між Республікою Білорусь і Україною та необхідності забезпечення базових потреб громадян, з урахуванням ініціативи Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Міністерством розвитку громад та територій України, у взаємодії з Волинською обласною військовою адміністрацією та Ковельською районною державною адміністрацією, у пункті пропуску “Доманове” облаштований гуманітарно-логістичний центр для короткотривалого перебування евакуйованих осіб після перетину кордону.

5. Державна підтримка осіб, позбавлених свободи внаслідок збройної агресії проти України

Упродовж 2025 року до Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від цивільних осіб, позбавлених особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, а також членів їхніх сімей надійшли

136 звернень щодо доступу до соціально-економічної, правової, медичної та психологічної допомоги й подальшої реінтеграції, передбачених Законом України «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей».

Найчастіше звернення стосувалися встановлення факту позбавлення свободи, отримання щорічної грошової допомоги, доступу до медичних та реабілітаційних послуг, реалізації соціальних гарантій.

Досить часто громадяни зверталися щодо діяльності Комісії з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України (далі - Комісія) (функціонує при Міністерстві розвитку громад та територій України відповідно до Положення про Комісію з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2022 р. № 1281).

Аналіз звернень та позиція правозахисних організацій свідчать про недостатню цифровізацію процедур із визнання факту позбавлення особи свободи, обмежений доступ Комісії до державних реєстрів та інформаційних систем, що ускладнює перевірку відомостей і призводить до затягування прийняття рішень.

Заявники скаржилися також на труднощі у реалізації права ознайомлюватися з матеріалами справи та отримувати чітку інформацію про підстави ухвалених рішень, що ускладнює оскарження рішень у разі відмови в установленні факту позбавлення особистої свободи.

Системною проблемою залишається забезпечення рівності при соціальній підтримці членів сімей цивільних осіб, позбавлених особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та родин військовослужбовців, які загинули, зникли безвісти або перебувають у полоні. Перебуваючи в подібній за рівнем вразливості ситуації, родини цивільних осіб, позбавлених особистої свободи державою-агресором, не охоплюються аналогічними механізмами державної підтримки.

Із інтенсифікацією процесу повернення цивільних осіб була встановлена відсутність правового регулювання у забезпеченні державної підтримки звільнених з російської неволі цивільних осіб до набуття офіційного статусу, оформлення якого може тривати до двох місяців і більше.

Це ускладнює розв'язання широкого кола проблем, із якими стикаються громадяни після повернення в Україну, зокрема пошук житла, поновлення документів, отримання засобів для проживання, організація лікування, навчання дітей тощо.

Подружжя М. (чоловік та дружина), звільнені з полону, не мали на території України родичів, які могли б забезпечити їм належну підтримку. До моменту встановлення факту позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України зазначеним особам, за сприяння Секретаріату Уповноваженого та залучених громадських та благодійних організацій, була надана допомога у забезпеченні житлом та соціальним супроводом. Після завершення лікування родина була розміщена у комплексі “Містечко Хансена”.

Секретаріатом Уповноваженого був розроблений Алгоритм надання послуг/допомоги для зазначеної категорії осіб (затверджений до виконання Рішенням Ради КШППВ від 01.10.2025 року), який визначає послідовність дій державних органів при поверненні особи, перелік та порядок забезпечення їх першочергових потреб.

За ініціативи Уповноваженого та підтримки Міністерства розвитку громад та територій України Урядом України ухвалено постанову Кабінету Міністрів України від 24.12.2025 №1775 “Про затвердження Порядку проведення першочергових заходів з підтримки цивільних осіб, постраждалих у зв’язку з позбавленням особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України”

У розвиток Закону України № 2010-IX створений механізм, спрямований на надання невідкладної допомоги особам, стосовно яких факт позбавлення особистої свободи не встановлений у визначеному законом порядку. Зокрема, цивільних осіб, звільнених у межах обмінних або інших процедур за участю сторін збройного конфлікту чи третіх сторін, а також осіб, які повернулися на підконтрольну Україні територію самостійно.

Документом передбачений комплекс заходів першочергової підтримки, у тому числі одноразової грошової допомоги у розмірі 50 000 грн та забезпеченні медичною, психологічною, реабілітаційною, правовою допомогою й тимчасовим житлом.

Для усунення прогалин у практиці забезпечення потреб громадян, за ініціативою Уповноваженого Урядом ухвалено постанову Кабінету Міністрів України від 06.08.2025 № 940 “Про внесення змін до Порядку проведення відновлювальних (постізоляційних, реінтеграційних) заходів, заходів з адаптації, підтримки (супроводу) осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, після їх звільнення”. Зміни скеровані на удосконалення підтримки цивільних осіб, звільнених із російського полону, зокрема сприяння у поновленні документів, надання медичного забезпечення та інших соціальних послуг.

До Секретаріату Уповноваженого звернувся громадянин України Б., який був незаконно затриманий державою-агресором на тимчасово окупованій території та перебував під її владою. У жовтні 2025 року він був звільнений та повернутий на підконтрольну Україні територію під час обміну.

За результатами первинного розгляду матеріалів Комісією факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України не був встановлений, і справа була скерована для повторного розгляду задля всебічного та об'єктивного з'ясування обставин незаконного утримання особи.

У період до завершення повторного розгляду заяви Комісією громадські організації у взаємодії з Секретаріатом Уповноваженого сприяли в забезпеченні базових потреб громадянина.

Частина скарг до Уповноваженого була спричинена тим, що після прибуття до нових громад звільнені цивільні особи змушені вчергове заявляти про себе надавачам соціальних послуг та доводити свої права.

Такий стан справ є наслідком відсутності в соціальних службах та медичних закладах на регіональному рівні працівників (кейс-менеджерів) із достатньою компетенцією для роботи з особами із статусом позбавлених особистої свободи, а також відсутністю системного обміну інформацією між надавачами соціальних послуг при переміщенні цієї категорії осіб, зокрема від закладу охорони здоров'я до місця проживання (перебування).

Попри наявність нормативно визначених обов'язків щодо безперервності соціального супроводу, їх практична реалізація залишається нерівномірною та значною мірою залежить від спроможності конкретної громади (пункти 50 та 55 Порядку проведення відновлювальних (постізоляційних, реінтеграційних) заходів, заходів з адаптації, підтримки (супроводу) осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України після їх звільнення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15.03.2024 № 296.

Результати комунікації зі звільненими особами та їх родинами свідчать про потребу в посиленні інституційного контролю за виконанням зазначених положень та забезпечення сталого обміну інформацією між надавачами соціальних послуг.

6. Повернення дітей

У межах реалізації затвердженого плану дій Президента України “Bring Kids Back UA” Секретаріатом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини проводяться заходи з повернення на підконтрольну Україні територію дітей, які були депортовані до Російської Федерації або примусово переміщені в межах тимчасово окупованих територій.

За період повномасштабного вторгнення з України було депортовано до РФ або примусово переміщено в межах тимчасово окупованих територій **19 546**

дітей. Із них станом на 31.12.2025 року **1 943** дитини повернуто на підконтрольну територію України.

Упродовж 2025 року до Уповноваженого надійшло **190** звернень із проханням сприяти в поверненні на підконтрольну Україні територію **314** дітей, які були депортовані до РФ або примусово переміщені в межах тимчасово окупованих територій.

За цей період Секретаріатом Уповноваженого повернуто **194** дитини, зокрема: за сприяння країни-посередника Катар - **29** дітей; за посередництва першої леді США Меланії Трамп – **14** дітей.

До Секретаріату Уповноваженого звернулася мама 13-річного хлопця А. з проханням сприяти у возз'єднанні її з сином, який перебував у соціальному закладі в РФ.

Родина проживала в м. Маріуполь. Після початку повномасштабного вторгнення їх змусили переїхати до РФ, де дитина постійно піддавалась насилью з боку однолітків, через що родина переїхала до Фінляндії.

У січні 2025 року син жінки після наполегливих запитань громадянина РФ, із яким познайомився через соціальні мережі, нелегально перетнув кордон поза пунктом пропуску та був затриманий на території РФ.

За відсутності законного представника хлопця затримали, вилучили телефон, та співробітники ФСБ упродовж 12 годин допитували хлопця, а згодом перевезли його до притулку.

Мати зверталася до офіційних органів Фінляндії, волонтерських організацій, апарату уповноваженої при Президентові РФ з прав дитини. Консул України в Фінляндії наполіг на зверненні до Уповноваженого з проханням про сприяння в поверненні сина, що було зроблено наприкінці серпня 2025 року.

Представники Секретаріату Уповноваженого із залученням посередника подали на розгляд РФ ситуацію родини. З матір'ю дитини підтримувався постійний контакт, були роз'яснені алгоритм дій та стратегія поведінки, надано допомогу у підготовці документів для реалізації місії. За сприяння Секретаріату у жовтні 2025 року хлопець повернувся на підконтрольну Україні територію.

7. Щодо реалізації прав осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, і членів їхніх сімей

Питання, пов'язані з реалізацією прав осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та членів їх родин, порушуються у зверненнях до Уповноваженого найчастіше. Їх кількість щороку зростає, зважаючи на триваючу збройну агресію проти України та наявні проблеми у системі державних органів, що опікуються питаннями зазначеної категорії осіб.

На діяльність із пошуку зниклих безвісти осіб значно впливає обмежена та непевна комунікація з супротивною стороною, представники якої приховують інформацію, відмовляють у допуску до місць подій та маніпулюють даними. Це унеможливорює належний збір доказів, ускладнює встановлення долі осіб та перешкоджає ефективному розслідуванню фактів насильницьких зникнень на тимчасово окупованій території.

У 2025 році до Уповноваженого надійшло **26 280** звернень від членів сімей військовослужбовців, зниклих безвісти під час захисту Батьківщини та цивільних осіб, із якими був втрачений зв'язок на окупованій території (у 2024 році - 18 225 звернень).

Система розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, в Україні ґрунтується на законодавчих та організаційних механізмах, що регулюють визначення статусу таких осіб та порядок їх обліку. Нормативно-правове регулювання в цій сфері здійснюється Законом України “Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин”, нормами кримінального, цивільного та процесуального права, підзаконними актами щодо ведення державного обліку та здійснення розшуку зниклих безвісти осіб, а також міжнародними зобов'язаннями України (зокрема за Міжнародною конвенцією про захист усіх осіб від насильницьких зникнень).

Головним інструментом обліку є Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, держателем якого є МВС України. Інформація про розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин, вноситься до Єдиного реєстру на основі заяви про розшук, поданої до Національної поліції України.

За інформацією МВС України, станом на грудень 2025 року до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, внесені понад 80 тисяч осіб – військових та цивільних осіб, громадян України, громадян інших країн та осіб без громадянства, які на законних підставах перебували на території України.

Координацію розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, здійснює Уповноважений з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, діяльність якого забезпечує Секретаріат - самостійний структурний підрозділ апарату МВС України.

Окремі гуманітарні організації, наприклад, Товариство Червоного Хреста України, здійснюють незалежні пошукові заходи та допомагають родинам у розшуку. До багатьох аспектів діяльності, зокрема пошуку та ідентифікації, залучені міжнародні партнери.

Створена система постійно вдосконалюється та покликана не лише забезпечити встановлення долі зниклих осіб, а й гарантувати захист соціальних, майнових та процесуальних прав і законних інтересів їхніх родин.

У липні 2025 року були прийняті зміни до Кримінального процесуального кодексу України (Закон України від 22 липня 2025 року № 4555-IX “Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливостей досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із зникненням осіб безвісти за особливих обставин під час дії воєнного стану”), рекомендації щодо яких містилися у Щорічній доповіді

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан дотримання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2024 році.

Прийняті норми закону дозволили у певних категоріях проваджень визначати місце проведення досудового розслідування за місцем проживання заявників та потерпілих, які є членами сім'ї зниклих безвісти осіб, та спростили реалізацію ними своїх процесуальних прав.

Уповноваженим здійснюється робота з доповнення існуючих механізмів забезпечення додержання прав зниклих безвісти осіб та членів їх родин.

За зверненням громадян до Уповноваженого, до Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Секретаріатом Уповноваженого скеровано 121 лист для проведення експертних досліджень з ототожнення особи за фото- або відеозображенням, за якими ідентифіковано (частково ідентифіковано) 50 військовослужбовців, які, імовірно, перебувають у полоні РФ і вважались зниклими безвісти за особливих обставин.

Завдяки налагодженню системного обміну інформацією щодо зниклих безвісти військовослужбовців на каналі комунікації з уповноваженою з прав людини в Російській Федерації у 2025 році Уповноваженим отримано підтвердження полону відносно **160** наших Захисників, які вважались зниклими безвісти. Інформацію було надано до Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими для її обліку та врахування при веденні перемовин з представниками країни-агресора по обміну військовополоненими.

Для забезпечення ефективної міжнародної співпраці, спрямованої на пошук та ідентифікацію зниклих безвісти осіб, у травні 2025 року Секретаріатом Уповноваженого укладено меморандум з Міжнародною комісією з питань зниклих безвісти. Експерти організації у складі Експертної ради при представнику Уповноваженого долучаються до аналізу й опрацювання нормативно-правових актів, що стосуються забезпечення прав членів родин осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

7.1. Щодо ідентифікації тіл загиблих Захисників і Захисниць

Під час зустрічей Уповноваженого з громадськістю члени родин зниклих безвісти осіб порушують питання, які є спільними для державних органів та інституцій, дотичних до цієї проблематики.

Найбільше родини турбує тривала невизначеність долі їхніх близьких та відсутність чіткої, послідовної й доступної інформації про хід розшуку. Стан очікування, що може тривати роками, обтяжується фрагментарною комунікацією зі слідчими, представниками командування військових підрозділів та органів державної влади, складністю процедур отримання соціальних гарантій і оформлення прав; необхідність подання ідентичної інформації про близьких до різних органів часто сприймається як міжвідомча неузгодженість і призводить до ретравматизації громадян.

Зважаючи на постійний діалог із родинами та роз'яснювальну роботу, що проводиться як Уповноваженим, так й іншими державними органами та інституціями, значна кількість питань вирішується шляхом міжвідомчої взаємодії.

Проте питання тривалості проведення ідентифікації постає найчастіше і актуалізується щоразу після репатріації тіл загиблих Захисників.

Унаслідок аналізу організації процесів пошуку та діяльності державних спеціалізованих установ, що здійснюють судово-експертну діяльність, встановлено низку чинників, що зумовлюють тривалу ідентифікацію: 1) стан репатрійованих тіл (останків) загиблих осіб, обумовлений впливом засобів ураження, обставин виявлення та зберігання; 2) недостатня спроможність експертних установ через значну кількість невстановлених тіл, дефіцит ресурсів, складності логістики тощо; 3) тривалість проведення судової молекулярно-генетичної експертизи та її пріоритет над іншими науково обґрунтованими методами ідентифікації, що не потребують значних часових та матеріальних ресурсів; 4) відсутність або недостатня кількість біометричних даних, зібраних від осіб, які залучаються до виконання завдань у зоні ведення бойових дій (ДНК-зразки, дактилоскопія, стоматологічний статус).

Потребують приведення у відповідність до сучасних умов нормативно-правові акти, що визначають порядок міжвідомчої взаємодії з питань роботи з неідентифікованими тілами, а також створення інтегрованого інформаційного простору між державними реєстрами, відсутність якого унеможливорює ефективний пошук за ідентифікуючими ознаками (наприклад, татуювання, шрами, особливості тілобудови тощо).

Необхідно звернути увагу, що укомплектованість посад судових експертів, здебільшого обумовлена низьким рівнем оплати праці, високим навантаженням, що непомірно зросло під час воєнного стану, та високим рівнем відповідальності (дисциплінарної та кримінальної) за результати проведеної роботи. Водночас робота експертів відбувається в умовах підвищеної уваги громадськості та тиску з боку членів родин зниклих безвісти та загиблих військовослужбовців

Відповідно до інформації, одержаної від державних органів, вакантність посад експертів становить від 10% у державних спеціалізованих установах, підпорядкованих МВС України, до 25% в установах системи судово-медичної експертизи України (у сфері управління МОЗ).

Водночас рівень заробітної плати судових експертів у державних спеціалізованих установах залишається на рівні, співставному з рівнем оплати праці нижчої кваліфікації, інтенсивності та відповідальності. Наявний стан справ сприяє відтоку кваліфікованих кадрів - судових експертів, зокрема до приватних лабораторій.

Частина друга статті 18 (Про соціальний захист судових експертів) Закону України “Про судову експертизу” містить норму, яка встановлює розмір посадових окладів для працівників державних спеціалізованих установ, які мають кваліфікацію судового експерта, у розмірі не менше 10 розмірів прожиткового мінімуму (ПМ для працездатних осіб у 2025 р. – 3 028 грн.). Однак з 2017 року дію зазначеної норми щороку зупиняють законами про Державний бюджет України. У Державному бюджеті на 2026 рік дія норми також зупинена.

7.2. Щодо виплат членам сімей зниклих безвісти та полонених військовослужбовців

Попри законодавчо визначений статтею 9 Закону № 2011-ХІІ перелік осіб, які мають право на отримання грошового забезпечення полоненого чи зниклого безвісти за особливих обставин військовослужбовця, а також закріплений постановою Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 №884 перелік документів, який має додаватися заявником для отримання виплати, а також порядок її призначення, у ряді випадків командування військових частин свідомо затягує встановлені строки прийняття рішення на виплату грошового забезпечення, зокрема вимагаючи від заявників надання непередбачених законом для цієї мети документів.

У ряді випадків вже призначені виплати членам сім'ї безвісти зниклого (полоненого) військовослужбовця не здійснюються протягом кількох місяців з посиленням на відсутність фінансування на зазначені цілі.

До Уповноваженого звернулася громадянка Л., син якої перебуває в полоні, зі скаргою на те, що, попри неодноразові звернення та подані через ТЦК та СП підтверджуючі документи, військова частина не здійснює нарахування та виплату заявниці грошового забезпечення, належного її сину, згідно з вимогами статті 9 Закону № 2011-ХІІ. Через бездіяльність командування військової частини жінка фактично залишилася без засобів для існування, оскільки син був її єдиним годувальником.

До МОУ, як до органу, на який зокрема покладений обов'язок здійснення заходів, спрямованих на реалізацію соціальних і правових гарантій військовослужбовців та членів їхніх сімей, був скерований лист з роз'ясненням норм законодавства, що були порушені внаслідок дій командування частини, з вимогою забезпечити здійснення виплат матері військовослужбовця, який знаходиться в полоні.

За результатом розгляду звернення військовою частиною здійснено нарахування та виплату заявниці належного її сину грошового забезпечення за весь час його перебування в полоні.

8. Поводження з військовополоненими держави-агресора

У системі установ Державної кримінально-виконавчої служби України створено п'ять таборів для утримання військовополонених, умови утримання в яких відповідають нормам ЖК ІІІ.

З метою моніторингу умов утримання, поведження та дотримання прав, гарантованих Женевськими конвенціями, працівниками Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у 2025 році здійснено 11 моніторингових візитів до закладів утримання військовополонених РФ. За результатами виїздів порушень прав військовополонених Російської Федерації не виявлено. Скарги, у т. ч. на жорстоке ставлення чи тортури від утримуваних осіб не надходили.

Російські військовополонені мають у цілодобовому розпорядженні санітарне обладнання та можливість забезпечення чистоти. Раціон є достатнім за кількістю, якістю та різноманітністю. Військовополонені забезпечені одягом, білизною та взуттям із урахуванням кліматичних умов. Медичне забезпечення здійснюється на належному рівні відповідно до потреб утримуваних осіб. Повною мірою реалізовано право полонених на зв'язок із зовнішнім світом, зокрема листування. Військовополонені залучаються до оплачуваної безпечної праці та мають можливість реалізувати зароблені гроші для придбання товарів у магазинах на території таборів.

На відміну від РФ, Україною забезпечений належний доступ міжнародних правозахисних та гуманітарних організацій до утримуваних осіб.

За результатами моніторингових візитів компетентним органам були надані рекомендації щодо приведення у відповідність до вимог до національного та міжнародного законодавства певних аспектів утримання полонених, зокрема в частині видачі військовополоненим документів, що посвідчують особу, удосконалення нормативно-правового регулювання організації та надання медичної допомоги військовополоненим та інші.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Верховній Раді України:

підтримати проєкт Закону №14095 від 01.10.2025 “Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законів України щодо оптимізації процесів розшуку осіб, зниклих безвісти, та ідентифікації невпізнаних тіл (останків) під час дії воєнного стану”.

Кабінету Міністрів України:

для забезпечення оперативного реагування на випадки адміністративного видворення з території РФ громадян України, які не мають документів, що посвідчують особу, затвердити міжвідомчий алгоритм дій при поверненні громадян України через територію третіх держав, які межують із Російською Федерацією, із визначенням чітких процедур ідентифікації, тимчасового документування, консульського та гуманітарного супроводу, а також координації з міжнародними партнерами;

розробити та прийняти нормативно-правовий акт, який регулюватиме механізм повернення цивільних осіб на підконтрольну Уряду України територію з тимчасово окупованої території України та території РФ, із чітким розподілом функцій центральних органів виконавчої влади;

розробити та подати на розгляд Верховної Ради України зміни до Закону України “Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та

членів їхніх сімей”, якими запровадити соціальні гарантії для членів сімей цивільних осіб, позбавлених особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, відповідні за обсягом гарантіям, встановленим для членів сімей військовослужбовців, які загинули або перебували в полоні;

опрацювати порядок взаємодії між Міністерством соціальної політики, сім’ї та єдності України та Міністерством охорони здоров’я України в частині обміну інформацією про потреби цивільних осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України та членів їхніх сімей при їх переміщенні та реінтеграції в громадах;

внести зміни до Положення про Комісію з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, затвердженого постановою КМУ від 15.11.2022 № 1281 та профільного законодавства, якими передбачити:

- розширення доступу Комісії до державних реєстрів та інформаційно-комунікаційних систем;

- забезпечення цифрової трансформації процесів подання, розгляду, відстеження заяв та встановлення чітких строків розгляду заяв;

- забезпечення права заявників, які звертаються до Комісії з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, ознайомлюватися з матеріалами справи (крім інформації з обмеженим доступом), отримувати мотивовані рішення та вичерпну інформацію про порядок і способи їх оскарження;

з метою забезпечення належної реалізації прав осіб, які залучаються до участі у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України, опрацювати та встановленим порядком подати для реєстрації проєкт нормативно-правового акту щодо порядку збирання, зберігання та використання стоматологічної інформації для зазначеної категорії осіб;

узгодити з поточними викликами нормативно-правову базу, що регулює порядок міжвідомчої взаємодії щодо роботи з неідентифікованими тілами (останками) осіб, померлих (загиблих) осіб, які надійшли під час здійснення репатріаційних заходів;

внести зміни до наказу Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров’я України, Офісу Генерального прокурора “Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров’я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України” від 09.03.2022 року № 177/450/46;

з метою збереження кадрового складу та належної ефективності функціонування державних спеціалізованих установ України, опрацювати питання щодо поновлення дії частини другої статті 18 Закону України “Про судову експертизу”.

Міністерству оборони України:

забезпечити виділення військовим частинам необхідних коштів для своєчасного фінансування призначених виплат членам сімей військовослужбовців, захоплених у полон або заручниками, а також інтернованим у нейтральних державах або безвісно відсутнім. Забезпечити дієвий контроль за дотриманням командуванням військових частин вимог Порядку виплати грошового забезпечення сім'ям військовослужбовців, захоплених у полон або заручниками, а також інтернованих у нейтральних державах або безвісно відсутніх, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 № 884.

Міністерству розвитку громад та територій України:

забезпечити системний інформаційний супровід та консультування цивільних осіб, позбавлених особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей, у тому числі шляхом підготовки уніфікованих інформаційних матеріалів та роз'яснень.

Міністерству охорони здоров'я України:

створити робочу групу з метою запровадження інтегрованої системи управління даними (далі-IDMS) для внесення, збереження, обробки та використання даних за результатами дослідження неідентифікованих тіл (останків) осіб, померлих (загиблих) внаслідок збройної агресії проти України, та опрацювання змін до нормативно-правових актів для забезпечення функціонування відповідного модуля.

3. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Кількість звернень	44 783
Кількість проваджень	139
Кількість поновлених прав (індивідуальні та колективні)	4 579
Кількість опрацьованих проєктів нормативно- правових актів	455
Кількість моніторингів (виїзних та безвиїзних)	59

Увагу працівників інституції у системі органів сектору безпеки і оборони було зосереджено на забезпеченні прав військовозобов'язаних, військовослужбовців, співробітників правоохоронних органів, військовополонених, осіб, незаконно утримуваних державою-агресором, зниклих безвісти за особливих обставин, загиблих військовослужбовців, а також членів сімей вказаних категорій громадян.

Із загальної кількості питань у зверненнях, віднесених до сектору безпеки й оборони, **26 280** стосувалися реалізації прав осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та членів їх сімей; **3 925** – прав військовослужбовців, які перебувають в полоні, та членів їх сімей; **11 488** звернень – додержання прав і свобод громадян України під час проведення заходів мобілізації та їх подальшої участі у відсічі й стримуванні збройної агресії проти України, у тому числі прав на медичне забезпечення, на звільнення з військової служби, на виплату належного грошового забезпечення тощо.

1. Забезпечення прав військовозобов'язаних і призовників

Стан дотримання конституційних прав людини під час здійснення мобілізаційних заходів - важлива, актуальна та надзвичайно болюча для суспільства тема.

Відповідно до статей 17, 65 Конституції України захист суверенітету і територіальної цілісності України є найважливішими функціями держави та обов'язком громадян України.

В умовах відсічі та стримування збройної агресії проти України обов'язком держави є забезпечення прав громадян при проведенні призову під час мобілізації та подальшого виконання конституційного обов'язку захисту Вітчизни.

Кількість звернень громадян про ймовірні порушення основоположних прав при проведенні мобілізаційних заходів під час воєнного стану зростає від початку повномасштабної збройної агресії РФ проти України: у 2022 році до інституції надійшло лише 18 звернень; у 2023 році - 514; у 2024 році - 3 312; у 2025 році зареєстровано **6 127** звернень.

Не всі порушення, викладені заявниками у поданих Уповноваженому зверненнях, знайшли підтвердження при подальшій перевірці, однак така динаміка є ознакою системної кризи.

Всупереч позиції Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини і поданих ним зауважень до законопроекту «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку» (реєстр. № 10449 від 30.01.2024), зміни до Закону було прийнято. Це стало наслідком закріплення на законодавчому рівні права військовослужбовців ТЦК та СП здійснювати призов на військову службу під час мобілізації громадян незалежно від місця перебування останніх на військовому обліку та, у порушення статті 17 Конституції України, наділення військовослужбовців правом перевірки документів у громадян.

Незважаючи на наявні повноваження органів військового управління при проведенні призову громадян України на військову службу під час мобілізації (визначені зокрема Законами України «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», постановою Кабінету Міністрів України від 16.05.2024 №560 «Питання проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період»), а також доведення органами військового управління порядку (алгоритму) дій ТЦК та СП при проведенні призову громадян на військову службу, кількість та зміст звернень, які надходять до Уповноваженого, свідчать, що вимоги вказаних нормативних актів не виконуються:

- незаконні затримання громадян, примусові доставляння до приміщень ТЦК та СП, самоусунення від процедури працівників Національної поліції;

- примусові і незаконні утримання людей, недопуск адвокатів, мобілізація громадян без законних на те підстав, в тому числі і з формальним проходженням військово-лікарської комісії.

Уповноваженим погоджено законопроект, який дозволить посилити відповідальність, зокрема і кримінальну, службових осіб ТЦК та СП, а також осіб, які входять до складу ВЛК, за неналежне виконання своїх службових обов'язків та порушення законодавства про мобілізацію.

Верховною Радою України прийнято за основу проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо запровадження кримінальної відповідальності за порушення законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію, вчинені керівниками територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, головами та членами військово-лікарських комісій».

Питання дотримання прав людини в контексті мобілізації в Україні привернуло увагу авторитетних міжнародних правозахисних організацій та інституційних механізмів.

Незалежна міжнародна комісія ООН із розслідування порушень в Україні у своєму звіті за березень 2026 року фіксує системні порушення, які супроводжують призов громадян в Україні, серед яких: затримання чоловіків без належного правового обґрунтування, позбавлення можливості зв'язатися з

адвокатом чи повідомити родичів про своє місцезнаходження, незаконне вилучення та псування особистих речей тощо. В окремих випадках представники територіальних центрів комплектування заперечували факт утримання осіб у службових приміщеннях.

Держава повинна діяти в межах закону навіть у воєнний час, із додержанням балансу між потребами в зміцненні обороноздатності країни та повагою до невід'ємних прав громадян, та забезпеченням рівності громадян перед законом, що гарантовано статтею 24 Конституції України.

1.1. Додержання прав громадян при проведенні мобілізаційних заходів та відправлення до місць проходження військової служби

Найбільш поширеними є скарги на незаконне обмеження свободи пересування під час затримання та доставлення військовозобов'язаних до ТЦК та СП, поверхневе проведення медичних оглядів військово-лікарськими комісіями, порушення під час розгляду питань надання відстрочки від призову, а також незаконне утримання осіб у ТЦК та СП до моменту відправлення у військові частини. Фактично ТЦК та СП перетворюються на місця несвободи.

В окремих, найбільш резонансних, випадках такі порушення призвели до вчинення дій, що містять ознаки дисциплінарних або кримінальних правопорушень.

Після одержання інформації про загибель військовозобов'язаного І. через засоби масової інформації, Уповноважений скерував моніторингову групу до Шевченківського районного у місті Харкові ТЦК та СП.

Групою було встановлено, що громадянин І. вчинив самогубство, вистрибнувши з вікна після триденного перебування в приміщенні територіального центру комплектування.

Попри відсутність ознак насильницьких дій з боку службовців ТЦК та СП стосовно загиблого, причинами цього трагічного випадку стало недотримання визначених нормативними актами вимог порядку призову громадян на військову службу під час мобілізації, обмеження свободи без відповідних законних підстав та невинувато тривале перебування вказаного громадянина України на території територіального центру.

Відомості про подію внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань, проводяться слідчі дії.

За результатами моніторингу Міністерству оборони, Генеральному штабу ЗСУ, а також керівникам відповідних ТЦК та СП надані рекомендації щодо усунення підстав та умов для вказаних порушень, а також надані роз'яснення щодо неухильного дотримання вимог законодавства та службової дисципліни при проведенні призову громадян під час мобілізації.

Окремі порушення, які зазначаються у поданих до Уповноваженого зверненнях, стосуються порядку проведення заходів оповіщення та дій військовослужбовців ТЦК та СП, які без участі поліцейських доставляють громадян до територіальних центрів комплектування.

До Уповноваженого надійшла інформація щодо вчинення дій стосовно громадянина Н. з ознаками силового затримання та подальшого примусового доставлення групою оповіщення до Володимирського РТЦК та СП Волинської області, а також проведення його призову, незважаючи на те, що він є непридатним до військової служби (за медичними показниками) та виключений з військового обліку.

Стосовно порушень прав вказаного громадянина проведено перевірку Луцьким зональним відділом ВСП, в ході якої встановлено, що начальник вказаного територіального центру організував направлення на ВЛК та провів призов громадянина Н, який був виключений з військового обліку, з перевищенням своїх службових повноважень.

За результатами реагування стосовно начальника Володимирського РТЦК та СП складено протокол про адміністративне правопорушення.

До порушення прав громадян під час мобілізації призводила і бездіяльність поліцейських Національної поліції, завданнями якої є охорона прав і свобод людини та забезпечення публічної безпеки і порядку, а компетенцією при проведенні мобілізації – є забезпечення проведення та процесуальне оформлення заходів адміністративного затримання та доставляння до ТЦК та СП осіб, які відмовляються від отримання повісток або порушили правила військового обліку. Насправді ж, алгоритм дій груп оповіщення у складі представників ТЦК та СП і працівників Національної поліції є таким, що не дає можливості громадянину при його зупинці повноцінно і аргументовано довести власну позицію: зазвичай працівники Національної поліції представляються та перевіряють документи, а далі передають громадянина співробітникам ТЦК та СП, які, без жодних на те підстав, забирають людину до територіального центру комплектування, часом незважаючи на наявні документи щодо відстрочки від призову та факт внесення облікових даних до застосунку «Резерв+» тощо.

До Уповноваженого звернувся батько п'яťох дітей громадянин П. із проханням сприяти у встановленні справедливості за фактом перевищення службових повноважень працівниками Сарненського РТЦК та СП.

У травні 2025 року громадянин П. був зупинений на вулиці групою осіб у камуфляжному одязі та в балаклавах, які назвалися працівниками ТЦК. Разом з ними була присутня особа у формі поліцейського. За бездіяльності працівника поліції люди в камуфляжі силою затягли заявника до мікроавтобуса й доставили до місця проходження ВЛК, а згодом – до приміщення Сарненського РТЦК та СП. При цьому громадянину П. були нанесені тілесні ушкодження, вилучений мобільний телефон і, попри завдану травму, не надано медичну допомогу. Враховуючи наявність документів, що підтверджували відстрочку від призову на військову службу, П. наступного ранку покинув приміщення РТЦК та СП і після звернення до лікарні був госпіталізований.

Сарненським РВП ГУНП в Рівненській області здійснюється досудове розслідування у кримінальному провадженні за ч.1 ст.122 КК України щодо заподіяння тілесних ушкоджень постраждалому громадянину.

За результатом перевірки, ініційованої Уповноваженим, у діях військовослужбовців групи оповіщення РТЦК та СП встановлено ознаки кримінального правопорушення, передбаченого частиною п'ятою статті 426-1 КК України, а начальника РТЦК та СП та його заступника притягнуто до дисциплінарної відповідальності.

Саме проблема відсутності у груп оповіщення відповідних технічних засобів зчитування інформації і призводить до постійного порушення військовослужбовцями та працівниками Національної поліції прав громадян під час їх примусового доставляння для «перевірки інформації» до службових приміщень ТЦК та СП. В окремих випадках також порушуються права громадян, які проводять незалежну професійну діяльність адвоката та надають правничу допомогу військовозобов'язаним. При цьому, перешкоджання в доступі адвокатів до клієнтів у ТЦК та СП не лише порушує право громадян на юридичну допомогу, а також створює умови для подальших зловживань.

До Уповноваженого звернувся громадянин К., який надавав правничу допомогу як адвокат громадянину С. Під час внесення застави та звільнення громадянина С. із Державної установи «Дніпровська установа виконання покарань №4» щодо адвоката працівниками Центрально-Чечелівського РТЦК та СП міста Дніпра були вчинені дії з ознаками кримінального правопорушення, зокрема побиття.

Після звернення Уповноваженого слідчим відділом ГУ НП у Дніпропетровській області внесено до ЄРДР відомості щодо кримінального правопорушення за ознаками злочину, передбаченого статтею 389 КК України щодо умисного заподіяння захиснику тілесних ушкоджень у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги. Також забезпечено нагляд за досудовим розслідуванням кримінального провадження Дніпропетровською спеціалізованою прокуратурою у сфері оборони Східного регіону.

За результатами проведених працівниками Секретаріату Уповноваженого у другому півріччі 2025 року моніторингових візитів до ТЦК та СП Харківської та Київської областей виявлено проблеми в роботі територіальних центрів, що негативно впливають на якість виконання мобілізаційних заходів. Це, зокрема:

1. Кадрова невідповідність – на посади в ТЦК та СП призначаються особи без досвіду роботи з цивільним населенням, а також залучаються військовослужбовці із зони бойових дій без психологічної адаптації.

Під час опрацювання ЗМІ одержано інформацію про вчинення службовцями одного з ТЦК та СП Волинської області безпідставного та невиправданого перевищення службових повноважень та застосування зброї при фізичному затриманні мешканця області – громадянина Г., який виключений із військового обліку як особа з інвалідністю.

Внаслідок невідкладного реагування Уповноваженим на подію та ініціативного повідомлення підрозділів Військової служби правопорядку, підтверджено вчинення дій із ознаками кримінального правопорушення стосовно громадянина Г., у тому числі - залишення постраждалого у небезпеці службовцями ТЦК та СП після отримання ним вогнепального поранення.

Розслідування обставин події, кваліфікованої за ч.5 статті 426-1 КК України як перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень (в умовах воєнного стану), триває в межах кримінального провадження.

2. Неповне забезпечення груп оповіщення засобами відеофіксації та відсутність у груп оповіщення пристроїв для зчитування цифрових кодів військово-облікових документів, що призводить до безпідставних вимог “прослідувати до ТЦК” для перевірки даних, які вже є в системі.

У ході проведення моніторингових візитів до територіальних центрів було встановлено неналежне та неповне забезпечення груп оповіщення ТЦК та СП технічними приладами, що мають функції фото- та відеофіксації, та приладами, що мають функцію сканування інформації військово-облікового документа в електронній формі. Це створює невиправдану напругу в спілкуванні з військовозобов’язаними особами, призводить до неправомірного розголошення інформації (персональних даних військовозобов’язаного) та порушення прав військовозобов’язаних осіб під час перевірки військово-облікових документів, а також не забезпечує захист військовослужбовців груп оповіщення у разі оскарження або службового розслідування їх дій.

3. Невідповідність умов перебування громадян у територіальних центрах комплектування стандартам, визначеним законодавством.

Згідно положень статей 3,8 Конституції України людина, її життя і здоров’я є найвищою соціальною цінністю, а за ст. 29 Конституції України, ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за

вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах і в порядку, встановлених законом.

Відповідно до норм кримінального процесуального законодавства України та Кодексу України про адміністративні правопорушення, службові особи ТЦК та СП не належать до суб'єктів, уповноважених на здійснення затримання осіб та їх подальше утримання. Територіальні центри також не мають статусу установ тимчасового тримання осіб або установ виконання покарань. Будь-яке обмеження волі на території ТЦК та СП без рішення суду суперечить статті 5 Європейської конвенції з прав людини.

На додержання прав громадян під час перебування на території ТЦК та СП негативно впливає заборона користування засобами мобільного зв'язку та відсутність інформування територіальними центрами членів сімей та родичів про проведення призову громадян на військову службу.

Протиправне обмеження свободи пересування громадян працівниками ТЦК та СП, перевищення службових повноважень при затриманні, незаконне вилучення особистих речей, засобів мобільного зв'язку, нанесення тілесних ушкоджень, призов громадян попри наявність відстрочки (бронювання) та інші порушення прав негативно впливають на імідж держави та дискредитують процеси мобілізації в Україні.

Уповноваженим отримано інформацію щодо безпідставного та невиправданого перевищення службових повноважень ТЦК та СП Закарпатської області відносно громадянина К., який під час призову та початку проходження військової служби отримав побої та тілесні ушкодження (множинні переломи кісток черепа та обличчя). Громадянин також був призваний, незважаючи на наявність діючого бронювання, у подальшому після отриманих травм перебував на стаціонарному лікуванні і був визнаний тимчасово непридатним до військової служби.

Внаслідок ініціативного реагування на подію, яка містить ознаки кримінального правопорушення, Уповноваженим невідкладно повідомлено Військову службу правопорядку, якою в ході перевірки зазначені обставини повністю підтверджені.

На сьогодні скоєні події перевищення службових повноважень військовослужбовцями Ужгородського РТЦК та СП та військової частини, у якій військовослужбовець К. проходив службу, є предметом розслідування двох кримінальних проваджень за частиною п'ятою статті 426-1 КК України (Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень) та частиною третьою статті 406 КК України (Порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями).

У цілому, в 2025 році за поданими Секретаріатом Уповноваженого матеріалами органами досудового розслідування внесено відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та проводяться процесуальні дії щодо **34** випадків порушення прав людини при проведенні призову під час мобілізації.

Іншим питанням, яке потребувало негайного реагування Уповноваженого, стало невиконання органами місцевого самоврядування та керівництвом обласних ТЦК та СП вимог постанови Кабінету Міністрів України від 16.05.2024 №560 «Питання проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період». Відповідно до неї, для формування команд мобілізованих громадян повинні створюватися збірні пункти з належними побутовими та санітарними умовами. Проте фактичний стан речей суттєво відрізняється від нормативних вимог.

Збірні пункти утворюються спільними рішеннями виконавчих органів сільських, селищних, міських рад і районних (міських) ТЦК та СП для збору військових команд та їх відправлення до військових частин, відповідно до пунктів 92, 93 Порядку проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації на особливий період (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 16.05.2024 №560).

До повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування віднесено матеріальне і фінансове забезпечення заходів мобілізації, зокрема виділення будівель, споруд, земельних ділянок, транспортних та інших матеріально-технічних засобів, а також забезпечення функціонування пунктів збору військовозобов'язаних і відправлення призваних громадян до місць проходження військової служби.

Натомість облаштування збірних пунктів відбувається переважно за рахунок обмежених ресурсів відповідних територіальних центрів комплектування, без належного матеріального й фінансового забезпечення з боку уповноважених органів та без створення належних умов функціонування (облаштування приміщень для розміщення призваних громадян, формування військових команд, санітарних приміщень та місць харчування).

У ході проведення працівниками Секретаріату Уповноваженого моніторингових візитів до ТЦК та СП у місті Києві та Київській області були виявлені порушення прав військовозобов'язаних та громадян, призваних на військову службу під час перебування у пунктах збору військових команд у районних територіальних центрах. Зокрема, у Білоцерківському РТЦК та СП було зафіксовано перебування осіб у приміщеннях, не пристосованих для тривалого перебування: без належних спальних місць, організованого харчування та дотримання санітарно-гігієнічних норм. Це є прямим порушенням статті 5 Європейської конвенції з прав людини щодо права на свободу та особисту недоторканність.

За результатами моніторингу керівництву територіальних центрів були надані рекомендації щодо облаштування збірних пунктів та покращення умов перебування громадян у ТЦК та СП до їх відправлення до місць проходження військової служби та визначений строк для усунення недоліків.

Однак ситуація почала істотно змінюватися лише після виникнення суспільного резонансу в медіа.

До командування Сухопутних військ ЗСУ та Київської ОВА Уповноважений скерував листи з вимогою притягнути відповідальних осіб до дисциплінарної відповідальності за саботаж правових норм.

Крім того, направлено листи реагування до Міністерства оборони України та обласних військових адміністрацій щодо упорядкування та належного забезпечення збірних пунктів, а також з вимогою дотримання прав громадян під час перебування у територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки.

Крім того, у 2025 році з урахуванням рекомендацій Уповноваженого в інтересах захисту прав військовозобов'язаних та мобілізованих осіб у 2025 році прийнято постанову Уряду №1779 щодо питання забезпечення харчуванням призваних громадян за нормами харчування військовослужбовців ЗСУ.

1.2. Порушення прав громадян, які мають підстави для відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації

Упродовж 2025 року до Уповноваженого надходили скарги на порушення прав громадян, які не підлягають призову на військову службу, а також реалізували право відстрочки від призову на військову службу з підстав, визначених статтею 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію».

До Уповноваженого звернувся громадянин Д., батько дитини з інвалідністю, із проханням відреагувати на бездіяльність ТЦК та СП і Міністерства оборони України при розгляді його заяви про надання відстрочки від призову під час мобілізації.

Заявник подав заяву та необхідні для продовження наданої раніше відстрочки документи до Рівненського РТЦК та СП у червні 2025 року, проте

жодної офіційної відповіді не отримав. Після спливу 15-денного строку розгляду заяви про надання відстрочки громадянин Д. через Урядовий контактний центр двічі письмово подавав скаргу на дії ТЦК, але не отримав відповіді на звернення.

Зважаючи на невизначеність щодо надання відстрочки від призову, заявник був заброньований підприємством, на якому працює з 2024 року. Натомість, незважаючи на своєчасне оновлення військово-облікових даних, наявність бронювання підприємством та поданих документів для продовження відстрочки від призову, громадянин Д. був оголошений особою, яку розшукує ТЦК та СП.

Після скерування Уповноваженим запиту до Командування Сухопутних військ Збройних Сил України права громадянина були поновлені, статус порушника військового обліку скасовано, розшук ТЦК та СП припинено, заяву громадянина Д. позитивно розглянуто та надано право на відстрочку від призову на військову службу під час мобілізації.

Зокрема, зафіксовані випадки призову громадян за наявності оформленого у встановленому порядку права відстрочки (у тому числі заброньованим на період мобілізації громадянам), також зафіксовані порушення при розгляді заяв громадян із питань надання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації.

До Уповноваженого звернувся громадянин Г., який мав оформлене відповідно до наказу Мінекономіки право відстрочки як працівник АТ “Укрзалізниця” (віднесене до об’єктів критичної інфраструктури України), щодо порушення його прав та призову на військову службу Стрийським РТЦК та СП.

Приймаючи рішення про призов вказаної особи, яка має чинне право відстрочки (за процедурою погодженою органом військового управління - Генеральним штабом ЗСУ), службові особи Стрийського РТЦК та СП вийшли за межі наданих законом повноважень та вчинили порушення прав військовозобов’язаної особи, що зумовило судове оскарження їхніх дій.

Лише після ініціативного звернення Уповноваженого до Командування Сухопутних військ ЗС України права громадянина були поновлені, забезпечене виконання судового рішення, визнано протиправною бездіяльність посадових осіб, а також скасовано наказ про призов та направлення для проходження військової служби громадянина Г.

Питання порушення прав громадян, які мають підстави для відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації, до цього часу залишається не врегульованим. У випадку незаконної мобілізації громадянина відсутні законні підстави для його звільнення з військової служби через неузгодженість окремих положень Законів України, що потребує нагального вирішення.

Також встановлення судом факту протиправних дій під час призову не тягне за собою жодних наслідків щодо поновлення права позивача, а посадова

особа органу державної влади звільняється від відповідальності за порушення процедурних норм у сфері мобілізації, гарантії судового захисту прав і свобод набувають декларативного характеру.

Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду розглянув справу за позовом військовослужбовця, якого було призвано на службу під час мобілізації без проведення належного медичного огляду. Суди першої та апеляційної інстанцій визнали дії щодо призову протиправними та зобов'язали військову частину звільнити позивача з військової служби.

Однак КАС ВС скасував це рішення в частині способу захисту, сформулювавши принциповий висновок: процедура призову під час мобілізації є незворотною, а її визнання протиправною не тягне за собою автоматичного звільнення особи з військової служби (Постанова Верховного Суду від 5 лютого 2025 року у справі № 160/2592/23).

Суд обґрунтував це тим, що звільнення зі служби регулюється окремими правовідносинами та вичерпним переліком підстав, передбачених законом, які судами не досліджувались.

Водночас КАС ВС не запропонував жодного ефективного альтернативного способу захисту порушеного права, що робить рішення небезпечним в контексті захисту прав людини, суперечить принципу верховенства права та засадам ефективного судового захисту, а також становить серйозну загрозу для суспільної довіри до системи правосуддя.

1.3. Порушення прав громадян при веденні військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів

Проведений аналіз вказує, що поширеними причинами порушення прав громадян є некоректне внесення інформації до системи військового обліку.

Упродовж року було одержано **70** звернень громадян із питань недосконалої організації електронної інформаційної взаємодії Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів (далі – Реєстр) з іншими державними реєстрами та внесення до Реєстру недостовірних відомостей про військовозобов'язаних.

До Уповноваженого звернувся громадянин Б щодо порушення його прав при проведенні військового обліку Житомирським районним ТЦК та СП шляхом безпідставного поновлення на військовому обліку та внесення відповідних відомостей до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів.

Заявник повідомив, що у квітні 2005 року проходив військово-лікарську комісію, за результатами якої він був визнаний непридатним до військової служби та виключений з військового обліку, що було підтверджено копіями медичних та військово-облікових документів.

Звернення заявника до Житомирського районного й обласного ТЦК та СП щодо внесення актуальної інформації про стан його військового обліку були залишені без реагування.

Завдяки реагуванню Уповноваженого клопотання заявника щодо внесення до бази даних ЄДРПВ інформації про виключення з військового обліку як особи, визнаної за результатами медичного огляду ВЛК непридатною до військової служби, було вирішене і право заявника – поновлене.

Також питання незаконного внесення відомостей до Реєстру стосується військовозобов'язаних та резервістів, які перебувають у запасі СБУ та розвідувальних органів, ведення військового обліку яких встановлюється зазначеними органами та здійснюється окремо.

Зокрема, до Реєстру без попередньої перевірки інформації в обліках СБУ та розвідувальних органів такі відомості були внесені в порядку реалізації пункту 17-1 постанови Уряду України № 932 від 16.08.2024 року.

Отже, повторне зарахування на військовий облік та внесення відомостей до Реєстру про військовозобов'язаних та резервістів, які перебувають у запасі СБУ та розвідувальних органів, порушує порядок військового обліку, встановлений вказаними вище нормативними актами.

Крім того, поширеним порушенням прав громадян з боку органів військового управління та Національної поліції при проведенні заходів мобілізації є неправомірне включення громадян до так званої «бази ухилянтів». Незаконне внесення даних про порушення правил військового обліку до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів (Закон України «Про Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів», далі – реєстр «Оберіг», Закон №1951-VIII) стабільно використовувалось як підстава для затримання і неправомірного утримання осіб з метою їх мобілізації.

Відповідно до пункту 20-1 частини першої статті 7 Закону №1951-VIII, до персональних даних належать відомості про притягнення військовозобов'язаного до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, передбачених статтями 210 і 210-1 КУпАП, а саме: дата, номер, короткий зміст протоколу та/або постанови про адміністративне правопорушення.

Отже, відомості про порушення правил військового обліку мають бути внесені до реєстру «Оберіг» лише після притягнення особи до адміністративної відповідальності.

Вчинення таких дій без складання постанови про притягнення особи до адміністративної відповідальності свідчить про порушення прав громадянина.

1.4. Порушення прав громадян при проведенні військово-лікарської експертизи

До Уповноваженого надійшло **1 721** звернення з питань охорони здоров'я, медичного забезпечення та проходження військово-лікарської експертизи

військово-лікарськими комісіями (ВЛК), які визначають придатність військовозобов'язаних до військової служби за станом здоров'я.

Звернення стосуються питань, пов'язаних із неповним та всебічним розглядом військово-лікарською комісією медичних документів, не направленням на додаткові обстеження військовозобов'язаних, фактами незгоди військовозобов'язаних із висновками ВЛК та правом на їх оскарження, порушенням розумних термінів затвердження висновків комісій військово-лікарськими комісіями вищого рівня.

Визначення ступеня придатності військовозобов'язаних за станом здоров'я до проходження військової служби належить до виключної компетенції військово-лікарських комісій. При цьому, встановлення наявності чи відсутності певного діагнозу та ухвалення рішення про придатність або непридатність до військової служби, зокрема з виключенням із військового обліку, є дискреційними повноваженнями військово-лікарських комісій. Проте саме в цій сфері і відбуваються зловживання в роботі військово-лікарських комісій усіх рівнів і, перш за все, ВЛК при районних (міських) ТЦК та СП, куди скеровують доставлених громадян України, і у стислі терміни головою комісії видається офіційний висновок про придатність до військової служби.

Зі звернень громадян вбачається, що при проходженні військово-лікарських комісій мають місце випадки, коли лікарями не беруться до уваги медичні документи громадян, які вказують на їх захворювання. Огляд медичними працівниками може здійснюватися поверхнево, протягом кількох хвилин і, до того ж, без долучення медиків усіх спеціалізацій (хірург, терапевт, невропатолог, окуліст, отоларинголог, гінеколог (для жінок), а за медичними показниками і лікарі інших спеціальностей).

Фактично при проходженні військовозобов'язаними військово-лікарських комісій мають місце порушення з боку голів комісій Положення про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України, затвердженого наказом Міністра оборони України № 402 від 14.08.2008 (із змінами), зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 17.11.2008 за № 1109/15800. Це, у свою чергу, призводить до порушення права громадян на оскарження прийнятих рішень.

Після проходження ВЛК Металургійно-Довгинцівського ОРТЦК та СП громадянин Б. не погодився з висновком комісії, що суперечив його діагнозу, встановленому наприкінці 2024 року після обстеження в цивільній лікарні.

Висновок ВЛК громадянин Б. оскаржував під час слідування до військових частин, куди його скерував ОРТЦК та СП. Разом з тим, командування військових підрозділів, до яких прибував Б., після ознайомлення з його діагнозом, підтвердженим обстеженнями у цивільній лікарні, відмовляло у його зарахуванні до штату. Водночас Дніпровський ОТЦК та СП, до якого були оскаржені дії ВЛК та бездіяльність ОРТЦК та СП, у визначений строк також не відповів заявнику.

Після звернення Уповноваженого до Командування Сухопутних військ ЗС України право громадянина Б. на оскарження рішення ВЛК було поновлено та прийнято рішення про проведення контрольного огляду заявника при обласній ВЛК ТЦК та СП.

Отримані звернення громадян також стосувалися внесення до системи військового обліку необ'єктивних даних щодо придатності громадян до військової служби за станом здоров'я.

У 2022 році громадянин М. був виключений, а у 2025 році поновлений на військовому обліку Хаджибейським РТЦК та СП і був облікований як порушник військового обліку.

Громадянин повторно пройшов ВЛК, яка підтвердила його непридатність до військової служби. Відповідні документи були скеровані до 18 Регіональної військово-лікарської комісії.

У зв'язку з порушенням строку розгляду та прийняття рішення зазначеною Регіональною ВЛК, громадянин М. звернувся до Уповноваженого.

Після невідкладного реагування Уповноваженим на виявлені порушення, свідоцтво про хворобу громадянина М. було затверджене та вчинено дії щодо його виключення з військового обліку.

З подібними скаргами до Уповноваженого звернулися громадяни Т. та Х., чий права були порушені відповідно Кам'янець-Подільським та Чернівецьким РТЦК та СП. Обидва громадянина були виключені з військового обліку через непридатність до військової служби за станом здоров'я, зокрема громадянин Х. – особа з інвалідністю II групи внаслідок війни. Натомість службовці територіальних центрів вимагали від громадян подання заяв на відстрочку від призову на військову службу, як від військовозобов'язаних осіб.

За результатами втручання Уповноваженого органами військового управління актуалізовано дані військового обліку стосовно зазначених осіб.

2. Проходження альтернативної служби під час дії воєнного стану

Про порушення прав громадян йдеться у **1 669** зверненнях від осіб, які, попри їхні релігійні переконання, були направлені для проходження служби до військових частин, всупереч тому, що відповідно до статті 35 Конституції України, мають підстави для заміни виконання військового обов'язку альтернативною (невійськовою) службою.

Зазначена норма Конституції України не була обмежена на час дії правового режиму воєнного стану. Аналогічні правові норми, за якими право держави зобов'язувати своїх громадян проходити військову службу, не є абсолютним і обмежується правом кожної людини на відмову від несення військової служби, зокрема з міркувань релігії, встановлені й в міжнародних договорах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (наприклад, стаття 9 Конвенції про захист прав людини та основних свобод, стаття 18 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права).

Водночас чинна редакція Закону України «Про альтернативну (невійськову) службу» (далі - Закон України № 1975-XII) не передбачає направлення на альтернативну (невійськову) службу громадян замість їх призову на військову службу під час мобілізації на особливий період.

Наразі питання регулювання реалізації військовозобов'язаними громадянами України права на заміну виконання військового обов'язку альтернативною (невійськовою) службою в умовах воєнного стану є одним з індикаторів відповідності стандартам Європейського Союзу у сфері фундаментальних прав, включених до Дорожньої карти з питань верховенства права на шляху до членства в ЄС.

З метою усунення перешкод для реалізації гарантованого статтею 35 Конституції України права громадян на заміну військового обов'язку альтернативною (невійськовою) службою під час здійснення призову на військову службу під час мобілізації на особливий період, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини в установленому порядку впродовж 2023-2025 років були скеровані пропозиції щодо необхідності внесення відповідних змін до Закону України № 1975-XII до голів Комітетів Верховної Ради України та Прем'єр-міністра України. Також відповідні рекомендації містяться у Щорічній доповіді Уповноваженого про стан дотримання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2024 році.

На сьогодні відсутність рішення з цього питання може трактуватися як порушення Європейської Конвенції з прав людини. Ситуація потребує законодавчого розв'язання шляхом внесення змін до діючої чи прийняття нової редакції Закону України № 1975-XII або внесення змін до статті 23 Закону України № 3543-XII щодо звільнення від військової служби під час мобілізації громадян, релігійні переконання яких на день оголошення мобілізації не допускали виконання військового обов'язку, та які належали до діючих згідно з законодавством України релігійних організацій, віровчення яких не допускає користування зброєю.

Впродовж 2025 року працівники Секретаріату Уповноваженого брали активну участь у роботі міжвідомчої робочої групи під головуванням Голови ДЕСС, де піднімалися питання забезпечення конституційного права на альтернативну службу й для священнослужителів. Незважаючи на відсутність змін до Закону України № 1975-XII, держава в 2025 році забезпечила право на альтернативну службу для священнослужителів через чинні механізми відстрочки та звільнення від призову, передбачені для осіб, які здійснюють релігійне служіння.

Державною службою України з етнополітики та свободи совісті (далі – ДЕСС) було розроблено низку нормативних актів з метою здійснення бронювання священнослужителів:

наказ ДЕСС «Деякі питання бронювання військовозобов'язаних священнослужителів на період мобілізації та на воєнний час» від 05.02.2025 № Н-21/11, яким затверджено Критерії визначення релігійної організації як критично важливої для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період та Перелік посад військовозобов'язаних священнослужителів, які підлягають бронюванню на період мобілізації та на воєнний час;

наказ ДЕСС від 10.11.2025 р. № Н-177/11 (наказ ДЕСС «Про затвердження Порядку подання документів для бронювання священнослужителів на період

мобілізації та на воєнний час» від 10.11.2025 р. № Н-177/11, яким затверджено Порядок подання документів для бронювання священнослужителів на період мобілізації та на воєнний час;

наказ ДЕСС «Про затвердження переліку юридичних осіб – релігійних організацій, які належать до критично важливих для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період» від 06.06.2025 № Н-82/11, яким затверджено перелік юридичних осіб – релігійних організацій, які належать до критично важливих для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період.

3. Реалізація прав військовослужбовців і працівників правоохоронних органів

Наслідки неналежної організації мобілізації безпосередньо позначаються на боездатності й психологічному стані діючих військовослужбовців.

Відсутність дієвих механізмів переміщення між підрозділами, відсутність реагування командування на звернення особового складу, недотримання строків відстрочки від призову після закінчення контракту та інші порушення підривають довіру громадян до держави та формують стійку практику порушення прав військовослужбовців.

За цих умов службове й психологічне виснаження, відсутність ротацій і відпусток, загострення сімейних обставин фіксуються як основні чинники самовільного залишення військових частин, зокрема добровольцями та мотивованими бійцями. Отже, явище самовільного залишення частини (далі – СЗЧ) є симптомом системних порушень прав військовослужбовців.

Законодавча неузгодженість між підставами для відстрочки від призову та підставами для звільнення з військової служби позбавляє незаконно призваних громадян можливості поновити права в позасудовому порядку, а захист військовослужбовцем своїх прав у суді ускладнений умовами проходження військової служби.

Зважаючи на це, одним із стратегічних напрямів діяльності Уповноваженого залишаються питання забезпечення прав громадян України, які проходять службу у Міністерстві оборони України, Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту, Міністерстві внутрішніх справ України, Національній гвардії України, Національній поліції України, Державній прикордонній службі України, Державній міграційній службі України, Державній службі України з надзвичайних ситуацій, Службі безпеки України, Управлінні державної охорони України, Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України, розвідувальних органах України, а також членів їх сімей.

За звітний період до Уповноваженого надійшло 5 361 звернення від військовослужбовців, працівників правоохоронних та розвідувальних органів та членів їх сімей, які стосувалися грошового забезпечення, ротації підрозділів із району ведення бойових дій, медичного забезпечення, евакуації поранених військовослужбовців, проходження ВЛК, а також звільнення з військової служби тощо.

3.1. Порухення права на належне грошове забезпечення

До Уповноваженого упродовж року надійшло **855** звернень щодо можливих порушень прав військовослужбовців та членів їхніх сімей на одержання грошового забезпечення.

Щодо виплати грошового забезпечення (розміром до 100 тис. грн), визначеного постановою Кабінету Міністрів України № 168 від 28.02.2022 “Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім’ям під час дії воєнного стану”, звертаються військовослужбовці, які перебувають на стаціонарному лікуванні в закладах охорони здоров’я або під час їх відпустки для лікування після тяжкого поранення.

В травні 2025 року до Уповноваженого надійшла скарга військовослужбовця Л, зі змісту якої вбачається, що заявник у червні 2024 р. отримав тяжке поранення, пов’язане із захистом Батьківщини, у зв’язку з чим впродовж тривалого часу знаходився на лікуванні. Однак із січня 2025 р. виплату офіцеру щомісячного грошового забезпечення було зупинено, а щомісячна додаткова грошова винагорода у розмірі 100 000 грн взагалі ним не отримувалась впродовж усього терміну лікування. Незважаючи на звернення військовослужбовця зі скаргами до Міністерства оборони України, питання виплати коштів вирішено не було, що стало підставою його звернення до Уповноваженого.

З урахуванням того, що зазначені дії командування суперечать вимогам постанови КМУ № 168 від 28.02.2022, Уповноваженим надіслано запит до Міністерства оборони України з вимогою поновлення права офіцера на отримання грошового забезпечення у визначеному законодавством розмірі.

За підсумками розгляду запиту, на підставі отриманих медичних документів заявника було включено до наказу командира військової частини щодо виплати грошового забезпечення та додаткової винагороди військовослужбовцям за весь час його знаходження на лікуванні.

Пунктом 12 розділу XXXIV Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям ЗСУ, затвердженого наказом МОУ № 260 від 26.06.2018 визначено, що підставою для видання наказу про виплату додаткової винагороди в розмірі до 100 000 гривень у зв’язку з пораненням (контузією, травмою, каліцтвом), пов’язаним із захистом Батьківщини, є довідка про обставини травми (поранення, контузії, каліцтва) – додаток 5 до Положення про військово-лікарську експертизу в ЗСУ. Крім того, підставою для виплати під час перебування у відпустках є висновок ВЛК про ступінь важкості поранення.

Передумовами до несвоєчасного здійснення виплат у цих випадках є тривале (у порушення нормативно закріплених термінів) оформлення військовою частиною та ВЛК зазначених вище документів, а також недотримання командуванням військових частин, органів військового управління вимог постанови Уряду України від 23 серпня 2023 року № 901, якою визначений механізм обміну медичними та іншими документами

військовослужбовців між закладами охорони здоров'я, військовими частинами й ТЦК та СП.

Особливо слід виділити скарги військовослужбовців, які отримали тяжкі поранення (контузії, травми або каліцтва) та за висновками військово-лікарських комісій потребують продовження строків перебування в закладах охорони здоров'я, у відпустках для лікування у зв'язку з хворобою або у відпустці для лікування після поранення, тривалість яких перевищує 12 місяців.

Відповідно до абзацу першого пункту 11 статті 10-1 Закону України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей”, загальний час безперервного перебування військовослужбовця в закладах охорони здоров'я та у відпустці для лікування у зв'язку з хворобою або у відпустці для лікування після поранення (контузії, травми або каліцтва) із збереженням грошового та матеріального забезпечення не може перевищувати 12 місяців поспіль.

Після закінчення встановленого строку безперервного перебування на лікуванні в закладах охорони здоров'я та у відпустці для лікування у зв'язку з хворобою або у відпустці для лікування після поранення (контузії, травми або каліцтва) військовослужбовці фактично залишаються без засобів для існування.

Звернення до Міністерства оборони щодо необхідності нормативного врегулювання зазначеного питання не знайшли адекватного реагування. У відповідь Міністерством доведено до органів військового управління та військових частин вимогу щодо дотримання визначених законом строків та своєчасного подання поранених (хворих) військовослужбовців, у яких завершується 12-місячний термін безперервного лікування, до звільнення з військової служби за станом здоров'я.

Тобто замість прояву піклування про військовослужбовців, які втратили здоров'я під час захисту держави, відомство пропонує передати зазначену категорію осіб із їх проблемами місцевим органам влади та органам соціального забезпечення, позбавляючи громадян належного відомчого медичного забезпечення.

3.2. Порушення права військовослужбовців на медичну допомогу

Відповідно до статті 11 Закону України № 2011-ХІІ, військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, мають право на безоплатну медичну допомогу у військово-медичних закладах охорони здоров'я.

Натомість мають місце звернення військовослужбовців та членів їхніх родин зі скаргами на відмову або недотримання командирами / начальниками встановленого порядку направлення військовослужбовців на медичний огляд ВЛК (за наявності на те рекомендацій закладів охорони здоров'я), ігнорування військовим командуванням висновків та рекомендацій лікаря про необхідність стаціонарного лікування військовослужбовців, їх реабілітації чи висновків ВЛК про надання військовослужбовцям відпустки для лікування.

У листопаді 2025 року до Уповноваженого зі скаргою в інтересах сина звернулася громадянка Б. Зі змісту звернення вбачається, що син заявниці подав скаргу на рішення військово-лікарської комісії при Мукачівському РТЦК та СП щодо ступеня його придатності до військової служби, та порушено питання про необхідність направлення сина заявниці для проходження повторної ВЛК. Водночас військовими службовими особами в направленні військовослужбовця для проходження ВЛК відмовлено, що й стало підставою звернення до Уповноваженого.

На вимогу Уповноваженого 01 грудня 2025 року командування військової частини, до якої прибув для проходження служби син заявниці, направило цього військовослужбовця для проходження повторного ВЛК з метою визначення ступеня його придатності до військової служби.

Ще у 2024 році були реалізовані зміни в нормативному регулюванні порядку надання медичної допомоги, спрямовані на усунення причин ряду скарг, із якими військовослужбовці зверталися до Уповноваженого (Наказ Міністерства оборони України від 27.04.2024 № 262 Про затвердження Змін до Положення про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України). Це сприяло припиненню негативної практики, коли військовослужбовець після завершення лікування слідував до військової частини (часто до району бойових дій) для отримання направлення на проходження ВЛК, із яким слідував до медичного закладу для проходження медичного огляду. Однак отримані Уповноваженим впродовж 2025 року звернення вказують, що зазначена практика надалі існує в комунальних лікувальних закладах, де не створені позаштатні ВЛК.

Також мають місце випадки, коли розгляд рішення позаштатної ВЛК про непридатність особи до військової служби за станом здоров'я, який за законом має оформлюватися в строк до 5 днів, може тривати до кількох місяців, а скарги на рішення ВЛК, строки розгляду яких не визначені (з урахуванням судової практики застосовуються вимоги Закону України "Про звернення громадян") перебувають на розгляді штатної військово-лікарської комісії впродовж ще більш тривалого часу. При цьому штатні ВЛК, у разі виявлення порушень, у більшості випадків не приймають відповідно до наданих повноважень нову постанову, а надають рекомендації командуванню частини направити заявника для проходження повторної ВЛК. Тобто строки поновлення прав військовослужбовців, неправомірно призваних на військову службу внаслідок необ'єктивного рішення ВЛК, затягуються на невизначений термін.

Зазначене пов'язується як з суб'єктивними чинниками (бездіяльністю командування та членів ВЛК), так із завантаженістю штатних ВЛК, які змушені опрацьовувати значну кількість документів, що надходять на перегляд та затвердження до цих комісій.

3.3. Порухення прав вйськовослужбовцв при призначенн на посади

345 звернень надйшло до Уповноваженого з клопотанням про сприяння в перемйщенн вйськовослужбовцв мйж вйськовими частинами видв, родв вйськ ЗСУ згйдно з приписами висновкв ВЛК щодо доцйлностй використання вйськовослужбовцв на певних посадах, зважаючи на стан йхнього здоров'я. Зокрема, йдеться про перемйщення до вйськових частин забезпечення, ТЦК та СП, вищих вйськових навчальних закладв, навчальних центрв, закладв (установ), медичних пйдроздвлв, пйдроздвлв логйстики, зв'язку, оперативного забезпечення, охорони.

У травн 2025 р. до Уповноваженого звернувся офйцер Н. йз скаргою на зволйкання командуванням частини з реалйзацйю наказу Генерального штабу ЗСУ вйд сйчня 2025 р. про перемйщення Н. до йнош вйськово й частини за станом здоров'я згйдно з постановою ВЛК.

До Генерального штабу ЗСУ як органу вйськового управлйння, на який, зокрема, покладено обов'язок здйснення заходв, спрямованих на реалйзацйю соцйальних й правових гарантйй вйськовослужбовцв, Уповноважений скерував листа, у якому наголосив, що в зверненн йдеться не лише про порушення прав вйськовослужбовця, а й про невиконання командуванням частини отриманого ним письмового наказу старшого начальника, а також нагадав вимоги статтй 36 Статуту внутрйшньої служби ЗСУ, вйдно до яко й командир (начальник) вйднодає за вйдданий наказ, а також за невжиття заходв для його виконання.

Аналогйчний лист було надйсланий до Головного управлйння Вйськово й служби правопорядку в ЗСУ.

За результатами вжитих заходв реагування у червн 2025 р. наказ про перемйщення був реалйзований.

Анальз отриманих скарг вказує, що, попри вжитй Командуванням Збройних Сил Украйни, зокрема пйсля втручання Уповноваженого, заходи щодо упередження використання вйськових фахйвцв, зокрема медичних працйвникв, без врахування наявного в них вйськового звання та спецйальностй, зазначенй порушення залишалися актуальними впродовж 2025 року. У рядй випадкв це є наслйдком призову громадян на вйськову службу пйд час мобйльзацйй на особливий перйод пйдроздвлми ТЦК та СП поза мйсцем перебування вйськовозобов'язаних на вйськовому облйку.

До Уповноваженого звернувся військовослужбовець П. із скаргою, що, попри наявне у нього військове звання підполковника (що підтверджено копіями долучених до скарги документів), він був мобілізований та призначений на посаду осіб рядового та сержантського складу.

До Генерального штабу ЗСУ як органу військового управління, на який, зокрема, покладено обов'язок здійснення заходів, спрямованих на реалізацію соціальних і правових гарантій військовослужбовців та членів їхніх сімей, Уповноважений скерував листа з вимогою щодо забезпечення дотримання права військовослужбовця на проходження військової служби згідно з наявним у скаржника військовим званням та досвідом військової служби. За результатом розгляду запиту військовослужбовець був переміщений у тій же частині на посаду, яка підлягає комплектуванню особами офіцерського складу.

У червні 2025 року до Уповноваженого звернувся старший лейтенант медичної служби Б. Зі слів заявника, рішенням командування здійснено скорочення чисельності медичного підрозділу та частина особового складу медичної роти була переміщена до бойових підрозділів не за спеціальністю. Офіцер виявив бажання проходити службу в іншій частині за наявним фахом. Всупереч відповідному наказу ГШ ЗСУ командування частини чинило спротив переміщенню військовослужбовця, що й стало підставою звернення до Уповноваженого.

З метою перевірки зазначеної у зверненні інформації та вжиття заходів у межах компетенції Уповноважений скерував листа до ГШ ЗСУ. За інформацією, наданою Командуванням СВ ЗСУ, наказ ГШ ЗСУ про переміщення військовослужбовця реалізовано.

Залишається без нормативного врегулювання суспільно важлива тематика раціонального строку перебування особового складу в районах ведення бойових дій та періодичності проведення ротацій підрозділів.

Надто тривалий термін безперервного перебування особового складу (6 та більше місяців) на лінії бойового зіткнення в опорних пунктах першого ешелону, без можливості проведення ротацій, а також тривале виконання бойових та службових завдань у районах ведення бойових дій, збільшують негативні наслідки бойової та фізичної втоми, викликають емоційно-психологічні та поведінкові розлади військовослужбовців, спричиняють гострі депресивні реакції та стани, знижують мотивацію до військової служби.

Ситуація загострюється неналежною організацією медичного та інших видів забезпечення підрозділів, які виконують бойові завдання, труднощами з організацією та здійсненням евакуації поранених.

Зазначене спричиняє проблеми як особистого характеру (вживання алкоголю та енергетичних напоїв, підвищена дратівливість та неадекватна поведінка тощо), так і призводить до самовільного залишення підрозділів навіть військовослужбовцями з багаторічним бойовим досвідом.

За висновками фахівців, зазначених в Пораднику для офіцерів та сержантів “Формування психологічної готовності військовослужбовців до виконання

завдань антитерористичної операції”, участь особового складу у бойових діях понад 30-40 діб значно знижує боєздатність підрозділів.

За результатами дослідження, проведеного до початку повномасштабного вторгнення, нормальним терміном перебування особового складу й підрозділів у районах проведення бойових дій є 3 – 4 місяці (але не більше ніж 6 місяців), із них в умовах безпосереднього зіткнення з противником не більше, ніж 2-3 місяці.

У даному аспекті чинником, який набирає гостроти у суспільстві, є дискримінація окремих категорій військовослужбовців у частині порушення їх права на звільнення з військової служби. Мобілізовані громадяни, які тривалий час безперервно перебувають на лінії бойового зіткнення, на відміну від військовослужбовців за контрактом, не розуміють терміни проходження ними військової служби.

3.4. Порушення права військовослужбовців на звільнення з військової служби

Протягом року до Уповноваженого надійшло **731** звернення, у яких військовослужбовці повідомляють про відсутність реагування командування військових частин на рапорти про звільнення з військової служби за станом здоров'я (у зв'язку з визнанням військовослужбовця ВЛК непридатним до військової служби, чи встановленням йому групи інвалідності), а також за сімейними обставинами, відповідно до частини 12 статті 26 Закону України “Про військовий обов'язок та військову службу”. Зокрема, це пов'язано з тривалим розглядом поданих рапортів, неправомірними вимогами щодо долучення до рапорту непередбачених законодавством документів, вимагання невідновлених зразків документів тощо.

У червні 2025 року до Уповноваженого звернувся громадянин К., якого рішенням госпітальної ВЛК психоневрологічного профілю від 26.03.2025 року, затвердженим 31.03.2025 року ЦВЛК, було визнано непридатним до військової служби. Зі слів заявника, у травні 2025 року документи на його звільнення з військової служби були скеровані командирі військової частини для реалізації.

Попри те, що висновок ВЛК щодо військовослужбовця був остаточним (затвердженим ЦВЛК ЗСУ), рішення щодо його звільнення з військової служби у визначені законом строки прийнято не було, що й стало підставою звернення до Уповноваженого.

Після звернення Уповноваженого до ГШ ЗСУ та ГУ ВСП у ЗСУ в якому звернуто увагу на зміст Положення про військово-лікарську експертизу в ЗСУ, затвердженого наказом МОУ від 14.08.2008 № 402, згідно з яким постанови ВЛК щодо військовослужбовців, які визнані непридатними до військової служби, повинні бути реалізовані негайно. Військовослужбовець К. після визнання його непридатним до військової служби військово-лікарською комісією був невідкладно звільнений з військової служби.

У зв'язку із численними зверненнями громадян щодо відмінності форм висновків про потребу особи в постійному сторонньому догляді у МОЗ та МОУ, Прем'єр-міністром України, за ініціативою Уповноваженого, було доручено МОЗ України надати відповідні роз'яснення.

МОЗ листом до МОУ було доведено роз'яснення про форми документів, які підтверджують потребу особи в постійному сторонньому догляді. Надалі, за резолюцією заступника Міністра оборони України, роз'яснення були доведені до структурних підрозділів МОУ, ГШ ЗСУ та інших органів військового управління. Однак впродовж року мали місце скарги на командування військових частин, яке відмовляло у звільненні з військової служби за сімейними обставинами, не визнаючи видану закладом охорони здоров'я довідку за формою № 080-4/о (визначена наказом МОЗ від 09.03.2021 № 407 "Про затвердження форм первинної облікової документації та інструкцій щодо їх заповнення, що використовуються у закладах охорони здоров'я"), що підтверджує потребу особи в сторонньому догляді. Лише після втручання Уповноваженого й залучення ГШ ЗСУ та ВСП у ЗСУ право заявників на звільнення зі служби було реалізоване.

26 червня 2025 року до Уповноваженого звернувся громадянин В., мати якого є особою з інвалідністю II групи, та згідно з довідкою ЛКК (Ф-080-4/о) потребує стороннього догляду. У зв'язку з цим, військовослужбовцем подано рапорт про звільнення з військової служби за сімейними обставинами, у задоволенні якого командуванням частини було відмовлено, з посиланням на те, що, на думку командира військової частини, зазначена довідка ЛКК не підтверджує факту потреби матері військовослужбовця в постійному сторонньому догляді.

Після звернення Уповноваженого до ГШ ЗСУ та ГУ ВСП у ЗСУ в якому звернуто увагу на зміст роз'яснення МОЗ про форми документів, які підтверджують потребу у постійному сторонньому догляді, та резолюцію заступника Міністра оборони щодо цього, В. у серпні 2025 року був звільнений з військової служби за сімейними обставинами.

Уповноважений неодноразово порушував перед МОУ питання прозорості процедури звільнення з військової служби. Наказом МОУ "Про затвердження Змін до Інструкції про організацію виконання Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України" від 23.07.2024 № 495 внесено зміни до додатку № 19 Інструкції про організацію виконання Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України, затвердженої наказом Міністра оборони України від 10.04.2009 № 170 та визначено чіткий перелік документів, необхідних для прийняття рішення щодо звільнення з військової служби за сімейними обставинами.

Водночас аналіз отриманих звернень показує, що, попри внесені зміни, не припинилися випадки, коли командування частини вимагає від військовослужбовців для підтвердження права на звільнення не встановлені зазначеною Інструкцією документи.

4. Додержання прав ветеранів, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, Захисників та Захисниць України

Базовим нормативно-правовим актом, який містить норми, що стосуються визначення відповідних статусів та містять перелік пільг і соціальних гарантій для ветеранів війни, членів їхніх родин, сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, Захисників та Захисниць, наразі є Закон України “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту”, прийнятий ще у 1993 році. До тексту цього Закону України протягом останніх 30 років внесено значну кількість змін, що фактично збільшувало коло осіб, прирівняних до ветеранів війни.

Частина пільг та соціальних гарантій, визначених нормами вказаного Закону, з часом фактично стала декларативною, наприклад, пільга на позачергове встановлення стаціонарного телефонного апарату.

Після початку війни за Незалежність у 2014 році ситуація кардинально не змінилась і навіть створення у 2018 році Міністерства у справах ветеранів України не призвело до суттєвих змін профільного Закону, який вже тоді потребував суттєвого осучаснення.

Початок повномасштабного вторгнення у 2022 році ще більш актуалізував необхідність кардинального перегляду основ ветеранської політики, на що Уповноважений неодноразово наголошував Кабінету Міністрів України.

На початку 2025 року після активного долучення Секретаріату Уповноваженого до роботи відповідної робочої групи Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів Парламент ухвалив зміни до Закону України “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики”, визначивши ветеранську політику одним із пріоритетних напрямів внутрішньої політики держави.

Також Урядом у 2025 році було схвалено Стратегію ветеранської політики на період до 2030 року та затверджено операційний план заходів з її реалізації у 2024-2027 роках.

Одним із пунктів зазначеного операційного плану визначено осучаснення поточної нормативно-правової бази, яка регламентує реалізацію ветеранської політики в державі.

Проект Кодексу України про захист державності, незалежності та статус захисників держави, який має на меті визначити цілісну державну систему у сфері підтримки ветеранів війни та членів їх сімей, Міністерством у справах ветеранів подано до Верховної Ради України лише наприкінці 2025 року. За результатами опрацювання документа Уповноваженим надано суттєві зауваження до тексту законопроекту.

Наразі при Комітеті ВРУ з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів створено робочу групу з доопрацювання альтернативного проекту Кодексу, до роботи якої активно долучається Секретаріат Уповноваженого.

Розпорошеність правового регулювання між законами, підзаконними актами та відомчими наказами фактично ускладнює як реалізацію прав ветеранів війни та членів їхніх родин, так і виконання обов’язків органами державної влади та органами місцевого самоврядування в цій сфері.

У той час, як на державному рівні Мінветеранів задекларовано реалізацію стратегічних напрямів ветеранської політики, на місцевому рівні діяльність здебільшого зосереджена на наданні одноразової фінансової допомоги, організації поховань та забезпеченні мінімуму соціальних послуг. Місцева влада фактично ігнорує програми довгострокової реінтеграції ветеранів, житлові та транспортні програми. При цьому, у низці громад передбачені законодавством механізми підтримки ветеранів війни, членів їхніх родин, сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, Захисників та Захисниць реалізуються вибірково або носять декларативний характер через хронічне недофінансування, нестачу підготовлених кадрів, відсутність ефективної взаємодії та уніфікованих стандартів надання послуг.

Освітні програми для ветеранів на місцевому рівні або розвинені слабо, або супроводжуються низьким рівнем поінформованості, попри те, що на державному рівні вони визначені як пріоритет. Ветеранські простори та підтримка ветеранських об'єднань у більшості областей залишаються теж недостатньо розвиненими, хоча на рівні державної політики і вони визначені як важливий інструмент інтеграції.

При цьому різними міністерствами створено інституції, які надають відповідну підтримку, але й водночас дублюють певні функції одне одної, що нерідко дезорієнтує представників ветеранської спільноти під час їх звернень за належною допомогою.

Зокрема, Мінветеранів з метою забезпечення здійснення заходів з підтримки ветеранів війни, членів їх сімей та інших категорій осіб під час їх реадaptaції та реінтеграції запроваджено в територіальних громадах професію “Фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб”. Відповідний професійний стандарт затверджено наказом Мінветеранів від 10.10.2025 № 835.

Відповідно до Порядку забезпечення діяльності фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб, затвердженого постановою КМУ від 02.08.2024 № 881, фахівець із супроводу здійснює заходи шляхом надання комплексної допомоги у різних сферах, зокрема сприяння організаційному вирішенню питань, надання правової, соціальної, психологічної допомоги, публічних (електронних публічних), соціальних, медичних, реабілітаційних, освітніх та інших послуг, надання допомоги в оформленні документів щодо забезпечення житлом, з питань зайнятості, зокрема отримання грантової підтримки на розвиток підприємницьких ініціатив, надання допомоги з питань участі в спортивних змаганнях, у здійсненні заходів з фізкультурно-спортивної реабілітації. При цьому, першочергово, згідно з Порядком, заходами з підтримки забезпечуються особи з інвалідністю внаслідок війни.

Водночас, як засвідчили результати аналізу звернень до Уповноваженого та моніторингів додержання конституційних прав і свобод при реалізації ветеранської політики в регіонах, нерідко фахівці із супроводу не мають належного рівня професійної підготовки, скаржаться на недостатню підтримку з боку Мінветеранів у сфері здобуття відповідних знань для виконання своїх професійних обов'язків і відсутність чітко прописаної посадової інструкції, а

також неможливість здійснення ефективної взаємодії з посадовими особами органів, які залучені до реалізації ветеранської політики на місцях.

На момент подання Мінветеранів було затверджено лише два спільні накази, які регламентують порядки взаємодії фахівців із супроводу з посадовими особами інших міністерств та відомств (відповідними положеннями постанови КМУ від 02.08.2024 № 881 передбачено затвердження одинадцяти таких наказів, зокрема з МВС, МОУ, МОЗ ПФУ тощо).

Згідно з пунктом 15 Порядку забезпечення діяльності фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб (постанова КМУ від 02 серпня 2024 року № 881), фахівець із супроводу для забезпечення здійснення заходів з підтримки взаємодії з уповноваженими органами відповідно до алгоритму взаємодії з уповноваженими органами. Такі алгоритми визначаються спільними наказами Мінветеранів та Мінсоцполітики, Міноборони, МОН, Мінмолодьспорту, МОЗ, МВС, Адміністрації Держспецзв'язку, СБУ, Служби зовнішньої розвідки, Управління державної охорони, які почали розроблятися Мінветеранів з вересня 2025 року.

Однак ці процеси тривають досить повільно, оскільки частина проєктів спільних наказів, надісланих Мінветеранів на погодження Уповноваженому, потребували суттєвого доопрацювання і до їх текстів були надані зауваження.

У 2025 році затверджено лише відповідний спільний наказ Мінветеранів та Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України від 20.10.2025 № 847/527-Н. Затвердження таких спільних наказів дозволить унормувати належним чином взаємодію фахівців із супроводу з посадовими особами органів, які залучені до реалізації ветеранської політики.

Наразі питання прискорення підготовки Мінветеранів згаданих спільних наказів перебуває на контролі Уповноваженого.

Фактично для реалізації цілісної системи підтримки ветеранської спільноти, що є одним з основних завдань Міністерства у справах ветеранів України, це відомство має забезпечити координацію дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, громадських організацій та міжнародних донорів. Лише систематизований підхід стосовно виявлення потреб представників ветеранської спільноти дозволить виробити механізми ефективної підтримки у вигляді тривалих державних програм і припинити наявну практику надання фрагментарної допомоги у форматі короткострокових експериментальних проєктів.

Однак наразі Мінветеранів, попри визначену роль основного органу у відповідній сфері, у більшості випадків обмежується інформаційною та консультативною діяльністю, а реалізація державної політики фактично зводиться до впровадження окремих програм і проєктів, які не забезпечують повною мірою відповідну системну підтримку представників ветеранської спільноти. Така ситуація обумовлює порушення прав відповідних категорії громадян України, насамперед це стосується родин загиблих (померлих) ветеранів війни, Захисників та Захисниць України.

Відповідно впродовж 2025 року зростала кількість звернень до Уповноваженого від ветеранів війни та членів їх родин. У 2024 році було

одержано 1 033 звернення щодо порушень прав у ветеранській сфері, у 2025 році до Уповноваженого надійшло вже **2 077** таких звернень.

4.1. Порушення прав сімей загиблих (померлих) ветеранів війни та сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України

У 2025 році Уповноваженим одержано **665** звернень від родин загиблих оборонців України із скаргами на порушення строків призначення та виплати одноразової грошової допомоги за загиблого військового.

Відповідно до пункту 1.10. наказу МОУ від 21.01.2023 № 45 “Про затвердження Порядку і умов призначення та виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) військовослужбовців Збройних Сил України в період дії воєнного стану”: призначена сума ОГД (15 млн грн) у Міністерстві оборони України виплачується поетапно:

на першому етапі - 1/5 від призначеної суми ОГД (3 млн грн);

залишок суми ОГД (4/5 від призначеної суми, яка становить 12 млн грн) проводитиметься щомісячно, частками впродовж 80 наступних місяців. Це еквівалентно 150 тис. грн щомісяця, що забезпечує відповідну фінансову підтримку родинам.

Для отримання ОГД члени сім'ї загиблого звертаються до районного (міського) ТЦК та СП незалежно від місця реєстрації та подають заяву про призначення ОГД та відповідні документи. Остаточне рішення про виплату приймає відповідна Комісія Міністерства оборони України. Виходячи із залучення до процесу отримання заяв, збору документів і прийняття рішень багатьох ланок підрозділів, практика виплат громадянам допомоги від держави вказує на проблемні питання, що підтверджується інформацією, викладеною у зверненнях до Уповноваженого.

Члени родин загиблих оборонців України скаржаться на те, що мають місце випадки несвоєчасного (затримка становить до півроку) надання військовими частинами пакету необхідних документів, при цьому посадовці ТЦК та СП не завжди належним чином інформують членів родин загиблих (померлих) військових щодо їхніх прав та процедури призначення та виплати ОГД.

У січні 2025 року до Уповноваженого звернулася громадянка П. щодо сприяння у призначенні ОГД, відповідно до постанови Уряду України від 28.02.2022 № 168, за сина, який загинув під час захисту Батьківщини.

Заявниця скаржилася, що впродовж півроку військова частина, де проходив службу син, зволікала з наданням необхідних документів до ТЦК та СП, куди громадянка П. звернулася ще в червні 2024 року.

За результатами заходів реагування Уповноваженого військова частина надала документи до ТЦК та СП, а в липні 2025 року Комісією МОУ з розгляду питань, пов'язаних із призначенням і виплатою одноразової грошової допомоги та компенсаційних сум, прийнято рішення про призначення громадянці П. ОГД за загиблого сина у розмірі 15 млн грн.

Під час робочих нарад з посадовими особами МОУ та Генерального штабу Збройних Сил України працівники Секретаріату Уповноваженого неодноразово наголошували на необхідності забезпечення контролю за своєчасним наданням військовими частинами пакетів документів до ТЦК та СП.

Іншим аспектом в частині порушення прав сімей загиблих військових у 2025 році стала проблема отримання громадянами одноразової грошової допомоги у зв'язку із завершенням строків на реалізацію такого права. Мова йде про членів родин загиблих військовослужбовців, які тривалий час вважалися зниклими безвісти, та тіла яких згодом були ідентифіковані за результатами судової молекулярно-генетичної експертизи за зразками біологічного матеріалу (ДНК-експертиза). Громадяни скаржилися на неможливість скористатися правом на одержання ОГД із огляду на наявний порядок обчислення строку (три роки) для реалізації такого права.

Реагуючи на звернення цієї категорії громадян, Уповноважений звернувся до Міністерства оборони України з ініціативою змінити підхід до визначення дати виникнення права на виплату ОГД членів вказаних вище родин військовослужбовців.

За поданням МОУ Урядом затверджено постанову Кабінету Міністрів України від 30 травня 2025 р. № 631 “Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 р. № 975 і від 28 лютого 2022 р. № 168”, відповідно до якої трирічний термін для реалізації права на призначення ОГД обчислюється з дати складання актового запису про смерть, що вказана у свідоцтві про смерть військовослужбовця, а не з дати смерті, як було визначено у попередній редакції зазначених нормативно-правових актах Кабінету Міністрів України.

До Уповноваженого надходили звернення від членів родин зниклих безвісти військовослужбовців, які були визнані в судовому порядку померлими, і тіла яких не були репатрійовані. Питання у зверненнях стосувалися необхідності надання документа, що підтверджує зв'язок загибелі військовослужбовця із захистом Батьківщини (пункт 3 Порядку видачі посвідчень членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли) чи пропали безвісти під час проходження військової служби, затвердженого постановою Уряду України від 28.05.1993 р. № 379).

Для багатьох родин така вимога є незрозумілою та створює додаткове психологічне навантаження, адже для одержання документа необхідне дослідження тіла, яке відсутнє. При цьому працівники ТЦК та СП не надають членам родин відповідні роз'яснення.

Крім цього, вимога в описаному випадку надання військово-лікарської комісії документів, що підтверджують зв'язок загибелі військовослужбовця із захистом Батьківщини, створює додаткове навантаження на ВЛК.

Враховуючи актуальність і важливість питання додержання прав вказаної вище категорії осіб, до МОУ був направлений лист про опрацювання питання щодо внесення змін до Порядку видачі посвідчень членам сімей військовослужбовців, які загинули (померли) чи зникли безвісти під час

проходження військової служби, щодо виключення з переліку необхідних документів постанови військово-лікарської комісії у разі визнання безвісти зниклого військовослужбовця в судовому порядку померлим, тіло якого не було репатрійовано.

За результатами реагування Уповноваженого МОУ підготовлено відповідний проєкт постанови Кабінету Міністрів України “Про внесення зміни до пункту 3 Порядку видачі посвідчень членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли) чи пропали безвісти під час проходження військової служби”. Наразі триває погодження ЦОВВ вказаного проєкту постанови Уряду.

2025 рік показав і інший бік питань, із якими стикаються члени родин військовослужбовців - ветеранів війни, які померли від ран або в результаті травмування (тобто не загинули в ході бойових дій). Скарги стосувались посадових осіб органів місцевого самоврядування, через їх відмову вшановувати пам'ять таких військових та зазначати інформацію про них у місцях пам'яті (Алеях Слави, меморіалах), організованих у населених пунктах. Таке рішення обґрунтовується тим, що військовослужбовець не загинув у ході бойових дій (небойова втрата), попри наявність у померлого статусу ветерана війни.

Згідно із Положенням про Мінветеранів, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2018 № 1175 “Деякі питання Міністерства у справах ветеранів” (зі змінами), відомство, відповідно до покладених на нього завдань, зокрема, координує з питань, віднесених до його компетенції, здійснення органами виконавчої влади та у випадках, передбачених законом, органами місцевого самоврядування відповідних заходів.

Під час заходів Секретаріату Уповноваженого, на яких обговорювалися проблемні питання ветеранської спільноти, перед Мінветеранів неодноразово порушувалося питання щодо унормування та уніфікації підходів до вшанування пам'яті загиблих Захисників і Захисниць України в регіонах. У підсумку Міністерством у справах ветеранів підготовлено відповідний проєкт та Урядом схвалена Концепція вшанування пам'яті загиблих Захисників і Захисниць України та формування культури поваги і підтримки ветеранів війни до 2028 року. Згідно з операційним планом заходів із реалізації Концепції, завдання щодо забезпечення правового та організаційного регулювання питань щодо вшанування пам'яті загиблих Захисників і Захисниць України і підтримки ветеранів війни, зокрема через удосконалення нормативно-правової бази, покладено на Мінветеранів.

4.2. Порушення прав ветеранів – учасників бойових дій

Під час моніторингу законодавства щодо соціального захисту ветеранів війни була встановлена колізія між нормами, зазначеними в Законі України № 3551-ХІІ та Законі України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування” (далі - Закон України № 1105-ХІV) щодо виплати допомоги по тимчасовій непрацездатності працюючим учасникам бойових дій та особам з інвалідністю внаслідок війни.

Положеннями Закону України №3551-ХІІ передбачена виплата допомоги по тимчасовій непрацездатності працюючим учасникам бойових дій та особам з

інвалідністю внаслідок війни в розмірі 100 процентів середньої заробітної плати незалежно від стажу роботи.

Водночас норми Закону України № 1105-XIV передбачають, що допомога по тимчасовій непрацездатності не надається в розмірі 100 відсотків середньої заробітної плати (доходу) ветеранам війни за певних умов (зокрема страховий стаж є менше, ніж шість місяців).

Тобто застраховані особи, які тривалий час не працювали, або тільки починають працювати (й не набули шести місяців страхового стажу у дванадцятимісячному періоді перед настанням страхового випадку), мають право на допомогу по тимчасовій непрацездатності в обмежених розмірах.

Громадянин Г., який є особою з інвалідністю внаслідок війни, звернувся до Уповноваженого стосовно відмови підприємством-роботодавцем у виплаті допомоги по тимчасовій непрацездатності як особі з інвалідністю внаслідок війни в розмірі 100 % середньої заробітної плати, як передбачено пунктом 15 статті 13 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Наразі статтею 12 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» встановлено обмеження в частині виплати допомоги по тимчасовій непрацездатності ветеранам війни, які не набули шести місяців страхового стажу перед настанням страхового випадку.

За зверненням Г. було відкрито провадження Уповноваженого. У межах здійснення реагування до Міністерства у справах ветеранів України та Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України були скеровані відповідні запити.

Також Інститутом держави і права імені В.М. Корецького НАН України був наданий висновок, у якому зазначено, що обмеження розміру допомоги по тимчасовій непрацездатності не поширюються на ветеранів війни, і застосуванню підлягають норми спеціального Закону України №3551-XII. Тобто допомога по тимчасовій непрацездатності має виплачуватися в розмірі 100 процентів середньої заробітної плати незалежно від стажу роботи.

Робота на поновлення прав громадянина в рамках провадження триває.

За ініціативою Уповноваженого Урядом розроблено проєкт Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування” щодо посилення соціального захисту окремих категорій застрахованих осіб”. Законопроектом передбачено надання особам, які мають статус учасника бойових дій та/або статус особи з інвалідністю внаслідок війни, права на отримання допомоги по тимчасовій непрацездатності, вагітності та пологах у розмірі 100% середньої заробітної плати (доходу) без застосування обмеження. Наразі тривають відповідні узгоджувальні процедури щодо вказаного законопроекту.

4.3. Порухення прав ветеранів – осіб з інвалідністю внаслідок війни

Питання якісної роботи експертних команд з оцінювання повсякденного функціонування особи щодо огляду ветеранів війни і виключення порушення їх прав при встановленні інвалідності перебувало у 2025 році у полі зору Уповноваженого.

Ветерани - учасники бойових дій, які отримали направлення на огляд експертними командами з оцінювання повсякденного функціонування особи, скаржились щодо затягування процедури встановлення інвалідності, що обумовлює неможливість оформлення відповідних пільг та компенсацій. Факти затримки процедури оцінювання та відсутність дієвих інструментів оперативного оскарження рішень експертних команд обумовлюють порушення прав вказаної категорії громадян у сфері охорони здоров'я.

Крім того, тривале очікування рішень експертних команд у справах щодо встановлення інвалідності негативно впливає на психоемоційний стан ветеранів війни, ускладнює процес реабілітації та соціальної адаптації, а в окремих випадках може призводити до погіршення стану здоров'я.

До Уповноваженого звернувся громадянин Г., який отримав тяжке поранення під час бойових дій, стосовно тривалого розгляду питання встановлення йому групи інвалідності.

Аналіз отриманої скарги підтвердив, що невиправдане затягування процедури встановлення групи інвалідності з боку Центру оцінювання функціонального стану особи Державної установи “Український державний науково-дослідний інститут медико-соціальних проблем інвалідності МОЗ України” (далі - Центр) унеможливлювало реалізацію заявником його прав на: отримання посвідчення особи з інвалідністю внаслідок війни; призначення пенсії по інвалідності; користування передбаченими законодавством соціальними пільгами та гарантіями.

Секретаріатом Уповноваженого було скеровано відповідні запити до керівництва Центру.

Завдяки вжитим Уповноваженим заходам Центром наданий належний висновок експертної команди стосовно встановлення групи інвалідності громадянину Г., що дозволило йому отримати відповідне посвідчення, пенсію та користуватися визначеними законодавством пільгами та соціальними гарантіями.

Починаючи з 12.04.2023, на підставі Рішення Конституційного Суду України від 12.10.2022 № 7-р (ІІ)/2022 у справі № 3-102/2021, ветеранам війни, що захищали суверенітет, територіальну цілісність та недоторканність України під час війни Росії проти України, розпочатої в лютому 2014 року, пенсії, які призначаються з вказаної вище дати, не обмежуються максимальним розміром (десять прожиткових мінімумів, установлених для осіб, які втратили працездатність).

Статтею 46 Закону України “Про Державний бюджет України на 2025 рік” та пунктом 1 постанови Кабінету Міністрів України від 03.01.2025 № 1 “Про визначення порядку виплати пенсій деяким категоріям осіб у 2025 році у період воєнного стану” було встановлено, що у 2025 році у період дії воєнного стану пенсії, призначені (перераховані), зокрема, відповідно до Закону України “Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб”, розмір яких перевищує десять прожиткових мінімумів, установлених для осіб, що втратили працездатність, виплачуються із застосуванням до суми перевищення коефіцієнтів у розмірах і порядку, визначених Кабінетом Міністрів України.

Пунктом 2 постанови Уряду України від 03.01.2025 № 1 передбачено, що у період воєнного стану в 2025 році ветеранам війни, які боронили Україну, починаючи з лютого 2014 року, понижуючі коефіцієнти до пенсій не застосовуються.

Однак у 2025 році до Уповноваженого надійшло 27 звернень від ветеранів війни, які мають статус учасників бойових дій, пенсії яким призначені після 12.04.2023, зі скаргами на застосування територіальними органами ПФУ до їх пенсій понижуючих коефіцієнтів, передбачених постановою Уряду України від 03.01.2025 № 1, що є порушенням вимог чинного законодавства.

У грудні 2025 року до Уповноваженого звернувся учасник бойових дій громадянин П. щодо застосування територіальним органом ПФУ до його пенсії понижуючих коефіцієнтів відповідно до постанови Уряду України від 03.01.2025 № 1.

У ході реагування Уповноваженого до Пенсійного фонду України направлено відповідний запит, за результатами розгляду якого, враховуючи інформацію, отриману ПФУ в порядку інформаційної взаємодії з Мінветеранів, у грудні 2025 року громадянину П. відновлено виплату пенсії в повному обсязі та забезпечено отримання невиплаченої частини пенсії безпідставно утриманої територіальним органом ПФУ.

Серед інших разючих проблем, із якими сьогодні стикаються ветерани війни, насамперед особи з інвалідністю внаслідок війни, залишається житлове питання. Згідно з пунктом 18 статті 13 Закону України № 3551-ХІІ, особи з інвалідністю внаслідок війни, які потребують поліпшення житлових умов, мають пільги у вигляді позачергового забезпечення житлом протягом двох років із дня взяття на квартирний облік.

До Уповноваженого звернувся громадянин А., який має статус особи з інвалідністю внаслідок війни (ветеран війни), щодо сприяння у реалізації права на отримання житла. Ветеран війни упродовж понад 20 років перебував на квартирному обліку, у тому числі в черзі на першочергове забезпечення житлом. На дату звернення потреба громадянина у житлі залишалася незадоволеною.

На звернення до Головного управління Національної гвардії України громадянин А. одержав відповідь, що питання забезпечення його житлом буде розглянуто в разі надходження житлової площі до військової частини згідно з чергою.

У листі до Командувача Головного управління Національної гвардії України Уповноважений звернувся з проханням перевірити правові підстави для забезпечення потреб громадянина А. та вжити належних заходів для забезпечення заявника житлом або виплати йому грошової компенсації за належне для отримання жиле приміщення.

За результатами вжитих заходів особі з інвалідністю внаслідок війни А. надано однокімнатну квартиру для постійного проживання зі зняттям з квартирному обліку.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Кабінету Міністрів України:

забезпечити опрацювання та подання встановленим порядком до Верховної Ради України проєкту змін до статті 10-1 Закону України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей”, передбачивши можливість збереження грошового та матеріального забезпечення за військовослужбовцями, які за рішенням ВЛК знаходяться у закладах охорони здоров’я та у відпустці для лікування у зв’язку з хворобою або у відпустці для лікування після поранення (контузії, травми або каліцтва) понад 12 місяців поспіль;

забезпечити опрацювання та подання встановленим порядком до Верховної Ради України проєкту змін до статті 26 Закону України “Про військовий обов’язок і військову службу” щодо підстав для звільнення з військової служби у випадку незаконної мобілізації;

опрацювати проєкт змін до Закону України “Про альтернативну (невійськову) службу”, передбачивши можливість залучення визначеної категорії громадян під час дії воєнного стану до виконання завдань із будівництва укріплень, евакуації та догляду за пораненими, заміщення тилових посад у військових частинах, роботи на оборонних підприємствах тощо;

на виконання операційного плану заходів із реалізації Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року забезпечити опрацювання поточної

нормативно-правової бази, яка регламентує реалізацію ветеранської політики в державі, з метою її осучаснення та вдосконалення;

забезпечити опрацювання та подання встановленим порядком до Верховної Ради України проєкту Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування” щодо посилення соціального захисту окремих категорій застрахованих осіб”.

Міністерству оборони України:

забезпечити приведення збірних пунктів у повну відповідність до вимог Постанови КМУ №560 та припинити практику незаконного обмеження свободи громадян на території ТЦК та СП;

опрацювати та ввести в дію розпорядчий акт із питань впорядкування військового обліку та внесення актуальної інформації до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов’язаних та резервістів щодо військовозобов’язаних та резервістів, які перебувають у запасі СБУ та розвідувальних органів;

забезпечити комплектування ТЦК та СП працівниками, які мають належну підготовку для комунікації з цивільними громадянами. Організувати на постійній основі проведення їх психологічного тестування та навчання;

забезпечити ТЦК та СП технічними приладами, що мають функції фото- та відеофіксації та приладами з функцією сканування інформації військово-облікового документа в електронній формі задля уникнення порушень прав громадян та їх безпідставної доставки до ТЦК та СП;

опрацювати розпорядчий акт щодо заборони використання групами оповіщення у складі працівників ТЦК та СП засобів для маскування обличчя, зняття з військової форми одягу розпізнавальних знаків і вчинення інших дій, спрямованих на порушення прав громадян;

забезпечити здійснення щоквартальних перевірок із питань дотримання ВЛК визначених строків під час затвердження рішень позаштатних ВЛК та скарг на такі рішення. За необхідності розглянути питання щодо збільшення кількості та розширення штатів ВЛК;

опрацювати питання внесення змін до наказу МОУ від 21.01.2023 № 45 “Про затвердження Порядку і умов призначення та виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) військовослужбовців Збройних Сил України в період дії воєнного стану” щодо встановлення відповідного терміну, упродовж якого командування військової частини має надати необхідні документи за запитом ТЦК та СП;

визначити граничні терміни перебування військовослужбовців у районах бойових дій та забезпечити ротації підрозділів;

спільно з Генеральним штабом Збройних Сил України, Командуванням видів Збройних Сил України у межах компетенції забезпечити дотримання командирами військових частин та органів військового управління вимог відомчих нормативних актів, які регламентують питання звільнення

військовослужбовців з військової служби за сімейними обставинами та за станом здоров'я.

Генеральному штабу Збройних Сил України:

спільно з Командуванням видів Збройних Сил України у межах компетенції забезпечити дотримання командирами військових частин та органів військового управління рекомендацій ВЛК та закладів охорони здоров'я щодо направлення підпорядкованих їм військовослужбовців для проходження медичного огляду ВЛК, з метою визначення ступеня їх придатності до військової служби.

Головному управлінню Військової служби правопорядку у Збройних Силах України:

забезпечити контроль за дотриманням командуванням вимог наказів та розпоряджень військового командування, які регламентують питання звільнення військовослужбовців з військової служби. У разі недотримання останніх, – вживати в межах компетенції заходи до притягнення винних у невиконанні цих вимог командирів до визначеної законом відповідальності.

Міністерству у справах ветеранів України:

затвердити спільні накази Міністерства у справах ветеранів та Міністерства оборони України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства молоді та спорту України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства внутрішніх справ України, Адміністрації Держспецзв'язку, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України та з іншими відомствами, дотичними до реалізації ветеранської політики, які унормують окремі порядки взаємодії фахівців із супроводу ветеранів та демобілізованих осіб з відповідними службами супроводу та посадовими особами зазначених органів та відомств;

опрацювати та затвердити методичні рекомендації стосовно унормування та застосування єдиного підходу до вшанування пам'яті загиблих Захисників і Захисниць України;

комплексно опрацювати питання щодо визначення шляхів розв'язання проблеми невиконання норм законодавства України стосовно позачергового забезпечення житлом протягом двох років з дня взяття на квартирний облік осіб з інвалідністю внаслідок війни, у тому числі в рамках опрацювання проєкту ветеранського Кодексу.

Міністерству охорони здоров'я України:

провести комплексну перевірку дотримання Центром оцінювання функціонального стану особи Державної установи “Український державний науково-дослідний інститут медико-соціальних проблем інвалідності” строків

розгляду документів щодо встановлення інвалідності та оскарження рішень експертних команд, із окремим акцентом на справи діючих військовослужбовців та осіб, звільнених з військової служби, які мають статус учасника бойових дій;

опрацювати та нормативно закріпити граничні строки розгляду документів у справах щодо встановлення інвалідності, зокрема для учасників бойових дій та осіб, звільнених з військової служби;

розробити та запровадити пріоритетний порядок оцінювання повсякденного функціонування для учасників бойових дій, а також механізм постійного моніторингу строків розгляду справ експертними командами із забезпеченням персональної відповідальності посадових осіб за безпідставне зволікання;

забезпечити ефективні механізми інформування заявників про хід та строки розгляду їхніх справ, а також можливість оперативного адміністративного оскарження бездіяльності Центру оцінювання функціонального стану особи Державної установи “Український державний науково-дослідний інститут медико-соціальних проблем інвалідності”.

Міністерству соціальної політики, сім’ї та єдності України:

спільно з Пенсійним фондом України розробити та ввести в дію механізм належного контролю за недопущенням безпідставного зменшення територіальними органами ПФУ розміру пенсій, призначених ветеранам війни, починаючи з 12.04.2023.

4. ПРАВА ДИТИНИ

Кількість звернень	3 426
Кількість проваджень	673
Кількість поновлених прав за зверненнями (індивідуальні та колективні)	14 927
Кількість опрацьованих проєктів нормативно- правових актів	231
Кількість моніторингів (виїзних та безвиїзних)	936
Кількість актів реагування Уповноваженого (подання)	57

1. Права дитини в умовах правового режиму воєнного стану

Агресія проти України, яка триває з 2014 року, суттєво впливає на все населення України. Втім діти через вік та необхідність піклування з боку дорослих або держави перебувають в особливо вразливому стані. Це покладає на Україну, а також на Російську Федерацію (далі – Росія, РФ, держава-агресор) додаткові зобов'язання та відповідальність щодо забезпечення прав дитини, гарантування їхньої безпеки, збереження родин (нероз'єднання), захисту від вербування та використання у збройних конфліктах, збереження української ідентичності дітей. Крім основних прав дитини, міжнародним гуманітарним правом для дітей передбачений спеціальний захист в умовах збройного конфлікту – виняткова повага та убезпечення від будь-якого виду непристойних посягань. Сторони, що перебувають у конфлікті, повинні забезпечувати захист і допомогу, які потрібні дітям з будь-якої причини.

Спеціальні норми стосуються також евакуації дітей (зокрема виділення єдиної підстави для переміщення дітей в межах та/або за межі окупованої державою-агресором території в іноземну державу, що є невідкладними причинами, пов'язаними зі станом здоров'я чи лікуванням дітей), піклування про них з урахуванням віросповідання, культурних традицій, мови та національності, ідентифікації дітей та реєстрації їхніх сімейних зв'язків, а також надання гарантій щодо возз'єднання з родиною та репатріації до держави походження.

Окремо варто наголосити, що з осені 2025 року держава-агресор посилила інтенсивність і періодичність обстрілів об'єктів енергетичної інфраструктури України, що суттєво вплинуло на життєдіяльність громад і забезпечення роботи об'єктів критичної та соціальної інфраструктури - підприємства тепло- та водопостачання, заклади дошкільної та середньої освіти, лікарні, підприємства

міського електротранспорту тощо. Це має надмірний негативний вплив на здоров'я дітей, як фізичне, так і ментальне. Зокрема, у 43 доповіді Моніторингової місії ООН про стан дотримання прав людини в Україні зазначено, що російські атаки спричинили регіональні аварійні відключення електроенергії та тривалі планові відключення по всій країні (до 10-18 годин щоденно), у деяких районах було порушено систему опалення та водопостачання. У деяких районах аварійні відключення тривали понад 36 годин одразу після атак. Порівняно з попередніми періодами, атаки протягом звітного періоду також частіше були спрямовані на інфраструктуру природного газу, що призводило до порушення доступу населення до побутового використання газу для приготування їжі або опалення (Доповідь Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні щодо ситуації з правами людини в Україні у період з 01 червня 2025 року по 30 листопада 2025 року).

У листопаді 2025 року Росія здійснила п'ять масштабних скоординованих атак на енергетичну інфраструктуру різних регіонів України. Продовження таких атак призвело до тривалих щоденних відключень електроенергії по всій країні. Це порушило доступ до електропостачання, опалення та водопостачання житлових будинків на тлі зниження температури.

1.1. Повернення дітей з депортації, примусового переміщення та тимчасово окупованих територій України

Станом на кінець 2025 року близько 19,25% території України залишається окупованою державою-агресором. Звідти тисячі дітей були депортовані, примусово переміщені, а близько 1,6 млн на початок 2022 року залишалися на ТОТ під ризиком депортації/примусового переміщення, під впливом мілітаризації та індоктринації як частини системної політики РФ щодо стирання ідентичності українських дітей. При цьому у публічних повідомленнях представників влади РФ у 2022 році було зазначено про понад 744 тисячі українських дітей, які були вивезені з ТОТ на територію РФ. Відтак окремим пріоритетним завданням для України та партнерів залишається повернення й реінтеграція всіх українських дітей.

Варто окремо наголосити, що 17 жовтня 2025 року МКЧХ опублікував оновлений коментар до Женевської конвенції (IV) про захист цивільного населення під час війни, який є особливо актуальним у контексті кваліфікації описаних вище дій країни-агресора. Стаття 49 Женевської конвенції (IV) про захист цивільного населення під час війни забороняє депортацію та примусове переміщення цивільного населення, а також зміну демографічного складу населення на окупованій території. У новому коментарі МКЧХ до цієї статті прямо визначено, що евакуація може вважатися депортацією, якщо держава, яка її здійснила, не вживає активних заходів для повернення евакуйованих осіб. Коментар також передбачає низку обов'язкових дій, а саме: організацію

повернення цивільних у гідних умовах, забезпечення безпеки такого повернення, а також оцінку потреб евакуйованих із урахуванням їхнього віку, статі та стану здоров'я. Відповідно до цього тлумачення, усі випадки вивезення українських дітей на територію РФ мають ознаки депортації, зокрема через відсутність ефективних заходів РФ щодо їх повернення.

Також у офіційному коментарі розтлумачено зобов'язання держав-учасниць міжнародного збройного конфлікту щодо цивільних осіб під час режиму окупації. У даному контексті провідне значення мають вимоги статті 50 IV Женевської конвенції (IV) про захист цивільного населення під час війни щодо захисту дітей у вигляді зобов'язань окупаційної влади: сприяти належному функціонуванню всіх установ, що здійснюють догляд, виховання та соціальний захист дітей; сприяти ідентифікації дітей та реєстрації їхнього походження без права змінювати їхній особистий статус і без залучення до формувань або організацій, підпорядкованих окупаційній владі; якщо немає належних місцевих установ, визначена вимога подбати про утримання й виховання дітей, які залишилися без батьківського піклування та розлучених із батьками, бажано людьми тієї ж національності, мови й релігії.

Узагальнюючи наведені положення можна стверджувати, що будь-які переміщення дітей, включаючи гуманітарні, як так звана “евакуація”, можуть вважатися примусовими й бути кваліфіковані як воєнні злочини за певних умов. Саме ця позиція знаходить відображення у висновках звіту Незалежної міжнародної комісії ООН, який представлений у межах 61 сесії Ради ООН з прав людини. Комісія дійшла висновку, що РФ здійснює примусове переміщення українських дітей на ТОТ та/чи незаконну депортацію з тимчасово окупованих територій України до РФ під виглядом «евакуації». Водночас такі переміщення не мають тимчасового характеру та здійснюються без згоди батьків, що не відповідає вимогам Женевської конвенції (IV) про захист цивільного населення під час війни. Також у звіті наголошується, що Російська Федерація продовжує відступати від своїх зобов'язань, передбачених міжнародним гуманітарним правом, щодо вжиття всіх можливих заходів для воз'єднання родин, які були розлучені у зв'язку зі збройним конфліктом, що визначається як невинуватна затримка репатріації цивільних осіб і має бути кваліфіковано як воєнний злочин.

Представники РФ систематично відмовляють та не надають доступ до цивільного населення, яке проживає на ТОТ України, представникам міжнародних урядових та неурядових організацій, представникам громадянського суспільства. Це позбавляє не лише можливості проведення моніторингу дотримання прав людини на ТОТ України, а і доступу до цивільного населення для надання допомоги тим, хто перебуває в зоні ризику.

Зважаючи на зазначене, здійснювати точну фіксацію кількості порушень прав дитини в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, ТОТ

Донецької, Запорізької, Луганської, Херсонської областей, інших непідконтрольних уряду України територій та проводити об'єктивний моніторинг дотримання їхніх прав неможливо.

Однак з метою виявлення ймовірних фактів порушення прав дитини на ТОТ України Секретаріатом Уповноваженого у 2025 році здійснювався моніторинг відкритих джерел. У разі виявлення ймовірних фактів порушення прав дитини, за результатами такого моніторингу, направляються відповідні листи до правоохоронних органів. Так у 2025 році було скеровано 76 листів до СБУ та ОГП для перевірки виявлених фактів та, у разі їх підтвердження, належного реагування.

Крім вказаних міжнародних злочинів (примусове переміщення дітей на ТОТ України; депортація дітей на територію Росії), продовжується протиправне впровадження російських стандартів освіти на окупованих територіях. Системною також є практика держави-окупанта щодо мілітаризації та політичної індоктринації українських дітей, переміщених на ТОТ України та територію РФ, а також нехтування РФ правом дитини на збереження ідентичності, яке закріплене статтею 8 Конвенції про права дитини 1989 року.

(а) Політична індоктринація

Росія продовжує здійснювати на ТОТ України індоктринацію дітей, яка полягає у формуванні системних політик знищення української культурної та національної ідентичності дітей, а також нав'язування їм російського громадянства шляхом дезінформації та примусу. Зокрема, це відбувається через заборону використання української мови в освітньому процесі, вилучення предметів “Українська мова”, “Українська література” та “Історія України” з навчальних програм і заміну їх російськими аналогами, які містять неправдиві факти щодо агресії проти України, героїзують учасників так званої СВО тощо.

Важливим аспектом визнання системної російської політики знищення української ідентичності дітей стало рішення Європейського суду з прав людини від 9 липня 2025 року у справі *Ukraine and the Netherlands v. Russia*. В рішенні висвітлено питання політичної індоктринації дітей на території ТОТ Донецької та Луганської областей з 2014 року та на інших окупованих Росією територіях з 2022 року. Судом встановлено, що нав'язування російської мови навчання, переакредитація навчальних закладів, підготовка педагогів до переходу на російські освітні стандарти та інші заходи, які застосовувались на ТОТ Донецької та Луганської областей з 2014 року, були поширені на інші окуповані території. Такі заходи були наповнені офіційною російською риторикою, яка заперечувала існування України як незалежної держави, щоб легітимізувати вторгнення в Україну. У контексті нової навчальної програми та нав'язаної

Росією наративної лінії учні отримували знання про історію своєї країни виключно з точки зору інтерпретації окупаційної влади, що суперечило попередньо сформованому світогляду та цінностям. Отже, суд дійшов висновку, що вищезгадане є порушенням статті 2 Додаткового протоколу до Європейської конвенції з прав людини.

У 2025 році Мінпросвіти РФ затвердило 17 обов'язкових предметів для шкіл на окупованих територіях. Серед інших предметів тепер викладатимуть лише “Історію росії”, “Всеобщую історію” та “Історію края” – без жодного українського змісту, а предмети “Рідна мова”, “Рідна література” чи “Друга іноземна” дозволені лише за заявою батьків, однак на ТОТ України – це ризик переслідувань.

Зі свого боку держава-агресор вдається до тиску на родини, чії діти продовжують навчання в українських школах. За інформацією ЗМІ, окупаційний очільник м. Каховка заявив про наміри тиснути на батьків, чії діти не відвідують російську школу. Посадовець зазначив, що в окупованому Каховському районі понад 200 дітей не ходять на заняття, частина з них продовжує навчатися онлайн в українських школах, за що батьків притягуватимуть до відповідальності: спочатку – штрафи, а далі – можливе позбавлення батьківських прав.

Представники окупаційних адміністрацій вдаються до системного тиску та залякування дітей і батьків. Так, за інформацією ЗМІ, у м. Генічеськ “комісію у справах неповнолітніх” перетворили на інструмент залякування та примусу, де підлітків із “складних” сімей змушують працювати у фактичних трудових таборах під гаслом “патріотичного виховання”. Зокрема, під час одного із засідань комісії окупанти відкрито заявили про “необхідність залучення підлітків до волонтерства”, однак у реальності це означає примусові роботи: прибирання вулиць, участь у пропагандистських заходах, зйомки для російських медіа, а у разі відмови членам родин погрожують відкриттям кримінальних проваджень щодо них. Особливому тиску піддаються юнаки 16 - 17 років, де представники окупаційної адміністрації шантажують “постановкою на облік” та прискореною підготовкою до строкової служби. Зазначене свідчить про позбавлення неповнолітніх захисту від участі в збройних конфліктах.

Системна політика РФ щодо нав'язування російського громадянства продовжує впроваджуватись на ТОТ України. Відмова від отримання документів російського зразка несе ризики позбавлення доступу до базових послуг, роз'єднання дітей із родиною, депортації. Такий тиск на українські родини на ТОТ реалізується на локальному рівні за централізованого керівництва. Так, в березні 2025 року президентом РФ було прийнято указ, який вказує, що українці, які “не мають законних підстав перебування” на території РФ, повинні виїхати до 10 вересня 2025 року або пройти процедуру “легалізації”. На локальному рівні прикладом реалізації політики примушування до громадянства РФ можуть бути

дії так званої “влади” на ТОТ Херсонщини, коли окупаційна адміністрація вдається до тиску на родини, які відмовляються отримати російське громадянство. Без отриманого паспорта громадянина РФ мешканці Асканії Нової не можуть отримати медичну допомогу, крім того є труднощі в перетині блокпостів. Родинам з дітьми за відмову в оформленні російського паспорта погрожують позбавленням батьківських прав та вилученням дітей з родини.

(b) Мілітаризація

Мілітаризація освітнього процесу набула системного характеру в освітній сфері, що фактично перетворює навчальні заклади на інструменти ідеологічного впливу та політичної індоктринації дітей задля формування в української молоді на ТОТ України готовності до абсолютної підтримки влади РФ, відсутності критичного мислення оцінки дій російської влади і абсолютної віри в проголошені владою наративи.

У вересні 2025 року Лабораторією гуманітарних досліджень при Школі громадського здоров'я Єльського університету (HRL) було опубліковано четверту доповідь щодо вивезення, перевиховання й мілітаризації українських дітей Росією. Дослідниками було встановлено, що з моменту повномасштабного вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року українських дітей було переміщено до щонайменше 210 місць у Росії та на ТОТ України. Це найбільша опублікована кількість закладів для перебування українських дітей, хоча фактична цифра, імовірно, ще вища.

Дітей переміщують до восьми основних типів закладів: кадетські школи, військові бази, медичні установи, релігійні установи, середні школи та університети, готелі, центри підтримки сімей, дитячі будинки, а найчастіше – табори та санаторії.

У 61,9% закладів (130 із 210) спостерігалися заходи з перевиховання, що включають культурну, патріотичну та військову пропаганду. Ці програми спрямовані на нав'язування проросійських наративних ідей, які впливають на світогляд дітей, що є порушенням їхнього права на освіту, культурну ідентичність і свободу переконань. Також діти проходили військову підготовку, яка включала бойові навчання, церемоніальні паради, роботу з безпілотниками та військово-історичну освіту, що суперечить нормам міжнародного гуманітарного права.

У школах організовуються військово-патріотичні гуртки, обов'язкові заняття з військової та стройової підготовки. Окупаційна влада проводить політику залучення українських дітей до мілітарних та “патріотичних” молодіжних угруповань, таких як “Орлята росії”, “Юнармія”, “Рух перших”,

“Воїн”, “Академія дружби народів “Ахмат”, “Зарниця 2.0”, “Кадетський корпус” тощо.

Так, на ТОТ Запорізької області в містах Мелітополь, Бердянськ, Трояни та Новопетрівка зафіксовано високий рівень мілітаризації дітей, зокрема на зазначених територіях діють 13 кадетських класів.¹

Окупаційна “адміністрація” Луганської області залучила приблизно 64 тисячі дітей до так званого добровольчого корпусу РФ.² Юнаків та дівчат долучають, зокрема, до російських молодіжно-патріотичних організацій “Рух перших” та “Юнармія”.

Подібні випадки відбуваються і на ТОТ Херсонської області. За інформацією ЗМІ, в одній із шкіл м. Генічеська представники окупаційних адміністрацій створили три кадетські класи слідчого комітету. Крім цього, повідомляється, що близько 95% учнів початкової школи Херсонщини приєдналися до дитячого руху “Орлята Росії”.

Розгортає свою діяльність та набирає нових учасників на ТОТ Херсонщини військово-патріотичний рух “Юнармія”³, де найстаршим учням виповнилося сімнадцять років, а наймолодшим – лише вісім. Для залучення дітей до цієї організації представники окупаційної влади використовують соціальні та фінансові стимули. До прикладу, члени цієї організації отримують пільги: окреме харчування, медалі, нагороди та кращі оцінки, навіть якщо не знають матеріал уроку. Інші учні, які відмовляються вступати до руху, залишаються поза “привілеями” та змушені обмежуватися скромним харчуванням і зазнавати упередженого ставлення вчителів.

За інформацією ЗМІ, з 1 вересня 2025 року на ТОТ запроваджено нові норми навчального навантаження для учнів 1-4 класів, що передбачають додаткові години на “військово-патріотичне виховання”. Крім цього, у закладах освіти на ТОТ України в 2025 році окупаційна влада запустила нову серію пропагандистських “уроків мужності”, під час яких бойовики вихваляють війну та намагаються виправдати свою присутність на українських землях.

Одним із прикладів мілітаризації молодих українців є історія 15-річного хлопця з Херсонщини,⁴ який ще недавно виборював медалі на українських змаганнях, а сьогодні проходить військову підготовку в російському таборі на острові Шумшу Сахалінської області.

¹ <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/4007064-na-tot-zaporizka-die-13-kadetskih-klasiv-rosfgvardii-ta-fsb-dla-militarizacii-ditej.html>

² <https://realgazeta.com.ua/ryblyzno-64-tysiachi-ditey-zaluchyly-do-prorosyyskykh-molodizhno-viyskovykh-struktur-na-luhanshchyni-ova/>

³ <https://intent.press/news/war/2025/armiia-u-pivtora-miliona-ditei-z-okupovanoi-khersonshchini-peretvorili-na-soldativ/>

⁴ <https://www.facebook.com/sprotyv.official/videos/783545057659063/?rdir=jCRtA4m2aKw6lj0L>

Крім того, українських дітей із ТОТ незаконно переміщують до так званих таборів перевиховання, які знаходяться не лише на ТОТ України, у Росії та Білорусі, а й у Північній Кореї. За даними громадської організації “Регіональний центр прав людини” задокументовано 165 таборів перевиховання, де мілітаризують та русифікують українських дітей.

Один із закладів зі згаданої мережі є табір “Сонгдовон”, що знаходиться на території КНДР.⁵ Під час перебування в ньому, діти, в тому числі неповнолітні з ТОТ України, піддаються ідеологічному впливу та політизації, змушені транслявати російські пропагандистські наративи та бути залученими до розбудови стратегічного партнерства між двома державами-агресорами.

(с) Протиправна депортація та примусове переміщення українських дітей

Росія широко застосовує схеми незаконної депортації і примусового переміщення дітей, які маскуються під так зване оздоровлення та відпочинок. Фізичне переміщення дітей не є кінцевою метою окупаційної влади. Головна ціль держави-агресора – масштабувати ланцюг змін, спрямований на культурну асиміляцію та знищення ідентичності українських дітей.

До прикладу, з ТОТ Запорізької області близько 100 підлітків були вивезені до Волгограда у табір мілітарної організації “Воїн” у межах пропагандистського проєкту “Час молодих героїв”⁶.

За інформацією із ЗМІ, під виглядом “відпочинку” партія “єдіная росія” вивозить дітей із тимчасово окупованої Херсонщини до Новоросійська. Мова йде про тисячі дітей, яких ізолюють від родин і піддають пропаганді “руського міра”.

У період літніх канікул окупанти вивозили українських дітей у табори для мілітаризації та русифікації,⁷ зокрема близько 2000 дітей перебували у літніх таборах “Мандарин” та “I-Camp” в анексованому Криму.

За інформацією із ЗМІ, у підсанкційному “Артеку” окупанти планують “оздоровлювати” українських дітей протягом року, однак за цією турботою ховається системне знищення української ідентичності, нав’язування чужих “цінностей” і мілітаризація підлітків.

Першочерговим завданням для України залишається повернення кожної української дитини з депортації, примусового переміщення та ТОТ України. Підтримка міжнародних партнерів для цього має провідне значення. Важливим

⁵ <https://suspilne.media/1205500-pidmitati-pamatnik-vozdnam-rosia-vidpravila-hlopcika-z-makiivki-v-litnij-tabir-pivnicnoi-korei/>

⁶ <https://donpatriot.news/gaulyajter-balyczkyj-vyhvalyayetsya-shho-blyzko-sta-pidlitkiv-z-okupovanoyi-terytoriyi-poyihaly-gotuvatysya-do-vijny-u-rosiyu>

⁷ <https://understandingwar.org/research/russia-ukraine/russian-occupation-update-july-7-2025/>

кроком у питаннях повернення є ухвалення 03 грудня 2025 року Генеральною Асамблеєю ООН Резолюції A/ES-11/L.16/Rev.1, що містить вимогу до Росії негайно й безумовно повернути всіх українських дітей, яких було примусово переміщено або депортовано від початку війни. Асамблея наполягає на тому, щоб РФ негайно припинила будь-яку подальшу практику примусового переселення, депортації, розлучення з сім'ями та іншими законними представниками, зміни особистого статусу, зокрема через громадянство, усиновлення або влаштування в прийомні сім'ї, а також ідеологічну обробку українських дітей.

Станом на 31 грудня 2025 року в межах ініціативи Президента України “Bring Kids Back UA” вдалось повернути 1 943 дитини.

Родина: дядько-опікун, дівчина 10 років.

Це історія дівчинки з Харківщини, яка під час окупації жила з батьком та дідусем. Вона була просто дитиною, якій потрібні були школа, дім і спокій, але замість цього її дитинство проходило під звуки війни.

Одного дня вона гуляла з батьком і потрапила під обстріл. Усе сталося за секунди. Вона отримала важке уламкове поранення, і далі її життя вже не могло бути таким, як раніше. Після цього їх госпіталізували до лікарні в Росії. І це не тому, що вони цього хотіли, а тому що окупація забирає в людей не тільки свободу, а й право вибору навіть у найстрашніші моменти.

Згодом дівчину перевезли до дитячого санаторію “Мечта” у Московській області. Дитина прокинулася в іншій країні, серед чужих людей, без дому, без своїх речей, без відчуття, що поруч є хтось, хто точно захистить. У травні 2025 року дівчина залишилася без батька. Це трагедія, яку дитина не має переживати ніколи. Вона прагнула повернутися додому, в Україну, під опіку дядька та дідуся, бо це були її найближчі люди. Це був її єдиний шлях назад у життя, де вона не сама.

Але навіть тут їй довелося боротися. Органи опіки РФ почали маніпулювати її поверненням і спершу відмовлялися забезпечити виїзд. Ніби їй біль і її втрата не мають значення. Ніби можна просто затягувати час і тримати її там, де вона не повинна бути.

За сприяння Секретаріату Уповноваженого та інших державних органів та громадськості у грудні 2025 року дівчина нарешті повернеться на підконтрольну Україні територію. Тепер вона живе з дядьком, а його родина стала для неї рідним домом.

Дівчина вже в безпеці, але пережите не зникає одразу. Такі історії залишають слід у дитячому серці назавжди.

Ще одна історія повернення, яка свідчить про випробування та витривалість, через які доводиться проходити родинам перед возз'єднанням.

Родина: вітчим, мама та юнак 15 років.

Це історія про роки катувань у тюрмах і повну ізоляцію від світу, про життя під окупацією, де страх стає звичкою, а кожен день — випробуванням на витривалість. Мама, син і вітчим жили між надією і відчаєм, тримаючись лише одне за одного, бо саме це не давало зламатися.

Вітчим міг пристосуватися та жити тихо, але залишився вірним Україні. Попри інвалідність і тяжкі травми, він таємно передавав інформацію українській стороні, ризикуючи всім заради того, щоб його син ріс у вільній країні. У 2019 році його викрили й ув'язнили.

Поки вітчим був у неволі, мама і син жили під постійним тиском і страхом. Юнак ходив до російської школи, де був змушений слухати чужі наративи та нав'язування ідеології, хоча вдома знав правду. Бути родиною людини, яку тримають у російській тюрмі за “шпигунство” на користь України, означало щодня жити обережно, мовчки, з тривогою за кожен наступний день.

Шість років полону стали роками повної невідомості. Вітчим тримався за спогади про сина, за голос коханої у пам'яті та за думку про дім, який чекає.

У 2025 році його вдалося повернути додому. Після цього він звернувся по допомогу, щоб евакуювати родину з окупації, і вже восени того ж року мама, син і вітчим нарешті обійнялися.

Сьогодні вони разом у безпечному місці та вчаться жити без страху, звикати до тиші і відновлювати довіру до життя, яке вистраждале роками болю та надії.

Історія повернення юнака, який незважаючи на катування, залякування та погрози бути страченим, не втратив віри та бажання повернутися до рідної України.

Юнак 20 років.

Він із Дніпрорудного, Запорізької області. До війни жив із батьками, ходив до школи, мав звичайне життя, у якому найбільшими проблемами мали бути контрольні, плани на майбутнє і перші дорослі мрії. Але після початку повномасштабного вторгнення його місто опинилося під окупацією, і все, що було “нормальним”, зникло майже миттєво.

Він став свідком того, як приходить чужа влада й приносить із собою насильство та повну безкарність. І попри страх, він не мовчав. Разом із групою однолітків він мирно протестував проти окупантів: знімав прапори РФ і розклеював листівки з простими словами, які тоді були актом неймовірної сміливості: “Дніпрорудне — це Україна”.

У травні 2022 року його затримали. Хлопця звинуватили у “підготовці теракту” і почалися жорстокі допити. Його били. Катували електричним струмом. Погрожували розстрілом. І найстрашніше, що в таких підвалах людина дуже швидко розуміє: там немає закону, немає правил і немає межі, за яку вони не зайдуть.

Місяцями юнака утримували в умовах, де тобі не дають навіть відчувати себе людиною. Без нормальних умов. Без медичної допомоги. Без документів. Його постійно ламали, тиснули, змушували зізнатися в тому, чого не було, просто щоб закрити “справу” і знищити будь-який опір.

Після цього хлопець опинився в реальності, де свобода стала недосяжною. Під контролем окупаційної влади він навчався в коледжі вже за російськими стандартами, піддавався щоденному ідеологічному тиску, ходив на церемонії підняття прапора, слухав гімн РФ і мусив стояти там, роблячи вигляд, що з ним усе гаразд. Його українські документи забрали, а будь-яка спроба виїхати чи звернутися по допомогу блокувалася.

Це дуже важко пояснити людям, які не жили у війні: коли в тебе забирають документи, забирають не просто папір. У тебе забирають право на себе. На рух. На вибір. На майбутнє.

У 2024 році юнак змінив місце проживання, щоб уникнути переслідувань. Він буквально жив так, ніби за ним можуть прийти будь-якої миті. І лише за підтримки неурядових організацій та Секретаріату Уповноваженого юнак зміг повернутися на підконтрольну Україні територію у 2025 році.

Тепер він у безпеці. Але те, що хлопець пережив, не закінчується в той момент, коли він перетнув кордон окупації. Це залишається всередині: у тілі, у пам'яті, у реакції на різкі звуки, у недовірі до людей, у тиші після слова “катування”.

Ще одна історія родини, якій вдалося возз'єднатися.

Родина: бабуся, батько-Захисник та дівчина 13 років.

Три роки поневірянь дитини, три роки жахів російського полону батька дитини.

До Секретаріату Уповноваженого звернулася мати Захисника, яка в одну мить пережила психологічну втрату двох близьких людей: сина, який з 2022 року перебував у полоні країни-агресора, та онуки, яку виховувала від народження, але на початку повномасштабного вторгнення мати вивезла дитину в РФ, а потім повернулася з нею на ТОТ України.

Секретаріатом Уповноваженого проведено важку та тривалу роботу за повернення на підконтрольну Україні територію дівчинки, яка з 2022 року, крім митарства, злиднів та постійного насильства з боку матері, нічого не бачила. Дитина за час перебування з матір'ю голодувала, змушена була жити на вокзалах, потрапляла в соціальні заклади, що підірвало її здоров'я. Але завдяки нашій інституції надано сприяння в оформленні на бабуся опіки, за посередництва Держави Катар вдалося возз'єднатися бабусі та дівчинці.

Втім, остаточне відчуття щастя та віри в роботу організації, які займаються поверненням наших громадян, родина пережила саме коли пролунав дзвінок матері Захисника зі звісткою про те, що син на підконтрольній Україні території. Нарешті за три невгамовних роки очікування мати й донька почули голос своєї найріднішої людини.

Кожне повернення індивідуальне і вимагає об'єднання зусиль держави, громадянського суспільства та міжнародних партнерів. РФ відмовляється надавати будь-яку офіційну статистику, блокує моніторинг і не відповідає на запити міжнародних організацій, а також не допускає представників ООН та інших незалежних структур до місць утримання дітей, не передає інформацію Центральній агенції розшуку в межах Женевських конвенцій і не співпрацює в межах гуманітарного діалогу.

Є особливо складні кейси, коли повернення дітей не відбувається роками, незважаючи на наявність усіх підстав.

Дитина з інституційного закладу, 14 років.

До Уповноваженого звернувся законний представник 101 вихованця Комунального закладу Херсонської обласної ради "Олешківський дитячий будинок-інтернат" щодо примусового переміщення і подальшої депортації дітей закладу. Зокрема, окупаційною владою дітей було вивезено у два етапи:

жовтень-листопад 2022 року - на ТОТ України до “Клинической психиатрической больницы № 5” у селі Стrogанівка (Сімферопольський район). Після цього частину дітей перевезли до Краснодарського краю (РФ), де їх розмістили у Лабінському та Кропоткінському дитячих будинках-інтернатах, Білогорському дитячому будинку-інтернаті в Білогірську.

За сприяння Першої Леді Сполучених Штатів Америки Меланії Трамп восени 2025 року Секретаріатом Уповноваженого було повернуто 1 дитину з Комунального закладу Херсонської обласної ради “Олешківський дитячий будинок-інтернат”. Загалом вдалося повернути 7 дітей, вивезених із Комунального закладу Херсонської обласної ради “Олешківський дитячий будинок-інтернат” (із них 1 повернуто повнолітнім).

Окремим питанням є організація процесу повернення в Україну з ТОТ та території РФ. У 2025 році маршрут повернення громадян з ТОТ України передбачав використання єдиного пункту пропуску на кордоні із Білоруссю “Мокрани-Доманове” Волинської області, який працює як транзитний центр для осіб, що повертаються з ТОТ України.

Погіршення ситуації із дотриманням прав людини на ТОТ України, зокрема збільшення масштабу порушень, що пов’язані з політикою культурної асиміляції та знищенням ідентичності українських громадян, а також посилення системи підтримки громадян після повернення на підконтрольну уряду України територію, є серед чинників, які впливають на збільшення кількості громадян України, які залишають тимчасово окуповані території. Зокрема, у 2025 році державний кордон України на цьому пункті пропуску перетнуло 10 539 осіб, з них - 910 осіб до 18 років та 445 осіб з 18 до 23 років.

Оскільки вказаний пункт пропуску залишається єдиним “гуманітарним коридором” для повернення, Уповноваженим було ініційовано і здійснено моніторинги облаштування та діяльності вказаного пункту пропуску. Окрема увага після відвідування була приділена розвитку системи підтримки повернутих родин з дітьми на основі скоординованої взаємодії між суб’єктами, що беруть участь у пошуку, поверненні, забезпеченні супроводу та реінтеграції дітей, які були депортовані або примусово переміщені внаслідок збройної агресії РФ.

За результатами першого відвідування пункту пропуску “Мокрани-Доманове”, що був здійснений за участю представників громадськості та органів державної влади, залучених до процесу повернення та реінтеграції, було зафіксовано відсутність:

- належно облаштованих місць відпочинку, зокрема дитячих зон, для осіб, які повертаються;
- доступу до питної води, місця відпочинку чи місця для годування малолітньої дитини під час довготривалого перебування на тимчасовому пункті пропуску;
- доступу до медичної допомоги та інші порушення.

За результатами повторного моніторингового візиту, здійсненого у грудні 2025 року, було зафіксовано облаштування транзитного центру для тимчасового перебування повернутих осіб, включно для родин із дітьми. Серед позитивних змін створена дитяча кімната, облаштування кімнати матері і дитини зі спеціально створеними санітарно-побутовими умовами для задоволення базових потреб родин з дітьми, організація забезпечення надання домедичної допомоги. Для відпочинку громадян, які повернулись з ТОТ України, організовано кімнати перепочинку із спальними місцями. У разі тимчасового розміщення в місті Ковель, повернутим особам пропонується гаряче харчування.

Після повернення на підконтрольну уряду України територію кожній дитині надається підтримка та допомога. На базі Секретаріату Уповноваженого в Центрі захисту прав дитини в місті Києві (далі – Центр) продовжує працювати Міжвідомча команда супроводу і реінтеграції дітей, які були депортовані, примусово переміщені або повернуті з ТОТ України згідно порядку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14.05.2024 № 551 (далі – Постанова № 551).

Так, у 2025 році в Центрі проведено зустрічі з **794** дітьми. Це значно перевищує кількість зустрічей порівняно з 2024 роком, коли **141** дитина зустрілася з Міжвідомчою командою для вирішення питань супроводу та реінтеграції, а також надання свідчень про міжнародні злочини РФ проти українських дітей. Це не лише вказує на успішність реалізації цілей Постанови № 551, а і на провідну роль Центру як прикладу реалізації принципів правосуддя, дружнього до дитини.

Працівники Секретаріату Уповноваженого взаємодіють з ОГП та СБУ, оскільки однією з ключових функцій є документування та фіксація порушень прав дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та окупації.

Психологічний стан дітей, які повертаються на підконтрольну Україні територію, є надзвичайно вразливим та пригніченим. Тому після повернення першими з дітьми спілкуються психологи.

Центр працює з використанням стандартів моделі “Барнахус”, тому для дітей, які потерпіли від насильства, або стали свідками злочину, створено умови

для уникнення безпосереднього контакту з правоохоронцями. Натомість розмову веде психолог, адаптує питання слідчих, визначає готовність говорити і в цілому психоемоційний стан дитини. Все це сприяє мінімізації ризиків ретравматизації і допомагає полегшити сам процес розповіді про пережите.

До складу Міжвідомчої команди супроводу входять працівники Секретаріату Уповноваженого, Координаційного центру з розвитку сімейного виховання та догляду дітей, Державної міграційної служби України, Держдіти, представники правоохоронних органів та інші залучені державні органи та громадські організації.

Міжвідомча команда супроводу здійснює заходи зі сприяння в поновленні/оформленні документів, проведенні медичного обстеження, наданні тимчасового житла, соціально-психологічній реабілітації дитини та членів її родини, забезпеченні права дитини на освіту та сімейне виховання.

З часу відкриття Центру станом на кінець 2025 року представниками Секретаріату Уповноваженого прийнято участь у 78 засіданнях Міжвідомчої команди супроводу, за результатами роботи якої надано сприяння у:

- проведенні медичного обстеження 552 дітей та 2 батьків;
- влаштуванні на навчання 251 дитини;
- забезпеченні тимчасовим проживанням 309 дітей та їх батьків;
- влаштуванні до сімейних та альтернативних форм виховання 108 дітям;
- забезпеченні базових гуманітарних потреб для 886 дітей;
- відновленні/оформленні документів для 651 дитини;
- оформленні статусу дітей та призначенні опікуна/піклувальника 100 дітям;
- соціальній підтримці та психологічній допомозі 949 дітям.

Водночас під час здійснення заходів щодо повернення дітей на підконтрольну Україні територію та подальшого супроводу було виявлено непоодинокі випадки недотримання ССД, працівниками місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування вимог щодо надання дитині статусу дитина-сирота та дитина, позбавлена батьківського піклування, постановку на первинний облік таких дітей та встановлення над ними опіки/піклування за спрощеною процедурою відповідно до пунктів 79-79³ Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866.

Крім того, молодь (до 23 років), що повертається з депортації, примусового переміщення та ТОТ України, стикається з низкою викликів. Особливо гостро стоїть питання ідентифікації особи. У ряді випадків документи українського зразка (паспорт, свідоцтво про народження) втрачені, не були отримані вчасно, зіпсовані. У такому разі процес ідентифікації особи може бути тривалим і таким,

що обмежує доступ до послуг. З іншого боку, дипломи та атестати, які були видані на ТОТ України або на території РФ, не мають юридичної сили на території України. Тому молоді люди проходять процедуру визнання результатів навчання, щоб мати змогу отримати диплом українського зразка для подальшого працевлаштування або навчання, а також продовжити навчання в українських закладах освіти та потім отримати диплом українського зразка.

З позитивних кроків держави у напрямку підтримки повернутих дітей варто відмітити запровадження спеціальної виплати. Зокрема, Урядом України запроваджено нову форму соціальної допомоги для дітей (до 18 років) та молоді (до 23 років), які повернулися з депортації, примусового переміщення та ТОТ України – це підйомні виплати у розмірі 50 000 гривень. Зазначені кошти надаються для підтримки адаптації дитини, молоді після повернення на підконтрольну Україні територію.

Також подібні програми підтримки запроваджуються і на регіональному рівні. Таким прикладом слугує запровадження Херсонською ОВА одноразової матеріальної допомоги дітям, які були зареєстровані в Херсонській області та повернулися в Україну з РФ, Республіки Білорусь або з ТОТ області після повномасштабного вторгнення. За цим механізмом вже понад 400 дітей з Херсонщини отримали матеріальну допомогу на загальну суму 12 330 000 грн.

Запровадження таких програм допомагає посилити механізм реінтеграції дітей та молоді в Україну після їх повернення. Про необхідність запровадження спеціальних програм підтримки було наголошено в Спеціальній доповіді Уповноваженого щодо доступу до освіти дітей та молоді на ТОТ України.

З метою посилення системи парламентського контролю у сфері захисту прав дитини та спроможності Секретаріату Уповноваженого на місцях у 2025 році відкрито Центри захисту прав дитини у містах: Рівне, Дніпро, Луцьк та Харків. Наявність регіональних Центрів дозволяє Уповноваженому працювати безпосередньо на місцях, враховуючи потреби дітей та їх сімей. Кожен Центр включає безпечний, нейтральний та сприятливий для дітей простір для зменшення тривоги та запобігання (повторному) травмуванню осіб, які пережили насилля чи стали його свідками. Також у Центрах облаштовані комунікаційні простори задля сприяння реалізації наукових, просвітницьких, молодіжних і дитячих проектів, громадських ініціатив. Завдяки обладнанню відповідного комунікаційного простору вдасться розширити співпрацю з представниками держави та громадянського суспільства, включаючи таких стейкхолдерів як заклади освіти, громадські організації та благодійні фонди, активна молодь і діти. Громадська приймальня використовується для організації особистого прийому заявників представником Уповноваженого в області та посадовими особами Секретаріату Уповноваженого.

1.2. Право на отримання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів

До Уповноваженого протягом 2024-2025 років зверталися заявники щодо неправомірної відмови або зволікання в оформленні статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

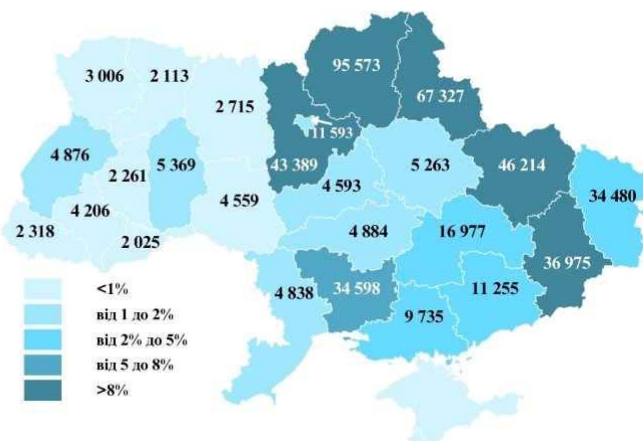
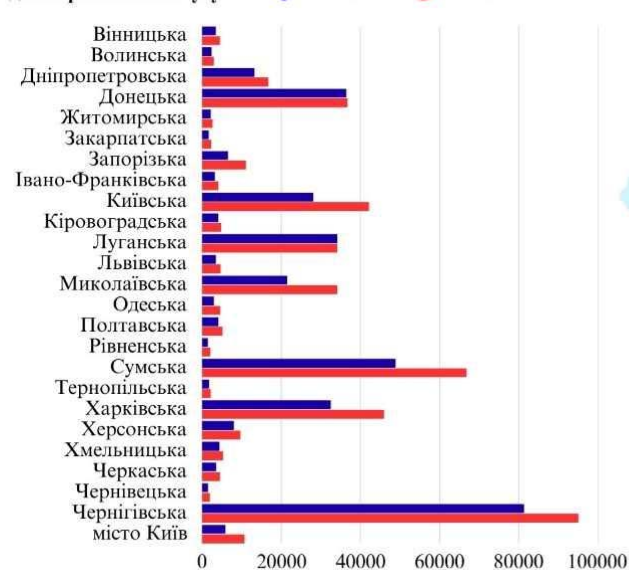
Статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, є важливим кроком для захисту прав дитини в Україні. Варто зауважити, що на даний час на державному рівні відсутні необхідні пільги та послуги, пов'язані з відповідним статусом, тому не надається належна підтримка і допомога для опрацювання травматичного досвіду, який є підставою для надання статусу. Водночас цей статус закладає фундамент для соціальної підтримки та реабілітації дітей після розробки відповідних урядових програм. Неурядові програми і програми, запроваджені органами місцевого самоврядування, і зараз включають вказаний статус як підставу для отримання допомоги.

Отже, довготривалі строки опрацювання заяв та відмови у наданні статусу перешкоджали реалізації прав постраждалої дитини на отримання статусу, а також позбавили її можливості скористатись програмами підтримки та пільгами в громадах, де були запроваджені відповідні програми. Також кількість звернень після запровадження порядку отримання статусу перевищила можливості щодо опрацювання заяв працівниками органів опіки та піклування в громадах, де проживають родини з дітьми, які переїхали внаслідок бойових дій.

На діаграмі нижче зображено статистику надходження заяв до ССД у 2025 році, порівняно з попереднім роком щодо отримання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, відмови у призначенні такого статусу та основних причин відмови:

Надання дитині статусу постраждалої внаслідок збройного конфлікту в Україні станом на 31 грудня 2025 року

Ріст кількості заяв, що надійшли
для отримання статусу

Загалом по Україні подано **461 142** заяв для отримання статусу дитини, постраждалої внаслідок збройного конфлікту

За результатами опрацювання звернень громадян у минулому році по Україні було надано **2 216** відмов у наданні статусу. Найбільше відмов зафіксовано у м. Києві – **604** (5,2% до поданих заяв), Київській – **269** (0,6%), Донецькій – **204** (0,6%), Дніпропетровській - **162** (1%) та Львівській – **123** (2,5%) областях.

Основними причинами відмов у наданні статусу були:

- відсутність документального підтвердження обставин, визначених статтею 30¹ Закону України “Про охорону дитинства” (далі – Закон № 2402-III) та Порядком надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 № 268 (далі – Порядок № 268);

- неподання або подання неповного пакета документів, передбаченого Порядком;

- невідповідність поданих документів установленим вимогам (у тому числі щодо їх оформлення та змісту);

- відсутність причинно-наслідкового зв'язку між заявленими обставинами та воєнними діями, збройним конфліктом.

В межах розгляду звернень та відкритих проваджень Уповноваженого було виявлено невідповідність між нормами статті 30-1 Закону № 2402-III та пунктом 5 Порядку № 268. Зокрема, статтею 30-1 передбачено, що статус надається органом опіки та піклування за місцем реєстрації дитини як ВПО. Водночас пунктом 5 Порядку № 268 передбачено більшу кількість категорій, які мають право на отримання статусу та більший перелік суб'єктів, які надають такий статус. За результатами здійснення проваджень за фактом порушення прав дітей, яким було відмовлено у наданні відповідного статусу, було скеровано подання до Мінсоцполітики з вимогою вжити заходів, спрямованих на усунення

виявлених порушень, здійснити заходи щодо внесення змін до чинного законодавства.

У відповідь Міністерством соціальної політики, сім'ї та єдності України були внесені зміни до Закону № 2402-III та Порядку № 268, що надало можливість розширити перелік підстав отримання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів і спростити процес його отримання.

1.3. Право дитини на життя та безпеку (евакуація)

У 2025 році Російська Федерація посилила обстріли території України, обираючи в якості цілей об'єкти критичної інфраструктури, місця проживання/перебування цивільних осіб, заклади системи охорони здоров'я та освіти та інші незаконні цілі для нападів. Тому особливо гостро постало питання забезпечення безпеки дітей, зокрема на територіях ведення активних бойових дій та наближених до них.

Для обов'язкової евакуації сімей з дітьми у примусовий спосіб із зони можливих або активних бойових дій використовуються положення Постанови Кабінету Міністрів України від 30.10.2013 № 841 (зі змінами), що визначає Порядок проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій. Зокрема, з метою захисту дітей, які перебувають у зоні бойових дій та наближених територіях, в умовах воєнного стану ОВА можуть приймати рішення про проведення обов'язкової евакуації в примусовий спосіб дітей з їх батьками, особами, які їх замінюють, або іншими законними представниками з окремого населеного пункту в місцевості, де ведуться або можуть розпочатися бойові дії. Вказані рішення приймаються за погодженням із органами військового командування на відповідній території та Координаційним штабом з проведення евакуаційних заходів та ефективного реагування на масове переміщення населення.

Варто зауважити, що обов'язкова евакуація в примусовий спосіб дітей за загальним правилом здійснюється за супроводом одного з батьків, особи, яка їх замінює, або іншого законного представника, а відмова, відповідно до законодавства, не допускається. Водночас чинним законодавством України впроваджуються зміни щодо можливості евакуації дітей без згоди законного представника в цілях збереження життя і здоров'я дитини в умовах збройного конфлікту. Адже у 2025 році ситуація у прикордонних із територією РФ областях залишалася напруженою, непередбачуваною та динамічною у зв'язку із великою протяжністю лінії фронту та кількістю територій, на яких ведуться активні бойові дії.

Через відмову від евакуації, повернення після евакуації дітей з батьками назад на небезпечні території, а також інші невирішені питання проведення евакуаційних заходів у 2025 році, мали місце випадки порушення прав дитини.

З метою здійснення моніторингу процесу проведення обов'язкової евакуації в примусовий спосіб дітей з їх батьками, особами, які їх замінюють, або іншими законними представниками у лютому 2025 року працівниками Секретаріату Уповноваженого здійснено робочі візити до міста Шостки, Сум, Харкова, Ізюму, Краматорська, Слов'янська, Запоріжжя та Миколаєва.

У межах проведення робочої поїздки у кожному із зазначених міст відбулися наради за участю представників Уповноваженого в регіонах, органів місцевого самоврядування та виконавчої влади, правоохоронних органів та за участю представників громадськості щодо проведення обов'язкової евакуації в примусовий спосіб дітей з їх батьками, особами, які їх замінюють, або іншими законними представниками. Опрацьовано проблемні питання такої евакуації. За результатами робочої поїздки Уповноваженим було скеровано відповідний лист із зауваженнями та пропозиціями до Кабінету Міністрів України.

Варто відмітити, що окремі зауваження та пропозиції щодо проведення обов'язкової евакуації в примусовий спосіб дітей з їх батьками, особами, які їх замінюють, або іншими законними представниками було враховано під час підготовки Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питань проведення евакуації, розміщення та життєзабезпечення евакуйованого населення, забезпечення захисту дітей, які перебувають у населених пунктах, розташованих на територіях активних та можливих воєнних (бойових) дій». Поза тим невирішеними залишаються питання щодо впровадження державного стандарту якості для засобів індивідуального захисту дитини (бронежилетів і шоломів), що використовуються під час евакуаційних заходів, а також забезпечення засобами індивідуального захисту дітей віком до 4 років.

Донецька область

На території Донецької області склалася ситуація, яка не дозволяє забезпечити безпеку цивільного населення, у результаті чого були прийняті рішення про проведення обов'язкової евакуації в примусовий спосіб дітей з їх батьками, іншими законними представниками або особами, які їх замінюють, у населених пунктах 12 територіальних громад області. За результатами засідання Координаційного штабу з проведення евакуаційних заходів станом на кінець грудня 2025 року в 19 населених пунктах Донеччини оголошено обов'язкову евакуацію батьків із дітьми.⁸

⁸<https://www.kmu.gov.ua/news/ukhvaleno-rishennia-pro-oholoshennia-oboviazkovoi-evakuatsii-ditei-z-19-naselenykh-punktiv-donechchyny-rezultaty-zasidannia-koordinatsiinoho-shtabu>

Станом на кінець 2025 року було евакуйовано **6 073** дитини, ще **716** дітей потребували евакуації. Загалом, за оперативною інформацією, на підконтрольній Україні території Донеччини перебувають **12 412** дітей.

Також зафіксовано повернення **35** сімей із **42** дітьми до населених пунктів окремих територіальних громад Донецької області, де оголошено проведення обов'язкової евакуації у примусовий спосіб дітей з їх батьками, іншими законними представниками або особами, які їх замінюють.

У серпні 2025 року до Уповноваженого звернулася громадянка, яка наразі перебуває за кордоном, з проханням допомогти евакуювати її родину з Донецької області. Сестра заявниці з двома дітьми відмовилася від евакуації, наражаючи на смертельну небезпеку не лише себе, а й своїх дітей. Так само не бажали евакуюватися і батьки заявниці, люди похилого віку з інвалідністю.

З метою встановлення фактів викладених у зверненні було направлено лист до Донецької обласної державної адміністрації та з'ясовано, що дітей було евакуйовано до Харківської області, однак їхні дідусь і бабуся категорично відмовилися залишати небезпечну територію, попри проведені роз'яснювальні заходи поліції.

За результатами моніторингу відкритих джерел інформації, було з'ясовано ще більш трагічні наслідки безвідповідальних рішень дорослих, зокрема повернення дітей у зону бойових дій та залишення дітей на небезпечних територіях. Наприклад, у жовтні 2025 року стало відомо, що батьки, евакуювавшись, залишили шестирічну доньку з бабусею у населеному пункті, де було оголошення обов'язкової евакуації в примусовий спосіб дітей з їх батьками, особами, які їх замінюють, або іншими законними представниками. Під час обстрілу дитина зазнала тяжких поранень і перебувала в лікарні. Як з'ясувалося, родина неодноразово самотійно поверталася на небезпечну територію після евакуації, а мати фактично залишила дитину, покладаючись на обіцянки бабусі “вийхати згодом”. За цим фактом наприкінці грудня минулого року матері дитини повідомлено про підозру у злісному невиконанні встановлених законом обов'язків щодо догляду за дитиною, що спричинило тяжкі наслідки (стаття 166 Кримінального кодексу України).

Інший резонансний випадок, опублікований у медіа – 13-річна дівчина, яка залишилася в одному з міст Донеччини, де ведуться активні бойові дії, без допомоги дорослих, наодинці з викликами війни: її будинок зруйновано, батьки зникли безвісти. Дитина ховалася в підвалі, допоки волонтери пішки, під постійною загрозою атак дронів, дісталися до її місця перебування та вивели дитину з небезпечної території. При цьому окремо варто наголосити на тому, що

офіційно дівчина вважалася евакуйованою, а інформація про її фактичне повернення в громаду тривалий час залишалася поза контролем відповідних служб. Як було з'ясовано, дитина перебуває у безпеці та тимчасово влаштована в родину знайомих.

Харківська область

У жовтні 2025 року у зв'язку з погіршенням безпекової ситуації Харківська ОВА повідомила про обов'язкову евакуацію в примусовий спосіб дітей з їх батьками, іншими законними представниками або особами, які їх замінюють. Евакуація населення відбувалася з 40 населених пунктів Куп'янського району, насамперед Великобурлуцької, Шевченківської селищних, Вільхуватської сільської територіальних громад. Крім цього, зона громад охоплювала населені пункти Куп'янського району. Евакуації підлягало **610** дітей, евакуйовано – **604** дитини, залишилось евакуювати **6** дітей. Проводиться інформаційна робота з батьками дітей, які підлягають евакуації.

Попри те, що законодавством передбачено, що відмова від обов'язкової евакуації в примусовий спосіб дітей з їх батьками, іншими законними представниками або особами, які їх замінюють, не допускається, наявні випадки, коли законні представники дітей їх переховують, ухиляючись від евакуації. Показовим прикладом слугує виявлення десятків дітей у місті Куп'янськ Харківської області під час проведення Силами оборони України Куп'янської операції 11-12 грудня 2025 року. Через відмову батьків від обов'язкової евакуації в примусовий спосіб дітей з їх батьками, особами, які їх замінюють, або іншими законними представниками діти продовжували залишатись у районах активних бойових дій, а також використовувались у ролі “живого щита” військовими країни-агресора під час вторгнення в місто Куп'янськ.

За повідомленням начальника Куп'янської районної військової адміністрації,⁹ станом на середину грудня 2025 року **42** дитини перебувають у населених пунктах, де оголошено таку евакуацію і залишаються в небезпеці.

Сумська область

У Сумській області було оголошено обов'язкову евакуацію в примусовий спосіб дітей з їх батьками, особами, які їх замінюють, або іншими законними представниками в населених пунктах 11 територіальних громад області, де підлягало евакуації **804** дитини, зокрема **12** дітей, які мають статус дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування.

⁹ <https://suspilne.media/kharkiv/1190460-obovazkova-evakuacia-ditej-v-primusovij-sposib-z-kupansini-zaversena-ponad-40-nepovnolitnih-lisilisa-vdoma/>

Станом на кінець 2025 року усі діти евакуйовані, зокрема діти, які мають статус дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, разом із законними представниками виїхали самостійно.

Варто зазначити, що у грудні минулого року військовослужбовці Збройних сил Російської Федерації незаконно затримали близько 50 цивільних осіб — мешканців села Грабовське Сумської області, утримували їх без доступу до засобів зв'язку та належних умов, а 20 грудня 2025 року примусово вивезли на територію РФ. За наявною інформацією, дітей серед цивільного населення не було. Такі дії окупантів є грубим порушенням міжнародного гуманітарного права, зокрема ймовірно вчинені воєнні злочини, що мають матеріальний елемент у вигляді незаконного позбавлення волі та незаконної депортації цивільного населення.

Чернігівська область

Станом на кінець 2025 року в населених пунктах, що розташовані на відстані до 20 км від кордону з РФ, проживають **1 484** дитини. На відстані до 5 км – **6** дітей, від 5 км до 10 км – **189** дітей, від 10 км до 20 км – **1 289** дітей. Однак рішення щодо проведення обов'язкової евакуації в примусовий спосіб дітей із їх батьками, особами, які їх замінюють, або іншими законними представниками з прикордонних населених пунктів Чернігівщини не приймалося.

Дніпропетровська область

У зв'язку із погіршенням безпекової ситуації в громадах, що межують із Донецькою та Запорізькою областями, станом на кінець грудня 2025 року оголошено обов'язкову евакуацію в примусовий спосіб дітей з їх батьками, особами, які їх замінюють, або іншими законними представниками з 63 населених пунктів Синельниківського району на території Межівської, Маломихайлівської, Великомихайлівської, Новопавлівської, Слов'янської, Покровської громад області. Станом на 31.12.2025 з визначених громад **4 817** дітей було евакуйовано у зазначений спосіб, ще **697** дітей евакуювалися з родинами до оголошення евакуації.

Запорізька область

Протягом 2025 року органами місцевого самоврядування Запорізької області приймалися рішення щодо проведення обов'язкової евакуації в примусовий спосіб дітей з їх батьками, особами, які їх замінюють, або іншими

законними представниками з 22 населених пунктів 8 громад 3 районів області, де протягом року було евакуйовано у примусовий спосіб **293** дитини.

Миколаївська область

На території Миколаївської області ОВА у взаємодії з оперативним угрупованням військ “Південь”, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування здійснюється постійний моніторинг безпекової ситуації в Очаківській та Куцурубській територіальних громадах, де проживають **1 727** дітей. Водночас рішення щодо проведення обов’язкової евакуації в примусовий спосіб дітей з їх батьками, особами, які їх замінюють, або іншими законними представниками не приймалося.

Херсонська область

Аналогічна ситуація спостерігається в Херсонській області, де ОВА проводиться постійний моніторинг наявності дітей у населених пунктах деокупованої території для подальшого реагування, однак обов’язкова евакуація в примусовий спосіб дітей з їх батьками, особами, які їх замінюють, або іншими законними представниками не проводилася.

Варто зауважити, що зафіксовані випадки відмови від евакуації/відсутності згоди законних представників на виїзд, а також приховування дітей і повернення після евакуації до населених пунктів, у яких проводиться обов’язкова евакуація у примусовий спосіб дітей з їх батьками, особами, які їх замінюють, або іншими законними представниками, свідчать про недосконалість правового регулювання відповідного питання.

Для його вирішення Верховною Радою України було прийнято Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питань проведення евакуації, розміщення та життєзабезпечення евакуйованого населення, забезпечення захисту дітей, які перебувають у населених пунктах, розташованих на територіях активних та можливих воєнних (бойових) дій”. Внесені зміни до законодавства покликані врегулювати невирішені питання проведення обов’язкової евакуації у примусовий спосіб дітей, які перебувають на територіях активних бойових дій та наближених до них. Законом визначаються повноваження органів державної влади, відповідальність батьків або їх законних представників за ухилення або приховування від евакуації дітей у примусовий спосіб, а також вдосконалюється механізм у сфері проведення заходів із евакуації населення в умовах правового режиму воєнного стану.

Водночас для реалізації змін, які запроваджуються вищезгаданим Законом, необхідно підготувати підзаконні нормативно-правові акти, які чітко визначають статус дітей, щодо яких застосовано положення законодавства щодо обов'язкової евакуації в примусовий спосіб без згоди батьків або законних представників, врегулюють питання відповідальних осіб за таку дитину на кожному етапі евакуації. Важливим також є питання встановлення підтримки від держави, яка надаватиметься дітям після евакуації, порядок повернення таких дітей батькам або законним представникам у разі, якщо такі евакуювалися з територій активних чи можливих бойових дій. З метою моніторингу дотримання прав дитини в умовах воєнного стану доцільним є також облік дітей, які були евакуйовані у примусовий спосіб без згоди їх законних представників, що допоможе отримувати оперативну інформацію, забезпечувати підтримку та відстежувати зміни щодо процесу евакуації із громад і протиправного повернення в громади, наближені до територій активних бойових дій.

1.4. Право дитини на зростання в сімейному оточенні

Одне з базових і невід'ємних прав кожної дитини – це виховання в сім'ї. Однак в умовах запровадження в Україні воєнного стану постає непросте завдання – поєднати інтереси національної безпеки з необхідністю захисту прав та інтересів дитини, адже питання мобілізації батьків прямо стосується реалізації цього права і може призводити до фактичного розлучення дитини з одним чи обома батьками.

Право дитини на виховання в сім'ї захищене статтею 51 Конституції України, статтею 11 Закону України “Про охорону дитинства”, закріплене в статті 150, 151, 153 Сімейного кодексу України, а також міжнародними документами, зокрема статтями 7 та 9 Конвенції про права дитини 1989 року.

Закон України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію” передбачає виключний перелік підстав отримання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації. Водночас наявні випадки, коли батьки вчасно не скористалися своїм правом на отримання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації, чим поставили під загрозу право своїх дітей на виховання в сім'ї.

Причини виникнення описаних ситуацій можуть бути різні: недостатня комунікація з військовозобов'язаними, страх бути мобілізованим під час подачі документів, відсутність повного пакету документів для отримання відстрочки від мобілізації (відсутність рішення суду про позбавлення одного з батьків батьківських прав, оскільки справа перебуває на розгляді) тощо.

До Секретаріату Уповноваженого у 2025 році надійшло 6 звернень, зокрема від дітей, щодо порушення права на зростання в сімейному оточенні. У

зверненнях зазначалося, що працівниками районних територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки було мобілізовано батьків, які самостійно виховують дітей, зокрема, коли другий із батьків помер або позбавлений батьківських прав.

З метою здійснення перевірки фактів, викладених у зверненнях, та вжиття заходів Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини було прийнято рішення щодо відкриття проваджень за вказаними зверненнями.

У межах здійснення проваджень було скеровано відповідні запити до компетентних органів для вжиття заходів відповідного реагування з метою поновлення права дітей на виховання в сім'ї. За результатами вжитих заходів поновлено право 5 дітей на сімейне виховання.

1.5. Залучення українських дітей до участі в збройному конфлікті

В умовах воєнного стану країна-агресор вдається до великого різноманіття способів ведення війни, зокрема використовуючи гібридні засоби. З початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України ворогом здійснювалися неодноразові спроби використання українських дітей під час збройного конфлікту для досягнення власних цілей.

Розвиток цифрових технологій дозволяє РФ використовувати дітей для досягнення військових цілей через їх залучення до виконання різного роду так званих “завдань” проти України. Зокрема, діти, які перебувають на території України або за кордоном, піддаються інформаційному впливу через соціальні мережі, месенджери, онлайн-ігри чи інші канали зв'язку. Дітям надсилають повідомлення, запрошують у закриті групи, пропонують виконати так звані “завдання” – поширення дезінформації, збір і надання інформації, виконання окремих дій як підлив, підпал тощо. Такі методи мають на меті не лише конкретні дії, а і вплив на світогляд дітей, дестабілізацію ситуації в регіоні чи країні, інші військові цілі чи сприяння досягненню таких.

Поступово дитина занурюється в середовище, де почуття співучасті може перетворитися на інструмент маніпуляції. Це можна визначити проявом об'єктивізації: коли дитину розглядають не як особистість, а як засіб у досягненні воєнних цілей. При цьому дитина не завжди буде безпосереднім учасником бойових дій, що може свідчити про недостатність підстав для кваліфікації відповідних дій як вербування чи інші правопорушення, пов'язані з використанням дітей у воєнних діях і збройних конфліктах. Отже, формується тенденція інструменталізації дитини або її використання в якості засобу ведення війни (weaponisation), що немає належного врегулювання ані в міжнародному, ані в національному законодавстві. Якщо говорити більш конкретно про невідкладні завдання, то такі поняття як дистанційне вербування та використання дітей у якості засобу ведення бойових дій не врегульовані нормами

міжнародного права, як і не визначені особливості притягнення до відповідальності за правопорушення, у тому числі кримінальні, вчинені дітьми за керівництва з РФ. Водночас, актуальність і пріоритетність вирішення цього питання підтверджується практикою. Адже у 2025 році із залученням дітей відбулась низка подій, організація яких мала на меті послаблення держави шляхом вибухів, підпалів, заподіяння тілесних ушкоджень, руйнування об'єктів, які мають оборонне значення.

Так у лютому 2025 року на Одещині відбулася серія підпалів автомобілів військовослужбовців Збройних Сил України. За повідомленням НПУ,¹⁰ у Київському районі міста Одеса 14-річний юнак підпалив автомобіль військовослужбовця, а 15-річний юнак спалив службовий позашляховик ЗСУ. Неповнолітні виконали вказівку російських спецслужб, але не отримали за це гроші. У Роздільнянському районі міста Одеса викрито трьох підлітків, які підпалили авто військовослужбовця Держприкордонслужби, а у Хаджибейському районі викрито 16-річну дівчину, яка підпалила два військових авто в обласному центрі.

У серпні 2025 року 16-річний хлопець на Житомирщині отримав вирок – 4 роки позбавлення волі за звинуваченням у підготовці диверсії. Від кураторів він отримав вказівки з виготовлення саморобного вибухового пристрою та встановлення його біля будівлі Житомирської ОВА.¹¹

В липні 2025 року було розглянуто справу 15-річного підлітка, який підірвав будівлю відділу поліції в Харкові.¹² У грудні 2024 року підліток встановив вибухівку та підірвав її. Вибух пошкодив будівлю поліції, вибуховою хвилею зачеплено обласний перинатальний центр і припарковані поряд автомобілі.

Загалом, за даними ОГП, у 2025 році в ЄРДР зареєстровано 63 кримінальних провадження за фактами вчинення неповнолітніми кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України, у яких 71 неповнолітній особі було повідомлено про підозру.

За повідомленням Міністерства юстиції України, станом на кінець 2025 року кількість неповнолітніх осіб, які тримаються під вартою та обвинувачуються у вчиненні кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України, становить 43 особи.

Троє неповнолітніх, станом на кінець 2025 року, відбувають покарання в УВП за вчинення вищезгаданих кримінальних правопорушень.

¹⁰ <https://npu.gov.ua/news/na-odeshchyni-natspolitsiia-ta-sbu-zatrymaly-shistokh-nepovnolitnikh-iaki-na-zamovlennia-rf-palyly-avto-zsu>

¹¹ <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c75vnl0p9y6o>

¹² <https://2day.kh.ua/ua/kharkov/u-kharkovi-15-richnoho-pidlitka-sudytymut-za-terakt>

Водночас варто виокремити те, що в ряді випадків при спробі представників країни-агресора залучити до здійснення протиправних дій, діти повідомляють правоохоронні органи про факт залучення. За повідомленням Національної поліції України, у 2025 році було зафіксовано 153 повідомлення про спробу залучення дітей до диверсій та інших дій, спрямованих проти основ національної безпеки України. Такі спроби не були доведені до завершення, оскільки в цих ситуаціях діти зрозуміли намір ворога і протиправність пропонованих дій, відмовившись від їх виконання. Отже, проведені дії щодо запобігання вчиненню кримінальних правопорушень можна вважати продуктивними і слід продовжувати інформування дітей та їх батьків про відповідну тенденцію, використовуючи описані позитивні приклади. Діти мають розуміти як протиправність дій, так і розуміти, до кого звертатись у разі спроби залучення їх до протиправних дій.

Це також означає, що здійснення інформаційно-просвітницької роботи для запобігання залучення дітей до участі в збройних конфліктах залишається пріоритетною діяльністю всіх залучених суб'єктів. Частиною другою статті 30 Закону України “Про охорону дитинства” передбачено, що держава вживає всіх можливих заходів для запобігання вербуванню та використанню дітей у воєнних діях і збройних конфліктах, виявлення завербованих дітей та звільнення їх від військової служби. Крім цього, законом визначається забезпечення Міністерством соціальної політики, сім’ї та єдності України проведення широкої інформаційно-роз’яснювальної роботи щодо захисту дітей від участі у воєнних діях і збройних конфліктах. Залучення медіа, педагогів, неурядових громадських організацій та інших представників громадянського суспільства важливе для попередження спроб представників країни-агресора залучення дітей до диверсій та подолання стигматизації звернення до правоохоронних органів про спробу залучення до таких протиправних дій.

2. Ситуація з додержанням прав дитини в закладах системи інституційного догляду та виховання

Реформування системи інституційного догляду та виховання дітей, розпочате з ухвалення відповідної національної стратегії, прийнятої на 2017–2026 роки, започаткувало “реформу деінституціалізації”. Метою реформи, розпочатої у 2017 році, визначено перехід до сімейних форм виховання та створення альтернативних послуг на рівні громад – зміну системи інституційного догляду та виховання дітей на систему, яка забезпечує догляд і виховання дитини в сімейному або наближеному до сімейного середовищі.

Стратегія забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024-2028 роки у подальшому була схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2024 року

№ 1201-р із одночасним скасуванням попередньої стратегії, яка б мала реалізовуватись протягом 2017–2026 років. Новий документ визначав право кожної дитини на зростання в сімейному оточенні як ключове завдання державної політики, що має важливе значення для збереження та розвитку людського капіталу України та передбачає реформування системи догляду та підтримки дітей.

Станом на кінець 2025 року, відповідно до наданої Національною соціальною сервісною службою України інформацією, в Україні функціонує **670** закладів різних типів, форм власності та підпорядкування, до яких на цілодобове перебування влаштовано **23 524** дитини, зокрема це:

- **466** освітніх закладів (**19 410** дітей, із них **2 028** дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування);

- **140** закладів соціального захисту (**2 627** дітей, із них **1 238** дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування);

- **29** закладів охорони здоров'я (**675** дітей, із них **429** дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування);

- **35** приватних закладів (**812** дітей, із них **148** дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування).

Протягом 2025 року Секретаріатом Уповноваженого разом із залученими експертами та громадськими моніторами здійснено **936** відвідувань (із них **110** безвиїзних моніторингів) установ, закладів та організацій, зокрема ССД та ЦНСП, закладів освіти, у тому числі спеціальних шкіл та навчально-реабілітаційних центрів, закладів охорони здоров'я, а також СІЗО та УВП тощо в 23 областях України та місті Києві.

Важливо зауважити, що попри визначений державою курс на пріоритетність розвитку сімейних форм виховання, реалізація відповідної політики не може слугувати підставою або виправданням неналежного поводження з дітьми, які продовжують перебувати у закладах інституційного догляду та виховання (зокрема щодо незабезпечення гідних умов проживання дітей).

Але перехідний період реформування не допускає погіршення матеріально-побутових умов проживання дітей, зниження якості або обсягу догляду, а також незабезпечення компетентного, професійного та безперервного догляду, доступу до соціальних, медичних, правових, освітніх та інших послуг, гарантованих законодавством і міжнародними стандартами у сфері прав дитини.

У цьому контексті моніторинг додержання прав дітей, які влаштовані на цілодобове перебування до закладів системи інституційного догляду та виховання, є однією з ключових складових мандату Уповноваженого та спрямований на запобігання порушенням прав дитини, незалежно від етапу або формату реалізації реформи. Під час проведених моніторингів до закладів

інституційного догляду та виховання дітей працівниками Секретаріату Уповноваженого зафіксовано порушення прав дитини, зокрема на життя та безпеку, на захист від усіх форм насильства, на гідні умови проживання, на піклування та виховання в сімейному оточенні, на охорону здоров'я. Детальний опис порушень прав дитини наведено нижче.

2.1. Порушення права на захист від усіх форм насильства

У межах здійснення парламентського контролю Секретаріатом Уповноваженого продовжують фіксуватися факти не тільки неналежного догляду за дітьми, які мають статус дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, а також дітьми, які перебувають в складних життєвих обставинах, а й вчинення стосовно них насильства безпосередньо в закладах.

Результати моніторингів засвідчують наявність системної проблеми насильства та жорстокого поводження з дітьми, які перебувають у закладах інституційного догляду та виховання, а також інших закладах, до яких діти влаштовані на цілодобове перебування. Протягом 2025 року Секретаріатом Уповноваженого виявлено обставини вчинення 205 грубих випадків порушення права дитини на захист від насильства та жорстокого поводження. Зокрема, виявлено:

- вчинення сексуального, фізичного, психологічного насильства стосовно вихованців закладів з боку керівництва та працівників закладів; також під час моніторингу були виявлені випадки насильства між вихованцями, що приховувались керівництвом і персоналом закладів;

- поміщення дітей до закладів із надання психіатричної допомоги, медичного ізолятору в якості покарання (або погрози поміщення) – виявлені сотні випадків, коли в інституційних закладах дітей карали направленням до психіатричної лікарні та змушували вживати психотропні препарати;

- економічне насильство (позбавлення дітей прийомів їжі, доступу до гуманітарної допомоги, унеможливлення доступу до освіти, інших благ, у тому числі в якості покарання).

Виявлені порушення мають різний характер, однак спільною рисою є їх тривале приховування, формальне реагування або повна відсутність належної реакції з боку керівництва закладів та відповідальних суб'єктів.

Під час здійснення моніторингового візиту до одного із закладів Чернівецької області виявлено обставини неналежного реагування адміністрацією закладу на повідомлення щодо сексуального насильства відносно дитини.

Зокрема, внаслідок отримання скарги щодо можливого розбещення

вихованки закладу адміністрацією закладу проведено службове розслідування, яким не встановлено ознак сексуального насильства або домагання. Підставою для спростування викладених у скарзі обставин, відповідно до матеріалів службового розслідування, стали письмові пояснення ймовірного розбещувача, у яких останній заперечував вчинення неправомірних дій.

Моніторингові візити до служби у справах дітей та територіального органу поліції також засвідчили непроведення відповідальними суб'єктами оцінки рівня безпеки ймовірної потерпілої, вжиття інших невідкладних заходів. Імовірний кривдник продовжував виконувати посадові обов'язки та взаємодіяти із дітьми, що уможливлювало повторення насильства, здійснення тиску на дітей з метою приховування даних.

Попри наявність у матеріалах дисциплінарного провадження скриншотів листування працівника закладу з неповнолітньою вихованкою (використання сексуалізованого медіаконтенту під час спілкування у месенджері), керівництво закладу не надало їм належну оцінку.

З метою реагування на вказані обставини Уповноважений звернувся до Офісу Генерального прокурора щодо проведення повного та всебічного дослідження вказаних обставин. Кримінальне провадження триває.

У більшості випадків встановлено, що обставини застосування до дітей проявів жорстокого поведіння та насильства не лише приховуються персоналом закладів, але й здійснюються за ініціативи або за згоди керівників закладів. Секретаріатом Уповноваженого зафіксовано випадки, за яких керівники закладів системи інституційного догляду та виховання зловживали повноваженнями законного представника дітей зі статусом дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, влаштованих до таких закладів на повне державне утримання, виправдовуючи вчинення насильства щодо дітей, права яких вони мали б захищати.

Під час моніторингового візиту до Філії комунального некомерційного підприємства “Миколаївська обласна дитяча клінічна лікарня” Миколаївської обласної ради “Центр медичної реабілітації та паліативної допомоги дітям” виявлено обставини зв'язування та фіксації малолітніх дітей. Зокрема, семирічна дитина Н. була зафіксована в колясці за допомогою тканинних елементів, які кріпилися зверху, проходили вздовж тулуба та між ногами. Семимісячна дитина М. перебувала із перев'язаними руками, без можливості згинати/розгинати лікті. Трирічна дитина М. була виявлена прив'язаною тканинним ременем до стільця для годування.

Як було з'ясовано моніторинговою групою, фіксація дітей здійснювалася з метою спрощення догляду за ними та не містила нормативного обґрунтування у медичній документації.

З метою реагування на виявлене порушення представниками Секретаріату Уповноваженого невідкладно здійснено виклик слідчо-оперативної групи органів Національної поліції України та складено заяву про вчинення злочину, триває кримінальне провадження.

Надзвичайно уразливий стан, у якому діти перебувають у закладах інституційного догляду та виховання, особливо загострюється за обставин nereагування відповідальних суб'єктів, зокрема органів Національної поліції України на повідомлення щодо насильства відносно дітей. Виявлені непоодинокі випадки ігнорування правоохоронцями заяв про вчинення насильства відносно дітей. Невнесення відповідних відомостей до ЄРДР призводило до непроведення відповідних слідчих дій із застосуванням принципів правосуддя, дружнього до дитини (призначення потерпілій дитині адвоката, залучення психолога тощо).

До Уповноваженого надійшло звернення 15-річного хлопця щодо можливого катування іншої дитини у закладі із надання психіатричної допомоги у м. Житомир. Зі слів хлопця, неповнолітня дівчина лежала прив'язана до ліжка, у той час, як персонал лікарні наносив їй тілесні ушкодження. Хлопець зазначив, що вже звертався з повідомленням про вчинення злочину до органів Національної поліції України, однак йому відмовили у вжитті заходів, оскільки він неповнолітній.

З метою невідкладного реагування на повідомлення дитини, Секретаріатом Уповноваженого було здійснено моніторинговий візит до закладу, зафіксовано факти порушення прав дитини та складено заяву про злочин. Крім того, Уповноважений звернувся до Офісу Генерального Прокурора та Національної поліції України щодо контролю за досудовим розслідуванням та оцінки дій правоохоронців, які ігнорували звернення дитини.

За результатами проведеного службового розслідування до винних службових осіб із числа поліцейських вжито заходів дисциплінарного впливу. Кримінальне провадження триває.

Натомість неналежний стан реагування, обставини приховування суб'єктами випадків насильства щодо дітей обумовлюють потребу вдосконалення механізмів реагування та міжвідомчої взаємодії.

Так, запровадження Типовою програмою унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дітьми, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 04.06.2025 № 658 та Порядком реагування на випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19.11.2025 № 1513 процедур щодо унеможливлення насильства сприяє приведенню законодавства України у відповідність до міжнародних стандартів.

Водночас результати моніторингових візитів засвідчують системну практику порушень прав дитини у діяльності суб'єктів, а також недоліки у впровадженні передбачених Типовою програмою та Порядком реагування механізмів виявлення та запобігання насильству щодо дітей у діяльності суб'єктів.

Вказане обумовлює потребу в приведенні у відповідність вказаних документів з іншими нормативно-правовими актами, зокрема узгодження єдиних термінів реагування на повідомлення про насильство, чіткого розмежування обов'язків і відповідальності залучених суб'єктів.

2.2. Порушення прав дитини в закладах системи інституційного догляду та виховання України

(а) Порушення права на життя та безпеку

Обов'язок проведення оцінки стану безпеки перебування дітей та осіб у закладах цілодобового перебування покладено на обласні, Київську міську військову адміністрації у взаємодії з відповідними районними військовими адміністраціями, виконавчими органами сільських, селищних, міських рад (військовими адміністраціями населених пунктів) за місцем постійного розташування закладів. Така оцінка має включати проведення аналізу інформації інших відповідальних суб'єктів, враховувати відстань до суб'єктів господарювання, які мають важливе значення для національної економіки та оборони держави, а також відстань від закладу до адміністративної межі між ТОТ та іншою територією України, де не ведуться бойові дії, лінії бойового зіткнення, державного кордону України з РФ, РБ. Важливим аспектом проведення оцінки стану безпеки перебування дітей є перевірка наявності та стану захисних споруд цивільного захисту, споруд подвійного призначення, придатних для укриття дітей та осіб.

Однак Секретаріат Уповноваженого продовжує фіксувати випадки, за яких відповідальні ОВА ігнорують результати оцінки стану безпеки перебування дітей та осіб у закладах, не вживають заходи щодо переміщення дітей, коли таке переміщення мало б здійснюватися в обов'язковому порядку.

Під час моніторингового візиту до Кременчуцького обласного спеціалізованого будинку дитини встановлено, що наявні захисні споруди цивільного захисту не здатні у повному обсязі забезпечити укриття всієї кількості дітей і працівників, а також перебувають у неналежному стані. Також встановлено наявність потенційних ризиків виникнення надзвичайних ситуацій техногенного або воєнного характеру.

Внаслідок реагування на подання Уповноваженого, Полтавська ОВА повідомила про початок проведення ремонтних робіт в укритті, однак не вжила заходів щодо тимчасового переміщення дітей.

З метою належного реагування, Уповноваженим направлено звернення до Прем'єр-міністра України щодо координації діяльності органів виконавчої влади та припинення утримання вихованців Будинку дитини в умовах постійної безпосередньої загрози життю та здоров'ю. За результатами вжитих заходів Полтавською обласною військовою адміністрацією вжито заходів щодо тимчасового переміщення (евакуації) дітей.

(b) Порушення права на захист та піклування, зростання в сімейному оточенні

Одним із проявів порушення права дитини на захист та піклування, що має системний характер, є неналежне ведення документації щодо дитини. Типовими порушенням щодо ведення документів є відсутність в особовій справі дитини документів, передбачених Порядком ведення особової справи дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, та форми індивідуального плану соціального захисту дитини, яка опинилася у складних життєвих обставинах, дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, а також документів, які підтверджують необхідність влаштування дитини до закладу.

Також слід зауважити, що неодноразово зафіксовано випадки, де індивідуальні плани соціального захисту дитини, яка перебуває в складних життєвих обставинах, дитини, яка залишилася без батьківського піклування, дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, прострочені, потребують перегляду та коригування або ж взагалі – відсутні.

Відсутність актуальних висновків щодо стану здоров'я, індивідуальних програм реабілітації (для дітей з інвалідністю) ставить безпечний та повноцінний розвиток дитини під загрозу, адже не враховує її потреб. Неналежна фіксація вибуття дитини, відсутність актуальних даних щодо особи, якій була передана

дитина, унеможлиблює подальший моніторинг і контроль дотримання прав такої дитини та попередження порушень щодо неї.

Неналежне ведення документів зумовлює ряд інших проблем і зловживань, що призводять до подальших порушень прав дитини. Зокрема, невжиття відповідальними ССД заходів щодо влаштування дітей до сімейних форм виховання призводить до недотримання термінів перебування дитини в закладах системи інституційного догляду та виховання.

Моніторинговими групами Секретаріату Уповноваженого систематично фіксуються практики влаштування дітей, які мають статус дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, до освітніх закладів із призначенням керівника закладу законним представником дітей. Проблема влаштування дітей із відповідним статусом до закладів освіти замість влаштування в сімейні форми виховання потребує вирішення шляхом розвитку та підвищення спроможності сімейних форм виховання.

Окремим проявом порушення права дитини на зростання в сімейному оточенні є тривале перебування дітей, які мають біологічних батьків або законних представників, без повернення на вихідні або святкові дні. Зокрема, встановлено порушення порядку перебування дітей у пансіонах, нездійснення інформування ССД про неналежне виконання батьками або законними представниками дітей їх обов'язків.

У комунальному закладі Львівської обласної ради “Навчально-реабілітаційний центр “Мрія” під час моніторингового візиту встановлено, що облік повернення учнів на вихідні дні до родини, а також відвідування їх у закладі батьками, законними представниками, родичами, знайомими в поточному навчальному році не здійснюється належним чином. Зокрема, журнал обліку був відсутній у закладі.

Відповідно до пояснень адміністрації НРЦ, журнал заповнювався з початку навчального року, проте з нез'ясованих обставин зник. Відсутність належного обліку унеможлиблює контроль за безпекою дітей, дотриманням їхнього права на виховання в сім'ї. За вказаними обставинами до засновника закладу Уповноважений направив акти реагування.

(с) Порушення права на гідні умови проживання

Під час здійснення моніторингових візитів до закладів, до яких діти влаштовуються на цілодобове перебування, моніторинговими групами Секретаріату Уповноваженого систематично виявляються порушення прав дітей.

Зокрема, встановлюються факти недотримання норм мінімальної площі на одну дитину, що призводить до незабезпечення особистого простору та приватності.

Не всі діти забезпечені меблями та твердим інвентарем, індивідуальним одягом. Поширеною практикою залишається створення умов у закладах, за яких діти використовують спільний одяг (навіть спідню білизну).

Критичним є те, що не всі заклади інституційного догляду та виховання (зокрема центри соціальної підтримки дітей та сімей, центри соціально-психологічної реабілітації дітей) мають затверджені у визначеному законодавством порядку мінімальні норми забезпечення дітей одягом та інвентарем, що призводить до різної практики забезпечення дітей необхідними речами та створює можливість для зловживань.

Натомість наявні для окремих закладів мінімальні норми є об'єктивно застарілими, не відповідають потребам дітей та не враховують вікових, гігієнічних та індивідуальних потреб дитини, зокрема щодо частоти зміни постільної білизни, зношення речей і потреб у безпечному та комфортному середовищі, що не забезпечує право дитини на гідні умови перебування.

Пансіон Піщанобридської спеціальної школи Кіровоградської обласної ради облаштовано із порушеннями. Зафіксовано одночасне проживання у кімнатах до десяти дітей, відсутність місця для зберігання особистих речей, місць для навчання та відпочинку. Окремі кімнати учнів є прохідними, що не забезпечує приватності дітей. Крім того, прохід до санітарно-гігієнічного приміщення (яке є спільним для учнів різної статі) пролягає безпосередньо через одну з житлових кімнат. Вказана проблема призводить не лише до незабезпечення базових потреб учнів та порушення їхніх прав на гідні умови проживання, але й створює додаткові безпекові ризики для дітей різної статі.

З метою реагування на вказане порушення Уповноважений звернувся до засновника закладу.

Під час заходів здійснення парламентського контролю, до комунального закладу “Антонівський мистецький ліцей” Миколаївської обласної ради виявлено у спальних кімнатах затхлий запах постільної білизни. Матраци та подушки, на момент моніторингового візиту, перебували у незадовільному санітарному стані – зношені, заплямовані та зі слідами плісняви.

Після направлення актів реагування Уповноваженого до відповідної обласної військової адміністрації закладом було усунуто вказане порушення та забезпечено заміну матраців та подушок дітям.

Важливо зауважити, що чинні норми забезпечення дітей зі статусом дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, що перебувають (навчаються) у освітніх закладах усіх типів на повному державному утриманні, передбачають на одну дитину шкільного віку, зокрема: на строк у 8 років – 1 подушку, на 6 років – 1 ковдру, на 3 роки – 1 пальто, на 1 рік – 7 трусів. Норми забезпечення вихованців дитячих будинків і шкіл-інтернатів, які потребують соціальної підтримки, включають: на 6 років – 1 ковдру, на 10 років – 1 подушку, на 1 рік – 4 трусів та 5 пар шкарпеток.

Уповноваженим скеровано лист Міністру освіти і науки України щодо здійснення аналізу відповідності зазначених норм законодавчому положенню статті 52 Конституції України та їх перегляду.

(d) Порушення права на освіту та розвиток дитини

Одним із основних видів порушень прав дітей у закладах системи інституційного догляду та виховання є недостатньо організований навчальний процес, а також виявлені обставини зарахування дітей, які не мають особливих освітніх потреб, до спеціальних освітніх закладів.

За результатами моніторингових візитів до будинків дитини, до центрів медичної реабілітації та паліативної допомоги дітям встановлено, що дітям, які зараховані до закладів інституційного догляду та виховання системи охорони здоров'я, не створено належних умов для доступу до дошкільної освіти. Виявлені випадки незалучення дітей до освітнього процесу.

Під час моніторингового візиту встановлено, що дев'ятирічний вихованець Х. був влаштований до Будинку дитини у дворічному віці. Попри те, що висновком інклюзивно-ресурсного центру передбачено надання дитині корекційно-педагогічних послуг та здійснення психологічного супроводу, адміністрація закладу повідомила, що дитина не отримувала жодних освітніх послуг на базі Будинку дитини (зокрема занять з практичним психологом), так як, зі слів персоналу, має кардіологічне захворювання (порок серця).

Внаслідок реагування Уповноваженого та направлення подання до Хмельницької обласної військової адміністрації право дитини на освіту та розвиток було поновлене.

У переважній більшості в таких закладах відсутня належним чином організована дошкільна освіта дітей. Відсутня інформація про заплановані заняття, освітні плани, звіти та документи, які підтверджують організацію освітнього процесу у закладах.

В окремих закладах використовуються освітні програми з порушенням вимог щодо їх адаптації до сучасних стандартів дошкільної освіти. Спостерігається відсутність диференціації у плануванні діяльності, що не враховує вікові відмінності, індивідуальні потреби та здібності кожної дитини.

В окремих закладах зафіксовано, що відповідні фахівці надають допомогу іншим дітям, батьки яких звертаються до закладів без влаштування дитини, і лише в перервах між такою діяльністю – дітям зі статусом дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування. У деяких закладах такі посади обіймають працівники за сумісництвом, що призводить до неналежного виконання ними своїх обов'язків у зв'язку з відсутністю необхідного часу для здійснення відповідної професійної діяльності.

Під час моніторингового візиту до Центру медичної реабілітації та паліативної допомоги дітям на Кіровоградщині встановлено, що діти, які мають статус дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, а також влаштовані до закладу на повне державне утримання – взагалі не отримують корекційні та реабілітаційні послуги. Водночас відповідні послуги надавалися виключно дітям, які приходять до Центру у супроводі батьків.

Внаслідок направлення подання Уповноваженого до Кіровоградської обласної військової адміністрації дітям забезпечено надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, а адміністрацію закладу притягнуто до дисциплінарної відповідальності.

Моніторингова група зафіксувала випадки, коли вихованці закладів взагалі не мали підручників і робочих зошитів, обладнаних місць для проведення освітнього процесу.

Для дітей з особливими освітніми потребами в закладах спеціальної освіти існує системна проблема незабезпечення книгами, навчальними матеріалами та спеціалізованим обладнанням. Неналежне забезпечення дітей необхідними ресурсами унеможливорює отримання повноцінних освітніх послуг і негативно впливає на їх подальшу соціальну адаптацію.

Під час моніторингового візиту до Піщанобридської спеціальної школи Кіровоградської обласної ради встановлено, що заклад не забезпечений у повному обсязі підручниками: наявної кількості підручників недостатньо для всіх учнів, через що діти були змушені користуватися застарілими підручниками 1992, 1993, 1997 років видання.

За результатами моніторингового візиту Міністерству освіти і науки України було надано рекомендації щодо вжиття заходів для забезпечення здобувачів освіти і педагогічних працівників підручниками (крім електронних) та посібниками, з урахуванням визначеної потреби. На вимогу Уповноваженого учні закладу освіти забезпечені відповідними підручниками.

У закладах також не створені умови щодо відвідування гуртків і секцій за інтересами. Не приділяється належна увага організації дозвілля, яке відповідає віковим особливостям та інтересам дітей.

(е) Порушення права на охорону здоров'я

Під час здійснення моніторингових візитів зафіксовано порушення права дитини на охорону здоров'я. Медична допомога в інституційних закладах також переважно не забезпечена належним чином, особливо в тих випадках, коли в закладах знаходяться діти, що потребують додаткового та індивідуалізованого догляду.

Серед порушень фіксується надання дітям психофармакологічних препаратів без відстежування змін у поведінці та стані дітей, невиконання призначень профільних лікарів щодо лікування, неотримання належної згоди від законних представників дітей на таке лікування, наявність у закладах протермінованих медичних препаратів.

В окремих випадках перегляд лікування здійснювався на власний розсуд медичним персоналом закладів або за телефонним узгодженням, без консультації відповідного лікаря або спостереження за станом здоров'я дитини.

Під час моніторингового візиту до закладу освіти з пансіоном, члени моніторингової групи отримали скарги дітей на сонливість після приймання ліків, які вони отримують в медичному пункті ліцею. Перевіркою документації встановлено, що молодший медичний персонал здійснював видачу психофармакологічних препаратів дітям протягом двох місяців після закінчення строку дії лікарських призначень, хоча діти повідомляли про погане самопочуття. Зі слів медичного персоналу, призначення ліків здійснювалося ними за телефонним узгодженням із лікарем. Адміністрацією ліцею не було вжито заходів щодо повторного огляду дітей дитячим лікарем-психіатром,

зокрема з метою коригування лікування з урахуванням стану їх здоров'я.

За реагуванням на подання Уповноваженого дітям був забезпечений повторний огляд у дитячого лікаря-психіатра та відкориговано лікування.

У більшості випадків, виявлених під час моніторингу, психотропні препарати зберігались у закладах без належних правових підстав, а медична допомога дітям надавалася закладом попри відсутність відповідної ліцензії на здійснення господарської діяльності з медичної практики.

У комунальному закладі Львівської обласної ради “Навчально-реабілітаційний центр “Мрія” моніторинговою групою виявлено обставини надання дітям рецептурних ліків психофармакологічної групи не лише за відсутності ліцензії для провадження господарської діяльності з медичної практики, але й без відповідних призначень лікаря та згод батьків. Персоналом НРЦ надано пояснення, що видача медикаментів здійснюється за усним проханням батьків, а тривалість видачі лікарських засобів, їх обсяг та дозування визначаються на власний розсуд. Вказані обставини не забезпечують належної реалізації права дитини на охорону здоров'я.

Під час моніторингового візиту до Центру медичної реабілітації та паліативної допомоги дітям виявлено у загальному доступі лікарський засіб із діючою речовиною діазепам, що відноситься до транквілізаторів. Зберігання та ймовірне використання транквілізаторів під час організації лікування дітей здійснювалося без отримання відповідної ліцензії та порушувало вимоги Закону України “Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори” і Порядку провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та контролю за їх обігом. Уповноваженим скеровано подання до Офісу Генерального прокурора щодо неналежної організації лікування дітей.

Встановлено також, що більшість спеціальних шкіл та навчально-реабілітаційних центрів, інших закладів освіти із пансіоном надають медичні послуги дітям без отримання ліцензії на провадження медичної практики, що є порушенням статті 7 Закону України “Про ліцензування видів господарської діяльності”. Виявлено також відсутність договорів із закладами охорони здоров'я на медичне обслуговування; використання психофармакологічних препаратів без належного контролю; практику ініціювання психіатричних оглядів і госпіталізації дітей без достатніх правових підстав; використання

госпіталізації дітей до психіатричних лікарень як інструменту покарання. Надзвичайно важливою є організація забезпечення доступу дітей, які влаштовані до закладів різних форм власності на цілодобове перебування, до послуг системи охорони здоров'я в межах програми медичних гарантій НСЗУ.

Під час моніторингового візиту до Центру медичної реабілітації та паліативної допомоги дітям на Кіровоградщині виявлено факт грубого порушення прав 5-річної дитини з ВІЛ-позитивним статусом та інвалідністю. Малолітньому пацієнту надавався протермінований лікарський засіб, який використовувався для проведення антиретровірусної терапії. Це становило пряму загрозу життю та здоров'ю дитини та могло мати тяжкі наслідки. Після виявлення порушення невідкладно скеровано лист до Кіровоградської обласної військової адміністрації з вимогою відновити життєвонеобхідне лікування дитини. Завдяки втручання Уповноваженого терапію було відновлено наступного ж дня, а схему отримання антиретровірусної терапії відкориговано.

З метою реагування на порушення Уповноважений звернувся до Офісу Генерального прокурора, триває кримінальне провадження. До керівництва закладу та медичного персоналу застосовано дисциплінарні стягнення.

2.3 Щодо порушення прав тимчасово переміщених (евакуйованих) дітей за межі України

За повідомленням Національної соціальної сервісної служби України, 4 811 дітей, зарахованих до закладів інституційного догляду, було тимчасово переміщено (евакуйовано) за період з 24 лютого 2022 року. Станом на 31 грудня 2025 року з вказаної чисельності в Україну повернуто **3 469** дітей, **1 342** дитини продовжують перебувати в тимчасовому переміщенні (евакуації) за межами України.

Результати моніторингових візитів, здійснених у 2025 році, засвідчили, що порушення прав тимчасово переміщених (евакуйованих) дітей, виявлені під час попередніх моніторингових візитів, не були усунуті та є системними. Ідеться, зокрема, про неналежне забезпечення умов проживання та навчання дітей, обмежений доступ до медичних, реабілітаційних, психологічних і соціальних послуг, розділення дітей з родинних груп, обмеження повноважень супроводжуючих осіб та законних представників, а також окремі порушення вимог національного законодавства та міжнародних стандартів.

Під час візиту до Литовської Республіки було виявлено обставини розділення сімейної групи під час тимчасового переміщення (евакуації). Зокрема, одна дитина була евакуйована до м. Вільнюс, а дві інші – до м. Каунас. Отже, діти не мали можливості спілкуватись та підтримувати зв'язок. Така ситуація ускладнила збереження сталих соціальних контактів, що склалися в межах сімейної групи, та негативно вплинула на психологічний стан дітей.

За результатами моніторингового візиту Уповноважений звернувся до Мінсоцполітики з відповідними листами реагування.

Під час моніторингового візиту до Королівства Іспанія було встановлено, що тимчасово переміщені (евакуйовані) діти залишені без супроводу, а відповідні служби у справах дітей не здійснюють належну діяльність щодо їхнього влаштування до сімейних форм виховання. Так, 37 учнів Миколаївської філії Парасковіївської спеціальної школи № 40 Донецької обласної ради, які мають статус дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, понад три роки перебувають в умовах інтернатного закладу. Зазначене порушує право дитини на виховання в умовах, наближених до сімейних.

Уповноваженим направлено звіт за результатами моніторингового візиту до Мінсоцполітики, Держдіти, Нацсоцслужби. Крім того, за зверненням уповноваженого до органів Національної поліції України відкрито кримінальне провадження за статтею 367 ККУ.

Під час моніторингового візиту до Федеративної Республіки Німеччина було встановлено, що у навчально-реабілітаційному центрі № 21 Оболонського району міста Києва було виявлено порушення права дитини на громадянство, яке полягає у бездіяльності з боку уповноважених осіб для отримання дитиною, яка досягла віку 14 років, паспорта громадянина України, а також, у разі потреби, паспорта громадянина України для виїзду за кордон.

За результатами моніторингового візиту Уповноважений надав рекомендації до МЗС, Державної міграційної служби України та Державного підприємства “Документ” для вирішення питання забезпечення отримання тимчасово переміщеними (евакуйованими) дітьми паспортів громадянина України.

Крім того, під час моніторингового візиту до Федеративної Республіки Німеччина були виявлені факти вчинення сексуального насильства відносно дітей з боку інших вихованців, а також приховування вказаних фактів персоналом та керівництвом закладу.

Вказане засвідчує неналежну взаємодію та координацію дій Мінсоцполітики, Держдіти та Нацсоцслужби з ОВА щодо вжиття дієвих заходів із захисту прав дітей, зокрема їх повернення в сімейні форми виховання на безпечні території України.

2.4. Проблеми підопічних спеціалізованих закладів, евакуйованих за кордон

У ході здійснення парламентського контролю Уповноваженим встановлено системні труднощі у забезпеченні доступу до консульських та нотаріальних дій для підопічних спеціалізованих закладів, евакуйованих за кордон у зв'язку з повномасштабною збройною агресією РФ проти України. Йдеться, зокрема, про осіб з інвалідністю, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, а також повнолітніх осіб, які перебували у стаціонарних установах системи соціального захисту.

Чинне законодавство передбачає пільги щодо сплати консульського збору за вчинення нотаріальних дій за кордоном для окремих вразливих категорій осіб. Зокрема, Законом України № 4170-IX від 19 грудня 2024 року було доповнено статтю 38 Закону України «Про нотаріат» положенням, відповідно до якого консульський збір не справляється за засвідчення правильності перекладу українською мовою документів, необхідних для направлення особи на проведення оцінювання повсякденного функціонування. Зазначене нововведення частково врегулювало проблему фінансової доступності нотаріальних дій для евакуйованих підопічних спеціалізованих закладів.

Водночас практика застосування законодавства свідчить, що формальне звільнення від сплати консульського збору не усуває інших істотних бар'єрів доступу до послуг. До таких бар'єрів належать складність процедур, необхідність збирання значної кількості документів тощо.

МЗС у відповідях на звернення Уповноваженого зазначило, що питання спрощення доступу вразливих категорій громадян до консульських та пов'язаних із соціальними виплатами процедур потребує комплексного міжвідомчого врегулювання із широким застосуванням цифрових інструментів. Водночас МЗС вказує, що формування політики у сфері соціального захисту належить до компетенції Мінсоцполітики, яке має ініціювати відповідні законодавчі зміни.

Попри окремі позитивні кроки, станом на кінець звітної періоду комплексного нормативного та інституційного механізму, який би враховував специфічні потреби евакуйованих підопічних спеціалізованих закладів, запроваджено не було. Відсутність узгодженого підходу між органами виконавчої влади призводить до ситуацій, коли особи з найвищим рівнем вразливості залишаються обмеженими у реалізації права на доступ до документів і соціальних гарантій, що створює ризики правової та соціальної ізоляції за кордоном.

3. Забезпечення повернення з-за кордону до України дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування

За даними Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), станом на кінець 2025 року понад третина українських дітей, а саме: 2 589 900 осіб, залишаються вимушено переміщеними внаслідок війни, серед них майже 1 798 900 проживають як біженці за кордоном.¹³

Чутливим питанням в умовах повномасштабної російської збройної агресії залишається повернення до України дітей, відібраних органами влади країни перебування у батьків, родичів або осіб, які є законними представниками дітей.

Переважно органи опіки та піклування за місцем походження дітей в Україні не обізнані щодо факту залишення дітей в іноземних державах без батьківського піклування. Це ускладнює процес повернення дитини до України та може призводити до випадків залишення дитини поза контролем держави.

Постановою Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 за № 569 затверджено Порядок повернення до України позбавлених батьківського піклування дітей, які є громадянами України (далі – Порядок № 569). Зазначений порядок встановлює алгоритм дій щодо повернення з-за кордону дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, або тих, які з різних причин перебувають за межами України.

Пунктом 10 Порядку № 569 встановлено, що повернення дитини до України забезпечується за рахунок видатків державного бюджету, передбачених органам виконавчої влади на відповідний рік.

Водночас під час опрацювання звернень громадян України щодо сприяння у поверненні дітей з-за кордону з'ясовано, що органами виконавчої влади на

¹³ <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/more-third-ukraines-children-remain-displaced-four-years-war-unicef>

відповідний рік не передбачаються кошти з державного бюджету для повернення дітей до України.

Механізм розрахунку видатків на повернення дітей до України і супроводжуючих їх осіб не розроблено, що унеможлиблює належне формування бюджетного запиту з метою включення зазначених видатків до державного бюджету. Отже, органи виконавчої влади не можуть скористатись цим інструментом для реалізації заходів, пов'язаних із поверненням українських дітей з-за кордону.

До Уповноваженого звернулася Подільська районна в місті Києві державна адміністрація з проханням сприяти у повернення з Єгипту трирічного громадянина України.

Хлопчик залишився без батьківського піклування у чужій країні і за рішенням місцевої прокуратури тимчасово був влаштований до сім'ї громадянки України, яка там проживає. На дитину вдома чекала родина.

За результатами злагодженої роботи Уповноваженого працівниками Секретаріату Уповноваженого вжито заходів щодо: пошуку партнерів для забезпечення логістики; повернення хлопчика до родини; виготовлення необхідних документів; опрацювання маршруту повернення дитини до України; сприяння в оформленні опіки над дитиною.

Попри наявні проблеми, в умовах воєнного стану органи опіки та піклування продовжують повертати дітей з інших держав відповідно до Порядку № 569 з використанням альтернативних джерел фінансування.

Наприклад, у Закарпатській області розроблена Регіональна програма забезпечення прав дитини на вихованні у сімейному оточенні на 2026-2030 роки, де встановлено, що з 2026 року передбачаються кошти на повернення до України позбавлених батьківського піклування дітей, які є громадянами України, у розмірі 50 000 грн щомісячно. Так у 2025 році на територію України було повернуто трьох дітей із Закарпатської області, позбавлених батьківського піклування.

До використання місцевих програм як інструменту для здійснення заходів, передбачених Порядком, звертаються і на Вінниччині. У 2025 році до Шпиківської селищної ради Тульчинського району області надійшла інформація про покинуту в пологовому будинку в Польщі дитину, що перебуває під тимчасовою опікою польської родини. ССД вищезгаданої громади здійснюються заходи задля забезпечення законного повернення дитини на територію громади, при цьому жоден із родичів, які перебувають на території громади, не виявив

бажання забрати дитину в родину. З метою повернення дитини селищною радою внесено зміни до програми “Громада заради дітей” на 2024-2028 роки для фінансування заходів відповідно до Порядку № 569.

У Черкаській області в 2025 році заходи з повернення були здійснені за сприяння благодійних організацій і бюджету громад. Так, за даними Черкаської ОВА, у межах Порядку № 569, 4 дитини, які є громадянами України, які залишились без батьківського піклування та перебували на території Республіки Казахстан, були повернуті до Жашківської територіальної громади та були влаштовані до будинку сімейного типу.

Загалом відповідно до даних, наданих обласними та Київською міською військовими адміністраціями, за період з 2022 по 2025 роки в межах Порядку № 569 було повернуто 31 дитину до громад Закарпатської, Запорізької, Київської, Рівненської, Черкаської областей та міста Києва. Водночас, з урахуванням важливості питання повернення кожної української дитини до України, відсутність розробленого механізму видатків на здійснення заходів, передбачених Порядком № 569, призводить до ускладнення процесу повернення та значно обмежує можливість органів опіки та піклування здійснювати заходи в межах вищезгаданого Порядку.

4. Право дитини на освіту

4.1. Ситуація зі станом додержання права дитини на безпечне освітнє середовище

(а) Щодо роботи закладів загальної середньої та дошкільної освіти в умовах збройного конфлікту

Право на освіту, яке гарантується статтею 53 Конституції України та статтею 28 Конвенції про права дитини 1989 року, є одним із фундаментальних прав дитини, яке сприяє реалізації повного розвитку її розумових і фізичних здібностей. Під час повномасштабної збройної агресії РФ проти України забезпечення державою права на освіту та безперервності навчального процесу залишається актуальним питанням.

У 2019 році Україна приєдналась до Декларації про безпеку шкіл (Safe School Declaration) (далі - Декларація), ставши сотою країною, яка підписала цей документ. Цей документ формує низку зобов'язань, які стосуються попередження та реагування на напади, а також питання використання закладів освіти у військових цілях у період збройного конфлікту.

Кабінет Міністрів України розпорядженням від 04 серпня 2021 року № 898-р затвердив план заходів щодо реалізації Декларації про безпеку шкіл, що містить компоненти із заходами щодо впровадження ефективної системи

моніторингу нападів на заклади освіти, захисту закладів освіти від нападів та їх відновлення у разі пошкодження, забезпечення безперервності навчання, системності підходів до захисту освіти в умовах збройного конфлікту.

З початком повномасштабного вторгнення РФ, Україна продемонструвала відданість окремим положенням Декларації, зокрема продовженню освітнього процесу, адаптації освітнього середовища до умов повномасштабної війни, а також інформуванню міжнародних партнерів про атаки на освіту в Україні під час міжнародного збройного конфлікту.

Окремої уваги заслуговують рішення щодо організації освітнього процесу у так званих “підземних школах”. Наприклад, у місті Харкові організовано роботу “метрошкіл” на базі станцій метрополітену, де облаштовано класи для навчання, за якими закріплені заклади середньої освіти. Також прикладом слугує будівництво закладів освіти, які повністю або частково підземні.

Водночас наявні технічні вимоги до приміщень, як і до організації освітнього процесу, не можуть бути застосовані до навчання у так званих “підземних” закладах освіти. Відповідне нормативно-правове регулювання має бути здійснено для вироблення і застосування єдиних підходів до будівництва, облаштування та надання освітніх послуг у таких умовах.

Разом з подоланням викликів воєнного часу, низка зобов’язань щодо безпечності освітнього середовища залишаються нереалізованими або частково реалізованими. Збір даних про напади на заклади освіти зосереджено на пошкодженні інфраструктури без охоплення випадків атак на учасників освітнього процесу, призупинення/відсутності навчання, довготривалих наслідків.

Щодо наявної статистики, то зібрані дані свідчать, що Росія продовжує здійснювати напади на цивільну інфраструктуру, руйнуючи та завдаючи шкоди закладам дошкільної, загальної середньої освіти, фахової передвищої освіти та іншим типам закладів.

За даними ОВА, з початку повномасштабної російської збройної агресії проти України станом на 31.12.2025 внаслідок воєнних дій було зруйновано 397 та пошкоджено 4 010 закладів освіти.

Це ставить під загрозу безпеку життя та здоров’я дітей під час освітнього процесу, що як наслідок, порушує його безперервність. Систематичні руйнування та пошкодження країною-агресором цивільної інфраструктури потребують впровадження механізму, який дозволяє оперативно інформувати про факт пошкодження закладу освіти в умовах збройного конфлікту, що передбачено заходом 2 вищезгаданого Плану.

Більша кількість пошкоджених і зруйнованих закладів освіти спостерігається, насамперед, у тих областях, які межують із районами активних бойових дій, та території, які були тимчасово окуповані Російською Федерацією, – Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Київської, Миколаївської, Сумської, Харківської та Херсонської областей. Зазначене потребує посиленої уваги до облаштування безпечних навчальних просторів у громадах вищезгаданих областей.

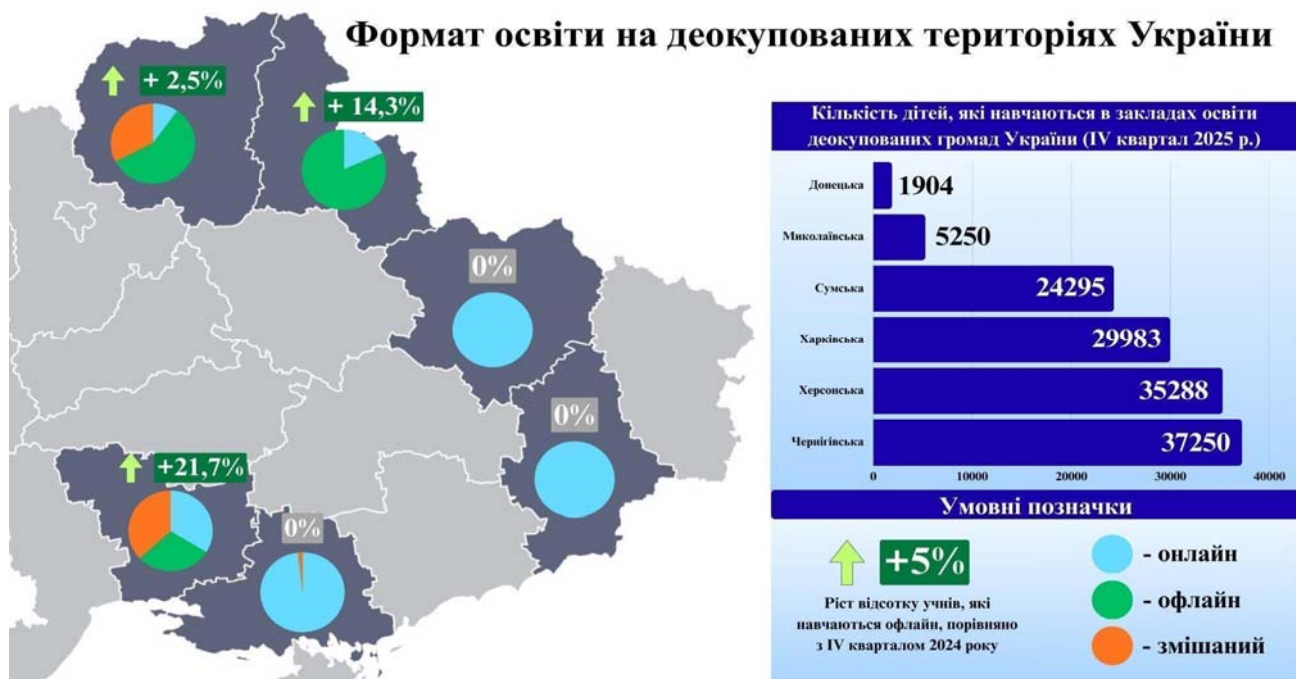
Потреби здобувачів освіти, які пережили напади на школу, або ті, які часто перебувають у тривожних умовах в укриттях під час сповіщень про небезпеку, залишаються неохопленими на належному рівні. Важливо забезпечити безпечні шляхи до школи та належні умови для освітнього процесу дітей відповідно до кількості та їх потреб.

На виконання пункту 11 Плану заходів щодо реалізації Декларації наказом Міністра освіти і науки України від 12.10.2021 за № 1080 утворено Міжвідомчу робочу групу з реалізації Декларації (далі - Група). За період функціонування Групи було проведено лише одну установчу зустріч 03.12.2021 із обговоренням поточного стану захисту освіти від атак на Сході України. Також відсутня в публічному доступі звітна інформація щодо конкретних заходів, вжитих відповідальними суб'єктами для впровадження цілей Декларації.

Активізація діяльності вищезгаданої Групи необхідна для прискорення імплементації цілей Декларації відповідно до Плану заходів та оперативної міжвідомчої взаємодії на пошкодження та руйнування закладів освіти під час збройного конфлікту, посилення безпеки навчального процесу та реагування на випадки заподіяння шкоди учням під час збройного конфлікту.

В умовах воєнного стану на територіях деокупованих територіальних громад запроваджено здебільшого дистанційний та змішаний формат надання освітніх послуг.

Варто відмітити позитивну динаміку співвідношення кількості учнів у закладах середньої освіти, що навчаються в очному, змішаному або дистанційному форматах на території деокупованих громадах України. На схемі нижче зображено співвідношення формату освіти в закладах середньої освіти на деокупованих громадах України:

(b) Психологічна служба та соціально-педагогічний патронаж у системі освіти

Під час здійснення візитів до закладів освіти різних регіонів України систематично виявляються порушення у сфері надання психологічної підтримки, соціально-педагогічного супроводу та попередження насильства.

У значній частині закладів освіти діяльність практичних психологів і соціальних педагогів не відповідає вимогам чинного законодавства та професійним стандартам. Під час моніторингів встановлено, що:

- профілактика булінгу та насильства здебільшого обмежується інформаційними стендами чи поодинокими тренінгами без системності, моніторингу ефективності та звітності;
- не забезпечена міжвідомча координація між психологічною службою, адміністрацією закладу та педагогічними працівниками, що унеможливорює своєчасне виявлення випадків насильства, жорстокого поводження або дискримінації;
- відсутні плани роботи практичного психолога, індивідуальні плани психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами, результати психодіагностики та анкетувань;

- не ведеться документація, передбачена Положенням про психологічну службу у системі освіти України, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 22 травня 2018 року № 509;

- робота з дітьми з особливими освітніми потребами частково охоплює потреби дитини, відсутній індивідуальний підхід, не розробляються або не виконуються індивідуальні програми розвитку;

- відсутні індивідуальні робочі місця практичних психологів та соціальних педагогів.

Також часто фіксується відсутність затверджених внутрішніх документів, зокрема Положення про запобігання та протидію насильству, механізмів реагування на випадки булінгу та насильства, а також відсутність анонімних каналів повідомлення про такі випадки.

Результати моніторингових візитів до закладів загальної середньої освіти засвідчили неналежне функціонування психологічної служби в закладах освіти. Недостатній рівень психологічного супроводу, відсутність превентивної роботи та документального забезпечення діяльності психологічної служби у закладах освіти зумовлює порушення права дитини на психічне здоров'я, не забезпечує вимог безпечного освітнього середовища та належного захисту від усіх форм насильства.

Слід зауважити, що відповідно до Типових штатних нормативів закладів загальної середньої освіти, у сільських закладах освіти при кількості до 99 учнів передбачено лише 0,25 ставки психолога, а при 300 учнях – 1 ставка. У містах аналогічні норми передбачають 0,5 ставки до 499 учнів та 1 ставку лише при 700 учнях.

Таке співвідношення фактично створює критичне перевантаження при зростанні чисельності учнів, обмежує можливості практичних психологів забезпечувати системну роботу з профілактики булінгу, індивідуальний супровід дітей та надання психологічної підтримки. Вказане обумовлює потребу в перегляді нормативів і зменшення затвердженої мінімальної кількості учнів.

(с) Порушення права дитини на повагу до гідності дитини та захист від жорстокого поводження та насильства учасників освітнього процесу

У фокусі уваги Секретаріату Уповноваженого перебуває питання захисту дітей від усіх форм насильства, включаючи відповідний контроль щодо учасників освітнього процесу. Зокрема, у 2025 році до Уповноваженого надійшло **191** звернення стосовно випадків булінгу. Порівняно із 2024 роком, кількість таких звернень до Уповноваженого стосовно випадків булінгу зросла на 55%.

За реагуванням Уповноваженого щодо випадків булінгу учасників освітнього процесу правоохоронними органами було відкрито 12 кримінальних проваджень за фактами нанесення умисних легких, середніх та тяжких тілесних ушкоджень, побойів та мордування, неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей, зґвалтування, порушення недоторканності приватного життя.

Важливим аспектом захисту учасників освітнього процесу від насильства та жорстокого поводження, зокрема булінгу (цькування), є запровадження у КУпАП адміністративної відповідальності за випадки насильства та жорстокого поводження, які не підпадають під кримінальну відповідальність, а також приведення визначень терміну “булінг (цькування)” у КУпАП, Законі України “Про охорону дитинства” та Порядку реагування на випадки булінгу (цькування), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 № 1646 до єдиного змісту, що забезпечить усунення розбіжностей і однаковий правовий підхід до реагування на такі випадки.

За даними НПУ, у 2025 році було складено **285** протоколів про адміністративне правопорушення, передбачених статтею 173⁴ КУпАП стосовно **248** осіб. Судами було розглянуто **213** справ стосовно вчинення булінгу. Водночас варто зауважити, що судові справи про булінг закриваються судами у зв'язку із закінченням строків накладення адміністративного стягнення, адже спливає встановлений законодавством період, протягом якого особу (кривдника) можна притягнути до адміністративної відповідальності. Зазначене призводить до уникнення відповідальності кривдників та створює передумови для порушень.

Окремо слід зауважити, що внаслідок розгляду Уповноваженим звернень громадян в контексті відповідальності за булінг та насильство щодо дітей, уповноваженими суб'єктами було складено протоколи про адміністративне правопорушення стосовно **22** осіб (у тому числі 2 дітей). При цьому оскаржувані дії органами НПУ були кваліфіковані не лише як булінг. Зокрема, складені протоколи за фактами дрібного хуліганства, невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей. Також застосовано дисциплінарні стягнення до **34** осіб, зокрема у вигляді догани до **21** особи (у тому числі до 3 поліцейських) та висловлено попередження 4 особам, а 3 осіб було звільнено із займаних посад за результатами реагування Уповноваженого.

До Уповноваженого звернулася мешканка Черкаської області. У заяві вона просила захисту для своєї дитини з особливими освітніми потребами, яка потребує інклюзивного середовища, але зіткнулася з негідним ставленням з боку вчителя в закладі загальної середньої освіти.

Під час провадження з'ясувалося, що комісія з розгляду випадків булінгу підтвердила факти цькування.

Отриману інформацію в межах здійснення провадження Уповноваженого було скеровано до правоохоронних органів. Працівники поліції склали щодо вчителя протокол про адміністративне правопорушення у зв'язку з вчиненням булінгу стосовно дитини та скерували матеріали до суду. За результатами розгляду справи суд визнав учителя винним у вчиненні адміністративного правопорушення.

Окремо можна зауважити, що керівником закладу освіти до вчителя було застосовано дисциплінарне стягнення у вигляді догани. Наразі вчителя звільнено з посади.

Щодо тенденцій у сфері описаних порушень прав учасників освітнього процесу, МОН повідомлено, що збір та узагальнення кількості випадків булінгу в закладах освіти не здійснюється. Водночас зростання кількості випадків булінгу серед дітей у закладах освіти може свідчити про недостатню ефективність заходів реагування з боку адміністрацій закладів освіти, уповноважених підрозділів НПУ та відповідних органів управління освітою за місцем розташування закладу, а також МОН як центрального органу виконавчої влади.

Зростання кількості звернень до Уповноваженого щодо булінгу серед учасників освітнього процесу не обов'язково свідчить про фактичне збільшення таких випадків. Водночас результати аналізу опрацювання зазначених звернень дають підстави стверджувати про системні порушення вимог Порядку реагування на випадки булінгу (цькування), затвердженого наказом МОН від 28.12.2019 № 1646. Вказане обумовлює необхідність у запровадженні органу, уповноваженого здійснювати контроль за дотриманням вимог суб'єктами реагування.

Доцільним є подальше проведення систематичної інформаційної роботи, просвіти, тренінгів та навчань для формування навичок реагування на випадки булінгу всіх суб'єктів, які зобов'язані реагувати. Також окремим завданням є формування нульової толерантності до явища булінгу усіх учасників освітнього процесу, зазначених у Національній стратегії захисту прав дитини у сфері юстиції на період до 2028 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.07.2025 № 708-р.

До Уповноваженого звернувся батько п'ятирічного хлопчика щодо порушення прав дитини в закладі дошкільної освіти. Щодня, забираючи сина із закладу дошкільної освіти, батьки помічали нові синці й усе сильніше небажання дитини повертатися туди, де мали б панувати турбота й безпека.

Під час здійснення провадження Уповноваженого з'ясувалося, що вихователь не лише упереджено ставиться до хлопчика, а й підбурює інших дітей бити його. Комісією з розгляду випадку булінгу було зафіксовано ознаки булінгу. До працівниці було застосовано дисциплінарне стягнення у вигляді догани. В подальшому вихователя звільнено з посади. Крім того, у роботі керівника закладу освіти виявлено порушення щодо забезпечення роботи комісії, за це йому також оголошено догану.

(d) Порушення права дитини на захист персональних даних у діяльності закладів освіти

Секретаріатом Уповноваженого за результатами здійснення **107** безвиїзних моніторингових візитів засвідчено системне порушення права дитини на захист персональних даних від незаконної обробки з боку закладів загальної середньої освіти. Зокрема з'ясовано, що заклади освіти під час організації своєї діяльності забезпечували оприлюднення внутрішніх документів (наказів, розпоряджень, службових записок, а також публічних звітів та оголошень, які містили надмірну сукупність чутливої інформації – прізвищ та імен дітей, дати народження, адреси проживання, інформації про належність дітей до сімей військовослужбовців.

Під час безвиїзних моніторингових візитів з'ясовано, що 107 закладів загальної середньої освіти у відкритому доступі опублікували відомості, які мали надмірну сукупність персональних даних учнів. Такий обсяг оприлюднених даних є невиправданим та не відповідає визначенню законодавством цілям їх поширення. В умовах воєнного стану неконтрольоване розміщення подібної інформації створює додаткові ризики для безпеки дітей і може призвести до фактичного порушення їхніх прав та інтересів.

За результатами реагування Уповноваженого заклади освіти усунули виявлені порушення: надмірно оприлюднені персональні дані були видалені, доступ до чутливої інформації обмежено. У такий спосіб поновлено права 4 070 дітей та забезпечено приведення практик обробки персональних даних у відповідність до вимог законодавства.

4.2. Порухення прав дитини з особливими освітніми потребами на освіту

Забезпечення права дитини з особливими освітніми потребами на освіту є одним із ключових обов'язків держави та основою формування інклюзивного та рівного освітнього середовища.

За повідомленням МОН, наразі функціонує **723** ІРЦ. До таких центрів за 2024 рік було подано **83 552** заяви та створено **82 500** висновків. Водночас за 2025 рік подано **86 760** заяв та створено **84 894** висновки. Наведене свідчить про підвищення потреби у комплексній психолого-педагогічній оцінці розвитку дітей. Збільшення кількості заяв у 2025 році, порівняно з 2024 роком, вказує на актуалізацію ролі ІРЦ у системі підтримки дітей з особливими освітніми потребами.

Враховуючи, що до Уповноваженого продовжують надходити звернення щодо порушення права дитини з особливими освітніми потребами на освіту, було скеровано запит до МОН з метою отримання узагальненої інформації про кількість дітей з особливими освітніми потребами, кількість фахівців, які працюють з такими дітьми.

Із відповіді вбачається, що кількість дітей з особливими освітніми потребами становить **136 871** (ЗДО – **72 392**; ЗЗСО – **64 479**), тоді як кількість фахівців, які здійснюють освітній та психолого-педагогічний супровід таких дітей, налічує **42 123** (ЗДО – **0**; ЗЗСО – **42 123**). Водночас інформація щодо асистента дитини відсутня.

Під час здійснення моніторингових візитів з метою з'ясування стану додержання прав дітей з особливими освітніми потребами з'ясовано, що не всі заклади освіти використовують висновки комплексних психолого-педагогічних оцінок розвитку дітей. Відсутність висновків може свідчити про неврахування особливостей та динаміки розвитку дітей, особливостей засвоєння освітньої програми (її окремих освітніх компонентів), потреби в індивідуальному навчальному плані, адаптації/модифікації змісту навчальних предметів (інтегрованих курсів), надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг (допомоги), яких потребують учні з особливими освітніми потребами.

Типовим недоліком у діяльності закладів спеціальної освіти є відсутність індивідуальної програми розвитку для кожного учня або формальне їх заповнення. Зокрема, індивідуальні програми розвитку учнів, як правило, не містять повної інформації.

Існує проблема незалучення та належної організації діяльності фахівців, які можуть надавати індивідуальну підтримку дітям з особливими освітніми потребами, зокрема логопедів, психологів та корекційних педагогів. Наведене

свідчить про відсутність належного кадрового забезпечення для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в системі освіти.

З метою аналізу динаміки чисельності студентів, які здобувають освіту за спеціальністю 016 “Спеціальна освіта”, а також кількості випускників за цією спеціальністю, що безпосередньо впливає на рівень кадрового забезпечення закладів освіти та систему надання підтримки дітям з особливими освітніми потребами, було здійснено відповідний аналіз показників за 2024-2025 роки відповідно до наданої інформації МОН.

Так кількість ЗВО, що здійснюють підготовку фахівців за спеціальністю 016 “Спеціальна освіта” – 44. Наразі у ЗВО за спеціальністю “Спеціальна освіта” (магістр, бакалавр) здобувають освіту **7 601** студент, із них за державним замовленням – **2 773** студента. Водночас кількість випускників ЗВО за 2025 рік, які здобули вищу освіту за спеціальністю “Спеціальна освіта,” – **2 932** студента.

Це свідчить про обмежені можливості кадрового забезпечення системи спеціальної та інклюзивної освіти. Попри значну кількість ЗВО, що здійснюють підготовку за спеціальністю 016 “Спеціальна освіта”, чисельність студентів і випускників не повною мірою відповідає потребам закладів освіти та системи підтримки дітей з особливими освітніми потребами. Отримані дані актуалізують необхідність посилення державної підтримки підготовки таких фахівців і вдосконалення кадрової політики у сфері освіти.

До Уповноваженого звернулася мешканка Закарпатської області щодо ймовірного порушення права дитини з особливими освітніми потребами на здобуття освіти в ліцеї у зв'язку з відсутністю асистента дитини та асистента вчителя.

Під час розгляду звернення було скеровано запити до засновника закладу освіти. Як результат, дитину забезпечено асистентом, який здійснює соціальний супровід, а також у закладі освіти працює асистент учителя, який допомагає в організації освітнього процесу, адаптації навчальних матеріалів і спостерігає за розвитком дитини.

5. Право дитини на охорону здоров'я

Право дитини на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування гарантовано Конституцією України, зокрема статтею 49, а також статтею 24 Конвенції про права дитини 1989 року.

Доступ до медичних послуг є однією із базових потреб, яку необхідно забезпечити в громадах, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України. За інформацією МОЗ, станом на 01.12.2025 підтверджено пошкодження або

руйнування **2 535** об'єктів у складі **816** медичних закладів. Загалом, внаслідок обстрілів, повністю зруйновано **327** об'єктів у складі **125** закладів охорони здоров'я. Найбільше постраждали медичні установи Донецької, Харківської, Дніпропетровської, Херсонської, Запорізької та Луганської областей.

Від початку повномасштабного вторгнення також знищено 280 автомобілів екстреної медичної допомоги, 170 пошкоджено, 80 – захоплено російськими військами.

Медична допомога надається на 1 532 об'єктах, ще 185 працюють частково, 232 заклади евакуйовано, 572 об'єкти не функціонують. При цьому, незважаючи на щоденні загрози, відновлення медичних закладів триває, уже відбудовано 700 об'єктів, ще 323 – частково відновлені. Водночас повторно постраждали 59 об'єктів, які були відновлені.

5.1. Забезпечення дітей з орфаними захворюваннями необхідними медикаментами та дієтичним харчуванням

Наразі питання забезпечення дітей, які хворіють на рідкісні (орфанні) захворювання, необхідними лікарськими засобами та дієтичним харчуванням потребує додаткової уваги, зважаючи на зростання кількості дітей, які хворіють на рідкісні орфанні захворювання, у 2025 році в порівнянні з 2024 роком, що було повідомлено МОЗ у відповідь на запити.

Враховуючи кількість випадків захворювання дітей на рідкісні орфанні захворювання та складність у їх лікуванні, виникає необхідність збільшення фінансування з державного бюджету на покриття витрат медичних закладів, які спеціалізуються на наданні відповідної кваліфікованої медичної допомоги таким дітям.

До Уповноваженого надходять звернення від батьків дітей, які хворіють на рідкісні (орфанні) захворювання, щодо порушення їхнього права на належну та своєчасну медичну допомогу у зв'язку із неможливістю отримувати безоплатно дороговартісні лікарські засоби, які є життєво необхідними для лікування дитини, а також дієтичного харчування. Застосування інших препаратів, які мають аналогічну діючу речовину, не дають терапевтичного ефекту у зв'язку із специфікою перебігу рідкісних (орфаних) захворювань.

Оскільки проблему забезпечення таких дітей відповідними ліками МОЗ не вирішено, батьки змушені виїжджати до спеціалізованих клінік за кордон для лікування своїх дітей.

Крім того, оскільки лікарські засоби, які дають терапевтичний ефект, не внесено до Національного переліку лікарських засобів та до Реєстру оптово-відпускних цін на лікарські засоби, це унеможливорює їхню закупівлю коштами місцевих бюджетів.

Слід зауважити, що лікарські засоби та харчові продукти, внесені до Національного переліку лікарських засобів, повинні закуповуватись за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. Утім потреби дітей, які хворіють на рідкісні (орфанні) захворювання, не забезпечуються у повному обсязі.

До Уповноваженого звернулася заявниця щодо порушення права її дитини, яка хворіє на рідкісне орфанне захворювання, на необхідну медичну допомогу. У зверненні заявниця повідомила, що життєво необхідний медичний препарат для лікування дитини неможливо отримати в закладі охорони здоров'я.

Заявниця повідомила, що її дитині відмовлено у забезпеченні необхідними ліками за рахунок бюджетних коштів в межах фінансування територіальної громади, оскільки медичний препарат, який призначається при лікуванні захворювання, не внесений до переліку основних лікарських засобів, затверджених постановою КМУ від 25.03.2009 № 333.

У межах здійснення провадження Уповноваженим з'ясовано, що заклади охорони здоров'я можуть здійснювати закупівлі лікарських засобів, що в установленому законом порядку зареєстровані в Україні, але не внесені до вказаного Переліку, у разі, якщо необхідний медичний препарат включений, зокрема до клінічних протоколів, затверджених Міністерством охорони здоров'я. Оскільки клінічний протокол лікування захворювання дитини заявниці був затверджений наказом МОЗ, це зумовило можливість закупити необхідний медичний препарат дитині за кошти місцевих бюджетів.

За результатами реагування Уповноваженого в бюджеті однієї з територіальних громад Дніпропетровської області передбачено та виділено кошти на медикаменти для забезпечення хворих на орфанні захворювання у розмірі 11,47 млн з міського бюджету на 2025 рік, зокрема і щодо того медикаменту, якого потребувала дитина заявниці.

Також актуальним залишається питання щодо забезпечення дієтичним харчуванням дітей, які хворіють на рідкісні (орфанні) захворювання. Під час здійснення проваджень за зверненнями громадян було встановлено, що батьки вимушено закуповують спеціальне дієтичне харчування для своїх дітей власним коштом.

Обсягів спеціального харчування, що закуповується державним коштом, не вистачає для забезпечення потреб дітей у повному обсязі.

Для вирішення питання захисту права дітей на охорону здоров'я та медичну допомогу Уповноважений рекомендував МОЗ забезпечити запровадження

ведення й узагальнення кількісних показників щодо дітей, які хворіють на рідкісні (орфанні) захворювання, та їх потреби у спеціальному дієтичному харчуванні та лікарських засобах.

5.2. Право дітей на отримання психіатричної допомоги

Попри задекларований курс на реформування системи психіатричної допомоги, зокрема її гуманізацію та орієнтацію на дотримання прав людини і прав дитини, результати моніторингових візитів свідчать про збереження системних порушень у діяльності закладів із надання психіатричної допомоги.

Найбільш поширеними порушеннями у діяльності таких закладів є необґрунтоване та тривале застосування фізичного обмеження (фіксації), фактична ізоляція дітей у палатах, позбавлення можливості користуватися мобільним телефоном (іншими засобами комунікації) без належних медичних показань, рішень лікаря-психіатра, документального оформлення та інформування законних представників дитини.

Секретаріатом Уповноваженого отримано скарги дітей щодо поміщення їх до закладів з надання психіатричної допомоги необґрунтовано – у вигляді покарання. Моніторинги підтвердили, що описи психічного стану осіб, викладені при первинному огляді та щоденниках лікарського спостереження, не містять клінічних симптомів і проявів психічних розладів, які можуть бути підставою для надання стаціонарної психіатричної допомоги.

Для прикладу, під час відвідування Львівської обласної клінічної психіатричної лікарні встановлено, що у 92 випадках госпіталізація вихованців закладів інституційного догляду та виховання здійснювалася без дотримання вимог законодавства, а психіатрична допомога повинна була надаватися без поміщення дітей до психіатричної лікарні.

Аналогічні порушення виявлено під час відвідування Тернопільської обласної психоневрологічної лікарні. Зокрема, аналогічні порушення виявлені в 97 випадках госпіталізацій вихованців закладів інституційного догляду та виховання. Також зафіксовано більше 30 випадків поміщення дітей до вказаного закладу без належної згоди на госпіталізацію.

За кожним із виявлених випадків було скеровано заяву про вчинення кримінальних правопорушень, ініційовано проведення службових розслідувань, а також скеровано акти реагування та рекомендації до Міністерства охорони здоров'я, обласних військових адміністрацій.

З метою реагування на вказані порушення Урядом прийнято рішення щодо надання за фінансування НСЗУ стаціонарної психіатричної допомоги дітям лише в багатопрофільних дитячих лікарнях – з метою зменшення ризику стигматизації дитини, більш комплексного характеру надання послуг.

Натомість результати подальших моніторингових візитів, здійснених до новостворених психіатричних відділень, свідчать, що перенесення психіатричної допомоги до багатопрофільних дитячих закладів саме по собі не усунуло системні порушення.

Найбільш поширеними проблемами залишаються: відсутність належного контролю за правовими та медичними підставами госпіталізації дітей; прийняття рішень про госпіталізацію та застосування обмежувальних заходів без участі лікаря-психіатра; формальний або фіктивний характер отримання добровільної згоди; необґрунтоване та тривале застосування фізичного обмеження (фіксації) без медичних показань, документального оформлення та інформування законних представників дитини; перекладання ключових рішень на середній і молодший медичний персонал, що суперечить вимогам законодавства та міжнародним стандартам у сфері прав дитини.

Окреме занепокоєння викликає формальний контроль за підставами госпіталізації дітей до психіатричних відділень, а також перекладання ключових рішень щодо застосування обмежувальних заходів на середній або молодший медичний персонал, що суперечить вимогам чинного законодавства та міжнародним стандартам. Госпіталізацію дітей до закладів із надання психіатричної допомоги, у більшості виявлених випадків, проводиться без участі лікаря-психіатра, у той час, як законодавством чітко визначено, що рішення про госпіталізацію до психіатричного закладу має ухвалювати виключно лікар-психіатр.

Моніторинговою групою виявлено дитину К., 2009 року народження, у зачиненій палаті психіатричного відділення комунального некомерційного підприємства “Обласна клінічна дитяча лікарня Кіровоградської обласної ради”, з обмеженням свободи пересування та вилученням особистого мобільного телефону.

Госпіталізацію дитини проведено без участі лікаря-психіатра. Форми усвідомленої згоди на психіатричний огляд та госпіталізацію були складені неналежно та взагалі відбиралися медичною сестрою, а не лікарем. При цьому медична документація містила формальні посилання на агресивну поведінку дитини, однак опис психічного стану не фіксував клінічних симптомів, які могли б бути підставою для стаціонарної психіатричної допомоги. Дитину було доставлено до закладу в супроводі психолога та працівників патрульної поліції після конфлікту з персоналом спеціальної школи, де вона перебувала.

Фактично госпіталізація дитини стала реакцією на конфліктну поведінку, а не на стан психічного здоров'я.

Керівником моніторингової групи поінформовано органи національної поліції та службу у справах дітей, зафіксовано відсутність згоди дитини на отримання психіатричної допомоги, проведено оцінку рівня її безпеки та того ж дня переміщено із психіатричної лікарні до закладу соціально-психологічної реабілітації.

З огляду на викладене, застосування фізичного обмеження до дітей у закладах охорони здоров'я, особливо коли вказані заходи здійснюються без забезпечення постійного нагляду кваліфікованого медичного персоналу та без фіксації у медичній документації (зокрема, зазначення часу застосування, причин і наслідків фіксації), може бути розцінене як прояв жорстокого поводження з дитиною у статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Моніторинговою групою встановлено факти неправомірного поводження з дітьми з боку працівників закладу, зокрема застосування фізичного обмеження (фіксації) без належних правових і медичних підстав. Зокрема, дитина була виявлена прив'язаною тканинним ремнем до стільця для годування, а згодом – поміщена та зафіксована в автокріслі. Вказані засоби застосовувалися персоналом не для тимчасового перебування дітей на час годування або транспортування, а безпосередньо для тривалого перебування дітей.

При цьому аналіз медичної документації дітей не підтвердив наявності підстав для застосування фізичного обмеження, зокрема вчинення дітьми дій, які могли б становити безпосередню небезпеку для них самих або інших осіб. Крім того, не виявлено записів про попередній огляд дітей лікарем, у тому числі лікарем-психіатром, надання їм медичної допомоги або застосування альтернативних, менш обмежувальних, заходів. Протоколи застосування фізичного обмеження (фіксації) відсутні, що свідчить про грубе порушення встановленої процедури та створення ризиків для життя, здоров'я та гідності дітей.

Під час моніторингового візиту виявлено грубе порушення прав неповнолітньої пацієнтки, доставленої до дитячого психіатричного відділення в нічний час у стані наркотичного сп'яніння. Замість належної оцінки стану та

надання медичної допомоги до дитини було застосовано фізичне обмеження (фіксацію), яке фактично тривало протягом майже всього періоду її перебування у закладі. Рішення щодо безперервної фіксації, а також факти застосування фізичної сили до дитини (удари, штовхання, притискання подушки до обличчя) створювали реальну загрозу її життю та здоров'ю.

Лише внаслідок втручання моніторингової групи було повідомлено органи НПУ та розпочато досудове розслідування. За результатами розслідування відомості внесено до ЄРДР за частиною першою статті 127 Кримінального кодексу України (катування).

Європейський комітет з питань запобігання катуванням (далі – Комітет) неодноразово наголошував на недопущенні застосування фіксації щодо неповнолітніх. Зокрема, у рекомендаціях, наданих Урядом Естонської Республіки (CPT/Inf (2024) 27), Комітет зазначає, що до пацієнтів-підлітків, в принципі, не повинні застосовуватися засоби примусової фіксації. Комітет також вказує, що в екстремальних випадках, коли необхідно втрутитися фізично, щоб уникнути заподіяння шкоди собі або іншим, кращим втручанням є використання ручного утримання (тобто утримання пацієнта персоналом, доки він не заспокоїться). Аналогічного змісту висновки Комітету були надані Урядом Республіки Північна Македонія (CPT/Inf (2024) 17) щодо необхідності припинення застосування запобіжного заходу у вигляді фіксації до ліжка з ремнями до збуджених неповнолітніх, які перебувають у психіатричних закладах.

Уповноваженим внесено подання до Міністерства охорони здоров'я України із вимогою щодо внесення змін до Наказу Міністерства охорони здоров'я України 24.03.2016 № 240, з метою заборони застосування фізичного обмеження (фіксації) до дітей, у тому числі малолітніх.

6. Право дитини на соціальний захист

До Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини впродовж 2025 року надійшло **171** звернення щодо порушення права дитини та родин на належний соціальний захист (за **84** зверненнями відкрито провадження Уповноваженого, із яких поновлено **24** сім'ям право на соціальний захист з боку держави).

Протягом 2025 року серед важливих питань, з якими зверталися громадяни до Уповноваженого, наявне питання суттєвих затримок та відсутності рішень щодо виплати державної допомоги сім'ям із дітьми, що призводить до порушення в подальшому права дитини на належний соціальний захист з боку держави.

Це пов'язано із рішенням Уряду щодо зміни адміністрування соціальних виплат та державної допомоги, що раніше опрацьовувалися органами соціального захисту населення в громадах. Так, відповідно до Постанов Кабінету Міністрів України від 11.06.2025 № 695 “Деякі питання надання окремих видів державної соціальної допомоги Пенсійним фондом України”, від 23.06.2025 № 766 “Про реалізацію експериментального проєкту щодо централізації механізму виплати деяких державних допомог”, від 25.06.2025 № 765 “Деякі питання призначення та виплати державних соціальних допомог, соціальних стипендій органами Пенсійного фонду України”, з 01.07.2025 Пенсійний фонд України розпочав адміністрування державних соціальних допомог, що надаються за державний кошт.¹⁴

Мінсоцполітики при передачі адміністрування публічно повідомило про намір здійснення операцій щодо нарахування виплат у передбачені законом строки. Водночас з отриманням ПФУ широких повноважень у сфері надання державної допомоги та соціальних виплат почали надходити звернення до Уповноваженого щодо призупинення виплат та інших порушень прав громадян у відповідній сфері.

Не була здійснена належним чином комунікаційна робота щодо зміни адміністрування виплат державної допомоги та зміни соціальних виплат ПФУ та Мінсоцполітики, що призводило до нерозуміння громадянами форми подання заяв, переліку необхідних документів, строків, місць подачі.

Зокрема, порушення права батьків, опікунів/піклувальників дітей, інших законних представників на одержання державної соціальної допомоги актуалізувалися з 01.07.2025, коли ПФУ не було продовжено виплату державної допомоги, яка до 30.06.2025 здійснювалася структурними підрозділами з питань соціального захисту населення районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад.

За кожним зі звернень до ПФУ та його територіальних підрозділів Секретаріатом Уповноваженого були надіслані запити щодо здійснення відповідних перевірок та вжиття заходів реагування, спрямовані на забезпечення права сімей з дітьми на належний соціальний захист.

У зв'язку із зазначеним, Секретаріатом Уповноваженого було направлено запит до Мінсоцполітики з проханням забезпечити продовження виплати державних допомог, які не виплачуються одержувачам, надати інформаційну, консультативну допомогу та забезпечити соціальний супровід одержувачів державної допомоги, зокрема, стосовно оформлення документів.

¹⁴ <https://www.msp.gov.ua/press-center/news/vsi-vyplaty-sotsialnykh-dopomoh-budut-zdiysneni-vchasno-v-stroky-vyznacheni-zakonodavstvom>

Утім запит не було розглянуто об'єктивно, а лише надано копії коротких відповідей від обласних державних адміністрацій без здійснення необхідної аналітичної роботи та вжиття заходів реагування для вирішення проблеми.

Мінсоцполітики наразі поінформовано, що обласним державним адміністраціям спільно з ПФУ доручено вжити заходів щодо контролю за виплатою державних соціальних допомог, спрямовані на дотримання прав дитини. Зазначене питання продовжує перебувати на контролі Уповноваженого, заходи у межах проваджень, відкритих за зверненнями громадян, вживаються.

У 2025 році до Уповноваженого звернулася мешканка Одеської області щодо порушення її права на отримання різних видів соціальної допомоги.

Дитячий будинок сімейного типу, у якому виховується 10 дітей-вихованців, внаслідок збройної агресії РФ був переміщений з Луганської області. Через порушення строків розгляду звернення заявниці щодо призначення гарантованих державою соціальних виплат, її родина була позбавлена права на належний соціальний захист.

З метою поновлення права сім'ї з дітьми на соціальні державні допомоги Уповноваженим було скеровано запит до Національної соціальної сервісної служби України для з'ясування обставин ситуації, що склалася.

Як результат, за реагування Уповноваженого громадянці призначено та виплачено допомогу на проживання внутрішньо переміщеним особам і державну соціальну допомогу на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та грошове забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам у повному обсязі.

Завдяки вжитим заходам поновлено право сім'ї з дітьми, які є внутрішньо переміщеними особами, на належний соціальний захист з боку держави.

До Уповноваженого звернувся громадянин К. щодо порушення права його дочки на соціальний захист з боку держави. За твердженням заявника, ще в травні 2025 року його дружиною було подано заяву для призначення державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю. Утім зазначеної допомоги дружина заявника не отримувала, оскільки територіальними органами Пенсійного фонду України понад шість місяців не було опрацьовано заяву та документи, подані для призначення допомоги, та не було прийнято відповідного рішення.

У межах здійснення провадження було направлено запит до Пенсійного фонду України з проханням здійснити перевірку фактів, наведених заявником

у зверненні, та за результатами вжити визначених законодавством заходів реагування.

Головним управлінням Пенсійного фонду України в м. Києві у відповідь на запит поінформовано, що дружині заявника призначено державну допомогу на період двох років.

Також Головним управлінням поінформовано, що кошти державної допомоги за період семи місяців було перераховано на особистий рахунок дружини заявника, відкритий у банківській установі.

Іншою проблемою стала втрата чинності Постанови КМУ від 07.03.2022 за № 214 “Деякі питання надання державної соціальної допомоги та пільг на період введення воєнного стану”, якою було передбачено здійснення нарахування та виплата допомоги на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування. Вищезгаданою Постановою передбачено, що у разі, якщо до 1 листопада 2025 року отримувач допомоги не здійснив ідентифікацію, то нарахування такої державної соціальної допомоги буде здійснюватись без проведення її виплати.

Проте роз'яснювальна робота територіальними підрозділами ПФУ або самим ПФУ або підрозділами соціального захисту населення, Мінсоцполітики не здійснювалася.

Відтак законні представники дітей не були обізнані про необхідність прибуття до органів ПФУ для проходження ідентифікації особи до 01 листопада 2025 року.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Кабінету Міністрів України:

забезпечити внесення змін/розробити і прийняти у разі необхідності нові підзаконні нормативно-правові акти з метою приведення їх у відповідність до Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питань проведення евакуації, розміщення та життєзабезпечення евакуйованого населення, забезпечення захисту дітей, які перебувають у населених пунктах, розташованих на територіях активних та можливих воєнних (бойових) дій” з метою врегулювання питань обов’язкової евакуації у примусовий спосіб без згоди законних представників дітей;

запровадити протягом 2026 року державний стандарт якості для засобів індивідуального захисту дитини (бронежилетів, шоломів), що використовуються під час евакуаційних заходів;

вжити заходів щодо врегулювання питання забезпечення засобами індивідуального захисту дітей віком до 4 років під час організації заходів щодо їх подальшої евакуації;

розробити механізм інформування підрозділами, які беруть участь у бойових діях на лінії бойового зіткнення, органів Національної поліції України і органів опіки та піклування про дітей, виявлених у зонах активних бойових дій з метою їхньої подальшої негайної евакуації;

схвалити проєкт Закону України “Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів щодо правосуддя, дружнього до дитини”, який розроблено на виконання заходу 2 розділу “Забезпечення захисту прав дітей та принципів правосуддя, дружнього до дитини” сфери 3.5 Дорожньої карти з питань верховенства права, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 травня 2025 року № 475-р;

забезпечити контроль за використанням відповідними розпорядниками субвенції на реалізацію публічного інвестиційного проєкту на облаштування безпечних умов (облаштування укриттів) у закладах, що надають загальну середню освіту, зокрема військових (військово-морських, військово-спортивних) ліцєях, ліцєях із посиленою військово-фізичною підготовкою, та у закладах дошкільної освіти, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 28 квітня 2023 р. № 419 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 26 грудня 2025 року № 1793);

розробити та затвердити державну цільову програму відновлення та безпеки освітньої інфраструктури, яка передбачатиме поетапне повернення до очної форми навчання з урахуванням безпекової ситуації, рівня мінної небезпеки та технічного стану закладів освіти;

розробити і впровадити стандарти здійснення освітнього процесу, а також технічні вимоги до приміщень так званих “підземних” закладів освіти;

забезпечити розроблення механізму виділення коштів органам виконавчої влади на здійснення заходів щодо повернення дітей, які є громадянами України, відповідно до Порядку повернення до України позбавлених батьківського піклування дітей, які є громадянами України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 № 569;

забезпечити розробку та внесення змін до Типової програми унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дітьми і Порядку

реагування на випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми з іншими нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність суб'єктів у сфері захисту прав дитини з метою узгодження єдиних термінів реагування на повідомлення про насильство, чіткого розмежування обов'язків та відповідальності суб'єктів;

забезпечити розробку та затвердження мінімальних норм забезпечення індивідуальним одягом, предметами, матеріалами та інвентарем дітей, які влаштовані до закладів системи інституційного догляду та виховання, а також інших закладів на цілодобове перебування, різного підпорядкування та форм власності;

розробити та забезпечити внесення змін до КУпАП щодо строку накладання адміністративного стягнення за правопорушення, передбачені статтею 173⁴ Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо булінгу (цькування) учасника освітнього процесу, в аспекті збільшення до одного року з дня його вчинення, а також визначення адміністративної відповідальності за вчинення насильства та жорстокого поводження щодо дітей (яке не підпадає під булінг (цькування));

забезпечити координацію діяльності та взаємодію Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України, Державної служби України у справах дітей та Національної соціальної сервісної служби України з обласними військовими адміністраціями щодо додержання прав дітей, тимчасово переміщених (евакуйованих) за межі України, зокрема реагування на виявлені порушення (у разі їх виявлення), проведення моніторингових візитів (термінових моніторингових візитів), оцінювання потреб дітей та їх повернення на територію України та влаштування до сімейних форм виховання.

Міністерству юстиції України:

розробити проєкт акту про внесення змін до Кримінального Кодексу України в частині Розділу I Особливої частини щодо криміналізації діянь із залучення (використання) неповнолітніх та малолітніх осіб до вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України.

Міністерству закордонних справ України:

здійснювати заходи щодо розширення членства в Міжнародній коаліції за повернення українських дітей для забезпечення повернення на територію України депортованих та примусово переміщених дітей.

Міністерству соціальної політики, сім'ї та єдності України:

забезпечити продовження Пенсійним фондом України своєчасного нарахування та виплати всіх видів державної соціальної допомоги одержувачам, які не отримали/отримали з порушенням строків виплати державної соціальної допомоги;

забезпечити належне інформування та консультативну допомогу одержувачам державної допомоги стосовно умов та порядку призначення державної допомоги та визначених законодавством підстав для припинення таких виплат;

забезпечити соціальний супровід одержувачів державної допомоги в процесі оформлення документів, необхідних для оформлення державної допомоги.

Міністерству соціальної політики, сім'ї та єдності України:

спільно з Міністерством освіти та науки України та Міністерством внутрішніх справ України розробити та затвердити програму міжвідомчої взаємодії для проведення широкої інформаційно-роз'яснювальної кампанії щодо захисту дітей від участі у воєнних діях і збройних конфліктах.

Міністерству охорони здоров'я України:

встановити заборону застосування фізичного обмеження (фіксації) до дітей, зокрема малолітніх шляхом внесення змін до Правил застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції при наданні психіатричної допомоги особам, які страждають на психічні розлади, та форм первинної облікової документації, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України 24.03.2016 № 240;

затвердити чіткі та обґрунтовані критерії надання стаціонарної психіатричної допомоги дітям з метою припинення безпідставного влаштування на стаціонарне лікування дітей, психіатрична допомога яким може надаватись амбулаторно.

Міністерству освіти і науки України:

забезпечити дотримання єдиних стандартів безпечного освітнього середовища для закладів освіти, що функціонують у прифронтових та деокупованих громадах, із врахуванням наявності сертифікованих укриттів, маршрутів евакуації, а також систем оповіщення та зв'язку;

внести зміни до Порядку реагування на випадки булінгу (цькування), затвердженого наказом Міністра освіти і науки України 28.12.2019 № 1646, щодо визначення уповноваженого органу в областях, який буде здійснювати

перевірку дотримання вимог суб'єктами реагування в разі настання випадку булінгу (цькування) у закладах освіти;

запровадити збір та узагальнення інформації щодо кількості випадків булінгу в закладах освіти та оприлюднювати щоквартально відповідні дані на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України;

розробити та затвердити зміни до норм забезпечення предметами гардероба та постільної білизни для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, що перебувають (навчаються) у навчальних закладах усіх типів на повному державному утриманні, затверджених наказом МОН від 17.11.2003 № 763;

продовжити регулярно оновлювати інформацію від обласних військових адміністрацій та органів місцевого самоврядування щодо фактів нападу на заклади освіти в умовах збройного конфлікту шляхом моніторингу відповідно до цілей Декларації про безпеку шкіл;

активізувати роботу Міжвідомчої робочої групи з реалізації Декларації про безпеку шкіл;

забезпечити внесення змін до Типових штатних нормативів закладів загальної середньої освіти, затверджених наказом МОН від 06.12.2010 № 1205, щодо умов введення посад практичного психолога та соціального педагога шляхом зменшення визначеної мінімальної кількості учнів;

розробити та забезпечити внесення змін до КУпАП, Закону України “Про охорону дитинства” та Порядку реагування на випадки булінгу (цькування) (наказ МОН № 1646 від 28.12.2019) з метою уніфікації визначення терміну “булінг (цькування)”.

Міністерству розвитку громад та територій України / обласним військовим адміністраціям:

розробити та запровадити обласні програми підтримки дітей та молоді, які повернулись на підконтрольну Україні територію після депортації, примусового переміщення або з тимчасово окупованих територій;

розробити алгоритм взаємодії суб'єктів, причетних до роботи з дітьми, щодо забезпечення обліку/обміну інформацією про евакуйованих (переміщених) родин із дітьми до безпечних територій, моніторингу таких сімей, оперативного реагування та, у разі потреби, вжиття заходів соціальної підтримки таких сімей із дітьми;

забезпечити координацію робіт із розмінування територій, прилеглих до закладів освіти, як передумову відновлення очного навчання на деокупованих територіях.

Національній соціальній сервісній службі України:

розробити та впровадити алгоритм спільних дій з обласними військовими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування як органами опіки та піклування щодо опрацювання та звірки інформації про дітей, залишених без батьківського піклування, відібраних у законних представників за кордоном, про родичів та місце їхнього перебування/проживання. Про результати проведеної роботи щомісячно до 05 числа наступного місяця після звітного інформувати Уповноваженого.

Державній службі України у справах дітей:

для забезпечення процесу повернення українських дітей з тимчасово окупованих територій та території РФ провести роз'яснювальну роботу для органів опіки та піклування щодо практичного застосування пунктів 79-79³ Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866, у частині надання дітям статусу дитина-сирота та дитина, позбавлена батьківського піклування, постановку на первинний облік таких дітей та встановлення над ними опіки/піклування за спрощеною процедурою особами, які перебувають у сімейних, родинних відносинах із дитиною-сиротою або дитиною, позбавленою батьківського піклування.

Обласним військовим адміністраціям, органам місцевого самоврядування:

невідкладно передбачити на 2026 рік видатки на виконання пункту 10 Порядку повернення до України дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які є громадянами України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 № 569;

забезпечити надання дітям статусу дитина-сирота та дитина, позбавлена батьківського піклування, постановку на первинний облік таких дітей та встановлення над ними опіки/піклування за спрощеною процедурою, відповідно до вимог пунктів 79-79³ Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866 особами, які перебувають у сімейних, родинних відносинах з дитиною-сиротою або дитиною, позбавленою батьківського піклування, з метою її повернення з тимчасово окупованої території та території РФ;

забезпечити постійне проведення інформування населення, яке залишається на територіях, де проводиться обов'язкова евакуація в примусовий спосіб, щодо необхідності своєчасного повідомлення на телефон “гарячої лінії” у разі встановлення факту залишення дитини / повернення сім'ї з дитиною;

проводити інформування батьків дітей, зокрема шляхом повідомлень на телефони, месенджери щодо наслідків, у разі їх повернення разом із дітьми на територію, де проводиться обов'язкова евакуація в примусовий спосіб;

проводити роз'яснювальну роботу серед родин із дітьми щодо права на відстрочку від призову на військову службу під час мобілізації відповідно до статті 23 Закону України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію”, а також щодо права на звільнення з військової служби відповідно до статті 26 Закону України “Про військовий обов'язок і військову службу” з метою забезпечення права дітей на виховання в сімейному середовищі.

забезпечити контроль за діяльністю підпорядкованих закладів освіти щодо недопущення поширення надмірного обсягу персональних даних учасників освітнього процесу.

5. СОЦІАЛЬНІ, ЕКОНОМІЧНІ, КУЛЬТУРНІ ПРАВА ТА ПРАВО НА БЕЗПЕЧНЕ ДОВКІЛЛЯ

Кількість звернень	4 940
Кількість проваджень	695
Кількість поновлених прав (індивідуальні та колективні)	23 304
Кількість опрацьованих проєктів нормативно-правових актів	1 310
Кількість моніторингів (виїзних та безвиїзних)	109
Кількість актів реагування Уповноваженого (подання)	7

1. Право на соціальний захист

Результати здійсненого Уповноваженим парламентського контролю засвідчили порушення прав людини і громадянина у сфері соціального захисту. Вони найчастіше стосувалися реалізації права на пенсійне забезпечення, отримання державних соціальних допомог, пільг та житлової субсидії, соціальних послуг.

Частина порушень була зумовлена зміною нормативного регулювання питань пенсійного забезпечення та соціального захисту окремих категорій осіб через Закон України «Про Державний бюджет України на 2025 рік» № 4059-IX від 19.11.2024 (далі - Закон № 4059-IX), що не відповідає конституційним засадам, як неодноразово зазначав КСУ у своїх рішеннях у подібних справах. Проте відповідні зауваження Уповноваженого при прийнятті Закону № 4059-IX не були враховані.

Порушення права громадян на отримання державних соціальних допомог відбувалося в умовах передачі функцій щодо їх виплати від органів соціального захисту населення до органів ПФУ. Останні не змогли забезпечити безперервність уже призначених виплат або своєчасність призначення нових.

1.1. Право на пенсійне забезпечення окремих категорій пенсіонерів

До Уповноваженого надходили звернення від громадян, що отримують пенсії відповідно до спеціальних законів, обчислені на підставі ухвалених на їх користь судових рішень. Заявники повідомляли про порушення їх права на пенсійне забезпечення внаслідок обмеження виплати пенсій, розмір яких перевищує десять прожиткових мінімумів, установлених для осіб, які втратили працездатність (з 1 січня 2025 року - 23 610 грн), сумою, обрахованою із застосуванням до суми перевищення визначених коефіцієнтів. Таке обмеження застосоване на підставі статті 46 Закону 4059-IX та прийнятої для її реалізації постанови Кабінету Міністрів України від 03 січня 2025 р. № 1 «Про визначення порядку виплати пенсій деяким категоріям осіб у 2025 році у період воєнного стану».

Запроваджене у 2025 році обмеження пояснюється Урядом України, як суб'єктом законодавчої ініціативи, неможливістю фінансового забезпечення таких пенсій та необхідністю пропорційного перерозподілу коштів з метою збереження балансу інтересів усього суспільства. Результатом застосування такого обмеження стало зменшення видатків ПФУ у 2025 році на 2,9 млрд гривень.

За даними ПФУ обмеження застосовано до 101 455 пенсіонерів (12,7% від кількості пенсіонерів (800 857 осіб), які одержують пенсію, призначену за спеціальними законами), що становить менше 1% від загальної кількості (10,3 млн осіб) пенсіонерів в Україні.

1.2. Право на державні допомоги, пільги та житлові субсидії

(а) Право на державні соціальні допомоги в умовах передачі функцій від органів соціального захисту населення до органів Пенсійного фонду України

Відповідно до постанови КМУ від 11 червня 2025 р. № 695 «Деякі питання надання окремих видів державної соціальної допомоги Пенсійним фондом України» (далі - Постанова № 695) з 01 липня 2025 року повноваження з призначення та виплати низки державних соціальних допомог передані від структурних підрозділів з питань соціального захисту населення районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад (далі - орган, який передав повноваження) до головних управлінь ПФУ в областях та м. Києві (далі - орган ПФУ).

Моніторингом Уповноваженого встановлено порушення права громадян на своєчасне отримання відповідних допомог, оскільки станом на 30 червня 2025 року по майже 17 тис. заяв про призначення допомоги не були прийняті рішення органом, який передав повноваження.

Рекомендації Уповноваженого щодо визначення термінів, упродовж яких органи ПФУ повинні забезпечити прийняття рішень за заявами, отриманими від органів, які передавали повноваження, були враховані у вказаній постанові. За результатами розгляду звернень встановлено порушення термінів органами ПФУ при прийнятті рішень щодо призначення або продовження виплати державних допомог, визначених у Постанові № 695.

До Уповноваженого в грудні 2025 року звернувся громадянин О. з Львівської області щодо неотримання від Головного управління ПФУ у Львівській області державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю, яку він отримував в органі соціального захисту населення по 30.06.2025.

За реагування Уповноваженого належні кошти допомоги (з липня по грудень 2025 року) були спрямовані в грудні 2025 року на банківський рахунок заявника.

(b) Право на отримання допомоги на поховання осіб, які перебували на повному державному утриманні

Під час розгляду звернень громадян, що стосувались отримання допомоги на поховання, виявлено різні підходи у визначенні її розміру. Згідно з положеннями статті 52 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 1058-IV від 09.07.2003 (далі - Закон № 1058-IV) у разі смерті пенсіонера особам, які здійснили його поховання, виплачується допомога на поховання пенсіонера в розмірі двомісячної пенсії, яку отримував пенсіонер на момент смерті. У разі смерті пенсіонера, який перебував на повному державному утриманні в інституційній установі (закладі), допомога особам, які здійснили його поховання, виплачується лише з розрахунку 25 відсотків від призначеної пенсії, оскільки саме цей розмір пенсії, відповідно до статті 48 Закону № 1058-IV та Порядку перерахування органами Пенсійного фонду України коштів установам (закладам), у яких особи перебувають на повному державному утриманні, та їх використання, затвердженого постановою КМУ від 4 березня 2004 р. № 269, отримував пенсіонер на момент смерті.

Згідно з позицією Уповноваженого розмір допомоги на поховання має обраховуватись із повного розміру призначеної пенсії пенсіонерові, а не із отримуваної ним пенсії на дату смерті, оскільки ця виплата спрямована на компенсацію витрат, пов'язаних із похованням, які виникають незалежно від факту перебування померлого на повному державному утриманні.

Рекомендації Уповноваженого до Мінсоцполітики щодо врегулювання окресленої ситуації враховані у прийнятій Постанові № 695, якою забезпечено отримання допомоги на поховання, виходячи з повного розміру призначеної пенсії або державної соціальної допомоги.

(c) Право на отримання одноразової державної грошової допомоги «Зимова підтримка»

Президентом України В. Зеленським ініційована програма соціальної підтримки громадян у складний зимовий період, одним із видів якої є одноразова державна грошова допомога «Зимова підтримка» (далі - Допомога) в розмірі 1 000 гривень. Допомога надавалася відповідно до постанови КМУ від 20 серпня 2024 р. № 952 «Про реалізацію експериментальних проектів у рамках Всеукраїнської економічної платформи «Зроблено в Україні» всім українцям, які перебувають на території України (за винятком ТОТ). Заявку на Допомогу можливо було подати протягом грудня 2024 - лютого 2025 років.

За інформацією Мінекономіки, координатора проекту, Допомогу через уповноважені банки та АТ «Укрпошта» отримали 9,3 млн громадян на суму близько 14,1 млрд гривень.

На адресу Уповноваженого надходили звернення громадян щодо необґрунтованої втрати права на отримання Допомоги. Проте через завершення терміну подання заяви на її виплату права громадян не могли бути поновлені. Моніторингом Уповноваженого встановлено основні причини, які ускладнювали або унеможливлювали реалізацію права на отримання Допомоги: відсутність або неактуальність персональних даних у державних реєстрах,

необхідних для формування заяви через Портал Дія; технічні збої в роботі інформаційних систем, які впливали на процес обробки поданих заяв; невідповідність заявників критеріям участі у проєкті щодо перебування на території України станом на 1 грудня 2024 року.

До Уповноваженого у травні 2025 року звернулася громадянка С. із м. Києва щодо порушення її права на отримання Допомоги.

Підставою для відмови стала інформація про перетин заявницею кордону, яка міститься в інтегрованій міжвідомчій інформаційно-телекомунікаційній системі щодо контролю осіб, транспортних засобів та вантажів, які перетинають державний кордон України. Повідомлення про відхилення заявки на отримання Допомоги неодноразово надходило заявниці через мобільний додаток Порталу Дія.

На запит Уповноваженого інформацію про перетин заявницею кордону Держприкордонслужбою не підтверджено. Попри рекомендації Уповноваженого Мінцифри та Мінекономіки не з'ясовано причини виникнення такої ситуації. Водночас заявка заявниці у грудні 2025 року на виплату Допомоги на наступний зимовий період вчергове була відхилена.

Лише за зверненням Уповноваженого до Прем'єр-міністра України Ю. Свириденко заявниця отримала Допомогу, але лише за заявкою, поданою у грудні 2025 року.

(d) Право на пільги

До Уповноваженого надходили звернення громадян із числа окремих категорій осіб, які мають право на пільги за соціальною ознакою, щодо порушення їх права на отримання пільг з оплати житлово-комунальних послуг внаслідок впровадження норм пункту 7 Перехідних положень Закону № 4059-ІХ та внесених для їх реалізації постановою КМУ від 31 грудня 2024 р. № 1553 «Про внесення зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 4 червня 2015 р. № 389» змін до Порядку надання пільг окремим категоріям громадян з урахуванням середньомісячного сукупного доходу сім'ї, затвердженого постановою КМУ від 4 червня 2015 р. № 389. Відповідно до цих змін надання пільг здійснюється за умови, що розмір середньомісячного сукупного доходу сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців не перевищує величини доходу, який дає право на податкову соціальну пільгу (у 2025 році - 4 240 гривень), у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Запроваджені обмеження Мінсоцполітики пояснює тим, що частина пільг уже з 2015 року надається з урахуванням доходу, тобто на умовах адресності, а нові зміни спрямовані на уніфікацію підходів і оптимізацію бюджетних видатків. Проте відповідна законодавча ініціатива Уповноваженим не була підтримана, оскільки у базових законах такі обмеження для окремих категорій громадян не передбачені.

До Уповноваженого надходять непоодинокі звернення громадян із числа пільгових категорій населення щодо порушення їх права на безоплатний проїзд.

Проблема насамперед зумовлена тим, що з 2016 року фінансування компенсаційних виплат за пільгове перевезення підприємствам-перевізникам за рахунок коштів Державного бюджету України скасовано. Враховуючи реформу децентралізації, саме ТГ, де проживає особа, що належить до пільгової категорії, має вживати заходи для реалізації прав громадян на пільговий проїзд. Проте чинні норми статті 91 Бюджетного кодексу України № 2456-VI від 08.07.2010 (далі - БК України) дають можливість ОМС передбачати кошти на зазначені цілі у видатках місцевих бюджетів і здійснювати контроль за їх використанням, проте не є обов'язковими.

Питання реалізації відповідного права поза межами громади, де проживає пільговик, взагалі є неврегульованим на законодавчому рівні.

Додаткові проблеми виникли через впровадження автоматизованої системи обліку оплати проїзду.

До Уповноваженого надходили звернення жителів Закарпатської області щодо неможливості скористатись правом безоплатного проїзду на території Ужгородської міської ТГ у зв'язку із введенням у громадському міському транспорті автоматизованої системи обліку оплати проїзду, адже пільгові транспортні картки на безоплатній основі видаються Ужгородською міською радою лише мешканцям ТГ. Схожі ситуації відбувались у Львівській, Житомирській, Чернівецькій та інших ТГ.

Згідно з позицією Мінсоцполітики реалізувати право на безоплатний проїзд на території іншої ТГ можливо шляхом:

- звернення пільговика до ОМС за місцем реєстрації щодо укладення договорів між ОМС та перевізником, який здійснює перевезення на території іншої ТГ, для компенсації вартості проїзду пільгових категорій громадян;

- придбання електронного квитка і користування ним на загальних підставах із наступним відшкодуванням витрат на проїзд ОМС за місцем реєстрації.

Внесені Уповноваженим до відповідних ОМС рекомендації щодо вчинення відповідних дій не були виконані.

З огляду на вищевикладене, важливим кроком є прийняття 18 червня 2025 року Парламентом у першому читанні за основу проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пільг з оплати проїзду та деяких інших пільг» (реєстр. № 5651-2 від 25.06.2021).

(е) Право на житлові субсидії

Під час розгляду звернень громадян до Уповноваженого виявлено непоодинокі випадки порушень територіальними органами ПФУ прав громадян на отримання житлових субсидій на підставі отриманих у порядку верифікації недостовірних даних про перебування їх за кордоном.

Моніторингом встановлено, що територіальними органами ПФУ масово було припинено виплату житлових субсидій громадянам на підставі рекомендацій Мінфіну з огляду на отримані в порядку верифікації дані від

Держприкордонслужби про перебування заявників або членів їх домогосподарств за кордоном понад 60 днів. При цьому в отриманих даних зазначалися дати перетину громадянами кордону без встановлення дат повернення в Україну. У період з травня 2024 року по липень 2025 року територіальними органами ПФУ було прийнято понад 18 тисяч рішень про припинення вже призначених субсидій з посиланням на пункт 90 Положення про порядок призначення житлових субсидій, затвердженого постановою КМУ від 21 жовтня 1995 р. № 848 (у редакції постанови КМУ від 14 серпня 2019 р. № 807) – неповідомлення про перебування за кордоном.

Під час розгляду звернень громадян до Уповноваженого, яким було припинено надання житлової субсидії на підставі їх перебування за кордоном понад 60 днів у період дії правового режиму воєнного стану в Україні, жоден із таких фактів не підтвердився, а відтак їх право на житлову субсидію було поновлено.

До Уповноваженого у лютому 2025 року звернулася громадянка М. з Львівської області щодо неправомірного припинення їй Головним управлінням ПФУ у Львівській області виплати житлової субсидії у зв'язку із отриманням даних про її перебування за кордоном. Заявниця стверджувала, що під час дії правового режиму воєнного стану за межі України не виїздила.

З'ясовано, що виплату житлової субсидії заявниці було призупинено лише на підставі інформації про перетин нею кордону 29.02.2020. Головне управління ПФУ у Львівській області зверталось до Держприкордонслужби про надання інформації про можливе повернення заявниці в Україну, однак її не надано з посиланням на необхідність захисту персональних даних заявниці.

Відповідно до рекомендацій Уповноваженого територіальним органом ПФУ проведено виїзний прийом за місцем проживання заявниці, за результатами якого їй поновлено виплату житлової субсидії з місяця припинення – з жовтня 2024 року. На жаль, заявниця не дочекалася виплати заборгованих коштів – померла.

З метою недопущення порушень прав громадян на отримання державних допомог та житлових субсидій необхідно удосконалити механізм інформаційного обміну даними про перебування громадян за кордоном від Держприкордонслужби, забезпечивши їх повноту та достовірність.

1.3. Право на соціальні послуги

До Уповноваженого надходили звернення громадян щодо порушення їх права на отримання соціальних послуг (далі - Соцпослуги).

Також Уповноваженим за участі представників Благодійного фонду «Рокада» проведено моніторингові візити до 6 ТГ у Київській, Волинській та Івано-Франківській областях з метою здійснення парламентського контролю щодо додержання прав людини і громадянина на отримання Соцпослуг в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні.

За результатами моніторингових візитів і розгляду звернень громадян встановлено ряд проблемних питань, які призвели до порушення прав громадян на отримання Соцпослуг, пов'язаних із:

1) *нормативно-правовим регулюванням:*

- при наданні Соцпослуг застосовуються положення постанови КМУ від 29 грудня 2009 р. № 1417 «Деякі питання діяльності територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг)» (далі - Постанова № 1417), що суперечать Закону України «Про соціальні послуги» № 2671-VIII від 17.01.2019 (далі - Закон № 2671-VIII);

До Уповноваженого надійшли звернення від гр. К. із Чернівецької області та гр. Б із Закарпатської області, які повідомили, що їм відмовлено ОМС в наданні Соцпослуг вдома з причини наявності в заявників повнолітніх працездатних дітей. Відмова аргументується дією відповідних положень Постанови № 1417, що суперечать Закону № 2671-VIII.

За рекомендаціями Уповноваженого Нацсоцслужбою здійснено заходи державного контролю за рішеннями ОМС у справах заявників. Як наслідок, ОМС прийнято рішення про надання заявникам Соцпослуги догляду вдома.

- фізичні особи, які надають Соцпослуги з догляду на професійній основі, не отримали компенсацію за догляд відповідно до постанови КМУ від 06 жовтня 2021 р. № 1040 «Деякі питання призначення і виплати компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності на професійній основі», оскільки не могли надати висновок про стан здоров'я особи, яка через порушення функцій організму не може самостійно пересуватися та обслуговувати себе самостійно і потребує надання Соцпослуг з догляду, адже його форма не була затверджена МОЗ.

Уповноваженим надано рекомендації МОЗ та Мінсоцполітики щодо необхідності затвердження форми відповідного висновку, які враховані у наказі МОЗ від 27.11.2025 № 1811 «Про внесення змін до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 09 березня 2021 року № 407»;

2) *практичною реалізацією положень законодавства про Соцпослуги:* не забезпечується визначення реальних потреб громади у Соцпослугах та їх надання відповідно до цих потреб, мультидисциплінарний підхід при наданні Соцпослуг, виконання державних стандартів Соцпослуг;

3) *фінансовим та організаційним забезпеченням:* обсяг надання Соцпослуг залежить від фінансової спроможності ТГ, наявна суттєва різниця у рівні надання Соцпослуг у сільських та міських ТГ, Соцпослуги надаються не зареєстрованими надавачами.

Відсутність фінансових ресурсів місцевих бюджетів вплинуло на отримання компенсацій надавачам Соцпослуг з догляду як на непрофесійній, так і професійній основі. У межах розгляду окремих звернень право заявників вдалося поновити – ОМС прийнято рішення про призначення відповідної компенсації;

4) *кадровим забезпеченням*: дефіцит кваліфікованих кадрів через низький рівень оплати праці при високому обсязі виконуваної роботи;

5) *технічними причинами*: недосконалість програмного комплексу «Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада» у частині розділу, у якому здійснюється опрацювання особових справ із надання компенсації за надання Соцпослуг на професійній основі.

За результатами моніторингу надіслані рекомендації уповноваженим органам влади щодо усунення виявлених порушень.

2. Право на охорону здоров'я

За результатами парламентського контролю Уповноваженого за напрямом охорони здоров'я встановлено порушення прав громадян на: належну та своєчасну медичну допомогу особам, які страждають на рідкісні (орфанні) захворювання; проведення оцінювання повсякденного функціонування особи; оцінку якості надання медичної допомоги та медичного обслуговування; безоплатне забезпечення медичними виробами та лікарськими засобами; доступ до лікарських засобів.

2.1. Права осіб, які страждають на рідкісні (орфанні) захворювання

За результатами розгляду звернень від повнолітніх громадян, батьків дітей, які страждають на рідкісні (орфанні) захворювання, котрі проживають у Волинській, Львівській, Чернігівській областях, встановлено:

1. Не визначено терміни процедури централізованих закупівель лікарських засобів, у результаті чого в 2025 році регіони забезпечуються препаратами, закупленими за кошти державного бюджету відповідно до заявок за 2024 рік. Не переглядається потреба в лікарських засобах протягом року.

До Уповноваженого надійшло звернення від громадянки З., жительки Волинської області, хворої на легеневу артеріальну гіпертензію, щодо забезпечення лікарськими засобами.

У межах відкритого провадження було отримано інформацію від Управління охорони здоров'я Волинської обласної державної адміністрації (далі - Управління) та Державного підприємства «Медичні закупівлі України» (далі – ДП «Медзакупівлі»), з якої вбачається, що станом на квітень 2025 року лікарський засіб «Силденафіл», закуплений ДП «Медзакупівлі» за кошти 2024 року, знаходився на лабораторному аналізі, після проходження якого мав бути розподілений та відвантажений до кінцевих набувачів.

Встановлено, що препарат «Силденафіл» востаннє за бюджетною програмою «Забезпечення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру» надходив у Волинську область наприкінці 2023 року. Пацієнтка знаходиться на обліку з червня 2024 року і, відповідно, не увійшла до формування потреби пацієнтів на 2024 рік, а увійшла до потреби на 2025 рік.

За результатами вжитих заходів Уповноваженим, Управлінням організовано перерозподіл наявних залишків цього лікарського засобу у ЗОЗ Харківської та Запорізької областей і забезпечено заявницю безоплатно відповідним дороговартісним препаратом у кількості 210 таблеток.

2. Пацієнти з рідкісними (орфанними) захворюваннями не забезпечуються в достатній кількості лікарськими засобами та медичними виробами, оскільки їх фактична потреба є значно більшою за передбачене державне фінансування. До прикладу, Департамент охорони здоров'я Львівської ОДА повідомив, що за 2024 рік з державного забезпечення отримано лише 35,5% від заявленої потреби. Станом на лютий 2025 року поставок лікарського засобу «Кутаквіг» для лікування хвороби Кавасакі не було.

Водночас згідно із Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2025 рік» № 4571-IX від 20.08.2025 збільшено видатки за програмою «Забезпечення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру» на загальну суму 2 334 339,4 тис. гривень. Як результат, порівняно з початком бюджетного періоду на 969 478,3 тис. грн збільшено видатки на закупівлю медичних виробів і лікарських засобів для громадян, які страждають на рідкісні орфанні захворювання, у тому числі на закупівлю медикаментів для громадян, хворих на первинні (вроджені) імунodefіцити та хворобу Кавасакі, – на 57 797,8 тис. гривень.

Уповноважений здійснив моніторинг стану виконання Плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку системи надання медичної допомоги пацієнтам, які страждають на рідкісні (орфанні) захворювання, на 2021–2026 роки, затвердженого розпорядженням КМУ від 11.10.2021 р. № 1235-р. Мета зазначеної Концепції - зменшити смертність від рідкісних (орфанних) захворювань, підвищити якість життя пацієнтів, які страждають на рідкісні (орфанні) захворювання.

Одним з ключових заходів зазначеного Плану є затвердження національного класифікатора рідкісних (орфанних) захворювань, виконання якого було заплановано ще на перший квартал 2022 року.

У зв'язку з втратою чинності Господарського кодексу України на сьогодні у Мінекономіки відсутні правові підстави для затвердження, внесення змін та скасування національних класифікаторів.

Наразі Мінекономіки розробляє проєкт постанови КМУ стосовно затвердження експериментального проєкту, яким передбачається надання окремим ЦОВВ повноваження затверджувати, вносити зміни та скасовувати національні класифікатори у сферах їхньої компетенції.

Водночас наказом МОЗ від 15.01.2026 № 60 затверджено Довідник рідкісних (орфанних) захворювань, який запроваджує системний підхід до обліку рідкісних захворювань та формування достовірної інформації про потреби у лікуванні, що є важливим кроком для планування та розвитку комплексної допомоги при рідкісних захворюваннях, покращення доступу до діагностики й лікування, вибудовування маршрутів пацієнта та розширення

доступу до сучасної терапії. Його технічна імплементація планується МОЗ в електронній системі охорони здоров'я.

2.2. Права на біологічне батьківство (материнство) в умовах правового режиму воєнного стану

У межах парламентського контролю Уповноваженим здійснено моніторинг з питань збереження репродуктивного здоров'я громадян України.

Моніторингом встановлено, що НСЗУ у 2025 році укладено 44 договори із ЗОЗ за пакетом медичних послуг «Лікування безпліддя за допомогою допоміжних репродуктивних технологій (запліднення *in vitro*)», що на 23 договори більше ніж у 2024 році. Оплата послуг, визначених у цьому пакеті, відбувалась у рамках ПМГ.

Найбільше договорів укладено із ЗОЗ приватної форми власності - 38. Станом на грудень 2025 року загальна кількість пацієнтів, яким надано медичні послуги у лікуванні безпліддя у 2025 році за цим пакетом, складає 6 608 осіб, що в 3,5 раза більше ніж у 2024 році, що свідчить про обізнаність громадян та, як наслідок, зростання попиту на застосування допоміжних репродуктивних технологій (далі - ДРТ).

Кількість укладених договорів та наданих послуг щодо допоміжних репродуктивних технологій (запліднення *in vitro*) за програмою медичних гарантій

Рік	Загальна кількість договорів	В тому числі приватні ЗОЗ	Кількість пацієнтів
2024	21	17	1 994
2025	44	38	6 608

ЗОЗ, які уклали договори з НСЗУ за цим за пакетом медичних послуг, розташовані у Вінницькій (1 ЗОЗ), Волинській (2 ЗОЗ), Дніпропетровській (2 ЗОЗ), Житомирській (1 ЗОЗ), Закарпатській (1 ЗОЗ), Запорізькій (1 ЗОЗ), Івано-Франківській (3 ЗОЗ), Львівській (8 ЗОЗ), м. Києві (15 ЗОЗ), Київській (1 ЗОЗ), Одеській (2 ЗОЗ), Рівненській (2 ЗОЗ), Тернопільській (1 ЗОЗ), Харківській (3 ЗОЗ), Чернівецькій області (1 ЗОЗ), тобто в 14 областях та м. Києві.

У 10 регіонах, а саме: Донецькій, Кіровоградській, Луганській, Миколаївській, Полтавській, Сумській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській, Чернігівській областях такі ЗОЗ відсутні. Умовам укладання договорів за вказаним пакетом послуг серед ЗОЗ державної та комунальної форми власності відповідають лише багатопрофільні кластерні та надкластерні лікарні обласного підпорядкування або спеціалізовані ЗОЗ, які підпорядковані МОЗ.

Також у межах парламентського контролю Уповноваженим з'ясовано, що один із подружжя не може скористатися своїм правом на біологічне батьківство

(материнство), оскільки інший з подружжя зник безвісти за особливих обставин. Така ситуація потребує законодавчого врегулювання.

У зверненні до Уповноваженого громадянка К. повідомила, що не може використати ембріон, який з 2023 року зберігається в медичному центрі репродуктивних технологій та був штучно запліднений на підставі спільної заяви з її чоловіком, військовослужбовцем. Законодавством передбачено, що використання штучно заплідненого ембріона для застосування ДРТ можливо тільки у випадках одержання спільної письмової згоди подружжя. Такої згоди надати її чоловік не може, оскільки він зник безвісти.

У межах провадження Уповноважений надав рекомендації МОЗ - внести зміни до наказу від 09.09.2013 № 787 «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні» (далі - Наказ № 787) та передбачити право на біологічне батьківство (материнство) не лише у разі загибелі (смерті) особи або оголошення судом її померлою, а й у разі оголошення судом особи безвісно відсутньою.

МОЗ повідомив, що відповідні зміни до Наказу № 787 будуть внесені після прийняття закону, який регулюватиме застосування ДРТ. Наразі Уряд розробив проект Закону про застосування допоміжних репродуктивних технологій (реєстр. № 13683 від 22.08.2025), до якого надано позицію Уповноваженого щодо підтримки за умови врахування зауважень, які стосувалися необхідності врегулювання окресленого проблемного питання.

2.3. Право на доступ до лікарських засобів

На виконання рішення РНБО від 12 лютого 2025 року «Про додаткові заходи щодо забезпечення доступності лікарських засобів для українців», яке введене в дію Указом Президента України № 82/2025, КМУ прийнято постанову від 14.02.2025 р. № 168 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо стабілізації цін на лікарські засоби» (далі – Постанова № 168).

Постановою № 168 врегульовано питання встановлення націнок на лікарські засоби, заборони будь-яких маркетингових послуг з їх промоції та відновлення перевірок Державною службою України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів у частині контролю за цінами в аптечних мережах.

З аналізу норм Постанови № 168 вбачається, що її основною метою є стабілізація цін на лікарські засоби, що сприятиме їх доступності для громадян.

У рамках моніторингу та розгляду звернень з'ясовано ситуацію щодо:

1) *цін на лікарські засоби.* МОЗ поінформовано Уповноваженого, що станом на 08.12.2025 за результатами аналізу Національного каталогу цін, лікарські засоби вітчизняного виробництва значно дешевші, ніж іноземного виробника, і мають більші показники продажів в упаковках, ніж аналогічні препарати іноземного виробництва;

2) стану роботи аптечних закладів, мобільних аптек на прифронтових територіях, у віддалених районах та малих населених пунктах в умовах заборони надання маркетингових послуг. МОЗ поінформовано, що станом на 3 листопада 2025 року фіксується збільшення місць провадження господарської діяльності з роздрібною торгівлі лікарськими засобами (далі - МПД) у порівнянні з 1 січня 2021 року, яке становить приблизно 5,53% (24 062 МПД на 03.11.2025 та 22 801 станом на 01.01.2021).

До Уповноваженого надійшло 82 листи від народних депутатів України, громадських організацій та суб'єктів господарювання, що провадять діяльність у сфері оптової та роздрібною торгівлі лікарськими засобами і медичними виробами. У листах зазначалося, що аптеки, які працюють на прифронтових територіях, у віддалених районах і малих населених пунктах, а також мобільні аптеки, можуть припинити діяльність у зв'язку з впровадженням державного регулювання маркетингових послуг, що негативно вплине на доступ громадян до лікарських засобів та медичних виробів.

У межах відкритого провадження Уповноваженого, за участі народних депутатів України, представників ЦОВВ та суб'єктів фармацевтичного ринку проведено експертні консультації, напрацьовані пропозиції щодо нормативно-правового врегулювання питання надання маркетингових та інших послуг, пов'язаних із реалізацією лікарських засобів кінцевому споживачу.

Уповноваженим відповідні рекомендації було скеровано до Прем'єр-міністра України та до МОЗ.

Рекомендації Уповноваженого враховано у прийнятій Урядом постанові від 26 грудня 2025 р. № 1759 «Деякі питання надання маркетингових та інших послуг, пов'язаних з реалізацією лікарських засобів кінцевому споживачу, та застосування інструментів фактичного зменшення закупівельних цін після переходу права власності на товари».

3) особливостей реалізації лікарських засобів. У 2025 році Урядом України внесено численні зміни до Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової та роздрібною торгівлі лікарськими засобами, імпорту лікарських засобів (крім активних фармацевтичних інгредієнтів), затверджених постановою КМУ від 30.11.2016 р. № 929.

Однією із змін є обмеження для аптек, розташованих у приміщеннях лікувально-профілактичних закладів, щодо реалізації серед аналогічних препаратів (однаковий склад, дозування, форма) лише трьох найдешевших лікарських засобів, визначених Національним каталогом цін (постанова КМУ від 26 грудня 2025 р. № 1802 «Про внесення змін до Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової та роздрібною торгівлі лікарськими засобами, імпорту лікарських засобів (крім активних фармацевтичних інгредієнтів»).

Уповноважений не підтримав зазначені зміни на етапі опрацювання проєкту постанови КМУ, оскільки такі обмеження у період дії правового режиму

воєнного стану є такими, що істотно впливають на права громадян на доступ до лікарських засобів.

3. Вплив реформи медико-соціальної експертизи на права громадян у сфері охорони здоров'я та соціального захисту

З 01 січня 2025 року розпочалася реформа медико-соціальної експертизи, яка передбачає ліквідацію МСЕК та запровадження людиноцентричної моделі оцінювання повсякденного функціонування особи (далі - ОПФО), яке проводять експертні команди лікарів-практиків.

Нормативно-правовою основою впровадження реформи стало прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо реформування медико-соціальної експертизи та впровадження оцінювання повсякденного функціонування особи» № 4170-IX від 19.12.2024 та постанови КМУ від 15.11.2024 р. № 1338 «Деякі питання запровадження оцінювання повсякденного функціонування особи» (далі - Постанова №1338)

Реформування системи медико-соціальної експертизи в перший рік впровадження ОПФО суттєво вплинуло на права осіб з інвалідністю у сферах охорони здоров'я та соціального захисту. Причиною такої ситуації є відсутність перехідного періоду для впровадження нових законодавчих норм, який би сприяв їх правомірній реалізації. Через недосконалість законодавства або його неправомірне застосування особи з інвалідністю та діти з інвалідністю з дитинства не змогли своєчасно підтвердити свій статус, та як наслідок – отримати державні соціальні допомоги або пенсії по інвалідності.

3.1. Право на проведення оцінювання повсякденного функціонування особи

Протягом 2025 року до Уповноваженого надійшло 464 повідомлення від громадян щодо порушення права на встановлення інвалідності та 258 повідомлень щодо порушення права на огляд експертними командами з оцінювання повсякденного функціонування особи (далі - експертні команди).

У межах здійснюваного Уповноваженим парламентського контролю за додержанням прав громадян на охорону здоров'я в умовах реформування системи медико-соціальної експертизи здійснено 17 моніторингів та підготовлено аналітичне дослідження «Впровадження оцінювання повсякденного функціонування особи (ОПФО): перший досвід лікарів та пацієнтів».¹⁵

За результатами моніторингів, проведеного дослідження та розгляду звернень громадян встановлено ряд проблемних питань, пов'язаних із:

1) *нормативно-правовим регулюванням*: не визначено строки для Центру оцінювання функціонального стану особи державної установи «Український державний науково-дослідний інститут медико-соціальних проблем інвалідності Міністерства охорони здоров'я України» (далі – Центр оцінювання) під час перегляду рішення експертної команди; потребує удосконалення порядок

¹⁵ <https://drive.google.com/file/d/1aLrtQ7yry67b8Ifv3vlfxm4DTzAJgMxm/view>

проведення оцінювання повсякденного функціонування для осіб, які на законних підставах перебувають за кордоном;

2) *практичною реалізацією положень нового Порядку проведення оцінювання повсякденного функціонування особи, затвердженого Постановою № 1338*: експертними командами порушуються встановлені строки (30 календарних днів) для прийняття рішення щодо встановлення або перегляду інвалідності; Центр оцінювання: розглядає медичні експертні справи громадян, які оскаржують рішення експертних команд і рішення МСЕК впродовж 5–6 місяців; у 2025 році після проведеної перевірки, ініційованої на підставі постанови слідчого прокурора, ухвали слідчого судді або рішення, ухвали суду, скасував 2 019 рішень МСЕК про встановлення інвалідності з первинної дати, коли особі була встановлена відповідна група інвалідності;

3) *кадровим забезпеченням та їх кваліфікацією*: недостатня кількість лікарів-спеціалістів для роботи у складі профільних експертних команд у ЗОЗ у різних регіонах України; неналежне оформлення лікарями, що надають первинну медичну допомогу або лікуючими лікарями – спеціалістами, медичних документів, які скеровуються на розгляд експертних команд.

З метою врегулювання виявлених проблемних питань Уповноважений надав відповідні рекомендації МОЗ, Центру оцінювання та ЗОЗ.

3.2. Права осіб з інвалідністю на отримання пенсійних та державних соціальних виплат

Під час розгляду звернень громадян, адресованих Уповноваженому, виявлені системні порушення територіальними органами ПФУ прав громадян на отримання державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства, дітям з інвалідністю та пенсії по інвалідності.

Щодо державної соціальної допомоги особам з інвалідністю. Підтверджено факти необґрунтованого зупинення виплати допомоги з підстав непроходження ОПФО, несвоєчасного ухвалення рішень про призначення допомоги за результатами ОПФО у справах, що були передані від органів соціального захисту населення, неналежного обчислення розміру допомоги після зміни групи інвалідності. За наданими Уповноваженим рекомендаціями до ПФУ, Нацсоцслужби та Мінсоцполітики порушені права громадян, які зверталися до Уповноваженого, були поновлені.

Щодо отримання пенсії по інвалідності.

Виявлено факти порушення територіальними органами ПФУ норм пункту 14-6.1 Прикінцевих положень Закону № 1058-IV та Постанови № 1338, які надавали можливість продовжувати виплату пенсії по інвалідності без проходження ОПФО під час воєнного стану, надзвичайного стану в Україні та визначали порядок перегляду її розміру у разі зміни групи інвалідності, що призвело до:

1) необґрунтованого припинення виплати пенсій з 1 липня 2025 року:

- особам, яким відповідно до Постанови № 1338 були встановлені більш пізні терміни для проходження ОПФО. За реагуванням Уповноваженого виплату пенсій по інвалідності у таких випадках було поновлено;

- особам із числа вразливих категорій (у яких наявне онкологічне захворювання, інтелектуальні порушення чи психічні розлади, особи з інвалідністю з дитинства), які не мають можливості проходити ОПФО. Проблема пов'язана з неврегульованістю питання щодо документів, які підтверджують належність особи до категорії тих, кого неможливо направити на ОПФО. ПФУ вбачає вирішення питання щодо продовження виплати пенсій таким особам у разі внесення змін до Постанови № 1338;

2) неправомірного утримання із пенсіонерів надміру виплачених за минулий період пенсійних коштів у разі:

- встановлення за результатами ОПФО нижчої групи інвалідності, тоді як при зміні групи інвалідності розмір пенсії мав переглядатися з місяця, наступного за місяцем надходження повідомлення про встановлення інвалідності до територіального органу ПФУ. За окремими зверненнями такі утримання, як незаконні, були скасовані за рекомендаціями Уповноваженого;

- скасування експертними командами з ОПФО встановлених громадянам раніше груп інвалідності. Проблема полягає у тому, що законодавство не містить чітких норм, які б визначали правові підстави для таких дій територіальних органів ПФУ, зокрема, як це передбачено для ситуації зі зміною групи інвалідності. Водночас вона й не підпадає під дію положень статті 50 Закону № 1058-IV, яка визначає умови для утримання переплати по раніше призначених пенсіях. Наявна законодавча колізія має бути врегульована шляхом внесення змін до законодавства. Уповноважений вніс відповідні рекомендації до Мінсоцполітики, однак останнім вони не підтримані.

4. Право на безпечне довкілля

Порушення права людини на безпечне довкілля все частіше стає підставою для звернення до Уповноваженого внаслідок проблем у сфері управління відходами, порушень санітарного законодавства та з метою захисту права на якісну питну воду. Висока занепокоєність громадян щодо ризиків дотримання їхніх екологічних прав акцентує увагу парламентського контролю на проведенні моніторингів із зазначених питань.

4.1. Практична реалізація законодавства про відходи в умовах дії правового режиму воєнного стану

Проблема нормативного врегулювання сфери управління відходами була предметом моніторингу Уповноваженого у 2024 та 2025 роках: попри те, що Закон України «Про управління відходами» № 2320-IX від 20.06.2022 (далі - Закон № 2320-IX) набрав чинності 09.07.2023, Урядом України не забезпечено прийняття всіх нормативно-правових актів, необхідних для реалізації цього Закону, до моменту набрання ним чинності.

Результати моніторингу, проведеного Уповноваженим наприкінці 2025 року, засвідчили триваючі проблеми у сфері управління відходами.

На національному рівні не прийняті:

- законопроекти про упаковку та відходи упаковки; про батареї, акумулятори та відходи батарей та акумуляторів; про транспортні засоби, зняті з експлуатації, відходи шин та масел (олив); про електричне та електронне обладнання та відходи електричного та електронного обладнання;

- підзаконні нормативно-правові акти, якими регулюються питання виявлення та обліку відходів, власник яких не встановлений; програми контролю та моніторингу полігону та вимог до неї; щодо уніфікації форми акту перевірки відповідно до Закону № 2320-IX.

Окремі нормативно-правові акти прийняті, але термін набрання ними чинності відтермінований у зв'язку із введенням правового режиму воєнного стану в Україні.

Про необхідність створення правової бази та інфраструктури, які повністю відповідатимуть положенням Директиви Європейського Парламенту і Ради 2008/98/ЄС від 19 листопада 2008 року про відходи, та про скасування деяких директив та інших законодавчих актів наголошувала Європейська комісія у своєму Звіті щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу 2025 рік.

Наразі проблемою також залишається недостатність фінансування та відсутність економічних стимулів для зміни підходів до управління відходами, що сповільнює впровадження ієрархії управління відходами.

Важливим економічним інструментом для запровадження ієрархії відходів є належне оподаткування. Мінекономіки повідомило про розроблення проекту Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо екологічного податку, що справляється за захоронення відходів та розміщення видобувних відходів» для приведення у відповідність до Закону № 2320-IX.

У межах моніторингу Уповноваженого отримано пропозиції від ОВА щодо вдосконалення законодавства для належного фінансування сфери управління відходами. Львівська ОВА пропонує внести зміни до БК України щодо співвідношення розподілу надходжень до державного, обласних та місцевих фондів з охорони навколишнього природного середовища. Черкаська ОВА повідомила, що окремі природоохоронні заходи, передбачені в Плані заходів з реалізації Національного плану управління відходами на 2025-2033 роки, виконання яких передбачено для обласних державних адміністрацій, не відповідають переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів, тому не можуть фінансуватися з природоохоронних фондів.

На виконання Закону № 2320-IX не утворено орган, що здійснюватиме реалізацію державної політики у сфері управління відходами. Як зазначає Мінекономіки, частково повноваження з реалізації державної політики у сфері управління відходами реалізує структурний підрозділ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України (далі - Міндовкілля) (Мінекономіки), що ускладнює виконання передбачених Законом функцій.

На регіональному та місцевому рівнях.

Наразі в областях ведеться робота щодо розроблення регіональних планів управління відходами (далі - РПУВ) відповідно до Національного плану управління відходами до 2033 року та Плану заходів з його реалізації, затверджених розпорядженням КМУ від 27 грудня 2024 р. № 1353-р. Станом на 16.02.2026 Мінекономіки було погоджено 13 проєктів РПУВ (Херсонська, Рівненська, Закарпатська, Житомирська, Дніпропетровська, Запорізька, Львівська, Кіровоградська, Полтавська, Чернігівська, Івано-Франківська, Черкаська області та м. Київ), хоча термін виконання відповідно до Плану заходів визначено 27.12.2025. РПУВ Київської області повернуто на доопрацювання, РПУВ Одеської області на розгляді.

Мінекономіки поінформовано, що в проєктах РПУВ, поданих на погодження протягом 2025 року, відсутня інформація про строки припинення експлуатації полігонів, які не відповідають вимогам Закону № 2320-IX. Це пов'язано з тим, що відповідні нормативно-правові акти (наказ Міндовкілля від 10 лютого 2025 року № 26 «Про затвердження Правил технічної експлуатації полігонів, припинення експлуатації, рекультивації та догляду за полігонами після припинення їх експлуатації», наказ Міндовкілля від 29 квітня 2024 р. № 455 «Про затвердження Вимог до плану приведення місця розміщення відходів у відповідність з вимогами законодавства») набудуть чинності не раніше дня припинення або скасування дії правового режиму воєнного стану в Україні.

Також у межах моніторингу Уповноваженого ОВА повідомляли про необхідність вдосконалення Закону № 2320-IX у частині більш чіткого розмежування повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Зокрема, це стосувалося збирання, перевезення та/або оброблення відходів, власник яких не встановлений.

До Уповноваженого у 2025 році надійшли звернення громадянина Б., мешканця Великомежиріцької ТГ Рівненської області, щодо порушення екологічних прав внаслідок утворення численних несанкціонованих сміттєзвалищ та бездіяльності Великомежиріцької сільської ради (далі - Рада) у питанні утворення адміністратора послуги з управління побутовими відходами, як це передбачено Законом № 2320-IX - у строк не більше шести місяців з дня набрання ним чинності.

За реагування Уповноваженого були проведені перевірки Держекоінспекції Поліського округу, виявлені сміттєзвалища в межах та за межами населеного пункту.

Для вирішення зазначеного питання Уповноважений звернувся до Ради, Рівненської РДА та Рівненської ОДА. Органи влади наголосили, що на сьогодні відсутній механізм, який регламентує порядок дій при вирішенні питань щодо збирання, перевезення та/або оброблення відходів, власник яких не встановлений.

Радою після звернення Уповноваженого було повідомлено про ліквідацію 5 сміттєзвалищ. Інші сміттєзвалища не були ліквідовані, оскільки, відповідно до статті 26 Закону № 2320-IX, до повноважень виконавчих органів рад у сфері управління відходами належить забезпечення ліквідації несанкціонованих сміттєзвалищ лише у межах населених пунктів.

Рівненська ОДА надала доручення районним державним адміністраціям, ОМС підготувати запити про виділення коштів з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища у 2026 році з метою ліквідації несанкціонованих сміттєзвалищ. Проте Радою повідомлено, що на території громади відсутнє підприємство, що може бути визначене замовником для реалізації даних запитів.

Наразі порушене право частково поновлене, робота за зверненнями триває.

4.2. Право на доступ до інформації про результати післяпроектного моніторингу

У III кварталі 2025 року Уповноваженим здійснено безвиїзний моніторинг щодо виконання суб'єктами господарювання положень статті 13 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» № 2059-VIII від 23.05.2017 (далі – Закон № 2059-VIII) у частині проведення післяпроектного моніторингу (далі – ППМ).

ППМ здійснюється з метою виявлення будь-яких розбіжностей і відхилень у прогнозованих рівнях впливу та ефективності заходів із запобігання забрудненню довкілля та його зменшення. За результатами ППМ, за потреби, суб'єкт господарювання та Мінекономіки або ОВА, Київська міська військова адміністрація узгоджують вжиття додаткових заходів і дій із запобігання, уникнення, зменшення (пом'якшення), усунення, обмеження впливу господарської діяльності на довкілля.

Моніторингом Уповноваженого встановлено, що після запровадження воєнного стану на території України значна кількість суб'єктів господарювання

частково призупинила здійснення ППМ через складну безпекову ситуацію або офіційно поінформувала про намір скористатися правом щодо подання звітів про результати ППМ після припинення або скасування воєнного стану відповідно до Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» № 2115-IX від 03.03.2022. Водночас слід зауважити, що цей Закон не звільняє суб'єктів господарювання від здійснення ППМ, а лише передбачає право не подавати відповідну звітність.

Найбільш поширеними типовими порушеннями при здійсненні суб'єктами господарювання ППМ є:

- ненадання інформації про результати ППМ, незважаючи на надіслані ОВА та Київською міською військовою адміністрацією листи-нагадування;
- надання інформації ППМ частково, з порушенням встановлених строків;
- невиконання всіх вимог до обсягів, параметрів, періодичності досліджень ППМ, передбачених висновками з оцінки впливу на довкілля.

У межах моніторингу Уповноваженого встановлено, що окремі питання здійснення ППМ потребують вдосконалення:

- встановлення контролю за здійсненням суб'єктами господарювання ППМ, визначення алгоритму дій уповноваженого органу, який видав висновок з оцінки впливу на довкілля, при неподанні (несвоєчасному поданні, поданні не у повному обсязі тощо) суб'єктами господарювання інформації;
- встановлення обов'язкових уніфікованих стандартів та методики проведення ППМ;
- визначення можливості подання суб'єктом господарювання інформації ППМ безпосередньо до Єдиного реєстру оцінки впливу на довкілля для забезпечення права громадськості на доступ до інформації про стан довкілля.

За результатами моніторингу Уповноважений надав рекомендації Міндовкілля (наразі Мінекономіки), які опрацьовуються.

4.3. Право на доступ до питної води

(а) Доступ до джерел питного водопостачання

За даними Мінрозвитку, наведеними у Національній доповіді про якість питної води та стан питного водопостачання та водовідведення в Україні за 2024 рік, показник охоплення міст централізованим водопостачанням у 2024 році становив: для міст - 96,6 %, для селищ - 87,6 %, для сіл - 24 %. Централізоване водопостачання відсутнє у 12 містах: 6 міст Донецької області, 2 міста Львівської області, по 1 місту у Запорізькій, Тернопільській, Харківській та Чернівецькій областях. Також централізоване водопостачання відсутнє у 71 селищі (у 15 областях) та 18 589 селах.

У населених пунктах, у яких відсутнє централізоване водопостачання, забезпечення питною водою здійснюється переважно зі свердловин та колодязів.

На якість води впливають багато факторів, зокрема дотримання вимог зон санітарної охорони та ведення господарської діяльності. До Уповноваженого

систематично надходять звернення громадян, переважно з сільської місцевості, щодо порушення права на доступ до питної води та забруднення питної води.

До Уповноваженого у березні 2025 року звернулися мешканці села Вільшинки Ужгородського району Закарпатської області (15 сімей: 57 осіб, із них - 12 діти) з проханням сприяти у поновленні права на доступ до єдиного джерела питного водопостачання та дороги для загального користування.

Протягом багатьох років громадяни користуються джерелом питного водопостачання (каптаж), яке розташоване в урочищі «Під Діл» на земельній ділянці, яка була приватизована. Неодноразові звернення до власників земельних ділянок щодо забезпечення доступу до каптажу та дороги були проігноровані.

За реагування Уповноваженого Тур'є-Реметівською сільською радою погоджено з власником однієї з земельних ділянок вилучення її частини в розмірі 0,45 га для доступу громадян до джерела питного водопостачання (каптаж) та дороги, а від власника іншої земельної ділянки отримано згоду на зміну її конфігурації. Станом на 21.01.2025 землевпорядні роботи проведено в повному обсязі, технічна документація із землеустрою щодо встановлення меж земельної ділянки виготовлена, проте не затверджена Радою.

(b) Доступ до якісної питної води

Уповноваженим 25.04.2025 було представлено Спеціальну доповідь щодо стану додержання прав громадян на чисту та доступну воду в умовах дії правового режиму воєнного стану, у якій, зокрема, було висвітлено питання нітратного забруднення вод та проаналізовано стан виконання Операційного плану реалізації у 2022-2024 роках Водної стратегії України на період до 2050 року, затвердженого розпорядженням КМУ від 9 грудня 2022 р. № 1134-р, яким передбачалося визначення зон, вразливих до (накопичення) нітратів.

Проблема забруднення питної води нітратами є поширеною. Проте зазвичай громадяни не здогадуються про наслідки вживання питної води з підвищеним вмістом нітратів.

За даними проведених ЦКПХ у 2024 році досліджень,¹⁶ 3,1% проб питної води з сільських водопроводів не відповідали нормам за вмістом нітратів. Разом із тим частка досліджених проб питної води з джерел нецентралізованого водопостачання, які не відповідали нормам за вмістом нітратів, становила 24,2%, у тому числі з шахтних колодязів - 29,8%.

В епідеміологічних дослідженнях виявлено прямий зв'язок між концентрацією нітратів у питній воді та захворюваністю на атрофічний гастрит і рак шлунка. Також вживання такої води може призвести до водно-нітратної метгемоглобінемії (кисневого голодування тканин), що є особливо небезпечним для дітей до 3 років та вагітних жінок.

¹⁶ chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://mindev.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/nacionalna-dopovid-pro-iakist-pitnoyi-vodi-ta-stan-za-2024-rik.pdf

До Уповноваженого звернувся мешканець с. Лука-Мелешківська Вінницької області щодо неналежної якості питної води у громадських колодязях. На запит Уповноваженого представниками ГУ Держспродрозживслужби у Вінницькій області, Лука-Мелешківської сільської ради (далі - Рада) та КП «Лукакомунсервіс» проведено виїзний комісійний розгляд звернення. Згідно з протоколами досліджень ДУ «Вінницький ОЦКПХ МОЗ» вода з криниць загального користування не відповідала вимогам по фізико-хімічним та мікробіологічним показникам (нітрати, загальна жорсткість, виявлені загальні коліформи). Крім того, встановлено перевищення нормативного рівня визначених показників у трьох зразках проб питної води з двох артезіанських свердловин та водогону села.

За реагування Уповноваженого Рада організувала проведення КП «Лукакомунсервіс» дезінфекції двох криниць загального користування та усіх дев'яти свердловин, які перебувають на його балансі.

Надані Радою протоколи випробувань питної води після проведеної дезінфекції підтвердили, що показники в межах допустимих рівнів.

Право на доступ до якісної питної води мешканців однієї з вулиць с. Лука-Мелешківська було поновлено.

5. Додержання прав осіб, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС

Протягом 2025 року до Уповноваженого надходили численні звернення осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, щодо проведення дозиметричної паспортизації населених пунктів, що зазнали радіоактивного забруднення, забезпечення соціальних гарантій за проживання на забруднених територіях, належного медичного забезпечення тощо.

11 грудня 2025 року Генеральною асамблеєю ООН прийнято резолюцію «Зміцнення міжнародного співробітництва та координація зусиль з вивчення, пом'якшення та мінімізації наслідків Чорнобильської катастрофи».

Попри те, що з часу аварії на Чорнобильській АЕС пройшло майже 40 років, захист прав постраждалих осіб не втрачає своєї актуальності.

5.1. Проведення дозиметричної паспортизації населених пунктів, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС

У 2025 році підлягали дозиметричній паспортизації 192 із 927 населених пунктів, віднесених до зон радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи.

До Уповноваженого зверталися представники ОМС із пропозицією щодо проведення дозиметричної паспортизації у всіх 927 населених пунктах.

Уповноважений підтримав надану пропозицію та виніс її на розгляд Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України для підготовки питань щодо посилення соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок

Чорнобильської катастрофи, та щодо використання території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи (далі - ТСК).

За інформацією Державного агентства України з управління зоною відчуження, у 2025 році за зверненнями ТГ додатково обстежено ще 4 населені пункти та фактично проведено дозиметричну паспортизацію 196 населених пунктів Київської, Житомирської, Рівненської, Чернігівської та Сумської областей. Станом на січень 2026 року експертні висновки за результатами дозиметричної паспортизації перебувають на стадії підписання експертною групою Національної академії наук України.

У 2026 році дозиметрична паспортизація буде проведена ще у 731 населеному пункті, на що передбачено видатки у Державному бюджеті на 2026 рік у сумі 157,8 млн грн.

5.2. Право на соціальний захист

(а) Збереження соціальних гарантій

До Уповноваженого надходили звернення громадян, які тривалий час проживали на територіях радіаційного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, щодо збереження пільг і компенсацій у разі якщо після проведення дозиметричної паспортизації території, де вони проживають, будуть виключені з переліку населених пунктів, які зазнали відповідного радіоактивного забруднення.

Уповноважений рекомендував Мінсоцполітики опрацювати питання збереження відповідних пільг та компенсацій.

Згідно з позицією Мінсоцполітики для постраждалих громадян, віднесених до 1 та 2 категорії, у разі зміни меж зон радіоактивного забруднення будуть збережені пільги та гарантії, але це не стосується доплати непрацюючим пенсіонерам за проживання на радіоактивно забрудненій території, яка пов'язується виключно з фактом проживання на забрудненій території.

(б) Отримання доплати за проживання у зоні радіоактивного забруднення

До Уповноваженого надходили звернення від представників громад (Волинської, Рівненської, Житомирської областей) та від окремих громадян щодо порушення права непрацюючих пенсіонерів на отримання доплати за проживання на території радіоактивного забруднення. Таке право вони втратили з 01.01.2025 унаслідок дії положень статті 45 Закону № 4059-IX та прийнятої для їх виконання постанови КМУ від 27 грудня 2024 р. № 1524 «Деякі питання здійснення у 2025 році на період воєнного стану в Україні доплати непрацюючим пенсіонерам, які постійно проживають у зоні безумовного (обов'язкового) відселення та в зоні гарантованого добровільного відселення».

Визначені цими нормативно-правовими актами умови для набуття права на зазначену доплату, а також її розміри не передбачені Законом України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» № 796-XII від 28.02.1991 (далі - Закон № 796-XII).

Багато громадян необґрунтовано втратили право на доплату до пенсії через неможливість підтвердження проживання у зоні радіоактивного забруднення станом на момент аварії на ЧАЕС чи у періоді до 01 січня 1993 року унаслідок відсутності в реєстрах громад такої інформації.

Під час розгляду окремих звернень громадян було поновлено їх право на отримання доплати.

До Уповноваженого звернувся житель міста Коростень Житомирської області гр. О. щодо припинення йому територіальним органом ПФУ з 01.01.2025 доплати до пенсії як непрацюючому пенсіонеру, що проживає на території радіоактивного забруднення.

Причина припинення - відсутність відомостей в Єдиному державному демографічному реєстрі, які б підтверджували місце проживання заявника в зоні гарантованого добровільного відселення.

На виконання рекомендацій Уповноваженого Коростенською міською радою внесено відповідні відомості до реєстру ТГ з подальшим їх переданням до відомчої інформаційної системи Державної міграційної служби України та Єдиного державного демографічного реєстру, після чого територіальним органом ПФУ заявникові з 01.01.2025 поновлено виплату доплати до пенсії.

Для врегулювання механізмів підтвердження проживання на території радіоактивного забруднення у березні 2025 року були прийняті постанови КМУ від 7 березня 2025 р. № 263 «Деякі питання визначення порядку внесення відомостей про місце проживання особи у зоні безумовного (обов'язкового) відселення або в зоні гарантованого добровільного відселення для отримання відповідних доплат» та від 8 жовтня 2025 р. № 1277 «Про реалізацію експериментального проекту щодо внесення до реєстру територіальної громади відомостей про періоди та місце проживання особи, яка має статус постраждалої внаслідок Чорнобильської катастрофи, в зоні безумовного (обов'язкового) відселення або в зоні гарантованого добровільного відселення станом на 26 квітня 1986 р. чи у період з 26 квітня 1986 р. до 1 січня 1993 року».

Громадяни втратили право на отримання доплати з 01.01.2025 також з підстави зміни проживання в зоні радіоактивного забруднення у періоді після 01.01.1993, адже за наявності такої обставини відповідна доплата не здійснюється.

До Мінсоцполітики надіслано рекомендації Уповноваженого щодо законодавчого врегулювання ситуації, щоб особа, яка тимчасово змінювала місце проживання після 1993 року з об'єктивних причин (необхідність навчання, лікування, проходження військової служби тощо), не втрачала права на вказану доплату до пенсії.

Такі рекомендації Уповноваженого Мінсоцполітики не підтримані, аргументуючи тим, що доплата до пенсії має надаватися виключно за умови, що такі особи проживали у відповідній зоні станом на 26 квітня 1986 року чи у період з 26 квітня 1986 року до 1 січня 1993 року та безперервно продовжують проживати у межах населених пунктів, які мають статус відповідної зони.

За інформацією ПФУ доплату до пенсії станом на 01.12.2024 отримували 143 439 осіб, а внаслідок застосування положень Закону № 4059-IX станом на 01.03.2025 - 89 131 особа. За рахунок додатково прийнятих у 2025 році змін до законодавства кількість отримувачів доплати збільшилась: станом на 01.07.2025 - 104 495 осіб, а станом на 01.12.2025 - 111 003 особи. Відтак, у цілому, право на отримання доплати порівняно з кінцем 2024 року втратили 32 436 осіб.

Уповноваженим внесено рекомендації до Мінсоцполітики щодо законодавчого врегулювання усіх наявних проблемних питань, що призводять до порушення прав громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, у Законі № 796-XII.

Мінсоцполітики поінформовано про напрацювання відповідних змін до законодавства, зокрема в рамках системного оновлення пенсійного забезпечення осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, разом із реформою загальної пенсійної системи.

Відповідні зміни до законодавства також напрацьовує ТСК.

5.3. Право на охорону здоров'я

(а) Доступ до медичної допомоги

На виконання статті 17 Закону № 796-XII постановою КМУ від 4 жовтня 1996 р. № 1218 (зі змінами від 25.10.2002) (далі - Постанова № 1218) затверджено Перелік спеціалізованих медичних закладів, що забезпечують лікування осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Згідно з пунктом 2 вказаної постанови на спеціалізовані медичні заклади, включені до зазначеного Переліку, покладається забезпечення медикаментами (ліки, діагностика, вакцини, сироватки) і медичним обладнанням (прилади, технічні засоби, інструменти, комплектуючі та витратні матеріали) всієї мережі спеціалізованих медичних закладів (у тому числі дитячих), де лікуються особи, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

До Уповноваженого надходили непоодинокі повідомлення від представників громадських ветеранських чорнобильських організацій, у яких зазначалося, що через реорганізацію ЗОЗ особи, які постраждали від наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, у тому числі особи з інвалідністю, не мають змоги одержувати спеціалізовану медичну допомогу.

До Уповноваженого надійшло звернення голови Правління громадської спілки «Полтавське обласне об'єднання громадських організацій інвалідів-ветеранів Чорнобиля», у якому повідомлено, що з 2024 року під час реорганізації КП «Лубенський обласний госпіталь для ветеранів війни Полтавської обласної ради» в КП «Кременчуцький обласний клінічний шпиталь для ветеранів війни» (далі – Кременчуцький шпиталь) ліквідовано спеціалізоване чорнобильське відділення. Для одержання медичної допомоги в Кременчуцькому шпиталі громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, доводиться чекати в черзі впродовж двох–трьох місяців.

У межах розгляду звернення з'ясовано, що реорганізація відбулася відповідно до рішення Полтавської обласної ради від 26.04.2024 № 830. Перейменування відділень після реорганізації не призвело до скорочення обсягу чи припинення надання медичної допомоги пільговим категоріям, зокрема й особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Такі особи приймаються на лікування за електронним направленням за наявності вільних місць у плановому порядку з дотриманням принципу позачерговості. Однак за період з 01.11.2024 по 31.07.2025 в Лубенському підрозділі Кременчуцького шпиталю проліковано 2 384 пацієнти, із яких тільки 113 осіб (4,7%) є учасниками ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС.

На виїзному засіданні ТСК, яке відбулося 18 липня 2025 року, Уповноважений звернув увагу на необхідності:

1) здійснити контроль за організацією і проведенням щорічного медичного обстеження та лікування всіх осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи;

2) організувати перевірку стану забезпечення надання медичних послуг у спеціалізованих закладах охорони здоров'я, визначених у Переліку, відповідно до статті 17 Закону № 796-XII та актуалізувати Перелік.

За результатами засідання ТСК рекомендувала МОЗ до 15 вересня 2025 року переглянути та, за необхідності, призупинити рішення щодо закриття та реорганізації спеціалізованих закладів охорони здоров'я та їх відділень, призначених для лікування осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, з метою забезпечення їх належного функціонування та доступності відповідно до вимог Закону № 796-XII та Постанови № 1218.

Як наслідок, постановою КМУ від 12 грудня 2025 р. № 1650 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 4 жовтня 1996 р. № 1218» затверджено оновлений перелік спеціалізованих медичних закладів, що забезпечують лікування осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, у регіонах України.

(b) Безоплатне зубопротезування

Відповідно до пункту другого статті 20 Закону № 796-XII потерпілі від Чорнобильської катастрофи першої категорії мають право на безоплатне позачергове зубопротезування (за винятком зубопротезування із дорогоцінних металів та прирівняних по вартості до них, що визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я).

У межах розгляду звернень громадян з'ясовано, що нормативно-правові акти МОЗ, якими регламентується реалізація права громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, на безоплатне позачергове зубопротезування, відсутні.

До Уповноваженого надійшло звернення від громадянина Г., жителя Рівненської області, який повідомив, що він як особа з інвалідністю III групи та як ліквідатор аварії на Чорнобильській АЕС, до 2019 року отримував стоматологічні послуги, у тому числі із зубопротезування, у Рівненському обласному госпіталі ветеранів війни (після перейменування - комунальне підприємство «Рівненський обласний госпіталь ветеранів війни» Рівненської обласної ради). Однак, за твердженням заявника, «у зв'язку з нерентабельністю» такі послуги на безоплатній основі в госпіталі наразі не надаються.

У відповідь на звернення до МОЗ громадянин Г. отримав інформацію щодо відсутності державної програми із зубопротезування для громадян, які постраждали від Чорнобильської катастрофи, з рекомендаціями звертатися до органів місцевого самоврядування. Проте громадянин Г. не зміг отримати безоплатне зубопротезування в районній стоматологічній поліклініці через відсутність фінансування з районного бюджету на цю мету, а в міській поліклініці безоплатним зубопротезуванням забезпечують лише жителів міста.

Уповноваженим було надано пропозиції ТСК щодо нормативного врегулювання права на безоплатне зубопротезування осіб, постраждалих від Чорнобильської катастрофи, за аналогією, як це врегульовано для осіб, які захищають/захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України.

За ініціативи Уповноваженого ТСК рекомендувала Уряду України внести зміни до постанови КМУ від 11 лютого 2025 р. № 156 «Деякі питання використання коштів, передбачених у державному бюджеті, для надання окремих медичних послуг деяким категоріям осіб, які захищають/захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України» (далі - Постанова № 156), передбачивши включення до переліку категорій осіб, на яких поширюється дія цієї постанови, громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, або розробити окремий нормативно-правовий акт, який би забезпечував реалізацію безкоштовного позачергового зубопротезування.

Як результат, 18 лютого 2026 року Урядом України внесено зміни до Постанови № 156.

(с) Безоплатне забезпечення лікарськими засобами

Відповідно до пункту першого статті 20 Закону № 796-XII потерпілі від Чорнобильської катастрофи першої категорії мають право на безоплатне придбання ліків за рецептами лікарів.

Питання безоплатного лікування осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, врегульовано постановою КМУ від 17 серпня 1998 р. № 1303 «Про впорядкування безоплатного та пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування окремих груп населення та за певними категоріями захворювань» (далі - Постанова № 1303).

Фінансування пільгового забезпечення осіб лікарськими засобами відповідно до Постанови № 1303 здійснюється за кошти місцевих бюджетів.

За результатами парламентського контролю встановлено, що державне фінансування забезпечення лікарськими засобами осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, здійснюється в межах програми медичних гарантій на загальних засадах.

До Уповноваженого надійшло звернення громадянина С., жителя м. Києва, особи з інвалідністю II групи, учасник ліквідації аварії на ЧАЕС I категорії, щодо порушення його права на забезпечення лікарським засобом на безоплатній основі.

Відповідно до Постанови № 1303 заявник має право на безоплатне забезпечення лікарськими засобами за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування. Водночас дія цієї постанови не поширюється на лікарські засоби, вартість яких відшкодовується за договорами про реімбурсацію, укладеними відповідно до законодавства. Тому громадянин С. отримав пільговий рецепт на інсулін із доплатою.

У межах провадження Уповноваженого з'ясовано у МОЗ, що за рахунок коштів державного бюджету пацієнти з цукровим діабетом I типу забезпечуються лікарськими засобами за Програмою реімбурсації лікарських засобів («Доступні ліки») за ПМГ, що передбачає як повне, так і часткове відшкодування вартості лікарських засобів.

Отже, особи, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи і хворіють на цукровий діабет, але відповідно до стану здоров'я не належать до категорій осіб, яким здійснюється повне відшкодування вартості інсуліну відповідно до постанови КМУ від 28 липня 2021 р. № 854 «Деякі питання реімбурсації лікарських засобів та медичних виробів за програмою державних гарантій медичного обслуговування населення», отримують інсуліни за рецептами лікарів з доплатою, що порушує їх право на безоплатне забезпечення лікарськими засобами, гарантоване статтею 20 Закону № 796-XII.

Виявлене Уповноваженим проблемне питання потребує нормативно-правового врегулювання.

6. Права у сфері культури

РФ продовжує системну політику руйнування культурної спадщини та культурної інфраструктури на території України, порушуючи права українців на доступ до культурних послуг, культурних цінностей та культурних благ.

Такі дії є порушенням міжнародного гуманітарного права й спрямовані на знищення історичної пам'яті та національної ідентичності українського народу.

6.1. Право на доступ до культурної спадщини

За інформацією Мінкульту, від початку повномасштабного вторгнення зазнали руйнувань 1 640 пам'яток культурної спадщини та 2 446 об'єктів культурної інфраструктури.

Серед пошкоджених об'єктів культурної спадщини 153 мають статус національного значення, 1 333 - місцевого, 154 - щойно виявлені. Пошкодження зафіксовано в 18 областях. Найбільших руйнувань зазнали пам'ятки у Харківській області - 344, Херсонській - 297, Одеській - 182, Донецькій - 175, Київській області та у м. Києві - 163.

Внаслідок обстрілів та бойових дій постраждали 2 446 об'єктів культурної інфраструктури, із яких 498 - повністю знищено. Найбільших втрат культурна інфраструктура зазнала в Донецькій, Харківській, Херсонській, Київській, Сумській та Миколаївській областях.

У 2025 році внаслідок російської агресії в Україні зруйновано та пошкоджено 307 пам'яток культурної спадщини та 261 об'єкт культурної інфраструктури, із них 2 об'єкти, які включені до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, що перебуває під загрозою (з 2023 року).

10 червня 2025 року внаслідок масованої російської атаки було пошкоджено тинькований карниз центральної абсиди східного фасаду Софійського собору в місті Києві - пам'ятки архітектури XI століття, що входить до об'єкта всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Київ: Собор Святої Софії та прилеглі монастирські споруди, Києво-Печерська Лавра».

24 липня 2025 року внаслідок чергової масованої атаки на українське місто Одесу було пошкоджено 7 об'єктів культурної спадщини, частина з яких розташована в межах об'єкта всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Історичний центр Одеси» та його буферної зони. Серед пошкоджених об'єктів – 4 мають статус пам'яток архітектури національного значення: Воронцовський палац – пам'ятка архітектури початку XIX століття, Палац на Приморському бульварі, 9, Будинок Родоконакі, будівля готелю «Лондонський».

За вказаними фактами пошкоджень об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО Уповноваженим було скеровано листи Генеральній директорці ЮНЕСКО Одрі Азулай із закликом до вжиття швидких і ефективних дій реагування на вказані злочини на міжнародному рівні.

Відтак, актуальним залишається питання щодо розробки науково-проектної документації з визначення меж та режимів використання буферних зон об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, що є необхідним для забезпечення збереження їхньої автентичності, цілісності та видатної універсальної цінності. Зазначена рекомендація надана Уповноваженим у Щорічній доповіді за 2024 рік.

Мінкульту повідомлено, що ним розроблено проєкт постанови КМУ «Про кваліфікаційні вимоги до науково-проектних, науково-дослідних організацій, що є розробниками науково-проектної (науково-дослідної) документації у сфері охорони культурної спадщини». На засіданні Урядового комітету з питань національної єдності, інформаційної політики та культури 16.04.2025 прийнято рішення подати проєкт акта на розгляд Уряду після доопрацювання його окремих положень.

6.2. Право на доступ до культурних цінностей

28 березня 2025 року Урядом України розпорядженням № 293-р схвалено Стратегію розвитку культури в Україні на період до 2030 року (далі - Стратегія) та затверджено операційний план заходів з її реалізації у 2025–2027 роках.

Стратегія спрямована на відновлення, збереження та розвиток культурного потенціалу України в умовах правового режиму воєнного стану та післявоєнної відбудови, а також на інтеграцію української культури в європейський і світовий культурний простір.

Уповноважений надав відповідні пропозиції до проєкту Стратегії на етапі її напрацювання, зокрема, щодо необхідності розроблення та впровадження загального реєстру викрадених з України культурних цінностей під час збройної агресії РФ.

Зазначена вище проблематика встановлена Уповноваженим за результатами дистанційного моніторингу щодо додержання права людини і громадянина на доступ до культурних цінностей та культурної спадщини в умовах воєнного стану.

З аналізу відповіді Мінкульту щодо стану виконання рекомендацій Уповноваженого з'ясовано, що Урядом України прийнято постанову від 29 жовтня 2025 р. № 1389 «Про реалізацію експериментального проєкту щодо запровадження Реєстру Музейного фонду України», яка набрала чинності 31 жовтня 2025 року. Станом на сьогодні, пріоритетним є наповнення системи Реєстру Музейного фонду України інформацією про музейні предмети державної частини Музейного фонду України, що набули статусу викрадених, втрачених у результаті Другої світової війни, викрадених у результаті збройної агресії РФ, не виявлених у ході проведення останнього звірення наявності предметів з фондово-обліковою документацією музею. Перелік викрадених музейних предметів державної частини Музейного фонду України перебуває на стадії формування.

6.3. Право на бібліотечне обслуговування в умовах правового режиму воєнного стану

Уповноваженим проведено 3 дистанційних моніторинги щодо додержання прав громадян на бібліотечне обслуговування в умовах правового режиму воєнного стану.

Моніторингами охоплено 6 національних, 20 обласних та 14 публічних бібліотек (всього 40 об'єктів моніторингу).

За результатами моніторингу національних бібліотек встановлено ряд проблемних питань, зокрема:

- неналежний стан збереження об'єктів документальної спадщини;
- відсутність єдиної бази обліку документальних об'єктів культурної спадщини та обмеженість доступу до об'єктів документальної спадщини;
- незадовільний стан формування бібліотечних фондів;
- низький рівень матеріально-технічного забезпечення;
- зниження кадрового потенціалу та скорочення мережі бібліотечних закладів.

З'ясовані питання у публічних та обласних бібліотеках щодо наявності регіональних програм розвитку культури, офіційних вебсайтів, стану фінансування, створення безбар'єрного середовища та співпраці із громадським сектором. Результати відображені у таблиці.

	Питання моніторингу	Публічні бібліотеки (14 об'єктів моніторингу)	Обласні бібліотеки (20 об'єктів моніторингу)
	Затверджено регіональні програми розвитку культури	10 (71%)	17 (85%)
	Наявність офіційного вебсайту	8 (57%)	20 (100%)
	Достатнє фінансування	11 (79%)	14 (70%)
	Наявність пристосування для вільного доступу осіб з інвалідністю та маломобільних груп до бібліотечних послуг	8 (57%)	14 (70%)
	Співпраця з громадськими організаціями та творчими спілками	14 (100%)	20 (100%)

Аналіз інформації, отриманої від об'єктів моніторингу, показав, що відвідування публічних бібліотек протягом 2022-2024 року щорічно збільшувалося, обласних - навпаки зменшувалося.

За результатами моніторингів Уповноважений надав рекомендації Мінкульту.

У відповідь Мінкульт повідомив, що рекомендації опрацьовані та будуть враховані під час формування державної політики у сфері бібліотечної справи, а також при підготовці відповідних нормативно-правових актів, стратегічних документів і прийнятті організаційно-управлінських рішень.

7. Право на освіту

Протягом 2025 року до Уповноваженого надійшло 315 звернень від громадян про порушення їхніх прав у сфері професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти. Найбільше звернень стосувалося:

- права здобувачів пільгових категорій на отримання державної підтримки у сфері освіти, у тому числі безоплатного здобуття освіти;
- права на здобуття освіти особами з інвалідністю/ООП;
- стипендіального забезпечення, у тому числі права на соціальні стипендії;
- поновлення, переведення на навчання, вибору форми здобуття освіти (денна/заочна).

7.1. Права осіб з інвалідністю чи особливими освітніми потребами на здобуття освіти

У 2025 році Уповноваженим було проведено моніторинг додержання права осіб з інвалідністю/ООП на здобуття фахової передвищої освіти та третього (освітньо-наукового/освітньо-творчого) рівня вищої освіти.

(а) На здобуття фахової передвищої освіти

За результатами комплексного моніторингу 25 закладів ЗФПО усіх форм власності у 13 регіонах України Уповноваженим встановлено ряд проблемних питань, які впливають на якість здобуття освіти особами з інвалідністю чи ООП:

1) недостатнє кадрове забезпечення, а саме відсутність фахівців (асистентів викладача, корекційних педагогів, тьюторів, практичних психологів, соціальних педагогів), які мають досвід роботи зі здобувачами освіти з інвалідністю/ООП;

2) неналежне фінансування, що має наслідком:

- відсутні в достатній кількості електронні освітні матеріали у доступних форматах (навчальних матеріалів зі шрифтом Брайля, з аудіовідтворенням, з субтитрами; інтерактивних програм для аутичних здобувачів освіти, сурдоперекладів для відеолекцій);

- відсутні якісні методичні матеріали та практичні інструкції з адаптації освітньо-професійних програм;

- відсутні укриття, пристосовані для категорії осіб з інвалідністю/ООП, у 14 закладах, що становить 56% від усіх об'єктів моніторингу;

3) нормативно не врегульоване питання щодо забезпечення наявності/функціонування асистента викладача на рівні фахової передвищої освіти.

За результатами проведеного моніторингу Уповноважений надав відповідні рекомендації МОН, які враховано та повідомлено, що питання створення умов щодо доступності здобуття фахової передвищої освіти особами, які мають інвалідність та/або ООП, знаходиться в числі пріоритетних завдань міністерства. Із загальної кількості ЗФПО близько 75 % доступні для осіб з

особливими освітніми потребами. Також для фахівців, які працюють в інклюзивному освітньому середовищі, заплановано проведення заходів (семінарів, вебінарів тощо), спрямованих на підвищення їхньої кваліфікації у роботі з особами з інвалідністю/ООП.

Невирішеним залишається питання функціонування асистента викладача в ЗФПО.

(b) На здобуття третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

До Уповноваженого надходили непоодинокі звернення від потенційних здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, які є особами з інвалідністю.

Зі звернень встановлено, що у заявників виникали складнощі в частині реалізації їхнього права на складання вступного випробування в ЗВО замість єдиного вступного випробування (далі – ЄВВ), передбаченого Порядком та умовами прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2025 році, затвердженого наказом МОН № 168 від 10.02.2025 (далі – Порядок).

Так потенційним аспірантам, які мають інвалідність, для отримання можливості проведення вступного випробування в ЗВО замість ЄВВ спочатку необхідно було звернутися до обраного ЗВО із відповідною заявою. Наступним кроком було звернення ЗВО до МОН щодо надання відповідного дозволу на проведення вступного випробування в ЗВО.

Дозвіл надавався МОН за умови, коли вступнику, який має інвалідність, відмовлено регламентною комісією при відповідному регіональному центрі оцінювання якості освіти у створенні спеціальних умов для проходження вступного випробування за технологіями зовнішнього незалежного оцінювання (з обов'язковим наданням копій відповідних підтверджуючих документів).

Уповноваженим встановлено, що ні вступники, ні ЗВО не були належним чином обізнані про такий алгоритм. Зазначене призводило до втрати часу вступниками та могло мати наслідком порушення їхнього права на освіту.

З порушеного питання до МОН Уповноважений, крім безпосередніх запитів за конкретними зверненнями заявників, скерував ініціативні листи з пропозиціями щодо врегулювання окресленої проблематики.

МОН у відповідь поінформувало, що при формуванні проєкту Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти у 2026 році враховано окреслені проблемні питання щодо удосконалення механізму вступу для здобуття третього рівня вищої освіти особами з інвалідністю.

До Уповноваженого звернулася громадянка П., особа з інвалідністю І групи по зору, яка через стан здоров'я потребувала створення особливих (спеціальних) умов для проходження вступних випробувань. Заявниця для реалізації свого права на вступ до ЗВО вперше звернулася до Уповноваженого у травні 2025 року щодо можливості проведення вступного випробування в закладі вищої освіти замість ЄВВ з методології наукових досліджень. За

запитом Уповноваженого МОН було надано відповідні рекомендації Університету та дозвіл на проведення іспиту безпосередньо у ЗВО.

Водночас після складання іспиту в заявниці виникли нові перешкоди в реалізації права на вступ до Університету: в ЄДЕБО була відсутня технічна можливість щодо реєстрації її заяви для участі у вступних випробуваннях. Громадянка П. у вересні повторно звернулась до Уповноваженого.

Як результат, МОН надало дозвіл щодо її допуску до участі у конкурсному відборі для здобуття ступеня освіти доктора філософії на підставі паперової заяви та здійснення зарахування до Університету за паперовим наказом із наступним створенням картки здобувача вищої освіти у ЄДЕБО.

7.2. Права здобувачів фахової передвищої та вищої освіти на поновлення та/або переведення на денну форму здобуття освіти

З питання сприяння у додержанні прав на переведення/поновлення на денну форму навчання до Уповноваженого надходили непоодинокі звернення громадян, які досягли 25-років, проте не є військовозобов'язаними, що свідчить про системну проблему.

Підставою для відмови у поновленні/переведенні заявників стали положення наказу МОН «Про деякі особливості набуття та поновлення статусу здобувача освіти» № 910 від 24.06.2024 (далі – Наказ № 910).

Так положеннями Наказу № 910, зокрема, передбачено, що тимчасово на період дії правового режиму воєнного стану в Україні призупинено поновлення (включаючи допуск до освітнього процесу після завершення строку переривання навчання) на денну або дуальну форми здобуття освіти, крім категорій осіб, до яких, зокрема, належать особи, які на дату поновлення не досягли граничного віку направлення на базову військову службу, визначеного статтею 15 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» 25.03.1992 № 2232-ХІІ (далі – Закон № 2232-ХІІ), за умови наявності інформації про попереднє навчання в ЄДЕБО.

У межах розгляду зазначених звернень до МОН було скеровано ініціативні листи щодо внесення змін до Наказу № 910 стосовно можливості поновлення на навчання та переведення на денну форму навчання здобувачів фахової передвищої та вищої освіти, які досягли граничного віку направлення на базову військову службу, водночас не є військовозобов'язаними.

У своїх відповідях МОН зауважено, що на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, зокрема право на освіту, гарантоване статтею 53 Конституції України. Тому згідно із Наказом № 910 тимчасово призупинено (на період дії правового режиму воєнного стану в Україні) поновлення (включаючи допуск до освітнього процесу після завершення строку переривання навчання) на денну або дуальну форми здобуття освіти осіб, крім певних категорій, перелічених безпосередньо в нормативно-правовому акті.

Вбачається, що позиція МОН щодо відсутності підстав внесення змін до Наказу № 910 залишається сталою.

З огляду на зазначене 19.12.2025 до МОН направлено Подання Уповноваженого з вимогою вжити заходів щодо внесення змін до Наказу № 910 у частині забезпечення можливості переведення та поновлення на денну форму навчання здобувачів фахової передвищої та вищої освіти, які досягли граничного віку направлення на базову військову службу, визначеного статтею 15 Закону № 2232, водночас не є військовозобов'язаними.

На розгляді Уповноваженого перебувають звернення громадянки Я. щодо порушення її права на здобуття вищої освіти мистецького спрямування. Заявниця має бажання поновитися на денну форму навчання за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво», фахова профілізація «Концертно-камерний спів».

До відрахування (січень 2025) заявниця була здобувачкою другого (магістерського) рівня вищої освіти Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського (далі – ХНУМ). Здобувала освіту за денною формою. Водночас ХНУМ відмовив заявниці у поновленні її на навчання на денну форму з посиланням на положення Наказу № 910.

Заявниця досягла граничного віку направлення на базову військову службу, однак не є військовозобов'язаною.

Крім того, фахова профілізація «Концертно-камерний спів», за якою хоче здобувати освіту заявниця, не передбачає заочної форми здобуття освіти, що фактично унеможлиблює продовження нею навчання.

8. Право на працю

В умовах дії правового режиму воєнного стану, починаючи з 2022 року, до Уповноваженого надійшло 2 780 звернень від громадян, у яких зазначається про порушення права на працю (у 2022 році - 1 136; у 2023 році - 544; у 2024 році - 516 та у 2025 році – 584). У 2025 році їх кількість збільшилась на 68 порівняно із 2024 роком.

Аналіз звернень свідчить, що роками не вирішується питання заборгованості по заробітній платі, особливо гостро ця проблема стосується працівників зруйнованих підприємств. Заборгованість по сплаті ЄСВ призводить до порушення соціальних гарантій працівників. Уже другий рік поспіль надходять звернення постраждалих працівників об'єктів критичної інфраструктури та членів їх сімей щодо порушення права на отримання одноразової допомоги. За результатами парламентського контролю встановлено факти порушення права громадян на отримання заробітної плати, права на відпустку, на зарахування страхового стажу та порушення при працевлаштуванні вразливих категорій населення.

8.1. Право на одноразову грошову допомогу працівникам об'єктів критичної інфраструктури

З прийняттям Закону України «Про одноразову грошову допомогу за шкоду життю та здоров'ю, завдану працівникам об'єктів критичної інфраструктури, державним службовцям, посадовим особам місцевого самоврядування внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України» № 2980-IX від 20.03.2023 (далі - Закон № 2980-IX), яким встановлено додатковий соціальний захист працівників об'єктів критичної інфраструктури, державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, до Уповноваженого почали надходити звернення переважно від працівників ОКІ та членів їх сімей.

У зверненнях повідомлялося, що органи ПФУ відмовляють їм у призначенні грошової допомоги. У ході розгляду звернень та моніторингу з'ясовано, що:

- Урядом України несвоєчасно були прийняті підзаконні нормативні акти. Так Закон № 2980-IX, прийнятий 20.03.2023, набув чинності – 01.05.2023, а Порядок призначення і виплати одноразової грошової допомоги за шкоду життю та здоров'ю, завдану працівникам об'єктів критичної інфраструктури, державним службовцям, посадовим особам місцевого самоврядування внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України, затверджено тільки 27.12.2023 за № 1396 (далі - Порядок № 1396);

- не розроблений Порядок виплати різниці отримання одноразової грошової допомоги за різними нормативно-правовими актами;

31.01.2025 до Уповноваженого звернулась гр. Ш., дружина держслужбовця, який загинув внаслідок ракетного удару по будівлі Миколаївської обласної державної адміністрації. Заявниця повідомила, що орган ПФУ відмовив у призначенні одноразової допомоги, оскільки їй вже була виплачена допомога за Законом України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування” від 23.09.1999 № 1105-XIV, та роботодавець також надав матеріальну допомогу. За рекомендаціями Уповноваженого, Мінсоцполітики уточнило для ПФУ порядок виплат, у якому не враховується матеріальна допомога, що надається роботодавцями. Право заявниці було поновлено.

Станом на червень 2025 року ПФУ було переглянуто 26 рішень з аналогічною проблемою.

- працівники підрядних організацій, які під час події перебували на ОКІ та постраждали, не підпадають під дію Закону № 2980-IX (наприклад, охорона, клінінг тощо), отже, залишаються незахищеними;

- відокремлені структурні підрозділи ОКІ не вносяться до Реєстру об'єктів критичної інфраструктури, передбачених постановою КМУ “Про затвердження Порядку ведення Реєстру об'єктів критичної інфраструктури, включення таких

об'єктів до Реєстру, доступу та надання інформації з нього” від 28.04.2023 № 415;

11.06.2025 до Уповноваженого звернулась громадянка Ш., яка повідомила, що її чоловік – працівник комунального виробничого водопровідно-каналізаційного підприємства загинув 07.03.2022 під час виконання своїх посадових обов'язків. В Акті спеціального розслідування від 07.09.2023 зазначено, що нещасний випадок на виробництві пов'язаний зі збройною агресією. Органом ПФУ 12.08.2024 було відмовлено у одноразовій грошовій допомозі через відсутність підприємства в Реєстрі ОКІ.

У ході відкритого провадження Уповноваженого з'ясовано, що підприємством не були надані достатні підтверджуючі розрахунки щодо віднесення підприємства до категорії критичності. У рамках провадження надавалися рекомендації Мінрозвитку як секторальному органу, Мінсоцполітики.

- потребує уточнення строк у три роки на право отримання одноразової грошової допомоги. У Законі № 2980-IX передбачено, що особи, які мають право на призначення і виплату одноразової грошової допомоги, можуть реалізувати його протягом трьох років з дня виникнення у них такого права. Порядком № 1396 уточнюється, що реалізація такого права здійснюється з дати встановлення інвалідності або загибелі (смерті) особи після 24.02.2022 (абзац 2 пункту 8). Але Закон № 2980-IX, прийнятий 20.03.2023, набув чинності 01.05.2023, Порядок № 1396 набув чинності 01.01.2024.

05.08.2025 до Уповноваженого звернувся громадянин Б., який повідомив, що 12.03.2022 його дружина, працівник ОКІ, загинула. Орган ПФУ відмовив заявнику у призначенні одноразової грошової допомоги у зв'язку із закінченням трирічного строку.

Уповноваженим надавалися рекомендації Мінсоцполітики щодо порядку перегляду трирічного терміну.

Уповноважений 21.08.2025 поінформував Тимчасову спеціальну комісію ВРУ з питань захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії РФ проти України, про результати парламентського контролю щодо додержання прав працівників ОКІ та членів їх сімей при визначенні права на отримання одноразової допомоги та надав рекомендації щодо необхідності законодавчих змін, які враховані у Законі України «Про внесення змін до Закону України «Про одноразову грошову допомогу за шкоду життю та здоров'ю, завдану працівникам об'єктів критичної інфраструктури, державним службовцям, посадовим особам місцевого самоврядування внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України» № 4793-IX від 25.02.2026.

8.2. Право на оплату праці

(а) Право на своєчасне одержання винагороди за працю

Питання своєчасної виплати заробітної плати та погашення заборгованості з виплати залишаються одними з найгостріших у сфері трудових відносин. З початку повномасштабного вторгнення актуальна офіційна статистика щодо сум заборгованості з виплати заробітної плати відсутня. На 01 січня 2025 року така заборгованість без урахування частини тимчасово окупованих територій становила 4,4 млрд грн (на 1 січня 2024 року – 3,9 млрд грн).

Упродовж 2025 року питання погашення заборгованості із заробітної плати розглядалося на 12 засіданнях Міжвідомчої робочої групи з питань погашення заборгованості із заробітної плати (грошового забезпечення), яка є тимчасовим консультативно-дорадчим органом КМУ у сфері координації дій органів виконавчої влади щодо своєчасної виплати заробітної плати. Водночас, незважаючи на проведення низки нарад і підготовку рекомендацій, системного покращення у цьому питанні не відбулося.

Не вирішується й проблема заборгованості заробітної плати на зруйнованих підприємствах або підприємствах, що знаходяться на територіях активних бойових дій.

На звернення Уповноваженого до Мінекономіки щодо вирішення питання погашення заборгованості по заробітній платі, яка виникла до повномасштабного вторгнення, Мінекономіки, посилаючись на частину четверту статті 10 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» № 2136-IX від 15.03.2022 (далі - Закон № 2136-IX), вважає, що у разі неможливості своєчасної виплати заробітної плати внаслідок ведення бойових дій, строк виплати заробітної плати може бути відтермінований до моменту відновлення діяльності підприємства.

Масштаби руйнувань або знищення ряду підприємств свідчать про малоймовірність їх відновлення. Є необхідність у розробці програми щодо погашення заборгованості по виплаті заробітної плати, яка виникла до повномасштабного вторгнення. Вирішення питання погашення заборгованості із заробітної плати можливе через передбачення у Бюджетній декларації та Державному бюджеті України коштів на відповідні видатки, а також внесення змін до законодавства з метою розширення повноважень Державної служби України з питань праці щодо здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю) у разі наявності заборгованості перед працівниками.

До Уповноваженого звернувся громадянин Ч. – колишній працівник вугільної галузі щодо порушення права на виплату всіх сум належних йому при звільненні. Заявник повідомив, що заборгованість по виплаті заробітної плати виникла ще до повномасштабного вторгнення. На момент звернення працівники підприємства евакуювалися, адже підприємство знаходилося на території, де ведуться активні бойові дії.

(b) Право на оплату праці працівникам концертних організацій

Згідно з частиною третьою статті 29 Закону України «Про культуру» № 2778-VI від 14.12.2010 (далі - Закон № 2778-VI) працівники у сфері культури, педагогічні працівники закладів освіти сфери культури, які працюють у державних і комунальних закладах культури, мають право на допомогу для оздоровлення під час надання щорічної відпустки у розмірі посадового окладу, а також на матеріальну допомогу для вирішення соціально-побутових питань та доплату за вислугу років у розмірах і порядку, що встановлюються Кабінетом Міністрів України.

У ході відкритого провадження за зверненням керівника обласної філармонії було з'ясовано, що доплата за вислугу років, допомога на оздоровлення при наданні щорічної відпустки та матеріальної допомоги для вирішення соціально-побутових питань професійним творчим працівникам концертних організацій державної і комунальної форми власності та церков і церковних організацій залишається неврегульованою. Мінкульт вважає, що питання доплат, встановлені Законом № 2778-VI в 2010 році може бути вирішено після закінчення дії правового режиму воєнного стану.

8.3 Право на включення періодів роботи до страхового (трудового) стажу

(а) Підтвердження страхового (трудового) стажу

До Уповноваженого протягом року надходили звернення громадян щодо порушення їхнього права на підтвердження страхового (трудового) стажу. Серед основних причин порушення прав працівників: ігнорування роботодавцями запитів працівників, не передача до архівів документів ліквідованих підприємств, не систематизація документів внаслідок їх переміщення у безпечні місця зберігання, втрата архівів підприємств у період воєнного стану.

До Уповноваженого в березні 2025 року звернувся громадянин Ш., який не міг отримати довідку про підтвердження трудового стажу у АТ «Українська залізниця» внаслідок неупорядкованості переміщених архівних документів із Сумської області.

Завдяки рекомендаціям Уповноваженого, роботодавцем було організовано систематизацію архівних документів і підготовлено відповідну довідку.

(b) Зарахування страхового стажу

До Уповноваженого надходили звернення від громадян, профспілкових організацій щодо порушення прав застрахованих осіб у зв'язку із незарахуванням працівникам страхового стажу у разі несплати роботодавцем ЄСВ. За даними ДПС, станом на 01.01.2026 - 615,6 тисяч суб'єктів мали заборгованість зі сплати ЄСВ розміром 20,7 млрд грн. Своєчасність та повнота сплати ЄСВ роботодавцем має безпосередній вплив на розмір пенсії майбутніх та нинішніх пенсіонерів, на розмір допомоги по безробіттю.

На виконання рекомендації Уповноваженого, наданої у Щорічній доповіді про стан дотримання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2023 році, розроблено проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування"» (реєстр. № 13705-д від 31.10.2025) щодо підтвердження страхового стажу, яким передбачена можливість зарахування періодів роботи до страхового стажу навіть за наявності заборгованості зі сплати ЄСВ, за умови подання страхувальником звітності щодо нарахування страхових внесків у розмірі не менше мінімального страхового внеску відповідно до законодавства. Працівники Секретаріату Уповноваженого увійшли до складу робочої групи з доопрацювання вказаного законопроєкту до другого читання, надані до нього зауваження та пропозиції враховані.

Цей проєкт необхідно якнайшвидше розглянути, оскільки реалізація його положень сприятиме ефективнішому захисту прав працівників та зменшенню соціальної напруги через несвоєчасну сплату внесків.

8.4. Право на працю осіб похилого віку

У 2025 році Уповноваженим у межах парламентського контролю проводився моніторинг дотримання права громадян похилого віку на працевлаштування, гарантованого Законом України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» № 3721-XII від 16.12.1993. Відповідно до національного демографічного прогнозу до 2030 року частка осіб старше 60 років в Україні складе 26%, осіб у віці 65 років і старше – 20%.

В умовах інфляції та зростання цін пенсійні виплати особам похилого віку часто не покривають базові потреби. Робота дозволяє таким людям залишатися фінансово незалежними та забезпечувати себе самостійно.

Уповноваженим у 2025 році здійснювався дистанційний моніторинг стану дотримання права на працю осіб похилого віку, за результатами якого встановлено:

- відсутність програмного документу, спрямованого на дотримання прав громадян похилого віку на працю нарівні з іншими громадянами;
- відсутність на законодавчому рівні додаткових гарантій у сприянні працевлаштуванню громадян похилого віку та стимулів для роботодавців із працевлаштування таких осіб;
- відсутність програм професійного навчання для осіб похилого віку.

9. Право власності

Результати здійснюваного Уповноваженим парламентського контролю засвідчили порушення прав людини і громадянина у сферах житлових прав, земельних відносин та державного нагляду (контролю), зокрема, в умовах дії правового режиму воєнного стану. Виявлені порушення стосувалися реалізації права громадян на приватизацію житла, неналежного та неоднакового

застосування ОМС процедури вирішення земельних спорів, встановлення додаткових вимог у сфері розміщення тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності, а також у здійсненні позапланових заходів державного нагляду (контролю), що призводить до порушення прав громадян у сферах охорони довкілля, містобудування та використання земель.

9.1. Житлові права

Чинним законодавством передбачено, що приватизація житлових приміщень здійснюється органами приватизації ОМС. Водночас значна кількість житлових приміщень, які підлягають приватизації громадянами, що в них проживають, перебуває у державній власності, що унеможливлює прийняття відповідних рішень органами приватизації ОМС. Вирішення цих питань потребує передачі таких приміщень з державної у комунальну власність, однак органи державної влади та ОМС застосовують формальний підхід, що призводить до істотного затягування процедур.

До Уповноваженого надійшло колективне звернення мешканців житлового будинку на вул. Миколи Василенка, 1 в м. Києві щодо бездіяльності органів державної влади та ОМС з питання передачі будинку у комунальну власність територіальної громади м. Києва з метою подальшої приватизації житлових приміщень.

На виконання рекомендацій Уповноваженого, Фондом державного майна України виданий наказ № 2337 від 22.12.2025 щодо передачі з державної у комунальну власність територіальної громади міста Києва частини житлового будинку (3 та 4 під'їзди) загальною площею 2601,9 кв. м разом з тепловою мережею, які перебувають на балансі ДП «Київський автомобільний ремонтний завод».

Солом'янською районною в місті Києві державною адміністрацією складено акт приймання-передачі частини житлового будинку на вул. Миколи Василенка, 1 у м. Києві до комунальної власності територіальної громади міста Києва, який підписано членами комісії з питань приймання житлового фонду в комунальну власність територіальної громади.

Розпорядженням Солом'янської районної в місті Києві державної адміністрації № 104 від 17.02.2026 затверджено відповідний акт приймання-передачі.

Отже, мешканці будинку можуть реалізувати своє право на житло шляхом його приватизації.

9.2. Права у сфері земельних відносин

(а) Повноваження органів місцевого самоврядування при вирішенні земельних спорів

До Уповноваженого надходять звернення громадян щодо відсутності належного реагування ОМС під час вирішення земельних спорів. Аналіз скарг

засвідчив застосування різних підходів до розгляду таких спорів, незважаючи на наявність відповідного регулювання у Земельному кодексі України № 2768-III від 25.10.2001 (далі – ЗК України). Відповідно до частини третьої статті 158 та пункту й) частини першої статті 12 ЗК України, повноваження з вирішення земельних спорів у межах територіальних громад належать сільським, селищним і міським радам. Водночас підпунктом 5 пункту б) частини першої статті 33 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» № 280/97-ВР від 21.05.1997 (далі – Закон №280/97-ВР) такі повноваження віднесено до відання виконавчих органів відповідних рад. Отже, між нормами ЗК України та зазначеного Закону існує колізія щодо визначення суб'єкта, уповноваженого вирішувати земельні спори.

Крім того, стаття 159 ЗК України визначає лише загальні строки розгляду земельних спорів, не встановлюючи чіткого процедурного порядку прийняття рішень за результатами їх розгляду.

Сукупність зазначених недоліків законодавчого регулювання унеможливорює формування єдиного підходу до розгляду земельних спорів на місцевому рівні та призводить до ухвалення неправомірних рішень і неправильного визначення компетенції органів.

З метою реалізації відповідних повноважень за рішеннями рад або їх виконавчих комітетів утворюються так звані узгоджувальні (погоджувальні) комісії, яким фактично передається розгляд і вирішення земельних спорів по суті. Водночас такі комісії мають консультативно-дорадчий характер і не наділені владними повноваженнями, а оформлення їхніх рішень у формі протоколів чи актів не відповідає вимогам статті 59 Закону №280/97-ВР, відповідно до якої рада та її виконавчий комітет приймають акти у формі рішень.

З метою формування єдиного підходу ОМС до реалізації повноважень у сфері вирішення земельних спорів, ефективного виконання повноважень, визначених Законом №280/97-ВР, та вимог ЗК України в частині вирішення земельних спорів, ефективного захисту прав власності на землю ЗК України потребує внесення змін та доповнень щодо конкретизації порядку розгляду земельних спорів ОМС.

(b)Право на розміщення тимчасових споруд

Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності» № 3038-VI від 17.02.2011 (далі - Закон №3038-VI) передбачено, що розміщення тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності здійснюється в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері містобудування.

Наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України № 244 від 21.10.2011 затверджено Порядок розміщення тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності (далі – Порядок), який визначає механізм розміщення тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності.

У ході здійснення парламентського контролю Уповноваженим з'ясовано, що окремі ОМС, виходячи за межі наданих їм повноважень, затверджують

місцеві правила та порядки, якими встановлюють додаткові або ускладнені вимоги до розміщення тимчасових споруд, не передбачені актами ЦОВВ.

До Уповноваженого надійшло звернення мешканця м. Одеса щодо неправомірної відмови структурних підрозділів Одеської міської ради у розміщенні тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності. У ході відкритого провадження Уповноваженого було з'ясовано, що Правила розміщення тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності у місті Одесі, затверджені рішенням Одеської міської ради №3961-VI від 09.10.2013 за (далі – Правила), містять додаткові вимоги порівняно з тими, що визначені Порядком, що суперечить чинному законодавству.

За клопотанням Уповноваженого Державною регуляторною службою України (далі – ДРС) проведена перевірка відповідності Правил вимогам законодавства, за результатами якої до Одеської міської ради внесено Подання про необхідність скасування рішення Одеської міської ради, яким затверджені Правила, у зв'язку з їх невідповідністю вимогам законодавства.

Одеська міська рада відмовила у задоволенні Подання ДРС.

Разом з тим, Одеська міська рада погодилася привести Правила у відповідність до вимог законодавства та розробити відповідні зміни, строк підготовки яких заплановано у I півріччі 2026 року.

9.3. Особливості здійснення заходів державного нагляду (контролю) в умовах дії правового режиму воєнного стану

Необхідність перегляду обмежень у здійсненні державного нагляду (контролю), встановлених постановою КМУ № 303 від 13 березня 2022 р. «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) в умовах воєнного стану» (далі - Постанова № 303), висвітлювалась у Щорічних доповідях за 2022, 2023, 2024 роки. Крім цього, Уповноваженим надсилалися листи до Прем'єр-міністра України та Мінекономіки з пропозицією обмежувати застосування заборони на проведення заходів державного нагляду (контролю) лише територіями, на яких ведуться бойові дії або існує загроза їх виникнення. На інших територіях застосовувати процедуру, визначену Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» № 877-V від 05.04.2007 (далі - Закон №877-V). Відповідні зміни до Постанови № 303 досі не внесено.

Спрощення умов ведення господарської діяльності шляхом обмеження проведення позапланових заходів державного нагляду (контролю) в умовах воєнного стану в багатьох випадках призводить до зловживань з боку суб'єктів господарювання, про що свідчать численні звернення до Уповноваженого. Така ситуація зумовлює порушення прав громадян у сферах містобудування та охорони довкілля.

(а) Державний архітектурно-будівельний нагляд

До Уповноваженого надходили звернення громадян щодо відмов Державної інспекції архітектури та містобудування України (ДІАМ) у проведенні позапланових заходів державного архітектурно-будівельного нагляду у сфері містобудівної діяльності. Такі відмови мотивувалися відсутністю загрози, що має негативний вплив на права, законні інтереси, життя та здоров'я людини, довкілля чи безпеку держави. Зазначені вимоги передбачені наказом Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України № 424 від 19.05.2023 (далі - Наказ №424), виданому на виконання пункту 2 Постанови № 303.

Водночас відповідно до статті 41-1 Закону №3038-VI державний архітектурно-будівельний нагляд є діяльністю, спрямованою на перевірку дотримання вимог законодавства державними та місцевими органами з питань архітектури та інших органів, що здійснюють контроль у сфері містобудівної діяльності, а такі правовідносини не належать до заходів державного нагляду (контролю) у розумінні Закону № 877-V, дія якого обмежується Постановою №303.

Така позиція також підтримана Міністерством економіки України (до реорганізації) та ДРС.

Отже, організація та проведення позапланових заходів державного архітектурно-будівельного нагляду має здійснюватися відповідно до Порядку здійснення державного архітектурно-будівельного нагляду, затвердженого постановою КМУ від 19 серпня 2015 р. № 698, який не передбачає обов'язкової наявності загрози чи додаткового погодження як умов для проведення таких заходів. Встановлення Наказом № 424 додаткових вимог для проведення позапланових перевірок суперечить чинному законодавству та обмежує права громадян у сфері містобудування.

У зв'язку з цим Уповноваженим внесено подання до Мінрозвитку щодо приведення Наказу № 424 у відповідність до вимог законодавства. Міністерство відмовило у його задоволенні, посилаючись на відсутність чіткого кола суб'єктів правовідносин щодо яких дозволено здійснювати позапланові заходи державного нагляду (контролю).

Попри неодноразові звернення Уповноваженого з відповідними правовими обґрунтуваннями та з урахуванням позицій інших органів влади, питання залишається невирішеним.

(б) Державний нагляд (контроль) за додержанням вимог законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища

У межах здійснюваних проваджень Уповноваженого за зверненнями громадян з'ясовано, що Мінекономіки не прийнято відповідного рішення щодо позапланових заходів контролю за 6 матеріалами про порушення вимог природоохоронного законодавства суб'єктами господарювання, надісланими Держекоінспекцією.

З метою з'ясування загальної ситуації щодо прийняття рішень Мінекономіки за зверненнями Держекоінспекції отримано інформацію, що

протягом серпня-листопада 2025 року Держекоінспекцією було направлено до Мінекономіки 49 матеріалів про здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю) щодо суб'єктів господарювання, а рішення прийнято лише щодо двох.

До Уповноваженого надійшли звернення мешканців м. Рожище Волинської області щодо порушення їхнього права на безпечне для життя та здоров'я довкілля ТОВ «Вудленд Україна» внаслідок забруднення атмосферного повітря, шуму, недотримання санітарно-захисної зони від території підприємства, порушення Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

За реагування Уповноваженого Рожищенською міською радою 16.06.2025 проведено комісійне обстеження ТОВ «Вудленд Україна» за участі представників Держекоінспекції у Волинській області. Було встановлено перевищення на території житлової забудови гранично-допустимої концентрації пилу недиференційованого та еквівалентного рівня звуку; у питній воді з колодязя виявлено підвищений вміст нітратів. Крім того, Волинська ОДА поінформувала Уповноваженого, що підприємство у 2023-2024 роках не подавало звіт про дотримання умов дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Держекоінспекція для погодження проведення перевірки ТОВ «Вудленд Україна» направила матеріали Мінекономіки 02.09.2025. Інформація про прийняте рішення станом на 12.01.2026 відсутня.

Неприйняття рішення Мінекономіки має наслідком триваюче порушення права громадян на безпечне довкілля.

10. Права споживачів

До Уповноваженого з 2022 року надійшло 4 702 звернення від громадян, у яких зазначається про порушення їхніх прав як споживачів товарів, робіт і послуг (у 2022 році – 1696; у 2023 році – 836; у 2024 році – 951; у 2025 році – 1219). У 2025 році їх кількість збільшилась на 268 порівняно із 2024 роком.

У зверненнях, які надходили у 2025 році, заявники повідомляли про проблеми, пов'язані з нарахуванням заборгованості та припиненням надання житлово-комунальних послуг, невиконанням або неналежним виконанням зобов'язань постачальниками, а також про порушення прав споживачів під час обслуговування кредитних зобов'язань у банках та фінансових установах в умовах дії правового режиму воєнного стану.

10.1. Права у сфері банківських та фінансових послуг

(а) Споживачі, які отримали позики у криптоактивах

До Уповноваженого зверталися громадяни щодо порушення їхніх прав як споживачів фінансових послуг іноземними компаніями, зокрема «Crypsee», «BitCapital», які надають позики у криптоактивах.

Громадяни скаржились на те, що ці компанії вимагають значні суми коштів, у тому числі в іноземній валюті, застосовують моральний та

психологічний тиск, здійснюють шантаж, розповсюджують особисті фото, погрожують фізичною розправою тощо.

У рамках моніторингу Уповноваженого встановлено, що на території України без відповідної ліцензії та реєстрації в Державному реєстрі надавачів фінансових послуг функціонує понад 10 іноземних компаній, які через свої вебсайти (інтернет-сервіси) та мобільні додатки пропонують громадянам отримати позику.

За інформацією НБУ проблема щодо незаконної діяльності таких компаній має системний характер та існує досить тривалий час.

За період з 01.01.2022 по 19.11.2025 до НБУ від громадян надійшло майже 3 000 скарг щодо порушень їх прав як споживачів фінансових послуг. Найбільше скарг на сервіси «Cryptsee» - 1 579 та «BitCapital» - 2 042.

Уповноважений надав рекомендації НБУ щодо вжиття заходів, спрямованих на припинення діяльності онлайн-сервісів та забезпечення захисту прав постраждалих споживачів фінансових послуг.

НБУ вжив заходи реагування, включаючи звернення до уповноважених органів Великої Британії, на території якої зареєстровані ці сервіси, а саме до Управління з контролю за фінансовою діяльністю. Також Регулятора звернувся до МВС, Нацполу, Департаменту кіберполіції Нацполу та Мінцифри, яке, у свою чергу, звернулося до компанії «Google» з метою сприяння вирішенню ситуації щодо блокування мобільного додатку без відповідної ліцензії «BitCapital» у сервісі Play Market на території України. Але ці сервіси й надалі продовжують свою незаконну діяльність на території України та порушують права споживачів.

Причиною є відсутність належного правового регулювання ринку віртуальних активів в Україні, оскільки Закон України «Про віртуальні активи» № 2074-IX від 17.02.2022 набирає чинності з дня набрання чинності законом України про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування операцій з віртуальними активами, проєкт якого перебуває на розгляді у Верховній Раді України (реєстр. № 10225-д від 24.04.2025).

(b) Отримання особами з інвалідністю банківських та фінансових послуг

Під час розгляду звернень громадян, а також у межах моніторингу засобів масової інформації, виявлено системні проблемні питання щодо забезпечення доступності банківських, фінансових та супровідних послуг для осіб з інвалідністю, що стосуються недоступності процедур ідентифікації як бар'єра у реалізації права особи з інвалідністю на банківські послуги та відсутності механізму доступу недієздатних осіб до банківських і цифрових фінансових сервісів через законного представника.

Щодо недоступності процедур ідентифікації як бар'єра у реалізації права особи з інвалідністю на банківські послуги.

Під час моніторингу ЗМІ Уповноважений виявив порушення права 20-річного Захисника України, який внаслідок бойових дій втратив верхні та нижні кінцівки, на оформлення та отримання банківської картки для зарахування державних соціальних виплат.

Встановлено, що під час звернення до відділення АТ КБ «ПриватБанк» у місті Києві для відновлення втраченої під час бойових дій банківської картки працівниками банку було висунуто вимогу пройти процедуру фотоідентифікації («фото з карткою»), виконання якої є фізично неможливим для особи без верхніх кінцівок. У зв'язку з цим, Захиснику України було відмовлено у видачі платіжної картки.

З огляду на системний характер подібних порушень прав осіб з інвалідністю Уповноважений надав рекомендації НБУ та АТ КБ «ПриватБанк» щодо перегляду практики застосування фотоідентифікації, запровадження альтернативних механізмів ідентифікації та забезпечення належного обслуговування осіб з інвалідністю.

За результатами реагування Уповноваженого та суспільного розголосу Захиснику України було видано банківську картку, а керівництвом НБУ та АТ КБ «ПриватБанк» публічно принесено вибачення. НБУ повідомив про посилення контролю за дотриманням банками прав осіб з інвалідністю, зокрема шляхом включення питань доступності банківських сервісів до інспекційних перевірок з 2026 року. АТ КБ «ПриватБанк» розпочав перегляд внутрішніх процедур ідентифікації та ініціював створення спеціальних фінансових просторів для Захисників України.

Щодо відсутності механізму доступу недієздатних осіб до банківських і цифрових фінансових сервісів через законного представника.

До Уповноваженого звернувся опікун недієздатної особи з інвалідністю І групи, ВПО, щодо неможливості оформлення Дія.Картки для зарахування державних соціальних виплат, зокрема одноразової грошової допомоги «Зимова підтримка».

Банківські установи, до яких звертався заявник, відмовили у відкритті Дія.Картки, посилаючись на відсутність технічної можливості оформлення такого банківського продукту через законного представника та необхідність використання цифрових сервісів самою особою.

Уповноважений надав рекомендації НБУ щодо забезпечення реалізації права опікунів на оформлення банківських карток для недієздатних осіб. НБУ підтвердив неможливість відкриття Дія.Картки на ім'я недієздатної особи за зверненням опікуна. Мінцифри поінформовано про необхідність оптимізації державних цифрових послуг з метою забезпечення права опікунів на відкриття Дія.Картки на ім'я підопічних осіб.

Наведені приклади засвідчують наявність системних проблем у сфері забезпечення доступності банківських та фінансових послуг для осіб з інвалідністю, зумовлених неврахуванням особливих потреб таких осіб під час запровадження процедур ідентифікації, а також недосконалістю нормативного та технічного регулювання цифрових фінансових сервісів.

10.2. Права у сфері житлово-комунальних послуг

(а) Повернення переплати побутовим споживачам природного газу

До Уповноваженого надходила значна кількість скарг від громадян щодо неповернення їм постачальниками природного газу сум переplat або помилково сплачених коштів після зміни постачальника газу.

У ході моніторингу Уповноваженого встановлено, що проблема неповернення регіональними газбутами помилково сплачених коштів має системний характер та пов'язана з автоматичним переведенням у 2022 році близько 9 млн домогосподарств до газопостачальної компанії «Нафтогаз України» як єдиного постачальника. Через неналежне інформування населення значна кількість побутових споживачів продовжувала здійснювати оплату попереднім постачальникам.

За інформацією НКРЕКП, у період з травня 2022 року по грудень 2025 року до Регулятора надійшло 3 424 звернення побутових споживачів щодо неповернення переplat 16 регіональними газбутами. Найбільша кількість скарг стосувалася діяльності: ТОВ «Рівнегаз збут» - 1 195; ТОВ «Дніпропетровськгаз збут» - 717; ТОВ «Київоблгаз збут» - 313; ТОВ «Івано-Франківськгаз збут» - 224; ТОВ «Чернігівгаз збут» - 197.

Орієнтовна сума переplat перевищує 1,4 млрд грн.

Незважаючи на проведення НКРЕКП перевірок та застосування санкцій, регіональні газбути фактично не виконують вимоги щодо повернення коштів, оскаржують рішення Регулятора в судовому порядку та посиляються на форс-мажорні обставини або перекладають відповідальність на інші суб'єкти.

Як наслідок, тисячі побутових споживачів, переважно пенсіонери та особи похилого віку, протягом тривалого часу позбавлені можливості повернути власні кошти, що призводить до соціальної напруги та зниження довіри до виконавців житлово-комунальних послуг.

У зв'язку з цим, Уповноважений надав рекомендації Міненерго щодо врегулювання зазначеної системної проблеми.

Однак Міненерго самоусунулося від вирішення системної проблеми повернення переplat споживачам природного газу, посиляючись на обмеження своїх повноважень стосовно газопостачальних компаній.

(b) Оплата електричної енергії за пільговою ціною

Мешканці багатоквартирних будинків, які негазифіковані та не підключені до систем централізованого або автономного теплопостачання і використовують електричну енергію для обігріву житла, фактично позбавлені можливості реалізувати право на купівлю електричної енергії за фіксованою ціною, визначеною у Додатку 3 до Положення про покладення спеціальних обов'язків на учасників ринку електричної енергії, затвердженого постановою КМУ від 5 червня 2019 р. № 483 (далі - Додаток 3 до Положення), у зв'язку з неефективністю механізму підтвердження факту відсутності газифікації та теплопостачання, який має забезпечуватися обласними та районними радами.

До Уповноваженого звернувся житель м. Стрия Львівської області, який проживає у багатоквартирному будинку, який негазифікований та не підключений до систем централізованого або автономного теплопостачання, у зв'язку з чим опалення житла у зимовий період здійснюється виключно за рахунок електричної енергії.

Встановлено, що заявник не зміг реалізувати право на придбання електричної енергії за пільговою (фіксованою) ціною через відсутність визначеного органу та затвердженого порядку підтвердження факту відсутності газифікації та теплопостачання у багатоквартирних будинках. ОМС повідомили про відсутність у них відповідних повноважень та нормативного регулювання.

У межах провадження Уповноважений надав рекомендації Львівській обласній раді щодо вирішення питання надання відповідного висновку, а також Міненерго — щодо внесення змін до Додатку 3 до Положення з метою надання таких повноважень сільським, селищним, міським радам.

Міненерго не підтримало пропозиції Уповноваженого, посилаючись на ризики необґрунтованого розширення кола споживачів пільгового тарифу та можливі корупційні зловживання. Унаслідок цього заявник залишається позбавленим можливості скористатися пільговою ціною на електричну енергію, а проблема, яка має системний характер, не вирішена.

Встановлено, що оператором системи розподілу не застосовується пільгова ціна на електричну енергію за наявності підтверджуючих документів.

До Уповноваженого звернулися мешканці багатоквартирного будинку у Харківській області щодо порушення їхнього права на купівлю електричної енергії за фіксованою (зниженою) ціною, передбаченою Додатком 3 до Положення.

Встановлено, що з 2012 року заявники законно користувалися пільговим тарифом на підставі технічної документації та акта Держенергонагляду, які підтверджували відсутність газифікації та нефункціонування систем централізованого теплопостачання. Технічні характеристики будинку з моменту введення його в експлуатацію не змінювалися.

Водночас у 2025 році Дергачівським РЕМ АТ «Харківобленерго» без належних правових і технічних підстав було внесено зміни до паспортів точок розподілу, що унеможливило подальше застосування фіксованого тарифу. Попри отримання заявниками висновку Харківської районної ради про відсутність газифікації та теплопостачання, оператор системи розподілу відмовився відновити пільговий тариф.

У межах провадження Уповноважений надав рекомендації НКРЕКП щодо проведення перевірки дій АТ «Харківобленерго» та вжиття заходів реагування з метою поновлення прав заявників.

Завдяки втручанню Уповноваженого права споживачів були поновлені, але фіксована ціна на електричну енергію почала застосовуватися не з початку опалювального періоду, а лише з 01.01.2026.

Наведені приклади свідчать про неефективність механізму реалізації права мешканців негазифікованих багатоквартирних будинків на оплату електричної енергії за пільговою (фіксованою) ціною, а також про формальний підхід окремих операторів системи розподілу, що призводить до необґрунтованого позбавлення споживачів права на застосування пільгового тарифу на електричну енергію.

10.3. Права споживачів транспортних послуг

У зв'язку з відсутністю затвердженого Порядку регулювання діяльності автостанцій, а також неналежним здійсненням контролю (перевірок) за їх діяльністю порушуються права споживачів послуг пасажирських автомобільних перевезень. Зокрема, це призводить до неналежного рівня обслуговування, а також відсутності безпечних і доступних умов перебування пасажирів на автостанціях.

До Уповноваженого звернулася громадська організація «Український споживач» щодо порушення прав пасажирів на безпечні, якісні та доступні послуги на автостанціях «Перша» та «Кільцева» у місті Києві.

Встановлено, що зазначені автостанції не відповідають вимогам Закону України «Про автомобільний транспорт» № 2344-III від 05.04.2001, зокрема відсутні належні зали очікування, вбиральні, каси, інформація про розклад руху, перевізників і тарифи, персонал, а також умови доступності для пасажирів. Такі умови унеможливають надання безпечних і якісних послуг та створюють ризики для пасажирів.

У межах провадження Уповноважений звернувся до Укртрансбезпеки з рекомендаціями провести перевірку діяльності відповідних автостанцій. Водночас Укртрансбезпека повідомила про відсутність правових підстав для здійснення перевірок у зв'язку з втратою у 2020 році чинності Порядку регулювання діяльності автостанцій, затвердженого наказом Міністерства транспорту та зв'язку України від 27.09.2010 № 700 та відсутністю нового нормативно-правового акта.

У ході моніторингу Уповноваженого було встановлено відсутність ефективного державного контролю за діяльністю автостанцій та обов'язкових вимог до їх функціонування. Запроваджений постановою КМУ від 10 вересня 2024 р. № 1046 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 18 лютого 1997 р. № 176 і від 11 лютого 2015 р. № 103» електронний Перелік автостанцій має добровільний характер і не відображає реальної кількості таких об'єктів.

У зв'язку з цим Уповноважений надав рекомендації Мінрозвитку щодо нормативного врегулювання діяльності автостанцій і визначення повноважень контролюючих органів.

Мінрозвитку повідомило про підготовку експериментального проєкту з обстеження автостанцій, однак він не вирішує окреслену проблему.

10.4. Права громадян у сфері поховання

До Уповноваженого надходили звернення громадян щодо порушення їхніх прав як користувачів місць поховання, зокрема в секторах військових поховань, а також стосовно стихійних кладовищ, які не мають належного правового статусу.

Встановлено порушення прав користувача місця поховання у секторі військових поховань.

До Уповноваженого звернувся батько загиблого військовослужбовця щодо порушення його права як користувача місця поховання на кладовищі у м. Старокостянтинів Хмельницької області.

Встановлено, що на суміжній ділянці самовільно встановлено капітальну металеву споруду, площа якої суттєво перевищує нормативну площу місця поховання та унеможлиблює доступ і догляд за могилою сина заявника, спричиняє підтоплення та розмивання ґрунту, а також порушує вимоги законодавства у сфері похоронної справи.

У межах провадження Уповноважений надав рекомендації Старокостянтинівській міській раді перевірити вказані відомості, яка підтвердила факт порушення. Водночас тривалий час ефективних заходів реагування не вживалося. Додатково встановлено факт незаконного встановлення камери відеоспостереження, направленої на місце поховання, що має ознаки втручання у приватне життя.

З метою поновлення прав заявника Уповноважений вніс подання міській раді щодо приведення місць поховань у відповідність до законодавства та припинення незаконного відеоспостереження.

За результатами реагування міською радою направлено позовну заяву до суду про демонтаж самовільно встановленої споруди та звернення до правоохоронних органів щодо незаконного відеоспостереження.

Встановлено факти поховання громадян на стихійному кладовищі та відсутність належного контролю з боку органів місцевого самоврядування.

До Уповноваженого звернулася заявниця щодо порушення її прав як користувача місця поховання через неналежне утримання могили її бабусі на кладовищі в Криворізькій громаді.

У ході провадження встановлено, що протягом понад 40 років поховання здійснюються на земельній ділянці, яка не має статусу кладовища та розташована на землях лісгосподарського призначення, що перебувають у постійному користуванні державного підприємства «Ліси України». Дніпропетровська ОВА підтвердила порушення земельного, санітарного та екологічного законодавства та зазначила, що зазначена територія підлягає закриттю та ліквідації відповідно до законодавства.

Уповноважений надав рекомендації Дніпропетровській ОВА та Криворізькій міській раді щодо врегулювання питань обліку, утримання та охорони місць поховань, а також припинення незаконних поховань. Попри надані рекомендації та відповідні вказівки ОВА, Криворізька міська рада не вжила необхідних заходів.

Внаслідок бездіяльності ОМС стихійне кладовище продовжує функціонувати.

Наведені приклади свідчать про наявність системних проблем у сфері поховання, зумовлених неналежним виконанням ОМС повноважень щодо обліку, утримання та охорони місць поховання, відсутністю дієвих механізмів реагування на самовільні дії користувачів місць поховання, а також тривалим існуванням стихійних кладовищ без правового статусу та належного контролю. Така ситуація призводить до порушення права родичів померлих на повагу до пам'яті похованих осіб, гідне вшанування та правову визначеність у сфері похоронної справи.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Верховній Раді України:

розглянути проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пільг з оплати проїзду та деяких інших пільг» (реєстр. № 5651-2 від 25.06.2021);

розглянути проєкт Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні» (реєстр. № 10225-д від 24.04.2025);

при розробці та прийнятті закону про Державний бюджет України на відповідний рік не включати положень про зміну чи зупинення дії інших законів, якими гарантується право на соціальний захист.

Кабінету Міністрів України:

розробити та внести до Верховної Ради України проєкт закону щодо:
внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» з метою врегулювання питання утримання із громадян

сум виплачених пенсій за минулий період у разі скасування експертними комісіями з оцінювання повсякденного функціонування особи встановлених громадянам раніше груп інвалідності;

внесення змін до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28 лютого 1991 року № 796-XI з метою врегулювання питань здійснення доплати до пенсії непрацюючим пенсіонерам, які проживають на території радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, а також збереження соціальних гарантій у разі, якщо після проведення дозиметричної паспортизації території, де вони проживають, будуть виключені з переліку населених пунктів, які зазнали такого радіоактивного забруднення;

внесення змін до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» щодо посилення контролю за суб'єктами господарювання в частині проведення післяпроектного моніторингу;

внесення змін до Закону України «Про управління відходами» щодо розмежування повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування у питаннях збирання, перевезення та/або оброблення відходів, власник яких не встановлений;

внесення змін до Земельного кодексу України щодо наділення виконавчих органів органів місцевого самоврядування повноваженнями вирішувати земельні спори, а також визначення процедури їх вирішення.

розробити та прийняти постанови/розпорядження щодо:

надання центральним органам виконавчої влади повноважень затверджувати, вносити зміни та скасовувати національні класифікатори у сферах їхньої компетенції;

забезпечення осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, лікарськими засобами, зокрема інсулінами, на безоплатній основі;

затвердження кваліфікаційних вимог до науково-проектних, науково-дослідних організацій, що є розробниками науково-проектної (науково-дослідної) документації у сфері охорони культурної спадщини;

розміру та порядку нарахування доплат, надання матеріальної допомоги професійним творчим працівникам концертних організацій державної і комунальної форми власності та цирків і циркових організацій;

програмного документу, спрямованого на додержання прав громадян похилого віку на працю нарівні з іншими громадянами;

механізму повернення переplat споживачам газу та встановлення відповідальності постачальників за несвоєчасне повернення коштів;

регулювання діяльності автостанцій, встановивши вимоги до їх функціонування, безпеки, доступності та якості обслуговування, з визначенням уповноваженого органу для контролю за додержанням прав споживачів автостанційних послуг.

внести зміни до постанов Кабінету Міністрів України:

від 29 грудня 2009 р. № 1417 «Деякі питання діяльності територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг)» щодо умов та

порядку надання соціальних послуг, які суперечать Закону України «Про соціальні послуги»;

від 15 листопада 2024 р. № 1338 «Деякі питання запровадження оцінювання повсякденного функціонування особи» у частині визначення переліку документів, які підтверджують належність особи до категорії тих, кого неможливо направити на оцінювання повсякденного функціонування особи, та максимальних строків щодо перегляду рішень експертних команд із оцінювання повсякденного функціонування особи за результатами розгляду скарг;

від 26 грудня 2025 р. № 1802 «Про внесення змін до Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової та роздрібної торгівлі лікарськими засобами, імпорту лікарських засобів (крім активних фармацевтичних інгредієнтів» у частині розширення переліку лікарських засобів, які можуть реалізовуватись в аптеках, розміщених у лікувально-профілактичних закладах;

від 17 березня 2011 р. № 298 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для забезпечення здійснення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру» у частині встановлення термінів подання заявки до Міністерства охорони здоров'я та ДП «Медичні закупівлі України» на закупівлю лікарських засобів, медичних виробів;

від 5 червня 2019 р. № 483 «Про затвердження Положення про покладення спеціальних обов'язків на учасників ринку електричної енергії для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку електричної енергії», щодо підтвердження факту відсутності газифікації багатоквартирних будинків та відсутності або нефункціонування в зазначених будинках систем централізованого тепlopостачання або систем автономного тепlopостачання, які використовують будь-які види енергоносіїв, крім електричної енергії, міськими, селищними та сільськими радами.

забезпечити прийняття нормативно-правових актів, необхідних для реалізації Закону України «Про управління відходами».

Міністерству економіки, довкілля та сільського господарства України:

внести зміни до наказів від 10.02.2025 № 263 «Про затвердження Правил технічної експлуатації полігонів, припинення експлуатації, рекультивації та догляду за полігонами після припинення їх експлуатації» та від 29.04.2024 № 455 «Про затвердження Вимог до плану приведення місця розміщення відходів у відповідність з вимогами законодавства» у частині набрання ними чинності;

визначити зони, вразливі до (накопичення) нітратів, та створити їх реєстр; налагодити державний моніторинг нітратного забруднення підземних і поверхневих вод.

Міністерству розвитку громад та територій України:

привести наказ № 424 від 19.05.2023 «Про проведення позапланових заходів державного архітектурно-будівельного контролю (нагляду) на період воєнного стану» у відповідність із Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»;

внести зміни до Порядку утримання кладовищ та інших місць поховань, затвердженого наказом Держжитлокомунгоспу України від 19.11.2003 № 193, щодо удосконалення механізмів контролю органами місцевого самоврядування та балансоутримувачами кладовищ, з визначенням відповідальності за порушення благоустрою, встановлення споруд та неналежне утримання кладовищ.

Міністерству освіти і науки України:

розробити та затвердити нормативно-правовий акт, яким врегулювати питання введення в штатний розпис закладів фахової передвищої освіти посади асистента викладача;

внести зміни до наказу № 910 від 24.06.2024 «Про деякі особливості набуття та поновлення статусу здобувача освіти» у частині забезпечення можливості переведення та поновлення на денну форму навчання здобувачів фахової передвищої та вищої освіти, які досягли граничного віку направлення на базову військову службу та не є військовозобов'язаними.

Міністерству соціальної політики, сім'ї та єдності України:

доопрацювати спільно з Пенсійним фондом України та Державною прикордонною службою України механізм інформаційного обміну даними про перебування громадян за кордоном для цілей призначення житлових субсидій та інших видів соціальної підтримки.

Міністерству охорони здоров'я України:

провести інформаційну кампанію серед громадян щодо безоплатного застосування в межах Програми державних гарантій медичного обслуговування населення пакету медичних послуг «Лікування безпліддя за допомогою допоміжних репродуктивних технологій (запліднення in vitro)».

Національному банку України:

забезпечити проведення системної методологічно-роз'яснювальної роботи з банками щодо застосування підходів фінансового моніторингу з урахуванням потреб осіб з інвалідністю, зокрема шляхом організації тематичних семінарів;

запровадити експертизу доступності сервісів банків для осіб з інвалідністю.

Донецькій, Кіровоградській, Луганській, Миколаївській, Полтавській, Сумській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській, Чернігівській обласним державним (військовим) адміністраціям:

створити умови у кластерних та надкластерних лікарнях обласного підпорядкування для укладання договорів з НСЗУ за пакетом медичних послуг «Лікування безпліддя за допомогою допоміжних репродуктивних технологій (запліднення *in vitro*)».

Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Донецькій, Луганській, Житомирській, Київській, Кіровоградській, Миколаївській, Одеській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій, Чернігівській обласним державним (військовим) адміністраціям:

затвердити регіональні плани управління відходами.

6. НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРЕВЕНТИВНИЙ МЕХАНІЗМ. ПРАВА ЛЮДИНИ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ.

Кількість звернень	47
Кількість складених протоколів	1
Кількість наданих рекомендацій	5 960
Кількість опрацьованих проєктів нормативно- правових актів	19
Кількість моніторингів (виїзних та безвиїзних)	626
Кількість актів реагування Уповноваженого (подання)	62

1.1. Реалізація мандату НПМ відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції ООН проти катувань (ОПСАТ)

Факультативний протокол до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання (далі – Факультативний протокол) передбачає створення системи регулярних відвідувань місць несвободи, що здійснюються незалежними міжнародними та національними органами, з метою недопущення катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання.

Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»_ функції НПМ відповідно до Факультативного протоколу покладено на Уповноваженого.

Для виконання функцій НПМ Уповноважений здійснює регулярні відвідування місць несвободи без попереднього повідомлення про час і мету відвідувань та без обмеження їх кількості з метою попередження катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання.

НПМ України функціонує за моделлю «Омбудсман +». Модель передбачає виконання функцій НПМ Уповноваженим спільно з громадськими організаціями.

Факультативний протокол передбачає норми щодо гарантування державою функціональної незалежності НПМ, а також незалежності їхнього персоналу.

Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» закріплює незалежність діяльності Уповноваженого від інших державних органів, самостійне прийняття рішень про видачу доручень представникам громадських організацій для участі у відвідуваннях місць

несвободи, фінансування НПМ за окремою бюджетною програмою, самостійне планування відвідувань та безперешкодний доступ до місць несповоди.

Фінансування діяльності НПМ здійснюється за бюджетною програмою «Заходи з реалізації національного превентивного механізму». З моменту запровадження у 2019 році окремої бюджетної програми фінансування щороку збільшувалося (2020 рік – 1 567 тис. грн, 2021 рік – 3 282 тис. грн, 2022 рік – 3 282 тис. грн), проте після повномасштабного вторгнення РФ з об'єктивних причин тенденція змінилася у сторону зменшення (2023 рік – 2 658 тис. грн, 2024 рік – 2 658 тис. грн, 2025 рік – 2 393 тис. грн).

Спеціальний підрозділ із реалізації функцій НПМ Секретаріату Уповноваженого, яким є Департамент НПМ, має 24 штатні одиниці, з яких 18 - укомплектована. Відвідування НПМ у регіонах здійснюють працівники Відділу сприяння роботи регіональних представництв і представники Уповноваженого у відповідному регіоні у загальній кількості 103 особи.

Відвідування НПМ здійснювалися із залученням у 2025 році 156 представників громадських організацій та 4 фахівців, експертів.

Для осіб, які мають бажання долучитися до реалізації функцій НПМ, а також для новопризначених працівників Секретаріату Уповноваженого розроблено спеціальний онлайн-курс «Основні принципи роботи Національного превентивного механізму».

Секретаріатом Уповноваженого спільно з громадськими організаціями проводяться навчання представників громадських організацій, які мають намір долучитися до відвідувань НПМ місць несповоди (базовий тренінг). Навчання проводять за спеціально розробленою програмою та у два етапи: у форматі онлайн і офлайн. До участі в онлайн частині навчання можуть долучитися всі бажаючі, які відповідають встановленим критеріям. До офлайн частини залучаються учасники, які успішно пройшли онлайн навчання. Учасники, які успішно проходять обидві частини навчання, рекомендуються для надання доручень Уповноваженим з метою здійснення відвідувань місць несповоди в межах реалізації НПМ.

У 2025 році для членів НПМ проведено серію навчань, які стосуються практики моніторингу дотримання прав людини при наданні психіатричної допомоги.

Працівниками Департаменту НПМ запроваджено щоквартальне навчання для працівників регіональних представництв Секретаріату Уповноваженого та представників громадських організацій, які беруть участь у відвідуваннях. Зазначені навчання спрямовані на передачу позитивного досвіду, отриманого працівниками Департаменту НПМ, обговорення проблемних питань порядку здійснення відвідувань, підготовки документів за їх результатами тощо.

На сьогоднішній день ведеться плідна робота з розробки поглиблених тематичних курсів для працівників місць несвободи з питань запобігання катуванням та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання.

1.2. Показники діяльності НППМ у звітному періоді

У 2025 році Секретаріатом Уповноваженого здійснено **626** відвідувань місць несвободи, зокрема в розрізі областей: Вінницька – 22, Волинська – 34, Дніпропетровська – 45, Донецька – 4, Житомирська – 29, Закарпатська – 35, Запорізька – 13, Івано-Франківська – 29, Київська – 21, Кіровоградська – 14, Львівська – 30, Миколаївська – 23, Одеська – 31, Полтавська – 40, Рівненська – 34, Сумська – 17, Тернопільська – 22, Харківська – 41, Херсонська – 2, Хмельницька – 36, Черкаська – 19, Чернівецька – 26, Чернігівська – 35, Київ – 24.

Відвідування НППМ здійснені до місць несвободи, які перебувають у сфері управління:

- Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України – 186;
- Державної судової адміністрації України – 141;
- Міністерства охорони здоров'я України – 23;
- Міністерства юстиції України – 67;
- Міністерства освіти і науки України – 10;
- Національної поліції України – 125;
- Міністерства оборони України – 13;
- Державної міграційної служби України – 6;
- Державної прикордонної служби України – 4;
- Служби безпеки України – 2;
- Державне бюро розслідувань – 1;
- заклади приватної форми власності – 48.

Для порівняння, Секретаріатом Уповноваженого спільно з представниками громадянського суспільства в 2022 році здійснено 345 відвідувань місць несвободи, у 2023 році – 538; у 2024 році – 543.

Проведено регіональні (кластерні) відвідування місць несвободи в 10 областях - Вінницькій, Волинській, Хмельницькій, Полтавській, Рівненській, Харківській, Івано-Франківській, Дніпропетровській, Львівській, Закарпатській.

Відвідуваннями НППМ були охоплені всі регіони України, крім ТОТ.

Групами НППМ виявлено системні порушення прав і свобод людини і громадянина в місцях несвободи, зокрема права: на захист від катувань, жорстокого або такого, що принижують гідність, поводження чи покарання; на достатній життєвий рівень; на свободу та особисту недоторканність; на охорону здоров'я, медичну допомогу; на життя та безпечні умови утримання; на працю

та захист від експлуатації; права осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення та інші.

За результатами відвідування НПМ складається звіт про результати відвідування місця несвободи з рекомендаціями, які необхідно виконати з метою усунення виявлених порушень прав людини і громадянина.

До органів державної влади, підприємствам, установам, організаціям незалежно від форми власності Уповноваженим вносяться:

пропозиції щодо попередження катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання;

листи про ініціювання порушення дисциплінарних проваджень, проваджень у справах про адміністративні правопорушення, повідомлення про кримінальні правопорушення;

подання щодо усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина.

У 2025 році Уповноважений вніс **62** подання до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, для вжиття заходів щодо усунення виявлених порушень.

За повідомленням Уповноваженого правоохоронними органами внесено до ЄРДР відомості та розпочато **10** кримінальних проваджень.

Відповідно до норм статті 19¹ Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» НПМ взаємодіє з СРТ, відбувається обмін інформацією щодо системних проблем і кращих практик; використовує висновки СРТ та СРТ, практику ЄСПЛ у власних звітах і рекомендаціях органам влади.

Щомісяця Секретаріат Уповноваженого інформує СРТ та СРТ щодо діяльності НПМ України (кількість здійснених відвідувань, встановлених порушень основоположних прав людини і громадянина, внесених актів реагування про їх усунення, а також конкретні порушення та фотоматеріали), а також щороку надсилає спеціальну доповідь про стан справ щодо недопущення в Україні катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання в порядку інформування СРТ та СРТ про ситуацію з правами людини в місцях несвободи.

Протягом 2025 року представники Секретаріату Уповноваженого взяли участь у міжнародних заходах у межах Європейського форуму НПМ, організованого Радою Європи в м. Страсбург, Французька Республіка. За підтримки Ради Європи з метою обміну досвідом із хорватським НПМ у 2025 році здійснено навчальний візит до Республіки Хорватія, який надав можливість поглибити міжнародну співпрацю між національними інституціями з прав людини.

У зв'язку з початком переговорів щодо вступу України до ЄС, відповідно до рекомендацій Європейської Комісії, наданих у Звіті про прогрес України в межах Пакету розширення Європейського Союзу 2024 року, при підготовці Дорожньої карти з питань верховенства права, до блоку «Основоположні права» за сферою 3.2. «Запобігання катуванням та жорстокому поводженню та пенітенціарна система» Секретаріатом Уповноваженого включено захід щодо перегляду роботи НПМ. На його виконання у 2025 році міжнародними консультантами Ради Європи проведено зовнішнє оцінювання діяльності НПМ та підготовлено відповідний звіт, що є важливою передумовою відкриття та проведення переговорів про членство України в ЄС у межах Кластера 1 «Основи процесу вступу до ЄС».

Співпраця з громадянським суспільством є невід'ємною частиною діяльності НПМ. У 2025 році спільно організовувалися зустрічі, круглі столи щодо проблемних питань додержання прав людини в місцях несвободи та шляхів їх вирішення.

Спільно з Благодійним фондом «Let's help», з метою підвищення рівня обізнаності щодо вимог додержання прав осіб старшого віку та осіб з інвалідністю під час надання їм соціальних послуг з догляду в комунальних та приватних установах, у 2025 року реалізовувався навчально-освітній проєкт «Права людини в геріатричних закладах», розрахований на 10 тренінгів, які пройшли в різних регіонах України (Івано-Франківськ, Чернівці, Львів, Черкаси, Ужгород, Хмельницький, Житомир, Рівне, Тернопіль, Київ), де взяли участь представники закладів державного та недержавного сектору, що надають соціальні послуги з догляду.

2. Стан дотримання прав людини в місцях несвободи за сферами управління

2.1. Місця несвободи сфери управління Міністерства юстиції України

Результати відвідувань груп НПМ у 2025 році свідчать про фактичну бездіяльність МЮ України щодо усунення системних порушень прав людини в установах, підпорядкованих Департаменту з питань виконання кримінальних покарань. Попри численні акти реагування Уповноваженого та неодноразові рекомендації міжнародних організацій, упродовж 2025 року МЮ України не забезпечило жодних відчутних змін у сфері дотримання прав ув'язнених і засуджених осіб. Системні проблеми залишаються невирішеними, що свідчить про відсутність належної інституційної реакції та ефективних управлінських рішень з боку відповідального органу.

Систематична фіксація групами НПМ порушень прав людини у звітах за результатами відвідувань пенітенціарних установ, оприлюднених на офіційному вебсайті Уповноваженого, підтверджує збереження системного характеру таких порушень та відсутність належної управлінської реакції з боку МЮ України.

Слід зазначити, що у межах євроінтеграційних процесів держава продовжує виконання дорожніх карт у сферах верховенства права, реформи державного управління та функціонування демократичних інституцій, які є передумовами для переговорів про членство.

У розділі 23 «Судова влада та основоположні права» звіту Європейської комісії щодо України за 2025 рік передбачено впровадження ефективної системи запобігання та протидії катуванням і жорстокому поводженню, поліпшення умов тримання у СІЗО та УВП, а також виконання рекомендацій ЄКПТ. Невиконання зазначених заходів створюватиме ризики для якнайшвидшого вступу України до ЄС.

Станом на 31 грудня 2025 року в системі МЮ України функціонують 24 СІЗО (УВП), 52 виправні колонії, 5 таборів для тримання військовополонених, 4 виправні центри та 1 виховна колонія, у яких утримуються 34 925 осіб. Протягом 2025 року групи НПМ відвідали 45 СІЗО та УВП.

За результатами відвідувань у 2025 році групами НПМ не зафіксовано випадків катувань в УВП та СІЗО. Під час конфіденційних бесід із засудженими та ув'язненими повідомлень про застосування фізичного насильства з боку персоналу не надходило.

Аналогічні висновки були відображені в доповіді ЄКПТ за 2024 рік. Делегація зазначила, що його представники не отримали жодних повідомлень про неналежне поводження з боку персоналу. Переважна більшість засуджених, з якими були проведені бесіди, стверджували, що персонал ставився до них коректно. Крім того, фізичне насильство між засудженими не виглядало серйозною проблемою в більшості відвіданих установ.

Подальший аналіз результатів відвідувань НПМ у 2025 році дає підстави виокремити деякі види порушень прав людини, що мають системний характер та потребують першочергового реагування. Одним із таких порушень є практика тривалого одиночного тримання неповнолітніх ув'язнених.

Тривале одиночне тримання неповнолітніх ув'язнених

Під час відвідувань УВП групами НПМ у 2025 році зафіксовано випадки тривалого одиночного тримання неповнолітніх ув'язнених, які перебували в ізоляції кілька місяців.

Адміністрації пенітенціарних установ рекомендується вживати заходів, щоб жоден неповнолітній не перебував в умовах, подібних до одиночного тримання.

Тривале одиночне тримання неповнолітніх прирівнюється до жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання, негативно впливає на їх психологічне та фізичне здоров'я і має застосовуватися лише у виняткових випадках на максимально короткий термін, при цьому обов'язково має перевірятися психологом.

Під час конфіденційного спілкування з неповнолітніми ув'язненими в ДУ «Івано-Франківська установа виконання покарання (№12)» група НПМ зафіксувала, що троє неповнолітніх перебували в умовах одиночної ізоляції близько п'яти місяців.

Під час візиту до місць несвободи в Україні у 2023 році ЄКПТ у своїй доповіді рекомендував уникати застосування одиночного ув'язнення для неповнолітніх. У тих випадках, коли ізоляція є необхідною, неповнолітнім ув'язненим має надаватися можливість під належним наглядом персоналу спілкуватися з дорослими ув'язненими тієї ж статі.

Відповідно до Мінімальних стандартних правил Організації Об'єднаних Націй щодо поводження з в'язнями (Правила Нельсона Мандели), практика тривалого або безстрокового одиночного ув'язнення повинна бути заборонена.

Сегрегація та дискримінація серед утримуваних осіб

У пенітенціарних установах продовжує існувати практика дискримінації, сегрегації та стигматизації утримуваних осіб, що зумовлена наявністю неформальної тюремної ієрархії. Окремі категорії засуджених зазнають системних утисків у повсякденному житті установ, зокрема шляхом покладання на них принизливих обов'язків із прибирання санітарних вузлів і місць загального користування, ізоляції від основної маси засуджених, харчування за окремими столами, а також постійних насмішок і психологічного тиску з боку інших засуджених та навіть персоналу УВП.

Наведене є дискримінацією, оскільки окрема група засуджених на постійній основі зазнає необґрунтованих обмежень у реалізації та користуванні загальновизнаними основоположними правами і свободами, що відбувається за умов бездіяльності або мовчазної згоди адміністрації установи та суперечить обов'язку держави забезпечити рівне ставлення і повагу до людської гідності кожної особи.

Під час конфіденційного спілкування із засудженими, які належать до особливо вразливої категорії, у ДУ «Дрогобицька виправна колонія (№40)» встановлено, що під час проведення соціально-виховних заходів їм обмежується можливість залишати житлові приміщення та брати участь у зазначених заходах.

ЄКПТ у своїй доповіді наголосив на необхідності подолання явища неформальної ієрархії серед засуджених та рекомендував розробити й впровадити комплексну стратегію протидії насильству, залякуванню та дискримінації. У цьому контексті пенітенціарна адміністрація має забезпечити належну оцінку ризиків і потреб, а також ефективну систему класифікації та розподілу засуджених.

Аналогічні порушення були предметом розгляду ЄСПЛ у справі «S.P. and others v. Russia», у якій визнали, що стигматизація, сегрегація та відсутність ефективного захисту особливо вразливих категорій утримуваних осіб становлять порушення статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Також за рекомендацією Уповноваженого до Операційного плану реалізації у 2025 і 2026 роках Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року, затвердженого розпорядженням КМУ від 29.10.2025 № 1188-р, включено розробку та впровадження комплексної стратегії протидії негативному впливу злочинної субкультури та неформальної тюремної ієрархії, що передбачає раціоналізацію оцінювання ризиків і потреб засуджених, їх класифікацію та розподіл з метою запобігання впливу з боку інших утримуваних осіб, які можуть завдати шкоди.

Неналежні умови тримання в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах та дискримінація за майновим станом

Під час відвідувань СІЗО (УВП) у більшості з них виявлено неналежні умови тримання в камерних приміщеннях, а саме: перенаселеність, незадовільний санітарно-гігієнічний стан, обмежений доступ до природного освітлення та свіжого повітря, неналежний стан санвузлів, відсутність або зношеність меблів і постільних речей, а також відсутність приватності.

Окремо слід наголосити на систематичному недотриманні встановлених норм житлової площі, передбаченої на одну взяту під варту особу, що має системний характер.

Під час відвідування ДУ «Київський слідчий ізолятор» встановлено, що в камерах, призначених для тримання новоприбулих осіб, перебувало близько 30 ув'язнених при максимально допустимій наповнюваності 16 осіб, у результаті чого на кожну особу припадало близько 1,3 м².

Керівництво МЮ України не вжило необхідних заходів для приведення норм житлової площі у камерах у відповідність до національних та європейських стандартів.

Відповідно до частини 2 статті 11 Закону України «Про попереднє ув'язнення», норма площі в камері для однієї взятої під варту особи не може бути менше 2,5 м². Водночас, починаючи з першого візиту до України у 1998 році, ЄКПТ рекомендував збільшити норму житлової площі на одну особу взяту під варту до 4 м². Ця рекомендація повторюється у подальших доповідях у 2000, 2005, 2009, 2013, 2017 та 2023 роках.

Особливої уваги потребує той факт, що особи, взяті під варту, не є визнаними винними у вчиненні кримінального правопорушення, а запобіжний захід у вигляді тримання під вартою застосовується виключно з процесуальною метою.

Слід зазначити, що проблема перенаселеності камерних приміщень має системний характер та фіксується не лише в СІЗО, а й у виправних колоніях.

Однією з причин такої ситуації є скорочення мережі виправних колоній. Зокрема, починаючи з 2014 року за ініціативи керівництва МЮ України поступово припинено діяльність 41 установи, а засуджених переведено для подальшого відбування покарання до установ інших регіонів. У результаті концентрація утримуваних осіб у функціонуючих виправних колоніях призвела до надмірного навантаження на житловий фонд та системного порушення норм житлової площі.

Порушення норм житлової площі також пов'язане з наявністю на території майже кожної установи житлових корпусів, які через різні обставини не використовуються.

Так, під час відвідування ДУ «Полтавська установа виконання покарань (№23)» група НПМ встановила, що на території установи розташований режимний корпус, який досі не введено в експлуатацію через незавершені ремонтні роботи. Корпус являє собою триповерхову будівлю загальною площею 473 м² з можливістю облаштування 52 камерних приміщень для розміщення засуджених до довічного позбавлення волі.

Введення корпусу в експлуатацію дозволило б уникнути порушень норм житлової площі на одного засудженого чи ув'язненого, адже під час візиту у одній із камер фактична площа на одного утримуваного становила лише 1,8 м².

Тим часом, як більшість осіб у СІЗО тримають у неналежних умовах, з 2020 року МЮ України запровадило платну послугу із забезпечення поліпшених умов тримання у камерних приміщеннях СІЗО.

Камерні приміщення, за перебування у яких особа, взята під варту, щомісяця сплачує грошові кошти, обладнують у розрахунку не менше 6 м² житлової площі на одну особу.

Крім цього, у таких камерних приміщеннях передбачено наявність комп'ютерного робочого місця, душової kabіни, електричного водонагрівача, холодильника, мікрохвильової печі, мультиварки, телевізора, можливості доступу до Інтернету та телефонного зв'язку тощо.

Отже, більшість осіб, взятих під варту, які перебувають у СІЗО, отримують менше прав, можливостей або переваг, аніж ті, хто користується платною послугою із забезпечення поліпшених умов тримання, та стають жертвами дискримінації через їхній майновий стан.

З метою усунення проблеми, а також приведення національних норм у відповідність до європейських стандартів у 2025 році Уповноваженим внесено подання до МЮ України з ініціативою щодо внесення змін до Закону України «Про попереднє ув'язнення», стосовно збільшення норм площі для осіб, взятих під варту, з 2,5 м² до 4 м² на одну особу.

МЮ України вживаються заходи, спрямовані на зменшення рівня наповненості найбільшого СІЗО країни — ДУ «Київський слідчий ізолятор», через реконструкцію Бориспільської виправної колонії № 119 у СІЗО, що сприятиме зниженню перенавантаження та покращенню умов тримання.

Крім того, МЮ України повідомило, що питання забезпечення збільшення норм площі включено до операційного плану реалізації у 2025 і 2026 роках Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року, затверджений розпорядженням КМУ від 29.10.2025.

Порушення права ув'язнених і засуджених на працю

Під час відвідувань пенітенціарних установ групами НПМ вкотре зафіксовано, що проблема дотримання трудових прав засуджених та ув'язнених залишається невирішеною та має системний характер. Залучення до виконання виробничих робіт і надалі у переважній більшості випадків здійснюється без належного документального оформлення, тривалість робочого часу продовжує

систематично перевищувати встановлені законодавством норми, виплата винагороди за працю часто не відповідає фактично виконаним обсягам, а умови праці залишаються такими, що не відповідають вимогам охорони праці та техніки безпеки.

У ході конфіденційного спілкування із засудженими, залученими до роботи в їдальні ДУ «Стрижавська виправна колонія (№ 81)», встановлено, що фактична тривалість їхнього робочого дня становить близько 14 годин, а робота виконується шість днів на тиждень. Отже, загальна тривалість робочого часу сягає близько 80 годин на тиждень, що вдвічі перевищує встановлену законодавством норму.

Відповідно до статті 52 Кодексу законів про працю України, при шестиденному робочому тижні тривалість щоденної роботи не може перевищувати 7 годин при тижневій нормі 40 годин, 6 годин при тижневій нормі 36 годин і 4 годин при тижневій нормі 24 години.

З метою напрацювання комплексних та узгоджених рішень щодо усунення виявлених порушень Секретаріатом Уповноваженого та громадськими організаціями у 2025 році ініційовано створення міжвідомчої робочої групи з питань реалізації права засуджених на працю. До роботи групи залучаються представники центральних органів виконавчої влади, зокрема Державна служба України з питань праці, Офіс Генерального прокурора та Департамент з питань виконання кримінальних покарань з метою вироблення практичних рекомендацій та удосконалення нормативно-правового регулювання. За результатами засідань, які відбудуться у 2026 році, передбачається підготовка спільних пропозицій, спрямованих на покращення умов праці засуджених та приведення практики її організації у відповідність до національних і міжнародних стандартів.

Порушення права на повагу до приватного життя

Статтею 32 Конституції України встановлено, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Упродовж 2025 року групами НПМ фіксувалася практика системного застосування цілодобового відеоспостереження у камерних приміщеннях СІЗО та УВП. Зазначена практика впроваджується за відсутності чіткого та вичерпного нормативного регулювання порядку її застосування, підстав і механізму перегляду використання.

Цілодобове відеоспостереження фактично позбавляє засуджених та ув'язнених права на повагу до приватного життя, що створює ризик приниження людської гідності.

Водночас відеоспостереження в камерних приміщеннях може бути виправданим у виняткових випадках, зокрема за наявності обґрунтованого ризику заподіяння шкоди особі, спроби самогубства або загрози безпеці. Однак рішення про застосування такого заходу має ґрунтуватися на індивідуальній оцінці ризиків, бути належно вмотивованим, обмеженим у часі та підлягати регулярному перегляду.

Крім того, статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод закріплено, що кожен має право на повагу до свого приватного й сімейного життя, до свого житла й кореспонденції.

У своїй практиці ЄСПЛ зазначає, що цілодобове відеоспостереження у камерних приміщеннях за ув'язненими та засудженими є порушенням вимог статті 8 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод (наприклад, справа «Van der Graaf against the Netherlands» (заява № 8704/03)).

З огляду на викладене, наявність у національному законодавстві положень, які дозволяють застосування цілодобового відеоспостереження у камерних та житлових приміщеннях УВП і СІЗО, є несумісним з міжнародними стандартами у сфері прав людини. Така практика розглядається як порушення права на повагу до приватного життя, гарантованого статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. У разі її збереження існує високий ризик ухвалення ЄСПЛ численних рішень проти України за вказаною статтею, що вимагає якнайшвидшого законодавчого врегулювання.

ЄКПТ рекомендує встановити системи відеоспостереження у прогулянкових двориках, службових приміщеннях, виробничих зонах, коридорах та інших приміщеннях загального користування (за винятком житлових камер) з метою забезпечення безпеки та захисту утримуваних осіб від катувань або жорстокого поводження.

Отже, у пенітенціарних закладах слід забезпечити дотримання балансу між вимогами безпеки та правом ув'язнених і засуджених на повагу до приватного життя. З цією метою доцільно встановити камери відеоспостереження у всіх службових і виробничих приміщеннях, місцях несення служби персоналом, коридорах та інших зонах загального користування, де існує ризик неправомірних дій або застосування надмірної фізичної сили. Водночас використання цілодобового відеоспостереження у санвузлах, лазнях, житлових

та камерних приміщеннях необхідно обмежити, щоб гарантувати право осіб, позбавлених волі, на приватне життя.

Стан надання медичної допомоги в установах ЦОЗ ДКВС України

За 2025 рік у межах реалізації функцій НПМ здійснив відвідування 13 медичних закладів ЦОЗ ДКВС України. Результати відвідувань засвідчили, що попри вжиття окремих заходів, спрямованих на поліпшення якості надання медичної допомоги засудженим та особам, узятим під варту, рекомендації НПМ залишаються невиконаними, що зумовлює збереження системних порушень прав пацієнтів у медичних частинах та лікарнях при пенітенціарних установах.

Так, протягом 2025 році спостерігалось зменшення кількості госпіталізацій із установ ДКВС України до стаціонарів медичних частин та лікарень ЦОЗ ДКВС України з 9 527 осіб у 2024 році до **6 754** осіб у 2025 році, а також незначне зниження кількості госпіталізацій до закладів охорони здоров'я комунальної або приватної форми власності (з 1047 до **921** особи відповідно). Тривожною є тенденція до суттєвого зростання кількості госпіталізацій до закладів із надання психіатричної допомоги внаслідок загострення симптомів психічних розладів – зі 162 випадків у 2024 році до **315** у 2025 році, що вказує на погіршення психічного стану осіб, які перебувають в умовах несвободи, та недостатність превентивних і реабілітаційних заходів.

Водночас зафіксовано окремі позитивні зрушення у діяльності ЦОЗ ДКВС України, зокрема розширення програм ЗПТ та початок реалізації положень Стратегії розвитку системи охорони здоров'я в УВП шляхом впровадження доступу до якісної медичної допомоги через єдиний медичний простір. Практика ЄСПЛ підтверджує обов'язок держави забезпечити особам, позбавленим волі, своєчасну та належну за якістю медичну допомогу, що включає регулярний медичний нагляд, наявність плану лікування та послідовність терапевтичних заходів.

Дотримання стандартів медичної допомоги

Однією з ключових причин недотримання принципу еквівалентності медичної допомоги є неукomплектованість штату медичних частин фахівцями, що призводить до порушення встановлених стандартів лікування осіб, позбавлених волі.

Зокрема, під час проведення первинних та профілактичних оглядів засуджених осіб обов'язковою є участь лікаря-терапевта (або сімейного лікаря), лікаря-психіатра та лікаря-стоматолога. За результатами відвідувань НПМ фіксується наявність значної кількості вакантних посад цих спеціалістів, що

унеможливиює проведення повноцінних медичних оглядів і своєчасне виявлення захворювань.

Окремою проблемою є неналежні умови надання амбулаторної медичної допомоги. У деяких медичних частинах відсутні окремі кабінети для прийому лікарів, у зв'язку з чим медична допомога надається у приміщеннях, не призначених для індивідуального прийому пацієнтів. Така практика не забезпечує конфіденційності медичної інформації та порушує вимоги статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Крім того, НПМ фіксує ускладнений доступ до лікарів медичних частин, особливо у СІЗО, де ув'язнені та засуджені особи змушені тривалий час очікувати на консультацію лікаря та отримання необхідної медичної допомоги.

Перешкодою в діяльності більшості медичних частин УВП є відсутність у переважної більшості ув'язнених та засуджених осіб укладених декларацій із лікарем первинної медичної допомоги. Дана проблема фактично позбавляє пацієнтів можливості отримувати медичні послуги через Програму медичних гарантій, оскільки наявність декларації в ЕСОЗ є обов'язковою умовою для фінансування лікування державою. Отже, відсутність механізму декларування стає ознакою порушення права на охорону здоров'я.

Проте слід зазначити, що у 2025 році до штату закладів охорони здоров'я ЦОЗ ДКВС України введені посади клінічних психологів, які проводять серед засуджених та осіб, узятих під варту, скринінгові оцінювання, що дає можливість вчасно надати необхідну медикопсихологічну допомогу, запобігти загостренню наявної хронічної патології, тілесним самоушкодженням та суїцидальним проявам.

Медичні частини та лікарні не забезпечені достатньою кількістю лікарських засобів і виробів медичного призначення, що змушує пацієнтів покладатися на допомогу родичів. Навіть за наявності медикаментів у медичних частинах групами НПМ зафіксовано повідомлення на їх фактичне неотримання. Виявлено випадки зберігання та використання лікарських засобів та медичних виробів терміном придатності яких закінчився.

Під час відвідування Вінницької міської медичної частини № 1 філії ЦОЗ ДКВС України у Вінницькій області звернувся ув'язнений П., якому відповідно до медичної документації встановлено діагноз «Цукровий діабет, II тип». Пацієнт повідомив, що з 01.02.2025 не отримує ліків від закладу через їх відсутність, тому вимушений отримувати їх від родичів. Також групою НПМ виявлено, що в медичній частині відсутні гіпоглікемічні лікарські засоби (наявні залишки з терміном придатності, який закінчився).

З метою реалізації права засуджених та осіб, взятих під варту, на вільний доступ до інформації, у медичних частинах ЦОЗ ДКВС України впроваджено позитивну практику систематичного оприлюднення відомостей про наявність лікарських засобів, медичних виробів та витратних матеріалів на інформаційних стендах.

Не менш важливою проблемою є відсутність приміщень для належного зберігання медичних відходів, що може створювати епідеміологічну загрозу для пацієнтів та персоналу.

Документування тілесних ушкоджень і повідомлення про них

У деяких медичних частинах виявлення та фіксація випадків тілесних ушкоджень обліковується з порушенням установлених вимог. Зокрема, у відповідних записах журналів реєстрації відсутня інформація про повідомлення прокурора та правоохоронних органів, а до інформації про тілесні ушкодження медичними працівниками не додається форма первинної облікової документації № 511/о «Довідка про фіксацію тілесних ушкоджень» затверджена наказом Міністерства охорони здоров'я України (далі – МОЗ України) від 14.02.2012 № 110.

Групою НПМ зафіксовано випадки, коли до довідок про фіксацію тілесних ушкоджень не додаються фотоматеріали, що є порушенням установлених вимог і знижує як ефективність документування можливих фактів насильства, так і ефективність розслідування кожного випадку.

Під час відвідування Медичної частини № 117 філії ЦОЗ ДКВС України у Харківській та Луганській областях групою НПМ з'ясовано, що журнал обліку фактів виявлення тілесних ушкоджень ведеться з порушенням установлених вимог, у відповідних записах відсутня інформація про повідомлення прокурора та правоохоронних органів, до довідок про тілесні ушкодження медичними працівниками не додається форма первинної облікової документації № 511/о, а також фотоматеріали наявних тілесних ушкоджень. Крім цього, за даними журналу обліку фактів виявлення тілесних ушкоджень за 2024–2025 роки зафіксовано п'ять випадків тілесних ушкоджень, водночас у медичній частині наявні фотоматеріали лише за двома з них.

Відсутність належно задокументованих тілесних ушкоджень не відповідає пункту 60 рекомендацій ЄКПТ (СРТ/Inf(93)12-part), відповідно до яких медичні служби в місцях несвободи повинні систематично реєструвати тілесні ушкодження та, за необхідності, інформувати компетентні органи влади.

Медична допомога особам з інфекційними захворюваннями

Вірусний гепатит С (далі – ВГС) є чинником розвитку незворотних ускладнень, зокрема цирозу печінки та гепатоцелюлярної карциноми (раку печінки), що призводить до стійкої втрати життєдіяльності та передчасної смертності. За результатами відвідувань виявляються недоліки у забезпеченні лікувального процесу для осіб із вірусним гепатитом С, що свідчить про недотримання принципу еквівалентності медичної допомоги в установах ЦОЗ ДКВС України.

У 2025 році зафіксовано зростання кількості осіб, які перебували в установах ДКВС України з підозрою на вірусний гепатит С – з 4 249 у 2024 році до 6 577 у 2025 році, а також збільшення кількості осіб із підтвердженим діагнозом вірусного гепатиту С методом полімеразної ланцюгової реакції (з 1 194 до 1 340 осіб відповідно). Попри це, кількість пацієнтів, які перебували на противірусному лікуванні щодо ВГС, у 2025 році суттєво скоротилася – з 1 850 осіб у 2024 році до 758 осіб, що свідчить про обмежений доступ до лікування та ризику переривання терапії.

Групами НПМ виявилось, що після прибуття до установи медичний персонал не пропонує особам пройти скринінг на ВГС. Відсутність раннього виявлення інфекції унеможливорює своєчасний початок терапії та сприяє поширенню вірусу. Особам із підтвердженим діагнозом не призначається противірусна терапія, попри наявність клінічних показань, визначених у «Критеріях для першочергового початку лікування» та ненадання першочергового лікування відповідно до Стандарту медичної допомоги «Вірусний гепатит С у дорослих», затвердженого наказом МОЗ України від 23.07.2025.

Окрему занепокоєність викликають умови перебування пацієнтів у медичних частинах. Стаціонарне лікування часто проводиться в камерах, які не відповідають терапевтичним стандартам та санітарно-гігієнічним нормам перебування. Особливо грубим порушенням є недотримання принципів інфекційного контролю: пацієнти з інфекційними захворюваннями на туберкульоз утримуються у звичайних камерах режимних корпусів на різних поверхах, що суттєво підвищує ризик епідемічного розповсюдження інфекції.

Медична допомога особам з психічними розладами

Наразі існують недоліки у забезпеченні якісною медичною допомогою осіб із розладами психіки та поведінки. Медичну допомогу цій категорії пацієнтів надають з порушенням їхніх прав, передбачених статтею 25 Закону України «Про психіатричну допомогу».

Під час відвідування Луцької міської медичної частини філії ЦОЗ ДКВС України у Волинській та Рівненській областях Групою НППМ виявлено ув'язненого, який перебував у приміщенні одиночного тримання. Під час спілкування ув'язнений повідомив про часті перепади настрою. Крім того, ув'язнений мав ознаки порушення мислення та, зі слів працівників СІЗО, періодично мав прояви агресивної поведінки, що стало одним з чинників у прийнятті рішення про його одиночне утримання. Під час спілкування з медичними працівниками та вивчення медичної документації виявлено, що 28.02.2025 ув'язнений консультований лікарем-психіатром та йому встановлений діагноз «Маячний розлад», призначено рекомендацію «Спостереження. Повторний огляд через 2 тижні».

Варто зазначити, що ЄСПЛ неодноразово у своїх рішеннях вказував на порушення статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод через неналежне надання медичної допомоги засудженим та ув'язненим особам.

Недостатнє кадрове забезпечення у медичних частинах лікарів-психіатрів та клінічних психологів ускладнює надання комплексної та своєчасної медичної допомоги та суттєво знижує ефективність заходів із запобігання самогубствам серед засуджених та ув'язнених осіб і негативно впливає на профілактику конфліктів у пенітенціарних установах.

Ще одним системним і критичним порушенням є недотримання принципу добровільності при наданні психіатричної допомоги. У ході відвідувань та спілкування з пацієнтами встановлено, що ув'язненим і засудженим особам у багатьох випадках не забезпечується можливість ознайомитися та підписати усвідомлену згоду на проведення психіатричного огляду, а також усвідомлену згоду на отримання амбулаторної психіатричної допомоги. Така практика суперечить вимогам наказу МОЗ України “Про затвердження форм первинної облікової документації та інструкцій щодо їх заповнення” від 15.09.2016 № 970, яким передбачено обов’язковість документального підтвердження добровільної згоди особи на відповідні медичні втручання.

Відсутність належно оформленої усвідомленої згоди позбавляє пацієнтів можливості реалізувати право на поінформований вибір, створює ризики формального або примусового надання психіатричної допомоги та унеможливорює ефективний контроль за законністю дій медичного персоналу. Крім того, така практика підвищує вразливість осіб, які перебувають в умовах несвободи, до потенційних зловживань і порушує міжнародні стандарти у сфері прав людини.

Це свідчить про необхідність посилення організаційних і контрольних механізмів, спрямованих на забезпечення реального, а не формального дотримання принципу добровільності при наданні психіатричної допомоги особам, які перебувають під вартою або відбувають покарання.

Нагальною залишається проблема доступу до медичної допомоги для осіб із психічними та поведінковими розладами внаслідок вживання психоактивних речовин. Так, у 2025 році істотно зросла кількість осіб із встановленим діагнозом розладів, пов'язаних із вживанням психоактивних речовин – з 2 156 осіб у 2024 році до 3 552 осіб у 2025 році, що корелює зі збільшенням потреби у далі – ЗПТ з 1 040 до 1 486 осіб відповідно. Позитивною тенденцією є розширення доступу до ЗПТ, оскільки кількість осіб, які фактично отримували таку послугу, зросла з 959 у 2024 році до 1 419 у 2025 році, що узгоджується з задекларованими кроками ЦОЗ ДКВС України щодо розвитку програм лікування залежностей.

Додатково в контексті надання медичної допомоги у сфері психічного здоров'я, ЦОЗ ДКВС України відповідно до компетенції, на виконання розпорядження КМУ від 20 серпня 2025 р. №920-р «Про схвалення Стратегії наркополітики на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках» забезпечено безперешкодний доступ пацієнтів до програми ЗПТ в установах ДКВС України.

З метою забезпечення належної медичної допомоги особам із розладами психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин у 2025 році ЦОЗ ДКВС України розширено мережу сайтів ЗПТ: відкрито 7 нових сайтів, у результаті чого станом на 1 січня 2026 року функціонувало 23 сайти ЗПТ. Лікування отримували 746 осіб. Програми ЗПТ охоплюють установи ДКВС України всіх рівнів безпеки. На 2026 рік наказом ЦОЗ ДКВС України затверджено план подальшого розширення програм ЗПТ, який передбачає відкриття чотирьох нових сайтів у Дніпропетровській та Харківській областях, зокрема для осіб, які утримуються у СІЗО та мають супутнє захворювання на туберкульоз.

Дотримання прав військовополонених

У межах виконання функцій НПМ у 2025 році працівниками Секретаріату Уповноваженого спільно з представниками громадських організацій здійснювалися системні відвідування місць тримання військовополонених. Зокрема, упродовж року проведено відвідування всіх таборів для тримання військовополонених, а також деяких дільниць для тримання військовополонених, які наявні в УВП.

Під час відвідувань представникам груп НПМ забезпечено безперешкодний доступ до місць несвободи та можливість проведення конфіденційного

спілкування з військовополоненими. Встановлено, що всі утримувані особи мають статус військовополонених відповідно до статті 4 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року (далі - Женевська конвенція).

Нормативно-правове забезпечення діяльності таборів та дільниць для тримання військовополонених в Україні ґрунтується на положеннях Женевської конвенції про поводження з військовополоненими та Додаткового протоколу до Женевських конвенцій, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I).

На національному рівні діяльність таборів регламентується Порядком тримання військовополонених, затвердженим постановою КМУ від 15.04.2022 № 413, а також Порядком здійснення заходів щодо поводження з військовополоненими в особливий період, затвердженим постановою КМУ від 17.06.2022 № 721. Зазначені нормативні акти імплементують базові стандарти Женевської конвенції та створюють правове підґрунтя для функціонування таборів, забезпечення належних умов життя, безпеки та медичного обслуговування військовополонених.

Водночас наявне нормативно-правове регулювання є фрагментарним і не забезпечує комплексного врегулювання діяльності таборів для тримання військовополонених. Відсутні спеціалізовані відомчі нормативні акти, зокрема правила внутрішнього розпорядку таборів, порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності військовополонених, інструкції з режиму, охорони і нагляду, порядок використання технічних засобів контролю, а також норми матеріально-побутового забезпечення. Внаслідок цього адміністрації таборів змушені керуватися нормативними актами, розробленими для пенітенціарних установ, що не враховують специфіку правового статусу військовополонених.

У ході конфіденційних бесід із військовополоненими, як правило, не надходило скарг на неналежне поводження. Більшість опитаних зазначали, що загальна атмосфера у таборах є стабільною та прийнятною, персонал таборів дотримуються коректного, ввічливого та виваженого ставлення, не застосовують фізичного чи психологічного тиску.

Загалом у таборах створено належні побутові та санітарно-гігієнічні умови, не зафіксовано випадків перенаселеності, нестачі одягу, взуття чи постільних білизни. Військовополоненим забезпечено доступ до харчування належної якості, медичної допомоги, можливість листування, отримання посилок, задоволення релігійних потреб, заняття фізичною культурою та дозвілля.

Для задоволення релігійних потреб на територіях таборів функціонують культові релігійні споруди або, з урахуванням релігійних потреб, облаштовуються молитовні куточки.

У таборах забезпечено наявність достатнього запасу одягу для полонених, що дозволяє своєчасно замінювати зношені або пошкоджені речі та підтримувати належні умови їхнього побуту.

Їдальні та кухні таборів перебували в належному санітарно-гігієнічному стані, випадків харчових отруєнь за час роботи таборів не було. Під час відвідувань вивчено щотижневє меню та встановлено, що харчування надається тричі на день, за графіком. Страви подавалися своєчасно та мали належні органолептичні якості.

У таборах організовано системне залучення до трудової діяльності. Військовополонені працюють у виробничих цехах та майстернях. Крім виробничої діяльності, військовополонені виконують роботи, пов'язані з побутовим обслуговуванням таборів. Зокрема, вони працюють в їдальні, де здійснюють приготування страв, роздачу їжі та підтримання чистоти харчоблоку.

Поряд з цим, у таборах існують проблемні питання при працевикористанні військовополонених.

Під час відвідування табору «Центр-3» представниками групи НПМ зафіксовано, що посади працівників, залучених до побутового обслуговування табору, не передбачені штатним розписом установи. У зв'язку з цим, їхня оплата здійснюється за рахунок коштів спеціального фонду, що може створювати певні труднощі, а саме: нестабільність фінансування та ризик переривання надання послуг, якщо виникнуть затримки у фінансуванні або недоотриманні коштів.

Військовополонені табору «Захід-1», залучені до виконання робіт із побутового обслуговування, у ході конфіденційних спілкувань розповідали про надмірну тривалість робочого дня. При цьому облік відпрацьованого часу в таборі належним чином не ведеться, що унеможлиблює контроль за дотриманням допустимої тривалості праці.

У кожному таборі функціонують медичні частини, які забезпечують надання амбулаторної та стаціонарної медичної допомоги, проведення первинних, періодичних і профілактичних медичних оглядів. Медичні частини загалом укомплектовані персоналом на рівні 75–90 %, оснащені базовим

медичним обладнанням, мають належні умови для проведення діагностики та лікування, забезпечені централізованим водопостачанням і опаленням. У деяких медичних частинах проведено або тривають ремонтні роботи, що позитивно вплинуло на матеріально-технічний стан та умови перебування пацієнтів. Під час конфіденційних бесід більшість військовополонених задоволені наданням медичної допомоги.

В окремих установах реалізовано модель конфіденційного прийому пацієнтів шляхом перепланування оглядових кабінетів, встановлення сучасних систем протипожежної сигналізації у нещодавно відремонтованих ізоляторах. Ці заходи свідчать про поступову адаптацію умов тримання до міжнародних стандартів, попри обмеженість ресурсів у воєнний час.

2.2. Місця несвободи сфери управління Міністерства внутрішніх справ України

НПУ є ключовим інститутом у системі захисту правопорядку та державної безпеки. При цьому НПУ володіє найбільш розгалуженою мережею місць несвободи серед усіх правоохоронних структур країни.

Станом на 31 грудня 2025 року до спеціально обладнаних місць несвободи в системі НПУ належали:

- 91 ізолятор тимчасового тримання, у яких протягом року перебувало понад 32,5 тис. осіб;

- 571 КЗ в органах та підрозділах поліції, де утримувалося 2 419 осіб;

- 406 спеціалізованих транспортних засоби для перевезення затриманих і взятих під варту;

- 1 приймальник-розподільник для дітей.

У 2025 році групи НПМ відвідали **125** місць несвободи, підпорядкованих Національній поліції України, з яких: 93 - територіальні підрозділи поліції, 29 - ізолятори тимчасового тримання та 3 спеціалізовані транспортні засоби.

Територіальні підрозділи Національної поліції України

Згідно зі статтею 4 Конвенції проти катувань, Україна зобов'язана криміналізувати будь-які прояви катувань та забезпечувати їх об'єктивне розслідування. Проте результати моніторингових відвідувань свідчать про складну ситуацію в діяльності НПУ. Протягом багатьох років поспіль групи НПМ фіксують ідентичні системні порушення в частині неналежного реагування на факти застосування фізичної сили працівниками поліції. Розгляд повідомлень про можливі кримінальні правопорушення (побиття), вчинені працівниками поліції, здійснюється без інформування ДБР та реєстрації відомостей у ЄРДР.

Незважаючи на систематичне внесення актів реагування Уповноваженого протягом 2024-2025 років та надання детальних рекомендацій у щорічних та спеціальних доповідях, керівництво НПУ не вживає дієвих заходів для їх реалізації. Замість забезпечення незалежного розслідування фактів застосування фізичної сили, в окремих підрозділах поліції роками практикується суб'єктивна відомча оцінка дій підлеглих. Така практика підміни процесуальних дій внутрішніми службовими перевітками прямо суперечить вимогам Кримінального процесуального кодексу України, нівелює принцип об'єктивності та свідчить про не виконання позитивних зобов'язань України щодо розслідування усіх фактів імовірних тортур з дотриманням критеріїв ефективності розслідування.

Зокрема, у 2025 році знову підтверджено, що керівники окремих територіальних підрозділів поліції на місцях свідомо уникають інформування ДБР та не реєструють відповідні відомості в ЄРДР, намагаючись приховати злочини через формальні службові перевірки. Така кругова порука та ігнорування багаторічних зауважень Уповноваженого лише стимулюють безкарність.

Факти ігнорування стандартів незалежного розслідування випадків застосування фізичної сили поліцейськими виявлено під час відвідування відділення поліції № 3 Полтавського районного управління поліції ГУ НП в Полтавській області, відділення поліції № 1 Кам'янського районного управління поліції ГУНП в Дніпропетровській області, Запорізького районного управління поліції ГУ НП в Запорізькій області, а також в інших підрозділах у різних регіонах України.

Відповідно до частини 6 статті 45 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейський зобов'язаний у письмовій формі повідомити свого керівника про застосування до особи спеціального засобу.

Однак у НПУ відсутня встановлена процедура ведення облікової документації (журналів, книг тощо) для фіксації випадків застосування спеціальних засобів, заходів фізичного впливу тощо.

Під час відвідувань у значній кількості випадків, незважаючи на наявність фактів та скарг щодо застосування фізичної сили та спеціальних засобів, службові особи поліції не надали групам НПМ жодних відомостей чи документів (зокрема рапортів), які б підтверджували, що працівники, які застосовували силу або спецзасоби, повідомили про це своїх керівників.

Відсутність контролю за законністю та обґрунтованістю використання спеціальних засобів та заходів фізичного впливу підвищує ризик зловживань і порушень прав затриманих. Зазначене ускладнює проведення об'єктивних

перевірок та розслідувань, послаблює відповідальність посадових осіб і підриває довіру до правоохоронних органів.

Ізолятори тимчасового тримання Національної поліції України

ЄКПТ у Доповіді за результатами візиту в Україну (16–23 жовтня 2023 року) наголосив на неприпустимості тривалого перебування осіб в ІТТ. ІТТ за своєю специфікою не призначені для довгострокового перебування (зокрема для відбування адміністративного арешту), оскільки існуючий режим обмежений мінімальним переліком видів діяльності: щоденними прогулянками, доступом до літератури та, подекуди, радіо чи телебачення.

З огляду на це, ЄКПТ рекомендував українській владі розглянути можливість створення спеціалізованих установ для тримання осіб, які відбувають адміністративний арешт, особливо для тих, хто перебуває під вартою понад 72 години.

Попри рекомендації, надані НПУ у попередніх доповідях Уповноваженого, а також критичні висновки Європейського комітету з питань запобігання катуванням, проблема невідповідності інфраструктури та режимних вимог ІТТ стандартам тривалого тримання осіб залишається невирішеною.

Відсутність дієвої реакції з боку Національної поліції України на зазначені виклики свідчить про формальний підхід до виконання міжнародних зобов'язань України, свідоме затягування процесу гуманізації системи, а також створює ризики дискредитації держави на міжнародному рівні.

За результатами моніторингових відвідувань НПМ виявлено системні проблеми щодо забезпечення права на життя осіб, які утримуються в ІТТ, в умовах збройної агресії РФ проти України.

Переважна більшість відвіданих ІТТ не мають укриття для утримуваних осіб та персоналу через відсутність вбудованих захисних споруд цивільного захисту (сховищ, укриттів).

За інформацією, наданою НПУ, лише ІТТ ГУНП в Одеській області, окремі ІТТ ГУНП у Рівненській, Хмельницькій областях та ІТТ ГУНП у м. Києві визнані як найпростіші укриття для населення.

В ІТТ, де відсутні найпростіші укриття, працівники, які не задіяні у добовому наряді, під час оголошення сигналу «Повітряна тривога» можуть використовувати захисні споруди, розташовані в територіальних підрозділах поліції. При цьому утримувані особи залишаються в камерних приміщеннях, а співробітники ІТТ, які перебувають у добовому наряді, змушені залишатися на робочих місцях без доступу до захисних споруд.

Виведення утримуваних осіб із камерних приміщень під час оголошення сигналу «Повітряна тривога» не здійснюється у зв'язку з недостатньою кількістю

співробітників ІТТ, необхідних для забезпечення їх безпечного супроводження (конвоювання) до укриття, відсутністю чітких алгоритмів дій у таких випадках, а також відсутністю спеціально обладнаних місць для перебування утримуваних осіб в укриттях, розташованих у територіальних підрозділах поліції.

Інструкція із забезпечення режиму тримання та охорони осіб, які утримуються в ізоляторах тимчасового тримання Національної поліції України, затверджена наказом МВС від 25.09.2023 № 777, не містить чітких процедур дій персоналу та порядку евакуації утримуваних осіб під час оголошення сигналу «Повітряна тривога».

Положення Інструкції детально визначають підстави для виведення утримуваних осіб з камер, зокрема: для процесуальних дій, побачень, санітарної обробки, медичної допомоги, конвоювання, евакуації з ІТТ, а також окремі випадки нічного виведення.

Термін «евакуація з ІТТ», як підстава для виведення утримуваних осіб, відповідає поняттю евакуації, визначеному в статті 2 Кодексу цивільного захисту України, оскільки сигнал «Повітряна тривога» є офіційним сигналом оповіщення цивільного захисту, що інформує про безпосередню загрозу авіаційного або ракетного удару, тобто про надзвичайну ситуацію воєнного характеру, яка створює реальну небезпеку для життя і здоров'я осіб, що перебувають в ІТТ.

Водночас у всіх проаналізованих положеннях не визначено процедури дій персоналу ІТТ у разі оголошення сигналу «Повітряна тривога» чи іншої загрози, яка потребує негайної евакуації утримуваних осіб, що підтверджує обмеженість регулювання лише повсякденними аспектами режиму тримання.

Відсутність у Інструкції процедур реалізації такої евакуації (алгоритмів дій персоналу, критеріїв прийняття рішень про виведення, планів супроводу до укриттів тощо) фактично унеможливорює виведення утримуваних осіб із камер під час сигналу «Повітряна тривога».

Отже, хоча чинна редакція Інструкції дозволяє застосовувати «евакуацію» як підставу для виведення із камер ІТТ утримуваних осіб під час оголошення сигналу «Повітряна тривога», проте вказана підстава є формальною і неефективною через прогалини у процедурному регулюванні та створює ситуацію, за якої персонал ІТТ не має можливості діяти належним чином.

Національною поліцією України не розроблено відповідні методичні рекомендації або чіткі алгоритми дій під час оголошення сигналу «Повітряна тривога». Працівники ІТТ не проходять належної підготовки щодо дій під час повітряної тривоги та не мають можливості переміститися до укриття, що також порушує їх право на безпечні та здорові умови праці, гарантоване статтею 43 Конституції України та статтею 4 Закону України «Про охорону праці».

Практика ЄСПЛ у справах «Osman v. the United Kingdom» (1998) та «Kudła v. Poland» (2000) підтверджує позитивні зобов'язання держави забезпечити запобігання реальним загрозам життю та нелюдському поводженню щодо осіб, які перебувають під її контролем, особливо в умовах підвищеного ризику.

Європейський комітет із запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі – СРТ) у звіті за результатами відвідування України з 16 по 27 жовтня 2023 року (СРТ/Inf (2024) 20) наголошує на необхідності забезпечення безпеки утримуваних осіб у місцях несвободи, зокрема шляхом обладнання захисних споруд і розроблення процедур евакуації в умовах воєнних загроз.

З огляду на виявлені порушення та рекомендації Європейського комітету, до МВС України Уповноваженим направлено подання (№ 21055.2/25/39.1 від 12.12.2025) для усунення системних недоліків у нормативному регулюванні та практичній діяльності ІТТ, а також запобігання настанню тяжких наслідків воєнних загроз.

Місця несвободи ДМС України

До переліку місць несвободи в системі ДМС України входять установи, які спеціально обладнані для тримання осіб, транспортні засоби для конвоювання затриманих, утримуваних осіб, а також службові кабінети, які використовує ДМС під час оформлення процесуальних документів відносно затриманих осіб. Протягом 2025 року представники НППМ здійснили п'ять відвідувань до таких об'єктів.

Аналіз дотримання прав осіб, які утримуються в ПТПШ, свідчить про наявність системних обмежень права на зв'язок із зовнішнім світом. Такі обмеження суперечать міжнародним стандартам та принципу правової визначеності.

Відповідно до статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та статті 1 Першого протоколу до неї, кожному гарантується право на повагу до приватного і сімейного життя, кореспонденції, а також право мирно володіти своїм майном.

Європейський комітет з питань запобігання катуванням (КЗК) у своїй 19-й Загальній доповіді (СРТ/Inf (2009) 27) чітко вказує, що особи, позбавлені свободи за міграційним законодавством, повинні мати можливість підтримувати регулярний та сталий зв'язок із зовнішнім світом, зокрема шляхом частого користування телефоном.

Хоча Інструкція про порядок утримання іноземців та осіб без громадянства в пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 29.02.2016

№141 передбачає можливість видачі утримуваним особам їхніх власних мобільних телефонів, на практиці в Миколаївському ПТПІ ця норма застосовується неналежним чином через відсутність чіткого, прозорого нормативно врегульованого порядку такого користування.

За результатами моніторингових відвідувань НПМ встановлено, що адміністрація Миколаївського ПТПІ запроваджує жорсткі необґрунтовані обмеження, зокрема доступ до засобів зв'язку лише двічі на тиждень по кілька годин. Такі обмеження не передбачені жодним нормативно-правовим актом і свідчать про неприпустиме розширення дискреційних повноважень керівництва установи.

Водночас моніторинг виявив позитивну практику в Чернігівському та Волинському ПТПІ, де забезпечено безперешкодне користування іноземцями та особами без громадянства власними мобільними телефонами (з доступом до мережі Інтернет за наявності відповідної функції в пристрої) протягом дня без штучних часових обмежень. Це підтверджує реальну можливість реалізації права на зв'язок із зовнішнім світом без шкоди для режиму безпеки та внутрішнього порядку.

Під час здійснення моніторингового відвідування групами НПМ зафіксовано неналежне нормативно-правове регулювання процедури поміщення іноземців та осіб без громадянства, які вчиняють або вчинили протиправні дії, до локалізованих кімнат ПТПІ.

Зокрема, у Миколаївському ПТПІ встановлено практику поміщення осіб до локалізованих кімнат на підставах, які не передбачені нормативно-правовими актами.

Переважна більшість осіб, які перебували в локалізованих кімнатах, були поміщені до них за формулюванням «за порушення правил внутрішнього розпорядку ПТПІ».

Таке формулювання не відповідає вичерпному переліку підстав, визначених Інструкцією про порядок утримання іноземців та осіб без громадянства в пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 29 лютого 2016 року № 141, та свідчить про її систематичне та неналежне застосування.

З метою зміни практики поміщення іноземців та осіб без громадянства, які вчиняють або вчинили протиправні дії, до локалізованих кімнат, ДМС України надано рекомендації щодо внесення відповідних змін до Інструкції, спрямованих на розширення переліку підстав для поміщення таких осіб до локалізованих кімнат, зокрема у зв'язку з порушенням правил внутрішнього розпорядку ПТПІ.

Місця несвободи Державної прикордонної служби України

За результатами відвідувань пунктів тимчасового тримання Державної прикордонної служби України, здійснених у 2025 році в межах реалізації НПМ, можна зробити висновок, що в діяльності ПТТ наявні як позитивні практики, так і системні проблеми, які створюють ризики порушення прав людини.

Групами НПМ в ПТТ зафіксовано загалом належний матеріально-побутовий стан камерних приміщень. Камери обладнані ліжками, меблями для приймання їжі, санвузлами, забезпечено доступ до питної води, достатній рівень освітлення та можливість виклику персоналу. Житлова площа в розрахунку на одну особу становить не менше 4 м², що відповідає міжнародним стандартам поводження з особами, позбавленими свободи.

Позитивною практикою є дотримання права на приватність під час медичних оглядів – вони проводяться без присутності персоналу охорони. Важливим досягненням є наявність окремих камер для маломобільних груп населення, обладнаних із урахуванням їхніх потреб, а також забезпечення автономного електропостачання за допомогою дизельних генераторів, що є особливо актуальним в умовах воєнного стану та ризиків аварійних відключень електроенергії.

Окремо слід відзначити ПТТ у м. Мостиська, де простежується суттєвий прогрес у виконанні рекомендацій, наданих за результатами попереднього відвідування у 2020 році. Зокрема, усунуто більшість недоліків щодо умов тримання, організації харчування, доступу до зв'язку та медичного забезпечення, що свідчить про потенціал ДПСУ до системних покращень у разі належного контролю та управлінських рішень.

Водночас групами НПМ встановлено наявність повторюваних порушень процесуальних гарантій, насамперед щодо прав іноземців. В ПТТ зафіксовано проблеми із забезпеченням права на користування послугами перекладача. Перекладач залучався без документального підтвердження його компетентності, або взагалі не залучався на етапі затримання та оформлення адміністративних матеріалів. Такі практики створюють ризик формального інформування затриманих осіб та порушення статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Системною проблемою є неналежне інформування затриманих про права зрозумілою мовою. Надання пам'яток виключно українською мовою особам, які нею не володіють, фактично нівелює зміст відповідних гарантій і суперечить вимогам відомчих інструкцій ДПСУ.

Також виявлено порушення обов'язку повідомлення близьких родичів про факт адміністративного затримання. Відсутність відповідних відміток у

протоколах свідчить не про поодинокі технічні недоліки, а про сталі практики ігнорування важливої процесуальної гарантії, безпосередньо пов'язаної із захистом від свавільного позбавлення свободи.

Існують недоліки, які не потребують значних ресурсів, але мають істотне значення для повсякденного життя затриманих. Зокрема, в ПТТ відсутній спортивний інвентар на прогулянкових майданчиках, що фактично позбавляє осіб можливості реалізувати право на фізичну активність. А також відсутні кімнати для відправлення релігійних обрядів, або вони не забезпечені релігійною літературою, що обмежує свободу світогляду та віросповідання.

Загалом відвідані пункти тимчасового тримання Державної прикордонної служби України демонструють прийнятний рівень матеріальних умов і здатність до поступового усунення раніше виявлених недоліків. Водночас ключові ризики для прав людини зосереджені у сфері процесуальних гарантій, поводження з іноземцями та формального підходу до виконання окремих вимог національного та міжнародного законодавства. Усунення цих проблем потребує не стільки фінансових витрат, скільки системної роботи з персоналом, оновлення внутрішніх інструкцій і посилення відомчого контролю.

2.3. Місця несвободи сфери управління Міністерства оборони України

Місця несвободи, що перебувають у підпорядкуванні Міноборони України, зокрема дисциплінарні батальйони, гауптвахти та кімнати тримання затриманих Військової служби правопорядку Збройних Сил України, є специфічними установами, у яких тримаються військовослужбовці, щодо яких застосовано дисциплінарні стягнення, адміністративне затримання або запобіжні заходи. Умови тримання в таких установах мають відповідати вимогам Конституції України, Європейської конвенції з прав людини, Конвенції ООН проти катувань, а також національного законодавства і відомчих нормативних актів.

За результатами відвідувань групами НПМ встановлено, що в цілому діяльність досліджуваних підрозділів ВСП ЗСУ спрямована на забезпечення належного режиму тримання та дотримання базових прав осіб, які перебувають у місцях несвободи.

У більшості відвіданих установ представниками груп НПМ зафіксовано задовільний або належний стан матеріально-побутових умов. Камерні приміщення, як правило, забезпечені природним і штучним освітленням, системами опалення та вентиляції, окремими спальними місцями. У ряді випадків відзначено наявність обладнаних санітарних вузлів або доступ до них у встановленому порядку, а також можливість підтримання належний санітарний стан приміщень.

Позитивною практикою представниками груп НПМ відмічалось забезпечення осіб, які тримаються на гауптвахтах, передбаченими нормативно-правовими актами правами на щоденну прогулянку, отримання харчування відповідно до затверджених норм, доступу до медичної допомоги у разі потреби.

Факти жорстокого поводження, катувань чи принижуючого гідності поводження під час відвідувань не фіксувалися, скарги відповідного характеру від утримуваних осіб до представників груп НПМ не надходили.

Окремо слід відзначити наявність журналів обліку затриманих осіб, фіксації часу їх доставлення та звільнення, а також проведення інструктажів особового складу щодо дотримання прав людини. У деяких підрозділах створено умови для конфіденційного спілкування з адвокатами та можливості підтримання зв'язку із родичами у передбачених законом межах.

Має місце низка системних недоліків. Зокрема, у частині установ камерні приміщення мають обмежену площу, що не завжди відповідає рекомендованим міжнародним стандартам щодо мінімального житлового простору на одну особу. У деяких випадках відсутні окремі прогулянкові дворики або їх облаштування є формальним, що обмежує реальну можливість перебування на свіжому повітрі.

Проблемним залишається питання медичного забезпечення. Як правило, штатні медичні працівники безпосередньо у місцях тримання відсутні, а надання медичної допомоги здійснюється шляхом залучення військових або цивільних закладів охорони здоров'я, що може призводити до затримок у проведенні оглядів, зокрема під час поміщення осіб до камер.

Зафіксовані в ході відвідувань недоліки свідчать про необхідність подальшого вдосконалення матеріально-технічної бази, медичного забезпечення та приведення умов тримання у повну відповідність до міжнародних стандартів у сфері запобігання катуванням і жорстокому поводженню.

2.4. Стан дотримання прав людини під час затримання та фактичного тримання осіб правоохоронними органами зі спеціальним статусом

Уперше з моменту покладання на Уповноваженого функцій НПМ розпочато системну роботу з відвідування правоохоронних органів зі спеціальним статусом, зокрема ДБР та НАБУ.

Необхідність цих моніторингових відвідувань зумовлена потребою у забезпеченні зовнішнього незалежного контролю за дотриманням прав людини в установах, які володіють широкими повноваженнями щодо обмеження особистої свободи людини. Поширення мандата НПМ на ці органи є ключовим кроком для запобігання катуванням, неналежному поводженню та гарантуванню

прозорості діяльності всієї правоохоронної системи відповідно до європейських стандартів.

Підрозділи Національного антикорупційного бюро України

Під час здійснення відвідування НАБУ не зафіксовано скарг від затриманих осіб на застосування катувань, жорстокого чи іншого неналежного поводження.

Серед позитивних практик відзначено функціонування Управління внутрішнього контролю бюро та наявність шести спеціально обладнаних кімнат для проведення процесуальних дій із сучасними системами відеофіксації.

Водночас виявлено низку системних недоліків у організації роботи із затриманими особами, які потребували невідкладного усунення. Найсуттєвіші з них стосувалися: відсутності спеціально призначених відповідальних службових осіб за дотримання прав затриманих; неналежної фіксації всіх дій щодо затриманих осіб; відсутності повноцінних спеціалізованих приміщень для тимчасового утримання затриманих; недостатньої регламентації та обліку застосування фізичної сили та спеціальних засобів; несвоєчасного інформування центрів з надання безоплатної вторинної правничої допомоги про факти затримання; відсутності окремої кімнати для конфіденційних зустрічей затриманих із захисниками; використання немаркованих спеціальних засобів (захисні шоломи, бронежилети, щити тощо), що унеможливлювало ідентифікацію працівників у разі застосування сили, та інших порушень.

За результатами відвідування Уповноваженим надано рекомендації, спрямовані на усунення виявлених недоліків та приведення діяльності НАБУ у відповідність до Конституції України, Кримінального процесуального кодексу України, національного законодавства та міжнародних стандартів, зокрема рекомендацій Європейського комітету з запобігання катуванням.

Національне антикорупційне бюро України продемонструвало конструктивний підхід до виконання наданих рекомендацій і вжило низку системних заходів для усунення більшості виявлених проблем. Зокрема, завершено підготовку проєктів внутрішніх нормативних актів, які визначатимуть повноваження, права та обов'язки службових осіб, відповідальних за перебування затриманих та контроль за дотриманням їхніх прав. Проведено маркування бронежилетів і захисних шоломів працівників Управління спеціальних операцій із зазначенням індивідуальних номерів, що забезпечує можливість ідентифікації особи у разі застосування фізичної сили.

Керівниками всіх структурних підрозділів НАБУ доведено до відома працівників чіткі вимоги щодо недопущення тривалого перебування затриманих у службових кабінетах без нагальної потреби, негайного поміщення їх до установ попереднього ув'язнення після завершення процесуальних дій, своєчасного

складання протоколів затримання з точним фіксуванням часу фактичного обмеження свободи, а також неухильного та оперативного інформування центрів безоплатної вторинної правничої допомоги. Проводиться постійна роз'яснювальна та методична робота з персоналом щодо запобігання порушенням прав затриманих осіб.

Триває облаштування спеціального приміщення для конфіденційних зустрічей затриманих із захисниками відповідно до національних та міжнародних стандартів. Крім того, на основі отриманих від МОЗ України роз'яснень щодо фізіологічних норм харчування здійснюється розрахунок додаткового фінансування для забезпечення затриманих якісним харчуванням та безперешкодним доступом до питної води.

Вжиті заходи свідчать про готовність НАБУ реагувати на виявлені порушення та послідовно вдосконалювати свою діяльність відповідно до європейських стандартів захисту прав людини.

Підрозділи Державного бюро розслідувань

У квітні 2025 року групами НПМ вперше здійснено відвідування НПМ Державного бюро розслідувань.

Під час відвідування зафіксовано ряд позитивних практик, а саме: обладнання слідчих кімнат камерами відеоспостереження, постійним доступом до питної води та належними умовами перебування, наявністю приміщень для конфіденційних зустрічей із захисниками, систематичні внутрішні навчання з протидії катуванням та іншим формам неналежного поводження, призначення відповідальних осіб за дотримання прав затриманих, створення електронної системи моніторингу скарг щодо катувань, а також впровадження психологічної підтримки працівників, які працюють із провадженнями, пов'язаними зі смертю потерпілих, катуванням та іншими видами неналежного поводження.

Водночас виявлено низку системних проблем, які потребують негайного реагування. Зокрема, встановлено відсутність належного обліку застосування фізичної сили, спеціальних засобів, включно з випадками використання пластикових стяжок як обмежувального засобу без визначених правил їх застосування.

Окрему увагу представники груп НПМ звертали на наявність фактів поширення фотоматеріалів, що могли містити ознаки принизливого поводження з утримуваними особами. Зазначене стосується випадків, коли особа лежить на холодній землі без очевидної необхідності, в оточенні озброєних працівників правоохоронних органів, за відсутності будь-якої безпосередньої загрози, що могла б виправдати подібне утримання (особа не чинить опору, не проявляє агресії, не намагається втекти).

Крім того, зафіксовано випадки неналежного виконання відповідальними службовими особами за дотримання прав затриманих вимог статті 212 КПК України щодо фіксації обставин затримання, а також тривалого перебування осіб у приміщеннях ДБР без доступу до належних умов, харчування та питної води.

Також виявлено випадки проведення слідчих дій поза обладнаними кімнатами без відеофіксації та поодинокі порушення права на вчасний доступ до адвоката.

За результатами відвідування Уповноваженим надано комплексні рекомендації щодо усунення порушень та приведення діяльності ДБР у відповідність до національного законодавства й стандартів ЄКПТ. У відповідь на це ДБР продемонструвало системний і відповідальний підхід, розробивши та затвердивши Інструкцію щодо забезпечення прав затриманих осіб, яка була попередньо погоджена з Уповноваженим.

Для практичного впровадження змін було організовано масштабне навчання персоналу центрального апарату та територіальних управлінь, а також розповсюджено відповідні методичні матеріали. Важливим кроком стало створення та оснащення додаткових слідчих кімнат системами обов'язкової аудіо- та відеофіксації. Весь особовий склад отримав чітку вказівку проводити будь-які процесуальні дії виключно в таких приміщеннях, що мінімізує ризики неналежного поведіння та забезпечує прозорість процесу.

Важливим аспектом у запобіганні катуванням та іншим формам неналежного поведіння стала інтеграція електронної системи моніторингу скарг на катування в загальний документообіг ДБР. Посилено контроль за своєчасністю повідомлення центрів безоплатної правничої допомоги про факти затримання. Керівництво органів досудового розслідування отримало інструкції щодо неприпустимості тривалого перебування затриманих у приміщеннях бюро та обов'язковості їхнього негайного переміщення до ІТТ НПУ.

Комплекс вжитих заходів свідчить про готовність ДБР до системної трансформації своєї діяльності у напрямку дотримання прав людини та забезпечення її відповідності європейським стандартам захисту прав людини. Наразі робота у цьому напрямі має сталий та системний характер і перебуває на постійному контролі Уповноваженого.

2.5. Забезпечення прав осіб, які утримуються в місцях несвободи під час судового провадження

Станом на 31 грудня 2025 року в Україні функціонувало 758 апеляційних і місцевих судів, що здійснювали правосуддя. Із них 388 судів були обладнані приміщеннями для тримання обвинувачених (підсудних), засуджених.

Упродовж 2025 року групи НПМ здійснили 141 відвідування судів, за результатами яких зафіксовано системні проблеми у сфері дотримання прав людини та забезпечення безпеки в місцях несвободи судової системи.

Окрему проблему становить недотримання вимог щодо організації ізольованих маршрутів конвоювання. У порушення вимог пункту 13 Інструкції з організації конвоювання та тримання в судах обвинувачених (підсудних), засуджених за вимогою судів, затвердженої спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Державної судової адміністрації України, Генеральної прокуратури України від 26.05.2015 №613/785/5/30/29/67/68 (далі - Інструкція з організації конвоювання), у ряді судів обвинувачених і підсудних доставляють із камер до залів судових засідань коридорами, доступними для відвідувачів та інших осіб, що створює ризики неконтрольованих контактів, у тому числі між особами, яким заборонено спілкування між собою.

Зокрема, у липні 2025 року під час відвідування Гайворонського районного суду Кіровоградської області зафіксовано відсутність ізольованого маршруту конвоювання. Аналогічні порушення групами НПМ констатовано у Миколаївському районному суді міста Миколаєва, Шевченківському районному суді міста Києва, Київському районному суді міста Полтава та інших судах.

У деяких судових установах продовжують мати місце невиконання нормативних вимог щодо достатньої кількості камерних приміщень для підсудних (засуджених), які мають визначатися з розрахунку щонайменше три камери на кожен зал судових засідань у кримінальних провадженнях відповідно до пункту 6.5.2 ДБН В.2.2-26:2010 «Будинки і споруди. Суди», затверджених наказом Міністерства регіонального розвитку та будівництва України від 17.05.2010 №175, та пункту 9 Інструкції з організації конвоювання.

У низці судів такі камери або відсутні взагалі, або їх кількість є недостатньою, що унеможливлює дотримання принципів роздільного тримання чоловіків і жінок, дорослих і неповнолітніх, а також ізоляції осіб, контакт між якими заборонено.

Внаслідок цього підсудні (засуджені) змушені тривалий час очікувати судові засідання у стаціонарних загороджених кабінах у залах суду або безпосередньо в спеціальних автомобілях, що є неприпустимим з огляду на умови тримання та тривалість перебування у непристосованих приміщеннях.

Такі факти групами НПМ зафіксовано, зокрема, у Гощанському районному суді Рівненської області, Чернігівському районному суді Чернігівської області та інших.

Окрему стурбованість викликає утримання обвинувачених і підсудних у камерних приміщеннях, які мають площу менше 4 м², що є порушенням вимог пункту 6.5.2 ДБН В.2.2-26:2010 та пункту 10 Інструкції з організації конвоювання. Обмежений простір негативно впливає на фізичний і психоемоційний стан осіб, які перебувають під вартою, та не відповідає національним і міжнародним стандартам поводження з людьми, позбавленими свободи.

Такі порушення виявлено, зокрема, у Рівненському міському суді Рівненської області (площа камери — 0,6 м²), Багачевському міському суді Черкаської області (площа камер — 2,272 м² та 2,188 м²) та інших.

Крім того, через відсутність у деяких судах окремих санітарних вузлів для підсудних (засуджених), наявність яких передбачена пунктом 6.5.1 ДБН В.2.2-26:2010 та пунктом 9 Інструкції з організації конвоювання, останні користуються вбиральнями, призначеними для відвідувачів суду. Це не лише порушує вимоги безпеки, а й суттєво підвищує ризик передачі заборонених предметів.

Подібні факти встановлено, зокрема, у Красилівському районному суді Хмельницької області, Чутівському районному суді Полтавської області та інших судах.

За результатами виявлених системних порушень у Щорічній доповіді Уповноваженого 2024 року ДСА України надано рекомендації щодо здійснення аудиту приміщень судів, розміщених у житлових будинках, та вжиття невідкладних заходів із забезпечення ізоляції й автономного функціонування судових установ, зокрема шляхом перенесення їх до окремих будівель або адміністративних комплексів, що відповідатимуть національним стандартам. Також рекомендовано розробити комплексну програму належного доступу до правосуддя, якою передбачити обладнання в усіх судах камер для обвинувачених (підсудних), засуджених площею не менш як 4 м², з розрахунку три камери на кожен зал судових засідань для розгляду кримінальних справ, конвоювання

обвинувачених (підсудних), засуджених до зали судових засідань ізольованими маршрутами.

За результатами наданих рекомендацій ДСА України поінформувало про вжиті та заплановані заходи реагування.

Зокрема, ДСА України повідомила про здійснення аудиту приміщень судів, розміщених у житлових будинках. За результатами такого аудиту розпочато процес реалізації заходів, спрямованих на забезпечення ізоляції та автономного функціонування судових установ, у тому числі шляхом поетапного перенесення судів до окремих будівель або адміністративних комплексів, що відповідатимуть вимогам національних стандартів.

Крім того, ДСА України поінформувала про виконання рекомендації щодо розроблення комплексної програми, реалізація якої передбачає поетапне приведення умов функціонування судів у відповідність до встановлених вимог та стандартів. Зазначені заходи перебувають у процесі виконання та потребують подальшого контролю за їх фактичним впровадженням.

2.6. Місця несвободи сфери управління Міністерства охорони здоров'я України

Дотримання прав людини у закладах з надання психіатричної допомоги

У 2025 році Уповноваженим продовжено системну роботу із здійснення додержання прав людини у місцях несвободи. У межах реалізації функцій НПМ групами НПМ здійснено відвідування 11 закладів охорони здоров'я, що надають психіатричну допомогу у стаціонарних умовах, а також 3 спеціалізованих закладів, уповноважених надавати стаціонарну психіатричну допомогу, у тому числі в межах виконання судових рішень про застосування ПЗМХ.

За результатами проведених відвідувань виявлено недоліки у діяльності психіатричних лікарень, які призводять до порушення прав пацієнтів, що перебувають на лікуванні.

Надання стаціонарної психіатричної допомоги

Одним із суттєвих порушень прав людини у сфері надання стаціонарної психіатричної допомоги є практика здійснення медичних втручань без отримання добровільної, усвідомленої та належним чином задокументованої інформованої згоди пацієнта. Така практика суперечить вимогам статей 6, 7 та 11 Закону України «Про психіатричну допомогу», якими гарантовано право особи на повагу до гідності, участь у прийнятті рішень щодо лікування та отримання повної і доступної інформації про стан здоров'я, методи лікування, можливі ризики та альтернативи.

Відсутність добровільної інформованої згоди створює передумови для формального підходу до лікування, зловживань з боку персоналу та застосування медичних заходів без належного правового підґрунтя, що, у свою чергу, підриває довіру пацієнтів до системи охорони психічного здоров'я та нівелює механізми захисту їхніх прав.

Під час відвідування Комунального некомерційного підприємства Харківської обласної ради «Обласна клінічна психіатрична лікарня № 3» при конфіденційному спілкуванні з представниками НПМ пацієнти повідомляли, що не володіють інформацією про лікарські засоби, які їм призначаються та які вони приймають. Водночас у медичній документації відсутні записи лікаря про те, що надання такої інформації може завдати шкоди здоров'ю пацієнта. Також у формі № 003/о (медична карта стаціонарного хворого) зафіксовано відсутність підпису пацієнта, яким має бути засвідчена його усвідомлена згода на лікування, що ставить під сумнів факт добровільності отримання пацієнтом медичної допомоги у закладі.

Медичними працівниками не здійснюється належна фіксація фактів застосування фізичного обмеження у разі його застосування.

Відсутність відповідних записів у медичній документації та журнали унеможлиблює належний контроль за правомірністю і обґрунтованістю обмежувальних заходів, створює ризики порушення прав пацієнтів і суперечить вимогам законодавства щодо прозорості та підзвітності при застосуванні гамівних засобів у закладі.

Група НПМ зафіксувала випадок, коли пацієнт, який висловив намір залишити відділення, утримувався у наглядовій палаті із застосуванням фізичного обмеження за допомогою підручних засобів у присутності інших пацієнтів.

Зазначена практика не відповідає вимогам пункту 11 Правил застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції при наданні психіатричної допомоги особам, які страждають на психічні розлади, яким прямо заборонено застосування фізичного обмеження до особи в присутності інших осіб, що страждають на психічні розлади, оскільки це порушує принципи поваги до гідності та конфіденційності під час надання психіатричної допомоги.

Під час відвідування Комунального некомерційного підприємства Харківської обласної ради «Обласна клінічна психіатрична лікарня № 3» та вивчення Журналу застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції при наданні психіатричної допомоги особам, які страждають на психічні розлади, і медичних карт пацієнтів виявлено, що медичними працівниками не здійснюється фіксація фактів застосування ізоляції пацієнтів у випадках проведення таких заходів. У цьому ж закладі пацієнти відділення № 11 повідомляли, що не були за межами відділення протягом усього часу перебування у закладі.

Під час відвідувань психіатричних закладів групами НПП фіксуються випадки коли до пацієнтів застосовується хімічне гамування, що полягає у введенні лікарських засобів із седативною або психотропною дією з метою контролю поведінки або зниження збудження. Законодавство України не містить визначення цього поняття та не встановлює чітких підстав, порядку, тривалості й механізмів контролю за застосуванням таких заходів. Закон України «Про психіатричну допомогу» не регулює використання медикаментозних засобів як обмежувальних заходів, що створює правову невизначеність і ризики їх свавільного застосування. За відсутності належного правового врегулювання хімічне гамування може використовуватися поза лікувальними показаннями, як прихована форма примусу, що суперечить статті 28 Конституції України, положенням Конвенції ООН проти катувань та практиці Європейського комітету із запобігання катуванням (СРТ), Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, які вимагають, щоб будь-яке застосування медикаментозних засобів із обмежувальним ефектом здійснювалося виключно з лікувальною метою, на підставі чітких клінічних показань, у мінімально необхідній дозі та з належною фіксацією і контролем. Відсутність чітких національних правил не забезпечує належних гарантій захисту пацієнтів від зловживань і може призводити до порушення статті 28 Конституції України.

Отже, відсутність законодавчого врегулювання питань застосування хімічного гамування у психіатричних закладах України є суттєвою прогалиною у системі гарантій прав осіб з психічними розладами та потребує негайного нормативного врегулювання з урахуванням міжнародних стандартів, чітких процедур, механізмів контролю та відповідальності за порушення.

Під час відвідування Комунального підприємства «Обласний заклад з надання психіатричної допомоги Полтавської обласної ради» особливе занепокоєння викликають повідомлення пацієнтів про погрози з боку працівників (ізоляція або примусове застосування лікарського засобу «Галоперидол»), що лунали у разі відмови виконувати певні роботи, що може свідчити про можливе використання психіатричних втручань не з лікувальною метою.

Системною проблемою, що безпосередньо впливає на дотримання прав пацієнтів, залишається нестача медичного та молодшого медичного персоналу у психіатричних стаціонарах.

Виявляються численні факти порушення встановлених норм зберігання та контролю якості лікарських засобів, які використовують для лікування пацієнтів. Періодично у відділеннях досліджуваних закладів виявляли ліки, термін придатності яких сплив.

Неналежне поводження з пацієнтами у стаціонарних умовах

За результатами відвідувань НПМ виявляється, що в окремих стаціонарних відділеннях зберігається практика неналежного поводження з пацієнтами. Зокрема, фіксуються факти зневажливого ставлення з боку працівників закладів, що включає вербальні образи, погрози та системне ігнорування базових потреб пацієнтів.

Суттєвим фактором, що прирівнюється до неналежного поводження, залишаються матеріально-побутові умови. Критичною проблемою є надмірна скученість пацієнтів у палатах, що унеможлиблює дотримання права на приватність. Крім того, порушення санітарно-гігієнічних норм, недостатнє харчування та обмежений доступ до питної води безпосередньо впливають на ефективність лікування та принижують гідність людини.

Крім того, у низці закладів відсутнє безпечне та адаптоване до потреб пацієнтів середовище, зокрема для маломобільних осіб, що свідчить про системні недоліки в організації догляду. Такі обставини не відповідають вимогам статті 28 Конституції України та міжнародним стандартам у сфері запобігання катуванням та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню.

2.7. Місця несвободи сфери управління Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України

У 2025 році в межах реалізації функцій НПМ відвідано **243** заклади соціального забезпечення, із яких 185 перебувають у сфері управління Мінсоцполітики України.

За результатами повторних відвідувань групами НПМ у низці закладів зафіксовано суттєве покращення стану дотримання прав підопічних, що свідчить про належну управлінську реакцію та відповідальну позицію адміністрацій. В окремих установах керівники усували виявлені порушення у найкоротші строки - протягом кількох днів після відвідування, із фактичним поновленням порушених прав підопічних.

Водночас, попри наявні позитивні приклади оперативного реагування, результати відвідувань НПМ свідчать про збереження значної кількості проблем у діяльності інтернатних закладів, які мають системний характер.

Право осіб з інвалідністю на соціальну реабілітацію та інтеграцію

В Україні продовжується процес реформування системи інтернатних закладів відповідно до Стратегії реформування психоневрологічних, інших інтернатних закладів і деінституціалізації догляду за повнолітніми особами з інвалідністю та особами старшого віку до 2034 року. Стратегія спрямована на формування сучасної, людиноцентричної, інклюзивної та ефективної системи підтримки осіб з інвалідністю та осіб старшого віку.

Перехід до нової системи надання соціальних послуг потребує належної підготовки не лише територіальних громад, до яких буде інтегровано осіб, які перебувають в інституційних закладах, але й надавачів соціальних послуг.

Проте під час відвідувань групами НПМ встановлюються системні порушення у діяльності інтернатних закладів, які перешкоджають реалізації процесу деінституціалізації, зокрема відсутність проведення соціальної реабілітації підопічних та їх інтеграції у суспільство.

У більшості відвіданих інтернатних закладах не проводиться робота з підопічними щодо відновлення навичок самообслуговування, зокрема ранкових гігієнічних процедур та базових навичок приготування їжі. Крім того, персоналом не проводяться навчання підопічних соціальним навичкам, які необхідні для життя за межами інтернатних установ, таких як користування громадським транспортом, здійснення покупок у магазинах тощо.

Підопічні психоневрологічного відділення № 1 комунального закладу «Рівненський психоневрологічний інтернат Рівненської обласної ради (с.

Боянівка)» під час конфіденційного спілкування з членами групи НПМ висловлювали бажання мати можливість самостійно готувати собі чай та каву та мати вільний доступ принаймні до чайника.

Щодо організації працетерапії для підопічних, яка має на меті відновлення професійних і побутових навичок та ініціювання соціальної активності, на практиці вона обмежується переважно прибиранням території та житлових кімнат, що є недостатнім для ефективної реінтеграції у повноцінне життя.

Підопічний комунального закладу Львівської обласної ради «Созанський психоневрологічний інтернат» під час спілкування з групою НПМ поінформував, що до поміщення у заклад займався ремонтними роботами та хотів би продовжувати свою діяльність, проте не має можливості для реалізації своїх здібностей у закладі.

Відповідно до статті 30 Конвенції про права осіб з інвалідністю особам з інвалідністю повинна надаватися можливість розвивати й використовувати свій творчий, художній та інтелектуальний потенціал, брати участь нарівні з іншими у проведенні дозвілля та відпочинку, участі у спортивних заходах, а також відвідувати театри, музеї, кінотеатри, бібліотеки тощо.

У багатьох ПНІ не проводяться навіть найпростіші культурно-дозвілєві заходи: відсутні гуртки, заняття з творчості, музики, рукоділля чи спорту. Бібліотеки, якщо й функціонують, то не мають ані сучасної літератури, ані спеціально адаптованих матеріалів.

Мешканці таких закладів не беруть участі у суспільних заходах і, більш того, не мають можливості спілкуватися з людьми поза межами інтернату.

У більшості ПНІ культурна діяльність та денна зайнятість підопічних обмежується переглядом телевізійних передач відповідно до затвердженого розпорядку дня та за вибором персоналу.

Під час відвідування Ладизинського психоневрологічного інтернату групою НПМ встановлено, що посада організатора культурно-дозвілєвої діяльності у штатному розписі на 2025 рік відсутня.

Крім того, для підопічних не створено умов для участі у виїзних екскурсіях, відвідуванні театрів, музеїв, кінотеатрів, бібліотек, а також для отримання доступу до об'єктів національної культурної значущості. Відсутність

можливості розвивати та реалізовувати свій творчий, художній і інтелектуальний потенціал уповільнює процес соціальної інтеграції підопічних і обмежує їхню участь у громадському житті.

Під час відвідування комунального закладу Львівської обласної ради «Монастироцький психоневрологічний інтернат» підопічний, який є художником та прагне розвивати свій талант, поділився з групою НПМ, що мріє відвідати Львівську національну оперу.

Під час відвідувань закладів соціального забезпечення групами НПМ встановлювалися факти формального підходу до надання соціальних послуг підопічним, а саме: у закладах не проводиться визначення індивідуальних потреб підопічних, також не складаються індивідуальні плани надання соціальних послуг. Як наслідок, не призначаються відповідальні особи за якість надання соціальної послуги та не здійснюється моніторинг результатів заходів, що становлять зміст соціальної послуги.

Відсутність комплексної та індивідуальної роботи з підопічними не дозволяє ефективно відновлювати їхні соціальні, побутові та професійні навички, стимулювати соціальну активність та інтеграцію в суспільство, а також оцінювати ефективність наданих соціальних послуг.

Під час відвідування комунального закладу «Созанський психоневрологічний інтернат» встановлено, що закладом не проводиться перегляд визначення ступеня індивідуальних потреб отримувачів соціальної послуги. Окрім того, індивідуальні плани надання соціальних послуг залишаються незмінними протягом 8 років.

Право на свободу та особисту недоторканність

Незважаючи на те, що Уповноваженим неодноразово наголошувалося, що право на свободу та особисту недоторканність є одним з основоположних прав людини, у багатьох закладах соціального забезпечення продовжується практика обмежень перебування підопічних у власних житлових кімнатах або пересування територією та приміщеннями закладу.

У ПНІ часто застосовуються необґрунтовані обмеження свободи пересування окремих груп підопічних по території установи. Зокрема, особи, які перебувають під посиленням наглядом, змушені весь день залишатися у так званому «приміщенні денного перебування» - кімнаті з лавками та телевізором, маючи змогу залишати її лише для приймання їжі. Таке внутрішнє правило не

має нормативного підґрунтя і запроваджується адміністрацією закладу виключно з міркувань безпеки, зокрема для запобігання втечам. Водночас така практика має ознаки протиправного обмеження свободи і свідчить про таке ставлення до підопічних, що принижує їхню гідність.

Під час відвідування Вороновицької філії комунальної установи «Обласний пансіонат для осіб з інвалідністю та осіб похилого віку» с. Плисків встановлено, що у закладі застосовуються обмеження щодо свободи пересування підопічних територією та доступу до власних кімнат. Групою НПМ відмічено, що підопічним, які перебувають під посиленням наглядом, заборонено залишати приміщення денного перебування. Зазначене внутрішнє правило не має правових підстав та створено задля зручності працівників закладу, оскільки один працівник філії спостерігає за приблизно тринадцятьма підопічними.

Крім того, у геріатричних закладах та ПНІ підопічним часто повністю заборонено залишати територію навіть у побутових та соціально важливих випадках, зокрема для відвідування магазину чи церкви. Така практика призводить до ізоляції осіб від суспільства та втрати соціальних зв'язків.

Під час відвідування Козелецького геріатричного пансіонату встановлено, що у пансіонаті запроваджено багатоетапну процедуру отримання перепустки для виходу підопічних за межі закладу. Зазначена процедура фактично обмежує свободу пересування підопічних, оскільки для отримання дозволу вони зобов'язані попередньо звернутися до медичного працівника для підпису перепустки, а після цього отримати окремий дозвіл директора закладу. Такий порядок має ознаки необґрунтованого адміністративного контролю, свідчить про неправомірне втручання в особисту свободу підопічних та створює ризик системного порушення їхніх прав.

У деяких закладах підопічним навіть не дозволяється самостійно обирати місце для прогулянок, усамітнення чи відпочинку. Усі переміщення контролюються персоналом, що створює умови повної залежності підопічних від працівників закладу.

Зафіксовано також практику заборони перебування підопічних у житлових кімнатах у денний час. Їм не дозволяється відпочивати на ліжках протягом дня або просто усамітнитися. Працівники закладів обґрунтовують таку заборону

необхідністю підтримання чистоти та порядку в приміщеннях. Водночас слід враховувати, що багато підопічних приймають психотропні препарати або інші ліки, які можуть спричиняти побічні ефекти – сонливість, втому, головний біль, зниження концентрації. Відсутність можливості повноцінного відпочинку у таких умовах може призвести до погіршення загального стану здоров'я та загострення наявних захворювань.

Під час відвідування комунального закладу Львівської обласної ради «Ходорівський психоневрологічний інтернат» встановлено обмеження свободи пересування підопічних та їх доступу до житлових кімнат у денний час. Підопічні змушені перебувати виключно у приміщенні денного перебування, у так званій «галереї», де проводять увесь вільний час без належних умов для відпочинку. Двері зазначених приміщень обладнані замками, що свідчить про можливу практику зачинення підопічних. Зі слів підопічних, їх також зачиняють у житлових кімнатах, що підтверджується виявленням у приміщеннях ємностей для справляння фізіологічних потреб. Крім того, житловий корпус постійно зачинений, а підопічні не мають можливості самотійно пересуватися територією закладу. Такі практики мають ознаки жорстокого та такого, що принижує гідність, поводження.

Право володіти, користуватися і розпоряджатися майном

Упродовж року групами НПМ встановлювалися випадки порушення права дієздатних підопічних володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, гарантованого статтею 41 Конституції України.

Пенсійні кошти та інші соціальні виплати є приватною власністю дієздатної особи і, відповідно до Інструкції про виплату та доставку пенсій, соціальних допомог національним оператором поштового зв'язку, затвердженої спільним наказом Міністерства транспорту та зв'язку України та Міністерства соціальної політики України від 28.04.2009 № 464/156, підлягають виплаті безпосередньо підопічному, про що він особисто ставить підпис у відомості про отримання коштів.

Водночас у ПНІ поширюється практика, за якою пенсійні кошти та інші соціальні виплати дієздатних мешканців отримуються не ними особисто, а адміністрацією закладу, яка надалі самотійно визначає строки та розмір видачі коштів підопічним.

Зазначена практика призводить до фактичного позбавлення дієздатних підопічних можливості вільно володіти, користуватися та розпоряджатися своєю власністю, а також свідчить про перевищення службових повноважень працівниками інтернатних закладів.

Під час проведення конфіденційного спілкування з підопічними психоневрологічного відділення № 1 комунального закладу «Рівненський психоневрологічний інтернат» Рівненської обласної ради (с.Боянівка) встановлено, що, всупереч нормам законодавства, дієздатні підопічні не отримують свої пенсії. Натомість пенсійні кошти дієздатних підопічних отримує адміністрація закладу, яка, зі свого боку, здійснює розподіл пенсійних коштів підопічних на власний розсуд: окремим особам пенсії виплачуються частково у вигляді готівкових сум (зокрема, по 50 - 100 грн на день), іншим - у натуральній формі (продуктами харчування).

Реалізація прав недієздатних та обмежено дієздатних підопічних

Під час відвідувань групами НПМ фіксуються порушення прав недієздатних підопічних, зокрема факти неналежного виконання опікунами покладених на них опікунських обов'язків.

Водночас органи опіки та піклування, які відповідно до Правил опіки і піклування, затверджених спільним наказом Державного комітету України у справах сім'ї і молоді, Міністерства освіти України, МОЗ, Міністерства праці і соціальної політики України від 26.05.1999 № 34/166/131/88, здійснюють нагляд за діяльністю опікунів і піклувальників, не забезпечують належного та ефективного контролю за виконанням опікунами своїх обов'язків.

Встановлено, що органами опіки та піклування іноді більше 10 років не проводяться жодні перевірки додержання прав та інтересів недієздатних підопічних, залишаючи поза увагою діяльність опікунів та піклувальників цих осіб. Питання фактичного використання пенсій підопічних, соціальної допомоги, інших поточних надходжень або прибутків, належних недієздатним, які перебувають у розпорядженні опікунів, тривалий час залишаються поза державним контролем.

Під час відвідування Святошинського психоневрологічного інтернату встановлено, що планові відвідування недієздатних підопічних, періодичність яких встановлюється окремим графіком, але не рідше ніж раз на рік, крім першої перевірки, яка проводиться через три місяці після встановлення опіки і піклування, не проводилася з 2020 року.

Крім того, за наявності систематичних та тривалих порушень прав та інтересів недієздатних підопічних службовими особами інтернатних закладів та

органів опіки та піклування заходи щодо звільнення опікунів (піклувальників) від обов'язків або припинення опіки (піклування) не вживаються.

Під час ознайомлення з особовими справами підопічних комунального закладу Львівської обласної ради «Судовишнянський психоневрологічний інтернат» встановлено, що у закладі перебуває 9 підопічних, опікуни яких не виконують покладені на них обов'язки: не навідують підопічних упродовж довгого терміну, не відправляють посылки, не підтримують відносини телефонним зв'язком тощо. Разом з цим, керівництвом закладу не вживаються заходи щодо взаємодії з органами опіки та піклування та ініціювання заміни опікунів, які неналежним чином виконують свої обов'язки. За час складання звіту адміністрацією закладу вжито заходів щодо вирішення вказаної проблеми, а саме направлено лист голові опікунської ради щодо заміни опікунів, які не виконують свої опікунські обов'язки.

3. Системні порушення прав людини в місцях несвободи, виявлені за результатами розгляду індивідуальних скарг

Загальна кількість звернень	995
Кількість відкритих проваджень	28
Кількість поновлених прав за зверненнями (індивідуальні та колективні)	81
Кількість актів реагування Уповноваженого	7
Кількість розпочатих кримінальних проваджень за результатами ініційованих Уповноваженим перевірок	7
Кількість внесених прокуратурами вказівок щодо усунення порушень прав людини в місцях несвободи за результатами ініційованих Уповноваженим перевірок	64

Право не бути підданими катуванням та іншим жорстоким, нелюдським або таким, що принижують гідність, видам поводження і покарання

Одним із фундаментальних прав осіб, які утримуються в місцях несвободи, є право не бути підданими катуванням, а також іншим жорстоким, нелюдським або таким, що принижує гідність, видам поводження чи покарання. Це право

гарантоване статтею 28 Конституції України, Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, Конвенцією проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, Факультативним протоколом до зазначеної Конвенції проти катувань, а також іншими міжнародними та національними нормативно-правовими актами.

Заборона катувань та жорстокого поводження має абсолютний характер. Відповідно до статті 64 Конституції України право не бути підданим катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню не підлягає обмеженню навіть в умовах воєнного стану або надзвичайних обставин.

У межах здійснення парламентського контролю за додержанням прав і свобод людини і громадянина Уповноважений щороку виявляє факти порушення зазначеного права в діяльності органів та установ, пов'язаних з утриманням осіб у місцях несвободи. Такі порушення мають різні прояви – від неналежних умов тримання та застосування надмірних заходів примусу до дій, що можуть бути кваліфіковані як катування або інші форми жорстокого поводження.

Протягом 2025 року Уповноваженим здійснювався моніторинг стану додержання прав і свобод людини і громадянина у місцях несвободи не лише крізь призму виконання функцій НПМ, а й через розгляд звернень осіб, які утримуються в місцях несвободи, та інших осіб у їхніх інтересах.. За результатами таких заходів було виявлено не лише порушення фундаментальних гарантій захисту від катувань та жорстокого поводження, а й окремі факти, що містять ознаки кримінальних правопорушень.

Уповноваженим здійснювалося провадження у справах про порушення прав і свобод людини і громадянина за зверненням засудженого Н., який відбуває покарання в одному із виправних закладів Сумської області, стосовно неодноразового та необґрунтованого переведення засудженого між камерами, у тому числі до приміщень, у яких засуджені палять, за наявності у заявника несумісних із цим захворювань, обмеження у користуванні дозволеними побутовими речами, а також перешкоджання реалізації права на контакти із зовнішнім світом. Також заявник зазначав про здійснення психологічного тиску на нього з боку адміністрації установи у зв'язку з поданням скарг, з метою примушення засудженого до подання заяви про переведення до іншої установи.

За результатами ініційованої Уповноваженим перевірки Сумська обласна прокуратура повідомила, що в межах перевірки отримано відомості про те, що під час спільного утримання Н. з іншими засудженими К. і П. з відома

службових осіб адміністрації виправної колонії засуджені почали висловлювати вимоги про припинення направлення ним скарг на дії представників виправної колонії, а наприкінці лютого 2025 року застосували до Н. фізичну силу шляхом нанесення ударів руками по голові, заламування рук.

За вказаним фактом 02.04.2025 прокуратурою розпочато кримінальне провадження за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 127 Кримінального кодексу України, досудове розслідування, у якому здійснюється Четвертим слідчим відділом (з дислокацією у місті Сумах) Територіального управління Державного бюро розслідувань, розташованого у місті Полтаві, за процесуального керівництва прокурорів Сумської обласної прокуратури.

При цьому Прокуратурою зазначено, що за викладених вище обставин вбачається, що переведення Н. до камери, у якій утримувались П. і К., може бути розцінено як спосіб тиску на засудженого Н., а відтак даний факт та інші викладені доводи про тиск на останнього з боку персоналу виправної установи, висловлювання погроз тощо будуть перевірені під час досудового розслідування вищевказаного кримінального провадження.

Інший випадк, за яким Уповноваженим здійснювалося провадження у справах про порушення прав і свобод людини і громадянина стосовно саме права не бути підданими катуванням та іншим жорстоким, нелюдським або таким, що принижують гідність, видам поводження і покарання.

До Уповноваженого надійшло звернення координатора програм Харківської правозахисної групи Д. в інтересах ув'язненого В., якого громадським активістом було виявлено у палаті медичної частини в УВП у Дніпропетровській області. Ув'язнений В. був прив'язаний смужками тканини до металевого ліжка. У нього були ознаки серйозного порушення рухової спроможності, мовлення та зору, а також повна нездатність до самообслуговування. На правому передпліччі зафіксовано глибоку ймовірно інфіковану рану. Санітарний стан приміщення та постільної білизни вкрай незадовільний.

Реагуючи на порушення прав ув'язненого В., Уповноважений вніс подання Віце-прем'єр-міністру України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України – Міністру юстиції України Ользі Стефанішиній.

За результатами розгляду подання Уповноваженого МЮ України повідомило, що ЦОЗ ДКВС України) забезпечено проведення додаткової службової перевірки, за результатами якої за порушення вимог чинного

законодавства в медичній частині філії ЦОЗ ДКВС України у Дніпропетровській та Донецькій областях у поводженні з ув'язненим В. до винних посадових осіб вжито заходів реагування – 3 посадовим особам медичної частини оголошено догани. Також повідомлено, що камерне приміщення медичної частини було приведено у відповідність до санітарних норм та вимог законодавства.

Водночас представником Уповноваженого в системі судоустрою з права на справедливе правосуддя та представництва в Конституційному Суді України було скеровано листа до Дніпропетровської обласної прокуратури з метою ініціювання відповідної перевірки.

За результатами проведеної перевірки однією з окружних прокуратур Дніпропетровської області за фактом здійснення працівниками медичної частини фіксації ув'язненого В. бинтами до ліжка під час його перебування на стаціонарному лікуванні до ЄРДР внесені відомості про вчинення кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 140 Кримінального кодексу України, за ознаками неналежного виконання медичними працівниками своїх професійних обов'язків.

Виявлені порушення свідчать, що навіть за наявності розвиненої нормативно-правової бази, катування та інші форми жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження продовжують існувати в місцях несвободи, що потребує посилення контролю з боку МЮ України, ефективного реагування правоохоронних органів на такі факти, а також забезпечення невідворотності відповідальності винних осіб.

Право на належні умови утримання

Протягом тривалого часу проблема неналежних умов утримання в місцях попереднього ув'язнення та УВП залишається актуальною, а відтак продовжує існувати й підстава для звернення до Європейського суду з прав людини у зв'язку з порушенням статті 3 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. У своїй усталеній практиці Європейський суд з прав людини неодноразово наголошував, що тримання осіб у неналежних матеріально-побутових умовах, зокрема за відсутності достатнього житлового простору, належного санітарного забезпечення, доступу до світла та повітря, може досягати рівня жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження.

У 2025 році до Уповноваженого надійшло **295** повідомлень стосовно неналежних умов утримання в місцях несвободи МЮ України, за результатами

реагування на які органами прокуратури вносились обов'язкові для виконання вказівки.

У січні 2025 року до Уповноваженого надійшло звернення ув'язненого Є. стосовно неналежних умов утримання в одній із установ попереднього ув'язнення Кіровоградської області.

За результатами ініційованої Уповноваженим перевірки Кіровоградська обласна прокуратура повідомила, що інформація зі звернення Є. підтвердилася: у камерному приміщенні, у якому він утримувався, відчувалася сирість, стіни та стеля мокрі, санвузол потребував ремонту, крім того, неналежним був рівень штучного освітлення.

Відтак прокуратурою керівнику місця несвободи було внесено обов'язкову до виконання вказівку з вимогою усунути порушення законодавства та не допускати їх у подальшому, на виконання якої ув'язненого Є. та двох його співкамерників переведено до іншої камери, де умови перебування відповідають вимогам санітарії та гігієни, а до камерного приміщення, у якому утримувався заявник, ув'язнені не поміщатимуться до проведення в ньому ремонтних робіт.

Окремим аспектом належних умов утримання є додержання норми площі на 1 особу, водночас тривалий час проблеми із забезпеченням норми площі на одну особу та роздільним утриманням в УВП та СІЗО МЮ України залишаються невирішеними.

У серпні 2025 року до Уповноваженого надійшло звернення від ув'язненої М. щодо неналежних умов утримання в одній із установ попереднього ув'язнення Миколаївської області.

За результатами ініційованої Уповноваженим перевірки Миколаївська обласна прокуратура повідомила, що під час проведеної прокуратурою перевірки встановлено, що у камерному приміщенні, у якому утримувалася заявниця, фактична площа для однієї взятої під варту особи на час перевірки складала менше встановленої законодавством норми. Також встановлено порушення прав в'язнів на матеріально- побутове забезпечення.

На усунення виявлених порушень Миколаївською обласною прокуратурою начальнику установи попереднього ув'язнення було внесено обов'язкову для виконання вказівку щодо усунення виявлених порушень вимог законодавства.

Тривалий час проблема перенаповнення та неналежних умов утримання залишається у найбільшій установі попереднього ув'язнення в Україні – в ДУ «Київський слідчий ізолятор».

Уповноваженим у межах опрацювання депутатського звернення в інтересах осіб, що утримуються в ДУ «Київський слідчий ізолятор», було прийнято рішення про здійснення цільового відвідування вказаної установи попереднього ув'язнення, під час здійснення якого було зафіксовано недодержання норми площі на 1 особу, встановленої Законом України «Про попереднє ув'язнення», а також неналежні умови утримання.

З метою реагування на виявлені порушення було скеровано листи до МЮ України та Київської міської прокуратури.

Київська міська прокуратура, належно реагуючи на виявлені моніторинговою групою Секретаріату Уповноваженим порушення, на підставі статті 26 Закону України «Про прокуратуру» внесла вказівку на адресу керівництва установи попереднього ув'язнення з вимогою усунення порушень.

Натомість МЮ України замість належного реагування надіслало відповідний лист представника Уповноваженого до Департаменту з питань виконання кримінальних покарань МЮ України та до ЦОЗ ДКВС України.

При цьому у своєму листі Департамент з питань виконання кримінальних покарань МЮ України обмежився констатацією раніше виявлених моніторинговою групою Секретаріату Уповноваженого порушення вимог статті 11 Закону України «Про попереднє ув'язнення».

Реагуючи на такі дії МЮ України Уповноважений листом звернувся до Віце-прем'єр-міністра України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України – Міністра юстиції України О. Стефанішиної, у якому вимагав реагування на виявлені порушення.

У відповідь Віце-прем'єр-міністр України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України – Міністр юстиції України О.Стефанішина повідомила про правомірність дій підлеглих.

Однак, не погоджуючись з думкою очільника МЮ України, Уповноважений повторно надіслав листа Віце-прем'єр-міністру України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України – Міністру юстиції України О. Стефанішиній, у якому вказав не лише на порушення прав осіб у ДУ «Київський слідчий ізолятор», які були встановлені моніторинговою групою Секретаріату Уповноваженого, а й на бездіяльність МЮ України, як органу, до компетенції якого належить контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування

кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та осіб, узятих під варту.

Завдяки наполегливій позиції Уповноваженого, осіб, у інтересах яких надійшло звернення, було переведено до камерних приміщень, у яких забезпечено дотримання вимог статті 11 Закону України «Про попереднє ув'язнення».

Незважаючи на вжиті заходи реагування органів прокуратури та Уповноваженого, проблема неналежних умов утримання та недотримання норм площі на одну особу у місцях попереднього ув'язнення та УВП залишається системною. Відтак МЮ України доцільно посилити роботу в цьому напрямі.

Між тим, не залишилося поза увагою Уповноваженого також місця несвободи соціальної сфери. Контроль за діяльністю таких установ за напрямом надання соціальних послуг здійснює Нацсоцслужба України, яка за листами Уповноваженого здійснює позапланові моніторинги, виявляє порушення, надає рекомендації щодо їх усунення та контролює усунення недоліків.

У лютому 2025 року до Уповноваженого надійшло звернення від гр. К. в інтересах гр. К., який утримується в одному із ПНІ Хмельницької області, стосовно порушення його прав на належне утримання та соціальні послуги.

За результатами ініційованої Уповноваженим перевірки Нацсоцслужба України поінформувала, що порушення прав гр. К. за результатами заходів контролю не встановлено, натомість виявлено порушення норм Типового положення про психоневрологічний інтернат, затвердженого постановою КМУ від 14.12.2016 № 957, порушення Критеріїв діяльності надавачів соціальних послуг, затверджених постановою КМУ від 03.03.2020 № 185. Зокрема, в інтернаті відсутній кваліфікаційний сертифікат щодо наявності у надавача соціальних послуг приміщень, які відповідають ДБН В.2.2-40:2018 „Будинки і споруди. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення”, та декларація відповідності матеріально-технічної бази надавача соціальних послуг вимогам законодавства з питань пожежної безпеки. Під час вивчення особових справ підопічних з'ясовано, що у підопічних, які визнані судом недієздатними та не мають законних представників, при видачі путівок Департаментом соціального захисту населення Хмельницької обласної державної адміністрації порушуються норми чинного законодавства, а саме, путівка про влаштування до закладу видається на підставі заяви голови опікунської ради, проте відсутнє рішення органу опіки та піклування про влаштування до інтернату; інтернат не здійснює в триденний строк

інформування органу опіки та піклування, на обліку в якому перебуває підопічний та за місцем знаходження інтернату, про прийняття підопічного до інтернату.

Водночас Нацсоцслужба України поінформувала, що виявлені порушення та рекомендації щодо їх усунення, зазначені у відповідному акті проведення перевірки дотримання вимог законодавства під час надання соціальної підтримки, соціальних послуг та стосовно дотримання прав дітей, який скеровано в Хмельницьку обласну військову адміністрацію та Хмельницьку обласну раду для вжиття заходів реагування щодо забезпечення дотримання прав осіб похилого віку та осіб з інвалідністю – підопічних інтернату.

Моніторинг дотриманням прав осіб, які перебувають у місцях несвободи соціальної сфери свідчить про наявність порушень, які потребують посиленої уваги державних органів та контролю з боку Нацсоцслужби України.

Право на медичну допомогу

У щорічних доповідях Уповноваженого постійно звертається увага на стан надання медичної допомоги в СІЗО та УВП МЮ України.

Стаття 49 Конституції України гарантує кожному право на охорону здоров'я та медичну допомогу, а частина третя статті 63 Основного Закону встановлює, що засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, визначених законом та вироком суду.

Належне медичне забезпечення в установах несвободи часто здійснюється лише за втручання Уповноваженого, переважно для проведення обстежень, консультацій спеціалістів або виконання призначень лікаря.

У лютому 2025 року до Уповноваженого звернувся засуджений Д., який відбуває покарання в одній з виправних установ Сумської області, стосовно порушення його права на медичну допомогу.

За результатами ініційованої Уповноваженим перевірки Сумська обласна прокуратура поінформувала про встановлення однією з окружних прокуратур факту зволікання у наданні належної медичної допомоги засудженому Д. при виявленні погіршення стану його здоров'я.

На усунення виявлених порушень однією з окружних прокуратур Сумської області начальнику ЦОЗ ДКВС України у Сумській області та начальнику виправного закладу внесені вказівки в порядку статті 26 Закону України «Про прокуратуру».

Однак, є випадки, коли неналежне надання медичної допомоги засудженим та ув'язненим, призводить до їх інвалідизації.

До Уповноваженого надійшло звернення засудженого Х. щодо порушення його права на належну медичну допомогу під час відбування покарання, що призвело до ампутації.

За результатами ініційованої перевірки Хмельницька обласна прокуратура повідомила, що в ході проведення перевірки щодо можливого неналежного надання медичної допомоги засудженому внесено відомості до ЄРДР за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 140 Кримінального кодексу України за фактом неналежного виконання професійних обов'язків медичними працівниками. Досудове розслідування кримінального провадження триває.

Подібні порушення свідчать про системні проблеми в організації та наданні медичної допомоги ув'язненим та засудженим, що може створювати ризики для їхнього здоров'я, а також порушувати стандарти Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та обов'язок держави забезпечити належну медичну допомогу особам у місцях несвободи, на який постійно звертає увагу у своїх рішеннях ЄСПЛ.

Результати моніторингу своєчасності направлення документів до МСЕК/ЕКОПФО для встановлення/продовження групи інвалідності та/або визначення ступеня обмеження життєдіяльності особи щодо засуджених та вжиті заходи задля забезпечення додержання прав засуджених на своєчасне направлення/проведення ЕКОПФО

У період із грудня 2024 по червень 2025 року в межах здійснення парламентського контролю Уповноваженим проводився моніторинг дотримання прав засуджених на медичну допомогу, зокрема своєчасності направлення документів до медико-соціальних експертних комісій (МСЕК) або експертних команд з оцінювання повсякденного функціонування особи (ЕКОПФО) для встановлення чи продовження групи інвалідності та визначення ступеня обмеження життєдіяльності. За результатами моніторингу було виявлено низку системних проблем і недоліків в організації цієї роботи.

У ході реформування системи МСЕК було забезпечено безперервність опрацювання документів, а постановою КМУ від 15.11.2024 №1338 визначено порядок переходу до системи ЕКОПФО та заборонено відмову МСЕК у прийнятті направлень через припинення їхніх повноважень. Наказом

Міністерства юстиції України та Міністерства охорони здоров'я України від 16.01.2025 №134/5/107 внесено зміни до Порядку надання медичної допомоги засудженим (далі - Наказ № 1348/5/572), якими враховано новий механізм оцінювання повсякденного функціонування осіб.

Попри це, Уповноваженим було зафіксовано випадки тривалих затримок із направленням документів. Зокрема, лише після опрацювання подання Уповноваженого від 17.03.2025 МЮ України повідомило про початок оформлення документів для направлення до ЕКОПФО щодо засудженого І., який відбуває покарання в УВП на заході України. Раніше філія ЦОЗ ДКВС України у Чернівецькій, Івано-Франківській, Закарпатській та Тернопільській областях зазначала, що направлення на МСЕК щодо І., сформоване ще 04.12.2024, не було подано через реорганізацію комісій і відсутність алгоритму дій. Згодом документи, щодо І. подані до ЕКОПФО, однак 13.05.2025 їх було повернуто на доопрацювання через технічні недоліки, що призвело до більш ніж тримісячного зволікання у вирішенні питання щодо встановлення І. групи інвалідності.

Аналогічні порушення Уповноваженим було виявлено щодо засудженого С., який відбуває покарання в одній із УВП Рівненської області. Незважаючи на неодноразові рекомендації лікарів пройти оцінювання для встановлення групи інвалідності, направлення документів щодо С. не здійснено через відсутність у нього декларації із сімейним лікарем та паспорта громадянина України.

Ще один зафіксований Уповноваженим факт – ситуація із засудженим Н., що відбуває покарання в одній із УВП Хмельницької області, визнаний особою з інвалідністю III групи до 01.01.2025. Водночас однією з Філій ЦОЗ ДКВС України на лист Секретаріату Уповноваженого було повідомлено, що після реформування системи МСЕК оформлене направлення Н. залишилось без розгляду, оскільки форма №088/о втратила чинність, а порядок проходження ЕКОПФО для засуджених не був визначений. Лише 25.03.2025 завідувача медичної частини було приєднано до електронного кабінету оцінювання функціонування особи, однак питання залишилось невирішеним.

Загалом, за результатами моніторингу Уповноваженого, у більшості філій ЦОЗ ДКВС України та медичних частинах УВП фіксувалося очікування додаткових роз'яснень і технічних вказівок щодо подання документів до ЕКОПФО та приєднання до відповідних електронних кабінетів, попри внесення Наказом №134/5/107 необхідних змін до нормативної бази. Це свідчить про наявність організаційних труднощів на етапі впровадження нової системи експертного оцінювання.

Реагуючи на виявлені порушення, Уповноважений вніс подання Віце-прем'єр-міністру України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України – Міністру юстиції України О. Стефанішиній.

За результатами опрацювання подання МЮ України повідомило, що за результатами вжитих заходів документи щодо засуджених Н., С., та І. були скеровані до відповідних ЕКОПФО, якими прийнято рішення про встановлення їм груп інвалідності.

При цьому МЮ України також зазначило, що за результатами ініційованих ним перевірок ЦОЗ ДКВС України повідомила про вжиття заходів реагування до винних посадових осіб – зниження премій.

Відтак проведений Уповноваженим моніторинг вкотре засвідчив необхідність посилення контролю за діяльністю підпорядкованих підрозділів та своєчасного надання таким підрозділам організаційно-методичної допомоги з боку ЦОЗ ДКВС України.

Право оформлення пенсії за віком під час утримання в установі попереднього ув'язнення

Наприкінці липня 2024 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини надійшло звернення адвоката К. в інтересах ув'язненої К. щодо сприяння в оформленні останній пенсії за віком, а також відсутності механізму оформлення пенсій за віком особам, щодо яких обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, у зв'язку із досягненням такими особами пенсійного віку.

У межах здійснення провадження Уповноваженим було встановлено, що на момент звернення адвоката К. законодавство визначало механізм та порядок звернення та оформлення пенсійних виплат тільки стосовно осіб, які мають статус засуджених до обмеження або позбавлення волі, натомість такий механізм та порядок для ув'язнених був відсутній.

З метою усунення виявленої прогалини Уповноважений на підставі пункту 4 статті 3 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» у серпні та жовтні 2024 року звертався до Голови Пенсійного фонду України щодо необхідності внесення змін до Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», затвердженого постановою правління Пенсійного фонду України 3 від 25.11.2005 № 22-1 (у редакції постанови правління Пенсійного фонду України 07.07.2014 № 13-1), та врегулювання порядку подання заяв на призначення пенсій особами, щодо яких обрано запобіжний захід у виді тримання під вартою.

Крім того, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини у жовтні 2024 року звертався до Віце-прем'єр-міністра України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України – Міністра юстиції України щодо необхідності усунення відповідної прогалини в законодавстві та опрацювання

питання врегулювання порядку дій адміністрації установи попереднього ув'язнення у разі набуття ув'язненою особою віку, з якого призначається пенсія.

У листопаді 2024 року МЮ України повідомило, що з метою врегулювання окремих норм, що регламентують питання державного пенсійного забезпечення ув'язнених за віком, по інвалідності, у зв'язку з втратою годувальника та в інших випадках, передбачених законодавством про пенсійне забезпечення, МЮ України підготовлено проєкт наказу «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства юстиції України», яким пропонується внести зміни, зокрема до Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 14 червня 2019 року № 1769/5, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 18 червня 2019 року за № 633/33604, (ред. на 27.09.2024), доповнивши їх новим розділом XII (Пенсійне забезпечення ув'язнених і засуджених), у якому визначити порядок дій ув'язнених та персоналу СІЗО ДКВС України для оформлення та отримання ув'язненими пенсії відповідно до законодавства про пенсійне забезпечення.

У січні 2025 року МЮ України поінформувало Уповноваженого, що 09 січня 2025 року прийнято наказ Міністерства юстиції України № 86/5 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства юстиції України», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 10 січня 2025 року за № 57/43463 (ред. на 10.01.2025).

Водночас у зв'язку із тривалим невирішенням питання щодо нормативно-правового врегулювання порядку здійснення особистого прийому осіб, що утримуються під вартою, працівниками органів Пенсійного фонду України, 31.01.2025 Уповноважений Верховної Ради України з прав людини вніс подання Міністру соціальної політики України, за результатами опрацювання якого зазначене міністерство поінформувало, що Пенсійним фондом України розроблено проєкт постанови правління Пенсійного фонду України «Про внесення зміни до пункту 1 розділу III Положення про організацію прийому та обслуговування осіб, які звертаються до органів Пенсійного фонду України», яким пропонується вирішити окреслене у поданні Уповноваженого питання.

У квітні 2025 року на виконання подання Уповноваженого Пенсійний фонд України повідомив, що правлінням Пенсійного фонду України прийнято постанову від 31.03.2025 № 13-1 «Про внесення зміни до пункту 1 розділу III Положення про організацію прийому та обслуговування осіб, які звертаються до органів Пенсійного фонду України», яку зареєстровано у Міністерстві юстиції України 16.04.2025 за № 585/4399190 і набула чинності 19.05.2025 року.

Відтак за результатами здійснення парламентського контролю та належного реагування МЮ України, а також за наполегливої позиції Уповноваженого

Верховної Ради України з прав людини Пенсійним фондом України внесено зміни до відомчих нормативно-правових актів зазначених органів, що узгоджуються між собою та сприятимуть додержанню прав осіб, яким обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, на пенсійне забезпечення.

Право на отримання соціальних виплат у повному обсязі

У 2024 році у межах здійснення парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина Уповноваженим досліджувалося питання стану додержання вимог частини четвертої статті 115 КВК України, під час якого було виявлено порушення в частині здійснення відрахувань із соціальних виплат засудженим до позбавлення волі та довічного позбавлення волі, які останні отримували як особи, які не мають права на пенсію.

З метою вирішення виявленої проблеми у 2024 році Уповноважений вносив подання Міністрові юстиції України, за результатами якого МЮ України, серед іншого, повідомило, що стан додержання прав засуджених перебуває на контролі Міністерства.

Однак у 2025 році Уповноваженим було повторно виявлену аналогічну проблему.

Відповідно до частини першої статті 121 КВК України особи, які відбувають покарання у виправних колоніях, відшкодовують витрати на їх утримання, крім вартості харчування, взуття, одягу, білизни, спецхарчування та спецодягу, а відповідно до частини четвертої статті 115 КВК України, особам з інвалідністю першої та другої груп, жінкам з вагітністю понад чотири місяці, непрацюючим жінкам, які мають дітей у будинках дитини при виправних колоніях, непрацюючим чоловікам віком понад шістдесят років і жінкам понад п'ятдесят п'ять років (якщо вони не одержують пенсії), а також особам, звільненим від роботи через хворобу, у тому числі хворим на активну форму туберкульозу, комунально-побутові послуги надаються безоплатно.

У березні 2025 року до Уповноваженого звернувся засуджений П., який відбуває покарання в одній із виправних установ Рівненської області, щодо ймовірного неправомірного здійснення відрахувань на утримання з його соціальної допомоги як особи з інвалідністю III групи.

У межах здійснення провадження Уповноваженого в справі про порушення прав і свобод людини і громадянина було встановлено, що на момент звернення до Уповноваженого заявнику виповнилося 60 років.

Враховуючи, що заявник досяг 60-річного віку та не отримує пенсію, натомість є отримувачем державної соціальної допомоги, у межах здійснення

провадження Уповноваженим у квітні 2025 року Віце-прем'єр-міністру України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України – Міністру юстиції України було внесено подання щодо невідкладного вжиття заходів щодо усунення порушення частини четвертої статті 115 КВК України та повернення неправомірно відрахованих коштів на особовий рахунок заявника з моменту досягнення ним 60-річного віку.

За результатами опрацювання подання МЮ України листом від 28.05.2025 поінформувало, що відрахування на утримання з соціальної допомоги заявника припинено, а утримані кошти за період з досягнення ним 60-річного віку і по квітень 2025 року в сумі понад 4,5 тис. грн повернуто на його особовий рахунок у травні 2025 року.

Крім того, у межах виконання подання МЮ України було проведено відповідні перевірки, за результатами яких підтверджено факти неправомірного здійснення відрахувань із соціальної допомоги не лише заявника, а й ще трьох засуджених у інших установах. За результатами перевірок проведено службові розслідування, двох посадових осіб притягнуто до дисциплінарної відповідальності, незаконно утримані кошти повернуто на особові рахунки трьох засуджених. Загальна сума повернених коштів склала 80 тисяч гривень, із яких майже 60 тисяч – одній особі.

Відтак виявлена Уповноваженим ситуація вкотре засвідчила необхідність посилення контролю за діяльністю територіальних органів Мін'юсту, зокрема з питань виконання кримінальних покарань, та підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління Мін'юсту, утворених для виконання завдань ДКВС України.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Міністерству юстиції України:

розробити та впровадити комплексну програму боротьби із сегрегацією та дискримінацією серед ув'язнених та засуджених;

розміщення ув'язнених/засуджених у житлових приміщеннях здійснювати із дотриманням норм площі установлених національними та міжнародними нормативно-правовими актами;

розробити та впровадити комплексну програму увідповіднення умов утримання осіб в УВП і СІЗО до національних та міжнародних стандартів, якою передбачити покращення матеріально-технічної бази, проведення ремонтних робіт у камерних приміщеннях, заміну комунікацій, обладнання сучасними санітарно-гігієнічними засобами, впровадження систем відеоспостереження,

забезпечення належного рівня освітлення (природного та штучного), дотримання умов санітарії та гігієни;

внести зміни до Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5, Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 14.06.2019 № 1769/5, Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю у виправних та виховних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 26.06.2018 № 2025/5, та врегулювати застосування відеоспостереження так, щоб його використання у житлових і камерних приміщеннях було дозволене лише у виняткових випадках, передбачених підвищеним ризиком для безпеки осіб або можливістю завдання шкоди самому собі, іншим засудженим чи персоналу установи;

розробити нормативно-правові акти, які визначатимуть порядок утримання військовополонених в таборах та включатимуть:

- правила внутрішнього розпорядку таборів;
 - порядок притягнення військовополонених до дисциплінарної відповідальності;
 - особливості їх працевикористання та оплати праці військовополонених;
 - організацію лазне-прального обслуговування;
 - забезпечення режиму, охорони і нагляду у таборах для військовополонених;
 - облік та експлуатацію меблів, інвентарю і предметів господарчого призначення та норм їх забезпечення і експлуатації;
 - використання технічних засобів нагляду і контролю;
- запровадити ефективну та дієву систему управлінського контролю за діяльністю таборів для тримання військовополонених;

вжити заходів для дотримання принципу еквівалентності медичної допомоги шляхом приведення рівня медичних послуг у пенітенціарних установах у відповідність до стандартів, гарантованих державою для всіх громадян шляхом передачі пенітенціарної медицини до єдиного медичного простору;

забезпечити повну інтеграцію до ЕСОЗ МОЗ України та до єдиного медичного простору;

забезпечити систематичну діагностику, лікування та інфекційний контроль щодо туберкульозу і вірусного гепатиту С відповідно до стандартів МОЗ України;

посилити систему надання психіатричної допомоги в установах ДКВС України, забезпечивши впровадження програм лікування осіб із психічними та поведінковими розладами, у тому числі внаслідок вживання психоактивних речовин;

забезпечити належне нормативне та організаційне регулювання діяльності ЦОЗ ДКВС України, спрямоване на реальне впровадження принципу еквівалентності медичної допомоги в УВП та СІЗО;

вжити заходів щодо укомплектування медичних частин персоналом, зокрема лікарями-терапевтами (сімейними лікарями), психіатрами, стоматологами та клінічними психологами, шляхом перегляду умов оплати праці, стимулюючих механізмів та спрощення процедур працевлаштування;

забезпечити належне фінансування закупівлі лікарських засобів та медичних виробів, унеможлививши практику покладання обов'язку забезпечення лікування на родичів засуджених та ув'язнених осіб;

посилити контроль за дотриманням порядку документування тілесних ушкоджень, забезпечивши обов'язкове інформування органів прокуратури та належне оформлення медичної документації із фотофіксацією;

забезпечити створення належних умов для надання медичної допомоги, у тому числі облаштування окремих кабінетів для конфіденційного прийому пацієнтів, приміщень для зберігання медичних відходів та ізоляторів для інфекційних хворих із дотриманням стандартів інфекційного контролю;

забезпечити інтеграцію засуджених та ув'язнених осіб до ЕСОЗ та забезпечити укладення декларацій з лікарем первинної медичної допомоги, що дозволить реалізувати право на медичні послуги в межах Програми медичних гарантій;

невідкладно забезпечити безперервність лікування хронічних захворювань, поліції зокрема цукрового діабету, серцево-судинних хвороб та інших станів, що потребують постійної фармакотерапії, виключивши випадки відсутності життєво необхідних лікарських засобів;

посилити заходи інфекційного контролю, зокрема щодо роздільного утримання осіб із туберкульозом та іншими інфекційними захворюваннями, відповідно до санітарно-епідеміологічних вимог;

забезпечити дотримання принципу добровільності при наданні психіатричної допомоги, з обов'язковим оформленням письмової інформованої згоди на психіатричний огляд та лікування;

розширити програму ЗПТ, забезпечивши її доступність у всіх установах, включно зі СІЗО, а також гарантувати безперервність лікування;

забезпечити належне ведення медичної документації, зокрема повне оформлення довідок про тілесні ушкодження з фотофіксацією та відображенням факту повідомлення компетентних органів.

Національній поліції України:

вносити до ЄРДР відомості про кримінальні правопорушення, віднесені до підслідності Державного бюро розслідувань, та невідкладно інформувати територіальні управління Державного бюро розслідувань про факти застосування поліцейськими фізичної сили до громадян;

розробити та затвердити порядок дій при надходженні інформації, яка може свідчити про вчинення кримінального правопорушення працівником поліції (побиття, застосування спецзасобів та фізичної сили, незаконне затримання), з урахуванням критеріїв ефективності розслідування (незалежність та неупередженість, ретельність, невідкладність, компетентність, залучення потерпілих та громадський контроль);

запровадити єдину облікову систему для фіксації випадків застосування спеціальних засобів та заходів фізичного впливу, включно з веденням журналів, реєстрів або книг, та забезпечити обов'язкове письмове повідомлення керівника про кожен випадок, з метою контролю законності застосування;

розробити та затвердити відомчі нормативно-правові акти, якими передбачити створення та функціонування установ для утримання осіб, які піддаються адміністративному арешту та перебувають під вартою понад 72 години, а також розширити спектр і частоту доступних видів діяльності на час утримання таких осіб в ІТТ;

внести зміни до Інструкції із забезпечення режиму тримання та охорони осіб, які утримуються в ізоляторах тимчасового тримання Національної поліції України, затвердженої наказом МВС від 25.09.2023 № 777, доповнивши положеннями щодо порядку дій персоналу ізоляторів тимчасового тримання під час оголошення сигналу «Повітряна тривога» та інших загроз воєнного характеру;

до моменту внесення змін до Інструкції розробити та довести до кожного ІТТ методичні рекомендації з покроковими діями та розподілом обов'язків, які персонал зобов'язаний виконувати негайно при отриманні сигналу «Повітряна тривога».

Державній прикордонній службі України:

запровадити програму комплексного усунення системних недоліків у сфері процесуальних гарантій у пунктах тимчасового тримання шляхом запровадження:

обов'язкового та документально підтвердженого залучення перекладачів під час затримання й оформлення процесуальних документів;
надання затриманим особам інформації про їхні права зрозумілою мовою;
неухильного дотримання обов'язку повідомлення близьких родичів про факт затримання;
проведення системного навчання персоналу щодо стандартів національного та міжнародного права.

Міністерству оборони України:

усунути дефіцит житлової площі у дисциплінарних батальйонах, гауптвахтах та кімнатах тримання затриманих військовослужбовців та створити належні умови для проведення щоденних прогулянок;
запровадити належний порядок та регулярність медичних оглядів осіб, які тримаються у дисциплінарних батальйонах, гауптвахтах та кімнатах тримання затриманих військовослужбовців.

Державній міграційній службі:

уніфікувати порядок реалізації права іноземців та осіб без громадянства на зв'язок із зовнішнім світом (можливість безперешкодно користуватися власними мобільними телефонами протягом дня) у ПТПП шляхом внесення змін до Інструкції про порядок утримання іноземців та осіб без громадянства в пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України № 141 від 29.02.2016, та усунути надмірні дискреційні повноваження адміністрацій ПТПП за зразком виявлених позитивних практик;

забезпечити використання локалізованих кімнат у ПТПП згідно з вимогами нормативного регулювання. Ініціювати внесення змін до Інструкції про порядок утримання іноземців та осіб без громадянства в пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України № 141 від 29.02.2016.

Національному антикорупційному бюро України:

запровадити комплекс заходів, спрямованих на виконання вимог КПК України в частині затвердження внутрішніх нормативних актів, які визначають повноваження, права та обов'язки службових осіб, відповідальних за дотримання прав затриманих осіб, а також чітку процедуру фіксації всіх дій щодо затриманих та призначити таких відповідальних осіб.

Державному бюро розслідувань:

розробити та затвердити програму заходів, спрямованих на:

- забезпечення дотримання права на повагу до гідності осіб під час затримання;
- належний облік кожного випадку застосування фізичної сили та спеціальних засобів із подальшим здійсненням контролю з боку керівництва;
- проведення процесуальних дій із затриманими виключно в спеціально обладнаних приміщеннях з обов'язковою аудіо- та відеофіксацією;
- гарантування своєчасного та безперешкодного доступу затриманих осіб до захисника.

-

Державній судовій адміністрації України:

забезпечити дотримання вимогам ДБН В.2.2–26:2010 та Інструкції з організації конвоювання та тримання в судах обвинувачених (підсудних), засуджених за вимогою судів, затвердженої спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Державної судової адміністрації України, Генеральної прокуратури України від 26.05.2015 №613/785/5/30/29/67/68, шляхом облаштування:

- камерних приміщень для обвинувачених (підсудних), засуджених площею не менше 4 м² з розрахунку три камери на кожен зал судових засідань для розгляду кримінальних справ;
- санітарних вузлів для обвинувачених (підсудних), засуджених;
- ізольованих маршрутів для конвоювання обвинувачених (підсудних), засуджених до залів судових засідань.

Міністерству охорони здоров'я України:

оновити нормативно-правове врегулювання застосування обмежувальних заходів у психіатричних закладах, зокрема наказ МОЗ України від 24.03.2016 № 240, з урахуванням міжнародних стандартів, з метою приведення його у відповідність до рекомендацій Європейського комітету з питань запобігання катуванням «Гамівні засоби в психіатричних лікувальних закладах для дорослих» (CPT/Inf(2006)35-part);

вжити заходів для достатнього кадрового забезпечення психіатричних закладів: збільшити кількість лікарів-психіатрів, медичних сестер, молодшого медичного персоналу інших лікарів-спеціалістів, соціальних працівників та фахівців з реабілітації відповідно до потреб пацієнтів;

забезпечити дотримання вимог щодо отримання добровільної, усвідомленої та належним чином задокументованої інформованої згоди пацієнтів на медичне втручання;

посилити контроль за веденням медичної документації, зокрема щодо фіксації випадків застосування фізичного обмеження та ізоляції;

організувати системне навчання медичного персоналу з питань прав людини, етичних стандартів поведінки з пацієнтами та недопущення жорстокого чи принизливого поведінки;

забезпечити належний контроль за дотриманням вимог щодо зберігання лікарських засобів та недопущення використання препаратів із простроченим терміном придатності.

Міністерству соціальної політики, сім'ї та єдності:

забезпечити виконання Операційного плану заходів із реалізації у 2025-2027 роках Стратегії реформування психоневрологічних, інших інтернатних закладів та деінституціоналізацію догляду за повнолітніми особами з інвалідністю та особами старшого віку до 2034 року, зокрема в частині фактичного переходу від формального догляду до людиноцентричної системи підтримки;

забезпечити нормативно-методичне врегулювання соціальної реабілітації та підготовки до самостійного життя осіб, які перебувають у психоневрологічних та інших інтернатних закладах;

розробити та затвердити методичні рекомендації щодо організації культурно-дозвілєвої діяльності в інтернатних закладах, визначивши функціональні обов'язки організатора культурно-дозвілєвої діяльності, форми та види роботи з підопічними з урахуванням їх індивідуальних потреб та положень Конвенції про права осіб з інвалідністю;

розробити та затвердити порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав повнолітніх осіб, які потребують опіки або піклування, а також механізм нагляду та контролю за реалізацією прав недієздатних осіб/осіб, дієздатність яких обмежена.

Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській, Чернігівській, Чернівецькій обласним державним (військовим) адміністраціям, Київській міській державній (військовій) адміністрації:

забезпечити належний контроль за діяльністю інтернатних закладів щодо впровадження заходів соціальної реабілітації та підготовки підопічних до життя у громаді;

посилити контроль над проведенням комплексної оцінки індивідуальних потреб отримувачів соціальних послуг, складання індивідуальних планів надання соціальних послуг та їх регулярним переглядом;

створити умови для розвитку творчого, професійного та інтелектуального потенціалу підопічних;

забезпечити міжвідомчу взаємодію між закладами соціального забезпечення та органами місцевого самоврядування з метою інтеграції підопічних у життя територіальних громад;

запровадити щорічне обов'язкове навчання персоналу закладів соціального забезпечення з питань дотримання права на свободу та особисту недоторканність та недопущення жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження;

забезпечити методичний супровід та навчання персоналу інтернатних закладів щодо організації змістовної працетерапії в інтернатних закладах;

забезпечити системний контроль за дотриманням права на свободу пересування підопічних у закладах соціального забезпечення;

забезпечити системний контроль за дотриманням інтернатними закладами права дієздатних підопічних на володіння, користування та розпорядження власними коштами, зокрема пенсійними виплатами та іншими видами соціальної допомоги;

забезпечити вжиття заходів реагування на виявлені факти неправомірного розпорядження коштами підопічних, зокрема шляхом ініціювання службових перевірок та інформування правоохоронних органів у разі виявлення ознак кримінальних правопорушень.

Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській, Чернігівській, Чернівецькій обласним радам, Київській міській раді:

вжити заходів щодо кадрового забезпечення інтернатних закладів, зокрема введення до штатних розписів посад фахівців із соціальної роботи та організаторів культурно-дозвілєвої діяльності та підвищення кваліфікації персоналу з питань деінституціоналізації та соціальної інтеграції осіб з інвалідністю.

7. ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА І ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ

Кількість звернень	6 169
Кількість відкритих проваджень	81
Кількість поновлених прав	984
Кількість опрацьованих проєктів нормативно- правових актів	597
Кількість моніторингових спостережень	433
Кількість актів реагування Уповноваженого (подання)	5

У 2025 році функціонування судової системи України в контексті забезпечення права кожного на доступ до правосуддя відбувалося в умовах дії воєнного стану, триваючих процесів інституційного оновлення та адаптації судочинства до надзвичайних обставин. Сукупність цих факторів безпосередньо впливала як на організацію діяльності судів, так і на практичну можливість осіб реалізовувати право на судовий захист.

Упродовж року зберігалася тенденція до підвищеного навантаження на суди, що значною мірою було зумовлено кадровою нестачею, нерівномірним розподілом справ між судами різних регіонів та обмеженими можливостями оперативного відновлення повноцінної роботи судових установ у прифронтових територіях.

Водночас у 2025 році продовжувався розвиток інструментів дистанційної участі у судовому процесі та електронних сервісів правосуддя, які розглядалися як один із способів мінімізації організаційних бар'єрів доступу до суду. Практика їх застосування засвідчила як позитивний потенціал для забезпечення процесуальної безперервності, так і необхідність урахування індивідуальних можливостей учасників процесу, зокрема соціально вразливих осіб, для яких цифрові формати не завжди є повноцінною альтернативою особистій участі у судовому розгляді.

Законодавчі зміни, ухвалені у 2025 році у сфері судоустрою та судочинства, були спрямовані на оптимізацію процедур, підвищення ефективності розгляду справ та забезпечення стабільності функціонування судової системи в умовах воєнного стану. Разом з тим окремі законодавчі рішення потребували додаткової оцінки з огляду на їхній вплив на обсяг процесуальних гарантій та реальний доступ особи до суду. У цьому зв'язку Уповноважений здійснював моніторинг відповідних ініціатив і надавав пропозиції та зауваження, акцентуючи увагу на необхідності дотримання конституційних стандартів права на судовий захист і недопущення його звуження.

У 2025 році кадровий склад судової системи зазнав суттєвих змін, що супроводжувалися як звільненням значної кількості суддів, так і розблокуванням процедур заповнення вакантних посад суддів.

За даними ВРП¹⁷, станом на 15.12.2025 впродовж січня – листопада було ухвалено рішення щодо звільнення 209 суддів. Переважна більшість із них – 170 осіб – залишили посади за загальними обставинами. Зокрема, у зв'язку з поданням заяв про відставку було звільнено 160 суддів (із яких 115 суддів місцевих судів, 39 суддів апеляційних судів та 6 суддів ВС), а ще 10 суддів місцевих судів звільнилися за власним бажанням. Водночас щодо 39 суддів ВРП були прийняті рішення про звільнення за особливими обставинами: 29 осіб було звільнено за вчинення істотного дисциплінарного проступку, а 10 – на підставі підпункту 4 пункту 16¹ розділу XV «Перехідні положення» Конституції України відповідно до подань з рекомендацією ВККСУ.

Поруч з цим необхідно відмітити позитивну динаміку щодо заповнення вакантних посад суддів у 2025 році. Протягом січня – листопада 2025 року ВРП ухвалила рішення про внесення Президентом України подань про призначення 148 кандидатів на посади суддів¹⁸. У розрізі інстанцій та юрисдикцій ці подання розподілилися наступним чином: до місцевих загальних судів рекомендовано 52 судді, до місцевих господарських – 4, до місцевих адміністративних – 1; до апеляційних загальних судів – 25, апеляційних господарських – 36, апеляційних адміністративних – 28, а також 2 судді до ВАКС.

Результатом цієї роботи стала підтримка Президентом України абсолютної більшості подань, з початку року Президент України призначив 123 судді. Зокрема, Указами Президента України від 23.05.2025 №№ 318/2025 – 332/2025 до місцевих судів призначено 22 судді; Указами Президента України від 03.06.2025 №№ 362/2025 – 378/2025 до місцевих судів та ВАКС призначено 23 судді; Указами Президента України від 13.12.2025 №№ 930/2025 – 965/2025 до апеляційних та місцевих судів призначено 78 суддів.

Забезпечення безперервності цих процесів стало можливим завдяки роботі ВККСУ, яка у 2025 році поєднувала завершення оголошених у попередніх роках конкурсних процедур із запуском нових конкурсів. На 2025 рік припала активна фаза оголошеного 11.12.2024 нового добору на посади суддів місцевих судів.

Паралельно у 2025 році тривав конкурс на зайняття 550 вакантних посад у апеляційних судах, оголошений ще у вересні 2023 року. Після проведення кваліфікаційного оцінювання та співбесід у листопаді-грудні 2025 року ВККСУ розпочала процедуру рекомендації переможців. Це стало вагомим практичним кроком до подолання кадрового дефіциту в судах апеляційної інстанції: наприклад, у грудні було рекомендовано для призначення 10 кандидатів до Закарпатського апеляційного суду, 16 – до Запорізького та 22 – до Чернігівського апеляційного суду. Наразі в межах цього конкурсу ВККСУ продовжує проводити співбесіди з кандидатами за кримінальною та цивільною спеціалізаціями, а також затверджувати рейтинги кандидатів на зайняття вакантних посад суддів у відповідних апеляційних судах.

Окремим напрямом роботи у 2025 році став конкурс на зайняття 23 вакантних посад у ВАКС, оголошений у червні 2025 року.

¹⁷ <https://hcj.gov.ua/news/protyagom-sichnya-lystopada-2025-roku-zvilneno-209-suddiv>

¹⁸ <https://hcj.gov.ua/news/uprodovzh-11-misyaciv-2025-roku-vrp-uhvalyla-vnesty-prezydentovi-ukrayiny-podannya-pro>

Станом на грудень 2025 року ВККСУ затвердила кодовані результати четвертого етапу кваліфікаційного іспиту (виконання практичного завдання) стосовно 85 кандидатів.¹⁹

Крім того, у жовтні 2025 року було оголошено конкурс на зайняття 27 посад у новоутворених спеціалізованих адміністративних судах (17 вакансій у Спеціалізованому окружному та 10 – у Спеціалізованому апеляційному адміністративному суді).

Водночас за інформацією ВККСУ, станом на 01.01.2026 в Україні зберігається стабільно високий показник вакантних суддівських посад. Із передбачених штатним розписом 6 600 посад, вільними залишаються 2 254.

Лева частка кадрового дефіциту припадає на суди першої інстанції (місцеві суди), де вакантними є 1 400 посад, а також на апеляційні суди, де наразі вакантними залишаються 725 посад.

У Вищих спеціалізованих судах та ВС вакантними є 80 та 49 посад відповідно.

У розвиток аналізу кількісних показників, що характеризують масштаби кадрового дефіциту в судовій системі України, доцільно звернутися і до інших статистичних даних ВККСУ. За інформацією, отриманою від ВККСУ на запит Секретаріату Уповноваженого, станом на 31.12.2025 156 осіб, призначених на посаду судді строком на п'ять років, втратили повноваження у зв'язку із закінченням цього строку та, відповідно, не здійснюють правосуддя. Із них лише 28 осіб визнано такими, що відповідають займаній посаді, у зв'язку з чим до ВРП внесено подання про їх звільнення. Найбільшу ж частку – 102 особи – становлять судді, стосовно яких кваліфікаційне оцінювання не завершено. При цьому 20 із них проходять кваліфікаційне оцінювання для підтвердження здатності здійснювати правосуддя в апеляційних судах або у ВАКС. Окрему групу становлять судді, призначені (обрані) до судів, які припинили здійснення правосуддя, а територіальну підсудність їхніх справ передано іншим судам. Таких осіб налічується 448. Водночас щодо 60 із них досі не ухвалено рішення про відрядження до інших судів для продовження здійснення правосуддя.

Наведені дані демонструють, що проблема нестачі суддів пов'язана не лише з обмеженою кількістю нових призначень, а й із тривалими процедурами оцінювання, інституційними трансформаціями судової мережі та відсутністю своєчасних управлінських рішень щодо перерозподілу кадрового ресурсу.

Відтак залишається актуальним питанням навантаження на суддів. Серед іншого варто відзначити про прийняте рішення ВРП від 30.09.2025²⁰ «Про затвердження нормативів кадрового, фінансового та матеріально-технічного забезпечення судів, а також Методики розрахунку чисельності суддів судів першої та апеляційної інстанцій та Методики розрахунку прогнозованої кількості справ судів першої та апеляційної інстанцій».

¹⁹ <https://www.vkksu.gov.ua/news/zatverdzheno-rezultaty-chetvertogo-etapu-kvalifikaciynogo-ispytu-v-mezhah-konkursu-na>

²⁰ <https://hcj.gov.ua/doc/doc/54771>

Проте не лише питання надмірного навантаження на суддів є важливим. Питання належного матеріально-технічного забезпечення судів є фундаментальним викликом для функціонування системи правосуддя в Україні, що безпосередньо впливає на спроможність держави гарантувати право на розгляд справи впродовж розумного строку. Важливість цього аспекту на державному рівні була підтверджена розпорядженням КМУ від 14.05.2025 № 475-р «Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу за кластером 1 “Основи процесу вступу до ЄС”», яким було схвалено Дорожню карту з питань верховенства права.

Цей стратегічний документ визначає одним із пріоритетних заходів постійне забезпечення судів та установ системи правосуддя належними фінансовими й людськими ресурсами, а також встановлення конкурентного рівня суддівської винагороди, яка має обов’язково враховувати реальне навантаження, значущість та відповідальність роботи. Ключовим кроком для реалізації цих євроінтеграційних зобов’язань стало прийняття рішення ВРП від 30.09.2025 № 2015/0/15-25, яким було затверджено науково обґрунтовані нормативи кадрового, фінансового та матеріально-технічного забезпечення судів, а також Методики розрахунку чисельності суддів та прогнозованої кількості справ у судах першої та апеляційної інстанцій. Запровадження цих нормативів є критично важливим для об’єктивної оцінки реальних потреб судової системи та переходу до ефективного бюджетного планування, оскільки без чітко визначених показників допустимого навантаження неможливо забезпечити стабільне функціонування правосуддя.

У цьому контексті, поряд із нормативним врегулюванням навантаження, державою здійснено перші позитивні кроки щодо вирішення питання встановлення конкурентоспроможних заробітних плат для працівників апаратів судів.

Зокрема, прийнятим ВРУ Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо впровадження єдиних підходів в оплаті праці державних службовців на основі класифікації посад» було внесено зміни до Закону України “Про державну службу”, якими на період дії воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України «Про затвердження Указу Президента України “Про введення воєнного стану в Україні”» від 24 лютого 2022 року № 2102–ІХ, та протягом шести місяців з дня його припинення чи скасування, КМУ наділяється повноваженнями встановлювати додаткові коригуючі коефіцієнти для оплати праці. При цьому для державних службовців в апаратах (секретаріатах) судів, інших органах та установах системи правосуддя допускається встановлення також інших коефіцієнтів до посадових окладів, у тому числі за рахунок коштів спеціального фонду Державного бюджету України.

Також змінами передбачається, що до законодавчого врегулювання в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» особливостей оплати праці державних службовців в апаратах (секретаріатах) судів, інших органах та установах системи правосуддя з метою визначення розмірів посадових окладів суди, органи та установи системи правосуддя, юрисдикція яких поширюється на

територію Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, відносяться до інших державних органів, юрисдикція яких поширюється на всю територію України, їх апарати (секретаріати), а районні, міжрайонні, районні у містах, міські, міськрайонні суди – до державних органів, юрисдикція яких поширюється на територію Автономної Республіки Крим, однієї або кількох областей, міст Києва та Севастополя, регіональні відділення постійно діючого державного органу, утвореного Президентом України.

Крім того, КМУ 01.09.2025 прийняв постанову № 112 «Про встановлення розмірів додаткового коефіцієнта підвищення посадових окладів державних службовців апаратів судів, інших органів системи правосуддя», відповідно до якої встановлено, що тимчасово, на період воєнного стану, застосовується додатковий коефіцієнт підвищення посадових окладів, визначених схемою посадових окладів на посадах державної служби з урахуванням сімей і рівнів посад, юрисдикції та типів державних органів у 2025 році, затвердженою постановою Уряду від 29.12.2023 № 1409 «Питання оплати праці державних службовців на основі класифікації посад у 2025 році»: до посадових окладів державних службовців апаратів місцевих загальних судів, які провели класифікацію посад державної служби, – у розмірі 1,19; до посадових окладів державних службовців апаратів апеляційних судів, окружних адміністративних судів, господарських судів, територіальних управлінь Державної судової адміністрації, територіальних підрозділів Служби судової охорони, які провели класифікацію посад державної служби, – у розмірі 1,3.

Зазначені кроки, безумовно, позитивно вплинуть на вирішення вказаних проблем на перспективу. Однак глибоке занепокоєння викликає тенденція до стрімкого зниження престижу суддівської професії, коли висококваліфіковані кандидати на завершальних етапах конкурсних процедур відмовляються від призначення, надаючи перевагу приватній практиці або державній службі в інших органах. Така ситуація є прямим наслідком того, що рівень суддівської винагороди та матеріально-технічного забезпечення судів у цілому, особливо у місцевих судах, не відповідає тому колосальному рівню навантаження та відповідальності, який на них покладається.

Не менш важливим залишається питання фізичної доступності для громадян до здійснення правосуддя. За офіційними даними ДСА України та звітами ВРП, станом на кінець 2025 року судова інфраструктура України зазнала значних втрат внаслідок збройної агресії РФ.

Станом на 25.12.2025²¹ від початку повномасштабної збройної агресії Російської Федерації на територію України 24 лютого 2022 року 176 приміщень 167 судових установ зазнали пошкоджень різного ступеня аж до повного руйнування та розкрадання майна, з яких : 167 приміщень є судами (154 суди); 6 приміщень ТУ ДСА України та ТУ ССО (в Донецькій, Запорізькій, Миколаївській, Одеській, Харківській, Чернігівській та Херсонській областях); 2 приміщення Національної школи суддів України (Львівське регіональне

відділення Національної школи суддів розміщується разом з Сихівським, Галицьким судами міста Львова та Львівським окружним адміністративним судом); 1 приміщення ВККСУ. 16 приміщень судів наразі вважаються повністю зруйнованими. Більшість пошкоджених об'єктів зосереджена у прифронтових та деокупованих областях: Харківська область – 28 приміщень, Донецька область – 24 приміщення, Миколаївська область – 21 приміщення.

Протягом 2025 року зафіксовано численні випадки нових або повторних руйнувань. Повного руйнування зазнали будівля Куп'янського міськрайонного суду (Харківська обл.) внаслідок обстрілу 13.05.2025. 29.09.2025 внаслідок обстрілу була зруйнована будівля Покровського районного суду (Дніпропетровська обл.).

2025 рік став періодом інтенсивних атак на судову інфраструктуру, особливо у прифронтових містах (Дніпрі, Запоріжжі, Харкові, Сумах, Херсоні) та на деокупованих територіях. Характерною рисою 2025 року є велика кількість повторних пошкоджень об'єктів, які вже були частково відновлені.

Фінансові потреби для відновлення на кінець року оцінюються у понад 2,6 млрд грн. Постійні обстріли КАБами та БПЛА призводять до того, що навіть у тилкових регіонах (Києві, Хмельницькому, Львові) будівлі судів зазнають руйнувань, що ускладнює безперервне здійснення правосуддя.

2025 рік став вирішальним етапом для української судової системи в контексті євроінтеграції. Основний акцент змістився з ухвалення рамкових законів до практичного впровадження реформ та відкриття переговорних кластерів. На початку 2025 року Україна офіційно завершила процедуру скринінгу (перевірки відповідності) українського законодавства праву ЄС щодо першого та найважливішого кластера – «Fundamentals» (Основи). Сюди входить Розділ 23 «Судова влада та основоположні права». Уряд та судова гілка влади розробили та затвердили чіткий план дій до 2030 року, який став умовою для відкриття переговорів. За оцінкою Єврокомісії, поданої у щорічному звіті за листопад 2025 року, прогрес України у сфері юстиції був оцінений як «добрий», що є одним із найкращих показників за останні роки.

2025 рік відзначився створенням нових структур, покликаних розвантажити систему та підвищити її прозорість. У вересні 2025 року Президент підписав закони про створення Спеціалізованого окружного адміністративного суду та Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду. Це рішення спрямоване на заміну ліквідованого ОАСК та забезпечення розгляду справ проти центральних органів влади за європейськими стандартами. ВККС розпочала масштабні конкурси на заповнення понад 2 000 вакансій у судах першої та апеляційної інстанцій. Дисциплінарні інспектори ВРП почали активно розглядати скарги на суддів, які накопичувалися роками. Попри значний прогрес, міжнародні партнери²² та громадянське суспільство у 2025 році звертали увагу на необхідність подальшої реформи прокуратури та посилення незалежності адвокатури, що залишається пріоритетом на 2026 рік.

²² chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.ecoi.net/en/file/local/2132152/ukraine-report-2025.pdf

Паралельно у сфері конституційного правосуддя питання кворуму КСУ у 2025 році стало особливо критичним: протягом значної частини року робота Суду була фактично паралізована через брак необхідної кількості суддів.

Згідно із Законом України «Про Конституційний Суд України» засідання Великої палати та засідання Суду є повноважними лише за умови присутності щонайменше 12 суддів. Отже, з кінця січня КСУ не міг ухвалювати остаточні рішення у справах.

27.01.2025 закінчилися повноваження трьох суддів. Після цього в Суді залишилося лише 11 суддів із передбачених Конституцією України 18-ти.

Ситуація змінилася напередодні Дня Конституції. 27.06.2025 Президент України підписав указ № 438/2025 про призначення О. Водяннікова суддею КСУ за своєю квотою. Це призначення дозволило зібрати мінімально необхідний кворум у 12 суддів.

3 липня 2025 року КСУ знову отримав змогу проводити засідання Великої палати та розглядати конституційні подання, хоча робота залишалася напруженою через мінімальну кількість голосів.

17.09.2025 Президент України підписав Указ № 687/2025 про призначення Ю. Барабаша суддею КСУ. Призначення Ю. Барабаша збільшило кількість суддів до 13 осіб, що забезпечило зміцнення інституційної стійкості КСУ.

Попри наявність рекомендованих кандидатів, ВРУ протягом 2025 року не заповнила дві вакансії, що залишається головною перешкодою для формування повного складу КСУ. Дорадча група експертів (ДГЕ) передала списки рекомендованих кандидатів²³ Парламенту та Президенту України ще в лютому 2025 року, проте Верховна Рада України протягом року не змогла призначити жодного суддю за своєю квотою.

14.10.2025 ВРУ оголосила про початок нового конкурсного відбору на дві вакантні посади судді КСУ.

Процес конкурсного відбору за квотою з'їзду суддів у 2025 році супроводжувався кількома рішеннями Ради суддів України (РСУ) через неможливість сформувати достатній пул кандидатів, однак конкурс так і не відбувся.

Незважаючи на відновлення кворуму, КСУ продовжує працювати у неповному складі. Для стабільної роботи Суду у 2026 році критично важливо заповнити решту вакансій, оскільки повноваження інших чинних суддів також добігають кінця.

Оцінка стану судової системи потребує врахування діяльності інституцій, що формують ширшу систему правосуддя та забезпечують її належне функціонування. Серед них особливе місце займає прокуратура, яка виконує важливі функції у забезпеченні законності, захисті інтересів держави та суспільства, а також сприяє реалізації принципу верховенства права. Відтак інституційна спроможність органів прокуратури є одним із чинників стабільності та ефективності правової системи.

²³ <https://ccu.gov.ua/storinka/dge-peredala-parlamentu-ta-prezydentovi-reytingovi-spysky-kandydativ-na-posady-suddiv-ksu>

Варто відзначити, що ефективне функціонування органів прокуратури неможливе без професійних, доброчесних і стабільних кадрів, адже прокуратура є невід'ємною складовою системи правосуддя. Водночас сучасний стан прокурорських кадрів в Україні характеризується також кадровою кризою.

Станом на 01.01.2025 загальна штатна чисельність прокурорів органів прокуратури складала 9 907 одиниць, із них в ОГП – 919; в обласних, окружних, спеціалізованих на правах обласних та окружних прокуратурах – 8 988. Облікова кількість прокурорів станом на 01.01.2025 становила 9 058 осіб, із них в ОГП – 961; в обласних, окружних, спеціалізованих на правах обласних та окружних прокуратурах – 8 097. Станом на 31.12.2025 кількість вакантних та тимчасово вакантних посад прокурорів в органах прокуратури України (крім адміністративних) в ОГП, обласних та прирівняних прокуратурах становить 386²⁴(із них 29 – тимчасово вакантні), а в окружних та прирівняних до них прокуратурах – 954 (із них 193 – тимчасово вакантні).

Отже, станом на 31.12.2025 вакантними залишаються 13,5 % посад в органах прокуратури України (крім адміністративних).

Одним із ключових завдань 2025 року стало завершення та проведення конкурсного добору в окружні прокуратури, що є важливим кроком у забезпеченні стабільної діяльності прокуратури в умовах воєнного стану.

У січні 2025 року КДКП затверджено список кандидатів, які успішно склали кваліфікаційний іспит, у межах добору на 62 посади прокурорів окружних прокуратур, розпочатого у 2024 році.

У межах проведення добору кандидатів на 200 посад прокурорів окружної прокуратури, розпочатого у 2023 році, Комісією 162 прокурорів-стажистів визнано такими, що успішно пройшли спеціальну підготовку та вирішено надіслати керівникам обласних прокуратур подання про призначення їх на посади прокурорів.

У червні 2025 року розпочато та проведено добір кандидатів на 230 посад прокурорів окружних прокуратур, станом на сьогодні тривають спеціальні перевірки кандидатів.

Наприкінці 2025 року розпочато ще один добір кандидатів на 121 посаду прокурора окружної прокуратури.²⁵ Велика кількість осіб, які подають документи для участі у конкурсі, свідчить про довіру до Комісії як незалежного органу, який забезпечує кадрову спроможність органів прокуратури.

Процесуальні права у цивільному та адміністративному судочинстві

Щорічно до Уповноваженого надходять повідомлення про порушення прав у цивільному та адміністративному провадженні, зокрема права на доступ до суду та розгляд судом справ упродовж розумного строку, права на виконання судового рішення. Так, у 2022 році з окреслених питань було отримано 790 повідомлень, у 2023 році – 516, у 2024 році – 863. Водночас у 2025 році кількість таких повідомлень зросла до 1 010, що свідчить про тенденцію до збільшення

²⁴ <https://kdkp.gov.ua/news/declaration/685>

²⁵ <https://kdkp.gov.ua/news/declaration/688>

випадків порушення конституційних прав громадян у сфері здійснення правосуддя.

Право на доступ до суду та розгляд справ упродовж розумного строку

Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» закріплено обов'язок національних судів під час розгляду справ застосовувати Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод та практику ЄСПЛ.

Одним із перших рішень ЄСПЛ, яким констатовано невід'ємність права доступу до суду як складової права на суд, гарантованого статтею 6 Конвенції, є рішення від 21.02.1975 в справі «Голдер проти Сполученого Королівства».²⁶

Право на доступ до суду за своєю природою потребує регулювання з боку держави - рішення ЄСПЛ від 19.06.2001 в справі «Креуз проти Польщі».²⁷

Керуючись статтею 6 Конвенції, ЄСПЛ у своїх рішеннях наголошує на важливості дотримання права кожного на розгляд справи судом упродовж розумного строку - рішення ЄСПЛ від 13.07.1983 в справі «Цимерман і Штайнер проти Швейцарії».²⁸

З початком дії Закону України «Про ліквідацію Окружного адміністративного суду міста Києва та утворення Київського міського окружного адміністративного суду» від 13.12.2022 № 2825-IX Уповноважений отримував звернення з повідомленнями щодо порушення права на доступ до правосуддя та розгляд справ упродовж розумного строку.

У щорічних доповідях про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2023 та 2024 роках висвітлювалися негативні наслідки дії Закону № 2825-IX, а також заходи, вжиті Уповноваженим у межах парламентського контролю, з метою сприяння зменшенню таких порушень.

У 2025 році до Уповноваженого продовжили надходити повідомлення про порушення права на доступ до правосуддя та розгляд справ упродовж розумного строку внаслідок неналежної реалізації Закону № 2825-IX.

Уповноваженим під час здійснення провадження за зверненням громадянина Г. щодо порушення права на доступ до правосуддя та розгляд справи упродовж розумного строку, на підставі виявлених фактів, внесено подання Тимчасово виконуючому обов'язки Голови ДСА.

На виконання подання проведено перевірку та виявлено 710 нерозглянутих адміністративних справ, які, відповідно до Закону України від 16.07.2024 № 3863-IX «Про внесення зміни до пункту 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення», Закону України "Про ліквідацію Окружного адміністративного суду міста Києва та утворення Київського міського окружного адміністративного суду», підлягали передачі до інших окружних адміністративних судів України шляхом їх автоматизованого розподілу між

²⁶ [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57496%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57496%22]})

²⁷ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_030#Text

²⁸ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_417#Text

цими судами, однак помилково не були включені до переліку справ, які підлягають передачі.

Реагуючи на подання Уповноваженого, за результатами вжитих заходів справа, щодо якої звернувся громадянин, передана для розгляду визначеному судді, а щодо інших 710 справ прийнято рішення про призначення їх автоматизованого розподілу, чим поновлено право 287 фізичних осіб та 430 юридичних осіб на доступ до правосуддя.

Також одним із чинників, який значною мірою впливає на забезпечення права на доступ до суду та розгляд справ упродовж розумного строку, залишається гострий кадровий дефіцит суддів.

Уповноваженим отримано звернення громадянки С., яка повідомила про надмірно тривалий судовий розгляд справи, у якій вона є стороною.

У результаті перевірки було встановлено, що причиною порушення розумних строків розгляду справи послужувало надмірне навантаження на суддів у Чуднівському районному суді Житомирської області, обумовлене неукомплектованістю штату суду. У зв'язку з цим Уповноважений звернувся до Голови ВРП, Голови ВККСУ задля вжиття невідкладних, вичерпних та дієвих заходів щодо врегулювання надмірного навантаження у вищевказаному суді.

Право на виконання судового рішення

Проблематика належного забезпечення права на виконання судового рішення досі залишається актуальною. У 2022 році Уповноваженим отримано 76 таких повідомлень, у 2023 році – 449, у 2024 році – 802, а вже в 2025 році кількість таких повідомлень зросла до 891.

В умовах воєнного стану виникають нові перешкоди в площині реалізації конституційного права громадян на виконання судового рішення.

Особливо вразливими категоріями є військовослужбовці, які, виконуючи обов'язок захисту Батьківщини, обмежені в можливості фактичної реалізації своїх прав на належне виконання судових рішень, ухвалених на їх користь.

У 2025 році Уповноваженим здійснювалось провадження за зверненням громадянки М., яка є дружиною військовослужбовця.

Судовим рішенням визнано протиправною бездіяльність командирів військових частин щодо не розгляду рапорту громадянина М. про звільнення з військової служби та винесення відповідного наказу, а також обов'язку командира військової частини звільнити його з військової служби за сімейними обставинами.

За наслідками здійснення провадження Уповноваженого наказом командира військової частини громадянина М. звільнено у запас, виключено зі

списків особового складу частини і направлено для зарахування на військовий облік до територіального центру комплектування та соціальної підтримки.

Право на правничу допомогу

У 2025 році до Уповноваженого надійшло 35 повідомлень щодо порушення права на правничу допомогу під час судового розгляду у цивільному та адміністративному провадженнях. Водночас у попередні роки також фіксувались відповідні звернення: 39 повідомлень у 2022 році, 62 – у 2023 році та 80 – у 2024 році.

Продовження дії на території України воєнного стану значною мірою впливає на можливості реалізації громадянами наданих конституційних прав.

Наразі державою приділяється особлива увага захисту конституційних прав осіб, які позбавлені особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України.

Системою безоплатної правничої допомоги з 2022 року розроблено механізм реалізації особами, які позбавлені особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, права на безоплатну правничу допомогу.

Такі особи можуть отримати послуги представництва інтересів у судах, інших державних органах, складання документів процесуального характеру на час позбавлення особистої свободи та після звільнення у зв'язку із захистом їхніх прав і законних інтересів, порушених через позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України.

Звернутися за отриманням безоплатної правничої допомоги можуть не лише самі особи після їх звільнення з полону, а й члени їх сім'ї під час того, як особа перебуває у полоні.

Однак на сьогодні існує проблема недостатньої поінформованості населення про наявні можливості в системі безоплатної правничої допомоги.

Саме тому громадяни, шукаючи способи захисту конституційних прав осіб, які позбавлені особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, звертаються, зокрема, і до Уповноваженого, який в межах парламентського контролю за додержанням прав і свобод людини і громадянина вживає й факультативні за своєю природою заходи, які мають на меті спонукання поновленню конституційних прав.

У 2025 році Уповноваженим здійснювалось провадження за зверненням громадянки Г., яка є дружиною особи, позбавленої свободи внаслідок збройної агресії проти України.

Громадянка потребувала допомоги із зупинення вчинення виконавчих дій у виконавчому провадженні, у якому боржником є її чоловік, який перебуває в полоні, і тому позбавлений можливості належним чином виконувати обов'язки за кредитним договором. За позовом банку до такої особи суд ухвалив рішення про стягнення заборгованості за кредитним договором. Виконання судового рішення здійснювалось у примусовому порядку в межах

виконавчого провадження. Усі заходи, вжиті громадянкою Г. з метою зупинення вчинення виконавчих дій у виконавчому провадженні, були марними.

Уповноважений, вживаючи факультативних заходів, спрямованих на сприяння відновленню порушених прав, надав відповідному органу державної виконавчої служби отримані в межах провадження дані, які підтверджували факт позбавлення чоловіка громадянки Г. особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, що послугувало підставою для зупинення вчинення виконавчих дій у межах виконавчого провадження.

Крім того, зібрані Уповноваженим дані у подальшому були направлені до суду з метою їх врахування під час розгляду чергової позовної заяви банку до особи, яка перебуває в полоні країни-агресора.

У підсумку суд відмовив у задоволенні позовної заяви банку до особи, яка перебуває в полоні країни-агресора.

Процесуальні права у кримінальному провадженні

Недодержання вимог статті 214 КПК України під час розгляду заяв, повідомлень про кримінальні правопорушення (невнесення відомостей до ЄРДР, несвоєчасне внесення відомостей до ЄРДР, ненадання витягу з ЄРДР)

Результати моніторингу додержання прав під час розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення дають підстави стверджувати, що бездіяльність осіб, уповноважених вносити відомості до ЄРДР та розпочати розслідування, залишається системною, про що свідчить чисельність звернень з цих питань до Уповноваженого та судова статистика.

Порушення прав полягають не лише у невнесенні відомостей до ЄРДР після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення, а й в ненаданні через 24 години з моменту внесення таких відомостей витягу з ЄРДР заявнику, що є невиконанням вимог статті 214 КПК України.

У 2025 році до Уповноваженого надійшло 423 повідомлення про порушення права у зв'язку з невнесенням відомостей до ЄРДР за заявами чи повідомленнями про кримінальні правопорушення, що більше порівняно з 2024 роком (306), а також 68 повідомлень про ненадання витягу з ЄРДР, що також перевищує показник 2024 року (52).

Особливу увагу у минулому році викликали випадки несвоєчасного та неналежного реагування органів досудового розслідування на заяви і повідомлення про кримінальні правопорушення, вчинені під час проведення мобілізаційних заходів, що були пов'язані із застосуванням фізичного насильства та свавіллям.

Потрібно зауважити, що на стадії прийняття рішень про внесення чи невнесення відомостей до ЄРДР за заявами, повідомленнями про кримінальні правопорушення прокурорський нагляд не здійснюється. Чинний КПК України передбачає прокурорський нагляд за додержанням законів слідчими,

дізнавачами лише на стадії досудового розслідування, яке розпочинається відповідно до частини другої статті 214 цього Кодексу з моменту внесення відомостей до ЄРДР. Бездіяльність органу досудового розслідування, прокурора, що полягає у невнесенні відомостей до ЄРДР, заявник має право оскаржити лише до слідчого судді.

Секретаріат Уповноваженого звертався до органів досудового розслідування, прокуратури щодо використання ними повноважень, передбачених статтею 214 КПК України, під час розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зокрема до ДБР, прокуратури за заявами про перевищення службових повноважень працівниками правоохоронних органів та військовослужбовцями, які брали участь в оповіщенні військовозобов'язаних про мобілізаційні заходи.

Після звернення Секретаріату Уповноваженого органами досудового розслідування та прокуратури у 2025 році внесено до ЄРДР відомості за 79 заявами та повідомленнями про вчинені кримінальні правопорушення.

Слідчі судді у 2025 році розглянули 42 270 скарг²⁹, у 2024 році – 36 334³⁰, у 2023 році – 30 047³¹, у 2022 році – 20 480 скарг³² на бездіяльність органів досудового розслідування, що полягає у невнесенні відомостей до ЄРДР. У 2025 році такі скарги становили 46,8 % від загальної кількості розглянутих скарг на рішення, дії та бездіяльність під час досудового розслідування (90 271). При цьому у 2025 році слідчими суддями задоволено 25 066 скарг, що становить 59 % від кількості розглянутих; у 2024 році – 20 861 скарга (57,4 %); у 2023 році – 17 030 скарг (56,7 %); у 2022 році – 12 005 скарг (58,6 %) від кількості розглянутих скарг цієї категорії.

Відтак, кількість задоволених слідчими суддями скарг на бездіяльність уповноважених органів, що полягає у невнесенні відомостей до ЄРДР, зросла у 2025 році порівняно з 2024 – 2022 роками, що свідчить про системний характер порушень прав людини.

Відповідно до інформації, наданої ОГП на запит Секретаріату Уповноваженого, за оперативними даними ЄРДР, у 2025 році органи досудового розслідування та органи прокуратури на підставі ухвал слідчих суддів розпочали 12 438 кримінальних проваджень (у 2024 році – 10 116), із цієї категорії кримінальних проваджень у 4 567 (36,7%) провадженнях досудове розслідування закінчено (у 2024 році у 4 056 (40,1%), зокрема у формі направлення до суду – 127, тобто 1 % (у 2024 році -130, тобто 1,3%), закриття – 4 440, тобто 35, 7 % (у 2024 році 3 926, тобто 38,8%).

Наведені статистичні відомості свідчать про перевантаження органів досудового розслідування, прокуратури безпідставними заявами (повідомленнями) про кримінальні правопорушення, а слідчих суддів – скаргами на невнесення відомостей до ЄРДР.

²⁹ https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2025

³⁰ https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2024

³¹ https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2023

³² https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2022

Недосконалість чинної правової регламентації процедури початку досудового розслідування залишається причиною системних порушень прав людини на цьому етапі.

Натомість рекомендації, надані Мінюсту у Щорічній доповіді про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні за 2024 рік, для розроблення та внесення на розгляд КМУ проєкту Закону щодо удосконалення положень статті 214 КПК України в частині забезпечення правової визначеності залишилися невиконаними.

Право на виконання ухвали слідчого судді

У Щорічній доповіді про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні за 2024 рік зазначалося, що головною причиною зволікання з виконанням ухвал слідчих суддів є несвоечасне надсилання окремими судами таких судових рішень для виконання, а також незабезпечення судами контролю за їх виконанням.

Запровадженням у судовій інформаційно-телекомунікаційній системі підсистеми «Електронний суд» удосконалено механізм звернення ухвал слідчих суддів до виконання.

Невирішеною проблемою залишається відсутність контролю за виконанням ухвал слідчих суддів місцевих судів, зокрема тих ухвал слідчих суддів, якими за результатами розгляду скарг на бездіяльність, що полягає у невнесенні відомостей до ЄРДР після отримання заяви про кримінальне правопорушення, зобов'язано орган досудового розслідування або прокурора внести відомості до ЄРДР, розпочати розслідування та через 24 години з моменту внесення таких відомостей надати заявнику витяг з ЄРДР. Загалом ідеться про забезпечення виконання конституційної норми – статті 129-1, яка покладає контроль за виконанням судового рішення на суд.

Під час розгляду у 2025 році індивідуальних звернень до Уповноваженого щодо невиконання ухвал слідчих суддів надсилалися запити як до судів, так і до тих органів, уповноважених осіб яких цими судовими рішеннями було зобов'язано виконати певні дії, наприклад, внести відомості до ЄРДР за отриманою заявою. За результатами контролю за розглядом таких звернень отримано відомості, що у жодному випадку після виконання ухвали слідчого судді про це не повідомили слідчого суддю. Водночас лише окремі слідчі судді зазначають в ухвалях про необхідність інформування слідчими та прокурорами про виконання цих судових рішень.

Право на здійснення досудового розслідування у розумні строки

Додержання розумних строків є однією із засад кримінального провадження, закріпленою нормами КПК України (частина перша статті 21, частина п'ята статті 28), які кореспондуються з вимогами статті 6 Конвенції, що гарантують кожному право на справедливий розгляд та вирішення справи в

розумні строки незалежним і неупередженим судом, створеним на підставі закону. При цьому кожен має право, щоб обвинувачення щодо нього в найкоротший строк або стало предметом судового розгляду, або щоб кримінальне провадження стосовно нього було закрито (частина п'ята статті 28 КПК України).

Згідно з прецедентною практикою ЄСПЛ щодо правил обчислення та визначення критеріїв розумності строків за загальним правилом, відлік тривалості строків обраховується з часу, коли особі повідомлено про підозру, чи з моменту затримання особи³³ за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, а у випадках істотного впливу на становище підозрюваного – з більш ранніх етапів кримінального провадження.³⁴

Відповідно до частини другої статті 28 КПК України, проведення досудового розслідування у розумні строки забезпечує прокурор, слідчий суддя (у частині строків розгляду питань, віднесених до його компетенції).

Моніторинг додержання процесуальних прав під час досудового розслідування здійснюється шляхом контролю відповідно до пункту 3 частини третьої статті 17 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» за розглядом індивідуальних та колективних скарг прокурорами, на яких законами України покладено здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування та процесуальне керівництво розслідуванням, а також керівниками органів досудового розслідування, уповноваженими відповідно до статті 39 КПК України організовувати досудове розслідування та вживати заходів для усунення порушень вимог законодавства.

У 2025 році Секретаріатом Уповноваженого надіслано до органів прокуратури різних рівнів 478 листів щодо проведення перевірок за скаргами на надмірну тривалість та неефективність досудового розслідування.

За результатами проведених перевірок підтверджено обґрунтованість 142 скарг на порушення слідчими, дізнавачами прав і вимог КПК України під час досудового розслідування, у зв'язку з чим прокурорами за 42 зверненнями ініційовано відсторонення слідчих, проведення службових розслідувань та притягнення слідчих до дисциплінарної відповідальності.

Установлено, що слідчі несвоєчасно виконують необхідні слідчі (розшукові) та процесуальні дії, залишають без розгляду клопотання учасників кримінального провадження, не забезпечують виконання у повному обсязі письмових вказівок, наданих прокурорами, що здійснюють процесуальне керівництво розслідуванням, та ухвали слідчих суддів, постановлені за скаргами на рішення, дії чи бездіяльність органу досудового розслідування, якими зобов'язано вчинити певні дії на стадії розслідування (розглянути клопотання тощо).

Через затягування досудового розслідування передані на розгляд суду справи закриваються, що нівелює завдання кримінального провадження, зокрема у сенсі захисту постраждалої особи і суспільства в цілому, та є неприпустимим з точки зору суспільного інтересу та потерпілої особи.

³³ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_214#Text

³⁴ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c94#Text

Крім того, згідно з інформацією ОГП на запит Секретаріату Уповноваженого, станом на 30.09.2025 встановлено втрату понад 68 тисяч матеріалів кримінальних проваджень, які не завершилися направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, про звільнення особи від кримінальної відповідальності. Ці дані постійно змінюються з об'єктивних причин, наприклад, деокупація територій, проведення інвентаризацій тощо (станом на 30.09.2024 було встановлено втрату 76 376 матеріалів кримінальних проваджень цієї категорії). За 9 місяців 2025 року до суду прокурорами та слідчими за погодженням із прокурором подано понад 7,7 тисяч клопотань про відновлення втрачених матеріалів. За результатами розгляду судами задоволено більше 8 тисяч клопотань (із врахуванням минулих років).

Серед звернень, що надійшли до Уповноваженого упродовж 2025 року, окремої уваги заслуговують скарги на надмірну тривалість досудового розслідування злочинів, за фактами яких були порушені кримінальні справи відповідно до норм КПК України 1960 року.

З ухваленням у 2012 році КПК України інститут додаткового розслідування ліквідовано, однак кримінальні справи, які до дня набрання чинності цим Кодексом надійшли до суду від прокурорів, розглядалися судами першої, апеляційної та касаційної інстанцій у порядку, що діяв до набрання чинності цим Кодексом (пункт 11 розділу XI «Перехідні положення» КПК України), а у разі повернення таких кримінальних справ судом прокурору для проведення додаткового розслідування проводиться у порядку, передбаченому КПК України в редакції 2012 року, тобто з моменту внесення відомостей до ЄРДР.

Водночас у 2025 році виявлено випадки у Донецькій, Київській, Черкаській областях невнесення відомостей до ЄРДР на підставі матеріалів кримінальних справ, повернутих судами для додаткового розслідування, й навіть втрати таких справ.

Такий стан досудового розслідування не лише суперечить вимогам кримінального процесуального законодавства, а й посягає на процесуальні права та гарантії учасників кримінального провадження та є порушенням прав, гарантованих статтею 6 Конвенції, з огляду на прецедентну практику ЄСПЛ³⁵, відповідно до позиції якого особа, яку звинувачено, не повинна залишатися тривалий час у стані невизначеності щодо своєї долі.

У серпні 2025 року до Уповноваженого надійшла скарга від громадянина Б. на бездіяльність органів досудового розслідування та неприйняття стосовно нього упродовж понад 25 років кінцевого рішення у кримінальній справі, матеріали якої на підставі постанови районного суду від 28.03.2001 були направлені прокурору району на додаткове розслідування. Представник Уповноваженого звернувся до керівника обласної прокуратури щодо організації перевірки, за результатами якої підтверджено обґрунтованість

³⁵ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_136#Text

скарги Б. та встановлено, що органом досудового розслідування всупереч вимогам пунктів 10-12 розділу XI «Перехідні положення» КПК України не внесено відомості до ЄРДР на виконання постанови районного суду від 28.03.2001 та не проведено досудове розслідування з метою прийняття законного рішення. Прокуратурою 12.09.2025 внесено відомості до ЄРДР та зареєстровано кримінальне провадження за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною п'ятою статті 185 КК України. Матеріали справи знайдено в архіві органу МВС України. 30.09.2025 у кримінальному провадженні повідомлено про підозру Б. та ще двом особам у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого п'ятою статті 185 КК України, після чого кримінальне провадження направлено до районного суду з клопотанням про звільнення цих осіб від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

За результатами проведеного службового розслідування факти порушення норм кримінального процесуального законодавства підтвердились, у діях начальника та заступника начальника слідчого відділу районного відділу поліції встановлено наявність дисциплінарного проступку, за який вони підлягали притягненню до дисциплінарної відповідальності.

У кримінальних справах, розпочатих відповідно до норм КПК України 1960 року, під час розслідування застосовувались у порядку, встановленому цим Кодексом, арешт майна з метою забезпечення цивільного позову чи конфіскації майна, запобіжні заходи, які продовжують свою дію до моменту їх зміни, скасування чи припинення у порядку, що діяв до набрання чинності КПК України у редакції 2012 року.

Надмірна тривалість кримінального провадження, бездіяльність органу досудового розслідування у поєднанні з процесуальними обмеженнями прав людини фактично породжують стан правової невизначеності.

Під час здійснення провадження Уповноваженого за скаргою громадянина Ч. встановлено, що стосовно заявника понад 20 років діяв запобіжний захід у виді підписки про невиїзд, який було застосовано у 2005 році у кримінальній справі. Судом у квітні 2008 року кримінальну справу повернуто до місцевої прокуратури Донецької області для додаткового розслідування, однак слідство фактично не розпочалось, а запобіжний захід продовжував свою дію, у зв'язку з чим обмежувалось право на вільне пересування. Уповноважений звернувся до Генерального прокурора щодо перевірки законності такого обмеження та додержання розумних строків досудового розслідування. Було важливо відновити належну правову процедуру та перевірити наявність підстав для обмеження права людини на свободу пересування.

За результатами перевірки у вересні 2025 року відомості про вчинені у 2004 році кримінальні правопорушення проти власності внесено до ЄРДР, винесено постанову про скасування запобіжного заходу у виді підписки про

невийзд стосовно заявника та відкрито окреме провадження за фактом службової недбалості з метою встановлення обставин втрати матеріалів кримінальної справи.

Право на свободу пересування відновлено через 20 років обмежень.

Право на ефективне здійснення досудового розслідування

Ефективність досудового розслідування оцінюють за різними критеріями. ЄСПЛ у своїх рішеннях виокремив мінімальні критерії ефективності досудового розслідування³⁶: швидкість, ретельність, незалежність, об'єктивність – воно має бути незалежним, безстороннім і підлягати громадському контролю, а компетентні органи повинні діяти зі зразковою ретельністю та оперативністю; для того, щоб розслідування могло вважатися ефективним³⁷, воно має призвести до встановлення та покарання винних осіб - це не є обов'язком досягнення результату, але обов'язком ужиття заходів.

Попри умови воєнного стану вимоги щодо ефективності досудового розслідування є актуальними передусім у сенсі забезпечення прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження та досягнення мети розслідування, що відображена у завданнях кримінального провадження, викладених у статті 2 КПК України.

У 2025 році до Уповноваженого надійшло 580 повідомлень про неефективне здійснення досудового розслідування, що менше порівняно з 2024 роком (649), 2023 роком (714), проте більше, ніж у 2022 році (413); серед них — скарги на безпідставне та незаконне закриття кримінальних проваджень, неповідомлення осіб, визначених законом, про результати досудового розслідування та ненадсилання заявнику або потерпілому копії постанови про прийняте процесуальне рішення.

Слід зазначити, що положення КПК України щодо направлення копії постанови слідчого, дільничного, дізнавача про закриття кримінального провадження заявнику, потерпілому, прокурору мають імперативний (обов'язковий) характер. Виявлені порушення безпосередньо впливають на додержання прав і свобод людини і громадянина, гарантованих статтею 55 Конституції України та нормами КПК України, будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань і на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Під час перевірок, проведених органами прокуратури за надісланими Секретаріатом Уповноваженого їм зверненнями, скасовано 35 постанов про закриття кримінальних проваджень, 13 заявникам надано копії постанов про закриття провадження для реалізації права на оскарження прийнятих рішень.

Упродовж 2025 року слідчими суддями розглянуто 6 249 скарг на постанови слідчих про закриття кримінальних проваджень, із яких 3 524

³⁶ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_b26#Text

³⁷ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_e08#Text

задоволено, що складає 56 %. Для порівняння, у 2024 році розглянуто 6 866 таких скарг, з яких 4 077 задоволено (59,4 %). У 2023 році слідчими суддями розглянуто 8 086 скарг, із яких 4 849 задоволено (59,9 %), а у 2022 році – 7 285 скарг, із яких 4 364 задоволено (59,9 %).

Рік	Кількість розглянутих скарг на рішення слідчого про закриття кримінального провадження, од,	Із них		
	усього	повернуто	задоволено	відмовлено
2022	7 285	869	4 364	1 111
2023	8 086	980	4 849	1 199
2024	6 866	768	4 077	1 088
2025	6 249	753	3 524	1 190

За результатами контролю за розглядом звернень та моніторингу розгляду скарг слідчими суддями спостерігається негативна тенденція прийняття органами досудового розслідування передчасних та незаконних рішень про закриття кримінального провадження, без всебічного, повного і неупередженого дослідження обставин кримінального провадження.

До Секретаріату Уповноваженого у травні 2025 року звернулася мама п'ятирічної дівчинки зі скаргою на неефективне здійснення дізнавачами досудового розслідування за фактом ухилення татусем дитини від сплати аліментів на утримання доньки фактично з часу її народження, у зв'язку з чим заборгованість склала понад 120 тис грн.

Представник Уповноваженого звернувся до керівника обласної прокуратури з проханням перевірити законність рішення органу досудового розслідування про закриття кримінального провадження за цим фактом і вжити заходів реагувати з метою поновлення прав та інтересів дитини. За результатами вивчення матеріалів досудового розслідування прокурором 10.06.2025 постанову про закриття кримінального провадження скасовано як незаконну та необґрунтовану, стан дізнання та процесуального керівництва розглянуто на оперативній нараді. Прокурором у кримінальному провадженні

надано дізнавачу письмові вказівки щодо проведення необхідних слідчих (розшукових) дій.

З урахуванням зібраних доказів уже 27.06.2025 батьку дитини повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 164 КК України, затверджено обвинувальний акт та передано його до суду для розгляду.

Право на мирне володіння майном при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження

Відповідно до пункту 7 частини другої статті 131 КПК України, арешт майна є одним із заходів забезпечення кримінального провадження.

За результатами контролю за розглядом звернень отримано інформацію про випадки дії упродовж кількох років застосованого цього заходу забезпечення кримінального провадження у справах, коли після вилучення майна і накладення на нього арешту жодній особі не повідомлено про підозру, що зводить нанівець очікування власників на прийняття органом досудового розслідування кінцевого рішення щодо їхнього майна через відсутність перспективи поновити права.

Відповідно до практики ЄСПЛ,³⁸ будь-яке втручання державного органу у право на мирне володіння майном повинно забезпечити «справедливу рівновагу», що має забезпечуватися між інтересами захисту права власності конкретної особи та загальними інтересами. Необхідного балансу не вдасться досягти, якщо на особу буде покладено індивідуальний та надмірний тягар.

Відповідно до пункту 4 частини першої статті 169 КПК України тимчасово вилучене майно повертається особі, у якої воно було вилучено, зокрема, у разі скасування арешту.

За змістом статей 173, 174 цього Кодексу під час досудового розслідування питання про накладення арешту на майно вирішує слідчий суддя. Частина третя статті 174 КПК України встановлює обов'язок прокурора одночасно з винесенням постанови про закриття кримінального провадження скасувати арешт майна, якщо воно не підлягає спеціальній конфіскації.

Крім того, у частині четвертій статті 132 КПК України зазначено, що ухвала слідчого судді або суду про застосування заходів забезпечення кримінального провадження припиняє свою дію після закінчення строку її дії, скасування запобіжного заходу, ухвалення виправдувального вироку чи закриття кримінального провадження в порядку, передбаченому цим Кодексом.

Тобто, у разі закриття кримінального провадження за результатами досудового розслідування, заходи забезпечення кримінального провадження, серед яких й арешт майна, припиняють свою дію на підставі частини четвертої статті 132 КПК України.

Моніторинг додержання прав у зв'язку із застосуванням заходів забезпечення кримінального провадження засвідчує, що мають місце непоодинокі випадки, коли питання про долю арештованого майна залишається

³⁸ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_098#Text

поза увагою прокурора, слідчого при прийнятті рішення про закриття кримінального провадження за результатами досудового розслідування.

Під час здійснення провадження за зверненням громадянина П. встановлено, що прокурором ще у грудні 2015 року винесено постанову про закриття кримінального провадження, однак рішення про скасування арешту на майно, накладеного у 2012 році згідно з постановою слідчого, не було прийнято.

На запит Секретаріату Уповноваженого орган державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень повідомив, що лише у травні 2025 року на підставі ухвали суду було припинено арешт на належне заявнику нерухоме майно.

Крім того, через неузгодженість законодавства постанова прокурора, слідчого про закриття кримінального провадження не у всіх випадках є правовою підставою для зняття арешту з майна.

Так, стаття 59 Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III передбачає, що зняття арешту з майна та коштів здійснюється за постановою державного виконавця, приватного виконавця або за рішенням суду.

Отже, постанова про закриття кримінального провадження, навіть із одночасним викладенням у ній рішення прокурора про скасування арешту майна, не є правовою підставою для надавачів платіжних послуг (банківські установи) для зняття арешту коштів на рахунках.

Єдиним ефективним способом правового захисту у таких випадках є звернення до слідчого судді, що накладає додатковий тягар на власників майна.

Тут потрібно зазначити, що відповідно до положень статті 174 КПК України арешт майна може бути скасовано повністю чи частково ухвалою слідчого судді під час досудового розслідування, однак не передбачено скасування арешту майна слідчим суддею після закінчення досудового розслідування у формі закриття кримінального провадження.

Натомість судова практика,³⁹ посиляючись на загальні засади кримінального провадження, до яких, зокрема, відносяться: верховенство права, законність, забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності, з метою захисту від свавільного обмеження права власності або володіння створює прецедентну основу для вирішення цих справ.

Водночас навіть після ухвалення судового рішення на користь власника майна очікування поновлення права на мирне володіння майном не завершується через відсутність судового контролю за виконанням ухвал, зокрема про скасування арешту майна.

Відтак актуальним є необхідність забезпечення дієвого контролю за прийняттям рішень щодо арештованого майна у разі закриття кримінального

³⁹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118558563>

провадження, виконанням ухвал слідчих суддів та удосконалення законодавства, що регулює порядок зняття арешту майна.

Під час здійснення провадження за зверненням, поданим у червні 2025 року до Уповноваженого, вдовою військовослужбовця ЗСУ П. щодо відмови банківської установи у знятті арешту з належних їй грошових коштів, а саме одноразової грошової допомоги у зв'язку із загибеллю її чоловіка. З'ясовано, що слідчим у травні 2025 року направлено, а надавачем платіжних послуг отримано постанову від 20.05.2025 про закриття кримінального провадження, у якому ще у вересні 2024 року ухвалою слідчого судді накладено арешт на грошові кошти, що знаходяться на банківському рахунку, шляхом заборони їх відчуження та розпорядження ними. Банківською установою відмовлено у знятті арешту з грошових коштів на підставі постанови слідчого.

Громадянка П. звернулася з клопотанням про скасування арешту до слідчого судді, який ухвалою від 11.07.2025 задовольнив клопотання у межах 15 000 000 (п'ятнадцяти мільйонів) гривень і в серпні знято арешт з грошових коштів.

Права ув'язнених під час ухвалення процесуальних рішень про застосування заходів безпеки

Триває негативна практика застосування стосовно підозрюваних (обвинувачених), яких утримують під вартою, а також осіб, засуджених до покарання у виді позбавлення волі та які мають одночасно статус підозрюваного (обвинуваченого) в іншому кримінальному провадженні, заходів безпеки у виді переведення зі слідчого ізолятора до ізоляторів тимчасового тримання на невизначений термін, що не відповідає міжнародним стандартам і рекомендаціям, зокрема у сфері запобігання неналежному поведінню, катуванням. На цьому наголошувалось у Щорічній доповіді про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні за 2024 рік та було рекомендовано нормативно врегулювати це питання відповідно до міжнародних правових норм і стандартів поведіння з ув'язненими.

Парламент зробив спробу вирішити проблему у Законі України від 16.04.2025 № 4359 IX «Про внесення змін до статті 196 Кримінального процесуального кодексу України та деяких законів України щодо удосконалення процедури забезпечення заходів безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», яким внесено зміни до Закону України від 02.07.2015 № 580-VIII «Про Національну поліцію» та виключено з пункту 38 частини першої статті 23 положення про те, що поліція відповідно до покладених на неї завдань у випадках, передбачених законом, утримує в ізоляторах тимчасового тримання осіб, стосовно яких як запобіжний захід застосовано тримання під вартою, а також обвинувачених і засуджених.

07.05.2025 цей Закон повернуто з пропозиціями Президента України. На цей час законодавство України із зазначених питань не приведено у відповідність із міжнародними стандартами.

Право на розгляд судом кримінального провадження у розумні строки

На порушення прав, гарантованих статтею 6 Конвенції, через надмірно тривалий судовий розгляд кримінальних проваджень у 2025 році надійшло 165 повідомлень.

Для здійснення моніторингу додержання процесуальних прав учасників кримінальних проваджень і міжнародних стандартів у сфері прав людини працівники Секретаріату Уповноваженого у 2025 році відвідали 309 судових засідань, зокрема в режимі відеоконференції провели 35 моніторингових спостереження судового розгляду. Моніторинг охоплював судові засідання судів усіх інстанцій та за дорученням Уповноваженого здійснювався у судах, розташованих у 18 регіонах України, зокрема:

Регіон	Кількість моніторингових спостережень у судових засіданнях
м. Київ та Київська область	91
Вінницька область	5
Волинська область	2
Дніпропетровська область	6
Житомирська область	9
Закарпатська область	2
Запорізька область	4
Івано-Франківська область	12
Кіровоградська область	9
Львівська область	5
Миколаївська область	1
Одеська область	96
Полтавська область	8
Рівненська область	4
Харківська область	8
Херсонська область	7
Хмельницька область	13
Чернігівська область	27

Під час розгляду звернень від судів витребувано довідкову інформацію про рух справ для з'ясування причин тривалості судових проваджень. Відповідно до отриманої інформації серед причин: проблема нестачі суддівських кадрів, перенесення судових засідань через неявку учасників, втрачені матеріали кримінальних проваджень на стадії судового розгляду.

Результати моніторингу додержання процесуальних прав під час судового провадження, кількість та зміст скарг на зволікання з судовим розглядом кримінальних проваджень дають підстави стверджувати, що проблеми минулих років, з якими пов'язані затримки у здійсненні правосуддя, залишаються невирішеними.

Велика кількість вакансій суддівських посад призводить до того, що справи у судах призначаються через тривалі проміжки. Внаслідок надмірної завантаженості суддів справи розглядаються тривалий час.

Через відсутність ефективного засобу правового захисту особи, права яких порушуються у зв'язку з недодержанням розумних строків тривалості кримінальних проваджень, звертаються зі скаргами до ЄСПЛ.

Згідно з інформацією, розміщеною на офіційному сайті ЄСПЛ, лише у 2025 році суд ухвалив проти України 43 рішення, у яких, серед іншого, констатував порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з тривалістю кримінальних проваджень та присудив відшкодування на загальну суму 613 036,00 євро.

Права людини і конституційне судочинство

Взаємодія Уповноваженого з КСУ посідає важливе місце в системі гарантій захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина. Така співпраця набуває особливого значення в умовах суспільної напруги, трансформацій правового регулювання та викликів, зумовлених воєнним станом і політичними процесами.

Уповноважений відіграє системоутворюючу роль у механізмі конституційної юстиції, забезпечуючи інституційний зв'язок між потребами захисту прав людини та діяльністю органу конституційного контролю.

У цьому контексті діяльність Уповноваженого у сфері конституційної юстиції у 2025 році зосереджувалася на таких основних напрямках:

1. Внесення до КСУ конституційних подань щодо вирішення питання про відповідність Конституції України (конституційності) закону України чи іншого правового акта Верховної Ради України, акта Президента України та Кабінету Міністрів України, правового акта Автономної Республіки Крим; офіційного тлумачення Конституції України.

30.12.2025 Уповноважений звернувся до КСУ з конституційним поданням про визнання таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), положення абзацу 22 пункту 10-2 розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 № 1404-VIII.

Оскаржуване положення передбачає зупинення вчинення виконавчих дій у відкритих виконавчих провадженнях у період дії воєнного стану у випадках, коли боржниками є підприємства оборонно-промислового комплексу, визначені в порядку, встановленому КМУ, органи військового управління, з'єднання,

військові частини, вищі військові навчальні заклади, військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти, установи та організації, які входять до складу ЗСУ.

У конституційному поданні наголошено, що встановлений мораторій унеможливило виконання судових рішень немайнового характеру (зобов'язання вчинити певні дії). Уповноважений звертає увагу на те, що виконання таких рішень є особливо актуальним під час воєнного стану, а їх відтермінування до його завершення нівелює право на судовий захист.

Зокрема, мораторій блокує виконання рішень, за якими: ТЦК та СП зобов'язані внести зміни до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів (наприклад, щодо виключення з військового обліку); військові частини зобов'язані розглянути рапорт військовослужбовця або прийняти рішення про його звільнення з військової служби.

Окремий акцент зроблено на блокуванні рішень, які підлягають негайному виконанню. Ідеться про поновлення на посаді у відносинах публічної служби та поновлення на роботі незаконно звільнених працівників (що передбачено КАСУ та ЦПК України). У таких випадках мораторій не лише порушує право на судовий захист (ст. 55 Конституції України), але й опосередковано право на працю та отримання заробітної плати, зводячи захист від незаконного звільнення до формальності.

Уповноважений підкреслив, що правова позиція, викладена у конституційному поданні, має універсальний характер і стосується будь-яких рішень немайнового характеру, де боржником є зазначені вище суб'єкти. Оспорюваний мораторій порушує ст. 8, ч. 3 ст. 22, ч. 1-2 ст. 55, ст. 64, п. 9 ч. 2 ст. 129 та ст. 129-1 Конституції України, створюючи стан триваючого порушення прав людини.

13.01.2026 Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України постановила Ухвалу про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням Уповноваженого.

З текстом конституційного подання можна ознайомитись на офіційному вебсайті КСУ або на офіційному вебсайті Уповноваженого.

2. Висловлення позиції Уповноваженого за конституційними скаргами та конституційними поданнями, що перебувають на розгляді у КСУ.

Упродовж 2025 року Уповноваженим було підготовлено та направлено до КСУ 2 правові позиції у формі *amicus curiae* за такими конституційними провадженнями:

- за конституційною скаргою щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих приписів пункту 1 частини першої статті 2 Закону України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій,

терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України» від 23.02.2023 № 2923-IX;

- за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого припису пункту 10 частини першої статті 212 Сімейного кодексу України, а саме слів «громадського порядку та моральності».

Наразі конституційні провадження тривають.

Крім цього, Конституційний Суд України у межах розгляду однієї з конституційних скарг залучив Уповноваженого до участі в її розгляді.

3. Внесення Уповноваженим пропозицій щодо вдосконалення законодавства України у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина на виконання ухвалених Рішень КСУ.

Рішенням КСУ від 20.01.2025 № 2-р(П)/2025 у справі за конституційною скаргою щодо відповідності Конституції України підпункту 7 пункту 1 частини другої статті 4, частини першої статті 8 Закону України «Про судовий збір» від 08.07.2011 № 3674-VI було визнано неконституційним окремий припис Закону України «Про судовий збір», який обмежує доступ особи до Верховного Суду як суду касаційної інстанції у цивільних справах.

Окремий припис Закону України «Про судовий збір» від 08.07.2011 № 3674-VI втрачав чинність через шість місяців із дня ухвалення відповідного Рішення КСУ.

З метою напрацювання ефективного законопроекту на лист Комітету ВРУ з питань правової політики, та, долучивши наукову спільноту Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, 28.02.2025 Уповноваженим були подані обґрунтовані пропозиції щодо формулювання відповідних норм даного законопроекту. Ці пропозиції не обмежувалися лише касаційною інстанцією, а стосувалися ще інших питань судового збору, що потребували законодавчого врегулювання.

18.04.2025 у ВРУ зареєстровано законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення порядку розподілу судових витрат та судового збору». 18.06.2025 закон прийнято і 16.07.2025 він набрав чинності.

Права людини і Європейський суд з прав людини

Секретаріатом Уповноваженого здійснюється постійна комунікація та експертна підтримка в межах міждержавних справ України проти Росії. Зокрема, у тих питаннях, що стосуються порушенням РФ вимог міжнародного гуманітарного права щодо українських військовополонених, цивільних громадян, а також дітей.

Знаковим стало винесення 09.07.2025 Великою Палатою ЄСПЛ рішення у міждержавній справі «Україна та Нідерланди проти Росії» за заявами № 8019/16,

43800/14, 28525/20 та 11055/22, у якому задоволено майже всі скарги України, подані проти РФ.

ЄСПЛ констатував, що події в Україні є безпрецедентними в історії Ради Європи. Характер і масштаби насильства, а також зловісні заяви щодо державності України, її незалежності та самого її права на існування становлять загрозу мирному співіснуванню, яке є в Європі. Ці дії спрямовані на підриг самої основи демократії, на якій заснована Рада Європи та її держави-члени, шляхом знищення особистих свобод, придушення політичних свобод і відвертого ігнорування верховенства права.

Окремий акцент ЄСПЛ зробив на проблемі викрадення та незаконного переміщення українських дітей. У своїх висновках Суд послався на докази, що підтверджують системність цих порушень. Зокрема, ЄСПЛ врахував дані, представлені Уповноваженим у спеціальній доповіді «НЕРОЗКВІТЛІ. Порушення прав українських дітей на тимчасово окупованих територіях України та у Росії: депортація, мілітаризація, індоктринація» (2023 рік). Також Суд узяв до уваги публічні коментарі та заяви Уповноваженого, зроблені в медіа та на міжнародних платформах.

Посилання ЄСПЛ на напрацювання Секретаріату Уповноваженого підкреслює значення мандату Уповноваженого щодо парламентського контролю за додержанням прав і свобод людини і громадянина, а також роль інституції як незалежного національного правозахисного механізму у фіксації порушень та інформуванні міжнародних органів.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Державному бюро розслідувань:

забезпечити контроль за виконанням вимог частини четвертої статті 535 КПК України, згідно з якими органи, особи, які виконують судові рішення, повідомляють суд, який постановив судові рішення, про його виконання.

Національній поліції України:

забезпечити контроль за виконанням вимог частини четвертої статті 535 КПК України, згідно з якими органи, особи, які виконують судові рішення, повідомляють суд, який постановив судові рішення, про його виконання.

Службі безпеки України:

забезпечити контроль за виконанням вимог частини четвертої статті 535 КПК України, згідно з якими органи, особи, які виконують судові рішення, повідомляють суд, який постановив судові рішення, про його виконання.

Головам місцевих загальних судів:

забезпечити систематичну перевірку (моніторинг) додержання у судах вимог закону в частині своєчасності звернення до виконання ухвал слідчих суддів.

Офісу Генерального прокурора:

організувати перевірки своєчасності внесення відомостей до ЄРДР за матеріалами кримінальних справ, розгляд яких здійснювався судами у порядку, що діяв до набрання чинності КПК України у редакції від 13.04.2012 № 4651-VI, і які були повернуті прокурорам для проведення додаткового розслідування, а також наявності підстав для обмеження прав у зв'язку з дією рішень у цих справах про запобіжні заходи, арешт майна, відсторонення від посади, що були застосовані під час дізнання та досудового слідства до дня набрання чинності цим Кодексом;

забезпечити контроль за виконанням вимог частини четвертої статті 535 КПК України, згідно з якими органи, особи, які виконують судові рішення, повідомляють суд, який постановив судові рішення, про його виконання.

Міністерству юстиції України:

проаналізувати неузгодженість між чинними нормами КК України та інших нормативно-правових актів, що регулюють зняття арешту з рухомого та нерухомого майна, підготувати пропозиції щодо удосконалення законодавства та подати їх в установленому порядку на розгляд КМУ;

розробити та внести на розгляд КМУ проєкт Закону щодо внесення змін до статті 41 Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 № 1404-VIII у частині доповнення статті 41 механізмом відновлення виконавчого провадження, крім як в позасудовому порядку;

розробити та внести на розгляд КМУ проєкт Закону щодо внесення змін до абзацу третього частини третьої статті 63 Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 № 1404-VIII щодо визначення обов'язку виконавця виносити постанову про закінчення виконавчого провадження, внаслідок надсилання до органу досудового розслідування повідомлення про вчинення боржником кримінального правопорушення, після отримання підтвердження про внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

8. ІНФОРМАЦІЙНІ ПРАВА

Кількість звернень	15 217
Кількість моніторингових візитів та перевірок:	481
виїзних моніторингових візитів	1
безвиїзних перевірок	382
перевірок у сфері захисту персональних даних	98
Кількість поновлених прав	2 928
Кількість проваджень	2 517
Подань Уповноваженого	5
Приписів про усунення порушень у сфері захисту персональних даних	75
Протоколи про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 188-40, 212-3 КУпАП які направлено на розгляд місцевих судів:	32
ст. 188-40 КУпАП	16
ст. 212-3 КУпАП	16
Кількість опрацьованих проєктів НПА	331
Кількість рекомендацій щодо додержання інформаційних прав	1 934
Кількість рекомендацій щодо практичного застосування законодавства про захист персональних даних	716

1. Захист персональних даних

Сфера захисту персональних даних охоплює майже всі сфери суспільних відносин, поєднує контроль, реагування, роз'яснювальну і просвітницьку роботу з метою попередження порушень та безпосередньо пов'язаний із захистом права людини на приватність.

Стаття 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод гарантує кожному право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. Положення цієї статті передбачають, що органи державної влади і органи місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи мають обмежену можливість втручатись у здійснення цього права. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

В Україні це право закріплено також у Конституції України, зокрема в статті 32, яка встановлює гарантії недоторканності особистого та сімейного життя особи. У цій статті передбачено, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених

законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

У статті 32 Конституції України наголошується, що кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею.

Закон України «Про захист персональних даних», регулює правові відносини, пов'язані із захистом і обробкою персональних даних, і спрямований на захист основоположних прав і свобод людини та громадянина, зокрема права на невтручання в особисте життя, у зв'язку з обробкою персональних даних та створює правову основу для контролю над обробкою персональних даних в Україні.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій у Європейському Союзі спонукав затвердити нове законодавство про захист персональних даних у 2016 році з метою адаптування регулювання захисту персональних даних до нової епохи цифрових технологій. Як результат, був прийнятий Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних - GDPR).

Цифровізація також спонукала й Україну активно працювати над адаптацією національного законодавства у сфері захисту персональних даних відповідно до стандартів Європейського Союзу, зокрема Загального регламенту про захист даних (GDPR) і Модернізованої Конвенції 108.

Для впровадження реформи у сфері захисту персональних даних потрібне ухвалення законопроектів «Про захист персональних даних» (реєстр. № 8153) і «Про Національну комісію з питань захисту персональних даних та доступу до публічної інформації» (реєстр. № 6177). Прийняття цих законопроектів – важливий крок для інтеграції України в ЄС.

Сьогодні незалежний парламентський контроль за додержанням законодавства про захист персональних даних здійснює Уповноважений, який наділений, зокрема повноваженнями розглядати скарги громадян на обробку своїх персональних даних, проводити перевірки, видавати обов'язкові для виконання вимоги (приписи), надавати рекомендації, займатись просвітницькою діяльністю з метою запобігання порушенню прав людини.

Уповноважений включає до своєї щорічної доповіді про стан дотримання та захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні звіт про стан дотримання законодавства у сфері захисту персональних даних.

1.1. Ключові порушення у сфері захисту персональних даних

Під час виконання повноважень Уповноваженого щодо парламентського контролю за дотриманням законодавства про захист персональних даних у 2025 році надійшло **2 109** звернень, які містили **2262** повідомлення від фізичних та юридичних осіб у сфері захисту персональних даних, в тому числі:

- незаконна обробка персональних даних - **1 422**;
- право на доступ до інформації про себе - **157**;
- надання рекомендацій та роз'яснень законодавства про захист персональних даних - **361**;
- питання організації обробки персональних даних - **322**.

Надано **716** рекомендацій у сфері захисту персональних даних.

Проведено **98** перевірок щодо дотримання законодавства про захист персональних даних, за результатами яких видано **75** приписів про усунення порушень в сфері захисту персональних даних.

За матеріалами, направленими Секретаріатом Уповноваженого до органів досудового розслідування щодо порушень пов'язаних з неправомірною обробкою персональних даних, внесено відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань по **35** фактам.

Упродовж 2025 року Уповноважений розглядав звернення з питань обробки та захисту персональних даних, що виникали у різних сферах суспільних відносин і стосувалися як дотримання прав суб'єктів персональних даних, так і виконання встановлених законом обов'язків володільцями та розпорядниками персональних даних. Найчастіше йшлося про неправомірне збирання, використання або поширення персональних даних, обмеження чи відмови у доступі особи до відомостей про себе, а також порушення, пов'язані з неналежною організацією процесів їх обробки. Суб'єкти персональних даних, володільці та розпорядники також зверталися до Уповноваженого за рекомендаціями та роз'ясненнями щодо практичного застосування законодавства у цій сфері.

За результатами 2025 року слід виокремити такі випадки порушень прав людини у сфері захисту персональних даних, щодо яких Уповноважений вживав заходів реагування.

(а) Незаконна обробка персональних даних

Незаконна обробка персональних даних полягає у збиранні, зберіганні чи поширенні інформації про особу без згоди або належних правових підстав, із порушенням вимог закону. Типовими проявами є публікація даних на сайтах чи в соціальних мережах, поширення даних для необмеженого кола осіб через сервіси або застосунки без законних підстав. Такі дії порушують право на приватність і можуть спричиняти відчутні ризики для людини, серед іншого використання оприлюднених даних у протиправних цілях. У деяких випадках неправомірне поширення персональних даних може спричинити загрозу особистій безпеці, здоров'ю або життю особи.

У листопаді до Уповноваженого звернувся військовослужбовець у зв'язку з оприлюдненням у мережі Інтернет його персональних даних. У телеграм-ботах було розміщено відомості, що містили ПІБ, дату народження, РНОКПП, паспортні дані, адресу проживання та номер

телефону заявника. Також зафіксовано поширення персональних даних інших осіб.

З огляду на наявність ознак кримінального правопорушення, пов'язаного з незаконним збиранням, зберіганням, використанням і поширенням конфіденційної інформації про особу, Уповноважений направив матеріали до Національної поліції України. За результатами реагування відомості внесено до ЄРДР та розпочато досудове розслідування за частиною першою статті 182 КК України.

Неправомірне використання чи поширення персональних даних може проявлятися у різних формах, наприклад у застосуванні таких даних для вимагання коштів, оформлення фіктивних трудових відносин, отримання шахрайських кредитів, реєстрації юридичних осіб, незаконного отримання відомостей із державних реєстрів тощо. У разі виявлення таких фактів Уповноважений направляє відповідні матеріали до правоохоронних органів для вирішення питання щодо внесення відомостей до ЄРДР та проведення досудового розслідування.

До Уповноваженого звернулася заявниця А., яка повідомила про ймовірне неправомірне використання її персональних даних невстановленими особами для оформлення кредитів на її ім'я.

З огляду на наявність ознак кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 190 КК України (шахрайство), Уповноважений направив матеріали до Головного слідчого управління Національної поліції України для перевірки викладених фактів. За результатами реагування відомості внесено до ЄРДР та розпочато досудове розслідування за частиною першою статті 190 КК України за фактом заволодіння коштами заявниці шляхом обману та здійснення незаконних операцій із використанням електронно-обчислювальної техніки.

(b) Порухення права на доступ до інформації про себе

Порухення права на доступ до інформації про себе має місце тоді, коли особі безпідставно відмовляють або затягують надання відомостей про неї, що зберігаються в установах чи організаціях, попри наявність законних підстав для доступу. Йдеться, зокрема про ненадання інформації щодо персональних даних, медичних записів, документів про її майно, відомостей, що стосуються трудових відносин (даних про прийняття на роботу, умов праці) чи інших відомостей про особу, необхідних для реалізації прав і законних інтересів такої особи.

Закон гарантує кожному право отримувати доступ до власних персональних даних, а необґрунтовані відмови чи несвоєчасне надання такої інформації є порушенням цього права. У таких випадках Уповноважений відкриває провадження та вживає заходів реагування з метою поновлення права особи на доступ до своїх персональних даних.

До Уповноваженого у січні надійшло звернення заявниці Б. про порушення закладом позашкільної освіти права на доступ до власних персональних даних. У межах провадження за вимогою Уповноваженого закладом позашкільної освіти розглянуті запити заявниці та наданий доступ до інформації, що містить її персональні дані, відповідно до вимог законодавства. У результаті вжитих заходів право заявниці на доступ до своїх персональних даних було поновлено.

(с) Питання організації обробки персональних даних

Належна організація обробки персональних даних охоплює не лише заходи безпеки та контроль доступу, а й забезпечення якості, точності та актуальності даних. Зберігання недостовірних або застарілих персональних даних може спричиняти неправомірні наслідки для людини й фактично є проявом неналежної організації обробки. Тому закон прямо гарантує особі право вимагати виправлення або видалення неправдивих чи неактуальних відомостей, а на володільців і розпорядників покладає обов'язок своєчасно оновлювати дані. У разі невиконання цих вимог Уповноважений вживає заходів реагування для усунення порушень і поновлення прав суб'єктів персональних даних.

У липні до Уповноваженого звернулась заявниця В. у зв'язку з допущенням суб'єктом владних повноважень помилок під час обробки її персональних даних, які використовувались у процесі нарахування пенсії.

У межах провадження Уповноваженого вжито заходів для перевірки актуальності персональних даних заявниці та направлено листи до відповідного органу ПФУ з рекомендаціями щодо усунення виявлених недоліків і виправлення допущених помилок у персональних даних заявниці.

У результаті забезпечено актуалізацію відомостей щодо заявниці, а її право на захист персональних даних було поновлено.

1.2. Перевірки у сфері захисту персональних даних

Одним із важливих аспектів контролю за дотриманням законодавства про захист персональних даних є перевірки, що проводяться з метою оцінки фактичної організації та правових підстав обробки персональних даних, виявлення порушень, мінімізації ризиків для прав і свобод суб'єктів персональних даних та ініціювання заходів реагування для їх усунення.

Відповідно до статті 23 Закону України «Про захист персональних даних» Уповноважений має право проводити на підставі звернень або за власною ініціативою виїзні та безвиїзні, планові, позапланові перевірки володільців або розпорядників персональних даних у порядку, визначеному Уповноваженим, із забезпеченням відповідно до закону доступу до приміщень, де здійснюється обробка персональних даних.

Упродовж 2025 року перевірки у сфері захисту персональних даних охопили **64** суб'єкти публічного сектору, серед яких Міністерство енергетики України, Міністерство національної єдності України, Міністерство закордонних справ України, Центральну виборчу комісію, Вищу кваліфікаційну комісію суддів України, Державну судову адміністрацію України, Державну податкову службу України, Державну регуляторну службу України, Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, **16** обласних державних адміністрацій, а також інші органи державної влади, їх територіальні органи, органи місцевого самоврядування та структурні підрозділи виконавчих органів. Крім того, перевірки були проведені щодо **21** комунального підприємства та установи життєзабезпечення (у сферах водопостачання/водовідведення, ЖКГ, транспорту, благоустрою та окремих закладів охорони здоров'я), а також **13** суб'єктів приватного сектору, що здійснюють діяльність у сферах логістики, медіа, енергетики, фармацевтики та нерухомості.

Під час перевірок встановлено, що найбільш поширеними порушеннями є неправильне визначення правових підстав обробки персональних даних, зокрема застосування згоди у випадках, коли обробка має здійснюватися на іншій передбаченій законом підставі. Також значна частка порушень пов'язана з відсутністю або неналежним оформленням розпорядчих документів, якими мають бути визначені загальні вимоги до обробки та захисту персональних даних, а також із неналежним інформуванням суб'єктів персональних даних. Крім того, виявляються й інші недоліки в організації обробки персональних даних, зокрема відсутність плану дій на випадок надзвичайних ситуацій та порушення в частині ведення обліку операцій.

Загалом перевірено **98** володільців та розпорядників персональних даних. За результатами перевірок у сфері захисту персональних даних видано **75** приписів, обов'язкових для виконання. Під час перевірок виявлено такі порушення законодавства про захист персональних даних:

- неправильно визначено правові підстави для обробки персональних даних (наприклад застосовується «згода» у випадках, коли обробка має здійснюватися на іншій правовій підставі);
- не затверджено розпорядчий документ, яким визначено загальні вимоги до обробки та захисту персональних даних, або такий документ затверджено, проте він не відповідає вимогам законодавства (зокрема не визначено категорії суб'єктів персональних даних; склад персональних даних; порядок обробки та захисту персональних даних);
- не всі суб'єкти персональних даних належним чином повідомляються про володільця персональних даних, склад та зміст зібраних персональних даних, їхні права, мету збору та/або осіб, яким передаються персональні дані;
- не визначено процедури знищення/видалення персональних даних після закінчення строків зберігання;
- не визначено план дій на випадок несанкціонованого доступу до персональних даних, пошкодження технічного обладнання або виникнення надзвичайних ситуацій;

- не ведеться облік працівників, які мають доступ до персональних даних;
- не ведеться облік операцій, пов'язаних з обробкою персональних даних;
- не здійснюється розмежування доступу до персональних даних;
- не визначено порядок доступу працівників до персональних даних;
- відсутні зобов'язання про нерозголошення персональних даних.

1.3. Рекомендації щодо практичного застосування законодавства про захист персональних даних

Уповноважений наділений повноваженнями щодо надання рекомендацій з питань практичного застосування законодавства у сфері захисту персональних даних. Такі рекомендації спрямовані на забезпечення належного та однакового виконання вимог законодавства всіма суб'єктами відповідних правовідносин.

Уповноважений також має право надавати офіційні роз'яснення щодо прав і обов'язків суб'єктів персональних даних, а також володільців і розпорядників персональних даних. Зазначені роз'яснення надаються за зверненням заінтересованих осіб з метою правильного розуміння та застосування норм законодавства. Крім того, роз'яснення можуть надаватися структурним підрозділам та відповідальним особам, які організовують роботу із захисту персональних даних, а також іншим особам, визначеним законом. Це сприяє підвищенню рівня правової визначеності та ефективності системи захисту персональних даних в Україні. Надання рекомендацій щодо практичного застосування законодавства про захист персональних даних є важливим для запобігання порушенням у сфері захисту персональних даних.

Протягом 2025 року було надано **716** рекомендацій щодо практичного застосування законодавства про захист персональних даних.

У 2025 році Уповноваженим було надано, зокрема такі рекомендації:

Міністерству освіти і науки України щодо загальних вимог до обробки і знеособлення персональних даних;

Міністерству національної єдності України щодо окремих аспектів порядку збору персональних даних для виконання функцій та завдань;

Головному сервісному центру МВС щодо правових підстав для обробки і захисту персональних даних;

Київському міському центру гендерної рівності, запобігання та протидії насильству щодо прав і обов'язків у сфері захисту персональних даних та правових підстав для їх обробки;

Департаменту з питань охорони здоров'я та медичного забезпечення Запорізької міської ради щодо порядку доступу до персональних даних;

Департаменту економічного розвитку Львівської міської ради щодо правових підстав для поширення персональних даних;

Голосіївській районній в місті Києві державній адміністрації щодо знеособлення персональних даних.

1.4. Удосконалення законодавства у сфері захисту персональних даних

У процесі наближення України до Європейського Союзу захист персональних даних посідає важливе місце у межах реформ, спрямованих на забезпечення відповідності європейським стандартам у сфері верховенства права. Одним із ключових завдань у цьому напрямі є гармонізація національного законодавства з положеннями Загального регламенту про захист даних (GDPR).

Питання оновлення законодавства про захист персональних даних та створення незалежного наглядового органу з розширеними повноваженнями є ключовим компонентом реформи у сфері захисту персональних даних, яка є дуже важливою на шляху до вступу України до Європейського Союзу.

Уповноважений, як орган парламентського контролю у сфері захисту персональних даних, бере активну участь у процесах реформування відповідної сфери в контексті євроінтеграції. На постійній основі Уповноважений та посадові особи Секретаріату Уповноваженого залучаються до міжвідомчої взаємодії, робочих зустрічей, а також до підготовки стратегічних документів, спрямованих на адаптацію національного законодавства до права Європейського Союзу.

Секретаріат Уповноваженого взяв участь у розробці Плану заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2024 року, затвердженого Кабінетом Міністрів України. Планом, зокрема, передбачено:

- проведення інформаційної кампанії щодо необхідності прийняття Закону України «Про захист персональних даних» у новій редакції та Закону України «Про Національну комісію з питань захисту персональних даних та доступу до публічної інформації»;

- проведення просвітницької кампанії щодо оновленого законодавства про захист персональних даних для осіб, відповідальних за обробку персональних даних.

З огляду на це, Секретаріатом Уповноваженого протягом 2025 року проводилася масштабна інформаційна кампанія, спрямована на роз'яснення ключових положень чинного законодавства, а також очікуваних змін, пов'язаних з імплементацією положень GDPR.

Кампанія мала на меті не лише підвищити рівень обізнаності громадян, бізнесу та органів державної влади, а й сприяти формуванню в Україні культури дбайливого та свідомого ставлення до персональних даних у цифрову епоху. До реалізації кампанії були залучені працівники Секретаріату Уповноваженого, а також експерти, представники державних органів і громадянського суспільства, міжнародні партнери. Упродовж звітного періоду проведено **209** навчальних та правопросвітницьких заходів, для **9 485** державних службовців, представників бізнесу, громадського сектору.

На центральному рівні проведено **17** просвітницьких заходів, для **2 944** осіб, зокрема для Бюро економічної безпеки України, Національної школи суддів України, УВКБ ООН, Національної асоціації адвокатів України, Національної

поліції України, Товариства Червоного Хреста України, Міністерства внутрішніх справ України та його підрозділів та інших органів.

Регіональними представництвами Уповноваженого було проведено **192** просвітницьких заходів для **6 541** особи щодо необхідності прийняття оновленого законодавства про захист персональних даних для осіб, відповідальних за обробку персональних даних, державних службовців, представників бізнесу, громадського сектору.

Ключовими елементами кампанії були:

- регулярні тематичні публікації на офіційних сторінках Уповноваженого в соціальних мережах;
- проведення освітніх заходів, конференцій та круглих столів для державних службовців, представників бізнесу, громадського сектору;
- організація тренінгів і навчальних семінарів, що роз'яснюють нові правові механізми захисту даних, які з'являється після ухвалення законодавчих змін.

Також Уповноважений продовжує обмін досвідом і співпрацю з іноземними колегами та міжнародними партнерами щодо адаптації українського законодавства до стандартів європейського законодавства про захист персональних даних.

За підтримки міжнародних партнерів у 2025 році Секретаріатом Уповноваженого в цьому напрямку було проведено таку роботу:

- створено освітній серіал для відповідальних осіб з питань захисту персональних даних «Курс із підготовки уповноважених із захисту персональних даних (DPO)»⁴⁰, який оприлюднено на національній освітній платформі Дія.Освіта українською та англійською мовами, Освітній серіал складається з 13 серій і 55 навчальних відео, що охоплюють, зокрема, основні поняття у сфері захисту даних, принципи та правові підстави їх обробки, права суб'єктів даних, управління ризиками, проведення аудитів, міжнародні аспекти передачі даних, питання штучного інтелекту, Big Data, 5G та хмарних сервісів;
- реалізовано курс «Програма підготовки тренерів для відповідальних осіб з питань захисту персональних даних (DPOs) в українських державних установах» спільно з Вищою школою публічного управління за підтримки Естонського центру міжнародного розвитку (ESTDEV) та експертної організації «Proud Engineers». Курс складався з онлайн-навчання на освітній платформі StudyiЯ, офлайн тренінгу та підсумкового онлайн-модуля з тренерської майстерності. Офлайн частина тренінгу охопила представників із 20 органів державної влади;
- перекладено та опубліковано українською мовою настанови Європейської ради захисту даних (EDPB) щодо прав суб'єктів даних, щодо реалізації права на забуття, надання згоди, захисту даних за призначенням і за замовчуванням, обробки персональних даних за допомогою відеопристроїв, щодо повідомлення про порушення безпеки персональних даних;
- проведено презентацію дослідження «Відповідальність і санкції за порушення Загального регламенту про захист даних (GDPR)».

⁴⁰ <https://osvita.diia.gov.ua/en/courses/data-protection-officer-dpo-training-course>

2. Право на інформацію

Зі стрімким розвитком інформаційних технологій, сервісів, соціальних мереж та штучного інтелекту в суспільстві громадяни потребують повної, точної та вчасної інформації, яку мають забезпечити розпорядники публічної інформації.

Саме тому в нинішніх умовах важливо, щоб оприлюднення та оновлення інформації на вебсайтах чи порталах здійснювалось розпорядниками інформації із урахуванням загальноприйнятих і нормативно визначених вимог щодо повноти, достовірності, точності, актуальності, доступності й інклюзивності.

В 2025 році за результатами здійснення парламентського контролю до Уповноваженого надійшло **6 574** звернень щодо порушень права на доступ до публічної інформації, зокрема:

- право на доступ до публічної інформації – **1 072**;
- право на оприлюднену інформацію у загальнодоступних джерелах - **169**;
- право на отримання відповіді на запит на інформацію – **2 278**;
- право на своєчасне та повне отримання інформації – **2 926**;
- інші порушення права на отримання інформації - **129**.

2025 рік засвідчив незначне покращення наповненості офіційних вебсайтів органів державної влади та органів місцевого самоврядування інформацією, обов'язок оприлюднення якої визначено Законом України «Про доступ до публічної інформації», Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» та іншими законами.

За результатами розгляду звернень громадян до Уповноваженого виявлено виклики та системні порушення у цьому напрямку. Кіберзагрози, пов'язані з атаками на державні ресурси, призводять до обмежень суб'єктами владних повноважень доступу до інформації, які часто є непропорційними, а кадровий голод у державному секторі безпосередньо впливає не тільки на повноту та якість оприлюдненої інформації, а й на саме розуміння важливості обов'язку здійснювати оприлюднення інформації.

Все частіше постає питання безбар'єрності в інформаційному просторі, адже, виходячи з положень статті 34 Конституції України, право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію має кожен.

Багато офіційних інформаційних ресурсів суб'єктів владних повноважень не адаптовані для людей із порушенням зору або слуху, не оптимізовані для мобільних пристроїв, не містять текстових описів до зображень та, в цілому, не відповідають вимогам ДСТУ EN 301 549:2022 «Інформаційні технології. Вимоги щодо доступності продуктів та послуг ІКТ».

Важливим моментом у 2025 році стало прийняття постанови Кабінету Міністрів України від 10.09.2025 № 1151 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 р. № 835 і від 30 листопада 2016 р. № 867», якою розширено перелік наборів даних та упорядковано розпорядників інформації, на яких покладено обов'язок оприлюднювати набори даних. Такі зміни у сфері відкритих даних безумовно вплинуть на прозорість

державного управління та створення інноваційних цифрових продуктів на основі оприлюднених наборів даних, адже більше структурованої інформації означає появу нових аналітичних сервісів, мобільних застосунків та інструментів для інвесторів.

Також обмеження доступу до інформації в 2025 році, зумовлені захистом інтересів національної безпеки, торкнулися не лише її оприлюднення, а й надання за запитами на інформацію.

Системність неналежного здійснення обмеження доступу до інформації, яка прослідковувалася з початку повномасштабного вторгнення, продовжилась і в 2025 році та виразилась у неналежному застосуванні розпорядниками інформації «трискладового тесту» під час розгляду запитів громадян, з'ясування мети громадян у отриманні публічної інформації, встановлення вимог до запитів, які не передбачені Законом України «Про доступ до публічної інформації», та неправомірних відмовах в наданні інформації, приклади яких наведено нижче.

(а) Необґрунтоване віднесення інформації до інформації з обмеженим доступом

Відповідно до положень Закону України «Про доступ до публічної інформації» публічна інформація є відкритою, крім випадків, встановлених законом. Така «презумпція відкритості» означає, що обмеження доступу до інформації – це виняток, застосування якого покликане з єдиною метою - захистити охоронюваний інтерес.

Незважаючи на те, що порядок здійснення обмеження доступу до публічної інформації, так званий «трискладовий тест», закріплено у частині другій статті 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації», у 2025 році розпорядники інформації систематично не застосовували або неналежно застосовували його, а також здійснювали обмеження доступу до тих категорій інформації, які є відкритими згідно законодавства та обмеженню в доступі не підлягають.

«Трискладовий тест» не є простою формальністю, а є єдиним законодавчо закріпленим засобом перевірки наявності необхідних умов для обмеження доступу до інформації, а, отже, його неналежне застосування під час надання інформації за запитами чи оприлюднення є незаконним та порушує право особи на інформацію.

Розпорядники здійснюють обмеження доступу до інформації з метою захисту національної безпеки та прав інших громадян, але наведені аргументи носять формальний характер, не відповідають вимогам закону, не містять усіх складових «трискладового тесту». Обмеження доступу до інформації часто виходить за межі мети «трискладового тесту», тобто є надмірним і непропорційним, або ж здійснюється з метою охорони інтересів, яких не визначає ані Конституція України, ані Закон України «Про доступ до публічної інформації».

Поширеними випадками є обмеження розпорядниками доступу до тих категорій інформації, які не підлягають обмеженню або ж застосування обмеження до інформації, якщо це прямо заборонено законом. Такі порушення

стосуються обмеження доступу до інформації щодо використання бюджетних коштів, відомостей, зазначених у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, інформації про стан довкілля, інформації щодо діяльності державних чи комунальних підприємств тощо.

Особливої уваги в цьому контексті заслуговують випадки оприлюднення органами місцевого самоврядування на офіційних вебсайтах неповних відеозаписів пленарних засідань чи засідань комісій, видаляючи фрагменти, які, на думку розпорядників, містять інформацію з обмеженим доступом, при цьому жодним чином не застосовуючи «трискладовий тест» та взагалі не аргументуючи необхідність вжиття саме таких заходів з метою захисту охоронюваного інтересу.

Протягом 2025 року Уповноваженим відкривалися провадження, у межах яких до розпорядників направлялися листи та вносилися подання щодо неухильного дотримання вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації» під час здійснення обмеження доступу до публічної інформації з метою поновлення порушеного права на інформацію.

З огляду на проблематику пошуку балансу між відкритістю та захистом інтересів національної безпеки в умовах воєнного стану спільними зусиллями Секретаріату Уповноваженого та Міністерства цифрової трансформації України у 2025 році було розроблено та презентовано навчально-методичний посібник «Рекомендації з питань обмеження доступу до публічної інформації», який містить рекомендації для розпорядників інформації з питань обмеження доступу до інформації та покликаний допомогти сформувати єдиний підхід до виконання відповідних правових норм, а також запобігти безпідставному обмеженню доступу до інформації.

До Уповноваженого звернувся громадянин Ч. щодо порушення Подільською районною в місті Києві державною адміністрацією його права на інформацію, яке полягає у обмеженні доступу до запитуваних документів, що містять інформацію про доступ громадян до однієї з пам'яток місцевого значення у місті Києві та стосуються інформації про стан довкілля. Розпорядником інформації не було враховано, що у відповідності до положень Закону України «Про інформацію» екологічна інформація не може бути віднесена до інформації з обмеженим доступом. Також не було враховано, що відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» обмеженню доступу підлягає інформація, а не документ.

У межах здійснюваного провадження Уповноваженого зазначеною районною державною адміністрацією повторно розглянуто запит на інформацію громадянина Ч. та надано копії запитуваних документів із вилученням інформації з обмеженим доступом з дотриманням вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації» та відображенням у копіях документів екологічної інформації.

(b) Встановлення додаткових вимог до оформлення запитів на інформацію

З часу прийняття Закону України «Про доступ до публічної інформації» минуло 15 років, проте під час здійснення парламентського контролю за дотриманням права на доступ до інформації досі мають випадки відмови у наданні інформації та навіть нездійснення реєстрації запиту на інформацію.

В обґрунтування своїх дій розпорядники інформації вимагають від запитувачів підписання запиту кваліфікованим електронним підписом або надання відсканованого файлу у форматі .pdf з відображенням підпису запитувача, зазначення авторства запиту, місця проживання запитувача, написання адресату розпорядника тощо.

Загальні вимоги до оформлення запиту на інформацію визначені частиною п'ятою статті 19 Закону України «Про доступ до публічної інформації», відповідно до якої запит на інформацію має містити: 1) ім'я (найменування) запитувача, поштову адресу або адресу електронної пошти, а також номер засобу зв'язку, якщо такий є; 2) загальний опис інформації або вид, назву, реквізити чи зміст документа, щодо якого зроблено запит, якщо запитувачу це відомо; 3) підпис і дату за умови подання запиту в письмовій формі.

Вказані вимоги до оформлення запиту на інформацію мінімальні, визначають сутність запитуваної інформації – публічний характер, доступний необмеженому колу осіб, мають для розпорядника інформації інформативний характер й не впливають на виконання ним вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації».

До Уповноваженого звернувся громадянин П. щодо порушення НАЗК його права на інформацію. Запит на інформацію запитувач подав через уніфіковану платформу для надсилання електронних запитів на вебсайті «Доступ до правди». У відповідь, яка розміщена у відкритому доступі, громадянина П. поінформовано, що запит на інформацію не буде зареєстровано, у зв'язку з відсутністю супровідного листа за його підписом.

За результатами вжитих заходів реагування НАЗК забезпечено реєстрацію вказаного запиту громадянина П., розглянуто його та надано відповідь у відповідності до положень Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Згідно з пунктом 3 частини першої статті 3 Закону України «Про доступ до публічної інформації» однією з гарантій забезпечення права на доступ до публічної інформації є максимальне спрощення процедури подання запиту та отримання інформації. Одним із елементів гарантії такого спрощення є те, що розпорядник інформації не може вживати заходів щодо встановлення будь-яких додаткових вимог до запиту, аніж ті, які визначено у статті 19 Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Для цілей всебічного та повного забезпечення права на інформацію Уповноважений рекомендує розпорядникам публічної інформації утримуватися

від створення штучних перешкод у отриманні інформації, встановлення будь-яких вимог до запиту, які не є необхідними для його опрацювання. З огляду на це варто врахувати позицію, висловлену в пункті 9.6 постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України від 29.09.2016 № 10 «Про практику застосування адміністративними судами законодавства про доступ до публічної інформації», згідно якого обов'язок розпорядника надати інформацію (документи) на запит не змінюється залежно від особи запитувача та зазначення у запиті його імені, якщо підстави для обмеження доступу до такої інформації відсутні.

Отже, при вирішенні питання чи надавати інформацію у відповідь на запит чи ні, будь-який розпорядник інформації повинен акцентувати увагу на тому, що така інформація є відкритою та її розголошення не завдасть істотної шкоди інтересам національної безпеки.

У січні 2025 року до Уповноваженого надійшло звернення громадянина К. щодо ненадання Українським державним університетом імені Михайла Драгоманова (далі – Університет) копії певного документа у зв'язку з тим, що його запит на інформацію, поданий на електронну пошту, не був підписаний кваліфікованим електронним підписом.

У межах здійснюваного провадження Уповноваженого Університетом повторно розглянуто запит на інформацію громадянина К. відповідно до вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації» та надано копію запитуваного документа.

(с) Неоприлюднення інформації

Питання неоприлюднення інформації є надзвичайно актуальним у сучасному демократичному суспільстві. Відкритість і прозорість діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування є важливою умовою довіри громадян до влади. Законодавство України передбачає обов'язок таких органів оприлюднювати публічну інформацію у встановлених формах і строках. Проте на практиці нерідко виникають випадки неоприлюднення або несвоєчасного оприлюднення інформації. Це може обмежувати право громадян на доступ до публічної інформації.

Однією з поширених проблем є неповне розміщення інформації на офіційних вебсайтах органів державної влади: відсутні актуальні рішення, проекти нормативно-правових актів або фінансова інформація. Аналогічна ситуація спостерігається і в діяльності органів місцевого самоврядування. У результаті чого громадяни не мають можливості вчасно ознайомитися з важливою інформацією.

Протягом 2025 року Секретаріатом Уповноваженого здійснено **383** безвиїзні перевірки/моніторингові візити з питань дотримання прав людини і громадянина на інформацію, зокрема на предмет оприлюднення інформації розпорядниками на виконання вимог статті 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Типовими порушеннями, виявленими під час здійснених безвиїзних перевірок, є такі: не оприлюднено порядок складання, подання запиту на інформацію, оскарження рішень розпорядників інформації, дій чи бездіяльності; звіти, зокрема щодо задоволення запитів на інформацію; інформацію про структуру, принципи формування та розмір оплати праці, винагороди, додаткового блага керівника, заступника керівника; оприлюднена неактуальна інформація про діяльність суб'єктів владних повноважень.

За результатами проведених перевірок та отриманої інформації від суб'єктів перевірок убачається, що розпорядниками інформації загалом забезпечується оприлюднення визначеної законом інформації, проте стан такого оприлюднення потребує постійного контролю та покращення.

Спільно з експертами проєкту «Права людини для України, фаза II», який виконується Програмою розвитку ООН (UNDP) в Україні, вже традиційно було проведено всеукраїнський моніторинг забезпечення інформаційних прав. Вказаний моніторинг охопив **200** розпорядників публічної інформації (**25** обласних військових адміністрацій та Київську міську військову адміністрацію, **102** районні військові адміністрації та **73** міські ради) та включав перевірку оприлюднення публічної інформації на офіційних вебсайтах, можливості скористатися правом подати усні й письмові запити та звернення до об'єктів моніторингу, а також оцінювання обґрунтованості, повноти та якості відповідей на запити і звернення.

За результатами проведення моніторингу складено «Звіт про моніторинг стану забезпечення інформаційних прав в умовах воєнного стану 2025 року», який містить рейтинг розпорядників інформації, висновки та рекомендації суб'єктам владних повноважень щодо належного забезпечення інформаційних прав громадян.

Належне забезпечення оприлюднення визначеної законом інформації сприятиме підвищенню прозорості діяльності органів влади, покращенню громадського контролю та ефективності комунікації між владою і громадянами.

Питання оприлюднення інформації тісно пов'язане з публічною інформацією у формі відкритих даних - публічної інформації у форматі, придатному для автоматизованої обробки, тобто без втручання людини.

Перелік наборів, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних, поповнився новими наборами ключових органів у сфері правосуддя: Конституційного Суду України, Дорадчої групи експертів, Державної судової адміністрації, Вищої ради правосуддя, Етичної ради, Вищої кваліфікаційної комісії суддів, Ради суддів, Національної асоціації адвокатів та Кваліфікаційної дисциплінарної комісії прокурорів.

Перепоною для належного оприлюднення наборів даних є, зокрема, вузький перелік рекомендацій Міністерства цифрової трансформації України на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних, з обов'язковим урахуванням яких здійснюється завантаження наборів даних.

Також залишається невирішеним питання затвердження Міністерством цифрової трансформації України методичних рекомендацій щодо проведення інформаційного аудиту, що дало б змогу розпорядникам інформації оцінити стан

та якість оприлюднених наборів даних і визначити набори даних, які потребують оприлюднення. Отже, у 2025 році поставлено нові виклики для розпорядників публічної інформації, пов'язані з прозорістю та доступністю інформації про їх діяльність.

З метою належного забезпечення права на інформацію шляхом оприлюднення суб'єктами владних повноважень інформації на офіційних вебсайтах Уповноваженим та Міністерством культури та стратегічних комунікацій України за підтримки проєкту «Права людини для України, фаза II», який виконується Програмою розвитку ООН (UNDP) в Україні, було розроблено Методичні рекомендації щодо наповнення офіційних вебсайтів органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування⁴¹, які містять рекомендації щодо упорядкування структури розділів та основних підрозділів офіційних вебсайтів, забезпечення навігаційної доступності та інклюзивності публічної інформації на вебсайтах тощо.

Під час заходу, тематикою якого було обговорення оприлюднення розпорядниками інформації наборів даних у 2025 році, експертно-аналітичним центром презентовано оновлення дашборду щодо виконання вимог постанови Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 р. № 835 «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних».

За результатами опрацювання дашборду Секретаріатом Уповноваженого вживалися заходи з метою належного оприлюднення розпорядниками публічної інформації у формі відкритих даних. За результатами вжитих заходів Рахунковою палатою було оприлюднено набір даних, який містить інформацію про звіти Рахункової палати за результатами здійснення заходу державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту).

(d) Неправомірна відмова в наданні інформації

Неправомірна відмова у задоволенні запиту на інформацію є одним із найпоширеніших порушень права на доступ до публічної інформації. Закон України «Про доступ до публічної інформації» чітко визначає вичерпний перелік підстав, за наявності яких розпорядник інформації може відмовити у наданні інформації. Будь-яка відмова, що не відповідає цим підставам, вважається незаконною. Крім того, слід звернути особливу увагу розпорядників публічної інформації, що відповідно до частини другої статті 22 Закону України «Про доступ до публічної інформації» неправомірною відмовою є відповідь не по суті запиту. Наприклад, не є належною відповіддю на запит надання роз'яснень замість копії документу, який просив запитувач, або надання витягу з документу замість його копії, якщо прохання запитувача полягало саме в наданні копії.

⁴¹

До Уповноваженого звернувся громадянин К. щодо порушення Міністерством юстиції України (далі – Мін'юст) його права на інформацію. Запитувач направив до Мін'юсту запит на інформацію з проханням надати копію певного документу, проте у відповідь отримав роз'яснення щодо застосування законодавства про державну службу.

За результатами вжитих заходів реагування Мін'юстом повторно розглянуто запит на інформацію громадянина К. та надано обґрунтовану відмову у відповідності до частини першої статті 22 Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Також у 2025 році мали місце випадки надання розпорядниками неправомірної відмови з мотивів того, що запитувач не обґрунтував причину подання запиту. Закон України «Про доступ до публічної інформації» не зобов'язує запитувача пояснювати мету отримання публічної інформації.

До Київського фахового коледжу архітектури, будівництва та управління (далі – Коледж) звернувся громадянин Р. із запитом щодо кількості здобувачів освіти, кількості ліжко-місць у гуртожитку Коледжу, сум витрат на ремонтні роботи тощо. Однак запитувану інформацію йому не було надано, як і не було повідомлено про відмову у задоволенні запиту. У письмовій відповіді Коледжу обґрунтовано ненадання інформації тим, що запитувачем не вказано мети отримання запитуваної інформації, способу її поширення та кола осіб, яким цю інформацію планується поширити.

Уповноваженим було відкрито провадження, та у результаті вжитих заходів громадянину Р. було надано запитувану інформацію.

Залишається поширеною практика неправомірних відмов у доступі до інформації з посиланням на те, що запитуваний документ містить персональні дані фізичних осіб. Такі порушення допускаються у випадках, коли обмеження доступу прямо заборонено законом, або якщо запитувана інформація стосується особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, посадових або службових повноважень.

До Уповноваженого звернувся громадянин С. щодо порушення Державною службою України з питань праці (далі – Держпраці) його права на інформацію. У відповідь на його запит щодо надання копій певних документів, пов'язаних з призначенням працівника Держпраці на посаду державної служби, запитувача поінформовано, що для вирішення питання задоволення його запиту у відповідності до Закону України «Про захист персональних даних» очікується згода такого працівника.

Через півроку громадянин С. повторно відправив запит на інформацію, щодо порушеного питання, але Держпраці відмовила у наданні інформації з

посиланням на ненадання згоди суб'єкта, відносно якого запитуються документи.

За результатами вжитих заходів реагування Держпраці надала громадянину С. запитувані документи.

3. Право на звернення

Відповідно до статей 55 та 101 Конституції України Уповноважений здійснює парламентський контроль за дотриманням конституційних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на звернення та отримання обґрунтованої відповіді.

Статтею 40 Конституції України гарантовано право кожного направляти індивідуальні чи колективні звернення або особисто звертатися до органів публічної влади, які зобов'язані розглянути звернення та надати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк. Це право належить до переліку фундаментальних демократичних гарантій, що забезпечують взаємодію громадян із державою, участь у публічному управлінні та контроль за діяльністю суб'єктів владних повноважень.

Водночас практика розгляду звернень у період дії воєнного стану свідчить про наявність системних проблем у діяльності окремих органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій.

За підсумками 2025 року до Уповноваженого надійшло **9 785** повідомлень від фізичних та юридичних осіб щодо недотримання суб'єктами владних повноважень конституційного права людини і громадянина на направлення звернення та отримання відповіді, зокрема:

- право на звернення - **2 533**;
- право на подання звернення - **382**;
- право на особистий прийом - **560**;
- право на своєчасний розгляд звернення - **1 002**;
- право на належний розгляд звернення - **1 777**;
- право на отримання письмової відповіді - **2 942**;
- право на дотримання вимог щодо пересилання звернень за належністю - **218**;
- право на подання петиції - **30**;
- право на належний та своєчасний розгляд заяв та звернень громадян в органах та підрозділах Національної поліції України - **341**.

Посилаючись на обмеження, зумовлені воєнним станом, суб'єкти розгляду звернень допускають випадки формального підходу до їх опрацювання, необґрунтованого обмеження права на особистий прийом громадян, порушення строків розгляду звернень, залишення їх без відповіді, а також створення перешкод у реалізації права на подання електронних петицій.

Такі порушення негативно впливають на функціонування системи публічного управління та на рівень довіри громадян до органів влади.

Окремої уваги потребує питання оновлення законодавчого регулювання у сфері звернень громадян. Закон України «Про звернення громадян», ухвалений у 1996 році, значною мірою не враховує сучасні стандарти адміністративних процедур, цифровізації публічних послуг та принципи належного врядування. Прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру» зумовило необхідність гармонізації механізмів розгляду звернень громадян із новими підходами до взаємодії між особою та публічною адміністрацією.

З метою усунення правових колізій та удосконалення правового регулювання у березні 2024 року до Верховної Ради України було внесено проєкт Закону України «Про звернення» від 13.03.2024 (реєстр. № 11082), який у квітні 2024 року прийнято за основу з доопрацюванням до другого читання. Посадовими особами Секретаріату Уповноваженого взято участь в обговоренні зазначеного законопроєкту та надані зауваження і пропозиції, спрямовані на посилення гарантій реалізації права на звернення.

Упродовж 2025 року робота над законопроєктом «Про звернення» була продовжена, що зумовлено його ключовим значенням для забезпечення ефективної реалізації конституційного права громадян на звернення.

За результатами аналізу звернень громадян до Уповноваженого у 2025 році встановлено ускладнення повноцінного виконання суб'єктами розгляду звернень своїх обов'язків, передбачених Законом України «Про звернення громадян», зокрема органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями.

У цих умовах особливого значення набуває парламентський контроль, який здійснює Уповноважений. Реагування Уповноваженого спрямоване не лише на поновлення порушених прав конкретних заявників, а й на усунення причин та умов, що призводять до системних порушень права на звернення, удосконалення практики розгляду звернень та забезпечення належного виконання органами влади своїх обов'язків перед громадянами.

(а) Обмеження реалізації права на звернення громадян

Обмеження реалізації права на звернення громадян є неприпустимим, оскільки це право є однією з основних гарантій участі людини в управлінні державними справами та захисту її законних інтересів. Будь-які перешкоди у поданні чи розгляді звернень суперечать Конституції України, порушують принцип доступності влади та підривають довіру громадян до державних інституцій.

До Уповноваженого звернувся громадянин К. зі скаргою на ненадання відповіді редакцією онлайн-медіа на його письмове звернення, подане у порядку Закону України «Про звернення громадян». Громадянин зазначав, що надіслане ним звернення було розглянуто формально, а отримане повідомлення на електронну пошту не містило вирішення порушених питань і не відповідало вимогам законодавства щодо розгляду звернень громадян. З метою перевірки

викладених у зверненні доводів та забезпечення реалізації громадянином права на звернення Уповноваженим було направлено відповідний запит до суб'єкта розгляду звернення з вимогою надати інформацію про результати його розгляду та копії відповідей, наданих громадянину.

За результатами реагування Уповноваженого суб'єктом розгляду звернення поінформовано про повторний розгляд звернення громадянина уповноваженими посадовими особами та надання письмової відповіді у встановленому законом порядку із викладенням позиції по суті порушених у зверненні питань та дотриманням вимог Закону України «Про звернення громадян».

Отже, втручання Уповноваженого сприяло поновленню порушеного права громадянина на звернення та отримання відповіді, а також необхідності неухильного дотримання законодавчих вимог суб'єктом розгляду звернень щодо форми, змісту та порядку розгляду звернень громадян.

(b) Обмеження права громадян на особистий прийом

Питанню проведення особистого прийому громадян присвячена стаття 22 Закону України «Про звернення громадян», приписи якої покладають на керівників та посадових осіб органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, об'єднань громадян обов'язок щодо проведення особистого прийому громадян, який повинен здійснюватися регулярно, у встановлені дні та години, у зручний для громадян час, за місцем їх роботи і проживання.

До Уповноваженого надходять численні звернення громадян щодо непроведення особистого прийому Національною поліцією України та її територіальними органами у зв'язку з введенням воєнного стану. З такими зверненнями звернулися до Уповноваженого громадяни Л., С., Б та інші.

З метою усунення виявлених порушень Уповноваженим було направлено відповідний лист реагування до Національної поліції України. За результатами вжитих заходів Національною поліцією України поінформовано, що керівникам органів (підрозділів) поліції доручено оновити графіки особистого прийому громадян, забезпечити їх оприлюднення, визначити відповідальних посадових осіб, розглянути можливість проведення особистого прийому в онлайн-форматі та забезпечити роботу приймалень громадян з урахуванням безпекових заходів.

Водночас встановлено випадки обмеження права на особистий прийом з боку суб'єктів господарювання державного сектору.

На офіційному вебсайті акціонерного товариства «Укрпошта» було розміщено інформацію про тимчасове припинення особистого прийому громадян у зв'язку з воєнним станом.

За результатами системного аналізу та на підставі статті 15 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» генеральному директору Товариства було направлено подання Уповноваженого. У відповідь Товариство повідомило про вжиття заходів щодо забезпечення можливості проведення особистого прийому громадян, зокрема про оновлення у першому кварталі 2026 року правил особистого прийому з урахуванням рекомендацій Уповноваженого, безпекової ситуації та інших об'єктивних факторів.

(с) Порушення строків розгляду звернень та залишення їх без розгляду

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані розглядати звернення громадян у строки, чітко визначені законодавством, оскільки дотримання цих термінів є складовою права людини на ефективний захист. Несвоєчасний розгляд звернень або безпідставне затягування їх вирішення порушує конституційне право громадян на направлення звернення та отримання на нього відповіді.

До Уповноваженого систематично надходять звернення громадян щодо порушення Пенсійним фондом України та його територіальними органами строків розгляду звернень або залишення їх без розгляду. З такими зверненнями звернулися громадяни Г., К., М. та інші.

Громадяни повідомляють про випадки, коли звернення щодо призначення, перерахунку чи виплати пенсій, зарахування страхового стажу або надання роз'яснень з пенсійних питань залишаються без відповіді або розглядаються з істотним порушенням строків, визначених Законом України «Про звернення громадян».

Такі дії (бездіяльність) суперечать вимогам Конституції України та Закону України «Про звернення громадян».

За результатами реагування Уповноваженого, зокрема направлення запитів та вимог щодо надання пояснень, Пенсійний фонд України та його територіальні органи, як правило, надають відповіді по суті порушених питань, а в окремих випадках приймають рішення, спрямовані на поновлення порушених прав заявників.

Водночас системний характер таких звернень свідчить про наявність проблем у роботі Пенсійного фонду України та його територіальних органів.

(d) Порушення права на подання та розгляд електронних петицій

Електронні петиції є важливою формою безпосередньої участі громадян у публічному управлінні. Ігнорування або формальний розгляд таких петицій звужує зміст конституційних прав, суперечить принципам відкритості та підзвітності влади й обмежує можливості громадян впливати на прийняття рішень.

До Уповноваженого звернувся громадянин П. щодо порушення його конституційного права на участь в управлінні місцевими справами шляхом подання електронних петицій. За його словами, створені ним електронні петиції на офіційному вебсайті Південноукраїнської міської ради були відхилені, про що він отримав письмові відмови.

За результатами реагування Уповноваженого міською радою повідомлено, що відхилення петицій було зумовлено відсутністю належного технічного забезпечення, зокрема модуля верифікації користувачів. З метою усунення виявлених недоліків органом місцевого самоврядування здійснюються заходи щодо інтеграції кваліфікованого електронного підпису, підключення до Єдиного державного вебпорталу електронних послуг та використання сервісу «Дія.Підпис» («Дія ID»).

Також повідомлено, що подані заявником електронні петиції будуть оприлюднені після усунення технічних недоліків за умови їх відповідності вимогам законодавства. Отже, реагування Уповноваженого сприяло з'ясуванню причин обмеження права на подання електронних петицій і поновленню порушених прав громадянина.

4. Просвітницькі заходи щодо реалізації та захисту права громадян на звернення і доступу до публічної інформації

Для підвищення обізнаності посадових осіб щодо реалізації та захисту права громадян на звернення і доступу до публічної інформації упродовж звітного періоду працівниками Секретаріату Уповноваженого на центральному та регіональному рівні проведено **653** навчальних та правопросвітницьких заходів (тренінги, кругли столи, конференції, лекції, семінари тощо) для **24 502** представників державних органів та органів місцевого самоврядування, зокрема для Державної аудиторської служби України, Національної поліції України, Центральної виборчої комісії, Бюро економічної безпеки України, Пенсійного фонду України, Національної школи суддів України, Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, Всеукраїнської асоціації органів місцевого самоврядування «Асоціація об'єднаних територіальних громад», Рівненського регіонального відділення Асоціації Міст України, Департаменту патрульної поліції, Житомирської обласної прокуратури, Київського міського центру комплектування та соціальної підтримки, органів влади та органів місцевого самоврядування Волинської області та інших областей.

Проведення зазначених заходів сприяло підвищенню рівня обізнаності посадових осіб щодо вимог законодавства у сфері додержання права на звернення громадян, доступу до публічної інформації, формуванню єдиної правозастосовної практики та удосконалення навичок опрацювання звернень громадян.

5. Проведення перевірок дотримання прав людини і громадянина на звернення та інформацію

У межах здійснення парламентського контролю за дотриманням права на звернення у 2025 році проведено **383** безвиїзні перевірки/моніторингові візити з питань дотримання прав людини і громадянина на звернення та інформацію. На центральному рівні ці перевірки охопили **37** суб'єктів владних повноважень, серед яких, Державна прикордонна служба України, Національне агентство з акредитації України, Державна служба України з безпеки на транспорті, Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Головне управління Держпродспоживслужби в м. Києві, **10** районних у місті Києві державних адміністрацій, **15** територіальних органів міністерств та відомств Київської області, **7** районних державних адміністрацій Київської області. Крім того, було проведено **1** виїзний моніторинговий візит до комунального некомерційного підприємства «Обласна клінічна дитяча лікарня» Кіровоградської обласної ради. На регіональному рівні проведено безвиїзні перевірки у **345** органах місцевого самоврядування та місцевих органах виконавчої влади. Всі перевірки здійснювалися шляхом аналізу інформації, розміщеної на офіційних вебсайтах відповідних органів, здійснення телефонних дзвінків з метою з'ясування інформації щодо організації роботи зі зверненнями громадян і забезпечення реалізації права на особистий прийом.

За результатами проведених безвиїзних перевірок встановлено типові порушення законодавства у сфері звернень громадян, зокрема:

- відсутність затверджених та оприлюднених графіків особистого прийому громадян керівництвом об'єкта перевірки;
- неоприлюднення або неповне оприлюднення на офіційних вебсайтах нормативно-правових актів і внутрішніх документів, що регламентують порядок подання та розгляду звернень громадян;
- відсутність інформації про порядок роботи телефонів гарячих ліній або їх фактична відсутність;
- нестворення умов для подання усних звернень громадян, зокрема через відсутність контактних телефонів гарячих ліній;
- неналежне інформування громадян про способи звернення до органу, відповідальних посадових осіб та строки розгляду звернень.

За результатами перевірок до об'єктів перевірки направлено відповідні звіти з вимогами щодо усунення виявлених недоліків та забезпечення належної реалізації права громадян на звернення.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Міністерству цифрової трансформації України:

розробити та затвердити методичні рекомендації щодо проведення інформаційного аудиту;

розробити та оприлюднити на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних рекомендації для завантаження наборів даних, визначених у переліку наборів даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних.

Міністерству оборони України:

у межах компетенції вжити освітніх та організаційних заходів у сфері кібербезпеки та кібероборони для запобігання несанкціонованому доступу до персональних даних.

Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України:

посилити контроль за станом кіберзахисту державних інформаційних ресурсів, інформації з обмеженим доступом та об'єктів критичної інформаційної інфраструктури.

Національній поліції України:

розробити та опублікувати рекомендації щодо запобігання шахрайству і безпечної поведінки в інтернеті, зокрема роз'яснити механізми фіксації та повідомлення про протиправні факти й алгоритм першочергових дій потерпілих.

Національному банку України:

забезпечити проведення просвітницької діяльності та надання рекомендацій для громадян щодо платіжної безпеки, кібергігієни та прав споживачів фінансових послуг для запобігання шахрайству.

9. РІВНІ ПРАВА

Кількість звернень	1 756
Кількість проваджень	99
Кількість поновлених прав (індивідуальні та колективні)	157
Кількість опрацьованих проєктів нормативно- правових актів	190
Кількість моніторингів (виїзних та безвиїзних)	174
Кількість напрацьованих рекомендацій за результатами моніторингів	684
Кількість складених протоколів	1

1. Протидія дискримінації

1.1. Загальні тенденції та виклики щодо дотримання принципу рівності та недискримінації

Забезпечення рівності та недискримінації є одним із ключових конституційних принципів і невід’ємною складовою системи захисту прав людини в Україні. Уповноважений відповідно до законодавства здійснює парламентський контроль за додержанням принципу рівності, вживає заходів щодо запобігання і протидії дискримінації, а також виконує функцію національного органу з питань рівності (Equality Body).

Мандат Уповноваженого в цілому відповідає європейським стандартам щодо діяльності органів з питань рівності, які передбачають інституційну незалежність, достатній обсяг повноважень, доступність для постраждалих осіб, а також спроможність здійснювати як індивідуальний захист, так і системний вплив на державну політику. Разом із тим зміцнення інституційної спроможності Уповноваженого як органу з питань рівності, належне ресурсне забезпечення для реалізації повноважень, гарантування незалежності – це важлива складова виконання Україною зобов’язань у сфері європейської інтеграції, зокрема в контексті імплементації Директиви Ради (ЄС) 2024/1499 та Директиви (ЄС) 2024/1500 Європейського Парламенту та Ради, що відображено у Дорожній карті з питань верховенства права, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475-р (далі – розпорядження від 14.05.2025 № 475-р).

Як національний орган з питань рівності, Уповноважений зосереджує увагу, серед іншого, на узгодженні національного антидискримінаційного законодавства та практик з *acquis* ЄС, Директивами ЄС щодо рівності та стандартами FRA (Агентство ЄС з основоположних прав), Ради Європи, зокрема, рекомендаціями ECRI (Європейська комісія проти расизму та нетерпимості).

У межах виконання Дорожньої карти з питань верховенства права Уповноважений бере участь у підготовці змін до законодавства, зокрема щодо:

- розширення переліку захищених від дискримінації ознак (зокрема включення ознак сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності), врегулювання питання щодо захисту від дискримінації за асоціацією, множинної дискримінації;
- запровадження у законодавстві поняття та визначення «мови ворожнечі», врегулювання механізму реагування на такі випадки;
- запровадження адміністративної відповідальності за дискримінацію, не пов'язану з насильством.

Крім того, Уповноважений визначений виконавцем окремих заходів Дорожньої карти з питань верховенства права у сфері запобігання та протидії дискримінації, а саме щодо:

- проведення інформаційних кампаній серед населення з метою підвищення обізнаності щодо форм та проявів дискримінації, прав постраждалих осіб та засобів правового захисту;
- розробки рекомендацій органам влади щодо збору, фіксації та обміну дезагрегованими даними про випадки дискримінації;
- удосконалення обліку звернень громадян щодо дискримінації.

У липні 2025 року проєкт Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації» (реєстр. № 5488 від 13.05.2021), внесений на розгляд Кабінетом Міністрів України, був знятий з розгляду у зв'язку з відставкою Уряду України.

Натомість у Верховній Раді України за ініціативи групи народних депутатів України зареєстровано проєкт Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації» (реєстр. № 13597 від 04.08.2025), спрямований на посилення правового захисту постраждалих від дискримінації осіб, запровадження ефективних механізмів реагування на випадки дискримінації та правопорушень з мотивів нетерпимості з метою наближення національного законодавства до стандартів ЄС та Ради Європи у сфері дотримання прав людини.

У 2025 році реалізація принципу недискримінації відбувалася в умовах триваючої збройної агресії РФ проти України та дії правового режиму воєнного стану, що позначається на характері порушень прав людини та посилює ризики дискримінації.

Упродовж року до Уповноваженого надійшло **2 535** повідомлень щодо випадків дискримінації за різними ознаками, зокрема: за ознакою релігійних переконань – 1 803; інвалідності – 203; місця реєстрації чи проживання – 66; стану здоров'я – 65; етнічного (національного) походження – 53; мови – 46; статі – 33 та за іншими ознаками.

Також отримано 155 повідомлень щодо обмеження права на доступне середовище (доступність об'єктів, послуг, транспорту, інформації та зв'язку

тощо), 78 – щодо насильства за ознакою статі, 21 – щодо свободи від розповсюдження мови ворожнечі.

Аналіз звернень до Уповноваженого, результатів моніторингу, а також узагальнення інформації органів державної влади і громадянського суспільства свідчать про збереження системних проблем у сфері протидії дискримінації: нерівний доступ до послуг, прояви мови ворожнечі, вчинення злочинів із мотивів нетерпимості, дискримінаційні практики щодо осіб і груп, які характеризуються різними ознаками вразливості, незабезпечення безбар'єрності середовища, а також порушення принципів рівності прав та можливостей жінок і чоловіків.

1.2. Протидія мові ворожнечі та злочинам, мотивованим нетерпимістю

Протидія мові ворожнечі та злочинам, вчиненим із мотивів нетерпимості, залишається серед ключових напрямів забезпечення принципу рівності й недискримінації в Україні та у 2025 році зберігала свою актуальність. Такі прояви становлять підвищену суспільну небезпеку, оскільки посягають не лише на права конкретних осіб або груп осіб, а й на засади демократичного суспільства, повагу до людської гідності та соціальну згуртованість.

Ключові проблеми, виявлені у попередні роки, у 2025 році залишилися невирішеними. Вони включають відсутність комплексного підходу до визначення та протидії мові ворожнечі, недосконалість кримінально-правових механізмів реагування на злочини, вчинені з мотивів ненависті, а також недостатній рівень міжінституційної координації.

У межах свого мандату Уповноважений здійснював моніторинг ЗМІ щодо проявів мови ворожнечі та злочинів, мотивованих нетерпимістю, реагував на звернення осіб, права яких були порушені, а також взаємодіяв із правоохоронними органами та іншими органами державної влади, послідовно наголошуючи на необхідності належного врахування мотиву нетерпимості, дотримання стандартів, сформульованих у практиці Європейського суду з прав людини, та забезпечення ефективного захисту прав потерпілих.

За реагуванням Уповноваженого на виявлене під час моніторингу медіа повідомлення про поширення у мережі ТікТок контенту, який містить агресивні антисемітські заяви та заклики до насильства, Головне управління Національної поліції в Черкаській області розпочало досудове розслідування у кримінальному провадженні за ознаками вчинення кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 161 (Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками) КК України та долучило матеріали звернення Уповноваженого до кримінального провадження.

Поширеною проблемою є дискримінація за етнічною ознакою, зокрема, у медіаконтенті через відтворення негативних стереотипів, приниження честі та

гідності, демонстрацію упередженого чи викривленого образу певних національних меншин (спільнот).

У грудні 2025 року до Уповноваженого надійшло звернення Міжнародної благодійної організації «Ромський жіночий фонд “Чіріклі”» щодо використання у трейлері фільму «Ну мам» українського виробництва дискримінаційного формулювання, що принижує гідність представників ромської спільноти.

Уповноважений звернувся до Мінкульту, Національної ради з питань телебачення і радіомовлення (далі – Національна рада), Держспродрасживслужби та Державного агентства України з питань кіно для з'ясування обставин та порядку погодження промо-матеріалів.

За результатами реагування Уповноваженого компанією-виробником фільму було здійснено перемонтаж промо-матеріалів та виключено сцену дискримінаційного характеру з фільму.

Після набрання чинності Законом України «Про медіа» Національна рада у зв'язку з порушенням суб'єктами у сфері медіа пунктів 2 і 3 частини першої статті 36 цього Закону ухвалила 4 рішення (1 – у 2024 році, 3 – у 2025) та застосувала заходи у вигляді 2 приписів та 2 штрафів.

Викликом залишається реагування на поширення мови ворожнечі в онлайн-середовищі, зокрема на платформах спільного доступу, які не охоплені поняттям «медіа». Механізми взаємодії національних органів з міжнародними цифровими платформами залишаються обмеженими, що ускладнює оперативне припинення поширення контенту, який має ознаки мови ворожнечі, навіть у випадках, коли національне законодавство прямо забороняє його розповсюдження.

Злочини, вчинені з мотивів нетерпимості, як і раніше, становлять окрему проблему для системи кримінальної юстиції. Зберігається тенденція до ігнорування мотиву нетерпимості під час кваліфікації кримінальних правопорушень, у результаті чого такі діяння нерідко розслідуються без урахування їхнього дискримінаційного характеру.

За інформацією Офісу Генерального прокурора, у 2025 році за фактами порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками (стаття 161 КК України) розпочато **136** кримінальних проваджень. З обвинувальним актом у звітному періоді до суду направлено 63 провадження з урахуванням проваджень, розпочатих у попередніх роках.

За фактом ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію (стаття 300 КК України) у 2025 році розпочато 15 кримінальних проваджень, з обвинувальним актом до суду направлено 2 провадження.

Позитивним кроком стало внесення змін до Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення, затвердженого

наказом Генерального прокурора від 30.06.2020 № 298 (у редакції наказу від 17.08.2023 № 231 зі змінами), відповідно до яких облік інформації про кримінальні правопорушення здійснюватиметься з урахуванням їх дискримінаційного мотиву за різними ознаками, а правопорушення, пов'язані з дискримінацією, позначатимуться як окрема категорія.

Однак пов'язаною проблемою залишається обмежений доступ потерпілих від злочинів, вчинених з мотивів нетерпимості, до правничої допомоги, оскільки не всі категорії осіб включені до переліку отримувачів безоплатної вторинної правничої допомоги, визначеного Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» щодо розширення переліку осіб, які мають право на безоплатну вторинну правничу допомогу» від 05.12.2024 № 4133-IX, а відтермінування набрання ним чинності (через один рік після припинення або скасування воєнного стану) фактично зберігає наявну прогалину у гарантіях захисту таких потерпілих.

Вирішення цих проблем потребує системних змін, спрямованих на вдосконалення законодавства, розвиток правозастосовної практики, підвищення компетентності і спроможності уповноважених органів та подальше наближення національних підходів до стандартів Ради Європи та ЄС.

Саме тому до Дорожньої карти з питань верховенства права, схваленої розпорядженням від 14.05.2025 № 475-р, включено заходи, покликані забезпечити ефективний правовий захист від дискримінації через запровадження нових механізмів у законодавстві, підвищення професійності персоналу відповідальних інституцій та підвищення обізнаності постраждалих про їхні права у відповідності до актів права ЄС; визначення механізмів правового захисту щодо протидії расизму, ксенофобії, мови ворожнечі відповідно до Рамкового рішення Ради ЄС 2008/913/JHA від 28.11.2008 року про боротьбу з деякими формами та проявами расизму і ксенофобії засобами кримінального права.

Зокрема, при Державній службі України з етнополітики та свободи совісті (далі – ДЕСС) створено Робочу групу з координації взаємодії органів державної влади щодо запобігання та протидії дискримінації, у складі якої представлений Секретаріат Уповноваженого. Діяльність робочої групи полягає в розробці відповідних законодавчих змін.

1.3. Захист прав ЛГБТІК+

Люди з числа ЛГБТІК+ надалі залишаються однією з груп, найменш захищених від дискримінації, мови ворожнечі та інших проявів нетерпимості.

Водночас, за даними соціологічного дослідження, здійсненого Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС) на замовлення Правозахисного ЛГБТ Центру «Наш світ», ставлення українського суспільства до ЛГБТ людей поступово покращується.

78,1% опитаних у 2025 році погодилися, що ЛГБТ люди повинні мати ті ж права, що й інші громадяни України (70,4% у 2024 році та 67,3% – у 2023).

В умовах воєнного стану окремі ризики для ЛГБТІК+ людей посилилися. Обмеження окремих прав, необхідні з міркувань національної безпеки, потребували особливо ретельного дотримання принципу пропорційності та недопущення необґрунтованого нерівного ставлення.

Уповноваженим здійснювалося провадження за зверненням трансгендерної жінки щодо порушення її права на рівне ставлення під час перетину державного кордону України. Заявниця повідомляла, що попри наявність документів, які підтверджують юридичне оформлення трансгендерного переходу, їй було відмовлено у перетині кордону, звинувачено у використанні підроблених документів, а поведінка працівників пункту пропуску мала ознаки дискримінації.

Також у межах провадження Уповноваженого було перевірено обставини поширення на офіційному вебсайті ДПСУ інформаційного повідомлення щодо випадку заявниці, зміст якого містив ознаки стигматизації. За реагуванням Уповноваженого Адміністрацією ДПСУ оскаржувану публікацію було відредаговано, а згодом видалено.

Також було встановлено, що за фактом стверджуваного працівниками прикордонної служби використання заявницею підроблених документів було розпочато кримінальне провадження. За результатами досудового розслідування звинувачення було спростовано, підтверджено дійсність усіх наданих заявницею документів та встановлено відсутність у її діях ознак кримінального правопорушення, у зв'язку з чим кримінальне провадження було закрито.

З урахуванням позиції Уповноваженого та наданих ДПСУ роз'яснень щодо правомірності дій заявниці, право на свободу пересування було поновлено і заявниця змогла перетнути державний кордон України.

Наказом Національного агентства України з питань державної служби від 20.08.2025 року № 116-25 до Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування внесено зміни, відповідно до яких державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування зобов'язані у своїй поведінці не допускати поширення, схвалення або участі у мові ворожнечі, а саме будь-якій формі розпалювання, поширення або виправдання ненависті та насильства щодо особи чи групи осіб за певними ознаками, зокрема статі, сексуальної орієнтації, раси, етнічної приналежності, національності, мови, соціального статусу, релігії чи інших переконань.

Злочини, мотивовані нетерпимістю до ЛГБТІК+, включаючи фізичні напади, погрози та інші форми насильства, залишаються серйозною проблемою.

У 2025 році моніторинговою мережею Центру «Наш світ» було задокументовано 37 випадків дій на ґрунті гомофобії та трансфобії з боку приватних осіб або груп. Згідно з класифікацією ОБСЄ 22 випадки

охарактеризовано як злочини ненависті, 14 – як інциденти ненависті, у 5 випадках було зафіксовано прояви мови ворожнечі.

Параюридичним Хабом ГО «АЛЪЯНС.ГЛОБАЛ» у 2025 році через інформаційно-телекомунікаційну систему DataCheck Ukraine зафіксовано 327 звернень від представників спільноти ЧСЧ ⁴²/ЛГБТКІ+ щодо порушення прав.

Найчастіше фіксувалися погрози/залякування/шантаж (110), відмова в наданні медичної допомоги або надання неякісних послуг (51), принизливе ставлення (42), дискримінація у працевлаштуванні/звільнення/мобінг (34) та розголошення особистої інформації (30).

Системною проблемою, що має комплексні негативні правові наслідки, залишається відсутність правового механізму визнання партнерських відносин одностатевих пар.

Окремого вирішення потребує проблема фактичного невизнання Україною одностатевих шлюбів/партнерств, законно укладених громадянами України або між собою, або з іноземними громадянами за законодавством інших держав.

У 2025 році зафіксовано позитивні кроки у судовій практиці щодо цього. 10.06.2025 Деснянський районний суд міста Києва, розглядаючи справу про встановлення факту, що має юридичне значення, визнав наявність фактичних шлюбних відносин між двома чоловіками, які раніше уклали шлюб за кордоном.

Врегулювання вказаного питання має розглядатися як крок до забезпечення рівності, правової визначеності та наближення українського законодавства до європейських стандартів у сфері прав людини, що не потребує втручання у конституційне регулювання інституту шлюбу, унеможливлене в умовах воєнного стану.

1.4. Безбар'єрність як складова реалізації права на рівність

В умовах воєнного стану питання безбар'єрності та доступності мають особливу актуальність з огляду на зростання чисельності осіб з інвалідністю, осіб з обмеженнями повсякденного функціонування та осіб, які зазнали поранень або тимчасових обмежень мобільності внаслідок бойових дій. Недостатня доступність об'єктів інфраструктури, публічних послуг, інформації та цифрових сервісів ускладнювала реалізацію права на рівність і призводила до фактичного обмеження доступу до прав і свобод для окремих категорій населення.

У 2025 році до Уповноваженого надійшло **268** повідомлень щодо свободи від дискримінації за ознаками інвалідності та стану здоров'я, а також **155** повідомлень щодо забезпечення права на доступне середовище (доступність об'єктів, послуг, транспорту, інформації та зв'язку тощо). У 2024 році кількість таких повідомлень становила 146 та 39 відповідно. У 2023 році було отримано 114 повідомлень щодо свободи від дискримінації за ознаками інвалідності та стану здоров'я, у 2022 – 88. Підвищення кількості повідомлень зумовлене викликами для держави, пов'язаними зі збройною агресією РФ проти України, динамікою суспільних процесів, рівнем правової обізнаності й доступності

⁴² ЧСЧ – чоловіки, які мають сексуальні стосунки з чоловіками. Відповідно до національного законодавства ЧСЧ визнані окремою ключовою групою щодо профілактики інфікування ВІЛ.

механізмів захисту, а також є індикатором підвищення рівня довіри до інституту Уповноваженого.

Аналіз звернень свідчить, що питання безбар'єрності є актуальним для всіх сфер суспільних відносин.

Реалізація права осіб з інвалідністю брати участь в управлінні державними справами є невід'ємною складовою формування відповідальної державної політики, яка враховує інтереси всіх груп.

За зверненням голови Громадської організації «Захист прав і свобод воїнів-інвалідів» поновлено право організації, яка представляє інтереси осіб з інвалідністю внаслідок Чорнобильської катастрофи, брати участь в управлінні державними справами.

Заявника включено до складу Київських міських комісій, а саме:

- комісії з визначення статусу осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та інших категорій громадян;

- комісії з питань розподілу жилої площі, що надається громадянам, які внаслідок Чорнобильської катастрофи перенесли променеву хворобу будь-якого ступеня або стали інвалідами, дітям-інвалідам, які потребують особливого догляду, сім'ям, що втратили годувальника з числа осіб, віднесених до категорії 1, особам, які самостійно переселилися з територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС.

Крім того, за ініціативою Уповноваженого приведено у відповідність до Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, законів України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо застосування терміна «особа з інвалідністю» та похідних від нього» термінологію у назві Комісії з розподілу жилої площі та у розпорядчих документах.

Не менш важливим напрямом є забезпечення фізичної доступності об'єктів інфраструктури. Реалізація права осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення на повноцінну участь у суспільному житті передбачає створення умов, за яких такі об'єкти є безпечними, доступними та придатними для користування без сторонньої допомоги або з її мінімальним залученням. Недоступність фізичного середовища є системною перешкодою, що обмежує реалізацію прав осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

У межах здійснення провадження Уповноваженого за колективним зверненням людей з інвалідністю щодо захисту прав на доступне середовище, відпочинок та оздоровлення осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення у м. Одеса та сприяння функціонуванню Інклюзивного пляжу «БЕЗМЕЖ» Секретаріатом Уповноваженого проведено узгоджувальні робочі зустрічі з представниками місцевої влади та комунальними підприємствами, здійснено моніторингові візити до цього пляжу. За результатами вжитих заходів забезпечено підготовку та належне функціонування інклюзивного пляжу під час оздоровчого сезону 2025 року.

У 2025 році зафіксовано 36 випадків множинної дискримінації осіб з інвалідністю, зокрема у сфері реалізації державних програм соціальної підтримки. До Уповноваженого надходили звернення щодо неправомірного обмеження доступу осіб з інвалідністю до участі в експериментальному проекті з надання одноразової державної грошової допомоги «Зимова підтримка», зумовленого поєднанням вікових критеріїв, стану здоров'я та особливостей ідентифікації отримувачів.

До Уповноваженого звернувся чоловік з інвалідністю, який через релігійні переконання відмовився від РНОКПП та отримує соціальні виплати через АТ «Укрпошта». У 2024 році заявник не зміг отримати допомогу «Зимова підтримка» через поштове відділення через невідповідність критеріям, зокрема за віком, які були передбачені Порядком реалізації експериментального проекту щодо надання одноразової державної грошової допомоги «Зимова підтримка» у рамках Всеукраїнської економічної платформи «Зроблено в Україні», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2024 № 952. Йому як особі, яка відмовилася від РНОКПП, не було роз'яснено про можливість отримання допомоги через уповноважений банк. На момент звернення до Уповноваженого строки формування списків для виплат сплинули.

У межах реагування було надано пропозиції Мінсоцполітики та Мінекономіки щодо удосконалення механізму реалізації програми з урахуванням принципів рівності та недискримінації. У 2025 році постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання реалізації експериментального проекту щодо надання одноразової державної грошової допомоги «Зимова підтримка 2025» від 13.11.2025 № 1443 вікові обмеження для отримання допомоги через поштові відділення усунуто, а особам, які відмовилися від РНОКПП, забезпечено можливість звертатися безпосередньо до поштових відділень. Заявнику було роз'яснено алгоритм дій і забезпечено його право на отримання «Зимової підтримки 2025».

Захист від дискримінації та забезпечення безперешкодного доступу до послуг у різних сферах суспільних відносин є одним із завдань держави в умовах цифровізації. Адміністративні або технічні бар'єри в онлайн-сервісах можуть створювати ризики дискримінації, що зумовлює необхідність реагування з боку Уповноваженого як національного органу з питань рівності. Належної уваги потребують випадки, коли особливості організації електронних сервісів унеможливають рівний доступ до них для різних осіб.

До Уповноваженого звернулася жінка, яка здійснює адвокатську діяльність індивідуально, щодо дискримінації за ознакою професійної діяльності у зв'язку з обмеженням АТ «Укрпошта» її права на користування послугою пересилання відправлень через неможливість створення особистого кабінету самозайнятої особи, яка здійснює незалежну професійну діяльність, на сайті АТ «Укрпошта».

За реагуванням Уповноваженого внесено зміни до порядку реєстрації користувачів на сайті АТ «Укрпошта», а саме забезпечено можливість користувачам під час реєстрації обрати власний статус: фізична особа, фізична особа-підприємець /самозайнята особа, юридична особа.

Україна демонструє послідовні дії щодо удосконалення національного законодавства з імплементації положень Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, зокрема щодо впровадження принципу доступності у сфері праці та формування безбар'єрного середовища.

Парламентом ухвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення права осіб з інвалідністю на працю» від 15.01.2025 № 4219-ІХ, яким, серед іншого, внесено зміни до Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»:

1) у новій редакції викладено, зокрема статтю 2, де закріплено, що дискримінація за ознакою інвалідності включає необґрунтовану відмову у розумному пристосуванні; статтю 17 та визначено, що особи з інвалідністю у сфері працевлаштування мають право на забезпечення розумного пристосування робочого місця;

2) доповнено новою статтею 17-1, положення якої закріплюють обов'язок роботодавця здійснювати заходи розумного пристосування для забезпечення рівних умов праці осіб з інвалідністю та встановлюють чіткий механізм державної компенсації відповідних витрат. Встановлені норми поєднують індивідуальний підхід до потреб працівника з процедурними гарантіями для роботодавця, сприяючи практичній реалізації принципу рівності та недискримінації у сфері зайнятості.

Постановою Кабінету Міністрів України від 08.10.2025 № 1308 затверджено Порядок проведення перепланування, ремонтних робіт, дообладнання приміщень з метою приведення їх у стан, придатний для осіб з інвалідністю, який містить визначення терміну «розумне пристосування робочого місця».

Відповідно до рекомендацій Уповноваженого, наданих у Щорічній доповіді 2024 року, Міністерством соціальної політики, сім'ї та єдності України затверджено Державний стандарт соціальної послуги консультування з пристосування житлових приміщень та внесено зміни до Класифікатора соціальних послуг, який доповнено відповідною соціальною послугою «Консультування з пристосування житлових приміщень». Державний стандарт визначає, що така соціальна послуга надається із дотриманням його вимог та принципів безбар'єрності, універсального дизайну та розумного пристосування.

У грудні 2025 року Уряд України затвердив Принципи, критерії і межі розумного пристосування та універсального дизайну, які застосовуються під час надання послуг у сфері охорони здоров'я, соціальній, освітній сферах, сфері зайнятості, під час працевлаштування осіб з інвалідністю та в інших сферах суспільного життя. Проте законодавчі зміни мають фрагментарний характер.

У заключних зауваженнях Комітету ООН з прав людей з інвалідністю щодо об'єднаних другого і третього періодичних звітів України про виконання Конвенції про права осіб з інвалідністю (CRPD/C/UKR/CO/2-3) від 02.10.2024, серед іншого, наголошено на необхідності системного забезпечення рівності та недискримінації, обов'язковості розумного пристосування як гарантії реалізації прав, забезпечення доступності, розвитку послуг у громаді та самостійного проживання, а також ефективного доступу до освіти, праці, охорони здоров'я, соціального захисту й участі у суспільному та політичному житті. Комітет підкреслив потребу переходу до правозахисної моделі інвалідності та запровадження узгодженого міжсекторального підходу. Рекомендації Комітету безпосередньо пов'язують питання безбар'єрності з повною реалізацією конкретних прав, гарантованих статтями 5–30 Конвенції про права осіб з інвалідністю, і вимагають комплексного законодавчого врегулювання.

У цьому контексті Уповноважений відзначає важливість діяльності з напрацювання проєкту Закону України «Про основні засади державної політики щодо створення безбар'єрного простору в Україні». Постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2025 № 1126 утворено Міжвідомчу робочу групу з питань удосконалення законодавства у сфері створення безбар'єрного простору (далі – МРГ), до складу МРГ входить представник Уповноваженого з рівних прав і свобод, прав національних меншин, політичних та релігійних поглядів. МРГ здійснює напрацювання проєкту Закону.

Законопроект встановлює єдину та зрозумілу рамку політики безбар'єрності: чіткі терміни; принципи побудови політики; напрями роботи держави; ролі всіх суб'єктів – від парламенту до ОМС. У центрі – права людини.

Проектом Закону передбачена окрема роль Уповноваженого як суб'єкта державної політики формування безбар'єрного суспільства із відповідними повноваженнями у цій сфері, що забезпечує врахування прав людини.

Нерозв'язаним залишається питання забезпечення реалізації жestosловними особами своїх прав у різних сферах суспільних відносин.

У 2025 році рішенням Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики⁴³ було створено робочу групу з розроблення законопроекту про українську жестову мову, який би визначав статус, правові засади та порядок застосування української жестової мови. До складу робочої групи увійшли працівники Секретаріату Уповноваженого. Проте прогресу у цьому питанні у 2025 році не досягнуто.

1.5. Рівні права та можливості жінок і чоловіків

Упродовж 2025 року до Уповноваженого надійшло 124 повідомлення щодо дискримінації та насильства за ознакою статі.

Крім того, за результатами виявленої в медіа інформації щодо ймовірної дискримінації та вчинення насильства за ознакою статі, надіслано 16 листів реагування в ініціативному порядку.

За інформацією Національної соціальної сервісної служби України у 2025 році до обласних та Київської міської державних (військових) адміністрацій надійшло 51 звернення з приводу дискримінації за ознакою статі (від жінок - 48 звернень, від чоловіків - 3), у 2024 році кількість таких звернень становила - 15 (14 - від жінок та 1 від чоловіка). У зв'язку з відсутністю нормативно-правового акта, який регулює питання обліку випадків дискримінації за ознакою статі, збір інформації від обласних та Київської міської державних (військових) адміністрацій здійснюється за формою оперативної звітності щодо виявлених випадків дискримінації за ознакою статі та вжитих заходів.

За інформацією Національної поліції України у 2025 році складено 11 адміністративних протоколів за статтею 173-6 (Вчинення насильства за ознакою статі) та 83 – за статтею 173-7 (Сексуальне домагання) КУпАП.

Подолання гендерних стереотипів, які негативно впливають на сприйняття гендерної рівності у суспільстві, не втрачає своєї актуальності.

Держпродспоживслужба відповідно до Закону України «Про рекламу» уповноважена здійснювати заходи державного контролю за додержанням законодавства про рекламу, зокрема, щодо захисту прав споживачів реклами та щодо змісту реклами про вакансії (прийм на роботу).

За інформацією Держпродспоживслужби, у 2025 році за фактами розповсюдження дискримінаційної реклами за ознакою статі розглянуто 100 справ про порушення вимог пунктів 2 та 15 частини першої статті 8 Закону України «Про рекламу» та прийнято рішення про накладення штрафів на загальну суму 333,7 тис. грн, із них сплачено 277,5 тис. грн.

Дискримінаційна реклама за ознакою статі сприяє формуванню у свідомості споживачів інформаційного продукту хибних уявлень про гендерні ролі чоловіків і жінок. Систематичне використання дискримінаційного рекламного контенту створює сприятливі умови для розповсюдження та закріплення упереджених поглядів.

Крім того, за інформацією Держпродспоживслужби, впродовж 2025 року було розглянуто 56 справ за фактами розповсюдження реклами про вакансії, у якій наводилися дискримінаційні вимоги за віком та статтю, за якими прийнято рішення про накладення штрафів на загальну суму 184,6 тис. грн, із них сплачено 154,2 тис. грн.

Уповноважений у своїй діяльності вживає заходів задля відновлення прав осіб у сфері запобігання розповсюдженню дискримінаційної реклами, зокрема за ознакою статі.

За зверненням щодо розповсюдження в соціальній мережі Instagram реклами магазину одягу «Bezet», яка містить ознаки дискримінації за ознакою статі, за реагуванням Уповноваженого Головне управління Держпродспоживслужби в м. Києві розглянуло справу про порушення законодавства про рекламу стосовно розповсюджувача за ознаками порушення вимог частини третьої статті 7 та частини першої статті 8 Закону України «Про рекламу».

За результатами розгляду справи до розповсюджувача застосовані штрафні санкції відповідно до статті 27 Закону України «Про рекламу» та прийнято рішення про зупинення розповсюдження вищезазначеної реклами відповідно до статті 26 Закону України «Про рекламу».

З набуттям чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо розмежування повноважень центральних органів виконавчої влади у сферах промислової безпеки, охорони праці, поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення, державного гірничого нагляду, державного нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю та зайнятість населення» від 08.10.2024 № 3992-IX, яким Держпродспоживслужба уповноважена здійснювати заходи державного контролю щодо додержання законодавства про рекламу у сфері працевлаштування (в оголошеннях про вакансії), утворилася законодавча колізія щодо застосування єдиного підходу до накладення штрафів та приведення положень Закону України «Про рекламу» у відповідність до Закону України «Про адміністративну процедуру».

Наразі у Верховній Раді України зареєстровано проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про рекламу» у зв'язку з прийняттям Закону України «Про адміністративну процедуру»» (реєстр. № 14346 від 30.12.2025), який покликаний усунути існуючі законодавчі та процесуальні розбіжності та забезпечити послідовність заходів державного контролю, які вживатимуться Держпродспоживслужбою у сфері реклами.

У березні 2025 року було вперше презентовано Індекс гендерної рівності в Україні – оцінку стану досягнення гендерної рівності в Україні, здійснену за методологією ЄС. Оцінка здійснювалася за сімома чинниками - доменами: «Робота», «Гроші», «Знання», «Час», «Вплив», «Здоров'я», «Насильство». При цьому результати оцінки за доменом «Насильство» не включено до розрахунку загального індексу гендерної рівності, оскільки він є додатковим джерелом інформації. Метою цього домену є не скорочення розривів, а повне викорінення насильства як чинника структурної нерівності, що впливає на становище жінок в інших сферах.

За зверненням жінки щодо вчинення до неї протиправних дій під час перебування на лікуванні у Комунальному некомерційному підприємстві «Обласний заклад з надання психіатричної допомоги м. Берегове» за реагуванням Уповноваженого проведено перевірку. За результатами перевірки, з урахуванням отриманої інформації, зокрема письмових пояснень заявниці, Березівським районним відділом поліції Головного управління Національної поліції в Закарпатській області розпочато досудове розслідування у кримінальному провадженні за ознаками вчинення кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 125 (Умисне легке тілесне ушкодження) КК України.

Уповноваженим виявлено випадки насильства щодо жінок у зв'язку із їхньою професійною діяльністю.

Під час моніторингу медіа було виявлено повідомлення про протиправні дії, які, ймовірно, вчиняються з метою приниження честі та гідності та втручання в приватне життя журналістки. За результатами реагування Уповноваженого розпочато досудове розслідування у кримінальному провадженні за ознаками вчинення кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 182 (Порушення недоторканності приватного життя) КК України.

Аналіз звернень та результати моніторингової діяльності засвідчують, що питання вчинення дискримінації за ознакою статі, насильства за ознакою статі потребують уніфікованих механізмів та підходів щодо розгляду скарг та вжиття заходів реагування органами державної влади, ОМС.

Мінсоцполітики у співпраці з Уповноваженим та іншими органами державної влади у 2025 році розроблено проєкт порядку реагування на випадки дискримінації за ознакою статі,⁴⁴ який конкретизує існуючий механізм захисту постраждалих від дискримінації за ознакою статі, насильства за ознакою статі та сексуальних домагань. На момент підготовки Щорічної доповіді Уповноваженого за 2025 рік, Порядок реагування на випадки дискримінації за ознакою статі затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 18.02.2026 року №226.

Проте інституційне забезпечення принципу рівних прав і можливостей жінок і чоловіків передбачає не лише ухвалення нормативно-правових актів, а й системну оцінку того, наскільки відповідні стандарти інтегровані у внутрішні процеси та практики. Одним із дієвих інструментів такої оцінки є гендерний аудит – комплексний аналіз політик, процедур, кадрових підходів та управлінських рішень з метою визначення рівня врахування гендерної складової.

⁴⁴ <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-reahuvannia-na-vypadky-dyskryminatsii-za-oznakoju-stati-i-226>

Зокрема, у 2025 році вперше гендерний аудит було проведено в Секретаріаті Уповноваженого у межах співпраці зі Структурою ООН з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок (ООН Жінки).

Операційним планом заходів з реалізації у 2025-2027 роках Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12.08.2022 № 752-р, заплановано проведення гендерних аудитів у центральних органах виконавчої влади, обласних, Київській міській державних адміністраціях (військових адміністраціях) для виявлення прихованої гендерної дискримінації з метою збирання та оприлюднення даних для проведення моніторингу досягнення гендерної рівності.

Водночас важливо забезпечити удосконалення внутрішніх механізмів запобігання, реагування та протидії дискримінації за ознакою статі й насильству за ознакою статі у сфері безпеки та оборони України.

У 2025 році Верховною Радою України зареєстровано законопроекти, які мають на меті розв'язання зазначеного питання та підтримані Уповноваженим.

Прийнятий за основу та підготовлений до другого читання проект Закону України «Про внесення змін до Дисциплінарного статуту Збройних Сил України, Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України щодо вдосконалення механізмів забезпечення військової дисципліни, запобігання і протидії проявам дискримінації та сексуальним домаганням» (реєстр. № 13037 від 21.02.2025), який передбачає вдосконалення механізму запобігання, оперативного реагування та протидії сексуальним домаганням, проявам дискримінації за ознакою статі серед військовослужбовців, насильству за ознакою статі, правопорушенням проти статевої свободи та статевої недоторканості у Збройних Силах України⁴⁵.

Крім того, до Верховної Ради України подано проект Закону України «Про внесення змін до Дисциплінарного статуту Національної поліції України щодо врегулювання питання запобігання випадкам дискримінації за ознакою статі та сексуальних домагань на робочому місці» (реєстр. № 14036 від 12.09.2025).

2. Запобігання домашньому насильству

2.1. Порушення права осіб, які постраждали від домашнього насильства, на допомогу

Право на своєчасну та ефективну допомогу є фундаментальним для осіб, які постраждали від домашнього насильства, і закріплено в законодавстві України, зокрема у Законі України «Про запобігання та протидію домашньому

⁴⁵ 25.02.2026 проект Закону України «Про внесення змін до Дисциплінарного статуту Збройних Сил України, Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України щодо вдосконалення механізмів забезпечення військової дисципліни, запобігання і протидії проявам дискримінації та сексуальним домаганням» (реєстр. № 13037 від 21.02.2025) прийнято Верховною Радою України та станом на 16.03.2026 підписано Президентом України.

наси́льству» (далі - Закон України від 07.12.2017 №2229-VIII). Це право включає доступ до медичної, психологічної, соціальної та правничої допомоги, а також захист від повторного насильства.

Протягом 2025 року до Уповноваженого надійшло 344 звернення з питань порушення прав осіб, які постраждали від домашнього насильства. Для порівняння за 2024 рік надійшло 258 звернень з таких питань. Збільшення кількості звернень підкреслює наявні недоліки у функціонуванні системи захисту постраждалих від насильства, оскільки на державному рівні відслідковується зменшення кількості звернень з питань домашнього насильства від 181 904 у 2024 році, до 97 592 у 2025 році (за даними Національної соціальної сервісної служби України).

Однак результати моніторингів та аналіз звернень свідчать про наявність системних порушень у реалізації цього права.

Основними проблемами залишаються несвоєчасне реагування уповноважених суб'єктів, обмежена доступність спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства, недостатня міжвідомча взаємодія та неналежне інформування постраждалих про наявні види допомоги. У низці випадків відсутність кризових кімнат, притулків або фахових психологічних і соціальних послуг фактично позбавляє постраждалих можливості отримати необхідну підтримку, особливо у сільській місцевості та малих громадах.

Порушення права на допомогу призводить до повторної віктимізації постраждалих, поглиблення фізичних і психологічних наслідків насильства та зниження довіри до державних інституцій. Усунення цих порушень потребує системного підходу, зокрема посилення координації між суб'єктами, розвитку мережі спеціалізованих сервісів та забезпечення реального доступу постраждалих осіб до якісної допомоги.

Під час здійснення моніторингових візитів у 2025 році виявлено порушення у функціонуванні спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства.

Під час моніторингового візиту до Притулку для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі виявлено ряд порушень щодо організації надання допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства. За результатами моніторингового візиту підготовлено звіт із рекомендаціями щодо усунення виявлених порушень у притулку. На виконання рекомендацій Уповноваженого невідкладно вжито низку заходів, а саме:

- внесено зміни у положення про притулок з метою унормування категорій осіб, які можуть отримувати послуги у притулку;*
- забезпечено ведення особових справ отримувачів соціальних послуг притулку відповідно до вимог законодавства;*
- у притулку введено посаду штатного психолога;*
- забезпечено проходження навчання/підвищення кваліфікації працівниками притулку;*

– придбано обладнання для самостійного приготування їжі особами з інвалідністю, які перебувають у притулку;

– укладено договір із Ресурсним центром «Безбар'єрна Україна» для виготовлення мнемокарт, інформаційних дошок зі шрифтом Брайля та 2 сенсорних накладок для орієнтування осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення у приміщенні притулку;

– започатковано співпрацю з благодійними та громадськими організаціями шляхом укладання меморандумів про співпрацю з метою залучення гуманітарної допомоги для осіб, які перебувають у притулку.

За результатами моніторингового візиту вдалось значно покращити стан дотримання прав осіб, які постраждали від домашнього насильства, на отримання гарантованої допомоги, зокрема послуги притулку.

2.2. Порушення права осіб, які постраждали від домашнього насильства, на інформацію

Право на отримання повної, доступної та своєчасної інформації є ключовою передумовою реалізації інших прав осіб, які постраждали від домашнього насильства, зокрема права на захист, допомогу та безпеку. Проте фіксуються випадки неналежного інформування постраждалих про їхні права, доступні механізми захисту, порядок звернення до уповноважених органів та наявні послуги підтримки, що обмежує можливість ефективного реагування на насильство.

Під час моніторингу ЗМІ та соціальних мереж щодо стану дотримання прав людини в усіх сферах суспільних відносин, здійснюваного Уповноваженим, виявлено інформацію про вчинення домашнього насильства.

У повідомленні ЗМІ зазначено, що чоловік, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, систематично влаштовував конфлікти зі своєю сестрою. Працівниками поліції неодноразово проводилися профілактичні бесіди з кривдником та виносилися термінові заборонні приписи. Попри вжиті заходи, чоловік продовжував вчиняти домашнє насильство.

Уповноваженим невідкладно скеровано запит до ОВА щодо перевірки фактів вчинення домашнього насильства та вжиття відповідних заходів реагування.

Лише за реагуванням Уповноваженого членами комісії у складі представників ОМС здійснено виїзд за адресою проживання постраждалої особи, проведено оцінку потреб сім'ї, роз'яснено її права, надано соціальну послугу консультування та соціально-психологічну підтримку.

Секретаріатом Уповноваженого здійснюється системна діяльність, спрямована на забезпечення права постраждалих осіб на інформацію. У межах проведення Всеукраїнської акції «16 днів проти насильства» у 2025 році щоденно в соціальних мережах Уповноваженого публікувалися аналітичні, просвітницькі та роз'яснювальні матеріали, спрямовані на підвищення обізнаності суспільства щодо різних видів насильства, механізмів захисту та сучасних викликів у сфері прав людини.

В Україні працює мобільний додаток для жінок, які постраждали від домашнього насильства, «Прихована кнопка SOS». За інформацією МВС України, згідно з відомостями інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України» протягом 2025 року за допомогою цього мобільного застосунку до поліції надійшло 32 повідомлення від 17 заявниць. У 29 випадках повідомлення до поліції надійшли після натискання заявницями тривожної кнопки «SOS», ще у 3 випадках - у вигляді текстового повідомлення. Кількість звернень, які надходять цим каналом, дедалі зменшується, оскільки протягом 2024 року кількість таких повідомлень становила - 41.

За результатами реагування на повідомлення підрозділами Національної поліції України складено протоколи про вчинення адміністративних правопорушень, передбачених частинами першою, другою та третьою статті 173-2 КУпАП та винесено термінові заборонні приписи стосовно кривдників.

Проте у порівнянні із загальною кількістю звернень щодо випадків вчинення домашнього насильства, незначна кількість повідомлень, поданих через цей мобільний додаток, може свідчити про низький рівень поінформованості населення щодо можливості його використання.

В Україні діяла Державна соціальна програма запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 24.02.2021 № 145 (далі - Програма). Ця Програма була спрямована на вдосконалення механізмів запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі в умовах децентралізації, шляхом впровадження міжнародних стандартів, виконання національного законодавства та підвищення ефективності взаємодії між центральними і місцевими органами влади, ОМС та громадськістю.

Незважаючи на надану у попередньому періоді рекомендацію щодо розробки проєкту Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2030 року з урахуванням потреби посилення заходів з поширення інформації про домашнє насильство, проєкт документа на погодження до Уповноваженого не надійшов.

Відсутність такої програми значно обмежує можливість стратегічного планування і забезпечення належного фінансового забезпечення заходів з протидії домашнього насильства та насильства за ознакою статі на державному і місцевому рівнях.

2.3. Притягнення кривдників до відповідальності

Статтею 10 Закону України від 07.12.2017 №2229-VIII до повноважень уповноважених підрозділів органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема, належать виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них, прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися, винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників,

взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством тощо.

За інформацією Національної поліції України, протягом 2025 року працівниками поліції виявлено 94 855 адміністративних правопорушень, передбачених статтею 173-2 КУпАП та встановлено 72 284 особи, які їх вчинили. Зазначені дані свідчать про значну кількість зафіксованих випадків адміністративних правопорушень, що підтверджує актуальність проблеми протидії таким діям та необхідність подальшого посилення профілактичних заходів.

До Уповноваженого звернулась громадянка П., яка страждала від систематичного фізичного та психологічного насильства, яке вчинялося її дорослою донькою. За таких умов жінка почала боятися за своє життя та благала про допомогу.

Уповноваженим невідкладно направлено запити до Головного управління Національної поліції та ОВА для термінового втручання та вжиття необхідних заходів.

Унаслідок реагування Уповноваженого працівниками поліції здійснено виїзд за місцем проживання заявниці, де проведено оцінку ризиків та відносно кривдниці складено протокол про адміністративне правопорушення за статтею 173-2 (Вчинення домашнього насильства) КУпАП. Кривдницю взято на профілактичний облік з метою контролю за її поведінкою.

Крім того, уповноваженими суб'єктами здійснено комісійний виїзд до сім'ї постраждалої особи. За результатами здійснення оцінки потреб, родину взято на облік як сім'ю, яка перебуває у складних життєвих обставинах. Фахівцями з соціальної роботи «Центру надання соціальних послуг» забезпечено надання інформаційних і консультаційних послуг, здійснено соціальний супровід родини.

Держава зобов'язана забезпечувати ефективне реагування на випадки домашнього насильства, притягнення винних до відповідальності та надання допомоги постраждалим.

За інформацією Офісу Генерального прокурора,⁴⁶ у 2025 році обліковано 8 127 кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством. За результатами досудового розслідування у 7 373 випадках особам повідомлено про підозру, а 7 163 кримінальні провадження направлено до суду. За 1 838 кримінальними правопорушеннями провадження були закриті, а у 914 випадках рішення про закінчення або зупинення на кінець 2025 року так і не прийнято. Ці показники свідчать про активне реагування правоохоронних органів на такі злочини, проте вони також вказують на необхідність подальшого посилення профілактичних заходів та контролю за дотриманням процесуальних строків та повнотою досудового розслідування.

⁴⁶ <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/pro-rezultati-diyalnosti-organiv-pravoporyadku-shodo-stanu-zapobigannya-ta-protidii-pravoporushennyam-pov-yazanym-z-domashnim-nasilstvom>

Від кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, потерпіло 7 456 осіб, з яких 278 загинуло. Ці цифри свідчать про серйозну суспільну небезпеку цього злочину та необхідність посилення профілактичної роботи, своєчасного реагування на повідомлення про домашнє насильство і надання допомоги потерпілим.

Прослідковується прогрес у розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, оскільки більшість справ направляються до судового розгляду. Проте значна кількість потерпілих від таких правопорушень та випадки із летальними наслідками показують, що проблема залишається серйозною. Необхідно зменшити кількість незавершених проваджень шляхом підвищення ефективності досудового розслідування.

Попри активну діяльність правоохоронних органів та певний прогрес у боротьбі з домашнім насильством, ця проблема й надалі має масштабний і соціально небезпечний характер. Значна кількість адміністративних і кримінальних правопорушень свідчить про те, що домашнє насильство залишається серйозним викликом для українського суспільства.

Для підвищення ефективності протидії домашньому насильству важливо посилити міжвідомчу взаємодію правоохоронних органів, соціальних служб, закладів охорони здоров'я та освіти, а також місцевих громад. Крім того, важливо продовжувати підвищення кваліфікації слідчих для забезпечення повного, неупередженого та своєчасного розслідування кожного випадку.

До Уповноваженого звернулася громадянка М. щодо порушення її прав на захист від домашнього насильства.

У своєму зверненні жінка зазначила, що її колишній чоловік систематично вчиняє відносно неї психологічне насильство, яке проявляється в образах і погрозах фізичною розправою із заявницею та їх дитиною.

Також заявниця повідомила, що неодноразово зверталася до правоохоронних органів, однак ситуація домашнього насильства тривала.

Лише за реагуванням Уповноваженого відомості за зверненням заявниці внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого статтею 126-1 (Домашнє насильство) КК України. Крім того, комісією з представників органів влади, правоохоронних органів та лікаря-педіатра здійснено виїзд за адресою проживання постраждалої особи та поінформовано її про права і соціальні послуги, якими вона може скористатись. Також заявниці було роз'яснено про заходи безпеки у випадках домашнього насильства, а також повідомлено про можливість розміщення у кризовому центрі.

За результатами реагування Уповноваженого право громадянки України на захист від домашнього насильства поновлено.

Ефективна протидія домашньому насильству можлива лише за умови комплексного підходу, який поєднує правові, соціальні, психологічні та освітні заходи, спрямовані як на захист постраждалих, так і на запобігання новим випадкам домашнього насильства.

До Уповноваженого звернулась громадянка С., яка протягом тривалого часу зазнавала систематичного домашнього насильства. Заявниця неодноразово зверталася до поліції щодо фактів вчинення домашнього насильства та просила притягнути до відповідальності кривдника. Однак працівники правоохоронних органів не реагували належним чином на її повідомлення.

Внаслідок реагування Уповноваженого було призначено службове розслідування, яке підтвердило факти порушення службової дисципліни поліцейським офіцером громади та начальником сектору взаємодії з громадами одного з районних управлінь поліції. До зазначених поліцейських було застосовано заходи дисциплінарного впливу.

2.4. Системні порушення у забезпеченні проходження програм для кривдників

Протягом 2025 року загальна кількість осіб, яких направлено на проходження програми для кривдників становила **3 133**, із яких пройшли такі програми тільки **1 108**.

У межах парламентського контролю за проходженням особами, які вчинили домашнє насильство, програм для кривдників, направлено відповідні запити до обласних та Київської міської військових адміністрацій. За результатами аналізу отриманих даних встановлено, що у 23 регіонах України фахівці, відповідальні за реалізацію зазначених програм, пройшли спеціалізоване навчання протягом 2025 року. Найбільша кількість осіб, які пройшли відповідне навчання, зафіксована у Дніпропетровській, Чернігівській та Черкаській областях. У Вінницькій області впродовж року навчання фахівців не проводилося. На кінець 2025 року загальна кількість фахівців, залучених до впровадження програм для кривдників, становила 909 осіб, що майже у 2 рази більше ніж у 2024 році.

Однак існує велика розбіжність у кількості таких фахівців у різних регіонах України. Наприклад, на території Дніпропетровської області 78 осіб реалізують програми для кривдників, натомість у Запорізькій області програми для кривдників реалізують лише 2 особи.

Відповідно до законодавства працівники поліції повинні проводити із кривдником, який перебуває на профілактичному обліку, комплекс заходів, спрямованих на запобігання вчинення повторного домашнього насильства. Це включає проведення профілактичних бесід, контроль за дотриманням термінового або обмежувального припису, а також направлення на проходження програм для кривдників.

Незважаючи на існування чітко визначених у законодавстві механізмів запобігання повторним випадкам домашнього насильства, їх реалізація на практиці залишається недостатньо ефективною. Це, у свою чергу, призводить до тяжких наслідків, зокрема до вчинення повторних кримінальних правопорушень, і вказує на потребу посилення контролю за діяльністю

правоохоронних органів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Значна частина випадків домашнього насильства залишається без належного реагування з боку державних та правоохоронних органів, що свідчить про недостатню роботу відповідальних суб'єктів.

Під час моніторингу ЗМІ виявлено інформацію про вчинення фізичного насильства. Чоловіком завдано ножових поранень своїй дружині та 9-річній доньці, від яких вони загинули на місці. За даним фактом відкрито кримінальне провадження за частиною другою статті 115 (Умисне вбивство) КК України.

З метою з'ясування чи вказаний чоловік перебуває або перебував на профілактичному обліку за категорією «кривдник», а також чи надходили повідомлення про вчинення домашнього насильства в цій сім'ї протягом останніх років, негайно скеровано запит до органів Національної поліції.

Внаслідок реагування Уповноваженого з'ясовано, що чоловік перебував на профілактичному обліку за категорією «кривдник» з 22.12.2022 до 04.10.2025 (до моменту вчинення кримінального правопорушення). Також протягом двох останніх років надійшло 5 повідомлень про вчинення домашнього насильства в цій сім'ї.

Незважаючи на перебування кривдника на профілактичному обліку та надходження повідомлень про домашнє насильство, існуючі механізми запобігання не спрацювали, що призвело до загибелі членів сім'ї.

3. Сексуальне насильство, пов'язане зі збройною агресією РФ проти України

Попри прийняття Закону України «Про правовий і соціальний захист осіб, постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного із збройною агресією РФ проти України, та надання їм невідкладних проміжних репарацій» (далі - Закон України від 20.11.2024 №4067-IX), який визначає основні засади державної політики у сфері правового і соціального захисту осіб, постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного зі збройною агресією РФ проти України, та набуття ним чинності 18.06.2025, на сьогодні відсутні дієві механізми його реалізації.

Прикінцевими положеннями Закону України від 20.11.2024 №4067-IX КМУ було встановлено шестимісячний строк для розроблення та прийняття необхідних нормативно-правових актів. Однак цей строк не дотримано. Незважаючи на неодноразові звернення Уповноваженого до відповідальних органів виконавчої влади та їх інформування про активізацію діяльності у цій сфері, протягом 2025 року жоден із ключових підзаконних актів не набув чинності.

Зокрема, не затверджено порядок взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері правового і соціального захисту постраждалих, не визначено процедуру визнання особи постраждалою від СНПК, а також механізм призначення і виплати невідкладних проміжних репарацій. Процеси розроблення та погодження відповідних проєктів нормативно-правових актів

залишаються на етапі доопрацювання, міжвідомчого обговорення або підготовки до подання.

Відсутність затверджених механізмів реалізації Закону України від 20.11.2024 №4067-IX фактично унеможливлює практичне застосування його положень, позбавляє осіб, постраждалих від СНПК, доступу до гарантованих державою послуг, реабілітації та невідкладних грошових виплат, а також створює ризик формального характеру прийнятого законодавства без реального впливу на відновлення прав постраждалих.

Представник Уповноваженого з рівних прав і свобод, прав національних меншин, політичних та релігійних поглядів входив до складу Пілотного проєкту із надання невідкладних проміжних репарацій особам, який реалізувався Глобальним Фондом тих, хто пережили насильство. За час реалізації Пілотного проєкту отримано 1 208 звернень від осіб, які, ймовірно, постраждали від СНПК, та погоджено виплату невідкладних проміжних репарацій 1 080 постраждалим особам, серед яких чоловіки (726), жінки (331) та діти (23).

Серед державних органів/установ найбільшу кількість звернень осіб, які виявили бажання отримати невідкладні проміжні репарації у межах реалізації Пілотного проєкту, було передано Секретаріатом Уповноваженого.

Однак реалізація Пілотного проєкту тільки окреслила можливий вектор розвитку системи надання постраждалим від СНПК усього спектру допомоги і послуг.

До Уповноваженого звернулась громадянка С. з проханням сприяти в отриманні державної допомоги для неї та її неповнолітньої дитини як осіб, постраждалих від СНПК.

У межах реагування Уповноважений звернувся до Мінсоцполітики щодо наявних механізмів отримання такої допомоги. Міністерство повідомило, що попри набуття чинності Закону України від 20.11.2024 № 4067-IX, який визначає засади державної політики у сфері захисту постраждалих від СНПК, механізми його реалізації фактично не функціонують через відсутність необхідних підзаконних актів, які досі перебувають на стадії розробки.

Цей випадок свідчить, що попри наявність законодавчих гарантій держава не забезпечила їх практичну реалізацію. Унаслідок відсутності визначених процедур заявниця та її дитина фактично позбавлені доступу до передбачених прав, зокрема на невідкладну грошову допомогу, реабілітацію та спеціалізовану підтримку.

4. Торгівля людьми

4.1. Порушення прав осіб, які постраждали від торгівлі людьми на встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми

Повномасштабне військове вторгнення РФ на територію України спричинило масовий виїзд за кордон населення та підвищило вразливість потрапляння в ситуацію торгівлі людьми. За оцінками міжнародних організацій понад 6,75 мільйонів осіб були змушені виїхати за межі України та шукати

захисту за кордоном. У 2025 році було презентовано дослідження Управління ООН з наркотиків і злочинності (UNODC)⁴⁷, присвячене торгівлі людьми та незаконному ввезенню мігрантів у контексті переміщення, спричиненого війною в Україні, де зазначається, що масове переміщення населення призвело до зростання ризиків потрапляння в ситуацію торгівлі людьми та ускладнило процеси ідентифікації постраждалих осіб і надання їм відповідного захисту.

Переміщені особи стикаються з підвищеними ризиками експлуатації, зокрема через обмежений доступ до інформації та мовні бар'єри. Зазначені чинники ускладнюють своєчасну ідентифікацію осіб, які постраждали від торгівлі людьми, та встановлення їм відповідного статусу в країнах перебування, що також обмежує доступ таких осіб до механізмів захисту та допомоги.

У межах реалізації державної політики у сфері протидії торгівлі людьми МЗС та ЗДУ відіграють важливу роль у забезпеченні захисту прав і інтересів громадян України за кордоном. У цьому контексті позитивною практикою є проходження працівниками дипломатичних установ навчань з питань ідентифікації та надання допомоги постраждалим від торгівлі людьми в межах програм підвищення кваліфікації перед направленням у довгострокові закордонні відрядження.

У 2022-2025 роках у межах спеціальної щорічної професійної програми Державного навчально-наукового закладу післядипломної освіти «Дипломатична академія України імені Геннадія Удовенка при Міністерстві закордонних справ України» з підвищення кваліфікації осіб, які відряджаються у довгострокові відрядження до ЗДУ, проведено лекції на тему: «Ідентифікація та надання допомоги постраждалим від торгівлі людьми». У межах зазначеної програми підготовку пройшли: у 2022 році – 37 осіб; у 2023 році – 29 осіб; у 2024 році – 35 осіб; у 2025 році – 23 особи.

Однак аналіз наявної інформації свідчить, що охоплення такими навчаннями є обмеженим. Кількість працівників дипломатичних установ, які пройшли відповідну підготовку упродовж останніх років, є незначною у порівнянні із загальною чисельністю працівників дипломатичних і консульських установ України, які виконують функції за кордоном та потенційно можуть стикатися з випадками торгівлі людьми.

За таких умов рівень залученості та обізнаності працівників дипломатичних установ з питань протидії торгівлі людьми залишається недостатнім для забезпечення системного та ефективного реагування на випадки торгівлі людьми, зокрема щодо своєчасного виявлення постраждалих осіб та спрямування їх до відповідних механізмів допомоги.

На контролі Уповноваженого перебувають звернення громадянки Т. щодо ймовірного потрапляння її доньки в ситуацію торгівлі людьми за кордоном.

У своїх зверненнях жінка зазначала, що її донька зазнає психологічного, фізичного та сексуального насильства. Імовірно, остання примусово утримується злочинною організацією, яка займається сексуальною експлуатацією жінок у Європі.

⁴⁷ <https://www.un-ilibrary.org/content/books/9789211072778/read>

Уповноваженим скеровано запити до органів Національної поліції щодо перевірки фактів імовірного потрапляння особи в ситуацію торгівлі людьми.

За реагуванням Уповноваженого відкрито кримінальне провадження за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 149 (Торгівля людьми) КК України.

У 2025 році ООН Жінки в Україні та громадською організацією «Ла Страда-Україна», за участі співробітників/співробітниць Секретаріату Уповноваженого було підготовлено аналітичний звіт щодо торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації в Україні на тему: «Підвищена вразливість жінок та дівчат, пов'язана з війною РФ проти України та використанням кіберпростору торговцями людьми». Результати дослідження свідчать про зростаючу роль мережі Інтернет та соціальних платформ як інструменту вербування та експлуатації осіб, постраждалих від торгівлі людьми. Особливе занепокоєння викликає поширення онлайн-реклами, у тому числі оголошень сексуального характеру, які фактично забезпечують комерціалізацію експлуатації осіб, які постраждали від торгівлі людьми. Чинна редакція статті 149 (Торгівля людьми) КК України не передбачає чіткої кваліфікації таких діянь, що ускладнює їх ефективне переслідування та створює прогалину у механізмах притягнення винних осіб до відповідальності.

Дослідження також встановило, що використання інформаційно-комунікаційних технологій у контексті торгівлі людьми має системний характер і в окремих випадках виступає самостійним способом здійснення експлуатації, а не лише допоміжним елементом злочину торгівлі людьми. Відсутність відповідної ознаки у переліку видів експлуатації, визначеному чинним національним законодавством, обмежує можливості належної правової оцінки сучасних форм торгівлі людьми та знижує спроможність держави адекватно реагувати на виклики, пов'язані з цифровізацією торгівлі людьми.

4.2 Порушення права на інформацію про можливість встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми

Протягом 2025 року прослідковується стрімке збільшення кількості осіб, яким встановлено статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми. За офіційними даними Національної соціальної сервісної служби України у 2025 році **485** особам встановлено статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, усі з яких були громадянами України. Варто підкреслити, що протягом 2024 року кількість таких осіб становила - 182, у 2023 році - 118, у 2022 році - 47.

За інформацією Офісу Генерального прокурора, протягом 2025 року 113 осіб визнано потерпілими від кримінальних правопорушень за статтею 149 (Торгівля людьми) КК України. У 2024 році потерпілих від таких кримінальних правопорушень обліковано 55 осіб, у 2023 році - 91 особа, у 2022 році - 66 осіб.

Належний рівень поінформованості є ключовою передумовою своєчасної самоідентифікації осіб, які постраждали від торгівлі людьми, та їх звернення за захистом і державною допомогою.

Під час моніторингу ЗМІ виявлено інформацію про втягування осіб у ситуацію торгівлі людьми. У повідомленні ЗМІ було зазначено, що правоохоронцями викрито 3 зловмисника, які втягнули 31 особу до трудової експлуатації, скориставшись їх уразливим станом.

Уповноваженим невідкладно скеровано запити щодо вжиття заходів реагування та наголошено на необхідності організації надання необхідної допомоги постраждалим.

Внаслідок реагування Уповноваженого, Національною соціальною сервісною службою України 8 постраждалим встановлено статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми. Встановлення такого статусу надає право безоплатно отримувати медичну, психологічну, соціальну, правову та інші види необхідної допомоги, зокрема одноразової грошової допомоги у розмірі трьох прожиткових мінімумів.

4.3. Порухення порядку взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми

Результати моніторингових візитів та безвиїзних перевірок засвідчили наявність системних порушень у механізмах взаємодії суб'єктів, залучених до реалізації державної політики у сфері протидії торгівлі людьми. Виявлені недоліки свідчать про відсутність належної координації та системного підходу до планування і реалізації відповідних заходів на регіональному рівні.

Однією з ключових проблем є несистематичне проведення засідань консультативно-дорадчих органів, а також невключення питань протидії торгівлі людьми до порядків денних таких засідань. Це унеможлиблює регулярний аналіз ситуації, своєчасне виявлення проблем та вироблення узгоджених рішень, що негативно впливає на ефективність міжвідомчої взаємодії.

Окрему стурбованість викликає відсутність фактичної діяльності консультативно-дорадчих органів при місцевих державних адміністраціях протягом тривалого часу, що свідчить про формальний підхід до виконання покладених на них функцій. Така ситуація призводить до фрагментарності дії суб'єктів, зниження якості координації та ризиків несвоєчасного надання гарантованої державної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми.

Крім того, зафіксовано випадки ненадання протоколів засідань консультативно-дорадчих органів у відповідь на запити Уповноваженого. Відсутність доступу до відповідної документації унеможлиблює повноцінну оцінку стану міжвідомчої координації, прозорості прийняття рішень та дотримання прав постраждалих осіб.

Загалом виявлені порушення свідчать про неналежну організацію взаємодії суб'єктів у сфері протидії торгівлі людьми та потребують невідкладного вжиття системних заходів, спрямованих на відновлення ефективної координації, забезпечення регулярної діяльності консультативно-дорадчих органів і підвищення відповідальності за виконання визначених функцій у сфері захисту прав осіб, які постраждали від торгівлі людьми.

Крім цього, чинне законодавство у сфері протидії торгівлі людьми покладає ключові повноваження на місцеві державні адміністрації, зокрема

щодо участі у процедурі встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми. Проте ОМС не наділені аналогічними інструментами, що звужує їхній функціональний вплив у системі раннього виявлення постраждалих та може негативно позначатися на оперативності й своєчасності формалізації відповідного статусу.

З огляду на те, що саме ОМС функціонують на рівні територіальних громад, мають безпосередній контакт із населенням та володіють інформацією про соціально вразливі групи, відсутність у них відповідних компетенцій обмежує можливості оперативного реагування на потенційні випадки торгівлі людьми та експлуатації. З метою посилення міжвідомчої взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, доцільним видається наділення ОМС відповідними повноваженнями, зокрема щодо проведення співбесід із особами, які вважають себе постраждалими від торгівлі людьми, а також підготовки та формування необхідних документів для прийняття рішення про встановлення або відмову у встановленні статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми.

Такий підхід сприятиме підвищенню узгодженості дій між уповноваженими суб'єктами, оптимізації процедур та забезпеченню більш своєчасного доступу постраждалих осіб до передбачених законодавством механізмів захисту і підтримки.

Під час моніторингу медіа було виявлено інформацію, що чоловік використовував особу на кріслі колісному, яка опинилась у складних життєвих обставинах, - утримував у себе вдома, відвозив у публічні місця і змушував просити милостиню.

Уповноваженим невідкладно скеровано запит до ОВА щодо вжиття заходів реагування та наголошено на необхідності організації надання гарантованої допомоги постраждалій особі.

Внаслідок реагування Уповноваженого, Національною соціальною сервісною службою України постраждалій особі встановлено статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, що надало право безоплатно отримувати медичну, психологічну, соціальну, правничу та інші види необхідної допомоги, зокрема одноразової грошової допомоги.

Окрім цього постраждалу особу розміщено у центр соціальної реабілітації та забезпечено гарячим харчуванням, одягом, засобами особистої гігієни тощо.

5. Право на свободу світогляду і віросповідання

Свобода світогляду і віросповідання є складовою прав людини, і навіть в умовах війни держава зобов'язана забезпечувати захист релігійних громад, їхньої духовної спадщини та права на вільне сповідання віри.

Протягом 2025 році на розгляд до Уповноваженого надійшло 58 звернень щодо ймовірного порушення релігійних прав та свобод.

Окремим проблемним напрямом у сфері забезпечення права на свободу світогляду і віросповідання залишається масове знищення та пошкодження

релігійних споруд внаслідок збройної агресії РФ проти України. Такі дії мають системний характер та призводять не лише до матеріальних втрат, а й до істотного обмеження можливостей релігійних громад здійснювати богослужіння, здобувати релігійну освіту та проводити духовну діяльність.

За даними моніторингового проєкту «Релігія у вогні»⁴⁸, зруйновано або пошкоджено **742** релігійних об'єкти. Зокрема, 470 православних релігійних об'єкти (395 Української Православної Церкви, 75 Православної Церкви України), протестантських – 194, юдейських – 22, греко- і римо-католицьких – 31, мусульманських – 7, споруди інших релігій – 18, духовних навчальних закладів – 11. Отже, руйнування торкнулися релігійних споруд різних конфесій та віросповідань, що свідчить про значний масштаб втрат духовної та культурної спадщини України.

Найбільших втрат зазнали регіони, що стали епіцентрами бойових дій та тимчасової окупації: Луганська, Донецька, Харківська, Херсонська, Київська області.

Ці дані не є вичерпними, з огляду на низку причин: неможливість отримати доступ до споруди чи, навіть, отримати інформацію про її стан, оскільки вона знаходиться в зоні постійних обстрілів чи бойових дій, або ж перебуває на тимчасово окупованій території.

Поряд із наслідками збройної агресії РФ, окремим проблемним напрямом у сфері забезпечення права на свободу світогляду і віросповідання залишається відновлення прав релігійних громад на культове майно.

Незважаючи на наявність конституційних гарантій свободи світогляду і віросповідання, а також міжнародних зобов'язань України, у практичній площині релігійні громади й надалі стикаються з істотними труднощами у реалізації права на користування та володіння культовими спорудами.

У цьому контексті показовою є ситуація, що склалася навколо передачі Костелу Святого Миколая в місті Києві у користування релігійній громаді Римсько-католицької церкви.

⁴⁸ https://risu.ua/oprilyudneno-novu-statistiku-poshkodzhenih-religijnih-sporud-za-chas-vijni_n162529

У 2023 році до Уповноваженого звернувся керівник релігійної громади парафії Святого Миколая щодо сприяння реалізації права релігійної громади на користування Костелом Святого Миколая в Києві. Незважаючи на доручення Президента України та підписаний меморандум із Мінкультом, питання передачі залишалося невирішеним, а будівля продовжувала використовуватися як концертний майданчик Національного будинку органної та камерної музики.

Уповноважений направив запити до відповідних державних органів для з'ясування стану справ і створення умов для передачі будівлі. З отриманої інформації стало відомо, що меморандум передбачав передачу Костелу громаді не пізніше червня 2022 року, а реалізацію затримувало виконання розпорядження Кабінету Міністрів України щодо переміщення Національного будинку органної та камерної музики.

У 2025 році до Уповноваженого надійшло нове звернення від парафіян про затримку виконання судових рішень щодо передачі будівлі. Для з'ясування причин затримки Уповноважений звернувся до Мінкульту. Додатково направлено запит до ДЕСС щодо вжитих заходів для сприяння виконанню судового рішення та надання роз'яснень Мінкульту щодо процедури передачі культової споруди.

Важливим елементом захисту прав релігійної громади став моніторинговий візит до Костелу. Під час нього було зафіксовано критичний технічний стан будівлі, що створювало потенційні ризики для життя і здоров'я людей, які відвідують богослужіння. За результатами моніторингу Уповноважений надав рекомендації Мінкульту та органам цивільного захисту щодо необхідності невідкладних заходів. Це стало додатковим аргументом на користь якнайшвидшої передачі храму релігійній громаді як користувачу, зацікавленому у його збереженні та безпечній експлуатації.

Окремим важливим напрямом стала безпосередня комунікація з релігійною громадою: представники Секретаріату Уповноваженого були в безперервному контакті з релігійною громадою, неодноразово зустрічалися з настоятелем, обговорювали наявні проблеми, ризики та можливі правові механізми їх вирішення. Ці зустрічі дозволили зафіксувати не лише юридичні, а й практичні аспекти порушення права на свободу віросповідання.

В грудні 2025 року Урядом України прийнято постанову, якою оновлено механізм передачі культових споруд, включно з можливістю збільшення строків користування та деталізованими підставами передачі їх релігійним громадам. Це рішення створює прозорі та довгострокові умови для релігійних громад, усуває правові перепони та бюрократичні труднощі, які заважали виконанню судових рішень. Також враховано всі зауваження Уповноваженого та усунено зайві бюрократичні обмеження під час укладання договорів на комунальні послуги.

У січні 2026 року Мінкульт передав Костел Святого Миколая у Києві в безоплатне користування католицькій громаді.

6. Захист прав національних меншин (спільнот) України та корінних народів України

Із початком переговорів у червні 2024 щодо вступу України до ЄС рамка захисту прав національних меншин (спільнот) зазнала суттєвих нормативних змін. Результатом спільної роботи органів державної влади, за участю працівників Секретаріату Уповноваженого та у постійній комунікації із Європейською стороною, стало схвалення 14.05.2025 Урядом України Дорожньої карти з питань верховенства права.

Окремий підрозділ блоку «Основоположні права» цієї Дорожньої карти включає низку заходів, які зобов'язують привести національне законодавство України та наявні практики у сфері національних меншин (спільнот) України відповідно до актів ЄС.

Також Уряд України затвердив План заходів щодо захисту прав осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України, який містить широке коло зобов'язань для органів державної влади у сферах недискримінації, протидії мові ворожнечі, використання мов національних меншин (спільнот), освіти мовами національних меншин (спільнот), а також запровадження оновлених механізмів реалізації, звітування та визначення відповідальних інституцій.

Сукупність згаданих політично-програмних документів хоч і створює розгалужений перелік євроінтеграційних завдань для України, реалізація чинного національного законодавства у сфері національних меншин (спільнот), особливо у регіональному контексті, а також забезпечення практичного доступу до користування їхніми правами і свободами, – не є достатньо ефективними та потребують більших зусиль від органів державної влади та ОМС.

6.1. Імплементація Закону України «Про національні меншини (спільноти) України»

Імплементація Закону України «Про національні меншини (спільноти) України» спрямована на забезпечення рівних прав і свобод осіб, які належать до національних меншин (спільнот), відповідно до Конституції України та міжнародних зобов'язань держави.

Протягом 2025 року до Уповноваженого надійшло 27 звернень, пов'язаних з можливими порушеннями мовних, культурних та інформаційних прав осіб, які належать до національних меншин (спільнот), що свідчить про наявність прогалин у практичній реалізації Закону.

У квітні 2025 року Уповноваженим за підтримки Ради Європи проведено публічне обговорення стану виконання рекомендацій Спеціальної доповіді Уповноваженого щодо дотримання прав національних меншин (спільнот) та корінних народів в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України та презентовано Звіт щодо стану виконання рекомендацій, наданих у Спеціальній доповіді органам державної влади. У заході взяли участь представники органів державної влади, національних меншин (спільнот) і корінних народів України, експерти та міжнародні партнери.

За результатами 2025 року з 75 рекомендацій 51 виконано (68%), 10 перебуває у процесі реалізації (13%), 14 залишаються невиконаними (19%), що

означає, що 81% рекомендацій реалізовано або перебувають у процесі виконання, однак це не знімає наявних системних проблем.

Спільно з Офісом Верховного Комісара ОБСЄ у справах національних меншин протягом 2025 року Уповноваженим реалізовано проєкт «Інструментарій моніторингу прав національних меншин». У межах реалізації даного проєкту створено методичні рекомендації проведення моніторингових візитів для працівників Секретаріату Уповноваженого з питань дотримання прав національних меншин (спільнот) та корінних народів України. Також здійснено їх апробацію шляхом проведення моніторингових візитів до обласних військових адміністрацій, ОМС, закладів загальної та дошкільної освіти, відділів Національної поліції.

За результатами 26 моніторингів виявлено відсутність проведення інформаційно-просвітницьких заходів, спрямованих на інформування представників національних меншин (спільнот) щодо обсягу їхніх прав.

Під час проведення Експертної ради з питань національних меншин та корінних народів при представнику Уповноваженого з рівних прав і свобод, прав національних меншин, політичних та релігійних поглядів (далі – Експертна рада) представники національних меншин (спільнот) висловили занепокоєння щодо бездіяльності ОДА/ОВА в питанні утворення Центрів національних меншин (спільнот) України в регіонах.

Проте, відповідно до Порядку утворення та функціонування Центру національних меншин (спільнот) України, такі центри відкриваються саме за ініціативою громадських об'єднань національних меншин (спільнот) України, що здійснюють свою діяльність на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Секретаріатом Уповноваженого здійснено аналіз зазначеного Порядку та під час чергового засідання Експертної ради його положення були детально представлені та роз'яснені з метою забезпечення належного розуміння визначених законодавством процедур і розмежування повноважень між суб'єктами їх реалізації.

Зазначене свідчить про недостатній рівень обізнаності представників національних меншин (спільнот), а також органів влади на місцях щодо розмежування повноважень та процедур у сфері реалізації державної політики з питань національних меншин (спільнот).

Така ситуація актуалізує необхідність системного інформування та роз'яснювальної роботи щодо механізмів реалізації прав національних меншин (спільнот), зокрема порядку створення Центрів національних меншин (спільнот) України, а також ролі й функцій усіх суб'єктів цього процесу.

Проблемним питанням залишається створення та належне функціонування консультативно-дорадчих органів при місцевих державних адміністраціях, які відповідно до положень Закону України «Про національні меншини (спільноти) України» мають забезпечувати участь представників національних меншин у формуванні та реалізації державної політики на регіональному рівні. На практиці у низці регіонів такі органи або не створені, або функціонують формально. Однією з причин є відсутність належної координації та методичного супроводу

з боку Державної служби України з етнополітики та свободи совісті, яка відповідно до своїх повноважень має забезпечувати формування та реалізацію державної політики у сфері захисту прав національних меншин (спільнот). Наразі відсутність системної взаємодії між центральним органом виконавчої влади та місцевими державними адміністраціями, а також чітких рекомендацій щодо створення і діяльності таких консультативно-дорадчих органів ускладнює ефективну імплементацію положень законодавства та обмежує можливості представників національних меншин (спільнот) брати участь у процесах прийняття рішень на місцевому рівні.

6.2. Мовні права національних меншин (спільнот)

Забезпечення мовних прав осіб, які належать до національних меншин (спільнот), є однією з ключових передумов збереження та розвитку їхньої культурної ідентичності. Зазначене право ґрунтується на положеннях статей 10, 11 та 24 Конституції України та впливає з міжнародних зобов'язань держави, зокрема у сфері захисту мов національних меншин (спільнот).

Аналіз правозастосовної практики свідчить, що протягом тривалого часу реалізація мовних прав національних меншин (спільнот) в Україні мала фрагментарний характер та не завжди відповідала міжнародним стандартам, зокрема положенням Європейської хартії регіональних або міноритарних мов (далі - Хартія). Окремі мови національних меншин (спільнот), попри їх історичну присутність на території України, не були належним чином охоплені механізмами правового захисту.

Імплементація Хартії тривалий час здійснювалася у відриві від її основної мети — захисту мов, яким реально загрожує зникнення або які мають обмежену сферу використання. Однією з причин цього стало застосування некоректного офіційного перекладу Хартії під час її ратифікації Україною, що впливало на подальшу практику правозастосування.

У січні 2025 року на погодження до Уповноваженого надійшов проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з оновленням офіційного перекладу Європейської хартії регіональних або міноритарних мов» (реєстр. № 12364 від 26.12.2024). Загальна спрямованість законопроєкту була підтримана та наголошено на необхідності додаткового опрацювання переліку мов, на які поширюється дія Хартії, з метою забезпечення рівного та недискримінаційного підходу. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 07.04.2024 № 670 «Про затвердження Переліку мов національних меншин (спільнот) та корінних народів України, яким загрожує зникнення» (далі - Постанова № 670), якою затверджено перелік мов національних меншин (спільнот), яким загрожує зникнення, та міжнародних даних ЮНЕСКО окремі мови національних меншин (спільнот) і корінних народів України, зокрема білоруська, гагаузька, їдиш, караїмська, кримськотатарська, кримчацька, ромська, румейська та урумська перебувають під реальною загрозою зникнення. Ризики втрати цих мов істотно зросли внаслідок збройної агресії РФ та вимушеного переміщення носіїв мов із місць їх традиційного проживання.

У липні 2025 року проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з оновленням офіційного перекладу Європейської хартії регіональних або міноритарних мов» (реєстр. № 12364 від 26.12.2024), внесений на розгляд Кабінетом Міністрів України, був знятий з розгляду у зв'язку з відставкою Уряду України.

Натомість у Верховній Раді України за ініціативи нового Уряду України було зареєстровано проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з оновленням офіційного перекладу Європейської хартії регіональних або міноритарних мов» (реєстр. № 14120). Висловлені раніше зауваження були враховані в остаточній редакції проєкту Закону України № 14120.

Даний Закон України очікує підписання Президентом України. У разі набрання ним чинності, імплементація положень Хартії потребуватиме розроблення підзаконних нормативно-правових актів та методичних рекомендацій для органів державної влади і ОМС з урахуванням наслідків війни, внутрішнього переміщення населення та зростаючих ризиків втрати мовної самобутності окремих спільнот.

6.3. Захист прав осіб з числа ромської національної меншини (спільноти)

У 2025 році в Секретаріаті Уповноваженого створено відділ з питань захисту прав осіб з числа ромської національної меншини (спільноти), діяльність якого спрямована на забезпечення доступу ромської спільноти до соціальних та адміністративних послуг і сприяння їх інтеграції в українське суспільство.

Створення відділу забезпечило перехід від реагування на окремі звернення до системної роботи у сфері захисту прав ромської національної меншини (спільноти), зокрема через розвиток взаємодії з міжнародними організаціями та інститутами громадянського суспільства, а також участь Уповноваженого та працівників Секретаріату Уповноваженого у національних і міжнародних заходах, у тому числі в ініціативах Ради Європи, Ромському тижні у Брюсселі, Конференції з відновлення України (URC-2025) та навчальному візиті українських державних службовців до Румунії.

6.3.1. Відсутність документів, що посвідчують особу або підтверджують громадянство України

Станом на 2025 рік відсутність документів, що посвідчують особу або підтверджують громадянство України, залишається одним із ключових системних чинників, що ускладнює реалізацію прав осіб із числа ромської національної меншини (спільноти), у тому числі на міжпоколінному рівні.

Належне документування є передумовою реалізації конституційних прав і свобод та доступу до адміністративних, соціальних, медичних та інших публічних послуг.

Подолання недокументованості визначено одним із завдань Цілі 2 Стратегії сприяння реалізації прав і можливостей осіб, які належать до ромської національної меншини в українському суспільстві на період до 2030 року,

затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 липня 2021 року № 866-р (далі – Стратегія), – «Забезпечення правового захисту і протидія дискримінації осіб, які належать до ромської національної меншини».

Відповідно до Стратегії, сприяння отриманню документів, що посвідчують особу, підтверджують громадянство України чи спеціальний статус, а також забезпечення державної реєстрації актів цивільного стану визначено одним із ключових напрямів у подоланні дискримінації, посиленні доступу до правового захисту та сприянні участі осіб із числа ромської національної меншини (спільноти) у суспільному житті. На її виконання затверджено план заходів на 2024–2025 роки, яким визначено завдання органів державної влади та ОМС.

У той же час, на рівні територіальних громад відсутні сталі механізми реалізації цих завдань. Не сформовано системних підходів до виявлення осіб без документів та їх соціально-правового супроводу. Взаємодія між ОМС, органами державної реєстрації актів цивільного стану, ДМС, судами та системою безоплатної правничої допомоги має фрагментарний характер.

За результатами дослідження, проведеного в межах реалізації проекту Уповноваженого «Соціальний атлас ромських громад Закарпаття»⁴⁹ (далі - Дослідження), встановлено, що у 18 % домогосподарств наявний щонайменше один повнолітній член сім'ї без свідоцтва про народження, паспорта або РНОКПП.

Це свідчить про збереження системної недокументованості та недостатню ефективність механізмів її подолання на місцевому рівні.

6.3.2. Обмеження доступу до соціальних, медичних та адміністративних послуг у зв'язку з відсутністю документів

Моніторингові візити працівників Секретаріату Уповноваженого та опрацювання звернень громадян у 2025 році засвідчили, що за відсутності документів оформлення соціальних статусів і виплат, отримання медичної допомоги та доступ до адміністративних послуг для осіб із числа ромської національної меншини (спільноти) є суттєво обмеженими або фактично недоступними.

Системний характер таких обмежень також підтверджено результатами Дослідження у Закарпатській області. Зокрема, у Мукачівській територіальній громаді 100 % опитаних домогосподарств повідомили про потребу у допомозі з оформлення соціальних статусів, при цьому 63 % респондентів зазначили необхідність супроводу у процесі документування. Найпоширенішими є потреби в оформленні статусу малозабезпеченої сім'ї (17 %), багатодітної сім'ї (10 %), одинокого батька або матері (5 %), інвалідності (4 %) та статусу дитини під опікою (3 %).

Результати Дослідження в інших територіальних громадах області свідчать, що обмеження доступу до послуг фіксуються незалежно від типу

49 [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglefindmkaj/https://www.ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/1-26022026-1206-atlas-23-02-2026-bez-rek-druk.pdf](https://www.ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/1-26022026-1206-atlas-23-02-2026-bez-rek-druk.pdf)

громади, однак є більш вираженими у місцях компактного проживання ромської спільноти, зокрема за відсутності механізмів соціально-правового супроводу.

Виявлений масштаб обмежень зумовив необхідність реагування Уповноваженого з метою зменшення практичних бар'єрів та підвищення доступності правової й адміністративної інформації для ромських родин.

У 2025 році Секретаріатом Уповноваженого спільно з Міжнародною благодійною організацією «Ромський жіночий фонд «Чіріклі» за підтримки Ради Європи проведено 7 просвітницьких заходів у 6 територіальних громадах Закарпатської області за участі понад 520 представників ромської спільноти, ОМС та профільних служб.

Заходи були спрямовані на підвищення правової обізнаності щодо реалізації прав, доступу до адміністративних, соціальних і правничих послуг та порядку взаємодії з органами влади. Роз'яснювальні матеріали поширено у 8 територіальних громадах і 12 населених пунктах області, зокрема у місцях компактного проживання ромської спільноти.

Результати проведених заходів засвідчили, що за відсутності інституційно закріплених механізмів супроводу на рівні територіальних громад навіть за наявності інформаційної підтримки доступ осіб без документів до послуг залишається фрагментарним. Це свідчить про системний характер обмежень доступу до публічних послуг, зумовлений насамперед відсутністю міжвідомчої координації та чітко визначеної відповідальності органів влади на місцевому рівні.

6.3.3. Питання організації процедури документування та взаємодії уповноважених органів

Чинна процедура оформлення паспорта громадянина України визначена Порядком оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 № 302 (далі – Порядок № 302).

Процедура відновлення первинних документів, зокрема свідоцтва про народження, у складних випадках має комплексний характер і передбачає залучення кількох уповноважених суб'єктів, зокрема органів державної реєстрації актів цивільного стану, територіальних підрозділів ДМС, судів, органів соціального захисту населення, закладів охорони здоров'я та системи безоплатної правничої допомоги.

Відсутність інституційно закріпленої координаційної функції та єдиних алгоритмів взаємодії зумовлює фрагментацію процедур, різне застосування норм законодавства, затягування строків розгляду справ і розпорошення відповідальності між органами, що ускладнює завершення процедури документування для заявників.

З метою усунення перешкод у документуванні ромської національної меншини (спільноти) у 2025 році постановою Кабінету Міністрів України від 24.12.2025 № 1709 «Деякі питання оформлення (у тому числі замість втраченого або викраденого), обміну паспорта громадянина України та паспорта

громадянина України для виїзду за кордон, у тому числі за кордоном» внесено зміни до Порядку № 302.

Нововведенням, запровадженим за ініціативою Уповноваженого зазначеною постановою, стало нормативне закріплення можливості виїзного прийому документів працівниками територіальних органів та підрозділів ДМС з використанням мобільних робочих станцій.

Такий механізм застосовується для оформлення документів особам, які проживають або перебувають у віддалених і малодоступних населених пунктах, місцях компактного проживання, районах із зруйнованою інфраструктурою внаслідок воєнних дій, а також особам, які постраждали від позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України.

Водночас ефективність реалізації зазначених змін значною мірою залежить від практичного впровадження оновлених процедур на місцях та рівня міжвідомчої координації.

6.3.4. Право на гідні умови життя

Право на гідні умови життя гарантується статтею 11 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та статтями 3, 47 і 48 Конституції України і охоплює доступ до житла, базової інженерної інфраструктури та публічних послуг незалежно від місця проживання. Забезпечення реалізації цього права належить до повноважень ОМС відповідно до статей 30 і 33 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Створення належних житлово-побутових умов для осіб, які належать до ромської національної меншини (спільноти), визначено Ціллю 5 Стратегії – «Підвищення якості житлово-побутових умов осіб, які належать до ромської національної меншини», що передбачає подолання сегрегації місць проживання, покращення доступу до водопостачання та інших комунальних послуг, модернізацію поселень та врегулювання питань житла і землекористування.

6.3.5. Просторова сегрегація місць компактного проживання осіб з числа ромської національної меншини (спільноти)

У територіальних громадах Закарпатської області, з огляду на значну чисельність ромського населення та внутрішню міграцію, спричинену повномасштабною збройною агресією РФ проти України, зберігається практика просторової ізоляції місць компактного проживання ромської спільноти.

У низці громад такі поселення розташовані поза межами основної житлової забудови та на значній відстані від адміністративних центрів, об'єктів соціальної інфраструктури і транспортних маршрутів, не включені до генеральних планів та іншої містобудівної документації, що унеможливорює розвиток інфраструктури та фактично закріплює їх ізольований статус.

Під час моніторингових візитів у 2025 році зафіксовано, що у с. Концово Холмківської громади відсутність належного дорожнього сполучення та регулярного громадського транспорту ускладнює доступ мешканців до закладів охорони здоров'я, освіти та ОМС.

У Великоберезнянській громаді просторову ізоляцію посилює незадовільний стан доріг, що обмежує доступ до послуг та ускладнює реалізацію права дітей на освіту, особливо за несприятливих погодних умов.

В Ужгородській міській громаді місця компактного проживання ромської спільноти розташовані на периферії та мають обмежений зв'язок з об'єктами соціальної інфраструктури, що ускладнює інтеграцію мешканців у життя громади.

Наведені приклади свідчать про системний характер просторової сегрегації, зумовлений недостатнім урахуванням потреб таких територій у процесах просторового та інфраструктурного планування.

Уповноваженим надано 46 рекомендацій ОМС щодо інтеграції потреб місць компактного проживання ромської спільноти до планувальних документів, однак протягом 2025 року вони не набули системного впровадження, що зумовлює збереження ізоляції та потребу подальшого реагування.

6.3.6. Обмеження доступу до базової інженерної інфраструктури у місцях проживання

Доступ до базової інженерної інфраструктури є складовою права на гідні умови життя і охоплює водопостачання, водовідведення, електропостачання та організацію поводження з побутовими відходами. Забезпечення цих умов належить до повноважень ОМС і має здійснюватися з дотриманням принципів рівності та недискримінації.

Результати моніторингових візитів до місць компактного проживання ромської спільноти в Закарпатській області свідчать про системні проблеми з доступом до базової інженерної інфраструктури.

У значній частині громад зафіксовано відсутність або незадовільний стан систем водопостачання та водовідведення, нестабільне або неоформлене електропостачання та відсутність організованого вивезення відходів, що створює ризики для здоров'я мешканців і ускладнює дотримання санітарних норм.

У ряді випадків мешканці користуються нецентралізованими або тимчасовими джерелами води, здійснюють неофіційні чи небезпечні підключення до електромереж, а утилізація відходів відбувається поза організованими системами їх збору та вивезення.

Виявлені проблеми свідчать про системний характер обмежень і потребують реагування ОМС у межах їх повноважень.

За реагуванням Уповноваженого покращено доступ до базової інженерної інфраструктури у ромському поселенні с. Концово.

Упродовж 2024–2025 років працівниками Секретаріату Уповноваженого здійснено моніторингові візити до місця компактного проживання ромської спільноти у с. Концово Холмківської громади Закарпатської області.

Під час моніторингу зафіксовано незадовільний стан інженерної інфраструктури, зокрема обмежений доступ до безпечної питної води та відсутність системного вивезення побутових відходів, що створювало ризики для здоров'я мешканців.

За результатами реагування Уповноваженого ініційовано взаємодію з ОМС та комунальними службами, підведено водогін до вул. Польової, налагоджено регулярне вивезення відходів та поліпшено санітарний стан території.

Зазначений випадок свідчить, що інституційне реагування та міжвідомча взаємодія дозволяють усувати окремі порушення, однак необхідний перехід до системного забезпечення доступу до інженерної інфраструктури на рівні громад.

6.3.7. Неврегульованість питань правового статусу житла та земельних ділянок

Правовий статус житла та земельних ділянок є складовою права на гідні умови життя та правової визначеності. Відсутність правовстановлюючих документів або невизначеність режиму землекористування впливають на умови проживання, можливість підключення до інженерної інфраструктури та захист права на житло.

За результатами Дослідження у Закарпатській області 61 % ромських домогосподарств проживають у власному житлі без правовстановлюючих документів, 33 % мають оформлене право власності, 5 % – проживають в орендованому житлі, 1 % – у тимчасовому житлі для внутрішньо переміщених осіб.

Під час моніторингових візитів зафіксовано проживання осіб із числа ромської національної меншини (спільноти) у житлі без дозвільної документації та на земельних ділянках із невизначеним або спірним правовим режимом, зокрема у Виноградівській, Перечинській, Холмківській та Великоберезнянській громадах. Аналогічні проблеми наявні й в інших громадах області.

Неврегульованість правового статусу житла та земельних ділянок має довготривалий характер і потребує реагування ОМС у межах їх повноважень.

6.4. Імплементация Закону України «Про корінні народи України»

Відповідно до статті 3 Закону України «Про корінні народи України» від 01.07.2021 № 1616-IX представницькі органи корінних народів України – відповідні представницькі інститути, що створюються корінними народами і відповідно до Конституції та законів України наділяються правом представляти корінні народи та приймати рішення від їх імені (далі – представницькі органи).

Реалізація прав корінних народів України, передбачених Законом № 1616-IX, їхній обсяг та порядок реалізації, нерозривно пов'язані із безпосередньою участю представницьких органів у цих процесах. Забезпечується реалізація таких прав переважно через консультації та/або участь представницьких органів у цих процесах.

Такі представницькі органи є усталеною міжнародною практикою, яка слугує засобом реалізації політичних, соціальних і культурних прав корінних народів та інших прав, які передбачені Декларацією ООН про права корінних народів.

За інформацією ДЕСС, проєкт розпорядження Кабінету Міністрів України «Про закріплення правового статусу представницького органу кримськотатарського народу», підготовлений ДЕСС у 2023 році, неодноразово повертався Секретаріатом Кабінету Міністрів України на доопрацювання та протягом 2025 року так і не був ухвалений. На необхідності прискорення визнання статусу представницьких органів наголосив також Комітет з ліквідації расової дискримінації у своїх Заключних зауваженнях щодо об'єднаних двадцять четвертої – двадцять шостої періодичних доповідей України щодо виконання зобов'язань із дотримання Міжнародної конвенції ООН про ліквідацію всіх форм расової дискримінації.

Крім того, у порівнянні із розвинутою та багаторівневою системою національного законодавства у сфері національних меншин (спільнот), разом із євроінтеграційними програмними документами, основним законодавчим інструментом, за допомогою якого представники корінних народів України можуть формально реалізовувати свої права, залишається Закон України № 1616-IX.

На виконання Прикінцевих положень Закону № 1616-IX Урядом досі не розроблено нормативно-правових актів, які б забезпечували представникам корінних народів України рівний ступінь правового захисту порівняно з тим, що гарантується представникам національних меншин (спільнот) України. Особливої вагомості набуває розроблення таких актів у зв'язку із дисперсністю розселення представників корінних народів України через вимушене переселення на підконтрольну Уряду України територію, загрози зникнення їхніх мов та асиміляційну політику РФ на ТОТ.

Так відсутність достатнього нормативного врегулювання для представників корінних народів України позбавляє їх як процедурних механізмів, так й передбачуваного обсягу користування правами у сферах, що стосуються публічного використання мови корінних народів України, зокрема під час проведення публічних, культурно-мистецьких та інших заходів, включаючи відповідні інформаційні матеріали, у сфері реклами та під час передвиборчої агітації тощо.

7. Громадянські та політичні права

7.1. Реалізація права на отримання цифрових послуг осіб, які відмовились від РНОКПП

Стаття 35 Конституції України гарантує кожному свободу світогляду і віросповідання. У свою чергу статті 63 та 70 Податкового кодексу України надають право відмовитися від отримання РНОКПП у разі, якщо його присвоєння суперечить релігійним переконанням. Відповідно до положень Податкового кодексу України, такі особи можуть перебувати на обліку в окремому реєстрі за серією та номером паспорта, а відповідна відмітка у паспорті замінює РНОКПП.

У межах провадження за зверненням громадянки Б. встановлено, що заявниця, яка з релігійних переконань відмовилася від РНОКПП, позбавлена можливості авторизації у мобільному застосунку «Дія».

За результатами перевірки з'ясовано, що авторизація в застосунку за відсутності РНОКПП технічно не реалізована. Згідно з інформацією Мінцифри, для таких осіб передбачена можливість авторизації на Порталі Дія (diia.gov.ua) через систему id.gov.ua із використанням BankID, кваліфікованого електронного підпису та інших засобів ідентифікації.

Функціонал вебверсії Порталу Дія є обмеженим порівняно з мобільним застосунком: відсутній доступ до частини державних програм і цифрових сервісів, зокрема «Дія.Підпис». Такі обмеження фактично ускладнюють участь осіб без РНОКПП у програмах державної підтримки та звужують їх доступ до окремих адміністративних і комерційних послуг.

За даними інформаційного фонду Державного реєстру фізичних осіб - платників податків, станом на грудень 2025 року в окремому реєстрі обліковувалася 151 431 фізична особа. При цьому накопичення інформації в окремому реєстрі Державного реєстру має динамічний характер, оскільки постійно здійснюється взяття / зняття на/з облік(у) фізичних осіб.

На сьогодні неможливо виокремити із загальної кількості звернень ті, що стосуються питання виникнення перешкод у реалізації прав фізичних осіб у зв'язку з відмовою від реєстраційного номера. Відповідно до відомчої інформаційної системи ДМС, за період з 01.11.2016 оформлено 23 171 паспорт громадянина України у формі ID-картки, у яких у відповідному полі проставлено слово «відмова». Також за період з 01.01.2018 територіальними підрозділами ДМС оформлено 10 189 паспортів громадянина України у вигляді паспортної книжечки особам, щодо яких прийнято рішення суду, що набрало законної сили, про зобов'язання ДМС оформити та видати паспорт громадянина України зразка 1994 року та у які внесено відмітку про відмову від РНОКПП.

Результати провадження свідчать про наявність системної проблеми, пов'язаної з реалізацією державної політики у сфері цифровізації. Відсутність комплексного міжвідомчого підходу до вирішення порушеного питання негативно впливає на ефективність реалізації прав громадян.

Подальша цифровізація публічних послуг має здійснюватися з дотриманням принципів інклюзивності, недискримінації та пропорційності, а також із забезпеченням рівноцінних альтернативних механізмів доступу до державних сервісів для всіх категорій осіб, у тому числі тих, які реалізували своє право на відмову від РНОКПП.

7.2. Порухення права на реєстрацію народження

Законом № 1616-IX передбачено, що корінним народам України гарантується право на правовий захист від будь-яких дій, спрямованих на позбавлення ознак етнічної приналежності та цілісності як самобутніх народів, позбавлення культурних цінностей.

Згідно з Правилами державної реєстрації актів цивільного стану в Україні, на прохання батьків, по батькові може також утворюватися згідно з національними традиціями або не присвоюватися взагалі. Про бажання батьків робиться відповідна відмітка в актовому записі про народження в графі «Для відміток».

Отже, державні органи зобов'язані забезпечити реалізацію права на вільний вибір імені, по батькові та прізвища відповідно до їх національних традицій.

До Уповноваженого надійшло звернення громадянки України А. щодо порушення територіальним відділом ДРАЦС у місті Києві її права на реєстрацію народження дитини.

Заявниця разом з батьком дитини звернулася до відділу ДРАЦС із заявою про державну реєстрацію народження із зазначенням по батькові дитини відповідно до кримськотатарської національної традиції. Проте їм було відмовлено на підставі того, що реєстрація народження не здійснюється за запропонованим батьками дитини по батькові.

За результатами реагування Уповноваженого Міністерством юстиції України було ініційовано перевірку, за результатами якої було забезпечено реалізацію права родини на реєстрацію по батькові відповідно до кримськотатарських традицій: по батькові дитині було присвоєно за спільною згодою батьків, згідно з національними традиціями.

Така ситуація свідчить про недостатню ефективність роботи Міністерства юстиції України як центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики, зокрема у сфері державної реєстрації актів цивільного стану через органи державної реєстрації актів цивільного стану.

До Уповноваженого надійшло звернення громадянина К. щодо можливого порушення територіальним відділом ДРАЦС його права на реєстрацію народження дитини. У зверненні зазначено, що з метою реєстрації народження свого сина заявник звернувся до територіального відділу ДРАЦС, проте йому було відмовлено. Зі слів К., його дружина теж

звернулася до територіального відділу ДРАЦС із метою реєстрації народження дитини, проте їй також було відмовлено на підставі того, що запропоноване по батькові сина не відповідає встановленим правилам.

За результатами реагування Уповноваженого було проведено перевірку, на підставі заяви матері дитини відділом ДРАЦС складено актовий запис про народження дитини та видано відповідне свідоцтво.

У межах реалізації пілотного проєкту із виявлення бар'єрів з ідентифікації та документування недокументованих осіб, що проживають на території Волинської та Рівненської областей, ініційованого Уповноваженим, за підтримки Представництва Управління Верховного Комісара у справах біженців ООН у листопаді-грудні 2025 року було проведено відвідування населених пунктів, у яких можуть проживати недокументовані особи.

Під час відвідування с. Видричі Камінь-Каширського району Волинської області було виявлено недокументованих осіб, які є особами із ризиком безгромадянства. Серед таких осіб – двоє неповнолітніх 2021 та 2024 років народження. Свідоцтва про народження у дітей відсутні, а матір документована лише свідоцтвом про народження. Батько дітей – відсутній. Третя дитина померла, що зафіксовано лікарями, однак не зафіксовано свідоцтвом про смерть.

У результаті опитування матері та старости села встановлено, що мати та органи місцевої влади зверталися до органів державної реєстрації актів цивільного стану, однак отримали відмову через відсутність документів у матері.

За реагування Уповноваженого 20.01.2026 відділом ДРАЦС Камінь-Каширського району Волинської області проведено державну реєстрацію народження дітей.

Також діти, не документовані належним чином, не зареєстровані за місцем проживання та не отримують соціальну допомогу від держави.

Стаття 7 Конвенції про права дитини гарантує кожній дитині право на негайну реєстрацію після народження, право на ім'я, громадянство. Конвенція про скорочення безгромадянства визначає, що держава зобов'язана забезпечити дитині, яка народилася на її території і може стати особою без громадянства, отримати громадянство.

Згідно із частинами першою та другою статті 13 Закону України від 01.07.2010 № 2398-VI державна реєстрація народження дитини проводиться з одночасним визначенням її походження та присвоєнням їй прізвища, власного імені та по батькові. Походження дитини визначається відповідно до Сімейного кодексу України. Державна реєстрація народження дитини проводиться за письмовою або усною заявою батьків чи одного з них за місцем її народження, або за місцем проживання батьків, або за заявою, поданою в електронній формі.

7.3. Порухення права на оформлення документів та свободу пересування

Втрата або пошкодження паспортних документів унеможлиблює або істотно ускладнює реалізацію людиною прав і свобод та отримання захисту з боку держави. Особливої уваги потребують випадки, коли втрата або пошкодження документів стосується батьків з неповнолітніми дітьми, які перебувають за кордоном.

Аналіз чинного законодавства та звернень, що надходили до Уповноваженого, засвідчив необхідність врегулювання ситуацій, коли паспортний документ не може бути отриманий одним із батьків, з яким перебуває неповнолітня дитина.

У межах розгляду звернень, що надходили до Уповноваженого, було виявлено проблему у сфері документування дітей, яка має ознаки системності та пов'язана з особливостями адміністративної практики органів ДМС.

Зокрема, встановлено, що у випадках, коли паспортний документ дитини, яка не досягла 12-річного віку, був оформлений або виготовлений за заявою одного з батьків, його отримання іншим із батьків, з яким фактично проживає дитина, є неможливим. При цьому такий паспортний документ залишається у територіальному підрозділі ДМС до моменту його особистого отримання тим із батьків, який звертався із заявою про оформлення.

У той же час звернення іншого з батьків, з яким перебуває дитина, із заявою про оформлення нового паспортного документа було неможливим, оскільки інформаційні системи фіксують статус виготовленого документа, що не був отриманий. Отже, встановлено відсутність альтернативного адміністративного механізму, який би дозволив вирішити ситуацію з урахуванням фактичного місця проживання дитини та її найкращих інтересів.

Подібні ситуації, як правило, виникають у разі розірвання шлюбу між батьками, наявності конфліктних відносин, втрати зв'язку з одним із батьків, а також внаслідок вимушеного переміщення сімей в умовах збройної агресії РФ проти України.

У результаті дитина могла опинитися у ситуації, за якої вона фактично позбавлена можливості користуватися паспортним документом, що негативно впливає на реалізацію низки її прав, зокрема права на свободу пересування, доступ до соціальних та медичних послуг.

Такі обставини свідчили про наявність прогалин у правовому регулюванні та відсутність відповідних внутрішніх алгоритмів дій у діяльності органів ДМС.

У зв'язку із тим, що у зверненнях прослідковувалася системна проблема та порушення прав дитини, було ініційовано проведення робочої наради із представниками ДМС. Під час наради було обговорено ключові бар'єри, які провокують порушення прав дитини, а також обговорено можливі зміни до чинного законодавства.

Після надходження до Уповноваженого на погодження проєкту постанови Кабінету Міністрів України, покликаною врегулювати окремі питання

оформлення, виготовлення та видачі паспорта громадянина України та паспорта громадянина України для виїзду за кордон, було підготовлено пропозиції щодо вдосконалення окремих норм постанов Кабінету Міністрів України від 7 травня 2014 р. № 152 і від 25 березня 2015 р. № 302. Пропозиції Уповноваженого були включені до проекту постанови.

24 грудня 2025 року Кабінет Міністрів України прийняв постанову № 1709. Відтепер паспортний документ, виготовлений за заявою одного з батьків на ім'я дитини, яка не досягла 12-річного віку, може бути виданий іншому з батьків або іншій особі, уповноваженій на це довіреністю, із яким перебуває дитина.

У межах аналізу стану виконання рекомендацій Уповноваженого, наданих у Щорічній доповіді про стан додержання захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2024 році було встановлено, що серед інших рекомендацій ДМС було рекомендовано розробити алгоритм взаємодії під час ідентифікації та встановлення особи, оформлення та видачі паспортних документів або посвідчення на повернення в Україну особам, які проживали на момент окупації на території Автономної Республіки Крим.

Також МВС поінформовано Уповноваженого, що на сьогодні порядок взаємодії ЗДУ та ДМС під час оформлення посвідчення особи на повернення в Україну врегульовано Порядком оформлення та видачі посвідчення особи на повернення в Україну № 285 (далі – Порядок № 285).

Відповідно до Порядку № 285, під час оформлення посвідчення особи на повернення в Україну здійснюється ідентифікація особи, підтвердження належності до громадянства України та приймається відповідне рішення про оформлення відповідного документа.

Під час проведення таких процедур працівником здійснюються перевірки з метою отримання інформації про особу за наявними обліками ЗДУ, МЗС, направляються запити до територіальних органів ДМС, інших органів державної влади для отримання інформації про особу або її законних представників. Якщо особа отримувала паспорт громадянина України, паспорт громадянина України для виїзду за кордон, оформлений територіальними органами ДМС, або проходила процедуру набуття громадянства України, ДМС надає відповіді із наявними копіями документів з фотокарткою.

За результатами перевірок ЗДУ приймається рішення про оформлення посвідчення особи на повернення в Україну.

Проте, згідно з інформацією, наданою Уповноваженому МВС, існують непоодинокі випадки, коли до ЗДУ за оформленням посвідчення особи на повернення в Україну звертаються громадяни України після досягнення 18-річного віку, на ім'я яких не оформлювалися документи, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, та у більшості випадках дані про них відсутні в державних реєстрах. За існуючої процедури ідентифікації, передбаченої Порядком № 285, таким особам, у більшості випадків, відмовляють у оформленні посвідчення особи на повернення в Україну.

На розгляді Уповноваженого перебувало звернення Т., яка виїхала з тимчасово окупованої території АР Крим до Республіки Польща. Враховуючи, що на момент окупації півострова у 2014 році вона не досягла віку, з якого оформлюється паспортний документ, із документів у неї наявне лише свідоцтво про народження, видане компетентними органами України.

При зверненні до ЗДУ з питань оформлення паспорта громадянина України або посвідчення на повернення в Україну, Т. отримала відмову, оскільки її особу неможливо ідентифікувати.

У свою чергу Міністерством юстиції підтверджено дійсність свідоцтва про народження заявниці, а ДМС надано інформацію, що оформлення паспортного документа можливе виключно на території України, відмова в оформленні посвідчення на повернення унеможливила реалізацію права Т. на повернення в Україну та оформлення паспорта громадянина України.

Крім цього, у межах розгляду звернень громадян України, які постійно проживають за кордоном, зафіксовано відмови у оформленні та видачі паспортних документів, у тому числі через відокремлені підрозділи Державного підприємства «Документ» за кордоном та ЗДУ, у зв'язку із відсутністю у таких осіб військово-облікового документа.

У процесі моніторингу можливості реалізації права на оформлення паспортного документа з одночасним взяттям на військовий облік призовників, військовозобов'язаних та резервістів, було скеровано запити до Міноборони та ДМС. Згідно з інформацією Міноборони, механізм взяття на військовий облік призовників, військовозобов'язаних та резервістів за кордоном, про який йдеться за вказаним посиланням, передбачено Порядком організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів. Згідно з інформацією ДМС, відповідно до пункту 20 Порядку № 152 у разі постійного проживання або тимчасового перебування особи за кордоном документи для оформлення (у тому числі замість втраченого або викраденого), обміну паспорта громадянина України для виїзду за кордон подаються до ЗДУ або до розміщеного за межами України відокремленого підрозділу Державного підприємства «Документ» .

Згідно з пунктом 5 статті 20 Закону України від 12.05.2015 №389-VIII при наданні консульських послуг зазначеній категорії громадян, зокрема – оформлення паспорта, у ЗДУ, консульська посадова особа здійснює перевірку військово-облікових документів згідно з порядком, визначеним постановою Кабінету Міністрів України від 17.06.2024 №704-дск, а саме – за допомогою мобільного застосунку «Резерв+».

Зазначена вимога не застосовується у разі: оформлення посвідчення особи на повернення в Україну, вчинення консульських дій щодо дітей громадянина України та вчинення дій за заявами громадян України, які перебувають під арештом, затримані чи позбавлені волі за кордоном.

На розгляді Уповноваженого перебувало звернення К. в інтересах її чоловіка А., який разом із нею проживає в Естонській Республіці, щодо можливого порушення права на оформлення паспортного документа.

Встановлено, що А. після нещасного випадку отримав статус особи з інвалідністю та проживає в Естонії на підставі посвідки на постійне проживання, перебуваючи на консульському обліку. Під час звернення для оформлення нового паспорта замість простроченого йому було відмовлено через відсутність даних про військовий облік. Отримати такі документи без повернення в Україну він не може. Підрозділи ДП «Документ» в Естонії відсутні, а повернення в Україну неможливе за станом здоров'я.

Унаслідок цього громадянин України А. залишився без належного правового захисту, а відсутність паспорта унеможлиблює реалізацію його прав і свобод.

Отже, громадяни України, зокрема чоловіки віком 18-25 років або які є особами з інвалідністю, які перебувають за кордоном у країнах, де немає відокремлених підрозділів ДП “Документ”, позбавлені можливості реалізації права на оформлення паспортного документа та отримання консульських послуг.

Пунктом 2-14 Правил перетинання державного кордону громадянами України (далі - Правила) запроваджено спеціальний механізм регулювання виїзду за кордон окремих категорій осіб в умовах воєнного стану. Практика його застосування у 2023–2025 роках засвідчила наявність низки системних проблем, що безпосередньо впливають на реалізацію конституційного права громадян на свободу пересування.

По-перше, реалізація права на перетин державного кордону фактично залежить від своєчасності та належності дій органів державної влади або органів місцевого самоврядування, які зобов'язані подавати та оновлювати списки осіб до Адміністрації ДПСУ. У разі неподання або несвоєчасного подання оновленої інформації негативні наслідки настають для громадянина.

По-друге, чинне нормативне регулювання не передбачає чіткого та прозорого механізму виключення особи зі списків у разі втрати підстав для перетину державного кордону.

По-третє, практика застосування пункту 2-14 Правил свідчить про недостатню міжвідомчу координацію та відсутність ефективного контролю за актуальністю інформації.

Зазначені аспекти ускладнюють належне та правомірне застосування пункту 2-14 Правил у процесі реалізації права громадян на свободу пересування.

Під час розгляду звернення громадянина Ш. встановлено, що на підставі його особистої заяви повноваження депутата місцевої ради були достроково припинені рішенням відповідного органу місцевого самоврядування. Надалі Ш., як особа з інвалідністю III групи, прибув до пункту пропуску для виїзду за кордон з метою лікування, однак йому було відмовлено у перетині державного кордону на підставі пункту 2-14 Правил № 57.

У ході перевірки ОМС повідомив, що поінформував ДПСУ про необхідність виключення Ш. зі списків осіб, поданих відповідно до постанови КМУ № 69. Адміністрація ДПСУ зазначила, що така інформація фактично не надходила. Унаслідок цього Ш. продовжував перебувати у списках осіб, яким надано право виїзду на підставі рішень про службові відрядження.

За реагування Уповноваженого ОМС забезпечив подання актуальної інформації про припинення повноважень Ш., що дало йому можливість реалізувати право на свободу пересування.

Внаслідок неподання або неналежного подання оновленої інформації про кадрові зміни ОМС заявник безпідставно залишався у відповідних обліках, що призвело до обмеження його права на свободу пересування та відмови у перетинанні державного кордону з підстав, які втратили актуальність.

При цьому випадки, коли органи державної влади та ОМС несвоєчасно інформують Адміністрацію ДПСУ про кадрові зміни, не є поодинокими. Постановою Кабінету Міністрів України № 69 передбачено обов'язок органів влади та ОМС подавати до Адміністрації ДПСУ списки осіб, визначених пунктом 2-14 Правил, а також у разі кадрових змін – оновлювати таку інформацію не пізніше наступного дня після прийняття відповідного рішення.

Неподання оновленої інформації після прийняття рішення про кадрові зміни свідчить про неналежне виконання вимог чинного законодавства та призводить до порушення права осіб на свободу пересування.

При цьому обмеження конституційних прав і свобод повинні застосовуватися виключно з дотриманням принципів законності, обґрунтованості та пропорційності, а неналежна міжвідомча взаємодія та несвоєчасне інформування не можуть покладатися, як негативні наслідки на громадян.

7.4. Право на набуття громадянства України іноземцями, які проходять службу у Збройних Силах України

З початку повномасштабної збройної агресії РФ постало питання щодо визначення правового статусу іноземних громадян, зокрема росіян і білорусів, які беруть участь у збройному опорі, а також громадян країни-агресора, які є членами сімей військовослужбовців Збройних Сил України.

За період 2022-2025 років на розгляді Уповноваженого перебувало **62** звернення з питань підтвердження законності перебування на території України або набуття громадянства України іноземцями (2022 рік - 6 звернень, 2023 рік - 12 звернень, 2024 рік - 27 звернень, 2025 рік - 17 звернень).

Уповноваженим направлялися ініціативні листи до Верховної Ради України, Уряду та ДМС, організовувалися робочі наради та зустрічі за головування Уповноваженого, а також подавалися конкретні пропозиції щодо змін до законодавства. Метою цих ініціатив було врегулювання законного перебування в Україні іноземців, зокрема громадян РФ та Республіки Білорусь, які служать за контрактом у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту чи Національній гвардії України.

Результатом стало прийняття Закону України від 20.08.2024 № 3897-IX та Закону України від 18.06.2025 № 4502-IX, якими, зокрема, спрощено набуття громадянства України іноземцями, які проходять військову службу за контрактом, зокрема гарантовано право на подачу декларації про відмову від іноземного громадянства.

У той же час встановлено випадки, коли іноземець набув громадянство України, однак у межах дворічного строку не завершив процедуру виходу із громадянства країни-агресора та після початку повномасштабного вторгнення долучився до оборони України, як громадянин України, документований тимчасовим посвідченням громадянина України.

На розгляді Уповноваженого перебувало звернення військовослужбовця У., який був громадянином країни-агресора, однак набув громадянство України. Із звернення випливало, що У. набув громадянство України до початку повномасштабного вторгнення та був документований тимчасовим посвідченням громадянина України. Через початок війни У. не завершив процедуру виходу з громадянства РФ, однак, з метою захисту незалежності та суверенітету України, вступив на службу до ЗСУ. Військову службу проходив без контракту, був нагороджений, але через поранення був звільнений зі служби.

Відповідно до Закону № 3897-IX, за умови проходження служби в ЗСУ за контрактом, У. отримав би право на вихід із громадянства РФ у декларативному порядку, а за відсутності такого контракту – йому гарантовано право завершити процедуру після припинення або скасування правового режиму воєнного стану.

Звернення У. до органів влади РФ унеможливлено його службою у Збройних Силах України.

Такі особи перебувають поза межами правового регулювання Закону України від 20.08.2024 № 3897-IX та Закону України від 18.06.2025 № 4502-IX.

Беручи участь у захисті незалежності та суверенітету України, військовослужбовці, які є громадянами Російської Федерації, фактично позбавлені можливості реалізувати своє право на набуття громадянства України через наявність у них громадянства держави-агресора.

До Уповноваженого надходять звернення від іноземців та громадян України в інтересах іноземців, які проходять службу в Збройних Силах України, стосовно імовірного порушення права на набуття громадянства України.

Частиною четвертою Перехідних і прикінцевих положень Закону України № 4502-IX від 18.06.2025 передбачено, що іноземець та особа без громадянства, які набувають громадянство України як особи, які проходять/проходили військову службу за контрактом у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту чи Національній гвардії України, у тому числі нагороджені державною нагородою України, або є іноземцями, які отримали посвідку на тимчасове проживання на підставі частин двадцятої або двадцять четвертої статті 4 Закону України від 22.09.2011 № 3773-VI, або які є одним із подружжя такої особи або одним із батьків її подружжя, а також громадяни держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором чи державою-окупантом, які зазнали переслідувань у країні своєї громадянської належності, мають право подати паспортний документ, строк дії якого закінчився або який підлягає обміну, якщо для отримання нового документа вони зобов'язані звернутися до органів державної влади країни своєї громадянської належності чи країни попереднього постійного проживання.

На розгляді Уповноваженого перебуває звернення іноземця А, який проходить службу у ЗСУ за контрактом. У своєму зверненні А. скаржиться на нерівні умови для військовослужбовців-іноземців, які проходять службу в ЗСУ за контрактом. Так у порівнянні із громадянами РФ інші іноземці позбавлені права звертатися із заявою про набуття громадянства України з паспортними документами, строк яких закінчився, а також позбавлені права на подачу декларації про припинення іноземного громадянства.

При цьому у законодавстві країн колишнього союзнабору передбачена кримінальна відповідальність та втрата громадянства за службу у збройних силах іноземної держави. Отже, навіть при зверненні до закордонних дипломатичних установ своєї держави в Україні військовослужбовці-іноземці ризикують зазнати переслідувань з боку органів безпеки країни своєї громадянської належності.

Попри те, що низка країн колишнього СРСР підтримують територіальну цілісність та суверенітет України, вони продовжують залишатися у сфері впливу РФ. Чинним законодавством Республіки Казахстан та Республіки Таджикистан, наприклад, передбачено кримінальну відповідальність та підставу втрати громадянства громадянами цих країн, які вступили на військову службу іноземних країн.

Отже, у випадку, якщо строк дії паспортних документів країни походження іноземців, які проходили або проходять військову службу у Збройних Силах України за контрактом, закінчився, звернення таких осіб до органів державної влади країни громадянської належності пов'язано із ризиком кримінального переслідування.

Водночас чинним законодавством України визначено вичерпний перелік іноземців, які мають право на звернення із заявою про набуття громадянства України із паспортним документом, строк дії якого закінчився.

7.5. Захист прав журналістів

Свобода думки, слова та право на вільне поширення інформації – це основа демократії та верховенства права. В Україні ці права гарантовані статтею 34 Конституції України, статтею 10 Європейської конвенції з прав людини та статтею 19 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права. У період повномасштабної війни ризику для журналістів суттєво зросли: фізичні загрози, перешкоджання роботі, тиск, обмеження доступу до інформації.

На розгляді Уповноваженого перебувало 2 звернення журналістів щодо перешкоджання їм у здійсненні професійної діяльності. Представники медіа скаржилися, що стали об'єктами переслідувань з боку посадових осіб у зв'язку із своєю професійною діяльністю та журналістськими розслідуваннями.

У межах розгляду зазначених звернень Уповноваженим було направлено відповідні листи до Національної поліції України.

У результаті реагування Уповноваженого органами Національної поліції України розпочато досудове розслідування за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 171 (Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів) КК України.

Окрема й дедалі серйозніша проблема – SLAPP-позови (Strategic Lawsuits Against Public Participation). Це судові позови, які подають не для реального захисту честі, а щоб залякати, виснажити фінансово та змусити журналістів, активістів чи блогерів мовчати. Такий тиск створює «ефект охолодження» – медіа починають уникати гострих тем через страх довгих і дорогих судів.

У ЄС питання протидії SLAPP активно обговорюється протягом останніх років. У 2022 році Європейська Комісія представила Анти-SLAPP директиву, яка передбачала можливість раннього припинення безпідставних позовів, запровадження механізмів компенсації витрат відповідачам, санкції проти позивачів, які зловживають судовими механізмами. Дана Директива Ради Європи 2024/1069 була прийнята 11 квітня 2024 року. Раніше ЄС і Рада Європи сформулювали стандарти протидії SLAPP.

25 травня 2025 за ініціативою голови Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова було створено Робочу групу з напрацювання механізмів протидії SLAPP. До Робочої групи увійшли представники Уповноваженого. У межах діяльності Робочої групи представниками Уповноваженого запропоновано дієві механізми протидії судовим позовам, які можуть бути спрямовані на перешкоджання здійснення журналістської діяльності.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Верховній Раді України:

забезпечити розгляд та прийняття проекту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації» (реєстр. № 13597 від 04.08.2025);

забезпечити розгляд та прийняття проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення їх у відповідність до вимог статей 8 та 14 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Європейської конвенції з прав людини) та Регламенту Ради (ЄС) 2016/1104 про впровадження посиленої співпраці у сфері юрисдикції, застосовного законодавства та визнання та виконання рішень у справах майнових наслідків зареєстрованих партнерств» (реєстр. № 12252 від 27.11.2024);

забезпечити розгляд та прийняття проекту Закону України «Про внесення змін до Дисциплінарного статуту Національної поліції України щодо врегулювання питання запобігання випадкам дискримінації за ознакою статі та сексуальних домагань на робочому місці» (реєстр. № 14036 від 12.09.2025);

забезпечити розгляд та прийняття проекту Закону «Про внесення змін до Закону України «Про рекламу» у зв'язку з прийняттям Закону України «Про адміністративну процедуру»» (реєстр. № 14346 від 30.12.2025);

Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики:

забезпечити діяльність робочої групи з розроблення законопроекту про українську жестову мову.

Кабінету Міністрів України:

розробити проект Закону України «Про внесення змін до статті 149 (Торгівля людьми) Кримінального кодексу України» з метою криміналізації діянь, пов'язаних з рекламою осіб, які постраждали від торгівлі людьми, у мережі Інтернет, та доповнити перелік видів експлуатації у Примітці до цієї статті ознакою використання інформаційно-комунікаційних технологій;

затвердити Державну соціальну програму запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2030 року;

розробити проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про протидію торгівлі людьми» щодо вдосконалення окремих положень, які регулюють питання у сфері протидії торгівлі людьми», яким, зокрема, передбачено надати органам місцевого самоврядування повноваження здійснювати заходи у сфері протидії торгівлі людьми;

розробити та затвердити порядок взаємодії органів, установ та організацій під час реагування на випадки сексуального насильства, пов'язаного зі збройною агресією Російської Федерації проти України, для забезпечення постраждалих

належною допомогою, захистом і дотримання їхніх прав на отримання невідкладної грошової виплати;

забезпечити процедуру розгляду та ухвалення рішення про закріплення правового статусу представницького органу кримськотатарського народу;

розробити та затвердити державну програму підтримки свободи слова в умовах воєнного стану, яка включатиме превенцію SLAPP як окремий напрям;

розробити та прийняти постанову, якою визначити функціонування мобільного застосунку «Дія» із обов'язковою підтримкою альтернативної ідентифікації осіб, які відмовилися від РНОКПП;

розробити та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт закону про внесення змін до Закону України «Про громадянство України» у частині врегулювання питання набуття громадянства України та декларативного виходу з громадянства іноземної країни іноземцями, які проходять/проходили службу в Збройних Силах України або інших військових формуваннях, незалежно від країни походження та факту укладення контракту, за умови відсутності судимості за вчинення кримінального правопорушення;

забезпечити проведення гендерних аудитів відповідно до Операційного плану заходів з реалізації у 2025–2027 роках Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року;

розробити та затвердити Національний план дій з реалізації Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю на період до 2030 року з урахуванням рекомендацій Комітету ООН з прав осіб з інвалідністю, зокрема щодо створення незалежного механізму моніторингу виконання Конвенції відповідно до статті 33(2) Конвенції та визначення Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини складовою такого механізму;

розробити та подати на розгляд до Верховної Ради України проєкт Закону України «Про основні засади державної політики щодо створення безбар'єрного простору в Україні»;

розробити та подати на розгляд до Верховної Ради України проєкт Закону про внесення змін до Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» щодо розширення переліку осіб, які мають право на безоплатну вторинну правничу допомогу» від 05.12.2024 № 4133-IX з метою включення потерпілих від кримінальних правопорушень, мотивованих нетерпимістю за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, до переліку осіб, які мають право на безоплатну вторинну правничу допомогу, а також з метою виключення положення про набрання чинності законом через рік з дня припинення або скасування воєнного стану в Україні;

забезпечити рівний доступ до державних програм, незалежно від способу податкового обліку особи, яка звернулася;

розглянути доцільність інтеграції системи екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112 із застосунком «Дія» щодо доповнення сервісом зі швидкого виклику поліції в разі домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі.

Міністерству юстиції України:

розробити та затвердити обов'язкові для застосування методичні роз'яснення щодо присвоєння імені, прізвища та по батькові відповідно до національних традицій корінних народів та національних меншин, а також застосування пунктів Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 18.10.2000 № 52/5 щодо можливості присвоєння нетипового формування по батькові;

внести зміни до Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 18.10.2000 № 52/5 у частині визначення порядку реєстрації народження дитини, батьки чи інші законні представники якої не мають документів, що посвідчують особу та належність до громадянства;

забезпечити щоквартальний контроль та виїзні перевірки виконання територіальними органами державної реєстрації актів цивільного стану положень Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 18.10.2000 № 52/5;

організувати та провести комплексне навчання посадових осіб територіальних органів державної влади та службових осіб органів місцевого самоврядування.

Міністерству внутрішніх справ України:

забезпечити проведення інформаційно-просвітницької діяльності шляхом поширення інформації про мобільний додаток «Прихована кнопка SOS», зокрема через ЗМІ, соціальні мережі, навчальні та медичні заклади.

Міністерству закордонних справ України:

посилити спроможність закордонних дипломатичних і консульських установ шляхом розширення охоплення спеціалізованим навчанням з питань протидії торгівлі людьми не менше ніж 30 % від загальної кількості співробітників.

Міністерству розвитку громад та територій України:

посилити інтеграцію місць компактного проживання ромської національної меншини (спільноти) у систему просторового планування шляхом врахування питань подолання просторової сегрегації під час розроблення та реалізації державної політики у сфері містобудування, а також підготовки методичних рекомендацій для органів місцевого самоврядування щодо включення таких територій до генеральних планів і містобудівної документації.

Державній міграційній службі України:

забезпечити проведення регулярних виїзних консультацій та інформаційно-просвітницьких заходів у місцях компактного проживання ромів (не рідше одного разу на квартал), із залученням: працівників територіальних органів ДМС, працівників органів місцевого самоврядування, представників неурядових організацій (за згодою), з метою підвищення рівня правової обізнаності ромського населення щодо отримання ідентифікаційних документів, сприяння соціальній інтеграції та зменшення кількості осіб без документів.

Державній службі України з етнополітики та свободи совісті:

з метою подолання недокументованості осіб з числа ромської національної меншини (спільноти), у межах діяльності Міжвідомчої робочої групи з питань координації виконання Стратегії сприяння реалізації прав і можливостей осіб, які належать до ромської національної меншини, в українському суспільстві на період до 2030 року, забезпечити виконання у 2026 році заходу з розроблення методичних рекомендацій для органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо виявлення недокументованих осіб, у тому числі представників ромської національної меншини (спільноти);

розробити у діалозі із представниками корінних народів України та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проекти підзаконних нормативно-правових актів, якими врегулювати порядок, умови та обсяг користування правами і свободами, передбаченими Законом України «Про корінні народи України»;

забезпечити належний рівень інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо прав осіб, які належать до національних меншин (спільнот), а також механізмів їх реалізації, шляхом підготовки та поширення узагальнених методичних матеріалів для органів виконавчої влади на місцях і громадських об'єднань;

розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проект нормативно-правового акту, яким врегулювати порядок та механізми взаємодії ДЕСС, обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій з питань реалізації державної політики у сфері національних меншин (спільнот) та корінних народів України;

посилити координаційну та методичну роль у взаємодії з обласними державними (військовими) адміністраціями та представницькими організаціями національних меншин (спільнот) з метою забезпечення належного розуміння та застосування процедур, передбачених законодавством у сфері етнополітики, зокрема щодо утворення та функціонування Центрів національних меншин (спільнот) України.

розробити у діалозі із представниками корінних народів України проект змін до Закону України «Про корінні народи України», яким врегулювати особливості використання мов корінних народів України під час проведення публічних, культурно-мистецьких та інших заходів, у сфері реклами та під час передвиборної агітації.

Державній прикордонній службі України:

забезпечити проведення систематичного навчання особового складу щодо додержання рівних прав і свобод, недискримінаційного ставлення до осіб, зокрема за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності.

Національній поліції України:

посилити контроль за виконанням кривдниками обов'язку проходження програм для кривдників, зокрема в частині своєчасного направлення та реагування на ухилення від проходження програми.

Обласним та Київській міській військовим адміністраціям, органам місцевого самоврядування:

враховувати потреби місць компактного проживання ромської національної меншини (спільноти) під час розроблення та оновлення генеральних планів і містобудівної документації з метою подолання просторової сегрегації та забезпечення рівного доступу мешканців до транспортної, інженерної та соціальної інфраструктури;

провести інвентаризацію земельних ділянок та житлових будинків у місцях проживання ромської національної меншини (спільноти), з метою впорядкування земельно-майнових відносин та створення правових підстав для подальшої легалізації забудови;

забезпечити розміщення актуальної інформації про механізми встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, про види державної допомоги та де таку допомогу можна отримати на офіційних вебсайтах;

забезпечити регулярне проведення засідань консультативно-дорадчих органів із включенням до порядку денних таких засідань питань протидії торгівлі людьми на території адміністративно-територіальної одиниці;

забезпечити рівномірний розподіл фахівців, відповідальних за реалізацію програми для кривдників, з урахуванням кількості осіб, які направляються на проходження програм для кривдників;

на постійній основі забезпечити проведення інформаційно-просвітницьких заходів для представників національних меншин (спільнот) з метою підвищення рівня їх поінформованості щодо гарантованих прав і свобод, а також установлених законодавством механізмів їх реалізації.

10. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Кількість звернень від громадян України з-за кордону	1 237
Кількість зустрічей Уповноваженого з міжнародними партнерами	126
Кількість закордонних візитів Уповноваженого	22
Кількість опрацьованих запитів (листів) від державних органів влади в межах євроінтеграційного процесу	167
Кількість міжнародних моніторингових візитів	13

Упродовж 2025 року Уповноважений Верховної Ради України з прав людини та Секретаріат Уповноваженого здійснювали активну міжнародну діяльність в умовах триваючої збройної агресії Російської Федерації, спрямовану на захист прав людини та посилення міжнародної підтримки України.

Основними викликами залишалися масові порушення прав людини на тимчасово окупованих територіях, депортація та примусове переміщення українських дітей, незаконне утримання цивільних осіб і військовополонених, захист прав цивільного населення під час війни, а також захист прав громадян України за кордоном.

Водночас було забезпечено системну міжнародну адвокацію щодо прав українських громадян, масштабне розширення мережі представників і радників Уповноваженого за кордоном, посилено участь інституції Уповноваженого в міжнародних і регіональних об'єднаннях національних інституцій з прав людини та омбудсманів, а також посилено роль Уповноваженого у межах європейської інтеграції України.

1. Співробітництво з міжнародними організаціями

(а) Публічна адвокація та стратегічний діалог у сфері прав людини на міжнародному рівні

У **2025 році** Уповноважений виступив на **12 міжнародних заходах високого рівня** у різних країнах світу.

Серед ключових виступів: Міжнародний Саміт Релігійної Свободи (IRF), присвячений захисту релігійної свободи (лютий 2025, США); 18-та щорічна Конференція ім. Леннарта Мері, на якій наголошено на важливості впровадження дієвих механізмів фіксації воєнних злочинів (травень 2025, Естонія); Форум Осло, де обговорювалися процеси підтримання миру та посередництва у збройному конфлікті (червень 2025, Норвегія); Міжнародна конференція з протидії торгівлі людьми в Україні та США, де увагу зосереджено на зростанні торгівлі людьми внаслідок збройної агресії Російської Федерації (червень 2025, США); Конференція з відновлення України (Ukrainian Recovery Conference), на якій у рамках окремої гуманітарної панелі наголошено на необхідності повернення всіх незаконно утримуваних громадян (липень 2025

року, Італія); а також Міжнародна конференція в межах Бакинського діалогу щодо зниклих безвісти, де представлено досвід України з пошуку та ідентифікації зниклих осіб (жовтень 2025 року, Азербайджан).

Також Уповноважений взяв участь у закритій високорівневій сесії з прав людини у Варшаві на особисте запрошення Комісара Ради Європи з прав людини Майкл О'Флаєрти (листопад 2025, Польща). Захід мав винятковий експертний формат та об'єднав обмежене коло провідних європейських правозахисників, представників міжнародних інституцій та експертного середовища для обговорення ключових викликів у сфері захисту прав людини в Європі в умовах триваючої агресії Російської Федерації проти України. Під час виступу Уповноважений наголосив на системних порушеннях прав людини, спричинених російською агресією, та закликав міжнародних партнерів до посилення спільних дій і координації зусиль для ефективного реагування на такі порушення.

Участь у профільних міжнародних конференціях сприяла обміну передовим досвідом щодо ключових напрямів діяльності Секретаріату Уповноваженого та реалізації правозахисних ініціатив.

Особлива увага приділялася співпраці з інституціями під егідою Ради Європи та ОБСЄ, зокрема щодо посилення стандартів захисту прав людини, інституційної спроможності та впровадження кращих міжнародних практик у правозахисній діяльності.

Упродовж **2025 року** Уповноважений активно здійснював міжнародну правозахисну адвокацію, спрямовану на консолідацію зусиль міжнародної спільноти щодо реагування на системні порушення прав людини, спричинені збройною агресією Російської Федерації проти України.

У межах цієї діяльності Уповноважений провів **54 двосторонні зустрічі з керівниками міжнародних організацій та інституцій**, під час яких обговорювалися питання захисту прав громадян України, документування воєнних злочинів, повернення незаконно депортованих дітей, доступу до українських військовополонених, а також підтримки України на шляху до європейської інтеграції.

Серед ключових зустрічей:

- із Комісаром Ради Європи з прав людини Майклом О'Флаєрти - щодо механізмів повернення депортованих українських дітей та підтримки України на шляху до членства в Європейському Союзі;
- із Президентом Міжнародного комітету Червоного Хреста Мір'яною Споляріч-Еггер та Президентом Міжнародної федерації товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця Кейт Форбс - щодо забезпечення доступу до місць утримання українських військовополонених та сприяння пошуку зниклих безвісти;
- зі Спеціальною посланницею Генерального секретаря Ради Європи щодо ситуації з дітьми України Тордіс Колбрун Гилфадоттір щодо координації міжнародних зусиль з повернення українських дітей;
- із Генеральним секретарем Організації з безпеки і співробітництва в Європі Ферідун Сінірліоглу - щодо посилення міжнародного моніторингу

дотримання прав людини, застосування Московського механізму ОБСЄ та документування воєнних злочинів;

- із Верховним комісаром Управління Верховного комісара ООН у справах біженців Філіппо Гранді - щодо реалізації програм підтримки внутрішньо переміщених осіб та захисту прав українських біженців за кордоном;
- із директором Агентства Європейського Союзу з основоположних прав - щодо гармонізації української системи захисту прав людини зі стандартами Європейського Союзу.

Такі зустрічі сприяли посиленню міжнародної підтримки України, активізації механізмів реагування на порушення прав людини та консолідації міжнародних зусиль задля притягнення Російської Федерації до відповідальності за вчинені злочини.

Додатково керівництво Секретаріату Уповноваженого та представники Уповноваженого за напрямками діяльності провели **44** робочі зустрічі з представниками міжнародних організацій, які здійснюють діяльність в Україні, з метою координації співпраці та обговорення питань захисту прав людини у відповідних сферах.

Окремим пріоритетом залишається співпраця з міжнародними організаціями у секторі безпеки й оборони. Спільно з Радою Європи, Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), а також агенціями ООН реалізовувалися проекти щодо захисту прав військовослужбовців, ветеранів та членів їх родин. Взаємодія з Женевським центром демократичного контролю над збройними силами (DCAF), EUROMIL та іншими експертними мережами сприяла впровадженню кращих світових практик ветеранської політики та гуманітарного права в національний контекст.

(b) Представництво на майданчиках ООН та ЄС

Протягом **2025 року** Уповноважений, його представники та працівники Секретаріату Уповноваженого активно брали участь у міжнародних заходах, спрямованих на мобілізацію міжнародної спільноти для реагування на воєнні злочини Російської Федерації, зокрема щодо порушень прав цивільного населення, страт, застосування тортур та жорстокого поводження з військовополоненими, депортації та примусового переміщення українських дітей, а також незаконного ув'язнення цивільних осіб.

Важливою складовою міжнародної діяльності стала системна взаємодія з моніторинговими механізмами Рада Європи та структурами ООН, зокрема в межах контролю за виконанням положень Стамбульської конвенції та Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. Зокрема, представники інституції брали участь у роботі **69-ї сесії Комісії ООН зі становища жінок**. У межах цієї сесії було організовано сайд-івент спільно з Постійними представництвами Канади та Королівства Норвегія при ООН. Під час заходу обговорювалися системні порушення прав українських жінок у контексті збройної агресії Російської Федерації проти України, зокрема випадки катувань і сексуального насильства щодо полонених захисниць, а також

психологічні та економічні виклики, з якими стикаються жінки, чиї рідні зникли безвісти.

Окремим вагомим напрямом роботи стала участь Уповноваженого в сесіях Ради ООН з прав людини, де він виступив із ключовими доповідями та взяв участь у низці тематичних заходів. Зокрема, під час 58-ї сесії РПЛ ООН Уповноважений долучився до інтерактивних діалогів зі Спеціальним представником Генерального секретаря ООН з питань дітей та збройних конфліктів Вірджинією Гамбою, зі Спеціальною доповідачкою РПЛ ООН з питань тортур та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання доктором Еліс Джил Едвардс, а також долучився до обговорення усного оновлення Верховного комісара ООН з прав людини Фолькера Тюрка щодо України. У межах 59-ї сесії РПЛ ООН Уповноважений взяв участь у інтерактивному діалозі зі Спеціальним доповідачем з прав людини внутрішньо переміщених осіб та виступив під час розгляду усного звіту Верховного комісара про ситуацію з правами людини в Україні та проміжного звіту Генерального секретаря про ситуацію з правами людини в Криму. Крім того, Уповноважений виступив на 60-й сесії РПЛ ООН, де долучився до інтерактивних діалогів із Незалежною міжнародною комісією ООН з розслідування порушень щодо України та Верховним комісаром ООН з прав людини, а також окремо здійснював адвокаційну роботу на міжсесійному інтерактивному діалозі щодо ситуації з правами людини в Україні.

Важливим напрямом залишалася парламентська дипломатія. Уповноважений виступив на засіданні Підкомітету з прав людини Європейського парламенту (DROI) та підтримав системну взаємодію з депутатами Парламентської асамблеї Ради Європи, порушуючи питання захисту українських дітей, примусово переміщених та депортованих Російською Федерацією під час множинних двосторонніх зустрічей.

(с) Моніторинг, звітування та сприяння в документуванні порушень

Секретаріат регулярно готує та подає звіти, коментарі та доповіді міжнародним структурам, таким, як УВКПЛ ООН, ОБСЄ, Рада Європи, Моніторингова місія ООН з прав людини та інші. Ці документи висвітлюють грубі порушення прав людини та міжнародного гуманітарного права, вчинені РФ, зокрема на тимчасово окупованих територіях.

Протягом 2025 року ключовими напрямками звітування стали:

- **Московський механізм ОБСЄ:** підготовка матеріалів щодо правових та гуманітарних наслідків агресії РФ;
- **Сьома проміжна доповідь БДПЛ ОБСЄ (2025):** надання інформації про систематичні порушення прав людини на окупованих територіях;
- **Доповіді УВКПЛ ООН:** участь у підготовці матеріалів щодо ситуації з правами людини в Україні (зокрема за періоди червень – листопад 2025 року);
- **Захист прав дітей:** надання даних для Тематичної доповіді Генерального секретаря ООН про права дитини (для розгляду на 80-й сесії

Генеральної Асамблеї ООН) та звітів ММПЛ ООН щодо впливу конфлікту на права дітей;

- **Незалежна міжнародна комісія ООН з розслідування порушень щодо України:** опрацювання та надання коментарів до проєктів доповідей стосовно стану прав людини в Україні, зокрема щодо ситуації на ТОТ України, із військовополоненими, незаконно ув'язненими цивільними особами та депортованими дітьми.

У межах міжнародного гуманітарного права Офіс підтримував постійний діалог із Міжнародним комітетом Червоного Хреста (МКЧХ) та Міжнародною комісією з питань зниклих безвісти (МКЗБ). Спільні зусилля були зосереджені на вирішенні питань пошуку осіб, зниклих за особливих обставин, захисту прав військовополонених та підтримки цивільного населення. Крім того, інституція забезпечувала гуманітарний вимір у межах переговорного процесу щодо мирного врегулювання з РФ, зокрема в межах Стамбульського переговорного формату, де до складу делегації України було включено представника Уповноваженого.

Систематична взаємодія з Управлінням Верховного комісара ООН з прав людини та Моніторинговою місією ООН дозволила посилити захист осіб, постраждалих від збройної агресії. Участь у міжурядових конференціях та стратегічних сесіях з міжнародного гуманітарного права під егідою профільних європейських комітетів підтвердила роль інституції як ключового суб'єкта у вирішенні складних правозахисних викликів на міжнародному рівні.

Уповноважений на постійній основі продовжує інформування міжнародних організацій про факти порушень прав людини і воєнних злочинів, вчинених Російською Федерацією на території України.

Зокрема, після кожного зафіксованого випадку таких порушень Секретаріат Уповноваженого готує та надсилає відповідні інформаційні повідомлення та звернення до міжнародних партнерів, зокрема до Організації Об'єднаних Націй, Міжнародний комітет Червоного Хреста та інших міжнародних правозахисних структур.

Окремо щомісячно здійснюється розсилка узагальненої інформації через широку мережу міжнародних партнерів і контактів, а також дипломатичних представництв іноземних держав-партнерів. Така мережа налічує **1 501** адресата, що дозволяє оперативно інформувати міжнародну спільноту про факти порушень, сприяти їх міжнародному документуванню та посиленню міжнародної реакції.

2. Співробітництво з національними інституціями з прав людини

(а) Членство у міжнародних об'єднаннях омбудсманів та національних інституцій з прав людини

Міжнародне співробітництво з національними інституціями з прав людини та інституціями омбудсмана інших країн є важливим інструментом посилення інституційної спроможності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, впровадження міжнародних стандартів у сфері прав людини та

ефективного реагування на системні порушення прав і свобод людини і громадянина.

Станом на 2025 рік Уповноважений є членом ключових міжнародних і регіональних об'єднань національних інституцій з прав людини та омбудсманів, зокрема:

- Глобального альянсу національних інституцій з прав людини (GANHRI);
- Європейської мережі національних інституцій з прав людини (ENNHRI);
- Міжнародного інституту омбудсмана (IOI);
- Європейської мережі омбудсманів з прав дитини (ENOC);
- Асоціації омбудсманів Середземномор'я (AOM);
- Європейської мережі органів з питань рівності (EQUINET);
- Європейської мережі омбудсманів (ENO).

Участь у зазначених міжнародних об'єднаннях забезпечує інтеграцію української НІПЛ у глобальну та європейську систему захисту прав людини, сприяє обміну найкращими практиками, а також підвищує рівень міжнародної солідарності з Україною в умовах збройної агресії Російської Федерації.

Активна позиція Уповноваженого в міжнародному правозахисному середовищі підтверджується обранням на керівні посади в провідних міжнародних об'єднаннях національних інституцій з прав людини.

У березні 2025 року Уповноважений вступив на посаду члена Правління Європейської мережі національних інституцій з прав людини (ENNHRI), а також був обраний альтернативним членом Бюро Глобального альянсу національних інституцій з прав людини (GANHRI).

У червні 2025 року Уповноваженого обрано членом Всесвітньої ради Міжнародного інституту омбудсмана (IOI) — найбільшого глобального об'єднання, яке налічує **238** інституцій омбудсмана з усього світу.

Обіймання зазначених посад надає Україні дієвий інструмент впливу на формування міжнародного правозахисного порядку денного, ініціювання розгляду пріоритетних для держави питань, системного просування на міжнародному рівні позиції України щодо притягнення держави-агресора до відповідальності, інтеграції питань війни та її гуманітарних наслідків у глобальні дискусії, а також внесення пропозицій до змісту рекомендацій і позиційних документів відповідних міжнародних мереж. Водночас така участь сприяє зміцненню євроінтеграційного курсу України, забезпечує наближення національного законодавства до стандартів Європейського Союзу та міжнародних стандартів у сфері прав людини.

У межах міжнародної діяльності особлива увага приділялася співпраці з Європейською мережею органів з питань рівності (EQUINET), що є важливою платформою європейського експертного діалогу у сфері забезпечення рівності та протидії дискримінації. Партнерство було спрямоване на обмін кращими практиками, на посилення інституційної спроможності та гармонізацію підходів України із стандартами Європейського Союзу. Ключовими напрямками співпраці

стали питання цифрової доступності, регулювання штучного інтелекту та удосконалення механізмів запобігання дискримінації.

Уповноважений як асоційований член ENOC щороку реалізує ініціативу ENYA, що забезпечує участь дітей і молоді у формуванні рішень щодо захисту їхніх прав. У 2025 році національний етап проєкту був присвячений темі «Право дітей на фізичне здоров'я» та включав сім зустрічей із підлітками 14–17 років. Під час зустрічей обговорювалися питання психічного здоров'я, інклюзії, статевого виховання та доступності медпослуг. За підсумками роботи учасники сформували **10** рекомендацій і визначили одну ключову рекомендацію, яка найточніше відображає потреби української молоді. Ці напрацювання були представлені на Форумі ENYA 2025 і стали частиною міжнародного обговорення на Генеральній асамблеї та Щорічній конференції ENOC.

Уповноважений продовжує сприяти інтеграції українського правозахисного досвіду до європейського та світового правозахисного простору.

(b) Участь у роботі міжнародних робочих груп

Працівники Секретаріат Уповноваженого є членами тематичних робочих груп міжнародних об'єднань національних інституцій з прав людини, що забезпечує постійну експертну взаємодію, обмін практиками та напрацювання спільних підходів до актуальних викликів у сфері прав людини.

Зокрема, працівники Секретаріат Уповноваженого є членами та беруть участь у діяльності таких робочих груп:

- Робоча група з питань бізнесу та прав людини GANHRI (GANHRI WG on Business and Human Rights);
- Робоча група з питань кліматичних змін та прав людини GANHRI (GANHRI Caucus on Climate Change and Human Rights);
- Робоча група з питань старіння GANHRI (GANHRI OEWGA WG);
- Робоча група з питань штучного інтелекту ENNHRI (AI WG);
- Робоча група з питань притулку та міграції ENNHRI (A&M WG);
- Робоча група з питань інвалідності ENNHRI (CRPD WG);
- Робоча група з питань прав літніх осіб ENNHRI (HROP WG).

Протягом 2025 року працівники Секретаріату Уповноваженого як члени робочих груп забезпечували активну експертну роботу, спрямовану на реалізацію правозахисних ініціатив та виконання міжнародних зобов'язань України.

У межах діяльності робочої групи з питань інвалідності ENNHRI надавалася інформація щодо результатів забезпечення парламентського контролю Уповноваженого у сфері захисту прав осіб з інвалідністю та осіб похилого віку до періодичних (щоквартальний/піврічний) інформаційних бюлетенів робочої групи⁵⁰, а також забезпечувалась участь у тематичних засіданнях, під час яких членам робочої групи надавалася інформація щодо участі Уповноваженого у формуванні державної політики, зокрема щодо безбар'єрного суспільства.

⁵⁰ <https://mailchi.mp/d81e2db2a65f/ennhri-crpd-working-group-newsletter-issue-22>

Працівників Секретаріату Уповноваженого брали участь у засіданнях робочої групи з питань штучного інтелекту ENNHRI, під час яких обговорювалися виклики у сфері застосування технологій штучного інтелекту, їхній вплив на права людини, а також роль національних інституцій з прав людини у формуванні відповідних політик та механізмів нагляду.

Крім того, спільно з європейськими колегами було взято участь у розробці Інструменту ENNHRI з питань штучного інтелекту, спрямованого на підтримку національних інституцій у здійсненні моніторингу, аналізу та реагування на ризики для прав людини, пов'язані із впровадженням систем штучного інтелекту.

Участь у робочих групах сприяє впровадженню міжнародних стандартів у національну правозахисну практику, а також формуванню та просуванню позиції України з ключових тематичних напрямів на міжнародному рівні.

(с) Двостороннє міжнародне співробітництво

У 2025 році налагоджено співпрацю з новопризначеним Головним омбудсманом Турецької Республіки Мехметом Акарджою у контексті повернення українських військовополонених та незаконно утримуваних РФ цивільних осіб.

У межах такої співпраці наприкінці року відбулася онлайн-зустріч із Головним Омбудсманом Туреччини за участі координаторів родин Захисників і Захисниць України. Під час обговорення наголошено на грубих порушеннях РФ норм міжнародного гуманітарного права, зокрема Женевських конвенцій, включаючи незаконне засудження українських військовополонених, а також досягнуто домовленостей щодо передачі та верифікації списків полонених і зниклих безвісти, налагодження постійного каналу комунікації з російською стороною.

Зазначена зустріч започаткувала новий підхід до міжнародної адвокації питань повернення та належного поводження з військовополоненими серед омбудсманів інших країн і стала основою для регулярного формату взаємодії між родинами полонених та іноземними інституціями.

Водночас розвиток міжнародної діяльності Уповноваженого у 2025 році був спрямований не лише на адвокацію гуманітарних питань, пов'язаних із збройною агресією проти України, а й на системне посилення інституційної спроможності Секретаріату через партнерство з провідними європейськими правозахисними установами.

Так, у межах реалізації Меморандуму про співпрацю з Данським інститутом з прав людини у 2025 році відбулися два навчальні візити представників Секретаріату Уповноваженого до міста Копенгаген, Королівство Данія. Під час візитів працівники Секретаріату мали змогу ознайомитися з функціонуванням національної системи захисту прав людини у Данії, а також перейняти практичний досвід у сфері моніторингу, аналітичної діяльності та міжнародної взаємодії.

Подальшим кроком у розширенні міжнародного експертного партнерства стало укладення у 2025 році Меморандуму про співпрацю між Секретаріатом

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та Інститутом прав людини та гуманітарного права імені Рауля Валленберга. У межах цієї співпраці відбувся навчальний візит до міста Відень, Австрійська Республіка, основною метою якого було надання делегації Секретаріату практичних знань щодо міжнародних та європейських стандартів у сфері прав людини, механізмів їх імплементації на національному та місцевому рівнях, а також ознайомлення з відповідними найкращими практиками. Візит був зосереджений на вивченні досвіду інституцій, що функціонують на регіональному, національному та місцевому рівнях, і водночас став платформою для представлення та поширення напрацювань української сторони.

(d) Посилення інституційної ролі Уповноваженого у сфері захисту прав осіб з інвалідністю

18 грудня 2025 року Генеральна Асамблея ООН ухвалила Резолюцію 80/214, якою визнала ключову роль національних інституцій з прав людини у сфері просування, захисту, моніторингу та звітування щодо прав осіб з інвалідністю, а також закликала держави визначати НІПЛ незалежними механізмами моніторингу відповідно до Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю (далі – Конвенція). Резолюція наголошує на тому, що потрібно прискорити темпи створення НІПЛ, що відповідають Паризьким принципам, і закликає всі держави-члени створювати ефективні, незалежні, плюралістичні та достатні ресурси НІПЛ або, де вони вже існують, їх зміцнювати.

Уповноважений здійснює парламентський контроль за додержанням прав і свобод людини і громадянина, зокрема прав осіб з інвалідністю, бере участь у формуванні державної політики та впливає на зміст нормативно-правових актів у цій сфері. Водночас на законодавчому рівні Уповноваженого наразі не визначено як незалежний механізм моніторингу виконання Конвенції відповідно до статті 33.

З огляду на міжнародні зобов'язання України, євроінтеграційний курс держави та рекомендації Генеральної Асамблеї ООН доцільним є законодавче закріплення за Уповноваженим статусу незалежного механізму моніторингу виконання Конвенції. Надання такого мандата дозволить забезпечити системний, інституційно незалежний та комплексний контроль за дотриманням прав осіб з інвалідністю, посилити координацію з міжнародними механізмами та підвищити ефективність імплементації стандартів Конвенції в Україні.

3. Взаємодія з іноземними дипломатичними установами та протокольне забезпечення

(a) Залучення міжнародних партнерів до підтримки прав людини в Україні

У 2025 році взаємодія Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з іноземними дипломатичними установами була одним із ключових напрямів міжнародної діяльності інституції та важливим інструментом консолідації міжнародної підтримки України у сфері захисту прав людини в умовах триваючої збройної агресії Російської Федерації.

Основна увага приділялась системному інформуванню міжнародної спільноти про стан дотримання прав людини в Україні, документування та фіксацію грубих порушень міжнародного гуманітарного права і міжнародного права прав людини, а також посиленню міжнародного політико-дипломатичного тиску на державу-агресора.

Упродовж звітного року Уповноваженим та керівництвом Секретаріату Уповноваженого проведено загалом **52** зустрічі з Надзвичайними і Повноважними Послами іноземних держав, акредитованих в Україні. Крім того, відбулися зустрічі з іноземними делегаціями високого рівня у двосторонньому та багатосторонньому форматах, до складу яких входили президенти іноземних держав, керівники та члени урядів, парламентарі та представники профільних парламентських комітетів, спеціальні представники з прав людини, міжнародного гуманітарного права та гуманітарної політики, а також інші високопосадовці, відповідальні за формування та реалізацію зовнішньополітичних та санкційних рішень.

Ключовими темами міжнародних зустрічей Уповноваженого в 2025 році були системні порушення прав людини внаслідок збройної агресії Російської Федерації, зокрема незаконне утримання цивільних осіб, насильницькі зникнення, депортація українських дітей, порушення прав військовополонених, тортури, сексуальне насильство та переслідування на тимчасово окупованих територіях.

Інформування міжнародних партнерів спрямовувалося на підвищення обізнаності щодо масштабів порушень, формування консолідованої міжнародної позиції, підтримку санкційних механізмів та посилення інструментів притягнення винних до відповідальності.

Значну увагу приділено координації дій щодо забезпечення безперешкодного доступу міжнародних гуманітарних організацій до місць утримання цивільних осіб і військовополонених, створення ефективних міжнародних механізмів моніторингу місць несвободи, а також підтримки процесів повернення незаконно утримуваних громадян України.

У межах взаємодії з іноземними дипломатичними установами в Україні проводилося інформування щодо окремих гуманітарних кейсів, що потребували міжнародного сприяння. Такий формат роботи дозволяє оперативно реагувати на нові виклики, забезпечувати передачу інформації дипломатичними каналами та залучати партнерів до вирішення конкретних питань, пов'язаних із встановленням місцеперебування утримуваних осіб, сприянням їхньому звільненню або отриманню ними належної медичної допомоги.

Окремо Уповноважений інформував іноземні дипломатичні місії про стан виконання Україною міжнародних зобов'язань у сфері прав людини в умовах воєнного стану, підкреслюючи відданість України принципам верховенства права, прозорості та підзвітності.

Упродовж 2025 року Секретаріат Уповноваженого щомісяця готував та поширював загальні й тематичні інформаційні брошури українською та англійською мовами, що детально висвітлювали актуальний стан прав людини в Україні та систематичні порушення прав людини з боку Російської Федерації. Ці

матеріали регулярно надсилалися міжнародним партнерам та дипломатичним представництвам іноземних держав електронною поштою, охоплюючи **1 501** адресата, з метою посилення обізнаності та міжнародної підтримки у сфері захисту прав людини.

У грудні 2025 року, з метою привернення уваги міжнародної правозахисної спільноти до порушень прав людини в Україні, Секретаріат Уповноваженого спільно з партнерами організував Міжнародну правозахисну конференцію до Дня прав людини під назвою «Уроки України для світу: нові виклики у сфері захисту прав людини».

Захід об'єднав **3 157** учасників офлайн та онлайн із усіх регіонів України, а також представників іноземних дипломатичних установ, міжнародних та національних партнерів, органів державної влади, правозахисних організацій, громадянського суспільства, наукової спільноти та медіа. Особлива увага була приділена обговоренню систематичних порушень прав людини з боку Російської Федерації та механізмів їх міжнародного реагування.

Заходи, приурочені до Дня прав людини, відбулися також у низці іноземних країн, серед яких Австрія, Польща, Люксембург, Норвегія, Вірменія, Болгарія, Грузія, Португалія, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, Канада та Чехія, що сприяло розширенню міжнародної обізнаності та консолідації партнерів у сфері захисту прав людини.

Системна та послідовна організація щомісячного інформування, регулярні зустрічі з Надзвичайними й Повноважними Послами іноземних держав та іноземними високопосадовцями, а також проведення міжнародних правозахисних заходів сприяли збереженню високого рівня міжнародної уваги до порушень прав людини, забезпечили сталість українського питання на міжнародному правозахисному порядку денному та посилили координацію зусиль партнерів із захисту постраждалих осіб і відновлення справедливості.

(b) Координація Робочої групи з людського виміру Формули миру Президента України та Міжнародної коаліції за повернення українських дітей

У 2025 році **Робоча група з людського виміру** (далі – Робоча група) продовжила свою діяльність як постійна міжнародна координаційна платформа, що об'єднує представників українського державного сектору, міжнародних та неурядових громадських організацій, а також іноземних дипломатичних установ в Україні з метою захисту прав людини. Постійними співголовами Робочої групи залишились Україна, Канада та Норвегія, які забезпечували стратегічне планування та узгодження спільних міжнародних дій.

У 2025 році пріоритетними напрямками діяльності Робочої групи були: розробка ефективних механізмів звільнення українських громадян з полону Російської Федерації; повернення незаконно переміщених та депортованих дітей з території РФ та тимчасово окупованих територій України; створення та функціонування Реєстру депортованих дітей; а також забезпечення їхньої реінтеграції та надання комплексної підтримки поверненим особам.

Протягом звітного року проведено 4 засідання Робочої групи, включно з першим регіональним засіданням у Центрі захисту прав людини у місті Житомир, що сприяло посиленню практичного та регіонального виміру міжнародної співпраці у сфері захисту прав людини. У межах засідань обговорювалися питання:

- звільнення українських військовополонених та незаконно утримуваних цивільних осіб;
- повернення депортованих і примусово переміщених громадян України, зокрема дітей;
- ідентифікація місць утримання та переміщення громадян, що перебувають у РФ або на тимчасово окупованих територіях України;
- створення та функціонування відповідних реєстрів;
- координація адвокаційної діяльності та використання дипломатичних каналів для забезпечення повернення громадян.

Для максимальної обізнаності міжнародних партнерів на засідання Робочої групи запрошувалися повернені військовополонені, які особисто надавали свідчення про нелюдські умови перебування в російському полоні та грубі порушення прав людини.

Одночасно розроблялися конкретні механізми вирішення зазначених питань, що передбачали практичні кроки з координації дій за участю дипломатичних каналів та посередників, зокрема завдяки успішному посередництву Держави Катар та Першої Леді Сполучених Штатів Америки Меланії Трамп у поверненні українських дітей.

Кожна країна, яка долучилася до Робочої групи, мала можливість розробляти та впроваджувати конкретні рішення щодо виконання всіх аспектів роботи Робочої групи з людського виміру.

Серед головних напрямів роботи були:

- координація зусиль на рівні Організації Об'єднаних Націй та інших міжнародних організацій;
- адвокація, зокрема розширення переліку платформ для обговорення повернення громадян до України;
- ідентифікація та визначення місць утримання й переміщення українських громадян, які перебувають у Російській Федерації або на тимчасово окупованих територіях;
- забезпечення безпосереднього доступу та механізмів повернення громадян;
- інтеграція та реабілітація українських громадян після повернення додому;
- інформування міжнародної спільноти про злочини Російської Федерації, зокрема воєнні злочини, злочини проти людяності та грубі порушення норм міжнародного гуманітарного права, зокрема Женевських конвенцій, а також сприяння притягненню до відповідальності винних осіб та застосуванню міжнародної відповідальності держави.

Завдяки суттєвому розширенню регіональної мережі представництв Уповноваженого, зокрема за підтримки міжнародних партнерів, значно

посилився доступ до правозахисної допомоги для громадян України на місцях, що сприяло ефективнішій координації міжнародних та національних зусиль у сфері захисту прав людини.

За допомоги сприяння урядів Республіки Корея, Королівства Норвегія та Французької Республіки було відкрито Центри захисту прав дитини у містах Рівне, Дніпро, Луцьк та Харків, які забезпечують комплексну допомогу дітям, постраждалим від депортації та примусового переміщення. Центри надають правову, психологічну та соціальну підтримку, сприяють реінтеграції дітей у суспільство та забезпечують механізми адвокації на місцевому і національному рівнях.

За ініціативи та підтримки Латвійської Республіки та Естонської Республіки відкрито Центри захисту прав людини у Чернігові та Житомирі, що забезпечують правову та психологічну допомогу дорослим, постраждалим від насильства, депортації та незаконного утримання, а також виступають майданчиками для надання консультацій сім'ям та організаціям громадянського суспільства.

Створені центри стали ключовими регіональними платформами для реалізації правозахисних ініціатив, включно з адвокацією щодо повернення депортованих українських дітей, забезпеченням їхньої реінтеграції та системним обміном інформацією між українськими та міжнародними партнерами.

Окремим напрямом роботи у 2025 році залишалася діяльність **Міжнародної коаліції за повернення українських дітей** (далі – Міжнародна коаліція), створеної в межах ініціативи Президента України Bring Kids Back UA. У 2025 році Міжнародна коаліція продовжила розширення кола учасників та поглиблення взаємодії між державами, міжнародними організаціями та неурядовими структурами.

Уповноважений бере участь у діяльності Міжнародної коаліції як незалежна національна правозахисна інституція, забезпечуючи правозахисний супровід, верифікацію інформації про порушення прав дітей та міжнародну адвокацію.

Міжнародна коаліція функціонувала як ключовий інструмент міжнародної мобілізації зусиль щодо розшуку, повернення та реінтеграції депортованих і примусово переміщених українських дітей, сприяючи координації політичних, правових і гуманітарних заходів на двосторонньому та багатосторонньому рівнях.

На кінець 2025 року Міжнародна коаліція об'єднувала **46** членів, серед яких **43** держави та **3** міжнародні організації, а також **4** держави у статусі спостерігачів, що свідчить про послідовне розширення географії ініціативи та зростаючу міжнародну підтримку консолідації зусиль у гуманітарному та правозахисному напрямі.

Упродовж 2025 року до числа держав-членів Міжнародної Коаліції приєдналися Князівство Андорра та Князівство Монако. Водночас до Коаліції долучилися провідні міжнародні інституції – Рада Європи, Європейський Союз та Парламентська асамблея ОБСЄ, що суттєво посилює інституційний вимір співпраці та сприяло подальшій координації міжнародних зусиль.

У межах міжнародної адвокації щодо повернення українських дітей у 2025 році вагоме значення мала участь Першої Леді Сполучених Штатів Америки Меланії Трамп. У жовтні 2025 року у своїй заяві⁵¹ Перша Леді США повідомила про встановлення відкритого каналу комунікації з представниками Російської Федерації з метою сприяння поверненню українських дітей до їхніх сімей. При цьому вона публічно згадала Уповноваженого як ключового національного партнера в цих зусиллях. Така позиція підкреслює міжнародне визнання ролі Уповноваженого в координації адвокації, захисту прав дітей та сприянні їхньому поверненню й реінтеграції.

Успішна взаємодія з міжнародними партнерами, а саме: із Державою Катар, за сприяння якої в Україну було повернуто **83 українські дитини**, із Першою Леді США Меланією Трамп та з урядами держав-членів Коаліції, підкреслила важливість системного міжнародного реагування на порушення прав людини та підтвердила роль України як активного учасника глобальної гуманітарної та правозахисної співпраці.

3. Дотримання прав громадян України за кордоном

4.1. Кількість громадян України за кордоном

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну спричинило одну з наймасштабніших міграційних криз у сучасній історії Європи. За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців⁵², **5 923 870** українців були змушені виїхати з країни у пошуках тимчасового міжнародного захисту. За останніми даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, станом на грудень 2025 р. кількість переміщених громадян України в країнах Європи - **5 374 780 осіб** та ще **549 090** осіб у інших країнах (переважно США та Канада).

За даними Міністерства закордонних справ України, станом на 19 грудня 2025 року за кордоном перебуває **8 млн 488 тис.** громадян України, із яких **6 млн 239 тис. осіб** - у країнах Європейського Союзу. На консульському обліку закордонних дипломатичних установ України перебуває **392 142** громадянина України, із яких **39 760** – діти, зокрема в державах ЄС – **246 924** громадянина, із них **24 609** дітей.

Наведені дані свідчать про суттєве зростання кількості громадян України за межами держави порівняно з кінцем 2024 року, коли, за інформацією УВКБ ООН, цей показник становив **понад 6,8 млн осіб**.

За даними Міністерства закордонних справ України, станом на 19 грудня 2025 року до країн із найбільшою кількістю громадян України належать: Республіка Польща - **1 506 470**, Федеративна Республіка Німеччина - **1 392 260**, Сполучені Штати Америки - **700 000**, Чеська Республіка - **581 184**, Канада - **408 248**, Італійська Республіка - **400 023**, Королівство Іспанія - **326 424**, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії - **250 000**,

⁵¹ <https://www.mediaite.com/politics/melania-trump-reveals-shes-reached-agreement-with-putin-on-release-of-ukrainian-children/>

⁵² <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

Словацька Республіка - 246 424, Угорщина - 245 000, Румунія - 197 699, Республіка Молдова - 160 000, Французька Республіка - 150 350, Австрійська Республіка - 146 500, Королівство Нідерландів - 130 000, Ірландія - 122 125, Республіка Фінляндія - 91 447, Португальська Республіка - 87 250, Королівство Норвегія - 86 500, Литовська Республіка - 79 548, Королівство Бельгія - 74 448, Королівство Швеція - 73 223, Швейцарська Конфедерація - 69 906, Республіка Болгарія - 67 014, Грецька Республіка - 60 000, Республіка Естонія - 60 000, Латвійська Республіка - 58 673, Королівство Данія - 56 000, Республіка Хорватія - 32 512, Турецька Республіка - 31 658, Республіка Кіпр - 31 650, Республіка Албанія - 15 118, Республіка Словенія - 14 480, Чорногорія - 8 127, Велике Герцогство Люксембург - 5 448, Республіка Ісландія - 4 372, Республіка Сербія - 3 285, Республіка Мальта - 3 000, Князівство Ліхтенштейн - 696, Республіка Північна Македонія - 507, Боснія і Герцеговина - 161.

4.2. Розбудова мережі представників та радників Уповноваженого за кордоном

У зв'язку зі зростанням кількості громадян України, які перебувають за кордоном, зокрема тих, які внаслідок збройної агресії Російська Федерація проти України були змушені залишити територію держави, з метою посилення інституційної спроможності щодо забезпечення належного захисту прав і свобод громадян України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини у 2025 році здійснив масштабне розширення мережі своїх представників і радників за кордоном.

До початку 2025 року діяльність Уповноваженого за кордоном забезпечувалася через інститут представників, які здійснювали постійну взаємодію з національними правозахисними інституціями та українськими громадами в таких країнах: Республіка Польща, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, Велике Герцогство Люксембург, Словацька Республіка, Королівство Іспанія, Республіка Молдова.

У 2025 році мережу було суттєво збільшено шляхом призначення радників Уповноваженого за кордоном, що дало змогу значно розширити географію захисту прав громадян України. Радники здійснюють діяльність у таких країнах: Канада, Грузія, Королівство Норвегія, Республіка Північна Македонія, Естонська Республіка, Республіка Вірменія, Королівство Бельгія, Чеська Республіка, Португальська Республіка, Республіка Болгарія, Королівство Данія, Австрійська Республіка, Італійська Республіка, Королівство Швеція, Грецька Республіка, Федеративна Республіка Німеччина (два радники), Республіка Сербія, Сполучені Штати Америки.

Правовою основою діяльності представників та радників Уповноваженого за кордоном є Положення про тимчасове представництво Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за кордоном на період дії на території України воєнного стану, затверджене наказом Уповноваженого № 85.15/22 від 20 жовтня 2022 року (у редакції наказу № 1.15/1/25 від 02 січня 2025 року). Відповідно до зазначеного Положення тимчасове представництво

Уповноваженого за кордоном забезпечується представниками Уповноваженого та радниками Уповноваженого, що здійснюють діяльність на громадських засадах у межах держави перебування, тобто без додаткових витрат з державного бюджету України.

Отже, упродовж 2025 року кількість осіб, залучених до міжнародної правозахисної мережі Уповноваженого за кордоном, зросла з 6 представників до 25 представників і радників, що істотно посилює спроможність держави реагувати на порушення прав громадян України за кордоном.

4.3. Захист прав громадян України за кордоном

Зв'язок громадян з Україною не повинен бути втрачений незалежно від місця їх перебування, а держава зобов'язана гарантувати захист їхніх прав, а також своєчасно реагувати на будь-які випадки їх порушення шляхом ефективної роботи органів державної влади та закордонних дипломатичних установ.

Питання захисту прав та інтересів українців за межами держави залишається одним із пріоритетних напрямів діяльності Уповноваженого у 2025 році. Одним із важливих прикладів дотримання прав українців за кордоном є справа Сергія Кузнєцова, якого підозрюють у підриві газопроводу «Північний потік».

Від початку листопада 2025 року ситуація щодо дотримання прав Сергія Кузнєцова на території Італійської Республіки та Федеративної Республіки Німеччина перебуває на постійному контролі Уповноваженого у зв'язку з надходженням повідомлень про неналежні умови утримання, можливі порушення процесуальних прав та критичний стан здоров'я утримуваного.

Після оголошення Сергієм Кузнєцовим 31 жовтня 2025 року голодування Уповноважений скерував низку офіційних звернень до інституцій Європейського Союзу, органів юстиції, національних правозахисних інституцій та пенітенціарних органів Італії та Німеччини, а також до Міністерства закордонних справ України. Звернення були спрямовані на забезпечення дотримання норм міжнародного гуманітарного права та процесуальних гарантій, перевірку умов утримання, моніторинг стану здоров'я, дотримання духовних та інформаційних потреб, а також належного правового захисту громадянина України.

У результаті, 11 листопада Сергій Кузнєцов погодився припинити голодування після часткового виконання висунутих вимог.

Станом на кінець 2025 року ситуація щодо дотримання прав громадянина України Сергія Кузнєцова, котрий наразі перебуває на території Німеччини, знаходиться на постійному контролі Уповноваженого.

До Уповноваженого звернувся громадянин України Є., який під час перебування в Італійській Республіці опинився у вкрай складних життєвих обставинах. Заявник має численні хронічні захворювання, потребує системного лікування та постійного медичного нагляду, однак через відсутність житла та належної соціальної підтримки фактично позбавлений можливості реалізувати своє право на охорону здоров'я та гідні умови життя.

Секретаріат Уповноваженого здійснив комплексне та принципове реагування на зазначене звернення. Після детального аналізу ситуації та встановлення ризиків для життя та здоров'я заявника було невідкладно ініційовано офіційну взаємодію з Міністерством закордонних справ України із вимогою вжити всіх передбачених законом заходів для захисту прав громадянина України за кордоном.

Завдяки наполегливій позиції Уповноваженого та постійному контролю за станом опрацювання звернення Генеральне консульство України в Неаполі активізувало взаємодію з компетентними органами Італійської Республіки. Було налагоджено комунікацію із соціальними службами та органами місцевої влади з метою забезпечення заявнику доступу до медичної допомоги та вирішення питання житлового забезпечення.

У результаті системної координації дій та постійного супроводу справи з боку Уповноваженого громадянина Є. було забезпечено безоплатне лікування, необхідне харчування відповідно до медичних показань, а також гарантовано доступ до соціальних послуг.

Особливо показовим є вирішення питання житла. Враховуючи, що соціальне житло в Італії зазвичай надається префектурою сім'ям із двома і більше дітьми, отримання такого житла самотньою особою було малоімовірним. Водночас саме завдяки ініційованому Секретаріатом Уповноваженого процесу реагування, активній дипломатичній взаємодії та аргументованому обґрунтуванню ситуації для заявника було зроблено виняток, внаслідок чого він отримав соціальне помешкання.

У 2025 році до Уповноваженого звернулися громадяни України, які проживають у приватному центрі в Італійській Республіці. Звернення стосувалося тривалої невивлати передбачених умовами перебування кишенькових коштів у розмірі 2,5 євро на добу, які мала забезпечувати місцева організація. Заборгованість накопичувалася понад рік та охоплювала 2024 і 2025 роки, що суттєво вплинуло на рівень матеріального забезпечення мешканців центру.

Ситуація набула ознак системного порушення прав, оскільки виплати є важливим елементом мінімального соціального забезпечення осіб, які перебувають у центрах розміщення. У межах здійснення парламентського контролю Секретаріат Уповноваженого ініціював офіційне реагування та

звернувся до Міністерство закордонних справ України з вимогою сприяти невідкладному врегулюванню питання через дипломатичні канали.

Подальша робота проводилася у тісній взаємодії з Посольством України в Італійській республіці. Завдяки наполегливій комунікації з адміністрацією центру та представниками відповідних організацій вдалося досягти повного погашення заборгованості за 2024 рік.

Отже, право мешканців на отримання належних коштів за цей період було відновлено, а послідовна позиція Уповноваженого та скоординована міждержавна взаємодія дають практичний результат у захисті соціально-економічних прав громадян України за кордоном.

4.4. Забезпечення прав осіб, які вимушено перебувають за кордоном

(а) Загальний огляд ситуації та ключові тенденції

Вимушене переміщення торкнулося передусім жінок, дітей, осіб похилого віку та людей з інвалідністю, які стикаються з особливими викликами інтеграції в країнах перебування. Така демографічна структура міграції впливає не лише на соціальну стабільність, а й на довгострокові демографічні перспективи України, зокрема з огляду на зниження рівня народжуваності в умовах війни.

Масштабне переміщення населення стало серйозним викликом для державної політики у сфері прав людини. Перед Україною постало подвійне завдання: забезпечити захист прав громадян за кордоном та водночас формувати умови для їхнього повернення й реінтеграції. Попри інституційні зміни у системі органів виконавчої влади у 2024–2025 роках, в Україні досі відсутня комплексна стратегія захисту прав і свобод громадян, які внаслідок збройної агресії РФ виїхали за кордон, а також узгоджена державна політика щодо створення умов для їх повернення. Ситуація ускладнюється різноманіттям приймаючих країн, відмінностями правового регулювання та нестачею систематизованих даних про реальні потреби українців за кордоном, що зумовлює потребу в стратегічному та міжвідомчому підході. Уповноважений неодноразово звертав увагу Уряду на необхідність розроблення такої стратегії; у травні 2025 року профільним, на той момент, органом було повідомлено про початок відповідної роботи.

Крім того, у грудні 2024 року Міннац'єдності було ініційовано створення мережі хабів національної єдності за кордоном як інструменту підтримки українських громад, посилення комунікації між громадянами України, що перебувають за межами держави, та українськими інституціями, а також збереження національної ідентичності. Паралельно було розпочато й розробку цифрової платформи Unity App, яка мала стати єдиною точкою доступу до інформації для українців, що планують повернення. Водночас у 2025 році у зв'язку з реорганізацією Міннац'єдності це питання було актуалізовано вже на зустрічі 12 вересня 2025 року перед представниками Мінсоцполітики.

Відсутність комплексної державної стратегії, фрагментарність інституційних ініціатив та обмежена координація між органами влади

зумовлюють потребу в об'єктивній оцінці реального становища українців за кордоном, а також ефективності наявних механізмів захисту їхніх прав і свобод.

Саме тому Секретаріат Уповноваженого здійснює періодичний моніторинг становища українців за кордоном та проводить комплексні дослідження щодо доступу до освіти, охорони здоров'я, соціального захисту й працевлаштування, а також факторів, що впливають на рішення про повернення. Результати цієї роботи представлені в Аналітичному звіті “Вимушене переміщення за кордон”⁵³.

Результати дослідження, заснованого на реальних історіях та досвіді понад 4 тисяч респондентів, свідчать, що 25% опитаних планують повернутися в Україну, 16% розглядають модель життя між двома країнами, 38% адаптувалися в країнах перебування та поки не планують повернення, ще 21% перебувають у стані невизначеності. Близько 87% мають статус тимчасового захисту або його аналоги, що забезпечує доступ до базових прав, ще 6% мають статус біженця, 4% — посвідку на тимчасове проживання.

Крім того, у 2025 році представники Секретаріату Уповноваженого провели **чотири зустрічі з громадянами України та представниками громадських організацій у форматі відкритого діалогу**, із яких дві - на території Швейцарської Конфедерації та дві - у Королівстві Норвегія.

Під час зазначених заходів обговорювалися актуальні питання дотримання прав громадян України, які перебувають за кордоном, зокрема доступ до соціальних гарантій, освіти, працевлаштування та взаємодія з органами влади приймаючих держав.

Участь у цих заходах сприяла посиленню міжнародної адвокації інтересів громадян України, розвитку співпраці з громадянським суспільством української діаспори, а також координації взаємодії з інституціями Європейського Союзу та національними органами влади іноземних держав у сфері захисту прав людини.

Попри загалом високий рівень підтримки з боку держав ЄС та партнерських країн, актуальними залишаються проблеми мовного бар'єра, складнощів інтеграції та правової невизначеності щодо майбутнього статусу, особливо з огляду на продовження дії тимчасового захисту до 2027 року. Уже в наступний звітний період значна частина громадян буде змушена ухвалювати стратегічні рішення щодо подальшого місця проживання.

У тексті далі наводяться лише окремі проблеми, пов'язані з доступом до консульських послуг, із якими зіштовхуються українці за кордоном, та щодо яких зверталися до Секретаріату Уповноваженого.

(b) Проблеми доступу до консульських послуг через систему «e-Консул»

Під час візиту до Італійської Республіки у вересні 2025 року виявлено труднощі у доступі частини громадян України до консульських послуг через використання інформаційно-комунікаційної системи «e-Консул». Враховуючи, що авторизація в системі здійснюється через Дія.Підпис, BankID або

кваліфікований електронний підпис, для окремих категорій громадян це створює практичні бар'єри у доступі до електронної черги та подання документів дистанційно.

У відповідь на звернення Уповноваженого МЗС повідомило, що система «е-Консул» передбачає можливість авторизації через BankID після проходження відеоверифікації в українських банківських установах, а також інформувало про спільну з Державною податковою службою роботу над запровадженням електронної послуги з оформлення реєстраційного номера облікової картки платника податків через «е-Консул». Крім того, зазначено, що чинним порядком передбачено альтернативний механізм запису до електронної черги — за участю консульської посадової особи у разі неможливості електронної ідентифікації.

Водночас результати моніторингу свідчать, що на практиці громадяни не завжди поінформовані про наявність альтернативних процедур, що підвищує ризик фактичного обмеження доступу до консульської допомоги та своєчасного оформлення документів.

(с) Забезпечення доступу до консульських дій осіб, які не можуть пересуватися самостійно

Серед громадян України, які вимушено перебувають за кордоном, є особи з інвалідністю, тяжкохворі або особи, які мають інші складні захворювання, внаслідок яких вони не можуть пересуватися самостійно і потребують стороннього догляду. Водночас вимога оновлення військово-облікових даних як умова вчинення консульських дій, передбачена частиною п'ятою статті 20 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», тривалий час не містила винятків для осіб, які за станом здоров'я потребують стороннього догляду, що створювало ризики обмеження доступу до невідкладних консульських послуг.

У зв'язку з цим, Уповноваженим було ініційовано питання розширення переліку винятків у законодавстві. Міністерство оборони України підтримало відповідну пропозицію, тоді як МЗС, не вбачаючи системної проблеми, висловило готовність до міжвідомчого опрацювання в разі подальшої ініціативи.

У 2025 році внаслідок змін до підзаконного нормативного регулювання⁵⁴ було запроваджено механізми дистанційного виконання вимог військового обліку для громадян України чоловічої статі, які перебувають за кордоном, зокрема автоматичне взяття на військовий облік та можливість формування електронного військово-облікового документа через мобільний застосунок «Резерв+». Наявність такого документа є достатньою умовою для вчинення консульських дій та не потребує особистої присутності або проходження військово-лікарської комісії.

Зазначені зміни суттєво зменшили процедурні та фізичні бар'єри доступу до консульських послуг для осіб з інвалідністю, тяжкохворих осіб та громадян, які за станом здоров'я не можуть пересуватися. Водночас Уповноважений наголошує, що збереження ефективності цього механізму потребує постійного моніторингу його практичної реалізації, стабільного функціонування

⁵⁴ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/556-2025-%D0%BF#Text>

електронних сервісів та належного інформування громадян України за кордоном.

(d) Проблеми підопічних спеціалізованих закладів, евакуйованих за кордон

У ході здійснення парламентського контролю Уповноваженим встановлено системні труднощі у забезпеченні доступу до консульських та нотаріальних дій для підопічних спеціалізованих закладів, евакуйованих за кордон у зв'язку з повномасштабною збройною агресією РФ проти України. Ідеться, зокрема, про осіб з інвалідністю, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, а також повнолітніх осіб, які перебували у стаціонарних установах системи соціального захисту.

Чинне законодавство передбачає пільги щодо сплати консульського збору за вчинення нотаріальних дій за кордоном для окремих вразливих категорій осіб. Зокрема, Законом України № 4170-IX від 19 грудня 2024 року було доповнено статтю 38 Закону України «Про нотаріат» положенням, відповідно до якого консульський збір не справляється за засвідчення правильності перекладу на українську мову документів, необхідних для направлення особи на проведення оцінювання повсякденного функціонування. Зазначене нововведення частково врегулювало проблему фінансової доступності нотаріальних дій для евакуйованих підопічних спеціалізованих закладів.

Водночас практика застосування законодавства свідчить, що формальне звільнення від сплати консульського збору не усуває інших істотних бар'єрів доступу до послуг. До таких бар'єрів належать складність процедур, необхідність збирання значної кількості документів тощо.

МЗС у відповідях на звернення Уповноваженого зазначило, що питання спрощення доступу вразливих категорій громадян до консульських та пов'язаних із соціальними виплатами процедур потребує комплексного міжвідомчого врегулювання із широким застосуванням цифрових інструментів. Також МЗС вказує, що формування політики у сфері соціального захисту належить до компетенції Мінсоцполітики, яке має ініціювати відповідні законодавчі зміни.

Попри окремі позитивні кроки, станом на кінець звітного періоду комплексного нормативного та інституційного механізму, який би враховував специфічні потреби евакуйованих підопічних спеціалізованих закладів, запроваджено не було. Відсутність узгодженого підходу між органами виконавчої влади призводить до ситуацій, коли особи з найвищим рівнем вразливості залишаються обмеженими у реалізації права на доступ до документів і соціальних гарантій, що створює ризики правової та соціальної ізоляції за кордоном.

4.5. Вибірчі права українців за кордоном

Масштабне зростання кількості українців за кордоном потребує розробки нової державної стратегії. Необхідно впровадити комплексний підхід, який

дозволить враховувати інтереси мільйонів громадян за межами країни та забезпечити їм реальну можливість реалізувати своє виборче право, адаптувавши виборчі процедури до нових реалій.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини наголошує, що в умовах чинного законодавства виборчі права громадян України за кордоном реалізуються виключно шляхом особистого (очного) голосування, що робить фізичну доступність виборчих дільниць визначальною умовою здійснення права, гарантованого статтею 38 Конституції України.

Недостатня кількість закордонних виборчих дільниць та невідповідність їх розміщення фактичній чисельності громадян і логістичним умовам країн перебування істотно обмежують можливість особистої участі в голосуванні, створюють непрямі дискримінаційні бар'єри за ознакою місця перебування, всупереч статтям 3 і 24 Конституції України, та не забезпечують реальну й ефективну реалізацію виборчих прав відповідно до статті 25 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права.

У разі проведення виборів така значна кількість громадян України, які перебувають за кордоном, повинна користуватися рівними правами в процесі реалізації конституційного права на участь у виборах. Це питання потребує комплексного та скоординованого реагування з боку органів державної влади України, з урахуванням масштабів міграції та територіального розподілу громадян за кордоном.

За результатами наведеного аналізу та відповідно до статистики МЗС України, значна чисельність громадян України за кордоном об'єктивно потребує забезпечення доступу до реалізації виборчих прав, зокрема шляхом розширення та оптимізації виборчої інфраструктури в державах їхнього перебування.

4.6. Закордонні моніторингові візити

У 2025 році Секретаріат Уповноваженого здійснив **9 міжнародних моніторингових візитів** до центрів розміщення громадян України, які перебувають під тимчасовим захистом у державах - членах Європейського Союзу.

Метою візитів була перевірка умов проживання, доступу до соціальних послуг, медичної допомоги, освіти, працевлаштування, а також дотримання інших прав громадян України.

Моніторингові візити проведено до:

- **2** центрів розміщення у Фінляндській Республіці;
- **2** центрів в Італійській Республіці;
- **1** центру в Австрійській Республіці;
- **4** центрів у Федеративній Республіці Німеччина.

Під час візитів відбулися зустрічі з представниками адміністрацій центрів розміщення, органів місцевої влади, дипломатичних установ України, а також безпосередньо з громадянами України, які перебувають під тимчасовим захистом.

За результатами проведеного моніторингу підготовлено Аналітичний документ «Українці за кордоном: доступ до державних послуг у контексті тимчасового захисту та очікуваного повернення»⁵⁵ та рекомендації, спрямовані на покращення умов перебування громадян України за кордоном, розширення їх доступу до соціальних гарантій, а також посилення взаємодії з органами влади приймаючих держав.

Зазначена діяльність є складовою системної роботи Уповноваженого щодо захисту прав і свобод громадян України незалежно від місця їх перебування. Секретаріат Уповноваженого системно працює з українцями за кордоном – моніторить дотримання прав, консультує, збирає зворотний зв'язок, готує аналітику.

Представники Секретаріату Уповноваженого взяли участь у фасилітованих діалогах з українськими громадами в місті Варшава (Республіка Польща) та місті Рим (Італійська Республіка), організованих у межах реалізації Меморандуму про співпрацю між Громадянською мережею «ОПОРА» та Офісом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Окремим пріоритетом став захист прав евакуйованих дітей. Упродовж 2025 року працівниками Секретаріату Уповноваженого в складі міжвідомчої моніторингової групи проведено 4 закордонні моніторингові візити з метою оцінки умов перебування та забезпечення прав та інтересів тимчасово переміщених (евакуйованих) дітей. Зокрема, моніторингові візити здійснено до Литовської Республіки, Королівства Іспанія та Федеративної Республіки Німеччина.

Результати здійснених моніторингових візитів у 2025 році засвідчили, що виявлені порушення під час моніторингових візитів у попередньому році не були усунуті та є системними.

Ідеться, зокрема, про неналежне забезпечення умов проживання та навчання дітей, обмежений доступ до медичних, реабілітаційних, психологічних і соціальних послуг, розділення дітей із родинних груп, обмеження повноважень супроводжуючих осіб та законних представників, а також окремі порушення вимог національного законодавства та міжнародних стандартів.

Детальніше про результати моніторингових візитів викладено у відповідному тематичному розділі “Права дитини”.

4. Забезпечення прав людини в контексті Європейської інтеграції

(а) Роль Уповноваженого в забезпеченні прав людини на шляху до членства в ЄС

У контексті європейської інтеграції України забезпечення прав людини, верховенства права та демократичних засад є ключовими критеріями оцінювання прогресу держави на шляху до членства в Європейський Союз.

У цьому процесі національні інституції з прав людини виконують важливу функцію незалежного моніторингу та оцінювання стану дотримання основоположних прав, принципів верховенства права та демократії. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини як національна інституція з прав людини має виступати одним із орієнтирів процесу вступу України до Європейського Союзу, зокрема в межах переговорних розділів:

- з питань соціальної політики та зайнятості (Розділ 19);
- з питань судової влади та основоположних прав (Розділ 23);
- з питань юстиції, свободи та безпеки (Розділ 24);
- з питань функціонування демократичних інституцій.

Важливою складовою діяльності Уповноваженого є активне долучення до всіх процесів європейської інтеграції України, зокрема через участь у розробленні та реалізації дорожніх карт реформ, участь у переговорних процесах у сфері європейської інтеграції, а також системне надання позицій та експертних висновків щодо проєктів нормативно-правових актів, що стосуються євроінтеграційних зобов'язань України. Особлива увага приділяється забезпеченню врахування стандартів захисту прав людини в змісті законодавчих ініціатив, стратегічних документів та секторальних програм, пов'язаних із європейською інтеграцією.

Участь Уповноваженого у формуванні та супроводі євроінтеграційної політики включає експертний супровід виконання відповідних дорожніх карт, долучення до переговорних форматів, а також підготовку правозахисних рекомендацій у процесі імплементації *acquis* Європейського Союзу та адаптації національного законодавства до європейських стандартів.

У цьому контексті Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, забезпечуючи незалежний моніторинг, системну комунікацію з міжнародними партнерами та надання правозахисних пропозицій щодо реформування нормативно-правового поля, виступає важливим інституційним гарантом дотримання прав людини та сприяє сталому виконанню Україною зобов'язань у процесі набуття членства в Європейський Союз.

Збереження інституційної незалежності та належне ресурсне забезпечення національної інституції з прав людини є необхідною передумовою ефективного захисту прав людини, зміцнення верховенства права та сталості демократичних процесів.

(b) Дотримання прав людини в контексті адаптації законодавства до права ЄС

Захист прав людини та приведення національного законодавства у відповідність до стандартів ЄС залишаються пріоритетними завданнями України на шляху до членства в ЄС. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює системну роботу з моніторингу, оцінки законодавчих ініціатив та підготовки стратегічних документів у цій сфері.

Протягом звітного періоду Секретаріатом Уповноваженого було опрацьовано **167 запитів (листів)** від Кабінету Міністрів України, Міністерства юстиції України та інших центральних органів виконавчої влади з питань

реалізації євроінтеграційної політики та наближення законодавства України до стандартів Європейського Союзу.

Секретаріат Уповноваженого бере активну участь у розгляді та опрацюванні проєктів нормативно-правових актів у межах процесу адаптації законодавства України до права Європейського Союзу.

У межах цієї діяльності надаються правові позиції, зауваження та пропозиції до проєктів нормативно-правових актів з метою врахування міжнародних стандартів у сфері прав людини та забезпечення узгодженості національного законодавства з правом Європейського Союзу.

Уповноважений надає особливе значення дотриманню прав людини у процесі європейської інтеграції України та активно долучається до законодавчої та експертної роботи, спрямованої на наближення національного законодавства до стандартів ЄС. У 2025 році Секретаріат Уповноваженого забезпечив внесок інституції до Звіту України в межах Пакета розширення Європейського Союзу 2025 року та взяв участь у підготовці переговорної позиції України за розділом 23 «Судова влада та основоположні права».

14 травня 2025 року Кабінет Міністрів України схвалив розпорядженням № 475-р «Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу за кластером 1 «Основи процесу вступу до ЄС» чотири стратегічні документи: Дорожню карту з питань верховенства права; Дорожню карту з питань реформи державного управління; Дорожню карту з питань функціонування демократичних інституцій; План заходів щодо захисту прав осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України.

Після затвердження цих документів інституція Уповноваженого продовжує виконувати заходи Дорожньої карти з питань верховенства права, з питань функціонування демократичних інституцій та завдань Плану заходів щодо захисту прав осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України. Представники Секретаріату Уповноваженого також взяли участь у консультаціях з Європейською Комісією щодо моніторингу виконання зазначених заходів та завдань.

Секретаріат Уповноваженого був активно долучений до реалізації Плану заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2024 року, затвердженого Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 березня 2025 року № 300-р.

У межах моніторингу та оцінки прогресу України у сфері європейської інтеграції громадянським суспільством Секретаріат Уповноваженого опрацював Тіньовий звіт до розділів 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської Комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення ЄС за 2024 рік, підготовлений Лабораторією законодавчих ініціатив у співпраці з громадськими організаціями та за підтримки проєкту Європейського Союзу «Право-Justice». За результатами проведеного аналізу звітів Секретаріатом Уповноваженого направлено офіційні листи з рекомендаціями до Кабінету Міністрів України та Верховної Ради України, зокрема щодо прийняття законопроекту «Про Уповноваженого

Верховної Ради України з прав людини» (реєстр. № 13181) та забезпечення належного фінансування діяльності Уповноваженого.

Важливим кроком у посиленні інституційної участі Уповноваженого як НІПЛ в євроінтеграційних процесах стало включення представника Уповноваженого з міжнародного співробітництва та європейської інтеграції до складу робочих (переговорних) груп⁵⁶ щодо підготовки переговорних позицій України під час переговорів з Європейським Союзом щодо укладення Угоди про вступ України до Європейського Союзу з питань соціальної політики та зайнятості (Розділ 19), з питань судової влади та основоположних прав (Розділ 23), з питань юстиції, свободи та безпеки (Розділ 24), з питань функціонування демократичних інституцій, а також до Міжвідомчої робочої групи з питань забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу та адаптації законодавства України до права Європейського Союзу.

Діяльність Уповноваженого у 2025 році сприяла ефективному моніторингу дотримання прав людини, підготовці законодавчих ініціатив та стратегічних документів. Ця робота не лише наближає українське законодавство до стандартів Європейського Союзу, а й зміцнює практичний захист прав і свобод громадян, підтверджуючи роль інституції як ключового гаранта прав людини в процесі євроінтеграції України.

(с) Участь Уповноваженого у взаємодії з інституціями ЄС та механізмах асоціації Україна – ЄС

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини активно взаємодіє з інституціями Європейського Союзу та механізмами асоціації Україна – ЄС, сприяючи узгодженню національної практики захисту прав людини з європейськими стандартами.

Уповноважений продовжує забезпечувати системне зміцнення міжнародної взаємодії в контексті вступу України до ЄС, зокрема шляхом активного діалогу з Представництвом ЄС в Україні щодо пріоритетів на шляху до членства України в ЄС та ролі Уповноваженого у підтримці цього процесу, розвитку партнерства з Консультативною місією ЄС в Україні з акцентом на підсиленні спроможності регіональних представництв Уповноваженого, а також участі в діалогах з представниками Генерального директорату Європейської Комісії з питань розширення та східного сусідства (DG ENEST) та членами Європейської мережі національних інституцій з прав людини (ENNHRI).

У 2025 році представники Секретаріату Уповноваженого активно брали участь у ключових діалогах та механізмах співпраці України з Європейським Союзом у сфері прав людини та євроінтеграції. Зокрема, представники Секретаріату Уповноваженого взяли участь у 10-му засіданні Діалогу з прав людини між Україною та ЄС, у 12-му раунді консультацій Україна – ЄС щодо правових наслідків тимчасової окупації окремих територій України, включно з Автономною Республікою Крим та міста Севастополь, а також у 8-му засіданні Комітету асоціації Україна – ЄС. 7-8 березня 2025 року Уповноважений взяв участь у 16-му засіданні Парламентського Комітету Асоціації Україна – ЄС.

⁵⁶ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-2024-%D0%BF#Text>

Також у 2025 році представники Секретаріату Уповноваженого взяли участь у першому раунді координаційних зустрічей з представниками Європейської Комісії, присвячених виконанню Дорожньої карти з питань верховенства права та завдань Плану заходів щодо захисту прав осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України, а також у двох двосторонніх зустрічах України та Європейської Комісії в межах офіційного скринінгу відповідності законодавства України праву ЄС: за розділом 31 «Зовнішня політика та політика безпеки і оборони» (7 березня 2025 року) та розділом 19 «Соціальна політика і зайнятість» (24-25 березня 2025 року).

Така активна участь Уповноваженого у взаємодії з інституціями ЄС та механізмах асоціації між Україною та ЄС сприяє зміцненню захисту прав людини та впровадженню європейських стандартів в Україні.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Верховній Раді України:

прискорити розгляд законопроекту «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» (реєстр. № 13181);

внести зміни до Виборчого кодексу України щодо спрощення процедур організації та відкриття виборчих дільниць за кордоном.

Центральній виборчій комісії:

запровадити гнучкіші механізми створення тимчасових дільниць у місцях компактного проживання українців;

покращити інформування громадян України за кордоном про виборчі процедури.

Кабінету Міністрів України:

забезпечити належне фінансування організації виборів за кордоном;

забезпечити ефективну міжвідомчу координацію між міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади з питань організації та проведення виборів і голосування громадян України за кордоном;

ухвалити підзаконні акти, необхідні для реалізації виборчих прав громадян за кордоном;

включити Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини до програм та проєктів міжнародної технічної допомоги, спрямованих на підтримку євроінтеграційних процесів та впровадження європейських стандартів захисту прав людини в межах переговорного процесу про вступ України до ЄС;

забезпечити виконання рекомендацій Тіньового звіту до розділів 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та 24 «Юстиція, свобода та безпека»

Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу за 2024 рік, підготовленого Лабораторією законодавчих ініціатив, у частині рекомендацій, що стосуються підвищення інституційної незалежності діяльності Уповноваженого;

забезпечити включення Уповноваженого та представників Секретаріату Уповноваженого як національної правозахисної інституції до складу делегації Уряду України для участі у сесії Комісії ООН із становища жінок (щорічно).

Міністерству закордонних справ України:

розширити спроможності посольств і консульств забезпечувати виборчий процес;

сприяти відкриттю додаткових або тимчасових виборчих дільниць;

розробити та впровадити альтернативні способи авторизації до системи «е-Консул» для громадян України, які не мають ID-карток, доступу до мобільного застосунку «Дія» або українського мобільного банкінгу;

забезпечити обов'язкове та зрозуміле інформування громадян України за кордоном про наявність альтернативних процедур доступу до консульських послуг у разі неможливості електронної ідентифікації через систему «е-Консул», зокрема через офіційні вебресурси та канали комунікації закордонних дипломатичних установ;

забезпечити адвокацію щодо питання участі національних інституцій з прав людини в роботі Комісії ООН зі становища жінок окремо від уряду, зокрема через Постійне представництво України при ООН;

забезпечити у межах Робочої групи з людського виміру активне здійснення адвокаційних заходів щодо повернення трьох категорій українського населення, а саме: військовополонених; цивільних осіб, незаконно утримуваних у РФ або на тимчасово окупованих територіях України; депортованих і примусово переміщених українських дітей;

забезпечити вчасне та регулярне інформування та запрошення Уповноваженого до запланованих засідань Міжнародної коаліції за повернення українських дітей, включно з міжнародними сайд-івентами, конференціями та спеціальними заходами;

забезпечити надання Уповноваженому доступу до всіх матеріалів, документів і рішень, які обговорюються на засіданнях Міжнародної коаліції за повернення українських дітей, для своєчасного реагування та формування пропозицій від національної інституції з прав людини.

Міністерству фінансів України:

передбачити окремі бюджетні програми або видатки, пов'язані з організацією виборів за кордоном.

Міністерству юстиції України:

забезпечити можливість участі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини як незалежної національної інституції з прав людини у засіданнях Комітету міністрів Ради Європи з тематики прав людини (DH) щодо стану виконання державою рішень Європейського суду з прав людини, з метою представлення незалежної оцінки стану їх імплементації у сфері прав людини.

Міністерству соціальної політики, сім'ї та єдності України:

розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт розпорядження про затвердження загальнонаціональної стратегії захисту прав і свобод осіб, вимушено переміщених за кордон з України, а також створення необхідних умов для їх повернення в Україну, з визначенням чітких ролей центральних органів виконавчої влади у сфері консульського забезпечення, соціального захисту, освіти, охорони здоров'я та працевлаштування;

забезпечити продовження ініціатив зі створення мережі хабів національної єдності за кордоном та розробки Unity App.

АВТОНОМНА РЕСПУБЛІКА КРИМ ТА МІСТО СЕВАСТОПОЛЬ

За період з 01 січня 2025 року по 31 грудня 2025 року до Уповноваженого з Автономної Республіки Крим та міста Севастополь надійшло **83** письмових звернення та отримано **123** повідомлення про порушення прав.

Кількість	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Звернення громадян	238	68	95	83
Повідомлення про порушення прав	247	94	121	123

Автономна Республіка Крим - це територія України, яка першою стала об'єктом нападу та окупаційних механізмів, жителі якої перші зіткнулись із масштабними та системними порушеннями прав людини. З моменту окупації півострова агресор порушує основоположні права людини, зокрема право на особисту свободу та недоторканність, свободу пересування, право на життя та гідність, право вільно сповідувати релігію, право на справедливий суд, свободу вираження поглядів, свободу зібрань та об'єднань. В умовах відсутності ефективного контролю та доступу до територій питання захисту прав своїх громадян, фіксації правопорушень та злочинів, притягнення до відповідальності та відновлення прав громадян потребують від органів державної влади пошуку додаткових механізмів поновлення порушених прав, недопущення їх повторного скоєння.

Моніторингові візити/безвиїзні перевірки

З 2014 року територія АР Крим перебуває під тимчасовою окупацією РФ. З того часу органи державної влади України тимчасово обмежені у здійсненні своїх повноважень на території Криму. Уповноважений обмежений у виїзних моніторингах на зазначеній території, тому основні джерела отримання інформації про порушення прав і свобод – звернення громадян, дані з відкритих джерел, аналітичних доповідей та звітів правозахисних організацій.

Основні питання, з якими працював представник Уповноваженого:

- справа Кримськотатарського добровольчого батальйону ім. Номана Челебіджихана;
- політично мотивоване переслідування на території тимчасово окупованого Криму;

- ненадання належної медичної допомоги особам у неволі на ТОТ АРК Крим;
- порушення права на свободу віросповідання;
- незаконне етапування з окупованих територій вгли території РФ;
- примусова мобілізація;
- переслідування за адміністративною статтею про «публічні дії, спрямовані на дискредитацію російської армії»;
- освіта рідною мовою;
- не виплата щорічної державної допомоги особам, що позбавлені особистої свободи внаслідок збройної агресії, та членам їх сімей.

Справа Кримськотатарського добровольчого батальйону імені Номана Челебіджихана

Переслідування так званих учасників кримськотатарського добровольчого батальйону ім. Номана Челебіджихана. Офіційною підставою переслідування обвинувачених у Криму за ч. 2 ст. 208 КК РФ. (Участь у незаконному збройному формуванні, яке діє в цілях, що суперечать інтересам Російської Федерації) є те, що вони не з'явилися добровільно у силові структури РФ і не заявили про свою участь у «Кримськотатарському добровольчому батальйоні ім. Номана Челебіджихана».

Оголошеним слідством доказом діяльності батальйону проти інтересів РФ є інформація зі ЗМІ про те, що метою створення батальйону була деокупація Криму. 1 червня 2022 року Верховний суд РФ визнав «терористичним» й заборонив на території РФ «кримськотатарський добровольчий батальйон ім. Номана Челебіджихана». За звинуваченнями в участі у батальйоні імені Н. Челебіджихана позбавлено волі щонайменше 38 людей, включаючи громадян України, викрадених російськими військовими на півдні України після 24 лютого 2022 року.

Впродовж 2025 року правозахисниками задокументовано щонайменше 3 справи у так званій справі «Кримськотатарського добровольчого батальйону ім. Номана Челебіджихана», за якою були затримані мешканці Криму або мешканці окупованих частин Херсонської та Запорізької областей.

Кримського татарина Халіла Аметова, затриманого у серпні 2022 року на окупованій частині Херсонщині, засудили до 5 років колонії. 62-річного кримського татарина з Генічеська Бекіра Гугурика засудили до 4 років колонії. Чоловік утримується у СІЗО №1 селища Чонгар Херсонської області. Бекіра, як і раніше його молодшого брата Рустема Гугурика, звинуватили у причетності до батальйону. 12 грудня 2025 року «Новотроїцький міжрайонний суд» у Генічеську Херсонської області засудив 47-річного Ельдара Карамурзаєва з с. Новоолексіївка до 8 років позбавлення волі.

Політично мотивоване переслідування на території тимчасово окупованого Криму

За інформацією Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим, станом на лютий 2026 року **219** громадян України перебувають у місцях позбавлення волі через політично мотивоване та/або релігійне кримінальне переслідування. Із них 153 особи - це представники корінного кримськотатарського народу.

Яскравий приклад політично вмотивованого переслідування – кейс Олександра Сізікова, якого звинуватили у тероризмі та спробі державного перевороту у той час, коли він є повністю незрячою людиною, яка не може свої власні потреби задовольнити, то як вона може бути загрозою для держави – це демонструє політичний мотив переслідування.

Усі кейси, зазначені у цьому звіті, а саме: 219 незаконно ув'язнених та засуджених громадян, 53 незаконних етапування, 8 вироків судів за релігійним переслідуванням, 626 адміністративних справ за ухилення від незаконної мобілізації, 517 справ про дискредитацію армії РФ, 40 кейсів із зафіксованими тортурами над громадянами України у місцях позбавлення свободи, мають спільні порушення прав людини: право на недоторканність особистого життя, право не бути позбавленим свободи, право на справедливий суд, право на неупереджене розслідування, право на заборону нелюдського поводження, право на захист.

Мотивами для політичного переслідування на тимчасово окупованій території є: проукраїнська позиція; висловлювання або публікації у соціальних мережах позиції, яка відрізняється від офіційної позиції державних органів РФ; сповідування релігійних вчень, що суперечать прийнятим на державному рівні; боротьба за право сповідувати свою релігію у спосіб, який передбачено релігійними нормами (кейси Свідків Єгови, переслідування вірян ПЦУ, справи так звані “Хізб-ут Тахрір”).

У 2025 році вперше на території АР Крим та міста Севастополя окупаційні органи відкрили справу щодо кримських мусульман – жінок. 15 жовтня 2025 року переслідуванню були піддані дружина політв'язня Ремзі Німетулаєва багатодітна мати Есма Німеулаєва, вихователька дитячого садка Насіба Саїдова, Ельвіза Алієва та Февзіє Османова. Усіх затримано та доправлено до Управління ФСБ РФ у місті Сімферополь.

Це перший кейс переслідування групи жінок, що може мати в подальшому системний характер: переслідування громадян України жіночої статі на тимчасово окупованих територіях за релігійні переконання.

Ненадання належної медичної допомоги особам у неволі

Протягом всіх років окупації незаконно ув'язнені громадяни України, що перебувають у місцях позбавлення свободи на території тимчасово окупованого Криму або на території РФ, стикаються з систематичним порушенням права

людини на своєчасне і належне медичне обслуговування. Утримання під вартою в СІЗО або в колоніях, де людина не має можливості отримати необхідну медичну допомогу, застосовується, зокрема до осіб, що за медичними показами не мають перебувати в таких умовах утримання та мають необхідність у проведенні складних медичних процедур в умовах госпіталізації. Ненадання медичної допомоги та/або незвільнення потерпілих осіб (в'язнів) від утримання під вартою за медичними показами призводить до тяжких наслідків.

Від початку 2025 року до Уповноваженого надійшли звернення від родичів політв'язнів, які знаходяться у важкому стані через свої захворювання.

У березні 2024 року через різке погіршення самопочуття Тофіка Абдулгазієва було госпіталізовано у тюремну туберкульозну лікарню №3 у м. Челябінська. У лікарні в чоловіка виявили туберкульоз легенів у фазі інфільтрації та ще ряд важких захворювань: двостороння пневмонія, малий лівосторонній гідроторакс, анемія, синдром сполучнотканинної дисплазії з ураженням мітрального клапана, хронічні серцева недостатність та гастрит, а також нефролітіаз. За часи утримання чоловік схуд на 40 кг, у нього з'явилися проблеми зі здоров'ям, яких не було до арешту.

На теперішній час стан політв'язня оцінюється як критичний.

У листопаді 2025 року від дружини Абдулгазієва стало відомо, що у її чоловіка наразі додатково виявлено онкологічне захворювання 4-ї стадії з метастазами.

За результатами опрацювання інформації про стан здоров'я політв'язня Уповноважений неодноразово направляв звернення до уповноваженої з прав людини в РФ з вимогою негайно звільнити важкохворого кримського татарина Тофіка Абдулгазієва. Через відсутність зворотного зв'язку та будь-якої інформації щодо вжиття заходів, Уповноважений звернувся до Турецьких партнерів з Офісу Омбудсмена Турецької Республіки з метою привернення уваги до проблеми та проханням Турецької сторони також звернутись до РФ з питанням визволення важкохворих осіб, зокрема Абдулгазієва Тофіка.

Із списку політв'язнів слід зазначити Олександра Сізікова, який у 2009 році через ДТП повністю втратив зір, проте це не завадило йому в майбутньому виходити з одиночними пікетами на підтримку кримських політв'язнів. Саме через свою позицію та підтримку незаконно засуджених кримських мусульман Сізіков став «терористом», який нібито несе загрозу окупаційній владі - це яскравий приклад беззаконня та нелюдського ставлення до мешканців півострова, порушення фундаментальних прав і свобод людини на ТОТ Криму.

З липня 2020 року Сізіков перебував під домашнім арештом, 13 вересня 2024 року апеляційний військовий суд РФ під час фінального розгляду скарги сторони захисту на вирок Південного окружного військового суду РФ затвердив вирок. Суд постановив, що стан здоров'я засудженого не є перешкодою для відбування покарання у в'язниці. Незважаючи на протиріччя в діючому законодавстві РФ, 14 січня 2025 року почалося його етапування на територію РФ для відбування покарання.

У травні 2025 року Мінусінський міський суд Красноярського краю звільнив Сізікова з ув'язнення у зв'язку з повною втратою зору, після чого він

повернувся до Криму. Проте вже 21 жовтня Красноярський крайовий суд у Росії скасував рішення про звільнення незрячого фігуранта «справи кримських мусульман» Олександра Сізікова та ухвалив повернути його назад до в'язниці.

Переслідуванню піддався також інший учасник аналогічної справи – Ленур Халілов, у якого було діагностовано онкологічне захворювання і якого в серпні також було звільнено через хворобу, проте вже в жовтні 2025 року рішенням Архангельського суду було винесено постанову про повернення Халілова до в'язниці.

Ненадання в'язням медичної допомоги належної якості та у необхідному обсязі свідчить про порушення статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод “Заборона катування”, оскільки, не отримуючи належної допомоги, така особа фактично піддається катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню. Враховуючи те, що, за свідченнями захисників і родичів потерпілих осіб (в'язнів), а також матеріалів їх справ, такі особи систематично стикаються з відмовами надання допомоги й ігноруванням скарг про ненадання допомоги, таке неналежне (нелюдське) поводження є результатом навмисної бездіяльності посадових і службових осіб окупаційних та/або державних адміністрацій Російської Федерації.

Внаслідок перешкоджання отриманню належної медичної допомоги раніше було зафіксовано два випадки смерті ув'язнених у місці позбавлення волі: Костянтин Ширінг та Джаміль Гафаров.

Наразі, як мінімум, 40 осіб із 219 осіб, що незаконно ув'язнені окупаційними адміністраціями та перебувають у місцях позбавлення свободи, мають інвалідність чи серйозні проблеми зі здоров'ям. Серед них також: Амет Сулейманов, який потребує термінової операції із заміни серцевого клапана; Олександр Сізіков, який має інвалідність першої групи і є повністю незрячим, він засуджений до 17 років позбавлення волі; Ірина Данилович засуджена до 7 років позбавлення волі, яка більше року страждає на постійний головний біль унаслідок прогресуючого отиту та може повністю втратити слух.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини неодноразово звертався до омбудсмена РФ із вимогою надати важкохворим політв'язням належну медичну допомогу, але це все не принесло жодних результатів. Уповноважений також регулярно звертається до міжнародних колег із Туреччини, Катару, ОАЕ, Саудівської Аравії з проханням посприяти у звільненні незаконно ув'язнених важкохворих осіб.

Утримання під вартою осіб, що мають такі медичні діагнози, не є законним навіть з точки зору держави-окупанта, за законодавством якої вони мають бути звільненими від відбування покарання у зв'язку з хворобою згідно з постановою уряду РФ від 06.02.2004 року №54 “О медицинском освидетельствовании осужденных, представляемых к освобождению от отбывания наказания в связи с болезнью”.

Порушення права на свободу віросповідання

2025 рік зумовлений продовженням переслідування за релігійною ознакою. Росія проводить політику знищення будь-яких форм незалежних релігійних поглядів, крім тих, що підпорядковані державним релігійним організаціям.

Після початку тимчасової окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополя у 2014 році релігійна ситуація на півострові зазнала глибоких трансформацій. Окупаційна адміністрація Російської Федерації системно знищує релігійну багатоманітність регіону, що десятиліттями формувалася завдяки високому рівню релігійної свободи в Україні. Уже до 2021 року кількість релігійних організацій скоротилася більш ніж удвічі, з 2 220 до 907, а кількість представлених конфесій зменшилася до 20. Цей занепад не випадковий, а наслідок цілеспрямованої політики російських окупантів: впровадження російських законів, складної системи перереєстрацій, переслідування “нелояльних” громад.

За даними Представництва Президента України в Криму, на початок 2025 року окупаційна адміністрація майже повністю підпорядкувала собі релігійне життя півострова. “Законною” залишилася лише діяльність структур, що виявили лояльність або не становили загрози впливу так званим “Муфтіям” РФ та РПЦ. Незареєстровані громади, згідно з російським законодавством, втратили право на проведення богослужінь, володіння майном, поширення літератури чи здійснення місіонерської діяльності. Крім того, навіть зареєстровані організації регулярно піддаються санкціям за найменші формальні порушення, від неточностей у назві до нібито “незаконної місіонерської діяльності”.

Впродовж усіх 12 років окупації півострова не припиняється адміністративний, судовий, психологічний та силовий тиск окупаційної адміністрації РФ на Кримську єпархію ПЦУ з метою припинення її діяльності та витіснення за межі окупованого Криму.

Крім ПЦУ, утисків зазнають практично всі церкви й релігійні організації, за винятком тих, які стали на шлях служіння окупантам. Серед них Кримська метрополія московської патріархії, яка до 2022 року мала три єпархії УПЦ МП, Духовне управління мусульман Криму, деякі старовірські, протестантські та юдейські напрями.

Справи розглядаються з порушенням права на справедливий суд, основними доказами для суду є свідчення анонімних свідків (багато хто з них — співробітники ФСБ РФ), досудові показання свідків, котрі у подальшому в суді заявляють, що такі свідчення надали під тиском, та лінгвістичні експертизи розмов обвинувачених мусульман. Докази, надані стороною захисту, зазвичай судді не беруть до розгляду.⁵⁷

5 лютого 2025 року о 4 ранку в окупованому Криму окупаційні силові структури здійснили незаконні обшуки в будинках кримських татар у селах Істочне, Новокримське та Лобанове Джанкойського району, а також у селі Ярке

⁵⁷

chrome-extension://efaidnbnmnibpcjpcglclefindmkaj/https://crimeahrg.org/wp-content/uploads/2026/01/zvit2026_upd.pdf

Поле Феодосійського району. За результатами цих рейдів було затримано п'ятьох осіб: Еміра Куртнезірова, Абібуллу Смедляєва, Рустема Мустафаєва, Мирзаалі Тажибаєва та Бахтіяра Аблаєва.

Усіх незаконно затриманих наразі утримують у слідчому ізоляторі в Сімферополі. Затриманих підозрюють за статтею 205.5 кримінального кодексу РФ «Організація діяльності терористичної організації та участь у діяльності такої організації». Тобто звинувачення не будується навколо безпосередніх дій, що мають склад злочину, а лише навколо приналежності до діяльності організації, що заборонена. Більше того, така приналежність до організацій встановлюється через свідчення «закритих свідків», достовірність яких неможливо встановити або відсутня можливість їх спростування. За результатами розгляду справи, незаконний суд виніс ухвалу про арешт Еміра Куртнезірова, Рустема Мустафаєва та Абібуллу Смедляєва.

Упродовж 2025 року суди РФ та «суди» Криму ухвалили такі рішення за релігійними мотивами:

05 лютого Апеляційний військовий суд Власихи залишив чинним вирок Ансару Османову, засудженому до 20 років колонії;

17 квітня Верховний суд РФ розглянув касаційну скаргу та залишив чинним вирок Південного окружного військового суду РФ для 5 кримських татар, які відбувають покарання у колоніях РФ. Акім Бекіров, Рустем Сейтхалілов та Сейтвелі Сейтабдієв були засуджені до 14 років ув'язнення, Асан Яніков та Ескендер Сулейманов — до 15 років;

29 квітня у Південному окружному військовому суді Ростова оголосили вироки фігурантам «другої Джанкойської групи» (за ч. 2 ст. 205.5 КК РФ та ч. 1 ст. 30, ст. 278 КК РФ). 69-річного жителя Джанкоя, майстра з ремонту побутової техніки, Халіла Мамбетова, 55-річного підприємця з Джанкойського району Рефата Сейдаметова, 41-річного будівельника Османа Абдуразакова, 51-річного будівельника Лемана Зекеряєва та 39-річного майстра з побутової техніки Екрема Кроша засудили до 14 років колонії суворого режиму. 31-річний спеціаліст із ремонту платіжних терміналів Айдер Асанов був засуджений до 11 років колонії суворого режиму;

14 жовтня 57-річного кримського татарина Ленура Халілова, звільненого з російської колонії за станом здоров'я внаслідок діагностування раку печінки з метастазами у лімфовузли, знову взяли під варту за рішенням «Залізничного районного суду» Сімферополя.

15 жовтня у Криму затримали чотирьох кримськотатарських жінок. У Бахчисараї було затримано Есму Німетулаєву, матір п'ятьох дітей і дружину політв'язня Ремзі Німетулаєва. У селі Холмівка була затримана Насіба Саїдова, студентка педагогічного коледжу та вихователька дитячого садочка. У Долинному була затримана Ельвіза Алієва, а в Орлівці — Февзіє Османова. Рішенням «Київського районного суду» Сімферополя їх взяли під варту за звинуваченням у причетності до діяльності Хізб ут-Тахрір;

21 жовтня Красноярський крайовий суд скасував рішення Мінусинського міського суду про звільнення з колонії незрячого мусульманина Олександра Сізікова та повернув його до колонії. У жовтні «Бахчисарайський районний суд»

заарештував Олександра строком на 10 діб за обвинуваченням у «непокорі поліції», а після завершення строку арешту його перевезли до СІЗО №1 Сімферополя для етапування до російської колонії;

26 листопада Південний окружний військовий суд у Ростові засудив фігурантів «першої Джанкойської групи». Активіста Енвера Кроша (звинувачення за ч. 1 ст. 205.5, ч. 1 ст. 30, ст. 278 КК РФ) засудили до 19 років ув'язнення, Едема Бекірова та Ріната Алієва — до 15 років, журналіста Вілена Темер'янова — до 14 років, Сеїтязі Аббозова — до 13 років ув'язнення (звинувачення за ч. 2 ст. 205.5, ч. 1 ст. 30, ст. 278 КК РФ);

18 грудня Верховний суд РФ розглянув касаційну скаргу у справі «другої Бахчисарайської» групи й залишив у силі такі вироки: Сейрану Салієву – 16 років колонії, Марлену Асанову – 19 років колонії, Тимуру Ібрагімову – 17 років колонії, Серверу Зекір'яєву – 3 років колонії, Мемету Беялову – 18 років колонії, Едему Смаїлову – 13 років колонії та Серверу Мустафаєву – 14 років.

У квітні 2017 року Верховний суд рф визнав "Управлінський центр Свідків Єгови в Росії" екстремістською організацією.

17 жовтня 2025 року суддя підконтрольного РФ Раздольненського районного суду Марія Бедрицька винесла вирок 70-річній жительці селища Роздольне Тамарі Братцевій, її визнано винною в “організації діяльності екстремістської організації”.

Переслідування вже зафіксовані і у 2026 році, так на початку лютого в Сімферополі російські силовики провели обшуки⁵⁸ у місцевих жителів – 59-річної Галини Привалової та 27-річної Анни Мороз. Їх звинувачують в екстремізмі, через належність до забороненої організації. Силовики РФ вилучили у кримчанок мобільні телефони, фотографії, особисті записи, листівки, банківські картки, носії інформації та електронну книгу.

Незаконне етапування з окупованих територій вглиб на території РФ

Росія не зупиняє злочинної практики незаконного переміщення громадян України на свою територію, грубо порушуючи Женевські конвенції та норми щодо гуманного ставлення до цивільного населення під час війни.

За 2025 рік зафіксовано **53** випадки етапування громадян України з тимчасово окупованого Криму до віддалених місць відбування покарання. Людей вивозять за 10 000 км від дому, тим самим порушуючи родинні зв'язки. Багато з засуджених мають літніх батьків, які після етапування не мають реальної змоги потрапити до родича, через довгий та важких шлях.

Крім того, в Росії доволі поширена практика під час етапування застосовувати до в'язнів фізичний та психологічний тиск, також у дорозі в'язням доводиться переживати випробування холодом, голодом та відсутність будь-яких ліків для підтримки здоров'я. Ці неналежні умови етапування та сам факт етапування впливають на загальний стан політв'язнів, зокрема і на загострення хронічних хвороб. Яскравим прикладом тиску на політичних бранців є кейс

⁵⁸ <https://ru.krymr.com/a/news-krym-simferopol-obyski-ekstremizme-yevropeyskaya-assotsiatsiya-svideteley-iyegovy-/33674274.html>

Галини Довгопол, яка під час етапування відморозила собі кінцівки ніг, через неналежні умови етапування та ненадання доступу до відповідного до пори року одягу, що порушує стандарти правила поводження з в'язнями.

Така практика є частиною репресивної політики.

Вивезення політв'язнів із окупованого Криму на територію РФ – це порушення міжнародного права, а саме:

- ст. 49 IV Женевської конвенції, яка забороняє державі-окупанту примусове переміщення цивільних осіб із окупованої території на територію держави-окупанти;
- ст. 76 IV Женевської конвенції передбачає, що особи, "обвинувачені в скоєнні злочину, повинні знаходитися в окупованій країні, а в разі засудження повинні там само відбувати строк покарання". Незаконна депортація або переміщення цивільної особи є воєнним злочином відповідно до ст. 8 (2)(a)(vii) Римського Статуту Міжнародного Кримінального Суду.

У 2025 році президент РФ підписав закон про денонсацію Європейської конвенції щодо запобігання тортурам і нелюдському поводженню. У такий спосіб російська влада максимально звузила можливості застосування міжнародних механізмів запобігання тортурам, які фактично вже й не діяли на окупованих територіях. Формально нагляд над місцями позбавлення волі залишається у сфері повноважень Федеральної служби РФ із виконання покарань і російських судів, цілком підконтрольних російській владі. Кримінальні справи проти викрадених цивільних осіб розглядають «суди» Криму, суди на території РФ (також і військові суди РФ) або «суди», створені після 24 лютого 2022 року на новоокупованих територіях.

Прикладом такого етапування стали кейси політв'язнів із Джанкойського району Криму — Абібуну Смедяєва, Еміра Куртнезірова, Рустема Мустафаєва, Мірзалі Тажибаєва та Бахтіяра Аблаєва — етапували із СІЗО-2 Сімферополя до Ростов-на-Дону. Про це повідомила дружина Абібуну Смедяєва - Леніза, коли 22 листопада, вона з родичами намагалась передати продукти, де їм відмовили у прийнятті продуктів, обґрунтувавши тим, що вже 24 листопада 2025 року усі четверо будуть етаповані з території АР Крим на територію РФ.

Також 5 грудня 2025 року від матері політв'язня Олександра Сізікова - Олени Сізікової зв'явилась інформація, що її сина 1 грудня 2025 року було етаповано з території АР Крим.

Загалом у продовж 2025 року окупанти етапували: Олександра Сізікова (двічі), Олега Федорова, Сейрана Хайретдінова, Руслана Месутова, Ерфана Османова, Ірину Данилович, Асана Ахтемова, Марлена Мустафаєва, Сервета Газієва, Тимура Ялкабова, Арсена Абхаїрова (двічі), Ансара Османова, Рустема Шейхалієва, Руслана Сулейманова, Османа Аріфмеметова, Яшара Муєдінова, Енвера Мамутова, Еміля Джемаденова, Ленура Сейдаметова, Ірину Горобцову (двічі), Яшара Шихаметова, Ленура Халілова, Різу Ізетова, Мемета Беялова, Ескендера Абдулганієва, Оксану Сенеджук, Халіла Мамбетова, Ісмета Ібрагімова (двічі), Лемана Зекеряєва, Ольгу Цірік, Геннадія Осьмака, Сергія

Лихоманова, Сейрана Асанова, Абібуллу Смедляєва, Еміра Куртнезірова, Рустема Мустафаєва, Мирзалі Тажибаєва, Бахтіяра Аблаєва, Сергія Яцкова, Аліну Грек, Ірину Левченко.

Примусова мобілізація

Росія продовжує залучати до війни проти України жителів ТОТ АР Крим, зокрема службовців строкової служби. Зазначена інформація була неодноразово повідомлена військовополоненими.

На кінець 2025 року окупаційна адміністрація проводила 22-гу мобілізаційну кампанію, офіційних цифр про кількість призовників не оприлюднено. Система електронного обліку та кримінальні переслідування перетворили примусовий призов у механізм залякування та контролю. Молоді чоловіки уникають офіційного працевлаштування, переїжджають між районами, намагаються приховати місце проживання. Але можливість можливість покинути окуповану територію стає все важчою.

Якщо тенденція збережеться, Крим із 2026 року може опинитися в режимі постійного мобілізаційного тиску⁵⁹. Це означає щорічне зростання кількості справ за ухилення, розширення цифрового контролю та продовження порушень міжнародного гуманітарного права.

З метою примусу до служби в ЗС РФ окупаційна влада використовує кримінальне переслідування за ухилення від такої служби за ст. 328 КК РФ (Ухилення від служби у Збройних силах РФ).

З 2015 року в окупованому Криму зафіксовано 626 кримінальних проваджень за статтею 328 Кримінального кодексу Росії — “ухилення від військової чи альтернативної цивільної служби”. Половина з них розпочата після 24 лютого 2022 року. За цей період окупаційні “суди” винесли 511 вироків, із яких у 87% випадків призначено штрафи, а решта — умовні терміни або примусові роботи. У більшості вироків згадується лише “неявка за повісткою” або “ігнорування викликів”, що не є кримінальним злочином за міжнародним правом. Особливо показовим є етнічний аспект: понад 30% засуджених — кримські татари. Це свідчить про вибірковість і політичну вмотивованість переслідувань.

За даними Координаційного штабу поведження з військовополоненими, що були озвучені під час Третьої міжнародної конференції “Crimea Global. Understanding Ukraine through the South” - Росія з лютого 2022 до липня 2025 року примусово мобілізувала 46 327 українців на тимчасово окупованих територіях, з них **40 640 – у Криму**. 16% полонених, які перебувають в українських таборах для військовополонених, є громадянами України, з них 6% – кримчани.

Також правозахисники зазначають, що наслідками є те, що в окупованому Криму 95 місцевих жителів, незаконно залучених до лав армії РФ під час

⁵⁹ <https://ppu.gov.ua/press-center/tendentsii-nezakonnoho-pryzovu-v-okupovanomu-krymu-zhovten-2025-roku/>

“часткової мобілізації”, офіційно визнали вбитими під час повномасштабного вторгнення в Україну.

Переслідування за адміністративною статтею про «публічні дії, спрямовані на дискредитацію російської армії»

Окупаційна влада продовжила практику переслідування за адміністративною статтею про «публічні дії, спрямовані на дискредитацію російської армії» (стаття 20.3.3. КпАП РФ, застосовується з 4 березня 2022 року).

У 2025 році, за даними громадської організації Кримська правозахисна група, задокументовано щонайменше 517 адміністративних проваджень, переданих на розгляд до «судів» Криму за ст. 20.3.3. КпАП РФ («дискредитація російської армії»), щодо 464 із них ухвалені рішення окупаційних «судів» про адміністративне покарання (штраф або адміністративний арешт). Усього за період повномасштабного вторгнення громадська організація Кримська правозахисна група задокументувала щонайменше 1 510 таких адміністративних проваджень.

Адміністративна стаття «дискредитація російської армії» використовується для системних обмежень свободи вираження поглядів у Криму. Склалася практика переслідування за антивоєнні висловлювання, публікації в соцмережах зображення прапору України, спроби називати Крим окупованою територією України, за будь-які негативні вислови щодо представників російської влади та збройних сил РФ, висловлювання на підтримку України, висловлювання своєї думки із засудженням воєнних злочинів, скоєних у зоні бойових дій на території України, намагання називати «спеціальну воєнну операцію» війною.

Найчастіше місцевих мешканців у 2025 році переслідували за публічні дописи у соцмережі Фейсбук та месенджері Телеграм. Крім цього, серед ухвалених у 2025 році постанов є рішення про покарання у вигляді штрафу за вподобайки, дописи, перепошування та коментарі під новинам в Інстаграм, Однокласниках та ВКонтакті.

Найчастіше рішення за цією статтею виносять підконтрольні РФ «суди» в Армянську й Джанкої. У текстах рішень зазначено про те, що підставою для відкриття провадження зазвичай є перевірка співробітниками ФСБ телефонів людей, які перетинають адміністративну межу між Кримом та окупованою частиною Херсонщини.

Під виглядом переслідування за «дискредитацію армії РФ» окупаційна влада переслідує мешканців окупованих територій за прояви своєї національної ідентичності: зображення національного герба України, публікацію національного гімну України, прапору України, за дописи «Я – українець, і цим пишаюся», «Ми з України» та заклики любити Україну.

Серед проаналізованих текстів рішень є й рішення щодо штрафу за розповсюдження пісень українською мовою, наприклад, пісні Верки Сердючки «Ще не вмерла Україна».

Крім цього, за ст. 20.3.3 КпАП РФ кримчан судять за антивоєнні дописи у соцмережах, такі, як «Ні війні», «Ми не хочемо війни» та інші заклики до миру, котрі так само розцінюються «суддями» як «дискредитація збройних сил РФ».

У 2025 році продовжилася практика відкриття кримінальних та адміністративних справ проти кримчан, де підставою були публікації проросійського блогера Олександра Таліпова, засновника та координатора інтернет-спільноти під назвою «Кримський СМЕРШ». Учасники спільноти переслідують тих, хто не підтримує російську владу та війну проти України, публікують персональну інформацію про таких людей, розпалюють ненависть до них, закликають до переслідування їх, подають доноси у ФСБ та МВС РФ

У березні підконтрольний Росії Армянський міський суд розглянув справу Світлани Бондаренко. Згідно із судовими матеріалами, вона розмістила в соцмережі Facebook відеоролик із кадрами руйнування та бомбардувань України російською армією. Провину Світлани Бондаренко суд пояснив тим, що опубліковане нею відео «переглянуло невизначене коло осіб, залишивши коментарі під публікацією».

У обвинувальному акті йдеться - На кадрах відео – вибух будівлі, цивільної інфраструктури України, а також зображено загоряння та задимлення цивільного об'єкту із зображенням герба України над входом, що було у вільному доступі. Таким чином, скоєно публічні дії, спрямовані на дискредитацію використання Збройних сил РФ з метою захисту інтересів Росії та її громадян, підтримки міжнародного миру та безпеки.

Освіта рідною мовою

Згідно даних відкритих джерел, на території тимчасово окупованої Автономної Республіки Крим не залишилося жодної україномовної школи, ліквідовано більшість україномовних класів, також планомірно закриваються кримськотатарські школи.

Незважаючи на те, що на сьогоднішній день у Криму кримськотатарська мова є офіційною, її використання обмежене. Окупаційна влада постійно змінює статус шкіл або намагається закрити різні національні школи з різних приводів, щоб заборонити дітям вивчати свою рідну мову.

Через недоступність до тимчасово окупованої території неможливий вплив на тенденцію зниження та знищення доступу до вивчення рідної мови, крім російської, тому з метою захисту реалізації прав корінних народів Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 224-р затверджено «Стратегію розвитку кримськотатарської мови на 2022-2032 роки».

У межах затвердженого документа передбачено створення Національної комісії з питань кримськотатарської мови як дорадчого органу при Кабінеті Міністрів України для забезпечення міжвідомчої координації, узгодження дій центральних і місцевих органів виконавчої влади з питань, пов'язаних з реалізацією Стратегії.

Представник Уповноваженого з прав жителів Автономної Республіки Крим та міста Севастополя увійшов до складу зазначеної комісії.

На початок 2014 року в Криму 7,3 % від загальної кількості учнів навчалось українською мовою, це 13 589 дітей, а на сьогодні українською мовою навчаються 249 учнів, що складає 0,015% від загальної кількості школярів.⁶⁰

Така ж сама негативна динаміка спостерігається й у викладанні кримськотатарської мови. Хоча точних даних щодо кількості учнів немає, проте достеменно відомо, що на початок 2014 року на території АР Крим діяло 15 кримськотатарських шкіл та 384 кримськотатарські класи. Наразі залишилося 7 шкіл та 119 класів із кримськотатарською мовою навчання. Також навчання рідною мовою обмежено лише 9 класом, більш старші учні залишені без права навчатися рідною мовою. Навчання кримськотатарською мовою дозволяється тільки до 9 класу і за заявою батьків. Адміністрації навчальних закладів під різними приводами створюють перешкоди в поданні таких заяв: «в Криму одна рідна мова – російська», «відсутність аудиторій», «відсутність викладацького складу», «відсутність підручників» - усі ці заяви використовуються як підстава для відмови від надання освіти кримськотатарською мовою для батьків, що бажають щоб їх діти отримували освіту рідною мовою. Також зафіксовані випадки грубої відмови: змушують батьків відмовлятися від навчання кримськотатарською мовою, або скорочують кількість годин на вивчення кримськотатарської мови та літератури.

Мешканці Криму на сьогодні позбавлені можливості вивчати й відкритого спілкуватися рідною мовою. Так, незважаючи на формальний статус “республіканської мови”, що зберегли для української та кримськотатарської мов, викладання цими мовами у школах було припинено повністю, а уроки вивчення мов були скасовані або переведені в статус факультативів. Варто зазначити, що до окупації Криму абсолютна більшість шкіл мала російську мову викладання, але були окремі школи або класи, де викладання було українською або кримськотатарською мовами — за бажанням батьків.

Невиплата щорічної державної допомоги особам, що позбавлені особистої свободи внаслідок збройної агресії та членам їх сімей

З 2023 до кінця 2025 року до Уповноваженого надійшло 170 звернень від родин кримських політв'язнів, які проживають на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, з проханням у сприянні в отриманні щорічної державної грошової допомоги для осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, яку вони не отримують з 2023 року.

Заявники у зверненнях повідомляють про неможливість отримувати грошову допомогу щодо осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, перебуваючи на тимчасово окупованій РФ території АР Крим та м. Севастополя через відсутність

⁶⁰ <https://ua.krymr.com/a/news-krym-ukrayins%CA%B9ka-mova-navchannya/33175162.html>

верифікованих банківських даних, актуальних банківських рахунків та неможливість отримати зазначену допомогу через уповноважену особу.

З метою захисту прав і свобод осіб, які порушено внаслідок тимчасової окупації частини території України та з огляду на численні звернення громадян України, що на ній проживають, звітів громадських та правозахисних організацій Секретаріат Уповноваженого звернувся до Міністерства розвитку громад та територій України з ініціативою розглянути суть проблеми та спільно розробити механізм вирішення питання шляхом внесення змін до Положення про Комісію, що встановлює факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії та Порядку виплати щорічної державної грошової допомоги, що закріплені постановою КМУ № 1281 від 15 листопада 2022 року.

Секретаріатом Уповноваженого підготовлено проєкт акту змін до діючих нормативно-правових актів, зокрема постанови КМУ №1281 від 15.11.2022 року, щодо усунення недоліків та внесення пропозиції від Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, які вирішили би питання отримання щорічної державної допомоги для осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України та членів їх сімей.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Міністерству розвитку територій і громад України:

внести зміни до Постанови КМУ 1281 від 15 листопада 2022 року щодо забезпечення можливості отримання державної щорічної допомоги на рахунок довірених осіб для громадян з тимчасово окупованих територій;

Міністерству закордонних справ:

звернутись до міжнародних партнерів з метою активізувати заходи тиску на Російську Федерацію у питанні звільнення цивільних громадян, які незаконно позбавлені особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України.

ВІННИЦЬКА ОБЛАСТЬ

У період з 01 січня 2025 року по 31 грудня 2025 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Вінницької області надійшло **5 716** звернень, які містили **6 649** повідомлень про порушення прав людини і громадянина.

Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **4 972** повідомлення, соціальні права – **352** повідомлення, економічні права – **268** повідомлень, особисті права – **156** повідомлень; права дитини – **126** повідомлень.

Кількість	2022	2023	2024	2025
Звернення громадян	1 656	4 140	4 928	5 716
Повідомлення про порушення прав	1 929	4 589	5 356	6 649

Вінницька область має стратегічне значення завдяки кордону з Республікою Молдова (понад 200 км), що відкриває можливість для транскордонного співробітництва. Область стала надійним тилом, прийнявши значну кількість внутрішньо переміщених осіб. Це потребує постійної уваги до питань соціального захисту, забезпечення прав та житло, працю та медичну допомогу.

Моніторингові візити/безвиїзні перевірки

Упродовж 2025 року командою представництва проведено **115** моніторингових візитів за ключовими напрямками дотримання та захисту прав людини.

Важливим напрямом роботи на регіональному рівні у Вінницькій області є робота у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України. У 2025 році командою представництва було здійснено **32** моніторингових візитів у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України.

В області на базі закладів вищої та фахової передвищої освіти працюють освітні центри «Крим-Україна» та «Донбас-Україна», які здійснюють допомогу вступникам з тимчасово окупованих територій, зокрема, шляхом надання індивідуальних консультацій щодо особливостей вступної кампанії, оформлення

документів, а також підтримки у виборі закладу освіти: вищої або фахової передвищої. У 2025 році було здійснено моніторингові візити до **5** таких центрів та відмічено, що всі **37** наданих у минулому звітному періоді рекомендацій виконані в повному обсязі. Вступникам з тимчасово окупованих територій забезпечено надання допомоги, зокрема, шляхом надання індивідуальних консультацій щодо особливостей вступної кампанії, оформлення документів, а також підтримки у виборі закладу освіти: вищої, фахової передвищої.

З метою забезпечення конституційного права громадян на безпеку та доступ до захисних споруд в умовах воєнного стану було здійснено **35** моніторингових візитів для перевірки стану укриттів та можливості використання населенням. Моніторинги проводилися як у місті Вінниці, так і в населених пунктах Вінницької області, при цьому вони охоплювали захисні споруди різних форм власності та підпорядкування.

Зокрема, перевірялися укриття, що перебувають у підпорядкуванні органів місцевого самоврядування, комунальних установ, закладів освіти та охорони здоров'я, державних підприємств, які відповідно до законодавства зобов'язані забезпечувати доступність захисних споруд для населення. Особливу увагу приділено фактичній можливості використання укриттів у разі повітряної тривоги, їх технічному стану, наявності навігації, освітлення, вентиляції та умов перебування для різних категорій населення.

За напрямком захисту прав дитини у 2025 році було проведено **19** моніторингових візитів. Перевірки були спрямовані на дотримання майнових та житлових прав дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, а також забезпечення права на виховання у сім'ї. Окрему увагу було приділено питанням додержання прав дитини на безпечне освітнє середовище у діяльності освітніх закладів Вінницької області.

У межах реалізації повноважень, передбачених статтею 13 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», представництвом здійснено **18** моніторингових спостережень судових засідань.

Зокрема, відвідано судові засідання у Вінницькому міському суді, Вінницькому окружному адміністративному суді та у Сьомому апеляційному адміністративному суді. Моніторинг охоплював різні категорії справ, зокрема земельні спори, питання усиновлення, адміністративні провадження та інші напрями, що становлять суспільний інтерес. Окремими питаннями були звернення засуджених щодо застосування умовно-дострокового звільнення, заміни невідбутої частини покарання більш м'яким та дотримання їхніх процесуальних прав.

Окремі засідання, зокрема закриті, відвідувалися в межах передбаченого законом права бути присутнім на судових засіданнях з метою оцінки стану

забезпечення процесуальних прав учасників та дотримання принципів справедливого судочинства.

Ще одним важливим напрямом діяльності представництва є реалізація функцій національного превентивного механізму, спрямованих на запобігання жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню з особами, які перебувають у місцях несвободи. У межах цього напрямку здійснено **6** моніторингових відвідувань місць, де особи перебувають в умовах фактичного обмеження свободи.

Під час відвідувань оцінювалися умови проживання та поводження з підопічними, доступ до медичної допомоги, дотримання стандартів безпеки, забезпечення приватності, можливість реалізації базових прав, а також відсутність ризиків застосування насильства чи інших форм неналежного поводження.

Крім того, здійснено **5** перевірок дотримання законодавства у сфері захисту персональних даних. За результатами перевірок складено акти та винесено приписи щодо усунення виявлених порушень, у тому числі порушень порядку обробки персональних даних, організації їх захисту та забезпечення доступу суб'єктів персональних даних до інформації про себе та третіх осіб.

Просвітницькі заходи

У 2025 році представництво Уповноваженого у Вінницькій області з метою забезпечення взаємодії з громадськістю, органами влади та органами місцевого самоврядування організувало та взяло участь у **76** заходах. Також протягом року представництвом було проведено **3** правозахисні форуми за участю **323** осіб.

Проведені заходи мали комплексний характер та охоплювали широке коло актуальних питань у сфері прав людини. Вони стали майданчиками для відкритого діалогу, обміну досвідом та напрацювання практичних рішень, спрямованих на посилення захисту конституційних прав і свобод людини, підвищення рівня правової культури населення та зміцнення співпраці між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими та міжнародними організаціями на території Вінницької області.

Основні питання, з якими працювало представництво Уповноваженого:

- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України;
- захист права на життя і безпеку;
- захист прав дітей;
- захист інформаційних прав.

1. Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, зниклих безвісти за особливих обставин

З 21 квітня 2025 року забезпечено роботу Регіональної робочої групи Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими у місті Вінниці. Метою діяльності Регіональної робочої групи є координація та забезпечення взаємодії органів державної влади, правоохоронних органів, військових формувань, органів місцевого самоврядування, громадських організацій та інших структур щодо підтримки та надання правової та психологічної допомоги родинам військовополонених або зниклих безвісти за особливих обставин.

Основними завданнями робочої групи є сприяння реалізації державної політики у сфері захисту прав військовополонених та їхніх родин, організація обміну інформацією, розгляд звернень громадян, забезпечення належного інформування родин щодо механізмів пошуку та встановлення долі військовослужбовців, а також напрацювання пропозицій для оперативного вирішення проблемних питань у межах компетенції.

До складу регіональної робочої групи входять представник Секретаріату Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, представники Національної поліції України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, а також представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Залучення представників зазначених органів та установ забезпечує оперативний обмін інформацією, координацію дій у межах повноважень кожного суб'єкта, належне реагування на звернення громадян, а також сприяє ефективному прийняттю рішень щодо пошуку, ідентифікації та встановлення долі військовополонених та осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Такий міжвідомчий формат роботи дозволяє посилити захист прав постраждалих осіб та їхніх родин, а також забезпечити реалізацію державної політики у цій сфері на регіональному рівні. Упродовж звітного періоду проведено **15** таких зустрічей, у яких взяли участь **1 105 осіб**.

Серед ключових викликів 2025 року слід відзначити збільшення кількості звернень щодо мобілізації у порівнянні з минулим роком (на 76 звернень). Зокрема, у сфері призову на військову службу системними залишаються порушення з боку територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, що створює ризики недотримання конституційних прав і свобод громадян.

Серед найбільш поширених проблем, із якими зверталися 117 осіб до представництва, були: ненадання або затягування у наданні відстрочки від призову, недопущення адвокатів, безпідставне оголошення громадян у розшук, а також порушення процедурного порядку притягнення громадян до адміністративної відповідальності за статтями 210–210¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Такі системні порушення свідчать про потребу в посиленні контролю за діяльністю ТЦК та СП, забезпеченні своєчасного доступу громадян до правової допомоги та дотриманні законодавства під час реалізації мобілізаційних процедур.

До Регіонального представництва Уповноваженого у Вінницькій області надходили численні звернення Північного міжрегіонального центру з надання безоплатної правової допомоги щодо недопущення адвокатів для надання правничої допомоги громадянам. Такі дії призводили до порушення конституційного права осіб на захист та на професійну правничу допомогу.

Згідно зі зверненнями, адвокати, призначені уповноваженими особами Північного центру для надання вторинної правової допомоги затриманим особам, прибували до приміщень, визначених для конфіденційних побачень із клієнтами, проте допущені не були. Відмова обґрунтовувалася тим, що зазначені приміщення є режимними об'єктами, для перебування на яких необхідний спеціальний дозвіл.

Внаслідок цього затримані не могли реалізувати своє гарантоване Конституцією України право на професійну правову допомогу.

У межах провадження представництво направило лист до Вінницького об'єднаного міського ТЦК та СП із проханням надати вичерпну інформацію щодо ситуації, уточнити, чи допущено адвокатів для конфіденційних побачень із затриманими та повідомити про наявність і функціонування відповідного спеціального приміщення для зустрічей.

Вінницький ОМТЦК та СП повідомив, що через відсутність відеозаписів та детальних пояснень учасників події встановити обставини відмови неможливо, оскільки подія відбулася понад місяць тому.

Для належного реагування представництво звернулося до Міністерства оборони України з проханням провести службове розслідування за фактом недопущення адвокатів до затриманих осіб. Міністерство оборони організувало службове розслідування, у ході якого встановлено порушення Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України.

За результатами розслідування відповідна посадова особа була притягнута до дисциплінарної відповідальності.

Крім того, Міністерством оборони забезпечено облаштування приміщення для конфіденційних зустрічей військовозобов'язаних із адвокатами у Вінницькому об'єднаному міському ТЦК та СП.

Отже, завдяки взаємодії Представництва та Міністерства оборони конституційне право осіб на професійну правничу допомогу було відновлено, а відповідальність за порушення взято на належний державний контроль.

До представництва звернулась громадянка А. щодо ймовірного порушення другим відділом Тульчинського РТЦК та СП вимог Закону України «Про звернення громадян».

Суть питання полягала в тому, що громадянка А. направила на адресу зазначеного відділу заяву про скасування постанови за частиною 3 статті 210 КУпАП, якою громадянина Б. було притягнуто до адміністративної відповідальності зі штрафом у розмірі 17 тис. грн. Важливо підкреслити, що на момент винесення постанови громадянин Б. мав статус зниклого безвісти за особливих обставин під час виконання бойових завдань у складі Збройних Сил України.

Після відстеження поштового відправлення було встановлено, що лист громадянці А. повернувся через відмову адресата його отримати. Це свідчило про відсутність належної організації роботи зі зверненнями громадян.

У межах провадження представництво направило лист до Другого відділу Тульчинського РТЦК та СП з вимогою забезпечити реєстрацію звернення заявниці відповідно до Конституції України та Закону України «Про звернення громадян».

Тульчинський РТЦК та СП повідомив, що є відокремленим підрозділом Вінницького ОТЦК та СП, тому скаргу громадянки А. було скеровано до обласного центру для розгляду відповідно до статті 288 КУпАП.

У подальшому Вінницький ОТЦК та СП повідомив про прийняте рішення: постанову щодо громадянина Б. скасовано, а стосовно відповідальних посадових осіб проведено службове розслідування за фактом службової недбалості.

У результаті конституційне право громадянки А. на належний розгляд звернення було поновлено без необхідності судового оскарження, що свідчить про ефективність реагування представництва та взаємодії із суб'єктами владних повноважень.

Ще одним важливим питанням залишається забезпечення прав військовослужбовців та ветеранів на соціальні гарантії та пільги, а також належне документальне оформлення їхнього статусу в державних реєстрах.

У 46 зверненнях найбільш поширеними проблемами були:

- затримки або відмови у видачі посвідчень учасника бойових дій та інших документів, що підтверджують статус військовослужбовця;
- несвоєчасне або неповне відображення відомостей у застосунку «Дія», що унеможливлювало оформлення передбачених законодавством пільг та компенсацій;
- неврегульовані процедури повернення до Збройних Сил України після самовільного залишення частини, включно з відсутністю чітких інструкцій щодо правової оцінки таких дій та відновлення правового статусу;
- складнощі у доступі до інформації про нарахування соціальних виплат та пенсійних гарантій, а також недостатня координація між військовими частинами та органами соціального захисту;
- проблеми реалізації права на медичне обстеження, проходження реабілітаційних програм та психологічної підтримки ветеранів, особливо тих, хто безпосередньо брав участь у бойових діях;
- відсутність ефективного механізму комунікації між ветеранами, військовими частинами та органами місцевого самоврядування, що ускладнює оперативне вирішення питань щодо статусу, пільг та соціальних гарантій.

З цих питань представництвом налагоджено системну роботу з ветеранами та ветеранським простором області. У межах співпраці Представництвом напрацьовуються рекомендації, які обговорюються на спільних нарадах з органами державної влади та місцевого самоврядування, а саме:

- вдосконалення процедур оформлення документів ветеранів та військовослужбовців;
- прискорення обробки відомостей у державних реєстрах і інформаційних системах;
- покращення координації між військовими частинами, закладами соціального захисту, медичними установами та органами влади;
- створення ефективного зворотного зв'язку для своєчасного реагування на звернення ветеранів.

2. Захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України

За інформацією Вінницької обласної військової адміністрації в області проживає **142 тисячі** внутрішньо переміщених осіб, які отримують підтримку та забезпечення. Транзитом перемістилися областю від початку повномасштабної війни **368 тисяч** громадян.

Проблемними залишаються питання, пов'язані із забезпеченням належних умов місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, включно з недостатнім забезпеченням 16 місць тимчасового розміщення засобами першої необхідності (побутовими речами, засобами гігієни, необхідним інвентарем та елементарними умовами для проживання). Окремою проблемою є випадки виселення або переселення ВПО до інших місць тимчасового проживання без дотримання встановлених процедур, належного інформування та забезпечення альтернативних варіантів розміщення.

У межах реагування на звернення громадян представництвом здійснено **33** виїзні перевірки місць тимчасового проживання ВПО у місті Вінниця та населених пунктах Вінницької області. Під час таких візитів оцінювалися умови проживання, доступ до базових послуг, медичного забезпечення, харчування та соціальної підтримки, а також дотримання прав на належну інформацію.

За результатами візитів Вінницькій ОВА надані **42** рекомендації щодо дотримання умов проживання внутрішньо переміщених осіб, відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930, а саме: вжити заходів щодо проведення ремонтних робіт у санвузлах, душових кімнатах з дотриманням права на приватність; замінити вікна, які було пошкоджено внаслідок вибухів; забезпечити меблями, побутовою технікою, пральними та сушильними машинами.

Із **42** наданих рекомендацій: виконано – **39**, у процесі виконання – **3**.

Згідно з інформацією Вінницької обласної військової адміністрації, у місті Могилів-Подільський ВПО проживали на базі приміщень Могилів-Подільського міського комунального підприємства «Житловокомунгосп». Однак зазначені об'єкти не були включені до офіційного переліку місць тимчасового проживання ВПО у Вінницькій області, у зв'язку з чим мешканці не отримували гуманітарну допомогу від громадських організацій та благодійних фондів.

З метою об'єктивного вивчення ситуації регіональним представництвом спільно з громадською організацією «ВПО Україна» та благодійним фондом «Право на захист» було здійснено моніторинговий візит до місць тимчасового проживання. На момент візиту зазначені МТП не мали офіційних назв, а раніше функціонували як комунальні некомерційні підприємства. У вказаних приміщеннях проживало 80 внутрішньо переміщених осіб, у тому числі 39 родин. У межах візиту регіональним представництвом спільно з ГО «ВПО Україна» було надано гуманітарну допомогу мешканцям, надано безоплатну юридичну допомогу, а також прийнято понад 25 звернень до Уповноваженого.

Крім того, відбулася робоча зустріч з головою міста Могилів-Подільський, за результатами якої частину ВПО, які проживали у приміщенні МТП, переміщено до офіційних МТП Вінницької області. Інший об'єкт планується включити до переліку місць тимчасового проживання ВПО у 2026 році.

3. Захист права на життя та безпеку

Забезпечення права громадян на безпеку є безумовним пріоритетом у діяльності представництва в регіоні, особливо з огляду на постійну загрозу обстрілів зі сторони Російської Федерації. Тому особлива увага приділялася об'єктам фонду захисних споруд.

Упродовж 2025 року працівниками представництва здійснено **35** моніторингових відвідувань об'єктів фонду захисних споруд щодо можливості їх використання як укриття населення, із яких **32** планових і **3** позапланових візити. Із них **30** - найпростіші укриття і **5** - протирадіаційні. Загалом за результатами моніторингових візитів було надано **192** рекомендації, із яких: виконано – **164**, у процесі виконання – **25**, не виконано **3**.

Під час здійснення моніторингових візитів до об'єктів фонду захисних споруд особлива увага приділяється дотриманню Вимог щодо утримання, облаштування та експлуатації об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України 09 липня 2018 року № 579, а саме: їхній позначеності, доступності, оснащеності електроенергією,

системою вентиляції, дотриманню температури і вологості, розміщенню в укритті технічної і питної води, засобів першої домедичної допомоги, шанцевого інструменту тощо.

За результатами проведених моніторингових візитів до об'єктів фонду захисних споруд у 2025 році виявлено такі системні проблеми:

- недоступність об'єктів фонду захисних споруд для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення;
- незабезпечення найпростіших укриттів технічною та питною водою;
- незабезпечення найпростіших укриттів аптечками першої допомоги з базовим набором медикаментів та перев'язувальних матеріалів;
- незабезпечення об'єктів фонду захисних споруд засобами пожежогасіння та шанцевим інструментом;
- незабезпечення належного температурно-вологісного режиму шляхом регулярної вентиляції приміщень.

Під час моніторингового візиту до закладу освіти в м. Бар було встановлено, що найпростіше укриття не відповідало нормам доступності. Вхід до приміщення був можливий лише через швейний цех, що не забезпечувало вільного доступу до укриття та фактично позбавляло громадян права на захист під час повітряної тривоги. Крім того, у приміщенні була розміщена тренажерна зала. Також укриття не було забезпечене регулярною вентиляцією.

За результатом направленої Секретаріатом Уповноваженого листа, балансоутримувачем було відремонтовано одне з приміщень, забезпечено вентиляцію.

Працівниками представництва під час моніторингового візиту до закладу освіти селища Браїлів було встановлено, що найпростіше укриття не відповідало нормам інклюзивності. Вхід до приміщення не забезпечував вільного доступу для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, що фактично позбавляло їх права на захист під час повітряної тривоги.

За результатом направленої Секретаріатом Уповноваженого листа, балансоутримувач обладнав вхід пандусом, що дозволило усунути порушення законодавства про безбар'єрність та забезпечити рівний доступ до безпечового простору для всіх категорій громадян.

Виявлені факти свідчать про те, що заходи, вжиті органами місцевого самоврядування, є недостатніми для належного обліку та підготовки захисних споруд до використання. З огляду на системність порушень, питання безпеки громадян та функціонування укриттів залишається пріоритетним напрямом і перебуває під постійним моніторингом Уповноваженого та його представника в регіоні.

4. Захист прав дітей

У межах моніторингу дотримання прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, протягом 2025 року було проведено **19** візитів.

Представництвом систематично здійснювалися візити до закладів освіти та медичних закладів, зокрема спеціальних установ, де перебувають діти. Під час моніторингових візитів зверталась увага на дотримання санітарних та протипожежних норм, відповідність фактичної кількості дітей ліцензійному обсягу закладу, забезпечення доступності для осіб з інвалідністю, належне проведення медичних оглядів та лікування з письмовою згодою батьків, а також ведення обліку випадків насильства та інших ризиків для дітей, з урахуванням умов воєнного стану.

Під час візитів до закладів освіти найхарактернішими порушеннями є неналежне облаштування приміщень відповідно до вимог ДБН В.2.2-40:2018 «Державні будівельні норми, інклюзивність будівель і споруд, основні положення».

Часто відсутня інформація у меню їдалень про вміст харчових алергенів у готових стравах, а також розшифровка індексів харчових алергенів, що ускладнює забезпечення безпеки дітей з алергіями. Неналежне та несвоєчасне ведення документів з організації харчування є поширеною проблемою, що суперечить Порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України.

У посадових інструкціях адміністративно-господарського персоналу та спеціалістів відсутні положення щодо недопущення жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання дітей.

За результатами моніторингового візиту до закладу загальної середньої освіти Жмеринської міської ради було встановлено факти порушення прав учнів на безпечне освітнє середовище.

Зокрема, медична сестра закладу самотійно, без наявності відповідного призначення лікаря-педіатра, видавала медикаменти дітям. Крім того, у медичному пункті виявлені протерміновані лікарські засоби.

Занепокоєність викликав стан організації харчування, де моніторингова група зафіксувала відсутність щоденного меню, його підготовку працівники здійснили лише на вимогу моніторингової групи. Проте інформація про наявні харчові алергени в меню не зазначена, також відсутня розшифровка індексів харчових алергенів відповідно до норм харчування. Моніторинговою групою встановлено наявність продуктів без маркування та дотримання товарного сусідства.

За результатами наданих рекомендацій адміністрацією закладу посилено контроль за діяльністю медичної сестри, протерміновані ліки вилучені та утилізовані.

Керівництвом закладу взято під контроль оприлюднення щоденного та перспективного меню, у якому зазначається інформація про харчові алергени та їх розшифровка відповідно до норм харчування. Заведено журнал обліку щоденного виконання норм харчування та взято під контроль дотримання вимог товарного сусідства продуктів харчування.

Вчасне реагування на виявлені порушення дозволило відновити право учнів на безпечні умови перебування в закладі освіти та мінімізувати ризики для їхнього здоров'я.

Крім того, порушується співпраця закладів освіти із відповідними службами у справах дітей та порядок виконання, перегляду й оформлення Індивідуальних планів соціального захисту дітей. Поширеним порушенням є неподання на підпис або непогодження індивідуальних програм розвитку одним із батьків або іншим законним представником учня (вихованця).

Під час моніторингового візиту до Дашівської спеціальної школи зафіксовані окремі порушення за наслідками опрацювання індивідуальних планів соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, дітей, які залишились без батьківського піклування, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування. Зокрема:

інформацію про потреби дітей, заходи щодо їх задоволення, відповідальних виконавців, строки та відомості про стан їх виконання зазначено не в повному обсязі;

інформація про перегляд та коригування заходів у вибіркових особових справах відсутня;

результати реалізації заходів або інформація про виникнення обставин,

що унеможливляють їх реалізацію – відсутні;

в окремі індивідуальні плани не включено представників закладу, як суб'єктів виконання індивідуального плану;

у деяких індивідуальних планах відсутні підписи як суб'єктів виконання індивідуального плану, так і законних представників дитини.

Зазначене свідчить про відсутність належної співпраці та взаємодії закладу освіти зі службами у справах дітей та сім'ї, центрами соціальних служб та установ, які є надавачами соціальних послуг.

За результатами опрацювання звіту адміністрацією закладу вжито заходів щодо налагодження співпраці з відповідними службами у справах дітей, перегляду та належного оформлення індивідуальних планів соціального захисту дітей.

Також не завжди забезпечується правомірність поселення учнів до пансіонів при закладах освіти, зокрема підтвердження транспортного сполучення та тривалості перебування дітей у дорозі в один бік.

За результатами моніторингових відвідувань закладів освіти, у складі яких є пансіон, що створений з метою забезпечення територіальної доступності для здобуття середньої освіти для дітей з особливими освітніми потребами, виявлено відсутність відповідних документів, що підтверджують правомірність поселення учнів до пансіону.

На виконання вказаної рекомендації, закладами освіти підготовлені відповідні листи до органів місцевого самоврядування для підтвердження того, що тривалість перебування учнів у дорозі до школи в один бік (як громадським, так і спеціальним транспортом) перевищує одну годину або пряме сполучення відсутнє.

Стан виконання наданих рекомендацій та вжиття заходів щодо відновлення порушених прав дітей перебуває під контролем працівників представництва Уповноваженого у Вінницькій області.

Із наданих **278** рекомендацій: виконано – **251**; у процесі виконання – **27**.

5. Захист інформаційних прав

З метою оцінки прозорості діяльності та дотримання законодавства у сфері доступу до публічної інформації, додержання права на звернення та захисту персональних даних органами державної влади, місцевого самоврядування Представництвом Уповноваженого у Вінницькій області протягом 2025 року проведено **5** безвиїзних перевірок з питань додержання прав людини і

громадянина на звернення та інформацію. За результатами перевірок надано **27** рекомендацій, які виконані у повній мірі.

У процесі здійснення парламентського контролю за дотриманням конституційних прав і свобод людини та громадянина у Вінницькій області одним із проблемних питань залишається порушення права на звернення та доступ до публічної інформації.

В умовах воєнного стану органи місцевого самоврядування не забезпечують належний рівень інформаційної відкритості. Зокрема, відсутня актуальна контактна інформація про керівників, підрозділи та відповідальних осіб, що значно ускладнює громадянам доступ до необхідної інформації та оперативну комунікацію. «Гарячі лінії» у більшості випадків не функціонують або працюють неналежним чином, що призводить до порушення прав громадян на своєчасне інформування та отримання допомоги, особливо у нагальних або кризових ситуаціях.

Також зафіксовано **97** порушень доступу до публічної інформації: безпідставні відмови у наданні інформації, надання неповних або формальних відповідей, а також невиконання вимог законодавства щодо обов'язкового оприлюднення відомостей, які становлять суспільний інтерес. Відсутність передбачених законом форм запитів на офіційних вебсайтах органів місцевого самоврядування ускладнює громадянам реалізацію права на інформацію.

Такі порушення створюють системну проблему обмеження прав громадян на доступ до інформації та звернення, що негативно впливає на прозорість діяльності органів влади, зменшує рівень довіри населення та обмежує можливості здійснення ефективного контролю за дотриманням конституційних прав і свобод. Усунення цих порушень є невідкладним та потребує комплексного підходу, включаючи забезпечення актуальності інформації на вебсайтах, належного функціонування «гарячих ліній», своєчасного реагування на запити громадян та проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед посадових осіб.

За результатами виявлених порушень складено **2** протоколи про адміністративні правопорушення: один – за статтею 188⁴⁰ КУпАП (невиконання законних вимог Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини), один – за статтею 212³ КУпАП (порушення права на інформацію та права на звернення громадян). За рішенням суду усі протоколи були задоволені, накладено відповідні штрафи, що підтверджує правомірність дій Уповноваженого та обов'язковість виконання вимог законодавства органами місцевого самоврядування.

До Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини звернулася громадська організація «Ведара» у зв'язку з ненаданням селищною радою публічної інформації на запит щодо отримання копії статуту територіальної громади та інформації про розмір грошового забезпечення селищного голови.

З метою забезпечення реалізації права на доступ до публічної інформації Секретаріатом Уповноваженого було направлено лист до селищної ради з роз'ясненням норм законодавства у сфері доступу до публічної інформації та з проханням надати повну й вичерпну відповідь на запит громадської організації.

У відповідь селищна рада відмовила у наданні запитуваної інформації, посилаючись на те, що така інформація не підпадає під дію Закону України «Про доступ до публічної інформації» (далі – Закон № 2939).

У зв'язку з цим, Секретаріатом Уповноваженого повторно направлено лист до селищної ради з додатковим роз'ясненням положень Закону № 2939 та надано бланк для надання письмових пояснень щодо дій посадових осіб ради.

Однак відповіді на зазначений лист селищною радою надано не було, що свідчить про вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 188⁴⁰ Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), а саме: невиконання законних вимог представника Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

За результатами реагування Секретаріату Уповноваженого складено протокол про адміністративне правопорушення стосовно селищного голови за статтею 188⁴⁰ КУпАП та направлено до Могилів-Подільського міськрайонного суду Вінницької області.

За результатами розгляду зазначеного протоколу судом винесено постанову, якою селищного голову визнано винним у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 188⁴⁰ КУпАП, та накладено адміністративне стягнення у вигляді штрафу в розмірі 1700 гривень.

Отже, за сприяння Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини забезпечено реагування на порушення законодавства у сфері доступу до публічної інформації та притягнення винної посадової особи до відповідальності.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Вінницькій обласній військовій адміністрації:

привести місця тимчасового проживання ВПО у відповідність до вимог, затверджених Порядком функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 1 вересня 2023 р. № 930;

сприяти залученню додаткових ресурсів, зокрема державних програм, гуманітарної допомоги та міжнародної технічної підтримки для проведення ремонтних і відновлювальних робіт в місцях тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб;

забезпечити в закладах освіти дотримання стандартів безпеки, санітарно-гігієнічних вимог та вимог щодо організації медичної допомоги та харчування.

Органам місцевого самоврядування:

забезпечити безбар'єрність і доступність приміщень у закладах/установах територіальної громади для людей з інвалідністю та маломобільних груп населення шляхом затвердження та виконання відповідних планів заходів, визначення відповідальних осіб;

забезпечити оприлюднення на офіційних вебсайтах інформації, передбаченої Законом України «Про доступ до публічної інформації» та реалізації права на подання усного звернення, зокрема за контактним номером телефону, оприлюдненому на офіційному вебсайті;

забезпечити належний контроль за житловими і майновими правами дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, веденням особових справ та індивідуальних планів соціального захисту;

активізувати роботу щодо створення сімейних форм виховання в кожній територіальній громаді як пріоритетної моделі захисту прав дитини;

забезпечити приведення місць тимчасового проживання ВПО у відповідність до встановлених стандартів та формування фонду житла для тимчасового проживання, включно з належним обліком потреб;

впровадити внутрішні процедури щодо організації роботи із персональними даними та контролю за їх захистом, визначити відповідальну особу, що організовує роботу, пов'язану із захистом персональних даних при їх обробці;

налагодити механізм оперативного обміну інформацією та зміцнити співпрацю з відповідними службами у справах дітей для своєчасного перегляду й належного оформлення індивідуальних планів соціального захисту дітей.

Вінницькому обласному територіальному центру комплектування та соціальної підтримки:

посилити комунікацію та системне інформування родин військовополонених і осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, з питань, що належать до компетенції ТЦК та СП з метою забезпечення належної реалізації повноважень та підвищення рівня довіри громадян.

ВОЛИНСЬКА ОБЛАСТЬ

За період 01 січня 2025 – 31 грудня 2025 до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Волинської області надійшло **3 378** звернень, які містили **3 874** повідомлення про порушення прав людини і громадянина.

Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **2 919** повідомлень, соціальні права – **166** повідомлень, економічні права – **166** повідомлень, особисті права – **88** повідомлень, права дитини – **80** повідомлень.

Кількість	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Звернення громадян	581	1 578	2 826	3 378
Повідомлення про порушення прав	795	1 868	3 087	3 874

Особливістю Волинської області є наявність єдиного в Україні гуманітарного переходу (пункту пропуску «Доманове – Мокрани»), через який здійснюється повернення громадян України з тимчасово окупованих територій на контрольовану Україною територію. Також область продовжує приймати осіб, евакуйованих із населених пунктів, що розташовані в районах проведення воєнних (бойових) дій. Для таких категорій людей важливо забезпечити координацію між державними органами, громадськими організаціями та бізнесом, а також облаштувати транзитний центр, що дозволить створити системний та скоординований підхід до надання допомоги.

У 2025 році на базі представництва Уповноваженого розпочав роботу Центр захисту прав дитини, що чітко визначає цей напрям одним із найпріоритетніших у Волинській області.

Моніторингові візити/безвиїзні перевірки

У 2025 році командою Представництва Уповноваженого ВР України з прав людини у Волинській області було здійснено **160** моніторингових візитів.

Зокрема, за напрямком реалізації функцій національного превентивного механізму та дотримання прав людини в місцях несвободи здійснено **18** моніторингових відвідувань, із них **2** позапланових відвідування закладів та установ для перевірки фактів, викладених у зверненнях громадян та під час моніторингу ЗМІ.

За напрямком захисту прав дитини у 2025 році було проведено **40** моніторингових візитів. Серед них було **5** позапланових відвідувань закладів та

установ для перевірки фактів, викладених у зверненнях громадян та під час моніторингу ЗМІ.

З метою визначення рівня забезпечення рівних прав та свобод, зокрема доступності об'єктів соціальної інфраструктури у Волинській області, команда представництва здійснила **4** моніторингових відвідування закладів охорони здоров'я міста Луцька з метою аналізу доступності для маломобільних груп населення.

Важливим напрямком роботи у Волинській області залишається робота у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України. У 2025 році командою представництва було здійснено **21** моніторинговий візит у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України та **2** візити щодо доступу до освіти.

У сфері захисту інформаційних прав командою представництва було здійснено **28** безвиїзних перевірок, із них: **24** безвиїзні перевірки з питань додержання прав людини і громадянина на звернення та інформацію та **4** перевірки дотримання законодавства про захист персональних даних.

За зверненнями громадян команда представництва здійснила **3** моніторингових спостереження судових засідань на предмет додержання процесуальних прав учасників судового процесу.

Окрему увагу у 2025 році було приділено сфері цивільного захисту населення. Командою представництва здійснено **44** моніторингових візити до об'єктів цивільного захисту населення з метою оцінки стану готовності, доступності та дотримання прав людини в умовах надзвичайних ситуацій.

Просвітницькі заходи

Командою представництва було проведено **21** просвітницький захід для внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО) у місцях тимчасового проживання (далі – МТП); **63** інформаційно-просвітницькі заходи для населення Волинської області; **9** інформаційних заходів в місцях несвободи.

Крім цього, команда представництва взяла участь у **15** зустрічах із родинами військовополонених та зниклих безвісти, які були організовані в різних населених пунктах Волинської області Координаційним штабом з питань поводження з військовополоненими спільно з Уповноваженим з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, Державним науково-дослідним експертно-криміналістичним центром МВС України, представниками правоохоронних органів, військових формувань, пенсійного фонду та ветеранської політики і соціального захисту.

Під час зустрічей надавалися консультації щодо порядку подання звернень до Уповноваженого, зокрема для підтвердження статусу перебування у полоні зниклих безвісти військовослужбовців, а також з питань соціального та пенсійного забезпечення. Одночасно здійснювався прийом громадян, під час якого члени родин подавали письмові звернення до Уповноваженого. У заходах взяли участь **876** осіб із числа родин військовополонених та зниклих безвісти військовослужбовців. Було зареєстровано та взято до опрацювання відповідно

до повноважень 272 звернення. Проведена робота сприяла забезпеченню консультаційної підтримки для родин військовополонених та зниклих безвісти, а також забезпечила системне реагування на їхні запити та потреби, серед яких: неналежне отримання виплат, затримка у призначенні або перерахунку грошового забезпечення, труднощі з оформленням необхідних документів, отримання роз'яснень щодо процедур встановлення статусу особи, зниклої безвісти за особливих обставин, а також інші питання соціального і правового характеру.

Основні питання, з якими працювало представництво Уповноваженого:

- захист прав дітей;
- захист прав постраждалих внаслідок збройної агресії;
- захист прав осіб, які утримуються в місцях несвободи;
- захист прав осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення;
- захист інформаційних прав.

1. Захист прав дітей

У 2025 році на базі Представництва Уповноваженого ВР України з прав людини у Волинській області розпочав роботу Центр захисту прав дитини. Його діяльність спрямована на забезпечення належного захисту прав та найкращих інтересів дітей у процесі взаємодії з правоохоронними органами. Протягом року в центрі було проведено 3 таких опитування, яке передбачає дружній до дитини підхід, створення безпечного та комфортного середовища, зменшення психологічного навантаження та неухильне дотримання процесуальних гарантій.

У межах моніторингу додержання прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, командою представництва Уповноваженого було проведено 40 моніторингових візитів.

У межах здійснення парламентського контролю за дотриманням прав дитини у 2025 році регулярно проводилися моніторингові візити, зокрема і до 6 закладів інституційного догляду за дітьми. Під час таких перевірок найчастіше виявлялися порушення, пов'язані з умовами проживання (у 6 закладах), забезпеченням приватності та гідності дітей (у 4 закладах), організацією харчування (у 2 закладах), доступом до інформації (у 2 закладах), охороною здоров'я (у 5 закладах) та створенням безпечного освітнього середовища (у 6 закладах).

У вересні 2025 року проведено моніторинговий візит до Затурцівської спеціальної школи «Центр освіти» Волинської обласної ради, де навчається 130 дітей.

Під час візиту було виявлено численні порушення прав вихованців. Зокрема, душові кімнати та санвузли були ізольовані лише бічними перегородками без дверей, що не забезпечувало дітям конфіденційності. Вхід у захисну споруду не був пристосований для осіб з інвалідністю. У закладі не

було інформаційних матеріалів про служби допомоги та гарячі лінії, не було затвердженого положення щодо запобігання насильству, не вівся журнал безпеки, що унеможливлювало системне інформування дітей про механізми захисту.

Крім всього, було зафіксовано порушення у сфері організації харчування: бракеражний журнал заповнювався не повністю, холодильне обладнання використовувалося з порушенням норм товарного сусідства та маркування, молочні та м'ясні продукти зберігалися поза холодильником, у меню не зазначався вміст алергенів, а проби їжі відбиралися неналежним чином.

Також було виявлено порушення у забезпеченні психологічного супроводу: після звільнення практичного психолога консультації проводив соціальний педагог, що не відповідає штатному розпису та вимогам законодавства. Виявлені порушення свідчили про необхідність невідкладного приведення закладу до вимог законодавства та міжнародних стандартів у сфері захисту прав дитини.

За результатами моніторингу було надано 14 рекомендацій, виконання яких перебувало на постійному контролі. Адміністрацією закладу вжито комплекс заходів для усунення недоліків та створення більш комфортних і безпечних умов для дітей, виконано 10 рекомендацій, ще 4 – в процесі виконання.

Зокрема, приведено у відповідність облікову та контрольну документацію, запроваджено системний контроль за санітарно-гігієнічними нормами, умовами зберігання продуктів та маркуванням харчових алергенів. Впроваджено систему інформування дітей про можливість звернення по допомогу, у тому числі анонімно, з урахуванням віку та індивідуальних потреб кожного вихованця.

Крім цього, за результатами наданих рекомендацій закладом, розроблено проєктно-кошторисну документацію, а Волинською обласною радою виділено фінансування для облаштування санвузлів із відокремленими кабінами. Штат працівників закладу укомплектовано психологами та медиками, що забезпечує належний психологічний супровід дітей та контроль за організацією харчування.

Завдяки цьому 130 вихованців отримують кращі умови для навчання, розвитку та безпечного перебування, що сприяє поступовому наближенню їхнього життя до стандартів національного законодавства та міжнародних норм захисту прав дитини.

Моніторинг умов перебування дітей у закладах охорони здоров'я є важливим інструментом забезпечення їхніх прав. Протягом 2025 року було здійснено 3 моніторингові візити до таких закладів, під час яких перевірено умови перебування дітей, рівень медичного забезпечення та організацію їхнього харчування.

За результатами моніторингового візиту команди представництва до Комунального підприємства «Центр медичної реабілітації та паліативної допомоги дітям» Волинської обласної ради, було виявлено порушення, що стосуються безпеки дітей, санітарно-гігієнічних умов, організації медичного та дієтичного харчування, зберігання лікарських засобів, контролю доступу до закладу та умов проживання вихованців.

Зокрема, було виявлено, що медичні засоби зберігалися хаотично, у наявності були протерміновані препарати, а холодильне обладнання не функціонувало належним чином, створюючи ризики для здоров'я дітей. Крім цього, у закладі був відсутній медичний ізолятор для дітей із ознаками інфекційних захворювань. Табличка «УКРИТТЯ» із необхідною інформацією не була розміщена біля входу до укриття, а підйомник для осіб з інвалідністю не функціонував.

Моніторинг також виявив порушення в організації харчування та санітарно-гігієнічних умов, зокрема холодильне обладнання у харчоблоці не мало належного маркування та позначень щодо призначення, а добові проби готових страв зберігалися поза межами холодильника. Також було встановлено ведення журналів бракеражу готової продукції майбутньою датою та недотримання температурного режиму зберігання добових проб, що загрожувало безпеці харчування дітей.

Крім цього, було виявлено, що більшість вихованців не мали персоналізованої натільної білизни та власних місць для зберігання речей, що порушувало їхнє право на гідне поводження.

На виконання наданих рекомендацій, за результатами моніторингу, адміністрацією закладу вжито низку заходів, спрямованих на створення безпечного середовища для кожного вихованця. Створено робочу групу та проведено службову перевірку щодо дотримання правил безпеки та контролю доступу до території закладу. Затверджено чіткі правила перебування пацієнтів та відвідувачів, щоб сторонні особи мали доступ лише у визначених випадках, під наглядом персоналу.

Також облаштовано окреме приміщення для тимчасової ізоляції до госпіталізації, оновлено холодильне обладнання та впорядковано зберігання лікарських засобів, включно з вилученням протермінованих медикаментів. Кожна дитина отримала персоналізовану білизну та власне місце для зберігання речей.

Посилено контроль за організацією харчування та веденням документації; відповідальна особа, яка допустила порушення, була звільнена. Затверджено оновлені посадові інструкції працівників із урахуванням стандартів захисту прав дитини, а весь персонал пройшов навчання з питань "Safeguarding", що забезпечує розуміння та практичне застосування принципів безпечного поводження з дітьми.

Також належним чином позначено укриття на території закладу. Крім зазначеного, за порушення трудової дисципліни до винних осіб застосовані дисциплінарні стягнення.

Також значна увага приділялася дотриманню прав учнів на безпечне та здорове освітнє середовище. Командою представництва у 2025 році здійснено 27 моніторингових візитів у заклади освіти.

За результатами моніторингового візиту до закладу загальної середньої освіти Луцької міської ради було встановлено факти порушення прав учнів на безпечне освітнє середовище та надано 15 рекомендацій, із яких виконано 9. Зокрема, членами моніторингової групи виявлено факти зберігання медичних засобів, які не передбачені примірним переліком медичних виробів, лікарських засобів та інших матеріалів, що повинні бути у складі медичної укладки для надання медичної допомоги у медичному пункті закладів загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 06.04.2021 № 637. Факт видачі учням зазначених медичних засобів підтверджується відповідними записами медичної сестри в журналі надання амбулаторної допомоги.

Особливу занепокоєність викликав стан організації харчування, а саме: ігнорування працівниками харчоблоку контролю за регулярним здійснення відібрання добових проб їжі та маркування.

Також були виявлені порушення норм доступності укриття для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення: відсутній пандус та інформаційні таблички шрифтом Брайля.

Під час аналізу наповненості офіційного електронного ресурсу виявлено відсутність значної частини інформації, яка передбачена для обов'язкового опублікування та вільного доступу громадян відповідно до статті 30 Закону України «Про освіту». На вебсайті закладу також зафіксовано порушення у сфері захисту персональних даних та доступу до публічної інформації, а саме: оприлюднення у наказах адміністрації закладу у відкритому доступі прізвищ та імен учнів без їх знеособлення.

За результатами наданих рекомендацій адміністрація закладу вилучила невідповідні медичні засоби. Також було підвищено контроль за організацією харчування учнів: посилили контроль за регулярним відбором проб їжі та маркуванням. У закладі вжито заходів щодо забезпечення безперешкодного доступу до укриття для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Зокрема, визначено безпечні та доступні маршрути руху до укриття, забезпечено належне освітлення та відсутність перешкод на шляху до евакуації. Для осіб із порушеннями опорно-рухового апарату передбачено використання переносного пандуса для подолання сходів. Укриття та підходи до нього обладнані інформаційними табличками з чітким візуальним маркуванням, зокрема з дублюванням шрифтом Брайля. Офіційний вебресурс був наповнений всією необхідною інформацією, а накази приведені у відповідність шляхом вилучення даних, що можуть ідентифікувати учнів.

За результатами моніторингів надавалися рекомендації щодо усунення недоліків, виконання яких перебувало на постійному контролі. Системна робота у цьому напрямі була спрямована на поступове приведення умов перебування дітей у відповідність до вимог національного законодавства та міжнародних стандартів захисту прав дитини. Із наданих **150** рекомендацій: виконано – **51**; в процесі виконання – **82**; не виконано – **17**.

2. Захист прав постраждалих внаслідок збройної агресії

На території Волинської області продовжує працювати гуманітарний перехід (пункт пропуску) «Доманове – Мокрани», через який здійснюється повернення громадян України з тимчасово окупованих територій. Згідно інформації, наданої штабом 6 прикордонного Волинського загону, в Україну повернулося **12 584** особи за 2025 рік, із них **11 350** осіб – це громадяни, повернуті з тимчасово окупованих територій.

Особи, які перетинають державний кордон через пункт пропуску «Доманове – Мокрани» перебувають у вразливому стані після тривалого перебування в умовах окупації, не мають документів, засобів зв'язку, фінансових ресурсів або можливості самостійно організувати подальше пересування територією України.

Окрему проблему становить обмежений доступ осіб, які повертаються з тимчасово окупованих територій, до первинної медичної, психологічної та правової допомоги одразу після перетину кордону.

Тому необхідним є облаштування транзитного центру на території Волинської області у безпосередній близькості до пункту пропуску «Доманове – Мокрани» для забезпечення системного підходу до прийому громадян України, які повертаються з тимчасово окупованих територій.

Такий транзитний центр забезпечуватиме безпечні та гідні умови тимчасового перебування осіб, надання їм первинної медичної, психологічної та правової допомоги, сприятиме у відновленні документів, оформленні соціальних виплат та організації подальшого транспортування. Крім того, функціонування пункту дозволить налагодити ефективну міжвідомчу координацію між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, соціальними службами та гуманітарними організаціями.

Створення транзитного центру сприятиме зниженню гуманітарних ризиків, запобігатиме порушенням прав людини та забезпечуватиме умови для задоволення базових потреб осіб, які повертаються з тимчасово окупованих територій, відповідно до міжнародних стандартів і зобов'язань держави.

За інформацією Єдиної інформаційної бази ВПО, у Волинській області станом на 31.12.2025 зареєстровано **43 251** ВПО, із них: **31 505** сімей, **17 339** – чоловіків, **25 912** – жінок, **10 735** – дітей до 18 років, **2 344** особи з інвалідністю, **6 979** пенсіонерів, **93** багатодітні сім'ї, **19** батьків-одинаків.

У межах здійснення парламентського контролю за дотриманням прав постраждалих внаслідок збройної агресії у 2025 році командою представництва було здійснено **21** моніторинговий візит у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, та проведено **21** просвітницький захід

для ВПО в місцях їх тимчасового проживання. Під час таких перевірок найчастіше виявлялися порушення, пов'язані з неналежними умовами проживання, недостатньою кількістю меблів та побутової техніки. Так, із 20 МТП, які станом на грудень 2025 року функціонують на території Волинської області, 19 потребують покращення умов проживання, а саме: ремонту приміщень, закупівлі меблів та побутової техніки.

За результатами візитів обласній військовій адміністрації надані рекомендації щодо дотримання умов проживання внутрішньо переміщених осіб, відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930, зокрема вжити заходів щодо проведення ремонтних робіт у приміщеннях місць тимчасового проживання ВПО, забезпечити меблями, побутовою технікою, пральними та сушильними машинами.

Із наданих **35** рекомендацій: виконано – **12**; в процесі виконання – **21**; не виконано – **2**.

За результатами моніторингового візиту до місця тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб у селі Башилаки Цуманської територіальної громади Луцького району було виявлено низку порушень.

Зокрема, аварійний стан покрівлі та системи опалення; відсутність бойлера, пральної машини, холодильника та електроплити; необхідність заміни електропроводки; потреба в постільній білизні; проживання ВПО в кімнатах без розподілу за статтю.

Для забезпечення належних умов проживання Уповноваженим надіслано лист до Волинської обласної військової адміністрації з рекомендаціями щодо усунення виявлених порушень.

На виконання рекомендацій внутрішньо переміщених осіб розселено з урахуванням гендерних та вікових особливостей. За кошти місцевого бюджету відремонтовано пральну машину та придбано комплекти постільної білизни. За кошти благодійного фонду “Рокада” місце тимчасового проживання було забезпечене пральною машиною, двома холодильниками та електроплитою, придбано бойлер. Укладено договір на виконання робіт із заміни покрівлі будівлі, а також заплановано очищення димоходів. За кошти бюджету Цуманської територіальної громади було придбано дрова для забезпечення опалення у зимовий період.

3. Захист прав осіб, які утримуються в місцях несвободи

Упродовж 2025 року командою Представництва Уповноваженого ВР з прав людини у Волинській області в межах реалізації функцій національного превентивного механізму та здійснення парламентського контролю за додержанням прав людини в місцях несвободи проведено **18** моніторингових візитів. Із них **2** – позапланових відвідування закладів та установ з метою

перевірки фактів, викладених у зверненнях громадян та виявлених під час моніторингу засобів масової інформації.

Задля недопущення катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання особлива увага приділялася особам, які потребують постійного стороннього нагляду та підтримки і перебувають у закладах соціального захисту, зокрема у відділеннях стаціонарного догляду.

Протягом 2025 року у Волинській області здійснено моніторингові візити у 8 таких закладів. Під час таких відвідувань були виявлені порушення, пов'язані з дотриманням прав підопічних на життя та безпеку (у 6 закладах), охорону здоров'я та медичну допомогу (у 6 закладах), повагу до приватного і сімейного життя (у 3 закладах) та створення належних умов утримання (у 6 закладах).

За результатами відвідувань склалися відповідні звіти та надавалися рекомендації, спрямовані на забезпечення дотримання прав людини та поліпшення умов перебування осіб у цих установах.

Із наданих **87** рекомендацій: виконано – **30**; в процесі виконання – **22**; не виконано – **35**.

У межах реалізації функцій національного превентивного механізму за результатами моніторингового відвідування Відділення стаціонарного догляду для постійного проживання Комунальної установи «Територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Володимирської міської ради» було виявлено численні порушення прав підопічних.

Зокрема, було встановлено, що медичні засоби зберігалися хаотично, у наявності були протерміновані препарати, а холодильне обладнання не функціонувало належним чином, що створювало ризики для здоров'я підопічних. Відсутність приміщення медичного ізолятора для осіб із ознаками інфекційних захворювань та відсутність тривожної сигналізації у санітарно-гігієнічних приміщеннях також ставили під загрозу безпеку підопічних.

У житлових кімнатах не функціонували кнопки виклику персоналу, перенаселення та щільне розташування ліжок зменшували особистий простір і комфорт проживання. Крім того, були виявлені недоліки в організації харчування, зокрема неналежне маркування холодильного обладнання та зберігання добових проб страв поза межами холодильника.

За результатами моніторингу Уповноваженим надано рекомендації, виконання яких перебувало на постійному контролі. На виконання рекомендацій адміністрацією закладу вжито комплекс заходів для усунення недоліків та створення більш комфортних і безпечних умов для підопічних.

У сфері медичного забезпечення налагоджено постійний контроль за термінами придатності лікарських засобів, забезпечено належне ведення облікової документації.

Вжито заходів для підвищення рівня безпеки та доступності. У кімнатах та санітарно-гігієнічних приміщеннях встановлено тривожні кнопки, забезпечено контроль за дотриманням натуральних добових норм харчування та належним маркуванням продуктів, здійснюється постійний

контроль за веденням і внесенням інформації до Журналу травматизму. Для дотримання приватності в спальних кімнатах закуплено ширми.

Розроблено проектно-кошторисну документацію на реконструкцію Відділення стаціонарного догляду для постійного проживання Комунальної установи «Територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Володимирської міської ради», що передбачає будівництво укриття, зведення нового двоповерхового корпусу зі збільшенням кількості місць та створення житлових кімнат на 1-2 особи з індивідуальними санвузлами.

4. Захист прав осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення

Упродовж 2025 року командою представництва у Волинській області було здійснено 4 моніторингових відвідування закладів охорони здоров'я міста Луцька з метою аналізу доступності для маломобільних груп населення.

Проведені моніторинги засвідчили наявність численних невідповідностей будівельним нормам, зокрема: відсутність табличок із назвою закладу, продубльованих шрифтом Брайля, тактильних позначень у приміщеннях, відсутність та неналежне облаштування пандусів і робочих місць облаштованих для обслуговування осіб з порушенням слуху, зору, маломобільних груп населення, а також наявність ліфтів без сигналів звукового супроводу. За результатами проведених моніторингів було надано 21 рекомендацію. Із наданих 21 рекомендації: виконано – 11; в процесі виконання – 7; не виконано – 3.

За результатами здійсненого моніторингового візиту до Комунального підприємства «Луцький центр первинної медичної допомоги» виявлено низку порушень архітектурної доступності для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

Зокрема, табличка з назвою закладу не продубльована шрифтом Брайля, а табличка з графіком роботи була взагалі відсутня. Ухил наявного пандусу біля входу не відповідав вимогам безпечного користування, а на пандусі виявлено пошкодження. В середині будівлі були відсутні тактильні таблички контрастного кольору з позначенням назв кабінетів лікарів у тактильному вигляді та/або шрифтом Брайля. Поверхня стійки рецепції розташована надто високо для зручного обслуговування маломобільних груп населення. Відсутнє робоче місце для обслуговування осіб з порушеннями слуху та зору.

На виконання наданих рекомендацій адміністрацією Комунального підприємства «Луцький центр первинної медичної допомоги» здійснено комплекс практичних кроків, спрямованих на усунення бар'єрів доступності для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

Зокрема, забезпечено зрозумілу та доступну навігацію: встановлено інформаційну табличку з назвою закладу та графіком роботи, продубльовану шрифтом Брайля, а також тактильні контрастні позначення з назвами

кабінетів. Реєстратуру адаптовано до потреб людей на кріслах колісних шляхом зниження висоти стійки до належного рівня.

Для осіб з порушеннями зору ліфт обладнано системами звукового супроводу, а в амбулаторіях встановлено кнопки виклику та звукові метрономи. Забезпечено доступність комунікації для людей з порушеннями слуху шляхом укладення договору на надання послуг перекладу українською жестовою мовою.

Крім того, виготовлена проєктно-кошторисна документація на капітальний ремонт пандусу та підготовлено приміщення для облаштування укриття, що створює передумови для подальшого комплексного усунення архітектурних бар'єрів.

5. Захист інформаційних прав

Упродовж 2025 року командою представництва у Волинській області було здійснено **24** безвиїзні перевірки з питань додержання прав людини і громадянина на звернення та інформацію офіційних вебсайтів територіальних громад з метою аналізу стану дотримання законодавства у сфері доступу до публічної інформації.

Проведені моніторинги засвідчили наявність системних недоліків у наповненні 23 сайтів, зокрема: неналежне оприлюднення або відсутність інформації про ухвалені рішення та нормативно-правові документи; використання застарілих контактних даних для звернень громадян до структурних підрозділів; відсутність оприлюднених звітів щодо розгляду запитів на інформацію; неоприлюднення порядку особистого прийому громадян посадовими особами тощо.

Працівники представництва Уповноваженого здійснили безвиїзну перевірку вебсайту Шацької територіальної громади, під час якої виявили ряд порушень законодавства про доступ до публічної інформації.

Зокрема, встановлено, що вимоги статті 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації» виконувалися не в повному обсязі, у тому числі в частині оприлюднення інформації про напрями діяльності та фінансові ресурси громади, зокрема структуру й обсяг бюджетних коштів, порядок і механізм їх використання. Крім того, на вебсайті була відсутня інформація про перелік та умови отримання публічних послуг, форми і зразки документів та правила їх заповнення, порядок подання й оскарження запитів на інформацію, загальні правила роботи установи, правила внутрішнього трудового розпорядку, а також звіти щодо розгляду запитів на інформацію. Зазначені порушення ускладнювали реалізацію права громадян на доступ до публічної інформації.

У результаті реагування Уповноваженого було забезпечено усунення виявлених недоліків та підвищено рівень відкритості й доступності інформації для мешканців громади.

Зокрема, на виконання наданих рекомендацій селищна рада оновила ключові інформаційні розділи сайту. У розділі «Бюджет» розміщено розпис бюджету Шацької селищної територіальної громади на 2025 рік.

Для підвищення прозорості процедур роботи зі зверненнями громадян у розділі «Мешканцям» оприлюднено нормативно-правову базу, що регулює подання звернень, визначено їхні види, розміщено зразки заяв, пропозицій і скарг, а також опубліковано звіт про стан роботи зі зверненнями.

Порядок забезпечення доступу до публічної інформації, затверджений розпорядженням від 14.01.2021 № 14-р, розміщено у відповідному розділі для вільного ознайомлення. Також на вебсайті оприлюднено правила внутрішнього трудового розпорядку.

Під час здійснення моніторингів у 2025 році представництвом також виявлено порушення вимог щодо забезпечення відкритості та доступності інформації. Зокрема, частим є неоприлюднення органами державної влади та місцевого самоврядування відомостей щодо принципів формування та розміру оплати праці, винагород і додаткових благ керівника, а також відсутність реєстрації на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних і на Єдиному вебпорталі використання публічних коштів.

Дистанційний моніторинг офіційного вебсайту Управління молоді та спорту Волинської обласної військової адміністрації засвідчив неповне виконання вимог законодавства у сфері доступу до публічної інформації та розгляду звернень громадян. Виявлено відсутність обов'язкових для оприлюднення відомостей, зокрема звітів про роботу зі зверненнями громадян, інформації про організаційну структуру, функції та повноваження Управління, принципи формування оплати праці керівництва, контактних даних посадових осіб, порядку проведення конкурсів на заміщення вакантних посад. Також Управління не було зареєстроване як розпорядник інформації на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних та не здійснювало оприлюднення інформації на Єдиному вебпорталі використання публічних коштів.

На виконання наданих рекомендацій на вебсайті Управління розміщено: організаційну структуру, функції, повноваження та основні завдання; Положення про Управління; відомості щодо принципів формування та розміру оплати праці, винагород і додаткових благ керівника; контактні дані керівництва та структурних підрозділів; порядок проведення конкурсів на заміщення вакантних посад; звіти про роботу із зверненнями громадян та запитами на публічну інформацію.

Крім того, забезпечено актуалізацію та оприлюднення іншої обов'язкової інформації відповідно до ст. 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації», зокрема щодо: нормативно-правових засад діяльності Управління; порядку складання та подання запитів на інформацію; діяльності колегіальних органів; графіків роботи та прийому громадян; контактних

даних підпорядкованих установ і структурних підрозділів у сфері молодіжної політики, фізичної культури та спорту.

Також здійснено реєстрацію Управління на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних та на Єдиному вебпорталі використання публічних коштів, що забезпечило додаткову прозорість у використанні публічних ресурсів.

За результатами здійснених безвиїзних перевірок з питань додержання прав людини і громадянина на звернення та інформацію структурним підрозділам Волинської обласної військової адміністрації та органам місцевого самоврядування було надано ряд рекомендацій. Із наданих 77 рекомендацій: виконано – 70; в процесі виконання – 4; не виконано – 3.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Волинській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:

оприлюднити на офіційному вебсайті Волинської обласної військової адміністрації інформацію, передбачену Законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»;

забезпечити розміщення актуальних контактних даних, графіків роботи «гарячих ліній», а також належної фіксації усних звернень;

оприлюднювати інформацію, що становить суспільний інтерес, зокрема щодо порядку подання та розгляду запитів на публічну інформацію; процедур оскарження рішень, дій чи бездіяльності посадових осіб; вакантних посад; використання бюджетних коштів та доступу до відкритих даних;

передбачити фінансування та координацію з органами місцевого самоврядування та балансоутримувачами об'єктів, на базі яких функціонують місця тимчасового проживання, з метою приведення умов проживання внутрішньо переміщених осіб у відповідність до мінімальних вимог, передбачених Порядком функціонування місць тимчасового проживання ВПО, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб»;

забезпечити у закладах обласного підпорядкування, що надають послуги дітям, дотримання стандартів безпеки, санітарно-гігієнічних вимог та вимог щодо організації медичної допомоги та харчування;

забезпечити укомплектування закладів інституційного догляду кваліфікованими практичними психологами відповідно до встановлених нормативів;

забезпечити заклади інституційного догляду достатньою кількістю медичних працівників для організації та здійснення цілодобового чергування,

надання своєчасної медичної допомоги, а також проведення постійного контролю за організацією та якістю харчування;

забезпечити міжсекторальну взаємодію з органами державної влади, громадського сектору та бізнесу для облаштування транзитного центру на території Волинської області у безпосередній близькості до пункту пропуску «Доманове – Мокрани» для забезпечення системного підходу до прийому громадян України, які повертаються з тимчасово окупованих територій;

забезпечити архітектурну доступність для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до закладів/установ, а також об'єктів цивільного захисту населення комунальної, державної форм власності, передусім до закладів охорони здоров'я, освіти та соціальної сфери;

Органам місцевого самоврядування:

забезпечити дотримання права на інформацію шляхом оприлюднення та регулярного оновлення на офіційних вебсайтах територіальних громад інформації, передбаченої законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»;

забезпечити архітектурну доступність об'єктів цивільного захисту населення на території громад, здійснювати постійний контроль за забезпеченням безперешкодного доступу громадян до них;

забезпечити дотримання норм законодавства з питань організації медичної допомоги та харчування у закладах освіти громад;

забезпечити контроль за своєчасним вилученням закладами освіти з відкритого доступу на вебсайтах документів, що містять персональні дані учнів шляхом їх знеособлення;

провести навчання керівників і відповідальних працівників закладів освіти щодо правил безпечної обробки, знеособлення, зберігання та публікації персональних даних;

забезпечити дотримання вимог Закону України «Про захист персональних даних» та Типового положення про обробку персональних даних, затвердженого наказом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 08.01.2014 № 1/02-14, зокрема щодо призначення відповідальної особи за організацію роботи з обробки та захисту персональних даних, належного інформування суб'єктів персональних даних та забезпечення розмежування доступу працівників до таких даних;

забезпечити дотримання прав підопічних у відділеннях стаціонарного догляду для постійного проживання комунальних закладів шляхом належного виконання законодавства у сфері соціального захисту, надання медичної допомоги, створення безбар'єрного середовища та гарантування права на приватність і повагу до гідності, із запровадженням механізмів недопущення повторних порушень.

Волинському обласному територіальному центру комплектування та соціальної підтримки:

посилити внутрішній контроль і превентивні заходи шляхом проведення додаткових інструктажів з особовим складом, службових перевірок за кожним фактом можливих порушень порядку дій під час здійснення мобілізаційних заходів;

запровадити щоквартальний моніторинг стану розгляду звернень і запитів на інформацію, зокрема шляхом проведення внутрішніх перевірок;

забезпечити неухильне дотримання посадовими особами Центрів комплектування вимог чинного законодавства України під час здійснення мобілізаційних заходів, зокрема в частині недопущення перевищення владних повноважень, застосування фізичної сили, психологічного тиску та інших протиправних дій щодо громадян;

забезпечити своєчасний і повний розгляд звернень громадян, запитів на інформацію та листів реагування в строки, визначені законодавством.

Територіальному управлінню Державної судової адміністрації України у Волинській області та судам Волинської області:

забезпечити усунення системних порушень у судах шляхом створення належних умов тримання підсудних і засуджених, організації ізольованих маршрутів конвоювання та облаштування приміщень для конфіденційного спілкування з адвокатами;

посилити матеріально-технічне забезпечення з метою гарантування дотримання прав людини, зокрема прав на гідність, безпеку, доступність і ефективний захист.

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 01 січня 2025 року по 31 грудня 2025 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Дніпропетровської області надійшло **11 209** звернень, які містили **13 238** повідомлень про порушення прав людини і громадянина.

Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **8 950** повідомлень, соціальні права – **944** повідомлення, економічні права – **878** повідомлень, права дитини – **315** повідомлень, свобода від дискримінації – **173** повідомлення, особисті права – **359** повідомлень, політичні права – **10** повідомлень, інші питання – **1 391** повідомлення.

Кількість	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Звернення громадян	3 332	8 517	10 777	11 209
Повідомлення про порушення прав	4 293	10 202	12 032	13 238

Дніпропетровська область є однією з найбільших в Україні за кількістю населення. На сьогодні чисельність населення області становить **3 093,2 тисячі** осіб. Водночас регіон прийняв значну кількість внутрішньо переміщених осіб, які змушені були залишити свої домівки через збройну агресію Російської Федерації.

На території області проживає **451 299** внутрішньо переміщених осіб, для яких Дніпропетровщина стала місцем тимчасового проживання, отримання соціальної підтримки та доступу до базових послуг.

За офіційною інформацією Дніпропетровської обласної військової адміністрації, у період з 01 січня 2025 року по 31 грудня 2025 року на території Дніпропетровської області було оголошено **4 695** повітряних тривог загальною тривалістю **9 415 годин 01 хвилина**. Фактично це означає, що значну частину часу мешканці області перебували в умовах постійної загрози ракетних та дронівих атак, що суттєво впливає на безпекову ситуацію, психологічний стан населення та функціонування інфраструктури.

Упродовж зазначеного періоду зафіксовано **13 876** обстрілів території області. Внаслідок збройних атак було зруйновано **206** будівель, споруд та комунікацій, із яких **60** – приватні житлові будинки. Крім того, пошкоджено **5 910** об'єктів, серед яких **2 885** приватних житлових будинків, **645** багатоквартирних житлових будинків (також гуртожитків), **75** закладів освіти, **15** закладів охорони здоров'я та **20** будівель підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Внаслідок обстрілів травмовано **2 127** осіб, серед яких **106** дітей. Загинули **320** осіб, зокрема **15** дітей. Водночас рятувальниками було врятовано **385** осіб.

Вказані обставини збройної агресії впливають на життя цивільного населення та призводять до грубих порушень фундаментальних прав людини — передусім права на життя, безпеку, житло, охорону здоров'я та доступ до освіти.

Представництво Уповноваженого в Дніпропетровській області упродовж 2025 року здійснювало свою діяльність у складній безпековій ситуації, в умовах постійних загроз для життя й здоров'я населення та значного навантаження на органи влади.

Основна увага приділялася захисту прав громадян, які постраждали внаслідок збройної агресії, внутрішньо переміщених осіб, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, а також забезпеченню доступу до соціальних, медичних, освітніх та адміністративних послуг громадян регіону.

Моніторингові візити/безвиїзні перевірки

Головним напрямком роботи залишається забезпечення та моніторинг дотримання прав громадян органами державної влади, місцевого самоврядування, установами, організаціями.

Протягом 2025 року Представництвом Уповноваженого в Дніпропетровській області було здійснено **279** моніторингових візитів, зокрема:

за напрямком реалізації функцій національного превентивного механізму та дотримання прав людини в місцях несвободи здійснено **28** моніторингових відвідувань;

з метою оцінки прозорості діяльності та дотримання законодавства у сфері доступу до публічної інформації, захисту персональних даних органами державної влади, місцевого самоврядування проведено **41** безвиїзну перевірку з питань додержання прав людини і громадянина на звернення та інформацію у 2025 році;

здійснено **70** моніторингів дотримання прав внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання на відповідність нормам, визначеним Порядком функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб». Здійснено моніторинги з питання додержання прав внутрішньо переміщених осіб (евакуйованих громадян) на належні умови перебування у **5** транзитних центрах та проведено **18** моніторингових візитів до освітніх центрів «Крим – Україна», «Донбас – Україна»;

за напрямом захисту прав дитини з питань дотримання прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах та вилучених у батьків дітей на належний захист з боку держави; на виховання в сім'ї, на безпеку, на гідні умови проживання, на забезпечення житлових та майнових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених

батьківського піклування, на доступ до якісних медичних послуг, на доступ до освіти у 2025 році проведено **52** моніторингові візити;

протягом 2025 року здійснено **17** моніторингів доступності об'єктів для громадян, у ході яких оцінювався рівень безбар'єрності, зручність і безпека користування інфраструктурою для всіх категорій населення, зокрема безперешкодного доступу для осіб з інвалідністю, маломобільних груп населення та батьків із дітьми;

проведено **48** моніторингових візитів до об'єктів цивільного захисту населення в місті Дніпрі та громадах області, з метою надання рекомендацій для покращення умов утримання та експлуатації захисних споруд.

Просвітницькі заходи

У 2025 році Представництво Уповноваженого в Дніпропетровській області з метою забезпечення взаємодії з громадськістю та органами влади організувало та взяло участь у **70** комунікаційних заходах. Також протягом року представництвом було проведено **3** правозахисні форуми за участю **357** осіб.

Важливою подією стало відкриття другого в Україні регіонального Центру захисту прав дитини, що працює за моделлю «Барнахус». Спільно з громадськими та благодійними організаціями в Центрі захисту прав дитини проведено **15** заходів за участю **434** осіб.

Основні питання, з якими працювало представництво Уповноваженого:

- захист прав дітей;
- захист прав внутрішньо переміщених осіб та забезпечення умов їх проживання;
- захист прав на життя та безпеку;
- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісті за особливих обставинах;
- захист інформаційних прав громадян.

1. Захист прав дітей

Захист прав кожної дитини – один із пріоритетних напрямків роботи Представництва Уповноваженого в Дніпропетровській області у 2025 році.

За даними Дніпропетровської обласної військової адміністрації, дитяче населення Дніпропетровської області складає **559 800** дітей. Кількість дітей, що мають статус ВПО – **87 495**; кількість дітей, що мають статус особи, яка постраждала внаслідок військових дій та збройних конфліктів – **16 757**; кількість дітей з інвалідністю, які отримують державну соціальну допомогу – **13 088**; кількість дітей з особливими потребами, які отримують навчальні послуги в

зкладах освіти Дніпропетровщини – **10 533**; кількість дітей-сиріт – **2 948**; кількість дітей, позбавлених батьківського піклування – **4 607**.

У межах моніторингу дотримання прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, проведені моніторингові візити протягом 2025 року: служби у справах дітей - **9**, центри надання соціальних послуг - **2**, загальноосвітні навчальні заклади, у тому числі ті, де навчаються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, - **25**, центри соціально-психологічної реабілітації дітей - **2**, малі групові будинки - **1**, заклади охорони здоров'я – **10**, центр соціальної підтримки дітей - **1**, дитячий заклад відпочинку - **1**, центр медичної реабілітації та паліативної допомоги дітям - **1**.

Під час здійснення парламентського контролю Представництвом Уповноваженого в Дніпропетровській області проводився аналіз питання використання закладів охорони здоров'я для тимчасового розміщення дітей без наявності медичних показань. Аналізом охоплено 12 відділень у 5 закладах охорони здоров'я регіону.

Встановлено, що без медичних показань **34** дитини перебували у лікарні 7 календарних днів; **22** дитини – 14 календарних днів; **11** дітей – один місяць. Вказане свідчить про тривале інституційне утримання в закладі охорони здоров'я, який не призначений для догляду та виховання дитини.

Зазначена практика влаштування дітей у заклад охорони здоров'я без медичних показань фактично створює умови прихованого сирітства, коли дитина формально має батьків або законних представників, однак тривалий час позбавлена сімейного піклування, що суперечить принципу найкращих інтересів дитини.

Така практика є наслідком недостатньої кількості патронатних сімей у територіальних громадах, неефективної системи надання соціальних послуг, недостатнього реагування на випадки складних життєвих обставин у сім'ях, раннього втручання для сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Зазначені обставини призводять до порушення права дитини на сімейне виховання та належні умови проживання.

Під час моніторингового візиту до комунального закладу охорони здоров'я встановлений факт влаштування шести дітей однієї сім'ї до лікарні без медичних показань у зв'язку з невиконанням матір'ю батьківських обов'язків та наявною загрозою їх життю і здоров'ю.

Про виявлене невідкладно поінформовано орган опіки і піклування виконавчого комітету міської ради, місцеву та обласну служби у справах дітей, розпочато міжвідомче реагування.

За заявою батька дітей органом опіки і піклування проведено обстеження умов проживання та підготовлено висновок про доцільність позбавлення матері батьківських прав.

Рішенням виконавчого комітету міської ради дітей тимчасово влаштовано до закладу соціального захисту.

Батько дітей звернувся до системи безоплатної правової допомоги для отримання юридичної підтримки та підготовки процесуальних документів з метою вирішення питання подальшої долі дітей у судовому порядку.

Службою у справах дітей забезпечується подальший супровід ситуації, здійснюється комунікація з батьком та контроль за дотриманням прав і найкращих інтересів дітей. На момент підготовки щорічної доповіді, четверо рідних дітей перебувають із батьком. Для влаштування інших двох дітей у свою сім'ю батько проходить навчання для оформлення опіки.

Недостатнє врахування найкращих інтересів дитини та відсутність ефективної взаємодії між органами державної влади призводять до порушення прав дитини на сімейне виховання.

Внаслідок цього діти тимчасово втрачають сімейне оточення та безпідставно влаштовуються до закладів інституційного догляду, що порушує їхнє право на сімейне виховання. Ці проблеми встановлюються під час здійснення парламентського контролю за дотриманням прав дитини.

Під час моніторингового відвідування комунального закладу «Центр соціально-психологічної реабілітації дітей № 1» Криворізької міської ради (далі – ЦСПРД) Представником Уповноваженого в Дніпропетровській області зафіксовано факт порушення права дитини на сімейне виховання.

Шляхом спілкування з дитиною працівниками ЦСПРД, начальником служби у справах дітей виконкому Саксаганської районної у місті ради (далі – служба), аналізу особової справи дитини було встановлено, що рішенням виконавчого комітету Софіївської селищної ради дитині надано статус дитини-сироти.

Згідно з рішенням Саксаганської районної у місті Кривий Ріг ради рідного дядька дитини було призначено його опікуном. Дитина проживала разом з опікуном, інших членів родини немає.

З пояснень дитини та працівників ЦСПРД було встановлено, що ввечері 10.12.2025 працівники Саксаганського територіального центру комплектування та соціальної підтримки затримали опікуна неповнолітньої дитини та протягом доби направили для проходження військової служби. Тим же вечором неповнолітня дитина самотійно прибула до Саксаганського територіального центру комплектування та соціальної підтримки з метою надання документів на підтвердження встановлення опіки. Однак на дитину та її доводи не звернули уваги.

Дитина, у зв'язку із залишенням без батьківського піклування, була зарахована до ЦСПРД на цілодобове тимчасове перебування.

Секретаріатом Уповноваженого було направлено звернення з документами, які підтверджують підстави звільнення опікуна з військової служби через сімейні обставини, до Міністерства оборони України.

Завдяки цим заходам опікуна звільнили з військової служби. Поновлено право дитини на сімейне виховання.

У регіоні виявлено порушення прав дітей на належні житлові умови через неналежне виконання органами місцевого самоврядування повноважень у сфері житлового забезпечення сімейних форм виховання.

Проблема полягає у влаштуванні дітей у сім'ї без попереднього забезпечення житлом або без своєчасного поліпшення житлових умов.

У результаті діти проживають у неналежних житлових умовах, що негативно може впливати на їхнє здоров'я і розвиток.

Під час парламентського контролю встановлено неналежні умови проживання, навчання та розвитку дев'ятох дітей однієї сім'ї, які проживали у двокімнатному будинку разом із опікуном та її двома неповнолітніми дітьми. Обстеження виявило антисанітарні умови, відсутність газифікації та ванної кімнати, незадовільний технічний стан житла, пічне опалення, недостатню кількість спальних місць та відсутність умов для навчання й відпочинку.

Представництвом Уповноваженого в Дніпропетровській області проведено консультації з органом опіки та піклування, службою у справах дітей, направлено лист до міської ради щодо поліпшення житлових умов або альтернативного розміщення родини.

За результатами реагування, органом місцевого самоврядування отримано державну субвенцію, придбано житловий будинок для новоствореного ДБСТ, проведено ремонт та забезпечено меблювання за підтримки благодійних організацій.

Відповідно до розпорядчого документу міської ради створений дитячий будинок сімейного типу, до якого влаштовані 9 дітей.

Під час відвідування закладу охорони здоров'я та спілкування з адміністрацією було отримано інформацію про порушення прав новонароджених дітей, покинутих у закладі охорони здоров'я, зокрема права на своєчасну державну реєстрацію народження, набуття імені та громадянства.

Основними причинами є несвоєчасне інформування уповноважених органів та недостатня міжвідомча взаємодія між закладами охорони здоров'я, органами Національної поліції та службами у справах дітей.

Наслідком такої практики є тривале перебування новонароджених у медичних закладах без визначеного правового статусу, що унеможлиблює реалізацію їхніх базових прав, гарантованих статтею 7 Конвенції ООН про права дитини та статтею 144 Сімейного кодексу України, а також обмежує доступ до соціального захисту й подальшого сімейного влаштування.

Представництвом Уповноваженого в Дніпропетровській області напрацьовано механізм реагування та поновлення порушених прав дітей, який полягає у наявності комунікації між представником Уповноваженого в Дніпропетровській області та закладами охорони здоров'я регіону. У разі відсутності своєчасного реагування з боку служби у справах дітей, адміністрація закладу охорони здоров'я звертається до представника Уповноваженого в

Дніпропетровській області з метою невідкладного вжиття заходів, спрямованих на захист прав та законних інтересів дитини.

За сприяння Представництва Уповноваженого в Дніпропетровській області після надходження інформації про покинуту новонароджену дитину вживаються невідкладні заходи, зокрема забезпечується офіційне повідомлення органів Національної поліції, оформлення відповідного акту за участю закладу охорони здоров'я та налагодження взаємодії зі службою у справах дітей органу місцевого самоврядування.

До представника Уповноваженого в Дніпропетровській області надійшла інформація про випадок грубого порушення прав дитини, яка була покинута матір'ю одразу після народження у пологовому будинку.

Новонароджена дівчинка перебувала на стаціонарному лікуванні, була залишена без будь-якого піклування: батьки не з'являлися до медичного закладу, не підтримували зв'язку з лікарями, не брали участі в долі дитини. Дівчина не мала свідоцтва про народження, що є порушенням права дитини на реєстрацію народження, набуття імені та громадянства.

За сприянням представника Уповноваженого в Дніпропетровській області закладом охорони здоров'я офіційно повідомлено органи Національної поліції про покинуту дитину; складений акт спільно з органом внутрішніх справ та закладом охорони здоров'я; розпочато співпрацю зі службою у справах дітей виконавчого комітету місцевої ради.

У результаті вжитих заходів реагування представником Уповноваженого в Дніпропетровській області, на підставі рішення органу місцевого самоврядування у березні 2025 року проведено державну реєстрацію народження дитини, що дозволило поновити її юридичний статус та відкрити можливості для соціального захисту, медичної допомоги, оформлення опіки або подальшого сімейного влаштування.

Рішенням виконавчого комітету міської ради Дніпропетровської області дівчинці надано статус дитини, позбавленої батьківського піклування. На даний час дитина перебуває на повному державному утриманні в інтернатному закладі Чернівецької області.

У 2025 році Представництвом Уповноваженого в Дніпропетровській області проведено моніторингові візити до **25** закладів освіти регіону з метою перевірки стану забезпечення прав дітей на безпечні умови навчання в умовах воєнного стану. За результатами встановлено низку порушень прав дітей.

Зокрема, виявлено випадок відсутності облаштованої споруди цивільного захисту безпосередньо у закладі освіти, у зв'язку з чим діти здобувають освіту в іншому закладі. Однак організація автобусних перевезень учнів до іншого місця навчання здійснюється без належного врахування безпекових чинників та алгоритмів дій у разі надзвичайних ситуацій.

Також зафіксовано **11** фактів неналежного зберігання лікарських засобів та недоукомплектованості аптек для надання невідкладної допомоги. Встановлено невідповідність матеріально-технічної бази та приміщень закладів

освіти вимогам Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти, затверджений Наказом Міністерства охорони здоров'я України 25.09.2020 № 2205.

Аналіз результатів моніторингу дозволив виокремити системні недоліки:

у 70% відвіданих закладів відсутня ліцензія на провадження господарської діяльності з медичної практики, що є порушенням прав дитини на отримання якісних медичних послуг;

у 80% випадків медичні сестри самостійно призначають лікування учням, що виходить за межі їхніх посадових інструкцій та компетенції;

у 90% закладів затверджені меню не відповідають нормам споживання основних груп харчових продуктів, визначених Постановою Кабінету Міністрів України № 305 від 24.03.2021;

у 70% закладів зафіксовано відсутність щоденного відбору добових проб готової продукції та товарів, що реалізуються через буфети, що суперечить вимогам Порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку;

зафіксований критичний дефіцит працівників психологічної служби. Зокрема, у 3 закладах відсутні практичні психологи, а у 22 закладах відсутні соціальні педагоги.

За результатами проведених моніторингів підготовлено та скеровано 25 листів реагування з 236 рекомендаціями до обласної військової адміністрації, органів місцевого самоврядування, служб у справах дітей та закладів освіти для усунення виявлених порушень.

За результатами моніторингового візиту до закладу загальної середньої освіти міської ради було встановлено факти порушення прав учнів на безпечне освітнє середовище.

Зокрема, діяльність медичного кабінету закладу регламентувалася застарілими нормативними актами, що унеможливлювало належний контроль за станом харчоблоку та санітарних приміщень, а також призвело до накопичення протермінованих лікарських засобів.

Особливу занепокоєність викликав стан організації харчування. Моніторингова група зафіксувала наявність продуктів із вичерпаним терміном придатності, використання інгредієнтів невідомого походження без відповідного маркування та ігнорування процедури відбору щоденних добових проб готової продукції.

Крім того, приміщення харчоблоку перебувало у занедбаному стані з ознаками значного забруднення та застарілим обладнанням, а місце збору відходів було організоване безпосередньо в обідній залі без дотримання гігієнічних вимог.

За результатами наданих рекомендацій адміністрація закладу оновила Положення про медичний кабінет відповідно до вимог Санітарного регламенту, провела утилізацію непридатних медикаментів. Було здійснено косметичний ремонт приміщень харчоблоку. Також було посилено контроль із боку бракеражної комісії через ротацію її членів та залучення батьківської

громадськості, що дозволило забезпечити системний нагляд за якістю продуктів та умовами їх зберігання у поточному навчальному році.

Вчасне реагування на виявлені порушення дозволило відновити право учнів на безпечні умови перебування в закладі освіти та мінімізувати ризики для їхнього здоров'я.

Стан виконання наданих рекомендацій та вжиття заходів щодо відновлення порушених прав дітей перебуває під контролем працівників Представництва Уповноваженого в Дніпропетровській області. Із наданих **850** рекомендацій: виконано – **528**; у процесі виконання – **264**; не виконано – **54**.

2. Захист прав внутрішньо переміщених осіб та забезпечення умов їх проживання

За офіційною інформацією Дніпропетровської обласної військової адміністрації, на 31 грудня 2025 року кількість внутрішньо переміщених осіб в області становить **451 299** осіб, із них: **264 162** жінки, **187 137** чоловіків, **89 751** дитина та **107 328** пенсіонерів.

В області у 2025 році розгорнуті та функціонують **5** транзитних центрів для приймання, ведення обліку евакуйованого населення та відправлення їх до місць постійного (тимчасового) розміщення у безпечних регіонах.

На території Дніпропетровської області функціонує **135** місць тимчасового проживання для внутрішньо переміщених осіб. Протягом 2025 року здійснено **70** візитів з метою моніторингу питання додержання прав ВПО в МТП та перевірено на відповідність нормам, визначеним Порядком функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб».

Ключові проблемні питання, із якими ВПО з Дніпропетровської області зверталися до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини – це неналежні умови проживання в місцях тимчасового проживання, відсутність соціального житла, питання працевлаштування, не виплата допомоги на проживання та інші.

За результатами візитів обласній військовій адміністрації надані рекомендації щодо дотримання умов проживання внутрішньо переміщених осіб відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930, а саме: вжити заходів щодо проведення ремонтних робіт у санвузлах, душових кімнатах із дотриманням права на приватність; замінити вікна, які здебільшого було пошкоджено внаслідок вибухів; забезпечити меблями, побутовою технікою, пральними та сушильними машинами.

Із **273** наданих рекомендацій: виконано – **37**; у процесі виконання – **235**; не виконано – **1**.

З метою здійснення парламентського контролю за дотриманням прав на належні умови проживання внутрішньо переміщених осіб, студентів, серед яких є діти-сироти, діти, позбавлених батьківського піклування, та особи з їх числа працівниками Представництва Уповноваженого в Дніпропетровській області здійснено моніторинговий візит до гуртожитків № 1, № 2 та № 3 Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Під час моніторингу було встановлено низку порушень, які потребували термінового та обов'язкового усунення. Укриття гуртожитку знаходилося в незадовільному стані, до якого був обмежений доступ маломобільних груп населення; не проведені ремонтні роботи після чергового обстрілу, вікна розбиті або забиті фанерою. Територія гуртожитків огорожена, проте існуюча огорожа має численні пошкодження, включаючи великі отвори та прорізи. Виявлено наявність тарганів у кімнатах, кухнях, санвузлах та коридорах. У душових кімнатах, санвузлах та коридорах були наявні ознаки підвищеної вологості, цвілі та грибка на стінах і стелі, що є результатом тривалого впливу вологи, відсутності належної вентиляції та хронічного ігнорування санітарних вимог. Кухні, пральні та інші спільні приміщення перебували в антисанітарному стані, вентиляційні витяжки були забруднені та потребували очищення. На стелях були пошкодження з ознаками протікання даху, уражені цвіллю, з відшаруванням фарби. Меблі в кімнатах були застарілі та частково пошкоджені, у недостатній кількості, що не забезпечувало базові потреби мешканців.

Відповідний звіт із рекомендаціями було направлено до Дніпропетровської обласної військової адміністрації, Головного управління ДСНС України в Дніпропетровській області та Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. Крім того, підготовлено та направлено лист до Міністерства освіти і науки України.

Для усунення недоліків було проведено комплекс ремонтних та відновлювальних робіт, зокрема: відновлено пошкоджене лакофарбове покриття, здійснено прибирання та дезінфекція душових приміщень, проведено ревізію та перевірку роботи витяжних пристроїв, замінено вікна, відремонтовано сім секцій огорожі, виконано ремонт стін та встановлено двері у душових приміщеннях, здійснено косметичний ремонт приміщення сховища, а також виготовлено та встановлено інформаційні таблички з підсвічуванням.

У межах реагування на зазначене подання керівництво Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара поінформувало про взяті заходи щодо усунення виявлених порушень, що підтверджується наданим фотозвітом. Крім того, університетом було налагоджено партнерську взаємодію з низкою гуманітарних організацій та благодійних фондів.

3. Захист прав на життя і безпеку

Забезпечення населення укриттями та захисними спорудами цивільного захисту є одним із ключових елементів реалізації права людини на безпеку та захист життя в умовах дії воєнного стану.

Протягом 2025 року проведено **48** моніторингових візитів до об'єктів цивільного захисту населення в місті Дніпрі та громадах області.

Моніторингові візити здійснювалися з метою оцінки ефективності функціонування захисних споруд, виявлення недоліків технічного стану та сприяння створенню належних умов для захисту життя і здоров'я громадян.

Серед основних проблем — незадовільний технічний стан встановлений у 5 укриттях; невідповідність сучасним вимогам безпеки мають 5 укриттів, обмежена доступність для маломобільних груп населення у 7 укриттях; 15 об'єктів цивільного захисту мають низький рівень поінформованості громадян про їх місця розташування.

За результатами візитів балансоутримувачам захисних споруд надані рекомендації: вжити заходів щодо проведення ремонтних робіт в укриттях; облаштувати біля входу інформаційні таблички та покажчики руху, які забезпечують громадянам доступ до відомостей про наявність укриття та контактні дані балансоутримувача; забезпечити укриття питною та технічною водою, продуктами тривалого зберігання; забезпечити укриття протипожежним інвентарем, зокрема шанцевим інструментом та вогнегасниками; вжити заходів щодо забезпечення цілодобового доступу населення до укриття та облаштування умов, що забезпечують безперешкодний доступ для маломобільних груп населення, включно з пристроями та обладнанням для полегшення пересування (пандуси, спеціальні підходи).

Із **144** наданих рекомендацій: виконано – **14**; в процесі виконання – **125**; не виконано – **5**.

З метою здійснення парламентського контролю 03.09.2025 був проведений моніторинговий візит до об'єкту цивільного укриття на базі підвального приміщення Комунального закладу культури «Дніпровські міські публічні бібліотеки» Дніпровської міської ради.

Під час моніторингового візиту встановлено відсутність аптечки першої медичної допомоги безпосередньо в приміщенні укриття. У ході спілкування з відповідальною особою з'ясовано, що аптечка зберігається на вахті охорони. Зазначене свідчить про порушення вимог наказу МВС України від 09.07.2018 № 579 у частині укомплектування захисної споруди медичним майном, оскільки розміщення аптечки поза межами укриття унеможливорює її оперативне використання особами, які перебувають в укритті під час надзвичайної ситуації.

За наслідками надісланого звіту із низкою рекомендацій до балансоутримувача вказаного укриття терміново були усунуті встановлені недоліки та забезпечено укриття укомплектованою аптечкою з необхідними

ліками та засобами першої медичної допомоги. Крім того, підготовлений запас непродовольчих товарів для дітей, із розрахунку на можливу кількість дітей в укритті, збільшено кількість сидячих місць та підготовлений запас продуктів тривалого зберігання.

В умовах воєнного стану питання доступності укриттів для населення є критично важливим. У зв'язку з цим, Представництвом Уповноваженого в Дніпропетровській області здійснено вибірковий моніторинг офіційних сайтів 12 територіальних громад Дніпропетровської області з метою аналізу інформації про наявність захисних споруд цивільного захисту.

Проведений аналіз офіційних вебсайтів 12 територіальних громад Дніпропетровської області свідчить про нерівномірне забезпечення населення захисними спорудами цивільного захисту.

Кількість укриттів, оприлюднена на сайтах проаналізованих 12 громад, є порівняно незначною та суттєво різниться залежно від територіальної громади: від **11** укриттів у Зеленодольській міській територіальній громаді до **70** укриттів у Жовтоводській міській територіальній громаді. Така диспропорція може вказувати як на об'єктивну різницю у чисельності населення та площі громад, так і на різний рівень організації обліку, інвентаризації та оприлюднення інформації про захисні споруди.

Водночас дані, розміщені у застосунку «ДІЯ», свідчать про значно більшу загальну кількість укриттів на території області — **1 448** об'єктів різного типу. Це вказує на наявність розбіжностей між локальними інформаційними ресурсами територіальних громад та централізованими державними реєстрами, що може ускладнювати доступ населення до актуальної та повної інформації про наявні укриття, особливо в умовах загрози надзвичайних ситуацій чи воєнних дій.

Окремої уваги потребує місто Дніпро, де зосереджено **800** захисних споруд, більшість із яких становлять найпростіші укриття, - **424** одиниці. Водночас кількість повноцінних сховищ - **303**, протирадіаційних укриттів - **2** є недостатньою та не може повною мірою забезпечувати потреби населення у належному рівні захисту з урахуванням сучасних безпекових викликів.

Загалом отримані дані свідчать про актуальність проблеми достатності, якості та доступності укриттів у Дніпропетровській області, а також про необхідність посилення координації між органами місцевого самоврядування та державними органами щодо ведення єдиного обліку захисних споруд, актуалізації інформації та її своєчасного оприлюднення для населення.

З метою здійснення парламентського контролю проведено моніторинговий візит до об'єкта цивільного захисту, розміщеного на базі Комунального позашкільного навчального закладу «Палац творчості дітей та юнацтва» Дніпровської міської ради.

За результатами встановлено порушення санітарно-гігієнічних та медико-санітарних вимог до утримання захисної споруди, зокрема наявність слідів плісняви та грибку, а також зберігання в укритті продуктів харчування

і лікарських засобів із простроченим терміном придатності. Зазначені факти суперечать вимогам законодавства у сфері охорони здоров'я, обігу лікарських засобів та безпечності харчових продуктів і створюють потенційну загрозу життю та здоров'ю осіб, які перебувають в укритті.

Виявлені порушення, зазначені у звіті Уповноваженого, були усунені. Зокрема, забезпечено контроль за термінами придатності лікарських засобів та проведено заміну прострочених препаратів, оновлено запаси продуктів харчування відповідно до встановлених вимог, а також здійснено санітарну обробку приміщення з усуненням сирості та плісняви.

4. Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин

Представництвом Уповноваженого в Дніпропетровській області протягом 2025 року опрацьовувалися питання, з якими зверталися військовослужбовці, ветерани, члени їх родин та військовозобов'язані.

З травня 2025 року на базі Представництва Уповноваженого в Дніпропетровській області функціонує регіональна робоча група Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими, повноваження якої розповсюджуються на територію Дніпропетровської та Запорізької областей.

За цей час проведено **30** зустрічей із сім'ями військовополонених та зниклих безвісти за особливих обставин, де взяли участь **1444** особи.

Опрацьовано **262** телефонних звернень, отримано **93** письмових звернень, зареєстровано **98** особистих кабінетів у інформаційній системі Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими; здійснено особистий прийом **106** громадян.

Основні проблемні питання, з якими зверталися громадяни та отримали консультації: строки та механізми обмінів (76 консультацій); алгоритм дій у разі зникнення безвісти військовослужбовця (173 консультації); комунікація з командуванням і слідчими органами (58 консультацій). Залишається проблемою низький рівень поінформованості родин, брак комунікації та несвоєчасне надання процесуальних документів командуванням військових частин та представниками територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, у тому числі на запити військовозобов'язаних, військовослужбовців.

Також протягом звітного року Представництвом Уповноваженого в Дніпропетровській області здійснювався моніторинг засобів масової інформації та інтернет-ресурсів з питань дотримання прав військовослужбовців, ветеранів війни, військовозобов'язаних, членів сімей військовослужбовців, які перебувають у російському полоні, родин осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

Моніторинг охоплював публікації у засобах масової інформації, офіційні повідомлення органів державної влади, усні та письмові звернення громадян, зокрема у соціальних мережах, а також матеріали правозахисних організацій. За результатами аналізу виявлено ознаки можливих порушень прав людини,

зокрема у сфері дотримання порядку проведення мобілізації та перевірки підстав для надання відстрочки; забезпечення соціальних гарантій і пільг військовослужбовцям та членам їх сімей; дотримання процедур військового обліку та ведення персональних даних.

Під час виїзного прийому громадян до представника Уповноваженого в Дніпропетровській області звернувся колишній військовослужбовець із повідомленням щодо порушення його соціально-економічних прав з боку військової частини.

Заявник повідомив, що під час виконання бойового завдання він зазнав важкого поранення, внаслідок якого втратив нижню кінцівку. На момент звернення жодних передбачених законодавством соціальних виплат йому не було здійснено у зв'язку з ненаданням військовою частиною необхідних документів.

Для поновлення соціально-економічних прав військовослужбовця було вжито заходів реагування. Представником Уповноваженого забезпечувався постійний супровід заявника з метою оформлення належних соціальних виплат.

У результаті сприяння представництва у вирішенні питання колишній військовослужбовець отримує належні йому соціальні виплати.

Щодо 23 публікацій у засобах масової інформації та регіональних інтернет-ресурсах, органи ТЦК та СП Дніпропетровської області на 23 запити представника Уповноваженого інформували, що викладена у публікаціях інформація не знайшла підтвердження, або має суб'єктивний характер, або пов'язана з неповним чи однобічним висвітленням обставин.

Отримані відповіді свідчать, що органи ТЦК та СП Дніпропетровської області переважно декларують дотримання вимог законодавства, однак результати моніторингу регіональних засобів масової інформації та інтернет-ресурсів вказують на наявність проблем у сфері комунікації, інформування та індивідуального підходу до вирішення питань, що стосуються прав військовозобов'язаних, військовослужбовців та членів їх сімей.

Зазначене підтверджує необхідність подальшого парламентського контролю, посилення міжвідомчої взаємодії та підвищення рівня правової обізнаності як посадових осіб, так і громадян.

До Уповноваженого надійшло звернення від матері військовозобов'язаного щодо можливого порушення Територіальним центром комплектування та соціальної підтримки порядку мобілізації та належної перевірки підстав для надання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації.

Заявниця, внутрішньо переміщена особа з інвалідністю II групи, повідомила про потребу в постійному сторонньому догляді, що підтверджується відповідним медичним висновком.

У межах здійснення парламентського контролю Представництвом Уповноваженого в Дніпропетровській області проведено перевірку викладених фактів та проаналізовано їх на предмет дотримання вимог законодавства.

Для поновлення права військовозобов'язаного на отримання відстрочки від призову під час мобілізації направлялися відповідні запити, проведена робоча зустріч представника Уповноваженого з керівництвом Дніпропетровського обласного територіального центру комплектування та соціальної підтримки.

У результаті вжитих заходів та реагування представника Уповноваженого працівниками Центрально-Чечелівського об'єднаного районного ТЦК та СП повторно перевірені підстави для надання відстрочки та військовозобов'язаному надана відстрочка від мобілізації.

Водночас для заявниці, внутрішньо переміщеної особи, яка є особою з інвалідністю 2 групи, за сприяння представництва Уповноваженого вирішено питання забезпечення їй соціального супроводу.

До Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини надійшло письмове звернення громадянина, військовослужбовця, який перебував у статусі зниклого безвісти, з приводу порушення його права на звернення та грошове забезпечення.

Під час розгляду матеріалів скарги встановлено, що заявником було направлено звернення до військової частини щодо отримання належних йому виплат у зв'язку з перебуванням у статусі зниклого безвісти. Через ненадання відповіді на зазначене звернення заявник повторно звернувся зі скаргою до командування через Генеральний штаб Збройних Сил України. Станом на момент звернення до Уповноваженого відповіді на подані звернення заявником отримано не було.

За сприяння Представництва Уповноваженого в Дніпропетровській області та в результаті вжитих заходів у штабі військової частини було опрацьовано звернення заявника, направлене через Генеральний штаб Збройних Сил України, щодо невиплати грошового забезпечення та додаткової винагороди за період з 24.02.2022 по 09.08.2022.

За результатами опрацювання в межах компетенції повідомлено, що наказом командира військової частини призначено службову перевірку за фактом звернення заявника. У подальшому Уповноваженого та заявника було поінформовано про здійснення нарахування та виплату заявнику грошового забезпечення та додаткової винагороди за період з 24.02.2022 по 09.08.2022.

Представництвом Уповноваженого в Дніпропетровській області протягом 2025 року проведено відвідування 2 гауптвахт з метою перевірки дотримання прав військовослужбовців, запобігання жорстокому або нелюдському поводженню, виявлення недоліків в умовах тримання та надання рекомендацій для їх усунення.

Зокрема, у ході відвідувань встановлена необхідність проведення ремонту приміщень, у тому числі інженерних мереж; відсутність у камерних

приміщеннях примусової механічної вентиляції з можливістю подачі теплого повітря в холодну пору року; відсутність приміщення для проведення тривалих побачень.

Окрему увагу звернуто на дотримання передбаченої законодавством процедури фіксації тілесних ушкоджень у засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців, зокрема щодо належного ведення журналу обліку фактів виявлення тілесних ушкоджень. З цього питання надано відповідні рекомендації.

Також встановлено, що на місцях відсутня визначена процедура забезпечення дієтичного харчування примусово утримуваних військовослужбовців за медичними показниками.

Загалом за результатами відвідувань надано **20** рекомендацій, які станом на сьогодні перебувають у процесі виконання.

5. Захист інформаційних прав громадян

З метою оцінки прозорості діяльності та дотримання законодавства у сфері доступу до публічної інформації, права на звернення органами державної влади, місцевого самоврядування Представництвом Уповноваженого в Дніпропетровській області протягом 2025 року проведено **41** безвиїзну перевірку з питань додержання прав людини і громадянина на звернення та інформацію.

За результатами перевірки встановлені типові порушення: у 37 об'єктів перевірки не у повному обсязі оприлюднюється інформація, передбачена статтею 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації»; у 31 об'єкта перевірки несвоєчасне оновлення інформації у формі відкритих даних на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних та у 9 об'єктах перевірки - на Єдиному вебпорталі використання публічних коштів; відсутність або недостатня інформативність розміщених матеріалів щодо реалізації права мешканців громади на звернення громадян у 17 об'єктах перевірки; обмеженість каналів комунікації для звернень громадян, зокрема відсутність можливості подання усних звернень телефоном та «Електронного звернення»; недостатня наповнюваність офіційних вебсайтів інформацією, яка становить суспільний інтерес; відсутність на сайтах органів влади контактних номерів телефонів для попереднього запису на особистий прийом до керівництва; неналежне оформлення інформаційних стендів у приміщеннях органів влади, зокрема відсутність інформації про процедури подання запитів на публічну інформацію; відсутність або неналежне облаштування спеціального місця для роботи запитувачів з документами, що обмежує їхні права на ознайомлення та копіювання інформації.

Для усунення виявлених порушень об'єктам моніторингу рекомендовано: 33 об'єктам перевірки забезпечити доступність інформації про реалізацію права громадян на звернення та порядок подання запитів на публічну інформацію на офіційному вебсайті та в приміщеннях установи; передбачити можливість подання усних звернень і попереднього запису на особистий прийом 11 об'єктам

перевірки; забезпечити оприлюднення та постійне оновлення інформації у формі відкритих даних на Єдиному державному веб-порталі відкритих даних 29 об'єктам перевірки.

Під час безвиїзної перевірки вебсайту селищної територіальної громади Криворізького району Дніпропетровської області виявлено низку порушень. Зокрема, на вебсайті не розміщено інформацію про графік і порядок проведення керівником та іншими посадовими особами особистого прийому громадян; не оприлюднено публічну інформацію у формі відкритих даних на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних; не забезпечено постійне оновлення інформації на єдиному вебпорталі використання публічних коштів, що передбачено Законом України «Про доступ до публічної інформації», .

За результатами перевірки складений звіт із рекомендаціями, який скерований голові селищної ради для усунення порушень.

Посадовими особами селищної ради було проведено роботу із впорядкування та оновлення інформації на офіційному сайті із урахуванням зауважень щодо інформаційного наповнення, наданих у звіті.

Із наданих **152** рекомендацій: виконано - **115**; в процесі виконання - **32**; не виконано - **5**.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Дніпропетровській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:

забезпечити дотримання мінімальних стандартів безпеки та належного стану приміщень у місцях тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, зокрема тих, які функціонують у гуртожитках закладів освіти, шляхом приведення умов проживання у відповідність до вимог, визначених Постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930, з можливістю подальшого підтвердження відповідності встановленим стандартам;

сприяти залученню додаткових ресурсів, зокрема державних програм, гуманітарної допомоги та міжнародної технічної підтримки для проведення ремонтних і відновлювальних робіт у місцях тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб;

посилити інформаційно-просвітницьку діяльність для стимулювання розвитку патронатних сімей у регіоні;

забезпечити в закладах освіти дотримання стандартів безпеки, санітарно-гігієнічних вимог та вимог щодо організації медичної допомоги та харчування;

здійснювати контроль щодо запобігання понаднормового тимчасового розміщення дітей у закладах охорони здоров'я.

Органам місцевого самоврядування:

передбачати в місцевих бюджетах видатки на поточні та капітальні ремонти, санітарну обробку, дезінфекцію та оновлення матеріально-технічної бази гуртожитків, у яких функціонують місця тимчасового проживання, та укриттів;

посилити контроль за технічним станом приміщень місць тимчасового проживання для внутрішньо переміщених осіб, а також забезпечити дотримання їхнього права на безпечні, належні та гідні умови проживання відповідно до встановлених стандартів;

забезпечити належне виконання органами опіки та піклування повноважень у сфері житлового забезпечення сімейних форм виховання;

облаштовувати захисні споруди в закладах дошкільної та середньої освіти для забезпечення безпеки учасників освітнього процесу під час навчання;

забезпечити доступність інформації про порядок реалізації права на звернення та подання запитів на публічну інформацію на вебсайті та в приміщеннях органів місцевого самоврядування. Передбачити можливість подання усних звернень, попереднього запису на прийом із фіксацією звернень, оприлюднювати інформацію суспільного інтересу, зокрема щодо порядку оскарження рішень, та передбачити наявність робочого місця для ознайомлення з документами, їх копіювання, сканування і збереження на носіях.

Дніпропетровському обласному центру комплектування та соціальної підтримки:

забезпечити своєчасний і належний розгляд звернень військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних та членів їх сімей із обов'язковим дотриманням вимог Закону України «Про звернення громадян»;

з метою забезпечення належної реалізації повноважень та підвищення рівня довіри громадян, посилити комунікацію та системне інформування родин військовополонених і осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, з питань, що належать до компетенції ТЦК та СП, зокрема щодо порядку подання і розгляду звернень, алгоритмів взаємодії з уповноваженими органами, орієнтовних строків опрацювання документів та наявних механізмів захисту прав і соціальних гарантій;

забезпечити об'єктивну, всебічну та індивідуальну перевірку підстав для надання відстрочки від призову відповідно до вимог законодавства, з належним документальним підтвердженням прийнятих рішень та їх вмотивуванням з метою дотримання прав громадян та недопущення формального підходу під час здійснення мобілізаційних заходів.

Органам військового управління:

для недопущення порушень прав осіб, які утримуються на гауптвахтах, забезпечити приведення умов тримання у відповідність до вимог національного законодавства та міжнародних стандартів, гарантувати належну фіксацію тілесних ушкоджень відповідно до встановлених процедур, а також організувати дієтичне харчування за медичними показаннями.

ДОНЕЦЬКА ТА ЛУГАНСЬКА ОБЛАСТІ

За період з 01 січня 2025 року по 31 грудня 2025 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Донецької області надійшло **1 435** звернень, які містили **1 693** повідомлення про порушення прав людини. З Луганської області надійшло **145** звернень, які містили **191** повідомлення. Серед найбільш згадуваних порушень прав людини: громадянські права – **960** повідомлень, соціальні права – **369** повідомлень, економічні права – **188** повідомлень, особисті права – **65** повідомлень, права дитини – **47** повідомлень, інше – **137** повідомлень. Проведено **24** особисті прийоми громадян.

Кількість	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Звернення/ повідомлення громадян Донецької області	2 230/2 521	1901/2 194	1 805/2 002	1 435/1 693
Звернення/ повідомлення громадян Луганської області	407/467	115/145	101/127	145/191

У 2025 році територія Донецької області залишалася однією з найбільш інтенсивних ділянок ведення бойових дій на лінії фронту. Станом на 01 січня 2026 року із 8 районів області 4 райони окуповано повністю (із них 3 райони перебувають під окупацією з 2014 року). Частково окупованими залишаються Краматорський, Покровський, Бахмутський та Волноваський райони. Із 66 територіальних громад області 38 повністю тимчасово окуповані (із них 20 — з 2014 року), ще 9 територіальних громад перебувають у стані часткової тимчасової окупації 884 населених пункти Донецької області перебувають під тимчасовою окупацією, 414 населених пунктів підконтрольні органам державної влади України.

Постійні обстріли громад Донецької області спричиняють руйнування цивільної інфраструктури та призводять до жертв серед цивільного населення. Протягом 2025 року на території Донецької області внаслідок російських обстрілів постраждало 3 667 цивільних осіб, з них 652 загинуло та 3 015 отримали поранення.

Відповідно до інформації Луганської обласної військової адміністрації, майже вся територія Луганської області є тимчасово окупованою, за винятком 16 населених пунктів Сіверськодонецького та Сватівського районів, які перебувають у зоні активних бойових дій. Станом на лютий 2025 року у населеному пункті Балка Журавка Красноріченської територіальної громади Сватівського району Луганської області обліковувались 8 осіб (із яких 5 осіб

пенсійного віку, діти відсутні), які надали письмові відмови від евакуації. Станом на кінець 2025 року інша інформація не надходила.

Моніторингові візити/безвиїзні перевірки

За 2025 у Донецькій та Луганській областях здійснено **21** моніторинговий візит та відвідування:

8 – з питань додержання прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії;

4 – у межах реалізації національного превентивного механізму;

4 – з питань забезпечення рівних прав і свобод;

3 – з питань додержання прав людини і громадянина на звернення та інформацію;

1 - з питань додержання прав дітей;

1 - з питань додержання соціальних та економічних прав.

Просвітницькі заходи

З метою підвищення обізнаності щодо захисту прав і свобод людини і громадянина, Представництвом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Донецькій та Луганській областях ініційовано і проведено **12** просвітницьких заходів, до яких було залучено **264** представника громадськості, учнів закладів загальної середньої освіти, здобувачів вищої освіти, науково-педагогічний склад вищих навчальних закладів, працівників органів місцевого самоврядування, державної влади, жителів громад, військовослужбовців, ветеранів та членів їх сімей. Водночас активному проведенню масових інформаційних та просвітницьких заходів у межах Донецької та Луганської областей перешкоджає окупація значних територій та безпекова ситуація, що виникла внаслідок воєнних дій.

Основні питання, з якими працювало представництво Уповноваженого:

- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав дітей;
- захист прав громадян, постраждалих внаслідок збройної агресії;
- захист соціальних та економічних прав громадян;
- захист інформаційних прав.

1. Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин

В умовах триваючої понад 12 років російської агресії проти України в Донецькій і Луганській областях питання дотримання прав військовослужбовців та ветеранів, а також членів їх сімей залишаються одними із найбільш актуальних.

Відповідно до даних Управління з питань ветеранської політики Донецької обласної військової адміністрації, станом на кінець 2025 року в Донецькій області було зареєстровано **43 291** учасник бойових дій, **7 717** учасників війни, **2 813** осіб з інвалідністю внаслідок війни та **4 920** членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни/Захисників та Захисниць України.

Відповідно до даних Управління з питань ветеранської політики Луганської обласної військової адміністрації, станом на кінець 2025 року у Луганських громадах було зареєстровано **5 924** учасники бойових дій, **76** учасників війни, **256** осіб з інвалідністю внаслідок війни та **669** членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни/Захисників та Захисниць України.

У 2025 році представник Уповноваженого в Донецькій та Луганській областях взяв участь у **23** зустрічах з членами родин загиблих, зниклих безвісти за особливих обставин та військовополонених. До зазначених зустрічей долучилось 426 членів родин Захисників та Захисниць України.

За результатом сім'ї було поінформовано про стан державної політики щодо соціальних гарантій, процесу пошуку зниклих безвісти та повернення полонених захисників, а також надано інші юридичні консультації з соціальних та юридичних питань. Проведено **19** особистих прийомів громадян у сфері дотримання прав військовослужбовців, ветеранів та членів їх сімей.

Найчастіше до Уповноваженого звертались члени сімей зниклих безвісти за особливих обставин щодо сприяння у встановленні можливого перебування зниклого безвісти військовослужбовця у полоні країни-агресора. Крім цього, актуальними залишались питання сприяння у налагодженні комунікацій між ветеранами, звільненими у запас, та членами сімей військовополонених і зниклих безвісти за особливих обставин з одного боку та військовими частинами з іншого.

У жовтні 2025 року до Уповноваженого звернувся громадянин П. зі скаргою на порушення його права у доступі до інформації військовою частиною, де він проходив службу до звільнення в запас.

Ветеран звернувся до військової частини із запитом на інформацію стосовно себе про період проходження служби, нарахування грошового забезпечення, участь у бойових діях та використання щорічних відпусток. Вказана інформація була необхідна для подальшого захисту власних інтересів у суді. Проте військовою частиною не було надано повної інформації на запит заявника.

З метою реагування на скаргу ветерана представником Уповноваженого було скеровано лист до Оперативного командування “Схід” Сухопутних військ Збройних Сил України. За результатом заявника було надано всі запитувані документи, що дозволило поновити його право на інформацію та належний захист власних прав у суді.

Окремою проблемою у сфері захисту прав ветеранів та членів їх сімей лишається міжвідомча неузгодженість між військовими частинами, територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки, військово-лікарськими комісіями та іншими органами військового управління і державної влади. Зазначене створює передумови для порушень прав як діючих військовослужбовців, так і звільнених у запас ветеранів та членів сімей загиблих/померлих Захисників та Захисниць.

У серпні 2025 року до Уповноваженого звернулась громадянка Г. зі скаргою на порушення права членів сім'ї військовослужбовця щодо своєчасного соціального захисту у зв'язку з неналежним документуванням обставин смерті військовослужбовця та міжвідомчою неузгодженістю.

Так у березні 2023 року її чоловіка, військовослужбовця Сил Оборони України, було виключено зі списків військової частини у зв'язку з його переведенням до іншого місця служби. Проте він не прибув до місця призначення у зв'язку зі смертю в лікарні м. Дніпра по дорозі до нової військової частини. Понад 2 роки родина військовослужбовця не могла отримати статус членів сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України.

З метою поновлення права заявниці було направлено відповідні акти реагування до органів управління відповідного військового формування. За результатами звернення Уповноваженого військовою частиною було призначено службове розслідування з направленням усіх відповідних документів до військово-лікарської комісії.

Після розгляду питання військово-лікарською комісією всі відповідні документи були направлені до ОТЦК та СП за місцем реєстрації військовослужбовця, чим було поновлено право громадянки Г. на соціальний захист членів сім'ї померлого військовослужбовця.

Системна діяльність Уповноваженого, спрямована на контроль за дотриманням прав ветеранів та членів їх сімей у регіоні, дає позитивні результати. Так, у Щорічній доповіді про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні в 2024 році Уповноважений звернув увагу на відсутність протягом тривалого часу призначення начальника Управління з питань ветеранської політики Луганської обласної військової адміністрації, що негативно відображалось на дотриманні прав ветеранів у Луганській області. Обласній військовій адміністрації було рекомендовано прискорити розгляд кандидатур та призначити керівника зазначеного Управління. У 2025 році рекомендацію Уповноваженого було виконано.

Станом на кінець 2025 року Управлінням з питань ветеранської політики Луганської ОВА відпрацьовано механізм щодо працевлаштуванні фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб. На даний час до штатних розписів релокованих установ області внесено 17 посад фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб, зокрема: 8 у закладах охорони здоров'я, 9 в установах надавачів соціальних послуг.

Запровадження посад фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб є важливим інструментом забезпечення права ветеранів на соціальний захист, медичну допомогу та доступ до державних гарантій особливо в умовах тимчасової окупації території Луганської області та релокації органів влади і установ. Такі фахівці забезпечують індивідуальний супровід ветеранів і членів їхніх сімей, надають допомогу в оформленні статусів, отриманні соціальних виплат, медичних, реабілітаційних та інших послуг, а також сприяють відновленню їх соціальної адаптації після звільнення з військової служби.

Вжиті Уповноваженим заходи дозволили активізувати роботу із забезпечення прав ветеранів та членів їх родин у релокованих громадах Луганської області.

Забезпечення прав військовослужбовців, ветеранів та членів їх сімей, залишається одним з пріоритетних напрямків діяльності Уповноваженого та Регіонального представництва.

2. Захист прав дітей

В умовах триваючої збройної агресії РФ одним із пріоритетних напрямів діяльності залишалося забезпечення безпеки дітей, які перебувають у районах активних бойових дій. Особливу увагу приділено питанням обов'язкової евакуації дітей у примусовий спосіб у супроводі законних представників, адже своєчасне вивезення дітей із зон підвищеної небезпеки є критично важливим для збереження їхнього життя та здоров'я. Так, відповідно до інформації Донецької обласної військової адміністрації, протягом 2025 року з території Донецької області було евакуйовано **13,9 тис.** дітей, із них **6 073** дитини було евакуйовано у примусовий спосіб. Водночас станом на кінець 2025 року на підконтрольній території України в межах Донецької області проживає **12,4 тис.** дітей

У ході евакуації виникає ряд проблемних питань, суть яких полягає у відмові від евакуації та поверненні окремих сімей до районів ведення активних бойових дій. Регіональним представництвом Уповноваженого в Донецькій та Луганській областях проводиться комплекс заходів, спрямованих на забезпечення основоположних та невід'ємних прав дитини – права на життя й здоров'я.

З метою здійснення парламентського контролю за дотриманням прав дітей в умовах збройного конфлікту, регіональним представництвом двічі було ініційовано та проведено робочі зустрічі з представниками Донецької обласної військової адміністрації, судів, Головного управління Національної поліції в

Донецькій області, Донецької обласної прокуратури. За результатами цих зустрічей виокремлено ряд проблемних питань.

Зокрема, встановлено, що сільські, селищні, міські військові адміністрації Донецької області, за виключенням Покровської міської військової адміністрації, віддають перевагу у виключних випадках не евакуювати дітей, шляхом відібрання дитини без позбавлення батьків батьківських прав. Навіть у разі явної загрози життю та здоров'ю дитини через обстріли зі сторони російських військ. Зазначене тягне за собою залишення окремих сімей у населених пунктах, де загострюється безпекова ситуація. Після припинення евакуаційних заходів через безпекову ситуацію, такі сім'ї продовжують переховуватись. У подальшому опиняючись разом із дітьми на тимчасово окупованих територіях. У деяких випадках діти гинуть та зазнають каліцтв внаслідок обстрілів армії країни-агресора. Відповідно до інформації Донецької обласної військової адміністрації, за 2025 рік на території Донецької області від російських обстрілів постраждало 87 дітей, з них 9 загинуло, а 78 зазнало поранень.

Окремо стоїть питання повернення сімей із дітьми після евакуації до населених пунктів у райони ведення бойових дій. Так, після евакуації до більш безпечних регіонів існують проблеми щодо супроводу та інтеграції сімей із дітьми до приймаючих громад. Як правило, деякі сім'ї з дітьми, перебуваючи в складних життєвих обставинах, стикаються з серією соціальних викликів. У подальшому вони приймають рішення повернутися в Донецьку область. При цьому такі сім'ї інколи вертаються не за місцем реєстрації, а зупиняються в інших громадах області, що викликає труднощі для евакуаційних груп Національної поліції, що обумовлено складністю ідентифікації таких сімей із дітьми з метою їх повторної евакуації.

Регіональним представництвом Уповноваженого проведено моніторинговий візит щодо дотримання прав дитини на території прифронтового міста Білозерське Покровського району Донецької області.

У вересні 2025 року під час моніторингу ЗМІ було виявлено публікацію щодо тривалого перебування у прифронтовому м. Білозерське Покровського району трьох малолітніх дітей, двоє з яких мають тяжкі захворювання, без належної батьківської опіки та державного піклування. На момент оприлюднення публікації діти вже перебували у благодійному центрі в м. Чернівці.

З метою перевірки викладених фактів Уповноваженим було направлено дві групи регіональних представництв до міста Білозерське та до благодійного центру в місті Чернівці. За результатами перевірки встановлено, що поширена інформація підтвердилася частково. Зокрема, діти під час перебування в місті Білозерське не були фактично позбавлені батьківської опіки матері. Білозерська міська військова адміністрація евакуювала родину завчасно у травні 2025 року. Тобто до запровадження обов'язкової евакуації дітей у примусовий спосіб.

Водночас встановлено низку порушень вимог законодавства у сфері захисту прав дитини. Незважаючи на складні життєві обставини, родина не перебувала на обліку як така, що потребує соціальної підтримки. Інформацію про родину не було своєчасно передано до служби у справах дітей приймаючої громади для організації належного соціального супроводу після евакуації.

За результатами реагування Уповноваженого Службою у справах дітей Білозерської міської ради було направлено відповідний лист до Служби у справах дітей міста Чернівці, після чого родині було забезпечено соціальний супровід за місцем фактичного перебування.

Триваюча збройна агресія Російської Федерації проти України та тимчасова окупація частини територій України державою-агресором мають свій вплив на реалізацію фундаментальних прав дитини, зокрема на їх фізичний та ментальний стан. Статтею 30¹ Закону України «Про охорону дитинства» визначено, що держава вживає всіх необхідних заходів для забезпечення захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, а також дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів. Вищезгаданим Законом передбачено надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Постановою Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 за № 268, затверджено Порядок надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів (далі – Порядок).

Такий статус передбачає отримання дитиною ряду пільг, зокрема передбачено безоплатне харчування в державних і комунальних закладах освіти, можливість отримання оздоровчих послуг. Зазначені пільги надаються органами місцевого самоврядування на рівні громади.

У зв'язку із повномасштабною російською збройною агресією та тимчасовою окупацією громад Донецької та Луганської областей, десятки тисяч родин вимушено перемістились у більш безпечні території України. Існуючий на той час алгоритм Порядку передбачав надання такого статусу за місцем фактичного перебування дитини як внутрішньо переміщеної особи. Відтак родини з дітьми, які отримали притулок у приймаючих громадах, не могли звернутись до органів опіки та піклування громади походження. Це призводить до обмеження екстериторіальності такої послуги.

Це стало справжнім викликом, оскільки це суттєво підвищувало навантаження на працівників служб у справах дітей приймаючих громад. Як наслідок, довге опрацювання заяв призводило до затримок в розгляді і наданні такого статусу дітям. Це у свою чергу обмежувало права дитини скористатись наявними пільгами.

За результатами реагування Уповноваженого в 2025 році Міністерством соціальної політики, сім'ї та єдності України були внесені зміни до Закону України «Про охорону дитинства» та Порядку, що розширює можливості отримання статусу та звернутись до органів опіки громад походження, які релокувались в інші регіони України.

На сьогодні, навіть після внесення змін до законодавства, не було зафіксовано збільшення кількості звернень з питання надання такого статусу до служб у справах дітей Донецької та Луганської областей.

Відповідно до інформації, отриманою від Державної служби України у справах дітей, станом на кінець 2025 року кількість заяв, які надійшли до органів опіки та піклування Донецької області становить **36 975**, у 2024 році така кількість становила **36 691** (збільшення на 0,8%). У Луганській області кількість заяв на кінець 2025 року не змінилася порівняно із кінцем 2024 року (**34 480** та **34 480** заяв відповідно). Аналогічна ситуація спостерігається і щодо показника надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. У Донецькій області було надано такий статус **294** дітям, що збільшило кількість на 0,8% порівняно із 2024 роком. У Луганській області такий статус не було надано жодній дитині.

Це може свідчити про відсутність поінформованості мешканців Донецької та Луганської областей про їх право звернення до органів опіки громад походження та недостатньої комунікації між органами місцевого самоврядування та мешканцями громад, які перемістились в більш безпечні райони України під час повномасштабної російської збройної агресії.

Формування чітких механізмів захисту прав дитини (зокрема, в умовах правового режиму воєнного/надзвичайного стану, інших кризових ситуаціях) має забезпечувати більш оперативну реакцію з боку всіх органів державної влади в регіонах, де виникає загроза бойових дій.

3. Захист прав постраждалих внаслідок збройної агресії

Через повномасштабну агресію РФ проти України більшість людей регіону були змушені покинути свої домівки та шукати безпечного прихистку. Ключовим проблемними питаннями, з якими стикалися жителі Донецької області, є: постійна загроза життю і здоров'ю; руйнування житлової інфраструктури; складнощі з отриманням постійного житла після евакуації та компенсації за знищене житло; обмежені можливості працевлаштування та втрата стабільних джерел доходу; труднощі з доступом до медичних, освітніх і соціальних послуг; необхідність відновлення документів і соціальних виплат; а також психологічна напруга, спричинена пережитим травматичним досвідом.

Відповідно до інформації Донецької обласної військової адміністрації, станом на кінець 2025 року в Донецькій області фактично мешкало **192,7 тис.** осіб. Із них **44,3 тис.** є внутрішньо переміщеними особами з окупованих районів Донецької області. Водночас протягом 2025 року з території Донецької області було евакуйовано **132,7 тис.** осіб.

У 2025 році представництвом Уповноваженого проведено шість моніторингових візитів МТП, транзитних центрів та збірних пунктів евакуації на території Донецької області. За результатом відвідування виявлено ряд проблемних питань. Зокрема, фіксуються випадки відмови окремих мешканців від виїзду з небезпечних районів, передусім осіб похилого віку. Також мають місце випадки повернення евакуйованих осіб до населених пунктів, яким

загрожують бойові дії чи окупація. Це зумовлено недостатньою інтеграцією ВПО у приймаючих громадах, складними соціально-побутовими умовами та життєвими обставинами, а також мотивуються наявністю власного житла та можливістю отримання допомоги за попереднім місцем проживання. Зазначене вище підкреслює важливість забезпечення своєчасного, доступного та зрозумілого інформування населення про можливості евакуації, гарантії державної підтримки та механізми захисту прав людини під час переміщення.

На початку 2025 року на території Донецької області функціонувало 3 МТП. Станом на грудень 2025 року таких місць не залишилось у зв'язку з руйнуванням приміщень через наближення бойових дій до населених пунктів, де розташовувались ці МТП.

У серпні 2025 року МТП у смт. Золотий Колодязь перебувало під тимчасовим контролем РФ. На даний час населений пункт звільнений, перебуває під контролем Сил оборони України, водночас зазначене МТП не відновило роботу та на даний час не функціонує. МТП у м. Білицьке повністю зруйноване внаслідок комбінованого обстрілу РФ. МТП у м. Дружківка зачинене у зв'язку із безпосередньою близькістю до лінії фронту та оголошенням евакуації у примусовий спосіб.

Протягом 2025 року проведено моніторингові візити трьох МТП, які функціонували у населених пунктах: Дружківка, Білицьке та Золотий Колодязь. У ході моніторингу було виявлено системні ризики для життя і здоров'я мешканців місць тимчасового проживання, обумовлені загостренням безпекової ситуації. З метою забезпечення прав людей на безпечні умови проживання Уповноважений скерував офіційні листи на адресу Донецької обласної військової адміністрації з рекомендаціями: вжити невідкладних заходів щодо евакуації мешканців МТП до більш безпечних регіонів України.

Вказані рекомендації були виконані. Військові адміністрації відповідних населених пунктів Донецької області організували евакуацію мешканців МТП до більш безпечних регіонів України.

Через своєчасне реагування органів влади на рекомендації Уповноваженого вдалося уникнути жертв серед мешканців МТП та забезпечити їхнє право на безпеку та належні умови проживання.

Станом на вересень 2025 року на території Донецької області функціонували 3 транзитних центри прийому внутрішньо переміщених осіб. У цілому процес евакуації цивільного населення налагоджено на належному рівні. Водночас спостерігається загальна проблематика у недостатньому рівні комунікації та взаємодії між структурними підрозділами обласних військових адміністрацій та між військовими адміністраціями сусідніх областей. Зокрема, між Донецькою, Дніпропетровською та Харківською ОВА. Це створює необізнаність внутрішньо переміщених осіб у питаннях, які стосуються логістики, місць подальшого розміщення та інших соціально-побутових питань.

У вересні 2025 року, співробітниками Представництва Уповноваженого в Донецькій та Луганській областях проведено 3 моніторингові візити, спрямовані на виявлення проблемних питань, які виникають у внутрішньо переміщених осіб після прибуття до транзитних центрів. Системним недоліком на всіх відвідуваних транзитних центрах є низький рівень комунікації та взаємодії між структурними підрозділами, що займаються евакуацією. В окремих випадках виявлено відсутність обладнання для забезпечення санітарно-побутових потреб ВПО. За результатами вищевказаних перевірок на адресу керівництва Донецької ОВА направлено лист із рекомендаціями, спрямованими на усунення виявлених недоліків.

З метою усунення виявлених недоліків та координації спільної роботи проміжних (збірних) пунктів евакуації та транзитних центрів евакуації було проведено робочі зустрічі представників транзитних центрів евакуації з представниками проміжних пунктів евакуації.

Також, за інформацією Донецької ОВА, для забезпечення належних умов тимчасового перебування громадян у транзитних центрах, у межах співпраці з міжнародною гуманітарною організацією UNICEF, було отримано водонагрівальні бойлери, пральні машини та душову кабінку. На даний час вище вказане обладнання повністю змонтоване, підключене та введено в експлуатацію.

З вересня 2025 року було розпочато роботу мобільної громадської приймальні Уповноваженого у транзитних центрах евакуації цивільного населення. Здійснено вісім службових відряджень до транзитних центрів у м. Павлоград Дніпропетровської області та м. Лозова Харківської області, під час яких здійснено прийоми 132 громадян, надано роз'яснення щодо порядку відновлення втрачених документів; оформлення довідки ВПО й соціальних виплат; отримання допомоги на проживання; доступу до медичних та соціальних послуг за новим місцем перебування. Також громадян інформували про пільги та спеціальні умови вступу до закладів освіти для ВПО та осіб, які виїхали з тимчасово окупованих територій, можливості дистанційного вступу та отримання освітніх документів та інше. Крім консультацій, співробітниками регіонального представництва здійснювалася координація звернень громадян із органами соціального захисту, підрозділами ДМС, закладами освіти, гуманітарними організаціями та місцевою владою з метою оперативного вирішення індивідуальних питань евакуйованих осіб та недопущення порушень їхніх прав.

Відповідно до інформації Донецької ОВА, у 2025 році внаслідок збройної агресії Російської Федерації пошкоджено/зруйновано **18 527** житлових будинків, із них: 1 103 багатоквартирних та 17 424 приватних житлових будинків. Протягом року до Секретаріату Уповноважений Верховної Ради України з прав людини надійшло **126** звернень від жителів Донецької області зі скаргами щодо порушення їхнього права на отримання компенсації за пошкоджене або знищене майно внаслідок бойових дій, спричинених збройною агресією Російської

Федерації. Із зазначеної кількості **121** звернення надійшло після прийняття Постанова Кабінету Міністрів України від 07.07.2025 №815 “Деякі питання проведення дистанційного обстеження знищених окремих категорій об’єктів нерухомого майна, які розташовані на територіях можливих бойових дій, для яких не визначена дата припинення можливості бойових дій, територіях активних бойових дій, територіях активних бойових дій, на яких функціонують державні електронні інформаційні ресурси, для яких не визначена дата завершення бойових дій”.

У більшості випадків громадяни повідомляли про проблеми з фіксацією факту руйнування житла. Такі проблеми були пов’язані, зокрема, з відсутністю належних технічних можливостей у сільських, селищних та міських військових адміністрацій Донецької області. Крім цього, зафіксовано різні підходи комісій з обстеження пошкоджених та зруйнованих об’єктів нерухомого майна територіальних громад до застосування положень вищезазначеної постанови щодо достатності доказів руйнування.

Окремі звернення громадян стосувалися неврегульованості питання визначення пріоритетності або черговості проведення обстеження зруйнованого майна на територіях, де ведуться бойові дії, що створює правову невизначеність у процедурі фіксації пошкоджень та знищення житла і може формувати передумови для зловживань з боку комісій.

До Уповноваженого звернувся громадянин Б., житло якого повністю зруйноване внаслідок бойових дій на території Донецької області. Заявник повідомив, що попри подання заяв на отримання компенсації та підтвердження факту руйнування житла, рішення щодо надання компенсації тривалий час не ухвалюється, а заява у застосунку ДІЯ перебуває у стані “призупинено”.

З метою відновлення порушених прав громадянина Уповноважений направив запит до органів місцевого самоврядування щодо стану розгляду заяви громадянина Б., причини тривалого нерозгляду документів та необхідності пришвидшення розгляду поданої заяви. За отриманою від органів місцевого самоврядування інформацією встановлено, що розгляд заяви “призупинено” через труднощі з проведенням дистанційного обстеження зруйнованого житла, необхідного для підтвердження факту руйнування та визначення розміру компенсації.

За результатом реагування Уповноваженого заява громадянина Б. була розглянута. Зруйноване житло заявника включена до списку об’єктів, що підлягають обстеженню в найближчий час з метою встановлення ступеню руйнації та визначення розміру компенсації.

Питання забезпечення прав осіб, постраждалих внаслідок військової агресії, зокрема ВПО, у Донецькій області залишається вкрай актуальним з огляду на триваючі бойові дії, складність проведення евакуаційних заходів,

унеможливлення розгортання місць розміщення ВПО в межах регіону, наявності великої кількості ризиків для життя і здоров'я цивільного населення.

Щодо стану виконання рекомендацій у 2025 році за напрямком постраждалих внаслідок збройної агресії в Донецькій області, то із 13 наданих військовим адміністраціям рекомендацій: виконано 8 рекомендацій, 2 рекомендації перебувають в процесі виконання, ще 3 втратили актуальність через просування російських окупаційних військ.

4. Захист соціальних та економічних прав

Збройна агресія Російської Федерації проти України продовжує мати системний негативний вплив на стан дотримання соціально-економічних прав мешканців Донецької та Луганської областей. Тривалі бойові дії, тимчасова окупація окремих територій, руйнування об'єктів критичної інфраструктури, житлового фонду та підприємств призвели до істотного погіршення умов життя населення, обмеження доступу до соціальних послуг і джерел доходу.

Протягом 2025 року до Уповноваженого надійшло 457 звернень від жителів Донецької та Луганської областей щодо порушення соціальних та економічних прав. Зокрема, заявники зверталися щодо затримок у призначенні та виплаті пенсій, проблем із підтвердженням страхового стажу та отримання виплат у зв'язку з втратою документів, що залишилися на тимчасово окупованих територіях або в районах бойових дій, проблем з надання соціальних послуг релокованими закладами охорони здоров'я тощо. Найбільш вразливими залишаються особи похилого віку, особи з інвалідністю, багатодітні сім'ї та одинокі батьки.

У квітні 2025 року до Уповноваженого звернулася внутрішньо переміщена особа з ТОТ Луганської області зі скаргою на порушення права на пенсійне забезпечення. Громадянка К звернулася до Головного управління Пенсійного фонду України в Луганській області з питання призначення пенсії за віком, проте вона отримала відмову. Негативне рішення було обумовлене тим, що частина її трудового стажу не була підтверджена. Деякі необхідні документи залишилися на тимчасово окупованій території, де вона раніше працювала, а отримати архівні довідки було неможливо через залишення архіву на ТОТ. Внаслідок цього офіційно підтверджений стаж виявився меншим, ніж потрібно для призначення пенсії.

З огляду на це, Уповноважений скерував листа до Пенсійного фонду України в Луганській області з вимогою повторно розглянути надані відомості та наявні документи про трудову діяльність заявниці. Пенсійним фондом України було проведено додаткову перевірку відомостей про трудову діяльність громадянки К. Розглянувши надані заявницею відомості, зокрема наявні копії документів, записи у трудовій книжці, довідки та інші докази, які раніше не були враховані належним чином, частину стажу було

підтверджено, що дало можливість встановити необхідну тривалість страхового стажу для призначення пенсії.

Отже, було забезпечено поновлення права Заявниці на призначення та подальші виплати пенсійного забезпечення.

Незважаючи на заходи держави щодо нарахування та виплати пенсій і соціальних допомог, жителі області стикаються із затримками, відмовами або обмеженим доступом до відповідних послуг. Особливо гостро проблема проявляється для осіб, які проживають на тимчасово окупованих територіях та в районах активних бойових дій, де органи соціального захисту не здійснюють свою діяльність, або працюють у дистанційному режимі.

У сфері реалізації права на працю у 2025 році фіксувалися порушення, пов'язані з невивплатою або несвоєчасною виплатою заробітної плати; незаконними звільненнями та переведенням працівників у зв'язку з воєнним станом.

До Уповноваженого звернувся колектив комунальної установи, щодо порушення трудових прав працівників та фактів психологічного тиску. У зверненні заявники повідомили про безпідставне зменшення розміру заробітної плати, крім цього, працівникам висловлювалися погрози щодо можливого закриття установи та скорочення штату. З метою перевірки викладених у зверненні фактів представником Уповноваженого в Донецькій та Луганській областях було направлено офіційний запит до обласної військової адміністрації.

За результатом реагування Уповноваженого порушені трудові права заявників було частково поновлено, зокрема усунуто необґрунтовані рішення щодо зменшення оплати праці. А також з метою повного поновлення прав Заявників продовжуються вживатися заходи, зокрема направлено листи реагування до Державного бюро розслідувань та до Східного міжрегіонального управління Державної служби України з питань праці.

Також зафіксовано перешкоди у реалізації права громадян на доступну та безперервну медичну допомогу, особливо для внутрішньо переміщених осіб. Відсутність належного інформування населення щодо організації роботи релокованих закладів охорони здоров'я свідчить про неналежне виконання органами управління охороною здоров'я своїх функцій в умовах переміщення або припинення діяльності медичних установ.

У квітні 2025 року регіональним представництвом було проведено моніторинг КНП Центру первинної медико-санітарної допомоги Станично-Луганської селищної територіальної громади, релокованого до міста Київ. Під час проведення моніторингового візиту до закладу охорони здоров'я за адресою, висвітленою на сайті громади, встановлено відсутність працівників

закладу та будь-якої інформації щодо їх переміщення. Контактні номери телефонів чи інші засоби комунікації, за допомогою яких пацієнти могли б отримати актуальну інформацію щодо подальшого отримання медичної допомоги, у відкритому доступі були відсутні.

Прибувши за адресою, вказаною у листі, отриманому на запит, до КНП Центру первинної медико-санітарної допомоги також виявлено не було. За результатом перевірки встановлено, що отримання інформації щодо місця розташування, графіку роботи КНП Центру первинної медико-санітарної допомоги є ускладненим, що обмежує права громадян на отримання безоплатної медичної допомоги в умовах воєнного стану.

З метою усунення виявлених порушень представником Уповноваженого був направлений лист до Луганської обласної військової адміністрації щодо необхідності забезпечення належного інформування населення про порядок отримання первинної медичної допомоги та актуальні контактні дані закладу.

На кінець 2025 року за результатами аналізу стану функціонування закладу та з урахуванням об'єктивної неможливості забезпечення його належної діяльності і доступності первинної медичної допомоги для населення громади, міською військовою адміністрацією прийнято рішення про припинення діяльності КНП. Зазначене рішення спрямоване на впорядкування мережі закладів охорони здоров'я та забезпечення належного інформування населення про фактичні можливості отримання первинної медичної допомоги.

Аналіз стану соціально-економічних прав громадян Донецької та Луганської областей показує, що частина проблем носить системний характер та загострюється у зв'язку з війною, тимчасовою окупацією та економічними труднощами.

5. Захист інформаційних прав громадян

Актуальним залишається питання порушення органами державної влади, місцевого самоврядування, установами, організаціями інформаційних прав в умовах воєнного стану. Серед типових порушень є неправомірне обмеження доступу до інформації, ненадання відповідей на запити на інформацію, а також неоприлюднення або часткове оприлюднення публічної інформації на офіційних вебсайтах обласних, міських, селищних та сільських військових адміністрацій Донецької та Луганської областей.

Регіональним представництвом Уповноваженого в Донецькій та Луганській областях впродовж 2025 року було проведено 3 безвизні перевірки вебсайтів органів місцевого самоврядування та органів державної влади на предмет дотримання законодавства у сфері інформаційних прав громадян.

За результатом перевірки було з'ясовано, що у межах Донецької та Луганської областей системного характеру набули такі порушення:

- часткова або повна відсутність обов'язкової для оприлюднення інформації;
- відсутність на вебсайтах звітності щодо задоволення запитів на інформацію;
- відсутність нормативно-правових актів, що регулюють діяльність відповідних органів, зокрема рішень, розпоряджень керівників, положень про структурні підрозділи та регламентів роботи.

Під час дистанційного моніторингу вебсайту Новоайдарської селищної військової адміністрації виявлено низку порушень. Зокрема, неоприлюднення публічної інформації у формі відкритих даних на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних, неповне оприлюднення проєктів рішень, рішень, протоколів та інших документів, обов'язкових для оприлюднення.

За результатом моніторингу складено звіт із рекомендаціями, який скеровано до Голови Новоайдарської селищної військової адміністрації для усунення порушень. За результатом складеного акту реагування Новоайдарською селищною військовою адміністрацією було проведено роботу із впорядкування та оновлення інформації на офіційному сайті з урахуванням зауважень щодо інформаційного наповнення.

Однією із ключових проблем у реалізації права на доступ до публічної інформації становлять наслідки збройної агресії Російської Федерації проти України, зокрема тимчасова окупація окремих територій та активні бойові дії. У зв'язку з цим розпорядники інформації нерідко повідомляють про неможливість надання запитуваних документів, їх знищення або перебування в зоні бойових дій.

До Уповноваженого звернулась громадянка А. зі скаргою на порушення її права на доступ до публічної інформації з боку місцевого органу влади. Заявниця просила надати копії документів, що стосуються діяльності відповідного органу. У відповіді на запит розпорядник інформації повідомив про неможливість надання запитуваних документів, посилаючись на те, що вони перебувають на території активних бойових дій та фактично відсутній доступ до архівних матеріалів.

За результатом реагування представника Уповноваженого було встановлено, що розпорядник не надав належного обґрунтування неможливості отримання доступу до документів та не повідомив Заявника про альтернативні способи отримання інформації або можливість її надання після відновлення доступу до відповідних матеріалів.

За реагуванням представника Уповноваженого розпорядник інформації надав Заявнику роз'яснення та альтернативні методи отримання запитуваних документів.

Отже, такі обставини не звільняють розпорядників інформації від обов'язку діяти у спосіб, передбачений законом, зокрема надавати заявникам належні роз'яснення щодо причин ненадання інформації, можливих шляхів її отримання в майбутньому або альтернативних джерел доступу.

Щодо стану виконання рекомендацій, наданих обласним міським, селищним та сільським адміністраціям Донецької і Луганської областей у 2025 році за напрямом забезпечення права на доступ до публічної інформації, у зазначений період, надано 9 рекомендацій, які виконано в повному обсязі. Реалізація зазначених рекомендацій забезпечила усунення виявлених порушень та дотримання вимог законодавства у сфері доступу до публічної інформації.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Донецькій обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:

затвердити та впровадити міжвідомчий алгоритм організації евакуації цивільного населення Донецької області, який охоплює всі етапи: від моменту надходження заявки на евакуацію, організації оповіщення та збору осіб, їх транспортування, супроводу, реєстрації та передачі до приймаючої сторони до розміщення в місцях тимчасового перебування в безпечних регіонах, із визначенням відповідальних суб'єктів на кожному етапі;

передбачити інформування служб у справах дітей приймаючих регіонів про родини з дітьми, що евакуюються, з метою подальшого їх супроводу, забезпечення своєчасного надання евакуйованим дітям статусу осіб, що перебувають у складних життєвих обставинах, та здійснення контролю за їх перебуванням;

у I півріччі 2026 року з метою напрацювання єдиних підходів до питань евакуації дітей із районів ведення бойових дій, покращення координації та взаємодії, виокремлення проблемних питань для їх подальшого вирішення провести розширену протокольну нараду з керівництвом громад, міст та районів Донецької області з питання забезпечення невід'ємних прав дитини, шляхом проведення евакуації з районів ведення бойових дій, зокрема в примусовий спосіб;

надати місцевим органам виконавчої влади територіальних громад, в межах своїх повноважень практичну, методичну та консультативну допомогу у вирішенні питань щодо отримання статусу дитини, постраждалої внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. У першому півріччі 2026 року провести з цього питання протокольну нараду, за результатом чого надати протокол наради Уповноваженому.

Луганській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:

провести комплексний аналіз стану функціонування комунальних установ, утворених або підпорядкованих місцевим військовим адміністраціям області, зокрема закладів освіти, охорони здоров'я та інших установ, що надають соціально значущі послуги, на предмет фактичного здійснення ними діяльності, об'єктивної можливості виконання покладених на них функцій та забезпечення доступності відповідних послуг для населення. Результати аналізу надати Уповноваженому;

надати місцевим органам виконавчої влади територіальних громад, в межах своїх повноважень практичну, методичну та консультаційну допомогу у вирішенні питань щодо отримання статусу дитини, постраждалої внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. У першому півріччі 2026 року провести з цього питання протокольну нараду, за результатом чого надати протокол наради Уповноваженому.

Міським, селищним, сільським військовим адміністраціям Донецької та Луганської областей:

забезпечити інформування населення щодо можливості отримання статусу дитини, постраждалої внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів шляхом звернення до органів опіки та піклування громади походження дитини. Для інформування використати наявні веб-сайти військових адміністрацій, а також регіональні засоби масової інформації.

ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 01 січня 2025 року по 31 грудня 2025 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Житомирської області надійшло **4 070** звернень, які містили **4 777** повідомлень про порушення прав людини і громадянина. Серед категорій найбільших порушених прав: громадянські – **3 325** повідомлень; соціальні – **386** повідомлень; економічні – **206** повідомлень; права дитини – **131** повідомлення.

Кількість	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Звернення громадян	873	2 451	3 393	4 070
Повідомлення про порушення прав	1 160	3 111	3 895	4 777

Географічне розташування Житомирської області, зокрема її прикордонний характер та безпосередня близькість до державного кордону з Республікою Білорусь, створює додаткові безпекові та гуманітарні виклики в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України.

Житомирська область у цілому має важливе стратегічне значення для оборони України, оскільки на його території розташовані військові частини, об'єкти військової інфраструктури.

У перші місяці повномасштабного вторгнення територія Житомирської області зазнала ракетних та авіаційних ударів по об'єктах цивільної та критичної інфраструктури, що призвело до руйнування житлових будинків, об'єктів енергетики, соціальної сфери та окупації декількох громад. Серед них: Народицька селищна громада, Овруцька міська громада, Гладковицька та Словечанська сільські громади. Від військової агресії під час повномасштабного вторгнення постраждали такі територіальні громади: Житомирська, Коростенська, Звягельська, Бердичівська, Народицька, Малинська та інші. Це житлові будинки, заклади дошкільної освіти, школи, медичні установи, енергетична інфраструктура, залізничні колії, а також місцева інфраструктура.

Регіон залишається в зоні підвищеної загрози, оскільки прикордонні райони та стратегічні об'єкти продовжують зазнавати ракетних ударів з боку Російської Федерації.

Водночас Житомирська область стала важливим регіоном для прийому внутрішньо переміщених осіб із територій, де тривають активні бойові дії, що зумовлює додаткове навантаження на систему соціального захисту, охорони здоров'я, освіти та житлового забезпечення. Станом на грудень 2025 року в області зареєстровано **51 873** внутрішньо переміщених осіб, серед яких: 12 559 дітей віком до 18 років; 360 багатодітних родин; 2 846 осіб з інвалідністю; 9 596 пенсіонерів; 20 725 осіб працездатного віку.

Крім того, Житомирська область виконує важливу гуманітарну функцію, приймаючи евакуаційні потяги з постраждалих регіонів та забезпечуючи

первинну допомогу, тимчасове розміщення і подальшу координацію підтримки для евакуйованих громадян. У 2025 році Житомирська область прийняла сім евакуаційних поїздів, що прибували здебільшого з прифронтових та небезпечних регіонів України, зокрема з Донецької, Дніпропетровської областей.

Також в області функціонує 6 пенітенціарних установ (виправних колоній, установ виконання покарань і слідчих ізоляторів), що становить близько 5,3 % усіх виправних закладів України.

Специфіка регіону обумовлює підвищену увагу до дотримання та забезпечення прав людини у сфері соціального захисту військовослужбовців, ветеранів та ветеранок війни та членів їхніх сімей, а також до гарантування економічних прав громадян, зайнятих у стратегічних галузях промисловості.

У зазначених особливих умовах діяльність Представництва Уповноваженого в Житомирській області була спрямована на здійснення парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, реагування на порушення прав, зокрема прав дитини, внутрішньо переміщених осіб, прав людини у місцях несвободи, прав на безпеку, доступність та належний стан об'єктів цивільного захисту населення в умовах воєнного стану.

За результатами здійснених Представництвом Уповноваженого в Житомирській області у 2025 році моніторингових візитів та перевірок Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини внесено **13** актів реагування Уповноваженого, із них **9** – подань Уповноваженого та **4** приписи Уповноваженого про усунення порушення вимог законодавства у сфері захисту персональних даних, виявленого під час перевірки.

У межах реагування Уповноваженого за результатами моніторингових візитів притягнуто до дисциплінарної відповідальності: 2 службових осіб відділення поліції № 2 Житомирського районного управління поліції ГУНП в Житомирській області, 7 службових осіб Коростенського районного управління поліції ГУНП в Житомирській області, 1 працівника Житомирської спеціальної школи № 2 Житомирської обласної ради, 1 працівника Обласного центру соціально-психологічної реабілітації дітей «Сонячний дім» Житомирської обласної ради, 2 службових осіб державної установи «Райківська виправна колонія № 73».

Моніторингові візити/безвиїзні перевірки

У 2025 році Регіональним представництвом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Житомирській області (далі – Представництво Уповноваженого в Житомирській області) здійснено **139** моніторингових візитів.

Моніторингові візити здійснювалися щодо додержання та захисту:

прав дитини (**21**); прав громадян, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України (**28**): із них: **24** – прав внутрішньо переміщених осіб; **4** – прав на доступ до освітніх послуг осіб, що проживають на тимчасово окупованих територіях; прав людини у місцях несвободи (національний превентивний механізм) (**25**); інформаційних прав (**23**): із них: **19** – перевірок офіційних

вебсайтів органів місцевого самоврядування територіальних громад Житомирської області з питань додержання прав людини і громадянина на звернення та інформацію; 4 – перевірки у сфері захисту персональних даних; прав у системі судоустрою та права на справедливе правосуддя (9); прав на життя та безпеку в умовах воєнного стану (33).

Загалом 139 моніторингових візитів, здійснених Представництвом Уповноваженого в Житомирській області у 2025 році, включали:

116 – виїзних моніторингових візитів;

23 – безвиїзні перевірки.

Просвітницькі заходи

З метою підвищення рівня обізнаності населення щодо захисту прав і свобод людини, Представництвом Уповноваженого в Житомирській області протягом звітного року ініційовано та проведено 76 просвітницьких заходів на території Житомирської області. Із них, у сфері захисту персональних даних – 1, у сфері права на звернення громадян – 40, у сфері доступу до публічної інформації – 2, у сфері захисту прав дитини – 15, у сфері захисту прав громадян, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України – 18.

У червні 2025 року на базі Представництва Уповноваженого в Житомирській області запроваджено регіональний просвітницький проєкт «Шкільний омбудсман».

До проєкту залучено 20 закладів загальної середньої освіти (ліцеї) у місті Житомир. Проєкт «Шкільний омбудсман» отримав позитивний відгук у регіоні та був підтриманий партнерами. Реалізація цього проєкту сприяє формуванню правової культури серед учнівської молоді та розвитку механізмів захисту прав дітей у закладах освіти. Крім того, передбачається розширення проєкту «Шкільний омбудсман» з охопленням територіальних громад Житомирської області.

Упродовж звітного року окрему увагу було приділено роботі з родинами осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та військовополонених.

Представництвом Уповноваженого в Житомирській області організовано та проведено 15 інформаційно-роз'яснювальних заходів для родин військовополонених та зниклих безвісти за особливих обставин, у яких взяли участь 2 680 осіб. До участі у таких зустрічах завжди долучаються представники органів державної влади, Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими, правоохоронних органів та інших відповідальних інституцій.

Проведені заходи засвідчили високу потребу цих родин у необхідності комунікації з органами державної влади та виявилися ефективним інструментом реагування на актуальні проблеми.

Основні питання, з якими працювало представництво Уповноваженого:

- захист прав дитини;
- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав громадян, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України;
- захист прав людини у місцях несвободи;
- захист інформаційних прав;
- захист прав на безпеку, доступність та належний стан об'єктів цивільного захисту населення в умовах воєнного стану.

1. Захист прав дитини

Протягом 2025 року Представництвом Уповноваженого в Житомирській області здійснено **21** моніторинговий візит щодо стану додержання прав і свобод дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, діяльності служб у справах дітей та органів опіки та піклування, надавачів соціальних послуг та права на безпечне освітнє середовище в умовах воєнного стану.

Моніторингові візити Представництва Уповноваженого в Житомирській області охоплювали заклади освіти та соціального захисту у 12 територіальних громадах Житомирської області, із них: Березівська, Вишевицька, Кмитівська, Тетерівська територіальні громади Житомирського району; Баранівська, Довбиська територіальні громади Звягельського району; Андрушівська, Гришківська територіальні громади Бердичівського району; Іршанська територіальна громада Коростенського району; Чуднівська територіальна громада Житомирського району, а також у Житомирській територіальній громаді.

Вказані моніторингові візити включали такі ключові питання:

- реагування на звернення громадян щодо порушень прав дитини (2);
- моніторингові візити з метою оцінки дотримання прав на життя, безпеку, гідні умови навчання, охорону здоров'я та захист від насильства (21);
- оцінка реалізації прав дітей на освіту та безпечні умови навчання.

За результатами моніторингових візитів виявлено проблеми, які потребують уваги органів державної влади:

- нереагування служб, які відповідно до своїх функціональних обов'язків зобов'язані своєчасно реагувати на випадки загрози життю та здоров'ю дітей. А саме: встановлено відсутність належної профілактичної роз'яснювальної роботи із сім'ями, формальне виконання індивідуальних планів соціального захисту дітей та недостатній контроль служб у справах дітей за сім'ями з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах;

- порушення прав дітей на зростання в безпечному середовищі.

На Житомирищині у жовтні 2025 року стався трагічний випадок у сім'ї, що перебувала на обліку як така, що опинилася в складних життєвих обставинах ще з 2023 року. Під час сімейного конфлікту чоловік завдав ножових поранень своїй дружині та 9-річній доньці, які від отриманих травм померли на місці.

У сім'ї було п'ятеро дітей, із яких троє – неповнолітні дівчата віком 15, 11 та 9 років. Чоловік систематично вчиняв психологічне та фізичне насильство щодо дружини та дітей, за що неодноразово притягувався до адміністративної та кримінальної відповідальності.

Водночас у серпні 2025 року за рішенням суду цих батьків було позбавлено батьківських прав та визначено передачу дітей органу опіки для подальшого влаштування. Однак служба у справах дітей не ініціювала негайного вилучення дітей із сім'ї ні під час судового розгляду, ні після ухвалення рішення, а також не вжила заходів для забезпечення їхньої безпеки.

Відносно посадових осіб служби у справах дітей розпочато кримінальні провадження.

Цей випадок підкреслює критичну важливість своєчасного реагування служб у справах дітей та необхідність системного підходу до оцінки ризиків, аби запобігати подібним трагедіям у майбутньому.

Упродовж 2025 року Представництвом Уповноваженого в Житомирській області систематично здійснювався моніторинг стану дотримання прав дітей у закладах соціального захисту (1 заклад) та навчальних установах (18 закладів), що дозволяло своєчасно виявляти порушення та вживати заходів для їх усунення.

Під час одного з таких моніторингових візитів в Обласному центрі соціально-психологічної реабілітації дітей «Сонячний дім» Житомирської обласної ради було виявлено випадок порушення права дитини на громадянство України, що потребував оперативного реагування з боку органів місцевого самоврядування. Забезпечення права дитини на громадянство є одним із базових принципів захисту прав дитини та невід'ємним елементом реалізації її конституційних прав. Недотримання цього права може призвести до обмеження доступу до освіти, медичних та соціальних послуг, а також ускладнити повноцінне включення дитини у суспільне життя.

У березні 2025 року, під час моніторингового візиту до Обласного центру соціально-психологічної реабілітації дітей «Сонячний дім» Житомирської обласної ради, Представництвом Уповноваженого в Житомирській області серед інших порушень було встановлено факт порушення права дитини на громадянство України у зв'язку із неоформленням паспорта.

Водночас під час візиту встановлено факт відсутності в особовій справі дитини відомостей щодо здійснення службою у справах дітей як

представника органу опіки та піклування необхідних заходів для поновлення права дитини на громадянство України.

На момент виявлення факту відсутності паспорта громадянина України дитині було 14-ть повних років. Крім того, аналізом матеріалів особової справи дитини встановлено, що служба у справах дітей не реагувала навіть на звернення закладу, у якому перебувала вихованка.

За результатами моніторингового візиту Уповноваженим до Житомирської обласної ради скеровано відповідне подання для вжиття невідкладних заходів реагування та недопущення порушень прав дітей, зокрема права на громадянство України.

Бездіяльність Служби у справах дітей призвела до тривалого порушення гарантованого державою права дитини на громадянство України.

Після втручання Уповноваженого було вжито необхідних заходів щодо відновлення права дитини на громадянство України та відповідно оформлено паспорт громадянина України у формі ID-картки.

Упродовж звітнього періоду Представництво Уповноваженого в Житомирській області також здійснювало моніторинг дотримання прав дитини у закладах освіти. Зокрема реагували на випадки про можливі порушення прав вихованців у закладах дошкільної освіти міста Житомир (2 випадки).

Одним із таких випадків стало реагування на резонансну подію, яка набула широкого суспільного розголосу та потребувала невідкладного реагування і перевірки.

У лютому 2025 року після оприлюднення у соціальних мережах відеозапису, на якому було зафіксовано неналежну поведінку виховательки закладу дошкільної освіти № 58 у місті Житомир стосовно дитини, представництвом Уповноваженого в Житомирській області невідкладно здійснено моніторинговий візит до зазначеного закладу.

За результатами моніторингового візиту було перевірено інформацію про ймовірне порушення прав дітей, вжито заходів реагування та напрацьовано рекомендації, спрямовані на підвищення рівня безпеки дітей і недопущення подібних випадків у майбутньому.

За інформацією, наданою Департаментом освіти Житомирської міської ради, відносно виховательки проведено службове розслідування. За результатами розслідування виховательку звільнено з посади у зв'язку з професійним вигоранням.

За результатами моніторингових візитів надано **191** рекомендація, із яких: виконано – **93** (48,69%); у процесі виконання – **25** (13,09%); не виконано – **73** (38,22%).

2. Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у полоні або зниклих безвісти за особливих обставин

Протягом 2025 року Представництво Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Житомирській області системно опрацьовувало звернення військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, а також членів їхніх родин. Найпоширенішими порушеннями, що потребували реагування, були затягування з наданням статусу учасника бойових дій, проблеми з нарахуванням соціальних виплат і реалізацією державних гарантій, порушення прав під час проходження військово-лікарських комісій, а також забезпечення прав родин захисників, які перебувають у полоні або зникли безвісти за особливих обставин.

З 01 травня 2025 року на виконання рішення Ради Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими від 15 квітня 2025 року на базі Регіонального представництва Уповноваженого в Житомирській області розпочала роботу Регіональна робоча група Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими (далі - РРГ КШ) у Житомирській області.

Робота РРГ КШ набула системного характеру завдяки впровадженню щотижневого графіка індивідуальних прийомів та проведенню групових зустрічей із родинами Захисників і Захисниць за участю представників військових частин Національної гвардії України, підрозділів Державної прикордонної служби України, Секретаріату Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, Служби безпеки України в області, Головного управління Національної поліції в Житомирській області, Житомирської обласної військової адміністрації, Житомирського обласного територіального центру комплектування та соціальної підтримки, а також Житомирської обласної організації Товариства Червоного Хреста України.

Упродовж 2025 року під керівництвом представника Уповноваженого спільно з членами РРГ КШ та за участі представників Міжнародного комітету Червоного Хреста в Україні, народних депутатів України й представників територіальних громад області було організовано та проведено **8** зустрічей із родинами військовополонених та осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, у Звягельській, Бердичівській, Іршанській, Хорошівській, Радомишльській, Овруцькій, Житомирській та Чуднівській територіальних громадах. Участь у заходах взяли **2 380** родин.

Крім того, на запрошення військових частин, підрозділів Національної гвардії України та Державної прикордонної служби України протягом 2025 року представник Уповноваженого взяв участь у 7 додаткових зустрічах із родинами військовополонених та зниклих безвісти за особливих обставин. Зустрічі проводилися, зокрема, у змішаному форматі, що дало змогу долучитися як очно,

так і дистанційно. Загалом участь у них взяли **300** родин, яким надано роз'яснення щодо механізмів захисту прав, доступних державних гарантій та алгоритмів взаємодії з органами державної влади у питаннях пошуку, обміну та соціального забезпечення.

Найпоширенішими питаннями, з якими зверталися родини:

- першочергові дії у разі зникнення безвісти або потрапляння в полон;
- порядок створення та наповнення Особистого кабінету військового;
- отримання витягів із Реєстру осіб, зниклих безвісти;
- взаємодія з правоохоронними органами та військовими частинами;
- доступ до інформації про невпізнані тіла;
- проведення портретних експертиз;
- процедури обміну військовополонених і репатріації тіл;
- призначення та виплата грошового забезпечення.

Крім того, у 2025 році Представництвом Уповноваженого в Житомирській області проводилася комплексна робота, спрямована на забезпечення дотримання прав ветеранів та ветеранок, членів їхніх родин та родин загиблих Захисників і Захисниць України.

З урахуванням наслідків повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України питання забезпечення прав ветеранів та ветеранок, та членів їхніх сімей залишається одним з пріоритетних у діяльності Представництва Уповноваженого в Житомирській області.

З метою створення майданчиків для відкритого діалогу та напрацювання механізмів підтримки, у 2025 році, за ініціативи Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, у місті Житомирі відбулися два форуми. Зокрема, у жовтні 2025 року проведено захід «Ветеранська стійкість. Права людини: сила у єдності», а у листопаді 2025 року – форум «Сила відновлення». Ці заходи стали платформою для обговорення актуальних питань соціальної адаптації ветеранів та ветеранок, їхньої взаємодії з органами державної влади та місцевого самоврядування, а також розробки спільних рішень щодо усунення системних бар'єрів у реалізації прав захисників.

У межах виїзних прийомів громадян Представництво Уповноваженого в Житомирській області здійснювало індивідуальні зустрічі з жителями територіальних громад, що дало змогу оперативно реагувати на порушення прав та сприяти їх відновленню. Одним із випадків реагування на звернення громадян під час виїзного прийому представника Уповноваженого в Житомирській області стало вирішення питання щодо забезпечення військовослужбовця протезом.

У травні 2025 року під час виїзного прийому громадян до представника Уповноваженого у Житомирській області звернулася мати військовослужбовця, який отримав тяжке поранення під час виконання бойового завдання та понад шість місяців очікував на забезпечення протезом.

З метою відновлення порушених прав військовослужбовця Представництво Уповноваженого в Житомирській області невідкладно

вжило заходів реагування та письмово звернулося до Відділу ветеранської політики Житомирської обласної військової адміністрації.

У результаті взаємодії питання виготовлення та передачі протезу було вирішено у найкоротші строки. Військовослужбовець отримав необхідний протез, що дозволило відновити його право на належну медичну допомогу, реабілітацію та подальшу соціальну адаптацію.

Окремим напрямом діяльності Представництва Уповноваженого в Житомирській області залишалося забезпечення дотримання прав військовозобов'язаних під час проведення мобілізаційних заходів.

Протягом року від громадян Житомирської області надходили письмові (2) та усні (5) звернення щодо ймовірно незаконних дій працівників територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, зокрема під час перевірки військово-облікових документів, а також щодо недопуску захисників (адвокатів) до приміщень ТЦК та СП для забезпечення права на захист.

До Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини звернувся громадянин П. зі скаргою на неправомірну мобілізацію без проходження військово-лікарської комісії.

Зі слів заявника, рішення про його призов було ухвалено без належної медичної перевірки, попри наявність проблем зі здоров'ям. Заявник наголошував, що не отримав можливості пройти повноцінне обстеження, що викликало обґрунтовані побоювання за його життя та здоров'я.

Представництво Уповноваженого в Житомирській області невідкладно відреагувало на звернення та за результатами втручання було організовано повторне медичне обстеження з проходженням військово-лікарської комісії.

Після всебічної оцінки стану здоров'я громадянина П. було визнано непридатним до військової служби за медичними показниками. Отже, забезпечено дотримання його права на належну медичну перевірку, об'єктивний розгляд стану здоров'я та законність прийнятих рішень.

Серед чинників, що створили передумови для порушення прав громадян упродовж 2025 року стало доручення Міністра оборони України від 03.08.2025 № 4303/уд.

Нормативним актом з вересня 2025 року був запроваджений експеримент із залучення до здійснення заходів мобілізаційного оповіщення військовослужбовців бойових частин ЗСУ.

У суспільстві набули резонансу події щодо виникнення конфліктних ситуацій під час проведення мобілізаційних заходів у громадських місцях, місцях масового скупчення громадян, на пунктах пропуску (блок-постах), що відбувалися за участі залучених до складу груп сповіщення військовослужбовцями із діючих військових частин, які нещодавно брали участь у бойових діях, та не є представниками ТЦК та СП,

Відповідно до статті 17 Конституції України, Збройні Сили України та інші військові формування ніким не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян.

Однак запроваджений експеримент на території Житомирської області реалізовано не було. Уповноважений відреагував на події в регіонах та скерував листа Міністру оборони України. Згідно з отриманою 20.10.2025 відповіддю, за результатами аналізу ходу реалізації експерименту Міністерством оборони України було прийняте рішення щодо його завершення.

3. Захист прав громадян, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України

Житомирська область продовжує залишатися надійним прихистком для десятків тисяч громадян України, які були змушені залишити місця постійного проживання внаслідок повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України.

За інформацією, наданою Житомирською обласною військовою адміністрацією, станом на кінець 2025 року на території Житомирської області зареєстровано **51 873** внутрішньо переміщених осіб, серед них:

12 559 дітей віком до 18 років;

360 багатодітних родин;

2 846 осіб з інвалідністю;

9 596 пенсіонерів;

20 725 осіб працездатного віку, із яких **13 101** особа потребує працевлаштування.

Основна частина ВПО проживає в обласному центрі та великих міських громадах, зокрема у містах Житомир, Звягель, Бердичів та Коростень.

Крім того, Представництвом Уповноваженого в Житомирській області спільно з іншими державними інституціями забезпечено зустріч двох евакуаційних потягів із територій активних бойових дій. Евакуйованим громадянам надано інформаційну та консультативну підтримку з метою запобігання порушенню їхніх прав.

Упродовж 2025 року Представництвом Уповноваженого в Житомирській області здійснено **28** моніторингових візитів щодо дотримання прав громадян, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України.

Моніторингові візити здійснювалися щодо додержання та захисту прав:

- внутрішньо переміщених осіб (**24**);

- на доступ до освітніх послуг осіб, що проживають на тимчасово окупованих територіях (**4**).

Основними порушеннями прав ВПО в місцях тимчасового проживання є: неналежні умови проживання; незаконне стягнення плати за проживання з осіб, які вимушено переселилися внаслідок збройної агресії на територію Житомирської області.

Основними проблемами, з якими ВПО зверталися до Уповноваженого в 2025 році, залишаються питання забезпечення належних умов проживання та

дотримання права на безоплатне проживання в місцях тимчасового проживання ВПО, висока вартість оренди житла, обмежений житловий фонд для тимчасового розміщення.

Крім того, у березні 2025 року Представництво Уповноваженого в Житомирській області здійснили моніторингові візити до 4-х освітніх центрів «Крим-Україна» та «Донбас-Україна», які функціонують на базі Житомирського державного університету імені Івана Франка, Державного університету «Житомирська політехніка», Поліського національного університету, Бердичівського фахового коледжу промисловості, економіки та права.

Основною метою перевірки було оцінювання доступності освітніх послуг для абітурієнтів із тимчасово окупованих територій, а також моніторинг виконання рекомендацій, наданих закладам у 2024 році. Освітні центри «Крим-Україна» та «Донбас-Україна» відіграють ключову роль у забезпеченні рівного доступу до вищої освіти для молоді, яка через військову агресію та тимчасову окупацію певних територій не має можливості вступити до українських закладів освіти за звичайною процедурою. Вони надають абітурієнтам спрощений механізм вступу без необхідності проходження НМТ, що є критично важливим для забезпечення права на освіту в умовах обмеженого доступу до освітніх послуг у ТОТ.

У жовтні 2025 року в межах моніторингової діяльності представництвом здійснено візит до МТП ВПО, облаштованого на базі соціальних гуртожитків, що перебувають на балансі комунального підприємства Андрушівської міської ради «Комсервіс».

На момент візиту у МТП проживали 26 осіб із числа ВПО, серед яких 15 жінок, 9 чоловіків, 2 дітей до 18 років та 4 особи з інвалідністю: 3 чоловіків та 1 дитина.

Під час анонімного спілкування з мешканцями з числа ВПО було виявлено системну проблему, пов'язану з оплатою за проживання та комунальні послуги. Люди повідомили, що протягом тривалого часу здійснювали платежі без належних роз'яснень щодо правових підстав таких нарахунків. Окремі мешканці не могли пояснити, за які саме послуги вони сплачували кошти протягом майже трьох років проживання, що свідчило про відсутність прозорості та належного інформування з боку балансоутримувача.

За результатами моніторингового візиту представником Уповноваженого в Житомирській області до Житомирської обласної військової адміністрації направлено лист із повідомленням про виявлений факт та з відповідними рекомендаціями.

У результаті вжитих заходів поновлено права 26 мешканців (13 сімей) МТП із числа ВПО. А саме: забезпечено їх безоплатне проживання та повернуто незаконно сплачені кошти на загальну суму понад 28 тисяч гривень.

Загальна ситуація із забезпеченням прав ВПО у МТП на території Житомирської області потребує подальшого покращення. Необхідним залишається впровадження комплексних заходів, спрямованих на підвищення якості умов проживання, забезпечення доступу до медичних та соціальних послуг, а також створення реальних можливостей для працевлаштування ВПО. Важливою умовою є ефективна координація дій між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та іншими зацікавленими сторонами.

Протягом 2025 року Представництво Уповноваженого в Житомирській області не лише здійснювало моніторинг та реагування на системні проблеми ВПО, а й оперативно реагувало на індивідуальні звернення осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах та потребували соціального захисту (1 особа).

Завдяки втручання Представництва Уповноваженого в Житомирській області орган місцевого самоврядування оперативно відреагував на офіційний лист Представництва Уповноваженого в Житомирській області, що в подальшому сприяло поновленню порушеного права особи, яка перебувала у складних життєвих обставинах.

До Представництва Уповноваженого в Житомирській області звернувся громадянин Н., ВПО з Автономної Республіки Крим, особа з інвалідністю II групи, який повідомив про відсутність місця проживання та про те, що він перебуває в складних життєвих обставинах.

З метою захисту прав заявника представником Уповноваженого в Житомирській області було скеровано лист до Департаменту соціальної політики Житомирської міської ради щодо розгляду можливості надання йому тимчасового житла та забезпечення належного соціального супроводу.

У найкоротші строки особу було взято на облік як внутрішньо переміщену, призначено допомогу на проживання відповідно до чинного законодавства, надано матеріальну допомогу з місцевого бюджету, прийнято рішення про надання соціальної послуги притулку та забезпечено тимчасовим місцем проживання у соціальному закладі міста з повним соціальним супроводом.

Отже, за сприяння Представництва Уповноваженого в Житомирській області було відновлено порушені права внутрішньо переміщеної особи на соціальний захист та житло.

За результатами моніторингових візитів надано **136** рекомендацій, із яких: виконано – **38** (27,9%); у процесі виконання – **56** (41,2%); не виконано – **42** (30,9%).

4. Захист прав людини в місцях несвободи

У межах реалізації повноважень національного превентивного механізму (НПМ) щодо запобігання катуванням та іншому жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню протягом 2025 року Представництвом Уповноваженого в Житомирській області здійснено **25**

моніторингових відвідування місць несвободи на території Житомирської області.

Із них, **6** моніторингових візити до територіальних підрозділів Національної поліції.

Особлива увага під час моніторингу територіальних підрозділів Національної поліції приділялася дотриманню базових гарантій прав затриманих осіб, визначених стандартами Європейського комітету з питань запобігання катуванням (ЄКПТ).

Однак, попри рекомендації Європейського комітету з питань запобігання катуванням та вимоги кримінального процесуального законодавства, під час відвідувань у 2025 році група НПМ у Житомирській області фіксувала випадки відсутності у територіальних підрозділах Національної поліції:

- призначених службових осіб, відповідальних за перебування та забезпечення дотримання прав затриманих, що призводить до порушень фундаментальних прав затриманих осіб;

- кімнат для затриманих або ж припинення їх функціонування у зв'язку з невідповідністю до міжнародних стандартів;

- кімнат для проведення слідчих дій, внаслідок чого процесуальні дії із затриманими особами проводилися в службових кабінетах працівників поліції та кімнатах для прийому громадян без належної відеофіксації таких дій;

- кімнат для проведення слідчих дій та кімнат для конфіденційного побачення затриманих осіб із захисниками.

Під час відвідування відділення поліції № 2 Житомирського районного управління поліції № 2 ГУНП у Житомирській області та Коростенського районного управління поліції ГУНП у Житомирській області встановлено, що службових осіб, відповідальних за перебування та забезпечення дотримання прав затриманих осіб у відділенні поліції не призначено.

Як результат, облік та записи всіх дій, що проводилися із залученням затриманих осіб, не здійснювалися, інші обов'язки, передбачені статтею 212 Кримінального процесуального кодексу України, не виконувалися.

Уповноважений скерував до Національної поліції України відповідні подання для вжиття невідкладних заходів реагування та недопущення порушень прав затриманих осіб.

За результатами службових розслідувань ініційованих Національною поліцією України до працівників підрозділів поліції було вжито заходів дисциплінарного впливу та притягнуто осіб до відповідальності за неналежне виконання вимог статті 212 Кримінального процесуального кодексу України.

За повідомленням Національної поліції України призначено службових осіб відповідальних за перебування та забезпечення дотримання прав затриманих осіб.

Крім того, у 2025 році у територіальних підрозділах Національної поліції на Житомирщині фіксувалися такі системні порушення:

- відсутність у особового складу територіальних підрозділів Національної поліції посвідчення про підготовку з надання домедичної допомоги;
- невідповідність стану та облаштування об'єктів цивільного захисту населення Вимогам щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту;
- приміщення територіальних підрозділів Національної поліції є недоступним для осіб із інвалідністю та інших маломобільних груп населення;
- забезпечити зберігання та розміщення вогнегасників у територіальних підрозділах поліції відповідно до вимог законодавства.

В умовах воєнного стану Представництво Уповноваженого в Житомирській області особливу увагу приділяло дотриманню територіальними підрозділами Національної поліції вимог Закону України "Про Національну поліцію" та вимог Порядку підготовки та підвищення кваліфікації осіб, які зобов'язані надавати медичну допомогу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.11.2012 № 1115, зокрема й у частині права на охорону здоров'я.

Попри те, що поліція відповідно до покладених на неї завдань вживає всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я, Представництвом Уповноваженого протягом 2025 року фіксувалися факти відсутності в особового складу посвідчення про підготовку з надання домедичної допомоги у 6-ти територіальних підрозділах Національної поліції.

Уповноважений до Національної поліції України скерував відповідне подання для вжиття невідкладних заходів реагування та недопущення вказаних порушень.

За повідомленням Національної поліції України особовий склад 6-ти територіальних підрозділів Національної поліції пройшов підготовку та підвищення кваліфікації щодо володіння знаннями та практичними навичками надання домедичної допомоги й отримав посвідчення про підготовку з надання домедичної допомоги.

У серпні 2025 року Представництвом Уповноваженого в Житомирській області під час здійснення моніторингового візиту до відділення поліції № 2 (м. Радомишль) Житомирського районного управління поліції № 2 ГУНП в Житомирській області встановлено порушення Вимог щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09.07.2018 № 579, а саме:

приміщення об'єкту цивільного захисту населення було зачинено на навісний замок.

Також у порушення зазначених Вимог керівництвом відділення поліції № 2 не здійснено заходи щодо облаштування об'єкту цивільного захисту населення мінімальною кількістю сидячих місць, забезпечення засобами медичної допомоги (аптечкою), укомплектування питною водою та продуктами, запасами технічної води.

Уповноважений скерував до Національної поліції України відповідне подання для вжиття невідкладних заходів реагування та недопущення вказаних порушень.

За повідомленням Національної поліції України за результатами службових розслідувань ініційованих Національною поліцією України до працівників підрозділів поліції було вжито заходів дисциплінарного впливу та притягнуто осіб до відповідальності. Зазначені у звіті порушення було усунуто та забезпечено виконання наданих рекомендацій.

Крім того, серйозною проблемою залишається ускладнений доступ засуджених в установах виконання покарань до лікарів. Це значно погіршує їхній стан та може призвести до ускладнень, особливо у випадках, коли зволікання в наданні медичної допомоги може мати критичні наслідки.

ЄКТП наголошує, що медичні служби в місцях позбавлення волі повинні бути в змозі забезпечити медичну допомогу та лікування, а також відповідну дієту, фізіотерапію, реабілітацію чи будь-який інший спеціальний догляд на такому ж рівні, який пропонується пацієнтам у цивільних медичних закладах.

Брак належного та об'єктивного документування ушкоджень засуджених значно ускладнює як запобігання насильству, так і проведення ефективних розслідувань. У 2025 році Представництвом Уповноваженого в Житомирській області зафіксовано 1 такий випадок під час здійснення моніторингового візиту до державної установи “Райківська виправна колонія № 73”. Це також підриває довіру до пенітенціарної системи та створює атмосферу безкарності для тих, хто допускає насильство щодо осіб, які перебувають у пенітенціарних установах.

У лютому 2025 року Представництвом Уповноваженого в Житомирській області здійснено моніторинговий візит до державної установи “Райківська виправна колонія № 73” (далі – установа).

У ході здійснення візиту групою НПМ виявлено випадок неналежного реагування адміністрацією установи на травмування засудженого. Про зазначену подію адміністрація установи органи прокуратури не повідомила.

Так 25.09.2023 засуджений Р. отримав травму – перелом шийки стегнової кістки. На момент візиту засуджений перебував у медичній частині та був маломобільним.

Під час ознайомлення з матеріалами особової справи засудженого Р. групою НПМ встановлено, що службове розслідування за вказаним фактом

адміністрацією установи не проводилося, що є порушенням пункту 2 розділу II Порядку проведення службових розслідувань у Державній кримінально-виконавчій службі України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 12.03.2015 № 356/5, через те, що дана подія може викликати суспільний резонанс. План реабілітації засудженого Р. не складався. Документи на проходження комісії з визначення стану непрацездатності особи не направлялися.

Водночас із матеріалів особової справи засудженого Р. встановлено, що у лютому 2024 року засудженого було етаповано до державної установи "Житомирська УВП № 8", без будь-якого медичного супроводу в порушення правила 39 Європейських пенітенціарних правил (відсутня будь-яка документація), в особовій справі засудженого Р. наявна доповідна та висновок лікаря, який проводив обстеження за межами установи та констатував факт травмування із зазначенням, що засуджений не має можливості самотійно пересуватися.

На момент візиту засуджений Р. перебував у медичній частині установи у зв'язку з втратою працездатності. Ні медичні працівники, ні керівництво установи, станом на лютий 2025 року, не оформили медичні документи для проходження комісії відповідно до Положення про експертні команди з оцінювання повсякденного функціонування особи, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2024 р. № 1338 щодо втрати працездатності для отримання інвалідності, що позбавило права засудженого Р. на соціальні гарантії та пенсійне забезпечення.

Під час проведення конфіденційного спілкування із засудженими деякі з них заявляли, що після прибуття до установи лікар їх не оглядав, а відразу відбувся розподіл до відділень соціально-психологічної служби.

Крім того, в установі виявлено ряд інших порушень, зокрема:

приміщення дільниці карантину, діагностики та розподілу не забезпечені баком для питної води ємністю 15 літрів з водорозбірним краном, кришкою, кухлем і тазом, у зв'язку з чим засуджені змушені вживати воду з централізованого водогону;

умови тримання засуджених у камерних приміщеннях дисциплінарного ізолятора установи не відповідають встановленим нормам, оскільки внаслідок надмірної загрозованості вікон в окремих камерах не вистачає денного світла;

недостатній температурний режим (у приміщеннях обідньої зали та у деяких приміщеннях харчоблоку відсутнє опалення);

недотримання гігієнічних умов, зокрема в їдальні установи використовувався зношений посуд зі стійкими залишками бруду через тривалу експлуатацію. Приміщення для приготування їжі установи перебували в антисанітарному стані, у приміщенні харчоблоку було відсутнє водопостачання;

факти трудової експлуатації, а саме: працевикористання засуджених більше 40 годин на тиждень;

в установі відсутній об'єкт цивільного захисту населення для захисту засуджених в особливий період;

порушення Правил пожежної безпеки, зокрема розетки, якими користуються засуджені, перебувають у незадовільному технічному стані, електропроводка належним чином не ізольована;

порушення прав осіб з інвалідністю, зокрема не створено елементарних умов для безперешкодного пересування установою. Зазначені особи проживають у різних відділеннях соціально-психологічної служби, частина з них пересувається за допомогою крісел колісних, інші – користуються милицями або опорними палицями. Один засуджений, який використовує крісло колісне, постійно перебуває у приміщенні медичної частини, яке розташоване на другому поверсі будівлі. Відсутність необхідних засобів доступності, таких як ліфт або підйомач, унеможлиблює самотійне пересування зазначеного засудженого через невідповідність приміщень медичної частини вимогам пункту 3.36 Державних будівельних норм В.2.2-40:2018 «Будинки і споруди «Інклюзивність будівель і споруд» (далі – ДБН В.2.2-40:2018); санітарні вузли не обладнані для потреб маломобільних груп;

залучення працівників установи на несення служби за графіком - доба через дві доби;

не забезпечено право засуджених на звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

За результатами моніторингового візиту до установи Уповноваженим до Міністерства юстиції України скеровано відповідне подання для вжиття невідкладних заходів реагування та недопущення вказаних порушень.

За інформацією, наданою Міністерством юстиції України, проведено службове розслідування стосовно осіб рядового і начальницького складу установи та вжито заходів щодо усунення виявлених порушень прав засуджених.

За результатами службового розслідування за фактом отримання травми засудженим Р. адміністрацією установи повідомлено органи прокуратури та Бердичівський районний відділ поліції ГУНП у Житомирській області.

Також Міністерством юстиції України поінформовано, що усі новоприбулі засуджені спрямовуються до дільниці карантину, діагностики та розподілу на чотирнадцять діб, де їм протягом перших кількох діб проводиться медичне обстеження з метою виявлення інфекційних, соматичних і психічних захворювань. Після проведення обстежень перед розподілом до відділень соціально-психологічної служби проводиться профілактичний медичний огляд.

За інформацією державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України», медичною частиною вживаються заходи щодо надіслання медичної документації стосовно засудженого Р. до експертних команд із оцінювання повсякденного

функціонування особи для розгляду питання встановлення групи інвалідності чи втрати працездатності.

За результатами моніторингових візитів надано **188** рекомендацій, із яких: виконано – **127**; у процесі виконання – **26**; не виконано – **35**.

5. Захист інформаційних прав

У сфері захисту інформаційних прав Представництвом Уповноваженого в Житомирській області в 2025 році проведено **23** безвиїзні перевірки, що стосувалися питань права доступу до публічної інформації та захисту персональних даних.

Забезпечення реалізації права на доступ до публічної інформації є одним із ключових напрямів діяльності Представництва Уповноваженого в Житомирській області.

Відповідно до положень Закону України «Про доступ до публічної інформації» органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані забезпечувати відкритість своєї діяльності, своєчасно та повною мірою оприлюднювати публічну інформацію, а також належним чином розглядати запити на інформацію громадян.

Упродовж 2025 року Представництвом Уповноваженого в Житомирській області виявлено випадки порушення вимог зазначеного Закону, зокрема ненадання відповідей на запити на інформацію, надання відповідей із порушенням установлених законом строків, а також встановлено неналежне оприлюднення публічної інформації на офіційних вебсайтах органів місцевого самоврядування (у 19 органах місцевого самоврядування Коростенського району Житомирської області).

Крім цього, Представництво Уповноваженого в Житомирській області здійснює контроль за дотриманням органами державної влади та місцевого самоврядування прав громадян на звернення, передбачених Законом України «Про звернення громадян». У 2025 році встановлено порушення вимог законодавства у сфері розгляду звернень громадян, зокрема щодо несвоєчасного їх розгляду, ненадання відповідей або надання неповних та формальних відповідей. Такі порушення обмежують конституційне право громадян на ефективний захист своїх інтересів та отримання належної інформації від органів влади.

За результатами здійснення парламентського контролю за дотриманням права людини на доступ до інформації, а також за дотриманням законодавства про звернення громадян у 2025 році поновлено **59** прав громадян.

З метою оцінки дотримання законодавства у сфері **доступу до публічної інформації та реалізації права громадян на звернення** Представництвом у 2025 році проведено **19** безвиїзних перевірок офіційних вебсайтів органів місцевого самоврядування територіальних громад Житомирської області з питань додержання прав людини і громадянина на звернення та інформацію.

За результатами перевірок виявлено системні порушення, які ускладнюють або фактично унеможливлюють реалізацію громадянами відповідних прав, а саме:

відсутність або неповнота інформації про фінансові ресурси, бюджети та їх виконання (у 4 органах місцевого самоврядування);

неоприлюднення загальних правил роботи органів місцевого самоврядування (у 2 органах місцевого самоврядування);

відсутність звітів щодо розгляду і запитів на інформацію та звернень громадян (у 2 органах місцевого самоврядування);

відсутність порядку складання, подання запиту на інформацію, оскарження рішень розпорядників інформації, дій чи бездіяльності (в 1 органі місцевого самоврядування);

відсутність контактних даних (телефонів, електронних адрес), графіків особистого прийому громадян (у 7 органах місцевого самоврядування);

відсутність функціонуючих «гарячих ліній» та електронних форм для подання звернень громадян (у 2 органах місцевого самоврядування).

Зазначені недоліки свідчать про наявність системних порушень Закону України «Про доступ до публічної інформації» та Закону України «Про звернення громадян», що обмежує конституційні права громадян на ефективний доступ до публічної інформації та на отримання своєчасного і належного реагування від органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

У 2025 році Представництвом Уповноваженого в Житомирській області здійснено безвиїзну перевірку вебсайту однієї міської територіальної громади Житомирської області. Підставою для проведення перевірки стало звернення громадянина, який намагався отримати публічну інформацію з офіційного вебсайту міської ради та своєчасно ознайомитися із розробленими проектами рішень міської ради до дати їх розгляду та прийняття. Однак реалізувати своє право на доступ до публічної інформації не зміг.

За результатами проведеної перевірки Представництвом Уповноваженого в Житомирській області встановлено, що розпорядник інформації всупереч вимогам Закону України «Про доступ до публічної інформації» не виконав свій обов'язок та не оприлюднив інформацію, яка становить суспільний інтерес. Представництвом Уповноваженого в Житомирській області було скеровано суб'єкту перевірки звіт для усунення виявлених порушень.

Листом міської ради поінформовано Представництво Уповноваженого в Житомирській області про виконання рекомендацій за результатами перевірки та про результати проведеного службового розслідування.

Захист персональних даних є одним із найбільш чутливих напрямів у сфері прав людини в умовах цифровізації публічного управління. Належне виконання вимог Закону України «Про захист персональних даних» є обов'язком усіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Упродовж 2025 року Представництвом Уповноваженого в Житомирській області здійснено **4** безвиїзні перевірки дотримання законодавства у сфері **захисту персональних даних**.

За результатами цих перевірок видано 4 приписи Уповноваженого, що свідчить про те, що жоден із суб'єктів перевірки не забезпечив повне та належне дотримання вимог Закону України «Про захист персональних даних» та нормативно-правових актів, прийнятих відповідно до цього закону.

Такими порушеннями є:

- відсутність у суб'єкта перевірки розпорядчого документа, яким визначено загальні вимоги до обробки та захисту персональних даних суб'єктів персональних даних, відповідно не визначено мету та підстави обробки персональних даних, категорії суб'єктів та склад персональних даних, що обробляються;

- суб'єктом перевірки не визначено відповідальну особу, яка організовує роботу, пов'язану з обробкою та захистом персональних даних;

- суб'єкту персональних даних не повідомляється про обробку персональних даних;

- суб'єктом перевірки не визначено порядок доступу працівників до персональних даних;

- суб'єкт перевірки не забезпечив ведення обліку працівників, які мають доступ до персональних даних;

- суб'єкт перевірки не здійснив розмежування доступу працівників до персональних даних;

- суб'єкт перевірки не веде облік операцій, пов'язаних із обробкою персональних даних;

- суб'єктом перевірки не визначено процедуру знищення/видалення персональних даних, строк зберігання яких закінчився;

- відсутність у суб'єктів перевірок Плану дій на випадок несанкціонованого доступу до персональних даних, пошкодження технічного обладнання, виникнення надзвичайних ситуацій;

- не повідомлення суб'єктом перевірки Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про обробку даних, яка становить особливий ризик для прав і свобод суб'єктів персональних даних.

У грудні 2025 року Представництвом Уповноваженого в Житомирській області проведено перевірку дотримання вимог законодавства про захист персональних даних у діяльності одного з органів місцевого самоврядування області.

Перевіркою встановлено повну відсутність внутрішніх організаційно-розпорядчих документів, які регламентують порядок обробки та захист персональних даних, а також виявлено численні порушення вимог Закону України «Про захист персональних даних» та Типового порядку обробки

персональних даних, затвердженого наказом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 08.01.2014 № 1/02-14.

Зокрема, встановлено відсутність визначення мети, підстав та складу персональних даних; не визначено відповідальну особу за організацію роботи із захисту персональних даних; неповідомлення суб'єктів персональних даних про обробку; відсутність порядку доступу працівників до персональних даних та обліку таких осіб; відсутність процедур знищення або видалення персональних даних після закінчення строку їх зберігання; відсутність плану дій на випадок несанкціонованого доступу чи надзвичайних ситуацій.

За результатом проведеної перевірки Представництвом Уповноваженого в Житомирській області суб'єкту перевірки внесено припис Уповноваженого щодо усунення виявлених порушень. У подальшому суб'єктом перевірки вжито необхідних заходів реагування, порушення усунуто.

За результатами безвиїзних перевірок надано **103** рекомендації, із яких: виконано – **76**; у процесі виконання – **16** ; не виконано – **11**.

6. Захист прав на безпеку, доступність та належний стан об'єктів цивільного захисту населення в умовах воєнного стану

У 2025 році Представництвом Уповноваженого в Житомирській області здійснювався системний моніторинг об'єктів цивільного захисту населення на території області та міста Житомира.

З метою оцінки фактичного стану готовності об'єктів цивільного захисту населення до використання за призначенням, перевірки реальної доступності захисних споруд для населення та аналізу дотримання прав громадян на безпечні умови перебування під час повітряних тривог та надзвичайних ситуацій Представництвом Уповноваженого в Житомирській області перевірено **33** об'єкти цивільного захисту населення.

Моніторингові візити проводилися шляхом виїзних перевірок, аналізу інформації органів місцевого самоврядування та балансоутримувачів, а також зіставлення офіційно задекларованих даних із фактичним станом на місцях. Перевірками охоплено об'єкти цивільного захисту населення житлових будинків, закладів освіти, адміністративних та інших громадських будівель.

За результатами моніторингу встановлено, що значна частина об'єктів (24 укриття) перебуває у незадовільному або обмежено придатному стані: захаращені приміщення, несправні вентиляція та освітлення, неналежний санітарний стан, відсутність мінімального запасу води та аптечок, сліди підтоплення та корозії. Формально обліковуються як готові, однак фактично не відповідають базовим вимогам безпеки.

Крім того, зафіксовано системні порушення права громадян на безперешкодний доступ до об'єктів цивільного захисту населення: обмежений доступ у нічний час, зачинені входи під час тривоги, відсутність відповідальних осіб, неналежне маркування та навігація. Особливо критична ситуація для маломобільних груп населення: відсутність пандусів, відсутність поручнів, об'єкти цивільного захисту населення не пристосовані для осіб з інвалідністю, літніх людей та батьків з малолітніми дітьми.

Виявлено також розбіжності між офіційною інформацією та фактичним станом об'єктів цивільного захисту населення: 4 об'єкти не включені до фонду захисних споруд, але зазначається як доступна, або навпаки – 17 об'єктів формально обліковуються, але непридатні.

Результати свідчать про системні проблеми:

- формальний підхід до обліку та оцінки готовності об'єктів цивільного захисту населення;
- недостатній контроль органів місцевого самоврядування та балансоутримувачів;
- недофінансування заходів з утримання та облаштування об'єктів цивільного захисту населення;
- ігнорування потреб вразливих груп населення;
- відсутність ефективної відповідальності за неналежний стан захисних споруд.

Стан об'єктів не забезпечує повною мірою право громадян на безпечний захист життя та здоров'я в умовах воєнної загрози, а задекларований рівень готовності не відповідає фактичному стану.

За результатами візитів органам місцевого самоврядування та балансоутримувачам об'єкту фонду захисних споруд надано **140** рекомендацій:

- забезпечити реальне приведення об'єктів цивільного захисту населення у належний стан;
- провести інвентаризацію фонду захисних споруд із виключенням непридатних об'єктів;
- забезпечити цілодобовий та безперешкодний доступ до об'єктів цивільного захисту населення;
- адаптувати об'єкти цивільного захисту населення для маломобільних груп населення;
- посилити персональну відповідальність посадових осіб і балансоутримувачів;
- забезпечити регулярний громадський контроль за станом об'єктів цивільного захисту населення.

З метою здійснення парламентського контролю 03.09.2025 було здійснено моніторинговий візит до об'єкту фонду захисних споруд на базі Басейнового управління водних ресурсів річки Прип'яті у м. Житомирі.

Під час моніторингового візиту встановлено, що збудований об'єкт фонду захисних споруд не відповідає всім вимогам законодавства у сфері цивільного

захисту та у якому не створено належних умов для безпечного перебування населення у разі виникнення надзвичайної ситуації. Зазначений об'єкт фонду захисних споруд у повній мірі не забезпечено необхідними мінімальними умовами, визначених наказом МВС України від 09.07.2018 № 579, для розміщення населення.

Зокрема, серед порушень: не забезпечено доступність приміщення для маломобільних груп населення; відсутня справна система оповіщення; відсутні непродовольчі товари для дітей; відсутній облаштований санвузол у приміщенні укриття.

Після надсилання Уповноваженим листа з рекомендаціями до балансоутримувача вказаного приміщення укриття терміново були усунуті встановлені недоліки та забезпечено доступність укриття для маломобільних груп населення, вирішено питання з облаштування санвузла в укритті, забезпечено наявність справної системи оповіщення, а також наявність непродовольчих товарів для дітей (іграшки, ковдри, засоби гігієни та інше).

За результатами перевірок надано 140 рекомендацій: із них виконано – **5**; у процесі виконання – **17**; не виконано – **66**.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Житомирській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:

посилити координацію та контроль за дотриманням мінімальних вимог для життєзабезпечення внутрішньо переміщених осіб, а також безоплатного проживання в місцях тимчасового проживання, у тому числі на базі гуртожитків закладів вищої освіти, відповідно до мінімальних стандартів функціонування, визначених постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб»;

забезпечити повне виконання рекомендацій, наданих за результатами моніторингових візитів до МТП за 2023-2025 роки;

забезпечити методичну та практичну допомогу місцевим органам виконавчої влади й органам місцевого самоврядування, зокрема службам у справах дітей у оперативному вирішенні питань щодо соціального захисту дітей;

забезпечити повну відповідність організаційно-розпорядчих документів до вимог Закону України «Про захист персональних даних», з визначенням відповідальних осіб, а також з порядком доступу та знищення даних.

Органам місцевого самоврядування:

забезпечити своєчасне надання відповідей на запити на інформацію та звернення громадян відповідно до вимог законодавства;

забезпечити своєчасне оновлення публічної інформації на офіційних вебсайтах;

організувати системний контроль за станом об'єктів цивільного захисту населення, особливо для маломобільних груп населення, забезпечити їх придатність та безперешкодний доступ;

забезпечити координацію діяльності суб'єктів виявлення та/або організації соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

вживати невідкладних заходів реагування щодо впорядкування особових справ дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у відповідність до законодавства;

вживати невідкладних заходів щодо своєчасного отримання паспорта громадянина України дитиною, яка досягла 14-річного віку;

оприлюднити на сайтах розпорядників інформації відомості відповідно до вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації»;

забезпечити проведення особистих прийомів громадян посадовими особами відповідно до вимог Закону України «Про звернення громадян».

Балансоутримувачам об'єктів фонду захисних споруд:

привести об'єкти цивільного захисту населення в стан готовності до використання за призначенням відповідно до вимог Кодексу цивільного захисту України та Вимог щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09.07.2018 № 579 «Про затвердження вимог щодо утримання, облаштування та експлуатації об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, здійснення обліку фонду захисних споруд цивільного захисту, визначення критеріїв неможливості подальшого утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, оформлення документів, що підтверджують таку неможливість»;

забезпечити для цивільного населення, включно з маломобільними групами населення, цілодобовий доступ до об'єктів цивільного захисту населення;

забезпечити чітке маркування та обладнати навігацію об'єктів цивільного захисту населення.

Головному управлінню Національної поліції в Житомирській області:

забезпечити належне виконання вимог статті 212 Кримінального процесуального кодексу України;

обладнати у територіальних підрозділах поліції кімнати для затриманих, умови утримання в яких відповідатимуть національним і міжнародним стандартам;

забезпечити проведення процесуальних (слідчих) дій із затриманими та інших процесуальних дій у спеціально обладнаних кімнатах із обов'язковою відеофіксацією таких дій у встановленому порядку;

обладнати у територіальних підрозділах поліції кімнату для проведення слідчих дій та кімнату для конфіденційного побачення затриманих осіб із захисниками;

обладнати у територіальних підрозділах поліції службовий кабінет (робоче місце) інспектора з дотримання прав людини;

провести у територіальних підрозділах поліції навчання службових осіб з питань надання домедичної допомоги та забезпечити отримання ними посвідчень встановленого зразка;

облаштувати об'єкти цивільного захисту населення відповідно до вимог чинного законодавства та дотримання персоналом закладу безпекових заходів під час оголошення сигналу «Повітряна тривога» у Житомирській області;

забезпечити зберігання та розміщення вогнегасників у територіальних підрозділах поліції відповідно до вимог законодавства;

забезпечити доступ для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до приміщень та санітарно-гігієнічних вузлів у територіальних підрозділах поліції.

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 01 січня 2025 року по 31 грудня 2025 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від мешканців Закарпатської області надійшло **4 474** звернення, які містили **5 479** повідомлень про порушення прав людини і громадянина.

Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: свобода від дискримінації – **67**, громадянські права – **2 578**, соціальні права – **422**, економічні права – **1 215**, особисті права – **168**, права дитини – **126**, звернення без суті порушеного права – **107**, інші питання – **796**.

Кількість	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Звернення громадян	829	1 898	2 405	4 474
Повідомлення про порушення прав	1 013	2 345	2 768	5 479

Закарпатська область, завдяки відносно безпечному розташуванню, стала одним із ключових регіонів прийому евакуйованого населення з територій активних бойових дій. У 2025 році з Донецької та Дніпропетровської областей до регіону прибуло 39 евакуаційних потягів з цивільним населенням. Станом на сьогодні, в області зареєстровано **123 827** внутрішньо переміщених осіб, із яких 34 218 — діти, при цьому 9 014 осіб були зареєстровані, як ВПО протягом 2025 року. Крім того, з Донецької, Дніпропетровської, Запорізької та Одеської областей до Закарпаття евакуйовано 7 закладів інституційного догляду, у яких перебуває 112 дітей.

Зазначені обставини призвели до суттєвого навантаження на систему соціального захисту, освіти та охорони здоров'я області.

Крім цього, до регіону регулярно прибувають евакуаційні потяги з пораненими військовослужбовцями, які потребують подальшого лікування у цивільних закладах охорони здоров'я області. Значна частина військовослужбовців після поранення та ветеранів проходить у регіоні медичну, психологічну та фізичну реабілітацію, а також соціальну адаптацію після повернення з фронту.

Водночас Закарпатська область характеризується значним етнічним різноманіттям. У регіоні проживають представники 101 спільноти національних меншин, що робить область однією з найбільш багатонаціональних в Україні. На території області налічується 124 місця компактного проживання ромської національної меншини (спільноти), яка залишається однією з найбільш

уразливих соціальних груп та потребує посиленої уваги з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо забезпечення реалізації її прав.

Окремим викликом є географічні особливості регіону. На території області розташовано 218 гірських населених пунктів, у яких населення має обмежений доступ до медичних, освітніх та соціальних послуг, що потребує додаткових управлінських рішень для забезпечення рівного доступу до базових прав і послуг.

Область межує з чотирма країнами Європейського Союзу, що зумовлює додаткові безпекові та гуманітарні виклики. Зокрема, до регіону прибувають військовозобов'язані особи, зокрема ті, які намагаються уникнути мобілізації шляхом незаконного перетину державного кордону до країн ЄС. У зв'язку з цим у регіоні посилено контрольні та режимні заходи. За таких умов особливо важливим є забезпечення належного балансу між виконанням вимог законодавства у сфері мобілізації та неухильним додержанням прав і свобод людини.

Моніторингові візити/безвізні перевірки

У 2025 році Представництвом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Закарпатській області було здійснено **342** моніторингових візитів (відвідувань) та перевірок. Зокрема, проведено:

125 – моніторингових візитів щодо додержання прав внутрішньо переміщених осіб;

84 – моніторингових візитів щодо додержання прав дітей;

65 – безвізних перевірок у сфері захисту інформаційних прав;

21 – відвідувань для виконання функцій національного превентивного механізму;

20 – моніторингових візитів щодо додержання рівних прав і свобод;

11 – моніторингових візитів щодо додержання соціальних та економічних прав;

7 – моніторингових візитів щодо додержання прав військовослужбовців;

5 – моніторингових спостережень за додержанням процесуальних прав учасників судового провадження у кримінальному провадженні, цивільному та адміністративному процесах;

4 – перевірки у сфері захисту персональних даних.

Направлено **3** акти реагування до органів влади: подання стосовно порушення прав вихованців комунальної установи “Виноградівський дитячий будинок-інтернат” Закарпатської обласної ради, подання щодо додержання прав внутрішньо переміщених осіб та подання щодо порушення прав людини на життя та безпеку.

Направлено **8** повідомлень про виявлення кримінальних правопорушень до правоохоронних органів.

Основні питання, з якими працювало Представництво Уповноваженого:

- додержання прав дитини;
- додержання прав людини в системі органів сектору безпеки й оборони, членів родин полонених та безвісти зниклих за особливих обставин;
- додержання інформаційних прав;
- додержання прав внутрішньо переміщених осіб;
- додержання прав громадян на життя та безпеку;
- додержання прав осіб ромської національної меншини (спільноти);
- додержання прав жінок під час вагітності та пологів на охорону здоров'я та медичну допомогу.

1. Додержання прав дитини

У 2025 році Представництвом Уповноваженого в Закарпатській області в рамках парламентського контролю проведено 84 моніторингові візити щодо стану додержання прав і свобод дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, діяльності служб у справах дітей та органів опіки та піклування, надавачів соціальних послуг та права на безпечне освітнє середовище в умовах воєнного стану.

За результатами моніторингових візитів надано 996 рекомендацій, що відображають виявлені порушення та проблемні питання, які безпосередньо впливають на додержання прав дитини.

Стан виконання наданих рекомендацій є таким:

- виконано – 318 рекомендацій (31,9 %);
- перебувають у процесі виконання – 201 рекомендація (20,2%);
- виконано частково – 290 рекомендацій (29,1%);
- не виконано – 187 рекомендацій (18,8 %).

Отже, 71,2 % рекомендацій перебувають на етапі виконання або вже виконані, тоді як 18,8 % рекомендацій залишаються невиконаними.

Результати візитів показали фактичну неспроможність існуючої системи забезпечити своєчасне реагування на загрози життю, здоров'ю та гідності дитини, виявлено наявність системних порушень, зумовлених неналежним виконанням повноважень органами місцевого самоврядування та іншими відповідальними суб'єктами.

Служби у справах дітей у 17 територіальних громадах функціонують в умовах кадрового дефіциту, перевантаження та формалізму, що унеможлиблює своєчасне виявлення дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, та належне реагування на загрози їх життю і здоров'ю. Найкращі інтереси дитини залишаються декларативними, а прийняті рішення не ґрунтуються на оцінці безпеки, потреб і ризиків для конкретної дитини.

Неефективність міжвідомчої взаємодії, відсутність затверджених алгоритмів спільних дій у кризових ситуаціях і перекладання відповідальності між суб'єктами захисту прав дитини призводять до втрати часу, бездіяльності та

тривалого перебування дітей у небезпечних умовах, зокрема в ситуаціях домашнього насильства.

Дефіцит соціальних і спеціалізованих послуг у громадах зумовлює ухвалення рішень не з огляду на потреби дитини, а з урахуванням наявності інституційних місць, що суперечить принципу пріоритетності сімейного виховання та сприяє тривалій інституціоналізації дітей.

У сукупності зазначене свідчить про фактичну втрату державою на місцевому рівні спроможності гарантувати дитині своєчасний захист, безпеку та розвиток, що створює реальні ризики для життя, здоров'я, гідності дітей і потребує невідкладного системного реагування.

1.1. Порушення прав дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах

У 2025 році виявлено бездіяльність суб'єктів, уповноважених на захист прав дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах, зокрема, служб у справах дітей, комунальних надавачів соціальних послуг, закладів освіти, закладів охорони здоров'я, органів національної поліції, що призвело до фактичного позбавлення таких дітей належного захисту з боку держави та залишення їх в умовах, що створювали загрозу їхньому життю і здоров'ю.

У ході роботи безпосередньо в населених пунктах області виявлено 30 дітей, які перебували у складних життєвих обставинах і залишені в умовах, що можуть нести пряму загрозу їх життю та здоров'ю.

09.10.2025 року під час моніторингового візиту до Великоберезнянської територіальної громади стало відомо про сім'ю В., яка виховує вісьмох малолітніх дітей і перебуває у складних життєвих обставинах. З метою підтвердження зазначеного факту було здійснено візит до місця проживання зазначеної сім'ї та зафіксовано ознаки загрози життю, здоров'ю та розвитку дітей. Діти залишені без батьківського піклування, а обов'язки по вихованню молодших дітей перекладено на старшу дитину.

Виявлено неналежні матеріально-побутові умови, житло перебувало у занедбаному стані, відсутні будь-які продукти харчування, засоби гігієни. Діти знаходилися в антисанітарних умовах, занедбані, голодні, одягнені не по сезону, з наявними ознаками захворювань. Критичним був стан найменшої дитини 2024 року народження, яка перебувала без належного догляду та безпечних умов, не пересувалася, лежала у власних випорожненнях, без засобів гігієни з висипами на шкірі, дитяче харчування було відсутнє.

З метою негайного вжиття заходів щодо збереження життя та здоров'я дітей, захисту їх прав та інтересів представником Уповноваженого в Закарпатській області викликано швидку медичну допомогу та повідомлено Національну поліцію України, Службу у справах дітей, Центр соціальних служб та керівництво Великоберезнянської

селищної ради. Однак уповноважені особи Служби у справах дітей та Центру соціальних служб на місце події не прибули.

Натомість встановлено, що 08.10.2025 року, працівники Служби у справах дітей і Центру соціальних служб спільно з працівниками Національної поліції України відвідали сім'ю, бачили, що діти залишенні в умовах загрози життю та здоров'ю, однак жодних заходів для захисту дітей не вжили.

Службі у справах дітей, Центру соціальних служб, поліції та іншим суб'єктам міжвідомчої взаємодії у громаді з 2015 року відомо про перебування сім'ї у складних життєвих обставинах, дітей уже декілька разів вилучали з сім'ї. Однак на облік сім'ю, як таку, що перебуває у складних життєвих обставинах, взято тільки у грудні 2024 року. Оцінку рівня безпеки дітей служба взагалі ніколи не складала, а рішення органу опіки та піклування про захист прав та інтересів дітей базувалися на нездійсненій оцінці потреб сім'ї у соціальних послугах, бо спеціалістів не допустили до помешкання.

Працівниками Національної поліції України відносно матері неодноразово складалися адміністративні протоколи за ч. 1 ст. 184 КУпАП за неналежне виконання батьківських обов'язків. У ході розгляду справи про адміністративне правопорушення суддею Великоберезнянського суду в діях матері встановлено ознаки кримінального правопорушення та постановою від 22.10.2024 року зобов'язано ВП № 2 Ужгородського РУП ГУНП в Закарпатській області розпочати досудове розслідування відносно громадянки В. за ч. 1 ст. 166 КК України за злісне невиконання обов'язків щодо догляду за дитиною.

Під час цільового моніторингу 16.10.2025 до Служби у справах дітей Великоберезнянської селищної ради Закарпатської області виявлено спробу посадових осіб Служби у справах дітей та Центру соціальних служб приховати злочинну бездіяльність, шляхом підробки та складання фіктивних документів, (журналів вхідної та вихідної кореспонденції, обліку дітей, сімей, які перебувають в СЖО, актів обстеження умов проживання сім'ї, актів оцінки потреб у соціальних послугах і заявах про відмову матері від соціальних послуг за 2024-2025 роки).

З огляду на очевидну загрозу життю, здоров'ю дітей, відсутність належного реагування з боку посадових осіб, за повідомленням представника Уповноваженого в Закарпатській області розпочато кримінальне провадження за ст. 137 КК України.

У результаті вжитих заходів дітям було забезпечено проходження медичного огляду і надання необхідної медичної допомоги, влаштування їх до безпечного місця перебування, надання державного захисту та відповідного правового статусу.

Аналогічні випадки було зафіксовано в інших територіальних громадах області, що свідчить про системну відсутність належного соціального супроводу

та несвоєчасне надання підтримки сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах.

У жовтні 2025 року під час моніторингових візитів у Костринську територіальну громаду представнику Уповноваженого в Закарпатській області стало відомо про дві багатодітні сім'ї Г. та Б., у яких виховується загалом сімнадцять дітей, які можливо перебувають у складних життєвих обставинах.

За результатами моніторингових візитів встановлено, що жодна з цих двох багатодітних сімей не перебуває на обліку у Службі у справах дітей та у Центрі надання соціальних послуг Костринської сільської ради Закарпатської області як такі, що опинилися у складних життєвих обставинах, соціальними послугами не забезпечені. Посадові особи органу місцевого самоврядування володіли інформацією про вразливість категорії дітей, їх сімей та чинники, які спричиняють складні життєві обставини, оскільки це багатодітні, малозабезпечені сім'ї (у тому числі одинока мати), у яких систематично вчиняється домашнє насильство. Незважаючи на пільговість категорії сімей, дітей навіть не забезпечено безоплатним харчуванням у закладі освіти. У ході відвідування цих сімей за місцем проживання встановлено, що ці сім'ї тривалий час не користуються державними соціальними допомогами, не отримують належних виплат, мають проблеми з оформленням документів і фактично позбавлені системної соціальної підтримки. Матеріальний стан родин був скрутний.

Умови проживання сімей вкрай важкі, у дітей відсутні окремі місця для сна та відпочинку, на одному спальному місці розміщувалося по п'ятеро дітей разом з батьками. З меблів у помешканні лише диван, двоповерхове дитяче ліжко та невеликий стіл, що не забезпечувало базових потреб дітей і сім'ї в цілому. Відсутня постільна білизна, наявні тільки пошкоджені матраци. Місця для навчання дітей відсутні. Зі слів дітей, вони їли тільки один раз на день макарони. З продуктів харчування тільки декілька кілограм картоплі та супи швидкого приготування. Засобів гігієни, шкільного приладдя, одягу, побутової техніки та належних комунальних зручностей не було. Вода непридатна до вживання (брудна, замулена), лише для технічного використання. Діти фактично проживали у стані постійної побутової та соціальної занедбаності.

До 05.06.2025 діти шкільного віку навчалися у Великоберезнянській санаторній школі-інтернаті Закарпатської обласної ради, де проживали на повному пансіоні, що було додатковою підтримкою для родини. Після перепрофілювання даного навчального закладу у Великоберезнянський ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою Закарпатської обласної ради діти повернулися додому. Не зважаючи на інформування посадових осіб суб'єктів захисту прав дитини закладом освіти про вибуття дітей з навчального середовища, зокрема припинення перебування в умовах пансіону, у територіальній громаді не вжито жодних заходів для здійснення оцінки потреб у соціальних послугах, забезпечення сім'ї підтримкою, захистом та своєчасним виявленням дітей, які перебувають у

складних життєвих обставинах. Попри це діти тривалий час проживали в умовах, що не відповідали базовим вимогам безпеки, а їх потреби не задовольнялися.

Окрему серйозну загрозу правам та інтересам дітей встановили наявність ознак домашнього насильства та відсутність належного реагування суб'єктів міжвідомчої взаємодії та вжиття заходів захисту постраждалих.

Постраждали жінки неодноразово викликали поліцію та повідомляли про домашнє насильство, яке вчиняють відносно них чоловіки, зокрема у присутності дітей. Однак постраждалі не отримали захисту, незважаючи на те, що чоловіки попередньо вже перебували у поліції на обліку, як кривдники. У одній із сімей на повідомлення про домашнє насильство поліцейські, які прибули на виклик, склали відносно постраждалої адміністративні протоколи за ст. 183 КУпАП (завідомо неправдивий виклик спеціальних служб) та наклали на неї штраф. Шляхом надсилання додаткових запитів стало відомо, що у цій сім'ї від жінки неодноразово надходили звернення про домашнє насильство. Натомість поліцією оцінка ризиків вчинення домашнього насильства не проводилася, факт вчинення домашнього насильства батьками над дітьми не встановлювався.

У територіальній громаді відсутня належно організована робота з виявлення дітей і сімей із дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах або в яких є ризик потрапляння в такі обставини та забезпечення першочергових заходів належного реагування, соціального захисту дітей, надання допомоги та визначення шляхів забезпечення найкращих інтересів дитини. Встановлено неефективну взаємодію з органами поліції, освіти, охорони здоров'я, соціальними службами, зокрема відсутня міжвідомча взаємодія суб'єктів протидії та запобігання домашньому насильству. У громаді не розроблено та не затверджено чітких алгоритмів спільних дій у кризових ситуаціях, домашнього насильства, загрози життю та здоров'ю дітей та міжвідомчої взаємодії на місцевому рівні.

Зазначені обставини є прямим порушенням норм постанови Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 585 “Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах” у частині виявлення та організація першочергових заходів соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, а також облік дітей, які перебувають у СЖО.

За результатами реагування представника Уповноваженого в Закарпатській області органом місцевого самоврядування вжито заходів із виконання повноважень органу опіки та піклування щодо захисту прав сімнадцятиох малолітніх дітей, сім'ям надано матеріальну допомогу, покращено житлово-побутові умови проживання, забезпечено соціальними послугами, зокрема соціальним супроводом та медичним забезпеченням.

Особливу небезпеку становить бездіяльність органів місцевого самоврядування у випадках наявності загрози життю та здоров'ю дитини. Нерідко повідомлення про жорстоке поводження, домашнє насильство, занедбання або неналежне виконання батьківських обов'язків залишаються без належної перевірки та реагування. Несвоєчасне втручання, неприйняття рішень щодо негайного захисту дитини, зволікання з відібранням дитини, у передбачених законом випадках, створюють умови, за яких дитина змушена тривалий час перебувати у небезпечному середовищі, зазнавати повторної травматизації та насильства.

1.2. Жебракування дитини та відсутність реагування уповноважених органів

Забезпечення захисту прав та найкращих інтересів дитини - є одним із пріоритетних обов'язків держави та органів місцевого самоврядування. Будь-які факти залучення дітей до жебракування, а також невиконання або неналежне виконання батьками обов'язків щодо утримання, виховання та розвитку дитини потребують невідкладного, комплексного та скоординованого реагування з боку уповноважених органів. Водночас, у Бедевлянській, Великодобронській, Костринській, Холмківській сільських та Великоберезнянській селищній територіальних громадах Закарпатської області виявляються системні проблеми у сфері захисту прав та інтересів дитини, зокрема в частині своєчасного виявлення сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, та належного реагування на загрози безпеці дітей. У 6 розглянутих випадків такі сім'ї не виявляються службами у справах дітей самостійно, діти несвоєчасно ставляться на відповідний облік, а оцінка рівня безпеки дитини або не проводиться взагалі, або здійснюється формально. Крім того, відсутність належної міжвідомчої взаємодії між службами у справах дітей, закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення та органами Національної поліції України унеможливорює раннє виявлення ризиків, своєчасне реагування та профілактику порушень прав дитини.

15 вересня 2025 року під час роботи у Бедевлянській сільській територіальній громаді до представника Уповноваженого в Закарпатській області особисто звернулася малолітня дитина В. із проханням надати гроші та продукти харчування, мотивуючи це відсутністю їжі вдома. Встановлено систематичність жебракування малолітньою дитиною В. на АЗС "VAKOS" (Тячівський район, с. Бедевя) та крадіжку продуктів харчування у місцевих магазинах.

З метою захисту прав та законних інтересів дитини, зокрема вжиття заходів реагування на факт жебракування малолітньою дитиною та ухилення батьків від виконання батьківських обов'язків щодо забезпечення належних умов життя та виховання дитини, представником Уповноваженого в Закарпатській області невідкладно надіслано листи-

запити до голови територіальної громади, Служби у справах дітей, ГУНП у Закарпатській області та 16.09.2025 проведено цільовий моніторинговий візит до Служби у справах дітей Бедевянської сільської ради.

Під час цільового моніторингового візиту начальниця служби повідомила, що на звернення представника належно відреаговано та вжито всіх заходів у межах чинного законодавства, надала інформацію, що складні життєві обставини у сім'ї відсутні, умови проживання хороші, а потреби дитини задовольняються належним чином, однак підтвердження надати не змогла, оскільки оцінка рівня безпеки дитини та оцінка потреб сім'ї у соціальних послугах - не здійснювалися, відповідні акти не склалися. Візит у сім'ю службою здійснено без залучення суб'єктів соціального захисту дитини (фахівця із соціальної роботи, представника ювенальної поліції, закладу охорони здоров'я, освіти, психолога тощо). Також службою надано інформацію, що 14.09.2025 (неділя) направлено лист до Тячівського РУП ГУНП в Закарпатській області, як додаткового заходу захисту прав дитини. Згодом з'ясовано, що лист було надіслано 16.09.2025, а з його змісту стало відомо про необхідність вжити заходів щодо матері малолітньої дитини, яка жебракувала (адреси проживання матері та дитини різнилися), оскільки вона не виконує батьківські обов'язки відносно доньки та необхідність притягнення її до відповідальності по даному факту. Інші дії не проводилися.

Встановлено, що службою у справах дітей неналежно вжито заходів щодо захисту прав та інтересів дитини та реагування на повідомлення про дитину, яка перебуває у складних життєвих обставинах у зв'язку із жебракуванням, невиконанням батьківських обов'язків відносно малолітньої дитини, ймовірної загрози її життю та здоров'ю, що є прямою ознакою бездіяльності Служби у справах дітей та приховування ознак перебування дитини в складних життєвих обставинах.

З огляду на виявлені обставини за ініціативи представника Уповноваженого в Закарпатській області здійснено повторний виїзд до сім'ї, де перебуває дитина, у ході якого встановлено критичність ситуації та неналежні умови проживання, а також відсутність дитини за місцем проживання. Будинок є самовільною забудовою, складається з однієї кімнати, не забезпечений водопостачанням, належними умовами для сна (замість ліжка дитина спала на дошці, укриваючись ганчір'ям), навчання, гігієни та харчування. Виявлені умови свідчать про бездоглядність і соціальну занедбаність дитини, а також порушення вимог законодавства у сфері охорони дитинства. Мати дитини з 2022 року перебуває за кордоном і участі у вихованні й утриманні дитини не бере. Дитина проживає з особою С., яка юридично не набула статусу її законного представника, оскільки дитина зареєстрована згідно ст. 135 СК України як дитина одинокої матері. Водночас виявлено обставини, які свідчать

про маніпуляції з батьківством і реєстрацією дитини, а також факти переміщення дитини без належного контролю органів опіки. З показів особи С., зафіксовано, що мати в 2022 році з метою наживи за грошові кошти уклала фіктивний шлюб із чоловіком, який у подальшому визнав батьківство. Через це чоловік отримав відстрочку від мобілізації та право перетину кордону як багатодітний батько, який не брав участі в утриманні та вихованні дитини. Встановлено, що три роки дитина вже мала змінене прізвище з В. на М. та зареєстроване батьківство відносно неї, про яке у територіальній громаді ніхто не знав, а мати виїхала до Німеччини та участі в утриманні та вихованні дитини не брала. Лише після встановлення даних фактів представником Уповноваженого в Закарпатській області у територіальній громаді вжили заходів міжвідомчого реагування.

Після повідомлення до Національної поліції України та проведення розшукових заходів місцезнаходження дитини встановлено. Проведено опитування дитини в умовах, дружніх до дитини, та здійснено оцінку рівня безпеки, за результатами якої прийнято рішення про негайне відібрання дитини та її влаштування до закладу охорони здоров'я для обстеження. Дитину взято на облік як таку, що залишилася без батьківського піклування.

Моніторинговою групою надано рекомендації керівництву Служби у справах дітей, ініційовано позачергове засідання комісії з захисту прав дитини, налагоджено міжвідомчу координацію та доведено персональну відповідальність посадових осіб громади. Право дитини на захист з боку органів опіки і піклування та на безпеку поновлено.

У Великолучківській сільській територіальній громаді виявлено системні порушення прав і свобод дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, зокрема формальний підхід органу опіки та піклування та Служби у справах дітей до захисту прав дитини та забезпечення найкращих інтересів дітей.

У лютому 2025 року під час моніторингового візиту до Служби у справах дітей Великолучківської сільської ради виявлено сім'ю Г., у якій одинока мати виховує п'ятеро дітей. Встановлено, що раніше в сім'ї виховувалося дванадцять дітей, а через неналежне виконання матір'ю батьківських обов'язків щодо двох старших дітей вона була позбавлена батьківських прав. Діти з цієї сім'ї неодноразово вилучалися, а наявні п'ятеро дітей роками перебували на обліку Служби у справах дітей як такі, що опинилися у складних життєвих обставинах.

Критичною стала ситуація, пов'язана з реальною загрозою життю та здоров'ю дітей, які тривалий час проживали в умовах, що не відповідали базовим вимогам безпеки. Зокрема, наприкінці 2024 року однорічну дитину з цієї сім'ї було госпіталізовано до КНП "Обласна дитяча лікарня"

Закарпатської обласної ради у хірургічне відділення з тілесними ушкодженнями, спричиненими укусами пацієнтів. За наявною інформацією, мати під час перебування дитини в лікарні не відвідувала її та не цікавилась станом здоров'я дитини.

Закладом охорони здоров'я неодноразово направлялися офіційні повідомлення до Служби у справах дітей Великолучківської територіальної громади щодо надання медичної допомоги дитині, стабілізації її стану та необхідності вжиття заходів із захисту прав дитини у зв'язку з неналежним виконанням матір'ю батьківських обов'язків. Попри це, Службою у справах дітей та органом опіки і піклування не було забезпечено своєчасного прийняття рішення щодо вилучення дітей із сім'ї та надання їм відповідного правового статусу, що призвело до тривалого перебування однієї дитини у закладі охорони здоров'я за відсутності медичних показань, а також до порушення права дітей на виховання в сімейному середовищі та належний державний захист.

Жодних заходів захисту прав дітей Службою у справах дітей не вживалося, а органом опіки та піклування Великолучківської сільської ради було прийнято рішення про повернення дитини за місцем проживання, попри те, що умови проживання та виховання й надалі становили загрозу для їх життя та здоров'я. Рішення приймалося без врахування стану сім'ї, визначення батьківського потенціалу та спроможності виконувати матір'ю батьківські обов'язки, а також не враховувалися чинники, які провокують загрозу для дітей, оскільки оцінка рівня безпеки дітей не проводилася, а оцінка потреб сім'ї у соціальних послугах не здійснювалася, соціальні послуги сім'ї не надавалися, бо у територіальній громаді відсутній надавач соціальних послуг. Натомість у діяльності Служби у справах дітей наявні ознаки дискримінації, оскільки у акті обстеження умов проживання вказано, що умови проживання сім'ї "притаманні для ромського населення". На основі даного акта дитину було повернуто в сім'ю.

Також, у 2025 році відносно цієї ж матері виявлено ознаки вчинення кримінального правопорушення щодо малолітньої дитини. Зокрема, встановлено, що напередодні моніторингового візиту громадянка Г. народила дитину та погодилася за грошову винагороду визнати батьківство громадянина З., який мав на меті ухилення від мобілізації та подальший виїзд за межі території України.

Було встановлено можливу причетність до зазначених дій адвоката В. та депутата сільської ради Р. З метою належного реагування та документування можливого злочину представником Уповноваженого в Закарпатській області направлено відповідне повідомлення до правоохоронних органів, за результатами якого відділом поліції № 1 Мукачівського районного управління поліції ГУНП в Закарпатській області розпочато досудове розслідування в межах кримінального провадження.

Зазначені факти свідчать про порушення вимог Закону України «Про охорону дитинства», Порядку забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 585, а також постанови Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866 “Питання діяльності органів опіки та піклування, пов’язаної із захистом прав дитини”, у частині забезпечення належного захисту прав та інтересів дитини з боку держави.

За реагуванням представника Уповноваженого в Закарпатській області вжито невідкладних заходів, спрямованих на збереження життя та здоров’я дітей із зазначеної сім’ї, зокрема забезпечено їх термінову госпіталізацію та проведення необхідних медичних оглядів, у ході яких у дітей виявлено захворювання на туберкульоз. Наразі вживаються заходи щодо забезпечення подальшого соціального захисту дітей та їх влаштування у сімейні форми виховання.

Крім того, представником Уповноваженого в Закарпатській області було направлено листи-реагування до ГУНП в Закарпатській області та Закарпатської обласної прокуратури щодо ймовірного вчинення кримінального правопорушення.

Викладені факти свідчать про наявність системних проблем у сфері захисту прав та інтересів дитини на рівні територіальних громад Закарпатської області в частині своєчасного виявлення сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, та належного реагування на загрозу безпеці дітей.

Відсутня належна міжвідомча взаємодія з закладами освіти, охорони здоров’я, соціального захисту та Національною поліцією України, що унеможливляє раннє виявлення ризиків та профілактику порушень прав дитини.

Зазначене свідчить про неналежну організацію роботи на місцевому рівні, кадрову та функціональну неспроможність або бездіяльність окремих служб у справах дітей та відсутність ефективного контролю з боку органів місцевого самоврядування та потребує невідкладного системного реагування.

1.3. Порушення права дитини на безпечне освітнє середовище

Кожна дитина має право на доступ до безпечного, належно організованого та якісного освітнього середовища, що сприяє її всебічному розвитку, формуванню знань, навичок, соціальних компетентностей та інтелектуального потенціалу.

Впродовж 2025 року здійснено 9 моніторингових візитів до освітніх закладів області щодо встановлення реального стану додержання права дитини на безпечне освітнє середовище.

Моніторинги проводилися в обласному центрі, містах та віддалених гірських громадах Закарпатської області.

У листопаді 2025 року під час моніторингового візиту до Руськокомарівського ліцею Баранинської сільської ради було виявлено порушення прав дітей на безпечне освітнє середовище, достатній життєвий рівень, діти навчались в умовах, які несуть загрозу їх життю та здоров'ю.

Встановлено, що навчальний процес здійснюється в технічній споруді, капітальний ремонт основного корпусу триває понад три роки. Навчання 261 дитини проходить лише в шести тимчасово пристосованих приміщеннях, які не відповідають нормам вимог Державних будівельних норм В.2.5-28:2018 «Будинки і споруди. Заклади освіти», затверджених наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 03.10.2018 № 264 та вимогам Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 № 2205. Неналежне виконання навчальної програми, проведення уроків інформатики відбувається без використання комп'ютерної техніки, фізична культура проходить лише за сприятливих погодних умов, оскільки спортивна зала відсутня.

Санітарно-гігієнічні та побутові умови у закладі освіти не відповідають встановленим вимогам. В одному з навчальних класів не забезпечено доступ до природного освітлення, вікна закладені мішками з піском.

Педагогічні працівники та здобувачі освіти користуються вуличною вбиральнею, яка не забезпечує належних умов приватності, не обладнана освітленням, опаленням і водопостачанням, не здійснюються системні заходи з прибирання та дезінфекції, у повітрі наявний стійкий запах аміаку, вплив якого може спричиняти негативні наслідки для здоров'я.

Виявлено тривале та системне невідвідування ліцею близько сімдесятьма учнями з числа представників ромської національної спільноти. В окремих випадках учні не відвідували ліцей понад шість років, однак продовжували обліковуватися, як учні закладу, що може свідчити про зловживання посадовими особами службовим становищем. Неповідомлення про відсутність дітей у школі органу опіки та піклування, позбавило дітей на гарантований захист з боку держави.

Також, встановлено, що у разі оголошення повітряної тривоги учні та вчителі використовують приміщення їдальні, яка не відповідає вимогам.

Попри виділене в 2022 році фінансування з бюджету Баранинської сільської ради в розмірі двадцять п'ять мільйонів гривень, з яких станом на листопад 2025 було освоєно лише сім, протягом трьох років виконано незначні роботи. При розробці проектно-кошторисної документації не передбачено облаштування укриття, спортивної зали та архітектурної доступності для маломобільних груп дітей, чим порушено вимоги Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти та може призвести до не введення будівлі в експлуатацію.

Порушено права дітей на безпечне та безперервне здобуття освіти, гарантоване статтею 53 Конституції України, статтями 3, 26, 53 Закону України «Про освіту» та Законом України “Про повну загальну середню освіту”.

З метою невідкладного реагування та забезпечення прав дітей на освіту представником Уповноваженого в Закарпатській області було скеровано лист-реагування до Закарпатської обласної прокуратури для надання правової оцінки та вжиття відповідних заходів у межах компетенції, як результат відкрито провадження за частиною 4 статті 191 КК України.

Крім того, Уповноваженим внесено подання Міністру освіти і науки України, голові Закарпатської обласної державної адміністрації, Баранинському сільському голові щодо вжиття заходів реагування за результатами моніторингу.

За результатами вжитих заходів Баранинською сільською радою повідомлено про здійснення комплексу робіт, спрямованих на покращення умов перебування здобувачів освіти у Руськокомарівському ліцеї. Зокрема, триває капітальний ремонт основного корпусу закладу, повністю виконано роботи із заміни покрівлі та частину внутрішніх ремонтних робіт, а також опрацьовується питання встановлення модульних туалетів.

У ліцеї облаштовано укриття, крім того, в приміщеннях закладу залучено додаткові приміщення, які використовуються, як найпростіші укриття з метою забезпечення безпеки всіх учасників освітнього процесу.

1.4. Порушення права дитини на охорону здоров'я та медичну допомогу

Протягом 2025 року здійснено 9 моніторингових візитів до дитячих відділень закладів охорони здоров'я області та виявлено системні порушення права дитини на охорону здоров'я та медичну допомогу.

Зокрема, виявлено порушення санітарно-гігієнічних та матеріально-технічних умов, порушення організації харчування з використанням протермінованих продуктів і випадки купівлі ліків за власні кошти батьків.

Вказані порушення виявлені у дев'яти відвіданих дитячих відділень, вони є системними та свідчать про недостатній контроль з боку керівництва закладів охорони здоров'я та засновників – органів місцевого самоврядування.

У ході моніторингового візиту до дитячого відділення КНП “Перечинська лікарня” Перечинської міської ради встановлено системні порушення права дитини на охорону здоров'я та медичну допомогу, зумовлені неналежними умовами надання стаціонарної медичної допомоги. Зокрема, у закладі були відсутні обов'язкові структурні та функціональні приміщення, необхідні для забезпечення безпечного та якісного лікування дитячого населення громади. Це палата інтенсивної терапії для дітей, ізолятор для госпіталізації дітей із підозрою на інфекційні захворювання,

їдальня для організації харчування дітей, які перебувають на стаціонарному лікуванні, та санітарно-гігієнічне приміщення.

Крім того, у дитячому відділенні використовувалася палата, не пристосована для тривалого перебування та лікування дітей. Так встановлено факт розміщення трьох госпіталізованих дітей у технічному приміщенні взагалі без вікон, площа якого не відповідала мінімальним санітарним та будівельним нормам.

За результатом реагування представника Уповноваженого в Закарпатській області на виконання наданих рекомендацій та повторним моніторинговим візитом встановлено, що порушені права дітей поновлено, адміністрацією медичної установи за розпорядженням голови Перечинської міської ради від 22.08.2025 №137/09-05, дитяче відділення перенесено до корпусу із належними умовами, з дотриманням санітарно-гігієнічних норм та умов договору про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій.

Забезпечення дітей, які перебувають на стаціонарному лікуванні у дитячих відділеннях закладів охорони здоров'я, безпечним, якісним і повноцінним харчуванням є невід'ємною складовою реалізації їхнього права на охорону здоров'я та належні умови лікування. Харчування дітей у медичних закладах повинно відповідати віковим потребам, медичним показанням, санітарно-гігієнічним нормам і стандартам безпеки харчових продуктів, а також сприяти відновленню та зміцненню здоров'я дитини.

Водночас результати моніторингових візитів до дитячих відділень закладів охорони здоров'я свідчать про наявність проблемних питань у сфері організації харчування дітей, що може негативно впливати на стан їхнього здоров'я та порушувати гарантовані законодавством права. У зв'язку з цим, актуальним є аналіз дотримання закладами охорони здоров'я вимог законодавства щодо організації харчування дітей та оцінка ефективності заходів, спрямованих на забезпечення належної якості та безпеки харчування у дитячих відділеннях.

Під час моніторингових візитів до дитячих відділень КНП “Великобerezнянська лікарня” та КНП “Тячівська районна лікарня” встановлено факти порушень прав дітей на безпечне та належне харчування. Зокрема, під час проведення моніторингу у дитячих відділеннях, дітей годували продуктами з простроченим терміном придатності.

У дитячому відділенні “Тячівська районна лікарня” діти та породіллі споживали протерміновані сосиски та молоко, що могло призвести до харчових отруєнь і створювало пряму загрозу життю та здоров'ю жінок і дітей.

У дитячому відділенні «Великобerezнянської лікарні» виявлено значні обсяги протермінованих харчових продуктів, які відповідно до меню-розкладки на дату моніторингу використовувалися для харчування пацієнтів дитячого відділення. Загальна вага протермінованих продуктів у

обох відділеннях складала 146 кілограмів, які в ході моніторингових візитів були вилучені та списані на підставі Актів списання продуктів харчування.

Сукупність виявлених фактів свідчить про бездіяльність посадових осіб і відсутність належного внутрішнього контролю за організацією харчування у дитячих відділеннях, що створювало реальну загрозу життю і здоров'ю дітей, у тому числі новонароджених та немовлят, яких годують грудним молоком.

Крім того, під час аналізу меню-розкладок встановлено, що харчування дітей було неповноцінним і не забезпечувало потреб організму у достатній кількості поживних речовин, необхідних для відновлення здоров'я та одужання.

Зазначені порушення створюють ризик для здоров'я дітей, порушують їхнє право на належне та безпечне харчування, гарантоване статтею 6 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» та вимоги наказу Міністерства охорони здоров'я України № 931 від 29.10.2013 “Про затвердження Порядку організації системи лікувального харчування хворих у закладах охорони здоров'я”, а також інших норм чинного законодавства України.

За результатами моніторингових візитів директорам КНП “Великобerezнянська лікарня” та КНП “Тячівська районна лікарня” направлено звіти з рекомендаціями, які були виконані в повному обсязі, харчування приведено у відповідність до норм чинного законодавства, що дало можливість поновити права пацієнтів обох КНП.

1.5. Порушення права дітей на оздоровлення та відпочинок

Результати проведених у 2025 році моніторингових візитів щодо дотримання прав дитини на оздоровлення та відпочинок свідчать про наявність системних порушень прав дитини на оздоровлення та відпочинок, що здійснюються за рахунок бюджетних коштів. Умови перебування дітей у закладах оздоровлення та відпочинку часто не відповідають вимогам безпеки, санітарно-гігієнічним нормам, стандартам харчування та принципу забезпечення найкращих інтересів дитини, що фактично нівелює мету таких заходів. Проблема обумовлена неналежною організацією діяльності закладів, відсутністю ефективного внутрішнього контролю, формальним підходом до дотримання вимог законодавства, а також недостатнім наглядом з боку засновників і уповноважених органів. Унаслідок цього бюджетні кошти, спрямовані на оздоровлення соціально вразливих категорій дітей, не забезпечують належного рівня захисту їхніх прав.

Під час моніторингового візиту до Дитячого закладу санаторного типу «Карпати» Дочірнього підприємства «Клінічний санаторій «Карпати» приватного акціонерного товариства лікувально-оздоровчих закладів профспілок України «Укрпрофоздоровниця» (далі – санаторій, заклад)

виявлено системні порушення права дитини на оздоровлення та відпочинок за рахунок бюджетних коштів, зокрема щодо дітей із числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, один із батьків яких загинув (пропав безвісти) у районі проведення бойових дій, дітей із багатодітних сімей, дітей із малозабезпечених сімей, дітей, зареєстрованих як внутрішньо переміщені особи та інші.

Встановлені факти свідчать про невідповідність умов перебування дітей у закладі вимогам безпеки, санітарно-гігієнічним нормам, режиму харчування та стандартам забезпечення прав дитини, що порушує саму мету оздоровлення і відпочинку.

Під час моніторингового візиту виявлені факти порушення прав дітей на життя та безпеку. Встановлено, що у разі виникнення надзвичайної ситуації або оголошення повітряної тривоги фактична безпека дітей та персоналу не забезпечується. Наявне укриття не відповідає базовим вимогам безпеки та є непридатним для використання за призначенням. Відсутнє необхідне оснащення, система оповіщення, затверджені алгоритми дій та регулярні навчання у разі повітряної тривоги, що позбавляє дітей можливості належного захисту та створює пряму загрозу їхньому життю.

Також виявлено, що частина вихователів офіційно не працевлаштована, що призводить до того, що працівники фактично не несуть юридичної відповідальності за життя та здоров'я дітей.

На території санаторію наявні водойми, однак через відсутність огорожі діти мають до них безперешкодний доступ, що створює високий ризик нещасних випадків. Одночасне перебування на території санаторію значної кількості дорослих відпочивальників і дітей викликає додаткові ризики для безпеки. Встановлено, що конфліктні ситуації, які виникають у такому середовищі, не врегульовуються адміністрацією закладу, навіть за наявності неодноразових скарг. Крім того, діти проживають на одних поверхах разом із дорослими, що призводить до неконтрольованих контактів, конфліктів і створює потенційну загрозу безпеці дітей.

Санітарно-гігієнічний стан житлових приміщень не відповідає встановленим вимогам. У закладі використовуються пір'яні подушки, зношені ковдри, постільна білизна у занедбаному стані. Більшість матраців є непридатними для використання, окремі з них пошкоджені, зламані пружини випирають назовні, що створює ризик травмування дітей і шкодить їхньому здоров'ю.

У ході візиту зафіксовано, що старші діти, які перебувають у закладі, використовують електронні пристрої для нагрівання тютюну, зокрема IQOS. Адміністрація санаторію не вживає належних заходів для запобігання вживанню дітьми тютюнових виробів, що негативно впливає на їхній фізичний і психічний стан.

Під час конфіденційного спілкування від дітей надійшли скарги щодо якості харчування. За їхніми словами, їжа не смачна, а діти вимушені

споживати продукти швидкого приготування. Факти приготування їжі у житлових кімнатах були зафіксовані моніторинговою групою. Крім того, дітям не забезпечено належного доступу до безпечної питної води, внаслідок чого вони змушені були користуватися водою з відкритих джерел, що становило загрозу для їхнього здоров'я.

У день візиту встановлено, що група дітей, яка прибула о 09:00, не була забезпечена сніданком і лише після втручання представника Уповноваженого в Закарпатській області дітей було забезпечено харчуванням о 13:00. Також зафіксовано, що діти мали вільний доступ до алкогольних та енергетичних напоїв, які реалізуються в торговельній мережі та стихійно на території закладу, що є неприйнятним для дитячого раціону.

Виявлені порушення свідчили про недотримання вимог Закону України “Про оздоровлення та відпочинок дітей” у частині надання закладом неякісних послуг з оздоровлення та відпочинку дітей, що здійснюється за рахунок бюджетних коштів.

З метою невідкладного реагування та забезпечення прав дітей на оздоровлення та відпочинок представником Уповноваженого в Закарпатській області було скеровано лист-реагування до Управління інспекційної діяльності у Закарпатській області Західного міжрегіонального управління Держпраці щодо перевірки фактичного працевлаштування вихователів і притягнення до відповідальності керівництва санаторію за порушення частини третьої статті 41 КУпАП. Крім того, скеровано листи до Закарпатської обласної прокуратури для аналізу можливих ознак кримінальних правопорушень і забезпечення прокурорського реагування.

За результатами реагування Уповноваженого отримано відповідь від ДП “Клінічний санаторій “Карпати” щодо усунення порушень. Зокрема, повідомлено про належне облаштування укриття та придбання системи оповіщення про надзвичайні ситуації; забезпечення офіційного працевлаштування працівників дитячого табору; створення належних умов проживання дітей, утримання приміщень у належному санітарно-гігієнічному стані та регулярне проведення дезінфекції; організацію повноцінного та належного харчування; вжиття заходів щодо запобігання насильству та жорстокому поводженню з дітьми; забезпечення безпеки перебування дітей на території закладу; організацію змістовного дозвілля дітей, а також забезпечення діяльності фахівців психологічної служби. Зазначені заходи дали змогу поновити право 2076 дітей на гідні та безпечні умови перебування під час відпочинку та оздоровлення.

2. Додержання прав людини в системі органів сектору безпеки й оборони, членів родин полонених та безвісті зниклих за особливих обставин

1 травня 2025 року під головуванням представника Уповноваженого в Закарпатській області розпочала роботу Регіональна робоча група

Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими у Закарпатській області (далі – Регіональна робоча група, РРГ). Робота РРГ спрямована на системну підтримку родин військовополонених та осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

Члени РРГ регулярно проводять особисті прийоми громадян, надають правові консультації та роз'яснюють встановлені процедури, забезпечуючи родинам підтримку. За 8 місяців 2025 року опрацьовано 1038 звернень громадян, проведено 14 групових зустрічей за участі 627 родин, а також створено 280 особистих електронних кабінетів на офіційному веб-сайті Координаційного штабу, що дозволяє родинам оперативно відстежувати стан справ своїх близьких.

Ця робота вирішує не тільки практичні питання, а й надає емоційну підтримку кожній родині, яка опинилася у надзвичайно важкій ситуації.

2.1. Порушення прав громадян працівниками ТЦК та СП під час здійснення мобілізаційних заходів

Впродовж 2025 року до Представництва Уповноваженого в Закарпатській області надійшло 55 звернень та скарг на дії працівників територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки.

Серед основних питань, з якими зверталися громадяни: приниження честі та гідності ветерана; перевищення службових повноважень, порушення процедурного порядку мобілізаційних заходів, незаконне затримання та позбавлення волі на невизначений термін, побиття працівниками ТЦК та СП військовозобов'язаних, ненадання відповіді на звернення, відмова від отримання та реєстрації звернень; ненадання відповіді на інформаційні запити тощо.

02.10.2025 року до Уповноваженого надійшло звернення від громадянина О. щодо порушення його права на свободу та особисту недоторканність працівниками поліції та Ужгородського районного територіального центру комплектування та соціальної підтримки (далі - Ужгородське РТЦК та СП).

Зі слів громадянина О. встановлено, що працівниками Ужгородського РТЦК та СП із погрозами застосування фізичної сили та незаконною вимогою його було доставлено до Ужгородського РТЦК та СП та розпочато оформлення протоколу про адміністративне правопорушення за ч. 3 ст. 210-1 КУпАП, попри повідомлення заявника про те, що аналогічний протокол був складений раніше Мукачівським РТЦК та СП і справа закрита у зв'язку з закінченням термінів притягнення до відповідальності.

Під час складання протоколу заявнику було відмовлено в забезпеченні правової допомоги та допуску адвоката, який фактично перебував під будівлею Ужгородського РТЦК та СП. Другий примірник протоколу затриманому не надали. Після винесення постанови про притягнення до адміністративної відповідальності О. не випустили з приміщення РТЦК та

СП та безпідставно утримували з вечора 02.10.2025 до 03.10.2025, що свідчить про фактичне незаконне позбавлення волі та грубе порушення його конституційних прав і свобод.

Представником Уповноваженого здійснено цільовий візит до Ужгородського РТЦК та СП. За результатами візиту встановлено факти обмеження свободи пересування особи, порушення права на захист і процесуальні гарантії та негайно скеровано листи-реагування до Закарпатської спеціалізованої прокуратури у сфері оборони Західного регіону, Національної поліції України та Головного управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

Після втручання Уповноваженого на виконання його законної вимоги громадянина О. було негайно звільнено. У подальшому в супроводі представника Уповноваженого, громадянин О. залишив приміщення Ужгородського РТЦК та СП. За результатами вжитих заходів право громадянина на свободу та особисту недоторканність поновлено.

До представника Уповноваженого в Закарпатській області звернувся громадянин У., ветеран російсько-української війни, особа з інвалідністю II групи, який повідомив про приниження його честі та гідності з боку працівників Ужгородського районного територіального центру комплектування та соціальної підтримки (далі - Ужгородський РТЦК та СП).

Заявник зазначив, що під час здійснення мобілізаційних заходів його було зупинено на вулиці працівниками Ужгородського РТЦК та СП, які дозволяли собі образливі висловлювання, принижували його честь і гідність, а також вчиняли дії, що мали ознаки психологічного тиску. Водночас присутній при цьому працівник поліції не вжив жодних заходів реагування, чим допустив бездіяльність.

За результатами реагування представника Уповноваженого в Закарпатській області винних військовослужбовців притягнуто до дисциплінарної відповідальності, а посадові особи Ужгородського РТЦК та СП публічно вибачилися перед ветераном.

Внаслідок вжитих заходів право ветерана на повагу до честі, гідності та особистої недоторканності було поновлено.

Виявлені обставини свідчать про порушення конституційних прав і свобод людини, зокрема права на свободу та особисту недоторканність; на вільне пересування; правову допомогу та захист.

3. Додержання інформаційних прав

У 2025 році проведено **65 безвізних перевірок** вебсайтів 64 територіальних громад області та Закарпатської обласної ради щодо додержання ними права громадян на звернення та доступ до публічної інформації.

За результатами проведених перевірок встановлено окремі порушення прав і свобод людини та громадянина, зокрема, у частині забезпечення відкритості та прозорості інформації про використання бюджетних коштів.

Виявлено, що окремі органи місцевого самоврядування не забезпечують належного оприлюднення інформації на офіційних вебсайтах, на яких відсутні дані про заробітні плати, надбавки та премії посадових осіб органів місцевого самоврядування, а також розпорядження про їх преміювання. У більшості громад не було оприлюднено графіки особистого прийому громадян, порядок і строки розгляду звернень, механізми їх оскарження, звіти про розгляд звернень і відсутній функціонал для подання електронних петицій.

Системними також виявилися такі порушення, як відсутність чітко визначених розділів щодо порядку подання звернень і запитів на інформацію, недостовірні або нефункціонуючі контактні дані, відсутність визначення відповідальних посадових осіб, не наповнення інформацією або не оновлення інформації, неоприлюднення публічної інформації у формі відкритих даних.

За результатами безвиїзних перевірок у 2025 році надано 325 рекомендацій, що відображають виявлені порушення та проблемні питання, які безпосередньо впливають на дотримання права на звернення та інформацію.

Стан виконання наданих рекомендацій є таким:

- виконано – 50 рекомендацій (15,38 %);
- перебувають у процесі виконання – 60 рекомендацій (18,46 %);
- виконано частково – 90 рекомендацій (27,69 %);
- не виконано – 125 рекомендацій (38,46 %).

Таким чином, понад 60 % рекомендацій перебувають на етапі виконання або вже виконані, тоді як майже 40 % рекомендацій залишаються невиконаними.

Результатом реагування Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини на виявлені порушення стало поновлення інформаційних прав **252 802 особам**.

Під час безвиїзної перевірки дотримання прав людини і громадянина на інформацію встановлено, що у Середнянській територіальній громаді офіційний веб-сайт органу місцевого самоврядування відсутній, що ускладнює доступ мешканців громади до публічної інформації та свідчить про неналежне забезпечення відкритості й прозорості діяльності органу місцевого самоврядування.

За результатами реагування представника Уповноваженого та виконання наданих рекомендацій у Середнянській територіальній громаді було запущено офіційний вебсайт, що забезпечило поновлення права громадян на доступ до публічної інформації та створило передумови для підвищення відкритості діяльності органу місцевого самоврядування.

Під час безвиїзної перевірки офіційного вебсайту Ужгородської міської ради на предмет дотримання вимог Закону України “Про звернення громадян” встановлено обмеження прав громадян на особистий прийом. З’ясовано, що міський голова Ужгородської міської ради розпорядженням визначив проведення особистого прийому громадян у форматі «телефонної лінії», що не відповідає вимогам статті 22 Закону України “Про звернення громадян”, якими передбачено право громадян на особистий прийом посадовими особами органів місцевого самоврядування.

За результатами реагування представника Уповноваженого та наданих рекомендацій Ужгородською міською радою вжито заходів, спрямованих на усунення виявлених порушень і підвищення рівня відкритості та доступності інформації для мешканців територіальної громади. Зокрема, відновлено проведення особистого прийому громадян, який до безвиїзної перевірки фактично здійснювався виключно у форматі “телефонної лінії”, а також оприлюднено на офіційному веб-сайті міської ради графік особистого прийому громадян міським головою та його заступниками.

4. Додержання прав внутрішньо переміщених осіб

За 2025 рік здійснено **61 моніторинговий візит** щодо дотримання прав внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання (далі – МТП).

За результатами моніторингових візитів у 2025 році надано 229 рекомендацій, що відображають виявлені порушення та проблемні питання, які безпосередньо впливають на умови проживання внутрішньо переміщених осіб.

Стан виконання наданих рекомендацій є таким:

- виконано – **97** рекомендацій ;
- перебувають у процесі виконання – **110** рекомендацій;
- виконано частково – **6** рекомендацій;
- не виконано – **16** рекомендацій.

Отже, 90% рекомендацій перебувають на етапі виконання або вже виконані, водночас 7% рекомендацій залишаються невиконаними, що потребує додаткового контролю з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Основні порушення прав внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання: неналежні умови проживання; незаконне стягнення плати з осіб, які вимушено переселилися внаслідок збройної агресії на територію Закарпатської області; а також нецільове використання приміщень, відремонтованих та облаштованих за рахунок міжнародних донорів для безоплатного проживання внутрішньо переміщених осіб.

4.1. Незаконне стягнення плати за проживання з внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання

Однією з поширених проблем у сфері забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО) залишається незаконне стягнення плати за проживання у місцях тимчасового проживання, що суперечить чинному законодавству України та порушує соціальні та майнові права ВПО, оскільки місця тимчасового проживання ВПО (гуртожитки, заклади освіти, комунальні установи, об'єкти, передані в користування органам місцевого самоврядування) створюються з метою безоплатного чи пільгового розміщення осіб, які були вимушені залишити місце постійного проживання внаслідок збройної агресії РФ.

За результатами моніторингових візитів до місць тимчасового проживання (далі - МТП) у м.Чоп за адресами вул. Миру, 3 та вул. Приозерна, 3 виявлено факти незаконного стягнення плати за комунальні послуги з ВПО, які проживали у зазначених МТП, що вказує на недотримання вимог постанов Кабінету Міністрів України № 930 від 01.09.2023 року “Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб” та № 261 від 11.03.2022 року “Про затвердження Порядку та умов надання компенсації за спожиті комунальні послуги під час розміщення внутрішньо переміщених осіб у будівлях (приміщеннях) об'єктів державної, комунальної та приватної власності у період воєнного стану”.

Відповідно до наданих мешканцями квитанцій, сума заборгованості за спожиті комунальні послуги становила понад 340 тис. грн, а з урахуванням боргів осіб, які вибули з МТП, очікувалося її зростання до понад 500 тис. грн.

Фінансове навантаження було надмірним і непропорційним для ВПО. Так у зимовий період плата за проживання однієї кімнати для сім'ї з п'яти осіб, з яких троє – діти, становила до 12 500 грн на місяць. Внаслідок накопичення значних боргів щодо мешканців МТП порушувалися судові провадження, застосовувалися заходи примусового стягнення, а окремі сім'ї були вимушені залучати кредитні кошти для погашення заборгованості за судовими рішеннями.

За результатами реагування Уповноваженого рішенням Чопської міської ради скасовано плату за проживання, запроваджено механізм компенсації витрат за спожиті комунальні послуги, а також виділено кошти для часткового погашення сформованої заборгованості, що дало змогу поновити порушені права 71 особи з числа ВПО на безоплатне проживання в місцях тимчасового проживання та відшкодування витрат за комунальні послуги.

4.2. **Порушення прав внутрішньо переміщених осіб на користування житлом, облаштованим за рахунок міжнародних донорів.**

Актуальною проблемою у сфері забезпечення житлових прав внутрішньо переміщених осіб є порушення права на користування житлом, відремонтованим, реконструйованим або облаштованим за рахунок коштів міжнародних донорів та гуманітарних організацій. Такі порушення суперечать, як національному законодавству України, так і зобов'язанням, взятим державою та органами місцевого самоврядування у межах реалізації донорських програм.

Житлові приміщення, відремонтовані та облаштовані за фінансової підтримки міжнародних донорів, призначаються виключно для забезпечення тимчасового проживання ВПО з урахуванням їх вразливого соціального становища.

Водночас на практиці фіксуються випадки, коли після завершення проєктів:

- ВПО обмежуються у праві користування таким житлом;
- житло використовується не за цільовим призначенням;
- відбувається передача приміщень іншим категоріям осіб без належних правових підстав.

У рамках парламентського контролю встановлено порушення цільового призначення приміщень, відремонтованих та облаштованих за рахунок коштів міжнародних організацій і призначених для безоплатного розміщення ВПО. Зокрема, на території Закарпатської області виявлено шість таких об'єктів, які протягом тривалого часу не були введені в експлуатацію для розміщення ВПО, попри їх цільове призначення.

Під час моніторингових візитів встановлено, що приміщення перебували у стані готовності до розміщення осіб, евакуйованих із зон активних бойових дій, або потребували лише мінімального дооблаштування, однак упродовж двох років не використовувалися за призначенням.

За результатами реагування Уповноваженого та виконання наданих рекомендацій три об'єкти було підготовлено до приймання внутрішньо переміщених осіб та зарезервовано для розміщення евакуйованих груп населення, чим поновлено права 86 осіб із числа ВПО на забезпечення можливістю проживання в МТП на території Закарпатської області, а щодо двох об'єктів - здійснюються заходи з їх облаштування.

Разом з тим, у ході моніторингового візиту до об'єкта в с. Дубриничі, вул. Центральна, 73, який був відремонтований та облаштований за рахунок міжнародних і благодійних організацій з метою безоплатного проживання ВПО встановлено, що будівля понад два роки не використовується за цільовим призначенням, у тому числі для розміщення осіб, евакуйованих із зон активних бойових дій, що позбавляло ВПО можливості скористатися підготовленим житлом у період нагальної потреби. При цьому з'ясовано, що приміщення було повністю готове до

заселення: проведено ремонт, облаштовано житлові та загальні кімнати, забезпечено меблями, побутовою технікою та іншими предметами першої необхідності.

За результатами моніторингового візиту Закарпатській обласній військовій адміністрації надано рекомендації та направлено три листи щодо внесення приміщення до Переліку МТП Закарпатської області та забезпечення розміщення осіб, які евакуйовуються із зон активних бойових дій.

Крім того, надіслано лист щодо запровадження щомісячного інформування представника Уповноваженого в Закарпатській області про вжиті заходи з метою поновлення права внутрішньо переміщених осіб на безоплатне проживання у приміщенні за адресою: Ужгородський р-н., с.Дубриничі, вул. Центральна, буд. 73.

Водночас рішенням Дубриницької сільської ради від 14.11.2025 року об'єкт, замість використання за цільовим призначенням, передано в оренду строком на три роки іншій організації із встановленням орендної плати. Зазначені обставини свідчили про порушення вимог Закону України № 1706-VII від 20.10.2014 року "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб", зокрема в частині забезпечення права ВПО на доступ до житла та належні умови проживання.

Такі дії свідчать про факти нецільового використання міжнародної гуманітарної допомоги, підривають довіру міжнародних партнерів та обмежують можливості держави реагувати на гуманітарні виклики в умовах воєнного стану. За результатами здійснених заходів щодо можливого вчинення правопорушень повідомлено Закарпатську обласну прокуратуру, відомості внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 5 ст. 191 та ч. 1 ст. 366 Кримінального кодексу України та розпочато досудове розслідування.

5. Додержання прав громадян на життя і безпеку

Упродовж 2025 року здійснено **59 моніторингових візитів** до об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту щодо можливості їх використання як найпростіших укриттів для населення, за результатами яких балансоутримувачам надано 543 рекомендацій.

За результатами моніторингових візитів у 2025 році надано 229 рекомендацій, що відображають виявлені порушення.

Стан виконання наданих рекомендацій є таким:

- виконано – 134 рекомендації (25%);
- перебувають у процесі виконання – 402 рекомендації (73%);
- виконано частково – 5 рекомендацій (1,5%);
- не виконано – 2 рекомендації (0,5%).

Отже, 98% рекомендацій перебувають на етапі виконання або вже виконані, водночас 2% рекомендацій залишаються невиконаними, що потребує додаткового контролю з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

За результатами моніторингів виявлено системні порушення, зокрема відсутність належного інформування про укриття та маршрути до них, захаращеність і незадовільний технічний стан захисних споруд, а також їх недоступність поблизу закладів освіти й охорони здоров'я або перевищення нормативної відстані.

Зазначене свідчить про неналежне виконання органами місцевого самоврядування та обласною військовою адміністрацією повноважень щодо обліку, утримання та приведення укриттів у готовність до використання за призначенням.

Під час моніторингового візиту до трьох об'єктів цивільного захисту, розташованих на базі поліклінічного, стаціонарного та реабілітаційного відділень відокремленого підрозділу “Клінічна дитяча лікарня” комунального некомерційного підприємства “Ужгородська міська багатопрофільна клінічна лікарня” Ужгородської міської ради, виявлено порушення прав осіб, які перебувають у закладі.

Встановлено, що зазначені укриття тривалий час формально вважалися придатними до використання, що щорічно відображалось в актах обстеження, однак фактично не використовувалися.

Отже, було порушено вимоги Кодексу цивільного захисту України № 5403-VI від 02.10.2012 року, постанови Кабінету Міністрів України від 10 березня 2017 року № 138 “Деякі питання використання об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту” та наказу Міністерства внутрішніх справ від 09.07.2018 року № 579, зареєстровано в Міністерстві юстиції України від 30.08.2018 року № 879/32331.

Лише після проведення моніторингового візиту та надання рекомендацій за результатами візиту органом місцевого самоврядування два укриття були офіційно визнані непридатними через незадовільний технічний і санітарний стан, відсутність умов для життєзабезпечення.

Водночас укриття на базі поліклінічного відділення загалом перебувало у стані, що дозволяло його використання, однак потребувало усунення захаращеності, вологості, плісняви та доукомплектування. Після наданих рекомендацій та проведення повторного візиту встановлено, встановлено, що частину рекомендацій виконано, інші – перебувають на стадії виконання.

Після повного виконання наданих рекомендацій буде забезпечено права на життя та безпеку 100 осіб.

6. Додержання прав осіб ромської національної меншини (спільноти)

Протягом 2025 року в рамках здійснення парламентського контролю проведено 17 планових моніторингових візитів до закладів освіти області та територіальних громад Закарпатської області, на території яких розташовані ромські поселення, з метою оцінки стану додержання прав ромської національної меншини (спільноти).

За результатами моніторингових візитів у 2025 році надано 136 рекомендацій, що відображають виявлені порушення та проблемні питання.

Стан виконання наданих рекомендацій є таким:

- виконано – 48 рекомендацій (35%);
- перебувають у процесі виконання – 45 рекомендацій (33%);
- виконано частково – 23 рекомендації (17%);
- не виконано – 22 рекомендації (15%).

Отже, 85% рекомендацій перебувають на етапі виконання або вже виконані, водночас 15% рекомендацій залишаються невиконаними, що потребує додаткового контролю з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Моніторингами встановлено системні порушення прав ромської спільноти у сферах освіти, соціального захисту, охорони здоров'я, відсутність документів, що посвідчують особу, більшість осіб ромської нацменшини не працевлаштовані.

У закладах загальної середньої освіти м. Ужгорода, м. Мукачева та м. Берегово зафіксовано критичне невідвідування учнями навчальних занять. Зокрема, в Ужгородській гімназії №13 Ужгородської міської ради встановлено, що за заявленої кількості учнів – 237 осіб ромської нацменшини (спільноти), фактична присутність на уроках становила лише 56 учнів. При цьому в електронному журналі відсутні відмітки про причини пропусків, що є порушенням наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Інструкції з ведення ділової документації у закладах загальної середньої освіти в електронній формі» № 707 від 08.08.2022 (далі - Наказ № 707), що свідчить про відсутність ефективних механізмів залучення та утримання дітей у системі освіти.

Окремо виявлено факти сегрегації ромських учнів в Ужгородських гімназіях №13 та № 14, а також у закладах освіти сіл Концово та Галоч. Зазначена практика негативно впливає на соціалізацію дітей, посилює ізоляцію ромської спільноти та суперечить принципам недискримінації та рівного доступу до освіти.

Найбільш актуальним порушенням прав залишається відсутність у осіб ромської спільноти документів, що посвідчують особу, яка позбавляє осіб можливості захисту з боку держави, можливість реалізувати базові права і свободи, зокрема права на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист, офіційне працевлаштування, реєстрацію місця проживання та доступ до державних і муніципальних послуг.

Під час здійснення моніторингового візиту до ромського поселення Великодобронської сільської ради Закарпатської області виявлено факт смерті 10-місячної дитини. Згідно з висновком судово-медичного експерта причиною смерті стала двобічна тотальна бронхопневмонія. Встановлено, що дитині не було своєчасно надано медичну допомогу, зокрема через відсутність документів, що посвідчують особу. Сім'я П., у якій померла дитина, на обліку служби не перебувала, крім того, за словами керівника служби, брати сім'ю на облік недоцільно, оскільки дитина померла, а інших дітей у сім'ї немає.

Моніторинговою групою здійснено відвідування по місцю знаходження сім'ї П., в якій померла дитина, з'ясовано, що у матері на вихованні є дитина 7-річного віку, яка не має жодних документів, що посвідчують особу. Дитина не отримувала медичного забезпечення та не відвідувала навчального закладу.

Мати надала пояснення щодо смерті десятимісячної дитини. З її слів встановлено, що вона працювала на сміттєзвалищі в м. Кременчук, до лікарів не зверталася, оскільки мала страх можливого відібрання дітей у зв'язку з відсутністю документів у неї та дітей. Після смерті тіло дитини було доставлено до Великодобронської громади з метою поховання. Варто зазначити, що перший документ, який посвідчує особу дитини, а саме свідоцтво про народження було видано через два тижні після її смерті. Смерть дитини не спонукала посадових осіб громади взяти сім'ю, яка перебуває у СЖО на відповідний облік. Дитина не взята на облік службою як така, що перебуває у складних життєвих обставинах, не відвідує заклад освіти, не отримує медичні послуги, громадою не було здійснено оцінку потреб та не надано соціальних послуг.

Відповідно до відповіді Закарпатської обласної прокуратури на лист представника Уповноваженого стало відомо, що прокурором розпочато кримінальне провадження за ч. 1 ст. 115 Кримінального кодексу України відносно матері дитини. Згідно з рекомендаціями наданими представником Уповноваженого Великодобронською сільською радою прийнято рішення щодо забезпечення соціальним супроводом та надання соціальних послуг сім'ї.

Під час моніторингового візиту до с. Концово Холмківської сільської ради в сім'ї Д. представником Уповноваженого був виявлений факт смерті однорічної дитини. Згідно з висновком судово-медичного експерта причиною смерті визначено двобічну вогнищеву пневмонію, що настала внаслідок ненадання необхідної медичної допомоги. Встановлено, що у сім'ї Д. виховувалось троє малолітніх дітей, у яких відсутні документи, що посвідчують особу. У ході візиту виявлено, що громадою не проведено оцінку потреб і рівня безпеки дітей, не надано жодної соціальної послуги, що свідчить про бездіяльність служби у справах дітей Холмківської

сільської ради та Центру надання соціальних послуг Холмківської сільської ради.

З метою вжиття заходів для забезпечення найкращих інтересів дітей, а також збереження їх життя та здоров'я представником Уповноваженого було направлено листи-реагування до Холмківської сільської ради, Головного управління Національної поліції в Закарпатській області та Закарпатської обласної прокуратури.

За фактом смерті слідчим відділом поліції Ужгородського РУП ГУНП в Закарпатській області були внесені відомості до ЄРДР за ознаками кримінального правопорушення передбаченого ч. 1 ст. 115 КК України. Однак в ході досудового розслідування слідчим, було прийнято рішення про закриття кримінального провадження.

Відповідно до листа представника Уповноваженого до Закарпатської обласної прокуратури, щодо визначення підстав закриття кримінального провадження Закарпатською обласною прокуратурою було скасовано постанову про закриття та внесено відомості до ЄРДР відносно матері, громадянки Д. за ст. 166 КК України. За результатами досудового розслідування відносно громадянки Д. обвинувальний акт скеровано до суду.

У ході проведення моніторингових візитів встановлено системні порушення права представників ромської національної меншини (спільноти) на доступ до безпечної та чистої питної води в місцях їх компактного проживання. Зазначена проблема має тривалий характер, повторюється в різних територіальних громадах і свідчить про неналежне виконання органами місцевого самоврядування своїх обов'язків у сфері забезпечення базових соціальних прав людини.

Водночас у місцях компактного проживання представників ромської спільноти:

- відсутнє централізоване водопостачання, або воно функціонує частково;
- наявні джерела води (колонки, криниці, тимчасові підключення) не відповідають санітарно-гігієнічним вимогам;
- доступ до води має обмежений, сезонний або небезпечний характер.

Під час моніторингового візиту до ромського поселення у с. Концово Холмківської територіальної громади було виявлено порушення права людини на достатній життєвий рівень і гідні умови проживання, зокрема відсутність доступу до чистої питної води. У поселенні тривалий час було відсутнє централізоване водопостачання, а мешканці змушені були користуватися альтернативними джерелами води, які не відповідають санітарно-гігієнічним вимогам, що створювало ризики для здоров'я, особливо дітей та інших вразливих категорій населення. За результатами моніторингового візиту Уповноваженим було надано рекомендації Холмківській сільській раді щодо усунення виявлених порушень та забезпечення доступу мешканців поселення до чистої питної води.

На виконання рекомендацій Уповноваженого громадою було виділено кошти в сумі 678 875 грн. та проведено водопровід у ромське поселення, що дало змогу відновити порушені права на доступ до чистої питної води 590 особам, які проживають у поселенні.

6. Додержання прав жінок під час вагітності та пологів на охорону здоров'я та медичну допомогу

Упродовж 2025 року здійснено 6 моніторингових візитів до Перинатального центру та пологових відділень закладів охорони здоров'я Закарпатської області щодо додержання прав жінок на охорону здоров'я та медичну допомогу під час вагітності та пологів.

За результатами моніторингових візитів надано 47 рекомендацій, що відображають виявлені порушення та проблемні питання.

Стан виконання наданих рекомендацій є таким:

- виконано – 27 рекомендацій (57%);
- перебувають у процесі виконання – 10 рекомендацій (21%);
- виконано частково – 5 рекомендацій (11%);
- не виконано – 5 рекомендацій (11%).

Отже, 89% рекомендацій перебувають на етапі виконання або вже виконані, водночас 11% рекомендацій залишаються невиконаними, що потребує додаткового контролю з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

За результатами моніторингів встановлено системні порушення прав вагітних жінок і породіль. Насамперед ідеться про неналежне інформування пацієнток, відсутність безпечних і належних умов надання медичної допомоги, недотримання стандартів ведення медичної документації та обмеження доступу до безоплатних медичних послуг, гарантованих державою.

У пологових відділеннях жінок не інформували про те, що обстеження, медична допомога та пологи оплачуються державою в межах Програми медичних гарантій, також пацієнтки не були проінформовані про їхнє право отримати грошову компенсацію замість “пакунка малюка”. У двох закладах охорони здоров'я, зокрема, КНП “Рахівська районна лікарня” Рахівської міської

ради Закарпатської області та КНП “Лікувально-профілактична установа Міжгірська районна лікарня Міжгірської селищної ради Закарпатської області” взагалі були відсутні операційні блоки, що унеможливлювало надання своєчасної та безпечної медичної допомоги в разі ускладнень і створювало пряму загрозу життю та здоров’ю жінок і новонароджених.

Виявлені порушення свідчать про неналежну організацію медичної допомоги під час вагітності та пологів, ігнорування прав пацієнток і потребують негайного реагування з боку органів управління охорони здоров’я.

Під час моніторингового візиту до пологового відділення КНП “Рахівська районна лікарня” Рахівської міської ради (далі – відділення) виявлено порушення прав жінок на охорону здоров’я та медичну допомогу під час вагітності та пологів, які створювали реальну загрозу життю та здоров’ю породіль і новонароджених дітей.

Під час конфіденційного спілкування громадянка К. повідомила про неналежні умови надання медичної допомоги, які не забезпечували можливості своєчасного реагування у разі ускладненого перебігу пологів. Зокрема, медична допомога надавалася в умовах відсутності безпосереднього доступу до операційного блоку, що унеможливлювало оперативне проведення екстрених акушерських втручань, у тому числі кесаревого розтину, у разі виникнення медичних показань.

Такі обставини свідчили про порушення вимог щодо своєчасності та безперервності надання медичної допомоги, що призводить до втрати критично важливого часу та створювало підвищені ризики для життя і здоров’я жінок і новонароджених, у тому числі ризик інфекційних ускладнень. Фактично надання медичної допомоги було формальним і не відповідало стандартам безпеки.

У ході моніторингу встановлено, що пологове відділення не має операційного блоку з визначеною операційною для проведення планових та екстрених оперативних втручань, зокрема екстреної акушерської допомоги, що є обов’язковою умовою відповідно до вимог пакета медичних послуг із медичної допомоги при пологах, які фінансуються в межах Програми медичних гарантій.

За інформацією завідувача пологового відділення, операційний блок розміщувався в іншій будівлі – у приміщенні хірургічного відділення, що фактично означало відсутність у КНП безпечних умов для надання екстреної акушерської допомоги. Зазначене порушення мало системний характер і тривало понад 30 років, упродовж яких права жінок на безпечні та гідні пологи не забезпечувалися належним чином.

На виконання рекомендацій Уповноваженого, за результатами реагування представника Уповноваженого Рахівською міською радою Закарпатської області було виділено кошти в сумі 1 573 886 грн. та облаштовано операційний блок у пологовому відділенні КНП, а також очікується отримання необхідного медичного обладнання.

Виявлені під час моніторингу порушення свідчать про системну бездіяльність та неналежне виконання посадових обов'язків відповідальними особами закладу охорони здоров'я, що призводить до формування у громадян України стійкого негативного та стереотипного уявлення про неможливість отримання безоплатних, безпечних і гідних медичних послуг під час вагітності та пологів.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Головному управлінню Національної соціальної сервісної служби у Закарпатській області упродовж 2026 року здійснити у всіх територіальних громадах Закарпатської області державний нагляд (контроль) за:

додержанням вимог законодавства у сфері захисту прав дитини, зокрема у службах у справах дітей та у суб'єктів надання соціальних послуг сім'ям і дітям (центрах надання соціальних послуг, соціальних служб, територіальних центрах соціального обслуговування (надання соціальних послуг)). За результатами проведеного державного нагляду (контролю) інформувати Уповноваженого з наданням копій актів та інших матеріалів перевірок до 25 числа щомісячно;

додержанням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки та за додержанням прав дитини з урахуванням цілей та завдань Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024-2028 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України 26.11.2024 № 1201–р. та за результатами проведеного державного нагляду (контролю) інформувати Уповноваженого з наданням копій актів та інших матеріалів перевірок до 01.08.2026 та 31.12.2026;

міжвідомчою взаємодією, з боку служб у справах дітей та центрів надання соціальних послуг /центрів соціальних служб та міжвідомчої взаємодії суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству, з метою недопущення порушення прав дітей та їх сімей на отримання належного соціального захисту та забезпечення їхнього соціального супроводу, базових соціальними послугами та за результатами проведеного державного нагляду (контролю) інформувати Уповноваженого з наданням копій актів та інших матеріалів перевірок до 25 числа щомісячно;

додержанням прав дітей на оздоровлення та відпочинок всіх оздоровчих таборів Закарпатської області та за результатами проведеного державного нагляду (контролю) інформувати Уповноваженого з наданням копій актів та інших матеріалів перевірок до 01.08.2026 та 31.12.2026.

Закарпатській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації забезпечити:

надання органам місцевого самоврядування Закарпатської області, у межах своїх повноважень практичну, методичну та консультаційну допомогу у

вирішенні питань щодо соціального захисту дітей і діяльності місцевих служб у справах дітей (далі – служба) та суб'єктів надання соціальних послуг, зокрема щодо виявлення та реагування на випадки складних життєвих обставин, загрози життю та здоров'ю дітей, домашнього насильства. Про проведені заходи та підтверджуючі документи інформувати Уповноваженого про виконання рекомендації із зазначенням служб, які отримали допомогу до 25 числа щомісячно.

внесення до Переліку місць тимчасового проживання Закарпатської області приміщень, створених або облаштованих за рахунок міжнародної допомоги для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, що розташовані за адресами: Ужгородський р-н, с. Дубриничі, вул. Берег, буд. 60 та с. Дуриничі, вул. Центральна, буд. 73 для осіб. Забезпечити безоплатне проживання внутрішньо переміщених осіб у зазначених приміщеннях, а також у приміщенні за адресою: Ужгородський район, с. Чертеж, вул. Миру, буд. 37, які евакуйовуються із зон активних бойових дій та інформувати Уповноваженого до 01.06.2026.

Закарпатській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації разом із органами місцевого самоврядування, на території яких розміщені місця тимчасового проживання ВПО, забезпечити:

проведення виїзних моніторингових візитів до всіх місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, включених до Переліку МТП Закарпатської області, з метою збору та аналізу даних відповідно до чек-листа моніторингу стану та облаштування МТП, передбаченого Порядком функціонування місць тимчасового проживання ВПО, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930. Вжити заходи щодо усунення виявлених порушень мінімальних вимог для життєзабезпечення внутрішньо переміщених осіб та про результати здійснених візитів інформувати Уповноваженого із зазначенням кількості проведених візитів, виявлених та усунутих порушень до 31.12.2026;

Бедевлянській, Великодобронській, Вільховецькій, Костринській, Оноківській, Полянській, Холмківській сільським, Батівській, Великоберезнянській, Дубівській, Кольчинській, Міжгірській, Середнянській, селищним, Берегівській, Виноградівській, Перечинській, Чопській міським територіальним громадам), забезпечити:

приведення штатної чисельності працівників служб у справах дітей, з метою належного та ефективного реагування на випадки порушення прав дітей та захисту їх найкращих інтересів, відповідно до статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» та про виконання рекомендації інформувати Уповноваженого у термін до 01.08.2026.

розробки, затвердження та реалізації місцевих програм із захисту прав дитини, профілактики насильства та соціального сирітства, з визначенням

конкретних цілей, заходів, відповідальних виконавців, джерел фінансування та механізмів контролю та про результати проведеної роботи інформувати Уповноваженого до 01.08.2026.

влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебувають на первинному обліку служб у справах дітей, в сімейні та наближені до сімейних форм виховання та про результати проведеної роботи інформувати Уповноваженого до 31.12.2026.

Великолучківській, Великоберезькій, Горондівській, Івановецькій, Косонській, Неліпинській, Пийтерфолвівській сільським та Батівській, Чинадіївській селищним територіальним громадам Закарпатської області забезпечити:

створення та функціонування комунального надавача соціальних послуг, відповідно до вимог Закону України “Про соціальні послуги” з метою забезпечення належної організації та доступності базових соціальних послуг для мешканців громад, передусім дітей, сімей з дітьми, осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих категорій населення, для належного виконання органами місцевого самоврядування повноважень у сфері соціального захисту населення та про результати проведеної роботи інформувати Уповноваженого до 01.08.2026.

Органам місцевого самоврядування забезпечити:

оприлюднення та оновлення на офіційних вебсайтах інформації, у відповідності до вимог статті 15 Закону України “Про доступ до публічної інформації”.

Головному управлінню Державної служби України з надзвичайних ситуацій в Закарпатській області:

організувати та провести перевірки стану готовності 2321 захисних споруд цивільного захисту на території Закарпатської області із складанням відповідних актів та вжиттям заходів реагування у разі виявлення порушень та інформувати Уповноваженого про результати проведеної роботи із зазначенням кількості перевірених споруд, складених актів, виявлених порушень, застосованих заходів реагування та усунутих недоліків до 25 числа щомісячно.

Західному міжрегіональному департаменту Національної служби здоров’я України:

провести моніторинг виконання умов договорів про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій закладами охорони здоров’я Закарпатської області з метою забезпечення прав дитини, вагітних жінок і породіль на охорону здоров’я та медичну допомогу та інформувати Уповноваженого до 31.12.2026.

ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 01 січня 2025 року по 31 грудня 2025 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини із Запорізької області надійшло **3 917** звернень, які містили **4 410** повідомлень про порушення прав. Серед категорій найбільш порушених прав: громадянські права – **3 078** повідомлень, соціальні права – **451** повідомлень, економічні права – **260** повідомлень, особисті права – **175** повідомлень.

Кількість	2022	2023	2024	2025
Звернення громадян	1 307	2 839	3117	3 917
Повідомлення про порушення прав	1 669	3 438	3 477	4 410

Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації суттєво трансформувала гуманітарну та правозахисну ситуацію в Запорізькій області, яка з перших місяців війни опинилася серед регіонів, що безпосередньо зазнали наслідків бойових дій, часткової окупації та масштабного переміщення населення. Поєднання прифронтового розташування, постійних безпекових загроз та тривалої окупації окремих територій сформувало складні умови для реалізації та захисту основоположних прав людини.

Із 67 громад Запорізької області на території 7 громад ведуться бойові дії, 43 громади тимчасово окуповано. Під тимчасовою окупацією перебувають міста обласного значення: Мелітополь, Бердянськ, Токмак та Енергодар.

Водночас громади, які залишаються під контролем України, систематично зазнають ракетних, артилерійських і дронів атак, що призводить до руйнування житлового фонду, об'єктів соціальної інфраструктури та критичних систем життєзабезпечення.

У цьому контексті діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, правозахисних інституцій та громадянського суспільства набуває ключового значення. Від їхньої ефективної та скоординованої роботи залежить не лише реагування на вже наявні порушення прав людини, а й формування системних механізмів їх попередження, посилення стійкості громад та забезпечення належного рівня захисту населення в умовах тривалої воєнної загрози.

Моніторингові візити/безвиїзні перевірки

2025 році Регіональне представництво Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Запорізькій області здійснило **154** моніторингових візита, із яких **6** - у дистанційному форматі. Кожен із них став елементом

системної роботи з дотримання прав людини в умовах воєнного стану та постійних безпекових викликів.

Одним із ключових пріоритетів моніторингової діяльності визначено дотримання права людини на безпеку та належне функціонування захисних споруд цивільного захисту. У межах цього напрямку роботи, проведено **43** моніторингові візити, під час яких перевірено стан утримання та готовність сховищ, протирадіаційних укриттів і споруд подвійного призначення. Фокус уваги - реальна спроможність цих об'єктів захистити життя та здоров'я людей у критичний момент.

Окремий і послідовний акцент у роботі представництва зроблено на захисті прав дітей. З метою своєчасного реагування та запобігання можливим порушенням у цій сфері проведено **42** моніторингові відвідування профільних закладів та установ, у тому числі **8** закладів освіти, де оцінювалося дотримання стандартів безпечного освітнього середовища.

У межах діяльності із захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, здійснено **26** моніторингових візитів до місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб. Особливу увагу приділено об'єктам із найнижчим рівнем виконання рекомендацій Уповноваженого, а також позаплановим відвідуванням за зверненнями самих внутрішньо переміщених осіб - там, де проблема вимагала негайного втручання.

Виконуючи функції національного превентивного механізму, регіональне представництво забезпечувало контроль за дотриманням прав людини в умовах обмеження свободи. У 2025 році проведено **13** відвідувань місць несвободи Запорізької області, де оцінювалися умови утримання та дотримання базових прав і гарантій.

Також упродовж року продовжено моніторингові спостереження за дотриманням процесуальних прав учасників судового провадження. Представництвом Уповноваженого відвідано **11** судових засідань.

Окремим напрямом роботи залишається захист права на освіту для вступників із тимчасово окупованих територій. У 2025 році здійснювався моніторинг діяльності освітніх центрів «Крим - Україна» та «Донбас - Україна», що функціонують на базі Запорізького національного університету, Національного університету «Запорізька політехніка» та Запорізького державного медико-фармацевтичного університету.

Крім того, у межах цього напрямку проведено моніторингові візити до освітніх центрів, розгорнутих на базі релокованих закладів вищої освіти - Бердянського державного педагогічного університету, Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького та Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного.

Просвітницькі заходи

Упродовж 2025 року Представництвом Уповноваженого в Запорізькій області було організовано та реалізовано **87** інформаційно-просвітницьких заходів, які охопили широкий спектр цільових аудиторій: державних службовців і посадових осіб органів місцевого самоврядування, представників інститутів громадянського суспільства, працівників правоохоронних органів, дітей, внутрішньо переміщених осіб, осіб з інвалідністю та інших вразливих груп населення.

Основний фокус просвітницької роботи було зосереджено на найчутливіших та найбільш затребуваних питаннях, зокрема: реалізації права на звернення та доступу до публічної інформації, недопущенні жорстокого поводження і катувань у діяльності правоохоронних органів, забезпеченні прав дитини, а також гарантіях права на працю. Загальна кількість учасників та слухачів склала **2 098** осіб, що свідчить про високий суспільний запит на правову просвіту навіть в умовах воєнних викликів.

Важливим напрямом стала робота з дітьми та молоддю. З ініціативи Представництва Уповноваженого в Запорізькій області та в межах реалізації швейцарсько-українського проєкту DECIDE у 2025 році спільно із закладами освіти міста Запоріжжя проведено 35 уроків на тему прав дитини в умовах війни.

Уперше в регіоні було запроваджено практику проведення освітньої лекції для курсантів поліцейських закладів вищої освіти, які проходять стажування у підрозділах поліції Запорізької області. Тематика дотримання прав людини в поліцейській діяльності стала ключовою складовою цього заняття і заклала підґрунтя для формування нової професійної культури правоохоронця - культури служіння людині та поваги до її гідності.

У грудні 2025 року розпочато реалізацію проєкту «Шкільний омбудсман», який став яскравим прикладом впровадження інноваційних підходів у правопросвітницькій роботі. У **11** закладах освіти міста Запоріжжя та **6** закладах освіти Запорізького району обрано та розпочали діяльність перші шкільні омбудсмани - учні, які стали провідниками ідей прав людини у своїх школах.

У межах співпраці з вищими навчальними закладами започатковано та успішно реалізовано практику гостьових лекцій, у межах якої у 2025 році проведено два тематичні освітні заходи для студентів Запорізького національного університету та Національного університету «Запорізька політехніка».

Окрему увагу приділено розвитку соціального партнерства. Спільно з обласною радою профспілок та галузевими профспілками проведено чотири заходи, спрямовані на захист трудових прав та посилення діалогу між працівниками, роботодавцями і державою.

З метою підвищення рівня професійної відповідальності працівників поліції та посилення дотримання стандартів прав і свобод людини проведено правопросвітницький захід за участі офіцерів освітньої безпеки та інспекторів з дотримання прав людини органів Національної поліції у Запорізькій області, під

час якого акцентовано увагу на запобіганні можливим порушенням прав людини на ранніх етапах їх виникнення.

Окремим і надзвичайно чутливим комунікаційним напрямом стала постійна взаємодія з членами родин військовополонених та осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. У 2025 році Представництво Уповноваженого в Запорізькій області організувало та взяло участь в **11** зустрічах, до яких загалом долучилося **507** членів родин та близьких військовослужбовців.

Основні питання, з якими працювало представництво Уповноваженого:

- захист прав дітей;
- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав постраждалих від збройної агресії проти України;
- захист інформаційних прав громадян;
- забезпечення дотримання прав громадян на безпеку, доступність та належний стан укриттів і захисних споруд в умовах воєнного стану;
- додержання прав осіб у місцях несвободи;
- захист права на безпечне довкілля.

1. Захист прав дітей.

Протягом звітного періоду командою Регіонального представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Запорізькій області здійснено **42** моніторингові візити в межах реалізації парламентського контролю за додержанням прав дитини. Зазначеними заходами охоплено **8** закладів освіти, **3** заклади охорони здоров'я, **4** центри надання соціальних послуг, **2** спеціальні загальноосвітні школи та **25** служб у справах дітей.

Проведені моніторингові заходи були спрямовані на оцінку фактичного стану забезпечення прав дітей в умовах воєнного стану, виявлення системних проблем у діяльності відповідних установ і органів, а також визначення рівня відповідності їхньої діяльності вимогам національного законодавства та міжнародних стандартів у сфері захисту прав дитини.

За результатами здійснених візитів встановлено наявність системної проблематики у діяльності служб у справах дітей, релокованих з тимчасово окупованих територій територіальних громад. Зокрема, у межах проведення **20** моніторингових візитів до зазначених служб у справах дітей виявлено низку системних недоліків та порушень, що негативно впливають на належне забезпечення та захист прав дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Зокрема, встановлено такі системні проблеми та порушення прав дитини:

1. Порушення принципу збереження цілісності родинних груп. Зафіксовано 4 факти роз'єднання рідних братів і сестер під час влаштування до сімейних чи інституційних форм виховання без належного обґрунтування.

2. Неналежне ведення особових справ та облікової документації. У 11 релокованих службах у справах дітей виявлена поширена проблематика втрати документації під час евакуації, неповного відновлення даних, неналежного ведення Книг первинного обліку, відсутності завірених копій документів та загальної невпорядкованості справ.

3. Несвоєчасне або неповне внесення даних до Єдиної інформаційно-аналітичної системи (ЄІАС) «Діти». 8 моніторингових візитів підтвердили факти лише часткового внесення інформації до електронної бази, що ускладнило або унеможливило відновлення даних після евакуації.

4. У ході моніторингу 11 служб у справах дітей встановлено відсутність належного моніторингу умов проживання, потреб дітей, неактуальність їхнього статусу, несвоєчасне оновлення індивідуальних планів.

5. Обмеження доступу громадян до послуг (відсутність інформування). У місцях релокації 3 служб відсутня доступна інформація про графіки роботи, години прийому та контактні дані.

У травні 2025 року Регіональним представництвом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Запорізькій області було здійснено моніторинговий візит до релокованої Служби у справах дітей виконавчого комітету Бердянської міської ради. Головною метою заходу стала перевірка стану дотримання прав і свобод дітей в умовах воєнного стану та оцінка ефективності організації роботи установи після переміщення з тимчасово окупованої території.

Під час перевірки моніторингова група виявила низку недоліків, які створювали ризики для належного захисту прав дітей. Зокрема, статус релокованої служби потребував нормативного врегулювання, була відсутня публічна інформація про графік прийому та контакти для громадян, особові справи дітей і книги первинного обліку велися з порушеннями, а контроль за дітьми, які перебувають під опікою за кордоном чи на тимчасово окупованих територіях, виявився недостатнім.

За результатами візиту, керівництву військової адміністрації та начальнику Служби у справах дітей було надано чіткі рекомендації щодо усунення виявлених порушень. Основні вимоги стосувалися затвердження положення про службу, впорядкування паперового та електронного документообігу, посилення моніторингу даних про вразливі категорії дітей та забезпечення безперешкодного доступу громадян до послуг служби.

Служба у справах дітей повною мірою виконала надані рекомендації, про що офіційно прозвітувала в липні 2025 року. Установа розробила та затвердила необхідне Положення, упорядкувала особові справи дітей згідно з нормативними вимогами, оприлюднила контактні дані та графік роботи для населення.

Виконання цих рекомендацій призвело до реального поновлення та забезпечення прав дітей Бердянської громади на належний соціальний та правовий захист. Завдяки посиленому контролю, відновленню зв'язку з родинами у складних життєвих обставинах та повноцінному відновленню роботи Служби, діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, отримали гарантії безперервного супроводу та захисту своїх інтересів державою незалежно від поточного місця перебування.

У межах здійснення парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права дитини на безпечне освітнє середовище, у жовтні 2025 року Представництвом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Запорізькій області проведено серію цільових моніторингових візитів до 8 закладів загальної середньої освіти міста Запоріжжя.

Метою здійснення зазначених візитів було встановлення фактичного стану додержання прав дітей на безпечні умови навчання, оцінка відповідності освітнього середовища вимогам чинного законодавства в умовах правового режиму воєнного стану, а також перевірка доступності та належного функціонування захисних споруд цивільного захисту (укриттів) і забезпечення належного медичного та психологічного супроводу здобувачів освіти.

За результатами проведених моніторингових заходів встановлено, що в окремих закладах освіти мають місце порушення права дітей на безпечне та доступне освітнє середовище, які носять системний характер та потребували відповідного реагування з боку Представництва Уповноваженого в Запорізькій області, зокрема:

1. Порушення законодавства у сфері ліцензування освітньої діяльності. Встановлено, що на момент проведення моніторингових візитів в 7 закладів освіти відсутні оновлені ліцензії, видані після моменту зміни їхнього типу або найменування. Несвоєчасне переоформлення ліцензій є порушенням вимог частини шостої статті 45 Закону України «Про повну загальну середню освіту», що ставить під сумнів юридичну чистоту процесу надання освітніх послуг.

2. Моніторингом виявлено суттєві недоліки в організації медичного обслуговування. Зокрема, у 2 закладах освіти зафіксовано наявність лікарських засобів із порушенням терміну придатності, що є грубим фактом недотримання санітарно-гігієнічних норм та створює реальну загрозу життю дітей. Неналежний контроль за діяльністю медпунктів також зафіксовано у 3 закладах освіти.

3. Недотримання вимог безбар'єрності та доступності (права на інклюзію). Попри віднесення міста Запоріжжя до території можливих бойових дій, де доступ до захисних споруд є життєво необхідним, у 4 закладах освіти укриття не адаптовані для потреб осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення (відсутні пандуси, поручні, не забезпечено нормативну ширину дверних отворів).

4. **Порушення права на інформацію.** У всіх перевірених закладах зафіксовано невиконання в повному обсязі вимог статті 30 Закону України «Про освіту». На офіційних вебсайтах оприлюднювалась неповна або застаріла інформація, що обмежує право батьків та громадськості на доступ до суспільно важливої інформації.

У лютому 2025 року, у межах здійснення парламентського контролю за дотриманням прав і свобод людини і громадянина, регіональним представництвом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Запорізькій області було проведено плановий моніторинговий візит до Комунального закладу «Запорізька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат "Орієнтир"» Запорізької обласної ради. Метою візиту була перевірка дотримання вимог чинного законодавства щодо захисту прав дітей, а також оцінка безпекових умов їхнього перебування в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Під час проведення моніторингу групою було встановлено низку фактів недотримання нормативних вимог, що призводили до порушення прав дітей з особливими освітніми потребами. Зокрема, зафіксовано порушення вимог щодо архітектурної доступності об'єкта – відсутність інформаційних табличок шрифтом Брайля у ключових функціональних зонах. Крім того, виявлено недотримання санітарно-епідеміологічних норм на харчоблоці (відсутність маркування продукції, порушення умов зберігання) та відсутність оригіналів медичних документів, що підтверджують проходження окремого медичного обстеження (флюорографії). Окремо задокументовано неприпустимий факт організації освітнього простору в санітарному приміщенні (душовій кімнаті), що прямо суперечить державним санітарним нормам та правилам утримання закладів освіти.

За результатами моніторингового візиту було складено відповідний звіт, а керівництву закладу надано чіткі рекомендації, спрямовані на усунення виявлених порушень законодавства. Вимоги представника Уповноваженого стосувалися необхідності приведення приміщень у відповідність до стандартів інклюзивності (встановлення табличок Брайля), неухильного дотримання санітарного регламенту на харчоблоці, посилення контролю за медичною документацією персоналу, а також негайного перенесення навчальної кімнати з душової до приміщення, що відповідає цільовому призначенню.

Адміністрація закладу відреагувала на виявлені порушення та вжила необхідних заходів для виконання наданих рекомендацій, зокрема:

- виготовлено та розміщено таблички шрифтом Брайля у ключових функціональних зонах закладу - біля навчальних приміщень, санітарних кімнат та евакуаційних виходів;*
- посилено внутрішній контроль на харчоблоці та проведено роз'яснювальну роботу з персоналом під загрозою дисциплінарної відповідальності;*
- медичного працівника зобов'язано суворо контролювати наявність оригіналів*

медичних документів;

- вжито заходів щодо перенесення навчальної кімнати у душовій та розпочато ремонтні роботи в укритті для облаштування належних освітніх осередків до початку нового навчального року.

Виконання зазначених рекомендацій забезпечило фактичне поновлення прав вихованців спеціальної школи-інтернату на безпечне, доступне та здорове освітнє середовище. Усунення епідеміологічних ризиків, забезпечення умов для вільної просторової орієнтації дітей з порушеннями зору та припинення практики проведення занять у непристосованих санітарних приміщеннях гарантували дотримання права дітей на повагу до їхньої гідності та належні умови здобуття освіти, відповідно до національного законодавства та міжнародних стандартів.

За результатами моніторингових візитів надано **160** рекомендацій для органів державної влади, місцевого самоврядування, закладів освіти та служб у справах дітей. Із наданих рекомендацій виконано – **97**; у процесі виконання – **59**; не виконано – **4**.

Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;

У 2025 році Представництвом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Запорізькій області приділялася особлива увага забезпеченню дотримання прав військовослужбовців, ветеранів війни та членів родин осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

Актуальність цього напрямку обумовлена безпековою ситуацією в регіоні, який залишається прифронтовим, зі значною кількістю військовослужбовців, що проходять службу на території області, а також зі значною кількістю родин військових, які очікують інформації про долю своїх близьких.

Упродовж звітнього періоду до Представництва Уповноваженого в Запорізькій області надійшло **164** звернення щодо дотримання прав військовослужбовців, ветеранів та членів їхніх родин.

Одним з проблемних питань, з яким працювало представництво Уповноваженого, є розгляд звернень родин військовополонених та зниклих безвісти, які надходять до територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки (ТЦК та СП). Для таких родин звернення – це часто єдиний канал отримання інформації про долю близької людини, про порядок пошуку, оформлення статусу, соціальні гарантії та механізми державної підтримки. Відповідь ТЦК та СП визначає, чи зможуть вони реалізувати право на інформацію, на соціальний захист, на правову визначеність і гідне ставлення з боку держави.

До Уповноваженого звернулася мати військовослужбовця, який зник безвісти за особливих обставин, щодо порушення її права на звернення та інформацію з боку командування однієї з військових частин.

Заявниця 26.05.2025 та 26.08.2025 зверталася до Центрального об'єднаного районного територіального центру комплектування та соціальної підтримки із заявами щодо надання копії акту службового розслідування та одночасно із заявами про призначення відповідних виплат. Відповіді на подані заяви заявниця не отримала.

У межах розгляду звернення Секретаріатом Уповноваженого було направлено лист до Запорізького обласного територіального центру комплектування та соціальної підтримки (далі – Запорізький ОТЦК та СП) з вимогою розглянути звернення заявниці та надати вичерпну відповідь.

У відповіді Запорізький ОТЦК та СП повідомив, що звернення заявниці були передані засобами системи електронного документообігу до відповідної військової частини, при цьому станом на дату надання відповіді Секретаріату Уповноваженого інформація про результати їх розгляду від військової частини не надходила.

З метою поновлення права заявниці на розгляд звернень та отримання відповіді було прийнято рішення про відкриття провадження та скеровано лист до Командування Сухопутних військ Збройних Сил України. За результатами розгляду отримано лист із додатками, у якому поінформовано про розгляд звернень, надання запитуваної інформації, а також роз'яснено порядок подальшого врегулювання порушених питань.

Забезпечення соціальних прав військовослужбовців на рівні місцевого самоврядування є одним із ключових аспектів підтримки обороноздатності держави. Проте встановлення органами місцевої влади територіальних або відомчих обмежень (наприклад, прив'язка до конкретного територіального центру комплектування) створює штучні бар'єри. Це призводить до дискримінації мешканців однієї громади, які виконують однаковий конституційний обов'язок, але були призвані різними органами. Усунення таких розбіжностей забезпечує дотримання принципу рівності та справедливості у наданні соціальних гарантій Захисникам та Захисницям України.

Під час особистого прийому громадян, проведеного представником Уповноваженого у січні 2025 року в м. Вільнянськ Запорізького району, отримано інформацію про можливе порушення принципу рівності та порушення прав мобілізованих військовослужбовців із Вільнянської міської територіальної громади щодо підтримки з боку органу місцевого самоврядування. Основною проблемою було встановлення дискримінаційного критерію для отримання одноразової грошової допомоги. Відповідно до початкової редакції Програми (рішення №8 від 14.11.2024), право на допомогу

мали лише ті мешканці громади, які були призвані на службу виключно через Перший відділ Запорізького районного ТЦК та СП.

Це створювало нерівні умови для захисників — мешканців Вільнянської громади, які були призвані іншими ТЦК (наприклад, за місцем роботи у Запоріжжі чи інших містах), змінили місце обліку безпосередньо перед мобілізацією, мали документальне підтвердження служби, але мобілізовані не через визначений територіальний центр, вказаний у програмі.

Представником Уповноваженого було спрямовано запит до міської ради з вимогою надати обґрунтування встановлених обмежень та статистику реалізації програми.

У відповіді рада повідомила, що за період дії програми з 27 заявників допомогу отримали лише 20 осіб. Водночас 7 заяв (або 26% від загальної кількості) не були задоволені або перебували у статусі розгляду саме через невідповідність формальним критеріям Порядку (зокрема, через призов не належним ТЦК). Статистика підтвердила, що процедурна вимога стала реальною перешкодою для захисників.

Після втручання представника Уповноваженого виконавчий комітет Вільнянської міської ради схвалив проєкт змін до Програми.

Ключові зміни, що розв'язали проблему:

- усунення прив'язки до конкретного ТЦК: з тексту Порядку та форми заяви вилучено вимогу про обов'язковий призов саме «Першим відділом Запорізького районного ТЦК»;

- розширення кола суб'єктів: нова редакція дозволяє отримувати допомогу всім особам, призваним під час мобілізації до лав ЗСУ та інших військових формувань, незалежно від того, яким органом здійснювався призов;

- акцент на статусі мешканця: головним критерієм стає факт реєстрації/проживання в громаді та факт призову на службу, що повністю відповідає меті соціальної підтримки захисників-земляків.

Отже, наразі право на виплату мають усі мобілізовані мешканці громади незалежно від місця їх призову. Це дозволило відновити право на соціальний захист для тих осіб, чиї звернення раніше блокувалися через формальні ознаки, та забезпечити рівний підхід до всіх представників Вільнянської міської територіальної громади, які перебувають у лавах Збройних Сил України.

З метою посилення захисту прав ветеранів війни та підвищення ефективності міжвідомчої взаємодії у Запорізькій області, представником Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в листопаді 2025 року проведено розширену робочу нараду із фахівцями із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб, які здійснюють діяльність у територіальних громадах регіону.

Під час зустрічі, в обговоренні актуальних питань забезпечення прав ветеранів взяло участь керівництво Управління ветеранської політики Запорізької обласної державної адміністрації і 72 особи, з числа фахівців з

супроводу ветеранів та співробітників структурних підрозділів органів місцевого самоврядування із питань ветеранської політики.

В умовах триваючої збройної агресії проти України та з огляду на безпекову ситуацію в прифронтовому регіоні, важливою складовою діяльності Представництва Уповноваженого у Запорізькій області є системна комунікація та підтримка родин військовополонених, загиблих і зниклих безвісти Захисників і Захисниць України.

Протягом 2025 року представництвом у Запорізькій області організовано та взято участь в **11** координаційних зустрічах із родинами оборонців України. До участі в них залучалися представники регіональної робочої групи Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими, Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, військових частин Збройних Сил України, Національної гвардії України, територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, Національної поліції України, Служби безпеки України, Запорізького НДЕКЦ МВС України, органів Пенсійного фонду України, Міжнародного комітету Червоного Хреста, а також інших профільних фахівців.

Загалом протягом 2025 року участь у таких зустрічах взяли **507** членів родин оборонців України із Запорізької області, що дозволило забезпечити безпосередній діалог із державними органами, отримати необхідні консультації щодо соціального, правового та процедурного супроводу, а також оперативно реагувати на проблемні питання, з якими стикаються сім'ї військовослужбовців.

3. Захист прав постраждалих від збройної агресії проти України

З урахуванням прифронтового статусу Запорізької області, у 2025 році регіон залишився одним із ключових гуманітарних форпостів України. Запоріжжя продовжувало виконувати роль безпечної гавані для людей, які були змушені залишити свої домівки через бойові дії та окупацію територій Донецької, Херсонської областей і тимчасово окупованих районів Запорізького регіону.

Внутрішньо переміщені особи стали однією з найбільш вразливих категорій населення, яка потребувала не лише соціальної допомоги, а й системного правового супроводу та контролю за дотриманням стандартів гідного життя.

Одним із ключових векторів роботи представництва Уповноваженого у 2025 році стало забезпечення постійного моніторингу дотримання права внутрішньо переміщених осіб на гідні умови проживання в місцях тимчасового перебування. Командою Регіонального представництва Уповноваженого в Запорізькій області проведено **26** моніторингових візитів місць тимчасового проживання та надано **112** рекомендацій щодо дотримання прав внутрішньо переміщених осіб.

Актуальним питанням розвитку системи місць тимчасового проживання залишається відсутність можливості нормативного врегулювання та встановлення мінімально допустимої вартості оренди для таких об'єктів.

Незважаючи на системну роботу Уповноваженого в цьому напрямку, реалізація відповідної рекомендації не втратила своєї актуальності й надалі перебуває у фокусі уваги регіонального представництва.

Запровадження роботи єдиного транзитного центру позитивно вплинуло на вирішення питання первинного поселення евакуйованих осіб до місць тимчасового проживання. Водночас проблемними залишаються випадки, що потребують необхідного переселення або зміни місця тимчасового проживання з огляду на життєві обставини, умови проживання чи інші об'єктивні фактори.

Так, під час моніторингових візитів до 4 місць тимчасового проживання, внутрішньо переміщеними особами порушувались питання можливості зміни місця проживання, повернення до первинного місця тимчасового проживання, роз'яснення щодо гарантій та можливостей поселення в місця тимчасового проживання у разі їх залишення.

Отже, з урахуванням наведеного, актуальним і надалі залишається питання формування доступного, зрозумілого та інформативного механізму, який би забезпечував ефективне вирішення питань переселення осіб, що проживають у місцях тимчасового проживання, з урахуванням їхніх потреб та прав.

Особливий акцент моніторингової роботи було зроблено на перевірці модульних містечок, гуртожитків, пансіонатів, комунальних та приватних закладів, де мешкали евакуйовані особи, з метою недопущення порушень прав людини, своєчасного реагування на проблеми та залучення органів влади до їх вирішення.

До Уповноваженого надійшло колективне звернення ВПО - мешканців пансіонату «Пектораль», розташованого в м. Запоріжжя, щодо забезпечення права на належні умови проживання, зокрема відновлення електроенергії у місці тимчасового проживання.

Так, за інформацією заявників, з невідомих їм підстав зазначений пансіонат відключено від електропостачання, не враховуючи фактичне проживання там внутрішньо переміщених осіб та наявність визначеного статусу місця тимчасового проживання.

Враховуючи зимовий період та необхідність оперативного реагування, представником Уповноваженого в Запорізькій області було організовано позаплановий моніторинговий візит до зазначеного місця тимчасового проживання ВПО, залучено до врегулювання ситуації представників місцевої влади, балансоутримувача пансіонату та постачальника послуг.

За наслідками реагування представника Уповноваженого та проведеної роз'яснювальної роботи, уже в день звернення постачальником забезпечено відновлення подачі електроенергії в зазначеному пансіонаті, чим було поновлено права 73 ВПО на гідні умови проживання.

Водночас під час позапланового візиту також були виявлені проблемні питання щодо забезпечення додатковою побутовою технікою, підключення до інтернет-зв'язку, вирішення логістичних питань, забезпечення безбар'єрного доступу та користування санітарно-гігієнічними кімнатами.

За результатами моніторингового візиту відповідний звіт скеровано до Запорізької обласної військової адміністрації та керівництва МТП.

Запорізькою обласною військовою адміністрацією поінформовано про опрацювання питання передання додаткової побутової техніки для пансіонату та вирішення проблемного питання з підключенням до мережі Інтернет. Проте рекомендації щодо забезпечення безбар'єрного доступу до санітарно-гігієнічних кімнат та логістичних проблем доступу до пансіонату продовжують перебувати на виконанні.

Стан їх виконання перебуває на контролі Представництва Уповноваженого в Запорізькій області.

Основним завданням у напрямку захисту ВПО є подолання системних бар'єрів, що перешкоджають доступу до соціального захисту, медичної допомоги, освіти, працевлаштування, житла та інших базових гарантій, передбачених законодавством України та міжнародними стандартами у сфері прав людини. Особлива увага приділяється найбільш вразливим категоріям осіб, зокрема тим, хто після звільнення з місць позбавлення волі, лікувальних або інших закритих установ потребує комплексної підтримки та супроводу.

До Уповноваженого надійшло звернення громадянина Б., який отримав відмову в отриманні довідки внутрішньо переміщеної особи.

За твердженням заявника, підставою для відмови стали обставини відбування ним покарання на момент повномасштабного вторгнення, а також відсутність належно підтверджених відомостей щодо його проживання на тимчасово окупованій території Запорізької області.

З метою з'ясування всіх обставин за зверненням заявника Представництвом Уповноваженого в Запорізькій області направлено офіційні запити до низки органів та установ.

У ході опрацювання звернення встановлено, що у вироку Мелітопольського міськрайонного суду Запорізької області від 31.07.2019 відомості щодо місця реєстрації та проживання заявника відсутні. Водночас отримано інформацію, що 06.11.2024 заявник був звільнений на підставі ухвали Маневицького районного суду Волинської області від 30.10.2024 відповідно до статті 81 Кримінального кодексу України - умовно-достроково, з урахуванням частини невідбутого строку покарання.

Крім того, за результатами окремо отриманої інформації від Маневицької виправної колонії № 42 підтверджено, що заявник був зареєстрований за адресою на території одного з населених пунктів Запорізької області, який наразі є тимчасово окупованим.

З урахуванням цих обставин представником Уповноваженого у Запорізькій області направлено до Департаменту соціального захисту населення Запорізької міської ради додатковий запит із рекомендацією повторно розглянути питання щодо видачі заявнику довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи.

За результатами розгляду листа представника Уповноваженого та повторно поданих документів заявником Департаментом прийнято рішення про видачу заявнику відповідної довідки, що забезпечило йому можливість реалізувати права та гарантії, передбачені законодавством для внутрішньо переміщених осіб.

Через міжвідомчу взаємодію, реагування на звернення громадян, моніторинг діяльності органів влади та індивідуальний підхід до кожної ситуації представництво Уповноваженого в Запорізькій області забезпечує відновлення порушених прав ВПО та сприяє формуванню дієвого механізму їх захисту, що відповідає принципам недискримінації, рівності та людської гідності.

З соціальних мереж Регіональне представництво Уповноваженого в Запорізькій області отримало інформацію про грубе порушення прав мешканців МТП, що за адресою: вул. Стешенка, 18, м. Запоріжжя, щодо необґрунтованому завищенні плати за спожиті комунальні послуги мешканцями цього МТП.

У межах реагування на отриману інформацію, враховуючи факт завищення вартості спожитих комунальних послуг у зазначеному місці тимчасового проживання, представником Уповноваженого у Запорізькій області невідкладно скеровано відповідний запит до Запорізької міської ради із надання конкретних роз'яснень щодо вимог законодавства, розгляду питання відповідальності посадових осіб та необхідності термінового перегляду встановлених умов проживання у зазначеному місці тимчасового проживання.

Водночас Запорізькою міською радою було проведено перевірку обґрунтованості нарахунків за електропостачання, у ході якої встановлено, що мешканцям були помилково виставлені рахунки з урахуванням показників за 1,5 місяця, що призвело до різкого збільшення суми до оплати. Також було притягнуто відповідальних осіб до дисциплінарної відповідальності та вжито управлінських заходів для усунення порушень.

Крім цього, організовано зустріч мешканців модульного містечка з представниками комунального підприємства для зниження соціальної напруги і напрацювання прозорого механізму обліку споживання комунальних послуг. Також було запроваджено механізм рівного підходу до всіх категорій ВПО, незалежно від дати переміщення, шляхом укладення договорів про відшкодування витрат за комунальні послуги та застосування постанови Кабінету Міністрів України № 261 із урахуванням змін, внесених постановою № 1045, що дозволяє отримувати компенсацію з державного бюджету за спожиті комунальні послуги під час безоплатного розміщення ВПО.

Отже, у результаті реагування було забезпечено відновлення права внутрішньо переміщених осіб на рівні умови безоплатного проживання та доступ до житлово-комунальних послуг, зменшено фінансове навантаження на мешканців модульного містечка та створено передумови для стабільного застосування державного механізму компенсації, що відповідає принципам рівності, недискримінації та соціальної справедливості.

Захист права на власність осіб, житло яких зруйноване або пошкоджене внаслідок збройної агресії Російської Федерації, є одним із ключових напрямів діяльності Представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Запорізькій області.

У регіоні, що системно зазнає ракетних і артилерійських обстрілів, тисячі громадян опинилися в ситуації, коли їх житло визнано непридатним для проживання, а органи місцевого самоврядування вимушені ухвалювати рішення про демонтаж зруйнованих будинків. У таких умовах особливої ваги набуває питання недопущення вторинного порушення прав людини - втрати особистого майна, відсутності реального доступу до компенсації, формального підходу органів влади до потреб постраждалих.

До Уповноваженого надійшло звернення від мешканців одного з багатоквартирних будинків у м. Запоріжжя. З обставин справи встановлено, що 26 вересня 2024 року внаслідок ракетного обстрілу Російською Федерацією м.Запоріжжя був суттєво пошкоджений триповерховий багатоквартирний будинок. За результатами обстеження комісії всі 24 квартири визнано непридатними для проживання, будівлю віднесено до аварійної категорії технічного стану «4», а відновлення – економічно недоцільним.

Запорізькою міською радою було ухвалено рішення про повний демонтаж будинку та укладено договір із підрядною організацією. Мешканців повідомили про початок робіт з 11 березня 2025 року.

Водночас у зруйнованих квартирах залишалася значна кількість особистого майна – меблі, побутова техніка, документи, речі першої необхідності. Люди фізично не встигали вивезти їх у визначені строки, а на звернення до профільного департаменту міської ради з проханням відтермінувати демонтаж - отримано усну відмову.

Це створювало реальну загрозу порушення права на власність, оскільки демонтаж будинку міг призвести до безповоротної втрати майна мешканців.

Отримавши скаргу мешканки будинку, представництво Уповноваженого в Запорізькій області здійснило реагування в межах парламентського контролю за дотриманням конституційних прав і свобод людини.

Регіональним представництвом проаналізовано обставини справи та ризики порушення права на власність, підготовлено та скеровано офіційний лист до Запорізької міської ради з вимогами щодо відтермінування демонтажу пошкодженого будинку, забезпечення мешканцям реальної можливості вивезення особистого майна та надання інформації щодо правових підстав та порядку проведення демонтажу.

У відповідь на втручання представництва Уповноваженого Запорізька міська рада повідомила про зміну підходу до реалізації рішення про демонтаж:

демонтаж будинку буде розпочато лише після повного вивезення особистого майна мешканців;

організовано комплексну допомогу мешканцям у перевезенні речей (завантаження, транспорт, супровід);

мешканцям підтверджено право на отримання компенсації за знищене житло у вигляді житлових сертифікатів.

У результаті було фактично поновлено порушене право мешканців будинка на власність.

За результатами моніторингових візитів надано **112** рекомендацій для органів державної влади, місцевого самоврядування, організацій та установ, до зони відповідальності яких входить питання належного функціонування місць тимчасового проживання. Із наданих рекомендацій виконано – **25**; виконується – **70**; виконано частково – **8**; не виконано – **9**.

4. Захист інформаційних прав громадян

Право на інформацію є однією з базових конституційних гарантій, від реалізації якої безпосередньо залежить можливість людини ефективно захищати інші свої права і свободи. Саме доступ до повної та достовірної інформації дозволяє громадянам контролювати діяльність органів влади, приймати обґрунтовані рішення та відстоювати свої законні інтереси.

З огляду на це Представництво Уповноваженого в Запорізькій області приділяє цьому напряму системну увагу. У межах здійснення парламентського контролю протягом звітного періоду проведено **6** моніторингових перевірок щодо дотримання законодавства у сфері доступу до публічної інформації та розгляду звернень громадян.

Запорізький регіон має свої унікальні виклики:

- релокація значної кількості органів влади та місцевого самоврядування з тимчасово окупованої території області створює додаткові перепони для доступу до інформації;
- численні звернення від громадян, внутрішньо переміщених осіб, військовослужбовців та членів їх сімей, які часто потребують не лише юридичного, а й інформаційного супроводу;
- потреба в зрозумілому, своєчасному та відкритому інформуванні щодо прав, послуг, процедур і захисту в умовах безпекової ситуації.

Поряд з викликами у сфері доступу до інформації, моніторингові перевірки виявили системну проблематику, характерну для всіх перевірених об'єктів:

- недостатня прозорість фінансової інформації: відсутні або неповно оприлюднені дані щодо структури та обсягу бюджетних коштів, порядку й механізмів їх використання, принципів формування та розміру оплати праці й винагород;
- неналежне інформаційне наповнення розділу «Звернення громадян»: інформація подана неповно або не відповідає вимогам актуальності та доступності;
- відсутність оприлюднених графіків особистого прийому керівництвом;
- неактуальні контактні телефонні номери та шляхи звернення.

До Уповноваженого надійшла скарга від голови однієї з громадських організацій Запорізької області щодо порушення права на доступ до публічної інформації.

Зміст порушеного питання полягав у наданні на запити на інформацію заявниці неповної інформації щодо нарахування та виплати заробітної плати працівникам закладів освіти м. Запоріжжя. Водночас запитувані документи були суттєво знеособлені (без ПІБ, посад, структури виплат) або взагалі не надані, зокрема це стосувалось наказів про преміювання, що унеможливило громадський контроль за використанням бюджетних коштів.

Представництвом Уповноваженого в Запорізькій області перевірено факти, викладені у зверненні, скеровано листи до освітніх закладів, Лівобережного та Центрального відділів освіти і Департаменту освіти і науки Запорізької міської ради.

Однак аналіз наданих заявниці повторних відповідей засвідчив неналежний рівень обізнаності відповідальних осіб зазначених розпорядників публічної інформації щодо вимог законодавства та обрання необґрунтованих підстав обмеження доступу до публічної інформації.

З огляду на зазначене, виникла об'єктивна необхідність ініціювання відкриття провадження Уповноваженого та направлення повторних листів із вимогами щодо поновлення права заявниці та наданням роз'яснень норм Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Окремо, враховуючи кількість суб'єктів та розпорядників інформації щодо діяльності яких заявницею було скеровано запит, представництвом Уповноваженого у Запорізькій області проведено нараду з керівниками закладів освіти та структурних підрозділів міської ради, на якій було наголошено щодо обов'язку цих установ надавати повну і достовірну публічну інформацію.

Унаслідок реагування представництва право заявниці на доступ до публічної інформації було поновлено: Департамент освіти і науки Запорізької міської ради, відповідні освітні заклади повторно розглянули запити та надали повний пакет запитуваних документів.

Провадження Уповноваженого було завершено у зв'язку з фактичним усуненням порушень і відновленням права на інформацію.

До Уповноваженого надійшла скарга щодо порушення права на інформацію заявника з боку одного з державних підприємств Запорізької області. Особливість зазначеного порушення прав полягала у запитуванні інформації як щодо себе, так і діяльності підприємства.

Так зі змісту звернення встановлено, що заявник звернувся до Державного підприємства «Підприємство Державної кримінально-виконавчої служби України (№55)» (далі – ДП «ПДКВС») із запитом на інформацію, у якому просив надати копії наказів про преміювання всіх працівників, наказів про особисте відрядження заявника із зазначенням місця направлення, а також відомості щодо нарахування заявнику заробітної плати та здійснених відрахувань.

У відповідь заявник отримав лист із додатками, проте зазначена у листі кількість додатків не відповідала фактично отриманій, а надана інформація не охоплювала всі питання запиту, у зв'язку з чим заявник звернувся до Уповноваженого.

У межах розгляду звернення до ДП «ПДКВС» було направлено лист з вимогою повторно розглянути запит на інформацію заявника та надати повну відповідь. У відповіді підприємство повідомило про розгляд запиту та надало копію відповіді з додатками, однак залишилися невирішеними питання щодо надання відомостей про преміювання всіх працівників та уточнення місця відрядження.

З огляду на це, було повторно направлено лист із вимогою надати зазначені документи або, у разі неможливості їх надання, надати вмотивоване пояснення причин. У відповідь ДП «ПДКВС» повідомило, що інформація про преміювання працівників належить до персональних даних, а відомості щодо місця відрядження не можуть бути розголошені, оскільки місцем направлення були військові частини. Не погоджуючись із наведеною аргументацією ДП «ПДКВС» та з урахування викладеної позиції розпорядника інформації було ініційовано провадження Уповноваженого та повторно направлено запит до ДП «ПДКВС» з відповідними роз'ясненнями.

За результатами розгляду запиту була отримана відповідь із дотриманням вимог чинного законодавства, та яка повністю охоплювала всі питання заявника, що свідчить про поновлення його права на доступ до інформації.

Забезпечення права на звернення громадян депутатами міської ради є одним із ключових інструментів реального місцевого самоврядування. Саме через звернення люди повідомляють про порушення прав, проблеми доступу до послуг, безпекові виклики, соціальні та гуманітарні потреби, а депутати стають першою ланкою зв'язку між громадою та владою. Належний розгляд звернень, дотримання строків і надання мотивованої відповіді формують довіру до органів місцевого самоврядування та підтверджують, що влада є підзвітною і відкритою.

Зворотний зв'язок між депутатом і громадянином - це не формальність, а механізм захисту прав людини. У прифронтовому Запоріжжі звернення часто стосуються життєво важливих питань: укриттів, евакуації, житла для ВПО, соціальних виплат, доступу до медичної допомоги. Коли депутат не реагує або обмежується формальною відпискою, люди фактично втрачають можливість реалізувати свої права. Натомість якісний розгляд звернення і подальші депутатські запити, звернення до виконавчих органів чи контроль за їх діями перетворюють звернення на реальний інструмент вирішення проблем.

До Уповноваженого звернувся заявник зі скаргами на ймовірне порушення його права на звернення депутатами Запорізької міської ради, які, за твердженням заявника, неналежно розглянули звернення та не надали відповіді у встановлені законом строки.

З метою всебічного з'ясування обставин Представництвом Уповноваженого в Запорізькій області в межах парламентського контролю направлено відповідні листи до Запорізької міської ради та безпосередньо депутатів.

За сприяння представництва Уповноваженого депутатами розглянуто звернення заявника та надано письмову відповідь, що підтвердило факт реагування на звернення і дозволило відновити комунікацію між громадянином та представником органу місцевого самоврядування.

За результатами моніторингової роботи у сфері дотримання права на доступ до публічної інформації та розгляду звернень органам влади та місцевого самоврядування надано **33** рекомендації, із яких, протягом 2025 року: виконано - **25**, у процесі виконання- **2**, не виконано - **6**.

5. Забезпечення дотримання прав громадян на безпеку, доступність та належний стан укриттів і захисних споруд в умовах воєнного стану

Для жителів Запорізького регіону укриття та інші об'єкти цивільного захисту - це насамперед елемент реалізації базового права людини на життя та безпеку.

Під час моніторингових візитів у сфері цивільного захисту стає можливим виконання їх ключового завдання - виявлення реального стану готовності об'єктів до використання, що для м. Запоріжжя набуває особливої ваги.

Протягом 2025 року командою Регіонального представництва Уповноваженого в Запорізькій області здійснено **43** моніторингові візити до об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту населення на території м. Запоріжжя. Зазначені заходи проводилися з метою перевірки додержання вимог законодавства у сфері цивільного захисту, забезпечення права громадян на безпечні умови перебування під час повітряних тривог та надзвичайних ситуацій, а також оцінки фактичного стану доступності та належного функціонування укриттів.

За результатами проведених моніторингів складено відповідні звіти, які направлено балансоутримувачам захисних споруд, органам місцевого самоврядування, місцевим органам виконавчої влади та іншим уповноваженим суб'єктам для реагування в межах компетенції. У звітах викладено **199** рекомендацій щодо усунення виявлених порушень та недоліків, приведення об'єктів цивільного захисту у стан, придатний для використання за призначенням, а також забезпечення їх належного утримання та експлуатації відповідно до вимог чинного законодавства.

Моніторингові візити засвідчили наявність системних проблем у сфері забезпечення готовності захисних споруд цивільного захисту. Із загальної кількості перевірених об'єктів – **25** об'єктів не відповідають встановленим вимогам щодо санітарно-гігієнічного стану, технічної справності інженерного забезпечення, належного освітлення, наявності місць для сидіння, запасів води

та інших необхідних умов для безпечного і відносно комфортного перебування населення під час повітряних тривог та надзвичайних ситуацій.

Усі перевірені об'єкти включені до офіційної мапи укриттів м. Запоріжжя та відповідно до вимог законодавства підлягають обов'язковому відкриттю та забезпеченню безперешкодного доступу для населення під час оголошення сигналу «Повітряна тривога» або у разі виникнення надзвичайної ситуації. Також під час здійснення моніторингових візитів встановлено наявність проблем із фактичною доступністю окремих укриттів. Зокрема, зафіксовано 7 випадків, коли захисні споруди були зачинені у період дії сигналу тривоги або відсутня будь-яка інформація (вказівники, таблички, оголошення) щодо наявності за відповідною адресою об'єкта цивільного захисту та порядку доступу до нього.

Окрему стурбованість викликає ситуація із захисними спорудами, що перебувають у приватній власності, у тому числі на балансі об'єднань співвласників багатоквартирних будинків. У 7 випадках балансоутримувачами не забезпечено належної організації доступу населення до таких укриттів, що створює ризики порушення права громадян на захист життя і здоров'я в умовах воєнного стану.

Крім того, 9 перевірених об'єктів потребує проведення поточного ремонту, доукомплектування та належного облаштування відповідно до вимог законодавства у сфері цивільного захисту, зокрема щодо технічного стану приміщень, інженерних мереж, засобів зв'язку, пожежної безпеки та інформаційного забезпечення.

Виконання наданих рекомендацій перебуває на постійному контролі Регіонального представництва Уповноваженого з метою забезпечення належного реагування на виявлені порушення та досягнення їх повного усунення.

У вересні 2025 року фахівці Регіонального представництва Уповноваженого в Запорізькій області здійснили плановий моніторинговий візит до об'єкта фонду захисних споруд цивільного захисту населення – найпростішого укриття, розташованого на базі приміщення районної адміністрації Запорізької міської ради по Вознесінівському району.

Метою моніторингу було з'ясування фактичного стану готовності укриття до використання за призначенням, перевірка його доступності для населення, зокрема для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп, а також оцінка дотримання вимог чинного законодавства у сфері цивільного захисту та забезпечення прав людини.

Під час моніторингу встановлено, що укриття має низку недоліків, які прямо впливають на дотримання права на безпеку, зокрема: другий вхід/вихід укриття не оснащений інформаційною табличкою з позначенням «Укриття», не забезпечено безбар'єрний доступ для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, відсутні виносні баки для нечистот, а також відсутні засоби надання медичної допомоги (аптечки) та запаси продуктів харчування тривалого зберігання.

За результатами проведеного моніторингу підготовлено та скеровано балансоутримувачу укриття звіт із рекомендаціями щодо усунення виявлених недоліків, приведення укриття у стан повної готовності до використання за призначенням, підвищення рівня його безбар'єрності та забезпечення належних і безпечних умов перебування громадян.

У межах реагування на надані рекомендації районна адміністрація Запорізької міської ради по Вознесенівському району повідомила про вжиття відповідних заходів та поінформувала про виконання наданих рекомендацій у повному обсязі.

Отже, за результатами реагування Представництва Уповноваженого в Запорізькій області укриття може використовуватися за своїм функціональним призначенням, а громадяни отримали законне право на безпеку.

Стан виконання наданих рекомендацій та вжиття заходів щодо дотримання права на безпеку залишається на контролі представництва Уповноваженого у Запорізькій області. Так, із наданих **199** рекомендацій: виконано – **22** ; виконується – **139**; частково виконано - **2**, не виконано – **35**.

6. Додержання прав осіб у місцях несвободи

Протягом 2025 року Регіональне представництво Уповноваженого в Запорізькій області здійснило **13** відвідувань місць несвободи в межах реалізації функцій Національного превентивного механізму. Було охоплено підрозділи Національної поліції України, установи виконання покарань, медичні частини Центру охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України, психоневрологічні інтернати, клінічний заклад психоневрологічної допомоги, геріатричний стаціонар та кімнату для тимчасово затриманих військовослужбовців.

Відвідування **4** підрозділів Національної поліції України Запорізької області виявили деякі системні недоліки в організації службової діяльності, які негативно впливають на забезпечення прав людини та дотримання процесуальних гарантій осіб, свободу яких обмежено.

Значною проблемою є відсутність функціонуючих кімнат для затриманих у **3** підрозділах Запорізького районного управління поліції, що унеможливорює забезпечення умов тримання відповідно до принципів законності, гуманності та поваги до людської гідності. За таких обставин затримані перебувають у приміщеннях, не пристосованих для тримання, що створює потенційні передумови для порушення заборони жорстокого або такого, що принижує гідність, поводження. Встановлено, що в умовах відсутності спеціально обладнаних приміщень створюється ризик неналежного доступу затриманих до питної води та харчування, а також не забезпечується дотримання стандартів приватності та належних санітарно-гігієнічних вимог, які є базовими складовими гуманного поводження.

Слід зауважити, що у діяльності **3** відділень поліції також фіксувались випадки порушення права на правову допомогу, зокрема відсутність окремих

приміщень для конфіденційного спілкування з адвокатом та несвоєчасне повідомлення відповідного центру з надання безоплатної правничої допомоги, що ускладнює своєчасне отримання професійної правової підтримки і реалізацію конституційного права на захист.

Зазначена ситуація створює реальні ризики порушення фундаментальних прав затриманих осіб та невідповідності діяльності підрозділів вимогам законодавства і міжнародним стандартам у сфері захисту прав людини.

Системною проблемою, у діяльності медичних підрозділів Центру охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України, виявленою за результатами 2 моніторингових візитів є відсутність проведення замісної підтримувальної терапії для осіб, які цього потребують. Це спричиняє підвищений ризик розвитку ускладнень, загострення хронічних захворювань та порушення стандартів медичного обслуговування, визначених чинним законодавством України, що негативно впливає на стан здоров'я утримуваних осіб та ефективність роботи системи охорони здоров'я в пенітенціарних установах.

Окремі факти, виявлені під час 2 моніторингових візитів до установ Державної кримінально-виконавчої служби України, можуть свідчити не лише про індивідуальні порушення, а й про наявність потенційної системної проблематики у діяльності закладів охорони здоров'я ДКВС, зокрема щодо своєчасності діагностики, належності медичного реагування, ефективності взаємодії з цивільними закладами охорони здоров'я та внутрішнього контролю за якістю надання медичної допомоги. В умовах несвободи держава несе підвищений позитивний обов'язок щодо забезпечення права на життя і охорону здоров'я засуджених, а тому будь-які ознаки неналежного медичного забезпечення потребують не лише процесуальної перевірки в конкретних випадках, але й комплексної оцінки організації роботи ЦОЗ ДКВС з метою усунення ризиків повторення подібних ситуацій у майбутньому.

Окремо, розглядаючи безпековий аспект діяльності, слід зазначити, що під час відвідування Запорізького слідчого ізолятора встановлено, що на території установи відсутня захисна споруда цивільного захисту, де утримувані особи та персонал могли б безпечно укритися в разі надзвичайних ситуацій. З огляду на наближеність до лінії фронту та підвищений рівень безпекових ризиків, відсутність такої захисної споруди створює серйозну загрозу безпеці як персоналу, так і осіб, що перебувають у ізоляторі.

У межах реалізації національного превентивного механізму 14.03.2025 працівники Регіонального представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Запорізькій області спільно з представником громадської організації здійснили відвідування медичної частини № 99 філії Державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» у Запорізькій області.

Під час вивчення медичної документації було виявлено запис про смерть в'язня 1988 року народження, який перебував на лікуванні у вказаній медичній частині. Відповідно до медичної документації, смерть настала 06.03.2025 в

автомобілі реанімаційної бригади екстреної медичної допомоги внаслідок легенево-серцевої недостатності та позагоспітальної полісегментарної пневмонії III групи. Пізніше, під час ознайомлення з довідкою про причину смерті, було встановлено, що смерть настала внаслідок двобічної фібринозно-гнійної пневмонії.

Під час проведення правоохоронними органами 06.03.2025 огляду місця події ознак насильницького характеру смерті не встановлено. Того ж дня відомості про подію було внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 12025082230000141 за частиною першою статті 115 Кримінального кодексу України з приміткою «природна смерть».

З урахуванням викладеного представник Уповноваженого в Запорізькій області звернувся до Запорізької обласної прокуратури з вимогою провести перевірку за фактом смерті засудженого.

За інформацією Запорізької обласної прокуратури встановлено, що результати проведеної перевірки дотримання прав засудженого свідчать про ймовірний факт неналежного виконання медичними працівниками медичної частини № 99 та комунального некомерційного підприємства «Міська лікарня № 9» Запорізької міської ради своїх професійних обов'язків, що могло призвести до смерті засудженого.

У зв'язку з цим, прокурором відповідно до вимог статті 214 Кримінального процесуального кодексу України 21.03.2025 внесено відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 42025080000000035 за частиною першою статті 140 Кримінального кодексу України.

Наразі досудове розслідування триває.

У діяльності психоневрологічних інтернатів Запорізької області виявлені порушення, які впливають на забезпечення прав та умов перебування підопічних. Під час відвідування комунальних установ «Запорізький дитячий будинок-інтернат» та «Веселівський психоневрологічний інтернат» Запорізької обласної ради встановлено, що серед основних проблем – перевантаженість ліжко-місць та обмежена житлова площа. Також не здійснюється обов'язкове щорічне медичне обстеження підопічних лікарсько-консультативною комісією за участю лікаря-психіатра, що порушує право підопічних на медичну допомогу, контроль за умовами перебування та перегляд доцільності їх подальшого перебування в інтернаті. Виявлено потребу у посиленні безпекових заходів, організації евакуації, а також у належній взаємодії з органами соціального захисту та закладами охорони здоров'я для забезпечення комплексного догляду та підтримки підопічних.

Найбільш суттєві порушення виявлені у діяльності комунальної установи «Веселівський психоневрологічний інтернат» Запорізької обласної ради, що стосуються недотримання прав підопічних, вимог законодавства у сфері соціальних послуг та стандартів надання стаціонарного догляду. За результатами відвідування підготовлено та направлено подання Уповноваженого до Міністерства соціальної політики України, Національної соціальної сервісної служби України, Запорізької обласної військової адміністрації та Запорізької

обласної ради з метою вжиття заходів у межах їх компетенції щодо усунення виявлених порушень, забезпечення дотримання прав підопічних та недопущення подібних порушень у подальшій діяльності установи.

За результатами проведених моніторингових відвідувань надано **123** рекомендації, спрямовані на усунення виявлених порушень прав людини та недоліків у роботі відповідних установ. Протягом 2025 року, виконано **57** рекомендацій, частково виконано **16** рекомендацій, у стані виконання залишається **24** рекомендації та невиконаними є **26** рекомендацій.

7. Захист права на безпечне довкілля

Місто Запоріжжя є одним з основних центрів розвитку промисловості України. Структура промислового виробництва з високою вагою найбільш екологічно небезпечних галузей промисловості призводить до високого рівня забруднення атмосферного повітря міста.

Для Запоріжжя критично важливим є питання забезпечення належного екологічного середовища та дотримання прав громадян на безпечне довкілля. Особливе занепокоєння викликає стан атмосферного повітря, яке за численними скаргами мешканців є забрудненим через діяльність промислових підприємств.

У Щорічній доповіді Уповноваженого про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2024 році Уповноваженим надавалася рекомендація Запорізькій міській раді - забезпечити підготовку програми поетапного зниження викидів забруднюючих речовин суб'єктами господарювання.

Рішенням Запорізької міської ради від 30.04.2025 № 28 було схвалено Програму охорони довкілля щодо поетапного зниження викидів забруднюючих речовин суб'єктами господарювання міста Запоріжжя, яка покликана стати дієвим інструментом захисту екологічних прав громади.

З огляду на викладене, Представництвом Уповноваженого в Запорізькій області надавалась Запорізькій міській раді рекомендація та скеровано лист щодо вжиття заходів з контролю та мінімізації негативного впливу промислових підприємств на довкілля, зокрема розробки та поетапного впровадження програми зниження викидів забруднюючих речовин суб'єктами господарювання.

На сьогодні залишається актуальним питанням фактичного впровадження Програми, враховуючи близькість до зони активних бойових дій та обмежені ресурси органу місцевого самоврядування. Мешканці міста продовжують стикатися з перевищенням допустимих норм забруднення атмосферного повітря, що створює реальну загрозу здоров'ю, особливо дітей, осіб із хронічними захворюваннями та людей похилого віку. Саме від ефективної реалізації Програми залежить забезпечення конституційного права мешканців Запоріжжя на життя та здоров'я у сприятливому природному середовищі.

У грудні 2025 року до Уповноваженого надійшло звернення громадської організації щодо системного погіршення якості атмосферного повітря у м. Запоріжжя та можливого порушення конституційного права мешканців на

безпечне довкілля. У зверненні йшлося про відсутність ефективного реагування органів місцевого самоврядування, нестачі безперервного моніторингу, відсутності антикризового плану дій та оцінки впливу забруднення повітря на здоров'я населення.

У межах здійснення парламентського контролю представником Уповноваженого у Запорізькій області ініційовано отримання офіційної позиції та роз'яснень від Запорізької міської ради щодо заходів, що вживаються для поліпшення екологічної ситуації, зокрема стану атмосферного повітря, а також щодо планів моніторингу та захисту здоров'я мешканців міста.

У відповідь Запорізька міська рада повідомила, що для поліпшення екологічної ситуації в місті здійснюється низка заходів, зокрема:

- програмою державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря агломерації Запоріжжя на 2022-2026 роки, затвердженої рішенням Запорізької міської ради від 12.07.2023 № 29, передбачено встановлення нових автоматизованих пунктів спостереження для фіксованих та індикативних вимірювань. Так планується встановлення 5 індикативних автоматизованих пунктів спостережень за забрудненням атмосферного повітря в різних районах міста, що дозволить отримувати результати спостережень за забрудненням атмосферного повітря для інформування населення;

- програмою сприяння функціонуванню пересувної лабораторії моніторингу довкілля Державної установи «Запорізький обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України» на 2026 рік, затвердженою рішенням Запорізької міської ради від 17.12.2025 № 22, передбачено фінансування проведення повірки та калібрування засобів вимірювальної техніки та обладнання, придбання трьох калібрувальних газових сумішей для калібрувальних балонів приладів, витратних матеріалів, газу аргону для роботи газового хроматографу, а також паливно-мастильних матеріалів для забезпечення належної роботи пересувної лабораторії;

- участь міста Запоріжжя в українсько-фінському проєкті UFAIR щодо встановлення індикативного пункту спостереження якості атмосферного повітря;

- організація структурними підрозділами міської ради встановлення нових автоматизованих пунктів спостережень для індикативних вимірювань та оперативного інформування населення про якість повітря з використанням індексу якості повітря та рекомендацій для чутливих і вразливих груп населення.

Водночас міська рада визнала відсутність окремого (антикризового) плану реагування на періоди підвищеного забруднення, не надала оцінки системного ризику для здоров'я населення та не здійснила правової оцінки ситуації з точки зору дотримання права людини на безпечне довкілля. Надані відповіді мають переважно описовий та процедурний характер і не містять комплексних рішень для усунення причин погіршення якості повітря.

Представництво Уповноваженого в Запорізькій області тримає на контролі виконання зазначених заходів з метою забезпечення дотримання органами влади законодавства у сфері охорони атмосферного повітря та захисту прав населення на безпечне для здоров'я довкілля.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Запорізькій обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:

впровадити єдиний алгоритм поселення та зміни місця тимчасового проживання ВПО в межах області;

забезпечити дотримання вимог законодавства у сфері соціальних послуг та стандартів надання стаціонарного догляду в комунальних установах «Веселівський психоневрологічний інтернат» Запорізької обласної ради та «Запорізький дитячий будинок-інтернат» Запорізької обласної ради;

забезпечити системну координацію та контроль за станом готовності захисних споруд цивільного захисту на території Запорізької міської територіальної громади, з урахуванням результатів моніторингових візитів;

забезпечити належне та повне оприлюднення публічної інформації підпорядкованими структурними підрозділами у встановленому законодавством порядку та забезпечити регулярне оновлення зазначених даних на офіційних вебресурсах.

Запорізький міський раді:

забезпечити контроль за станом виконання Програми поетапного зниження викидів забруднюючих речовин суб'єктами господарювання із залученням громадського сектору;

вжити невідкладних організаційних та практичних заходів для приведення захисних споруд цивільного захисту у стан, придатний для безпечного перебування населення, з урахуванням рекомендацій, наданих за результатами моніторингових візитів;

забезпечити належне та повне оприлюднення публічної інформації підпорядкованими структурними підрозділами та комунальними підприємствами у встановленому законодавством порядку та забезпечити регулярне оновлення зазначених даних на офіційних вебресурсах;

вжити заходів для забезпечення належного інформування депутатів Запорізької міської ради про надходження адресованих до них звернень.

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 01 січня 2025 року по 31 грудня 2025 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Івано-Франківської області надійшло **4 127** звернень, у яких міститься **4 771** повідомлення про порушення прав людини і громадянина.

Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **3 087** повідомлень, соціальні права – **437** повідомлень, економічні права – **338** повідомлень.

Кількість	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Звернення громадян	900	2553	3 566	4 127
Повідомлення про порушення прав	1 166	2939	3 910	4 771

Івано-Франківська область характеризується значною часткою гірських територій та специфічними географічними умовами, що впливають на доступ населення до базових державних, медичних та соціальних послуг. На території області розташовано **240** населених пунктів, яким надано статус гірських, що є найбільшим показником серед регіонів України.

У регіоні проходять оздоровлення діти з прифронтових і деокупованих територій, яким було надано комплексну реабілітаційну, психологічну та соціальну підтримку, що сприяло відновленню порушених війною прав дітей на безпечне та здорове середовище життя.

Поряд із забезпеченням потреб внутрішньо переміщених осіб область відіграє важливу роль у системі надання медичної допомоги пораненим військовослужбовцям та у забезпеченні їх подальшої реабілітації. Заклади охорони здоров'я регіону надають спеціалізовану медичну допомогу, а також забезпечують можливості для проходження психологічної та фізичної реабілітації військовослужбовців і ветеранів війни.

Моніторингові візити/ безвиїзні перевірки

Впродовж року команда Регіонального представництва Уповноваженого в Івано-Франківській області здійснила **177** моніторингових візитів і перевірок щодо дотримання конституційних прав і свобод людини і громадянина, із яких:

16 відвідування місць несвободи в межах реалізації функції НПМ;

4 планові перевірки дотримання законодавства у сфері захисту персональних даних;

3 дистанційні моніторинги стану дотримання інформаційних прав та права на звернення;

22 моніторингові візити щодо дотримання прав і свобод дітей;

10 моніторингів стану дотримання прав національних меншин (спільнот);

60 моніторингових візитів щодо дотримання прав внутрішньо переміщених осіб на належні умови проживання в МТП;

9 моніторингів щодо умов вступу абітурієнтів із тимчасово окупованих територій через освітні центри;

50 моніторингів об'єктів фонду захисних споруд щодо можливості використання їх для укриття населення;

3 моніторингових візити щодо стану забезпечення доступності осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

Крім того, відвідано **45** судових засідань у цивільних справах та кримінальних провадженнях у межах здійснення парламентського контролю за дотриманням процесуальних прав громадян. Впродовж року команда представництва Уповноваженого в Івано-Франківській області здійснила особисті виїзні прийоми громадян в усіх **62** територіальних громадах області.

Просвітницькі заходи

Одним із завдань парламентського контролю за дотриманням прав і свобод людини і громадянина є підвищення рівня правової обізнаності населення. Підвищення обізнаності про права людини охоплює широкий спектр заходів – від розроблення навчальних програм до активної присутності у соціальних мережах.

У 2025 році команда регіонального представництва продовжила цю діяльність та провела **161** інформаційно-просвітницький захід за участі працівників місцевих органів влади, місцевого самоврядування, правоохоронних органів, громадськості, студентської молоді. У заході взяли участь **9 151** особа.

Крім того, у 2025 році в області розпочало реалізацію ініціативи проєкту «Шкільний Омбудсман» та «Студентський Омбудсман». Наразі в закладах освіти області обрано **172** Шкільних Омбудсманів та **5** Студентських Омбудсманів. Зазначений проєкт спрямований на створення ефективних механізмів раннього виявлення та реагування на порушення прав учнів і студентів, запобігання дискримінації та булінгу, на можливість розвивати громадянську позицію молоді, на розвиток навичок правозахисної діяльності та відповідального ставлення до реалізації власних прав і свобод.

Основні питання, з якими працювало представництво Уповноваженого:

- захист прав дітей;

- захист прав військових та ветеранів війни, зокрема членів родин зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав громадян у ході проведення призову на військову службу під час мобілізації;
- захист прав осіб, які утримуються в місцях несвободи;
- захист права на життя та безпеку цивільного населення в умовах воєнного стану;
- захист прав внутрішньо переміщених осіб;
- захист інформаційних прав;
- захист від дискримінації.

1. Захист прав дітей

Упродовж 2025 року працівники регіонального представництва спільно з експертами здійснили **22** моніторингові візити щодо дотримання прав і свобод дітей до закладів різних форм підпорядкування, у яких перебувають діти, або надаються їм послуги: до служб у справах дітей (**6**), до закладів загальної середньої освіти (**10**), до закладу спеціалізованої освіти спортивного профілю (**1**), до закладу загальної середньої освіти для дітей з особливими освітніми потребами (**1**), до закладу інституційного догляду соціальної сфери (**1**), до закладів оздоровлення та відпочинку (**3**).

Основною метою візитів було вивчення стану додержання прав дітей, зокрема права на безпеку, життя і здоров'я, належні умови проживання та виховання, освіти, охорону здоров'я, соціальний захист, захист від насильства, жорстокого поводження та дискримінації, а також доступ до інформації і механізмів захисту своїх прав.

Результати моніторингів засвідчили системні недоліки, що потребують реагування з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування та керівників відповідних закладів.

Безпечне середовище в закладі освіти є невід'ємною частиною організації освітнього процесу. А наявність безпечного укриття є ключовою вимогою для повернення учнів до повноцінного очного навчання в умовах війни, оскільки це дозволяє продовжувати заняття навіть під час сигналу повітряної тривоги.

Проте в частині захисних споруд шкіл зафіксовано підвищену вологість, відсутність або недостатній обсяг запасів питної води та продуктів тривалого зберігання у вільному доступі, наявна потреба в доукомплектуванні необхідними меблями відповідно до Вимог щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом МВС України від 09.07.2018 № 579 та Кодексу цивільного захисту України.

Крім того, на території окремих закладів освіти (Переріслянський ліцей, Делятинський ліцей № 1) зафіксовано наявність об'єктів незавершеного будівництва або проведення ремонтних робіт без належного огороження та встановлення попереджувальних знаків, що створює потенційну загрозу життю та здоров'ю дітей.

Вказане створює ризики для реалізації права дітей на життя, безпеку та охорону здоров'я в умовах воєнного стану, порушує право на безпечні умови навчання дітей, гарантоване статтею 53 Конституції України, та не відповідає принципу пріоритетності інтересів дитини.

Відсутність доступної інфраструктури обмежує можливості дітей з інвалідністю реалізовувати право на рівний доступ до освіти, соціальних та інших послуг. У більшості відвіданих закладів освіти санітарно-гігієнічні приміщення не облаштовані відповідно до потреб дітей з інвалідністю.

Під час проведення моніторингових візитів до служб у справах дітей місцевих рад встановлено низку системних проблем організаційного та кадрового характеру, які безпосередньо впливають на належне виконання покладених на них повноважень у сфері захисту прав та інтересів дітей.

В окремих відвіданих територіальних громадах (Нижньовербізькій, Підгайчиківській, Коршівській, Печеніжинській, Матіївецькій) служби (сектори) у справах дітей функціонують без статусу юридичної особи публічного права, що не повною мірою відповідає вимогам статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей». Відсутність статусу юридичної особи обмежує інституційну спроможність служби, зокрема в частині самостійного здійснення повноважень, належної організації діловодства та обліку, участі у міжвідомчій взаємодії, представництва інтересів дітей у судах та інших органах державної влади. Зазначене негативно впливає на реалізацію принципу найкращих інтересів дитини, закріпленого у статті 3 Конвенції ООН про права дитини та статті 7 Закону України «Про охорону дитинства».

Також встановлено незаповненість вакантних посад відповідно до затвердженої штатної чисельності працівників служб у справах дітей. Адже недостатня укомплектованість кадрового складу призводить до надмірного навантаження на працюючих спеціалістів та ускладнює виконання ними основних функцій.

Загалом моніторингові візити залишаються одним із ключових інструментів превентивного захисту прав дітей, забезпечення прозорості діяльності закладів освіти та підвищення відповідальності суб'єктів владних повноважень за дотримання стандартів, визначених Конституцією України, Конвенцією ООН про права дитини та національним законодавством України.

Моніторингові візити попередніх років фіксували серйозні системні проблеми в наданні психіатричної допомоги дітям. Зокрема, в обласному спеціалізованому психіатричному закладі було відсутнє (раніше ліквідоване) дитяче психіатричне відділення, що позбавляло дітей Івано-Франківської області права отримувати психіатричну допомогу у стаціонарних умовах. У разі госпіталізації дитини, її розміщували у палаті з дорослими, що несло загрозу для її життя і здоров'я. Згодом, за результатами вжитих заходів реагування, у КНП «Прикарпатський обласний клінічний центр психічного здоров'я Івано-Франківської обласної ради» у 2024 році розгорнуто 15 місць для надання дітям стаціонарної психіатричної допомоги.

Проте стаціонарна психіатрична допомога повинна бути організована з чітким розмежуванням надання психіатричної допомоги дітям та дорослим та повинна здійснюватися переважно за місцем проживання (перебування) дитини. Відповідно до наказу МОЗ України від 19.10.2018 № 1881 стаціонарну допомогу дітям за спеціальністю «психіатрія» мають забезпечувати багатoproфільні лікарні, а не психіатричні заклади. Також Концепція розвитку охорони психічного здоров'я в Україні, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.06.2024, передбачала, що стаціонарна медична допомога дітям із розладами психіки та поведінки має надаватися в багатoproфільних дитячих лікарнях замість дитячих відділень спеціалізованих психіатричних лікарень.

За результатами реагування, з урахуванням внесених Кабінетом Міністрів України змін до Порядку реалізації програми медичних гарантій, відповідно до яких з 1 липня 2025 року стаціонарна психіатрична допомога дітям до 18 років фінансується виключно в багатoproфільних дитячих лікарнях, при реабілітаційному відділенні КНП «Івано-Франківська обласна дитяча клінічна лікарня» розгорнуто 5 місць для надання стаціонарної психіатричної допомоги дітям. За 6 місяців психіатричну стаціонарну допомогу отримали 88 пацієнтів дитячого віку. Також ведуться ремонтні роботи щодо відкриття ближчим часом окремого психіатричного відділення на 10 місць.

За результатами моніторингу стану дотримання прав дітей надано **141** рекомендація, із яких: виконано – **106**, у процесі виконання – **35**.

2. Захист прав військових та ветеранів війни, зокрема членів родин зниклих безвісти за особливих обставин

Захист прав військовослужбовців та ветеранів війни є одним із ключових напрямів діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та його регіональних представництв, яка зосереджена на моніторингу стану дотримання прав і соціальних гарантій, правовому захисті учасників бойових дій та реагуванні на факти системних порушень їх прав.

Найчастіше до Уповноваженого зверталися військовослужбовці та члени родин військовослужбовців, зниклих безвісти та які перебувають у полоні. Так **1 514** або **37%** всіх звернень до представництва Уповноваженого стосувалися прав членів родин зниклих безвісти за особливих обставин військовослужбовців та **73** звернення – дотримання права на соціальний захист учасників бойових дій та членів їх родин.

З метою забезпечення прямого діалогу між родинами зниклих безвісти, полонених військовослужбовців та уповноваженими органами в межах роботи Регіональної робочої групи Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими в Івано-Франківській області, упродовж 2025 року проведено **26** зустрічей із родинами зниклих безвісти та полонених, у яких взяли участь **2 213** осіб. Такі заходи проводяться за участі представників органів влади, правоохоронців, соціальних служб, громадськості тощо та забезпечують доступ постраждалих громадян до актуальної інформації про обміни та повернення

військовополонених, пошук зниклих безвісти та ідентифікацію тіл загиблих, надають правовий захист та підтримку родинам, сприяють оперативному вирішенню питань надання соціальних гарантій постраждалим сім'ям.

З огляду на актуальність питань захисту прав ветеранів, військових, членів їхніх родин та з метою обговорення практичних інструментів для ефективної комунікації, взаємодії та захисту прав зниклих безвісти військовослужбовців і їх родин, Регіональне представництво організувало та провело за участі дотичних служб навчальний семінар для 63 фахівців із супроводу ветеранів та відповідальних за ветеранську політику у громадах осіб. Ця зустріч посприяла формуванню єдиних стандартів роботи та посиленню міжвідомчої співпраці.

До представника Уповноваженого під час особистого прийому звернулась громадянка України Л., мати безвісти зниклого за особливих обставин в березні 2025 року військовослужбовця К., з проханням роз'яснення причин не виплати частини грошового забезпечення її сина його рідній дитині, сину В., 2004 року народження, який навчається за денною формою здобуття освіти в закладі вищої освіти і не досягнув 23 років.

До оголошення військовослужбовця К. безвісти зниклим за особливих обставин у березні 2025 року він фактично був єдиним годувальником у сім'ї, що складалася з його дружини О., їх малолітньої доньки А., їх сина В. та повністю їх утримував, пересилаючи кошти із заробітної плати військовослужбовця. Однак після оголошення його безвісти зниклим, керуючись п. 6 Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовців, захоплених у полон або заручниками, а також інтернованих у нейтральних державах або зниклих безвісти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 № 884, членам сім'ї вищезазначеного військовослужбовця, а саме: його матері С., його батькові Д., вищевказаній дружині О. виплачувалася частина його грошового забезпечення в розмірі 50 % рівними частками.

Заявниця у своєму зверненні апелювала до норм статті 30 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», яка говорить про право на пенсію в разі втрати годувальника для непрацездатних членів сім'ї військовослужбовців, що пропали безвісти, у тому числі для студентів у закладах вищої освіти, але не більш як до досягнення ними 23 років.

Вказана ситуація зумовлена розбіжністю між вищевказаним Законом та постановою Уряду № 884, яка обмежує коло отримувачів виплат лише неповнолітніми дітьми, що порушує право на належний соціальний захист повнолітньої дитини-студента, який через законодавчу колізію позбавлений можливості отримувати частину грошового забезпечення зниклого безвісти батька до завершення навчання.

За результатами комплексного аналізу цієї ситуації та виявлення аналогічних кейсів було встановлено системні суперечності й прогалини в чинному законодавстві щодо соціального захисту родин зниклих безвісти військовослужбовців.

Наразі на розгляді Верховної Ради України перебуває проєкт Закону №4775-IX від 10.02.2026 “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо соціального захисту військовослужбовців базової військової служби, членів їх сімей та інших питань”, який має усунути виявлені колізії.

У межах здійснення парламентського контролю за додержанням прав ветеранів та членів їх родин регіональним представництвом вживалися заходи щодо поновлення порушених прав. За сприяння Уповноваженого захищено права багатодітної родини двох Героїв України, зокрема вирішено питання громадянства та землекористування.

До Регіонального представництва Уповноваженого в Івано-Франківській області звернулася багатодітна мати з Новицької громади Калуського району з проханням посприяти її родині у вирішенні питань набуття громадянства дітьми, користування земельними ресурсами та інших майнових питань.

Родина заявниці у 2014 році залишила територію РФ через незгоду з окупаційною політикою агресора та переїхала в Івано-Франківську область. У лютому 2022 року батько та троє синів стали на захист України. За мужність та героїзм двоє синів були посмертно удостоєні звання Героїв України. Попри внесок у обороноздатність країни, родина роками не могла розв'язати питання набуття громадянства та реалізації земельних прав.

За результатами ініційованої представником Уповноваженого зустрічі з Новицьким сільськи головою у 2025 році двоє неповнолітніх дітей набули громадянства України. Крім цього, місцева влада виділила родині земельну ділянку, що є критичним для багатодітної родини, а також спрямувала кошти з місцевого бюджету на ремонт вулиці, забезпечивши належний під'їзд до їхнього помешкання.

Системні порушення права на соціальний захист учасників бойових дій та їхніх сімей підриває довіру до державних інституцій, критично знижує мотивацію громадян до захисту держави та посилює соціальну напругу у суспільстві. Тому регіональне представництво реагувало на кожне таке повідомлення задля поновлення порушених прав військовослужбовців та членів їх родин.

У квітні 2025 року під час особистого прийому до представництва Уповноваженого звернулася матір ветерана війни, якому ще у червні 2024 року було встановлено І групу інвалідності внаслідок важких поранень. Попри критичний стан здоров'я захисника, він протягом десяти місяців залишався без пенсійного забезпечення, що змусило родину покладатися лише на волонтерську допомогу.

У ході з'ясування обставин встановлено факт неналежного виконання обов'язків посадовими особами Рожнятівського районного ТЦК та СП, які

вчасно не передали пакет документів до Головного управління Пенсійного фонду України в Івано-Франківській області.

Завдяки втручання Уповноваженого цю процедуру було пришвидшено, а права ветерана відновлено відповідно до статті 50 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», яка передбачає, що якщо документи подані пізніше 3 місяців, але не пізніше 12 місяців з дня встановлення інвалідності, пенсія призначається за весь минулий час.

У результаті в червні 2025 року захиснику було призначено виплати та повністю погашено заборгованість з моменту виникнення права на пенсію.

3. Захист прав громадян у ході проведення призову на військову службу під час мобілізації

Під час дії воєнного стану на першочерговому контролі Уповноваженого перебувають також питання додержання прав і свобод військовозобов'язаних громадян України під час проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації.

Найбільш порушуваними питаннями, із якими зверталися громадяни, були перевищення повноважень посадовими особами, у тому числі працівниками патрульної поліції, неправомірні дії працівників ТЦК та СП під час здійснення мобілізаційних заходів, затримання із застосування фізичної сили, відібрання телефонів, формальне проходження ВЛК.

До Регіонального представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Івано-Франківській області в грудні 2025 року звернувся Почесний консул Чеської Республіки в Україні щодо незаконного затримання та утримання іноземного громадянина Б. працівниками ТЦК та СП в Івано-Франківській області.

Зі слів консула вищезазначений громадянин відмовився від українського громадянства в 2018 році. Під час реагування на порушення прав на свободу та особисту недоторканність, свободу пересування іноземців та осіб без громадянств, які перебувають в Україні на законних підставах, було вжито заходів щодо дотримання законності в ході здійснення мобілізаційних заходів працівниками ТЦК та СП в Івано-Франківській області, відновлення порушених прав іноземного громадянина.

Як результат, іноземного громадянина Б. було звільнено з місця утримання в приміщенні ТЦК та СП, відповідальні працівники ТЦК та СП принесли йому свої вибачення, проведено роз'яснювальну роботу з вищезазначеними працівниками ТЦК та СП та їх керівництвом в Івано-Франківській області.

Окремої уваги потребують ситуації з мобілізацією осіб, які знаходяться на антиретровірусній терапії (далі - АРТ). Вилучення цих ліків є серйозним порушенням права людини на охорону здоров'я та життя, відповідно до статті 49 Конституції України. Для людей з ВІЛ АРТ є життєво необхідною, переривання терапії веде до розвитку резистентності вірусу, прогресування хвороби до стадії СНІДу та смерті. Вилучення препаратів фактично позбавляє людину засобів для виживання, а під час мобілізації є перевищенням повноважень, оскільки військові медичні підрозділи зобов'язані забезпечувати спадкоємність лікування хронічних захворювань.

До Регіонального представництва Уповноваженого в Івано-Франківській області звернулася дружина військовозобов'язаного щодо порушення його права при проведенні призову на військову службу під час мобілізації, довготривалого утримання, що може становити загрозу для його життя та здоров'я.

Під час особистого прийому заявниці повідомила, що чоловік живе з ВІЛ та перебуває на антиретровірусній терапії (АРТ). Під час його затримання в Івано-Франківську працівники Косівського ТЦК та СП вилучили в нього препарати АРТ, а під час проходження ВЛК «захворювання не підтвердили». Впродовж кількох днів його з іншими мобілізованими перевозили до різних військових частин та утримували у непристосованому приміщенні Косівського ТЦК та СП.

Секретаріатом Уповноваженого направлено відповідні листи до Головного управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Командування Сухопутних військ Збройних Сил України та Командування Медичних сил Збройних Сил України для здійснення всебічної перевірки та вжиття заходів реагування, спрямованих на поновлення порушених прав військовозобов'язаного. Після реагування Уповноваженого військовозобов'язаного відпустили, а ліки повернули.

За результатами перевірки з метою усунення порушень чинного законодавства та притягнення винних посадових осіб до дисциплінарної відповідальності, Івано-Франківським зональним відділом Військової служби правопорядку начальнику Косівського РТЦК та СП внесено подання.

4. Захист прав осіб, які утримуються в місцях несвободи

Реалізуючи функцію НПМ команда Регіонального представництва спільно з представниками громадських організацій відвідала впродовж року 16 місць несвободи: суди (2), територіальні підрозділи поліції (4), психоневрологічні інтернати (1), дитячі будинки-інтернати (1), відділення стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання територіальних центрів соціального обслуговування (3), геріатричні пансіонати приватної форми власності (3), відділення паліативної допомоги закладів охорони здоров'я (2).

Моніторинг стану дотримання прав людини в місцях несвободи здійснюється й через опрацювання звернень від осіб, які в них перебувають, а також звернень, поданих в їхніх інтересах.

До регіонального представництва надійшла скарга адвоката ув'язненого про перевищення службових обов'язків працівників СІЗО ДУ «Івано-Франківська установа виконання покарань (№ 12)», що призводило до позбавлення волі підзахисного понад визначений судом строк.

Відповідно до статті 202 КПК України після отримання та перевірки документа, що підтверджує внесення застави, уповноважена службова особа місця ув'язнення, під вартою в якому знаходиться підозрюваний, обвинувачений, негайно здійснює розпорядження про його звільнення з-під варти.

Проте працівники Івано-Франківського СІЗО (№ 12) у порушення вимог статті 202 КПК України відмовлялися звільнити з-під варти обвинуваченого після внесення застави, визначеної слідчим суддею. Свою відмову пояснювали відсутністю у квитанції про оплату коштів ініціалів ув'язненого або мали інші зауваження до формулювання призначення платежу, незважаючи на наявність документа про підтвердження внесення застави – довідки ТУ ДСА в Івано-Франківській області про підтвердження надходження на депозитний рахунок суду суми застави, яка видається виключно після офіційного підтвердження казначейською службою.

За результатами реагування на скаргу представника Уповноваженого, ув'язнену особу було негайно звільнено з-під варти.

Результати відвідувань НПМ свідчать про системну проблему невідповідності матеріально-технічної бази та процесуальної діяльності підрозділів поліції стандартам дотримання прав затриманих.

Так, незмінними та найпоширенішими у відвіданих відділеннях поліції № 1 (м. Тисмениця), № 2 (с-ще Богородчани), № 3 (м. Галич) та Івано-Франківському РУП ГУНП в Івано-Франківській області у 2025 році залишаються наступні порушення прав затриманих осіб:

заходи із затриманими проводяться в кабінетах працівників та/чи в кімнаті прийому громадян, при цьому наказом Міністерства внутрішніх справ України від 18.12.2003 № 1561 визначена пряма заборона проводити слідчі дії та інші процесуальні заходи у будь-яких приміщеннях, крім кімнат для проведення слідчих дій;

кімнати для затриманих не функціонують у зв'язку з невідповідністю національним та міжнародним стандартам, що створює ризики утримання громадян в умовах несвободи у непередбачений законом спосіб, без належного забезпечення харчуванням, питною водою, вільним доступом до туалету тощо;

відсутні кімнати для конфіденційного побачення затриманих осіб із захисниками, що унеможливорює проведення побачень затриманих громадян вічна-віч із адвокатом та позбавляє їх права на конфіденційне спілкування із

захисником без обмеження кількості таких побачень та їх тривалості. На цьому наголошує Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню у 21-ій Загальній доповіді [CPT/Inf (2011) 28].

Ігнорування виконання наданих за результатами відвідувань НПМ рекомендацій, призводить до системного нехтування процесуальними гарантіями захисту затриманих, створюють умови для застосування до них катувань чи іншого жорстокого поводження через відсутність належного контролю та унеможливлюють реалізацію права на правову допомогу в умовах конфіденційності.

Під час відвідувань НПМ місць несвободи соціальної сфери виявлено системні порушення права на свободу та особисту недоторканність, права на життя та безпеку, права на охорону здоров'я та медичну допомогу, права на достатній життєвий рівень та інші права, гарантовані законодавством.

У відвіданих відділеннях стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання комунальної власності (Рогатинська ТГ, Верховинська ТГ, Більшівцівська ТГ) група НПМ зафіксувала порушення прав людини на медичну допомогу. Зокрема, відділення не мають укладених договорів із закладом охорони здоров'я про надання медичної допомоги підопічним, неналежно ведеться медична документація підопічних, не забезпечується дієтичне харчування, при цьому серед підопічних є хворі на цукровий діабет, які потребують дієтичного харчування.

За результатами відвідувань, керівництвом Територіальну центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Верховинської селищної ради більшість виявлених порушень усунуто в найкоротші терміни, а Рогатинська міська рада оперативно відреагувала на виявлені порушення.

Під час відвідування відділення стаціонарного догляду для постійного та тимчасового проживання Центру соціальних служб Рогатинської міської ради, де перебувало 24 підопічних, у житлових кімнатах зафіксовано температуру повітря +13-16°C. Літні люди лежали одягнуті під ковдрами, деякі мали застудні захворювання, скаржилися на кашель та біль у грудях, а двоє підопічних перебували на стаціонарному лікуванні з бронхітом та пневмонією. На той час опалення було припинене у зв'язку із закінченням у громаді опалювального сезону.

За результатом реагування на надані під час відвідування рекомендації, теплопостачання у відділенні впродовж доби було відновлено.

Недержавні надавачі соціальних послуг стаціонарного догляду є необхідною ланкою в системі надання соціальних послуг через обмежену спроможність держави надати притулок усім особам старшого віку та особам з інвалідністю, які потребують стороннього догляду, зокрема внутрішньо переміщеним особам.

Попри значні позитивні зміни у забезпеченні догляду (клієнти приватних пансіонатів для літніх людей отримують безоплатно широкий спектр медичних

послуг, передбачених Програмою державних гарантій медичного обслуговування населення, лікарями приватної медичної компанії, з якою мають укладений договір) у трьох відвіданих геріатричних пансіонатах приватної форми власності виявлено системні порушення прав людини, зокрема:

більшість надавачів соціальних послуг приватної форми власності здійснюють свою діяльність без внесення необхідних відомостей до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг;

приватні пансіонати розміщуються в орендованих приватних будинках, у яких здебільшого немає захисних споруд (укриття);

будинки не пристосовані до потреб осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, бо не обладнані ліфтами або підйомниками, немає пандусів та поручнів у коридорах;

маломобільні та ліжкохворі підопічні проживають на другому та третьому поверхах, що ускладнює їм доступ до прогулянок на свіжому повітрі;

системними порушеннями є випадки, коли договори про надання соціальної послуги укладаються не з клієнтами, а з їхніми родичами, що призводить до порушення права на свободу та особисту недоторканність, яке є одним з визначальних і фундаментальних конституційних прав і свобод людини та зберігається за нею навіть у місцях несвободи.

Водночас в області відмічається низький рівень взаємодії надавачів соціальних послуг приватної форми власності з місцевими органами влади, органами місцевого самоврядування.

З метою усунення зазначених порушень після кожного відвідування направляються відповідні листи з рекомендаціями щодо усунення виявлених порушень. Реальний стан виконання рекомендацій буде з'ясований під час повторних відвідувань.

Під час відвідувань НПМ паліативних відділень закладів охорони здоров'я виявлено численні випадки обмеження базових прав пацієнтів. Зокрема, в Івано-Франківській області існує практика проживання евакуйованих ВПО, які потребують постійного стороннього догляду, у паліативних відділеннях місцевих лікарень, зокрема тих, які не увійшли до спроможної мережі закладів охорони здоров'я.

Лікарняні палати не пристосовані для проживання людей, які фактично потребують соціальних послуг з догляду, а не паліативної медичної допомоги. У таких умовах не забезпечується раціональне харчування цих людей, ліжкові пацієнти не мають можливості користуватися власними коштами, не завжди вчасно можуть оформити (поновити) банківські картки для отримання соціальних виплат тощо. У лікарнях не вистачає місця для розміщення їх особистих речей та одягу. Водночас у медичних закладах пацієнтів ВПО перереєстровують або «фіктивно» переводять із відділення у відділення та маніпулюють реєстрами, щоб уникнути фінансових втрат через невідповідність медичного статусу пацієнтів, які в них фактично проживають, вимогам НСЗУ щодо тривалості госпіталізації.

ВПО, які потребують догляду, а не медичної допомоги, перебувають у найбільш уразливому стані. Використання їх як «об'єкта» для отримання

бюджетних коштів принижує людську гідність, що є порушенням статті 28 Конституції України. Такі дії можна розцінювати як дискримінацію у доступі до медичних послуг за ознакою черговості та нецільове використання медичної інфраструктури, що призводить до порушення права інших хворих на гідне завершення життя.

Крім того, згідно зі статтею 4 Основ законодавства України про охорону здоров'я, держава має забезпечувати рівність усіх громадян у питаннях охорони здоров'я. Коли ліжко-місце займається пацієнтом, який фактично потребує соціального догляду, а не медичної допомоги, пацієнт у термінальній стадії, якому потрібен хоспіс, позбавляється цього права.

Ці порушення група НПМ продовжила фіксувати у 2025 році під час відвідувань відділень паліативної допомоги КНП «Солотвинська лікарня» та КНП «Більшівцівська міська лікарня» Івано-Франківської області, за результатами яких надано відповідні рекомендації.

Також це питання неодноразово піднімалося перед місцевими органами влади та розглядалося на засіданні Експертної ради при представнику Уповноваженого. З метою пошуку шляхів вирішення та поліпшення системи підтримки ВПО, які потребують постійного догляду, у травні 2025 року за сприяння та у співпраці Регіонального представництва з УВКБ ООН і БФ «ССС» проведено форум «Соціальна сфера в умовах війни: регіональний досвід, виклики та перспективи громад Івано-Франківської області», під час якого напрацьовано пропозиції щодо механізму розвитку соціальних послуг з догляду, включаючи медичну складову, для різних суспільних груп населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб.

Проте питання забезпечення в Івано-Франківській області ВПО соціальними послугами стаціонарного догляду залишається невирішеним. Робота в даному напрямку продовжується.

Загалом за результатами відвідувань НПМ надано **134** рекомендації, із них: виконано – **67**, у процесі виконання – **45**.

5. Захист права на життя та безпеку цивільного населення в умовах воєнного стану

Відсутність доступу до об'єктів цивільного захисту (укриттів) в умовах збройної агресії РФ проти України є порушенням фундаментального права людини на життя, закріпленого у статті 27 Конституції України та статті 2 Європейської конвенції з прав людини.

Відповідно до даних інформаційної системи «Облік та візуалізація фонду захисних споруд цивільного захисту» в Івано-Франківській області обліковується **1 194** захисні споруди (сховища, протирадіаційні укриття та найпростіші укриття), які мають забезпечувати базовий рівень захисту населення у випадку надзвичайних ситуацій чи воєнних загроз.

Під час моніторингових візитів, а також аналізу інформації, розміщеної на офіційному веб-сайті Івано-Франківської обласної державної адміністрації – обласної військової адміністрації (розділ «Переліки захисних споруд цивільного захисту»), виявлено низку системних невідповідностей: частина даних щодо захисних споруд була недостовірною, застарілою або неналежно оформленою, що ускладнювало або унеможливлювало своєчасне використання споруд у разі надзвичайної ситуації.

Так виявлено 4 адреси (3 в м. Івано-Франківську: по вул. Привокзальна, Залізнична, Сорохтея та 1 в м. Коломия по вул. Драгоманова), за якими фактичні укриття були відсутні, попри їх наявність у Переліку захисних споруд цивільного захисту.

Також згідно з цим Переліком на території однієї з громад області наявні 3 об'єкти цивільного захисту населення (ОЦЗН), що належать до I–III категорії критичності. Водночас, згідно з інформацією на офіційному сайті органу місцевого самоврядування, у громаді наявні 6 сховищ та 31 укриття. Аналогічні розбіжності виявлено і щодо інших громад області, а по деяких інформація про наявність укриттів взагалі була відсутня.

Зазначені порушення створювали ризики для життя і здоров'я населення та становили пряме порушення гарантованого Конституцією України права на життя.

З метою усунення зазначених невідповідностей до Івано-Франківської обласної державної адміністрації – обласної військової адміністрації направлено листа реагування з відповідними рекомендаціями. За результатами вжитих заходів Перелік захисних споруд цивільного захисту та інформацію на сайті було приведено у відповідність. Наразі захисні споруди в області обліковуються згідно інформаційної системи «Облік та візуалізація фонду захисних споруд цивільного захисту».

На четвертий рік повномасштабної війни, коли загроза для населення залишається актуальною, результати моніторингів зафіксували низку системних порушень, що унеможливають безпечне та ефективне використання укриттів. Найпоширеніші з них: відсутність вказівних знаків та інформаційних табличок, недоступність для маломобільних груп населення, що свідчить про позбавлення осіб з інвалідністю рівного доступу до безпеки та укриттів (70% споруд), захаращення приміщень, наявність плісняви, відсутність ремонтів (24%), відсутність первинних засобів пожежогасіння (35%), відсутність медичних аптек (34%), відсутність запасів питної води (38%). Подекуди відсутні або недоступні евакуаційні виходи, що є критичним порушенням правил безпеки.

Також виявлено неналежний стан інженерних комунікацій, порушення гідроізоляції та несправність вентиляційних систем. У багатьох балансоутримувачів відсутні акти обстеження об'єктів фонду захисних споруд. Частина укриттів перебуває у незадовільному стані.

За результатами моніторингу **50** сховищ та протирадіаційних укриттів, надано **212** рекомендацій щодо покращення їх стану з акцентом на доступність для населення, технічний стан та відповідність вимогам ДБН.

6. Захист прав внутрішньо переміщених осіб

Триваюча збройної агресії РФ проти України продовжує спричиняти значну шкоду мільйонам людей: як майнову, так і немайнову. Проте, незважаючи на здійснювані заходи для підтримки постраждалих, зокрема через соціальні виплати, житлові гарантії, компенсації та інші форми допомоги, ВПО залишалися однією з найуразливіших категорій осіб, які протягом 2025 року зверталися до Уповноваженого за захистом порушених прав.

Станом на 01.01.2026 в Єдиній інформаційній базі даних про внутрішньо переміщених осіб в Івано-Франківській області зареєстровано **109 774** ВПО, з них: осіб працездатного віку – **48 928**, осіб, що потребують працевлаштування – **4 218**, осіб з інвалідністю – **4 258**, пенсіонерів – **17 424**, дітей – **28 385**, інші – **6 561**. Внутрішньо переміщені особи, які вже проживають в області, а також ті, що прибувають із тимчасово окупованих територій, продовжують потребувати різного роду підтримки.

До Регіонального представництва звернулась родина ВПО, яка повторно перемістилася з 1 січня 2022 року та чие житло пошкоджене внаслідок бойових дій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, щодо неправомірного припинення виплати державної допомоги на проживання, яку отримувала відповідно до пункту 13² Постанови Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 332 «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним» (далі – постанова № 332).

У ході опрацювання скарги встановлено, що виплати родині були припинені внаслідок верифікації та моніторингу державних виплат, під час якої було виявлено факт придбання іноземної валюти на суму, що перевищує 100 тис.грн. Орган соціального захисту населення не лише припинив поточні виплати допомоги на проживання, але й висунув вимогу повернути кошти, в розмірі 65 тис.грн, які сім'я отримала за період після купівлі валюти, не врахувавши цільове призначення купленої валюти родиною ВПО. Адже відповідно до підпункту 4 пункту 7 постанова № 332 обмеження на купівлю валюти не застосовується, якщо валюта купувалась для оплати медичних, соціальних та освітніх послуг.

За результатами реагування на дане звернення, родині надано правову допомогу у формуванні пакета документів, які підтверджували цільове

використання коштів на оплату медичних послуг та подання звернення до органу соціального захисту населення з вимогою переглянути прийняте рішення щодо відновлення виплати допомоги на проживання. Отже, сім'ї ВПО вдалося довести цільове призначення витрат та скасувати неправомірну вимогу щодо повернення державної допомоги.

Такі повідомлення є непоодинокими та вказують на системну проблему недосконалості механізмів автоматичної верифікації, яка не враховує винятки щодо цільового використання коштів на життєво важливі потреби та формального підходу органів соціального захисту населення до оцінки майнового стану переселенців.

З метою забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб на належні умови проживання у місцях тимчасового перебування протягом 2025 року проведено **60** моніторингових візитів, за результатами яких надавалися рекомендації щодо забезпечення безбар'єрного середовища для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, проведення косметичних ремонтів у приміщеннях МТП доукомплектування кімнат необхідними меблями та забезпечення їх побутовою технікою. Із наданих **98** рекомендацій: виконано – **17** (18%), у процесі виконання – **81** (72%).

7. Захист інформаційних прав

Інформаційні права належать до пріоритетних напрямів діяльності Уповноваженого, оскільки право на звернення дає можливість реалізувати соціальні, економічні та політичні права, отримавши доступ до медичної допомоги, пенсійного забезпечення чи правосуддя.

Впродовж 2025 року Представництвом Уповноваженого проведено **3** безвиїзних моніторинги з питань додержання прав людини на звернення та інформацію органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а також **4** перевірки щодо додержання вимог законодавства у сфері захисту персональних даних. За їх результатами надано **18** рекомендацій, із яких: виконано – **15**, у процесі виконання – **3**.

Незважаючи на надані рекомендації та проведені інформаційно-просвітницькі заходи, щорічні національні моніторинги, регіональне представництво продовжувало фіксувати порушення права на інформацію.

Зокрема, в умовах воєнного стану можливість звернутися з усім запитом за допомогою телефону стала чи не єдиним способом оперативного отримання інформації, необхідної для попередження загрози та порятунку життя чи збереження здоров'я людей, а також ветеранів війни з втратою зору. За таких умов важливе значення відіграє налагодження роботи телефонних гарячих ліній та вебсайтів, на які громадянин може звернутись із усім запитом.

Крім цього, на виконання Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні посилено дію законодавства про цифрову доступність, згідно з яким державні органи зобов'язані забезпечувати безбар'єрний доступ до інформації для всіх категорій громадян.

До Уповноваженого звернувся ветеран, особа I групи інвалідності з повною втратою зору внаслідок війни, з низкою скарг щодо порушення його прав, серед яких питання неналежного інформування про розгляд його звернень до місцевих органів влади і соціальних служб, які направляли відповіді заявнику у форматі PDF чи фото-копії.

Такі формати документів спеціальні додатки на його смартфоні не розпізнають (не озвучують текст на екрані та не описують елементи керування), про що він постійно наголошує при поданні звернень. Заявнику зручно отримувати відповіді на звернення у вигляді текстового повідомлення в тілі електронного листа, що дозволяє йому з ними ознайомитися за допомогою «голосового помічника».

Відправка фотокопій людині з повною втратою зору також є дискримінаційною практикою, що обмежує її право на самостійне ознайомлення з рішеннями органів влади.

Івано-Франківській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації та Івано-Франківській міській раді направлено листа з відповідними рекомендаціями щодо необхідності дублювати текст відповіді таким заявникам безпосередньо у тілі електронного листа або використовувати текстові формати (.docx, .txt, доступний PDF із текстовим шаром) замість фотокопій та «нечитабельних» PDF.

У зв'язку з цим, надалі виникає необхідність здійснювати моніторинг дотримання вимог інформаційної безбар'єрності в органах державної влади та місцевого самоврядування.

8. Захист від дискримінації

Дотримання принципів рівності та недискримінації - це не лише питання соціальної справедливості, а й важлива умова європейської інтеграції України. Попри досягнення у формуванні інклюзивного середовища в Україні, люди з інвалідністю продовжують зазнавати обмежень у користуванні послугами нарівні з іншими: некоректна комунікація, ускладнений доступ до транспортної інфраструктури та об'єктів фізичного оточення, недостатня адаптація інформації та сервісів, перешкоди у доступі до освіти, до соціальних і медичних послуг, до роботи, дозвілля та інше, а також порушення їхнього права на провадження незалежного способу життя.

До Регіонального центру захисту прав громадян звернувся підопічний одного з комунальних закладів-надавачів соціальної послуги стаціонарного догляду зі зверненням щодо неналежного надання йому медичної допомоги та соціальних послуг, а також упередженого ставлення до нього з боку персоналу у зв'язку з його ВІЛ статусом.

Заявник має інвалідність групи ІА. Під час з'ясування обставин звернення та в ході конфіденційного спілкування з підопічним і працівниками встановлено, що з моменту влаштування у заклад у листопаді 2023 року заявник проживає один в окремій кімнаті. Чоловік лежачий, практично не рухомий. При цьому, ліжко (багатофункціональне) розміщене на відстані, яка не дає можливості дотягнутися рукою до кнопки виклику персоналу. У кімнаті немає ні телевізора, ні радіоприймача. Санітарно-гігієнічні процедури (чищення зубів, гоління, розчісування, стрижка волосся, обрізання нігтів, купання) йому не здійснюють, крім обтирання на ліжку. При цьому, у закладі наявне необхідне для купання лежачих обладнання. Також підопічний потребує медичного обстеження вузькими спеціалістами.

Усе вказане вище складає зміст соціальної послуги стаціонарного догляду за особами, які втратили здатність до самообслуговування чи не набули такої здатності, державний стандарт якої затверджено наказом Міністерства соціальної політики України від 29.02.2016 № 198.

Відтак, у закладі складено Індивідуальний план про надання соціальної послуги стаціонарного догляду підопічному, проте він фактично не виконувався. Індивідуального плану комплексної реабілітації (абілітації), складання якого установа має забезпечити з метою виконання індивідуальної програми реабілітації особи з інвалідністю, пред'явлено не було.

Спілкування з працівниками та керівництвом закладу дало підстави стверджувати про факт дискримінації особи з інвалідністю за ознакою здоров'я, у зв'язку з чим підопічний зазнавав обмеження у реалізації і користуванні своїми правами і свободами, що призводило до неналежного надання медичної допомоги та соціальних послуг з догляду.

З огляду на викладене, Івано-Франківській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації направлено листа реагування з відповідними вимогами та наголошено на забороні дискримінації людей з боку державних органів, органів влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, юридичних осіб публічного та приватного права, а також фізичних осіб. Підопічний повідомив, що його оглянули лікарі, проводяться санітарно-гігієнічні процедури та надаються інші послуги.

Також з ініціативи регіонального представництва у комунальних закладах соціального обслуговування проведено просвітницькі заходи з питань запобігання та протидії дискримінації людей, які живуть з ВІЛ.

Діяльність представництва Уповноваженого у 2025 році була спрямована на виявлення та усунення бар'єрів, що обмежують рівний доступ громадян до об'єктів соціальної та державної інфраструктури. Шляхом здійснення парламентського контролю та реагування на звернення, Уповноважений забезпечує впровадження принципів розумного пристосування та інклюзивності, гарантуючи реалізацію прав осіб з інвалідністю на недискримінацію.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Івано-Франківській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:

при опрацюванні звернень від осіб з порушеннями зору обов'язково враховувати вказаний ними спосіб комунікації, як того вимагає Закон України «Про звернення громадян»;

забезпечити системне оновлення та уніфікацію даних про фонд захисних споруд цивільного захисту з одночасним контролем їх фактичного стану, доступності та відповідності вимогам законодавства та ДБН;

забезпечити конструктивну взаємодію між уповноваженими органами влади та недержавними надавачами соціальних послуг стаціонарного догляду, які потребують консультаційної допомоги щодо застосування нормативно-правової бази, якою регулюється діяльність надавачів соціальних послуг, допомоги з питань підвищення кваліфікації персоналу, державної підтримки з забезпечення функціонування приватних установ відповідно до вимог законодавства;

забезпечити систематичні заходи з підвищення правової обізнаності надавачів соціальних послуг та навчань для надавачів соціальних послуг, зокрема недержавної форми власності.

Органам місцевого самоврядування Івано-Франківської області забезпечити:

укомплектування служб у справах дітей відповідно до нормативної штатної чисельності, з урахуванням кількості дитячого населення громади;

організаційно-правовий статус служб у справах дітей у відповідність до вимог законодавства, зокрема забезпечити створення та функціонування служб у справах дітей як юридичних осіб публічного права;

доступність освітнього середовища для дітей з інвалідністю, зокрема шляхом передбачення та спрямування цільових коштів на адаптацію санітарно-гігієнічних приміщень у закладах освіти, облаштування пандусів та інших

елементів безбар'єрного доступу відповідно до принципів універсального дизайну та вимог чинного законодавства;

усунення небезпечних об'єктів на територіях закладів освіти (об'єкти незавершеного будівництва, ремонтні роботи без огороження), з обов'язковим встановленням попереджувальних знаків та обмеженням доступу дітей з метою реалізації права на життя та безпеку.

Івано-Франківському обласному територіальному центру комплектування та соціальної підтримки (ОТЦК та СП) забезпечити:

проведення для працівників, які залучені до здійснення призову громадян на військову службу в процесі мобілізації на особливий період, навчань про правові, етичні та медичні аспекти при роботі з військовозобов'язаними, які мають ВІЛ, зокрема із залученням експертів громадських організацій. Не допускати вилучення антиретровірусних препаратів у ВІЛ-позитивних мобілізованих осіб;

розробку алгоритму оперативної перевірки громадянства в рамках здійснення мобілізаційних заходів іноземних громадян та осіб без громадянства.

Західному міжрегіональному управлінню з питань виконання кримінальних покарань:

вжити заходів щодо недопущення працівниками СІЗО Івано-Франківської області затягування звільнення з-під варти обвинувачених осіб після внесення застави за умови наявності довідки ТУ ДСА в Івано-Франківській області про підтвердження надходження на депозитний рахунок суду суми застави.

Головному управлінню Національної поліції в Івано-Франківській області вжити заходів щодо:

облаштування у територіальних підрозділах поліції кімнат для проведення слідчих дій у відповідності до вимог, визначених відповідними відомчими нормативними документами та відновити її діяльність. Забезпечити проведення опитувань громадян і виконання процесуальних дій виключно у кімнатах для проведення слідчих дій;

облаштування окремої кімнати для конфіденційних побачень затриманих громадян із захисниками (адвокатами) за встановленими стандартами;

відновлення функціонування у відділеннях поліції кімнат для затриманих осіб за умови обладнання її згідно встановлених норм і стандартів.

МІСТО КИЇВ ТА КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ

Протягом 2025 року до Уповноваженого надійшло:

з м. Києва **16 703** звернення та **21 431** повідомлення про порушення прав людини і громадянина. Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **13 512** повідомлень, соціальні права – **1 473** повідомлення, економічні права – **1 416** повідомлень, права дітей – **853** повідомлення, особисті права – **790** повідомлень;

з Київської області **10 268** звернень та **12 419** повідомлень про порушення прав людини і громадянина. Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **7 443** повідомлення, економічні права – **1 383** повідомлення, соціальні права – **739** повідомлень, особисті права – **454** повідомлення.

м. Київ				
Рік	2022	2023	2024	2025
Звернення громадян	5 356	1 2247	15 245	16 703
Повідомлення про порушення прав	7 214	1 5715	18 127	21 431

Київська область				
Рік	2022	2023	2024	2025
Звернення громадян	2 368	6 324	7 904	10 268
Повідомлення про порушення прав	3 014	7 451	8 891	12 419

Географічне розташування міста Києва та Київської області, а також статус столиці як політичного й адміністративного центру держави зумовлюють підвищений рівень безпекових ризиків для регіону в умовах триваючої збройної агресії Російської Федерації. Упродовж 2025 року Київ і область неодноразово зазнавали ракетних і безпілотних атак, що призводило до руйнування житлових будинків, пошкодження об'єктів цивільної та критичної інфраструктури, а також загибелі й поранення цивільних мешканців. Водночас громади Київщини й

надалі відчують наслідки бойових дій та тимчасової окупації 2022 року, зокрема у вигляді потреби у відновленні зруйнованого житла, інфраструктури та підтримці постраждалого населення. Усі ці обставини впливають на реалізацію базових прав людини, передусім права на життя і безпеку, житло, медичну допомогу, освіту та соціальний захист і потребують від органів державної влади та місцевого самоврядування системної та скоординованої роботи для належного захисту прав людей і відновлення порушених прав.

Моніторингові візити/безвиїзні перевірки

У 2025 році Представництвом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Київській області та місті Києві здійснено **174 виїзних моніторингових візитів** (відвідувань). Зокрема, проведено:

27 відвідувань у межах реалізації функцій національного превентивного механізму;

28 моніторингових візитів щодо дотримання прав дитини;

115 моніторингових візитів щодо дотримання прав ВПО;

3 моніторингових візита щодо дотримання рівних прав і свобод;

1 моніторинговий візит щодо дотримання прав військовослужбовців.

Основні питання, з якими працювало представництво Уповноваженого:

- додержання прав дітей;
- реалізації функцій національного превентивного механізму;
- додержання прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України;
- додержання права на життя та безпеку в умовах воєнного стану;
- додержання інформаційних прав;
- додержання соціальних прав.

1. Додержання прав дітей

В межах моніторингу дотримання прав дітей у місті Києві та Київській області упродовж 2025 року здійснено **28** виїзних моніторингових візитів, у яких було надано **237** рекомендацій, зокрема: до служб у справах дітей, центрів надання соціальних послуг, дитячих будинків-інтернатів, закладів освіти, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей.

За результатами моніторингів було внесено **3** подання Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Фастівському академічному ліцею №9 Фастівської міської ради Київської області, Київському обласному центру соціально-психологічної реабілітації дітей «Оберіг» та приватному підприємству Спеціальна «Школа-Життя».

За підсумками візитів до закладів загальної середньої освіти виявлено такі системні порушення: вхід до будівель закладів освіти та захисних споруд (укриттів) не обладнаний пандусами та поручнями, що унеможливорює їх

безперешкодне використання дітьми з інвалідністю та іншими особами з числа маломобільних груп населення; не створено умови для організації освітнього процесу при довготривалому перебуванні в укритті; у закладах освіти відсутні спеціально облаштовані санітарно-гігієнічні кабінки для осіб з інвалідністю, зокрема для тих, які пересуваються на кріслах колісних або з використанням інших допоміжних засобів. Крім того, зафіксовано наявність протермінованих лікарських засобів, недотримання вимог щодо товарного сусідства та маркування продуктів харчування, виявлено протерміновані харчові продукти. Також встановлено факти неналежного ведення обов'язкової документації, передбаченої посадовими обов'язками практичного психолога (зокрема річних і перспективних планів роботи, журналів обліку, індивідуальних планів тощо), а також факти порушення вимог щодо оприлюднення на офіційному вебсайті закладу повного обсягу обов'язкової інформації відповідно до Закону України «Про освіту».

У жовтні 2025 року Представництвом Уповноваженого в Київській області та місті Києві було здійснено моніторинговий візит до Немішаївського ліцею №1 Немішаївської селищної ради Бучанського району Київської області (далі - Немішаївський ліцей №1).

Під час візиту в приміщенні харчоблоку виявлено низку суттєвих порушень, а саме: наявність алкогольних напоїв, протермінованих продуктів харчування, овочів, непридатних для вживання, а також продуктів без відповідного маркування. Зазначені факти свідчать про недотримання санітарно-гігієнічних вимог та створюють потенційну загрозу для життя та здоров'я дітей.

Відповідно до виявлених порушень було скеровано листи та направлено звіт із рекомендаціями щодо вжиття невідкладних заходів.

На виконання рекомендацій та усунення порушень керівництвом Немішаївського ліцею №1 проведено службове розслідування та відповідно до Висновку комісії від 29.12.2025 року вжито наступних заходів: утилізовано алкогольні напої та прострочені продукти харчування, винесено догану шеф-кухарю їдальні, з обслуговуючим персоналом проведені бесіди по дотриманню санітарних норм (протокол №4 від 23.12.2025 року), посилено контроль за організацією харчування та дотримання санітарно-гігієнічних норм.

У січні 2025 року Представництвом Уповноваженого в Київській області та місті Києві було здійснено моніторинговий візит до Ліцею №23 "Кадетський корпус" імені Володимира Великого Шевченківського району м. Києва (далі-Ліцей №23).

У ході відвідування було виявлено ряд порушень, зокрема: перенаселення в кімнатах, застарілі та пошкоджені меблі, відсутні шафи для зберігання одягу та особистих речей, пошкодженні деякі вікна та двері, відсутні засоби гігієни

у вбиральнях, в укритті не забезпечено запас питної води та продуктів довготривалого зберігання, встановлено факт неналежної організації харчування дітей (відсутність щоденного меню та відбору добових проб, велика кількість протермінованих продуктів та продуктів без маркування, відсутність температурного контролю в холодильниках та морозильних камерах), несвоєчасний контроль за терміном придатності лікарських засобів, відсутність інформаційного стенду про права дітей, а також актуальні номери телефонів і посадових осіб, до яких вони можуть звернутися у разі порушення їхніх прав.

За результатами проведеного моніторингового візиту було надано рекомендації директору ліцею, Службі у справах дітей та сім'ї Шевченківської районної в місті Києві державної адміністрації, а також Міністерству освіти і науки України.

З метою моніторингу стану виконання рекомендацій та усунення виявлених порушень у грудні 2025 року здійснено повторне відвідування ліцею №23. Моніторинговою групою відзначено позитивні зміни у діяльності ліцею. Усі порушення було усунуто. Зокрема: зроблено ремонт у житлових кімнатах та приміщеннях забезпечено новими меблями: ліжка, шафи, тумби для зберігання особистих речей; відремонтовано туалетні кімнати як в навчальному корпусі, так і в корпусі проживання дітей; туалетні кімнати відповідають санітарним нормам та забезпечені необхідними засобами особистої гігієни; в укритті наявні запаси їжі тривалого зберігання та питної води; проведено ремонт у харчоблоці та забезпечено належне зберігання продуктів харчування з контролем термінів придатності; належним чином ведеться відповідна документація; здійснюється маркування та роздільне зберігання продуктів; наявний інформаційний стенд про права дітей та інформацію, куди можна звертатися у випадку порушення прав.

Водночас виявлені системні порушення у закладах інституційного догляду та виховання. Під час моніторингових візитів у 4 закладах інституційного догляду та виховання були виявлені такі порушення, зокрема порушення прав дітей на гідні умови проживання, здорове та повноцінне харчування, життя та безпеку, медичне забезпечення та реабілітацію, зростання в сімейному середовищі, захист від жорстокого та принижуючого поводження.

Під час моніторингового візиту до Київського обласного центру соціально-психологічної реабілітації дітей «Оберіг» (далі – Центр) виявлено системні порушення прав дітей, зокрема права на життя та охорону здоров'я, на захист від насильства та гідне ставлення, на зростання і виховання в сім'ї. Крім того, зафіксовано неналежні житлово-побутові умови та недотримання санітарно-гігієнічних вимог. Встановлено перебування дітей у закладі понад граничні строки.

В умовах воєнного стану в Центрі було відсутнє належно обладнане укриття, що створювало реальну загрозу життю та здоров'ю дітей і персоналу. Особливе занепокоєння викликала інформація, отримана під час

конфіденційного спілкування з дітьми, щодо застосування окремими працівниками закладу форм покарання, які мають ознаки жорстокого та принижуючого поводження, що суперечить статті 19 Конвенції ООН про права дитини.

Відповідно до виявлених порушень було направлено подання до Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України, Державної служби України у справах дітей, Національної сервісної служби України, Київської обласної державної адміністрації, Київської обласної ради.

За результатами реагування ініційовано додаткові перевірки контролюючими органами. Забезпечено покращення умов проживання дітей, відремонтовано санітарні приміщення, утилізовано протерміновані ліки та виправлено недоліки щодо порушення санітарно-епідеміологічних вимог. Проведено дисциплінарні та навчальні заходи з персоналом з питань недопущення насильства та дотримання прав дитини. Також проводиться робота щодо влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, до сімейних форм виховання. Надавачами соціальних послуг територіальних громад (Центрами соціальних служб, Центрами надання соціальних послуг) проведено оцінки потреб дітей та їх сімей, а також проводиться робота щодо забезпечення соціальними послугами та соціальним супроводом, надання їм матеріальної, психологічної допомоги, іншої підтримки.

У січні 2025 року за результатами моніторингового візиту до приватного підприємства Спеціальна «Школа-Життя» (м. Київ) встановлено факти грубого порушення прав дітей із інвалідністю та особливими освітніми потребами.

Основні виявлені порушення: заклад незаконно, без договору оренди, займав приміщення комунального закладу дошкільної освіти № 412; відсутнє укриття; вільний доступ сторонніх осіб на територію; використання протермінованих вогнегасників. У вільному доступі для дітей знаходилися рецептурні ліки, алкоголь та отрута для гризунів. Виявлено значні запаси прострочених продуктів харчування в антисанітарних умовах; попри назву «школа», освітній процес не забезпечувався, кваліфікований персонал (педагоги, логопеди), медичний персонал був відсутній.

З метою захисту прав вихованців Уповноваженим було направлено подання до Дніпровської РДА щодо негайного усунення виявлених порушень. За результатами розгляду подання підтверджено відсутність правових підстав для перебування приватного підприємства у приміщенні дитсадка. У зв'язку з цим, було ухвалено рішення про звільнення утримуваного приватним підприємством приміщення та повернення його балансоутримувачу. Вихованцям із інвалідністю запропоновано переведення до Центру комплексної реабілітації Дніпровського району для отримання належних послуг. Матеріали щодо неналежного поводження з дітьми та незаконного використання майна передано до Національної поліції.

2. Реалізація функцій національного превентивного механізму

У 2025 році діяльність Представництва Уповноваженого в Київській області та місті Києві у сфері недопущення катувань та жорстокого поводження була сфокусована на системному моніторингу дотримання прав людини в установах системи Національної поліції та судової влади. Пріоритетом 2025 року стало не лише виявлення порушень, а й аналіз їхніх структурних причин в умовах воєнного стану.

Загалом у межах реалізації функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) здійснено 27 моніторингових візитів, що охопили ключові місця несвободи регіону:

- 6 ізоляторів тимчасового тримання (1 — у м. Києві, 5 — у Київській області);
- 17 районних судів (6 — у м. Києві, 11 — у Київській області);
- 2 психоневрологічні інтернати (Київська область);
- 1 пансіонат для осіб похилого віку (Київська область);
- 1 лікувально-реабілітаційний центр.

Так було проведено узагальнений аналіз стану дотримання прав людини за ключовими напрямками моніторингу у м. Києві та Київській області.

За результатами моніторингу з метою усунення виявлених порушень прав і свобод людини керівництву відповідних установ та органів влади було надано 177 рекомендацій.

Дотримання прав людини в діяльності ізоляторів тимчасового тримання

За результатами візитів до спеціальних установ ГУНП у м. Києві та Київській області варто відзначити високий рівень організації службової діяльності та належне забезпечення прав утримуваних осіб з боку адміністрацій ізоляторів тимчасового тримання (далі - ІТТ). Керівництво установ демонструє проактивну позицію у впровадженні міжнародних стандартів (Custody Records) та гуманізації умов тримання, попри обмежені ресурси.

Водночас моніторинговими групами зафіксовано низку системних недоліків, що мають переважно інфраструктурний характер та потребують централізованого вирішення:

Цивільний захист та право на життя. У 6 відвіданих ІТТ критичною проблемою залишається відсутність захисних споруд цивільного захисту (укриттів), що відповідають нормам ДБН В.2.2-5:2023. В умовах воєнного стану це змушує персонал залишати утримуваних осіб у камерах під час повітряних тривог, що створює пряму загрозу їхньому життю та здоров'ю та суперечить ст. 27 Конституції України.

Право на приватність. У 4 ІТТ виявлено, що в душових кабінках встановлені перегородки, але відсутні шторки, що порушує право на приватність під час гігієнічних процедур. Це не відповідає вимогам правила 19.3 Європейських пенітенціарних правил та практиці ЄСПЛ (зокрема, у справі

«Калашников проти Росії»), яка прирівнює такі умови до таких, що принижують гідність.

Режим відеоспостереження. У 5 ІТТ встановлено факти зберігання відеозаписів з камер спостереження менше нормативно визначеного строку (від 3 до 30 діб замість 90 діб, передбачених Наказом МВС № 777). Це ускладнює проведення ефективного розслідування у разі скарг на неналежне поводження, послаблюючи гарантії захисту від катувань.

Доступність та інклюзивність. При відвідуваннях було встановлено, що у 5 ІТТ архітектурна доступність для маломобільних груп населення (відсутність пандусів, тактильних елементів, спеціалізованих санвузлів) залишається невирішеною проблемою, що обмежує права осіб з інвалідністю згідно з Конвенцією ООН про права осіб з інвалідністю.

У жовті 2025 року здійснено моніторинговий візит до Ізолятора тимчасового тримання № 2 Головного управління Національної поліції в Київській області (м. Тараща). Під час відвідування моніторинговою групою зафіксовано низку порушень прав утримуваних осіб та невідповідність умов тримання нормам національного законодавства. Зокрема, виявлено порушення права на приватність (душові кімнати не були обладнані шторками), недотримання вимог щодо забезпечення камер радіоточками та відсутність окремої кімнати для конфіденційного побачення із захисником. Крім цього, зафіксовано недотримання нормативних строків зберігання записів із камер відеоспостереження (менше 90 діб) та абсолютну архітектурну недоступність приміщень ізолятора для маломобільних груп населення. Окремою критичною проблемою в умовах воєнного стану стала неможливість забезпечення належного цивільного захисту утримуваних.

З метою усунення виявлених недоліків та поновлення прав утримуваних осіб було підготовлено відповідний звіт, який разом із рекомендаціями направлено до Головного управління Національної поліції в Київській області.

У грудні 2025 року надійшла відповідь від ГУНП у Київській області. Аналіз наданої інформації засвідчив, що керівництвом поліції було оперативно вжито заходів для усунення порушень, які не потребували значних фінансових витрат. Зокрема, душові кабінки було облаштовано шторками, що усунуло порушення права утримуваних осіб на приватність під час гігієнічних процедур. Також у приміщенні для короткострокових побачень без прямого контакту було встановлено пластикову перегородку з віконцем для спілкування.

Водночас інфраструктурні та безпекові проблеми залишилися невирішеними через брак фінансування. Рекомендації щодо обладнання кімнати для адвокатів, забезпечення архітектурної доступності (пандуси, тактильні покажчики) та радіофікації камер можуть бути виконані лише після виділення цільових коштів на реконструкцію ізолятора. Щодо відеоспостереження керівництво поліції зазначило, що модернізація обладнання для збереження записів протягом 90 діб потребує значних капіталовкладень і здійснюватиметься поетапно. Стосовно ж питання цивільного захисту, адміністрація повідомила про неможливість обладнання укриття безпосередньо в ІТТ. У разі оголошення повітряної тривоги утримувані особи залишаються в камерних приміщеннях із використанням правила «двох стін», що об'єктивно не гарантує їхньої повної безпеки.

Стан дотримання прав людини в судових установах

Ситуація із забезпеченням прав людини в приміщеннях судів Києва та області є критичною та набула ознак системної кризи. Важливо підкреслити, що виявлені порушення не є наслідком неналежного виконання обов'язків працівниками судів, а зумовлені хронічним недофінансуванням судової системи з боку Державної судової адміністрації (далі - ДСА) та невідповідністю старого фонду будівель сучасним вимогам правосуддя (ДБН В.2.2-26:2010 «Суди»).

Ключові системні порушення, що впливають на права учасників судового процесу:

Умови тримання підсудних. У **14 з 17** відвіданих судах кількість камер для підсудних є критично недостатньою (наприклад, 3–4 камери при потребі у 12–20). Це призводить до неможливості дотримання вимог щодо роздільного тримання чоловіків, жінок та неповнолітніх, а також до порушення норм площі (часто менше 4 м² на особу), що в практиці ЄСПЛ кваліфікується як нелюдське поводження.

Безпека та гідність (конвоювання). Через архітектурні обмеження у **12** судах відсутні ізольовані маршрути конвоювання та спеціальні бокси для заїзду спецтранспорту. Обвинувачених переміщують загальними коридорами та сходами, що створює ризики для безпеки відвідувачів, принижує гідність підсудних та порушує презумпцію невинуватості.

Право на ефективний захист. У **16** відвіданих судах відсутні спеціальні кімнати для конфіденційного спілкування адвоката з клієнтом. Крім того, продовжується практика використання в залах засідань загороджень зі скла («акваріумів») або металевих ґрат, що ускладнює комунікацію із захисником. Відповідно до практики ЄСПЛ (наприклад, справа «Ярослав Белоусов проти Росії»), такі умови можуть розглядатися як порушення права на справедливий суд.

Безпекове середовище. Жоден із **17** відвіданих судів не забезпечений належним укриттям, що ставить під загрозу життя учасників процесу. Також зафіксовано системні проблеми з пожежною безпекою (протерміновані засоби пожежогасіння) та відсутність вільного доступу підсудних до питної води протягом тривалого перебування в суді.

У вересні 2025 року було здійснено відвідування Богуславського районного суду Київської області. Під час відвідування зафіксовано критичну невідповідність приміщення суду вимогам державних будівельних норм та міжнародним стандартам прав людини. Зокрема, у будівлі було повністю відсутнє найпростіше укриття, що в умовах воєнного стану створювало пряму загрозу життю відвідувачів та працівників. Крім цього, виявлено грубі порушення прав підсудних: у суді не облаштовано жодної камери для підсудних нормативної площі (не менш ніж 4 м²), не забезпечено ізольованого маршруту конвоювання до зали судових засідань, а також відсутня кімната для конфіденційної роботи адвоката з підсудними. Сама ж будівля виявилася

архітектурно недоступною для маломобільних груп населення.

З метою усунення виявлених недоліків було підготовлено відповідний звіт із рекомендаціями, який направлено до керівництва Богуславського районного суду, а також до Територіального управління Державної судової адміністрації (далі - ТУ ДСА) України в Київській області як органу, відповідального за фінансове та матеріально-технічне забезпечення судів.

У жовтні 2025 року надійшла відповідь від адміністрації Богуславського районного суду. Аналіз наданої інформації та долучених документів (зокрема актів комісій) засвідчив, що частину порушень керівництву суду вдалося усунути організаційним шляхом. Оскільки суд об'єктивно не мав технічної можливості побудувати укриття у старій будівлі, адміністрація у взаємодії з виконавчим комітетом міської ради визначила та офіційно погодила використання найпростішого укриття, розташованого на відстані 100 метрів. На території суду було розміщено відповідні інформаційні таблички та візуальні покажчики маршруту.

Водночас інфраструктурні проблеми залишилися невирішеними. Рекомендації щодо облаштування камер, ізольованих маршрутів конвоювання, кімнат для адвокатів та забезпечення інклюзивності не виконані. Адміністрація суду обґрунтувала це тим, що будівля початково архітектурно не пристосована для потреб правосуддя, і проінформувала ТУ ДСА в Київській області про необхідність виділення коштів на реконструкцію або надання іншого приміщення.

Дотримання прав осіб з інвалідністю та осіб похилого віку в інтернатних установах

Захист прав осіб зі стійкими інтелектуальними та психічними порушеннями, які перебувають у закладах соціального захисту, залишався одним із пріоритетних напрямів моніторингової діяльності. У 2025 році в межах реалізації функцій національного превентивного механізму було здійснено два цільові візити за цим напрямком: планове відвідування Білоцерківського психоневрологічного інтернату та позаплановий візит до ДНП «Всеукраїнський лікувально-реабілітаційний центр “Циблі”».

Аналіз результатів відвідувань засвідчує, що поряд із типовими інфраструктурно-побутовими проблемами стаціонарних установ, найбільш кричущі порушення прав людини виникають під час евакуації та тривалого розміщення підопічних із зон бойових дій у закладах, що не відповідають їхнім потребам.

Так, були виявлені наступні системні порушення, виявлені під час моніторингу:

Порушення права на достатній життєвий рівень, гідність та приватність. Проблематика полягає у недотриманні норм житлової площі, знеособленні підопічних та відсутності умов для усамітнення, що є порушенням стандартів Європейського комітету з запобігання катуванням.

Загроза життю та здоров'ю (безпекове середовище та медичне забезпечення). Недоліком залишається невідповідність укриттів вимогам доступності, а також грубі порушення санітарних норм і правил зберігання лікарських засобів та продуктів харчування.

Порушення майнових прав та свободи пересування. Особливо гостро ця проблема постала для внутрішньо переміщених осіб з інвалідністю, які стали заручниками бюрократичних перепон між закладами.

У березні 2025 року здійснено позаплановий візит до Державного некомерційного підприємства «Всеукраїнський лікувально-реабілітаційний центр «Циблі» (Київська область). Під час моніторингу вивчався стан дотримання прав 169 підопічних жінок, евакуйованих із Богодухівського та Малиженського психоневрологічних інтернатів Харківської області.

За результатами візиту встановлено критичну невідповідність профілю медичного реабілітаційного закладу потребам осіб зі стійкими психічними та інтелектуальними порушеннями, що потребують тривалого стаціонарного догляду. Це призвело до низки грубих системних порушень. Зокрема, виявлено кричуще порушення майнових прав: протягом майже 10 місяців жінки були фактично позбавлені доступу до власних пенсійних та соціальних виплат, оскільки їхні банківські картки безпідставно знаходились у адміністрації інтернатів за попереднім місцем перебування. Також зафіксовано загрозу життю та здоров'ю підопічних: найпростіше укриття не відповідало вимогам доступності для маломобільних груп населення, а в медичному відділенні зберігалися лікарські засоби з терміном придатності, що минув. Крім того, виявлено порушення права на гідність і приватність: житлові кімнати були переповнені (менше 6 м² на особу), санітарні вузли не обладнані перегородками, особистий одяг підопічних був знеособлений, а свобода пересування територією закладу — обмежена.

З метою усунення виявлених порушень Уповноваженим було внесено подання до Київської обласної військової адміністрації, Міністерства соціальної політики України та Міністерства охорони здоров'я України. Також звіти з рекомендаціями були скеровані до Харківської обласної військової адміністрації з вимогою невідкладного переміщення підопічних до профільних закладів та поновлення їхніх прав.

Аналіз відповідей, що надійшли від центральних та місцевих органів виконавчої влади засвідчив ефективність вжитих заходів та повне поновлення прав підопічних. Відповідно до інформації Харківської ОВА, на виконання рекомендацій Уповноваженого 138 підопічних було повернуто до системи спеціалізованих інтернатних установ Харківської області для забезпечення їм належного догляду. Згідно з відповіддю Київської ОВА, після проведення оцінювання індивідуальних потреб, 31 підопічну було влаштовано до надавачів соціальних послуг Київської області для отримання послуги підтриманого проживання. Щодо відновлення майнових прав, Міністерство соціальної політики України поінформувало про надання доручення Департаменту

соціального захисту населення Харківської ОВА провести перевірки своєчасності зарахування та повноти використання пенсійних коштів підопічних керівництвом інтернатів.

3. Додержання прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України

Київ та Київська область залишаються серед лідерів за кількістю прийнятих переселенців. За офіційною інформацією Київської обласної військової адміністрації станом на 31 грудня 2025 року кількість внутрішньо переміщених осіб (далі — ВПО) становить **231 018** осіб. Оскільки Київщина й надалі приймає людей, ця цифра постійно оновлюється та має тенденцію до зростання.

На території Київської області, відповідно до наказу Мінрозвитку від 10.06.2025 № 977 «Про узагальнений перелік місць тимчасового проживання», офіційно функціонують **32** місця тимчасового проживання.

Протягом 2025 року Представництвом Уповноваженого в Київській області та місті Києві здійснено **27** моніторингових візитів до МТП. Метою перевірок було встановлення стану дотримання прав внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання на відповідність нормам, визначеним Порядком функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930.

За результатами моніторингових візитів виявлені основні проблемні питання у МТП:

- недостатня укомплектованість побутовою технікою з розрахунку на кількість проживаючих ВПО (холодильники, пральні машини, електричні плити, кухонний інвентар);
- неналежне забезпечення умов для маломобільних груп населення (відсутність пандусів на вході, неможливість безбар'єрного користування санітарно-гігієнічними приміщеннями);
- технічні несправності комунікаційних мереж: перебої в електропостачанні, вихід із ладу генераторів, систем водопостачання (насосів) та каналізації;
- порушення правил внутрішнього розпорядку: недотримання мешканцями Правил проживання у МТП, зокрема випадки розпивання алкогольних напоїв та порушення санітарно-гігієнічних норм у місцях загального користування;
- неналежне утримання прилеглої території МТП її балансоутримувачами; недостатнє облаштування місць для відпочинку та проведення дозвілля ВПО.

За результатами моніторингових візитів балансоутримувачам, органам місцевого самоврядування, Київській ОВА направлено звіти з рекомендаціями щодо вжиття заходів для поліпшення умов перебування ВПО.

Загалом надано **65** рекомендацій, із яких: **9** — виконано, **42** — перебувають у процесі виконання, **2** — виконано частково.

Під час моніторингів командою Представництва Уповноваженого в Київській області та місті Києві особлива увага приділялася індивідуальному спілкуванню з мешканцями МТП задля перевірки дотримання їхніх особистих прав та виявлення можливих порушень.

За результатами моніторингового візиту до МТП на базі модульного містечка в селищі Макарів, представництвом зафіксовано скарги мешканців, зокрема:

- *щодо несправності генератора: через вихід обладнання з ладу мешканці позбавлені можливості користуватися побутовими приладами під час відключень електроенергії;*
- *щодо неналежного стану прилеглої території: захаращення території чагарниками, побутовими предметами та будівельним сміттям, що свідчить про невиконання балансоутримувачем обов'язків із благоустрою;*
- *щодо порушення правил внутрішнього розпорядку: випадки вживання алкогольних напоїв іншими мешканцями в кімнатах загального користування залишаються без належного реагування з боку адміністрації, що є прямим порушенням встановлених правил поведінки в МТП;*
- *щодо нецільового використання кімнати для організації дозвілля мешканцем, звільнити її від особистих речей, застосувавши за необхідності до мешканця дисциплінарні заходи, передбачені правилами проживання.*

Відповідно до зафіксованих порушень, на адресу балансоутримувача направлено супровідний лист зі звітом, у якому викладено рекомендації щодо вжиття заходів для поліпшення умов перебування ВПО.

За результатами розгляду Макарівська селищна рада поінформувала про вжиття заходів та виконання наданих рекомендацій, зокрема:

- *на території МТП є 4 дизельні генератори, які відремонтовані та знаходяться у справному технічному стані. Під час відключень електроенергії передбачено своєчасне забезпечення генераторів необхідною кількістю пального для забезпечення безперебійної роботи об'єкта протягом п'яти діб;*
- *проведено частковий благоустрій прилеглої території: забезпечено санітарне очищення від зайвого сміття та чагарників;*
- *комендант невідкладно відреагувала на порушення щодо розпивання алкогольних напоїв на території містечка та провела роз'яснювальну роботу з мешканцем. Його було усно попереджено про недопущення та припинення в подальшому вчинення аналогічних правопорушень. У разі повторного вчинення внутрішньо переміщеною особою двох або більше*

порушень — достроково припинити право такої особи на користування приміщеннями шляхом дострокового розірвання договору;

- *вирішено питання недоцільного використання кімнати для організації дозвілля: вказану кімнату звільнено від особистих речей мешканця модульного містечка, та проведено профілактичну бесіду щодо використання приміщення та майна МТП відповідно до його призначення згідно з договором та правилами проживання внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання.*

4. Додержання права на життя та безпеку в умовах воєнного стану.

Упродовж 2025 року Представництвом Уповноваженого в Київській області та місті Києві здійснено **61** моніторинговий візит до об'єктів фонду захисних споруд щодо можливості використання їх для укриття населення.

За результатами моніторингових візитів надано **250** рекомендацій, із яких: **33** — виконано, **213** — перебувають у процесі виконання, **2** — виконано частково.

Представництвом зафіксовано наступні системні типові порушення:

- неналежне позначення об'єктів: відсутність покажчиків маршруту до укриття та недостовірність даних про балансоутримувача чи доступ до ключів на вхідних табличках, що порушує встановлені вимоги до інформування та унеможлиблює оперативне використання споруд за призначенням;
- неналежне наповнення інформаційних ресурсів про фонд захисних споруд: невідповідність даних на мапі, розміщеній на офіційному вебсайті, фактичній наявності та стану укриттів, що дезінформує населення щодо реальної безпекової інфраструктури та створює хибне уявлення про рівень захищеності;
- відсутність засобів зв'язку та систем оповіщення, що спричиняє інформаційну ізоляцію осіб, які перебувають у споруді;
- недостатність матеріально-технічної бази: відсутність шанцевого інструменту (необхідного для саморятунку у разі завалів), засобів пожежогасіння та резервних джерел живлення;
- порушення санітарно-гігієнічних норм: захаращеність приміщення зайвими предметами, сміттям, відсутність системного контролю за запасами питної води та термінами придатності медикаментів в аптечках; недотримання вимог безбар'єрності: відсутність пандусів, підйомників або трапів у більшості споруд, що порушує право на безпеку для маломобільних груп населення;
- обмеження доступу: зафіксовані випадки закритих укриттів під час сигналів тривоги (відсутність гарантованого цілодобового доступу);
- незадовільний технічний стан: виявлення плісняви, ознак підтоплення та несправності вентиляційних систем, що робить перебування в укритті небезпечним для здоров'я;

- невідповідність площі укриттів кількості учнів у закладах, що обмежує право на безпечний доступ до освіти.

Зазначені порушення свідчать про формальний підхід балансоутримувачів до виконання вимог, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09.07.2018 №579, що створює реальні загрози життю та здоров'ю громадян у період воєнного стану.

Під час візитів встановлено, що у деяких громадах поширеним порушенням є подання недостовірної інформації про функціонування об'єктів цивільного захисту, відомості про які розміщені на офіційних ресурсах та вебсайті Київської обласної військової адміністрації.

Під час моніторингу сховищ у м. Фастів на вул. Шевченка, 35 та 27, виявлено численні порушення правил експлуатації захисних споруд цивільного захисту. Через незадовільний стан споруди є непридатними для використання за призначенням.

Однак наявність інформації про ці об'єкти на офіційному сайті міської ради дезінформує населення щодо реальної можливості їхнього використання як функціонуючих укриттів.

Серед виявлених недоліків слід зазначити:

- незадовільний санітарний стан приміщень;
- наявність запаху каналізації/стоків;
- наявність сторонніх предметів та сміття;
- висока вологість/затікання, що спричинило руйнування стінового покриття (облущення та деструкцію штукатурного шару);
- відсутність майна, передбаченого відповідними нормам;
- відсутність стільців/лавок для сидіння, шанцевого інструменту, вогнегасників та аптечки;
- в одному сховищі відсутня електроенергія;
- відсутня будь-яка інформація щодо балансоутримувача, відповідальної за утриманням та експлуатацію сховища.

У відповідь на лист представництва щодо критичного стану сховищ Виконавчим комітетом Фастівської міської ради повідомлено, що через відсутність балансоутримувача зазначені об'єкти функціонують лише обмежено та не відповідають законодавчим нормам. Наразі, з метою виконання рішень Господарського суду за позовами прокуратури, міською радою розпочато процедуру державної реєстрації права комунальної власності на ці споруди та вживаються заходи щодо організації їх подальшого використання.

Питання приведення укриттів у належний стан та забезпечення права громадян на безпеку перебуває під постійним наглядом Уповноваженого та Представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Київській області та місті Києві. Наразі продовжується робота щодо моніторингу реагування органів місцевої влади та балансоутримувачів на направлені звернення.

5. Додержання інформаційних прав

За даними загальнодержавного моніторингу стану забезпечення інформаційних прав в умовах воєнного стану 2025 року, стан додержання інформаційних прав у Київській області та місті Києві упродовж 2025 року можна оцінити як задовільний із тенденцією до поступового покращення. Це пов'язано з активною цифровізацією публічних послуг, розвитком електронного урядування та підвищенням рівня відкритості органів державної влади й місцевого самоврядування. Поширюється використання електронних сервісів, зокрема через застосунок Дія, що підвищує зручність реалізації інформаційних прав громадян шляхом отримання довідок, реєстраційних даних, адміністративних послуг онлайн.

Органи місцевого самоврядування загалом забезпечують виконання вимог законодавства щодо доступу до публічної інформації: функціонують офіційні вебсайти та сторінки у соцмережах; публікуються нормативні акти, бюджети, звіти та новини; відповіді на інформаційні запити надаються у встановлені строки, хоча інколи фіксуються випадки формального підходу або неповноти інформації. В таких випадках громадяни звертаються до Уповноваженого за поновленням їх прав.

До Уповноваженого надійшло звернення Голови громадської організації «Захист Українського Народу» Ц. щодо незабезпечення особистого прийому керівництвом управління патрульної поліції в м. Києві.

За результатами вжитих заходів реагування право Голови громадської організації на особистий прийом було поновлено.

Заявник А. звернувся до Уповноваженого у зв'язку з ненаданням відповіді Головним управлінням Національної поліції в Київській області на його звернення.

З метою перевірки викладених обставин Секретаріат Уповноваженого, у межах повноважень, направив відповідні запити до відділення поліції № 2 (м. Ірпінь) Бучанського районного управління поліції та слідчого управління ГУНП у Київській області.

За результатами реагування Уповноваженого заявнику було надано відповіді на порушені у зверненні питання. Отже, право заявника на отримання відповіді на звернення було поновлено.

До Уповноваженого надійшла скарга громадянина Ю. щодо порушення його права на інформацію Великодимирською селищною радою Броварського району Київської області.

За результатами вжитих заходів реагування право громадянина Ю. було поновлене, запитувані у запитах копії документів надано.

6. Додержання соціальних прав

У 2025 році в умовах триваючої збройної агресії проти України залишалося актуальним питання забезпечення належних та безпечних умов надання медичної допомоги, зокрема в закладах охорони здоров'я, які зазнали пошкоджень внаслідок воєнних дій. Особливої уваги потребують випадки, коли такі пошкодження не усуваються протягом тривалого часу, що створює ризики для життя і здоров'я пацієнтів та працівників.

У межах здійснення парламентського контролю за додержанням прав і свобод людини Представництвом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Київській області та місті Києві системно здійснювався моніторинг інформації, оприлюдненої у відкритих джерелах, зокрема в соціальних мережах, щодо стану дотримання прав людини в регіоні.

Під час моніторингу соціальних мереж було виявлено повідомлення пацієнток жіночої консультації у місті Біла Церква про неналежні та небезпечні умови перебування у приміщенні закладу охорони здоров'я. Зі змісту публікацій вбачалося, що внаслідок атаки безпілотного літального апарата в червні 2025 року в приміщенні були вибиті вікна, однак відновлювальні роботи тривалий час не проводилися. Станом на жовтень 2025 року заклад фактично експлуатувався без віконних конструкцій.

У приміщеннях спостерігалася низька температура повітря, підвищена вологість та сирість, що створювало реальні ризики для здоров'я жінок, зокрема вагітних, які проходили медичні огляди та обстеження. У таких самих умовах змушені були працювати лікарі та інший медичний персонал, що могло свідчити про можливе порушення їхнього права на безпечні та здорові умови праці.

Зазначена ситуація могла свідчити про ймовірне порушення права на охорону здоров'я та медичну допомогу в належних умовах, права на повагу до гідності, права на безпечне для життя і здоров'я довкілля, а також права на безпечні та здорові умови праці, гарантованих статтями 3, 43 і 49 Конституції України та статтею 6 Закону України «Про охорону праці».

З метою реагування на виявлені ризики та поновлення порушених прав представництвом було направлено лист реагування до органу місцевого самоврядування та балансоутримувача закладу з вимогою невідкладного вжиття тимчасових заходів щодо теплоізоляції та освітлення приміщень до фактичної заміни вікон, забезпечення контролю за дотриманням санітарно-

гігієнічних норм і вимог охорони праці, координації дій підрядної організації щодо першочергового відновлення віконних конструкцій, а також належного інформування мешканців громади про вжиті та заплановані заходи.

У відповідь органом місцевого самоврядування повідомлено, що комунальним підприємством Білоцерківської міської ради «Білоцерківський пологовий будинок» проведено закупівлю робіт та укладено договір з переможцем торгів за об'єктом «Реконструкція приміщення жіночої консультації КНП БМР «Білоцерківський пологовий будинок», проектною документацією якого передбачено заміну віконних конструкцій. Станом на 23 жовтня 2025 року віконні конструкції були доставлені на об'єкт та розпочато роботи з їх монтажу.

Отже, завдяки реагуванню представництва Уповноваженого було ініційовано практичні заходи, спрямовані на усунення порушень та забезпечення належних і безпечних умов перебування пацієнтів і працівників закладу охорони здоров'я.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Територіальним управлінням Державної судової адміністрації України в місті Києві та в Київській області:

забезпечити дотримання вимог ДБН В.2.2–26:2010 та Інструкції з організації конвоювання та тримання в судах обвинувачених (підсудних), засуджених за вимогою судів, затвердженої спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Державної судової адміністрації України, Генеральної прокуратури України від 26.05.2015 №613/785/5/30/29/67/68, шляхом облаштування:

- камерних приміщень для обвинувачених (підсудних), засуджених площею не менше 4 м² з розрахунку три камери на кожен зал судових засідань для розгляду кримінальних справ;

- санітарних вузлів для обвинувачених (підсудних), засуджених;

- ізольованих маршрутів для конвоювання обвинувачених (підсудних), засуджених до залів судових засідань.

забезпечити облаштування найпростіших укриттів у приміщеннях судів для всіх категорій відвідувачів, включаючи підсудних;

привести вхідні групи та внутрішні приміщення судів у відповідність до вимог ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд».

Головному управлінню Національної поліції в Київській області:

забезпечити дотримання 90-денного строку зберігання записів систем відеоспостереження в ізоляторах тимчасового тримання;

опрацювати питання щодо облаштування в ізоляторах тимчасового тримання найпростіших укриттів.

Головному управлінню Національної соціальної сервісної служби в м. Києві та Київській області:

здійснити в місті Києві та всіх територіальних громадах Київської області державний нагляд (контроль) за додержанням вимог законодавства у сфері захисту прав дитини, зокрема у службах у справах дітей та у суб'єктах надання соціальних послуг сім'ям і дітям (центрах надання соціальних послуг, соціальних служб, територіальних центрах соціального обслуговування (надання соціальних послуг)).

Київській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:

забезпечити доступність закладів, зокрема закладів охорони здоров'я, загальної середньої освіти, МТП, інтернатних установ, геріатричних пансіонатів та дитячих закладів для маломобільних груп населення шляхом проведення аудиту архітектурної доступності об'єктів;

затвердити план заходів із визначенням строків виконання та відповідальних осіб щодо облаштування засобів безперешкодного доступу (зокрема, пандусів і підйомників);

опрацювати питання щодо забезпечення універсального дизайну санітарних приміщень;

прорахувати та передбачити видатки на реалізацію зазначених заходів;

забезпечити координацію діяльності служб у справах дітей територіальних громад області, зокрема щодо набуття статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, а також постановлення на облік дітей, які можуть бути усиновлені;

забезпечити формування та приведення особових справ дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у відповідність до вимог чинного законодавства;

сприяти влаштуванню дітей, які перебувають на повному державному утриманні, у сімейні форми виховання;

провести заходи (навчання, тренінги) щодо підвищення кваліфікації працівників служб у територіальних громадах.

Головному управлінню Державної служби України з надзвичайних ситуацій у Київській області:

посилити контроль за станом утримання та готовністю захисних споруд цивільного захисту, зокрема в закладах охорони здоров'я, освіти та на підприємствах із масовим перебуванням людей, із вжиттям заходів реагування у разі виявлення порушень.

Балансоутримувачам об'єктів фонду захисних споруд:

забезпечити приведення захисних споруд у стан готовності до використання за призначенням відповідно до вимог Кодексу цивільного захисту України та Вимог щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом МВС України від 09.07.2018 № 579.

КІРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСТЬ

Упродовж 2025 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Кіровоградській області надійшло **3 651** звернення, в яких міститься **4 296** повідомлень про порушення прав людини і громадянина.

Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права - **3 024**, соціальні права - **300**, економічні права - **222**, права дітей - **128**, особисті права - **79**, свобода від дискримінації - **58**, політичні права - **3**, звернення без суті порушеного права - **66**, звернення надіслані помилково - **2**, інші питання - **414**.

Кількість	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Звернення громадян	912	2 615	3 285	3 651
Повідомлення про порушення прав	1 147	3 078	3 634	4 296

Кіровоградська область є географічним центром України. Область одна із перших прийняла 45 евакуаційних потягів вимушених переселенців із Донеччини та відкрила для них перші в Україні соціальні гуртожитки. Тут же одними з перших запрацювали міжшкільні ресурсні центри, що задали новий стандарт освітньої підтримки. Незважаючи на центральне розташування області, безпекова ситуація в регіоні нестабільна, оскільки більшість повітряних цілей, випущених країною-агресором, порушують повітряний простір Кіровоградської області, що становить загрозу для жителів регіону.

Моніторингові візити/безвиїзні перевірки

Впродовж року команда регіонального представництва здійснила **164** моніторингові візити і перевірки, із яких:

- 14** відвідувань місць несвободи в межах реалізації функції НПМ;
- 4** моніторингових спостереження судових засідань;
- 1** моніторинг архітектурної доступності;
- 4** планові перевірки дотримання законодавства у сфері захисту персональних даних;

6 безвізних перевірок з питань додержання прав людини і громадянина на звернення та інформацію;

33 моніторингових візити щодо дотримання прав і свобод дітей;

51 моніторинговий візит щодо додержання прав внутрішньо переміщених осіб на належні умови проживання в МТП;

7 моніторингів щодо умов вступу абітурієнтів із тимчасово окупованих територій через освітні центри;

44 моніторинги об'єктів фонду захисних споруд щодо можливості використання їх для укриття населення.

Просвітницькі заходи

Для запобігання порушенням прав людини та підвищення рівня правової культури населення регіональним представництвом впродовж року проведено **143** інформаційно-просвітницькі заходи для працівників державних органів влади, місцевого самоврядування, правоохоронних органів, громадськості, студентської молоді, інтерв'ю для місцевих медіа, якими охоплено **986** осіб.

Проведено **21** зустріч із родинами зниклих безвісти та полонених військовослужбовців, у яких взяло участь **917** осіб.

Також у 2025 році в області реалізовано ініціативу щодо впровадження пілотного проєкту «Шкільний Омбудсман», який спрямований на реалізацію механізмів захисту прав дітей та молоді і можливість розвивати їх громадянську позицію, знати і захищати права людини. Наразі в закладах освіти області обрано **300** Шкільних Омбудсманів.

Основні питання, з якими працювало представництво Уповноваженого:

- захист прав дітей;
- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України;
- захист права на життя та безпеку цивільного населення в умовах воєнного стану;
- реалізація національного превентивного механізму і права людини в місцях несвободи;
- захист інформаційних прав.

1. Захист прав дітей

Представництвом Уповноваженого в Кіровоградській області впродовж 2025 року здійснено **33** виїзних моніторингових візити до служб у справах дітей, закладів загальної середньої освіти, навчально-реабілітаційних центрів, спеціальних шкіл, де навчаються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, під час яких виявлено низку порушень. Зокрема, це невжиття службами у справах дітей заходів щодо забезпечення житлових, майнових прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування; нездійснення контролю за перебуванням дітей, які влаштовані в сімейні форми виховання, неналежне ведення особових справ дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; нездійснення належного ведення, оформлення та виконання індивідуальних планів соціального захисту дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Під час моніторингу ССД Смолінської селищної ради Новоукраїнського району Кіровоградської області, переглядаючи Книгу первинного обліку дітей, які залишились без батьківського піклування, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у графі «Відомості про майно, що належить дитині на праві приватної власності» виявлено запис про наявність майна у 3 дітей родинної групи Т. Опіка над дітьми встановлена та призначено опікуна, а рішення про призначення опікуна над майном дітей відсутнє. В особових справах дітей також відсутні рішення про призначення опіки над майном. Відповідно до пункту 57 Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866 (зі змінами), районна у м. Києві та Севастополі держадміністрація, виконавчий орган міської, районної у місті (у разі утворення), селищної, сільської ради за місцезнаходженням майна забезпечує збереження майна дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, і вживає заходів до встановлення опіки над майном.

За результатами моніторингу було підготовлено звіт з відповідними рекомендаціями та направлено ССД до виконання. Рішенням виконавчого комітету Смолінської селищної ради Новоукраїнського району Кіровоградської області від 23 грудня 2025 року № 406 призначено опікуна над майном дітей.

За результатами моніторингових візитів до ССД області зафіксовано неналежну роботу громад області щодо забезпечення права кожної дитини на виховання в родині, зокрема, відсутні патронатні сім'ї. У більшості випадків це порушення прав дітей на гідні умови проживання, життя та безпеку, медичне забезпечення та реабілітацію, зростання у сімейному середовищі.

Працівниками Представництва Уповноваженого в Кіровоградській області здійснено ряд відвідувань інституційних закладів та виявлено системні порушення прав дитини, а саме: у медичному кабінеті не вилучені з обігу протерміновані лікарські засоби у великій кількості; у санітарно-гігієнічних приміщеннях закладів відсутні двері/ширми, що призводить до порушення права дітей на приватність; душові кімнати знаходилися не в робочому стані; у санітарно-гігієнічних приміщеннях відсутні графіки прибирання; приміщення інституційних закладів не відповідають вимогам доступності для дітей з інвалідністю; кухонне обладнання закладів потребує заміни; заклади не забезпечені в повному обсязі меблевим фондом.

Під час моніторингового візиту до комунального закладу «Новопразька спеціальна школа» Кіровоградської обласної ради був виявлений факт заборони адміністрацією даного закладу матері М., яку не позбавили батьківських прав, бачитися з трьома дітьми та вільно з ними спілкуватися телефоном. Також під час моніторингу були виявлені такі порушення: наявні протерміновані ліки, санітарно-гігієнічні приміщення потребували ремонту, у душових кімнатах були відсутні двері/ширми (що порушувало право на приватність) тощо.

Для вирішення проблемних питань Уповноваженим направлено лист реагування до Кіровоградської обласної ради та інституційного закладу з метою усунення виявлених порушень. За результатами реагування інституційним закладом вжито низку заходів для поліпшення умов проживання та навчання дітей. Зокрема, вилучено протерміновані ліки, відремонтовано санітарно-гігієнічні приміщення, забезпечено наявність ширм у душових кімнатах, закуплено додатково змішувачі для душових кімнат, передбачено закладення коштів для купівлі електроплит у харчоблок. Матері трьох дітей дозволено безперешкодно спілкуватися з дітьми. Подальше усунення всіх порушень триває.

Під час моніторингових візитів до Центрів надання соціальних послуг у Кіровоградській області працівниками Представництва Уповноваженого в Кіровоградській області було виявлено ряд порушень, а саме: відсутність договорів про надання соціальних послуг із прийомними сім'ями, із сім'ями, що перебувають під соціальним супроводом; відсутність рішень про соціальний

супровід сім'ї (особи), яка перебуває у складних життєвих обставинах; відсутність мобільних бригад соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі відповідно до Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року № 654, що унеможливило надання невідкладної допомоги постраждалим від домашнього насильства та насильства за ознакою статі; в особових справах дітей, які перебувають під соціальним супроводом у громаді, відсутні акти оцінки потреб сім'ї/особи, соціальні картки сім'ї/особи та плани соціального супроводу сім'ї/особи.

Працівниками Представництва Уповноваженого в Кіровоградській області здійснено моніторинг відділення соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді Центру по наданню соціальних послуг Тишківської сільської ради Кіровоградської області.

Під час відвідування з'ясовано, що у відділенні не створена мобільна бригада соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, в особових справах дітей, які перебувають під соціальним супроводом у громаді, відсутні акти оцінки потреб сім'ї/особи, соціальні картки сім'ї/особи, плани соціального супроводу сім'ї/особи. Працівники відділення використовують форми обліку соціальної роботи з сім'ями/особами, які перебувають у складних життєвих обставинах, відповідно до наказу Міністерства соціальної політики від 09 липня 2014 року № 450 «Про затвердження форм обліку соціальних послуг сім'ям (особам), які перебувають у складних життєвих обставинах», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 04 вересня 2014 року за №1076/25853, який втратив чинність у 2018 році, накази про взяття на облік сімей, що перебувають у складних життєвих обставинах, про зняття з соціального супроводу здійснюються на підставі нормативних актів, що втратили чинність, договір про надання соціальних послуг із сім'єю, що перебуває під соціальним супроводом, у відділенні не укладено.

Для вирішення проблемних питань Уповноваженим направлено подання до Тишківської сільської ради Кіровоградської області з вимогою усунути виявлені порушення.

За результатами вжитих заходів відділенням соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді Центру по наданню соціальних послуг Тишківської сільської ради Кіровоградської області надано інформацію про фактичні дії та прийняті рішення, а саме: особові справи дітей приведено у відповідність до

нормативно-правових актів, що регулюють роботу із сім'ями у складних життєвих обставинах та соціальний супровід; забезпечено систематичне оформлення особових справ, соціальних карток, індивідуальних планів, актів оцінки потреб та інших форм обліку, що передбачені законодавством; питання щодо створення мобільної бригади передано на розгляд сільського голови, оскільки воно потребує окремого фінансового та кадрового забезпечення.

Протягом 2025 року представництвом надано 150 рекомендацій відповідним органам влади та місцевого самоврядування з метою усунення недоліків виявлених під час моніторингових візитів. Із **150** наданих рекомендацій: виконано – **82**, у процесі виконання – **41**, не виконано – **27**.

2. Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин.

Впродовж 2025 року Представництвом Уповноваженого в Кіровоградській області опрацьовувалися питання, з якими зверталися військовослужбовці, ветерани, члени їх родин та військовозобов'язані.

Станом на 31 грудня 2025 року в Єдиному державному реєстрі ветеранів війни по Кіровоградській області обліковується 57 993 особи, із них:

- учасники бойових дій – 44 669 осіб;
- учасники війни – 3 084 особи;
- особи з інвалідністю внаслідок війни – 3 567 осіб;
- члени сімей загиблих (померлих) ветеранів та Захисників/Захисниць – 6 667 осіб;
- постраждалі учасники Революції Гідності – 4 особи;
- особи, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною – 2 особи.

З травня 2025 року на базі Представництва Уповноваженого в Кіровоградській області функціонує регіональна робоча група Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими, повноваження якої розповсюджуються на територію Кіровоградської та Черкаської областей. За цей час проведено **21** зустріч із сім'ями військовополонених та зниклих безвісти за особливих обставин, де взяли участь **917** осіб.

Основні питання стосувалися процесу обміну, алгоритму дій у разі зникнення безвісти, комунікації з командуванням і слідчими органами. Проблематикою в даному напрямку роботи є низький рівень поінформованості родин, брак комунікації та несвоєчасне надання процесуальних документів командуванням військових частин.

Одночасно з роботою, спрямованою на забезпечення прав родин військовослужбовців, які перебувають у полоні або зникли безвісти за особливих обставин, упродовж 2025 року Представництвом Уповноваженого в Кіровоградській області особлива увага приділялася питанням дотримання прав громадян під час здійснення мобілізаційних заходів. Велика кількість звернень щодо порушення прав громадян під час проведення мобілізаційних заходів свідчить про наявність проблемних аспектів у діяльності територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки області. Це, зокрема, порушення порядку проведення мобілізаційних заходів, недопуск захисника, відбирання особистих речей, ненадання відповідей на звернення.

3. Захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України

Важливим напрямом роботи Представництва Уповноваженого в Кіровоградській області є захист прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України. Упродовж 2025 року представництвом здійснено **58** моніторингові візити за цим напрямом: **51** моніторинговий візит щодо додержання прав внутрішньо переміщених осіб на належні умови проживання в МТП та **7** моніторингові візити щодо умов вступу абітурієнтів із тимчасово окупованих територій через освітні центри.

Команда Представництва Уповноваженого в Кіровоградській області окрему увагу приділяла питанням наявності місць і готовності місць тимчасового проживання до прийняття евакуйованих, включно з маломобільними групами населення.

На кінець 2025 року в Кіровоградській області на обліку перебувало **85 779** внутрішньо переміщених осіб, про що свідчать дані Департаменту соціального захисту населення Кіровоградської обласної державної адміністрації. У зв'язку з новими хвилями евакуації з прифронтових громад у місті та області збільшується кількість місць тимчасового проживання, що обумовлює необхідність проведення додаткових моніторингові.

Під час моніторингових візитів до МТП було зафіксовано низку суттєвих недоліків, які негативно впливають на умови проживання внутрішньо переміщених осіб. Це недостатнє матеріально-технічне забезпечення МТП, зокрема відсутність або недостатня кількість меблів та побутової техніки, що

ускладнює забезпечення базових побутових потреб внутрішньо переміщених осіб.

Також це відсутність умов безперешкодного доступу для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення: відсутні пандуси, ліфти, поручні, адаптовані санітарно-гігієнічні приміщення. Більшість МТП не пристосовані відповідно до вимог доступності та є архітектурно недоступними.

Застарілий житловий фонд, що використовується для розміщення ВПО, перебуває у незадовільному технічному стані та потребує капітального ремонту. Зафіксовано неналежний санітарно-гігієнічний стан приміщень: у низці гуртожитків зафіксовано наявність грибка та плісняви в житлових кімнатах і місцях загального користування.

Також наявні порушення порядку фінансування проживання ВПО: проживання в окремих МТП здійснювалося на платній основі, при цьому механізм державної компенсації витрат за комунальні послуги не застосовувався. Відшкодування вартості комунальних послуг не проводилося, у зв'язку з чим ВПО змушені сплачувати комунальні послуги самостійно.

Усі порушення були зафіксовані та відображені у звітах і направлені до Кіровоградської обласної військової адміністрації.

За результатами відвідувань надано 142 рекомендації Кіровоградській обласній військовій адміністрації щодо покращення умов проживання ВПО в МТП. Із 142 рекомендацій: виконано – **62**, у процесі виконання – **34**, не виконано – **46**.

Представництвом Уповноваженого в Кіровоградській області проведено виїзний моніторинговий візитів до МТП на базі гуртожитку комунального підприємства «Комфортне місто» Долинської міської ради. У ході візиту було виявлено ряд порушень, а саме: в житлових кімнатах ВПО наявна значна кількість плісняви; у санітарно-гігієнічних кімнатах відсутній будь-який ремонт; деякі кімнати для проживання ВПО не облаштовані меблями; у жителів МТП відсутні миючі засоби; у ВПО були відсутні праски та прасувальні дошки; в МТП була відсутня кімната для проведення дозвілля ВПО; в МТП була відсутня кімната для сушіння речей.

За результатами відвідування Уповноваженим направлено лист реагування до Кіровоградської обласної військової адміністрації. У результаті вжитих заходів було поновлено права мешканців МТП на належні умови проживання, а саме: у санітарно-гігієнічних кімнатах проведено ремонт; усі кімнати облаштовано меблями; мешканців МТП забезпечено миючими засобами прасками та прасувальними дошками; облаштовано кімнату для сушіння речей; облаштовано кімнату для проведення дозвілля ВПО.

Представництвом Уповноваженого в Кіровоградській області проведено 7 моніторингових візитів до освітніх центрів «Крим-Україна» та «Донбас-Україна» на базі вищих навчальних закладів міста Кропивницький. У ході проведення моніторингових візитів було виявлено ряд порушень освітніми центрами умов вступу абітурієнтів із тимчасово окупованих територій через освітні центри, а саме: на офіційних вебсайтах вищих навчальних закладів виявлено застарілу інформацію щодо умов вступу через освітні центри; відсутність інформації щодо засобів комунікації з освітніми центрами; відсутня інформація щодо роботи освітніх центрів; відсутня інфографіка щодо порядку вступу через освітні центри; відсутня інформаційна кампанія щодо переваг вступу через освітні центри; відсутня детальна, покрокова інформація щодо фактичного місцезнаходження освітнього центру, та інше.

За результатами відвідувань освітніх центрів було надано **18** рекомендацій, які виконано в повному обсязі.

Представництвом Уповноваженого в Кіровоградській області здійснено відвідування освітнього центру на базі Херсонського державного аграрно-економічного університету, який релаковано з міста Херсона до міста Кропивницький.

У ході візиту було виявлено ряд недоліків, а саме: не розміщено актуальної інформації щодо роботи освітнього центру; не розроблена та не розміщена на вебсайті закладу освіти інфографіка щодо порядку вступу через освітній центр у доступній формі; не розміщені на вебсайті закладу освіти активні контакти номерів телефонів; інформаційна кампанія щодо переваг вступу через освітній центр не проводилася; не актуалізована на вебсайті закладу освіти інформація щодо діяльності освітнього центру «Крим-України» та «Донбас-Україна»; не актуалізована на вебсайті закладу інформація щодо процедури вступу абітурієнтів із ТОТ; відсутня можливість абітурієнтів контактувати з освітнім центром через соціальні мережі за допомогою мобільного зв'язку; не розроблена та не розміщена на вебсайті закладу освіти детальна покрокова інструкція, як дістатися до освітнього центру; не розміщена на вебсайті інформація щодо закладу загальної середньої освіти.

З метою поновлення прав абітурієнтів з ТОТ Уповноваженим направлено лист реагування до Херсонського державного аграрно-економічного університету. У результаті вжитих заходів, усі недоліки було усунуто, про що до Представництва Уповноваженого в Кіровоградській області закладом освіти направлено відповідний лист-повідомлення.

4. Захист права на життя та безпеку цивільного населення в умовах воєнного стану

Відсутність доступу до об'єктів цивільного захисту (укриттів) в умовах збройної агресії РФ проти України є порушенням фундаментального права людини на життя, закріпленого в статті 27 Конституції України.

Станом на кінець 2025 року в області на обліку перебувало **2 115** об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту із яких: **150** сховищ, **502** протирадіаційні укриття, **1 463** найпростіші укриття (підвали, приміщення тощо), які мають забезпечувати базовий рівень захисту населення у випадку надзвичайних ситуацій чи воєнних загроз (актуальна інформація, отримана з вебсайту Кіровоградської обласної військової адміністрації).

Упродовж 2025 року представництвом Уповноваженого здійснено **44** моніторингових візити до об'єктів фонду захисних споруд для перевірки стану укриття, їх доступності та відповідності вимогам безпеки.

Найчастіші недоліки, які були виявлені: відсутність або обмежений доступ до укриттів, зокрема, зачинені приміщення під час повітряної тривоги; невідповідність вимогам доступності для маломобільних груп населення (відсутність пандусів, небезпечні сходи, вузькі проходи); незадовільний технічний стан приміщень, включно з проблемами вентиляції, освітлення, підвищеною вологістю та захаращенням; відсутність або неналежне оснащення укриттів (нестача лав, санітарно-гігієнічних засобів, запасів питної води); аптечки першої допомоги неуккомплектовані або містять протерміновані медикаменти; відсутність альтернативних евакуаційних виходів або неналежний стан аварійних виходів; неналежне інформування населення щодо фактичного місця розташування та стану укриттів.

Під час аналізу статистичних даних, оприлюднених на офіційному вебсайті Кропивницької міської ради, було встановлено низку системних проблем, що безпосередньо впливають на реалізацію права громадян на безпеку та захист життя.

Зокрема, аналіз інформації щодо переліку та адрес розташування об'єктів цивільного захисту (укриттів), розміщеної у відкритому доступі на офіційному сайті Кропивницької міської ради, засвідчив, що частина оприлюднених даних є застарілою та не відповідає фактичному стану справ. Під час перевірки окремих адрес було встановлено, що деякі укриття фактично відсутні за вказаними адресами або ж приміщення не можуть бути використані за цільовим призначенням у зв'язку з їхнім незадовільним технічним станом, зміною балансоутримувача або перепрофілюванням об'єкта.

Така ситуація свідчить про неналежне оновлення та верифікацію інформації, що надається органом місцевого самоврядування населенню. Наявність неактуальних або недостовірних відомостей щодо укриттів створює ризики дезінформації громадян, які під час повітряної тривоги або іншої надзвичайної ситуації можуть витрачати критично важливий час на пошук укриття, що фактично не існує або є недоступним.

Крім того, поширення застарілих даних щодо об'єктів цивільного захисту у воєнний час може розцінюватися як фактор, що підвищує загрозу життю та здоров'ю людей, особливо для вразливих категорій населення – дітей, осіб з інвалідністю, людей похилого віку. Відсутність актуальної інформації унеможливорює ефективну реалізацію заходів цивільного захисту та суперечить принципам відкритості, достовірності й своєчасності інформування населення.

За результатами моніторингів **44** сховищ та протирадіаційних укриттів, Кіровоградській обласній військовій адміністрації щодо покращення стану захисних споруд з акцентом на доступність для населення, технічний стан та відповідність вимогам ДБН надано **107** рекомендацій, із яких: виконано – **40**, у процесі виконання – **22**, не виконано – **45**.

Представництвом Уповноваженого в Кіровоградській області проведено плановий моніторинговий візит об'єкту цивільного захисту (укриття) Комунального некомерційного підприємства «Бобринецька лікарня» Бобринецької міської ради, у ході якого виявлено ряд недоліків: вхідна частина укриття не відповідає вимогам ДБН у частині доступності для маломобільних груп населення; в укритті відсутні запаси питної води з розрахунку не менше ніж 2 літра на одну особу; в укритті відсутні необхідні запаси продуктів харчування (тривалого зберігання) на випадок тривалого перебування в укритті під час повітряної тривоги.

За результатами моніторингового візиту балансоутримувачу та відповідним компетентним органам направлено звіт із рекомендаціями для їх усунення. У результаті вжитих заходів, укриття було забезпечено необхідною кількістю питної води та продуктів харчування тривалого зберігання. Питання приведення вхідної частини укриття у відповідність вимогам ДБН у частині доступності для маломобільних груп населення внесено до Програми забезпечення архітектурної доступності на 2026 рік з виділенням бюджетних коштів на встановлення пандусів, підйомників та забезпечення безперешкодного доступу до всіх об'єктів комунальної власності.

5. Реалізація національного превентивного механізму і права людини в місцях несвободи

Представництвом Уповноваженого в Кіровоградській області протягом 2025 року здійснено 14 моніторингових візити до місць несвободи, таких як: Кропивницький слідчий ізолятор, державна установа «Кропивницька виправна колонія № 6», державна установа «Петрівська виправна колонія № 49», Кропивницький Ізолятор тимчасового тримання №1, Відділення поліції № 2 Кропивницького районного управління поліції Головного управління поліції в Кіровоградській області, Відділення поліції № 3 Кропивницького районного управління поліції Головного управління поліції в Кіровоградській області, комунальний заклад «Кіровоградська обласна психіатрична лікарня», Долинський районний суд Кіровоградської області, Обознівський психоневрологічний інтернат, Кропивницький психоневрологічний інтернат з геріатричним відділенням та інші.

Під час відвідувань місць несвободи виявлено такі порушення: приміщення місць несвободи в більшій кількості не відповідають нормам ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення»; у більшості приміщень, де розміщені місця несвободи, відсутні захисні споруди, що у разі оголошення повітряної тривоги створює загрозу життю та здоров'ю осіб, які перебувають в установі; порушуються права громадян на достатній життєвий рівень, що включає достатнє харчування, одяг, постійні прогулянки на свіжому повітрі; порушуються права на дотримання допустимої площі проживання/перебування в кімнатах/камерах; порушуються права на отримання професійної правничої допомоги; в установах виявлено велику кількість протермінованих лікарських препаратів; відсутні журнали травматизму; порушуються права підопічних у частині забезпечення щорічного медичного огляду вузькими спеціалістами; у геріатричних закладах відсутні спеціальні транспортні засоби для перевезення маломобільних груп населення.

Представництвом Уповноваженого в Кіровоградській області проведено моніторинговий візит геріатричного закладу комунальної установи «Територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг)» Кетрисанівської сільської ради, де моніторингова група виявила ряд порушень прав підопічних, а саме: у закладі відсутнє затверджене перспективне меню, що унеможлиблює забезпечення різноманітності страв, розрахунок їх енергетичної цінності та збалансованості раціону; виявлено відсутність ширм у житлових кімнатах, де проживають лежачі хворі, що не забезпечує належного рівня приватності під час проведення санітарно-

гігієнічних процедур; встановлено, що підопічні перебували без будь-якого дозвілля, знаходячись у своїх кімнатах; будівля та приміщення закладу не відповідають вимогам ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення».

За результатами відвідування Представництвом Уповноваженого в Кіровоградській області до компетентних органів направлено звіт з рекомендаціями усунути виявлені під час відвідування недоліки. За результатами вжитих заходів було усунуто такі недоліки: затверджене перспективне меню; у житлових кімнатах, де проживають ліжкові хворі встановлено ширми з метою забезпечення належного рівня приватності під час проведення санітарно-гігієнічних процедур; облаштовано кімнату для дозвілля.

Представництвом Уповноваженого в 2025 році особливу увагу приділено моніторинговим візитам до судових установ. У ході моніторингових візитів було встановлено, що переважна більшість судів Кіровоградської області не відповідають вимогам пункту 6.5.2 Державних будівельних норм України В.2.2-26:2010 «Будинки і споруди. Суди», затверджених наказом Міністерства регіонального розвитку та будівництва України від 17.05.2010 № 175. У порушення вказаного пункту ДБН більшість приміщень судів не обладнано кімнатами для роботи адвоката з обвинуваченими, підсудними (засудженими), що унеможливорює реалізацію їх права на захист.

Також зафіксовано порушення пункту 6.1.8 та 11.5 Державних будівельних норм України В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення», затвердженим наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 30.11.2018 № 327, а саме: відсутні пандуси, поручні, підйомники, наявні високі пороги, вузькі дверні прорізи тощо.

Також було встановлено, що більшість приміщень судів не мають власного укриття, що призводить до порушення прав громадян на безпечні умови перебування.

За результатами відвідувань місць несвободи представництвом було надано **183** рекомендації відповідним органам управління, щодо поліпшення умов перебування громадян. Із **183** рекомендацій: виконано – **50**, у процесі виконання – **41**, не виконано – **92**.

6. Захист інформаційних прав

Доступ до публічної інформації є одним із основних напрямів діяльності Представництва Уповноваженого в Кіровоградській області. Відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації», органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані забезпечувати відкритість своєї діяльності, своєчасно та повно оприлюднювати публічну інформацію, а також належним чином розглядати запити на інформацію громадян.

Представництво Уповноваженого в Кіровоградській області впродовж 2025 року здійснило **6** безвиїзних перевірок з питань додержання прав людини і громадянина на звернення та інформацію, а також **4** перевірки у сфері захисту персональних даних.

Крім цього, Представництво Уповноваженого в Кіровоградській області здійснювало моніторинг дотримання органами державної влади та місцевого самоврядування прав громадян на звернення, передбачених Законом України «Про звернення громадян». У 2025 році виявлено факти порушень вимог законодавства у сфері звернень громадян, зокрема до Представництва Уповноваженого в Кіровоградській області надійшло 87 звернень громадян щодо несвоєчасного їх розгляду, ненадання відповідей або надання неповних та формальних відповідей. Такі порушення обмежують конституційне право громадян на ефективний захист своїх інтересів та отримання належної інформації від органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

З метою оцінки дотримання законодавства у сфері доступу до публічної інформації та реалізації права громадян на звернення Представництвом Уповноваженого в Кіровоградській області у 2025 році проведено **7** безвиїзних перевірок офіційних вебсайтів органів місцевого самоврядування територіальних громад Кіровоградської області з питань додержання прав людини і громадянина на звернення та інформацію.

За результатами перевірок виявлено системні порушення, які ускладнюють або фактично унеможливають реалізацію прав громадян на інформацію, а саме:

- відсутність або неповнота інформації про фінансові ресурси, бюджети та їх виконання;

- неоприлюднення загальних правил роботи органів місцевого самоврядування;

- відсутність звітів щодо розгляду запитів на інформацію та звернень громадян;

- відсутність порядку складання, подання запиту на інформацію, оскарження рішень розпорядників інформації, дій чи бездіяльності;

відсутність контактних даних (телефонів, електронних адрес), графіків особистого прийому громадян;

відсутність функціонуючих «гарячих ліній» та електронних форм для подання звернень громадян.

Зазначені недоліки свідчать про наявність системних порушень Закону України «Про доступ до публічної інформації» та Закону України «Про звернення громадян», що обмежує конституційні права громадян на ефективний доступ до публічної інформації та на отримання своєчасного і належного реагування від органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Крім того, не забезпечено оприлюднення на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 № 835.

За результатами реагування Представництвом Уповноваженого в Кіровоградській області за зверненнями громадян та безвиїзними перевітками були направлені листи реагування з роз'ясненнями норм діючого законодавства в сфері захисту персональних даних та звернень громадян.

За результатами безвиїзних перевірок надано **43** рекомендації, із яких: виконано – **22**, у процесі виконання – **21**.

До Уповноваженого звернулася громадянка М. щодо порушення її права на особистий прийом заступником міського голови Кропивницької міської ради. В обґрунтування скарги заявниця повідомила, що зверталася до міської ради з письмовою заявою щодо попереднього запису на особистий прийом до заступника міського голови Кропивницької міської ради. У відповідь заявницю поінформовано про запис на особистий прийом і подальше повідомлення про дату та час його здійснення. Проте впродовж 4 місяців жодної інформації про можливість особистого прийому їй не надходило.

За результатами реагування Уповноваженого, до органу місцевого самоврядування скеровано листи з роз'ясненнями вимог Закону України «Про звернення громадян» і пропозицією - забезпечити заявниці особистий прийом.

За результатами вжитих заходів, заявниці призначено особистий прийом заступником міського голови Кропивницької міської ради, який відбувся на наступний день після отримання заявницею відповіді на звернення.

Працівники представництва Уповноваженого здійснили безвиїзну перевірку вебсайту Олександрівської територіальної громади, під час якого виявили ряд порушень законодавства про доступ до публічної інформації.

Зокрема, встановлено, що вимоги статті 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації» виконувалися не в повному обсязі, у тому числі в частині опублікування звітів щодо задоволення запитів на інформацію; інформації про діяльність суб'єкта владних повноважень, а саме про номери засобів зв'язку (вказані на офіційному сайті службові номери засобів зв'язку не працювали); перелік та умови надання послуг, форми та зразки документів, необхідних для надання послуг, правила їх оформлення тощо.

За результатами моніторингу до голови Олександрівської сільської ради Кропивницького району Кіровоградської області було направлено звіт з рекомендаціями щодо усунення виявлених під час моніторингу недоліків. Згідно листа Олександрівської сільської ради Кропивницького району Кіровоградської області, який надійшов до Представництва Уповноваженого в Кіровоградській області, всі виявлені в ході моніторингу недоліки було усунуто, офіційний вебсайт Олександрівської територіальної громади приведено у відповідність до Закону України «Про доступ до публічної інформації» з урахуванням Методичних рекомендацій щодо наповнення офіційних вебсайтів органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, розроблених Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини та Міністерством культури та стратегічних комунікацій України.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Кіровоградській обласній раді:

затвердити обласну Програму забезпечення архітектурної доступності об'єктів державної власності на 2026-2028 роки з передбаченням цільового фінансування модернізації будівель підвідомчих закладів для забезпечення безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення відповідно до вимог Державних будівельних норм України В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення»;

забезпечити повне виконання рекомендацій Уповноваженого щодо деінституціалізації дітей із комунальних закладів цілодобового перебування через розробку та фінансування обласної програми розвитку сімейних форм виховання, створення мережі патронатних сімей, забезпечення житлових та майнових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Кіровоградській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:

розробити та подати на затвердження Кіровоградській обласній раді обласну Програму забезпечення архітектурної доступності об'єктів державної власності на 2026-2028 роки з передбаченням цільового фінансування на модернізацію будівель підвідомчих закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту для забезпечення безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення відповідно до вимог Державних будівельних норм України В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення»;

посилити роботу щодо забезпечення готовності та доступності укриттів цивільного захисту населення в підвідомчих закладах шляхом проведення комплексного аудиту наявних захисних споруд, розробку планів їх модернізації та забезпечення безбар'єрного доступу для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, зокрема в закладах освіти, охорони здоров'я та надання соціальних послуг;

провести моніторингові спостереження щодо виконання вимог Державних будівельних норм України В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення» у місцях тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб у частині облаштування безбар'єрного доступу для маломобільних осіб та осіб з інвалідністю та вжити заходів їх виконання;

забезпечити виконання Постанови Кабінету Міністрів України № 261 від 11 березня 2022 року «Про затвердження Порядку та умов надання компенсації за спожиті комунальні послуги під час розміщення внутрішньо переміщених осіб у будівлях (приміщеннях) об'єктів державної, комунальної та приватної власності в період воєнного стану» у місцях тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб.

Органам місцевого самоврядування Кіровоградської області:

забезпечити проведення комплексного аудиту архітектурної доступності всіх комунальних об'єктів громади з подальшим усуненням всіх виявлених проблемних питань, із визначенням пріоритетності об'єктів, конкретних термінів виконання, відповідальних осіб та джерел фінансування з можливістю залучення міжнародної технічної допомоги;

затвердити програми забезпечення архітектурної доступності комунальних об'єктів на 2026-2028 роки з виділенням цільових бюджетних коштів на встановлення пандусів, підйомників, тактильних елементів, облаштування

універсальних санітарних приміщень та забезпечення безперешкодного доступу до будівель територіальних центрів надання адміністративних послуг, закладів охорони здоров'я, освіти, культури та соціального захисту відповідно до вимог ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд»;

увідповіднити штатну чисельність працівників служб у справах дітей територіальних громад кількості дітей у громаді відповідно до вимог статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», заповнити всі вакантні посади кваліфікованими фахівцями для підвищення інституційної спроможності служб;

забезпечити оприлюднення на офіційних вебсайтах територіальних громад інформації, визначеної Законом України «Про доступ до публічної інформації» з урахуванням Методичних рекомендацій щодо наповнення офіційних вебсайтів органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, розроблених Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини та Міністерством культури та стратегічних комунікацій України;

провести інвентаризацію наявних споруд цивільного захисту населення (сховищ, протирадіаційних укриттів, найпростіших укриттів (підвали, приміщення, тощо);

за результатами проведеної інвентаризації, розробити План із зазначенням практичних підходів до усунення порушень архітектурної доступності споруд цивільного захисту населення;

привести технічний стан споруд цивільного захисту населення у задовільний стан, усунути проблеми з: вентиляцією, освітленням, підвищеною вологістю та захаращенням. Забезпечити запасами питної води, аптечками першої допомоги;

покращити умови проживання внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання через проведення капітальних та поточних ремонтів житлових приміщень та місць загального користування відповідно до Порядку функціонування місць тимчасового проживання ВПО (постанова КМУ від 01.09.2023 № 930);

забезпечити місця тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб згідно принципу універсального дизайну, дообладнання необхідною побутовою технікою та меблями з урахуванням рекомендацій Представництва Уповноваженого в Кіровоградській області із максимальним залученням підтримки міжнародних донорів.

Територіальному управлінню Державної судової адміністрації України в Кіровоградській області:

забезпечити виконання вимог пункту 6.5.2 Державних будівельних норм України В.2.2-26:2010 «Будинки і споруди. Суди», затверджених наказом Міністерства регіонального розвитку та будівництва України від 17.05.2010 № 175, а саме: приміщення судів обладнати кімнатами для роботи адвоката з обвинуваченими, підсудними (засудженими);

забезпечити виконання пункту 6.1.8 та 11.5 Державних будівельних норм України В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення», затверджених наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 30.11.2018 № 327, а саме: обладнати приміщення судів пандусами, поручнями, підйомниками, вирішити питання з високими порогами, вузькими дверними прорізами.

Службам у справах дітей сільських, селищних, міських рад Кіровоградської області:

забезпечити реалізацію майнових і житлових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, через своєчасну постановку на квартирний облік;

впровадити систематичний контроль за збереженням права дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, на житло;

забезпечити постійний контроль за встановленням опіки над майном дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування;

забезпечити належне ведення та систематичне виконання Індивідуальних планів соціального захисту кожної дитини, яка перебуває в складних життєвих обставинах, дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, з обов'язковим моніторингом досягнення визначених цілей та залученням міждисциплінарних команд для комплексної підтримки дитини;

активізувати роботу зі створення та розвитку сімейних форм виховання в кожній громаді області через формування мережі патронатних сімей, прийомних сімей, опікунів, впровадити систематичне інформування населення про можливості сімейного виховання, організацію навчання та супроводу прийомних батьків для забезпечення права кожної дитини на виховання в сімейному середовищі.

Центрам надання соціальних послуг сільських, селищних, міських рад Кіровоградської області:

забезпечити систематичне оформлення договорів про надання соціальних послуг із прийомними сім'ями, із сім'ями, що перебувають під соціальним супроводом;

забезпечити контроль за винесенням рішень про соціальний супровід сім'ї (особи), яка перебуває у складних життєвих обставинах;

забезпечити реалізацію створення та функціонування мобільної бригади соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі відповідно до Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року № 654.

ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 1 січня 2025 року по 31 грудня 2025 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Львівської області надійшло **6 592** звернення, в яких міститься **7 933** повідомлення про порушення прав людини і громадянина.

Географічне та геополітичне розташування Львівської області визначає її особливе місце у системі захисту прав людини в умовах воєнного стану. Область є головними «воротами» України до держав — членів Європейського Союзу: через її територію пролягають основні транспортні та логістичні коридори, якими здійснюється переміщення гуманітарних вантажів, міжнародних місій, дипломатичних делегацій і представників міжнародних організацій. Зазначена обставина зумовлює підвищену увагу міжнародної спільноти до стану дотримання прав людини в регіоні та визначає особливу відповідальність органів державної влади і місцевого самоврядування у цій сфері.

Збройна агресія Російської Федерації спричинила масштабне внутрішнє переміщення населення: Львівщина прийняла одну з найбільших кількостей внутрішньо переміщених осіб серед усіх регіонів країни, що суттєво збільшило навантаження на соціальну інфраструктуру та сферу надання публічних послуг. Водночас область зіткнулася зі значним зростанням кількості звернень від військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних та членів родин осіб, які перебувають у полоні Російської Федерації або зникли безвісти за особливих обставин. Запровадження обмежень у сфері освіти, пов'язаних із безпековою ситуацією, зумовило перехід значної кількості закладів загальної середньої освіти на очний формат навчання, що, у свою чергу, поставило на порядок денний питання забезпечення належних та безпечних умов здобуття освіти дітьми.

За таких умов забезпечення захисту прав людини у Львівській області потребує комплексного та міжсекторального підходу, що враховує як загальнонаціональний контекст воєнного стану, так і специфіку регіону як міжнародного транзитного вузла та території з підвищеним рівнем гуманітарного навантаження.

Кількість	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Звернення громадян	1 789	4 718	6 275	6 592
Повідомлення про порушення прав	2 395	5 720	6 977	7 933

Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права — **5 432** повідомлення, соціальні права — **587** повідомлень, економічні права — **393** повідомлення, особисті права — **226** повідомлень, права дітей — **213** повідомлень, свобода від дискримінації — **140** повідомлень, політичні права — **6** повідомлень.

Представником Уповноваженого у Львівській області складено 6 протоколів про адміністративне правопорушення: 4 – за статтею 188-40 Кодексу України про адміністративні правопорушення (невиконання законних вимог Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини) та 2 – за статтею 212-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення (порушення права на інформацію та права на звернення).

У зв'язку з виявленими порушеннями додержання прав і свобод людини і громадянина органами державної влади, органами місцевого самоврядування, установами, організаціями та підприємствами Уповноваженим скеровано **3 подання**.

Моніторингові візити/безвиїзні перевірки

Одним із пріоритетних напрямів роботи Представництва Уповноваженого у Львівській області є **моніторинг дотримання прав громадян** органами державної влади, місцевого самоврядування, установами, організаціями. У 2025 році представництвом Уповноваженого здійснено **224 моніторингових відвідування, візитів та перевірок** за різними напрямками забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина.

За напрямком реалізації функцій національного превентивного механізму та дотримання прав людини в місцях несвободи здійснено **13 моніторингових відвідувань**.

За напрямком захисту прав дитини у 2025 році проведено **60 моніторингових візитів**, які були спрямовані на дотримання майнових та житлових прав дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, а також забезпечення права на виховання у сім'ї. Окрему увагу приділено питанням щодо додержання прав дитини на безпечне освітнє середовище в діяльності освітніх закладів Львівської області.

За напрямком захисту прав внутрішньо переміщених осіб здійснено **72 моніторингові візити**, під час яких перевірялися умови проживання, доступність соціальних послуг та дотримання інших прав вимушено переміщених осіб. **11 візитів** до освітніх центрів «Крим-Україна» та «Донбас-Україна».

За напрямком забезпечення рівних прав та протидії дискримінації проведено 3 моніторингові візити щодо архітектурної доступності об'єктів соціальної інфраструктури для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, а також **13 моніторингових візитів** з метою перевірки дотримання прав і свобод людини і громадянина, зокрема прав національних меншин (спільнот).

За напрямком захисту інформаційних прав громадян здійснено **4 перевірки** щодо дотримання вимог законодавства у сфері захисту персональних даних.

В умовах воєнного стану особливу увагу приділено моніторингу об'єктів цивільного захисту населення – здійснено **48 візитів** з метою оцінки можливості використання укриття для захисту населення та моніторингу об'єктів фонду захисних споруд.

Просвітницькі заходи

У 2025 році представництвом Уповноваженого проведено **129 просвітницьких заходів** у форматі тренінгів, лекцій, семінарів та круглих столів. Тематика заходів охопила сфери захисту персональних даних, доступу до публічної інформації, права військовослужбовців та їхніх родин, права дитини, протидію дискримінації, забезпечення доступності, діяльність Уповноваженого, національний превентивний механізм та інші актуальні питання прав людини.

Окремим напрямом просвітницької діяльності стало опрацювання питання запровадження інституту шкільного омбудсмана: здійснено організаційно-підготовчі заходи та направлено відповідні листи, що створює підґрунтя для практичної імплементації проєкту «Шкільний омбудсман» у 2026 році.

Основні питання, з якими працювало представництво Уповноваженого:

- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав дитини;
- дотримання прав людини у місцях несвободи;
- забезпечення права на справедливий суд;
- захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України;
- запобігання дискримінації та домаганням у закладах вищої освіти;
- захист інформаційних прав громадян.

1. Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у полоні або зниклих безвісти за особливих обставин

В умовах військової агресії родини військовослужбовців, які зникли безвісти за особливих обставин або перебувають у полоні Російської Федерації, стикаються з численними викликами: складністю отримання інформації про долю рідних, бюрократичними перешкодами під час нарахування передбачених законодавством виплат, труднощами у взаємодії з військовими частинами та відсутністю достатньої правової підтримки на місцевому рівні.

На відміну від інших регіонів, де для координації такої роботи створено окремі регіональні робочі групи, Представництво Уповноваженого у Львівській області реалізує ці функції на базі Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими. Розпочата у 2025 році практика виїзних зустрічей безпосередньо в територіальних громадах стала постійною складовою роботи представництва Уповноваженого.

Аналіз звернень та безпосередня робота з родинами військовослужбовців засвідчили низький рівень поінформованості цієї категорії громадян про свої права. Зокрема, про механізм реєстрації особистого кабінету на сайті Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими, порядок

проведення портретної та фототехнічної експертизи, алгоритм пошуку зниклого безвісти військовослужбовця, процедуру оформлення передбачених законодавством соціальних виплат. Родини, які проживають у сільських та селищних громадах, були позбавлені можливості оперативно отримати юридичну допомогу через територіальну віддаленість від обласного центру. Виявлений запит на системну правову підтримку безпосередньо за місцем проживання став підставою для запровадження практики виїзних зустрічей.

З 2025 року Представництво Уповноваженого у Львівській області запровадило практику регулярних виїзних зустрічей з родинами військовослужбовців безпосередньо в територіальних громадах. Упродовж 2025 року проведено **39** зустрічей у **28** територіальних громадах області. Найбільше зустрічей відбулося на базі Львівської обласної військової адміністрації та Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими. До проведення зустрічей були залучені представники Координаційного штабу, Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, обласних та районних центрів комплектування та соціальної підтримки, пенсійного фонду, правоохоронних органів, Міжнародного Комітету Червоного Хреста, УВКБ ООН, а також громадські організації - «Звільнити всіх», БФ «Рокада», «Діти героїв» та інші.

Львівська область - один із регіонів, де питання **реалізації прав ветеранів** набуло особливої гостроти. З початку повномасштабного вторгнення область прийняла значну кількість демобілізованих та поранених військовослужбовців, а через Львів проходить значна частина логістики, пов'язаної з ротацією особового складу. Станом на кінець 2025 року на Львівщині налічується **118** тисяч ветеранів війни, осіб з особливими заслугами перед Батьківщиною, постраждалих учасників Революції Гідності та членів сімей загиблих захисників України. Водночас аналіз звернень, що надходили до представництва, засвідчив, що ветерани не знають, на які саме пільги, компенсації та послуги вони мають право, куди звертатися та в якому порядку оформлювати необхідні документи.

У межах підготовки до розробки інформаційних матеріалів представництво провело у березні 2025 року аналітичне дослідження - фактичний аудит стану ветеранської політики в територіальних громадах Львівської області. Результати виявили: у **46** із **73** обстежених територіальних громад відсутні відповідальні особи за реалізацію ветеранської політики. Це означає, що ветеран, який повертається до рідної громади, не має до кого звернутися по допомогу на місцевому рівні - відповідальність розпорошена між різними підрозділами або не закріплена за жодним. Фактично первинна ланка підтримки, найближча до людини, є найслабшою.

З метою усунення інформаційного вакууму представництво ініціювало розробку довідника ветерана «Твій статус - твоя сила». Документ містить покрокові інструкції щодо отримання статусу ветерана, доступу до пільг, компенсацій, послуг та програм держави і територіальних громад; порядок отримання медичної, психологічної та правової допомоги; можливості реабілітації, працевлаштування та навчання.

Довідник представлено у березні 2025 року на Всеукраїнському форумі «Шлях Ветерана: Відновлення, Реалізація, Успіх», організованому представництвом спільно з громадською організацією «Центр підтримки ветеранів та соціальних ініціатив» Львівського національного університету імені Івана Франка. У заході взяли участь народні депутати України, представники органів державної влади та місцевого самоврядування, ветеранські спільноти та міжнародні партнери.

Презентація довідника дала поштовх до тиражування практики на різних рівнях. Територіальні громади Львівської області - зокрема Львівська та Новояворівська міські громади - розробили власні дорожні карти для ветеранів з урахуванням місцевих ресурсів і програм. Аналогічні ініціативи запровадили й інші регіони України, використавши довідник як методичну основу для власних інформаційних матеріалів. Отже, регіональна ініціатива представництва трансформувалась у загальнонаціональну практику, а проведений аудит стану ветеранської політики в громадах Львівської області став першим подібним дослідженням у регіоні, результати якого наочно продемонстрували потребу в призначенні відповідальних за ветеранську політику на рівні кожної громади.

2. Захист прав дитини

Повномасштабна військова агреія суттєво вплинула на реалізацію прав дитини у Львівській області. Впродовж 2025 року представництво Уповноваженого здійснило **60 моніторингових візитів** до служб у справах дітей, закладів загальної середньої освіти, навчально-реабілітаційних центрів, спеціальних шкіл, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, дитячих будинків, закладів відпочинку та оздоровлення, а також провело **18** просвітницьких заходів з питань захисту прав дитини. За результатами моніторингів виявлено порушення прав дитини в закладах різних типів.

У закладах освіти та реабілітації зафіксовано недостатнє матеріально-технічне забезпечення, відсутність укріплень або їх незадовільний стан, ненадання дітям з особливими освітніми потребами відповідних умов навчання та корекційного супроводу.

У закладах відпочинку та оздоровлення виявлено критичні порушення: незадовільний санітарний стан приміщень, відсутність належного медичного забезпечення, неналежна організація харчування без дотримання норм зберігання та контролю якості продуктів, відсутність затверджених програм дозвілля та кваліфікованого персоналу.

У службах у справах дітей зафіксовано невжиття заходів щодо забезпечення житлових і майнових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; неналежне ведення та виконання індивідуальних планів соціального захисту; невідповідність штатної чисельності співвідношенню один працівник на не більш як 1 000 дітей.

Станом на 31 грудня 2025 року при штатній чисельності 287 одиниць у службах міських, сільських і селищних рад фактично працює 235 осіб; у службах районних адміністрацій із 56 штатних одиниць заміщено лише 29. Без статусу

юридичної особи залишаються служби у справах дітей Хирівської та Радохівської міських рад і Розвадівської сільської ради. За результатами моніторингів надано рекомендації відповідним органам місцевого самоврядування, виконання яких перебуває в процесі.

Під час моніторингового візиту 16 вересня 2025 року до закладу дошкільної освіти № 5 Львівської міської ради представництво Уповноваженого виявило, що дитина Л. із тяжкими порушеннями опорно-рухового апарату (м'яча пареплегія, сколіоз, неможливість самотійно пересуватись) систематично не отримувала належної уваги з боку матері. Факт відсутності піклування службою у справах дітей до моменту візиту зафіксований не був.

За результатами виявленого порушення Представник Уповноваженого невідкладно направив повідомлення до Відділу «Служба у справах дітей» Шевченківського району з вимогою вжити заходів реагування та поставити дитину на відповідний облік. За наслідками реагування дитину взято на облік як таку, що залишилася без батьківського піклування; питання позбавлення матері батьківських прав ініційовано у вересні 2025 року та розглянуто на засіданні комісії з питань захисту прав дитини 2 жовтня 2025 року. Висновок про доцільність подання заяви до суду підготовлено 23 жовтня 2025 року; ухвалено заочне рішення суду про позбавлення матері батьківських прав. Дитина продовжує перебувати в інклюзивній групі «Зірочки», де фіксується значний прогрес у реабілітації. Право дитини на захист від жорстокого поводження та належний догляд поновлено.

Ключовим елементом роботи представництва в 2025 році стало забезпечення соціальних прав сімей з дітьми, зокрема права на своєчасне отримання державної допомоги. Аналіз звернень засвідчив системну проблему: сім'ї, які мають право на державну соціальну допомогу по догляду за дитиною з інвалідністю, стикаються зі значними затримками у її призначенні через опрацювання заяв за екстериторіальним принципом в порядку єдиної черги в Єдиній інформаційній системі соціальної сфери - звернення громадянина опрацьовується не місцевим підрозділом ПФУ, а будь-яким іншим у порядку загальної черги, що унеможливорює оперативне реагування.

До Уповноваженого надійшла скарга на бездіяльність та порушення строків розгляду заяви щодо призначення державної допомоги по догляду за дитиною з інвалідністю. Заявниця подала офіційну заяву 9 жовтня 2025 року через вебпортал Пенсійного фонду України щодо призначення державної допомоги по догляду за дитиною з інвалідністю, однак не отримала належної відповіді протягом більше ніж двох місяців. Після цього заявниця звернулась до Уповноваженого.

За результатами розгляду скарги було направлено запити до Головного управління Пенсійного фонду України у Львівській області щодо порушень у скарзі питань. У відповіді управління Пенсійного фонду України повідомило, що

звернення заявниці перебувало в Єдиній інформаційній системі соціальної сфери та опрацьовувалось екстериторіальним принципом в порядку єдиної черги.

Після направлення представником Уповноваженого запиту до Головного управління Пенсійного фонду України у Львівській області документи оперативно опрацьовано та нараховано державну соціальну допомогу особі, яка доглядає за дитиною з інвалідністю. Листом Головного управління заявницю повідомлено про призначену допомогу, а заявницею підтверджено її виплату. Отже, право на отримання державної соціальної допомоги було поновлено.

Важливим напрямом роботи представництва Уповноваженого став моніторинг умов утримання дітей в інституційних закладах та контроль за виконанням наданих рекомендацій. Підхід представництва передбачає не лише фіксацію порушень, а й повторні цільові відвідування для перевірки стану їх усунення - що забезпечує реальні зміни, а не формальне реагування.

У квітні 2025 року представництво Уповноваженого здійснило плановий моніторинговий візит до Комунального некомерційного підприємства Львівської обласної ради «Центр медичної реабілітації та паліативної допомоги дітям», де на цілодобовому перебуванні знаходилося 24 дитини з інвалідністю. За результатами візиту виявлено порушення прав дітей, зокрема: незадовільний стан приміщення на вулиці Комаринця, 2А - ураження стін пліснявою, пошкоджені санітарно-гігієнічні приміщення, неналежне зберігання медикаментів, побутової хімії та гострих предметів у місцях, доступних для дітей; відсутність системи контролю доступу; неналежне зберігання продуктів харчування без контролю термінів придатності; формальне планування розвиваючих заходів без затверджених програм і залучення кваліфікованих фахівців. За результатами моніторингового візиту Представництвом Уповноваженого надано рекомендації щодо усунення виявлених порушень.

Упродовж 2025 року проведено також 2 перевірки закладу Нацсоцслужбою України у Львівській області та 1 перевірку за участю представників правоохоронних органів, прокуратури, служби у справах дітей та охорони здоров'я.

У жовтні 2025 року представництво здійснило повторний цільовий моніторинговий візит для перевірки стану виконання наданих рекомендацій. За наслідками реагування встановлено повне виконання рекомендацій: дітей переміщено до нової локації на вулиці Антоновича, 117; проведено оцінку безпеки нової локації; усунено порушення щодо зберігання медикаментів та побутової хімії; впроваджено систему контролю доступу та зовнішнього відеоспостереження; забезпечено належне зберігання продуктів харчування; усі 24 дитини мають укладені декларації з сімейними лікарями та індивідуальні програми реабілітації; 6 дітей відвідують дитячий садок; розроблено індивідуальні плани розвитку та соціального захисту для кожної дитини. Окремо реалізовано деінституціалізацію: з квітня 2025 року 15 дітей

влаштовано в сімейні форми виховання, 8 дітей повернулися до біологічних родин, 25 дітей поставлено на облік для усиновлення.

За результатами кожного візиту направлено 60 листів реагування зі звітами або підготовлено службові записки та надано **608** рекомендацій відповідним органам та установам.

За наявними даними попереднього моніторингу виконання, з усіх наданих рекомендацій 144 виконано (23,7%), 442 перебувають у процесі виконання (72,7%) та 22 залишаються невиконаними (3,6%).

3. Дотримання прав людини у місцях несвободи

Впродовж 2025 року Представництво Уповноваженого у Львівській області здійснило **13** моніторингових візитів у межах реалізації національного превентивного механізму до місць несвободи різних типів: установ виконання покарань, ізоляторів тимчасового тримання, психоневрологічних інтернатів і дитячих будинків-інтернатів.

За результатами візитів виявлено 4 категорії системних порушень, характерних для місць несвободи. Найпоширеніші порушення: незадовільні матеріально-побутові умови тримання, відсутність належного медичного забезпечення, проблеми з доступом до безоплатної правової допомоги, недотримання вимог щодо доступності для осіб з інвалідністю.

За виявленими порушеннями складено **2 подання Уповноваженого** до відповідних органів влади щодо діяльності КЗ ЛОР «Великомостівський геріатричний пансіонат» та філії КЗ ЛОР «Грушківський психоневрологічний інтернат».

Загалом за результатами НПМ відвідувань надано **143** рекомендації з питань: облаштування та оснащення захисних споруд відповідно до нормативних вимог; забезпечення доступності приміщень для маломобільних підопічних відповідно до ДБН В.2.2-40:2018; організації належного медичного обслуговування та реабілітаційних заходів; обладнання житлових кімнат кнопками виклику медичного персоналу. За результатами моніторингу виконання: 43 рекомендації виконано (30,1%), 52 перебувають у процесі виконання (36,4%), 29 залишаються невиконаними (20,3%).

У жовтні 2025 року група НПМ Секретаріату Уповноваженого здійснила повторне відвідування Комунального закладу Львівської обласної ради «Підбузький геріатричний пансіонат». Підставою стали результати попереднього візиту від 16 березня 2023 року, за наслідками якого зафіксовано порушення прав на життя та безпеку, охорону здоров'я, достатній життєвий рівень, доступність для осіб з інвалідністю та право на вільний розвиток особистості.

За результатами попереднього відвідування надано рекомендації щодо: дообладнання підвальних приміщень для укриття підопічних; забезпечення безбар'єрного середовища відповідно до ДБН В.2.2-40:2018 та ДБН В.2.2-

18:2007; дотримання норм житлової площі на особу; забезпечення доступу до питної води; організації реабілітаційних заходів; оновлення індивідуальних програм реабілітації; контролю за термінами придатності продуктів харчування; облаштування житлових кімнат кнопками виклику медичного персоналу; оновлення застарілого транспортного засобу для перевезення підопічних.

За результатами первинного візиту надано відповідні рекомендації адміністрації закладу, Львівській обласній військовій адміністрації та Львівській обласній раді. Виконання рекомендацій перебувало під постійним контролем представництва впродовж 2023–2025 років.

Під час повторного відвідування 21 жовтня 2025 року встановлено **повне виконання всіх рекомендацій** без жодних зауважень.

Зокрема, укриття приведено у відповідність до вимог ДБН В.2.2-5:2024; у всіх житлових кімнатах встановлено кнопки виклику медичного персоналу; організовано надання реабілітаційних послуг та оновлено індивідуальні програми реабілітації; придбано новий транспортний засіб для перевезення підопічних до медичних закладів; житлові кімнати облаштовано відповідно до санітарних норм; підопічні отримують належне медичне обслуговування та чотириразове збалансоване харчування; організовано заходи дозвілля та розвиваючі активності.

Представництво Уповноваженого у разі відповідного запиту проводить роз'яснювальну роботу та консультивання з питань безбар'єрності на етапі планування та проведення ремонтних робіт, що дозволяє враховувати вимоги доступності ще до початку будівельних робіт. Це дає змогу уникнути порушень ще до їх виникнення, забезпечуючи створення умов утримання, що відповідають національним і міжнародним стандартам з моменту введення об'єктів в експлуатацію.

У 2022 році керівництвом Західного регіонального управління Державної прикордонної служби України прийнято рішення про проведення капітального ремонту Пункту тимчасового тримання в м. Мостиська. З метою забезпечення відповідності об'єкта вимогам національного законодавства та міжнародних стандартів у сфері прав людини керівництво установи на стадії розроблення проєктно-кошторисної документації звернулося до Представництва Уповноваженого у Львівській області за консультативною підтримкою. Секретаріатом Уповноваженого надано висновки та рекомендації щодо приведення проєктних рішень у відповідність до вимог Мінімальних стандартних правил поводження з ув'язненими, Європейських пенітенціарних правил та відповідних положень законодавства України.

У листопаді 2025 року групою НПМ представництва здійснено моніторинговий візит до зазначеного об'єкта з метою перевірки відповідності умов тримання встановленим стандартам.

За результатами візиту встановлено, що Пункт тимчасового тримання в м. Мостиська відповідає вимогам національного законодавства та

міжнародних стандартів у сфері прав осіб, позбавлених свободи. Зокрема, кожне камерне приміщення обладнано спальними місцями, меблями та повністю відгородженим санітарним вузлом; житлова площа на одну особу становить не менше 4 м²; забезпечено безперешкодний доступ до чистої питної води, належний рівень природного та штучного освітлення, можливість провітрювання приміщень; у кімнатах встановлено настінне радіо та кнопки виклику персоналу.

Медичні огляди затриманих осіб проводяться без присутності охорони відповідно до вимог Правил Нельсона Манделі; технічні засоби відеоспостереження в камерних приміщеннях відсутні. Об'єкт забезпечено окремим приміщенням для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення з облаштованими пандусами та поручнями, захисною спорудою цивільного захисту для персоналу та утримуваних осіб, а також резервним джерелом електропостачання.

Моніторингова діяльність представництва Уповноваженого в сфері соціального захисту виявила системну проблему, яка роками залишалася поза увагою органів державної влади: невідповідність між нормативно встановленим рівнем оплати праці працівників закладів соціального захисту та реальним обсягом їхнього навантаження й соціальною значимістю їхньої праці. Ця невідповідність безпосередньо впливає на якість соціального обслуговування та реалізацію прав підопічних на належний догляд, медичну допомогу та достатній життєвий рівень, гарантованих статтями 46, 49 Конституції України. Зібрані представництвом Уповноваженого доказові матеріали стали підґрунтям для ініціювання першого за 20 років перегляду нормативів оплати праці працівників соціальної сфери на державному рівні.

Упродовж 2024-2025 років представництво Уповноваженого здійснило моніторингові візити до 13 закладів соціального захисту області, у яких перебуває 1 910 осіб, а понад 1 200 працівників забезпечують соціальні послуги.

За результатами встановлено, що оплата праці регулюється наказом № 308/519 Міністерства праці та соціальної політики України від 05.10.2005, який не переглядався 20 років. Середня заробітна плата медичної сестри становить 8-9 тисяч гривень при навантаженні 18 осіб у денну зміну та 120 підопічних на одного працівника у нічну зміну. Плинність кадрів становить 25-30 відсотків щорічно. Це підтвердили керівники закладів під час навчання у межах проєкту «Права людини в геріатричних закладах», який 17 червня 2025 року організували Секретаріат Уповноваженого спільно з БФ «Let's help». Вказані аналітичні матеріали стали основою для підготовки проєкту звернення Львівської обласної ради до Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України.

30 вересня 2025 року Львівська обласна рада прийняла рішення № 655 та направила звернення з пропозиціями законодавчо закріпити підвищувальні коефіцієнти, запровадити додаткові видатки через субвенції, збільшити базове підвищення з 25% до 50-70%, переглянути норматив чисельності персоналу. Комітет Верховної Ради України з питань здоров'я нації, медичної допомоги та

медичного страхування та Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів своїми листами підтримали та направили це звернення до уряду.

За результатами роботи, 27 грудня 2025 року Кабінет Міністрів України прийняв рішення № 1750 про застосування коефіцієнта 2,5 для надавачів соціальних та реабілітаційних послуг з 1 січня 2026 року. Посадові оклади зросли наступним чином: соціальний менеджер – з 8 243 грн до 20 607 грн, фахівець із соціальної роботи – з 6 773 грн до 16 932 грн.

4. Забезпечення права на справедливий суд

Доступ до правосуддя є фундаментальною гарантією захисту прав людини, закріпленою статтею 55 Конституції України та статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. У 2025 році представництво Уповноваженого зосередило увагу на двох ключових аспектах реалізації цього права: забезпеченні фізичної доступності судових приміщень для всіх категорій населення та дотриманні гуманних стандартів утримання підсудних під час судових засідань.

Упродовж 2025 року представництво здійснило моніторингові візити до 6 судів Львівської області: Дрогобицького, Стрийського, Старосамбірського міськрайонних, Городоцького, Перемишлянського та Яворівського районних. У 2 із 6 обстежених судів будівлі первісно не призначалися для розміщення судових установ, що зумовлює системне недотримання вимог ДБН В.2.2-26:2010 «Будинки і споруди. Суди» та ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд». У всіх шести судах виявлено відсутність або невідповідність нормам пандусів, неадаптовані санітарні вузли, відсутність тактильних елементів для осіб із порушеннями зору. У 2 із 6 обстежених судів зали судових засідань розташовані на другому поверсі без ліфта, відсутні виділені паркувальні місця для осіб з інвалідністю. Зазначені порушення унеможливають реалізацію права на судовий захист для осіб з інвалідністю, людей похилого віку та інших маломобільних груп населення, гарантованого частиною 3 статті 7 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» і статтею 9 Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю.

За результатами моніторингових візитів представництво направило відповідні звіти до Територіального управління Державної судової адміністрації України у Львівській області з рекомендаціями щодо усунення виявлених порушень. Наприкінці 2025 року ТУ ДСА передбачило кошти на проведення ремонтних робіт у судах з урахуванням вимог доступності.

Моніторинговий візит до Старосамбірського міськрайонного суду виявив повну невідповідність вхідної групи будівлі вимогам ДБН В.2.2-40:2018: відсутній належний пандус, сходи не мали контрастного маркування та поручнів, відсутній навіс над входом, санітарні вузли не пристосовані для маломобільних груп населення.

За результатами наданих представництвом рекомендацій ТУ ДСА профінансувало та забезпечило проведення капітального ремонту вхідної групи: облаштовано новий пандус відповідно до нормативних вимог з належним кутом нахилу, поручнями та антиковзким покриттям; відремонтовано сходи з нанесенням контрастного маркування та встановленням поручнів; облаштовано навіс над входом.

Під час моніторингових візитів до судів у межах національного превентивного механізму представництво встановило системне порушення прав людини: суди за усталеною практикою розміщують підозрюваних та обвинувачених у так званих «акваріумах» - ізольованих конструкціях з органічного скла та металу - замість забезпечення їхнього перебування поруч із захисниками. Така практика унеможливує конфіденційне спілкування між підзахисним та адвокатом під час судового засідання, що суперечить практиці Європейського суду з прав людини у справах.

5. Захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України

Важливим напрямом роботи на регіональному рівні є захист прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України. Станом на 31 грудня 2025 року, за даними Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України, кількість внутрішньо переміщених осіб в області становила **202 068** осіб.

Упродовж 2025 року представництвом здійснено **131 моніторинговий візит** за цим напрямом: **72** моніторингові візити щодо дотримання прав внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання, **48** візитів до об'єктів фонду захисних споруд та **11** візитів до освітніх центрів «Крим-Україна» та «Донбас-Україна».

Представництво здійснило **72** моніторингові візити та перевірило місця тимчасового проживання на відповідність нормам Порядку функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930. **37** із **72** відвіданих МТП не відповідають мінімально необхідним вимогам для життєзабезпечення внутрішньо переміщених осіб. Основні виявлені проблеми: непристосованість приміщень для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, незадовільний стан місць загального користування та житлових кімнат, нестача побутової техніки та меблів, висока вартість оренди житла та недостатнє формування фонду житла для тимчасового проживання ВПО.

За результатами моніторингових візитів надано **225 рекомендацій**, адресованих Львівській обласній військовій адміністрації, безпосередньо балансоутримувачам прихистків, а також у низці випадків - органам місцевого самоврядування. Рекомендації перебувають у стадії виконання. За наявними даними моніторингу виконання, із усіх рекомендацій: 83 виконано (36,9%), 117 перебувають у процесі виконання (52%) та 25 залишаються невиконаними (11,1%).

До Уповноваженого надійшло звернення громадянки О., вимушено переміщеної з Донецької області, мешканки одного з МТП області. У зверненні заявниця скаржилась, що МТП, у якому вона проживає, не пристосовані для осіб з інвалідністю: вхідна група не облаштована пандусом, санітарні кімнати не адаптовані для маломобільних осіб, кімнати загального користування перебували у незадовільному стані.

Представництвом Уповноваженого було направлено відповідні рекомендації балансоутримувачу і органу місцевого самоврядування. У результаті питання облаштування входу та санвузла включено до плану заходів з реалізацією у 2026 році. Право заявниці на належні умови проживання перебуває у процесі відновлення.

Упродовж 2025 року здійснено **48** моніторингових візитів до **об'єктів фонду захисних споруд** для перевірки їх стану, доступності та відповідності вимогам безпеки. За результатами підготовлено звіти та надано **129 рекомендацій** щодо підвищення рівня відповідності вимогам утримання та експлуатації захисних споруд. Рекомендації адресовано Львівській обласній військовій адміністрації, балансоутримувачам об'єктів та органам місцевого самоврядування; усі перебувають у стадії виконання.

Серед виявлених системних проблем: відсутність безбар'єрного доступу для маломобільних груп населення, недостатнє забезпечення засобами першої медичної допомоги, шанцевим інструментом, запасом продуктів харчування та питної і технічної води. Окремою проблемою є відсутність у 32 із 48 обстежених укриттів непродовольчих товарів для дітей - підгузків, іграшок, ковдр - а також виносних баків, що щільно закриваються, для нечистот, попри наявність облаштованих санвузлів.

Під час моніторингового візиту до одного з укриттів у Львівському районі встановлено, що об'єкт, розрахований на укриття понад 200 осіб, не має жодних засобів першої медичної допомоги, відсутні запаси питної води та продуктів харчування, доступ для осіб на кріслах колісних унеможливлений через відсутність пандуса до підвального приміщення.

Після направлення Представництвом рекомендацій балансоутримувачу та органу місцевого самоврядування розпочато роботи з облаштування пандуса, придбання аптечок і запасів води. Виконання перебуває під контролем Представництва.

В області на базі закладів вищої та фахової передвищої освіти функціонують освітні центри «Крим-Україна» та «Донбас-Україна», які надають допомогу вступникам із тимчасово окупованих територій шляхом індивідуальних консультацій щодо особливостей вступної кампанії, оформлення документів та підтримки у виборі закладу освіти. У 2025 році здійснено візити до **11** таких центрів; зафіксовано виконання рекомендацій 2024 року, вступникам забезпечено надання необхідної допомоги. **9** із **11** відвіданих центрів

оприлюднили на власних вебсайтах інформацію про умови вступу, контакти та форми підтримки для абітурієнтів з ТОТ України.

6. Запобігання дискримінації та домаганням у закладах вищої освіти

Війна суттєво вплинула на реалізацію права на освіту, зокрема загострила проблеми психологічної безпеки та захисту від насильства в освітньому середовищі. Протягом 2025 року представництво Уповноваженого зосередило увагу на створенні інституційних механізмів захисту студентів від сексуальних домагань у закладах вищої освіти Львівської області.

У грудні 2024 року набув чинності Закон України № 3733-ІХ, який запровадив адміністративну відповідальність за сексуальні домагання. До прийняття цього закону заклади вищої освіти фактично не мали зобов'язання запроваджувати внутрішні процедури реагування на такі випадки, а студенти та працівники - чіткого механізму захисту своїх прав. Відсутність затверджених процедур і відповідальних осіб призводила до того, що факти домагань або замовчувалися, або не отримували належного реагування з боку адміністрації закладу.

У лютому 2025 року набули публічного розголосу факти систематичних сексуальних домагань до студенток з боку викладача факультету журналістики одного із закладів вищої освіти Львівської області. Представник Уповноваженого у Львівській області направив листи до Головного управління Національної поліції у Львівській області та до Комісії з питань академічної доброчесності й етики закладу вищої освіти з вимогою провести перевірку викладених фактів, надати офіційну інформацію щодо наявних механізмів захисту прав студентів і вжити відповідних заходів реагування.

Одночасно представник Уповноваженого публічно закликав усіх осіб, які могли постраждати, звертатися до Уповноваженого за захистом своїх прав. У відповідь до представництва Уповноваженого звернулась одна з постраждалих осіб; її заяву разом із матеріалами направлено до ГУНП для проведення перевірки. За результатами розгляду справи Комісією закладу вищої освіти викладача було звільнено. Рішенням Галицького районного суду міста Львова від 17 липня 2025 року у задоволенні позову про поновлення на посаді та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу відмовлено. Апеляційний суд підтримав рішення суду першої інстанції, встановивши, що рішення про звільнення ґрунтувалося на систематичних порушеннях професійної моралі, зафіксованих у зверненнях постраждалих осіб. Цей випадок виявив відсутність у закладах вищої освіти чітких інституційних механізмів запобігання сексуальним домаганням.

Представництво відреагувало на законодавчі зміни проактивно – замість очікування скарг і реагування на вже вчинені порушення, розроблено типовий проєкт положення про запобігання та протидію сексуальним домаганням. У березні 2025 року проєкт направлено до **18** закладів вищої освіти області.

Превентивний ефект цієї ініціативи забезпечується через кілька взаємопов'язаних механізмів. По-перше, затвердження положень створює чітку правову основу: студенти та працівники заздалегідь поінформовані про те, які дії визнаються домаганнями, яка відповідальність за них передбачена та куди слід звертатися. Сам факт існування прозорих правил змінює поведінкову модель у колективі - потенційний порушник усвідомлює невідворотність відповідальності, а потерпіла особа знає, що її скарга буде розглянута за чітко визначеною процедурою. По-друге, призначення відповідальних осіб у кожному закладі усуває ситуацію, коли скарга «губиться» в адміністративній ієрархії або перекладається з підрозділу на підрозділ. По-третє, проведення тренінгів, семінарів і лекцій формує культуру нетерпимості до домагань - не лише серед студентів, а й серед викладацького та адміністративного персоналу, тобто змінює середовище системно, а не точково. По-четверте, запровадження конфіденційних процедур подання скарг знижує психологічний бар'єр для звернення: потерпіла особа не стикається з ризиком публічного розголосу або репресій з боку порушника, що особливо важливо в умовах нерівності статусів між студентом і викладачем або керівником.

16 із 18 закладів затвердили нові положення або внесли зміни до вже наявних документів з урахуванням рекомендацій Уповноваженого. Ця ініціатива охоплює десятки тисяч студентів та співробітників закладів вищої освіти Львівської області.

7. Захист інформаційних прав громадян

Реалізація інформаційних прав - важливий компонент демократичного суспільства, особливо в умовах воєнного стану. Упродовж 2025 року більшість звернень, які надходили на розгляд, стосувалися дотримання прав громадян на доступ до публічної інформації та права на звернення. Органи влади та місцевого самоврядування зобов'язані забезпечувати належне виконання законодавства в цій сфері навіть за наявності випадків зловживання правом на звернення. Представництво Уповноваженого систематично проводить навчання для працівників органів влади та місцевого самоврядування щодо застосування Закону України «Про доступ до публічної інформації». Водночас переважна кількість звернень стосувалася порушення термінів надання відповідей або необґрунтованих відмов у доступі до публічної інформації, що свідчить про системне нерозуміння вимог законодавства.

Громадянин П. упродовж 3 місяців намагався отримати інформацію про правові підстави та кількість осіб, які отримують безоплатне вугілля від ДП «Львіввугілля». Підприємство стверджувало, що не володіє інформацією, оскільки всі документи передані правоохоронним органам у зв'язку з кримінальним провадженням.

Після направлення представником Уповноваженого запиту до ДП «Львіввугілля» встановлено, що підприємство ввело заявника в оману. Правоохоронні органи підтвердили отримання лише копій документів, тоді як

оригінали залишалися у розпорядженні підприємства. Твердження про неможливість надання інформації виявилось неправдивим.

За результатами звернення представника Уповноваженого підприємство визнало порушення законодавства та надало вичерпну інформацію заявнику.

З метою перевірки додержання вимог законодавства у сфері захисту персональних даних, зокрема Закону України «Про захист персональних даних» та наказу Уповноваженого від 08 січня 2014 року № 1/02-14, представництвом проведено **4 планові перевірки**. За результатами кожної перевірки встановлено, що обробка та захист персональних даних здійснюється з порушенням вимог законодавства; складено відповідні приписи та надано загалом **12 обов'язкових рекомендацій**.

Типовими порушеннями виявились: відсутність призначеної відповідальної особи з питань захисту персональних даних; неналежне повідомлення суб'єктів персональних даних про їхні права та мету обробки; неправомірне відібрання згоди на обробку даних власних працівників замість визначення законних підстав; відсутність внутрішніх процедур знищення даних після закінчення строку їх зберігання. Усі виявлені порушення усунуто, надані рекомендації виконано у повному обсязі в установлені строки.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Львівській обласній раді:

забезпечити доступність комунальних закладів та установ для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення через затвердження обласної Програми забезпечення архітектурної доступності на 2026-2028 роки з виділенням бюджетних коштів на встановлення пандусів, підйомників, облаштування універсальних санітарних приміщень, тактильних елементів та забезпечення безперешкодного доступу до всіх об'єктів комунальної власності;

запровадити в усіх комунальних закладах соціального захисту обласного підпорядкування стандарти превентивного моніторингу дотримання прав людини через створення внутрішніх механізмів контролю, відповідно до методологічних рекомендацій Секретаріату Уповноваженого щодо реалізації функцій національного превентивного механізму та забезпечення систематичного відстеження виконання індивідуальних планів соціального захисту;

продовжити підтримку підвищення оплати праці соціальних працівників у комунальних закладах соціального захисту області через виділення додаткового фінансування на забезпечення конкурентоспроможної заробітної плати, що сприятиме залученню та утриманню кваліфікованих кадрів у сфері соціального захисту;

розробити обласну програму розвитку сімейних форм виховання, створення мережі патронатних сімей, забезпечення житлових та майнових прав дітей-сиріт.

Львівській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:

створити обласну програму забезпечення архітектурної доступності об'єктів державної власності на 2026-2028 роки з передбаченням цільового фінансування на модернізацію будівель підвідомчих закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту для забезпечення безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення відповідно до вимог ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд»;

продовжити покращення умов осіб, які перебувають у підвідомчих інституційних закладах сфер соціального захисту та охорони здоров'я (інтернати, геріатричні пансіонати, дитячі будинки-інтернати, психоневрологічні інтернати) з урахуванням безпекової ситуації, вимог законодавства, а також Стандартів соціальних послуг, ДБН В.2.2-40:2018, та рекомендації Комітету ООН проти катувань, та відповідних рекомендацій Уповноваженого, наданих за результатами попередніх моніторингових відвідувань у рамках національного превентивного механізму;

затвердити обласний стандарт безпечного освітнього середовища для всіх закладів освіти обласного підпорядкування як інструмент уніфікованого виконання вимог чинного законодавства, зокрема Порядку реагування на випадки насильства, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 листопада 2025 року № 1513, та Порядку реагування на випадки булінгу (цькування), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 28 грудня 2019 року № 1646;

посилити роботу щодо забезпечення готовності та доступності укриттів цивільного захисту населення в підвідомчих закладах через проведення комплексного аудиту наявних захисних споруд, розробку планів їх модернізації та забезпечення безбар'єрного доступу для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, зокрема в закладах освіти, охорони здоров'я та надання соціальних послуг;

привести офіційний вебсайт Львівської обласної військової адміністрації у повну відповідність до вимог законодавства України про доступ до публічної інформації.

Органам місцевого самоврядування Львівської області:

затвердити програми забезпечення архітектурної доступності комунальних об'єктів на 2026-2028 роки з виділенням цільових бюджетних коштів на встановлення пандусів, підйомників, тактильних елементів, облаштування універсальних санітарних приміщень та забезпечення безперешкодного доступу до будівель територіальних центрів надання адміністративних послуг, закладів охорони здоров'я, освіти, культури та соціального захисту відповідно до вимог ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд»;

забезпечити проведення комплексного аудиту архітектурної доступності всіх комунальних об'єктів громади з обов'язковим використанням Опитувальника для оцінки доступності (71 критерій), розробленого

представництвом Уповноваженого, із наступним затвердженням плану усунення бар'єрів із визначенням пріоритетності об'єктів, конкретних термінів виконання, відповідальних осіб та джерел фінансування з можливістю залучення міжнародної технічної допомоги;

увідповіднити штатну чисельність працівників служб у справах дітей територіальних громад кількості дітей у громаді відповідно до вимог статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», забезпечити надання службам статусу юридичної особи та заповнити всі вакантні посади кваліфікованими фахівцями для підвищення інституційної спроможності служб;

привести офіційні вебсайти територіальних громад у повну відповідність до вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації»;

прийняти типові положення про запобігання та протидію булінгу, сексуальним домаганням та насильству в закладах освіти комунальної власності з визначенням чітких процедур виявлення, алгоритмів реагування, механізмів підтримки постраждалих, призначенням відповідальних осіб та запровадженням обов'язкового щорічного навчання педагогічного персоналу відповідно до вимог законодавства;

забезпечити готовність до використання та повну архітектурну доступність укриття цивільного захисту населення через проведення інвентаризації наявних захисних споруд, визначення потреби в їх модернізації, розробку та фінансування Плану забезпечення безбар'єрного доступу до укриття для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, особливо в закладах освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг;

покращити умови проживання внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання через проведення капітальних та поточних ремонтів житлових приміщень та місць загального користування відповідно до Порядку функціонування місць тимчасового проживання ВПО (постанова КМУ від 01.09.2023 № 930).

Службам у справах дітей територіальних громад Львівської області:

забезпечити реалізацію майнових і житлових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, через своєчасну постановку на квартирний облік, систематичний контроль за збереженням права користування житлом, встановлення опіки над майном дитини та вжиття належних заходів щодо призначення аліментів, їх стягнення та контролю за цільовим використанням;

забезпечити належне ведення та систематичне виконання Індивідуальних планів соціального захисту кожної дитини, яка перебуває в складних життєвих обставинах, дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, з обов'язковим моніторингом досягнення визначених цілей та залученням міждисциплінарних команд для комплексної підтримки дитини;

активізувати роботу зі створення та розвитку сімейних форм виховання в кожній громаді області через формування мережі патронатних сімей, прийомних

сімей, опікунів, систематичне інформування населення про можливості сімейного виховання, організацію навчання та супроводу прийомних батьків для забезпечення права кожної дитини на виховання в сімейному середовищі;

посилити контроль за захистом персональних даних дітей, які перебувають на обліку, через запровадження чітких внутрішніх процедур обробки персональних даних відповідно до вимог Закону України «Про захист персональних даних», проведення навчання персоналу та систематичного аудиту дотримання вимог законодавства.

Територіальним органам центральних органів виконавчої влади у Львівській області (Головне управління Державної міграційної служби у Львівській області, Головне управління Пенсійного фонду України у Львівській області, Центри зайнятості, Територіальне управління Державної судової адміністрації України, Західне міжрегіональне управління Держпраці, Західне міжрегіональне управління юстиції, Головне управління Держгеокадастру у Львівській області, Головне управління Державної податкової служби у Львівській області, Головне управління Держпродспоживслужби у Львівській області):

забезпечити повну архітектурну доступність приміщень усіх територіальних органів та підрозділів для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення через проведення комплексного аудиту доступності, затвердження планів модернізації з визначенням термінів та джерел фінансування, встановлення пандусів відповідно до вимог ДБН В.2.2-40:2018, облаштування ліфтів у багатоповерхових будівлях, створення доступних санітарних приміщень, встановлення тактильних елементів для людей з вадами зору, виділення паркувальних місць для осіб з інвалідністю та забезпечення безбар'єрного доступу до всіх пунктів обслуговування громадян;

неухильно дотримуватися строків розгляду заяв, звернень та запитів громадян, передбачених законодавством України, через оптимізацію внутрішніх процедур, запровадження системи електронної подачі документів, розширення можливостей екстериторіального обслуговування, забезпечення достатньої кількості кваліфікованих працівників та впровадження систем моніторингу дотримання термінів для запобігання порушенням прав громадян на своєчасне отримання послуг;

привести офіційні вебсайти у повну відповідність до вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації».

МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 1 січня 2025 по 31 грудня 2025 до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Миколаївської області надійшло **4 473** звернення, у яких містилось **5 398** повідомлень про порушення прав людини і громадянина. Найбільше звернень та повідомлень стосувалися порушень прав людини у сфері громадянських прав – **3 858** повідомлень, соціальних – **341** повідомлення, свобода від дискримінації – **228** повідомлень.

Кількість	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Звернення громадян	1 058	2 685	3 597	4 473
Повідомлення про порушення прав	1 276	3 026	3 892	5 398

Миколаївська область - прифронтовий регіон Півдня України, який із початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну став справжнім форпостом, відіграючи ключову роль у стримуванні збройної агресії та забезпеченні гуманітарної підтримки населення прилеглих територій. Географічне розташування між Одеською та Херсонською областями зумовлює її стратегічне значення, що водночас супроводжується підвищеними безпековими викликами для цивільного населення. Область тривалий час перебувала в зоні активних бойових дій та системних обстрілів, що спричинило значні руйнування інфраструктури, житлового фонду та об'єктів соціальної сфери. Регіон і сьогодні продовжує стикатися з постійними атаками FPV-дронів, обстрілами, блокуванням роботи морських портів, що вимагає постійної адаптації оборонних стратегій, зумовлює здійснення економічних трансформацій в умовах значної релокації бізнесу, наявності великих потреб у залученні інвестицій у логістику та промисловість. У таких умовах критично важливою стає діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування, правозахисних інституцій та представників громадянського суспільства. Їхня ефективна та скоординована робота визначає не лише здатність оперативно реагувати на наявні порушення прав людини, а й створювати системні механізми їхнього запобігання, зміцнювати стійкість громад та гарантувати належний рівень захисту населення в контексті повномасштабної збройної агресії.

Моніторингові візити/безвиїзні перевірки

Складовою діяльності Представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Миколаївській області є моніторинг дотримання прав і свобод людини і громадянина органами державної влади, місцевого самоврядування, установами, організаціями та іншими суб'єктами відносин.

Протягом 2025 року представництвом Уповноваженого в Миколаївській області було здійснено **151** моніторинговий візит, зокрема:

- за напрямом реалізації функцій національного превентивного механізму та дотримання прав людини в місцях несвободи здійснено **18** моніторингових відвідувань;

- здійснено **2** моніторингових спостереження судових засідань на предмет дотримання процесуальних прав учасників судового процесу;

- з метою оцінки прозорості діяльності та дотримання законодавства у сфері доступу до публічної інформації, захисту персональних даних органів державної влади, місцевого самоврядування проведено **24** безвиїзні перевірки;

- здійснено **12** моніторингів дотримання прав внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання на відповідність нормам, визначеним Порядком функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб»;

- проведено **4** моніторингові візити до освітніх центрів «Крим – Україна», «Донбас – Україна»;

- за напрямом захисту прав дитини проведено **36** моніторингових візитів;

- з метою визначення рівня доступності об'єктів соціальної інфраструктури у Миколаївській області здійснено **7** моніторингових відвідувань;

- за напрямом дотримання прав ветеранів - **4** моніторингових візити;

- за напрямом діяльності закладів охорони здоров'я - **1** моніторинговий візит;

- проведено **43** моніторингових візити до об'єктів цивільного захисту населення, з метою надання рекомендацій для покращення умов утримання та експлуатації захисних споруд.

Просвітницькі заходи

У 2025 році Представництвом Уповноважений Верховної Ради України з прав людини в Миколаївській області на системній основі забезпечувалася взаємодія з інститутами громадянського суспільства та органами державної влади з питань реалізації ветеранської політики і захисту прав людини.

Зокрема, проведено **17** робочих зустрічей та спільних заходів із громадськими організаціями, діяльність яких спрямована на захист прав ветеранів, членів їхніх сімей та осіб з інвалідністю. Така співпраця була орієнтована на виявлення актуальних проблем, напрацювання спільних підходів до їх вирішення та посилення правозахисної складової у сфері ветеранської політики.

Крім того, представництвом організовано та проведено **107** правопросвітницьких заходів, спрямованих на підвищення рівня обізнаності населення щодо прав, соціальних гарантій та механізмів їх реалізації для зазначених категорій осіб.

У звітному році організовано дві регіональні правозахисні конференції, під час яких особливу увагу приділено актуальним викликам у сфері забезпечення прав і свобод людини в умовах воєнного стану.

У межах діяльності із захисту прав дитини до Міжнародного дня захисту дітей регіональним представництвом проведено окремий просвітницький захід на базі закладу загальної середньої освіти з правознавчим профілем для учнів 10–11 класів, присвячений питанням прав та обов'язків дитини. Під час заходу презентовано програму «Шкільний Омбудсман», спрямовану на підвищення рівня правової обізнаності учнівської молоді, розвиток шкільних механізмів захисту прав дитини та формування безпечного освітнього середовища. Запровадження зазначеної ініціативи в місті Миколаїв заплановано на 2026 рік.

Основні питання, з якими працювало представництво Уповноваженого:

- захист прав дітей;
- захист прав внутрішньо переміщених осіб та забезпечення умов їх проживання;
- захист прав людини в місцях несвободи;
- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісті за особливих обставин.

Захист прав дітей

Для реалізації функції парламентського контролю за додержанням прав дитини працівники регіонального представництва здійснили **36** моніторингових візитів, із яких: до служб у справах дітей територіальних громад Миколаївської області – **13**, до закладів загальної середньої освіти – **18**, до закладів інституційного догляду – **5**.

Моніторингові візити до служб у справах дітей громад області виявили системні порушення в їх діяльності, а саме: неналежне ведення особових справ дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей, які перебувають в складних життєвих обставинах; неналежне ведення, оформлення та виконання індивідуальних планів соціального захисту дитини, яка перебуває в складних життєвих обставинах, дитини, яка залишилася без батьківського піклування, дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування; відсутність інформації щодо захисту майнових прав дітей, позбавлених батьківського піклування, на утримання батьками або одним із них за рішенням суду, зокрема, щодо стану виконання судових рішень про стягнення аліментів з батьків дітей; неукomплектованість штатної чисельності посадових осіб служби відповідно до статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та

спеціальні установи для дітей»; інформація про діяльність служби та засоби комунікації не оприлюднена на офіційних вебресурсах органів місцевого самоврядування.

Під час моніторингового візиту до Служби у справах дітей Південноукраїнської міської ради моніторингова група виявила низку порушень прав дітей вразливих категорій. Було встановлено, що служба не здійснювала належним чином контроль за стягненням аліментів на утримання дітей, позбавлених батьківського піклування; не забезпечувала належне ведення особових справ дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей, які перебувають в складних життєвих обставинах; не забезпечувала належне ведення, оформлення та виконання індивідуальних планів соціального захисту дитини, яка перебуває в складних життєвих обставинах, дитини, яка залишилася без батьківського піклування, дитини - сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування.

За результатами направленного звіту з рекомендаціями Службою у справах дітей вжито заходів щодо усунення виявлених порушень:

- забезпечено приведення особових справ дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, а також дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у відповідність до вимог законодавства;*
- забезпечено належне оформлення та ведення індивідуальних планів соціального захисту дитини, яка перебуває в складних життєвих обставинах, дитини, яка залишилася без батьківського піклування, дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування;*
- службою налагоджено системний облік та контроль за станом захисту майнових прав дітей, позбавлених батьківського піклування, зокрема зібрано та узагальнено інформацію щодо наявності судових рішень про стягнення аліментів; отримано дані про стан виконання таких рішень; вжито заходів реагування у випадках наявності заборгованості зі сплати аліментів.*

Також регіональним представництвом виявлені типові порушення законодавства при здійсненні моніторингових візитів до закладів освіти, зокрема:

- незабезпечення доступності укриттів для осіб з інвалідністю. Відсутність пандусів, металевих трапів, спеціальних сходових підйомників, або інших пристосувань для подолання сходів, що спричиняє обмеження права учнів на освіту та вільний доступ до приміщень, зокрема укриття;
- недоступність санітарних вузлів для маломобільних груп населення. Відсутність у закладах адаптованих вбиралень спричиняє приниження гідності, створення небезпеки для здоров'я та дискримінаційних умов для маломобільних груп населення;
- непристосованість приміщень закладів освіти для повноцінного забезпечення інклюзивного навчання та рівного доступу до освітніх послуг (відсутність можливості вільного самостійного пересування маломобільних груп населення);

- відсутність належних умов для організації харчування учнів із особливими дієтичними потребами (зокрема дітей із медичними показаннями, харчовими алергіями, непереносимістю окремих продуктів);
- відсутність або недостатні запаси продуктів тривалого зберігання в укриттях. У випадку тривалого перебування в укритті значна частина дітей не має можливості задовольнити базові потреби, що суперечить стандартам цивільного захисту та порушує право дітей на безпечне освітнє середовище;
- відсутність ліцензії на провадження медичної практики. У закладах освіти функціонують медичні кабінети, однак відсутні зареєстровані ліцензії на провадження господарської діяльності з медичної практики. У разі необхідності надання першої медичної допомоги дитині така діяльність фактично здійснюється незаконно, а якість медичної допомоги не контролювана державою, що ставить під загрозу право дитини на безпечні умови навчання, належний медичний супровід та охорону здоров'я;
- недоліки у забезпеченні прозорості та відкритості закладу освіти, оскільки на вебсайтах не оприлюднено усієї необхідної інформації, яка передбачена статтею 30 Закону України «Про освіту».

Під час моніторингового візиту до Миколаївської гімназії №36 командою представництва було виявлено низку порушень, зокрема: недостатні запаси продуктів тривалого зберігання в укритті, відсутність ліцензії на провадження медичної практики, недоліки в забезпеченні прозорості та відкритості закладу освіти. Крім того, було виявлено у медичному пункті закладу протерміновані лікарські засоби та встановлено факт порушення права на приватність в одному із санітарно-гігієнічних приміщень.

На виконання рекомендацій за підсумками візиту закладом вжито заходи з метою усунення порушень, а саме: налагоджено контроль за діяльністю медичного пункту; вилучено та передано на утилізацію у встановленому порядку протерміновані медичні засоби; порушено клопотання щодо здійснення ліцензування на провадження господарської діяльності з медичної практики; вжито заходів щодо організації закупівлі продуктів харчування довготривалого зберігання для укриття; забезпечено приватність у санітарно-гігієнічному приміщенні; розміщено інформаційні матеріали про права та обов'язки всіх учасників освітнього процесу.

За результатами моніторингових візитів сформовано **237** рекомендацій органам державної влади, місцевого самоврядування, установам та закладам освіти, спрямованих на покращення стану додержання прав дитини. Із них виконано – **106**, у процесі виконання - **131** рекомендація.

Захист прав внутрішньо переміщених осіб та забезпечення умов їх проживання

Станом на 31 грудня 2025 року, за інформацією Миколаївської обласної військової адміністрації, в області обліковано **120 545** внутрішньо переміщених осіб, із яких **33 252** - пенсіонери та **29 168** дітей. У зв'язку з подальшим прибуттям ВПО кількість осіб є динамічною та має тенденцію до зростання.

На території Миколаївської області функціонує **5** місць тимчасового проживання. Упродовж 2025 року здійснено **12** моніторингових візитів до МТП з метою перевірки дотримання прав ВПО та відповідності умов проживання вимогам Порядку функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженого постановою Кабінет Міністрів України від 01.09.2023 № 930.

За результатами візитів встановлено такі основні проблеми: недостатня кількість побутової техніки відповідно до чисельності мешканців (холодильники, пральні машини, електроплити, кухонний інвентар); відсутність належних умов доступності для маломобільних осіб (пандуси, безбар'єрний доступ до санітарних приміщень); технічні несправності інженерних мереж (перебої з електропостачанням, несправність генераторів, насосів, систем водопостачання та водовідведення); неналежне утримання прилеглої території балансоутримувачами; недостатнє облаштування місць для відпочинку та дозвілля ВПО.

За результатами моніторингів балансоутримувачам, органам місцевого самоврядування та Миколаївській ОВА направлено звіти з рекомендаціями щодо усунення виявлених порушень та покращення умов проживання. Загалом надано **38** рекомендацій: із них виконано – **14**, у процесі виконання – **24**.

У липні 2025 року під час моніторингового візиту до місця тимчасового проживання ВПО у м. Миколаєві на особистий прийом до представника Уповноваженого звернулася жінка пенсійного віку – опікун онука – дитини, позбавленої батьківського піклування. Заявниця повідомила, що вони є внутрішньо переміщеними особами з Херсонської області. Їхнє житло було знищене внаслідок обстрілів, у зв'язку з чим родина втратила постійне місце проживання та потребувала невідкладного забезпечення житлом. Тимчасово вони проживали у родичів у МТП у м. Миколаєві.

Раніше сім'ї було запропоновано житло в іншому регіоні України, однак воно перебувало в аварійному стані та не відповідало мінімальним вимогам безпеки і придатності для проживання, зокрема з урахуванням потреб дитини. Також встановлено, що онук заявниці вступив до одного з навчальних закладів м. Миколаєва. Через складне матеріальне становище родина не мала можливості орендувати житло самотійно. Звернення до адміністрації МТП та виконавчих органів міської ради не дали результату – заявниця отримувала формальні відповіді без вирішення питання. Існував ризик втрати навіть тимчасового притулку та повернення до непридатного для проживання житла.

З урахуванням вразливого статусу родини та принципу забезпечення найкращих інтересів дитини, представником Уповноваженого:

- невідкладно витребувано інформацію від адміністрації МТП та профільних структурних підрозділів щодо наявності вільних місць і підстав для відмови у розміщенні;*
- надано правові роз'яснення заявниці щодо гарантій житлових прав ВПО та механізмів їх реалізації;*
- ініційовано повторний розгляд питання з урахуванням статусу дитини, позбавленої батьківського піклування, та необхідності збереження сімейного оточення;*

У межах реагування проведено робочу комунікацію з виконавчими органами Миколаївської міської ради та їх структурними підрозділами щодо забезпечення розміщення родини відповідно до законодавства. За результатами взаємодії протягом тижня з моменту звернення прийнято рішення про розміщення жінки-опікуна та її онука у гуртожитку – МТП, де вже проживали їхні близькі родичі. Це дозволило забезпечити безперервність сімейного оточення, підтримку родинних зв'язків та належні умови проживання.

У результаті втручання поновлено право родини на житло, забезпечено дотримання принципу найкращих інтересів дитини та створено стабільні умови для подальшої соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб.

Захист прав людини в місцях несвободи

Команда регіонального представництва здійснила **18** відвідувань місць несвободи: **12** – до судів; **3** – до пансіонатів, інтернатів, відділень стаціонарного догляду; **3** – до органів поліції.

За результатами відвідувань надано **117** рекомендації, із яких: виконано – **38**, у процесі виконання – **58**, не виконано – **21**.

За результатами здійснених моніторингових візитів виявлено системні порушення прав підопічних приватних та комунальних пансіонатів для осіб похилого віку.

У **17** місцях несвободи відсутні або неналежним чином облаштовані захисні споруди (укриття), а також не пристосовані підвальні приміщення, що унеможливорює забезпечення належного рівня безпеки підопічних і персоналу під час повітряних тривог та обстрілів в умовах воєнного стану.

Встановлено випадки, коли дієздатні особи не надають особистої усвідомленої згоди на поміщення та перебування у пансіонаті. Договори про надання соціальних послуг укладаються з родичами без належного документального підтвердження їх повноважень представляти інтереси підопічних. Адміністрації

закладів при цьому не вимагають відповідних підтверджуючих документів, що фактично обмежує право осіб на самостійне прийняття рішень. Крім того, у низці закладів підопічним обмежується можливість вільного пересування — вихід на територію подвір'я або за межі установи допускається лише у супроводі працівників.

У більшості випадків не розробляються індивідуальні плани надання соціальної послуги стаціонарного догляду, що мають формуватися на підставі комплексного визначення та оцінки індивідуальних потреб отримувачів соціальних послуг, зокрема потреб у паліативній допомозі.

Приміщення закладів не в повній мірі відповідають потребам осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення. Житлові кімнати часто не обладнані кнопками виклику персоналу, відсутні поручні у коридорах, санітарних кімнатах та на пандусах. У закладах, де підопічні проживають вище першого поверху, відсутні підйомники або інші технічні засоби забезпечення доступності.

У 2025 році представництвом Уповноваженого в межах реалізації функцій національного превентивного механізму було двічі здійснено моніторингові відвідування приватного пансіонату для осіб похилого віку «Дім турботи» у місті Миколаїв.

Під час першого візиту зафіксовано системні порушення прав підопічних, зокрема щодо належних умов проживання, організації догляду, медичного супроводу, забезпечення приватності, харчування, а також дотримання вимог законодавства у сфері надання соціальних послуг. Моніторинговою групою було задокументовано випадки, коли окремим підопічним без їхньої усвідомленої згоди та без належних медичних показань вводилися сильнодіючі психотропні препарати з метою тривалого знерухомлення та утримання у стані медикаментозного сну.

У зв'язку з виявленими обставинами членами моніторингової групи безпосередньо під час візиту було викликано працівників Національної поліції України та подано заяву про ймовірне вчинення кримінального правопорушення. За результатами розгляду заяви відомості внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Станом на кінець звітного періоду досудове розслідування триває.

За підсумками першого відвідування адміністрації пансіонату направлено звіт із викладенням встановлених порушень та рекомендаціями щодо їх усунення.

З метою контролю за виконанням наданих рекомендацій через сім місяців здійснено повторний моніторинговий візит. Порівняльний аналіз результатів двох відвідувань засвідчив наявність позитивних змін, що відбулися після втручання представництва та перебування діяльності закладу у полі підвищеної уваги.

Під час повторного візиту встановлено: часткове впорядкування внутрішньої документації та систематизацію обліку підопічних, оформлення журналів та індивідуальних справ; покращення санітарного стану житлових

приміщень і місць загального користування; усунення найбільш критичних проявів антисанітарії, зафіксованих раніше; більш організований процес харчування, поліпшення умов приготування та подачі страв; зменшення напруженості у взаємодії між персоналом і підопічними, відсутність виражених ознак страху та пригніченого психологічного стану мешканців; залучення медичного працівника на підставі договору з приватною клінікою, який забезпечує медичний супровід підопічних, ведення медичної документації, контроль за прийомом та зберіганням лікарських засобів.

Зазначений випадок демонструє, що послідовна та принципова діяльність представництва, поєднання превентивних моніторингових заходів із оперативним реагуванням на грубі порушення прав людини, зокрема шляхом інформування правоохоронних органів, а також подальший контроль за виконанням рекомендацій, сприяють припиненню небезпечних практик та стимулюють заклади до поступового приведення своєї діяльності у відповідність до вимог законодавства і стандартів прав людини.

Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісті за особливих обставин

Представництвом Уповноваженого проводиться системна робота з інформування членів родин військовополонених та зниклих безвісті стосовно механізмів захисту прав та інтересів Захисників і Захисниць, порядку взаємодії з органами державної влади та сприяння у вирішенні проблемних питань у межах компетенції Уповноваженого.

У регіональному консультативному центрі Координаційного штабу у місті Миколаєві на постійній основі працює головний спеціаліст Секретаріату Уповноваженого в системі органів сектору безпеки й оборони. З травня 2025 року вказана посадова особа також входить до резервної регіональної групи Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими на базі представництва Уповноваженого з питань осіб зниклих безвісті за особливих обставин у Миколаївській області, повноваження якої розповсюджуються на територію Миколаївської та Херсонської областей, а також Автономної Республіки Крим.

Упродовж 2025 року проведено **33 зустрічі** з родинами військовополонених та осіб, зниклих безвісти, за участі **1372** осіб.

У листопаді 2024 року до представника Уповноваженого звернулась громадянка Р., мешканка Миколаєва, мати захисника Маріуполя, з проханням роз'яснити алгоритми роботи органів щодо повернення сина з полону.

Під час спілкування із громадянкою Р. з'ясувалося, що заявниця ще в дитинстві лишилась сиротою, отримала кімнату 14 кв. м. Після одруження

та народження дітей отримала ще дві суміжні кімнати (15 і 10 кв. м). Родина постійно жила в аварійному житлі, за власні кошти робила ремонт. З 2005 року площа становила 39,2 кв. м; станом на звернення у сім'ї - 11 дітей (чотири малолітні). Чоловік - військовослужбовець з інвалідністю III групи внаслідок мінно-вибухової травми, потребує лікування та належних умов; троє синів - учасники бойових дій.

Представництвом Уповноваженого було здійснено виїзну перевірку умов проживання заявниці, направлено запит до Миколаївської міської ради, проведено зустріч з її керівництвом. Також роз'яснено порядок дій для повернення сина з полону.

Навесні 2025 року, після трьох років перебування в неволі, син заявниці був звільнений під час чергового обміну. Також наприкінці 2025 року в межах Комплексної програми соціального захисту «Турбота», рішенням виконкому Миколаївської міської ради сім'ї надали чотирикімнатну квартиру. Вжиті заходи сприяли відновленню прав багатодітної родини, забезпеченню прав дітей на належні житлові умови та соціального захисту військовослужбовців і їхніх сімей.

Вагомим викликом в 2025 році стали зміни до Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовців, захоплених у полон або заручниками, а також інтернованих у нейтральних державах або зниклих безвісти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 року № 884. Зазначені зміни обумовили перегляд раніше прийнятих рішень про нарахування грошового забезпечення та створило додаткове напруження серед членів родин. Серед виявлених системних проблем: ненадання військовими частинами письмових відповідей про прийняте рішення в нарахуванні або відмові в нарахуванні частини ГЗ, передбачених Порядком виплати грошового забезпечення військовослужбовців, захоплених у полон або заручниками, а також інтернованих у нейтральних державах або зниклих безвісти; порушення строків розгляду відповідних заяв та документів; недосконалий механізм перенаправлення заяв з ТЦК та СП до військових частин для прийняття рішення.

Іншими проблемними питаннями, що зберігаються в роботі з вказаною категорією населення, є: недостатня обізнаність у роботі алгоритмів обміну військовополонених та розшуку зниклих безвісти; невиконання строків, передбачених Законом України «Про звернення громадян», на надання інформації військовими частинами; відсутність належної всебічної взаємодії між окремими органами та ланками військового командування.

До регіонального представництва Уповноваженого з прав людини для отримання правової та консультаційної допомоги у зв'язку зі зникненням сина - військовослужбовця Збройних сил України, звернулась громадянка Г. Під час однієї з консультацій було встановлено, що вона довгий час намагалася оформити право користування житлом у комунальному гуртожитку Миколаївської громади, зокрема отримати спеціальний ордер на проживання.

Працівники регіонального представництва опрацювали матеріали, надали первинну правову допомогу з підготовки заяв і звернень та вжили заходів у межах повноважень. Внаслідок цього право заявниці було відновлено: рішенням виконавчого комітету Миколаївської міської ради спеціальний ордер на проживання видано їй та її сину, що сприяло відновленню соціальної справедливості.

Окремим пріоритетним напрямком роботи є опрацювання звернень ветеранів війни та моніторинг впровадження ветеранської політики в регіоні. Більшість питань ветеранів та учасників бойових дій стосувались: отримання юридичної підтримки; медичної та психосоціальної реабілітації; забезпечення оперативного та доступного розгляду звернень ветеранів.

Водночас у звітному періоді здійснювався моніторинг надання послуг фахівцями зі супроводу ветеранів. У зв'язку з триваючою розбудовою ветеранських просторів на території Миколаївської області та для виявлення системних закономірностей та проблем, було здійснено 4 моніторингових візити до ветеранських просторів у містах Миколаїв, Снігурівка, Баштанка та Первомайськ відповідно. Загальними для всіх районів проблемами є відсутність єдиної регіональної стратегії розвитку зазначених просторів; недостатнє фінансування на розбудову ветеранської інфраструктури в громадах; плінність кадрів, що задіяні в реалізації ветеранської політики; відсутність стратегічного бачення щодо розбудови відповідної політики та нормативні прогалини. За результатами здійснених візитів надано 3 рекомендації, які знаходяться в процесі виконання.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Миколаївській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:

забезпечити у закладах обласного підпорядкування, що надають послуги дітям, дотримання стандартів безпеки, санітарно-гігієнічних вимог та вимог щодо організації медичної допомоги та харчування;

посилити контроль щодо вжиття власниками/балансоутримувачами заходів з приведення об'єктів цивільного захисту населення у відповідність Вимогам щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, затверджених Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09 липня 2018 року № 579;

забезпечити архітектурну доступність для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до закладів/установ, а також об'єктів цивільного захисту населення комунальної, державної форм власності, передусім до закладів охорони здоров'я, освіти та соціальної сфери;

забезпечити дотримання мінімальних стандартів безпеки та належного стану приміщень у місцях тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, зокрема тих, які функціонують у гуртожитках закладів освіти, шляхом приведення умов проживання у відповідність до вимог, визначених Постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930, з можливістю подальшого підтвердження відповідності встановленим стандартам;

забезпечити дотримання прав підопічних у приватних та комунальних пансіонатах для осіб похилого віку шляхом належного виконання законодавства у сфері соціального захисту, надання медичної допомоги, створення безбар'єрного середовища та гарантування права на приватність і повагу до гідності, із запровадженням механізмів недопущення повторних порушень;

забезпечити системний міжвідомчий контроль за дотриманням прав військовослужбовців, ветеранів та членів їхніх сімей, зокрема щодо соціальних виплат, доступу до різних видів послуг та належного виконання своїх обов'язків фахівцями із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб в громадах області;

Органам місцевого самоврядування :

забезпечити належне облаштування захисних споруд у закладах дошкільної та загальної середньої освіти для забезпечення безпеки учасників освітнього процесу;

забезпечити належний контроль за житловими та майновими правами дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, веденням особових справ та індивідуальних планів соціального захисту;

активізувати роботу щодо створення сімейних форм виховання в кожній територіальній громаді як пріоритетної моделі захисту прав дитини;

забезпечити безбар'єрність і доступність приміщень у закладах/установах територіальної громади для людей з інвалідністю та маломобільних груп населення шляхом затвердження та виконання відповідних планів заходів, визначення відповідальних осіб;

посилити контроль за технічним станом приміщень місць тимчасового проживання (МТП) для внутрішньо переміщених осіб, а також забезпечити дотримання їхнього права на безпечні, належні та гідні умови проживання відповідно до встановлених стандартів.

ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 01 січня 2025 року по 31 грудня 2025 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Одеської області надійшло **8 112** звернень, в яких містилось **8 356** повідомлень про порушення прав людини і громадянина. До найбільш поширених порушень прав людини, що згадуються у повідомленнях, належать: громадянські права – **5 462** повідомлення, соціальні права – **558** повідомлень, економічні права – **480** повідомлень, права дитини – **333** повідомлення.

Кількість	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Звернення громадян	2 014	4 910	7 273	8 112
Повідомлення про порушення прав	2 579	5 950	8 135	8 356

В умовах повномасштабної збройної агресії Одеська область опинилася в зоні підвищеного ризику: відповідно до Наказу Міністерства розвитку громад та територій від 15.07.2025 року, 119 населених пунктів регіону (зокрема міста Одеса, Ізмаїл, Білгород-Дністровський та території шести районів області) офіційно віднесено до територій, на яких ведуться бойові дії. Ситуація ускладнюється систематичними обстрілами об'єктів цивільної та критичної інфраструктури, а також специфічним географічним положенням південно-західної частини області.

Руйнація мосту через Дністровський лиман у районі селища Затока фактично перетворила цей регіон на напіванклав, змушуючи громадян використовувати транзитну ділянку автошляху Одеса—Рені через територію Республіки Молдова (ділянка Маяки — Паланка — Удобне). Зазначені логістичні та безпекові виклики створили передумови для масштабних порушень основоположних прав людини, зокрема права на життя, безпеку, вільне пересування, житло та охорону здоров'я, а також значно підвищили вразливість окремих соціальних груп. Подолання цих кризових явищ потребує від органів державної влади та місцевого самоврядування консолідації зусиль задля впровадження системних, людиноцентричних стратегій захисту прав громадян у регіоні.

Моніторингові візити/безвиїзні перевірки

Одним із ключових напрямів діяльності залишається моніторинг додержання прав людини і громадянина органами державної влади, органами місцевого самоврядування, установами та організаціями в Одеській області.

У **2025 році** командою Представництва Уповноваженого в Одеській області було здійснено **332** моніторингових візити, із яких **321** виїзний та **5** безвиїзних, позапланових – **6**.

За напрямками додержання прав внутрішньо переміщених осіб проведено **129** візитів, додержання прав дитини – **44** моніторинги, у межах реалізації функцій Національного превентивного механізму – **27** відвідувань місць несвободи, **4** моніторинги за напрямом дотримання соціальних та економічних прав, **122** моніторингових спостережень за дотриманням процесуальних прав учасників судового провадження та **6** – моніторингових візитів/безвиїзних перевірок у сфері захисту інформаційних прав.

Просвітницькі заходи

З метою підвищення рівня правової обізнаності населення та формування культури поваги до прав і свобод людини і громадянина представництвом протягом звітного періоду організовано **201** правопросвітницький захід, зокрема за напрямками: захисту інформаційних прав - **73**, захисту прав дітей - **56**, захисту прав осіб постраждалих від збройної агресії проти України - **36**, прав національних меншин, політичних і релігійних поглядів - **27**; в межах реалізації функцій національного превентивного механізму - **9**. Одним із важливих напрямів діяльності стали ініціативи, що сприяють формуванню правової культури з раннього віку та сталому розвитку правозахисних практик. Так, вперше в Одеській області запроваджено проєкт «**Шкільний Омбудсман**», яким охоплено **205** шкіл області. В межах проєкту було проведено **4** інформаційно-просвітницьких заходів та налагоджено комунікацію з менторами.

Представництвом спільно з партнерами було започатковано новий проєкт «**Безпечний Онлайн: Стоп вербуванню**», спрямований на реалізацію цільових просвітницьких програм із кібергігієни, розвитку цифрової грамотності та превенції вербування серед дітей і підлітків, а також їхніх батьків і педагогічних працівників. Проєкт передбачає комплексний підхід та поєднує проведення освітніх тренінгів, інформаційної кампанії, а також роботу з амбасадорами серед молоді з метою забезпечення сталості досягнутих результатів.

Основні питання, з якими працювало представництво Уповноваженого:

- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав дітей;
- захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України;
- захист права на життя та безпеку в умовах воєнного стану;
- захист права на доступ до публічної інформації та права на звернення;
- захист прав людини в місцях несвободи;
- захист права на справедливий суд.

1. Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин

В умовах воєнного стану одним із пріоритетних напрямів діяльності представництва було забезпечення реалізації прав осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, а також членів їхніх сімей.

З метою забезпечення налагодження комунікації з родинами зниклих безвісти військовослужбовців України в Одеській області було створено Регіональну робочу групу Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими (далі – РРГ), до складу якої включено представника Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та працівників представництва.

Протягом 2025 року в межах спільної роботи представника Уповноваженого та РРГ проведено **10 робочих зустрічей** за участю членів РРГ, зокрема представників військових частин Національної гвардії України, підрозділів Державної прикордонної служби України, Секретаріату Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, Секретаріату Уповноваженого, Головного управління Служби безпеки України, Головного управління Національної поліції в Одеській області, Одеського обласного територіального центру комплектування та соціальної підтримки (далі – ТЦК та СП), Головного управління Пенсійного фонду України в Одеській області, а також Одеської обласної організації Товариства Червоного Хреста України.

Представництвом Уповноваженого в Одеському регіоні проведено **19** зустрічей із родинами зниклих безвісти та військовополонених, **1** із яких відбулася під головуванням Уповноваженого ВР України з прав людини. Загалом у цих заходах взяли участь **644** особи.

Крім того, представництвом здійснено **144** індивідуальні прийоми громадян – членів родин загиблих та зниклих безвісти.

Значна частина питань стосувалася наступного: встановлення місця перебування зниклого безвісти військовослужбовця; надання допомоги у призначенні та отриманні виплат, передбачених законодавством для родин військовослужбовців і військовополонених; отримання консультацій у зв'язку з відсутністю належної взаємодії з ТЦК та СП, військовими частинами та органами місцевого самоврядування; оформлення та отримання соціальних і пенсійних виплат; взаємодії з територіальними громадами з метою отримання допомоги на місцевому рівні; дотримання заходів безпеки під час роботи з інформацією, розміщеною в соціальних мережах; встановлення групи інвалідності військовослужбовцям, а також процедури повернення загиблих військовослужбовців та їх ідентифікації.

Під час проведення представником Уповноваженого виїзних прийомів до Білгород-Дністровського та Болградського районів виявлено системну проблему недостатнього рівня забезпечення фахівцями ветеранського супроводу.

За результатами проведених робочих зустрічей представника Уповноваженого з керівництвом Білгород-Дністровської та Болградської районних військових адміністрацій, у 5 громадах вирішено питання щодо забезпечення фахівцями із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб.

Станом на грудень 2025 року кожна громада в Одеській області (91 громада) забезпечена фахівцем із супроводу ветеранів. Це дозволило створити необхідні умови для належної реалізації ветеранами їхніх прав на соціальні та адміністративні послуги, а також забезпечити інституційну підтримку Захисників та Захисниць на рівні громад.

Під час проведення особистого прийому до представника Уповноваженого в Одеській області звернувся громадянин Д., який є діючим військовослужбовцем та отримав поранення лівої нижньої кінцівки. На момент звернення військовослужбовець проходив курс реабілітації у військовому шпиталі, де медичними працівниками було підготовлено необхідні документи для проходження оцінювання повсякденного функціонування з метою подальшого встановлення статусу особи з інвалідністю та звільнення зі служби у Збройних Силах України.

Водночас громадянину Д. було безпідставно відмовлено у встановленні статусу особи з інвалідністю, попри те, що він пересувається з використанням крісла колісного.

Після втручання представника Уповноваженого керівництвом Департаменту було записано громадянина Д. на прийом до структурного підрозділу Департаменту охорони здоров'я та Департаменту соціальної та сімейної політики Одеської обласної державної адміністрації, а також скоєніковано з фахівцем із супроводу ветеранів.

У результаті вжитих заходів забезпечено повторний розгляд справи заявника, за підсумками якого прийнято позитивне рішення щодо встановлення громадянину Д. статусу особи з інвалідністю.

З метою підвищення рівня взаємодії між суб'єктами владних повноважень, які здійснюють мобілізаційні заходи, представництвом на постійній основі здійснюються координаційні заходи, спрямовані на налагодження ефективної взаємодії з відповідними органами та проведення роз'яснювальної роботи.

Представником Уповноваженого в Одеській області в 2025 році проведено 9 зустрічей з керівництвом Одеського обласного ТЦК та СП, ГУНП в Одеській області, Одеського зонального відділу ВСП та Південного міжрегіонального центру з надання безоплатної правничої допомоги.

Під час цих заходів обговорювалися питання незаконного недопуску та перешкоджання діяльності адвокатів, порушення правил мобілізації, застосування сили тощо.

У результаті проведеної роботи налагоджено системну міжвідомчу взаємодію між органами, залученими до здійснення мобілізаційних заходів, організовано співпрацю щодо забезпечення дотримання вимог законодавства під час їх проведення, а також забезпечено оперативний обмін інформацією між Одеським обласним ТЦК та СП, Головним управлінням Національної поліції в Одеській області, Одеською обласною прокуратурою, Одеським зональним відділом ВСП та Південним міжрегіональним центром з надання безоплатної правничої допомоги. Вжиті заходи сприяли підвищенню рівня правової культури та забезпеченню балансу між виконанням мобілізаційних завдань і дотриманням прав і свобод людини.

Разом з тим, питання додержання прав людини під час проведення мобілізаційних заходів в регіоні залишаються актуальними та продовжують перебувати на контролі представника Уповноваженого.

Протягом 2025 року до Представництва Уповноваженого в Одеській області надійшло 112 звернень з приводу ймовірних порушень прав людини під час мобілізаційних заходів. За результатами системного моніторингу засобів масової інформації та інтернет-ресурсів Представництвом в Одеській області у 2025 році виявлено **8** резонансних фактів імовірних порушень прав громадян під час здійснення мобілізаційних заходів.

З метою встановлення об'єктивних обставин та недопущення порушень конституційних прав і свобод Секретаріатом Уповноваженого направлено 244 листи до Міністерства оборони України, Головного управління Національної поліції в Одеській області та Одеського обласного ТЦК та СП. За результатами реагування вдалося поновити права одинадцяти заявників.

До Уповноваженого звернулося керівництво Кубейської сільської ради Болградського району Одеської області, яке представляло інтереси громадянина Д., особи з інвалідністю з дитинства з психічними розладами. За його зверненням стало відомо, що громадянина Д. було затримано Болградським районним ТЦК та СП, а в подальшому мобілізовано до лав ЗСУ.

За результатами реагування відповідного Департаменту та представника Уповноваженого в регіоні до військової частини було скеровано документи, що підтверджують наявність інвалідності у мобілізованого громадянина Д.

У подальшому громадянина Д. направлено на повторне проходження військово-лікарської комісії, за результатами якої його було звільнено зі служби в лавах Збройних Сил України.

2. Захист прав дітей

З метою належної реалізації парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод дітей Представництвом Уповноваженого в Одеській області здійснено **44** моніторингові візити до **8** закладів освіти, **19** служб у справах дітей, **15** центрів надання соціальних послуг, **1** центру

соціально-психологічної реабілітації дітей, 1 закладу охорони здоров'я (дитяче відділення).

За результатами моніторингових візитів надано **279** рекомендацій органам державної влади, місцевого самоврядування, установам та закладам освіти, спрямованих на покращення стану додержання прав дитини. Усі **279** рекомендацій знаходяться в процесі виконання.

Суб'єктом, який зобов'язаний гарантувати комплексний, своєчасний і пріоритетний захист в найкращих інтересах дитини, є служба у справах дітей. Однак у її діяльності й надалі критично фіксується недостатнє кадрове забезпечення, яке не відповідає вимогам чинного законодавства. Це спричиняє порушення в організації діяльності Комісії з питань захисту прав дітей та роботи Міждисциплінарної команди з організації соціального захисту дітей.

Крім того, ускладнюється взаємодія служб у справах дітей із закладами освіти та правоохоронними органами. Це порушує право дитини на виховання в сімейному середовищі та ускладнює процес раннього виявлення дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, зазнають соціального сирітства чи жорстокого поводження.

За результатами відвідувань **19** служб у справах дітей, у **15** з них зафіксовано системні порушення прав дитини: невідповідність штатної чисельності працівників законодавчим нормам; неналежне ведення особових справ; обмежений доступ до інформації про послуги.

Під час моніторингового візиту до Служби у справах дітей Південнівської міської ради Одеського району Одеської області встановлено порушення законодавства щодо надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів (далі – Статус).

Зокрема, у 2024 році Виконавчим комітетом Південнівської міської ради прийнято рішення про відмову у наданні Статусу малолітній дитині З., 2022 року народження. Спеціалісти Служби пояснили, що відмова у наданні Статусу ґрунтувалася на відсутності у дитини статусу внутрішньо переміщеної особи. При цьому представники Служби не надали підтверджень проведення комплексного аналізу інших підстав для надання Статусу та не повідомили про вжиті заходи для забезпечення прав дитини.

Моніторинговою групою виявлено, що рішення ґрунтувалося виключно на тому, що дитина не є внутрішньо переміщеною особою, що неправомірно звужує підстави для надання Статусу; не враховано факт перебування матері під час вагітності в умовах воєнних дій; не поінформовано громадянку Л. про можливість отримання висновку оцінки потреб у соціальних послугах; не враховано можливість долучення висновків психолога, психотерапевта чи іншого спеціаліста; не передбачено направлення до відповідного закладу для отримання реабілітаційних та соціальних послуг.

Зазначений випадок свідчить про формальний підхід до розгляду заяв та неналежне застосування норм чинного законодавства у сфері захисту прав дітей, постраждалих внаслідок воєнних дій.

За результатами виявлених порушень представництвом Уповноваженого направлено лист Південнівській міській раді з рекомендаціями щодо усунення порушень та недопущення їх у подальшій діяльності. 15 травня 2025 року на засіданні Комісії з питань захисту прав дитини виконавчого комітету Південнівської міської ради обговорено рекомендації моніторингового візиту та визначено заходи щодо усунення недоліків. За результатами виконання рекомендацій право дитини на встановлення статусу постраждалої внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів було поновлено.

Окрему увагу зосереджено на дотриманні права дитини на безпечне освітнє середовище. За результатами 8 моніторингів закладів освіти Одеської області встановлено, що найбільш типовими порушеннями прав дитини є:

- відсутність або неповна забезпеченість безбар'єрного доступу у 5 закладах освіти;
- недостатнє оснащення укриттів у 4 закладах освіти;
- порушення в організації харчування, відсутність розробленого дієтичного меню для дітей з особливими дієтичними потребами у 6 закладах освіти;
- невідповідність санітарних кімнат вимогам щодо забезпечення безпечних та гігієнічних умов у 4 закладах освіти;
- недотримання вимог щодо організації медичного обслуговування учнів у всіх 8 закладах освіти.

В умовах воєнного стану повернення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, із-за кордону потребують посиленого державного контролю. Особливої актуальності набуває питання латентного насильства в сімейних формах виховання, які тривалий час перебували поза юрисдикцією українських контролюючих органів. Зафіксований в Одеській області випадок свідчить про те, що недостатній нагляд за умовами перебування дітей у третіх країнах може сприяти створенню передумов для злісного невиконання опікунських обов'язків та вчинення насильства над дитиною.

Представництвом було розпочато провадження за фактами жорстокого поводження з 14 дітьми, які перебували під опікою громадянина П. на території В'єтнаму та Єгипту. Первинна інформація про порушення прав дітей та факти насильства надійшла від ГО «Ла Страда-Україна», що стало приводом для невідкладної координації дій із правоохоронними органами Одещини одразу після репатріації групи.

З метою негайного припинення протиправних дій та захисту інтересів дітей представництвом було здійснено координацію з правоохоронними органами та органами опіки. За фактами виявлених порушень слідчим відділом Роздільнянського РВП ГУНП в Одеській області розпочато кримінальне провадження за ст. 166 КК України. Крім того, за результатами взаємодії з органами опіки та піклування, було оперативно ухвалено рішення про припинення опіки над усіма 14 дітьми та призначення їм нових законних представників.

На баз Центру захисту соціально-психологічної підтримки дітей у місті Одеса за моделлю “Барнахус” було проведено опитування дітей у дружньому до дитини середовищі. У присутності психологів діти підтвердили факти систематичного фізичного та психологічного насильства.

У подальшому дітей було вилучено з небезпечного середовища, забезпечено їх психологічну реабілітацію та медичний супровід, розпочато процес визначення нових безпечних форм влаштування.

3. Захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України

Важливим напрямком роботи на регіональному рівні залишається захист прав осіб, які постраждали внаслідок збройної агресії проти України.

За інформацією департаменту соціальної та сімейної політики Одеської ОВА в області зареєстровано **222 219** внутрішньо переміщених осіб, серед яких: **49 591** дітей, **10 591** осіб з інвалідністю та **33 474** осіб похилого віку.

Відповідно до затвердженого переліку, у регіоні функціонує **36** місць тимчасового проживання (МТП) загальною місткістю **1 325** ліжко-місць. На сьогодні в них розміщено **490** внутрішньо переміщених осіб, що свідчить про наявність значного резерву вільних місць.

Також у **11** приміщеннях, які не увійшли до затвердженого переліку місць тимчасового проживання, згідно з постановою від 01 вересня 2023 року № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» (зі змінами), проживають **270** внутрішньо переміщених осіб.

Із фонду тимчасового житла згідно з постановою від 29 квітня 2022 року № 495 «Деякі заходи з формування фондів житла, призначеного для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» забезпечено **80** внутрішньо переміщених осіб **23** квартирами та **2** кімнатами у гуртожитку.

За звітний період було проведено **129** моніторингових візитів. Основна увага була зосереджена на місцях тимчасового проживання, укриттях цивільного захисту населення, освітніх центрах «Крим – Україна» та «Донбас – Україна».

Із **72** наданих рекомендацій: виконано – **17**; у процесі виконання – **42**; не виконано – **13**.

Результати моніторингу місць тимчасового проживання (МТП) в Одеській області виявили низку системних проблем. Зокрема, відсутність державного механізму фінансування харчування створює критичну залежність мешканців від епізодичної волонтерської допомоги, що загрожуює продовольчій безпеці вразливих категорій громадян. Крім того, через відсутність житлових програм центри тимчасового розміщення фактично перетворюються на місця тривалого проживання, що може тривати роками, спричиняючи соціальну ізоляцію ВПО та обмежуючи перспективи їх інтеграції в місцеві громади. Також зафіксовано незадовільний рівень інклюзивності, оскільки фрагментарне облаштування будівель не забезпечує повної безбар'єрності для маломобільних осіб. Особливої уваги потребує вирішення проблематики щодо цивільного захисту в умовах відсутності власних укриттів, що у поєднанні зі значною відстанню до

навчальних закладів значно обмежує безпеку, соціальні гарантії та умови повноцінної адаптації громадян під час воєнного стану.

Під час моніторингового візиту до Настасіївського закладу дошкільної освіти Березівського району, що функціонує як місце тимчасового проживання ВПО, було виявлено потреби мешканців у гуманітарній допомозі, твердому інвентарі та забезпеченні енергонезалежності.

З метою захисту прав внутрішньо переміщених осіб представництвом надано рекомендації Одеській обласній військовій адміністрації та органу місцевого самоврядування щодо залучення міжнародних і національних гуманітарних організацій для покращення умов проживання.

За результатами реагування та налагодженої взаємодії з партнерами заклад забезпечено генератором для безперебійної роботи системи опалення, а мешканці отримали продуктові набори, засоби гігієни та побутову хімію. Крім того, на виконання рекомендацій розпочато процес доукомплектування кімнат шафами для зберігання особистих речей.

4. Захист права на життя та безпеку в умовах воєнного стану

Станом на кінець 2025 року офіційна карта захисних споруд в Одеській області налічує **2 914** найпростіших та протирадіаційних укриттів, сховищ. У 2025 році в Одеській області на постійній основі здійснюється моніторинг споруд цивільного захисту населення. За результатами **60** моніторингових візитів, проведених з метою оцінки стану готовності та доступності захисних споруд для населення, на адресу органам державної влади було надано **245** рекомендацій.

Аналіз результатів моніторингів свідчить про наявність типових порушень мінімальних вимог щодо стану готовності та доступності захисних споруд для населення, що значною мірою зумовлено відсутністю належного фінансування з державного, обласного та місцевих бюджетів.

Найбільш проблемними залишаються питання відсутності безбар'єрного доступу для маломобільних груп населення; неналежного технічного та санітарного стану укриттів; потреби у проведенні ремонтних робіт і заміні сантехнічного обладнання; недостатнього забезпечення укриттів технічними засобами, системами водопостачання та меблевим інвентарем. Окремі порушення стосуються недотримання вимог пожежної безпеки в захисних спорудах.

Водночас простежується відсутність належної міжвідомчої взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, що ускладнює процес створення та належного утримання захисних споруд для населення, а також перешкоджає повному та своєчасному виконанню рекомендацій, наданих за результатами моніторингових візитів.

Під час моніторингового візиту до укриття за адресою м. Одеса, Французький бульвар, 20-а було виявлено ряд критичних порушень. Зокрема, відсутність вентиляції, незадовільний стан санвузлів та обмежений доступ до приміщення під час повітряних тривог.

З метою поновлення прав мешканців на безпеку, представництвом було надано відповідні рекомендації Одеській міській раді та комунальному підприємству-балансоутримувачу.

За результатами моніторингового візиту та подальшої взаємодії з органами місцевого самоврядування триває контроль за приведенням захисної споруди у належний стан. Згідно з офіційною відповіддю Департаменту міського господарства, об'єкт сховища № 57034 за адресою Французький бульвар, 20 було включено до плану капітального ремонту, розпочатого у вересні 2025 року.

На сьогодні, у межах реалізації Міської цільової програми цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру, забезпечення пожежної безпеки на території м. Одеси на 2022-2026 роки, проведено роботи з відновлення туалетних кімнат, модернізовано систему вентиляції, а також вжито заходів щодо усунення причин підвищеної вологості та скупчення води. Саморобні конструкції замінено на належні місця для сидіння, що відповідають встановленим нормам. Також забезпечено цілодобове чергування відповідальних осіб для безперешкодного доступу громадян до укриття під час тривоги.

Отже, внаслідок реагування Уповноваженого виявлені порушення були усунені, а право громадян на безпеку життя поновлено.

Питання забезпечення належного облаштування укриттів продовжує перебувати на постійному контролі Уповноваженого та представника в регіоні.

Із **245** наданих рекомендацій: виконано – **71**; у процесі виконання – **153**; не виконано – **21**.

5. Захист права на доступ до публічної інформації та права на звернення

Забезпечення права громадян на звернення та доступ до інформації є невід'ємним обов'язком органів державної влади, органів місцевого самоврядування, установ і організацій.

Упродовж звітного періоду представництвом проведено **5** безвиїзних перевірок вебсайтів розпорядників інформації.

У межах забезпечення вимог законів України «Про звернення громадян» та «Про доступ до публічної інформації» виявлено ряд порушень, які є типовими для розпорядників інформації:

- відсутність інформації про розклад роботи установи;
- відсутність можливості подати електронне звернення за допомогою мережі Інтернет, засобами електронного зв'язку, поштовою скринькою;
- не зазначено інформації щодо телефону «гарячої лінії» та графіку роботи;

- відсутній графік проведення особистого прийому громадян;
- невідповідність контактного телефону для здійснення запису на особистий прийом;
- відсутня інформація щодо порядку та умов проходження конкурсу на заміщення вакантних посад;
- не оприлюднено інформацію про організаційну структуру, місію, функції, повноваження, основні завдання, напрями діяльності та фінансові ресурси, нормативно-правові акти, що стосуються діяльності органу місцевого самоврядування;
- не зазначено інформації щодо переліку та умов отримання послуг, що надаються органом місцевого самоврядування; відсутні форми і зразки документів, правила їх заповнення, розташування місць, де надаються необхідні форми і бланки;
- відсутній порядок складання, подання запиту на інформацію, порядок оскарження рішень розпорядника інформації, дій чи бездіяльності;
- не оприлюднено перелік наборів даних, що публікуються у формі відкритих даних на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних;
- відсутня інформація про механізм чи процедуру, за допомогою яких громадськість може представляти свої інтереси або в інший спосіб впливати на реалізацію повноважень розпорядника інформації;
- не розміщено плани проведення та порядок денний відкритих засідань, загальних правил роботи установи, правил внутрішнього трудового розпорядку;
- не оприлюднено звіти щодо розгляду запитів на доступ до публічної інформації;
- відсутня інформація про діяльність суб'єктів владних повноважень, а саме про керівників структурних підрозділів, їхні місцезнаходження, поштову адресу, номери засобів зв'язку, адреси офіційного вебсайту та електронної пошти.

За результатами сформовано **25** рекомендацій, із яких **10** – виконано, **6** – у процесі виконання, **9** – не виконано.

Під час проведення виїзного прийому громадян представником Уповноваженого в Ширяївській територіальній громаді було встановлено, що офіційний вебсайт громади відключено від сервера, а телефонні номери, розміщені на вебресурсі, не функціонували. Зазначені обставини були доведені до відома керівництва громади під час інформаційно-просвітницького заходу, спрямованого на дотримання вимог законодавства у сфері доступу до інформації та захисту персональних даних.

За результатами проведеної зустрічі та наданих роз'яснень протягом двох днів офіційний вебсайт Ширяївської територіальної громади було відновлено та запущено в оновленому режимі. Отже, було поновлено право мешканців громади на отримання доступу до публічної інформації.

6. Захист прав людини в місцях несвободи

Протягом 2025 року представництвом Уповноваженого в межах реалізації функцій Національного превентивного механізму було здійснено 27 моніторингових візитів. Перевірки охопили широкий спектр установ: від судових та правоохоронних органів до соціальних закладів і дитячих будинків-інтернатів. За результатами моніторингових візитів складені звіти із рекомендаціями щодо усунення виявлених порушень прав людини.

У 8 із 9 перевірених судів виявлено системні порушення права на безпеку та доступність. За результатами реагування в установах оновлено системи пожежогасіння, проведено технічний огляд вогнегасників та посилено контроль за пожежною безпекою. Крім того, приміщення частково адаптовано під потреби осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення. У відділеннях поліції проведено роботу щодо належного обліку звернень громадян.

Під час відвідування медичного закладу та 7 відділень стаціонарного догляду було зафіксовано неналежні умови перебування підопічних. Порушення були усунуті частково: замінено застарілий меблевий інвентар, заклади забезпечено медичними препаратами та технічними засобами реабілітації для осіб з інвалідністю.

За результатами здійснення моніторингового візиту до Комунального некомерційного підприємства «Одеський обласний медичний центр психічного здоров'я» Одеської обласної ради було виявлено порушення прав підопічних, які перебувають у закладі.

Зокрема, у геріатричному відділенні та відділенні, де перебувають військовослужбовці встановлено недотримання вимог щодо забезпечення доступності для осіб з інвалідністю та осіб, які не мають змоги самотійно пересуватися. Також виявлено проблеми із забезпеченням належним меблевим інвентарем, дотриманням умов приватності та незадовільний стан окремих приміщень, у яких проводилися або потребували проведення ремонтні роботи.

За результатами виявлених порушень на адресу Одеської обласної військової адміністрації було направлено подання Уповноваженого. Відповідно до наданих рекомендацій Одеською обласною військовою адміністрацією вжито відповідних заходів, зокрема: облаштовано доступність для маломобільних пацієнтів, частково проведено ремонтні роботи в палатах, а також закуплено меблевий інвентар.

Під час відвідування відділення стаціонарного догляду для постійного та тимчасового проживання комунальної установи Суворовської (Катлабузької) селищної ради групою НПМ було встановлено, що 23 підопічні перебували у вкрай важких умовах, деякі підопічні були без документів, що посвідчують особу.

Серед основних порушень зафіксовано відсутність захисних споруд, меблевого інвентарю, засобів особистої гігієни, умов доступності для маломобільних осіб, належного медичного забезпечення, технічних засобів реабілітації, повноцінного харчування, також недотримання санітарних норм, наявність осіб без документів, що посвідчують особу. Підопічні позбавлені можливості отримувати повноцінне харчування та належне медичне забезпечення.

Після відвідування було направлено листи до Одеської обласної військової адміністрації, за результатами розгляду яких вжито невідкладних заходів реагування, а саме: облаштовано окремий кабінет для зберігання лікарських засобів із встановленням холодильного обладнання; забезпечено повноцінне чотириразове харчування підопічних; харчоблок оснащено необхідною технікою та укладено договір на проведення сертифікації продуктів харчування відповідно до чинних стандартів. З метою проведення ремонтних робіт у закладі організовано тимчасове переміщення підопічних до відремонтованого приміщення. Підопічних також забезпечено предметами побуту, твердим і м'яким інвентарем та засобами реабілітації.

З метою отримання документів про встановлення осіб двох підопічних закладом направлено відповідні запити до органів державної реєстрації актів цивільного стану. За результатами розгляду запитів встановлено відсутність інформації щодо зазначених осіб, у зв'язку з чим було надано роз'яснення щодо порядку оформлення документів у разі відсутності даних про особу.

Отже, справи щодо отримання документів про встановлення особи двох підопічних перебувають на розгляді в Ізмаїльському міськрайонному суді Одеської області.

Під час 5 моніторингових візитів до установ виконання покарань Одеської області та 7 особистих прийомів засуджених і осіб, взятих під варту, виявлено факти порушення їхніх основоположних прав. Зокрема, встановлено порушення права на належну медичну допомогу, недотримання процесуальних прав, неналежні умови тримання, а також факти ненадання безоплатної правничої допомоги.

За результатами опрацювання 7 скарг представництвом вжито заходів реагування, що дозволило досягти таких результатів:

- поновлено право на медичну допомогу: 1 особі забезпечено надання необхідного лікування та медичний супровід у межах установи;
- забезпечено процесуальні права: щодо 2 осіб встановлено парламентський контроль за участю у судових засіданнях, зокрема через налагодження відеоконференцзв'язку та своєчасне етапування
- поновлено право 3 осіб на безоплатну правничу допомогу.

У 2025 році регіональним представництвом здійснено моніторингові візити до двох дитячих будинків-інтернатів області з метою перевірки умов перебування та безпеки вихованців.

Ключовою проблемою, зафіксованою під час моніторингу, є відсутність належних укриттів (захисних споруд цивільного захисту). В умовах воєнного стану та регулярних обстрілів регіону це створює критичну загрозу праву дітей на життя та особисту безпеку.

7. Захист права на справедливий суд

Доступ до правосуддя є фундаментальною гарантією захисту прав людини, закріплено статтею 55 Конституції України та статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. У 2025 році одним із пріоритетних напрямів діяльності Представництва Уповноваженого в Одеській області було здійснення парламентського контролю за дотриманням процесуальних прав учасників судового розгляду, зокрема через призму відповідності умов тримання підсудних стандартам правосуддя.

У звітному періоді моніторинг здійснювався шляхом безпосереднього спостереження за перебігом судових процесів. Робота охопила **16** судових проваджень, із яких: **12** — кримінальні справи; **4** — цивільні справи. Систематична присутність моніторів направлена на фіксацію як процедурних аспектів дотримання прав людини, так і умов, у яких перебувають учасники процесу.

На підставі звернення громадянки К. представництвом Уповноваженого в Одеській області було здійснено моніторинг дотримання процесуальних прав під час судового розгляду кримінального провадження.

Під час моніторингу судового засідання співробітником представництва Уповноваженого зафіксовано порушення прав підсудних (ув'язнених) у залі судового засідання для розгляду кримінальних справ, зокрема перебування п'яти осіб (чотирьох жінок та одного чоловіка) у закритому скляному боксі.

За результатами моніторингу даного судового засідання цей факт визначено як порушення процесуальних прав підсудних (ув'язнених). Під час подальших моніторингових візитів судового засідання встановлено, що процесуальні права підсудних (ув'язнених) було поновлено відповідно до встановлених норм.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Одеській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:

забезпечити цільове фінансування для капітального ремонту захисних споруд, особливу увагу зосередити на системах вентиляції, сантехнічному обладнанні та безбар'єрному доступі для маломобільних груп;

усунути порушення в організації харчування в закладах освіти, зокрема розробити дієтичне меню для дітей з особливими потребами;

забезпечити дотримання у повному обсязі вимог законів України «Про звернення громадян» і «Про доступ до публічної інформації» щодо оприлюднення інформації на офіційних вебсайтах;

забезпечити додержання мінімальних вимог у МТП відповідно до норм постанови КМУ «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» від 1 вересня 2023 р. № 930;

забезпечити наповнення особових справ дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, відповідно до Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженим Постановою КМУ № 866 від 24.09.2008.

Органам місцевого самоврядування:

оприлюднити на вебсайтах територіальних громад інформацію, передбачену Законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»;

привести штатну чисельність працівників служб у справах дітей територіальних громад Одеської області у відповідність до кількості дітей у територіальних громадах відповідно до вимог статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»;

забезпечити проведення особистих прийомів громадян, а також участь громадян у розгляді звернень з урахуванням умов воєнного стану (проведення особистого прийому шляхом відеоконференції у безпечних для перебування просторах);

забезпечити цільове фінансування для капітального ремонту захисних споруд, звернувши особливу увагу на системи вентиляції, сантехнічне обладнання та безбар'єрний доступ для маломобільних груп.

Одеському обласному Територіальному центру комплектування та соціальної підтримки:

провести додаткові інструктажі з особовим складом щодо недопустимості мобілізації осіб, які мають відстрочку або інвалідність, та забезпечити ретельну перевірку документів на етапі призову;

налагодити прозорий алгоритм взаємодії з сім'ями військовополонених та зниклих безвісти, забезпечивши своєчасне надання довідок та інформації про хід розшуку;

забезпечити безперешкодний допуск адвокатів та представників системи безоплатної правничої допомоги до приміщень ТЦК та СП;

забезпечити своєчасний і повний розгляд звернень громадян, запитів на інформацію та листів реагування в строки, визначені законодавством;

забезпечити належну організацію діловодства та обліку кореспонденції.

ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 01 січня 2025 року по 31 грудня 2025 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Полтавської області надійшло **5 796** звернень, які містили **6 869** повідомлень про порушення прав людини і громадянина. Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **4 454** повідомлення, соціальні права – **509** повідомлень, економічні права – **375** повідомлень, права дитини – **434** повідомлення, особисті права – **119**.

Кількість	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Звернення громадян	1 237	3 400	4 818	5 796
Повідомлення про порушення прав	1 598	4 132	5 355	6 869

Розташування Полтавської області у центральній частині України обумовлює особливості викликів, пов'язаних із наслідками збройної агресії Російської Федерації. Попри те, що регіон не віднесено до територій ведення активних бойових дій, упродовж 2025 року він неодноразово зазнавав ракетних та безпілотних атак, спрямованих переважно на об'єкти енергетичної й промислової інфраструктури. Зазначені обстріли спричиняли пошкодження будівель і споруд, перебої у функціонуванні енергетичної системи, а також створювали додаткові ризики для безпеки населення.

Крім безпосередніх наслідків обстрілів, регіон зазнає значного соціально-економічного навантаження, пов'язаного з прийомом і розміщенням внутрішньо переміщених осіб із прифронтових та тимчасово окупованих територій, а також необхідністю підтримки функціонування критичної інфраструктури в умовах постійної загрози повітряних атак. Пошкодження енергетичних об'єктів і житлових будинків унаслідок атак безпілотних літальних апаратів і ракет створюють додаткові ризики для забезпечення населення електропостачанням та іншими життєво необхідними послугами.

За таких умов забезпечення належного рівня дотримання прав і свобод людини в регіоні потребує від органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства узгоджених, комплексних і правозахисно орієнтованих заходів, спрямованих на підвищення стійкості громад, захист цивільного населення та мінімізацію наслідків збройної агресії.

Моніторингові візити/безвиїзні перевірки

Одним із пріоритетних напрямків роботи регіонального представництва є моніторинг дотримання прав громадян органами державної влади, місцевого самоврядування, установами, організаціями тощо. У 2025 році командою

Представництва Уповноваженого в Полтавській області здійснено **165** моніторингових відвідувань та візитів за різними напрямками забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина.

За напрямком захисту прав дитини у 2025 році було проведено **31** моніторинговий візит. Перевірки були спрямовані на дотримання майнових та житлових прав дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, а також забезпечення права на виховання у сім'ї. Окрему увагу було приділено питанням щодо додержання прав дитини на безпечне освітнє середовище у діяльності освітніх закладів Полтавської області.

З метою моніторингу додержання прав громадян на доступну та безоплатну медичну допомогу, зокрема військовослужбовців, було здійснено **2** візити до медичного закладу.

Важливим напрямком роботи на регіональному рівні в Полтавській області є робота у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України. У 2025 році командою представництва було здійснено **21** моніторинговий візит у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, зокрема у місцях тимчасового проживання ВПО.

В області на базі закладів вищої та фахової передвищої освіти працюють освітні центри «Крим-Україна» та «Донбас-Україна», які здійснюють допомогу вступникам із тимчасово окупованих територій. У 2025 році було здійснено моніторингові візити до **8** таких центрів.

Щодо забезпечення права громадян на безпеку та доступ до захисних споруд в умовах воєнного стану було здійснено **41** моніторинговий візит для перевірки стану укриттів, їх доступності для населення та відповідності вимогам безпеки.

За напрямком реалізації функцій національного превентивного механізму та дотримання прав людини в місцях несвободи здійснено **25** моніторингових відвідувань.

У сфері захисту інформаційних прав командою представництва було здійснено **18** безвиїзних перевірок з питань додержання прав людини і громадянина на звернення та інформацію, а також здійснено **4** перевірки додержання законодавства про захист персональних даних.

Крім того, здійснено **15** моніторингових спостережень судових засідань за зверненням засуджених на застосування до них умовно-дострокового звільнення, заміни невідбутої частини покарання більш м'яким та дотримання процесуальних прав.

Просвітницькі заходи

З метою підвищення обізнаності населення щодо захисту прав і свобод людини і громадянина в області організовано та проведено **117** правопросвітницьких заходів, якими охоплено **2 193** учасника.

Для студентської молоді Полтавщини, з метою підвищення обізнаності захисту прав і свобод людини і громадянина, було започатковано та проведено

63 правопросвітницькі заходи. Проведено **21** просвітницький захід для внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання. Для працівників правоохоронних органів, посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування проведено **33** правопросвітницькі заходи.

Також у 2025 році в Полтавській області започатковано пілотний проєкт «Шкільний Омбудсман». Проведено широку просвітницьку роботу та навчання для школярів у громадах Полтавської області, обрано **110** Шкільних Омбудсманів та вручено їм відповідні посвідчення.

Основні питання, з якими працювало представництво Уповноваженого:

- захист прав дітей;
- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України;
- захист прав на життя і безпеку;
- захист інформаційних прав громадян.

1. Захист прав дітей

Регіональним представництвом Уповноваженого в Полтавській області впродовж 2025 року здійснено **31** виїзний моніторинговий візит до служб у справах дітей, загальноосвітніх навчальних закладів, навчально-реабілітаційних центрів, спеціальних шкіл, де навчаються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, дитячих відділень лікарень для моніторингу дотримання прав дітей під час яких було виявлено ряд порушень.

У службах у справах дітей не вживаються заходи, щодо забезпечення житлових/майнових прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування; права на сімейні форми виховання; не здійснюється належне ведення та виконання Індивідуальних планів соціального захисту дитини, яка перебуває в складних життєвих обставинах, дитини, яка залишилася без батьківського піклування, дитини - сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування; невідповідність у службах штатної чисельності працівників у співвідношенні до кількості дитячого населення.

У вересні 2025 року було здійснено моніторинговий візит до служби у справах дітей апарату виконавчого комітету Кобеляцької міської ради з метою проведення моніторингу стану дотримання прав і свобод дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування та дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, моніторингу діяльності органів опіки та піклування щодо забезпечення майнових та житлових прав дітей, моніторингу дотримання прав дітей у територіальній громаді на виховання в сім'ї або в умовах, наближених до сімейних.

Під час моніторингу було встановлено, що 3 дитини перебувають у приватному дитячому будинку Кіровоградської області. Ознайомившись з особовими справами цих дітей, було з'ясовано, що дітей за заявою батька у 2019 році зараховано до приватного дитячого будинку, однак на день здійснення моніторингового візиту батька і матір цих дітей рішенням Кобеляцького районного суду Полтавської області було позбавлено батьківських прав, опіку над дітьми покладено на орган опіки і піклування Кобеляцької міської ради.

Проте, незважаючи на те, що діти перебували на обліку з усиновлення та мали право на виховання в сімейному середовищі або у формах, максимально наближених до сімейних, вони продовжували перебувати у приватному дитячому будинку.

З метою невідкладного реагування та забезпечення прав дітей виховання в сімейному середовищі представником Уповноваженого в Полтавській області було підготовлено звіт та скеровано разом з листами-реагування до Полтавської обласної військової адміністрації, Кобеляцької міської ради для вжиття невідкладних заходів та забезпечення права дітей на захист і піклування з боку держави відповідно до статті 52 Конституції України.

За результатами вжитих заходів службою у справах дітей Полтавської військової адміністрації, службою у справах дітей апарату Виконавчого комітету Кобеляцької міської ради дітей повернуто на територію Полтавської області та влаштовано до дитячого будинку сімейного типу.

У закладах загальної середньої освіти Полтавської області не забезпечено доступності для осіб з інвалідністю, не дотримано протипожежних норм, фактична кількість учнів не відповідає затвердженому ліцензійному обсягу, огляд та лікування дітей здійснюється без отримання письмової усвідомленої згоди батьків, крім того такий огляд і призначення медичних препаратів здійснюється медичною сестрою, відсутній належний облік випадків та повідомлень про насильство.

У жовтні 2025 року під час моніторингового візиту до Ліцею №2 «Подільський» Полтавської міської ради було виявлено порушення прав дітей на безпечне освітнє середовище та достатній життєвий рівень, діти навчалися в умовах, які несуть загрозу їх життю та здоров'ю.

Встановлено, що в освітньому закладі відсутні поручні на ганку закладу відповідно до вимог ДБН В.2.2-3:2018 «Заклади освіти»; не вжито заходів

щодо облаштування укриття пандусами, поручнями та дерев'яними або металевими трапами задля можливості вільного користування захисними спорудами особами з інвалідністю, іншими особами з числа маломобільних груп населення; відсутній туалетний папір у вбиральнях закладу; не забезпечено ведення журналу реєстрації фактів виявлення (звернення) про вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі; не забезпечено належне функціонування медичного кабінету.

З метою невідкладного реагування та забезпечення прав дітей на освіту представником Уповноваженого в Полтавській області було скеровано лист-реагування до Полтавської міської ради та Ліцею №2 «Подільський».

За результатами вжитих заходів Полтавською міською радою та адміністрацією Ліцею № 2 в укритті встановлено поручні, вбиральні забезпечено всім необхідним; розпочато ведення журналу реєстрації фактів виявлення (звернення) про вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі, переглянуто графік за основним місцем роботи лікаря-педіатра, забезпечено присутність лікаря-педіатра в школі в «пікові години», від батьків отримано згоди на огляд та здійснення лікування дітей.

Захист дітей від насильства є обов'язком держави, суспільства та кожного громадянина. Пріоритетним напрямком у діяльності Регіонального представництва Уповноваженого в Полтавській області є вжиття належних заходів реагування, спрямованих на захист прав та інтересів дітей, зокрема тих, які постраждали від сексуального насильства. Протягом 2025 року особливу увагу було зосереджено на дотриманні прав дітей на захист від усіх форм насильства в закладах загальної середньої освіти, зокрема щодо попередження булінгу. У ході відвідувань було виявлено системні порушення з боку адміністрацій закладів загальної середньої освіти: відсутність затверджених Положень про запобігання і протидію насильству та жорстокому поводженню з дітьми; відсутність журналу безпеки (Журнал реєстрації внутрішнього інциденту); у посадових інструкціях персоналу відсутній пункт щодо заборони від катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання; відсутність журналів реєстрації фактів виявлення (звернення) про вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі та реєстрації заяв про випадки булінгу (цькування); порушення строків та процедури розгляду повідомлень про випадки булінгу (цькування).

У грудні 2025 року у соціальних мережах було висвітлено інформацію щодо ймовірного прояву булінгу з боку класного керівника 7 класу одного із закладів загальної середньої освіти Полтавщини.

Регіональним представництвом в Полтавській області було здійснено відвідування навчального закладу, під час якого було встановлено недотримання адміністрацією закладу порядку реагування на випадки булінгу (цькування), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 року № 1646, що проявилось у неналежній реєстрації та фіксації первинних повідомлень про факт булінгу, а також порушеннях процедури

здійснення подальшого розгляду та оцінки виявленого випадку. Так адміністрацією закладу не було проінформовано територіальний підрозділ Національної поліції України протягом 1 доби після отримання повідомлення про випадок булінгу (цькування).

З метою невідкладного реагування та забезпечення права дітей на захист від усіх форм насильства представником Уповноваженого в Полтавській області було скеровано лист-реагування до міської ради та навчального закладу.

За результатами вжитих заходів реагування міською радою та навчальним закладом на засіданні педагогічної ради було забезпечено опрацювання та доведення до педагогічного колективу Порядку розгляду випадків булінгу (цькування), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 № 1646, внесено зміни до посадових інструкцій педагогічних працівників щодо захисту дітей від катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання.

Регіональним представництвом Уповноваженого в Полтавській області здійснюється контроль за станом виконання наданих рекомендацій та вжиття заходів щодо відновлення порушених прав дітей. Із наданих **256** рекомендацій: виконано – **155**; у процесі виконання – **53**; не виконано – **48**.

2. Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин

З 1 травня 2025 року забезпечено роботу Регіональної робочої групи Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими в м. Полтава та м. Суми. До складу увійшли представники Національної поліції України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Полтавської обласної військової адміністрації, територіального центру комплектування та соціальної підтримки.

Забезпечено проведення систематичних зустрічей із родинами військовополонених та осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Проведено **44** зустрічі, участь у яких взяли **2 897** осіб.

Основні питання, які обговорювалися на зустрічах: строки та механізми обмінів, алгоритм дій у разі зникнення безвісти, комунікація з командуванням і слідчими органами, отримання виплат родинами військовополонених та осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

Забезпечено регулярні прийоми громадян, надання правових консультацій та роз'яснення процедур, спрямованих на підтримку родин та супроводження їхніх звернень. Надано допомогу у створенні **58** особистих кабінетів на сайті Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими.

Також серед ключових викликів 2025 року слід відзначити збільшення кількості звернень щодо порушень прав людини під час проведення мобілізаційних заходів – **56** звернень. На кожне порушення, зокрема, які були висвітлені у ЗМІ, регіональним представництвом вживалися заходи реагування: скеровувалися листи до ТЦК та СП, військової служби правопорядку органів Національної поліції. Проведено **28** робочих нарад із керівництвом ТЦК та СП, а також правоохоронним сектором Полтавської області.

Протягом 2025 року з метою забезпечення додержання прав священнослужителів під час проведення мобілізаційних заходів у період дії воєнного стану представництвом Уповноваженого ініційовано та проведено міжвідомчі наради з питань мобілізації служителів релігійних організацій за участі керівників релігійних конфесій Полтавської області, представників територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, Головного управління Національної поліції в Полтавській області. За результатами проведених нарад досягнуто домовленостей щодо координації взаємодії між релігійними організаціями та уповноваженими органами під час здійснення мобілізаційних заходів.

З метою забезпечення реалізації державної ветеранської політики на регіональному рівні, зокрема щодо підтримки та захисту прав членів сімей зниклих безвісти Захисників України, спільно з Громадською організацією «Коліщата» у партнерстві з громадською організацією «Родина полонених та безвісти зниклих Полтавщини» реалізовано проєкт: «Забезпечення прав членів сімей зниклих безвісти захисників з Полтавщини».

У межах реалізації заходів ветеранської політики та з метою підвищення професійної спроможності фахівців із супроводу ветеранів територіальних громад щодо роботи з родинами зниклих безвісти захисників проведено три одноденні навчальні курси «Робота з родинами зниклих безвісти». У навчанні взяли участь представники **47** територіальних громад області, які надають соціальні, консультаційні та інші види підтримки родинам полонених та зниклих безвісти захисників.

У березні 2025 року з метою додержання прав громадян на доступну та безоплатну медичну допомогу, зокрема військовослужбовців, було здійснено моніторинговий візит до Комунального підприємства «3-я міська клінічна лікарня Полтавської міської ради».

За результатами моніторингового візиту було виявлено невідповідність будівельним нормам доступності санітарно-гігієнічних приміщень, відсутність укриття в одному з приміщень лікарні, незаповненість 52 штатних посад медичного персоналу, відсутність належного інформування військовослужбовців про послуги зубопротезування та зуболікування у закладі.

На підставі здійсненого моніторингового візиту складено звіт із рекомендаціями, який було скеровано до Полтавської міської ради та Комунального підприємства «3-я міська клінічна лікарня Полтавської міської ради» для усунення порушень.

Виявлені порушення, зазначені у звіті, було усунено. Зокрема, забезпечено облаштування санітарно-гігієнічних кімнат (душових) у стаціонарних відділеннях із урахуванням потреб маломобільних груп населення, облаштовано укриття в одному з приміщень лікарні, заповнено вакантні посади медичного персоналу, забезпечено інформування військовослужбовців про послуги зубопротезування та зуболікування в закладі шляхом розміщення відповідної інформації на стендах закладу.

3. Захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України

Внаслідок збройної агресії РФ проти України значна кількість людей були змушені покинути свої домівки та шукати безпечного прихистку в інших регіонах нашої країни. Так, на кінець грудня 2025 року, за даними Полтавської обласної військової адміністрації кількість ВПО в області становила **184 633** особи.

Ключові проблемні питання, з якими стикалися вимушено переселені особи в 2025 році та з приводу яких зверталися до Уповноваженого, – забезпечення належних умов проживання, висока вартість оренди житла в області, а також недостатнє формування фонду житла, призначеного для тимчасового проживання ВПО, чи взагалі наявність таких фондів житла лише формально.

Для контролю за забезпеченням дотримання прав ВПО на належні умови проживання в місцях тимчасового проживання Регіональним представництвом Уповноваженого в Полтавській області за 2025 рік здійснено **21** моніторинговий візит та перевірено **21** МТП на відповідність нормам, визначеним Порядком функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб».

Під час проведення моніторингових візитів до МТП було виявлено такі ключові порушення: відсутність достатньої кількості побутової техніки та кухонного приладдя, порушення санітарно-гігієнічних норм, відсутність облаштування для маломобільних груп населення.

За результатами моніторингового візиту 16.07.2025 до МТП на базі «Філія «Новоселівський підрозділ дошкільної освіти Зіньківського опорного ліцею №1 Зіньківської міської ради» моніторинговою групою було виявлено ряд порушень. Зокрема, мешканці МТП скаржилися на недостатню кількість побутової техніки, незадовільний стан ліжок та м'якого інвентарю в місцях загального користування.

За наслідками моніторингового візиту підготовлено звіт з рекомендаціями та надіслано до Полтавської обласній військової адміністрації для вжиття заходів реагування.

Полтавською обласною військовою адміністрацією та місцевою владою було вжито заходів щодо усунення виявлених порушень. Зокрема, забезпечено МТП додатковими меблями та побутовою технікою відповідно до кількості осіб, які проживають у МТП.

За результатами моніторингових візитів у 2025 році було надано **35** рекомендацій Полтавській обласній військовій адміністрації щодо поліпшень умов проживання у перевірених МТП. Із **35** наданих рекомендацій: виконано **13**, **17** рекомендацій перебувають в процесі виконання та **5** рекомендацій не виконано.

4. Захист прав на життя і безпеку

Під час дії воєнного стану особливої ваги набуває забезпечення права громадян на безпеку та доступ до захисних споруд. Упродовж 2025 року Представництвом Уповноваженого в Полтавській області здійснено **41** моніторинговий візит до об'єктів фонду захисних споруд, розташованих у місті Полтаві та територіальних громадах Полтавській області.

Моніторингові заходи здійснювалися з метою комплексної оцінки стану функціонування захисних споруд, визначення проблемних аспектів та потенційних ризиків, а також удосконалення механізмів забезпечення безпеки життя і здоров'я населення в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Серед найбільш виявлених порушень: відсутність безбар'єрного доступу до укриття; відсутність аптечки першої допомоги з базовим набором медикаментів та перев'язувальних матеріалів; відсутність шанцевого інструменту.

За результатами моніторингів підготовлено звіти з відповідними рекомендаціями щодо підвищення рівня відповідності вимогам утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту та їх здатності забезпечити базові потреби населення під час надзвичайної ситуації, зокрема щодо необхідності забезпечення безбар'єрного доступу маломобільним групам населення до укриття; забезпечення засобами першої медичної допомоги, шанцевим інструментом, необхідним запасом продуктів харчування, питної та технічної води.

За підсумками моніторингових візитів **41** об'єкта фонду захисних споруд встановлено, що належним чином облаштованими та доступними для цивільного населення є **9** укриттів. По інших укриттях було надано **91** рекомендацію: виконано – **61**; у процесі виконання – **14**; не виконано – **16**.

З метою здійснення парламентського контролю у листопаді 2025 року був проведений моніторинговий візит до об'єкту цивільного укриття на базі підвального приміщення комунального некомерційного підприємства «Гадяцька міська центральна лікарня» Гадяцької міської ради.

Під час моніторингового візиту встановлено, що в укритті відсутні засоби першої медичної допомоги, шанцевий інструмент, достатня кількість сидячих та лежачих місць, необхідний запас продуктів харчування, існує необхідність у заповненні баків питною водою та у забезпеченні виносними баками для нечистот.

Вказане свідчить про порушення балансоутримувачем вимог наказу Міністерства внутрішніх справ України від 09.07.2018 № 579 «Про затвердження вимог щодо утримання, облаштування та експлуатації об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, здійснення обліку фонду захисних споруд цивільного захисту, визначення критеріїв неможливості подальшого утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, оформлення документів, що підтверджують таку неможливість».

За результатами надісланого звіту із рекомендаціями до Гадяцької міської ради були усунуті встановлені недоліки та забезпечено укриття засобами першої медичної допомоги, шанцевим інструментом, достатньою кількістю сидячих та лежачих місць, необхідним запасом продуктів харчування, заповнено баки питною водою, забезпечено виносними баками для нечистот.

Захист інформаційних прав громадян

Протягом 2025 року командою представництва проведено **17** безвиїзних перевірок вебсайтів органів державної влади, територіальних громад щодо дотримання права громадян на звернення та доступу до інформації. Системного характеру набули такі порушення: часткова або повна відсутність інформації в публічному доступі на вебсайтах щодо прийнятих рішень, нормативно-правових актів, відсутність на вебсайтах звітності щодо задоволення запитів на публічну інформацію, відсутність форми для подання електронного звернення, відсутність інформації про правила роботи, правила внутрішнього трудового розпорядку та регламент роботи тощо.

За результатами безвиїзної перевірки офіційного вебсайту Миргородської міської ради у червні 2025 року було виявлено порушення законів України «Про звернення громадян» та «Про доступ до публічної інформації».

Зокрема, на вебсайті не розміщено форму для подання електронного звернення, не розміщено інформацію, передбачену вимогами статті 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації», не оприлюднено публічну інформацію у формі відкритих даних на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних, не забезпечено постійне оновлення інформації на єдиному вебпорталі використання публічних коштів.

За результатами перевірки складено звіт із рекомендаціями, який скеровано голові міської ради для усунення порушень.

На виконання наданих рекомендацій Миргородською міською радою забезпечено усунення виявлених недоліків та підвищено рівень відкритості й доступності інформації для мешканців громади: оновлено ключові інформаційні розділи сайту; розміщено на головній сторінці офіційного вебсайту форму для подачі електронних звернень; розміщено внутрішні регламенти надання адміністративних послуг (інформаційні картки), які доступні на вебсайті Центру надання адміністративних послуг. Також інформація доступна на офіційному вебсайті Миргородської міської ради у розділі «Адміністративні послуги». Створено розділ «Зворотний зв'язок», у якому розміщено інформацію про порядок оскарження рішень, дій або бездіяльності державних органів. Інформація про загальні правила роботи установи, правила внутрішнього трудового розпорядку розміщена на офіційному вебсайті Миргородської міської ради у розділі «Правила трудового розпорядку». Інформація про систему обліку, види інформації, яку зберігає розпорядник, розміщено у розділі «Публічна інформація».

Із наданих **85** рекомендацій: виконано - **75**; у процесі виконання - **12**; не виконано - **3**.

З метою перевірки вимог законодавства у сфері захисту персональних даних, зокрема Закону України «Про захист персональних даних», наказу Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 08.01.2014 № 1/02-14 «Про затвердження документів у сфері захисту персональних даних» було проведено **4** перевірки в органах виконавчої влади та місцевого самоврядування та встановлено, що обробка та захист персональних даних здійснюється з порушенням вимог законодавства про захист персональних даних: відсутній розпорядчий документ, яким визначено загальні вимоги до обробки та захисту персональних даних суб'єктів персональних даних, не визначено мету та підстави обробки персональних даних, категорії суб'єктів та склад персональних даних, що обробляються, не визначено відповідальну особу, яка організовує роботу, пов'язану з обробкою та захистом персональних даних, не визначено порядок доступу працівників до персональних даних, не визначено процедуру знищення/видалення персональних даних, строк зберігання яких закінчився, відсутній План дій на випадок несанкціонованого доступу до персональних даних, пошкодження технічного обладнання, виникнення надзвичайних ситуацій.

За результатами проведених планових перевірок було складено Приписи про усунення порушення вимог законодавства у сфері захисту персональних даних, виявлених під час перевірки, які скеровані керівникам установ. Слід відмітити, що суб'єктами перевірок 100% було усунуто порушення вимог

законодавства про захист персональних даних та виконані надані рекомендації у повному обсязі.

У грудні 2025 року було здійснено перевірку дотримання вимог законодавства щодо захисту персональних даних Полтавської міської ради.

За результатами перевірки встановлено порушення вимог Закону України «Про захист персональних даних» та наказу Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 08.01.2014 № 1/02-14 «Про затвердження документів у сфері захисту персональних даних»: відсутній розпорядчий документ, яким визначено загальні вимоги до обробки та захисту персональних даних суб'єктів персональних даних, відповідно не визначено мету та підстави обробки персональних даних, категорії суб'єктів та склад персональних даних, що обробляються; не визначено відповідальну особу, яка організовує роботу, пов'язану з обробкою та захистом персональних даних; не визначено процедуру знищення/видалення персональних даних, строк зберігання яких закінчився, у Полтавській міській раді.

Було складено Акт безвиїзної перевірки дотримання законодавства у сфері захисту персональних даних, Припис про усунення порушень вимог законодавства у сфері захисту персональних даних та скеровано до Полтавської міської ради.

На виконання акту та припису Полтавською міською радою затверджено Порядок обробки та захисту персональних даних, володільцем яких є Полтавська міська рада; Перелік персональних даних, володільцем яких є Полтавська міська рада, та відповідальних осіб, які забезпечують захист персональних даних при їх обробці; визначено відповідальну особу, що організовує роботу, пов'язану із захистом персональних даних при їх обробці; затверджено процедуру знищення/видалення персональних даних, строк зберігання яких закінчився, у Полтавській міській раді.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Полтавській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:

забезпечити проведення періодичного (не рідше ніж один раз на рік) навчання працівників закладів освіти щодо дій у випадках насильства та жорстокого поводження з дітьми відповідно до вимог Порядку реагування на випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19.11.2025 № 1513;

забезпечити в закладах освіти дотримання стандартів безпеки, санітарно-гігієнічних вимог та вимог щодо організації медичної допомоги та харчування;

разом із органами місцевого самоврядування, міжнародними та національними неурядовими організаціями (за згодою) у межах своїх повноважень забезпечити дотримання мінімальних стандартів безпеки та належного стану приміщень у місцях тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, зокрема, які функціонують у гуртожитках закладів освіти, шляхом приведення умов проживання у відповідність до вимог, визначених постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930, з можливістю подальшого підтвердження відповідності встановленим стандартам.

Органам місцевого самоврядування:

привести штатну чисельність працівників служб у справах дітей у відповідність до вимог статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» та постанови КМУ від 08.10.2008 № 905 «Про затвердження порядку провадження діяльності захист персональних даних»;

забезпечити здійснення контролю за діяльністю служб у справах дітей щодо оцінювання потреб дитини, яка перебуває в складних життєвих обставинах, дитини, яка залишилася без батьківського піклування, дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування;

забезпечити належне реагування на випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми в закладах освіти відповідно до Порядку реагування на випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми, затвердженого постановою КМУ від 19.11.2025 № 1513;

облаштовувати захисні споруди в закладах дошкільної та середньої освіти для забезпечення безпеки учасників освітнього процесу під час навчання;

приведення захисних споруд у стан готовності до використання за призначенням відповідно до вимог Кодексу цивільного захисту України та Вимог щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом МВС України від 09.07.2018 № 579.

розмістити на сайтах інформацію про порядок реалізації права на звернення відповідно до вимог Закону України «Про звернення громадян»;

забезпечити оприлюднення на сайтах розпорядників інформації відомостей, передбачених Законом України «Про доступ до публічної інформації».

Службам у справах дітей органів місцевого самоврядування Полтавської області:

забезпечити належне ведення документації, формування особових справ дітей;

забезпечити ефективну співпрацю з центрами надання соціальних послуг/центрами соціальних служб та міжвідомчу взаємодію із суб'єктами

запобігання та протидії домашньому насильству з метою недопущення порушення прав дітей та їх сімей на отримання належного соціального захисту, забезпечення їхнього соціального супроводу та отримання базових соціальних послуг.

Полтавському обласному центру комплектування та соціальної підтримки:

забезпечити контроль за здійсненням об'єднаними районними/міськими територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки заходів оповіщення та призову громадян, з метою дотримання прав громадян та недопущення формального підходу під час здійснення мобілізаційних заходів.

РІВНЕНСЬКА ОБЛАСТЬ

Упродовж звітнього періоду до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Рівненської області надійшло **4 009** звернень, у яких міститься **4 909** повідомлень про порушення прав людини і громадянина.

Серед найбільш згадуваних порушень прав людини: громадянські – **3 714**, соціальні – **309**, економічні – **159**, особисті – **113**, свобода від дискримінації – **113**, права дітей – **76**.

Кількість	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Звернення громадян	673	2 193	3 220	4 009
Повідомлення про порушення прав	854	2 501	3 501	4 909

Рівненщина – прикордонний регіон, який межує з Республікою Білорусь. Цей факт, а також наявність на території області об'єктів критичної інфраструктури загальнодержавного значення, зокрема Рівненської атомної електростанції, зумовлюють наявність додаткових безпекових викликів в умовах воєнного стану.

Попри відсутність активних бойових дій на території області, наслідки збройної агресії Російської Федерації проти України суттєво впливають на реалізацію прав людини та доступ населення до основоположних послуг. Актуальними залишаються питання забезпечення прав військовослужбовців, ветеранів війни та членів їхніх сімей, а також родин осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

Крім того, область стала одним із регіонів, який прийняв, і досі продовжує приймати, значну кількість внутрішньо переміщених осіб, що зумовило додаткове навантаження на систему соціального захисту, освіти, охорони здоров'я та житлового забезпечення. Окремої уваги потребує забезпечення доступу до адміністративних, соціальних та правових послуг для вразливих категорій населення, зокрема дітей, осіб з інвалідністю та людей похилого віку.

За таких умов важливим завданням органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства є забезпечення належного захисту прав людини, підвищення стійкості громад та впровадження комплексних рішень, спрямованих на підтримку населення в умовах воєнного стану.

Моніторингові візити/ безвиїзні перевірки

У 2025 році командою представництва було здійснено **128** моніторингових відвідувань та **46** безвиїзних перевірок за різними напрямками забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина.

Із них:

21 – у межах національного превентивного механізму;

17 – дотримання прав дітей;

- 36** – дотримання прав внутрішньо переміщених осіб (із них: **29** – прав внутрішньо переміщених осіб; **7** – прав на доступ до освітніх послуг осіб, що проживають на тимчасово окупованих територіях);
- 42** – дотримання інформаційних прав;
- 50** – моніторингів об'єктів фонду захисних споруд щодо можливості використання їх для укриття населення;
- 4** – дотримання права на справедливий суд і процесуальних прав;
- 4** – перевірки захисту персональних даних.

Просвітницькі заходи

З метою підвищення рівня обізнаності щодо захисту прав і свобод людини і громадянина представництвом Уповноваженого протягом звітного періоду проведено **166** просвітницьких та інформаційних заходів, які охопили різні цільові аудиторії.

Зазначені заходи проводилися для працівників органів місцевого самоврядування, органів державної влади, правоохоронних і судових органів, жителів територіальних громад, внутрішньо переміщених осіб, дітей та інших осіб.

У 2025 році в області розпочато реалізацію пілотного проєкту «Шкільний Омбудсман», метою якого є впровадження механізмів раннього реагування на порушення прав дитини та формування довірливого й безпечного шкільного середовища.

Проєкт охопив **85** закладів освіти, де з 20 листопада почали роботу перші шкільні омбудсмани – старшокласники, підготовлені до посередницької діяльності в межах шкільного самоврядування. Попри короткий період реалізації, за перший місяць зафіксовано **16** звернень. Учні переважно обирають анонімні форми звернення: через скриньки довіри та QR-коди.

Основні питання, з якими працювало представництво Уповноваженого:

- захист прав військовослужбовців, осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, військовополонених і незаконно утримуваних цивільних осіб;
- захист прав дітей;
- захист прав громадян, які постраждали від збройної агресії проти України;
- захист прав громадян на життя та безпеку;
- захист прав осіб, які утримуються в місцях несвободи;
- захист інформаційних прав.

1. Захист прав військовослужбовців, осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, військовополонених і незаконно утримуваних цивільних осіб

Упродовж 2025 року команда представництва Уповноваженого системно реагувала на звернення військовослужбовців, ветеранів і членів їхніх родин. **940** стосувалося додержання прав під час призову на військову службу в умовах мобілізації, проходження та звільнення з військової та альтернативної служби, охорони здоров'я та отримання медичної допомоги, грошового, матеріального та соціального забезпечення, а також встановлення місця перебування військовополонених на території російської федерації. **190** звернень надходило від ветеранів та їхніх близьких щодо набуття відповідних статусів і реалізації права на передбачені законодавством виплати. Заявникам було надано ґрунтовні роз'яснення щодо подальших дій або забезпечено практичне сприяння в поновленні порушених прав.

У вересні 2025 року до Уповноваженого надійшло звернення громадянина Д. Заявник повідомив про порушення його права на належний і своєчасний розгляд заяви щодо надання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації. За його словами, ще в червні він особисто звернувся до п'ятого відділу Рівненського РТЦК та СП, однак заява залишилася без розгляду. Аналогічно безрезультатним виявилось і звернення, подане в липні через Урядовий контактний центр до Міністерства оборони України.

Громадянин Д. раніше вже скористався правом на відстрочку, а в березні 2023 року був звільнений з військової служби у зв'язку з вихованням дитини з інвалідністю віком до 18 років. За вказаним фактом Уповноваженим було відкрито провадження та направлено відповідні запити до Міністерства оборони України й Рівненського районного територіального центру комплектування та соціальної підтримки. За результатами вжитих заходів реагування, вищезазначене питання було розглянуто в установленому законодавством порядку, а заявникові надано відстрочку від призову на військову службу під час мобілізації.

На постійній основі представництво долучається до роботи з родинами Захисників і Захисниць України, які перебувають у полоні або вважаються зниклими безвісти за особливих обставин.

Так, з 01 травня 2025 року представник Уповноваженого, а також працівники Представництва Уповноваженого в Рівненській області, увійшли до складу Регіональної робочої групи Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими в Рівненській області.

У межах її діяльності забезпечено системну комунікацію та правову підтримку родин військовополонених і осіб, зниклих безвісти. Зокрема:

- взято участь у **37** зустрічах із понад **1 540** членами родин полонених і зниклих безвісти військовослужбовців;

- проведено **24** прийоми громадян у Центрі з розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин при Головному управлінні Національної поліції в Рівненській області, у ході яких **363** особам надано індивідуальні правові консультації.

Окремої уваги потребують випадки неналежного реагування районних та обласного ТЦК та СП на звернення військовозобов'язаних, що в окремих ситуаціях ускладнювало реалізацію їхнього права на пенсійне забезпечення.

У січні 2025 року до Уповноваженого звернувся громадянин П., ветеран війни, підполковник запасу Збройних Сил України, який упродовж лютого 2022 – квітня 2024 років проходив військову службу за мобілізацією у підрозділах Сил територіальної оборони «Захід».

Для оформлення пенсії за вислугу років йому був необхідний належним чином засвідчений витяг із наказу про призначення на відповідну посаду. Упродовж року заявник неодноразово звертався як до Регіонального управління Сил територіальної оборони «Захід», так і до Державного архіву у Рівненській області, які взаємно перекладали відповідальність за зберігання документів. За вказаним фактом представником Уповноваженого було направлено листи до вищезазначених організацій з відповідними роз'ясненнями.

Лише після реагування Уповноваженого необхідний документ було надано, що дозволило заявнику підтвердити страховий стаж і продовжити процедуру оформлення пенсії.

Важливим напрямом діяльності залишається контроль за дотриманням прав військовозобов'язаних під час мобілізаційних заходів. Упродовж року з Рівненської області надходили звернення щодо можливих незаконних дій працівників ТЦК та СП під час перевірки військово-облікових документів, а також щодо недопуску адвокатів до приміщень ТЦК та СП з метою забезпечення права на захист. Такі випадки також фіксуються за результатами моніторингу медіа. Зокрема, у 2025 році виявлено 16 відеоматеріалів, що містять конфліктні ситуації за участі працівників ТЦК та СП. За результатами реагування Представника Уповноваженого у 7 випадках до ЄРДР було внесено відповідні відомості, досудові розслідування тривають. Також у одному з них начальника ТЦК було відсторонено від виконання службових обов'язків.

Із засобів масової інформації стало відомо, що працівниками ТЦК та СП Рівненської області під час проведення мобілізаційних заходів були застосовані заходи примусу, які в подальшому були кваліфіковані як нанесення умисних легких тілесних ушкоджень. Задля з'ясування обставин і проведення незалежної службової перевірки дій посадових осіб відповідного ТЦК та СП представником Уповноваженого у Рівненській області направлено лист реагування до Головного управління Національної поліції у Рівненській області та Рівненського зонального відділу Військової служби правопорядку.

У результаті реагування відкрито провадження та визначено підслідність подальшого досудового розслідування за сектором дізнання РУП ГУНП у Рівненській області. Станом на сьогодні, досудове розслідування за вищенаведеними фактами триває.

2. Захист прав дітей

Загалом у 2025 році представництвом здійснено **18** моніторингових візитів, за результатами яких було надано **114** рекомендацій, із яких: **23** – виконано повністю; **91** – перебувають у процесі виконання.

За результатами моніторингових візитів до закладів загальної середньої освіти виявлено низку системних порушень прав дітей на безпечні та доступні умови навчання, охорону здоров'я та психологічну підтримку.

Зокрема, встановлено неналежне забезпечення безбар'єрного доступу до приміщень закладів освіти та захисних споруд цивільного захисту. У частині закладів відсутні пандуси, поручні, рельєфне маркування, інші пристосування для маломобільних груп населення, що унеможлиблює або суттєво ускладнює доступ дітей з інвалідністю та інших осіб з обмеженою мобільністю до будівель та укріплень. Окремо зафіксовано невідповідність облаштування санітарно-гігієнічних приміщень потребам дітей з інвалідністю.

У ході моніторингових візитів встановлено, що в 10 закладах освіти відсутня ліцензія на провадження господарської діяльності з медичної практики, попри фактичне функціонування медичних кабінетів та надання медичних послуг здобувачам освіти. Зазначене є порушенням вимог законодавства у сфері ліцензування та створює ризики порушення права дітей на безпечну та належну медичну допомогу.

Крім того, у ряді закладів виявлено кадрові проблеми у сфері психологічного та соціально-педагогічного супроводу. Зокрема, посади соціальних педагогів залишаються вакантними, що ускладнює здійснення соціально-педагогічного патронажу дітей та не відповідає Типовим штатним нормативам закладів загальної середньої освіти.

У 2025 році Представництвом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Рівненській області особливу увагу було зосереджено на захисті прав дитини, зокрема в освітньому середовищі, де продовжує зберігатися проблема булінгу та прихованих конфліктів.

Таку пріоритетність зумовили результати попереднього року: у 2024 році Рівненська область посіла перше місце за кількістю звернень до Секретаріату Уповноваженого з питань булінгу — протягом року надійшло **36** відповідних звернень. У зверненнях ішлося про випадки психологічного тиску, фізичної агресії, кібербулінгу, а також про бездіяльність адміністрацій окремих закладів освіти у реагуванні на конфліктні ситуації. Саме ця тенденція зумовила необхідність посилення моніторингової роботи представництва Уповноваженого у закладах загальної середньої освіти області.

Результати візитів засвідчили: хоча у школах формально наявні програми запобігання булінгу, створено відповідні комісії та ведуться журнали фіксації, останні залишаються порожніми. Це свідчить про уникнення відкритого обговорення проблеми з боку адміністрацій, страх визнати наявність булінгу через репутаційні наслідки, формалізований підхід до превентивної роботи.

Водночас під час неформального спілкування з учнями майже у кожному навчальному закладі загальної середньої освіти виявлено згадки про прояви булінгу, як психологічного, так і фізичного характеру. Представництво Уповноваженого також реагувало на резонансні випадки булінгу та конфліктів у закладах освіти, які набули широкого розголосу в соціальних мережах. Це стосувалося як відео бійок між учнями, так і конфліктів між учнями та педагогічними працівниками, що викликали суспільний резонанс.

Уповноваженим було направлено 6 офіційних листів реагування до органів управління освітою та адміністрацій закладів загальної середньої освіти. За результатами їх розгляду встановлено факти порушень та вжито дисциплінарних заходів до винних осіб. У зв'язку з цим представництво посилило увагу до пряму захисту прав дитини з метою формування безпечного освітнього середовища, у якому права кожної дитини перебуватимуть у центрі уваги.

У межах моніторингу дотримання прав дитини в одному з місцевих засобів масової інформації було виявлено відеоматеріал, на якому зафіксовано випадок булінгу в одному із закладів освіти області. Зокрема, під час уроку хореографії група учнів примусила однокласницю роздягнутися.

З метою перевірки викладених у відеоматеріалі відомостей та належного реагування Уповноваженим було направлено відповідні запити до Головного управління Національної поліції в Рівненській області, департаменту освіти і науки Рівненської облдержадміністрації та навчального закладу. Окрему увагу приділено питанню забезпечення захисту постраждалої дитини, встановлення обставин події, ролі педагогічних працівників.

За результатами реагування факт булінгу підтвердився. До директора закладу освіти, його заступника та вчителя хореографії застосовано дисциплінарні стягнення у вигляді догани. За фактом події відкрито кримінальне провадження за частиною першою статті 296 Кримінального кодексу України. Крім того, стосовно батьків неповнолітніх учасників інциденту складено протокол про адміністративне правопорушення за статтею 184 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Окремим напрямком діяльності представництва у 2025 році стала робота з дітьми, які постраждали від злочинів або стали їх свідками. Враховуючи складність таких ситуацій, важливість професійного підходу та потребу у безпечному середовищі для комунікації з дитиною, основну увагу було зосереджено на впровадженні міждисциплінарної моделі підтримки.

У березні 2025 року в місті Рівне відкрито Центр захисту прав дитини, що функціонує за принципом моделі Барнахус – міждисциплінарного підходу до

роботи з дітьми, які стали потерпілими або свідками насильства.

Упродовж 2025 року у Центрі проведено **49** опитувань дітей та **3** виїзні судові засідання, які відбулися вперше в Україні у спеціально створеному, безпечному та дружньому до дитини середовищі за цією моделлю. Усі опитування здійснювалися в належно облаштованих кімнатах із дотриманням принципів захисту найкращих інтересів дитини.

3. Захист прав громадян, які постраждали від збройної агресії проти України

Однією з найбільш вразливих категорій населення залишаються внутрішньо переміщені особи, які були змушені залишити місця постійного проживання через бойові дії, окупацію або загрозу життю.

Станом на кінець грудня 2025 року, за даними Рівненської обласної військової адміністрації, кількість зареєстрованих ВПО в області становить **42 654** особи. Основними проблемними питаннями, із якими ВПО зверталися до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: неналежні умови проживання, реалізація права на житло, а також питання отримання пенсійних та соціальних виплат.

Упродовж 2025 року Рівненська область залишалася важливим регіоном прийому внутрішньо переміщених осіб із прифронтових територій, серед яких значну частку становили особи пенсійного віку, а також маломобільні групи населення, зокрема особи з інвалідністю та особи, які потребують стороннього догляду. За звітний період до області прибуло **38** евакуаційних потягів, якими було доставлено **553** внутрішньо переміщені особи. ВПО розміщували в місцях тимчасового проживання, закладах соціальної сфери, приміщеннях недіючих закладів загальної середньої освіти, а також у приватному секторі.

З метою контролю за забезпеченням дотримання прав ВПО Регіональне представництво Уповноваженого протягом 2025 року здійснило **29** візитів до МТП з метою моніторингу додержання прав внутрішньо переміщених осіб у місці тимчасового проживання та відповідності нормам, визначеним Порядком функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб».

Водночас у процесі моніторингів в окремих МТП виявлено не гідні умови проживання ВПО. Частина об'єктів за своїми умовами не відповідають вимогам до місць тимчасового проживання, зокрема щодо тривалості перебування, доступності побутових послуг та забезпечення приватності, що створює ризики порушення прав внутрішньо переміщених осіб на гідні умови проживання.

Із наданих **72** рекомендації: виконано – **22**, у процесі виконання – **42**, не виконано – **8**.

Під час планового моніторингового візиту щодо дотримання прав внутрішньо переміщених осіб у місці тимчасового проживання на базі приміщення одного з недіючих закладів освіти встановлено факт проживання 6 осіб, які прибули до Рівненської області у серпні 2025 року.

Під час візиту виявлено наступні порушення: санітарно-гігієнічні приміщення не були пристосовані для осіб з інвалідністю та потребували ремонту; меблі були зношені та в недостатній кількості; система водопостачання потребувала оновлення, а вода у кранах була непридатною для споживання. У приміщенні фіксувалася низька температура, одна з ВПО потребувала теплового одягу.

За наслідками надісланого звіту із низкою рекомендацій право внутрішньо переміщених осіб на належні умови проживання поновлено, мешканців переміщено у новостворене МТП з хорошими умовами проживання. Дане приміщення не використовується з метою поселення внутрішньо переміщених осіб.

Ситуація засвідчила необхідність подальшого розширення мережі місць тимчасового проживання, оскільки функціонування 60 місць тимчасового проживання в області є недостатнім для належного забезпечення житлових потреб 1 902 внутрішньо переміщених осіб. Потребує системного вирішення питання створення додаткових місць тимчасового проживання, приведення наявних об'єктів у відповідність до встановлених стандартів, а також залучення додаткових фінансових і матеріально-технічних ресурсів.

Працівниками представництва Уповноваженого здійснено моніторинговий візит до місця тимчасового проживання, облаштованого на базі Комунального некомерційного підприємства «Бугринська амбулаторія загальної практики сімейної медицини» Бугринської сільської ради, розташованого на третьому поверсі будівлі.

Під час візиту встановлено, що приміщення МТП потребувало капітального ремонту даху та інженерних мереж, проведення реконструкції для облаштування санітарно-гігієнічних кімнат і кухні, а також виконання внутрішніх оздоблювальних робіт з метою приведення умов проживання у відповідність до мінімальних вимог Порядку функціонування МТП, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 930 від 01.09.2023.

Крім того, розташування МТП на третьому поверсі не відповідало вимогам законодавства у частині забезпечення безбар'єрного доступу для внутрішньо переміщених осіб, зокрема осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Водночас на другому поверсі цієї ж будівлі функціонувало інше МТП, у якому проживало 30 осіб, серед яких — 4 особи з інвалідністю.

За результатами наданих рекомендацій Рівненською обласною військовою адміністрацією спільно з БО «БФ «Рокада» вжито заходів реагування та проведено комплекс ремонтних і відновлювальних робіт. Зокрема, відновлено роботу ліфта, що забезпечило безперешкодний доступ до приміщень, а також покращено технічний стан будівлі та умови проживання відповідно до

встановлених стандартів. Це дозволило поновити право 30 внутрішньо переміщених осіб, у тому числі осіб з інвалідністю, на доступність та належні умови проживання.

Одним із пріоритетних напрямів діяльності Уповноваженого у 2025 році залишався захист соціальних прав внутрішньо переміщених осіб, зокрема права на отримання державної допомоги на проживання. З метою забезпечення доступності механізмів захисту прав ВПО Представництвом Уповноваженого систематично проводилася активна робота з прийому внутрішньо переміщених осіб, у тому числі шляхом особистих прийомів та виїзних заходів.

Під час виїзного прийому громадян до представника Уповноваженого в Рівненській області в одній із міських територіальних громад звернулася громадянка, яка є внутрішньо переміщеною особою, щодо захисту права на отримання допомоги на проживання.

Заявниця повідомила, що з червня 2024 року змушена була виїхати з Донецької області. До травня 2025 року вона отримувала допомогу як ВПО на проживання, яка була значною підтримкою для проживання та харчування. Однак згодом виплату було припинено у зв'язку з отриманням управлінням праці та соціального захисту населення виконавчого комітету Острозької міської ради інформації про наявність додаткових доходів. Зі слів заявниці, зазначені відомості не відповідали її фактичному майновому стану та не стосувалися її особисто.

З метою з'ясування обставин представником Уповноваженого було направлено лист до Головного управління Пенсійного фонду в Рівненській області та до вищезазначеного управління з проханням сприяти в залишенні права на отримання допомоги на проживання.

За результатами заходів реагування, право ВПО на отримання допомоги на проживання поновлено. Громадянка отримала виплати за 6 місяців 2025 року.

4. Захист прав громадян на життя та безпеку

Особливу увагу було приділено стану готовності та доступності об'єктів цивільного захисту населення, зокрема захисних споруд та укриттів.

З цією метою представництвом Уповноваженого проведено **50** моніторингових візитів до об'єктів цивільного захисту Рівненської області. Моніторинг здійснювався з метою оцінки фактичного стану укриттів, їх придатності для використання за призначенням, рівня доступності для населення, у тому числі для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп, а також дотримання вимог чинного законодавства у сфері цивільного захисту.

За результатами моніторингових візитів встановлено наявність системних проблем, що викликають занепокоєння. Зокрема, у **22** укриттях зафіксовано незадовільний технічний стан приміщень, обмежений або ускладнений доступ

до них у позаробочий та нічний час, а також відсутність належних умов для перебування осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

Крім того, під час візитів виявлено відсутність або недостатній запас питної та технічної води, що є критично важливим для тривалого перебування людей в укриттях, а також неналежне забезпечення засобами пожежогасіння або їх невідповідність встановленим вимогам. Зазначені недоліки створюють додаткові ризики для життя і здоров'я населення в умовах надзвичайних ситуацій та воєнних загроз.

Представництвом Уповноваженого проведено моніторинговий візит до Державної установи «Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 6» з метою оцінки стану готовності та належного облаштування укриття.

Під час огляду встановлено, що укриття функціонує та використовується за призначенням, однак його стан не повною мірою відповідав вимогам, які висуваються до безпечного і тривалого перебування дітей та працівників у разі надзвичайної ситуації.

Зокрема, в укритті був відсутній актуальний план евакуації з чітко визначеними маршрутами руху, виходами та алгоритмом дій у критичній ситуації. Також не було забезпечено необхідний запас питної води та продуктів тривалого зберігання з урахуванням встановленого нормативу — не менше 2 літрів води на одну особу на добу. Потребувало невідкладного вирішення і питання резервного електроживлення для підтримання освітлення, вентиляції та засобів зв'язку у разі припинення основного електропостачання.

Окремої уваги потребувала й місткість укриття: кількість сидячих місць була недостатньою для одночасного розміщення всіх учасників освітнього процесу. За результатами наданих рекомендацій адміністрацією закладу проведено косметичний ремонт приміщення, забезпечено його інтернетом, а також встановлено всередині будівлі покажчики напрямку руху до укриття, що є важливою складовою швидкої та організованої евакуації.

За результатами візитів Представництвом Уповноваженого вжито 50 заходів реагування, спрямовані на усунення недоліків і приведення захисних споруд у відповідність до встановлених нормативно-правових вимог. З урахуванням триваючих безпекових викликів робота з контролю за станом об'єктів цивільного захисту та захистом прав громадян на безпечні умови перебування в укриттях залишатиметься одним із пріоритетних напрямів діяльності і у 2026 році.

Із 158 наданих рекомендацій: виконано - 112, у процесі виконання – 18, не виконано – 28.

5. Захист прав осіб, які утримуються у місцях несвободи

Упродовж 2025 року представництвом Уповноваженого відвідано 21 заклад у рамках реалізації національного превентивного механізму.

Одним із найбільш проблемних питань, виявлених у ході моніторингових візитів, залишається забезпечення належного догляду та опіки за

непрацездатними громадянами, які не мають родинної підтримки. Не в усіх територіальних громадах надання соціальних послуг стаціонарного догляду для осіб похилого віку визначене як пріоритетний напрям. Це безпосередньо впливає на рівень фінансування та стан утримання комунальних закладів, у яких проживають такі особи.

Інтернатні та геріатричні установи часто є переповненими та недоукомплектованими персоналом, що створює передумови для порушення прав людини, зокрема права на достатній життєвий рівень, охорону здоров'я та медичну допомогу. Під час відвідування Комунального закладу «Рівненський психоневрологічний інтернат» Рівненської обласної ради у с. Орлівка зафіксовано факти порушення прав підопічних, пов'язані з неналежними умовами їхнього проживання, що потребували негайного реагування.

Під час відвідування відділення № 2 Комунального закладу «Рівненський психоневрологічний інтернат» Рівненської обласної ради у с. Орлівка моніторингова група НПМ виявила факти порушення прав підопічних. Встановлено, що в цьому відділенні проживають переважно недієздатні особи, однак умови їхнього утримання не відповідають базовим стандартам гідного проживання: у кімнатах відсутні необхідні меблі, підопічні сплять на панцирних ліжках, санітарно-гігієнічні кімнати перебувають у вкрай незадовільному технічному стані. Приміщення не пристосовані для потреб осіб з інвалідністю, що створює додаткові труднощі та порушує їхні базові права.

Під час візиту у відділенні також було відзначено напружену, тривожну атмосферу серед підопічних. Значна частина людей демонструвала ознаки збудження та стурбованості, що може свідчити про психоемоційний дискомфорт і недостатню якість медичного догляду.

За наслідками надісланого звіту із низкою рекомендацій до керівництва вищезазначеного закладу понад 100 підопічних було переведено до відремонтованого корпусу Комунального закладу «Острозький психоневрологічний інтернат» Рівненської обласної ради, що стало важливим кроком у забезпеченні їхніх прав та гідних умов життя.

Окрему увагу представництва Уповноваженого було зосереджено на відвідуванні пансіонатів для людей похилого віку приватної форми власності «Осінь життя», «Орхідея» та «Healthy House».

В усіх закладах відсутні ліцензії на провадження господарської діяльності з медичної практики та договір із закладом охорони здоров'я, площа спальних приміщень не відповідає встановленій нормі житлової площі на особу. Крім того, у пансіонатах відсутнє денне, перспективне та дієтичне меню, що не дає змоги забезпечувати різноманітність харчування, розраховувати енергетичну цінність харчових продуктів.

Також виявлено порушення прав осіб з інвалідністю та маломобільних груп, оскільки приміщення пансіонатів не були пристосовані для їх проживання та обслуговування. Актуальність цього питання суттєво зросла в умовах воєнного

стану, що супроводжується збільшенням кількості осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення.

Під час відвідування приватного пансіонату для людей похилого віку «Осінь життя» було виявлено низку суттєвих порушень прав підопічних.

Зокрема, встановлено, що не всі мешканці надавали усвідомлену та особисту згоду на поміщення і перебування у закладі. Договори про надання послуг догляду укладалися з родичами дієздатних осіб без належного підтвердження їхніх повноважень на представництво прав та інтересів підопічних, а адміністрація закладу не вимагала відповідних документів. Така практика створювала ризики порушення права осіб на самостійне прийняття рішень та вільний вибір місця проживання.

Крім цього, для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення приміщення пансіонату не були повною мірою пристосовані до їхніх потреб: житлові кімнати не обладнані кнопками виклику персоналу, у коридорах, на пандусах і в санітарних кімнатах були відсутні поручні. У закладі, де частина підопічних проживала вище першого поверху, не було встановлено підйомника, що ускладнювало безпечне пересування.

Також зафіксовано порушення вимог щодо зберігання лікарських засобів та відсутність затвердженого меню, що впливало на забезпечення належного рівня догляду і прозорості організації харчування.

За результатами відвідування представником Уповноваженого адміністрації пансіонату надано рекомендації щодо усунення виявлених порушень та приведення діяльності закладу у відповідність до вимог законодавства і стандартів дотримання прав людини. Відповідно закладом було вжито заходів реагування та забезпечено отримання особистих письмових заяв про згоду на перебування у пансіонаті від дієздатних підопічних або належним чином оформлено представництво їхніх інтересів; переглянуто та переукладено договори про надання послуг; обладнано житлові кімнати кнопками виклику персоналу, встановлено поручні у місцях загального користування, організовано належне зберігання лікарських засобів та затверджено меню.

Під час відвідувань 9 судів у Рівненській області виявлено порушення прав людини, зокрема прав осіб, які утримуються під вартою та беруть участь у кримінальних провадженнях.

Зокрема, встановлено порушення права на захист від катувань і жорстокого чи такого, що принижує гідність, поводження, а також права на належні умови тримання. Виявлено, що кількість камер для обвинувачених (підсудних) і засуджених у судах не відповідає нормативному розрахунку — не менше трьох камер на кожен зал судових засідань, у якому розглядаються кримінальні справи. Така ситуація може призводити до недотримання вимог щодо роздільного тримання чоловіків і жінок, дорослих і неповнолітніх.

У 4 судах: Здобунівському, Демидівському, Гощанському районних судах та Вараському міському суді — відсутні окремі санітарні вузли для підсудних (засуджених), у зв'язку з чим вони змушені користуватися туалетними

кімнатами, призначеними для відвідувачів. Це створює додаткові ризики потрапляння до них заборонених предметів та негативно впливає на безпекову ситуацію.

Також зафіксовано порушення права на професійну правничу допомогу: у 7 судах: Рівненському, Здолбунівському, Демидівському, Гощанському, Зарічненському районних судах, Вараському та Рівненському міських судах - відсутні спеціально обладнані приміщення для забезпечення конфіденційного спілкування адвокатів з обвинуваченими (підсудними) та засудженими.

Встановлено порушення вимог щодо забезпечення безпеки інших осіб. У 6 судах, а саме: Здолбунівському, Демидівському, Гощанському, Зарічненському районних судах, Дубенському та Вараському міських судах - не організовано ізольовані маршрути конвоювання підсудних (засуджених) від камер до залів судових засідань. Унаслідок цього їх конвоюють відкритими для сторонніх осіб коридорами, що створює можливість неконтрольованих контактів із відвідувачами або особами, яким заборонено спілкування між собою.

Під час моніторингового візиту до Рівненського міського суду представники Національного превентивного механізму встановили, що в установі відсутній ізольований маршрут конвоювання обвинувачених та засуджених від камер тримання до зали судових засідань для розгляду кримінальних справ. Обвинувачені, підсудні (засуджені) конвоювалися доступними для третіх осіб коридорами, що призводило до порушення їхніх прав і прав оточуючих на безпеку.

За результатами візиту органам судової влади було надано рекомендації щодо забезпечення окремого, безпечного маршруту конвоювання.

Вищезазначеним судом вжито організаційних заходів для відокремлення шляхів пересування, що дозволило усунути порушення та відновити гарантоване право на безпеку під час перебування в суді.

Під час здійснення моніторингових візитів до підрозділів Національної поліції області виявлено порушення стандартів поводження із затриманими, що свідчать про неналежне забезпечення гарантій захисту від катування та інших форм жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання. Зокрема, приміщення для тримання затриманих осіб або відсутні, або перебувають у стані, що не відповідає вимогам законодавства України та міжнародним стандартам, внаслідок чого вони не можуть використовуватися за призначенням.

Виявлені умови не забезпечують належного рівня безпеки, поваги до людської гідності та гуманного ставлення до осіб, які перебувають у підрозділах поліції. Окрему стурбованість викликає відсутність доступної санітарної інфраструктури для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Така ситуація унеможливорює реалізацію базових санітарно-гігієнічних потреб під час перебування в установах, що призводить до порушення принципів

рівності, недискримінації, поваги до честі й гідності людини, а також права на охорону здоров'я.

Із **187** наданих рекомендацій: виконано – **64**, у процесі виконання – **77**, не виконано – **46**.

6. Захист інформаційних прав

Упродовж 2025 року команда представництва здійснила **42** перевірки з питань додержання прав людини і громадянина на звернення та інформацію органів державної влади, територіальних громад щодо дотримання права громадян на звернення та доступу до інформації.

Системного характеру набули такі порушення: відсутня інформація щодо номера телефону та графіка роботи гарячої лінії, оприлюднений стаціонарний номер не має зазначення коду населеного пункту; зазначені на вебсайтах номери телефонів не працюють; відсутня або неповна інформація про порядок доступу до публічної інформації, перелік наборів відкритих даних, фінансові звіти та проекти рішень місцевих рад. Зокрема, лише 5 територіальних громад області оприлюднює на своїх вебсайтах звіти про розгляд запитів на інформацію, менше половини громад мають актуальний графік особистого прийому громадян.

Виявлено також 4 випадки розміщення застарілої інформації, яку не оновлювали більше двох років, а на вебсайтах 8 громад взагалі відсутні окремі розділи, присвячені доступу до публічної інформації. Аналіз свідчить, що належний рівень інформаційної відкритості органів місцевого самоврядування сприяє зменшенню кількості індивідуальних запитів на інформацію та звернень громадян, оскільки велика частина потрібної інформації стає доступною в режимі онлайн. Такий підхід дає змогу ефективніше розподіляти ресурси органів влади та запобігати випадкам зловживання інформаційними правами.

Із **143** наданих рекомендацій: виконано – **75**, частково виконано – **31**, виконується – **18**, не виконано – **19**.

У жовтні 2025 року до Уповноваженого звернувся громадянка Б. та головний редактор одного із журналістських агенцій зі скаргою на відмову посадових осіб Департаменту соціальної та ветеранської політики Рівненської міської ради у наданні публічної інформації. Предметом запиту був перелік осіб і визначення їхнього статусу (осіб з інвалідністю внаслідок війни або членів сімей загиблих Захисників і Захисниць України), які у 2024 році отримали компенсацію на придбання житла, а також інша пов'язана з цим інформація.

У відповіді на запит Департамент зазначив, що запитувані відомості містять персональні дані та належать до інформації з обмеженим доступом, у зв'язку з чим їх надання є неможливим.

У межах парламентського контролю за додержанням права на доступ до публічної інформації Департаменту було надано додаткові роз'яснення щодо застосування норм чинного законодавства, зокрема принципу пропорційності та необхідності обґрунтування обмеження доступу до інформації.

За результатами розгляду право заявників на доступ до публічної інформації було поновлено: Департамент надав запитувані відомості у повному обсязі.

Під час обмеження доступу до конфіденційної, службової чи таємної інформації для розпорядників інформації обов'язковий до застосування «трискладовий тест». Порядок його застосування визначено частиною другою статті 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації». Моніторинг показав, що однією з найпоширеніших проблем серед розпорядників інформації залишається незастосування або формальне застосування окремих критеріїв цього тесту, що суперечить вимогам законодавства.

До Уповноваженого звернулася громадянка Х. зі скаргою щодо порушення її права на інформацію департаментом економічного розвитку й торгівлі облдержадміністрації у зв'язку з віднесенням до інформації з обмеженим доступом відомостей щодо переліку підприємств, яким надано статус критично важливих для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення області.

За результатом наданих Секретаріатом Уповноваженого роз'яснень, департаментом повторно розглянуто запит громадянки Х. і надано обґрунтування підстав обмеження доступу до запитуваної інформації з урахуванням вимог частини другої статті 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації»

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Рівненській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:

здійснити заходи, спрямовані на поліпшення житлових умов внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання Рівненської області, відповідно до Порядку функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб»;

вжити заходів щодо збільшення кількості місць тимчасового проживання для внутрішньо переміщених осіб;

забезпечити доступність до закладів/установ комунальної, державної форм власності для осіб з інвалідністю;

збільшити видатки на утримання закладів сфери соціального захисту населення для створення належних умов перебування підопічних/вихованців.

Органам місцевого самоврядування:

забезпечити оприлюднення на офіційних вебсайтах інформації, передбаченої Законом України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»;

забезпечити розміщення інформації про порядок реалізації права громадян на звернення у доступному форматі на офіційному вебсайті та в приміщеннях установи. Надати можливість подання усних звернень через телефонну мережу з обов'язковим фіксуванням таких звернень;

оприлюднити на офіційному вебсайті інформацію, що становить суспільний інтерес, зокрема відомості про порядок подання запитів на інформацію, процедуру оскарження рішень, дій чи бездіяльності, інформацію про вакансії та умови конкурсу, а також місця, де можна отримати потрібні форми та бланки;

забезпечити облаштування та дооблаштування укриттів на території громад для цивільного населення, зокрема на території закладів охорони здоров'я, освіти та соціального захисту, здійснювати постійний контроль за вільним доступом громадян до них;

забезпечити належну організацію та контроль за виконанням у закладах загальної середньої освіти заходів із запобігання та протидії булінгу (цькуванню), зокрема:

активізувати роботу комісій із розгляду випадків булінгу;

забезпечити належне ведення журналів фіксації звернень і повідомлень про конфлікти та прояви булінгу;

створити в закладах освіти умови для безпечного та конфіденційного повідомлення учнями про порушення їхніх прав;

підтримувати розвиток інструментів учнівського самоврядування;

вжити заходів щодо забезпечення належних умов для діяльності практичних психологів та соціальних педагогів у закладах загальної середньої освіти, зокрема:

передбачити наявність окремих, належно обладнаних приміщень для проведення індивідуальних та групових консультацій із дотриманням принципу конфіденційності;

сприяти забезпеченню фахівців необхідними методичними матеріалами, діагностичними інструментами та можливостями для підвищення кваліфікації;

сприяти організації в закладах освіти тематичних занять, тренінгів та просвітницьких заходів для учнів, спрямованих на розвиток емоційної компетентності, навичок ненасильницького спілкування та медіації;

забезпечити контроль за недопущенням у закладах освіти випадків надання медичних послуг без відповідної ліцензії.

Головному управлінню Національної поліції в Рівненській області:

забезпечити дотримання стандартів гуманного поводження із затриманими особами, зокрема шляхом приведення приміщень для затриманих у відповідність до вимог національного законодавства та міжнародних стандартів та фактичного їх функціонування, а також облаштування та забезпечення доступності санітарних приміщень для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення.

Головному управлінню Державної служби України з надзвичайних ситуацій у Рівненській області:

організувати та провести перевірки готовності захисних споруд цивільного захисту на території області. Під час перевірок забезпечити облік: кількості перевірених споруд, складених актів, виявлених порушень, застосованих заходів реагування, кількості та частки усунутих порушень.

Рівненському обласному ТЦК та СП:

забезпечити прийняття, реєстрацію та своєчасний розгляд звернень/запитів громадян у всіх структурних підрозділах ТЦК та СП області;

провести додаткові інструктажі та навчання працівників щодо вимог законодавства, стандартів правомірної поведінки та належної комунікації з громадянами під час здійснення мобілізаційних заходів і ведення військового обліку;

посилити внутрішній контроль за діяльністю працівників шляхом:

- обов'язкового проведення службових перевірок за кожним фактом можливих неправомірних дій;
- притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку.

Територіальному управлінню Державній судовій адміністрації України у Рівненській області та судам Рівненської області:

забезпечити усунення системних порушень у судах шляхом створення належних умов тримання підсудних і засуджених, організації ізольованих маршрутів конвоювання та облаштування приміщень для конфіденційного спілкування з адвокатами;

посилити матеріально-технічне забезпечення з метою гарантування дотримання прав людини, зокрема прав на гідність, безпеку, доступність і ефективний захист.

СУМСЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 01 січня 2025 року по 31 грудня 2025 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Сумської області надійшло **3 550** звернення, які містили **4 058** повідомлень про порушення прав людини і громадянина. Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **2 744** повідомлень, соціальні права – **272** повідомлення, економічні права – **198** повідомлень, права дитини – **103** повідомлення.

Кількість	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Звернення громадян	810	2 192	3 155	3 550
Повідомлення про порушення прав	1 055	2 566	3 543	4 058

Сумська область має одну з найдовших ділянок державного кордону з країною-агресором протяжністю 563 км. За час повномасштабної війни фактично зруйнована вся цивільна інфраструктура прикордонних громад області. Населення евакуйовано. Внутрішньо переміщені особи переважно обирають подальше проживання на теренах Сумщини. Такі обставини створюють додаткові ризики для реалізації та захисту прав людини, зокрема права на безпеку, житло, соціальний захист, медичну допомогу та доступ до публічних послуг.

У 2025 році одним із важливих напрямків діяльності регіонального представництва залишається здійснення парламентського контролю за дотримання конституційних прав і свобод громадян, які евакуйовувалися з прикордонних громад Сумської області, де наразі відбуваються активні бойові дії, а також прав військовозобов'язаних, резервістів, військовослужбовців і членів сімей військовослужбовців, які захоплені в полон, зникли безвісти, загинули на полі бою чи померли від отриманих поранень.

Також співробітники представництва відповідно до положень міжнародного гуманітарного права, зокрема Четвертої Женевської Конвенції (1949 року), продовжували систематично здійснювати спостереження за дотриманням прав цивільних громадян Російської Федерації, які, втікаючи від регулярних обстрілів власної армії, добровільно евакуювалися на територію України з прикордонних територій країни-агресора. Під час відвідувань таким особам надавалося сприяння у налагодженні каналів комунікації та у спілкуванні з представниками Агентства ООН у справах біженців в Україні, представниками

МКЧХ та благодійних громадських організацій регіонального, національного та міжнародного рівнів.

Моніторингові візити/безвиїзні перевірки

Важливим напрямком роботи залишається моніторинг дотримання прав людини і громадянина органами державної влади, органами місцевого самоврядування, установами, організаціями тощо. У 2025 році командою Представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Сумській області було здійснено **140** моніторингових візитів.

За напрямком реалізації функцій національного превентивного механізму та дотримання прав людини в місцях несвободи здійснено **13** моніторингових відвідувань. Також регіональним представництвом у звітному періоді здійснено **51** моніторинговий візит за напрямком захисту прав дитини; **71** моніторинговий візит у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, з яких **4** моніторингових візити до освітніх центрів «Крим – Україна» і «Донбас – Україна», **44** моніторингові візити до укриттів у місті Суми та територіальних громадах області, **23** моніторингові візити до місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, а також **5** моніторингових спостережень за дотриманням процесуальних прав учасників судового провадження.

Просвітницькі заходи

З метою підвищення обізнаності щодо захисту прав і свобод людини і громадянина Регіональним представництвом Уповноваженого в Сумській області проведено **104** правопросвітницьких заходи в територіальних громадах області. Зазначені заходи були орієнтовані на населення громад, посадових осіб органів місцевого самоврядування, працівників закладів освіти, соціальної сфери та комунальних установ і мали чітко виражену практичну спрямованість. Такий формат дозволив не лише підвищити рівень правової обізнаності, а й забезпечити профілактику типових порушень прав людини та зменшити кількість повторних звернень громадян.

У співпраці регіонального представництва з освітянською спільнотою Лебединської громади у листопаді 2025 року в місті Лебедин обрано першого в області “Шкільного Омбудсмана”. Запровадження інституту “Шкільного Омбудсмана” активізувало учнівське самоврядування та сприяло формуванню безпечного освітнього середовища. У закладах освіти громади розпочато процедури визначення кандидатів для обрання “Шкільних омбудсманів” і впроваджено механізми анонімних звернень, що дозволяє оперативніше реагувати на випадки булінгу. З огляду на позитивні результати, регіональне

представництво планує масштабувати цю практику в інших закладах освіти області як дієвий інструмент захисту прав дитини та розвитку демократичної культури.

Основні питання, з якими працювало представництво Уповноваженого:

- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав дитини;
- захист прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України;
- захист інформаційних прав громадян;
- захист людини в місцях несвободи.

1. Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин

Упродовж 2025 року команда регіонального представництва опрацьовувала **46** звернень військовослужбовців та ветеранів війни. Серед основних категорій питань, за захистом яких звертаються Захисники та Захисниці України, – невірне визначення ступеню втрати працездатності та групи інвалідності, тривале погодження військово-лікарськими комісіями регіонального рівня висновків про непридатність до подальшого проходження військової служби; нарахування грошового забезпечення та додаткової грошової винагороди; необґрунтоване встановлення фактів самовільного залишення військової частини чи бойових позицій.

На базі представництва постійно діє Регіональна робоча група Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими, основними завданнями якої є захист прав родин військовополонених, безвісти зниклих військовослужбовців та цивільних осіб, а також налагодження ефективної взаємодії між державними органами, відомствами та громадськими ініціативами. Діяльність групи спрямована на створення сталої системи підтримки родин, які переживають наслідки війни. Робочою групою системно проводиться прийом громадян, які звертаються як до РРГ КШ, так і до Регіонального представництва з питань додержання прав військовослужбовців та членів їхніх родин. Додатково забезпечено постійну онлайн-комунікацію між членами групи, що дозволяє оперативно надавати роз'яснення та консультації у межах компетенції, у тому числі поза межами днів проведення засідань робочої групи. Члени групи не рідше одного разу на місяць беруть участь у зустрічах з родинами військовополонених та зниклих безвісти, надаючи відповіді на

порушені питання. Такий формат міжвідомчої взаємодії демонструє практичну ефективність та сприяє підвищенню якості реагування на звернення у сфері дотримання прав у секторі безпеки і оборони.

В умовах збройної агресії проти України систематичні зустрічі з родинами військовополонених, загиблих та зниклих безвісти є важливим елементом підтримки та захисту їхніх прав. Упродовж 2025 року представництвом було організовано та проведено **14** широкоформатних зустрічей, до участі в яких залучалися члени регіональної робочої групи Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими, представники Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, військових частин Збройних Сил України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, органів ТЦК та СП, Національної поліції України, Служби безпеки України, Сумського НДЕКЦ МВС України, Пенсійного фонду України, Міжнародного комітету Червоного Хреста, а також інші профільні фахівці. Загалом у таких зустрічах протягом 2025 року взяли участь **650** членів родин оборонців України.

У серпні 2025 року під час чергової зустрічі з родинами військовослужбовців у Роменському районі Сумської області до співробітників Регіонального представництва звернулася мати зниклого безвісти військовослужбовця. Вона повідомила про безвісне зникнення іншого оборонця — військовослужбовця О., побратима її сина, який зник разом із ним на бойовій позиції у січні 2025 року.

Встановлено, що попри те, що з моменту зникнення минуло вісім місяців, розшук військовослужбовця О. органами Національної поліції не здійснювався. Відомості про факт зникнення не були внесені ані до Єдиного реєстру досудових розслідувань, ані до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Причинами цього стали бездіяльність військової частини, у якій проходив службу військовослужбовець О., а також відсутність у нього рідних та близьких, які могли б звернутися до поліції із заявою про зникнення.

Регіональним представництвом шляхом офіційного електронного листування з командуванням військової частини, підрозділами Національної поліції України, представником Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та органу місцевого самоврядування за місцем проживання військовослужбовця забезпечено реагування на отриману інформацію.

Завдяки міжвідомчій взаємодії на початку листопада 2025 року було відкрито кримінальне провадження за фактом безвісного зникнення військовослужбовця О. та внесено відомості про нього до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та поновлено його право на розшук і офіційне документування обставин зникнення.

Окремим напрямом роботи представництва залишається здійснення контролю за додержанням прав військовозобов'язаних під час мобілізаційних заходів. Упродовж 2025 року Представництво Уповноваженого в Сумській області опрацювало **16** повідомлень щодо стверджуваних порушень прав людини працівниками територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки під час здійснення оповіщення та інших мобілізаційних заходів.

Найпоширенішими були скарги щодо:

- обмеження свободи пересування під час затримання та доставлення до ТЦК та СП;
- приховування інформації про затриманих громадян;
- ненадання або перешкоджання реалізації права на професійну правничу допомогу, зокрема недопуск адвокатів;
- неврахування документів, що підтверджують право на відстрочку;
- відсутності належного протоколювання фактів затримання;
- формального підходу до проведення медичних оглядів та неврахування медичної документації військово-лікарськими комісіями при ТЦК та СП.

З метою усунення системних проблем та налагодження дієвих механізмів робочої комунікації регіональним представництвом протягом 2025 року проведено **4** зустрічі з представниками ТЦК та СП. До таких зустрічей залучалися представники правоохоронних органів, адвокатської спільноти, керівництво військово-лікарських комісій, військової служби правопорядку та інші профільні фахівці, а також духовенство різних релігійних конфесій.

Внаслідок проведеної роботи, було досягнуто домовленостей із керівництвом Сумського обласного ТЦК та СП щодо:

- облаштування у кожному ТЦК та СП спеціальних приміщень для конфіденційного спілкування адвокатів з особами, доставленими для проходження військово-лікарської комісії та процедур військового обліку;
- посилення міжвідомчої взаємодії на регіональному рівні;
- проведення правопросвітницьких заходів для співробітників ТЦК та СП з метою підвищення рівня обізнаності щодо прав людини та стандартів належного поведіння з громадянами.

На виконання досягнутих домовленостей станом на кінець року у чотирьох територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки облаштовано окремі ізольовані приміщення для проведення конфіденційних зустрічей адвокатів із клієнтами. Як позитивний результат здійсненої роботи, регіональне представництво відзначає поступове зниження кількості сигналів щодо недопуску адвокатів до їхніх клієнтів під час перебування останніх у ТЦК та СП, що свідчить про покращення дотримання гарантій права на правову допомогу.

2. Захист прав дитини

Протягом 2025 року було здійснено **51** моніторинговий візит з метою контролю за додержанням прав дітей, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Моніторинг охоплював питання додержання прав і свобод дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, діяльність органів опіки та піклування щодо забезпечення майнових і житлових прав дітей, а також реалізацію права дитини на виховання в сім'ї або в умовах, наближених до сімейних.

Зокрема, здійснено **24** моніторингові візити до служб у справах дітей територіальних громад, за результатами яких підготовлено та направлено відповідні звіти з рекомендаціями щодо усунення виявлених порушень.

Під час моніторингових візитів у діяльності служб у справах дітей виявлено низку системних недоліків. У більшості громад міждисциплінарні команди функціонують формально: відсутня налагоджена взаємодія, фахівці не володіють інформацією один про одного. Фіксуються випадки неналежного ведення особових справ дітей та відсутності системної профілактичної роботи з сім'ями. Окремі громади допускають свідоме невзяття сімей у складних життєвих обставинах на облік з метою зменшення навантаження, що призводить до поглиблення кризових ситуацій.

Регіональне представництво Уповноваженого під час спілкування із заявницею, яка зверталася з питанням пошуку її безвісти зниклого сина, військовослужбовця ЗСУ, отримало інформацію про можливе порушення прав трьох малолітніх дітей у одному з сільських населених пунктів області, де родина проживала в неналежних санітарних умовах, діти не відвідували навчальні заклади та не були забезпечені необхідним доглядом. Мати дітей отримувала грошове забезпечення свого чоловіка, зниклого безвісти військовослужбовця, проте не приділяла належної уваги вихованню дітей та догляду за ними.

Після отримання зазначеної інформації представництвом невідкладно надіслано лист-реагування до сільської ради та служби у справах дітей місцевої територіальної громади із зазначенням конкретних заходів, які слід вжити для поновлення прав дітей у цій родині.

За результатами вжитих заходів, проведено обстеження житлово-побутових умов родини, оцінку їх потреб та профілактичну роботу з матір'ю. Дітей взято на облік як таких, що опинилися у складних життєвих

обставинах. У подальшому зусиллями місцевого старостату та вчителів сільської гімназії родині надано допомогу в ремонті їх помешкання, забезпечено дровами на опалювальний період та відновлено залученість дітей до освітнього процесу.

В умовах збройної агресії проти України одним із викликів для системи захисту прав дітей є організація евакуації органів місцевого самоврядування прифронтових громад, зокрема служб у справах дітей та центрів надання соціальних послуг, а також налагодження їх повноцінної роботи на нових місцях дислокації. Ідеться не лише про фізичне переміщення установ, а й про забезпечення безперервності виконання функцій із захисту прав дітей, збереження службової документації, координацію між суб'єктами системи захисту прав дитини та ефективну роботу міжвідомчих і мультидисциплінарних команд.

Аналіз результатів моніторингових візитів свідчить, що частина служб, попри складні організаційні та безпекові умови, змогла оперативно відновити роботу на нових локаціях, налагодити взаємодію з партнерами та навіть ініціативно здійснити оцифрування службової документації з формуванням резервних копій для запобігання її втраті. Водночас виявлялися й випадки, коли окремі евакуйовані служби, перемістившись у відносно безпечні умови, зволікали з відновленням повноцінного функціонування, що створювало ризики для належного захисту прав дітей.

У 2025 році фахівцями регіонального представництва здійснено моніторинговий візит до центру надання соціальних послуг та служби у справах дітей однієї з прифронтових громад Сумської області з метою здійснення парламентського контролю за дотриманням прав дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, а також дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Під час візиту встановлено, що обидві установи фактично евакуйовані до обласного центру, однак розпорядчі документи про евакуацію, інформація щодо переміщення та збереження службової документації, зокрема особових справ дітей, які містять чутливі персональні дані, були відсутні. За новим місцем розташування моніторинговій групі не забезпечено доступу до працівників центру та служби, до службової документації та інших носіїв інформації, що унеможливило здійснення контролю за діяльністю відвіданих установ. Також моніторинговій групі не надано підтверджень належного зберігання особових справ, що створювало ризик їх втрати та порушення законодавства про захист персональних даних.

Виявлені обставини свідчили про відсутність належної координації та контролю з боку органу місцевого самоврядування, що створювало загрозу

порушення прав дітей і невиконання державних гарантій їх соціального захисту в умовах евакуації.

З метою усунення встановлених порушень Уповноваженим було внесено подання з вимогою невідкладно усунути виявлені порушення та забезпечити захист прав дітей громади, відновити належне функціонування центру надання соціальних послуг і служби у справах дітей, провести службове розслідування щодо можливої втрати документації, а також надати рішення про евакуацію, інформацію про збереження документів і план відновлення роботи установ.

На виконання законних вимог Уповноваженого селищною радою підтверджено факт збереження та відсутність втрат службової документації після евакуації, визначено та документально оформлено тимчасові місця розташування служби у справах дітей і центру надання соціальних послуг, а також надано копії розпорядчих актів про евакуацію та організацію роботи установ на нових локаціях.

В умовах децентралізації проблемою залишається й низька інституційна спроможність громад реалізовувати повноваження у сфері усиновлення через кадровий дефіцит, нестачу методичної підтримки та належного контролю, що створює ризики формального підходу і затягування процедур.

Крім того, неналежним є контроль за умовами проживання евакуйованих дітей, зокрема дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, відсутня актуальна інформація про їх місце перебування, особові справи ведуться неповно. Особливо складною залишається ситуація з дітьми за кордоном через відсутність чіткого механізму міждержавної взаємодії, що створює ризики порушення їхніх прав.

Упродовж 2025 року командою представництва проведено 13 моніторингових візитів до центрів надання соціальних послуг, під час яких встановлено системну проблему — відсутність належної міжвідомчої взаємодії між такими центрами, службами у справах дітей, органами Національної поліції та представниками територіальних громад, що ускладнює надання комплексної допомоги родинам у складних життєвих обставинах і перешкоджає профілактиці соціального сирітства.

Під час моніторингового візиту до однієї з прикордонних громад, з якої було евакуйовано населення, встановлено неналежну організацію реагування на випадок відмови матері забрати новонароджену дитину з пологового будинку.

Місцева служба у справах дітей направила запит до Центру надання соціальних послуг щодо з'ясування обставин відмови від дитини і надання соціальної підтримки матері з метою зміни її намірів і створення належних умов для виконання батьківських обов'язків. Однак Центр не надав інформації та не підтвердив виконання покладених обов'язків. Виявлено відсутність

консультацій із матір'ю та акту оцінки потреб, що суперечить вимогам Постанови Кабінету Міністрів України №587 «Про організацію надання соціальних послуг».

За результатами моніторингового візиту було складено звіт та направлено відповідні листи реагування до Служби у справах дітей та до Центру надання соціальних послуг з конкретними рекомендаціями щодо термінового усунення виявлених недоліків у організації діяльності із захисту прав дитини.

У подальшому на виконання рекомендацій представника Уповноваженого в Сумській області Центром надання соціальних послуг за участі працівників Служби у справах дітей здійснено виїзд за місцем проживання матері, проведено оцінку потреб сім'ї, організовано консультування та психологічну підтримку. Після проведеної роботи мати подала заяву про повернення дитини, а питання було розглянуто на засіданні комісії з питань захисту прав дитини виконавчого комітету селищної ради, за результатами чого ухвалено рішення про повернення немовляти в сім'ю та затверджено відповідний висновок виконавчим комітетом.

Право дитини на виховання в сім'ї було поновлене.

Окрема увага приділялася дотриманню прав дітей на безпечне освітнє середовище. З цією метою Регіональним представництвом Уповноваженого в Сумській області здійснено 9 моніторингових візитів до закладів освіти, за результатами яких виявлено системні порушення, зокрема: недотримання вимог доступності для дітей з інвалідністю, кадровий дефіцит та відсутність психологічного супроводу, порушення порядку організації харчування та надання медичної допомоги учням.

Також здійснено 5 візитів до закладів охорони здоров'я та соціального захисту дітей області, рекомендації за результатами яких переважно стосувалися покращення матеріально-технічної бази, облаштування укриттів та створення безбар'єрного середовища.

Регіональне представництво систематично здійснює моніторинг соціальних мереж, місцевих медіа та інших відкритих джерел з метою виявлення інформації про можливі порушення прав та законних інтересів дітей. У разі фіксації таких випадків або отримання відповідних відомостей з інших джерел, співробітники представництва оперативно вживають заходів реагування, спрямованих на поновлення прав дітей та усунення причин, що призвели до їх порушення.

За результатами проведених моніторингових візитів Регіональним представництвом Уповноваженого в Сумській області підготовлено та надіслано 76 листів реагування. У зазначених листах акцентовано увагу керівників закладів, установ і органів місцевого самоврядування на виявлених недоліках,

що створюють ризики порушення прав дитини, а також надано **211** конкретних рекомендації щодо їх усунення.

Аналіз отриманих звітів про стан виконання рекомендацій свідчить, що значна частина рекомендацій – **94** – виконані повністю, **78** – перебувають у процесі виконання. Водночас системно невиконаними залишаються **39** рекомендацій, виконання яких потребує значних фінансових та матеріально-технічних ресурсів, зокрема щодо будівництва й облаштування укриттів, розширення житлової площі, а також збільшення штатної чисельності фахівців служб у справах дітей.

3. Захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України

За інформацією Департаменту з питань соціальної політики, ветеранів та реінтеграції Сумської обласної державної адміністрації, на кінець 2025 року на Сумщині обліковувалось **102 385** внутрішньо переміщених осіб, із них **21 643** дитини, **6 504** особи з інвалідністю, **26 907** пенсіонерів. Протягом 2025 року в області зареєстровано **22 807** внутрішньо переміщених осіб, із них мешканців Сумської області – **20 257**.

У зв'язку із новими хвилями евакуації з прифронтових громад у місті Суми та області збільшується кількість місць тимчасового та компактного проживання. Станом на кінець 2025 року в області функціонувало **24** місця тимчасового проживання в **11** територіальних громадах, **5** місць компактного проживання, а також транзитні центри і хаби в обласному та районних центрах області.

У 2025 році представництвом здійснено **23** моніторингові візити до місць тимчасового проживання ВПО. Системними проблемами залишаються неподання керівництвом МТП документів на компенсацію витрат за проживання, наявність грибкових уражень приміщень, непрацюючі вентиляційні системи, а також розміщення осіб похилого віку на верхніх поверхах будівель, що ускладнює їх пересування.

За результатами проведених моніторингових візитів Регіональним представництвом Уповноваженого в Сумській області підготовлено та надіслано **16** листів реагування, у яких балансоутримувачам та відповідальним особам надано **37** рекомендацій щодо усунення виявлених недоліків. Станом на кінець 2025 року **13** наданих рекомендацій виконано повністю, **24** рекомендації – у процесі виконання.

У порівнянні з 2024 роком відзначається позитивна динаміка в частині покращення стану приміщень, що використовуються для розміщення місць тимчасового проживання, підвищення рівня реагування на рекомендації представництва та загального поліпшення умов проживання.

Водночас невиконаними залишаються окремі рекомендації, реалізація яких потребує значних фінансових ресурсів і проведення будівельних робіт, зокрема щодо перепланування чи реконструкції приміщень, будівництва та облаштування укриттів, розширення житлової площі, а також релокації мешканців на нижні поверхи будівель.

Реалізуючи контрольні та моніторингові повноваження, регіональне представництво отримувало сигнали про потребу постраждалого від збройної агресії населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб, у базових продуктах харчування. З метою поліпшення становища вразливих категорій громадян ініційовано взаємодію з благодійними організаціями, у результаті чого забезпечено передачу продуктових наборів для постраждалих мешканців області, у тому числі ВПО, зокрема тих, які проживають у місцях тимчасового перебування.

Збройна агресія проти України спричинила масове переміщення громадян, у тому числі осіб з інвалідністю та інших людей, які потребують додаткової підтримки держави. В умовах евакуації, перебування за кордоном та втрати звичних механізмів комунікації з органами влади особливої актуальності набуває питання безперешкодного доступу до соціальних виплат і адміністративних процедур. Регіональним представництвом Уповноваженого в Сумській області системно вживаються заходи реагування на сигнали про порушення прав внутрішньо переміщених осіб та громадян, які вимушено перебувають за межами України, зокрема щодо припинення або ускладнення доступу до пенсійних і соціальних виплат. У кожному такому випадку забезпечується індивідуальний розгляд звернення, надання правових роз'яснень та налагодження взаємодії з відповідними органами влади з метою усунення адміністративних бар'єрів і поновлення порушених прав.

Восени 2025 року до Регіонального представництва Уповноваженого в Сумській області звернувся внутрішньо переміщений мешканець однієї з прифронтових громад, дружина якого — особа з інвалідністю I групи — після початку повномасштабного вторгнення разом із донькою евакуювалася до Республіки Польща. Пенсія дружини тривалий час надходила на банківський рахунок, однак через відсутність руху коштів рахунок був заблокований, і виплати спрямували на відділення «Укрпошти».

Попри наявність нотаріально посвідченої довіреності дружини, засвідченої апостилем і перекладеної українською мовою, органи Пенсійного фонду відмовляли у поновленні виплати, посилаючись на внутрішні правила, які начебто вимагають особистого подання пенсіонером заяви про поновлення виплати. Через стан здоров'я та віддаленість місця проживання від

консульських установ виконати цю вимогу для дружини заявника було неможливо.

Скориставшись роз'ясненнями, наданими працівниками регіонального представництва заявнику під час особистого прийому, а також його доньці та дружині, які перебували за кордоном, у дистанційному форматі дружина заявника змогла пройти фізичну ідентифікацію в органах Пенсійного фонду України шляхом відеоконференцзв'язку.

Завдяки оперативному реагуванню представника Уповноваженого в Сумській області та взаємодії між органами ПФУ, банком та поштовим відділенням заявнику було поновлено доступ до пенсійних коштів його дружини, що дозволило усунути бар'єри в реалізації гарантованого законом права на соціальний захист..

Важливим напрямом діяльності регіонального представництва у сфері захисту прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України, є здійснення системних моніторингових візитів до найпростіших укриттів і захисних споруд, у яких населення може перебувати під час повітряних тривог та інших загроз. Особлива увага приділяється укриттям, що перебувають на балансі закладів освіти, адже вони використовуються як учасниками освітнього процесу, так і мешканцями громад.

Упродовж 2025 року регіональним представництвом проведено **44** моніторингові візити до укриттів у закладах освіти різних рівнів. Під час відвідувань оцінювалися стан приміщень, санітарно-гігієнічні умови, наявність аварійного освітлення, вентиляції, засобів зв'язку, медичних аптечок, інформаційних матеріалів, а також забезпечення безперешкодного доступу для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

Попри загалом відносно належний рівень облаштування укриттів, аналіз результатів візитів засвідчив наявність типових і системних недоліків, зокрема відсутність достатніх запасів питної води, продуктів харчування тривалого зберігання, а також непристосованість більшості укриттів до потреб осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення.

4. Захист інформаційних прав громадян

Упродовж року Регіональним представництвом Уповноваженого в Сумській області здійснювався моніторинг додержання інформаційних прав людини через призму звернень, що надходили на розгляд. Усього в 2025 році до регіонального представництва надійшло **103** таких звернення. Аналіз виявлених порушень свідчить про наявність системних проблем у цій сфері. Переважна більшість письмових звернень громадян, які розглядалися працівниками

регіонального представництва, стосувалися порушення прав на звернення (60 звернень) та на доступ до публічної інформації (39 звернень). Ключовими проблемами, за вирішенням яких зверталися заявники були: ненадання відповіді на звернення, неналежний розгляд звернень, необґрунтоване обмеження доступу до публічної інформації, недотримання строків розгляду звернень чи запитів на інформацію тощо.

Під час опрацювання звернення громадської організації представництвом встановлено факт ухвалення виконавчим комітетом однієї з міських рад області рішення, яким відповідальним посадовим особам органів місцевого самоврядування було доручено тимчасово призупинити надання відповідей на запити на публічну інформацію до моменту скасування або припинення воєнного стану.

Зазначене рішення суперечило вимогам статті 22 Закону України «Про доступ до публічної інформації» та статті 34 Конституції України, що гарантують право кожного на вільне отримання та поширення інформації і не передбачають можливості повного зупинення розгляду запитів на публічну інформацію навіть в умовах воєнного стану.

З метою усунення встановлених порушень Уповноваженим було внесено подання про скасування незаконного рішення виконавчого комітету.

У результаті заходів реагування Уповноваженого протиправне рішення органу місцевого самоврядування було скасовано, чим забезпечено поновлення права запитувачів на доступ до публічної інформації, що перебуває у розпорядженні міської ради.

У випадках, коли розпорядники публічної інформації, попри надані представником Уповноваженого в Сумській області роз'яснення вимог чинного законодавства, не усували виявлених порушень та продовжували створювати штучні перешкоди для доступу до інформації, працівниками Регіонального представництва ініціювалися процедури притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності.

До Уповноваженого звернулося інформаційне агентство зі скаргою щодо ненадання комунальним підприємством відповіді на інформаційний запит про оплату праці керівництва підприємства. Розпорядник інформації відмовився розглядати запит, посилаючись на відсутність електронного підпису та «неможливість підтвердження достовірності документа», а також вимагав підтвердження особи запитувача.

Представником Уповноваженого було надано роз'яснення щодо вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації», зокрема про те, що електронний підпис для запитів не є обов'язковим, а вимога підтверджувати особу запитувача суперечить законодавству.

Попри двічі надані розпоряднику офіційні роз'яснення та пропозицію повторно розглянути запит по суті, комунальне підприємство не усунуло порушень і не надало інформацію запитувачу.

Посадовими особами регіонального представництва на директора підприємства було складено протокол про адміністративне правопорушення, передбачене частиною другою статті 212³ КУпАП, та направлено його до суду за місцем вчинення правопорушення. За результатами судового розгляду керівника комунального підприємства визнано винним у порушенні законодавства про доступ до публічної інформації та накладено адміністративне стягнення у вигляді штрафу.

5. Захист прав людини в місцях несвободи

Упродовж 2025 року команда Регіонального представництва Уповноваженого в Сумській області системно та послідовно здійснювала відвідування місць несвободи з метою моніторингу дотримання прав і свобод людини, а також оцінки умов утримання осіб відповідно до національного законодавства та міжнародних стандартів. Протягом звітного періоду було проведено 12 відвідування таких місць, які перебувають в управлінні органів Національної поліції України, Державної судової адміністрації, Міністерства соціальної політики та Міністерства освіти.

Під час відвідувань було виявлено низку недоліків, які негативно впливають на безпеку, гідність та належні умови перебування осіб у зазначених установах. Зокрема, встановлено відсутність облаштованих укриттів, що є особливо критичним в умовах воєнного стану та постійних загроз для життя і здоров'я людей. Окрему стурбованість викликає неналежний стан санітарно-гігієнічних приміщень, які не пристосовані для потреб маломобільних груп населення, що створює дискримінаційні умови та обмежує доступ таких осіб до базових послуг. За результатами відвідувань направлено **24** листи реагування з рекомендаціями щодо усунення виявлених порушень. Загалом за цим напрямком роботи Регіональним представництвом було надано **116** рекомендацій.

Під час моніторингового візиту НППМ до одного з територіальних підрозділів Національної поліції в області встановлено факт формального виконання вимог безбар'єрності, що фактично унеможливляло доступ до будівлі для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Зокрема, навколо входу до відділення поліції була встановлена металева сітчаста огорожа з одним контрольованим проходом, який зачиняється. Пандус, облаштований біля входу, упирався саме в цю огорожу, у результаті чого фізичний доступ до дверей відділення був заблокований, а самостійне пересування маломобільних осіб – неможливим.

За результатами моніторингового відвідування складений звіт із рекомендаціями щодо усунення виявлених порушень.

У відповідь Головним управлінням Національної поліції вжито заходів для усунення недоліків. У межах пандусної доріжки в огорожі обладнано додатковий прохід, що дозволило забезпечити безперешкодний доступ до будівлі та створити належні умови для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

Регіональним представництвом здійснюється постійний контроль за станом виконання рекомендацій за результатами відвідувань НПМ. Як засвідчує практика, значна частина наданих рекомендацій виконана, а виявлені порушення прав людини, чи недоліки, які створюють ризики таких порушень, усунені. Однак слід констатувати, що частина рекомендацій, що стосується додаткового, а інколи, досить суттєвого фінансування, очікують на своє виконання. Отже, станом на кінець 2025 року з **116** рекомендацій повністю виконано – **46**, перебувають у процесі виконання – **70**.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Сумській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:

привести місця тимчасового проживання на території Сумської області у відповідність до мінімальних стандартів функціонування місць тимчасового проживання, передбачених Постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930;

передбачити додаткове фінансування на компенсацію балансоутримувачам МТП витрат на оплату житлово-комунальних послуг; облаштувати заклади інституційного догляду укріпленнями.

Сумському обласному територіальному центру комплектування та соціальної підтримки:

визначити у кожному територіальному центрі комплектування та соціальної підтримки, а також у їх територіально відокремлених структурних підрозділах окреме ізольоване приміщення для конфіденційного спілкування адвокатів з особами, доставленими для проходження військово-лікарської комісії та процедур військового обліку;

забезпечити можливість доступу адвокатів до приміщень центрів комплектування та соціальної підтримки для надання правничої допомоги їх клієнтам з урахуванням режимних обмежень та за наявності визначених законом підстав.

Головному управлінню Національної поліції в Сумській області:

провести аудит доступності приміщень територіальних підрозділів поліції та за його результатами вжити заходів щодо усунення виявлених недоліків.

Органам місцевого самоврядування Сумської області:

оприлюднити на веб-сайтах територіальних громад інформацію, передбачену Законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»;

організувати та провести для відповідальних працівників органів місцевого самоврядування та підпорядкованих комунальних підприємств навчання щодо дотримання вимог законодавства про доступ до публічної інформації та про звернення громадян;

забезпечити своєчасне виявлення, належну ідентифікацію та взяття на облік дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, а також організацію їх подальшого соціального супроводу відповідно до вимог законодавства;

забезпечити безперервність діяльності служб у справах дітей в умовах евакуації, зокрема шляхом належного документального оформлення переміщення установ, організації збереження службової документації (у тому числі її оцифрування та створення резервних копій) і налагодження міжвідомчої взаємодії для своєчасного реагування на потреби дітей та сімей;

забезпечити своєчасний та належний розгляд заяв, скарг та пропозицій відповідно до вимог Закону України «Про звернення громадян»;

при розгляді запитів на інформацію керуватися вимогами Закону України «Про доступ до публічної інформації», уникати необґрунтованих відмов з посиланням на обмеження конституційних прав громадян у зв'язку з дією правового режиму воєнного стану;

підтримувати в актуальному стані інформаційне наповнення офіційних вебсайтів та сторінок у соціальних мережах, зокрема щодо контактної інформації, графіків роботи та прийому громадян.

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 1 січня 2025 року до 31 грудня 2025 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Тернопільської області надійшло **2 637** звернень, які містили **3 126** повідомлень про порушення прав людини і громадянина. Найбільше звернень та повідомлень стосувалися порушень прав людини у сфері: громадянських прав – **2 209** повідомлень, соціальних – **186** повідомлень, економічних – **138** повідомлень, прав дітей – **79** повідомлень.

Кількість	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Звернення громадян	1 161	1 503	2 365	2 637
Повідомлення про порушення прав	1 425	1 776	2 639	3 126

Тернопільська область розташована у західній частині України та не межує безпосередньо з державою-агресором, однак в умовах триваючої збройної агресії російської федерації виконує важливу роль як тилловий регіон. З початку повномасштабного вторгнення область стала місцем тимчасового проживання значної кількості внутрішньо переміщених осіб, що зумовило додаткове навантаження на систему соціального захисту, охорони здоров'я, освіти та житлову інфраструктуру. Водночас актуальними залишаються питання забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб, дітей, осіб з інвалідністю, людей похилого віку та інших вразливих груп населення, а також належного функціонування закладів соціального захисту, охорони здоров'я, освіти.

За цих умов важливого значення набуває системна діяльність щодо моніторингу додержання прав і свобод людини та реагування на факти їх порушення. Представництвом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Тернопільській області здійснюється моніторинг діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, закладів соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, а також проводиться реагування на факти їх порушення.

Крім того, у регіоні функціонує Центр захисту прав людини – відкритий безбар'єрний простір, де громадяни можуть отримати правову допомогу, консультації щодо захисту своїх прав та подати звернення до Уповноваженого.

Моніторингові візити/безвиїзні перевірки

Протягом 2025 року команда Представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Тернопільській області здійснила **110** моніторингових візитів, зокрема **16** безвиїзних моніторингів за різними напрямками забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина.

За напрямом реалізації функцій Національного превентивного механізму та дотримання прав людини в місцях несвободи здійснено **18** планових моніторингових відвідувань.

У сфері захисту прав дитини протягом 2025 року проведено **26** моніторингових візитів, у тому числі **1** позаплановий моніторинговий візит.

Важливим напрямом роботи на регіональному рівні є захист прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України. Протягом 2025 року команда представництва здійснила **20** моніторингових візитів до місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, а також **6** моніторингових візитів до освітніх центрів «Крим – Україна» та «Донбас – Україна».

Упродовж 2025 року проведено **30** моніторингових візитів до об'єктів фонду захисних споруд з метою оцінки можливості їх використання для укриття населення.

У сфері захисту інформаційних прав здійснено **10** безвиїзних перевірок, предметом яких стали моніторинг дотримання права на звернення та доступ до публічної інформації, захист персональних даних.

Просвітницькі заходи

З метою підвищення рівня обізнаності населення щодо захисту прав і свобод людини і громадянина представництвом протягом 2025 року проведено **35** правопросвітницьких заходів.

Окрему увагу приділено питанням забезпечення інформаційних прав. З цією метою організовано **7** заходів для працівників органів місцевого самоврядування, органів державної влади та жителів територіальних громад.

Крім того, здійснено **14** просвітницьких заходів для внутрішньо переміщених осіб у місцях їх тимчасового проживання, спрямованих на підвищення рівня правової обізнаності та доступу до механізмів захисту прав.

Командою Представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Тернопільській області також проведено **10** виїзних прийомів громадян у територіальних громадах області.

У 2025 році в області розпочато впровадження проєкту «Шкільний Омбудсман», яким охоплено **159** закладів загальної середньої освіти Тернопільської області.

Основні питання, з якими працювало представництво Уповноваженого:

- захист прав дітей;
- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України;
- захист права на життя та безпеку в умовах воєнного стану;
- захист інформаційних прав громадян.

1. Захист прав дітей

У межах моніторингу дотримання прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, відвідано **3** заклади інституційного догляду та виховання дітей; **10** закладів загальної середньої освіти; **1** комунальний дитячий будинок-інтернат, **1** заклад соціальної підтримки та виховання дітей та **1** центр соціально-психологічної реабілітації дітей. Для реалізації функції парламентського контролю за дотриманням прав дитини працівники Регіонального представництва також відвідали **9** служб у справах дітей територіальних громад Тернопільської області, а також здійснили **1** позаплановий моніторинговий візит до дитячого оздоровчого табору.

За результатами моніторингових візитів до закладів загальної середньої освіти з'ясовано наявність системних порушень прав дітей на безпечне, здорове та доступне освітнє середовище. Встановлено недотримання вимог законодавства у сфері організації харчування учнів, зокрема щодо відповідності меню затвердженим нормам, належного відбору та зберігання добових проб, маркування продуктів харчування, зазначення алергенів, а також забезпечення харчування дітей з особливими дієтичними потребами.

У **10** закладах зафіксовано порушення вимог пожежної та цивільної безпеки, зокрема відсутність або незавершене встановлення систем протипожежного захисту, неналежний стан захисних споруд цивільного захисту, їх неукомплектованість аптечками, запасами питної води та відсутність умов доступності для дітей з інвалідністю та маломобільних груп населення.

Моніторингами також встановлено недостатній рівень організації медичного обслуговування учнів, зокрема вакантність посад медичних працівників, порушення порядку зберігання лікарських засобів, відсутність належної медичної документації, а також недотримання вимог щодо профілактичних медичних оглядів.

Окрему увагу привернуто до недостатнього інформування учасників освітнього процесу щодо захисту прав дітей від насильства та булінгу, відсутності або формального ведення відповідної документації, інформаційних стендів, журналів обліку інцидентів безпеки, а також несистемного проведення профілактичної роботи з учнями, педагогами та батьками.

Виявлені порушення свідчать про потребу посилення контролю з боку органів місцевого самоврядування за станом дотримання прав дітей у закладах освіти, належного фінансування заходів із забезпечення безпечного освітнього середовища, а також впровадження комплексного та системного підходу до реалізації принципу найкращих інтересів дитини.

За результатами моніторингових візитів до служб у справах дітей територіальних громад Тернопільської області здійснено оцінку стану дотримання прав дітей у частині організації діяльності служб, кадрового забезпечення, ведення обліку дітей та практики захисту їхніх особистих, майнових і житлових прав.

У цілому служби у справах дітей виконують визначені законодавством базові функції, зокрема ведуть облік дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, беруть участь у діяльності органів опіки та піклування, впроваджують сімейні форми виховання. Водночас моніторинг засвідчив наявність системних порушень, що негативно впливають на забезпечення принципу найкращих інтересів дитини.

У 5 територіальних громадах (Великобerezовицькій, Борщівській, Великобiрківській, Гусятинській та Тернопільській) служби у справах дітей функціонують на підставі положень, які не відповідають вимогам законодавства, зокрема без належного статусу та чіткого визначення повноважень. Штатна чисельність працівників у 4 із перевірених громад (Великобerezовицькій, Борщівській, Тернопільській та Шумській) не відповідає нормативам, що призводить до надмірного навантаження та формального підходу в роботі з дітьми та сім'ями.

У всіх перевірених службах виявлено порушення у веденні первинного обліку дітей та формуванні їх особових справ, зокрема відсутність або формальний характер індивідуальних планів соціального захисту, неповноту відомостей щодо майна та житлових прав дітей, а також неналежне документування вжитих заходів.

Крім того, зафіксовано два випадки формування однієї особової справи на кількох дітей із однієї сім'ї, що не відповідає вимогам законодавства (Служби у справах дітей Кременецької та Шумської міських рад).

Моніторингами встановлено системні недоліки у забезпеченні захисту майнових прав дітей, зокрема щодо контролю за стягненням аліментів, обліку та збереження майна, а також ініціювання отримання тимчасової державної допомоги у разі несплати аліментів. Діяльність міждисциплінарних команд у більшості громад має формальний характер, що знижує ефективність соціального супроводу дітей.

Під час моніторингового візиту до Служби у справах дітей Великобiрківської селищної ради Тернопільської області представниками Регіонального представництва Уповноваженого в Тернопільській області виявлено системні порушення у сфері організації захисту прав дітей на рівні територіальної громади.

Встановлено, що посада начальника служби була вакантною, виконання його повноважень на іншу посадову особу не покладалося, що порушувало принцип безперервності здійснення функцій захисту прав дітей. Також виявлено неналежне ведення обліково-звітної документації, формальний характер індивідуальних планів соціального захисту дітей, відсутність належного контролю за умовами проживання дитини, над якою встановлено опіку, неналежну роботу міждисциплінарної команди та відсутність частини обов'язкових журналів і книг обліку. Окремою проблемою була обмежена доступність служби для дітей і громадян через відсутність інформації про її діяльність, режим роботи та можливості звернення за допомогою. Виявлені порушення створювали ризики неналежного забезпечення прав і найкращих інтересів дітей у громаді.

За результатами моніторингового візиту Регіональним представництвом Уповноваженого підготовлено та скеровано органу місцевого самоврядування і службі у справах дітей звіт із рекомендаціями щодо усунення виявлених порушень. Окремо поінформовано Службу у справах дітей Тернопільської обласної державної адміністрації з метою посилення координації та контролю за діяльністю служби громади.

За результатами реагування у громаді вжито заходів щодо усунення виявлених порушень. Впорядковано ведення особових справ дітей та облікової документації, запроваджено ведення обов'язкових журналів і книг обліку, організовано роботу міждисциплінарної команди з належним документуванням її діяльності, розроблено графік контролю за умовами проживання дітей під опікою. Також забезпечено інформаційну відкритість служби: оновлено інформацію на офіційному вебсайті громади, розміщено відомості про контакти та режим роботи, облаштовано інформаційні матеріали для дітей і громадян у приміщенні служби.

За результатами моніторингових візитів до інституційних закладів для дітей (спеціальних шкіл, закладів з пансіонним проживанням) встановлено порушення прав дітей на безпечні, гідні та належні умови перебування, освіти, охорони здоров'я та розвитку.

Зокрема, виявлено: неналежний стан матеріально-технічного забезпечення, зношені або пошкоджені меблі у житлових і навчальних приміщеннях; потребу в проведенні ремонтних робіт; недостатнє забезпечення ігровими, корекційними та розвивальними матеріалами, необхідними для дітей з особливими освітніми потребами.

Моніторингами зафіксовано неналежний стан захисних споруд цивільного захисту, їх неукомплектованість аптечками відповідно до встановлених вимог, відсутність систем протипожежного захисту, аварійних евакуаційних виходів, а також умов для організації освітнього процесу в укриттях у разі тривалого перебування дітей.

Встановлено недотримання принципів безбар'єрності та інклюзивності, зокрема невідповідність будівель вимогам державних будівельних норм щодо доступності для дітей з інвалідністю та маломобільних груп населення

(відсутність пандусів, інклюзивних санвузлів, тактильних елементів, поручнів, контрастного маркування).

Окрему увагу привернуто до порушень у сфері організації харчування, зокрема недотримання встановленого порядку, неврахування особливих дієтичних потреб дітей, відсутність належного маркування меню та інформації про алергени.

Також виявлено кадрові проблеми, зокрема наявність вакантних посад медичних і педагогічних працівників, що негативно впливає на якість надання освітніх, медичних та реабілітаційних послуг дітям.

Виявлені під час моніторингових візитів порушення свідчать про наявність системних проблем у забезпеченні прав дітей, які перебувають в інституційних закладах. За таких умов особливої ваги набуває реалізація державної політики, спрямованої на запобігання інституціоналізації дітей та забезпечення їхнього права на виховання у сімейному середовищі відповідно до принципу забезпечення найкращих інтересів дитини.

У цьому контексті важливим є своєчасне реагування на індивідуальні випадки, коли внаслідок надзвичайних обставин існує ризик влаштування дитини до інституційного закладу. Одним із таких прикладів є випадок, із яким звернувся батько неповнолітнього хлопчика, який постраждав унаслідок ракетного обстрілу міста Тернополя.

У 2025 році до Регіонального представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Тернопільській області надійшло звернення батька щодо забезпечення прав його неповнолітнього сина, який постраждав унаслідок ракетного обстрілу міста Тернополя 19 листопада 2025 року, здійсненого Російською Федерацією.

Унаслідок обстрілу загинули мати та бабуся дитини. Хлопчик отримав тяжкі тілесні ушкодження та зазнав значної психологічної травми. Житло родини було повністю зруйноване.

На момент трагедії батько дитини перебував на роботі в одній із країн Європейського Союзу, куди виїхав ще до початку повномасштабної збройної агресії РФ проти України з метою матеріального забезпечення сім'ї.

Після загибелі матері та бабусі дитина фактично залишилася без близьких родичів, які могли б забезпечити належний догляд та піклування. За таких обставин, до повернення батька, існував ризик тимчасового влаштування дитини до інституційного закладу.

З метою забезпечення найкращих інтересів дитини та реалізації її права на виховання в сімейному середовищі Регіональним представництвом Уповноваженого в Тернопільській області в межах наданих законом повноважень було вжито заходів реагування.

З огляду на те, що батько дитини є військовозобов'язаним і у разі повернення в Україну міг підлягати призову на військову службу під час мобілізації, що могло унеможливити його безпосередній догляд за дитиною, Регіональне представництво Уповноваженого в Тернопільській області поінформувало Тернопільський обласний територіальний центр

комплектування та соціальної підтримки щодо врахування виняткових сімейних обставин батька під час розгляду питання про надання йому відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації.

Крім того, Управлінню сім'ї, молодіжної політики та захисту дітей Тернопільської міської ради було надано рекомендації щодо вжиття заходів для надання дитині статусу такої, що постраждала внаслідок збройної агресії Російської Федерації.

Надані рекомендації були враховані, що дало змогу запобігти влаштуванню дитини до інституційного закладу та забезпечити реалізацію її права на виховання у сімейному середовищі разом із батьком із дотриманням принципу забезпечення найкращих інтересів дитини.

2. Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин

В умовах дії правового режиму воєнного стану одним із пріоритетних напрямів діяльності Представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Тернопільській області є забезпечення додержання прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, а також членів сімей військовослужбовців, які перебувають у полоні держави-агресора або зникли безвісти за особливих обставин.

Упродовж 2025 року Регіональним представництвом Уповноваженого в Тернопільській області здійснювався системний розгляд звернень військовослужбовців та членів їхніх сімей. За результатами опрацювання 46 звернень заявникам надавалися правові роз'яснення та, за потреби, забезпечувалося сприяння у взаємодії з уповноваженими органами.

Серед основних категорій питань, із якими зверталися громадяни, були: розшук військовослужбовців, зниклих безвісти, встановлення місця перебування військовополонених на території РФ, питання порядку та підстав звільнення з військової служби під час мобілізації, а також передача листів військовополоненим.

На постійній основі команда представництва долучалася до роботи з родинами Захисників і Захисниць України, які перебувають у російському полоні або вважаються зниклими безвісти за особливих обставин, з метою надання інформаційної, правової та консультативної підтримки.

З 1 травня 2025 року на базі Центру захисту прав людини у Тернопільській області розпочала роботу Регіональна робоча група Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими (далі — РРГ КШ) у Тернопільській області.

Робота РРГ КШ набула системного характеру завдяки впровадженню щотижневого графіка індивідуального прийому громадян та проведенню групових зустрічей із членами сімей військовослужбовців за участю профільних фахівців. До роботи РРГ КШ залучено представників військових частин Національної гвардії України, Секретаріату Уповноваженого з питань осіб,

зниклих безвісти за особливих обставин, Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Управління Служби безпеки України в Тернопільській області, Головного управління Національної поліції в Тернопільській області, а також представника Тернопільської обласної державної адміністрації з питань ветеранської політики, Тернопільського обласного територіального центру комплектування та соціальної підтримки.

Упродовж звітного періоду РРГ КІШ під керівництвом представника Уповноваженого у Тернопільській області забезпечено організацію особистого прийому громадян та проведення виїзних зустрічей із родинами військовослужбовців у територіальних громадах області, здійснення інформаційного та правового супроводу звернень щодо можливих порушень прав оборонців України, координацію діяльності регіональних підрозділів органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та військових формувань, інформування громадськості про діяльність РРГ КІШ, а також взаємодію з громадськими об'єднаннями.

Крім того, організовано та проведено 7 зустрічей із членами родин військовослужбовців міста Тернополя та територіальних громад області, у яких взяли участь 912 осіб. До участі у зазначених заходах залучалися представники Головного управління Національної поліції в Тернопільській області, органів Пенсійного фонду України, фахівці з питань супроводу ветеранів, Представник Секретаріату Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, фахівці системи безоплатної правничої допомоги, представники Міжнародного комітету Червоного Хреста в Україні, органів юстиції, органів соціального захисту населення, органів державної влади, а також інших зацікавлених інституцій.

Зазначена діяльність сприяла підвищенню рівня поінформованості родин військовослужбовців щодо наявних механізмів захисту їхніх прав, а також налагодженню міжвідомчої взаємодії у питаннях пошуку, повернення та належного правового супроводу Захисників і Захисниць України та членів їхніх сімей

Під час проведених зустрічей із родинами військовослужбовців найбільш актуальними питаннями, з якими зверталися громадяни, були: порядок розшуку військовослужбовців, зниклих безвісти за особливих обставин; процедура проведення портретної та молекулярно-генетичної експертизи; взаємодія з територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки, органами Національної поліції та органами місцевого самоврядування; оформлення соціальних виплат і пільг; отримання допомоги на рівні територіальних громад; дотримання вимог інформаційної безпеки під час поширення персональних даних у соціальних мережах; процедури повернення тіл загиблих військовослужбовців та їх ідентифікації.

Водночас під час здійснення Представництвом Уповноваженого в Тернопільській області заходів щодо захисту прав військовослужбовців, ветеранів та членів їхніх сімей виявлено також проблемні питання, пов'язані з належним вшануванням пам'яті загиблих Захисників та Захисниць України на рівні територіальних громад.

Прикладом реагування представництва на таку ситуацію є наступний випадок.

Під час однієї з робочих зустрічей до представника Уповноваженого у Тернопільській області звернулася громадянка зі скаргою на дії керівництва закладу освіти та органу місцевого самоврядування, пов'язані з демонтажем меморіальної дошки, встановленої на фасаді місцевої школи на честь її загиблого сина — учасника антитерористичної операції, який загинув у 2016 році.

Зі слів заявниці, меморіальну дошку було урочисто відкрито та освячено, однак після проведення ремонтних робіт фасаду будівлі її демонтували та надалі відмовлялися поновити на попередньому місці, попри неодноразові звернення матері загиблого.

Причиною відмови, за твердженням заявниці, була позиція відповідальних посадових осіб щодо доцільності облаштування на території школи єдиної алеї пам'яті для всіх загиблих військовослужбовців громади, кількість яких перевищує 20 осіб. Заявниця не погоджувалася з таким рішенням та наполягала на поновленні меморіальної дошки на фасаді школи, вбачаючи в діях посадових осіб порушення її права та прав членів сім'ї на гідне вшанування пам'яті загиблого Захисника України.

З метою відновлення порушених прав заявниці представником Уповноваженого у Тернопільській області здійснено заходи реагування, зокрема проведено перевірку викладених у зверненні обставин, організовано комунікацію з органом місцевого самоврядування та адміністрацією закладу освіти, надано роз'яснення посадовим особам щодо необхідності врахування позиції сім'ї загиблого військовослужбовця та недопущення одностороннього прийняття рішень у питаннях меморіалізації, а також ініційовано врегулювання ситуації з урахуванням прав та законних інтересів родини.

За результатами вжитих заходів реагування питання було вирішено позитивно — адміністрацією закладу освіти задоволено вимогу заявниці та поновлено меморіальну дошку її загиблому сину на фасаді школи.

На постійній основі Представництвом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Тернопільській області здійснювався моніторинг додержання вимог законодавства та прав людини під час проведення мобілізаційних заходів.

У разі виявлення у засобах масової інформації та соціальних мережах публікацій, що могли свідчити про ймовірні порушення прав людини з боку працівників територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, а також правоохоронних органів, представництвом невідкладно вживалися заходи реагування. Зокрема, у 5 таких виявлених випадках забезпечувалося належне реагування шляхом направлення відповідних листів до Тернопільського обласного територіального центру комплектування та соціальної підтримки, Тернопільського зонального відділу Військової служби правопорядку та

Головного управління Національної поліції в Тернопільській області з метою перевірки викладених фактів та вжиття заходів у межах компетенції

З вересня 2025 року в ході реагування Представництвом Уповноваженого в Тернопільській області на протиправні дії, що могли б свідчити про ймовірні порушення прав людини з боку військовослужбовців територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, встановлено випадки залучення військовослужбовців військової частини А4638 до проведення заходів із оповіщення та рекрутингу військовозобов'язаних у зоні діяльності Тернопільського об'єднаного міського територіального центру комплектування та соціальної підтримки.

Передумовою такої практики стало доручення Міністра оборони України від 03.08.2025 № 4303/уд, яким з вересня 2025 року було запроваджено експеримент із залучення військовослужбовців бойових частин Збройних Сил України до здійснення заходів мобілізаційного оповіщення. Разом із реалізацією експерименту у суспільстві набули резонансу події, пов'язані з виникненням конфліктних ситуацій під час проведення мобілізаційних заходів у громадських місцях, місцях масового скупчення громадян та на блокпостах за участі військовослужбовців діючих військових частин, які не є представниками територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки.

До регіональних представництв Уповноваженого, зокрема в Тернопільській області, надходили звернення щодо можливих порушень права громадян на особисту свободу та недоторканність, гарантованого статтею 29 Конституції України. Водночас відповідно до Порядку проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16.05.2024 № 560, залучення військовослужбовців бойових частин до виконання таких функцій не передбачено.

Водночас виконання військовослужбовцями, які не пройшли відповідну психологічну адаптацію та не мають необхідних кваліфікаційних навичок, заходів за невласливою їм військовою спеціальністю не сприяє якісній реалізації повноважень, спричиняє конфлікти з громадянами та завдає шкоди авторитету Збройних Сил України в умовах воєнного стану.

З метою реагування Представництвом Уповноваженого в Тернопільській області за двома встановленими випадками направлено листи до Головного управління Національної поліції в Тернопільській області та Тернопільського ОМТЦК та СП. За результатами їх розгляду повідомлено, що матеріали щодо виявлених фактів передано до Державного бюро розслідувань для надання правової оцінки.

Також Уповноваженим було скеровано лист Міністру оборони України. За результатами реагування Уповноваженого на неодноразові порушення прав людини з боку військовослужбовців та аналізу ходу реалізації зазначеного експерименту, Міністерством оборони України прийнято рішення про його завершення.

Станом на кінець жовтня 2025 року практика залучення військовослужбовців бойових частин до проведення заходів мобілізаційного оповіщення в межах Тернопільської області була припинена.

У межах моніторингу засобів масової інформації виявлено відеозапис, на якому зафіксовано застосування фізичної сили до громадянина службовими особами територіального центру комплектування та соціальної підтримки за участю працівника Національної поліції, з примусовою спробою посадити його до цивільного транспортного засобу.

Зазначені дії могли свідчити про порушення права на свободу та особисту недоторканність, гарантованого статтею 29 Конституції України, у зв'язку з чим представником Уповноваженого у Тернопільській області ініційовано перевірку обставин події. За результатами реагування встановлено, що інцидент стався під час проведення заходів оповіщення військовозобов'язаних спільною мобільною групою ТЦК та СП за участю поліцейського.

Водночас службовими розслідуваннями підтверджено порушення окремими військовослужбовцями вимог статті 49 Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України, що призвело до негативного суспільного резонансу та дискредитації мобілізаційних заходів.

За результатами службових перевірок військовослужбовців ТЦК та СП і працівника Національної поліції притягнуто до дисциплінарної відповідальності, матеріали перевірки скеровано до спеціалізованої прокуратури у сфері оборони, а також вжито додаткових організаційних та роз'яснювальних заходів з метою недопущення подібних випадків у майбутньому.

3. Захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України

Станом на кінець грудня 2025 року, за даними Єдиної інформаційної бази внутрішньо переміщених осіб, на обліку в територіальних громадах області перебувало **63 269** внутрішньо переміщених осіб. Із загальної кількості зареєстрованих ВПО: **16 109** осіб — діти віком до 18 років; **2 802** — особи з інвалідністю; **11 216** — особи пенсійного віку; **26 809** — особи працездатного віку. Загалом на обліку перебувало **46 016** сімей ВПО.

У 2025 році у зв'язку з погіршенням безпекової ситуації в південних та східних регіонах України було ухвалено рішення про проведення обов'язкової евакуації населення у примусовий спосіб до більш безпечних територій, віддалених від лінії бойового зіткнення.

Упродовж 2025 року Тернопільська область прийняла три евакуаційні потяги. Після прибуття, евакуйоване населення було розселено у Великоберезовицькій, Лановецькій, Почаївській та Трибухівській територіальних громадах, а також у геріатричному пансіонаті та стаціонарних відділеннях центрів надання соціальних послуг.

В області працює безоплатна цілодобова гаряча лінія з питань евакуації, функціонує 53 місця тимчасового проживання для ВПО, які внесено до Переліку

місць тимчасового проживання, затвердженого розпорядженням начальника обласної військової адміністрації від 03.11.2023 № 627/01.02-01.

За результатами **20** моніторингових візитів з метою забезпечення мінімальних вимог для життя ВПО надано **36** рекомендацій Тернопільській ОВА та органам місцевого самоврядування, із яких: виконано – **10**, у процесі виконання – **21**, не виконано – **5**.

Серед порушень, які найчастіше виявлялися за результатами моніторингів, були: відсутність архітектурної доступності МТП для маломобільних груп населення; відсутність інформаційних стендів із корисною для ВПО інформацією, контактними телефонами органів влади, місцевого самоврядування, екстрених служб, громадських та благодійних організацій; потреба в ремонтних роботах окремих приміщень МТП; потреба в заміні або ремонті меблів, які перебували в незадовільному стані.

Окремою проблемою є випадки невиплати або затримки допомоги на проживання ВПО, із якими представництво Уповноваженого активно працювало, забезпечуючи перевірку платежів, з'ясування причин затримок та відновлення прав внутрішньо переміщених осіб на своєчасне отримання державної соціальної допомоги.

До Регіонального представництва Уповноваженого в Тернопільській області звернулася внутрішньо переміщена особа зі скаргою на невиплату допомоги на проживання ВПО за три місяці 2025 року. Заявниця повідомила, що фактично кошти на її рахунок не надходили, що підтверджувалось офіційною випискою з банківського рахунку, однак орган соціального захисту населення відображав їх у своїй системі як виплачені.

У межах розгляду звернення забезпечено листування з органами соціального захисту населення з метою встановлення коректності передачі платіжних відомостей між даним органом і банківською установою та з'ясування причин невиплати заявниці соціальної допомоги.

За результатами листування з'ясовано, що причиною ситуації став технічний збій у програмному забезпеченні, через який виплати були відображені в системі як здійснені, хоча фактично кошти не були перераховані отримувачці.

Після втручання представництва Уповноваженого проведено додаткову звірку даних, повторно сформовано платіжні документи та забезпечено перерахування всієї належної суми допомоги за три місяці. У підсумку кошти були виплачені заявниці в повному обсязі, хоча й із затримкою на кілька місяців, а її право на отримання державної соціальної допомоги було відновлено.

4. Захист права на життя та безпеку в умовах воєнного стану

Протягом 2025 року здійснено **30** моніторингових візитів до об'єктів цивільного захисту населення на території Тернопільської області з метою оцінки їх придатності для використання населенням як найпростіших укриттів. За результатами виявлених порушень балансоутримувачам, Головному

управлінню ДСНС України в Тернопільській області та Тернопільській обласній військовій адміністрації надано **92** рекомендації, із яких: виконано – **55**, у процесі виконання – **37**.

Моніторингові візити засвідчили системні порушення вимог наказу Міністерства внутрішніх справ України від 9 липня 2018 року № 579 щодо утримання та використання захисних споруд цивільного захисту. Крім того, встановлено факт невідповідності між фактичною наявністю та станом готовності захисних споруд та інформацією, відображеною в офіційних переліках і на інтерактивних картах укриттів, що створює ризики дезінформування населення.

Типовими порушеннями є:

- відсутність належного інформаційного забезпечення (відсутність або неналежне оформлення вхідних табличок із зазначенням відповідальних осіб та контактних телефонів, недостатня кількість інформаційних вказівників і покажчиків руху до укриттів);
- недотримання вимог безбар'єрності та відсутність умов доступності для маломобільних груп населення; відсутність або неналежний стан протиосколкового захисту віконних отворів;
- неналежне укомплектування аптечок першої медичної допомоги, наявність медикаментів із простроченим терміном придатності та відсутність маркування місць їх розташування;
- відсутність необхідних запасів питної та технічної води;
- нефункціонуючі або недоступні санітарно-гігієнічні приміщення;
- відсутність або несправність систем оповіщення про оголошення та відбій загрози.

Виявлені порушення, а також розбіжності між обліковими даними та фактичним станом окремих об'єктів свідчать про недостатній рівень контролю за формуванням і актуалізацією фонду захисних споруд та їх готовністю до використання за призначенням, що потребує посилення відповідних заходів з боку балансоутримувачів і органів виконавчої влади з метою належного забезпечення права населення на життя та безпеку в умовах воєнного стану.

Під час моніторингу захисної споруди на базі одного з дошкільних навчальних закладів міста Тернополя виявлено, що об'єкт знято з обліку фонду захисних споруд цивільного захисту, відповідно, він не використовується як найпростіше укриття.

Причиною зняття об'єкту з обліку, згідно з поясненнями адміністрації закладу, слугувало те, що об'єкт знаходиться на рівні першого поверху і не може забезпечити захист населення від уламків, вибухових хвиль та інших небезпек під час надзвичайних ситуацій. Працівники дошкільного закладу та діти, які відвідують садок, у разі оголошення повітряної тривоги, спускаються в укриття однієї з загальноосвітніх шкіл міста Тернополя, яка знаходиться неподалік, відповідно до укладеного договору про безоплатне користування зазначеним укриттям.

Водночас встановлено, що вказаний об'єкт було включено до інтерактивної карти захисних споруд як такий, що функціонує, що могло призвести до дезінформування населення та створити реальну загрозу життю і безпеці людей, які під час повітряної тривоги могли намагатися скористатися цим об'єктом як укриттям, не отримавши належного захисту від небезпечних факторів надзвичайних ситуацій.

За результатами моніторингу підготовлено звіт з рекомендацією про виключення об'єкту з переліку діючих споруд цивільного захисту, який направлено балансоутримувачу, Тернопільській ОВА та Головному управлінню ДСНС у Тернопільській області для виконання. У результаті вжитих заходів об'єкт виключено з переліку.

5. Захист інформаційних прав громадян

Актуальним залишається питання порушення органами державної влади, місцевого самоврядування, установами, організаціями інформаційних прав громадян у умовах воєнного стану.

Упродовж 2025 року Регіональним представництвом Уповноваженого в Тернопільській області здійснено 7 безвиїзних перевірок офіційних вебсайтів органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо дотримання права громадян на звернення та доступу до публічної інформації.

Результати моніторингів засвідчили наявність системних та повторюваних порушень, що свідчать про формальний підхід окремих органів влади до виконання конституційних гарантій прав людини. Насамперед ідеться про систематичне неоприлюднення обов'язкової публічної інформації, передбаченої статтею 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації», зокрема відомостей про використання бюджетних коштів, оплату праці керівництва, вакантні посади, а також контактної інформації посадових осіб і керівників комунальних підприємств.

Громадянин М. звернувся до Уповноваженого із заявою щодо неоприлюднення на офіційному вебсайті Микулинецької селищної ради Тернопільської області відеозаписів засідань трьох постійних комісій. З метою поновлення порушеного права до Микулинецької селищної ради було направлено лист з вимогою оприлюднити відеозаписи та роз'ясненням вимог законодавства.

За результатами розгляду листа представника Уповноваженого в Тернопільській області підтвердилося, що зазначені засідання відбулися, однак їх відеозаписи не були оприлюднені, чим порушено вимоги законів України «Про доступ до публічної інформації» та «Про місцеве самоврядування в Україні».

У зв'язку з цим, на голову Микулинецької селищної ради складено протокол про адміністративне правопорушення за частиною першою статті 212³ КУпАП та направлено його до суду.

Постановою суду посадову особу визнано винною у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого частиною першою статті 212³ Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Після вжитих заходів реагування відеозаписи засідань постійних комісій Микулинецької селищної ради почали своєчасно оприлюднюватися на офіційному вебсайті, що забезпечило відкритий доступ громадян до інформації про діяльність органу місцевого самоврядування та підтвердило ефективність реагування Уповноваженого у сфері захисту права на інформацію.

Особливої уваги потребує масове недотримання органами влади вимог законодавства щодо забезпечення права громадян на звернення. Встановлено систематичні випадки відсутності або нефункціонування телефонних «гарячих ліній», неможливості подання та реєстрації усних звернень, розміщення неактуальних графіків особистого прийому громадян (Буцацька міська рада, Білобожницька сільська рада, Микулинецька селищна рада, Підволочиська селищна рада). Крім того, виявлено два факти створення штучних бар'єрів для реалізації права на звернення, зокрема висування незаконних вимог щодо обов'язкового надання згоди на обробку персональних даних або вимагання надмірного обсягу персональної інформації, що суперечить вимогам Закону України «Про звернення громадян» (Підволочиська селищна рада, Буцацька міська рада).

Не менш критичною є ситуація у сфері доступу до публічної інформації, де зафіксовано відсутність реальної можливості подання усних інформаційних запитів, використання недійсних або не робочих контактних номерів, неоприлюднення звітів про задоволення запитів, а також ігнорування обов'язку щодо оприлюднення публічної інформації у формі відкритих даних (Головне управління Держпродспоживслужби в Тернопільській області, Буцацька міська рада).

Умови воєнного стану не можуть бути виправданням для обмеження чи звуження права на звернення та доступу до публічної інформації, які відповідно до статей 22, 40 та 64 Конституції України залишаються гарантованими та обов'язковими до виконання. Виявлені порушення свідчать про необхідність посилення відповідальності посадових осіб та системного контролю за дотриманням органами влади вимог законодавства у сфері забезпечення інформаційних прав громадян.

З метою усунення виявлених порушень та недопущення їх у подальшому за результатами проведених безвиїзних перевірок органам державної влади та органам місцевого самоврядування було надано **52** рекомендації щодо приведення офіційних вебсайтів у відповідність до вимог законодавства у сфері забезпечення права на звернення громадян та доступу до публічної інформації.

Станом на кінець 2025 року **38** рекомендацій виконано в повному обсязі, зокрема забезпечено оприлюднення обов'язкової публічної інформації, оновлено контактні дані відповідальних посадових осіб, відновлено функціонування телефонних «гарячих ліній», а також приведено у відповідність графіки особистого прийому громадян. Водночас **14** рекомендації перебувають у процесі виконання.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Тернопільській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:

привести умови проживання внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання у відповідність до норм, визначених Порядком функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб»;

надати організаційну та методичну допомогу службам у справах дітей територіальних громад з питань формування та приведення особових справ дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, у відповідність до вимог чинного законодавства;

забезпечити облаштування та дооблаштування укриттів на території області для цивільного населення, а також здійснювати постійний контроль за вільним доступом громадян до них і станом їх готовності до використання.

Органам місцевого самоврядування:

оприлюднити на офіційних вебсайтах територіальних громад області інформацію, передбачену законами України «Про доступ до публічної інформації» (зокрема статтею 15) та «Про звернення громадян» (зокрема статтями 5, 22);

забезпечувати проведення особистих прийомів громадян;

вжити заходів, спрямованих на поліпшення житлових умов у МТП громад, відповідно до норм, визначених Порядком функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930;

забезпечити реалізацію майнових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, шляхом постановки на відповідний облік громадян, які відповідно до законодавства потребують поліпшення житлових умов, та належного ведення квартирної обліку;

забезпечити облаштування та дооблаштування укриттів для цивільного населення, здійснювати постійний контроль за вільним доступом громадян до них і станом готовності до використання.

Службам у справах дітей територіальних громад, обласної та районних військових адміністрацій:

забезпечити реалізацію майнових і житлових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, шляхом своєчасної постановки на квартирний облік, збереження права користування житлом, встановлення опіки

над майном дитини, а також вжиття належних заходів контролю за призначенням і стягненням аліментів;

забезпечувати впорядкування особових справ відповідно до Порядку ведення особової справи дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, затвердженого наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 18.11.2008 № 459;

розробляти, виконувати, систематично переглядати та коригувати індивідуальні плани соціального захисту, забезпечуючи відповідність запланованих заходів інтересам дитини, а також індивідуальні плани надання соціальних послуг, зокрема плани соціального супроводу сім'ї дитини;

організувати виконання органами опіки та піклування Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 № 268.

Тернопільському обласному ТЦК та СП:

забезпечувати прийняття, реєстрацію та своєчасний розгляд звернень і запитів громадян у всіх структурних підрозділах ТЦК та СП області;

вжити заходів щодо недопущення порушень прав людини під час здійснення призову громадян на військову службу в процесі мобілізації на особливий період.

ГУ ДСНС України у Тернопільській області:

у межах наданих повноважень забезпечувати дотримання вимог наказу Міністерства внутрішніх справ України від 09.07.2018 № 579 під час проведення оцінки об'єктів (будівель, споруд, приміщень) та надання висновків щодо можливості їх використання як найпростіших укриттів для населення.

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 01 січня 2025 року по 31 грудня 2025 року до Уповноваженого від жителів Харківської області надійшло **8 261** звернення та **9 986** повідомлень про порушення прав людини і громадянина. Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **6 607** повідомлень, соціальні права – **870** повідомлень, економічні права – **593** повідомлення, права дитини – **210** повідомлень.

Кількість	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Звернення громадян	4 847	6 686	7 273	8 261
Повідомлення про порушення прав	4 867	7 888	8 135	9 986

Географічне розташування Харківської області, з урахуванням безпосередньої близькості до кордону з державою-агресором, зумовлює підвищений рівень гуманітарних та безпекових ризиків, що виникли внаслідок збройної агресії Російської Федерації. Систематичні обстріли цивільної інфраструктури, інтенсивні бойові дії на Куп'янському, Вовчанському, Борівському та Липецькому напрямках, а також тривала окупація територіальних громад Чугуївського, Ізюмського, Куп'янського та Харківського районів створили умови для масштабних і системних порушень прав людини і громадянина. Зазначені обставини призвели до порушення низки основоположних прав, зокрема права на життя, безпеку, житло, охорону здоров'я, освіту та доступ до правосуддя, а також спричинили зростання вразливості окремих соціальних груп. За цих умов протидія порушенням прав людини та їх запобігання потребують від органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства впровадження комплексних, міжсекторальних і правозахисно орієнтованих рішень.

Моніторингові візити/безвиїзні перевірки

Важливим напрямом роботи залишається моніторинг дотримання прав і свобод людини і громадянина органами державної влади, місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами, а також керівниками та посадовими особами підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності. У 2025 році командою представництва було здійснено **173** моніторингових відвідування та **12** безвиїзних перевірок за різними напрямками забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина.

Зокрема, здійснено **24** відвідування місць несвободи за напрямком реалізації функцій національного превентивного механізму. За напрямком

захисту прав дитини протягом 2025 року проведено **56** моніторингових візитів. З метою визначення рівня забезпечення рівних прав та свобод, зокрема доступності об'єктів соціальної інфраструктури в Харківській області, команда представництва здійснила **2** моніторингових відвідування закладів охорони здоров'я міста Харкова та Харківської області. У сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, командою представництва здійснено **80** моніторингових візитів, під час яких було охоплено **22** місця тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, **35** об'єктів цивільного захисту, **2** транзитні центри, **1** модульне містечко, а також проведені **20** моніторингових візитів до освітніх центрів «Крим – Україна» та «Донбас – Україна». Поряд з цим, проведено **12** безвиїзних моніторингових візитів у сфері захисту інформаційних прав та **11** моніторингових спостережень за дотриманням процесуальних гарантій та стандартів справедливого суду.

Просвітницькі заходи

Упродовж звітного періоду представництвом проведено та взято участь у **107** інформаційно-просвітницьких заходах. Серед них **11** заходів проведено для більш ніж **120** дітей Харківщини з метою підвищення рівня обізнаності щодо захисту прав дитини та ознайомлення з повноваженнями й діяльністю Уповноваженого.

Основні питання, з якими працювало представництво Уповноваженого:

- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України;
- право на життя та безпеку;
- захист прав дітей;
- захист інформаційних прав громадян;
- захист прав людини в місцях несвободи.

1. Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин

Упродовж 2025 року Представництвом розглянуто **5** звернень щодо дотримання прав військовослужбовців. Аналіз отриманих звернень демонструє системність проблем у сфері реалізації соціальних і правових гарантій Захисників і Захисниць України. Найбільш поширеними є випадки затягування процедур надання статусу учасника бойових дій, несвоєчасного нарахування та виплати передбачених законодавством соціальних виплат, а також неналежного

виконання обов'язків окремими органами влади у сфері соціального забезпечення військовослужбовців.

Виявлені порушення мають системний характер та потребують посилення міжвідомчої координації, удосконалення адміністративних процедур і ефективного парламентського контролю за діяльністю суб'єктів владних повноважень.

Окремий напрям діяльності представництва стосувався захисту прав членів родин військовослужбовців, які перебувають у полоні держави-агресора або зникли безвісти за особливих обставин. З метою забезпечення реалізації права таких осіб на отримання достовірної інформації, соціальний захист, правову допомогу та належну взаємодію з органами державної влади, у взаємодії з Координаційним штабом з питань поводження з військовополоненими, Уповноваженим з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, представниками Міжнародного Комітету Червоного Хреста в Україні та органами державної влади проведено **25** зустрічей із членами родин військовослужбовців міста Харкова та територіальних громад Харківської області, участь у яких взяли понад **1 250** осіб.

Крім того, представництвом проводилася комплексна робота, спрямована на забезпечення дотримання прав ветеранів, членів їхніх родин та родин загиблих Захисників і Захисниць України. У межах зазначеної діяльності здійснювався моніторинг виконання органами державної влади зобов'язань щодо формування та реалізації державної ветеранської політики, зокрема із забезпеченням принципу участі ветеранів у процесах прийняття управлінських рішень. Важливим елементом цієї роботи стало **сприяння створенню ветеранського простору** на виконання доручення Прем'єр-міністра України від 28.08.2024 №27565/1/1-24 щодо реалізації положень Указу Президента України. Практичним результатом реалізації зазначеної ініціативи стало функціонування у Харкові обласного ветеранського центру - комунального закладу «Ветеранський простір «Пліч-о-пліч» Харківської обласної ради. Діяльність центру спрямована на надання комплексної підтримки ветеранам, ветеранкам та членам їхніх родин, зокрема через забезпечення доступу до нових знань, сприяння ефективній соціальній реінтеграції та всебічній адаптації до цивільного життя.

Також системний характер мають проблеми своєчасного та належного надання відповідей територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки на звернення громадян, запити на інформацію, листи реагування Секретаріату Уповноваженого.

Звернення, які направляються до ТЦК та СП, незважаючи на наявність підтвердження про їх вручення, часто залишаються без розгляду або без надання відповіді у встановлені законодавством строки. У низці випадків відповіді надаються лише після неодноразових нагадувань, повторних звернень або втручання вищих органів військового управління. У 2025 році Уповноваженим було направлено **7** таких звернень.

Окремо слід відзначити випадки ігнорування **2** листів, доставлених нарочно, а також відсутність реагування на виявлені порушення з боку обласного

ТЦК та СП, до повноважень якого належить координація та контроль діяльності підпорядкованих районних ТЦК та СП.

За захистом свого права до Уповноваженого звернувся громадянин Д. зі скаргою на бездіяльність районного ТЦК та СП. Заявник повідомив про відсутність реагування на його письмове звернення, надіслане засобами поштового зв'язку, попри підтверджений статус відправлення «вручено за довіреністю».

З метою з'ясування обставин справи Секретаріатом Уповноваженого було направлено лист до районного ТЦК та СП. Через відсутність зворотного зв'язку зазначений лист із додатками було доставлено до установи нарочно, проте належної відповіді знову не надійшло. Наступним кроком Секретаріату стало звернення до Харківського обласного ТЦК та СП із проханням вжити заходів щодо усунення порушень з боку районного ТЦК та СП. У зв'язку з продовженням ігнорування запитів на рівні обласного та районного ТЦК та СП, Секретаріат Уповноваженого звернувся до Генерального штабу Збройних Сил України. Лише після зазначеного втручання заявнику та Секретаріату було надано необхідні відповіді. Отже, завдяки вжитим заходам реагування Уповноваженого було забезпечено відновлення порушеного права громадянина на отримання інформації за зверненням.

Загальною проблемою у сфері взаємодії громадян та органів військового управління, зокрема військових частин, є несвоєчасне надання відповідей на звернення та запити на інформацію, або в окремих випадках їхнє ігнорування.

На практиці заявники, зокрема члени сімей загиблих військовослужбовців, змушені тривалий час очікувати на отримання документів, необхідних для реалізації гарантованих державою прав, таких як соціальні виплати, пенсії, статус члена сім'ї загиблого, спадкові права тощо. Навіть за умови дотримання встановленої процедури подання запитів на інформацію через ТЦК та СП або з використанням систем електронного документообігу, військові частини часто не дотримуються строків розгляду звернень і запитів на інформацію, передбачених чинним законодавством. Зазначене призводить до порушення права громадян на своєчасне отримання інформації та ефективний адміністративний захист, а відновлення порушених прав часто можливе лише після втручання контролюючих або наглядових органів.

У січні 2025 року заявниця через відділ районного ТЦК та СП подала до військової частини запит щодо надання документів стосовно її чоловіка, який загинув під час виконання службових обов'язків у зоні бойових дій. Попри те, що відділ районного ТЦК та СП у лютому та березні 2025 року неодноразово направляв запити до військової частини через систему електронного документообігу (далі – СЕДО), станом на квітень 2025 року відповіді так і не надійшло. З огляду на зазначене заявниця звернулася за захистом своїх прав до Уповноваженого.

Завдяки відкриттю провадження Уповноваженим та направленню листа до Генерального штабу Збройних Сил України, права заявниці було поновлено – у травні 2025 року вона нарешті отримала запитувані документи.

У квітні до Уповноваженого звернулася заявниця, яка повідомила, що у січні через районний ТЦК та СП нею було подано заяву до військової частини щодо виплати грошового забезпечення за її чоловіка, який зник безвісти. Незважаючи на те, що районний ТЦК та СП направив заяву разом із завіреними в установленому законодавством порядку документами до військової частини засобами СЕДО, заявниця відповіді не отримала, а виплата грошового забезпечення не здійснювалася.

Секретаріатом Уповноваженого встановлено факт ігнорування військовою частиною численних листів районного ТЦК та СП. З метою поновлення права заявниці на належний розгляд звернення Секретаріатом Уповноваженого були направлені листи до Генерального штабу Збройних Сил України та районного ТЦК та СП. У результаті втручання Уповноваженого розгляд питання було прискорено, і заявниці надано відповідь на її заяву. У травні профільною комісією військової частини прийнято позитивне рішення про нарахування та виплату належного грошового забезпечення.

Також, за результатами моніторингу засобів масової інформації, командою представництва було виявлено понад **10** випадків, коли не встановлені особи у форменому одязі застосовували фізичну силу до громадян та завдавали матеріальної шкоди під час спроб затримання. У порядку невідкладного реагування представник Уповноваженого в Харківській області скерував відповідні листи до Головного управління Національної поліції в Харківській області, Харківського обласного ТЦК та СП, Харківського зонального відділу Військової служби правопорядку задля повного з'ясування всіх обставин цих подій та забезпечення контролю за ходом розгляду справ.

Під час перевірки з'ясувалося, що невстановленими особами виявилися посадові особи ТЦК та СП, які перевищували межі своїх владних повноважень, чим порушували норми чинного законодавства. За результатами вжитих представником Уповноваженого в Харківській області заходів було призначено **8** службових розслідувань, у результаті чого **6** винних осіб притягнуто до дисциплінарної відповідальності. Крім того, у низці випадків було розпочато досудові розслідування.

Під час моніторингу засобів масової інформації було виявлено відеоматеріал, в описі до якого зазначалося, що особа у форменому одязі є працівником ТЦК та СП, а інцидент стався в місті Харкові. На відео зафіксовано, що особа у форменому одязі застосовує фізичну силу до велосипедиста. Далі на відео зафіксовано як до місця події під'їхали два

мікроавтобуси, із яких вийшли інші чоловіки у форменому одязі. Чоловіка затримали і помістили в один із транспортних засобів, після чого здійснили примусове переміщення у невідомому напрямку.

З огляду на викладене Секретаріатом Уповноваженого був направлений лист до Харківського обласного ТЦК та СП. Було призначено службове розслідування, після проведення якого винну особу притягнуто до дисциплінарної відповідальності у формі суворої догани.

2. Захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України

Харківська область, попри постійні обстріли та близькість до лінії фронту, продовжує відігравати критично важливу роль у забезпеченні життєдіяльності та підтримці внутрішньо переміщених осіб. За даними Харківської обласної військової адміністрації, у регіоні зареєстровано **81 місце тимчасового проживання**, які стали прихистком для тисяч громадян, що втратили свої домівки. Зазначені місця тимчасового проживання розташовані в різних територіальних громадах регіону, загальна чисельність їх мешканців становить **7 984** особи, із яких **980** дітей та **611** осіб, які належать до маломобільних груп населення.

Упродовж 2025 року працівниками Представництва Уповноваженого в Харківській області здійснено моніторингові візити до **22** місць тимчасового проживання, розташованих у Харківській, Валківській, Зміївській, Чугуївській, Слобожанській, Берестинській міських та Кегичівській селищній громадах.

За результатами проведених моніторингових візитів до місць тимчасового проживання в Харківській області та формування звітів із рекомендаціями, Секретаріатом Уповноваженого надсилалися акти реагування – листи до Харківської обласної військової адміністрації та територіальних громад Харківської області, на територіях яких перебувають місця тимчасового проживання. Так Секретаріатом Уповноваженого було надано **92** рекомендації Харківській обласній військовій адміністрації, громадам, балансоутримувачам приміщень щодо покращення стану дотримання прав внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання. Із **92** рекомендацій: **16** – виконано, **49** – у процесі виконання, **27** – не виконано.

Під час здійснення моніторингових візитів до місць тимчасового проживання працівниками Представництва Уповноваженого в Харківській області приділялася увага стану дотримання прав внутрішньо переміщених осіб, які там мешкають. Це передбачає комплексне дослідження низки питань, зокрема: рівень відповідності мінімальним критеріям забезпечення місць тимчасового проживання відповідно до Порядку функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» від 01 вересня 2023 р. № 930 (далі – Порядок), рівень поінформованості внутрішньо переміщених осіб про доступні послуги та програми підтримки в громадах перебування, а їх також

задоволення умовами перебування та стан забезпечення їхніх потреб. Так за результатами проведених моніторингових візитів до місць тимчасового проживання в 2025 році виявлено такі системні проблеми, зокрема:

- недостатнє забезпечення місць тимчасового проживання побутовою технікою (пральні та сушильні машини, холодильники, бойлери, газові-, електричні плити, мікрохвильові печі, дрібна техніка) або необхідність її ремонту та підключення (у 12 об'єктах моніторингу);
- недоступність житлових та функціональних приміщень місць тимчасового проживання (відсутність пандусів, поручнів на входах та сходах, необлаштованість санвузлів і душових кімнат) для маломобільних груп населення (у 11 об'єктах моніторингу);
- недостатнє забезпечення мешканців місць тимчасового проживання гуманітарною допомогою (зимовий та дитячий одяг, взуття, підгузки для дітей, засоби гігієни, продуктові набори, канцелярія) (у 8 об'єктах моніторингу);
- потреба у проведенні ремонтних робіт у житлових кімнатах, місцях загального користування, санвузлах, ремонті даху, систем водовідведення або заміні пошкоджених вікон (у 7 об'єктах моніторингу).

Варто зазначити, що питання забезпечення безбар'єрного доступу для маломобільних груп населення в місцях тимчасового проживання є одним із основних під час здійснення моніторингів дотримання прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України. За результатами моніторингових візитів до **22** місць тимчасового проживання з'ясовано, що лише **1** із них (на базі Центру туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді Валківської міської ради Богодухівського району Харківської області) відповідає критеріям безбар'єрності приміщень.

Тривають роботи щодо адаптації приміщень будівель місць тимчасового проживання на таких об'єктах, як:

- місце тимчасового проживання на базі закладу професійної (професійно-технічної) освіти «Регіональний центр професійної освіти залізничного транспорту та агротехнічного сервісу» (селище Кегичівка Берестинського району). Зокрема, за сприяння благодійного сектору для розселення мешканців, які мають порушення опорно-рухового апарату, перебачено облаштування трьох житлових приміщень для шістьох людей та кухні, що адаптована для потреб маломобільних груп населення, а також окремого входу та виходу із автоматичним підйомником;
- місце тимчасового проживання на базі гуртожитку № 2 Харківського державного професійно-педагогічного фахового коледжу імені В.І. Вернадського. У зазначеному МТП облаштовано пандус для підйому та спуску маломобільних груп населення та введено в експлуатацію ліфт;
- місце тимчасового проживання на базі Державного біотехнологічного університету (селище Докучаєвське Харківського району). Встановлено, що за результатами повторного моніторингу цього місця тимчасового проживання виконано рекомендацію Уповноваженого щодо облаштування засобів доступності: за сприяння благодійного сектору в

2024 році облаштовано пандус для підйому-спуску маломобільних груп населення, що проживають на першому поверсі, оснащено душові та туалетні кабінки для маломобільних груп населення на першому поверсі;

- місце тимчасового проживання на базі Зміївського професійного енергетичного ліцею (місто Слобожанське Чугуївського району). У 2025 році проводяться роботи щодо облаштування пандуса в задньому крилі будівлі місця тимчасового проживання до приміщень першого поверху будівлі.

Окремою проблемою в Харківській області є перевантаження геріатричних закладів, зумовлене значним зростанням кількості евакуйованих осіб, які потребують постійного догляду. Фактична чисельність підопічних істотно перевищує проєктну потужність закладів, що призводить до порушення встановлених державних норм щодо площі на одну особу, погіршення побутових умов проживання та неможливості забезпечення належного безпечного і гідного середовища. Додатковим ускладненням є розміщення осіб, евакуйованих із психоневрологічних інтернатів, у геріатричні заклади, що не призначені для надання спеціалізованої допомоги таким категоріям підопічних. Медичний та соціальний персонал геріатричних закладів, як правило, не має необхідної професійної підготовки для роботи з особами з психічними та поведінковими розладами, що негативно впливає на якість надання послуг та дотримання прав підопічних. У результаті зазначених обставин, геріатричні заклади змушені функціонувати не за своїм цільовим призначенням, що створює ризики порушення прав літніх осіб та осіб з інвалідністю на належний догляд, безпеку і гідні умови проживання.

Крім матеріально-побутових проблем, суттєвим бар'єром у реалізації прав внутрішньо переміщених осіб є відсутність належного правового оформлення їхнього проживання. Під час здійснення моніторингового візиту встановлено, що у Зміївській громаді поселення внутрішньо переміщених осіб відбувалося без укладання договорів із фактичним балансоутримувачем будівлі або на підставі документів, що не передбачають право користування житлом (наприклад, договорів про надання соціальних послуг). Така ситуація суперечить вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» та залишає внутрішньо переміщених осіб у стані правової невизначеності, позбавляючи їх базових гарантій захисту від безпідставного виселення та права на стабільне місце проживання у громаді.

Під час моніторингового візиту до місця тимчасового проживання на базі комунального підприємства «Зміївське виробниче управління житлово-комунального господарства» Зміївської міської ради Чугуївського району Харківської області (далі - КП «Зміївське ВУЖКГ») з метою контролю за дотриманням прав внутрішньо переміщених осіб було встановлено факт порушення: внутрішньо переміщені особи проживали без належного оформлення прав на користування житловими приміщеннями.

Було з'ясовано, що між внутрішньо переміщеними особами та комунальною установою «Центр надання соціальних послуг» Зміївської міської ради Чугуївського району Харківської області було укладено договори про догляд у стаціонарному відділенні, тоді як із фактичним балансоутримувачем - КП «Зміївське ВУЖКГ» жодних угод укладено не було. Це призвело до того, що внутрішньо переміщені особи перебували у правовому вакуумі, не маючи статусу користувачів житла, що суперечило вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» та створювало ризики для їхньої юридичної захищеності.

Після направлення звіту з рекомендаціями до Зміївської міської ради та Харківської обласної військової адміністрації, ситуацію було приведено у відповідність до законодавства. У межах реагування:

- з усіма внутрішньо переміщеними особами укладено договори на проживання згідно з вимогами Постанови № 930;*
- забезпечено правову визначеність та стабільність перебування переселенців у закладі, що гарантує їм захист від безпідставного виселення.*

Приведення договірних відносин у відповідність до законодавства дозволило трансформувати фактичне перебування внутрішньо переміщених осіб у закладі в юридично закріплене право на житло, забезпечивши внутрішньо переміщеним особам належний правовий захист від безпідставного виселення та гарантії стабільного проживання.

3. Право на життя та безпеку

Забезпечення права громадян на безпеку є безумовним пріоритетом у діяльності представництва в регіоні, особливо з огляду на постійну загрозу обстрілів і ударів безпілотними ударами апаратів зі сторони Російської Федерації.

Для реалізації цієї мети упродовж 2025 року співробітниками Секретаріату Уповноваженого здійснено **35** моніторингових відвідувань об'єктів фонду захисних споруд щодо можливості їх використання як укриття населення, з яких **34** планових і **1** позаплановий візит. Із них **33** – найпростіші укриття і **2** – протирадіаційні. Загалом за результатами моніторингових візитів було надано **107** рекомендацій, із яких: виконано – **37**, у процесі виконання – **51**, не виконано - **19**.

Під час здійснення співробітниками представництва моніторингових візитів до об'єктів фонду захисних споруд особлива увага приділяється дотриманню Вимог щодо утримання, облаштування та експлуатації об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України 09 липня 2018 року № 579, а саме: їхній позначеності, доступності, оснащеності електроенергією, системою вентиляції, дотриманню

температури і вологості, розміщенню в укритті технічної і питної води, засобів першої домедичної допомоги, шанцевого інструменту тощо.

За результатами проведених моніторингових візитів до об'єктів фонду захисних споруд в 2025 році виявлено такі системні проблеми:

- недоступність об'єктів фонду захисних споруд для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення (8 об'єктів фонду захисних споруд);
- незабезпечення найпростіших укриттів питною водою (16 об'єктів фонду захисних споруд);
- незабезпечення найпростіших укриттів технічною водою (11 об'єктів фонду захисних споруд);
- незабезпечення об'єктів фонду захисних споруд засобами пожежогасіння (8 об'єктів фонду захисних споруд).

Однією з найбільш гострих проблем, виявлених під час здійснення моніторингових візитів, стала відсутність облаштованих укриттів за визначеними на офіційних вебпорталах адресами. Зазначене вводить громадян та інших осіб в оману, створюючи реальну загрозу завдання шкоди їхнім життям і здоров'ю внаслідок надзвичайних ситуацій.

Так під час проведення одного з моніторингових візитів з'ясовано, що вхід до підвального приміщення укриття доступний лише для мешканців багатоквартирного будинку через конструктивні особливості будівлі. Вхід до підвалу веде сходами з під'їзду будинку. Позначок укриття ззовні та всередині будівлі не міститься, на металевій перегородці в підвал лише розміщено напис, що ключі від підвалу містяться у мешканців певних квартир. Двері зачинені на замок. Під час спілкування з мешканцями зазначених квартир встановлено, що приміщення підвалу не використовується як захисна споруда, натомість мешканці будинку користуються укриттям за іншою адресою.

Під час моніторингового візиту до закладу охорони здоров'я м. Харкова було встановлено, що найпростіше укриття не відповідало нормам інклюзивності. Вхід до приміщення не забезпечував вільного доступу для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, що фактично позбавляло їх права на захист під час обстрілів.

За результатом направлення листа Секретаріатом Уповноваженого, балансоутримувач обладнав вхід відкидним спуском. Це дозволило усунути порушення законодавства про безбар'єрність та забезпечити рівний доступ до безпекового простору для всіх категорій громадян.

Описана проблематика свідчить про недостатність вжитих органами місцевого самоврядування та обласною військовою адміністрацією заходів щодо обліку, утримання та приведення укриттів у готовність до використання за своїми функціональними призначеннями. З огляду на виявлені порушення, питання належного облаштування укриттів є пріоритетним та перебуває на постійному контролі Уповноваженого та представника в регіоні.

4. Захист прав дитини

Забезпечення додержання конституційних прав і свобод дітей є ключовим пріоритетом у діяльності представництва. З метою всебічної оцінки ситуації та ефективного реагування на виклики воєнного часу, впродовж 2025 року в Харківській області здійснено **56** моніторингових відвідувань, із яких **1** цільовий – за зверненням громадян.

Для реалізації поставленої мети здійснено відвідування **21** служби у справах дітей, **19** надавачів соціальних послуг у Харківській області, державної установи «Харківський слідчий ізолятор», **5** закладів охорони здоров'я та **9** освітніх закладів у двох громадах Харківщини. За результатами відвідувань надано **377** рекомендацій, із яких: **176** - виконано, **189** – у процесі виконання, **12** - не виконано.

У розрізі питання забезпечення належного правового захисту з боку держави дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, пріоритетним напрямком роботи залишається вирішення проблеми порушення житлових прав дитини.

Під час моніторингових відвідувань громад Харківської області виявлено недотримання вимог законодавства службами у справах дітей щодо своєчасного взяття на квартирний облік дітей, які досягли 16-річного віку. За результатами відвідувань до відповідних громад було направлено акти реагування Уповноваженого з вимогою усунути виявлені порушення та листи-роз'яснення щодо виконання вимог законодавства. Попри повідомлення громад про відновлення прав дітей, аналіз даних, наданих 56 територіальними громадами Харківщини щодо виконання рекомендацій, підтвердив фактичне виконання вимог лише у 41 з 56. Робота щодо повного усунення порушень у інших громадах триває.

За результатами здійснення повторного моніторингово відвідування Служби у справах дітей виконавчого комітету Златопільської міської ради Харківської області зафіксовано триваюче порушення житлових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Попри раніше надані зауваження, Службою у справах дітей виконавчого комітету Златопільської міської ради Харківської області не було вжито заходів для своєчасного взяття дітей на квартирний облік, що є грубим порушенням їхніх житлових прав.

Після спрямування подання Уповноваженого до голови громади ситуацію було виправлено: забезпечено підготовку та подання документів для взяття на квартирний облік 4 дітей, які досягли 16-річного віку. За допущену бездіяльність та нехтування законними інтересами дітей працівників вищезазначеної служби притягнуто до дисциплінарної відповідальності.

Усунення посадової бездіяльності дозволило забезпечити фактичне поновлення права чотирьох підлітків на житло та встановити персональну відповідальність службових осіб за недотримання законних інтересів дитини.

Критичною залишається проблема неукомплектованості служб у справах дітей штатною чисельністю працівників відповідно до вимог законодавства. За інформацією, наданою Харківською обласною військовою адміністрацією, рівень укомплектованості служб у справах дітей по Харківській області становить **83%**.

Окрім штатної чисельності, для надавачів соціальних послуг актуальним залишається питання наявності у співробітників необхідної кваліфікації та фахівців за напрямками. Це свідчить про системну проблему в якості та кількості проведених робіт як працівниками служб у справах дітей, так і надавачів соціальних послуг, що безпосередньо впливає на рівень захисту прав дитини в громадах Харківщини.

Особливо гостро ця проблема відчувається у 3 відвідуваних громадах, релокованих із зон бойових дій, а саме Куп'янській, Липецькій та Вовчанській. Так під час спілкування з працівниками центрів надання соціальних послуг було виявлено відсутність у співробітників необхідної фахової підготовки та кваліфікації. З огляду на це, виникає проблема відновлення соціального супроводу евакуйованих дітей та дітей, що перебувають у складних життєвих обставинах. Водночас роботу служб у справах дітей в релокованих громадах ускладнює необхідність відновлення особових справ дітей, а також розшуку їх поточного місця перебування, що створює суттєві проблеми в реалізації захисту прав дітей у відповідних громадах.

Під час моніторингу служби у справах дітей однієї з релокованих громад було виявлено дитину, позбавлену батьківського піклування, яка тривалий час перебувала в інституційному закладі без належного обліку. Відомості про дитину не були внесені до регіонального банку даних, що фактично заблокувало її право на усиновлення.

Задля невідкладного усунення виявленого порушення було направлено лист із роз'ясненнями до Вовчанської міської військової адміністрації, у якому наголошено на важливості забезпечення права дитини на сім'ю. У результаті вже протягом двох діб відомості про дитину були внесені до відповідного банку даних, а також поінформовано батьків-вихователів і прийомних батьків про можливість влаштування дитини у сім'ю. Отже, завдяки втручання представництва, право дитини на сім'ю було поновлено.

Серйозною проблемою постає питання безконтрольного повернення до зон активних бойових дій та прифронтових громад регіону сімей із дітьми. За повідомленням з засобів масової інформації⁶¹, в Харківській області зафіксовані випадки таких повернень.

Відповідно до інформації, наданої Куп'янською районною військовою адміністрацією Харківської області, протягом 2025 року до населених пунктів Куп'янського району, у яких запроваджено обов'язкову евакуацію в примусовий спосіб дітей, самовільно повернулися 28 сімей (40 дітей).

⁶¹ <https://2day.kh.ua/ua/kharkow/dity-na-fronti-chomu-batky-zalyshayut-ditey-u-kill-zoni-na-kharkivshchyni>

Невирішеним й донині залишається питання щодо алгоритму дій при прийнятті рішення про оголошення обов'язкової евакуації для населення в громадах. Це призводить до непоодиноких випадків, коли, попри відсутність базових комунікацій (газо-, електро- та теплопостачання) та постійні обстріли, батьки відмовляються евакуювати дітей у безпечніші умови.

Щодо рівня надання соціальних послуг, слід зазначити проблему їхньої якості та відповідності нормам законодавства. Факти невідповідності вимогам Державного стандарту соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики України від 31.03.2016 № 318 та Державного стандарту соціального супроводу сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики України від 11.08.2017 № 1307, виявлено майже в усіх відвіданих профільних центрах (центрах надання соціальних послуг, центрах соціальних служб).

Окремо варто окреслити питання щодо соціального супроводу дітей, які зазнали та/або стали свідками домашнього насильства. Встановлено, що у громадах Харківської області не вживаються всі належні та вичерпні заходи задля взяття на облік та здійснення соціального супроводу зазначеної категорії дітей.

Системна проблема також стосується відсутності орієнтованості на дитину під час здійснення соціального супроводу сімей, у яких було присутнє домашнє насильство. Акцент при наданні соціальних послуг здебільшого зміщений на дорослих і майже не передбачає подолання причин і наслідків конфліктів у родині, обмежуючись лише вирішенням проблем на побутовому рівні.

Крім того, аналіз інформації від **56** територіальних громад Харківської області свідчить, що лише в **31** із них виконано рекомендацію щодо забезпечення наявності фахівців, які пройшли відповідне навчання та здійснюють реалізацію програм для кривдників.

Під час відвідування комунального закладу “Центр надання соціальних послуг” Малоданилівської селищної ради Харківського району Харківської області було встановлено факт порушення: виявлено сім'ю громадянки К. з дітьми, у якій, за результатами здійснення оцінки потреб сім'ї, було підтверджено факт вчинення домашнього насильства. Під час моніторингу також було встановлено, що соціальний супровід даної сім'ї не здійснювався. Відмова родини від послуг стала причиною невжиття належних заходів для захисту дітей від насильства, попри підтверджені ризики для їхнього життя та здоров'я.

Після направлення звіту з рекомендаціями до голови громади, центром надання соціальних послуг сім'ю було взято під соціальний супровід. Забезпечено комплексну роботу батьків і дітей з психологом, що сприяло захисту прав та інтересів дитини.

За результатами моніторингових візитів у 2025 році представництвом встановлено системну проблему відсутності ефективної координації між службами у справах дітей та іншими учасниками процесу, яким стало відомо про дітей, які залишилися без батьківського піклування.

Наприкінці 2025 року під час відвідування місця тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб було виявлено дитину-сироту, яка перебувала на повному державному забезпеченні в навчальному закладі. Встановлено, що до Служби у справах дітей територіальної громади повідомлень про цю дитину не надходило, на обліку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які прибули з інших територій, вона не перебувала. Факт перебування дитини в закладі став відомий працівникам служби виключно після інформування з боку Секретаріату Уповноваженого. Відсутність належного обміну інформацією між суб'єктами захисту в громаді призвела до того, що дитина тривалий час залишалася поза правовим обліком.

За результатами направлення звіту з рекомендаціями до голови громади та відповідної служби у справах дітей, Секретаріат Уповноваженого було повідомлено про посилення службою контролю за своєчасним та достовірним внесенням інформації про дітей відповідної облікової категорії до відповідних журналів, а також щодо проведення роботи для поліпшення взаємодії структурних підрозділів місцевого самоврядування, органів поліції та місцевим центром надання соціальних послуг.

Критичною проблемою, яка потребує негайного вирішення у закладах охорони здоров'я, залишається систематичне недотримання добових норм та різноманітності раціону харчування дітей, які були доставлені. Зазначене є прямим порушенням їхнього конституційного права на достатній рівень життя, необхідний для повноцінного фізичного розвитку.

Під час здійснення моніторингового відвідування комунального некомерційного підприємства «Міська дитяча клінічна лікарня №24» Харківської міської ради було встановлено факт порушення: харчування дітей не відповідало встановленим нормам на одного хворого на день. Це напряму порушувало право дитини на достатній життєвий рівень, необхідний для повноцінного розвитку.

За результатами направлення звіту до Харківської міської ради з відповідними рекомендаціями ініційовано перегляд кошторису в статті видатків на харчування та змінено тижневий раціон дитячого харчування. Вжиті заходи дозволили оперативно забезпечити право дитини на життєвий рівень, достатній для фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного і соціального розвитку, що включає достатнє харчування. Право дитини на достатнє харчування в закладі охорони здоров'я було поновлено.

Окремого реагування Уповноваженого та представництва в регіоні потребував випадок індивідуального порушення прав дитини. Так за результатами оперативного реагування за зверненням батьків до Уповноваженого було успішно поновлено право дитини на медичну допомогу.

До Уповноваженого звернулись батьки дитини щодо факту відмови медичного закладу в прийомі та наданні необхідного лікування дитині. За інформацією, викладеною у зверненні, медичний заклад відмовився здійснювати прийом дитини та надавати необхідне лікування, обґрунтувавши своє рішення відсутністю коректного заповненого направлення.

Після оперативного з'ясування обставин справи Секретаріат Уповноваженого звернувся до Харківської міської ради з вимогою вжиття невідкладних заходів, спрямованих на поновлення права дитини на захист життя та охорону здоров'я.

За результатами реагування Уповноваженого, Харківська міська рада повідомила, що з родиною дитини було налагоджено контакт сімейним лікарем, проведено консультацію лікаря-спеціаліста, за підсумками якої дитину було направлено на стаціонарне лікування до закладу охорони здоров'я. Отже, право дитини на охорону здоров'я було поновлено.

Крім того, у 2025 році окрему увагу було приділено стану додержання прав дітей на безпечне освітнє середовище під час здобуття освіти в умовах воєнного стану. З цієї метою здійснено 9 моніторингових відвідувань закладів освіти.

Наразі окремі заклади освіти в Харківській області, які отримали дозвіл на здійснення навчального процесу в очній/змішаній формі, в умовах воєнного стану забезпечують безперервність освітнього процесу шляхом упровадження безпекових та організаційних заходів, зокрема проведення навчання в укриттях, підземних школах і метрошколах. В окремих закладах освіти запроваджено позмінний режим навчання у зв'язку з використанням одного приміщення кількома закладами, що свідчить про здатність адміністрацій адаптуватися до складних умов.

За результатами моніторингових відвідувань, виокремлено наступні найбільш типові порушення прав дитини:

- *право на життя та охорону здоров'я*, у більшості закладів освіти виявлено системні порушення в організації медичного обслуговування, зокрема здійснення медичного супроводу без належного ліцензування, факти надання лікарських засобів учням без письмової згоди батьків, наявність протермінованих медикаментів та неналежне зберігання аптек. Крім того, в усіх відвіданих закладах зафіксовано відсутність запасів продуктів тривалого зберігання, а в окремих – недостатній запас питної води в захисних спорудах;
- *право на безбар'єрність*, у всіх відвіданих закладах освіти встановлено порушення вимог щодо безбар'єрності, зокрема відсутність тактильних і візуальних елементів доступності, контрастного маркування, антислизького покриття, а також недостатнє облаштування сходів і санітарних приміщень для маломобільних груп населення;
- *право дитини на достатнє та безпечне харчування*, виявлено системні порушення в організації харчування, зокрема відсутність належного обліку та забезпечення дітей з особливими дієтичними потребами, уніфіковане харчування без урахування віку та стану здоров'я, а також повну відсутність харчування для учнів другої зміни в окремих закладах;
- *соціально-педагогічний патронаж та психологічний супровід*, моніторинг засвідчив кадровий дефіцит та формальний характер діяльності психологічних і соціально-педагогічних служб, відсутність системного ведення документації та превентивної роботи з дітьми соціально вразливих категорій.

За фактами виявлених порушень додержання прав дитини органами державної влади, органами місцевого самоврядування, установами, організаціями та підприємствами Уповноваженим було направлено **5** подань Уповноваженого, а також складено **1** протокол про адміністративне правопорушення за статтею 188⁴⁰ КУпАП.

5. Захист прав людини в місцях несвободи

Команда регіонального представництва здійснила **24** відвідування місць несвободи, із яких: **5** – до закладів приватної форми власності; **5** – до судів; **4** – до пансіонатів, інтернатів, відділень стаціонарного догляду; **10** – до органів поліції. За результатами відвідувань надано **173** рекомендації, із яких **45** - виконано, **15** - частково виконано, **95** - перебувають на стадії виконання; **18** - не виконано.

За результатами відвідувань закладів приватної форми власності виявлено порушення прав і свобод людини, зокрема системними є порушення:

- *права на життя та безпеку*. У всіх 5 закладах відсутні або належним чином не облаштовані захисні споруди (укриття) чи будь-які обладнані підвальні приміщення, що унеможливує забезпечення безпечного

перебування підопічних та персоналу під час повітряних тривог чи обстрілів;

- *права на свободу та особисту недоторканність.* Не всі підопічні надають усвідомлену згоду на поміщення та перебування у пансіонатах; договори про надання послуг догляду укладаються з родичами дієздатних осіб без підтвердження їхніх повноважень на представництво прав та інтересів підопічних, при цьому адміністрація пансіонатів не вимагає відповідних документів, що порушує право осіб на самостійне прийняття рішень; підопічним забороняється вільний вихід на подвір'я та за межі закладу, який можливий лише у супроводі працівників пансіонату;
- *права осіб похилого віку на отримання послуг стаціонарного та паліативного догляду.* Не складаються індивідуальні плани надання соціальної послуги стаціонарного догляду на підставі комплексного визначення та оцінки індивідуальних потреб отримувачів соціальних послуг;
- *права на вільний розвиток особистості та дозвілля.* Організація дозвілля підопічних пансіонатів є вкрай обмеженою та, переважно, зводиться до перегляду телевізійних програм або прослуховування радіомовлення;
- *права на доступність.* Зокрема, для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення приміщення закладів не в повній мірі пристосовані: житлові кімнати не обладнані кнопками виклику персоналу, відсутні поручні у коридорах, на пандусах та у санітарних кімнатах, а заклади, де підопічні проживають вище першого поверху, не забезпечені підйомниками.

Під час 10 моніторингових відвідувань органів поліції в Харківській області зафіксовано системні порушення права на захист від катування або іншого жорстокого, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання. Зокрема, у приміщеннях 3 органів поліції відсутні або фактично не функціонують кімнати для затриманих осіб у зв'язку з їх невідповідністю вимогам національного законодавства та міжнародних стандартів. Такі умови не забезпечують мінімальних гарантій безпеки, гідності та гуманного поводження із затриманими.

Крім того, у 7 з 10 відвіданих структурних підрозділів органів поліції відсутні санітарні приміщення, пристосовані для користування особами з інвалідністю та іншими маломобільними групами населення. Внаслідок цього зазначені особи під час перебування в установах фактично позбавлені можливості задовольняти природні потреби та здійснювати санітарно-гігієнічні заходи, що свідчить про порушення їхніх прав на інклюзивність (рівність), повагу до честі й гідності, а також права на охорону здоров'я.

Під час моніторингових відвідувань 5 судів у Харківській області виявлено системні порушення прав людини, зокрема прав осіб, які утримуються під вартою та беруть участь у кримінальних провадженнях:

- *порушення права на захист від катувань та на гідні умови тримання.* Встановлено, що кількість камер для обвинувачених (підсудних) та засуджених у судах не відповідає нормативному розрахунку – не менше

трьох камер на кожен зал судових засідань для розгляду кримінальних справ, що своєю чергою може порушувати вимоги роздільного розміщення чоловіків і жінок, дорослих і неповнолітніх, а також ізольованого тримання осіб, яким заборонено спілкування між собою;

- *порушення права інших осіб на безпеку.* Маршрути конвоювання обвинувачених (підсудних) та засуджених до залів судових засідань для розгляду кримінальних справ не є ізольованими, конвоювання здійснюється коридорами, сходами або ліфтами, доступними для сторонніх осіб, що створює загрозу безпеці працівників суду, учасників судового процесу та відвідувачів судів;

через відсутність у деяких судах окремого санітарного вузла для підсудних (засуджених) останні користуються туалетною кімнатою для відвідувачів, що створює додаткові ризики потрапляння до підсудних (засуджених) заборонених предметів;

- *порушення права на професійну правничу допомогу.* У **3** судах відсутні спеціально обладнані приміщення (кімнати) для конфіденційної роботи адвокатів з обвинуваченими (підсудними) та засудженими. Така ситуація унеможливорює належну реалізацію права на захист і конфіденційне спілкування з захисником.

6. Захист інформаційних прав громадян

В умовах дії правового режиму воєнного стану зберігається актуальність проблеми дотримання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями інформаційних прав людини і громадянина. Моніторингова діяльність Уповноваженого свідчить про наявність системних порушень права на доступ до публічної інформації та права на звернення.

Протягом 2025 року представництвом Уповноваженого проведено **12** безвиїзних перевірок з питань додержання прав людини і громадянина на звернення та інформацію органами державної влади та територіальними громадами з метою оцінки стану забезпечення права громадян на звернення та доступу до публічної інформації. За результатами перевірок надано **105** рекомендацій, із яких: **38** – виконано, **48** – у процесі виконання, **19** - не виконано. Крім того, встановлено, що порушення мають сталий та повторюваний характер.

Зокрема, виявлено випадки часткової або повної відсутності у публічному доступі інформації про прийняті рішення та нормативно-правові акти, розміщення неактуальних або недіючих контактних даних і способів подання звернень та запитів на інформацію, відсутність на вебсайтах звітності щодо розгляду запитів на публічну інформацію, а також незазначення порядку особистого прийому громадян посадовими особами.

Зазначені порушення унеможливають повну реалізацію гарантованих Конституцією України та законами України прав на доступ до публічної інформації і на звернення, знижують рівень відкритості та підзвітності публічної

влади, а також потребують належного реагування з боку відповідних органів з метою їх усунення та недопущення в подальшому.

До Уповноваженого звернулися журналісти каналу «Медіа-Зміїв» у зв'язку з ненаданням повної публічної інформації міською радою щодо організації поїздки дітей з Харківської громади до Чеської Республіки у червні–липні 2025 року. Запит стосувався порядку формування списків учасників поїздки, відсутності публічного оголошення про відбір, складу комісії та критеріїв віднесення дітей до категорії «обдаровані».

З метою забезпечення права на доступ до публічної інформації Секретаріат Уповноваженого направив лист до міської ради з відповідними роз'ясненнями законодавства у сфері доступу до публічної інформації та з проханням надати повну й вичерпну відповідь на запит журналістів. За результатами реагування Секретаріату Уповноваженого міською радою надано всю необхідну запитувану інформацію, що забезпечило реалізацію права громадян та медіа на доступ до публічної інформації.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Харківській обласній військовій адміністрації:

забезпечити координацію діяльності органів місцевого самоврядування, балансоутримувачів та інших відповідальних суб'єктів щодо приведення всіх МТП, розташованих в області, у відповідність до вимог Порядку функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб;

вжити заходів для усунення системних порушень, виявлених під час моніторингових візитів, зокрема у частині забезпечення доступності приміщень для маломобільних груп населення;

опрацювати питання перерозподілу евакуйованих осіб між закладами соціального захисту з урахуванням їх профілю, проектної потужності та фактичних можливостей;

забезпечити неухильне дотримання вимог законодавства щодо доступу до публічної інформації та права на звернення, зокрема, в умовах правового режиму воєнного стану;

забезпечити щоквартальне обстеження технічного стану приміщень місць тимчасового проживання та своєчасне усунення виявлених недоліків;

вжити заходів для забезпечення місць тимчасового проживання альтернативними джерелами електроенергії, тепла та водопостачання.

Органам місцевого самоврядування територіальних громад, підконтрольним їм установам, підприємствам, організаціям, районним, міським, селищним, сільським військовим адміністраціям:

сприяти підвищенню рівня поінформованості ВПО про доступні соціальні послуги, програми підтримки та механізми захисту їхніх прав;

забезпечити повноту, актуальність і своєчасне оприлюднення на офіційних вебсайтах інформації про рішення, нормативно-правові акти, контактні дані, способи подання звернень і запитів, а також порядку особистого прийому громадян;

визначити посадову особу, відповідальну за здійснення внутрішнього контролю за оприлюдненням інформації та розміщенням звітності про розгляд запитів на публічну інформацію;

позначити місця розташування об'єктів фонду захисних споруд на території територіальних громад, а також розмістити покажчики руху до них;

забезпечити вільний доступ усередину приміщень об'єктів фонду захисних споруд, можливість користування ними особами з інвалідністю та іншими маломобільними групами населення; облаштувати в об'єктах фонду захисних споруд на території територіальних громад системи зв'язку і оповіщення, електропостачання та вентиляції;

розмістити в найпростіших укриттях на території територіальних громад засоби пожежогасіння, шанцевий інструмент, питну, технічну воду, запаси продуктів, засоби надання первинної медичної допомоги, ємності для нечистот;

облаштувати в найпростіших укриттях на території територіальних громад системи зв'язку і оповіщення;

увідповіднити штатну чисельність працівників служб у справах дітей кількості дітей в територіальних громадах відповідно до вимог статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» та статті 12 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування»;

забезпечити виконання вимог ДБН В.2.2-40:2018 «Державні будівельні норми. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення» в закладах освіти;

забезпечити фінансування харчування для дітей в закладах охорони здоров'я з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини та для забезпечення права дитини на життєвий рівень, достатній для фізичного, інтелектуального, морального розвитку, що включає достатнє харчування;

забезпечити в закладах освіти здійснення належного соціально-педагогічного патронажу та психологічного супроводу дітей;

забезпечити наявність фахівців, які пройшли відповідне навчання та реалізують програми для кривдників на території кожної громади.

Службам у справах дітей територіальних громад, обласної/районних/міських/селищних/ сільських військових адміністрацій:

продовжити вживати заходи задля забезпечення житлових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, через постановку на квартирний облік;

забезпечити проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення, зокрема щодо порядку дій у разі виявлення дитини, яка залишилася без батьківського піклування.

Центрам надання соціальних послуг, центрам соціальних служб Харківської області:

обласному центру надання соціальних послуг здійснити аналіз потреб надавачів соціальних послуг у додатковому навчанні фахівців із соціального супроводу та, за результатами такого аналізу, забезпечити організацію і проведення відповідних навчальних заходів;

забезпечити обов'язкове здійснення соціального супроводу та участі у корекційних програмах для батьків дитини, яка, відповідно до оцінки потреб сім'ї чи особи, перебуває у складних життєвих обставинах та зазнала домашнього насильства, зокрема для осіб, які вчинили таке насильство або жорстоке поводження з дитиною.

Харківському обласному територіальному центру комплектування та соціальної підтримки:

посилити внутрішній контроль і превентивні заходи шляхом проведення додаткових інструктажів з особовим складом, службових перевірок за кожним фактом можливих порушень порядку дій під час здійснення мобілізаційних заходів;

запровадити щоквартальний моніторинг стану розгляду звернень і запитів на інформацію, зокрема шляхом проведення внутрішніх перевірок.

Територіальним центрам комплектування та соціальної підтримки:

забезпечити неухильне дотримання посадовими особами Центрів комплектування вимог чинного законодавства України під час здійснення мобілізаційних заходів, у тому числі в частині недопущення перевищення владних повноважень, застосування фізичної сили, психологічного тиску та інших протиправних дій щодо громадян;

забезпечити своєчасний і повний розгляд звернень громадян, запитів на інформацію та листів реагування в строки, визначені законодавством;

забезпечити належну організацію діловодства та обліку кореспонденції.

Територіальному управлінню Державній судовій адміністрації України в Харківській області та судам Харківської області:

забезпечити усунення системних порушень у судах шляхом створення належних умов тримання підсудних і засуджених, організації ізольованих

маршрутів конвоювання та облаштування приміщень для конфіденційного спілкування з адвокатами;

посилити матеріально-технічне забезпечення з метою гарантування дотримання прав людини, зокрема прав на гідність, безпеку, доступність і ефективний захист.

Органам Національної поліції України в Харківській області:

забезпечити дотримання стандартів гуманного поводження із затриманими особами, зокрема шляхом приведення приміщень для затриманих у відповідність до вимог Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України, а також облаштування та забезпечення доступності санітарних приміщень для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення.

Закладам приватної форми власності, що надають послуги догляду (пансіонати):

забезпечити безпечні умови перебування підопічних шляхом облаштування укріплень відповідно до вимог законодавства;

гарантувати дотримання права підопічних на свободу та особисту недоторканність, зокрема шляхом отримання усвідомленої добровільної згоди на перебування у закладі та недопущення необґрунтованих обмежень свободи пересування;

забезпечити надання соціальних послуг відповідно до індивідуальних потреб підопічних, у тому числі шляхом складання індивідуальних планів догляду, організації змістовного дозвілля та створення безбар'єрного середовища для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення.

ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 01 січня 2025 року по 31 грудня 2025 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Херсонської області надійшло **1018** звернень, які містили **1207** повідомлень про порушення прав людини і громадянина. Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **663** повідомлення, соціальні права – **134** повідомлення, особисті права – **89** повідомлень, економічні права – **63** повідомлення, права дитини – **55** повідомлень, свобода від дискримінації – **54** повідомлення.

Кількість	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Звернення громадян	367	975	982	1 018
Повідомлення про порушення прав	453	1 096	1 081	1 207

Звітний період для Херсонської області став етапом безпрецедентних викликів у сфері захисту прав і свобод людини. Херсонщина залишається унікальним та водночас найскладнішим регіоном України з точки зору правозахисної діяльності, оскільки поєднує в собі три критичні стани: триваючу тимчасову окупацію лівобережної частини, процеси відновлення на деокупованих територіях та статус зони активних бойових дій для правобережної прибережної смуги. Ворог продовжує системні обстріли житлових кварталів населених пунктів області, закладів освіти та охорони здоров'я, а також об'єктів критичної інфраструктури.

Моніторингові візити/безвиїзні перевірки

У 2025 році командою Представництва Уповноваженого в Херсонській області було здійснено **58** моніторингових візитів та **13** безвиїзних перевірок за різними напрямками забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина.

Зокрема, за напрямком реалізації функцій національного превентивного механізму та дотримання прав людини в місцях несвободи здійснено **2** моніторингових відвідування.

За напрямком захисту прав дитини у 2025 році було проведено **8** моніторингових візитів.

З метою визначення рівня доступності об'єктів соціальної інфраструктури в Херсонській області команда представництва здійснила **6** моніторингових відвідувань закладів охорони здоров'я області.

Важливим напрямком роботи на регіональному рівні в Херсонській області залишається робота у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України. У 2025 році командою представництва було здійснено **23** моніторингові візити у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, зокрема для моніторингу забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб, було відвідано **6** місць тимчасового проживання, крім цього проведені моніторингові візити освітніх центрів «Крим – Україна», «Донбас – Україна».

У сфері захисту прав людей на справедливий суд здійснено **6** моніторингів судового засідання.

У сфері захисту інформаційних прав командою представництва було здійснено **13** безвиїзних перевірок.

Просвітницькі заходи

З метою підвищення обізнаності щодо захисту прав і свобод людини і громадянина командою Представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Херсонській області ініційовано і проведено **31** інформаційний захід із залученням громадськості, в яких взяли участь 874 особи. Із них **16** інформаційних заходів було проведено для 224 працівників органів місцевого самоврядування та державної влади, жителів громад щодо забезпечення дотримання інформаційних прав; **6** просвітницьких заходів для внутрішньо переміщених осіб, у місцях тимчасового проживання.

Основні питання, з якими працювало представництво Уповноваженого:

- захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України;
- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист права на життя та безпеку;
- захист прав дитини;
- захист інформаційних прав громадян.

1. Захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України

Захист прав постраждалого населення в Херсонській області у звітному році характеризувався переходом від екстреної допомоги до вирішення тривалих

правових та майнових проблем. Основними напрямками стали реалізація права на компенсацію за житло, підтримка внутрішньо переміщених осіб.

За даними Херсонської МВА у 2025 році подано 7 778 заяв на компенсацію за знищене чи пошкоджене майно, проте процес реалізації прав громадян стикається з системними перешкодами:

- неможливість проведення обстежень у «червоних зонах»: головною проблемою залишається неможливість роботи комісій органів місцевого самоврядування у населених пунктах, що розташовані на береговій лінії (0–15 км від Дніпра). Через постійні атаки FPV-дронів та артилерії обстеження об'єктів фізично неможливе, що призводить до припинення розгляду заяв;
- відсутність правовстановлюючих документів: значна частина житлового фонду в сільській місцевості не була внесена до Державного реєстру речових прав до 2013 року. Оскільки архіви БТІ в багатьох громадах (зокрема в Херсоні) були розкрадені або знищені під час окупації, громадяни опинилися в ситуації неможливості доведення права власності без судового розгляду.

До представництва звернувся мешканець м. Берислав, громадянин К., чий приватний будинок був повністю знищений внаслідок влучання керованої авіабомби (КАБ). Заявник подав заяву на отримання житлового сертифіката через програму «Відновлення».

Комісія з розгляду питань щодо надання компенсації при місцевій військовій адміністрації прийняла рішення про зупинення розгляду заяви на невизначений термін. Підставою для відмови у винесенні остаточного рішення стала неможливість виїзду комісії на місцезнаходження об'єкта для проведення фізичного обстеження, оскільки територія перебуває під постійним вогневим ураженням та підпадає під критерії «зони активних бойових дій» (так звана «червона зона»).

Представництвом Уповноваженого було ініційовано звернення до Херсонської ОВА із пропозиціями застосувати для даного кейсу супутникові знімки високої роздільної здатності, які чітко зафіксували повне руйнування будинку. Також використати акти візуального огляду, складені ДСНС під час ліквідації пожежі на місці влучання, як альтернативне підтвердження руйнування.

Після втручання представництва та надання додаткових доказів, комісія прийняла рішення про відновлення розгляду заяви, факт знищення майна було підтверджено. Громадянин К. отримав позитивне рішення про нарахування компенсації у формі житлового сертифіката.

У 2025 році виникло питання щодо складності процедур відшкодування збитків, завданих наслідками підриву Каховської ГЕС:

- *проблеми верифікації постраждалих*: представництвом було зафіксовано численні скарги на відмову у виплатах одноразової грошової допомоги через відсутність реєстрації місця проживання безпосередньо в зоні затоплення, хоча фактичне проживання було підтверджено свідками.
- *стан об'єктів, що не підлягають відновленню*: виявлено, що частина будинків, які зазнали тривалого впливу води, юридично вважаються «пошкодженими», але фактично є аварійними та непридатними для життя через руйнування фундаментів та грибок.

До представництва Уповноваженого звернулася громадянка С., мешканка мікрорайону «Острів» м. Херсон, який зазнав затоплення внаслідок підриву Каховської ГЕС. Заявниця звернулася до Херсонської МВА за отриманням одноразової грошової допомоги згідно з Постановою КМУ №626 “Деякі питання надання матеріальної грошової допомоги постраждалому населенню внаслідок підриву Російською Федерацією греблі Каховської гідроелектростанції” проте отримала відмову.

Обґрунтування відмови полягало в тому, що на момент підриву Каховської ГЕС громадянка С. не мала офіційно зареєстрованого місця проживання за адресою будинку, який був затоплений. Фактично заявниця проживала у квартирі своєї покійної матері понад 10 років, сплачувала комунальні послуги, що підтверджувалося показами сусідів та актами ОСББ, проте була зареєстрована в іншому районі міста, який не потрапив у зону затоплення.

Представництвом було надано консультацію заявниці та підготовлено запит до Херсонської МВА та Комісії з розгляду питань надання адресної грошової допомоги. Було наголошено на правовій позиції Верховного Суду щодо того, що відсутність реєстрації не може бути підставою для обмеження прав людини, якщо факт проживання підтверджується іншими доказами.

На підставі акта реагування представника Уповноваженого та наданих непрямих доказів проживання, Комісія переглянула своє попереднє рішення. Факт проживання громадянки С. у зоні затоплення було визнано доведеним, і вона отримала виплату одноразової грошової допомоги у повному обсязі.

Зміни в законодавстві щодо призначення допомоги на проживання ВПО викликали значний соціальний резонанс в області:

- *втрата допомоги найбільш вразливими категоріями*. Представництвом опрацьовано 6 запитів від пенсіонерів та осіб з інвалідністю, яким було

припинено виплати через формальні невідповідності (наприклад, наявність депозиту або придбання валюти родичами).

- специфіка «внутрішнього» переміщення. У Херсонській області велика кількість людей перемістилася з прибережних громад у межах області. Ці особи часто стикаються з труднощами при працевлаштуванні в деокупованих, але прифронтових громадах із обмеженим ринком праці.

До представництва звернулася громадянка В., внутрішньо переміщена особа літнього віку з тимчасово окупованої території Херсонської області, яка наразі проживає в м. Херсон. Заявниця повідомила про раптове припинення їй виплат допомоги на проживання ВПО.

Управління праці та соціального захисту населення Херсонської міської ради під час автоматичної верифікації даних у державних реєстрах встановило, що на ім'я доньки заявниці було придбано транспортний засіб, рік випуску якого менше 5 років, а вартість перевищує встановлений ліміт, встановлений Постановою КМУ №332 "Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам". Оскільки донька заявниці офіційно залишалася зареєстрованою за однією адресою з матір'ю на окупованій території, система автоматично зарахувала її до складу «родини (домогосподарства)» та припинила виплати матері через невідповідність майновому критерію.

Однак донька заявниці вже понад три роки проживає за кордоном, працює там самостійно та не веде спільного господарства з матір'ю. Через окупацію рідного міста вони не мали змоги офіційно змінити місце реєстрації.

Представництвом було надано роз'яснення щодо порядку доведення факту роздільного проживання заявниці та її доньки. За сприяння представника було підготовлено:

- заяву до УСЗН про виключення доньки зі складу сім'ї при розрахунку допомоги;
- докази роздільного проживання: надано копію закордонного паспорта доньки з відмітками про виїзд за кордон до початку повномасштабного вторгнення та документи про її працевлаштування в іншій країні.
- акт про фактичне проживання заявниці у м. Херсон без участі доньки у веденні господарства.

На підставі наданих доказів та втручання представництва, орган соцзахисту прийняв рішення про поновлення виплат громадянці В. Комісія визнала, що майновий стан доньки, яка проживає окремо, не може впливати на право матері-пенсіонерки на отримання державної допомоги.

За даними Херсонської ОВА, з моменту деокупації частини території Херсонської області загальна кількість евакуйованих із пунктів евакуації становить **51 829** осіб, із них **7 005** дітей та **564** маломобільні особи. Потягом евакуйовано **11 463** особи, із них **1 749** дітей та **248** маломобільних осіб. Автомобільним транспортом евакуйовано **40 366** осіб, із них **5 256** дітей та **316** маломобільних осіб.

На Херсонщині станом на кінець 2025 року зареєстровано **47 697** внутрішньо переміщених осіб, із них **6 893** осіб – це діти до 18 років, **375** осіб – отримують соціальну допомогу.

У зв'язку із евакуацією населення з прифронтових громад, у місті та області розташовано **6** місць тимчасового проживання. У грудні за розпорядженням начальника Херсонської міської військової адміністрації від 12.12.2025 року №1052р на території Херсонської міської територіальної громади створено **2** транзитні центри для тимчасового перебування евакуйованих осіб. Водночас частина з них не відповідає мінімально необхідним вимогам для життєзабезпечення внутрішньо переміщених осіб. Чотири МТП, у які направлялись люди, це гуртожитки, не в повній мірі забезпечені достатньою кількістю меблів, побутової техніки, не адаптовані та архітектурно недоступні для маломобільних груп населення. Також перевірки показали, що **2** МТП, на базі гуртожитків, потребують покращення енергоефективності перед зимовим періодом та посилення заходів фізичної безпеки мешканців.

За результатами **6** моніторингових візитів МТП встановлено, що лише **1** з них доступне для розміщення маломобільних груп населення. Водночас потреба у додатковому розміщенні збільшується, що актуально і для вже існуючих МТП.

У межах здійснення моніторингу місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб представництвом було проведено виїзний візит до модульного містечка №1 у с. Киселівка, Чорнобаївської громади. Метою візиту була перевірка умов проживання та дотримання норм інклюзивності для вразливих груп населення.

За результатами моніторингу встановлено повну відсутність інклюзивного середовища, попри те, що в містечку проживають особи з інвалідністю, зокрема ті, що пересуваються на кріслах колісних.

Територія подвір'я містечка має виключно земляне покриття. У дощову погоду та в період танення снігу пересування територією стає фізично неможливим для осіб з порушеннями опорно-рухового апарату. Пішохідні доріжки, що з'єднують житлові модулі з об'єктами загального користування, засипані великим щебнем. Це технічно унеможливорює самотійне пересування осіб на кріслах колісних та створює високий ризик травмування для людей з обмеженими можливостями.

Через вищевказані бар'єри особи з інвалідністю фактично замкнені всередині житлових модулів і не мають можливості повноцінно перебувати на свіжому повітрі. Варто зазначити, що про дані недоліки представництвом

наголошувалося керівництву громади та адміністрації МТП раніше, проте дієвих заходів вжито не було.

У звітному періоді представництвом було підготовлено та направлено акт реагування до органів місцевої влади з вимогою невідкладного облаштування території містечка твердим покриттям та пандусами згідно з нормами безбар'єрності. На момент підготовки Щорічної доповіді рекомендації представництва залишаються невиконаними, посиляючись на брак бюджетних коштів.

Стан виконання наданих рекомендацій та вжиття заходів щодо відновлення порушених прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України, перебуває під контролем працівників Представництва Уповноваженого в Херсонській області. Із наданих **104** рекомендацій: виконано – **54**; в процесі виконання – **42**; не виконано – **8**.

2. Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин

В умовах тривалої військової агресії та високої інтенсивності бойових дій на Херсонському напрямку, питання додержання прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин набуло статусу особливого пріоритету. Протягом року проведено **12** зустрічей із родинами, у яких взяло участь 86 осіб, надано консультативну допомогу.

До регіонального представництва надійшло 3 звернення щодо питання забезпечення права військовослужбовця на звільнення зі служби за станом здоров'я. Основна проблематика зосереджена на етапах проходження військово-лікарських комісій та реалізації їхніх рішень командирами частин.

Виявлено 3 випадки, коли командири підрозділів, посиляючись на брак особового складу на лінії зіткнення, ігнорують рапорти військовослужбовців про погіршення стану здоров'я та відмовляють у наданні направлення на медичне обстеження. відмовляють у наданні направлення на медичне обстеження. До регіонального представництва звернулося **6** осіб з повідомленням про незгоду з висновками комісій щодо ступеня придатності. Представництвом надавався алгоритм дій щодо оскарження таких рішень до ВЛК вищого рівня або Центральної ВЛК.

Навіть за наявності висновку ВЛК про «непридатність до військової служби з виключенням з військового обліку», процес реального звільнення може тривати тижнями через повільну передачу документів між медичними закладами та військовими частинами.

До Представництва Уповноваженого в Херсонській області звернувся військовослужбовець Д., який проходив службу в одній з військових частин, дислокованих безпосередньо в м. Херсоні. Заявник повідомив, що після тривалого лікування він пройшов повторний медичний огляд госпітальною військово-лікарською комісією, за результатом якого було винесено рішення про непридатність до військової служби з виключенням з військового обліку у зв'язку з важким захворюванням, отриманим під час виконання обов'язків військової служби.

Одразу після отримання висновку ВЛК військовослужбовець подав на ім'я командира частини рапорт про звільнення зі служби за станом здоров'я. Проте протягом трьох тижнів рапорт залишався без розгляду. Командування частини не видавало наказ про звільнення та не виключало військовослужбовця зі списків особового складу, що фактично змушувало особу з критичним станом здоров'я продовжувати перебувати в зоні активних бойових дій під постійними обстрілами.

Завдяки проведенню роз'яснювальної роботи представника Уповноваженого рапорт військовослужбовця Д. було задоволено. Військовослужбовця було офіційно звільнено з лав ЗСУ, виключено зі списків особового складу та направлено до місця проживання для подальшого лікування.

Окремим аспектом роботи представництва був розгляд 4 скарг на дії територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки щодо громадян, які мають законні підстави для звільнення від військового обов'язку.

До Представництва Уповноваженого в Херсонській області звернувся громадянин Н., мешканець м. Херсон. Заявник повідомив, що у липні 2025 року він у встановленому законом порядку пройшов медичний огляд військово-лікарською комісією при Херсонському ОТЦК та СП. За результатами огляду було винесено постанову про його непридатність до військової служби з виключенням з військового обліку. Відповідна відмітка була внесена до паперового військово-облікового документа та засвідчена печаткою.

Проте під час перевірки документів на одному з блокпостів у Херсонській області представниками Національної поліції було встановлено, що в електронному реєстрі «Оберіг» громадянин Н. значиться як «військовозобов'язаний», який перебуває в розшуку за ухилення від проходження ВЛК. На підставі цих даних заявника було примусово доставлено до районного ТЦК та СП для «повторного проходження комісії», попри пред'явлення ним оригіналу документа про виключення з обліку.

У ході реагування на звернення представництвом було проведено роз'яснювальну роботу та з'ясовані обставини. У результаті статус громадянина Н. у системі «Оберіг» було змінено на «Виключений із військового обліку». Представники ТЦК та СП офіційно вибачилися перед громадянином, а розшукові заходи були скасовані.

3. Захист права на життя і безпеку

Діяльність представництва в цьому напрямку була зосереджена на забезпеченні принципу недискримінації при наданні державних послуг, доступності безпекових об'єктів для маломобільних груп та захисті прав найбільш вразливих мешканців прифронтових громад.

В умовах постійних обстрілів право на життя безпосередньо залежить від можливості вчасно скористатися укриттям. Моніторингові **візити до модульних та стаціонарних укриттів** у м. Херсон та прилеглих районах виявили, що значна частина захисних споруд не відповідає вимогам інклюзивності: відсутні пандуси, занадто вузькі двері для крісел-колісних, відсутні поручні. За результатами **13** моніторингових візитів складені звіти з рекомендації, які направлені для вжиття заходів реагування відповідальним суб'єктам.

До представництва звернувся мешканець Херсона, який пересувається на кріслі колісному. Він повідомив, що встановлене поблизу його будинку модульне наземне укриття має високий поріг та позбавлене будь-якого пандуса, що робить його використання самотійно неможливим під час повітряної тривоги.

Представник Уповноваженого провів виїзний моніторинг об'єкта. Було зафіксовано порушення вимог безбар'єрності. Направлено лист до міської військової адміністрації з вимогою привести укриття у відповідність до стандартів інклюзивності. Протягом 10 днів біля укриття було встановлено стаціонарний пандус з нормативним нахилом. Крім того, міська влада провела ревізію аналогічних споруд у районі, що дозволило покращити доступність ще для 4 об'єктів цивільного захисту.

Стан виконання наданих рекомендацій та вжиття заходів щодо відновлення порушених прав дітей перебуває під контролем працівників Представництва Уповноваженого в Херсонській області. Із наданих **14** рекомендацій: виконано – **1**; в процесі виконання – **8**; не виконано – **6**.

4. Захист прав дитини

В умовах щоденних терористичних атак на цивільну інфраструктуру Херсонщини забезпечення прав дитини перейшло з площини розвитку в площину фізичного виживання та збереження ментального здоров'я. У звітному періоді командою регіонального представництва проведено 8 моніторингових візитів у сфері захисту прав дитини.

До представництва звернулася мешканка с. Чорнобаївка, громадянка Л., в інтересах своєї малолітньої доньки. Заявниця повідомила, що орган соціального захисту відмовив у наданні дитині статусу «дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій». Причиною відмови стала відсутність у дитини фізичного поранення або офіційного висновку експертизи про психологічну травму, попри те, що родина перебувала в окупації та під постійними обстрілами протягом 9 місяців.

Представництвом було надано консультацію та надіслано лист-запит до відповідної служби у справах дітей. Було наголошено на нормах законодавства, згідно з якими факт перебування дитини в зоні бойових дій та досвід життя в окупації (психологічне насильство) є самостійною та достатньою підставою для надання статусу.

Завдяки втручання представництва рішення про відмову було переглянуто та скасовано. Дитині присвоєно відповідний статус, що дозволило родині отримати доступ до міжнародних програм оздоровлення, пріоритетного права на відпочинок у дитячих таборах та безкоштовного харчування у школі.

У зв'язку з постійними ворожими обстрілами населених пунктів області командою представництва спільно з підрозділами ГУ Національної поліції в області, ГУ ДСНС разом з органами місцевого самоврядування на постійній основі проводиться роз'яснювальна робота щодо евакуації з територій, які знаходяться під постійними обстрілами в більш безпечніші регіони.

Проблемним питанням під час проведення обов'язкової евакуації в примусовий спосіб дітей залишається відмова батьків від евакуації. За інформацією Херсонської ОВА, з території 50 населених пунктів, де ведуться бойові дії, евакуйовано **746** дітей.

Крім цього, за інформацією Херсонської ОВА, Херсонська область залишається однією з найбільш замінованих у світі. У 2025 році зафіксовано 11 випадків травмування дітей через детонацію вибухонебезпечних предметів під час прогулянок або вдома. Представництво ініціювало обов'язкове проведення уроків мінної безпеки для дітей навіть у дистанційному форматі та

розповсюдження інформаційних матеріалів серед батьків у громадах, що були під окупацією.

У звітному періоді представництвом приділялася особлива увага питанню реалізації права на освіту в умовах, що загрожують життю та здоров'ю учасників освітнього процесу. Представництвом здійснено 3 виїзні моніторингові візити до закладів загальної середньої освіти в Білозерській, Чорнобаївській та Високопільській громадах Херсонської області. Метою візитів було встановлення реального стану забезпечення прав дітей на безпеку, інклюзивність та якість освітнього процесу в умовах воєнного стану. За результатами візитів встановлені системні порушення. Із наданих **64** рекомендацій: виконано – **50**; частково виконанні – **6**; в процесі виконання – **8**.

У всіх трьох громадах зафіксовано грубі порушення норм інклюзивності. Заклади освіти та їхні укриття не облаштовані належним чином для доступу дітей з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Відсутність пандусів із нормативним нахилом, спеціально обладнаних санітарних кімнат та тактильних елементів унеможлиблює реалізацію права на освіту для дітей з особливими освітніми потребами в очному чи змішаному форматі.

Встановлено критичну відсутність соціальних педагогів у Білозерській та Чорнобаївській громадах. Робота штатних психологів здійснюється не в повній мірі та не відповідає нагальним потребам дітей, які пережили окупацію та перебувають під постійними обстрілами. Методики роботи є застарілими та не враховують специфіку воєнних травм. Ситуація є ще більш критичною у Високопільській громаді — у закладі освіти взагалі відсутні посади психолога та соціального педагога. Це позбавляє учнів базового права на психосоціальну підтримку в умовах воєнного стану.

У Білозерській та Чорнобаївській громадах навчання повністю перенесено до найпростіших укриттів. У Чорнобаївській громаді найпростіше укриття потребує суттєвого дооснащення. У Білозерській та Високопільській громадах стан самого укриття оцінено як належний (задовільний): приміщення сухе, вентилязоване та придатне для перебування.

У закладах освіти всіх перевірених громад виявлено незадовільний стан організації харчування учнів. Замість повноцінного гарячого харчування діти отримують виключно буфетну продукцію (сухі пайки, випічку), що не відповідає фізіологічним потребам дитячого організму та нормам постанови КМУ №305.

5. Захист інформаційних прав громадян

Доступ до публічної інформації в умовах воєнного стану є запорукою прозорості влади та довіри громади. Проте в Херсонській області реалізація цього права стикається з викликами, пов'язаними як з безпековою ситуацією, так і з суб'єктивним трактуванням законодавства розпорядниками інформації.

Протягом 2025 року командою представництва проведено **13** безвиїзних перевірок вебсайтів органів державної влади, територіальних громад щодо

дотримання права громадян на звернення та доступу до інформації. Виявлено 17 випадків, коли розпорядники інформації застосовували гриф «для службового користування» або відмовляли у наданні інформації, посиляючись на воєнний стан без належного обґрунтування. У деокупованих громадах значна частина вебсайтів органів місцевого самоврядування тривалий час не оновлювалась або була заблокована з міркувань безпеки, що позбавило громадян можливості ознайомлюватися з рішеннями про бюджет, розподіл гуманітарної допомоги та плани відновлення.

Доступ до інформації про використання публічних коштів та гуманітарну допомогу є найбільш чутливою категорією запитів від мешканців Херсонщини. Громадяни мають право знати, як використовуються ресурси, спрямовані на ліквідацію наслідків обстрілів та підризу Каховської ГЕС.

Зафіксовані 2 відмови в наданні кошторисів на ремонт укриттів або переліків отримувачів допомоги.

Громадська організація звернулася до Херсонської міської військової адміністрації Херсонської області із запитом про надання переліку та стану готовності укриттів, відремонтованих за бюджетні кошти у 2024-2025 роках. Розпорядник відмовив у наданні інформації, зазначивши, що ці дані «можуть бути використані ворогом для коригування вогню», та надав відповідь, що вся інформація є секретною на час дії воєнного стану.

Після отримання скарги представництвом було проведено правову оцінку відмови. Було встановлено, що адреси укриттів і так є загальновідомими. Інформація про суми витрачених коштів та технічні характеристики споруд є відкритою. Крім того, розпорядник не провів “трискладовий тест” і не довів реальність загрози.

За результатами реагування представника Уповноваженого, військова адміністрація переглянула своє рішення та надала запитувану інформацію. Це забезпечило громадський контроль за якістю об’єктів цивільного захисту населення.

Протягом звітного періоду до представництва надійшло 11 звернень щодо відмов органів місцевого самоврядування, комунальних підприємств та установ у наданні інформації про розміри заробітних плат, премій та інших виплат посадовим особам. Розпорядники інформації в Херсонській області масово трактують відомості про доходи керівництва як «конфіденційну інформацію про особу» або «персональні дані», доступ до яких заборонений без згоди самої особи. Проте така позиція прямо суперечить чинному законодавству України.

До представника Уповноваженого звернулася громадянка М. зі скаргою на дії адміністрації КНП «Обласний територіальний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф» Херсонської обласної ради.

Заявниця неодноразово надсилає запити з проханням надати інформацію про щомісячні нарахування заробітної плати, надбавок та премій керівного складу зазначеного комунального підприємства за 2025 рік. Розпорядник інформації систематично відмовляв у наданні цих відомостей, мотивуючи це тим, що «заробітна плата є персональними даними співробітників», а їх розголошення в умовах воєнного стану може становити небезпеку для їхнього життя.

Представництвом було проведено роз'яснювальну роботу керівництву КНП: Комунальне некомерційне підприємство використовує майно та кошти громади, тому його фінансова діяльність є відкритою. Питання оплати праці медичних менеджерів у прифронтовому регіоні є предметом високого суспільного інтересу. Доступ до інформації про заробітну плату посадових осіб, яка виплачується з місцевого або державного бюджету, не може бути обмежено.

За результатами втручання представництва Уповноваженого та проведеної роз'яснювальної роботи, керівництво КНП «Обласний територіальний центр екстреної медичної допомоги» визнало неправомірність своїх попередніх відмов. Громадяниці М. було надіслано повну та вичерпну інформацію щодо структури та розміру виплат посадовим особам центру. Це дозволило зняти соціальну напругу та забезпечити прозорість використання коштів обласного бюджету в медичній галузі.

Стан виконання наданих рекомендацій та вжиття заходів щодо відновлення порушених прав на інформацію перебуває під контролем працівників представництва Уповноваженого в Херсонській області. Із наданих 66 рекомендацій: виконано – 49; в процесі виконання – 17.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Херсонській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:

розробити алгоритм оперативного надання статусу «дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій» на основі факту перебування в окупації, виключивши вимогу надлишкових довідок про фізичні травми;

провести аудит всіх модульних та стаціонарних укриттів в області на предмет відповідності нормам інклюзивності та усунути виявлені недоліки.

вжити невідкладних заходів щодо заповнення вакансій соціальних педагогів та психологів у школах Білозерської, Чорнобаївської та Високопільської громад;

відійти від використання виключно буфетної продукції та розробити механізми повернення до гарячого харчування в закладах, де триває освітній процес;

провести інвентаризацію технічних засобів (планшетів/ноутбуків) серед дітей вразливих категорій та забезпечити їх девайсами для дистанційного навчання.

забезпечити належний супровід та швидку передачу документації членами комісії ВЛК щодо осіб, визнаних непридатними до служби, до військових частин і ТЦК та СП з метою уникнення затримок у їх звільненні

Органам місцевого самоврядування та місцевим військовим адміністраціям:

облаштувати вхідні групи укриттів та закладів освіти пандусами та іншими елементами доступності згідно з нормами ДБН;

у громадах з нестабільним зв'язком впровадити альтернативні методи сповіщення про соціальні виплати, евакуацію та реєстрацію на програму «Відновлення».

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСТЬ

Упродовж звітнього періоду до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Хмельницької області надійшло **6 166 звернень**, у яких міститься **7 060 повідомлень** про порушення прав та свобод людини і громадянина.

Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **5 409** повідомлень, соціальні права – **370** повідомлень, економічні права – **252** повідомлення, права дитини – **109** повідомлень.

Кількість	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Звернення громадян	1 223	2 960	4 435	6 166
Повідомлення про порушення прав	1 520	3 645	4 978	7 060

Географічне розташування Хмельницької області зумовлює її роль як тилового регіону, який відіграє важливу роль у забезпеченні гуманітарної підтримки населення та прийомі внутрішньо переміщених осіб. Масове переміщення населення з окупованих територій та зон активних бойових дій актуалізувало питання дотримання прав на належне житло, соціальний захист, охорону здоров'я та працевлаштування. Особливої уваги також потребує забезпечення прав вразливих категорій громадян, чия соціальна незахищеність посилилася в умовах воєнного стану. Періодичні повітряні тривоги та ракетні удари по об'єктах інфраструктури впливають на безпекову ситуацію в регіоні. За таких умов актуальними залишаються питання забезпечення права громадян на безпеку та доступність і належний стан фонду захисних споруд області.

Пріоритетним завданням представництва Уповноваженого є системний моніторинг додержання конституційних прав громадян, проведення зустрічей із родинами військових та прийомів громадян, а також просвітницьких заходів, що дозволяє виявляти проблемні питання та реагувати на них шляхом надання відповідних рекомендацій, виконання яких забезпечує поновлення прав та покращення організації роботи громад за різними напрямками додержання прав мешканців громади.

Моніторингові візити/ безвиїзні перевірки

У 2025 році команда представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Хмельницькій області здійснила **240** моніторингових візитів, відвідувань та перевірок за різними напрямками забезпечення додержання прав і свобод людини і громадянина:

додержання прав дітей - **36**;

додержання прав внутрішньо переміщених осіб - **68**;

реалізація функцій національного превентивного механізму - **23**;
додержання процесуальних прав – **30**;
додержання інформаційних прав громадян - **27**;
моніторинг об'єктів фонду захисних споруд - **56**.

Крім того, в області проведено **10** (кластерних) відвідувань місць несвободи в межах реалізації національного превентивного механізму, моніторинг реалізації ветеранської політики та впровадження системи оцінювання повсякденного функціонування особи в закладах охорони здоров'я області.

За результатами виявлених порушень було направлено **4** Подання Уповноваженого: **3** - стосовно порушення прав дітей вразливої категорії у Крупецькій, Берездівській, Ганнопільській сільських територіальних громадах, **1** - за результатами відвідування в межах НПМ Відділення соціальних послуг в умовах цілодобового перебування/проживання «Доброта» комунальної установи «Центр надання соціальних послуг Городоцької міської ради».

Просвітницькі заходи

Ключовою подією 2025 року стало відкриття 18 грудня Центру захисту прав людини в Хмельницькій області, діяльність якого спрямована на забезпечення доступності інституції Уповноваженого до громадян, оперативне реагування на порушення прав людини, посилення співпраці з інститутами громадянського суспільства, правопросвітницької роботи та підвищення рівня взаємодії між громадянами й інституцією Уповноваженого на регіональному рівні.

У 2025 році регіональним представництвом здійснювалася комплексна правопросвітницька діяльність, спрямована на забезпечення поінформованості щодо порядку реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану та превенцію їх порушенням. Упродовж звітнього періоду проведено **136** просвітницьких заходів для посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування, представників закладів освіти, громадськості, а також продовжено активну співпрацю зі студентською молоддю.

Командою регіонального представництва проведено **3** конференції, **12** інформаційних заходів у сфері дотримання прав військових, ветеранів і їх сімей, **9** – щодо дотримання прав дітей, **32** просвітницьких заходи для внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання, **17** заходів для учнів та студентів.

З метою формування єдиного розуміння балансу між відкритістю інформації та захистом персональних даних, а також усвідомлення відповідальності посадових осіб у сфері дотримання інформаційних прав людини і громадянина, у 2025 році регіональним представництвом проведено **22** інформаційно-просвітницьких заходів для посадових осіб органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, правоохоронних органів, представників адвокатської спільноти та медіа.

Співпраця зі студентською молоддю та закладами освіти має довгострокове стратегічне значення, оскільки спрямована на формування правової культури, громадянської відповідальності та кадрового потенціалу у сфері захисту прав людини. 11 квітня 2025 року в Національній академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького в межах Меморандуму про співпрацю створено науково-просвітницький клуб "Амбасадори Омбудсмана" з метою формування професійної правової компетентності курсантів і залучення їх до правопросвітницької діяльності. Протягом року було проведено 8 засідань клубу, за результатами яких курсанти підготували свої презентаційні проєкти та провели 9 інформаційних заходів для 309 курсантів Академії з метою формування правової свідомості майбутніх офіцерів-прикордонників.

Реалізація освітнього проєкту «Амбасадори Омбудсмана» триває вже другий рік у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова, студентами якого в 2025 році проведено 24 інформаційні заходи про роль Уповноваженого в захисті прав людини для учнів старших класів.

У Хмельницькій області в 2025 році стартував проєкт «Молодіжний Омбудсман», у якому беруть участь 25 закладів вищої та професійної технічної освіти області.

Основні питання, з якими працювало представництво Уповноваженого:

- захист прав військовослужбовців та членів їх родин;
- захист прав дітей;
- захист прав людини в місцях несвободи;
- захист прав внутрішньо переміщених осіб;
- захист інформаційних прав громадян;
- забезпечення рівних прав і можливостей та створення безбар'єрного середовища.

1. Захист прав військовослужбовців та членів їх родин

З метою забезпечення оперативної та доступної взаємодії держави з родинами військовополонених і зниклих безвісти Захисників і Захисниць України в Хмельницькій області з 01 травня 2025 року розпочала роботу Регіональна робоча група Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими.

Упродовж звітнього періоду регіональною робочою групою під керівництвом представника Уповноваженого проведено 18 зустрічей у різних громадах області із родинами військовополонених та зниклих безвісти військовослужбовців, якими охоплено 2 074 людей. Працівниками представництва забезпечено проведення регулярних прийомів рідних військовополонених і зниклих безвісти, надання консультацій, сприяння у вирішенні проблемних питань. За 8 місяців 2025 року під час прийомів надано

консультації **261** громадянину і забезпечено допомогу в реєстрації **60** особистих електронних кабінетів на офіційному вебсайті Координаційного штабу.

18 грудня 2025 року у м. Хмельницькому відбулася масштабна зустріч з родинами військовослужбовців, яка охопила **524** учасника, за особистої участі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Загалом у Хмельницькій області в 2025 році проведено **34** зустрічі з родинами військовополонених та зниклих безвісти. Загальна кількість учасників - **3 060**.

Під час зустрічей із родинами обговорювалися питання: досудового розслідування фактів зникнення осіб за особливих обставин; проведення судових експертиз та ідентифікації; репатріації тіл загиблих Захисників та Захисниць; формування запитів до російської сторони; забезпечення соціальних виплат військовослужбовцям і членам їхніх сімей; технічні аспекти створення та наповнення особистих кабінетів.

Діяльність регіональної робочої групи Координаційного штабу в Хмельницькій області засвідчила ефективність, у зв'язку з постійною комунікацією та виїзними зустрічами з родинами військових, наближеністю до отримання ними роз'яснень, підтримки та необхідної допомоги.

2. Захист прав дітей

Для реалізації функції парламентського контролю за дотриманням прав дитини працівники регіонального Представництва здійснили **36** моніторингових візитів, із яких: до закладів інституційного догляду – **8**, до служб у справах дітей територіальних громад Хмельницької області – **14**, до закладів загальної середньої освіти – **11**, до закладів відпочинку – **2**, до закладів охорони здоров'я – **1**.

Моніторингові візити до служб у справах дітей громад області виявили системні порушення в їх діяльності, а саме: не вживаються заходи щодо забезпечення житлових/майнових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; не здійснюється контроль за умовами утримання, виховання та розвитку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які влаштовані до сімей опікунів, піклувальників, прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу; неналежне ведення особових справ дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах; не здійснюється належне ведення, оформлення та виконання індивідуальних планів соціального захисту дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах, дитини, яка залишилася без батьківського піклування, дитини - сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування; неукомплектованість штатної чисельності посадових осіб служби відповідно до статті 12 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»; інформація про діяльність служби та засоби комунікації не оприлюднена на офіційних вебресурсах органів місцевого самоврядування.

За результатами моніторингів до служб у справах дітей Крупецької, Ганнопільської та Берездівської сільських рад внесено 3 подання Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Завдяки вжитим заходам забезпечено відновлення прав дітей статусних категорій на особливий захист і допомогу, які надаються державою.

Під час моніторингового візиту до Служби у справах дітей, сім'ї та молоді Ганнопільської сільської ради (далі – Служба) моніторингова група виявила низку порушень прав дітей вразливих категорій.

Служба не здійснювала контроль за стягненням аліментів на утримання дітей, позбавлених батьківського піклування; за перебуванням дітей, які влаштовані в сімейні форми виховання (відсутні графіки контролю за умовами утримання, виховання та розвитку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які влаштовані до сімей опікунів, піклувальників, та щорічні висновки про стан утримання, навчання та виховання дітей вказаної категорії); особові справи не містять інформації щодо виготовлення 3 дітям паспорта громадянина України по досягненню ними 14-річного віку. Проблемним було також питання встановлення опіки над майном дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Службою не проводилася належним чином правопросвітницька діяльність серед мешканців громади щодо створення в громаді сімейних форм виховання, оскільки в громаді відсутні сімейні форми виховання, що суперечить якнайкращому забезпеченню інтересів дітей. Крім того, Положенням про Службу значно звужені її завдання в частині забезпечення захисту житлових та майнових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, що порушує права дитини на гідний рівень життя.

Уповноваженим було вжито заходи реагування шляхом направлення Подання з вимогою негайно усунути виявлені порушення прав дітей та недоліки в роботі Служби. Після втручання Уповноваженого Службою:

- встановлено опіку над майном дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;*

- надіслані запити до відділів державної виконавчої служби з метою отримання інформації про стан заборгованості по сплаті аліментів на утримання дітей, позбавлених батьківського піклування;*

- приведено у відповідність до чинних вимог особові справи дітей та інша документація, необхідна для належного забезпечення прав дитини;*

- посилено контроль за умовами утримання, навчання, виховання дітей, які влаштовані в сімейні форми виховання;*

- затверджено нове Положення про Службу, яке регламентує основні напрями діяльності служби, її повноваження та організаційні засади роботи, що сприятиме підвищенню її ефективності та прозорості.*

За результатами проведених у 2025 році моніторингів регіональним представництвом відзначено належну організацію роботи в службах у справах дітей Новодунаєвської селищної ради та Судилківської сільської ради.

Зафіксовано покращення ситуації та забезпечення належної організації роботи в закладах інституційного догляду, зокрема у Солобковецькому, Ізяславському, Кам'янець – Подільському навчально-реабілітаційних центрах, а також Ямпільській і Кам'янець – Подільській спеціальних школах Хмельницької обласної ради.

Однак, у деяких закладах досі залишається невирішеним питання щодо дотримання житлової норми на одного вихованця, що порушує вільний простір дитини; забезпечення безбар'єрності/доступності для маломобільних груп населення до всіх приміщень; забезпечення права дітей на приватність (в окремих санітарних кімнатах відсутні перегородки); подання щоквартальних звітів як суб'єкта, який є виконавцем індивідуальних планів соціального захисту дітей, про його виконання, зокрема в Центрі соціально-психологічної реабілітації дітей «Подільняк».

Також регіональним представництвом виявлені типові порушення законодавства при здійсненні моніторингових візитів до закладів освіти, зокрема: неукомплектовані посади психолога та соціального педагога, що може призвести до несвоєчасного надання психологічної допомоги дітям, які зазнали насильства та жорстокого поводження, а також підтримки та розвитку психологічно безпечного освітнього середовища в закладі освіти; заклади освіти не мають ліцензії на провадження господарської діяльності з медичної практики, попри те, що на його базі функціонує медична частина, яка фактично надає медичні послуги; не всі приміщення закладів освіти та укриття відповідають вимогам безбар'єрності та доступності для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення; в укриттях відсутні в достатній кількості місця для сидіння, продукти харчування та питна вода; медична аптечка неукомплектована належним чином; не затверджені Положення про запобігання та протидію насильству та жорстокому поводженню з дітьми; виявлено недоліки у забезпеченні прозорості та відкритості закладу освіти, оскільки на вебсайтах не оприлюднено всієї необхідної інформації, яка передбачена статтею 30 Закону України «Про освіту».

Під час моніторингового візиту до Лісовогринівецького ліцею командою представництва було виявлено низку вказаних порушень, зокрема: у закладі неукомплектовані посади психолога та соціального педагога; у санітарно-гігієнічному приміщенні ліцею, де навчаються учні молодших класів, відсутні замок на дверях та перегородки (ширми), що порушує право дітей на приватність; наявні недоліки в організації процесу харчування учнів; приміщення закладу освіти та укриття не забезпечені належним рівнем доступності та безбар'єрності.

За результатами виявлених порушень направлено звіт із рекомендаціями голові Лісовогринівецької сільської ради і директору ліцею. За наслідками реагування закладом вжито заходи з метою усунення порушень: забезпечено приватність у санітарно-гігієнічному приміщенні; вживаються заходи щодо заповнення вакантних посад; забезпечено маркування продуктів харчування;

добових проб страв; розміщено інформаційні матеріали про права та обов'язки всіх учасників освітнього процесу.

Питання дотримання прав дітей в області перебуває під контролем працівників Представництва Уповноваженого в Хмельницькій області. Із наданих **298** рекомендацій: виконано – **244**, у процесі виконання – **37**, не виконано – **17**.

3. Захист прав людини в місцях несвободи

Командою Представництва Уповноваженого в Хмельницькій області у 2025 році здійснено **23** відвідування місць несвободи в межах функцій національного превентивного механізму, із них **2** – до закладів приватної форми власності соціальної сфери спрямування.

Для виконання функцій національного превентивного механізму в межах реалізації проєкту «Регіональні групи національного превентивного механізму» на Хмельниччині представниками громадських організацій здійснено також **4** повторних відвідування закладів соціальної сфери, із яких **3** – до приватних геріатричних пансіонатів.

За результатами проведених в області відвідувань виявлено порушення прав і свобод людини, зокрема: на захист від катувань, жорстокого або такого, що принижують гідність, видів поводження та покарання; на охорону здоров'я, належну медичну допомогу; на повагу до приватного й сімейного життя; на достатній життєвий рівень; на доступність, зокрема для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення.

Також виявлені недоліки в діяльності будинків-інтернатів для громадян похилого віку та осіб з інвалідністю, а також системні порушення, які призводять до порушення прав і свобод підопічних.

Групою НПМ під час відвідування Самчиківського будинку-інтернату для громадян похилого віку та осіб з інвалідністю встановлено ряд порушень у діяльності закладу, що негативно впливають на права підопічних. Зокрема, виявлено підопічного Б. із сильним больовим синдромом та трофічними виразками на спині та ногах, який на огляд до хірурга чи травматолога не доставлявся. Медична допомога підопічному надавалась медичним персоналом закладу, однак методи лікування та догляд не полегшували стан хворого. Також були виявлені й інші порушення у сфері організації своєчасного надання медичної допомоги підопічним, порушення права на життя та безпеку та на достатній життєвий рівень.

За результатами листів реагування було вжито заходів щодо покращення умов проживання підопічних у даному закладі. Зокрема, госпіталізовано підопічних, які потребували стаціонарного лікування, придбано додаткові меблі для покращення побутових умов та завершено будівництво укриття.

У той же час в області наявні заклади соціальної сфери, за результатами відвідування яких встановлено дотримання прав підопічних та рекомендовано поширювати приклад організації ними роботи на інші соціальні заклади області.

За результатами відвідування Бахматовецького будинку-інтернату для громадян похилого віку та осіб з інвалідністю встановлено забезпечення належних умов проживання підопічних.

Будинок-інтернат внесено до реєстру надавачів соціальних послуг. Крім того, заклад має ліцензію на провадження медичної практики, підопічні забезпечені цілодобовим медичним обслуговуванням та належним спостереженням за станом здоров'я, відповідно до призначень лікарів. Організовано проведення щорічного поглибленого комплексного огляду підопічних профільними лікарями. Підопічні з інвалідністю забезпечені технічними засобами реабілітації та спеціальними засобами для догляду, зокрема: функціональними ліжками, медичним обладнанням для відновлення й поліпшення рухової активності, засобами для полегшення пересування людей похилого віку та засобами малої механізації. У разі потреби здійснюються заходи щодо протезування підопічних. Для підопічних постійно організовуються різноманітні тематичні заходи, перегляди кінофільмів, заняття з художньої творчості, участь у спортивних змаганнях серед закладів соціальної сфери.

Під час відвідувань органів поліції області зафіксовані порушення права затриманих осіб на належні умови перебування, що не відповідає вимогам національного та міжнародного законодавства.

Під час відвідування відділення поліції № 1 (м. Славута) Шепетівського районного управління поліції ГУНП в Хмельницькій області (далі — ВП № 1) групою НПМ виявлено порушення та недоліки щодо забезпечення належних умов тримання затриманих осіб; права на життя в частині забезпечення безпечного перебування осіб у приміщенні відділення поліції під час сигналу «Повітряна тривога», на охорону здоров'я, на безбар'єрний доступ до усіх приміщень ВП № 1, а також недоліки у веденні службової документації.

За результатами виявлених порушень підготовлено звіт із рекомендаціями, який направлено керівництву ГУНП в Хмельницькій області та ВП № 1. З метою виконання наданих рекомендацій службовими особами ВП № 1 вжито низку заходів, спрямованих на усунення виявлених недоліків та порушень та забезпечення належних умов тримання затриманих осіб.

У кімнаті для затриманих встановлено необхідне побутове обладнання та меблі, а саме: стіл для приймання їжі, табурет і полиці для зберігання особистих речей. Крім того, кімнату обладнано кнопкою виклику для оперативного встановлення контакту з працівниками поліції з метою своєчасного реагування на можливі надзвичайні ситуації, зокрема випадки насильства серед утримуваних осіб, спроби самогубства або виникнення пожежі.

У приміщенні ВП № 1 розміщено інформаційні матеріали щодо визначених безпечних місць (точок збору) особового складу, плани евакуації, а також встановлено покажчики напрямку руху до найближчого укриття; також проведено навчання для особового складу, під час якого опрацьовано

нормативно-правові акти, що визначають алгоритм дій працівників поліції у разі затримання осіб, які потребують отримання препаратів антиретровірусної терапії. З метою забезпечення безбар'єрного доступу до усіх приміщень відділення поліції вжито заходів щодо встановлення переносного металевого пандуса.

З метою недопущення порушень у веденні службової документації особовому складу ВП № 1 наголошено на неухильному дотриманні вимог щодо її ведення, зокрема Журналу обліку доставлених, відвідувачів та запрошених осіб, а також належної фіксації вжитих заходів щодо доставлених осіб.

4. Захист прав внутрішньо переміщених осіб

У 2025 році Хмельницька область залишалася одним із відносно стабільних регіонів України для прийому та розміщення внутрішньо переміщених осіб. Область характеризується наявністю розвиненої інфраструктури соціального захисту, розгалуженої мережі центрів надання адміністративних і соціальних послуг, а також активною взаємодією органів місцевого самоврядування з міжнародними та національними гуманітарними організаціями, що сприяє забезпеченню базових потреб ВПО.

З метою перевірки дотримання прав внутрішньо переміщених осіб на гідні умови проживання, а також проведення просвітницької та роз'яснювальної роботи щодо можливостей реалізації і захисту їхніх прав, регіональним представництвом у 2025 році здійснено **68** моніторингових візитів до місць тимчасового проживання.

Під час моніторингових візитів перевірено відповідність МТП мінімальним вимогам, визначеним Порядком функціонування МТП, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930, оцінено рівень забезпечення належних умов проживання, дотримання вимог безпеки та забезпечення приватності мешканців, доступність для різних категорій осіб, зокрема маломобільних груп населення. За результатами візитів виявлено окремі недоліки в організації проживання ВПО, які потребують усунення з боку відповідних органів та балансоутримувачів МТП. Водночас за результатами повторних моніторингових візитів встановлено часткове виконання наданих рекомендацій шляхом поліпшення умов та забезпечення проживання для ВПО на безоплатній основі.

Під час проведених в 2024 році моніторингових візитів до МТП на базі гуртожитків №1 та №2 Кам'янець-Подільського фахового коледжу будівництва, архітектури та дизайну, а також Хмельницького міського центру соціальної підтримки та адаптації виявлено, що ВПО доводилося сплачувати рахунки за комунальні послуги. За результатами моніторингів власникам/балансоутримувачам МТП були направлені звіти з відповідними рекомендаціями щодо забезпечення компенсації таких витрат за рахунок держави.

За результатами повторних моніторингів до вказаних МТП у квітні 2025 року встановлено виконання наданих раніше рекомендацій щодо вжиття необхідних заходів для забезпечення компенсації витрат на комунальні послуги відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2022 року № 261. Кам'янець-Подільським фаховим коледжем будівництва, архітектури та дизайну забезпечено компенсацію витрат на комунальні послуги для мешканців гуртожитків, у зв'язку з чим внутрішньо переміщені особи більше не сплачують зазначені витрати з власних коштів. Хмельницьким міським центром соціальної підтримки та адаптації також забезпечено можливість проживання ВПО без оплати комунальних послуг.

Результати моніторингових візитів свідчать про наявність системних проблем у забезпеченні належних умов проживання ВПО в місцях тимчасового розміщення, зокрема типовими порушеннями є: відсутність безбар'єрного доступу для маломобільних осіб; неналежне облаштування житлових приміщень та недостатнє меблювання; проблеми з опаленням або теплопостачанням, а також відсутність базових засобів безпеки (вогнегасників, планів евакуації); недотримання санітарно-гігієнічних вимог.

Подальше забезпечення гідних умов проживання потребує системного підходу з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування, зокрема в частині фінансування, дотримання стандартів безпеки, доступності та санітарно-гігієнічних вимог.

За результатами моніторингових візитів Хмельницькій обласній військовій адміністрації та власникам/балансоутримувачам МТП надані рекомендації щодо вжиття відповідних заходів з метою дотримання належних умов проживання внутрішньо переміщених осіб у МТП, зокрема в частині проведення ремонтних робіт у житлових кімнатах, санітарно-гігієнічних приміщеннях; забезпечення архітектурної доступності будівель МТП, а також безбар'єрного доступу та користування їх об'єктами.

Із **347** наданих рекомендацій: виконано – **117**, у процесі виконання – **196**, не виконано – **34**.

Регіональним представництвом у 2025 році здійснено **56** моніторингових візитів до **об'єктів фонду захисних споруд** області. За результатами моніторингів встановлено, що захисні споруди, розташовані у державних та комунальних закладах, у більшості випадків утримуються у належному технічному та санітарному стані. Виявлені незначні порушення, які не носять системного характеру, що свідчить про наявність організаційного контролю та відповідальності балансоутримувачів. Такі об'єкти, як правило, забезпечені базовими умовами безпеки, інженерними мережами, інформаційними показниками та первинними засобами реагування.

Водночас моніторинги укриттів, розташованих у багатоквартирних будинках, засвідчили наявність системних проблем. У значній частині таких захисних споруд зафіксовано порушення вимог експлуатації та безпеки, зокрема відсутність необхідного обладнання для перебування людей, неналежне забезпечення водою та засобами пожежогасіння, а також відсутність безбар'єрного доступу для маломобільних груп населення.

Поряд із цим встановлено поодинокі позитивні приклади належного утримання укриттів у житловому фонді, що підтверджує можливість дотримання встановлених вимог за умови чіткого визначення відповідальності та належної координації з боку органів місцевого самоврядування.

Результати моніторингових візитів свідчать про суттєву різницю в рівні готовності захисних споруд цивільного захисту залежно від типу об'єкта. У той час як укриття у державних та комунальних закладах переважно відповідають базовим вимогам безпеки, стан укриттів у багатоквартирних будинках залишається проблемним і потребує системних рішень. Усунення виявлених недоліків можливе шляхом посилення ролі органів місцевого самоврядування, запровадження єдиних стандартів утримання укриттів та належного ресурсного забезпечення балансоутримувачів.

За результатами моніторингових візитів балансоутримувачам, органам місцевого самоврядування та органам державної влади надано **207** рекомендацій, із яких: виконано – **120**, у процесі виконання – **39**, не виконано – **48**.

5. Захист інформаційних прав громадян

Упродовж звітного періоду Регіональне представництво здійснило 23 перевірки додержання органами державної влади та органами місцевого самоврядування права людини і громадянина на звернення та інформацію в умовах воєнного стану, а також 4 перевірки у сфері захисту персональних даних. За результатами перевірок до відповідних органів влади та місцевого самоврядування направлено звіти та приписи з рекомендаціями та вимогами щодо усунення виявлених порушень.

Під час здійснення перевірок виявлено системні порушення у діяльності розпорядників інформації в частині забезпечення прозорості та відкритості їх діяльності, а також створення належних механізмів реалізації права кожного на доступ до публічної інформації, неналежне оприлюднення інформації відповідно до вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Встановлено наявність проблеми визначення посадових осіб у територіальних громадах, уповноважених приймати та реєструвати усні звернення та запити громадян, а також забезпечувати приймання телефонних дзвінків. Так, за результатами перевірок встановлено, що право громадян на подання усних звернень за номером телефону, зазначеним на офіційному вебсайті Антонінської, Берездівської, Війтовецької, Ганнопільської,

Гуменецької, Михайлюцької, Новодунаєвецької, Сатанівської, Теофіпольської територіальних громад не забезпечується.

За результатами перевірок дотримання Берездівською, Білогірською, Гуменецькою, Михайлюцькою сільськими та Сатанівською селищною радами права на звернення та інформацію виявлено неналежну організацію роботи зі зверненнями та запитами на інформацію та неналежне оприлюднення публічної інформації. За результатами перевірок підготовлені звіти з рекомендаціями щодо усунення цих порушень, які скеровані до голів рад.

На виконання рекомендацій, викладених у звітах, зазначеними радами було вжито відповідні заходи, зокрема, оприлюднено інформацію про місію, функції, повноваження, основні завдання, принципи формування та розмір оплати праці, винагороди, додаткового блага голови Ради; порядок складання, подання запиту на інформацію, оскарження рішень розпорядників інформації, дій чи бездіяльності; інформацію про механізми чи процедури, за допомогою яких громадськість може представляти свої інтереси або в інший спосіб впливати на реалізацію повноважень розпорядника інформації; плани проведення та порядок денний відкритих засідань Ради; загальні правила роботи установи, правила внутрішнього трудового розпорядку. Крім того, вжито заходи з метою реєстрації їх як розпорядників інформації на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних. Виконання наданих рекомендацій забезпечило поновлення інформаційних прав мешканців зазначених громад області.

З метою усунення порушень у сфері додержання інформаційних прав та запобіганню їх повторенню Регіональним представництвом посилено просвітницьку діяльність серед розпорядників інформації Хмельницької області, під час яких рекомендовано: забезпечити на офіційних вебсайтах доступність інформації про порядок реалізації права громадян на звернення та запит на доступ до публічної інформації, налагодити роботу телефонних ліній для фіксування усних звернень та попереднього запису на особистий прийом, забезпечити належне оприлюднення на офіційному вебсайті інформації та своєчасне оновлення оприлюдненої інформації, а також здійснити реєстрацію на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних та забезпечити оприлюднення обов'язкових наборів даних.

Із наданих **108** рекомендацій: виконано – **91**, у процесі виконання – **6**, не виконано – **11**.

Регіональним представництвом у 2025 році проведено **4** безвиїзні перевірки стану додержання прав громадян на захист персональних даних під час здійснення їх обробки посадовими особами органів державної влади та органів місцевого самоврядування .

За результатами проведених перевірок встановлено низку порушень вимог Закону України «Про захист персональних даних», які призводять до обмеження прав суб'єктів персональних даних.

Зокрема, всупереч вимогам законодавства, у суб'єктів персональних даних відбирається згода на їх обробку у випадках, коли відповідна правова підстава, визначена законом, не передбачає необхідності отримання такої згоди. Крім того, під час перевірок встановлено факти неповідомлення громадян про склад і зміст зібраних персональних даних, мету їх обробки, а також осіб, яким такі дані передаються. Зазначені порушення зафіксовані в Шепетівській міській раді, МКП «Хмельницькводоканал». Окрему увагу під час перевірок приділено оцінці організаційного забезпечення захисту персональних даних.

Під час проведення перевірки у Шепетівській міській раді встановлено відсутність затверджених внутрішніх документів, які з урахуванням специфіки обробки персональних даних мали б визначати процедури їх обробки та захисту. Зокрема, не було розроблено та затверджено: внутрішні правила (положення) щодо порядку обробки та захисту персональних даних; план дій працівників на випадок несанкціонованого доступу до персональних даних, пошкодження технічного обладнання або виникнення надзвичайних ситуацій; порядок доступу працівників до персональних даних залежно від їх посадових обов'язків. Такі організаційні недоліки створювали ризики неправомірного доступу до персональних даних та порушення принципів їх захисту.

Крім того, встановлено, що Шепетівською міською радою, міським комунальним підприємством «Хмельницькводоканал» та Територіальним управлінням Державної судової адміністрації України в Хмельницькій області не було повідомлено Уповноваженого про визначення відповідальної особи або структурного підрозділу, який організовує роботу, пов'язану із захистом персональних даних при їх обробці, що є порушенням вимог законодавства.

За результатами проведених перевірок керівникам органів державної влади та органів місцевого самоврядування внесено 4 приписи про усунення виявлених порушень. У встановлений строк приписи виконано, що дало змогу усунути порушення та привести діяльність відповідних суб'єктів у відповідність до вимог законодавства про захист персональних даних.

Результати перевірок свідчать про наявність системних організаційних та процедурних недоліків у діяльності окремих органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері захисту персональних даних. Основними проблемами залишаються формальний підхід до правових підстав обробки персональних даних, неналежне інформування суб'єктів персональних даних, а також відсутність внутрішніх механізмів організації та контролю за їх захистом.

Подальше забезпечення належного рівня захисту персональних даних потребує системної роботи з боку органів публічної влади, зокрема через впровадження внутрішніх процедур, визначення відповідальних осіб та підвищення рівня правової обізнаності посадових осіб у сфері захисту персональних даних.

6. Забезпечення рівних прав і можливостей та створення безбар'єрного середовища

У межах реалізації державної політики у сфері забезпечення рівних прав і можливостей та створення безбар'єрного середовища в територіальних громадах Хмельницької області регіональним представництвом здійснювалася системна робота, спрямована на моніторинг та стимулювання виконання вимог національного законодавства і стратегічних документів.

У період з липня по жовтень 2025 року Регіональним представництвом спільно з представниками громадськості та експертами Експертної ради при представнику Уповноваженого в Хмельницькій області було досліджено стан заходів із створення безбар'єрного середовища в усіх громадах області з метою отримання інформації щодо утворення та діяльності рад безбар'єрності, передбачених Планом заходів на 2025–2026 роки з реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року.

За результатами опрацювання отриманих відповідей встановлено, що на час підготовки Щорічної доповіді в усіх 60 громадах області ради безбар'єрності формально створені, однак рівень їх фактичної діяльності суттєво відрізняється. Частина громад забезпечила повноцінне функціонування таких рад, водночас у значній кількості територіальних громад їх робота залишається неповною через відсутність відповідальних осіб або затверджених планів заходів, а в окремому випадку рада взагалі не була створена.

Варто зазначити, що значна частина територіальних громад активізувала роботу зі створення рад безбар'єрності лише після отримання листа представника Уповноваженого в Хмельницькій області, що загалом оцінюється як позитивна динаміка та свідчить про ефективність реагування на інституційний контроль.

Водночас встановлено, що навіть у тих громадах, де ради безбар'єрності створені, їх діяльність часто має декларативний характер і не супроводжується ефективними управлінськими рішеннями, належним плануванням та персональною відповідальністю. Недостатня взаємодія органів місцевого самоврядування з громадськими організаціями та ігнорування реальних потреб осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення призводять до збереження архітектурних, інформаційних і соціальних бар'єрів.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Хмельницькій обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:

забезпечити системний міжвідомчий контроль за дотриманням прав військовослужбовців, ветеранів та членів їхніх сімей, зокрема щодо соціальних

виплат, доступу до різних видів послуг та належного виконання своїх обов'язків фахівцями із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб в громадах області;

забезпечити в закладах обласної комунальної власності можливість безбар'єрного пересування для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, а також безбар'єрний доступ і користування об'єктами санітарії та гігієни або їх розумне пристосування;

забезпечити приведення умов проживання внутрішньо переміщених осіб у відповідність до мінімальних вимог Порядку функціонування МТП, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930;

забезпечити вжиття власниками/балансоутримувачами заходів із приведення об'єктів цивільного захисту населення у відповідність Вимогам щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, затверджених Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09 липня 2018 року № 579.

Органам місцевого самоврядування:

забезпечити безбар'єрність і доступність приміщень у закладах/установах територіальної громади для людей з інвалідністю та маломобільних груп населення шляхом вжиття дієвих заходів (затвердження та виконання відповідних планів заходів, визначення відповідальних осіб);

забезпечити оприлюднення на офіційних вебсайтах інформації, передбаченої Законом України «Про доступ до публічної інформації» та реалізацію права на подання усного звернення, зокрема за контактним номером телефону, оприлюдненому на офіційному вебсайті;

забезпечити контроль за житловими і майновими правами дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, веденням особових справ та індивідуальних планів соціального захисту;

активізувати роботу щодо створення сімейних форм виховання в кожній територіальній громаді як пріоритетної моделі захисту прав дитини;

забезпечити приведення місць тимчасового проживання ВПО у відповідність до встановлених стандартів та формування фонду житла для тимчасового проживання, включно з належним обліком потреб;

впровадити внутрішні процедури щодо організації роботи із персональними даними та контролю за їх захистом, визначити відповідальну особу, що організовує роботу, пов'язану із захистом персональних даних при їх обробці.

ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСТЬ

За період з 01 січня 2025 року по 31 грудня 2025 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Черкаської області надійшло **4 648** звернень, які містили **5 551** повідомлення щодо ймовірного порушення прав людини і громадянина. Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у зверненнях: громадянські права – **4 131**, соціальні права – **257**, економічні права – **183**, права дитини – **165**.

Кількість	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Звернення громадян	922	2 686	4 082	4 648
Повідомлення про порушення прав	1193	3 136	4 624	5 551

Черкаська область розташована в центральній частині України та має важливе значення для забезпечення стабільного функціонування транспортної, економічної та соціальної інфраструктури держави. В умовах воєнного стану особливої уваги потребує безпека об'єктів критичної інфраструктури та підтримання життєдіяльності громад.

Хоча активні бойові дії на території області не ведуться, наслідки збройної агресії Російської Федерації проти України впливають на соціальну сферу та реалізацію прав людини. Актуальними залишаються питання підтримки військовослужбовців, ветеранів, членів їхніх сімей, а також родин загиблих і зниклих безвісти.

Крім того, область прийняла значну кількість внутрішньо переміщених осіб, що створило додаткове навантаження на систему соціального захисту, освіти, медицини та житлового забезпечення. У цих умовах важливим є забезпечення доступу населення до основних послуг та посилення підтримки вразливих категорій громадян.

Моніторингові візити/безвиїзні перевірки

У 2025 році командою Представництва Уповноваженого Верховної Ради з прав людини в Черкаській області було здійснено **148** моніторингових відвідувань. Зокрема, за напрямом реалізації функцій національного превентивного механізму та дотримання прав людини в місцях несвободи здійснено **15** моніторингових відвідувань.

За напрямом захисту прав дитини у 2025 році було проведено **14** моніторингових візитів. Увагу було зосереджено на питаннях дотримання безпеки дітей під час освітнього процесу в контексті воєнного стану.

З метою визначення стану забезпечення рівних прав та свобод, зокрема доступності об'єктів соціальної інфраструктури в Черкаській області, команда представництва здійснила **1** моніторингове відвідування закладу охорони здоров'я міста Черкаси, де була проаналізована доступність для маломобільних груп населення.

Важливим напрямом діяльності команди представництва в Черкаській області залишається робота у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України. У 2025 році було здійснено **112** моніторингових візитів у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, зокрема для моніторингу забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб було відвідано **61** місце тимчасового проживання, крім цього, проведено **5** моніторингових візитів освітніх центрів «Крим – Україна», «Донбас – Україна». Також з метою забезпечення права на захист населення під час повітряної тривоги чи іншої загрози життю було здійснено **46** моніторингових візитів до об'єктів фонду захисних споруд (укриттів) по Черкаській області.

У сфері захисту інформаційних прав командою представництва було здійснено **6** безвиїзних перевірок, предметом яких стали дотримання права на звернення та на доступ до публічної інформації, захист персональних даних.

Просвітницькі заходи

З метою підвищення обізнаності громадськості щодо захисту прав людини представництвом Уповноваженого в Черкаській області у 2025 році було проведено **127** інформаційних заходів. Серед них **48** просвітницьких заходів для представників органів державної влади, органів місцевого самоврядування та працівників органів Національної поліції, у яких взяли участь **1 732** особи, а також до Дня працівників соціальної сфери організовано та проведено **3** тренінги, участь у яких взяли **73** особи.

Для спільноти внутрішньо переміщених осіб проведено 7 просвітницьких заходів, до яких долучилися **104** громадянина.

Крім того, **22** освітніми заходами було охоплено громадян, які перебувають на обліку у Черкаському міському центрі зайнятості, до участі в зазначених заходах залучено **373** особи.

Упродовж 2025 року також проведено **30** правопросвітницьких заходів для дітей, спрямованих на формування правової обізнаності, розвиток навичок безпечної поведінки та усвідомлення дітьми власних прав і механізмів їх захисту. У заходах взяли участь **436** дітей.

Протягом року здійснено виїзні прийоми громадян у **17** територіальних громадах області. Спілкування з керівництвом та мешканцями громад, а також проведення особистого прийому громадян дали можливість безпосередньо вивчити проблемні питання та реальний стан справ на місцях, почути запити людей і потреби громад. Такі виїзди стали важливим інструментом відкритого діалогу, який дозволив оперативно реагувати на актуальні проблеми, налагодити конструктивну співпрацю з органами місцевого самоврядування та напрацювати практичні шляхи їх вирішення з метою захисту прав і законних інтересів мешканців області.

Основні питання, з якими працювало представництво Уповноваженого:

З поміж основних 9 напрямів роботи Уповноваженого в Черкаській області окреме місце займають питання, які потребували врегулювання та особливої уваги на місцевому рівні. Серед основних проблемних питань, із якими працювала команда Регіонального представництва в Черкаській області:

- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України;
- захист прав дітей;
- захист інформаційних прав.

1. Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин

Упродовж 2025 року представництвом Уповноваженого здійснювалася системна робота щодо захисту прав військовослужбовців, ветеранів та членів їхніх сімей, а також родин військовослужбовців, які перебувають у російському

полоні або зникли безвісти за особливих обставин. З 1 травня 2025 року на базі представництва функціонує регіональна робоча група Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими (далі – РРГ КШ) у Черкаській області, діяльність якої спрямована на забезпечення належної координації, правової та інформаційної підтримки таких родин.

З початку роботи РРГ КШ у Черкаській області проведено **15** виїзних зустрічей із сім'ями військовополонених і зниклих безвісти за особливих обставин, у яких взяли участь **1 451** родина.

Під час таких зустрічей порушувалися питання щодо строків та механізмів обміну військовополонених, алгоритму дій у разі зникнення військовослужбовця за особливих обставин, налагодження комунікації з командуванням військових частин, органами досудового розслідування, а також отримання процесуальних документів.

Водночас упродовж звітного періоду РРГ КШ під керівництвом представника Уповноваженого в Черкаській області забезпечено: організацію особистого прийому громадян і виїзних зустрічей із родинами в громадах, інформаційний та правовий супровід випадків порушення прав оборонців України, координацію діяльності регіональних підрозділів органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та військових формувань, інформування суспільства про діяльність РРГ КШ у Черкаській області, взаємодію з громадськими об'єднаннями тощо.

За період з 1 травня по 31 грудня 2025 року в межах особистого прийому опрацьовано **487** звернень, надано допомогу у створенні **93** особистих кабінетів на сайті Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими. Особисто представником Уповноваженого прийнято **326** громадян.

Значна частина порушених питань пов'язана з роз'ясненням окремих аспектів, а саме: строки та механізми обмінів, алгоритм дій у разі зникнення безвісти, комунікація з командуванням і слідчими органами. Залишається проблемою низький рівень поінформованості родин, брак комунікації та несвоєчасне надання процесуальних документів.

2. Захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України

Важливим напрямом діяльності представництва в Черкаській області залишається робота у сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України.

Станом на 31 грудня 2025 року на обліку в органах соціального захисту населення перебуває **140 009** внутрішньо переміщених осіб, більшість із яких проживає в приватному секторі.

На території Черкаської області облаштовано **38** місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб. Протягом 2025 року для перевірки умов проживання ВПО до МТП та до інших місць розміщення ВПО, які не ввійшли до офіційного переліку місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб в Черкаській області, здійснено **61** моніторинговий візит, за результатами яких Черкаській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації надано **108** рекомендацій щодо усунення виявлених недоліків. Із них: виконано – **78**, у процесі виконання - **22**, не виконано - **8**.

За результатами здійснених моніторингових візитів було виявлено низку типових недоліків у функціонуванні місць проживання внутрішньо переміщених осіб: душові кабінки необладнані окремими дверима чи ширмами для забезпечення права проживаючих у вказаному вище гуртожитку на приватність; необлаштування центрального входу вказаного вище гуртожитку пандусом чи відповідними боковими тримачами; наявна потреба в проведенні ремонту санвузлів; необхідність в проведенні дезінфекції житлових приміщень та приміщень загального користування вказаного вище гуртожитку від наявних тарганів, не шкідливими для здоров'я проживаючих способами; не всі МТП обладнані альтернативними джерелами електропостачання.

Під час планового моніторингу дотримання прав внутрішньо переміщених осіб у МТП на базі комунального некомерційного підприємства «Черкаський обласний дитячий багатoproфільний санаторій «Сосновий бір» Черкаської обласної ради», де проживає 64 ВПО, встановлено, що центральний вхід до одного із житлових корпусів не обладнаний пандусом, а в іншому житловому корпусі електрична мережа перебуває в аварійному стані та потребує заміни.

За результатами моніторингового візиту складено відповідний звіт із рекомендаціями, які скеровано до Черкаської обласної військової адміністрації для усунення зафіксованих порушень.

На виконання рекомендацій Черкаською обласною військовою адміністрацією виявлені недоліки усунуті в повному обсязі, а саме: здійснено повну заміну електричної мережі на нову у житловому корпусі МТП; встановлено пандус на центральному вході іншого житлового корпусу МТП.

Також під час окремих моніторингових візитів було зафіксовано випадки несвоєчасного забезпечення органами місцевого самоврядування місця тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб твердим паливом.

Забезпечення місць тимчасового проживання необхідним запасом твердого палива (дров) має здійснюватися завчасно, до початку опалювального періоду, з

метою гарантування належних умов проживання та безперебійного теплопостачання у осінньо-зимовий період.

Під час моніторингового візиту до місця тимчасового проживання ВПО на базі гуртожитку № 2 відокремленого структурного підрозділу «Чигиринський економіко-правовий фаховий коледж Уманського національного університету» було встановлено, що у закладі не заготовлено твердого палива (дрова) для забезпечення належного опалення гуртожитку у опалювальний період, що створило ризики неналежного забезпечення температурного режиму у приміщеннях.

За результатами моніторингового візиту складено звіт з відповідними рекомендаціями, який скеровано до виконання Чигиринській міській раді Черкаського району Черкаської області.

На виконання рекомендацій Чигиринська міська рада Черкаського району Черкаської області забезпечила гуртожиток твердим паливом (дровами) у необхідній кількості на опалювальний період.

Крім того, з метою забезпечення права на захист населення під час повітряної тривоги чи іншої загрози життю у 2025 році було здійснено **46** моніторингових візитів до **об'єктів фонду захисних споруд (укриттів)**, за результатами яких органам місцевого самоврядування надано **127** рекомендацій щодо усунення виявлених недоліків. Із них: виконано – **102**, у процесі виконання – **23**, не виконано – **2**.

Під час моніторингу встановлено низку проблем, що впливають на належну готовність укриттів до використання населенням під час надзвичайних ситуацій. Зокрема, в окремих укриттях відсутні необхідні запаси продуктів харчування тривалого зберігання та непродовольчих товарів для дітей, частина об'єктів не укомплектована аптечками першої медичної допомоги та запасами технічної та питної води. Також виявлено порушення вимог доступності для маломобільних груп населення, оскільки входи до деяких укриттів не обладнані пандусами або боковими тримачами. Крім цього, встановлено відсутність показників руху до укриттів, що може ускладнювати їх своєчасне знаходження населенням у разі загрози.

У жовтні 2025 року здійснено моніторинговий візит до об'єкту цивільного укриття, на базі підвального приміщення Золотоніської загальноосвітньої Черкаської області (укриття №1). Під час візиту встановлено, що укриття не забезпечено продуктами харчування тривалого

зберігання; непродовольчими товарами для дітей (іграшки, ковдри, засоби гігієни); приладами безперебійного живлення.

За результатами моніторингового візиту складено відповідний звіт із рекомендаціями, які для виконання скеровано до Золотоніської міської ради Черкаської області.

За результатами вжитих заходів Золотоніська міська рада Черкаської області поінформувала, що підвальне приміщення Золотоніської загальноосвітньої Черкаської області (укриття №1) забезпечено продуктами харчування тривалого зберігання; непродовольчими товарами для дітей (іграшки, ковдри, засоби гігієни); приладами безперебійного живлення.

У 2025 році з метою забезпечення права ВПО на освіту здійснено **5** моніторингових візитів до освітніх центрів «Крим – Україна», «Донбас – Україна», які знаходяться на території Черкаської області. За результатами візитів закладам освіти надано **13** рекомендацій щодо усунення виявлених недоліків. Із них: виконано – **12**, у процесі виконання – **1**.

3. Захист прав дитини

За напрямом захисту прав дитини в 2025 році проведено **14** моніторингових відвідувань: до служб у справах дітей, закладів загальної середньої освіти, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей.

Під час моніторингових відвідувань найчастіше виявлялися порушення, пов'язані з організацією безпечних та гідних умов для проживання та навчання дітей, безбар'єрності, забезпеченням реалізації права дитини на приватність, на доступ до інформації, достатнє та безпечне харчування, отримання якісних медичних послуг.

У закладах загальної середньої освіти та інституційних закладах зафіксовані порушення права дитини на життя та безпеку. Стан укриттів, які використовуються для убезпечення учнів/вихованців, працівників, а також задля забезпечення безперервності освітнього процесу під час повітряної тривоги, не в повній мірі відповідає вимогам щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту. Входи до укриттів у переважній більшості з відвіданих шкіл не обладнані пандусом, дерев'яними або металевими трапами, відсутні спеціально обладнані санітарні вузли, що унеможлиблює користування ними особами з інвалідністю. В укриттях більшості закладів відсутні у достатній кількості ємності з питною водою, запас харчових продуктів тривалого зберігання та засоби надання першої домедичної допомоги.

У приміщеннях частини з відвіданих шкіл та в укриттях виявлено відсутність пожежної сигналізації, що є порушенням вимог правил пожежної безпеки.

Під час моніторингових візитів також було встановлено, що територія частини з відвіданих закладів освіти не огорожена або огорожа не цілісна, отже, школи не убезпечені від потрапляння на її територію сторонніх осіб.

Моніторинговою групою були встановлені випадки використання в закладах освіти спортивних майданчиків з травмонебезпечним покриттям та застарілих спортивно-фізкультурних споруд, що може призвести до травматизації учнів.

Крім того, у закладах загальної середньої освіти зафіксовано ряд порушень прав дитини на належні та гідні умови навчання.

Під час моніторингового візиту у Дмитрушківському ліцеї Дмитрушківської сільської ради Уманського району було зафіксовано порушення вимог пункту 31 розділу III Санітарного регламенту щодо облаштування санітарних вузлів у закладі освіти, зокрема: у туалетних кабінах для учнів немає дверцят, що є неприпустимим з точки зору забезпечення приватності та дотримання санітарно-гігієнічних вимог; у трьох санітарних вузлах відсутнє постачання гарячої проточної води; обладнання санітарних вузлів у закладі застаріле, потребує ремонту та оновлення.

За результатами моніторингового візиту голові Дмитрушківської сільської ради та директору Дмитрушківського ліцею було надіслано звіт із зафіксованими порушеннями та вимогою їх усунення.

Внаслідок вжитих заходів ряд недоліків усунуто, а саме: проведено закупівлю електричних кранів з підігрівом води та матеріали для виготовлення дверцят до кабінок у санітарних вузлах ліцею.

Крім того, за інформацією директора закладу освіти до Стратегії розвитку Дмитрушківського ліцею на 2026-2027 роки включене проведення капітального ремонту санітарних вузлів ліцею, фінансування якого заплановане Дмитрушківською сільською радою на 2026 рік.

Також системним у закладах загальної середньої освіти є порушення права дитини на отримання якісних медичних послуг, зокрема порушення строків зберігання лікарських засобів.

Під час моніторингового візиту у Корсунь-Шевченківській гімназії № 2 з початковою школою Корсунь-Шевченківської міської ради Черкаського району (далі - Гімназія №2) у медичному кабінеті були виявлені не вилучені з обігу протерміновані лікарські засоби, що є порушенням вимог Закону України «Про лікарські засоби», пунктів 5, 6 розділу II Правил утилізації та знищення лікарських засобів, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 24 квітня 2015 р. № 242.

За результатами моніторингового візиту голові Корсунь-Шевченківської міської ради та директору Гімназії № 2 було надіслано відповідний звіт із зафіксованими порушеннями та вимогою їх усунення.

Внаслідок вжитих заходів міська рада повідомила, що протерміновані лікарські засоби були вилучені.

Також під час проведення моніторингових візитів були виявлені окремі випадки порушення права дітей на захист та нерозголошення їхніх персональних даних, що проявлялося, зокрема, у неналежному поводженні з інформацією, яка дає можливість ідентифікувати дитину, та її поширенні без дотримання вимог законодавства щодо захисту персональних даних.

Під час аналізу інформації, оприлюдненої на вебсайті Уманської початкової школи № 2 Уманської міської ради, моніторинговою групою виявлено порушення прав дітей на нерозголошення їхніх персональних даних.

Так, відповідно до пункту 4 глави 1 розділу II Порядку зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 16.04.2018 № 367 (далі – Порядок зарахування), передбачено оприлюднення закладом освіти з дотриманням вимог Закону України «Про захист персональних даних» списку зарахованих учнів із зазначенням лише їх прізвищ.

Проте на вебсайті закладу був оприлюднений наказ про зарахування учнів до першого класу від 20.08.2025 р. № 124/01-07 із зазначенням прізвищ, імен та по батькові, а також дат народження учнів, що є порушенням прав дітей на нерозголошення їхніх персональних даних.

За результатами моніторингового візиту директору Уманської

початкової школи № 2 Уманської міської ради було надіслано відповідний звіт із зафіксованими порушеннями та вимогою їх усунення.

На виконання вимог Уманською початковою школою № 2 Уманської міської ради повідомлено, що виявлені порушення усунуто: персональні дані учнів з вебсайту закладу видалено.

Також виявлені порушення в діяльності органів місцевого самоврядування, служб у справах дітей щодо захисту прав дітей, а саме: невідповідність структури та фактичної кількості працівників служб у справах дітей вимогам законодавства; неналежне ведення особових справ дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебувають на обліку; невиконання встановлених законодавством обов'язків щодо контролю за умовами проживання та утримання усиновлених дітей; порушення вимог законодавства щодо захисту житлових та майнових прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування.

За результатами моніторингових візитів сформовано **186** рекомендацій органам влади, місцевого самоврядування, установам, закладам освіти, які спрямовані на покращення стану додержання прав дитини. Із наданих рекомендацій: виконано – **102**, у процесі виконання – **38**, не виконано – **46**.

4. Захист інформаційних прав

Проблема порушення інформаційних прав залишається важливою, особливо в умовах воєнного стану. Серед поширених порушень – обмеження доступу до інформації, ненадання відповіді на запити, а також відсутність на сайтах розпорядників інформації обов'язкових для оприлюднення даних.

Протягом 2025 року команда Представництва Уповноваженого в Черкаській області проводила безвиїзні перевірки вебсайтів державних органів, органів місцевого самоврядування, закладів освіти, комунальних закладів/установ щодо дотримання права громадян на інформацію. Системні проблеми включають часткову або повну відсутність інформаційних матеріалів щодо прийнятих рішень та нормативно-правових актів, а також наявність застарілих контактів для зв'язку з відповідними структурними підрозділами. Крім того, на сайтах не завжди можна знайти звіти щодо виконання запитів на публічну інформацію та інформацію про порядок особистого прийому громадян посадовими особами.

Отже, командою представництва Уповноваженого в 2025 році проведено **6** безвиїзних перевірок вебсайтів розпорядників інформації та перевірок стану дотримання володільцями персональних даних законодавства про захист

персональних даних. За результатами виявлено ряд порушень, які є типовими для розпорядників інформації.

Із наданих **30** рекомендацій: виконано – **27**; у процесі виконання – **3**.

Щодо загальних порушень права на звернення зафіксовано відсутність інформації про розклад роботи установи; відсутність можливості подати електронне звернення за допомогою мережі інтернет, засобами електронного зв'язку, поштовою скринькою; відсутність інформації щодо телефону «гарячої лінії» та графіку роботи; відсутність графіку проведення особистого прийому громадян; невідповідність контактного телефону для здійснення запису на прийом.

Під час перевірки офіційного вебсайту Звенигородської районної державної адміністрації (далі - адміністрація) були виявлені порушення, що стосуються дотримання прав громадян на звернення та доступ до публічної інформації.

Було встановлено, що в адміністрації були визначені підстави для відмови у записі на особистий прийом громадян, що суперечить статті 22 Закону України «Про звернення громадян». Також було зафіксовано відсутність відомостей про порядок оскарження рішень, механізми представлення інтересів громадськості та звітів щодо розгляду інформаційних запитів, що є порушенням Закону України «Про доступ до публічної інформації».

За результатами перевірки було складено відповідний звіт з описом зафіксованих порушень, який був направлений до об'єкта перевірки з вимогою усунути виявлені порушення. Внаслідок вжитих заходів виявлені недоліки усунуто, а вебсайт приведено у відповідність до вимог чинного законодавства.

Щодо загальних порушень вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації»: відсутня інформація щодо порядку та умов проходження конкурсу на заміщення вакантних посад; не оприлюднено інформацію про організаційну структуру, місію, функції, повноваження, основні завдання, напрями діяльності та фінансові ресурси (структуру та обсяг бюджетних коштів, порядок та механізм їх витрачання, структуру, принципи формування та розмір оплати праці), нормативно-правові акти, що стосуються діяльності органу місцевого самоврядування; не зазначено інформації щодо переліку та умов отримання послуг, що надаються органом місцевого самоврядування, форми і зразки документів, правила їх заповнення, розташування місць, де надаються необхідні форми і бланки; відсутній порядок складання, подання запиту на інформацію, порядок оскарження рішень розпорядника інформації, дій чи бездіяльності; не

оприлюднено перелік наборів даних, що публікуються у формі відкритих даних на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних; відсутня інформація про механізм чи процедуру, за допомогою яких громадськість може представляти свої інтереси або в інший спосіб впливати на реалізацію повноважень розпорядника інформації; не розміщено плани проведення та порядок денний відкритих засідань, загальних правил роботи установи, правил внутрішнього трудового розпорядку; не оприлюднено звіти щодо розгляду запитів на доступ до публічної інформації; відсутня інформація про діяльність суб'єктів владних повноважень, а саме: про керівників структурних підрозділів, їхні місцезнаходження, поштову адресу, номери засобів зв'язку, адреси офіційного вебсайту та електронної пошти.

До Уповноваженого звернувся громадянин А. щодо ймовірного порушення посадовими особами Чигиринської міської ради вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації», а саме: ненадання інформації на запит.

До Чигиринської міської ради було неодноразово надіслано відповідні листи із роз'ясненнями положень Закону України «Про доступ до публічної інформації» та вимогою повторно розглянути інформаційний запит заявника. Всі листи представника Уповноваженого були проігноровані, Чигиринська міська рада відмовилася повторно розглянути запит заявника, навіть з урахуванням наданих роз'яснень вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Працівниками Секретаріату Уповноваженого, складено протокол про адміністративне правопорушення за статтею 188⁴⁰ Кодексу України про адміністративні правопорушення, щодо невиконання законних вимог представника Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

За результатами судового розгляду адміністративного протоколу постановою Чигиринського районного суду міського голову Чигиринської міської ради визнано винним у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 188⁴⁰ КУпАП та застосовано адміністративне стягнення у вигляді штрафу.

Щодо загальних порушень вимог Закону України «Про захист персональних даних»: відсутній або не актуальний порядок обробки персональних даних; відсутні підстави для обробки персональних даних, а саме: за згодою суб'єкта персональних даних; відсутні зобов'язання про нерозголошення персональних даних, працівників, які мають доступ до персональних даних; не визначено порядок ведення обліку операцій, пов'язаних з обробкою персональних даних суб'єкта та доступом до них; не визначено способу знищення/видалення

персональних даних та строк зберігання яких закінчився; володільці, розпорядники персональних даних не визначають перелік і склад заходів, спрямованих на безпеку обробки персональних даних, з урахуванням вимог законодавства у сферах захисту персональних даних, інформаційної безпеки; відсутній план дій на випадок несанкціонованого доступу до персональних даних, пошкодження технічного обладнання, виникнення надзвичайних ситуацій.

Виявлені протягом року системні порушення у сфері захисту інформаційних прав підкреслюють необхідність поліпшення роботи органів влади зі створення більш прозорого й доступного інформаційного середовища для громадян.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Черкаській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:

облаштувати/дооблаштувати укриття на території області для цивільного населення та здійснювати постійний контроль за вільним доступом громадян до них;

забезпечити архітектурну доступність закладів/установ комунальної, державної форм власності для осіб з інвалідністю;

забезпечити оприлюднення публічної інформації на офіційних вебсайтах та посилити контроль за дотриманням вимог Законів України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян».

Органам місцевого самоврядування:

забезпечити оприлюднення публічної інформації на офіційних вебсайтах територіальних громад та посилити контроль за дотриманням вимог Законів України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»;

забезпечувати проведення особистих прийомів громадян, а також участь громадян у розгляді звернень з урахуванням умов воєнного стану (проведення особистого прийому шляхом відеоконференції, у безпечних для перебування просторах тощо);

забезпечити місця тимчасового проживання (розміщення) необхідним запасом твердого палива до початку опалювального періоду;

посилити контроль за дотриманням вимог Закону України «Про захист персональних даних» на офіційних вебсайтах закладів освіти;

посилити контроль за дотриманням вимог Закону України «Про лікарські засоби» та Правил утилізації та знищення лікарських засобів, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 24 квітня 2015 р. № 242, у закладах освіти.

ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСТЬ

Чернівецька область межує з Румунією на півдні та Молдовою – на південному сході. На території області діють 6 Міжнародних пунктів пропуску: 3 – з Румунією та 3 – з Молдовою.

Чернівецька область, у складі якої функціонують 3 райони та 52 територіальні громади, належить до Карпатського регіону, що об'єднує чотири області України. У межах цього регіону статус гірських мають 715 населених пунктів, із яких 64 розташовані на території Чернівецької області, що становить близько 9 % від їх загальної кількості. Переважна більшість таких населених пунктів знаходиться у Вижницькому районі (62), тоді як ще 2 – у Чернівецькому районі. Буковина як тилловий регіон продовжує залишатися надійним прихистком для 74,1 тис. ВПО та релокованого бізнесу. Економіку краю разом з місцевими суб'єктами господарювання підтримують близько 82 релокованих підприємств, 43 із яких перереєструвались у Чернівецькій області. Національний склад населення області залишається багатонаціональним: українці – 75,0%, румуни – 12,5 %, молдовани – 7,3 %. До менш численних національностей, які мешкають в області, відносяться євреї 0,2% та поляки 0,4%.

За період з 1 січня 2025 по 31 грудня 2025 до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з Чернівецької області надійшло **2 551** звернення, які містили **2952** повідомлення про порушення прав людини і громадянина. Найбільше звернень та повідомлень стосувалися порушень прав людини у сфері громадянських прав – **2 143** повідомлення, соціальних – **203** повідомлення, економічних – **138** повідомлень.

Кількість	2022	2023	2024	2025
Звернення громадян	524	1 253	2 511	2 551
Повідомлення про порушення прав	625	1 514	2 818	2 952

За результатами розгляду звернень складено **6** протоколів про адміністративне правопорушення: **5** – за статтею 188⁴⁰ КУпАП (невиконання законних вимог Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини) та **1** – за статтею 212³ КУпАП (порушення права на інформацію та права на звернення).

У зв'язку із виявленням грубих порушень додержання прав людини органами державної влади, місцевого самоврядування, установами, організаціями, підприємствами внесено **14** подань Уповноваженого. До закладів інституційного догляду, загальної середньої освіти, служб у справах дітей – **6** подань, Чернівецькій обласній державній адміністрації, органам місцевого самоврядування – **6**, районним судам – **2**.

У межах реагування Уповноваженого за результатами моніторингу медіа та звернень громадян притягнуто до дисциплінарної відповідальності **7** посадових осіб: працівників КП «Чернівціводоканал» та Путильської селищної ради;

директора Замостянського ЗЗСО I-III ступенів Вашківецької міської ради Вижницького району Чернівецької області; начальника та заступника начальника Відділення № 2 (м. Кіцмань) ГУНП у Чернівецької області; двох військовослужбовців Дністровського районного ТЦК та СП.

У межах моніторингу додержання права дитини на освіту притягнуто до адміністративної відповідальності за статтею 184 КУпАП «Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей» батька учениці Хотинського ліцею № 5.

Додатково Уповноваженим та його представником у регіоні ініційовано відкриття 3 кримінальних проваджень за фактом імовірного порушення прав дитини. Водночас за перешкоджання діяльності представника під час моніторингу порушено кримінальну справу за ч. 2 ст. 344 Кримінального кодексу України.

Моніторингові візити/безвізні перевірки

Складовою діяльності Представництва Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Чернівецькій області є моніторинг додержання прав і свобод людини і громадянина органами державної влади, місцевого самоврядування, установами, організаціями та іншими суб'єктами відносин.

Командою представництва здійснено **204** моніторингові візити, із яких **168** виїзних та **36** безвиїзних, позапланових – **14**. За напрямками додержання прав внутрішньо переміщених осіб проведено **51** візит, з них **49** – до місць тимчасового проживання та **2** візити до освітніх центрів «Донбас-Україна» та «Крим-Україна», додержання прав дитини – **38** моніторингів, у межах реалізації функцій Національного превентивного механізму – **22** відвідування місць несвободи, моніторинг об'єктів цивільного захисту населення – **35**, додержання права на звернення та доступ до публічної інформації – **31** безвиїзна перевірка та **5** перевірок щодо додержання законодавства у сфері захисту персональних даних, додержання прав національних меншин (спільнот) – **11** моніторингів, з метою забезпечення рівних прав і свобод у частині архітектурної доступності – **5** моніторингів, додержання права на здійснення правосуддя – **5** моніторингових спостережень, **1** моніторинг за напрямом додержання соціальних та економічних прав.

Просвітницькі заходи

З метою підвищення рівня правової обізнаності населення, формування культури поваги до прав і свобод людини і громадянина представництвом здійснено **85** правопросвітницьких заходів.

Важливою складовою роботи стали ініціативи, спрямовані на формування правової культури з раннього віку, та забезпечення сталості правозахисних практик.

Другий рік поспіль в області реалізовано проєкт «Шкільний Омбудсман», яким охоплено **290** шкіл області. Ініціативу розширено у **15** закладах професійної освіти, унаслідок чого обрано **15 Студентських Омбудсманів**.

У межах відзначення Дня захисту дітей уперше Представництвом Уповноваженого в Чернівецькій області організовано обласний конкурс есе «Хочу бути почутим», який став майданчиком для публічного діалогу та осмислення актуальних питань захисту прав дитини, та втретє проведено обласний конкурс дитячого малюнку «Я маю право...». Авторська робота переможця у поєднанні із інформацією про механізм звернення до Уповноваженого надрукована на лімітованій партії зошитів.

Представництвом започатковано нові ініціативи: правову платформу «Дитина. Родина. Закон», спрямовану на інформаційно-правову та консультативну підтримку родин дітей з інвалідністю, міжсекторальну взаємодію та напрацювання системних рішень у сфері захисту прав дитини, правопросвітницькі рубрики для мешканців області на офіційній сторінці facebook Представництва: «Права людини від А до Я», «Знаю, як діяти» та «Питання-відповідь з представником».

Основні питання, з якими працювало представництво Уповноваженого:

З-поміж основних напрямів роботи представництва Уповноваженого в Чернівецькій області окреме місце займають питання, які потребували врегулювання та особливої уваги на місцевому рівні. Серед основних проблемних питань, із якими працювала команда Регіонального представництва в Чернівецькій області:

- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав дітей;
- захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України;
- захист права на життя та безпеку в умовах воєнного стану;
- захист інформаційних прав громадян.

1. Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців, які перебувають у російському полоні або зниклих безвісти за особливих обставин

В умовах воєнного стану одним із пріоритетних напрямів діяльності є забезпечення реалізації прав осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та членів їхніх сімей. З метою забезпечення рівного доступу родин оборонців України до Консультативного центру Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими та з метою виконання окремих завдань Координаційного штабу з 1 травня 2025 року за ініціативи Уповноваженого на

базі Центру захисту прав людини в Чернівецькій області розпочала роботу **Регіональна робоча група Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими** (далі — РРГ КШ) у Чернівецькій області.

Робота РРГ КШ набула системного характеру в діяльності представництва завдяки запровадженню щотижневого графіку індивідуального прийому та проведення групових зустрічей із родинами оборонців за участю профільних фахівців – членів РРГ КШ.

Упродовж звітнього періоду РРГ КШ під керівництвом представника Уповноваженого в Чернівецькій області забезпечено: організацію особистого прийому громадян і виїзних зустрічей із родинами у громадах, інформаційний та правовий супровід випадків порушення прав оборонців України, координацію діяльності регіональних підрозділів органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та військових формувань, інформування суспільства про діяльність РРГ КШ, взаємодію з громадськими об'єднаннями тощо.

За період з 1 травня по 31 грудня 2025 року в межах особистого прийому опрацьовано звернення **652 громадян**, прийнято **238 письмових заяв**, надано консультації **265 громадянам** і забезпечено допомогу в реєстрації **87 особистих кабінетів**.

Значна частина звернень пов'язана з роз'ясненням окремих питань: алгоритму пошуку зниклого безвісти військовослужбовця; процедури проведення портретної експертизи військовослужбовця; взаємодії з ТЦК та СП, поліцією, органами місцевого самоврядування; оформлення соціальних виплат; взаємодія з громадами стосовно отримання допомоги на місцях; заходів безпеки при роботі з інформацією, розміщеною в соціальних мережах; процедури повернення загиблих військовослужбовців та їх ідентифікації.

У межах роботи РРГ КШ під час індивідуальних прийомів родин військовослужбовців виявлено систематичні випадки відсутності в офіційних сповіщеннях членам сімей про зникнення безвісти військовослужбовців відомостей щодо номера військової частини, у якій проходив службу військовослужбовець.

Зазначене обмежувало право родин на отримання повної інформації та ускладнювало подальшу реалізацію їх соціально-економічних прав. З метою поновлення порушеного права на інформацію скеровано лист до Чернівецького ОТЦК та СП із роз'ясненням необхідності зазначення у сповіщеннях номера військової частини, а також направлено листи-реагування в межах розгляду індивідуальних звернень громадян.

За результатами вжитих заходів Чернівецьким ОТЦК та СП поновлено право 5 родин на інформацію щодо відомостей про номер військової частини, у якій проходив службу зниклий безвісти військовослужбовець та у подальшому усунуто відповідне порушення у сповіщеннях родинам.

Під час виконання основних завдань, які покладені на РРГ КШ, проведено **19** зустрічей із родинами оборонців України, якими охоплено **992** представника родин військовополонених і зниклих безвісти за особливих обставин. До

проведення кожної зустрічі залучено представників відповідних військових частин, органів державної влади та місцевого самоврядування, фахівців супроводу ветеранів.

Найактуальнішими питаннями родин, які потребували вирішення та роз'яснення, були: ненадання інформації та документів ТЦК та СП, військовими частинами щодо проведеного службового розслідування за фактом зникнення безвісти військовослужбовця; відсутність у сповіщеннях сім'ям військовослужбовців відомостей про військову частину, у якій перебував на обліку військовослужбовець; труднощі в реєстрації особистого кабінету та внесення до нього інформації; процедура передачі кримінальних справ до слідчих, які працюють у регіоні проживання родин зниклих безвісти військовослужбовців; питання соціального забезпечення та надання пільг членам родин військовослужбовців; отримання від державних органів інформації.

Важливою складовою забезпечення прав членів сімей військовополонених та зниклих безвісти військовослужбовців є належне виконання посадовими особами органів місцевого самоврядування повноважень.

До представника Уповноваженого в інтересах дитини, позбавленої батьківського піклування, звернулася фахівець супроводу ветеранів Волоківської територіальної громади у зв'язку з отриманням сповіщення про зникнення безвісти за особливих обставин батька дівчинки.

Представником Уповноваженого надано необхідні роз'яснення фахівцю із супроводу ветеранів Волоківської територіальної громади та директору «Оршівського дитячого будинку санаторного типу», яка є опікуном дівчинки, щодо вжиття відповідних заходів із метою забезпечення найкращих інтересів дитини в частині отримання передбачених законом соціальних виплат.

За результатом вжитих заходів і належної взаємодії поновлено право дитини, позбавленої батьківського піклування, на отримання виплати у розмірі 2 млн грн як члена родини зниклого безвісти під час виконання військового завдання.

На постійній основі представництвом здійснювався моніторинг дотримання вимог законодавства та прав людини під час проведення мобілізаційних заходів.

Окрему увагу приділено додержанню прав священнослужителів. З цією метою представником Уповноваженого проведено робочу зустріч із релігійними лідерами області за участю представників Чернівецького ОТЦК та СП, під час якої було надано роз'яснення щодо особливостей мобілізації та процедури бронювання релігійних діячів. Такий формат діалогу сприяв налагодженню відкритої комунікації між сторонами та зменшенню суспільної напруги.

Водночас у разі виявлення в медіа публікацій, що свідчили б про ймовірні порушення прав людини з боку працівників ТЦК та СП чи правоохоронних органів, невідкладно вживалися заходи реагування в межах мандату Уповноваженого.

З відкритих джерел стало відомо, що працівниками Дністровського районного ТЦК та СП у Сокирянській громаді Дністровського району ймовірно вжито протиправні дії відносно лікаря-педіатра місцевої лікарні з метою його мобілізації. Задля з'ясування обставин і проведення незалежної службової перевірки дій посадових осіб відповідного ТЦК та СП представником Уповноваженого в Чернівецькій області направлено лист-реагування до Чернівецького зонального відділу Військової служби правопорядку.

У результаті реагування встановлено порушення посадовими особами Дністровського районного ТЦК та СП Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»; посадових осіб, які допустили порушення, притягнуто до адміністративної відповідальності; право громадянина на відстрочку від мобілізації – поновлено.

Протягом звітнього періоду до представництва надійшло **7** повідомлень та звернень стосовно фактів недопуску та перешкоджання діяльності адвокатів працівниками ТЦК та СП. Для врегулювання зазначеного порушення представником Уповноваженого організовано робочу зустріч за участі керівництва Чернівецького ОТЦК та СП, спеціалізованої та обласної прокуратур, патрульної поліції, ГУНП в Чернівецькій області, Чернівецького зонального відділу ВСП, Ради адвокатів Чернівецької області та адвокатів Західного міжрегіонального центру з надання безоплатної правничої допомоги. Питання розглянуто на засіданні Експертної ради при представнику Уповноваженого в Чернівецькій області, у результаті чого облаштовані місця для конфіденційних побачень адвоката з клієнтом і забезпечено доступ до ТЦК та СП.

2. Захист прав дітей

З метою належної реалізації парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод дітей Представництвом Уповноваженого в Чернівецькій області здійснено **38** моніторингових візитів до **20** закладів освіти, **8** служб у справах дітей, **4** центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, **2** дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, **1** будинку дитини, **1** медичного реабілітаційного центру, **1** відділення поліції та **1** органу місцевого самоврядування, з них **15** позапланових візитів як реагування на порушення прав дитини виявлених у засобах масової інформації.

З огляду на виявлені грубі порушення прав дитини внесено **5** подань Уповноваженого до органів державної влади та місцевого самоврядування для вжиття невідкладних заходів реагування.

За результатами моніторингів закладів освіти області виявлено типові порушення в організації освітнього процесу: несвоєчасне реагування на випадки насильства відносно дітей; не охоплення дітей повною загальною середньою освітою, відсутність локальних актів, які регулюють запобігання, протидію насильству та жорсткому поведінню з дітьми, недостатня організація роботи соціально-педагогічного патронажу та психологічної служби; призначення дітям

лікування лікарем або медичною сестрою закладу освіти без відповідної ліцензії; відсутність доступу до внутрішніх санітарно-гігієнічних кімнат, перегородок та дверцят у діючих вбиральнях; невідповідність облаштування укриттів вимогам законодавства у сфері цивільного захисту населення, зокрема – не створено умов для організації освітнього процесу при довготривалому перебуванні учнів в укритті, відсутність запасів питної та технічної води, продуктів тривалого зберігання, аптечки; не створення сайту закладу освіти та його недостатнє інформаційне наповнення.

За результатами моніторингових візитів сформовано **392** рекомендації органам влади, місцевого самоврядування, установам, закладам освіти, які спрямовані на покращення стану додержання прав дитини, із яких: **310** – виконано, **43** – перебувають у процесі виконання.

2.1 Захист дитини від усіх форм насильства

Забезпечення права дитини на захист від усіх форм насильства, жорстокого поводження та приниження гідності залишається одним із ключових напрямів парламентського контролю у сфері прав людини.

Моніторинг дотримання прав дитини, що здійснювався Представництвом Уповноваженого в Чернівецькій області, засвідчив наявність системних проблем у діяльності суб'єктів, відповідальних за запобігання та протидію насильству щодо дітей. Серед них — формальний підхід до реагування на повідомлення про насильство, неналежне виконання обов'язків адміністраціями закладів освіти, відсутність ефективної міжвідомчої взаємодії між правоохоронними органами, службами у справах дітей, закладами освіти та іншими суб'єктами, а також несвоєчасне вжиття заходів безпеки в інтересах дитини.

Під час моніторингу соціальних мереж представництвом виявлено факт побиття учня Замостянського ЗЗСО I–III ступенів однокласником. Моніторинговий візит до закладу освіти та Служби у справах дітей Вашківецької міської ради засвідчив відсутність реагування адміністрації школи, контролю за перебуванням учнів під час освітнього процесу, системної роботи із запобігання булінгу та насильству щодо дітей, приховування інциденту та міжвідомчої взаємодії з місцевим структурним підрозділом ГУНП у Чернівецькій області та Службою у справах дітей.

Як реагування Уповноваженим внесено подання засновнику - Вашківецькій міській раді, за результатом якого усунуто порушення з метою створення безпечних умов навчання та виховання, налагоджено міжвідомчу взаємодію, розроблено Положення щодо протидії насильству та жорстокому поводженню з дітьми, кривдника переведено на екстернатну форму навчання.

Директору, заступниками директора з навчальної та виховної роботи, практичному психологу та соціальному педагогу, а також класному керівнику 11 класу Замостянського ЗЗСО I–III ступенів оголошено догани.

До Уповноваженого та до Служби у справах дітей Кіцманської міської ради, відділення поліції № 2 (м. Кіцмань) ЧРУП ГУНП у Чернівецькій області звернулася директор Чернівецького ліцею № 17 «Успіх» щодо ймовірного вчинення домашнього насильства та жорстокого поводження стосовно дітей з боку їх вітчима.

Моніторинговий візит, здійснений представництвом, до відділення поліції № 2 (м. Кіцмань) ЧРУП ГУНП у Чернівецькій області засвідчив грубі порушення з боку правоохоронних органів: неналежне реагування на повідомлення про вчинення кримінального правопорушення; невнесення відомостей до ЄРДР; не повідомлено службу у справах дітей та не вжито заходів для забезпечення безпеки дітей. Службою у справах дітей Кіцманської міської ради не забезпечено соціальний супровід сім'ї.

З метою вжиття заходів безпеки в інтересах дітей в оперативному порядку представником залучено суб'єктів реагування, внаслідок чого отримано повідомлення про факти сексуального насильства відносно дітей. Службою у справах дітей сформовано Акт оцінки рівня безпеки двох дітей, у результаті чого їх вилучено з сім'ї у КУ «Центр соціально психологічної реабілітації дітей Чернівецької обласної державної адміністрації».

Уповноваженим скеровано лист-реагування до Офісу Генерального прокурора України, Міністра внутрішніх справ України, як результат – відкрито 3 кримінальні провадження - за ст. 126 КК України «Домашнє насильство», ч. 4 ст. 153 КК України «Сексуальне насильство», ст. 408 КК України «Дезертирство». Крім того, за перешикодження роботи представника під час моніторингового візиту відкрито кримінальне провадження за ч. 2 статті 344 КК України «Втручання у діяльність державного діяча».

2.2 Право дитини на повагу до гідності

Право дитини на повагу до її гідності є базовою складовою системи прав людини, гарантоване Конвенцією ООН про права дитини, Конституцією України та законами України «Про охорону дитинства», «Про освіту» та зобов'язує державу забезпечувати здійснення права на освіту в умовах, що не принижують людську гідність. Додержання права дитини на гідність у закладах освіти передбачає створення безпечних і належних санітарно-гігієнічних умов, недопущення принижуючого поводження та забезпечення рівного доступу до базових умов життєдіяльності під час освітнього процесу. Моніторинг умов навчання в закладах освіти області засвідчив наявність порушень зазначених гарантій, зумовлених неналежною організацією освітнього процесу та управлінськими рішеннями як засновником, так і адміністраціями закладів освіти.

Під час моніторингів умов навчання у 4 закладах загальної середньої освіти виявлено грубі порушення прав учасників освітнього процесу на гідність. У Красноільській гімназії користувалися вуличною вбиральною у зв'язку з ремонтними роботами, які розпочато у березні 2025 року, однак призупинено у зв'язку з початком нового навчального року. У Замостянському ЗЗСО I-III ступенів відсутня внутрішня вбиральня. У Красноільському ліцеї №3 та Хотинській спеціальній школі №1 користувалися зовнішніми вбиральнями через заборону користування адміністрацією внутрішніми вбиральнями.

За результатами подання Уповноваженого та реагування представника у Красноільському ліцеї № 3 та Хотинській спеціальній школі № 1 забезпечено доступ дітей до користування внутрішніми вбиральнями.

Красноільською селищною радою на підставі наданих рекомендацій виділено кошти з місцевого бюджету Красноільській гімназії у розмірі понад 30 тисяч гривень для завершення призупинених раніше ремонтних робіт. У результаті цього забезпечено доступ дітей до внутрішньої вбиральні.

Адміністрацією Замостянського ЗЗСО I-III ступенів розпочато підготовку документів щодо облаштування внутрішньої вбиральні у приміщенні школи. Загалом, поновлено право на гідність 488 учасникам освітнього процесу.

2.3 Право дитини на освіту

Право дитини на освіту є одним із фундаментальних прав людини, гарантованих міжнародними та національними нормативно-правовими актами. Проте мають місце випадки, коли діти через неналежне виконання батьківських обов'язків, без поважних причин систематично не відвідують заклади освіти. Реалізація права на освіту вимагає належного обліку дітей шкільного віку, системного контролю за відвідуванням закладів освіти та своєчасного реагування уповноважених органів у разі виявлення фактів тривалої або систематичної неявки учнів без поважних причин.

Під час моніторингового візиту до Хотинського ліцею №5 встановлено факт систематичної відсутності учениці Г., яка не приступила до навчання 1 вересня і станом на 9 жовтня продовжувала бути відсутньою без поважної причини. Заклад освіти неодноразово повідомляв Службу у справах дітей Хотинської міської ради про відсутність учениці, однак реагування останньої не здійснено.

За результатами візиту підготовлено подання Уповноваженого, представником Уповноваженого надіслані листи реагування до підрозділу поліції ГУНП у Чернівецькій області, адміністрації Хотинського ліцею №5 та Служби у справах дітей Хотинської міської ради. Як результат - відносно батька учениці складено адміністративний протокол за статтею 184 КУпАП, матеріали справи направлено на розгляд до Хотинського районного суду; ученицю переведено на індивідуальну форму навчання. Отже, поновлено право дитини на освіту.

2.4 Забезпечення найкращих інтересів Службою у справах дітей

Суб'єктом, який гарантує комплексний, своєчасний і пріоритетний захист в найкращих інтересах дитини, є служби у справах дітей. Однак у їх діяльності й надалі критично фіксуються недостатнє кадрове забезпечення, що не відповідає вимогам чинного законодавства. З-поміж 6-ти служб, до яких здійснено моніторингові візити, у 4-х повноваження виконує лише одна особа. Неукомплектованість служб тягне за собою порушення в організації діяльності Комісії з питань захисту прав дітей, роботи Міждисциплінарної команди для організації соціального захисту дітей; взаємодії служб у справах дітей із закладами освіти та правоохоронними органами та ускладнює процес раннього виявлення дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, соціального сирітства, жорстокого поводження з дитиною, а також порушує право дитини на виховання в сімейному середовищі.

За результатом моніторингового візиту до Центру соціально-психологічної реабілітації дітей Служби у справах дітей Чернівецької ОВА (далі - ЦСПР) виявлено порушення термінів перебування дітей в установі понад 10-12 місяців, замість гранично встановленого строку - 9 місяців, чим порушено право на виховання у сім'ї 13 дітей.

Строк перебування дітей в ЦСПР відповідної категорії залежить від ефективності організації роботи Служби у справах дітей за місцем взяття дитини на облік, яка зобов'язана своєчасно вживати заходів щодо влаштування до сімейних або інших альтернативних форм виховання.

Унаслідок реагування представника, ЦСПР налагоджено взаємодію із Рукишинською та Герцаївською службами у справах дітей у найкращих інтересах дітей, унаслідок чого 11 дітей влаштовані в сімейні форми виховання, щодо 2-х - тривають заходи з підбору сімей.

3. Захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України

Чернівецька область продовжує залишатися надійним прихистком для десятків тисяч наших громадян, які змушені були покинути свої домівки через повномасштабну збройну агресію проти України. Упродовж 2025 року команда представництва забезпечила зустріч 7 евакуаційних потягів із територій активних бойових дій та забезпечила інформаційну підтримку у разі порушення їхніх прав.

За даними Чернівецької ОВА, наданими на запит представника Уповноваженого, загальна кількість внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО) в області налічує **74 176** осіб, із них – **20 233** дитини, **11 780** осіб пенсійного віку, **3 389** осіб з інвалідністю, **196** багатодітних сімей. Із загальної кількості ВПО **2 412** проживають у місцях тимчасового проживання (далі – МТП), відповідно до розпорядження Чернівецької ОВА «Про внесення змін до Переліку місць

тимчасового проживання Чернівецької області» від 29 липня 2025 року № 1029-р, яким затверджено перелік **63** МТП. Однак моніторингова група представництва за результатами візитів 2025 року виявила розбіжність у їх кількості та наповнюваності.

*За результатами проведених **49** моніторингових візитів до МТП встановлено невідповідність до кількісного затвердженого переліку. У 2-х МТП – Буковинському ліцеї успішної молоді та помісній церкві Євангельських християн-баптистів «Віфанія» у місті Хотин фактично ВПО не проживали більше року, ще 2 МТП – використовувалися не за призначенням: Комунальна установа «Центр надання соціальних послуг Кадубовецької сільської ради», яка є соціальним закладом для людей літнього віку; Герцаївський комунальний ліцей імені Георгія Асакі є закладом освіти, пансіон якого передбачає цілодобове проживання учасників освітнього процесу.*

*З метою відповідного реагування представником підготовлено звіти з рекомендаціями, проведено засідання Експертної ради при представнику Уповноваженого в Чернівецькій області, у результаті чого здійснено інвентаризацію МТП та їх матеріально-технічного забезпечення. Внаслідок вжитих заходів Чернівецькою ОВА за погодженням Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України виключено з переліку **4** МТП та затверджено актуальний перелік МТП в області у кількості **59**.*

За результатами **49** моніторингових візитів з метою забезпечення мінімальних вимог для життя ВПО надано **153** рекомендації Чернівецькій ОВА, з яких: **45** – виконано, у процесі виконання – **108** рекомендацій. Аналіз результатів моніторингів засвідчує наявність типових порушень мінімальних вимог забезпечення ВПО у зв'язку з відсутністю відповідного фінансування державного, обласного та місцевого бюджетів. Найбільш проблемними залишаються питання: відсутність безбар'єрного доступу для маломобільних груп населення, належного технічного та санітарного стану МТП, потреб у проведенні ремонтних робіт, заміни сантехнічного обладнання та забезпечення у достатній кількості побутовою технікою та інвентарем. Окремі порушення стосуються пожежної безпеки та відсутності укриттів або доступу до них. Прослідковується відсутність належної міжвідомчої взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування, що ускладнює створення гідних умов проживання ВПО та виконання в повному об'ємі рекомендацій моніторингових візитів.

*За результатами візиту до МТП на базі Турятської амбулаторії КНП «Глибоцький районний центр ПМСД», де проживають **14** осіб, серед яких діти, особи похилого віку та люди з інвалідністю, виявлено критично незадовільні умови проживання ВПО. Повторний моніторинг засвідчив невиконання раніше задекларованих Чернівецькою ОВА та Тарашанською сільською радою заходів із усунення порушень. Зафіксовано несправність санітарно-технічних систем, протікання даху, відсутність інформаційних*

стендів, недостатність житлової площі на одну людину та умов для навчання дітей. Окремо встановлено відсутність реагування органу місцевого самоврядування на колективне звернення із зазначених проблем мешканців МТП.

За результатами наданих у звіті рекомендацій Тарашанській сільській раді та листа реагування Чернівецькій ОВА, а також проведеної представником Уповноваженого робочої наради з керівництвом громади усунені порушення: відремонтовано каналізаційну мережу та душову кабінку, замінено сантехнічне обладнання, розміщено інформаційні стенди та розглянуто звернення мешканців МТП. У такий спосіб поновлено право **14 ВПО** на гідні умови проживання та право на звернення.

Також окремого реагування Уповноваженого потребували випадки індивідуальних порушень прав ВПО. Серед найчастіших скарг були стягнення додаткової плати за комунальні послуги в МТП, що не передбачено положеннями укладених договорів на проживання, відсутність забезпечення МТП, які розташовані у сільській місцевості, дровами в опалювальний сезон, належних соціально-побутових умов проживання та возз'єднання членів сім'ї ВПО тощо.

Під час відвідування відділення стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання «Затишок» КНП «Вікнянський центр надання соціальних послуг» у с. Вікно встановлено факт окремого розміщення подружжя ВПО в різних закладах соціального захисту, що не відповідає принципу забезпечення права на єдність сім'ї та врахування найкращих інтересів підопічних.

З метою поновлення права родини на спільне проживання, представником скеровані листи до Чернівецької ОВА, Департаменту соціального захисту населення Чернівецької ОВА, Вікнянської сільської ради з вимогою забезпечити спільне проживання осіб у одному із інституційних закладів Чернівецької області. Крім цього, проведено термінову робочу нараду за участі керівництва Департаменту соціального захисту Чернівецької ОВА, Вікнянської сільської ради, ГУ НССС у Чернівецькій області, геріатричного пансіонату для пошуку шляхів поновлення прав членів родини та з метою налагодженої міжсвідомчої координації дій органів державної влади та місцевого самоврядування.

За результатами вжитих заходів Вікнянською сільською радою ухвалено рішення щодо переведення чоловіка до установи за місцем проживання його дружини. Отже, поновлено право подружжя ВПО на єдність родини та спільне проживання.

Водночас аналіз таких звернень засвідчує, що порушення їх прав не завжди мають однотипний характер, пов'язаний із умовами проживання. У низці випадків вони поєднуються з проблемами доступу до медичної допомоги, належного надання соціальних послуг у МТП, що значно ускладнює механізми

поновлення порушених прав і потребує системного підходу з боку органів державної влади та місцевого самоврядування.

Представництвом здійснено моніторинговий візит до комунальної установи «Центр надання соціальних послуг Кадубовецької сільської ради Чернівецького району Чернівецької області», на базі якої функціонує відділення стаціонарного догляду та МТП. У ході моніторингу увагу членів групи привернула одинока жінка літнього віку з числа ВПО, яка безперервно стогнала від болю, імовірно, страждаючи на паліативне захворювання та психічну хворобу. При цьому проживала у МТП і не була підопічною комунальної установи та відповідно не отримувала кваліфікованої медичної допомоги та соціального супроводу. Така недбалість створила реальну загрозу її життю та здоров'ю.

З метою невідкладного реагування та забезпечення комплексного медичного обстеження і переселення жінки до установи відповідного типу скеровано листи до Чернівецької ОВА та Кадубовецької сільської ради. Внаслідок громадянку П. направлено на лікарсько-консультативну комісію до Буковинського клінічного онкологічного центру та переселено до Чернівецького геріатричного пансіонату, чим поновлено її права на медичне обслуговування та соціальний захист.

4. Захист права на життя та безпеку в умовах воєнного стану

Право на безпеку є одним із ключових у діяльності Уповноваженого та його представництв, особливо в умовах воєнного стану. З цією метою Представництвом Уповноваженого в Чернівецькій області здійснено **35** моніторингових візитів до об'єктів цивільного захисту населення на території Чернівецької області з метою оцінки їх придатності для використання населенням як найпростіших укриттів. З урахуванням виявлених порушень балансоутримувачам, ГУ ДСНС України в Чернівецькій області та Чернівецькій ОВА надано **183** рекомендації, із яких: виконано – **125**, у процесі виконання – **36**, не виконано – **22**.

Моніторингові візити до укриттів засвідчили системні порушення вимог наказу Міністерства внутрішніх справ України від 9 липня 2018 року № 579 (зі змінами) щодо утримання та використання захисних споруд цивільного захисту. Типовими порушеннями є: відсутність безбар'єрного доступу для маломобільних груп населення; не забезпечення базовими ресурсами життєдіяльності, зокрема запасами питної води, продуктами харчування та аптечками першої медичної допомоги, недостатня кількість непродовольчих товарів для дітей, місць для сидіння, баків для нечистот.

Враховуючи виявлені грубі порушення, складено **6** подань Уповноваженого; питання стану умов укриттів та їх актуальної кількості розглянуто на засіданні Експертної ради при представнику Уповноваженого, за результатами якого представником ініційовано розгляд подання на засіданні регіональної Комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних

ситуацій (далі - комісією з питань ТЕБ та НС). За результатами вжитих заходів та на момент написання Щорічної доповіді комісією з питань ТЕБ та НС доручено ГУ ДСНС України в Чернівецькій області здійснити додаткові позапланові обстеження готовності захисних споруд. На виконання доручення проведено відповідні додаткові контрольні заходи, унаслідок чого виконано вимоги Уповноваженого щодо 4 захисних споруд. Водночас ще у 2 укриттях рекомендації перебувають у процесі виконання.

Водночас Чернівецькою ОВА вилучено з карти захисних споруд близько **200** об'єктів, яких фактично не існувало, чим поновлено право жителів області на достовірну інформацію.

Станом на кінець 2025 року офіційна карта захисних споруд налічує **2 493** найпростіших і протирадіаційних укриттів, сховищ.

Моніторинговою групою під час візиту до протирадіаційного укриття відокремленого структурного підрозділу «Хотинський фаховий коледж ЗВО «Подільський державний університет»» зафіксовано ряд порушень і недоліків щодо належної експлуатації захисної споруди, зокрема відсутність безбар'єрного доступу для осіб з інвалідністю, протерміновані запаси медикаментів і питної води, відсутність запасів технічної води, засобів зв'язку та приладів безперебійного живлення. Окрему загрозу життю та здоров'ю учасників освітнього процесу становило самовільне встановлення пічного обладнання без відповідних дозвільних документів, що є потенційною небезпекою отруєння чадним газом.

З метою усунення виявлених порушень Уповноваженим внесено подання до Чернівецької ОВА та закладу освіти. За результатами реагування порушення усунуті в повному обсязі. Так адміністрацією закладу освіти демонтовано пічне обладнання, встановлено пандус для осіб з інвалідністю, замінено протерміновані лікарські препарати, забезпечено встановлення джерел безперебійного живлення та засобів зв'язку тощо.

*Отже, право на безпеку близько **500** учасникам освітнього процесу та жителям міста Хотина поновлено.*

Під час сигналу «Повітряна тривога» кожен житель регіону має змогу віднайти найближче укриття на мапі захисних споруд, яка розміщена на офіційному вебсайті Чернівецької ОВА з переадресацією на «Інформаційну систему «Облік та візуалізація фонду захисних споруд цивільного захисту», розробленого Державною службою з надзвичайних ситуацій України. Однак Представництвом Уповноваженого в Чернівецькій області виявлено тенденцію, що заявлена на офіційному ресурсі інформація про захисні споруди не відповідає фактичній.

В укритті на базі Красноільського закладу дошкільної освіти №2 моніторингова група, при наявності позитивного висновку Акту оцінки об'єкта (будівлі, споруди, приміщення) щодо можливості його використання для укриття населення як найпростішого укриття, встановила, що фактично у

підвальному приміщенні закладу освіти функціонує харчоблок, укриття – відсутнє. Водночас на карті захисних споруд, розміщеній на офіційному вебсайті Чернівецької ОВА, за адресою ЗДО № 2 обліковано два діючих укриття.

З метою забезпечення права дітей на життя та безпеку під час освітнього процесу Уповноваженим внесено подання до Чернівецької ОВА та Красноільської селищної ради.

За результатами реагування вжито ряд невідкладних заходів: харчоблок ЗДО №2 перенесено до іншого закладу освіти, який розташований неподалік, укриття у садочку облаштовано згідно вимог. Чернівецькою ОВА відкориговано інформацію на карті захисних споруд і вилучено одну із захисних споруд, яка фактично була відсутня за адресою ЗДО № 2. Отже, **45** вихованцям ЗДО № 2 гарантовано право на безпечне освітнє середовище.

5. Захист інформаційних прав громадян

Забезпечення права громадян на звернення та доступ до інформації є невід’ємним обов’язком органів державної влади, місцевого самоврядування, установ та організацій.

Упродовж звітного періоду представництвом проведено **31** безвиїзну перевірку вебсайтів розпорядників інформації. За результатами сформовано **161** рекомендацію, із яких: **90** – виконано, **47** – у процесі виконання, **24** – не виконано.

У межах проведених безвиїзних перевірок щодо додержання вимог законів України «Про звернення громадян» та «Про доступ до публічної інформації» та під час розгляду звернень громадян виявлено ряд порушень, які є типовими для розпорядників інформації. Зокрема, суб’єктами перевірок не оприлюднено: графіки проведення особистих прийомів громадян та телефони «гарячої лінії»; інформацію про розклад роботи установи; про порядок складання, подання запитів на інформацію, порядок оскарження рішень розпорядника інформації, дій чи бездіяльності; порядку та умов проходження конкурсу на заміщення вакантних посад; переліку та умов отримання послуг, що надаються органом місцевого самоврядування, форми і зразки документів, правила їх заповнення, розташування місць, де надаються необхідні форми і бланки; перелік наборів даних, що публікуються у формі відкритих даних на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних; звіти щодо розгляду запитів на доступ до публічної інформації.

За зверненнями громадян Г. та З. виявлено, що керівництвом та структурними підрозділами ГУНП у Чернівецькій області порушено право мешканців області на особистий прийом, аргументуючи дією воєнного стану.

Представником Уповноваженого з метою усунення порушень і поновлення права на звернення та особистий прийом скеровано листи з відповідними роз’ясненнями щодо забезпечення прийому з дотриманням законодавства. Відповідно до статті 40 Конституції України та статті 22 Закону України «Про звернення громадян» та вжитих заходів заявникам і мешканцям області

забезпечено право на звернення та особистий прийом ГУНП у Чернівецькій області.

До Уповноваженого надійшло звернення заявника П. щодо невиконання Путильською селищною радою Вижницького району вимог статті 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації» у частині оприлюднення публічної інформації.

За результатами аналізу звернення та безвиїзної перевірки офіційного вебсайту органу місцевого самоврядування встановлено відсутність обов'язкової до оприлюднення інформації, зокрема: відеозаписи пленарних засідань, перелік об'єктів комунальної власності; перелік укладених договорів селищною радою тощо.

З метою реагування представником Уповноваженого скеровано листи з роз'ясненням вимог законодавства та вимогою усунути виявлені порушення. Відтак Путильською селищною радою вжито відповідних заходів щодо оприлюднення публічної інформації, чим поновлено право на доступ до публічної інформації.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Чернівецькій обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:

забезпечити додержання мінімальних вимог у МТП відповідно до норм постанови КМУ «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» від 1 вересня 2023 р. № 930;

здійснити аналіз проживаючих ВПО за категоріями у МТП. Забезпечити маломобільні групи населення, осіб з інвалідністю та одиноких осіб соціальним супроводом;

забезпечити повне виконання рекомендацій, наданих за результатами моніторингових візитів до МТП за 2023-2025 роки;

провести міжвідомчу нараду із суб'єктами взаємодії у сфері охорони здоров'я, освіти, службами у справах дітей, правоохоронними органами щодо посилення скоординованих дій з метою належного реагування на випадки жорстокого поводження з дитиною та домашнього насильства;

забезпечити проведення особистих прийомів посадовими особами відповідно до вимог Закону України «Про звернення громадян».

Чернівецькій обласній раді:

передбачити кошти в обласному бюджеті для створення належних умов проживання ВПО у МТП, а також для зміцнення матеріально-технічної бази підвідомчих установ соціальної сфери з цілодобовим перебуванням.

Органам місцевого самоврядування Чернівецької області:

заповнити вакансії фахівців із супроводу ветеранів і забезпечити їх професійний розвиток;

привести штатну чисельність працівників служб у справах дітей у відповідність до Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»;

забезпечити належний облік та супровід діючих військовослужбовців, їх родин, родин військовослужбовців, які зникли безвісти за особливих обставин чи перебувають у полоні, ветеранів;

забезпечити створення сімейних форм виховання з метою своєчасного влаштування дітей, які потребують сімейного виховання;

оприлюднити на сайтах розпорядників інформації відомості відповідно до вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації»;

забезпечити проведення особистих прийомів посадовими особами відповідно до вимог Закону України «Про звернення громадян».

Головному управлінню Національної поліції в Чернівецькій області:

провести навчальний тренінг щодо порядку реагування на випадки жорстокого поводження з дитиною та організації міжвідомчої взаємодії із відповідними суб'єктами.

Головному управлінню Державної служби з надзвичайних ситуацій України в Чернівецькій області:

провести нараду з керівниками територіальних громад щодо приведення стану експлуатації захисних споруд у відповідності до наказу Міністерства внутрішніх справ України від 9 липня 2018 року № 579.

Чернівецькому обласному територіальному центру комплектування та соціальної підтримки:

забезпечити право на правничу допомогу доставленим, затриманим до ТЦК та СП, зокрема організувати місця для роботи адвоката з клієнтом і гарантувати безперешкодний доступ адвоката до клієнта.

ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСТЬ

Упродовж 2025 року до Уповноваженого з Чернігівської області надійшло **4 061** звернення та **4 762** повідомлень про порушення прав людини і громадянина.

Серед найбільш згадуваних порушень прав людини у повідомленнях: громадянські права – **3 177**, соціальні права – **461**, економічні права – **183**, права дитини – **274**.

Кількість	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Звернення громадян	987	2 378	3 066	4 061
Повідомлення про порушення прав	1 301	2 826	3 435	4 762

Географічне розташування Чернігівської області, зумовлене значною протяжністю кордону з Російською Федерацією (199 кілометрів), що створює постійний високий рівень гуманітарних і безпекових ризиків внаслідок збройної агресії. Систематичні артилерійські та мінометні обстріли, використання керованих авіабомб та атаки БПЛА, що особливо інтенсивно спрямовані на прикордонні **Новгород-Сіверську, Семенівську, Сновську та Городнянську** територіальні громади, а також тривала окупація та інтенсивні бойові дії у громадах **Чернігівського, Корюківського, Ніжинського та Прилуцького районів** (зокрема Іванівській, Киїнській, Новобілоуській, Михайло-Коцюбинській та Ягіднянській громадах), створили умови для масштабних і системних порушень прав людини і громадянина.

Зазначені обставини призвели до порушення низки основоположних прав, зокрема права на життя, безпеку, житло, охорону здоров'я та освіту, а також спричинили зростання вразливості окремих соціальних груп, особливо мешканців територій, що перебувають під постійним вогневим впливом.

У 2025 році на базі представництва Уповноваженого розпочав роботу Центр захисту прав людини в Чернігівській області. Це сучасний безбар'єрний простір, створений за підтримки міжнародних партнерів. У Центрі громадяни можуть отримати допомогу у відновленні порушених прав, консультації та подати звернення до Уповноваженого особисто.

Направлено **15** актів реагування до органів влади та місцевого самоврядування щодо неналежного додержання прав людини в інтернатних закладах соціальної сфери та дітей:

2 подання щодо роботи дитячих інституційних закладів (КЗ «Старобасанська гімназія» Чернігівської обласної ради, Чернігівський ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою);

3 подання до загальноосвітніх закладів (Комарівський ліцей Комарівської сільської ради, Ніжинська гімназія №1 Ніжинської міської ради Чернігівської області, Коропська загальноосвітня школа I-III ст. ім. Т.Г.Шевченка Коропської селищної ради Чернігівської області);

1 подання до центру професійно-технічної освіти (Комунальний заклад «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради);

9 подань за результатами відвідування національного превентивного механізму (Відділення стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання комунальної установи «Територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг)» Сновської міської ради; Відділення стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання Центру надання соціальних послуг Комарівської сільської ради; КЗ «Борзнянський ліцей» Чернігівської обласної ради; Відділення стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання комунального закладу «Центр надання соціальних послуг» Парафіївської селищної ради; Любецький психоневрологічний інтернат; Відділення стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання Комунального закладу «Центр надання соціальних послуг» Ічнянської міської ради; Відділення стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Бахмацької міської ради; Чернігівський геріатричний пансіонат; Козелецький геріатричний пансіонат).

Складено **1** протокол про притягнення до адміністративної відповідальності голову Височанської сільської ради Ніжинського району за невиконання законних вимог Уповноваженого відповідно до статті 188⁴⁰ КУпАП.

Моніторингові візити/безвиїзні перевірки

Моніторингові візити є одним із ключових інструментів у діяльності представництва Уповноваженого в Чернігівській області. Вони забезпечують безпосередній контроль за дотриманням прав і свобод людини і громадянина.

Команда представництва Уповноваженого здійснила **163** моніторингових візити.

За напрямом реалізації функцій національного превентивного механізму та дотримання прав людини в місцях несвободи здійснено **29** моніторингових відвідувань, зокрема до органів судової влади та правоохоронної системи, пенітенціарних установ, геріатричних пансіонатів державної та приватної форми власності, психоневрологічних інтернатів, будинків-інтернатів, відділень стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання Центрів надання соціальних послуг у громадах.

За напрямом захисту прав дитини здійснено **25** моніторингових візитів, зокрема до загальноосвітніх навчальних закладів, центрів професійно-технічної

освіти, служб у справах дітей, закладів інституційного догляду та виховання, а також Центру соціально-психологічної реабілітації дітей.

У сфері захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, та захисту права на життя і безпеку в умовах воєнного стану здійснено **37** моніторингових візитів до об'єктів цивільного захисту населення щодо оцінки їх придатності для використання населенням як сховищ (найпростіших та протирадіаційних укриттів). Також відвідано місця тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб та освітні центри «Крим – Україна», «Донбас – Україна».

Для визначення рівня забезпечення рівних прав і свобод, зокрема доступності об'єктів соціальної інфраструктури для маломобільних груп населення здійснено моніторингові відвідування **1** закладу охорони здоров'я, **1** закладу професійно-технічної освіти та **1** відділення поштового зв'язку АТ «Укрпошта».

Також здійснено **1** моніторинг за напрямом додержання соціальних та економічних прав.

У сфері захисту інформаційних прав здійснено **3** безвиїзні перевірки стану дотримання права на звернення та доступ до публічної інформації, а також **4** перевірки у сфері захисту персональних даних.

У сфері захисту процесуальних прав здійснено **61** моніторингове спостереження судових засідань під час розгляду кримінальних проваджень за обвинуваченням у вчиненні кримінальних правопорушень за зверненнями засуджених (ув'язнених) щодо застосування до них умовно-дострокового звільнення, заміни невідбутої частини покарання більш м'яким тощо з метою додержання права на справедливий суд та процесуальних прав учасників судового процесу.

Проведено **8** кластерних моніторингових візитів щодо додержання прав і свобод людини та забезпечення практичних і стратегічних потреб різних груп жінок і чоловіків в області та додержання прав громадян при проведенні оцінювання повсякденного функціонування особи.

Команда представництва Уповноваженого в Чернігівській області спільно з Державним спеціалізованим підприємством «ЕКОЦЕНТР» долучалася до проведення дозиметричної паспортизації територій Чернігівської області з метою оцінки їх поточного радіаційного стану у межах виконання постанови Кабінету Міністрів України від 31.01.2025 № 111 щодо дозиметричної паспортизації територій, забруднених внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, що дозволило актуалізувати дані про рівень забруднення і забезпечити ефективний екологічний моніторинг на постраждалих територіях.

Просвітницькі заходи

Командою представництва Уповноваженого в Чернігівській області було проведено **3** конференції та **190** просвітницьких заходів у **45** територіальних громадах, під час яких здійснювалися робочі зустрічі, особистий прийом і консультування громадян щодо забезпечення дотримання їх інформаційних

прав, неналежного розгляду звернень; відсутності або обмеженості інформаційно-комунікаційних джерел; недостатньої взаємодії між суб'єктами владних повноважень – державними органами та посадовими особами тощо.

Зокрема, **89** просвітницьких заходів серед громадськості та державних службовців; **83** - для родин військовополонених, зниклих безвісти за особливих обставин та постраждалих цивільних в умовах воєнного стану; **18** - для внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання. На заходах було задіяно **4 255** осіб.

Другий рік поспіль на території області за ініціативи представництва Уповноваженого впроваджено два тематичні освітні проєкти: «Студія молодого правозахисника» для студентів-правників та «Освітній простір для людей старшого віку» спільно з ГО «Спілка жінок міста Чернігова».

У 2025 році розпочалася підготовка до впровадження проєкту «Шкільний Омбудсман», у якому планується задіяти заклади загальної середньої освіти області.

Основні питання, з якими працювало представництво Уповноваженого:

- захист прав дитини;
- захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців та цивільних, які перебувають у полоні або зниклих безвісти за особливих обставин;
- захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України;
- захист прав людини в місцях несвободи;
- захист прав осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення;
- захист інформаційних прав.

1. Захист прав дитини

Захист прав дитини є одним із пріоритетних напрямів діяльності та охоплює системну роботу, спрямовану на забезпечення дотримання прав і законних інтересів дітей, попередження їх порушень, своєчасне реагування на виявлені факти неналежного поведіння, дискримінації, а також здійснення моніторингу умов проживання, навчання, виховання та доступу дітей до соціальних, освітніх і медичних послуг.

Під час моніторингових візитів за даним напрямом виявлено низку системних порушень щодо додержання прав дітей, зокрема:

взаємодія між працівниками служби у справах дітей та Центру соціально-психологічної реабілітації дітей щодо соціально-правового захисту дітей має спорадичний характер та потребує комплексного вирішення;

проблеми із статутними документами (КЗ «Яблунівський ліцей» Чернігівської обласної ради; КЗ «Прилуцький навчально-реабілітаційний центр» Чернігівської обласної ради;

особові справи дітей соціально незахищених категорій ведуться з порушенням вимог чинного законодавства (КЗ «Прилуцький навчально-реабілітаційний центр» Чернігівської обласної ради; КЗ «Удайцівський

навчально-реабілітаційний центр» Чернігівської обласної ради; КЗ «Яблунівський ліцей» Чернігівської обласної ради);

відсутні ліцензії на провадження господарської діяльності з медичної практики (КЗ «Яблунівський ліцей» Чернігівської обласної ради; КЗ «Удайцівський навчально-реабілітаційний центр» Чернігівської обласної ради; КЗ «Прилуцький навчально-реабілітаційний центр» Чернігівської обласної ради; КЗ «Сосницький навчально-реабілітаційний центр» Чернігівської обласної ради);

неукомплектованість закладів інституційного догляду та виховання профільними лікарями, зокрема: лікар-педіатр, невролог, невропатолог та психотерапевт (КЗ «Удайцівський навчально-реабілітаційний центр» Чернігівської обласної ради; Центр соціально-психологічної реабілітації дітей;

наявність плісняви на стінах і вікнах у класних та житлових кімнатах, а також неналежна система вентиляції у їдальнях та навчальних майстернях (КЗ «Яблунівський ліцей» Чернігівської обласної ради; Центр соціально-психологічної реабілітації дітей; Комарівський ліцей Комарівської сільської ради; Ніжинська гімназія №3 Ніжинської міської ради);

не налагоджено оздоровлення та відпочинок вихованців закладів інституційного догляду та виховання із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також дітей з особливими освітніми потребами (КЗ «Удайцівський навчально-реабілітаційний центр» Чернігівської обласної ради; КЗ «Яблунівський ліцей» Чернігівської обласної ради; КЗ «Старобасанська гімназія» Чернігівської обласної ради; КЗ «Прилуцький навчально-реабілітаційний центр» Чернігівської обласної ради; КЗ «Сосницький навчально-реабілітаційний центр» Чернігівської обласної ради, Ніжинський дитячий будинок-інтернат);

не забезпечено приватність у санвузлах та душових кабінах (КЗ «Яблунівський ліцей» Чернігівської обласної ради; КЗ «Прилуцький навчально-реабілітаційний центр» Чернігівської обласної ради, Комарівський ліцей Комарівської сільської ради; Ніжинська гімназія №3 Ніжинської міської ради).

не забезпечено маркування дитячого одягу та натільної білизни (КЗ «Яблунівський ліцей» Чернігівської обласної ради);

не забезпечено доступність для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення до закладів (КЗ «Сосницький навчально-реабілітаційний центр» Чернігівської обласної ради; КЗ «Яблунівський ліцей» Чернігівської обласної ради; Ніжинська гімназія №1 Ніжинської міської ради; Ніжинська гімназія №3 Ніжинської міської ради; Ніжинська гімназія №13 Ніжинської міської ради; Чернігівська гімназія №9 Чернігівської міської ради; Чернігівська загальноосвітня школа I-III ступенів №19 Чернігівської міської ради);

не забезпечено в укритті спеціально обладнаних санвузлів для використання їх особами з інвалідністю та ширм задля дотримання права на приватність під час користування вбиральнями (Ніжинський дитячий будинок-інтернат);

зафіксовано факти неналежної організації харчування (КЗ «Сосницький навчально-реабілітаційний центр» Чернігівської обласної ради; КЗ «Старобасанська гімназія» Чернігівської обласної ради; Центр соціально-

психологічної реабілітації дітей; Чернігівському ліцеї з посиленою військово-фізичною підготовкою, Комарівському ліцеї Комарівської сільської ради, Коропській загальноосвітній школі I-III ступенів ім. Т.Г. Шевченка Коропської селищної ради Чернігівської області; Ніжинська гімназія №13 Ніжинської міської ради).

За результатами відвідування КЗ «Сосницький навчально-реабілітаційний центр» Чернігівської обласної ради (далі - Заклад) зафіксовано незабезпечення збалансованим харчуванням та недотримання встановленого порядку організації харчування в закладі. Зокрема, під час моніторингу виявлено розбіжності між стравами, зазначеними в затвердженому меню, та стравами, фактично приготовленими для споживання. Також виявлено порушення вимог і стандартів приготування страв. Крім того, встановлено відсутність молочних продуктів на складському обліку Закладу.

За результатами реагування на рекомендації щодо забезпечення збалансованим харчуванням з дотриманням технології приготування, адміністрацію Закладу освіти виправлено всі зауваження та додатково проведено роз'яснювальну роботу з працівниками їдальні щодо питань організації харчування. Поновлено право 90 вихованців на збалансоване харчування.

В умовах воєнного стану не дотримано право учасників освітнього процесу на безпечне освітнє середовище, зокрема захисні споруди знаходяться в неналежному санітарно-технічному стані (Ніжинська гімназія №1 Ніжинської міської ради; Комарівський ліцей Комарівської сільської ради, КЗ «Удайцівський навчально-реабілітаційний центр» Чернігівської обласної ради; КЗ «Яблунівський ліцей» Чернігівської обласної ради).

Під час моніторингових візитів до Ніжинської гімназії №1 Ніжинської міської ради, Комарівського ліцею Комарівської сільської ради, КЗ «Удайцівський навчально-реабілітаційний центр» Чернігівської обласної ради, КЗ «Яблунівський ліцей» Чернігівської обласної ради було виявлено неналежні умови перебування в укриттях, зокрема надмірну вологість і наявність плісняви на стінах та стелі, що становило потенційну загрозу для здоров'я дітей, особливо за умов тривалого перебування (ночівлі) в укриттях. Такі умови є загрозливими для спричинення алергічних реакцій та респіраторних захворювань як у дітей, так і у дорослих. Використання укриттів у такому стані фактично нівелює їхнє призначення як безпечного простору та порушує право дітей на безпечні та нешкідливі умови перебування в закладі освіти.

За результатами реагування на рекомендації щодо створення належних умов перебування дітей в укриттях Чернігівською обласною військовою адміністрацією повідомлено:

в укритті КЗ «Удайцівський навчально-реабілітаційний центр» Чернігівської обласної ради проведено косметичний ремонт та встановлено припливно-витяжну вентиляцію з рекуперацією тепла та повітря, завдяки якій підтримується комфортна температура та забезпечується постійна циркуляція свіжого повітря в приміщенні;

в укритті Комарівського ліцею Комарівської сільської ради упродовж 2025 року зроблено стяжку на підлозі, покладено лінолеум, облаштовано рукомийник та туалетні кімнати для хлопців і дівчат, створено необхідний запас води та продуктів харчування тривалого зберігання;

в укритті Ніжинської гімназії №1 Ніжинської міської ради з метою запобігання появі плісняви в захисній споруді вжито санітарні заходи: стіни оброблено антибактеріальними препаратами та покрито ванном. Крім того, забезпечується систематичне провітрювання приміщення для підтримки належного мікроклімату.

Водночас попри вжиті заходи реагування, зазначена проблемна ситуація в КЗ «Яблунівський ліцей» Чернігівської обласної ради зберігається, що свідчить про стійкість порушень та потребу в комплексних заходах на рівні органу управління.

Надзвичайно важливим елементом для забезпечення не лише фізичного, а й психологічного комфорту дитини є облаштування внутрішніх комфортних вбиралень. Кожна дитина має право на повагу до її гідності. А забезпечення належних санітарно-гігієнічних умов у санітарних вузлах закладів освіти безпосередньо пов'язане із цим правом дитини.

Під час моніторингового візиту до Ніжинської гімназії №1 Ніжинської міської ради (далі – гімназія, заклад) було виявлено кричущу проблему, що на 405 школярів у закладі облаштовано 2 туалетні кімнати.

У ході моніторингового візиту до гімназії встановлено, що в закладі функціонують два окремі корпуси, у яких здійснюється освітній процес. У центральному корпусі наявний лише один санітарно-гігієнічний вузол на дві кабінки спільного користування для хлопчиків та дівчаток молодшого шкільного віку. Під час спілкування з учнями гімназії з'ясовано, що частина дітей, зокрема ті, які навчаються у корпусі, де санвузол відсутній, вимушені користуватися вбиральнями, розташованими на вулиці території закладу.

Крім того, через обмежену кількість санвузлів учні змушені відпрошуватися з уроків для відвідування вбиральні, оскільки під час перерв утворюються черги.

За результатами моніторингового візиту внесено подання Уповноваженого до Чернігівської обласної військової адміністрації, Ніжинської районної військової адміністрації, Ніжинської міської ради Чернігівської області щодо усунення порушень прав і свобод дітей.

З метою створення безпечного освітнього середовища та виконання вимог п. 31 Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти, затвердженого Наказом Міністерства охорони здоров'я від 25.09.2020 № 2205, директор гімназії ініціювала перед депутатським корпусом Ніжинської міської ради питання облаштування внутрішнього санвузла в корпусі, де він наразі відсутній. За результатами розгляду, профільною комісією було рекомендовано підготувати пакет документів та розрахувати кошторис на проведення відповідних робіт. Наразі адміністрацією гімназії вже спрямовано запит на розрахунок вартості ремонту Ніжинській міській раді.

Із 250 наданих рекомендацій: виконано –138 , у процесі виконання – 62, не виконано – 50.

2. Захист прав військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних, родин військовослужбовців та цивільних, які перебувають у полоні або зниклих безвісти за особливих обставин

Чернігівську область визначено базовою для зустрічі Захисників і Захисниць під час обмінів військовослужбовців і цивільних заручників та надання їм першої медичної допомоги. Під час таких обмінів представник Уповноваженого в Чернігівській області здійснює контроль за дотриманням прав людини відповідно до норм міжнародного гуманітарного права, зокрема зафіксує стан повернутих оборонців, а також інформує про їхні права щодо отримання соціальних гарантій, поновлення документів та надання медичної допомоги та реабілітаційних заходів надалі.

Окрему увагу приділено захисту прав членів сімей осіб, які перебувають у полоні або зникли безвісти за особливих обставин та постраждалих цивільних в умовах воєнного стану. Реалізація даного напряму передбачає розгляд звернень щодо встановлення статусу зниклої безвісти особи; проблем призначення та проведення молекулярно-генетичних експертиз; своєчасного отримання соціальних виплат, пільг, медичної, психологічної, гуманітарної та правової допомоги; можливості передачі родинними військових і цивільних листів нашим землякам, які в полоні; воз'єднання родин, які розлучені зі своїми рідними внаслідок збройного конфлікту; повернення українських дітей із окупованих територій; встановлення зв'язку інвалідності з пораненнями чи іншими ушкодженнями здоров'я, одержаними особами від вибухових речовин, боєприпасів і військового озброєння; захисту життя і гідності жертв збройних конфліктів та інших ситуацій насильства, а також надання їм допомоги тощо, а також налагодження взаємодії з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, правоохоронними органами та іншими силовими відомствами, громадськими та міжнародними організаціями тощо.

Представником Уповноваженого в області за участі фахівців МКЧХ, регіональної робочої групи Координаційного штабу питань поводження з військовополоненими в Чернігівській області, Чернігівської обласної

прокуратури, Чернігівського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України, Чернігівського обласного територіального центру комплектування та соціальної підтримки, Головного управління Пенсійного фонду України в Чернігівській області, органів поліції, народних депутатів та їх помічників, представників ветеранських хабів і громадських організацій проведено **83** зустрічі з родинами полонених, зниклих безвісти за особливих обставин та постраждалими цивільними в умовах воєнного стану, у яких взяло участь **2 905** осіб.

Під час таких зустрічей виявлено низку системних порушень щодо належної комунікації рідних із військовими частинами; порушення права заявників на отримання письмової відповіді на звернення від ТЦК та СП; відмови у прийнятті документів на відстрочку від призову на військову службу під час мобілізації; зволікання в здійсненні службових розслідувань про зникнення безвісти військовослужбовців, труднощі в нарахуванні та виплаті соціальних та інших обов'язкових виплат тощо.

Для моніторингу стану дотримання права на забезпечення належного харчування та права на охорону здоров'я відвідано **4** заклади охорони здоров'я, у яких на лікуванні та реабілітації перебувають військовослужбовці, ветерани війни та постраждалі цивільні в умовах воєнного стану.

Зокрема, за підтримки Благодійного фонду «Рокада» проведено моніторинг об'єктів охорони здоров'я щодо додержання прав громадян при проведенні оцінювання повсякденного функціонування особи у КНП «Чернігівська обласна лікарня» Чернігівської обласної ради, Чернігівській центральній районній лікарні, КНП «Борзнянська міська лікарня» Борзнянської міської ради та діяльності Управління охорони здоров'я Чернігівської обласної державної адміністрації.

Під час проведення зустрічі з родинами зниклих безвісти та полонених Захисників та Захисниць у липні 2025 року в Остерській громаді мешканці сусідньої Деснянської громади висловили занепокоєння та обурення через відсутність належної підтримки й комунікації з боку їх місцевої влади. Зокрема, було озвучено, що в Деснянській громаді не налагоджено системної роботи з родинами військовослужбовців, які зникли безвісти або перебувають у полоні. Також наголосили, що в громаді відсутній фахівець, відповідальний за супровід ветеранів війни, демобілізованих осіб та членів їхніх родин. Це питання набуло особливої актуальності в умовах воєнної агресії та збільшення кількості сімей, які потребують всебічної підтримки й доступу до достовірної інформації.

Представник Уповноваженого в області звернулася листом до голови громади щодо проведення відповідних заходів із налагодження комунікації та підтримки родин військовослужбовців, які зникли безвісти або перебувають у полоні.

Як результат реагування на рекомендацію щодо виправлення ситуації, селищна рада врахувала недоліки, у громаді було введено посаду фахівця із супроводу ветеранів війни, демобілізованих осіб та членів їхніх сімей.

3. Захист прав осіб, постраждалих від збройної агресії проти України

З огляду на прикордонне розташування області та тривалі наслідки збройної агресії проти України, захист прав внутрішньо переміщених осіб визначено одним із пріоритетних напрямів діяльності представництва Уповноваженого. Особлива увага приділяється забезпеченню дотримання прав і законних інтересів ВПО, які вимушено перемістилися з районів ведення бойових дій або тимчасово окупованих територій та проживають у прикордонних громадах, що перебувають у зоні підвищеного безпекового ризику.

Упродовж 2025 року здійснено **16** моніторингових візитів до місць тимчасового проживання в Чернігові та області.

Основні порушення прав ВПО, які були зафіксовані під час візитів: неналежне забезпечення умов проживання мешканців у місцях тимчасового проживання, не облаштування МТП для проживання для осіб з інвалідністю та маломобільних осіб; не використання генераторів під час вимкнення електроенергії для підтримки живлення в МТП; висока плата за комунальні послуги тощо.

Протягом 2025 року енергетична інфраструктура області цілеспрямовано руйнувалася внаслідок російських обстрілів. Через це жителі частіше опинялися без доступу до базових послуг електро-, водо- і теплопостачання.

На гарячу лінію Уповноваженого надійшла скарга від жителів гуртожитку, розташованого у м. Чернігів по вулиці Івана Мазепи, про відсутність тривалий час у приміщенні електроенергії та неналежне забезпечення МТП побутовими приладами.

Після повного блекауту міста будівлю гуртожитку упродовж тижня не підключали до електромереж, а його мешканці тривалий час не мали змоги забезпечити свої базові побутові потреби.

Причиною тривалого відключення електроенергії в гуртожитку була аварійна ситуація на щитовій. Адміністрація гуртожитку належним чином не відреагувала та не ініціювала проведення ремонтних робіт. Також перешкодою для оперативного усунення несправності мережі було бюрократичне зволікання керівництва Управління освіти і науки та Департаменту соціального захисту населення щодо з'ясування підвідомчої підпорядкованості гуртожитку. Оскільки МТП розташоване на базі гуртожитку навчального закладу, профільні структурні підрозділи Чернігівської ОВА між собою перекладали відповідальність та зобов'язання щодо його утримання в належному стані.

За втручання в ситуацію представника Уповноваженого в області та особистого сприяння начальника Чернігівської обласної військової адміністрації, постачання електроенергії до гуртожитку відновлено упродовж декількох годин, а його мешканцям забезпечено доступ до необхідних побутових умов. Представництвом Уповноваженого в Чернігівській області у зазначеному МТП невідкладно було проведено позаплановий моніторинговий візит, за результатами якого вжито заходів на покращення проживання ВПО:

забезпечено продуктами харчування першої необхідності та постільною білизною;

забезпечено побутовою технікою (три електроплити, 2 холодильники, 3 мікрохвильові печі, 5 чайників, 3 пральні машини тощо);

облаштовано бібліотеку з доступом до інтернету та 2 кімнати для проведення дозвілля мешканців гуртожитку.

Поновлено права 12 ВПО та інших мешканців гуртожитку.

Під час моніторингового візиту до МТП, яке розміщено в гуртожитку Прилуцького технічного фахового коледжу, зафіксовано неналежні умови проживання ВПО, зокрема в гуртожитку тривалий період протікає дах, що призводить до руйнування будівлі загалом. В одній із кімнат навіть за умов літньої погоди стіни та стеля вологі зі слідами плісняви. Така ж проблема у вбиральні, де через вологу зі стелі та стін сиплеться штукатурка.

За результатами моніторингового візиту Чернігівській ОВА, Прилуцькій районної військової адміністрації, Прилуцькій міській раді та керівництву навчального закладу надано рекомендації щодо забезпечення належних умов для проживання ВПО.

За реагування Уповноваженого вжито заходи для перекриття даху гуртожитку, облаштовано туалетні кімнати та підготовлено приміщення для встановлення душової kabіни, розпочато облаштування кімнати відпочинку.

Отже, поновлено право 5 ВПО та інших мешканців гуртожитку на належні умови проживання.

В області на базі закладів вищої та фахової передвищої освіти працюють освітні центри «Крим-Україна» та «Донбас-Україна», які здійснюють допомогу вступникам з тимчасово окупованих територій, зокрема, шляхом надання індивідуальних консультацій щодо особливостей вступної кампанії, оформлення документів, а також підтримки у виборі закладу освіти: вищої або фахової передвищої. У 2025 році було здійснено моніторингові візити до 3 таких центрів та відмічено, що надані рекомендації у 2024 році виконанні в повному обсязі, вступникам із тимчасово окупованих територій забезпечено надання допомоги, зокрема, шляхом надання індивідуальних консультацій щодо особливостей вступної кампанії, оформлення документів, а також підтримки у виборі закладу освіти: вищої, фахової передвищої.

Із 38 наданих рекомендацій: виконано – 12; у процесі виконання – 24; не виконано – 2.

4. Захист прав людини в місцях несвободи

У межах реалізації функцій НПМ у діяльності 21 закладу системи соціального захисту було виявлено недоліки, а також системні порушення, які призводять до порушення прав і свобод підопічних.

Встановлено недотримання норми житлової площі на одну особу відповідно до вимог ДБН В.2.2-18:2007 «Будинки і споруди. Заклади соціального захисту населення» (далі – ДБН В.2.2-18:2007), зокрема, через невідповідність проєктної потужності закладів фактичній чисельності підопічних, які в них проживають, що призводить до порушення встановлених норм площі в розрахунку на одну особу.

Під час моніторингових візитів до відділень стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання територіальних центрів соціального обслуговування встановлено, що у 9 (64 %) із відвіданих відділень у житлових кімнатах площа на одну особу менша за нормативно визначену: 8–10 м², а для осіб, які користуються кріслами колісними 10–12 м². Зокрема, найменша зафіксована житлова площа – 3,7 м² у Відділенні стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Бахмацької міської ради.

В інтернатних закладах соціального захисту обласного підпорядкування також зафіксовано наявність системної проблеми перенаселення.

Зокрема, у Любецькому психоневрологічному інтернаті підопічні проживають у житлових кімнатах площею 18,5 м² та 15,5 м² по 4 та 3 особи відповідно, внаслідок чого житлова площа в розрахунку на одну особу становить 4,6 м² та 5,2 м².

Найбільш критична ситуація зафіксована у Понорницькому психоневрологічному інтернаті, де підопічні проживають у кімнатах по 7–8 осіб. Площа таких житлових приміщень коливається від 30,4 м² до 44,5 м², що забезпечує житлову площу на одну особу лише в межах від 4,3 м² до 5,6 м².

Під час відвідування Чернігівського геріатричного інтернату моніторинговою групою виявлено суттєві порушення прав підопічних.

Однією з ключових проблем є перенаселеність закладу. Проєктна потужність інтернату становить 430 ліжко-місць. Водночас фактично проживають 450 підопічних, серед них тимчасово переміщені (евакуйовані) – 41 особа похилого віку, які раніше проживали у відділеннях стаціонарного догляду для осіб похилого віку та осіб з інвалідністю громад, що щоденно потерпають від збройних атак.

Житлові кімнати інтернату перенаселені та не відповідають встановленим нормам (відсутні приліжкові столики та тумбочки), що негативно впливає на умови проживання та дотримання гідності мешканців пансіонату. Водночас у пансіонаті наявні 15 відремонтованих кімнат (10

двомісних та 5 одномісних), які не використовуються та за поясненням керівництва закладу, визначені як резервні для екстреної евакуації осіб із прифронтових громад області та кризового влаштування до інтернату.

За результатами моніторингового візиту Уповноваженим направлено подання до Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України, Національної соціальної сервісної служби України та Чернігівської обласної військової адміністрації.

На виконання подання Головним управлінням Національної соціальної сервісної служби України у Чернігівській області проведено позаплановий моніторинг за дотриманням Чернігівським геріатричним пансіонатом вимог законодавства під час надання соціальних послуг. Робочою групою встановлено недотримання загальних та спеціальних критеріїв діяльності надавача соціальних послуг; державного стандарту стаціонарного догляду; порядку проведення супервізії тощо та надіслано до виконання відповідні вимоги та рекомендації щодо усунення порушень законодавства.

За результатами реагування на вимоги Уповноваженого Чернігівська обласна військова адміністрація поінформувала про проведену роботу щодо часткового усунення порушень та виконання наданих рекомендацій.

Водночас попри вжиті заходи реагування, зазначена проблемна ситуація в інтернаті зберігається, що свідчить про стійкість порушень та потребу в комплексних заходах на рівні органу управління.

Зазначена вище проблема свідчить про значну перевантаженість закладів системи соціальної сфери державного та комунального сектору в області та призводить до системних порушень прав підопічних на належні та гідні умови проживання і вказує на необхідність створення/облаштування додаткових ліжко-місць для надання соціальних послуг стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання осіб похилого віку та осіб з інвалідністю з дотриманням норм житлової площі на одну особу відповідно до вимог законодавства.

Ще однією проблемою є тривале незаповнення вакантних посад медичних працівників закладів системи соціальної сфери, яке в окремих випадках має багаторічний характер. Наприклад, у Козелецькому геріатричному пансіонаті згідно тарифікаційного списку працівників на 2025 рік із 43 штатних посад медичного персоналу 30 залишаються вакантними, що становить близько 70 відсотків від загальної кількості штатних одиниць.

Кадровий дефіцит медичного персоналу суттєво перешкоджає забезпеченню належного, повноцінного та якісного надання медичних послуг підопічним і фактично унеможлиблює здійснення системного моніторингу стану їхнього здоров'я.

В інтернатних закладах, що мають ліцензію на провадження медичної практики, не забезпечено наявність клінічних маршрутів пацієнта, розроблених відповідно до клінічних протоколів та стандартів медичної допомоги,

затверджених Міністерством охорони здоров'я України, а також наборів (укладок) для надання медичної допомоги при невідкладних станах, що може створювати ризик для життя та здоров'я підопічних (Понорницький ПНІ, Козелецький геріатричний пансіонат).

Також системним є порушення *права на належні умови перебування*. Підопічні не забезпечені в повному обсязі необхідними меблями, інвентарем, зафіксовано незадовільний технічний стан житлових і допоміжних приміщень (зношеність оздоблення, меблів, сантехнічного обладнання тощо), що не відповідає санітарно-гігієнічним вимогам проживання в закладах системи соціальної сфери.

Персоналом не забезпечено належне прибирання приміщень, своєчасну дезінфекцію, вентиляцію, що негативно впливає на умови перебування підопічних. Кількість санітарно-гігієнічних вузлів не відповідає фактичній чисельності підопічних, що ускладнює дотримання гігієнічних потреб

Встановлено *порушення вимог законодавства щодо безпеки харчових продуктів*, що становить загрозу для здоров'я підопічних, а саме: порушення товарного сусідства; наявність протермінованих продуктів; продуктів із невстановленим терміном придатності; недотримання вимог щодо відбору та зберігання добових проб страв. Зазначені порушення свідчать про недотримання обов'язкових вимог законодавства у сфері безпеки харчових продуктів та можуть призвести до негативних наслідків для здоров'я підопічних.

Під час відвідування у серпні 2025 року Відділення стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Бахмацької міської ради (далі - відділення, заклад) групою НПМ зафіксовано неналежні умови проживання підопічних.

Зокрема, житлові кімнати переповнені та не забезпечені необхідною кількістю столів і стільців, а наявні меблі перебувають у занедбаному стані.

Крім того, у житлових кімнатах зафіксовано антисанітарний стан та скупчення тарганів, безпосередньо на ліжках підопічних, їх особистих речах, що свідчить про неналежну якість здійснення санітарно-гігієнічних заходів. Приміщення потребують проведення ремонтних робіт.

Встановлено, що на окремих ліжках розміщено по три зношені матраци, які перебувають у незадовільному стані. Підопічні скаржилися, що матраци порвані та збиті, що спричиняє дискомфорт під час сну. Водночас у коридорі закладу зберігалися нові матраци, а також комплекти постільної білизни та рушники в достатній кількості, які фактично не використовувалися.

У ході відвідування групою НПМ встановлено, що у закладі перебуває жінка з числа ВПО з ампутацією нижньої кінцівки, яка залишилася без засобу пересування через пошкодження крісла колісного під час нещасного випадку в закладі. За оперативного реагування представника Уповноваженого в області питання було вирішено шляхом залучення Благодійного фонду «Рокада», який забезпечив підопічну кріслом колісним.

За результатами відвідування внесено подання Уповноваженого до Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України, Національної соціальної сервісної служби України та Чернігівської обласної військової адміністрації.

За результатами реагування щодо виконання рекомендацій моніторингової групи вжито заходів, а саме: житлові кімнати підопічних обладнані твердим інвентарем; проведено дезінфекцію усіх приміщень відділення; у житлових кімнатах, де проживають ліжково хворі підопічні, наявні ширми для забезпечення приватності під час проведення санітарно-гігієнічних процедур; у санітарно-гігієнічних кімнатах встановлено відкидні штанги; пандус при вході до Закладу облаштовано шорстким покриттям; при проведенні планового ремонту житлового корпусу у 2026 році буде передбачено встановлення горизонтальних поручнів, демонтаж високих порогів, встановлення поручнів у коридорах.

Поновлено право 27 підопічних на належні умови проживання у закладі.

Встановлено системні порушення вимог ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд» (далі – ДБН В.2.2-40:2018) майже в усіх закладах, які полягають у тому, що будівлі не пристосовані до потреб осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Зокрема, коридори житлових приміщень не обладнані поручнями, верхні та нижні сходинок сходового маршу не промарковані та не контрастують відносно інших сходинок сходового маршу і горизонтальних площадок сходового маршу, двері мають необладнані пороги, нема ліфтів або підйомників, у санітарно-гігієнічних приміщеннях не

встановлено поручні або інші пристосування, встановлені пандуси не відповідають нормативним вимогам.

Під час відвідувань групи НПМ продовжують фіксувати відсутність системної співпраці закладів інституційного догляду державної та комунальної форми власності з центрами з надання безоплатної правничої допомоги, як наслідок підопічні обмежуються в отриманні правничих консультацій та юридичного супроводу, зокрема з питань захисту майнових, соціальних та особистих немайнових прав.

За результатами відвідувань, здійснених у межах реалізації функцій НПМ, встановлено, що участь в експериментальному проєкті з організації надання ВПО похилого віку та особам з інвалідністю соціальної послуги стаціонарного догляду за принципом «гроші ходять за людиною», запровадженому відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 06.08.2024 № 888, в області беруть лише **3** відділення стаціонарного догляду із **17**.

Зокрема, у Відділенні стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання Центру надання соціальних послуг Комарівської сільської ради та у Відділенні стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Батуринської міської ради організовано надання соціальних послуг ВПО похилого віку та особам з інвалідністю у межах зазначеного експериментального проєкту, що свідчить про наявність позитивних практик його реалізації на місцевому рівні, Відділення стаціонарного догляду Територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Сухополов'янської сільської ради.

Але обмежена кількість надавачів соціальних послуг у межах експериментального проєкту не забезпечує повною мірою реалізацію принципу свободи вибору отримувачами соціальних послуг, знижує доступність послуг стаціонарного догляду для внутрішньо переміщених осіб похилого віку та осіб з інвалідністю, а також стримує розвиток альтернативних, менш інституційних форм догляду.

Встановлено **відсутність захисних споруд (укриттів)**, які мають забезпечувати можливість безпечного перебування підопічних та персоналу закладів у разі повітряної тривоги. Наявні захисні споруди (укриття) потребують ремонту та не можуть експлуатуватися.

Системною залишається проблема реагування на сигнал «повітряна тривога»: евакуація підопічних і персоналу до укриттів не здійснюється, натомість вони продовжують перебувати в житлових кімнатах або інших приміщеннях закладу.

Із наданих **406** рекомендацій: виконано – **223**, у процесі виконання – **102**, не виконано – **81**.

5. Захист прав осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення

У регіоні існує системна проблема щодо забезпечення доступності приміщень та будівель для осіб з інвалідністю в різних сферах суспільних відносин. За результатами моніторингових візитів були зафіксовані численні недоліки, що порушують права людини, зокрема проблеми з архітектурною доступністю таких місць, а також відсутністю належно обладнаних санітарних приміщень для осіб з інвалідністю.

З метою визначення рівня забезпечення рівних прав та свобод, зокрема доступності об'єктів соціальної інфраструктури в Чернігівській області, здійснено моніторингові візити до **1** закладу охорони здоров'я (КНП "Прилуцька центральна міська лікарня") та **4** відділень поштового зв'язку АТ «Укрпошта» у м. Прилуки Чернігівської області, де досліджувалася доступність будівель та приміщень для маломобільних груп населення.

Як засвідчили позапланові моніторингові візити до відділень поштового зв'язку АТ «Укрпошта» у м. Прилуки: № 17511 (вул. Вавілова, 30), № 17501 (пл. Привокзальна, 2), № 17507 (вул. Київська, 313-Г), № 17500 (вул. Київська, 166) архітектурна доступність будівель і приміщень згаданих відділень не відповідає вимогам ДБН В.2.2-40:2018, зокрема:

- відсутні відокремлені місця для паркування особистих транспортних засобів осіб з інвалідністю та транспортних засобів, які перевозять осіб з інвалідністю;
- входи до будівель не обладнано для потреб осіб з інвалідністю, які користуються кріслом колісним та для маломобільних груп населення;
- всередині приміщень наявні пороги, висота яких перевищує встановлені норми, а також не нанесено тактильні смуги, які попереджали б про різні види небезпеки або перешкоди при пересуванні;
- санітарно-гігієнічні приміщення відсутні.

За результатами моніторингових візитів керівництво АТ «Укрпошта» поінформувало про заплановані роботи з облаштування приміщень відділень № 17507 та № 17500 відповідно до наданих рекомендацій, крім облаштування санітарно-гігієнічних приміщень, оскільки наразі це потребує додаткового залучення фахівців проектної організації. Питання усунення проблеми безбар'єрності у відділеннях № 17511 та № 17501 не розглядалося, натомість вирішується питання щодо їх релокації.

Із наданих **33** рекомендацій: виконано – **6**, у процесі виконання – **26**, не виконано – **1**.

6. Захист інформаційних прав

Актуальним залишається питання порушення органами державної влади, місцевого самоврядування, установами, організаціями інформаційних прав в умовах воєнного стану.

Представництво Уповноваженого здійснило **3** безвиїзні перевірки стану дотримання права на звернення та доступ до публічної інформації, а також **4**

перевірки у сфері захисту персональних даних. Результати моніторингу засвідчили такі системні порушення:

- недотримання суб'єктами владних повноважень вимог законодавства щодо забезпечення права громадян на звернення, зокрема відсутність або нефункціонування телефонних «гарячих ліній», неможливості подання та реєстрації усних звернень, розміщення неактуальних графіків особистого прийому громадян тощо;
- відсутність публічної інформації в загальному доступі на сайтах щодо прийнятих рішень, нормативно-правових актів, звітності щодо задоволення запитів на публічну інформацію, не зазначення даних про фінансові ресурси.
- не забезпечено оприлюднення на Порталі відкритих даних наборів даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 № 835 та ін.

Із 32 наданих рекомендацій: виконано –20, у процесі виконання – 6, не виконано – 6.

У межах здійснення парламентського контролю за дотриманням суб'єктами владних повноважень конституційного права на звернення та права на доступ до публічної інформації, зокрема в умовах правового режиму воєнного стану, було проведено безвиїзну перевірку офіційного вебсайту Департаменту культури і туризму, національностей та релігій Чернігівської обласної державної адміністрації.

Перевірка засвідчила загалом належний рівень оприлюднення розпорядником визначеної законом інформації, проте були надані окремі рекомендації щодо усунення виявлених недоліків.

На виконання наданих рекомендацій Департаментом оновлено ключові розділи вебсайту, зокрема розділ «Звернення громадян», у якому розміщено актуальну довідкову інформацію щодо способів подання письмових та усних звернень, а також інформацію про телефон «гарячої лінії». У розділі «Доступ до публічної інформації» забезпечено активні гіперпосилання на накази Департаменту, додано інформацію про порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності розпорядника інформації та впорядковано систему обліку документів.

Виконання наданих рекомендацій сприяє підвищенню рівня відкритості та прозорості діяльності розпорядників інформації, а також покращенню ефективності комунікації між органами виконавчої влади та громадянами.

До Уповноваженого звернувся громадянин Н. зі скаргою на порушення його права на звернення та отримання відповіді від фізичної особи – підприємця, яка надає послуги з технічного обслуговування житлового фонду.

У ході перевірки встановлено, що заявник направив надавачу послуг письмову заяву з проханням надати роз'яснення щодо його прав та обов'язків як споживача, а також щодо порушення умов договору. У зв'язку з ненаданням

відповіді на зазначене звернення громадянин повторно звернувся до підприємця з проханням повідомити про результати його розгляду, однак письмової відповіді знову не отримав.

У межах здійснення парламентського контролю представництвом Уповноваженого було відкрито провадження та направлено запит до суб'єкта господарювання з метою з'ясування обставин, викладених у зверненні. За результатом реагування на даний запит, підприємцем надано заявнику письмову відповідь із необхідними роз'ясненнями.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Чернігівській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:

забезпечити приведення захисних споруд у закладах освіти у належний санітарно-гігієнічний стан та належної вентиляції з метою створення безпечних умов перебування дітей відповідно до вимог Кодексу цивільного захисту України та Вимог щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом МВС України від 09.07.2018 № 579;

забезпечити організацію оздоровлення і відпочинку вихованців закладів інституційного догляду та виховання із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також дітей з особливими освітніми потребами;

забезпечити затвердження та фінансування у повному обсязі обласної програми забезпечення потреб осіб/сімей у соціальних послугах на основі визначених потреб населення області відповідно до пункту 4 статті 11, статті 25 Закону України «Про соціальні послуги», постанови Кабінету Міністрів України від 14 січня 2026 р. № 64 «Деякі питання організації надання соціальних послуг»;

забезпечити контроль за неухильним дотриманням вимог Державного стандарту стаціонарного догляду щодо розширення надання соціальних послуг стаціонарного догляду (облаштування/створення ліжко-місць) для постійного або тимчасового проживання осіб похилого віку та осіб з інвалідністю, які б у повному обсязі задовольняли потреби мешканців у цих послугах Чернігівської, Ніжинської, Прилуцької, Корюківської, Бобровицької, Городнянської, Носівської та Остерської міських територіальних громад

забезпечити усунення виявлених порушень вимог ДБН В.2.2-18:2007 у частині недотримання допустимої нормативної площі проживання підопічних у житлових кімнатах закладів соціальної сфери, що надають соціальні послуги із цілодобовим проживанням (перебуванням) та забезпечення належного контролю за їх дотриманням;

забезпечити приведення діяльності надавачів соціальних послуг із цілодобовим проживанням (перебуванням) у відповідність до Критеріїв діяльності надавачів соціальних послуг, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2020 № 185, зокрема в частині забезпечення

безбар'єрного простору в приміщеннях таких надавачів відповідно до вимог ДБН В.2.2–40:2018;

забезпечити системний контроль за дотриманням структурними підрозділами обласної військової адміністрації та районних військових адміністрацій вимог законодавства у сфері реалізації права громадян на звернення та доступу до публічної інформації, зокрема щодо повноти й актуальності оприлюднення інформації на офіційних вебсайтах, функціонування «гарячих ліній» та впорядкування систем обліку публічної інформації.

Головному управлінню Національної соціальної сервісної служби у Чернігівській області:

забезпечити проведення заходів державного контролю/моніторингу щодо дотримання Чернігівською, Ніжинською, Прилуцькою, Корюківською, Бобровицькою, Городнянською, Носівською та Остерською міськими територіальними громадами вимог Закону України «Про соціальні послуги» у частині надання соціальних послуг стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання осіб похилого віку та осіб з інвалідністю відповідно до потреб мешканців територіальних громад у цих послугах, визначених відповідно до пункту 5 статті 11 та статті 25 цього Закону.

Органам місцевого самоврядування:

забезпечити проведення моніторингу своєчасності визначення потреб населення територіальних громад у соціальних послугах відповідно до пункту 5 статті 11, статті 25 Закону України «Про соціальні послуги», пункту 4 статті 34 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», постанови Кабінету Міністрів України від 14 січня 2026 р. № 64 «Деякі питання організації надання соціальних послуг» та затвердження, за результатами оцінки, планів розвитку соціальних послуг у територіальній громаді;

забезпечити затвердження та фінансування у повному обсязі місцевих програм у частині забезпечення потреб осіб/сімей у соціальних послугах;

забезпечити надання соціальних послуг стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання осіб похилого віку та осіб з інвалідністю (облаштування/створення ліжка-місць) у Чернігівській, Ніжинській, Прилуцькій, Корюківській, Бобровицькій, Городнянській, Носівській та Остерській міських територіальних громад, які б у повному обсязі задовольняли потреби мешканців територіальних громад у цих послугах, визначених відповідно до пункту 5 статті 11, статті 25 Закону України «Про соціальні послуги»;

вжити заходів щодо розширення мережі надавачів соціальних послуг стаціонарного догляду на основі визначених потреб мешканців територіальних громад згідно з пунктом 4 статті 11, статтею 25 Закону України «Про соціальні послуги», постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2026 р. № 64

«Деякі питання організації надання соціальних послуг», а також послуг підтриманого проживання у межах реалізації експериментального проєкту з організації надання внутрішньо переміщеним особам похилого віку та особам з інвалідністю соціальної послуги стаціонарного догляду за принципом «гроші ходять за людиною», запровадженого відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 06.08.2024 № 888;

забезпечити постійний контроль за організацією безпечного харчування, за якістю соціально-побутового обслуговування, за організацією медичного обслуговування підопічних, за санітарно-гігієнічних, протиепідемічних (профілактичних) і протипожежних заходів захисту в закладах соціальної сфери, які надають соціальні послуги із цілодобовим проживанням (перебуванням);

забезпечити приведення штатної чисельності працівників служб у справах дітей у відповідність до Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»;

забезпечити належний контроль за житловими і майновими правами дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, веденням особових справ та індивідуальних планів соціального захисту;

забезпечити виконання вимог пункту 2 Постанови Кабінету Міністрів України від 20.08.2021 № 893 щодо запровадження та організації функціонування послуги патронату над дитиною;

забезпечити оприлюднення на офіційних вебсайтах інформації, передбаченої Законом України «Про доступ до публічної інформації» та реалізації права на подання усного звернення, зокрема за контактним номером телефону, оприлюдненому на офіційному вебсайті.

Список скорочень

АРК	Автономна Республіка Крим
БДПІЛ	Бюро ОБСЄ з демократичних інститутів і прав людини
БТІ	Бюро технічної інвентаризації
ВАКС	Вищий антикорупційний суд України
Відділ ДРАЦС	Відділ Державної реєстрації актів цивільного стану
ВК	Виховна колонія
ВККСУ	Вища кваліфікаційна комісія суддів України
ВПО	внутрішньо переміщена(-і) особа(-и)
ВС	Верховний Суд
ВСП	Військова служба правопорядку
ВРП	Вища рада правосуддя
ВРУ	Верховна Рада України
ГПК України	Господарський процесуальний кодекс України
ГСУ НПУ	Головне слідче управління Національної поліції України
ГУНП	Головне управління Національної поліції
ГШ ЗСУ	Генеральний штаб Збройних сил України
ДБН	Державні будівельні норми
ДБР	Державне бюро розслідувань
Департамент НПМ	Департамент з питань реалізації національного превентивного механізму
Держдіти	Державна служба України з прав дітей
Держенергонагляд	Державна інспекція енергетичного нагляду України
Держприкордонслужба	Державна прикордонна служба України
Держпродспоживслужба	Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів
ДЕСС	Державна служба України з етнополітики та свободи совісті
ДКВС України	Державна кримінально-виконавча служба України

ДМС	Державна міграційна служба України
ДП І	Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів від 8 червня 1977 року
ДПС	Державна податкова служба України
ДПСУ	Державна прикордонна служба України
ДСА	Державна судова адміністрація України
ДУ	Державна установа
ЄДЕБО	Єдина державна електронна база з питань освіти
ЄКПТ, СРТ	Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню
ЄРДР	Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЄС	Європейський Союз
ЄСВ	єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування
ЕСОЗ	Електронна система охорони здоров'я
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
ЖК ІІІ	Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року
ЖК ІV	Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року
ЗВО	заклад вищої освіти
ЗДО	Заклад дошкільної освіти
ЗДУ	закордонна дипломатична установа України
ЗЗСО	Заклад загальної середньої освіти
ЗМІ	засоби масової інформації
ЗОЗ	заклад охорони здоров'я
ЗПТ	Замісна підтримувальна терапія
ЗСУ	Збройні Сили України
ЗФПО	заклад фахової передвищої освіти

ІРЦ	Інклюзивно-ресурсний центр
ІТТ	Ізолятор тимчасового тримання
КАС України	Кодекс адміністративного судочинства України
КВК України	Кримінально-виконавчий кодекс України
КДКП	Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів
КЗ	кімната для затриманих
КК України	Кримінальний кодекс України
КМУ (Уряд України)	Кабінет Міністрів України
КОАС	Київський міський окружний адміністративний суд
Конвенція ООН проти катувань	Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання
КПК України	Кримінальний процесуальний кодекс України
КСУ	Конституційний Суд України
КУпАП	Кодекс України про адміністративні правопорушення
КШППВ	Координаційний штаб з питань поводження з військовополоненими
ЛГБТІК+	лесбійки, геї, бісексуальні, трансгендерні, інтерсекс та квір-люди, а також інші особи з різною сексуальною орієнтацією, гендерною ідентичністю та статевими характеристиками («+»)
ЛКК	лікарсько-консультативна комісія
МВС	Міністерство внутрішніх справ України
МГП	міжнародне гуманітарне право
МЗС	Міністерство закордонних справ України
ММПЛ ООН	Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні
Мінветеранів	Міністерство у справах ветеранів України
Мінекономіки	Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України
Міненерго	Міністерство енергетики України
Мінкульт	Міністерство культури України
Міннац'єдності	Міністерство національної єдності України

Міноборони	Міністерство оборони України
Мінреінтеграції	Міністерство реінтеграції тимчасово окупованих територій України
Мінрозвитку	Міністерство розвитку громад та територій України
Мінсоцполітики	Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України
Мінфін	Міністерство фінансів України
Мінцифри	Міністерство цифрової трансформації України
Мін'юст, МЮ	Міністерство юстиції України
МКЗБ	Міжнародна комісія з питань зниклих безвісти
МКЧХ	Міжнародний комітет Червоного Хреста
МОЗ	Міністерство охорони здоров'я України
МОН	Міністерство освіти і науки України
МОУ	Міністерство оборони України
МСЕК	медико-соціальні експертні комісії
МТП	місця тимчасового проживання
НААУ	Національна асоціація адвокатів України
НАБУ	Національне антикорупційне бюро України
НАЗК	Національне агентство з питань запобігання корупції
Національна рада	Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення
НПІЛ	національна інституція з прав людини
Нацпол, НПУ	Національна поліція України
Нацсоцслужба	Національна соціальна сервісна служба України
НБУ	Національний банк України
НКРЕКП	Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг
НПА	нормативно-правовий акт
НПМ	Національний превентивний механізм
НРЦ	Навчально-реабілітаційний центр
НСЗУ	Національна служба здоров'я України

ОАСК	Окружний адміністративний суд міста Києва
ОБСЄ	Організація з безпеки і співробітництва в Європі
ОВА	обласна військова адміністрація
ОГД	одноразова грошова допомога
ОГП	Офіс Генерального прокурора
ОДА	обласна державна адміністрація
ОКІ	об'єкти критичної інфраструктури
ОМС	орган місцевого самоврядування
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ООП	особливі освітні потреби
ПЗМХ	примусові заходи медичного характеру
ПІБ	Прізвище, ім'я, по батькові
ПКТ (ОК)	приміщення камерного типу (одиночна камера)
ПМГ	програма медичних гарантій
ПНІ	Психоневрологічний інтернат
Притулок	Притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі
ПТП	Пункт тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні
ПТТ	Пункт тимчасового тримання
ПФУ	Пенсійний фонд України
РБ	Республіка Білорусь
РВП	районний відділ поліції
РНОКПП	Реєстраційний номер облікової картки платника податків
РПЗМ	Реєстр пошкодженого та знищеного майна
РПЛ ООН	Рада Організації Об'єднаних Націй з прав людини
РСЗВ	реактивна система залпового вогню
РСУ	Рада суддів України
(Р) ТЦК та СП	(районний) територіальний центр комплектування та соціальної підтримки
РФ	Російська Федерація

СБУ	Служба безпеки України
Секретаріат Уповноваженого	Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
СЗЧ	самовільне залишення частини
СІЗО	Слідчий ізолятор
СНПК	сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом
ССД	Служба у справах дітей
ТГ	територіальна громада
ТОТ	тимчасово окупована територія України
ТУ ДБР	Територіальне управління Державного бюро розслідувань
ТУ ДСА	Територіальне управління Державної судової адміністрації України
УВКБ ООН	Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців
УВКПЛ	Управління Верховного комісара ООН з прав людини
УВП	Установа виконання покарань
Укртрансбезпека	Державна служба України з безпеки на транспорті з рекомендаціями
Уповноважений	Уповноважений Верховної Ради України з прав людини
Факультативний протокол	Факультативний протокол Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання
Хартія	Європейська хартія регіональних або міноритарних мов
(Ц) ВЛК	(Центральна) військово-лікарська комісія
Центр	Центр захисту прав дитини
ЦКПХ	Центри контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України
ЦНАП	Центр надання адміністративних послуг
ЦНСП	Центр надання соціальних послуг
ЦОВВ	центральні органи виконавчої влади

ЦОЗ ДКВС України	Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України
ЦПК України	Цивільний процесуальний кодекс України
ЦТТІГ	центр тимчасового тримання іноземних громадян
ШААС	Шостий апеляційний адміністративний суд
ЮНІСЕФ	Дитячий фонд ООН
ENNHRI	Європейська мережа національних інституцій з прав людини
GANHRI	Глобальний альянс національних інституцій з прав людини
SLAPP	Strategic Lawsuits Against Public Participation (Стратегічні позови проти участі громадськості)
SPT	Підкомітет Організації Об'єднаних Націй із запобігання катуванням та іншим жорстоким, нелюдським або таким, що принижують гідність, видами поводження чи покарання

Стан виконання рекомендацій Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, наданих у Щорічній доповіді про стан дотримання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2024 році

Стан виконання	Виконано	У процесі виконання	Не виконано	Втратила актуальність
Кількість	203	162	44	5

Верховній Раді України:		
1.	забезпечити розгляд і прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо запровадження кримінальної відповідальності за порушення законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію, вчинені керівниками територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, головами та членами військово-лікарських комісій» (реєстр. №12442 від 27.01.2025)	У процесі виконання
2.	розглянути та підтримати проєкт Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливостей досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із зникненням осіб безвісти за особливих обставин в умовах воєнного стану, р.н. 12414 від 16.01.2025	Виконано
3.	забезпечити розгляд і прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей державної реєстрації актів цивільного стану, що відбулися на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України та за межами	Втратила актуальність

	України» (реєстр. № 9069 від 28 лютого 2023 року)	
4.	забезпечити розгляд і прийняття проекту Закону України «Про внесення зміни до статті 5 Закону України «Про статус гірських населених пунктів в Україні» щодо захисту прав внутрішньо переміщених осіб» (реєстр № 12300 від 11 грудня 2024 року)	Не виконано
5.	забезпечити розгляд і прийняття проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» та інших законів України» (реєстр. № 12301 від 11 грудня 2024 року)	Не виконано
6.	внести зміни до Закону України «Про Державний бюджет України на 2025 рік», скасувавши статтю 40 відповідного Закону	Втратила актуальність
7.	забезпечити розгляд та прийняття проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо ефективного забезпечення права ув'язнених та засуджених на надання безоплатної правничої допомоги» (реєстр. № 12073 від 27.09.2024)	Виконано
8.	забезпечити розгляд та прийняття проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення їх у відповідність до вимог статей 8 та 14 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Європейської конвенції з прав людини) та Регламенту Ради (ЄС) 2016/1104 про впровадження посиленої співпраці у сфері юрисдикції, застосовного законодавства та визнання та виконання рішень у справах майнових наслідків зареєстрованих партнерств» (реєстр. № 12252 від 27.11.2024)	У процесі виконання
9.	забезпечити розгляд та прийняття проекту Закону України «Про внесення змін до Кодексу про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації» (реєстр. № 5488 від 13 травня 2021 року)	Втратила актуальність

10.	забезпечити розгляд та прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення реалізації права на набуття та збереження громадянства України» (реєстр. № 11469 від 07.08.2024)	Виконано
11.	забезпечити розгляд і прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» щодо подовження строків звернення за призначенням державної допомоги сім'ям з дітьми на період дії воєнного стану в Україні» (реєстраційний номер №11414 від 18 липня 2024 року)	Не виконано
Міністерству оборони України:		
12.	удосконалити механізм комплектування військових підрозділів шляхом розвитку рекрутингових структур, зокрема у військових частинах, з'єднаннях та родах військ, зокрема передбачити можливість рекрутингу за кордоном	У процесі виконання
13.	удосконалити порядок обміну медичними документами, зокрема довідок про обставини отримання травми та постанов ВЛК, між медичними, фінансовими та іншими підрозділами військових частин шляхом внесення змін до відомчих нормативно-правових актів	У процесі виконання
14.	внести зміни до Положення про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України, затвердженого наказом МОУ від 14.08.2008 № 402, в частині визначення непридатності військовослужбовців за станом здоров'я виконувати обов'язки за територіальним місцем їх виконання (зокрема тих, що не спроможні виконувати обов'язки на лінії бойового зіткнення)	Не виконано
15.	розробити зміни до додатка 19 наказу Міністра оборони України від 10.04.2009 № 170, яким визначити конкретні та дійсні форми документів для долучення їх військовослужбовцями до рапортів про	Виконано

	звільнення з військової служби за сімейними обставинами	
16.	забезпечити контроль за процесом налагодження чіткої взаємодії між територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки та військовими частинами стосовно реалізації прав учасників бойових дій та членів їхніх родин, а також сімей загиблих військовослужбовців	Виконано
17.	забезпечити дотримання встановленої норми площі з розрахунку на одного військовослужбовця та привести планове наповнення дисциплінарних батальйонів, гауптвахт до національних та міжнародних стандартів	Виконано
18.	ініціювати питання про внесення змін до Закону України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України» для встановлення норми площі з розрахунку на одного військовослужбовця на рівні 4 м ²	Не виконано
19.	запровадити механізм розгляду скарг на випадки дискримінації, зокрема за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, у Збройних Силах України для гарантування об'єктивності, неупередженості і конфіденційності для осіб, які звертаються зі скаргами	У процесі виконання
Міністерству розвитку громад та територій України:		
20.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проект постанови про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 31 березня 2004 р. № 422 «Про затвердження Порядку формування фондів житла для тимчасового проживання та Порядку надання і користування житловими приміщеннями з фондів житла для тимчасового проживання» та включити до Порядку формування фондів житла для тимчасового проживання осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, після їх звільнення	Втратила актуальність

21.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України зміни до абзацу 8 пункту 7 Положення про Комісію з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15.11.2022 № 1281, якими передбачити поширення права на отримання щорічної державної грошової допомоги для особи, стосовно якої встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, на осіб, зазначених у підпункті «б» пункту 2 частини першої статті 2 Закону України «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей»	У процесі виконання
22.	ініціювати надання доступу членам Комісії з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України до інформаційно-комунікаційних систем, державних реєстрів, баз даних, для можливості підтвердження родинних зв'язків між заявниками та особами, позбавленими особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України	Виконано
23.	надати можливість особам, які звернулися до Комісії з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, за бажанням надавати пояснення та / або зауваження Комісії відповідно до вимог законодавства	Виконано
24.	на вимогу осіб, які звернулися до Комісії з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, надавати в письмовій формі обґрунтування (мотивування) рішення про непідтвердження факту позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України	Виконано
25.	унормувати можливість отримання щорічної державної грошової допомоги на	У процесі виконання

	особовий рахунок уповноваженої особи у період дії в Україні або в окремих її місцевостях правового режиму воєнного стану для всіх категорій осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України	
26.	розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт розпорядження щодо внесення змін до Операційного плану заходів з реалізації Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року	Не виконано
27.	розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт розпорядження стосовно схвалення Стратегії державної політики щодо зайнятості ВПО та операційного плану заходів з її реалізації	Не виконано
28.	розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт розпорядження стосовно схвалення Стратегії державної політики щодо забезпечення житлових прав внутрішньо переміщених осіб в Україні та операційний план заходів з її реалізації	Не виконано
29.	забезпечити розроблення та прийняття порядку оповіщення населення про проведення обов'язкової евакуації, зокрема обов'язкової евакуації в примусовий спосіб дітей з їх батьками, особами, які їх замінюють, або іншими законними представниками, із залученням різних застосунків, зокрема з використанням мобільного додатку Порталу Дія, операторів зв'язку	Виконано
30.	внести зміни до Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 р. № 841, в частині визначення строків та підстав прийняття ОВА рішення щодо проведення обов'язкової евакуації, зокрема обов'язкової евакуації в примусовий спосіб дітей з їхніми батьками, особами, які їх замінюють, або іншими законними представниками (за	Виконано

	погодженням з органами військового командування на відповідній території та Координаційним штабом з проведення евакуаційних заходів та ефективного реагування на масове переміщення населення)	
31.	розробити та затвердити зміни до Порядку відключення споживачів від мереж (систем) централізованого опалення (теплопостачання) та постачання гарячої води в частині спрощення процедури відключення власників (співвласників) будівель, зокрема житлових будинків, квартир та нежитлових приміщень багатоквартирних будинків від мереж (систем) централізованого опалення (теплопостачання) та постачання гарячої води	Не виконано
Міністерству соціальної політики України:		
32.	розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови щодо створення та функціонування Системи обліку інформації про шкоду та визначити етапність її подальшого впровадження та наповнення	Виконано
33.	розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт Закону про підтримку осіб, особистим немайновим правам яких завдано шкоди внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України	Не виконано
34.	розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови щодо перегляду механізму призначення допомоги на проживання ВПО, продовживши виплату відповідної допомоги до скасування воєнного стану	Не виконано
35.	розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови щодо деяких особливостей виплати пенсій (щомісячного довічного грошового утримання) та страхових виплат за страхуванням від нещасного випадку на	Виконано

	виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності	
36.	розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови щодо запровадження порядку призначення, поновлення та продовження виплати пенсій особам, які перемістилися з АР Крим та м. Севастополя	Виконано
37.	забезпечити функціонування інформаційної системи обліку дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, із запровадженням обміну інформацією про таких дітей, шляхом синхронізації даних органів, установ на місцевому, регіональному та центральному рівнях, а також закладів різних типів, форм власності та підпорядкування, до яких влаштовані діти	У процесі виконання
38.	провести аналіз та забезпечити збільшення штатної чисельності працівників Нацсоцслужби з метою ефективного виконання заходів з державного контролю за дотриманням прав дітей, а також виконання повноважень та функцій з міжнародного співробітництва	Виконано
39.	розробити та затвердити порядок проведення Державною службою України у справах дітей аналізу ефективності здійснення заходів із забезпечення найкращих інтересів дитини, моніторингу й оцінювання результатів дотримання та захисту прав дитини, реалізації державної політики у сфері захисту прав дитини	Виконано
40.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України пропозиції щодо змін до Порядку здійснення державного контролю / моніторингу за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки, соціальних послуг та за дотриманням прав дітей, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 жовтня 2021 року № 1035, в частині включення до переліку об'єктів моніторингу	У процесі виконання

	місць попереднього ув'язнення та установ виконання покарань	
41.	внести зміни до Примірного положення про службу у справах дітей міської, районної у місті ради та Примірного положення про службу у справах дітей сільської, селищної ради, затверджених наказом Міністерства соціальної політики України від 16.09.2021 № 518, щодо здійснення посадовими особами служб у справах дітей органів місцевого самоврядування обов'язкових щоквартальних перевірок закладів різних типів, форм власності та підпорядкування, до яких діти-сироти, діти-позбавлені батьківського піклування, влаштовані на цілодобове перебування, що розташовані в межах територіальної громади	Виконано
42.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін до Типового положення про службу у справах дітей обласної, Київської та Севастопольської міської державної адміністрації, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2007 р. № 1068, щодо здійснення службами у справах дітей обласних державних адміністрацій заходів контролю за діяльністю служб у справах дітей органів місцевого самоврядування під час здійснення заходів, що стосуються захисту прав та інтересів дітей, які перебувають в складних життєвих обставинах, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування	Виконано
43.	розробити та затвердити порядок взаємодії служб у справах дітей за місцем первинного обліку дітей та служб у справах дітей за місцем їх проживання (перебування), відповідних обласних державних адміністрацій в частині виконання функцій та повноважень щодо забезпечення та захисту найкращих інтересів дітей, які змінили місце проживання	Виконано
44.	затвердити типові кваліфікаційні вимоги до працівників служб у справах дітей	Не виконано

45.	розробити та затвердити мінімальні норми забезпечення предметами, матеріалами та інвентарем вихованців Центрів соціальної підтримки дітей та сімей, Центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, Малих групових будинків	Виконано
46.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін пункту 50 Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2008 р. № 905, в частині забезпечення можливості потенційних усиновлювачів з різних регіонів України ознайомлюватись з інформацією про дітей, які підлягають усиновленню і анкети яких потрапили на регіональний рівень, а також реалізувати право на знайомство з дитиною без прив'язки до вимоги щодо обов'язковості інформування всіх потенційних усиновлювачів, які перебувають на відповідному обліку в регіоні	Виконано
47.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін до Типового положення про Комісію з питань захисту прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866, та постанови Кабінету Міністрів України від 04.08.2021 № 843 «Деякі питання соціального захисту дітей, влаштованих на цілодобове перебування до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування» щодо встановлення обов'язку батьків надавати Комісії з питань захисту прав дитини пояснення та підстави щодо необхідності влаштування дитини на цілодобове перебування в заклад інституційного догляду та виховання	Виконано
48.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України зміни до Порядку тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та	Виконано

	підпорядкування на цілодобове перебування, та їх повернення за місцем постійного проживання (перебування), а в разі виїзду за межі України — в Україну, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.06.2023 № 546, з метою визначення чітких граничних термінів здійснення ОВА оцінки стану безпеки перебування дітей та осіб у закладах з цілодобовим перебуванням	
49.	розробити та затвердити порядок дій, у разі виявлення ознак жорстокого поводження та здійснення насильства щодо дітей, які зараховані до закладів інституційного догляду та виховання різних типів, форм власності та підпорядкування	Виконано
50.	підготувати та направити ОВА перелік будівель, до яких можна забезпечити переміщення інтернатних установ, або здійснити розселення підопічних, евакуйованих із зони активних бойових дій чи з наближених до неї населених пунктів для запобігання перенаселенню закладів	У процесі виконання
51.	провести аналіз Методичних рекомендацій щодо організації працетерапії для громадян похилого віку, осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю в закладах/установах системи соціального захисту населення, затверджених наказом Міністерства соціальної політики України від 26.11.2018 №1778, для виявлення прогалин, які призводять до зловживання адміністраціями установ під час організації працетерапії	У процесі виконання
52.	організувати та провести навчання адміністраціям інтернатних установ щодо здійснення працетерапії відповідно до вимог чинного законодавства з дотриманням стандартів прав людини	Виконано
53.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт розпорядження про затвердження Національного плану дій з реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю на новий період до 2030 року з урахуванням рекомендацій Комітету ООН з прав людей з інвалідністю	Не виконано

54.	розробити проєкт Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2030 року з урахуванням потреби посилення заходів з поширення інформації про домашнє насильство	У процесі виконання
55.	розробити та затвердити порядок взаємодії органів, установ та організацій під час реагування на випадки сексуального насильства, пов'язаного зі збройною агресією Російської Федерації проти України, для забезпечення постраждалих належною допомогою, захистом і дотримання їхніх прав на отримання невідкладної грошової виплати	Не виконано
56.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про протидію торгівлі людьми» щодо вдосконалення окремих положень, які регулюють питання у сфері протидії торгівлі людьми», яким, зокрема, передбачено надати органам місцевого самоврядування повноваження здійснювати заходи у сфері протидії торгівлі людьми	Не виконано
57.	здійснити моніторинг безбар'єрного доступу біженців та осіб, які звернулися за захистом в Україні, а також осіб, які перебувають у процедурі надання статусу біженця або особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, до соціальних послуг, та, за результатами моніторингу, розглянути можливість ініціювання змін у чинне законодавство	У процесі виконання
58.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт Закону про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» щодо механізму зарахування до страхового стажу періодів роботи, за які роботодавець не сплатив ЄСВ, за умови подання ним звітності про нараховані внески	Виконано

59.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проект Закону про внесення змін до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28 лютого 1991 року № 796-XI для врегулювання проблемних питань здійснення доплати до пенсії непрацюючим пенсіонерам, які проживають на території радіоактивного забруднення	У процесі виконання
60.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проект постанови щодо порядку обчислення страхового стажу для забезпечення реалізації Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо врегулювання питання обчислення страхового стажу та пенсійного забезпечення» від 25 квітня 2024 року № 3674-IX	Виконано
61.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проект постанови про внесення змін до Порядку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 жовтня 2021 р. № 1040, щодо призначення компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду на професійній основі, в частині, що стосується висновку про стан здоров'я особи, яка потребує таких послуг	Виконано
62.	забезпечити моніторинг становища дітей без супроводу за кордоном, а також під час їх повернення	Виконано
63.	розробити та затвердити порядок здійснення Нацсоцслужбою контрольних заходів за здійсненням органами опіки та піклування функцій, передбачених Порядком повернення до України позбавлених батьківського піклування дітей, які є громадянами України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 № 659	Виконано
Міністерству охорони здоров'я України:		

64.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проект змін до постанови Кабінету Міністрів України від 15 березня 2024 року № 296 «Про затвердження Порядку проведення відновлювальних (постізоляційних, реінтеграційних) заходів, заходів з адаптації, підтримки (супроводу) осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, після їх звільнення» в частині вдосконалення надання медичної, реабілітаційної та психологічної допомоги звільненим цивільним особам	Виконано
65.	забезпечити розширення системи закладів СМЕ, належного їх облаштування й збільшення кількості експертів, залучених до здійснення експертиз загиблих Захисників України	Виконано
66.	забезпечити запровадження ведення й узагальнення кількісних показників про дітей, які хворіють на рідкісні (орфанні) захворювання, та їх потреби у спеціальному дієтичному харчуванні та лікарських засобах	У процесі виконання
67.	забезпечити щорічне надання пропозицій щодо внесення змін до Переліку лікарських засобів, медичних виробів та допоміжних засобів до них, що закуповуються за кошти державного бюджету, як це передбачено постановою Кабінету Міністрів України від 07.03.2022 № 216 «Деякі питання закупівлі лікарських засобів, медичних виробів та допоміжних засобів до них»	У процесі виконання
68.	забезпечити створення закладів для проведення реабілітації дітей з наркотичною залежністю у відповідності до Положення про центр медико-соціальної реабілітації неповнолітніх, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 вересня 1996 р. № 1072	Не виконано
69.	передбачати видатки на здійснення заходів щодо безперебійного і безоплатного забезпечення громадян, які страждають на рідкісні (орфанні) захворювання,	Виконано

	лікарськими засобами та відповідними харчовими продуктами для спеціального дієтичного споживання	
70.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт закону щодо внесення зміни до законодавства в частині визначення поняття «енергетичний напій», а також заборони його продаж особам, що не досягли 18-річного віку	У процесі виконання
71.	внести зміни до Правил застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції при наданні психіатричної допомоги особам, які страждають на психічні розлади, і форм первинної облікової документації, затверджених наказом МОЗ від 24.03.2016 № 240, для увідповіднення рекомендаціям ЄКПТ «Гамівні засоби в психіатричних лікувальних закладах для дорослих» (CPT/Inf(2006)35-part)	У процесі виконання
72.	розробити систему реєстрації випадків застосування засобів гамування, поєднану з Електронною системою охорони здоров'я, та організувати систематичний моніторинг практики їх застосування для розроблення стратегії щодо зменшення їх частоти та тривалості	У процесі виконання
73.	розробити та впровадити базове навчання та регулярні курси підвищення кваліфікації медичних працівників щодо застосування засобів гамування і методів деескалації до пацієнтів з психічними розладами	Виконано
74.	внести зміни до форми первинної облікової документації № 511/о «Довідка №___ про фіксацію тілесних ушкоджень» та Інструкції щодо заповнення форми первинної облікової документації № 511/о «Довідка №___ про фіксацію тілесних ушкоджень», затверджених наказом МОЗ від 02.02.2024 № 186 з метою закріплення необхідності документування медичним працівником висновків свого спостереження щодо відповідності тверджень постраждалої особи про походження виявлених у неї тілесних ушкоджень об'єктивним медичним висновкам їх вірогідного походження	Виконано

75.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт закону України з метою врегулювання питання здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог санітарного законодавства у сферах господарської діяльності, які можуть становити ризик для здоров'я та санітарно-епідемічного благополуччя населення	У процесі виконання
76.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін до постанови Кабінету Міністрів України від 17 серпня 1998 р. № 1303 «Про впорядкування безоплатного та пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування окремих груп населення та за певними категоріями захворювань» в частині доповнення переліку категорій захворювань синдромом Швахмана-Даймонда, у разі амбулаторного лікування яких лікарські засоби відпускаються безоплатно	У процесі виконання
77.	затвердити національний класифікатор рідкісних (орфанних) захворювань	Виконано
78.	актуалізувати галузеві стандарти у сфері охорони здоров'я (настанови, стандарти та уніфіковані клінічні протоколи) для виявлення, ранньої діагностики та лікування пацієнтів, які страждають на рідкісні (орфанні) захворювання	У процесі виконання
79.	організувати та провести інформаційні кампанії щодо прав громадян на одержання медичних послуг, зокрема з питань репродуктивного здоров'я, за рахунок коштів державного бюджету	Виконано
Міністерству закордонних справ України:		
80.	внести зміни до Положення про консульський збір України, затвердженого наказом Міністерства закордонних справ України №182 від 23 квітня 2018 року «Про затвердження Положення про консульський збір України та Інструкції про порядок справляння сум консульського збору за	У процесі виконання

	вчинення консульських дій, обліку сум консульських надходжень та проведення звірок фактичних консульських надходжень в закордонних дипломатичних установах України», звільнивши від сплати консульського збору підопічних закладів закритого типу, які через збройну агресію РФ проти України були евакуйовані за кордон	
81.	ініціювати на рівні ЗДУ переговори з відповідними міністерствами освіти країн перебування наших громадян та обговорити можливості щодо спрощення та пришвидшення процедури визнання документів про освіту; зменшення фінансових витрат, пов'язаних із цією процедурою, або встановлення пільгових умов для громадян України, які постраждали від збройної агресії; впровадження тимчасових або спрощених механізмів для оперативного отримання еквівалентів дипломів чи атестатів для українських громадян	Не виконано
82.	постійно здійснювати заходи щодо розширення переліку країн-посередників для забезпечення повернення на територію України депортованих та примусово переміщених дітей шляхом розширення мережі країн-посередників у процесі повернення українських дітей	Виконано
83.	забезпечити інформування компетентних органів України через консульські установи щодо випадків порушення прав дитини законними представниками за межами України	У процесі виконання
84.	впровадити ефективний механізм надання допомоги батькам та іншим законним представником, у яких відібрано дітей за кордоном, зокрема забезпечення супроводу, який містить: надання послуг перекладу під час звернень до установ та організацій країн перебування, правового супроводу, надання психологічного супроводу на безоплатній основі	У процесі виконання

85.	забезпечити постійну комунікацію представників консульських установ безпосередньо з дітьми, які перебувають за кордоном без супроводу, для моніторингу дотримання їхніх прав і, в разі потреби, сприянню захисту їхніх прав	У процесі виконання
Міністерству юстиції України:		
86.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови з метою врегулювання здійснення обов'язкового комплексного аналізу поточного стану неповнолітніх, які перебувають у місцях несвободи, що включає рівень освіти, соціальні навички та психологічний стан	Не виконано
87.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт Закону про внесення змін до Кримінального виконавчого кодексу України та Закону України «Про попереднє ув'язнення» в частині забезпечення можливості: надавачам соціальних послуг відвідувати установи виконання покарань та місць попереднього ув'язнення з метою забезпечення соціальних потреб матерям з дітьми, які утримуються в установах попереднього ув'язнення	Не виконано
88.	розробити та впровадити комплексну програму боротьби із сегрегацією і дискримінацією серед ув'язнених та засуджених у 2025 – 2027 роках	У процесі виконання
89.	забезпечити дотримання встановленої норми площі з розрахунку на одного ув'язненого/засудженого та увідповіднити планове наповнення установ виконання покарань і слідчих ізоляторів до національних та міжнародних стандартів	Не виконано
90.	розробити та впровадити комплексну програму увідповіднення умов утримання осіб в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах до національних та міжнародних стандартів, якою передбачити покращення матеріально-технічної бази,	Не виконано

	проведення ремонтних робіт у камерних приміщеннях, заміну комунікацій, обладнання сучасними санітарно-гігієнічними засобами, впровадження систем відеоспостереження, забезпечення належного рівня освітлення (природного та штучного), дотримання умов санітарії та гігієни	
91.	забезпечити інтеграцію пенітенціарної системи охорони здоров'я до єдиного медичного простору України	У процесі виконання
92.	розробити та впровадити єдину електронну систему реєстрації тілесних ушкоджень в осіб, які перебувають в установах ДКВС, і повідомлень про такі випадки правоохоронним органам	Виконано
93.	розробити та впровадити комплексну стратегію та план дій в частині розвитку охорони психічного здоров'я у пенітенціарних установах відповідно до сучасних стандартів надання медичної допомоги у сфері психічного здоров'я	У процесі виконання
94.	окремо розробити та впровадити план дій у частині надання належної медичної допомоги особам з розладами психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин, який включає поширення програм замісної підтримувальної терапії, терапевтичних спільнот та інших програм зменшення шкоди на території установ ДКВС	У процесі виконання
95.	забезпечити систематичну діагностику та лікування вірусного гепатиту С у всіх засуджених та ув'язнених осіб, які того потребують	Виконано
96.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт Закону про внесення змін до Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» та включити до переліку осіб, які матимуть право на безоплатну вторинну правничу допомогу, потерпілих від кримінальних правопорушень на ґрунті ненависті за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності	Не виконано

97.	забезпечити доступ закордонних дипломатичних установ України до баз даних і Державного реєстру актів цивільного стану з метою верифікації та ідентифікації осіб, які проживали на момент окупації на території Автономної Республіки Крим і мають намір повернутися в Україну	У процесі виконання
98.	розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт Закону щодо вдосконалення положень ст. 214 КПК України в частині забезпечення правової визначеності	Не виконано
99.	розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт Закону щодо внесення змін до абзацу другого частини четвертої ст. 202 КПК України та до третього речення частини сьомої ст. 20 Закону України «Про попереднє ув'язнення» від 30.06.1993 №3352-ХІІ у частині заміни слів «робочого дня» на «календарного дня», що забезпечить скорочення строку перевірки документа, що підтверджує внесення застави як запобіжного заходу	Виконано
100.	розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт Закону щодо врегулювання порядку тримання осіб, до яких застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, та осіб, засуджених до позбавлення волі, що мають процесуальний статус підозрюваного (обвинуваченого) в інших кримінальних провадженнях, при застосуванні до них заходів безпеки, відповідно до міжнародних правових норм і стандартів поведіння з ув'язненими	У процесі виконання
101.	забезпечити механізм забезпечення представлення інтересів дітей, які перебувають у конфлікті із законом, за межами України	У процесі виконання
Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України:		
102.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України нормативно-правові акти,	У процесі виконання

	необхідні для реалізації Закону України «Про управління відходами»	
Міністерству національної єдності України:		
103 .	розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт нормативно-правового акта, що передбачатиме затвердження стратегії захисту прав і свобод громадян України, які через збройну агресію РФ виїхали за кордон і перебувають на території інших держав, а також створення необхідних умов для їх повернення на територію України	У процесі виконання
104 .	розробити та впровадити державну програму повернення українських дітей і молоді з-за кордону та їхньої подальшої реінтеграції в українське суспільство, а також програми шляхом створення робочої групи з напрацювання загальнодержавної концепції	У процесі виконання
Міністерству культури та стратегічних комунікацій України:		
105 .	спільно з іншими профільними міністерствами розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України законопроект, спрямований на визначення статусу, засад і порядку застосування української жестової мови в Україні	У процесі виконання
106 .	провести повну цифровізацію інфраструктури музеїв, зокрема створити інформаційну систему для Музейного фонду України	У процесі виконання
107 .	створити та впровадити загальний реєстр викрадених з України культурних цінностей під час війни	У процесі виконання
108 .	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови щодо порядку визначення меж і режимів використання історичного ареалу населеного місця, порядку розроблення, затвердження та оприлюднення науково-проектної (науково-дослідної) документації	У процесі виконання

109	розробити науково-проектну документацію з визначення меж та режимів використання буферних зон об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО	Втратила актуальність
Міністерству з питань стратегічних галузей промисловості України:		
110	запровадити систему навчання та інструктажів для операторів критичної інфраструктури з метою підвищення якості та точності внесення даних до Реєстру об'єктів критичної інфраструктури	Виконано
Міністерству економіки України:		
111	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проект постанови щодо внесення змін до постанови від 13 березня 2022 року № 303 «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану» для відновлення здійснення заходів державного нагляду (контролю) на всіх територіях, на яких не ведуться бойові дії та які не є окупованими	У процесі виконання
Міністерству внутрішніх справ України:		
112	забезпечити розмежування правоохоронної функції щодо протидії нелегальній міграції та адміністративних (сервісних) послуг у міграційній сфері, передавши повноваження ДМС, у частині виконання заходів примусового характеру (затримання, документування, конвоювання порушників законодавства про правовий статус іноземців, застосування фізичної сили та спеціальних заходів), органам НПУ відповідно до їхніх повноважень	Не виконано
113	розробити або внести зміни до чинних нормативно-правових актів щодо забезпечення харчуванням іноземців, які перебувають під контролем посадових/службових осіб ДМС/НПУ, до приміщення їх в ПТПП; осіб, які	У процесі виконання

	супроводжуються до кордону для виконання рішень про примусові видворення; осіб, які супроводжуються до адміністративних судів для розгляду адміністративних справ та передаються поліцейським чи працівникам інших правоохоронних органів для участі в процесуальних діях у межах кримінального процесуального законодавства	
114 .	подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови про внесення змін до Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України для виїзду за кордон, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 07.05.2014 № 152	Виконано
Міністерству освіти і науки України:		
115 .	розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови щодо запровадження механізму визнання результатів навчання особами, які проживали на ТОТ України на рівнях повної загальної середньої освіти, професійної (професійно-технічної) освіти, фахової передвищої освіти, вищої освіти, відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо визнання результатів навчання осіб, які проживали на тимчасово окупованій території України» № 3482-IX	Виконано
116 .	запровадити комплексну програму освітньої реінтеграції дітей, які перебували на ТОТ України чи в зоні бойових дій та за межами України у зв'язку зі збройною агресією РФ проти України з метою ліквідації освітніх прогалин та інтеграції в національну систему освіти	Виконано
117 .	розробити обов'язкову освітню програму для малолітніх та неповнолітніх осіб у місцях попереднього ув'язнення та установах виконання покарань, адаптовану	Виконано

	до їхніх вікових особливостей, рівня освіти та потреб ресоціалізації	
118 .	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України зміни до Порядку реагування на випадки булінгу (цькування), затвердженого наказом Міністра освіти і науки України 28.12.2019 № 1646, щодо визначення уповноваженого органу в областях, який буде здійснювати перевірку дотримання вимог суб'єктами реагування у разі настання випадку булінгу (цькування) в закладах освіти	Виконано
119 .	включити тематику захисту персональних даних і кібербезпеки до освітніх програм у закладах загальної середньої освіти	Виконано
120 .	затвердити Положення про умови проведення Єдиного державного кваліфікаційного іспиту, в якому буде унормовано питання створення умов для складання ЄДКІ особами з інвалідністю або з особливими освітніми потребами	У процесі виконання
121 .	привести у відповідність до норм чинного законодавства у сфері освіти алгоритм встановлення послідовності рівнів здобуття освіти, який використовується під час формування довідки про здобувача освіти за даними ЄДЕБО	Не виконано
122 .	здійснити комплексний перегляд умов оплати праці педагогічних та науково-педагогічних працівників у межах наявних фінансових ресурсів та з урахуванням умов воєнного стану привести у відповідність Закон України «Про освіту» до вимог Конституції України	У процесі виконання
Міністерству цифрової трансформації України:		
123 .	розробити та затвердити методичні рекомендації щодо проведення інформаційного аудиту	У процесі виконання
Міністерству фінансів України:		
124 .	забезпечити достатнє фінансування на закупівлю бланків посвідчень окремих	Виконано

	категорій громадян з метою покриття їх фактичної потреби	
Міністерству розвитку громад та територій України, Міністерству цифрової трансформації України:		
125 .	розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови щодо запровадження механізму обліку нерухомого майна, над яким втрачено контроль або доступ на ТОТ України, а також передбачення можливості подачі інформації про таке майно та завдану йому шкоду чи руйнування через Портал Дія	Не виконано
126 .	забезпечити технічну можливість подання через Портал Дія інформаційного повідомлення про нерухоме майно, пошкоджене та знищене внаслідок збройної агресії проти України з 19 лютого 2014 року	Не виконано
127 .	забезпечити ведення обліку у Державному реєстрі майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, інформації про рухоме майно та нерухоме нежитлове майно, пошкоджене або знищене внаслідок збройної агресії проти України	Не виконано
Міністерству розвитку громад та територій України, Міністерству освіти і науки України, Міністерству соціальної політики України:		
128 .	запровадити реінтеграційну програму для молоді з ТОТ України, яка включатиме психологічну, соціальну та фінансову допомогу	Виконано
Міністерству національної єдності України, Міністерству закордонних справ України, Міністерству освіти і науки України:		
129 .	забезпечити ведення обліку дітей, які перебувають за межами України та здобувають освіту в закордонних закладах освіти, закладах освіти України, а також вжиття заходів задля задоволення їхніх національно-культурних та мовних потреб	Виконано

Державній міграційній службі України, Міністерству закордонних справ України:

130 .	забезпечити ідентифікацію та встановлення особи щодо осіб, які проживали на момент окупації та території АР Крим і мають намір повернутися на територію, підконтрольну уряду України, для подальшого документування посвідчення на повернення в Україну та документування паспортом громадянина України	Не виконано
131 .	розробити алгоритм взаємодії під час ідентифікації та встановлення особи щодо осіб, оформлення та видачі паспортних документів або посвідчення на повернення в Україну особам, які проживали на момент окупації та території Автономної Республіки Крим	Не виконано

Міністерству соціальної політики України, Пенсійному фонду України:

132 .	розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт нормативно-правового акта щодо затвердження порядку виплати пенсій для громадян, що тимчасово перебувають за межами країни, запровадивши для відповідних осіб проходження щорічної фізичної ідентифікації, відповідно до ст. 47 ¹ Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»	Виконано
133 .	розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт нормативно-правового акта про внесення змін до Порядку виплати пенсій та грошової допомоги через поточні рахунки в банках, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 серпня 1999 року №1596 «Про затвердження Порядку виплати пенсій та грошової допомоги через поточні рахунки в банках», які передбачатимуть спрощену процедуру поновлення виплати пенсій для підопічних закладів закритого типу з урахуванням їхнього нинішнього	Виконано

	соціального статусу та фінансового становища	
Міністерству оборони України, Міністерству внутрішніх справ України, Державній міграційній службі України:		
134 .	розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт нормативно-правового акта, який визначатиме механізм оформлення (зокрема замість втраченого або викраденого), обміну паспорта громадянина України та паспорта громадянина України для виїзду за кордон, зокрема за кордоном для осіб, заяви на виготовлення яких було подано до набрання чинності положеннями Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 11 квітня 2024 року	Виконано
135 .	розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт нормативно-правового акта про внесення змін до Порядку організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07 грудня 2016 року № 921, який передбачатиме визначення механізму віддаленого оновлення/внесення військово-облікових даних для осіб мобілізаційного віку, які перебувають за кордоном	Виконано
Міністерству фінансів України, Міністерству соціальної політики України, Пенсійному фонду України:		
136 .	вжити заходи для забезпечення погашення заборгованості з пенсійних та соціальних виплат за рішеннями національних судів	Не виконано
Міністерству охорони здоров'я України, обласним, Київській міській державній адміністрації:		
137 .	розробити та впровадити регіональні програми соціально-психологічної підтримки пацієнтів, які страждають на рідкісні (орфанні) захворювання	У процесі виконання

Міністерству юстиції України, Міністерству цифрової трансформації України, Міністерству розвитку громад та територій України, Міністерству соціальної політики України, обласним військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування:

138 .	забезпечити співпрацю з Реєстром збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України, а також проведення інформування громадян незалежно від їх місця перебування про можливість подачі заяв до Реєстру збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України за різними категоріями, по мірі їх відкриття	Виконано

Міністерству соціальної політики України, Міністерству внутрішніх справ України:

139 .	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України з метою посилення відповідальності за вчинення злочинів щодо дітей (зокрема шляхом встановлення кваліфікуючої ознаки щодо вчинення злочину щодо дитини в закладах інституційного догляду та виховання)	У процесі виконання

140 .	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за самочинну зміну місця проживання малолітньої дитини, вчинену одним з батьків	У процесі виконання

141 .	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України, спрямованих на обмеження застосування покарання у вигляді позбавлення волі до неповнолітніх, застосування лише у виняткових випадках, визначених вичерпним переліком тяжких та особливо тяжких злочинів	У процесі виконання

142 .	запровадити особливий механізм для випадків конфлікту інтересів із законним	У процесі виконання

	представником: передбачити, що у разі, якщо є підозра, що законний представник дитини може бути зацікавленою стороною (наприклад, у випадках насильства в сім'ї або з боку посадових осіб закладів), дитині обов'язково призначається незалежний представник (адвокат чи спеціально уповноважений працівник органу опіки і піклування)	
143 .	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт Закону щодо внесення зміни до КупАП та ЗУ «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального», які регулюють діяльність суб'єктів господарювання у сфері продажу алкогольних та тютюнових виробів, а саме посилити відповідальність для суб'єктів господарювання за продаж неповнолітнім особам пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, тютюнових виробів, електронних сигарет та рідин, що використовуються в електронних сигаретах, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння	У процесі виконання
Міністерству соціальної політики України, Міністерству юстиції України:		
144 .	розробити державну програму профілактики дитячої злочинності на 2025 – 2027 роки	Виконано
145 .	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт Закону щодо внесення змін до статті 226 ПК України в щодо обов'язкового залучення психологів з Реєстру психологів, які залучаються до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні / міжрегіональні центри з надання безоплатної правничої допомоги для забезпечення інтересів дитини під час	Виконано

	здійснення будь яких процесуальних дій, і незалежно від статусу, характеру злочину та віку дитини	
Міністерству соціальної політики України, Міністерству охорони здоров'я України:		
146 .	утворити та забезпечити діяльність міжвідомчих комісій за участі представників Мінсоцполітики, Міністерства охорони здоров'я, Нацсоцслужби, Державної служби України у справах дітей, ОВА для проведення візитів закладів, до яких діти влаштовані на цілодобове перебування, з метою здійснення аналізу особових справ дітей, формування та реалізації індивідуальних планів соціального захисту дітей, аналізу доцільності їх влаштування на цілодобове перебування до закладів, проведення оцінки якості надання медичної допомоги, перевірки діагнозів дітей, а також проведення фінансової оцінки доцільності функціонування закладів	Виконано
Міністерству розвитку громад і територій України, Міністерству соціальної політики України, Міністерству фінансів України, Міністерству економіки України:		
147 .	розробити державний стандарт надання соціальної послуги з облаштування житлових приміщень для осіб з інвалідністю	Виконано
148 .	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови про схвалення Концепції державної цільової програми обміну житлових приміщень осіб з інвалідністю у разі неможливості пристосування його до їхніх потреб	У процесі виконання
Міністерству соціальної політики України, Міністерству цифрової трансформації України:		
149 .	розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови щодо внесення змін до Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік	Виконано

	внутрішньо переміщеної особи, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 509, в частині можливості передбачення вибору причин при знятті з обліку через мобільний додаток Порталу «Дія»	
Міністерству оборони України, Міністерству юстиції України, Міністерству фінансів України спільно з Національним банком України:		
150 .	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт закону України щодо заборони банкам та фінансовим установам протягом дії воєнного стану в Україні та шести місяців після місяця, в якому воєнний стан буде припинено або скасовано, здійснювати будь-які дії щодо примусу військовослужбовців до оплати заборгованості по кредиту, подавати судові позови, проводити стягнення заборгованості у примусовому порядку	Не виконано
Міністерству цифрової трансформації України, Міністерству внутрішніх справ України:		
151 .	проаналізувати доцільність розширення функціональних можливостей Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Портал Дія) доповненням сервісом зі швидкого виклику поліції у разі домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі	У процесі виконання
Секретаріату Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин:		
152 .	у взаємодії з компетентними органами державної влади забезпечити реалізацію та координацію інформаційної кампанії в областях (регіонах) України, за кордоном України, спрямовану на підвищення рівня	Виконано

	обізнаності населення щодо алгоритму звернень родичів, законних представників до державних органів, організацій, дотичних до питань пошуку цивільних осіб, зниклих безвісти за особливих обставин	
153	у взаємодії з компетентними органами державної влади надати пропозиції щодо створення «єдиного інформаційного вікна» при компетентному державному органі для ефективної комунікації, консультацій родичів, законних представників осіб, зниклих безвісти за особливих обставин	Виконано
Офісу Генерального прокурора:		
154	забезпечити постійне та систематичне ведення статистики та обліку кримінальних проваджень щодо злочинів, вчинених відносно дітей, зокрема їхніми законними представниками	Виконано
Офісу Генерального прокурора, Національній поліції України, Державному бюро розслідувань:		
155	проаналізувати практику, зокрема судову, розгляду у 2024 році скарг на бездіяльність уповноважених осіб, що полягала у невнесенні відомостей до ЄРДР після отримання заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення	У процесі виконання
156	забезпечити систематичний моніторинг дотримання вимог ст. 214 КПК України щодо строків надання витягу з ЄРДР, зокрема заявникам із числа близьких родичів і членів сімей осіб, які зникли безвісти за особливих обставин	У процесі виконання
Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національній поліції України, Службі безпеки України, Міністерству оборони України, Національному банку України:		
157	розробити і реалізувати запобіжні, організаційні та освітні заходи у сфері	Виконано

	кібербезпеки та кібероборони для запобігання несанкціонованому доступу до персональних даних	
Державній службі України у справах дітей:		
158 .	забезпечити оприлюднення оперативних, а також кварталних та річних статистичних даних щодо кількості дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, кандидатів в усиновлювачі, створених сімейних форм виховання на офіційному вебсайті Державної служби України у справах дітей	У процесі виконання
Державній службі України з етнополітики та свободи совісті:		
159 .	спільно з представниками міністерств і відомств розробити та внести в установленому порядку законопроект про альтернативну (невійськову) службу в новій редакції, яким врегулювати питання заміни виконання громадянами військового обов'язку в умовах воєнного стану альтернативною (невійськовою) службою, або як альтернативний варіант розв'язання питання - розробити законопроект про внесення змін до статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», яким визначити підстави для надання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації для громадян України, виконання військового обов'язку якими суперечить їхнім релігійним переконанням, якщо ці громадяни належать до діючих згідно з законодавством України релігійних організацій, віровчення яких не допускає користування зброєю	Не виконано
Державній міграційній службі України:		
160 .	припинити практику застосування посадовими особами ДМС заходів примусу (фізичної сили) до затриманих іноземців та осіб без громадянства, що призводить до	Не виконано

	фактів перевищення службових повноважень	
161	припинити практику тримання іноземців та осіб без громадянства в ПТПП понад 72 години без відповідного рішення суду про затримання таких осіб	Не виконано
162	забезпечити здійснення посадовими особами ДМС невідкладного інформування регіональних центрів з надання безоплатної правничої допомоги в кожному випадку затримання іноземця більш як на три години щодо його примусового повернення або з метою ідентифікації та забезпечення примусового видворення	Виконано
163	забезпечити право на доступ до послуг перекладача іноземців та осіб без громадянства, які затримані посадовими особами ДМС	Виконано
164	здійснити спільно з органами місцевого самоврядування інформаційно-просвітницькі кампанії для осіб з-поміж ромської національної меншини (спільноти) у місцях їх компактного проживання щодо важливості отримання документів, що посвідчують особу, підтверджують громадянство України чи спеціальний статус	У процесі виконання
165	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт нормативно-правового акта щодо спрощення процедури підтвердження законності перебування на території України членів сімей громадян України, які були військовослужбовцями Збройних Сил України, Державної спеціальної служби транспорту або Національної гвардії України та які загинули при виконанні службових обов'язків	Виконано
166	забезпечити належне функціонування відокремлених підрозділів ДП «Документ» за кордоном	У процесі виконання
167	забезпечити видачу паспортних документів через відокремлені підрозділи ДП «Документ» за кордоном у порядку та на	Виконано

	умовах, визначених чинним законодавством України	
Державній судовій адміністрації України:		
168	здійснити аудит приміщень судів, розміщених у житлових будинках, і вжити невідкладних заходів щодо забезпечення ізоляції та автономного функціонування судів шляхом перенесення до окремої будівлі або адміністративного комплексу, що відповідатиме національним стандартам	Виконано
169	розробити комплексну програму належного доступу до правосуддя, якою передбачити обладнання в усіх судах камер для обвинувачених (підсудних), засуджених площею не менш як 4 м ² , з розрахунку три камери на кожен зал судових засідань для розгляду кримінальних справ, конвоювання обвинувачених (підсудних), засуджених до зали судових засідань ізольованими маршрутами	У процесі виконання
170	внести зміни до Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України, затвердженої наказом Державної судової адміністрації України від 20.08.2019 №814, якими визначити порядок видачі виконавчих документів судами, територіальну підсудність яких змінено, а також порядок звернення до виконання судових рішень судів, територіальну підсудність яких змінено	Не виконано
Державній службі з надзвичайних ситуацій:		
171	запровадити державний стандарт якості для засобів індивідуального захисту дитини (бронежилетів та шоломів), що використовуються під час евакуаційних заходів, забезпечити засобами індивідуального захисту дітей віком до 4 років під час проведення евакуації	Не виконано
Державній казначейській службі України, Державній судовій адміністрації України, Міністерству юстиції України:		

172	завершити налаштування електронної інформаційно-комунікаційної системи взаємодії для забезпечення цілодобового обміну даними про внесення коштів на спеціальний рахунок у разі застосування застави як запобіжного заходу	У процесі виконання
Головам місцевих загальних судів:		
173	забезпечити систематичну перевірку (моніторинг) дотримання у судах вимог закону в частині своєчасності звернення до виконання ухвал слідчих суддів	У процесі виконання
ВККСУ та ВРП:		
174	в ухваленні рішень з питань суддівської кар'єри, організації роботи окремих судів, «вирівнювання» суддівського навантаження враховувати необхідність забезпечення державою права учасників судового процесу на розгляд справи упродовж розумного строку, зокрема в судових справах, які тривалий час перебувають у провадженні	У процесі виконання
Національному агентству України з питань державної служби:		
175	впровадити курс підвищення кваліфікації для державних службовців і службовців органів місцевого самоврядування щодо захисту персональних даних і кібербезпеки	Виконано
176	впровадити типову загальну програму підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування з питань інформаційного аудиту, формування та оприлюднення наборів відкритих даних відповідно до вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації» та постанови Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 року № 835 «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних»	Виконано

Національній соціальній сервісній службі України:		
177	забезпечити здійснення заходів державного нагляду (контролю) установ виконання покарань з метою забезпечення контролю / моніторингу за дотримання прав матерів з дітьми, які утримуються в установах виконання покарань та місцях попереднього ув'язнення	Не виконано
178	організувати та провести повторні перевірки дотримання вимог законодавства під час надання соціальних послуг, зокрема тих установ, за результатами відвідування яких внесено подання Уповноваженого	Не виконано
179	забезпечити системну взаємодію з питань інформування з дипломатичними установами та представництвами за кордоном щодо дітей, які залишилися без супроводу	Виконано
Національній службі здоров'я України:		
180	запровадити коефіцієнт розрахунку оплати за надання допомоги орфанним пацієнтам в межах програми медичних гарантій	Виконано
Національній поліції України:		
181	опублікувати рекомендації для користувачів інтернету, зокрема месенджерів і мобільних додатків, щодо заходів безпеки від шахрайських дій	Виконано
182	забезпечити внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей про кримінальні правопорушення, віднесені до підслідності Державного бюро розслідувань, та невідкладне інформування територіальних управлінь Державного бюро розслідувань про факти застосування поліцейськими фізичної сили до громадян	Не виконано
183	розробити та впровадити комплексну програму увідповіднення умов утримання осіб в ІТТ до національних і міжнародних стандартів, якою передбачити покращення	У процесі виконання

	матеріально-технічної бази, проведення ремонтних робіт у камерних приміщеннях, заміну комунікацій, обладнання сучасними санітарно-гігієнічними засобами, впровадження систем відеоспостереження, забезпечення належного рівня освітлення (природного та штучного), дотримання умов санітарії та гігієни	
184 .	розробити та затвердити відомчі нормативно-правові акти, якими передбачити створення та функціонування установ для утримання осіб, які піддаються адміністративному арешту та перебувають під вартою понад 72 години, а також розширити спектр і частоту доступних видів діяльності на час утримання таких осіб в ІТТ шляхом впровадження можливих: освітніх програм (короткострокові курси, лекції, тренінги); культурних заходів (перегляд фільмів, організація творчих заходів); психологічних підтримок (надання консультацій психологами чи соціальними працівниками); заходів фізичної активності (облаштування спортивних майданчиків або зон для фізичних вправ)	Не виконано
185 .	здійснювати облік та аналіз скарг на дії чи бездіяльність співробітників органів Національної поліції у разі порушення кримінальними спеціальними заходами щодо протидії домашньому насильству	У процесі виконання
Одеській ОВА, Миколаївській міській раді:		
186 .	розробити та затвердити програми державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря	У процесі виконання
Запорізькій, Миколаївській, Полтавській ОВА, Одеській, Харківській міській раді:		
187 .	затвердити програми державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря	Виконано
Донецькій, Запорізькій, Миколаївській, Сумській, Харківській,		

Херсонській обласним військовим адміністраціям:		
188 .	вжити заходів щодо забезпечення евакуаційних груп броньованими транспортними засобами та засобами індивідуального захисту дітей для організації безпечної евакуації дітей із зон активних бойових дій	У процесі виконання
Волинській, Закарпатській, Львівській, Одеській обласним військовим адміністраціям:		
189 .	реорганізувати притулки служб у справах дітей (у разі наявності на території області) у центри соціально-психологічної реабілітації дітей або центри соціальної підтримки дітей та сімей протягом 2025 року	У процесі виконання
Обласним, Київській міській державній адміністрації (військовим адміністраціям), органам місцевого самоврядування:		
190 .	невідкладно здійснити переміщення закладів або евакуацію осіб, які перебувають у місцях несвободи, розташованих у зоні активних бойових дій або в наближених до неї населених пунктах, а також у зоні менш як за 50 км від державного кордону з Російською Федерацією, до відповідних закладів чи установ, розташованих у безпечній місцевості	Виконано
191 .	вжити заходів для організації та контролю за облаштуванням, експлуатацією та утриманням споруд цивільного захисту в інтернатних закладах соціального захисту населення	У процесі виконання
192 .	забезпечити контроль за дотриманням закладами норм площі на одну особу відповідно до встановлених Державними будівельними нормами України В.2.2-18:2007 «Будинки і споруди. Заклади соціального захисту населення»	У процесі виконання
193 .	розглянути можливість переміщення установ, у яких неможливо здійснити переобладнання для забезпечення інклюзивності відповідно до чинних вимог законодавства, до будівель, які архітектурно	У процесі виконання

	можуть забезпечити облаштування відповідно до Державних будівельних норм і вимог інклюзивності	
194	сприяти здійсненню компетентними органами перевірки стану укриттів та приміщень, що використовуються установами як укриття, та отриманню актів обстеження цих приміщень відповідними комісіями із залученням територіальних органів Державної служби України з надзвичайних ситуацій	Виконано
195	забезпечити взаємодію суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема регулярним здійсненням засідань координаційних рад на обласному та місцевому рівнях	У процесі виконання
196	забезпечити наявність фахівців, які пройшли відповідне навчання та реалізують програми для кривдників на території кожної області	У процесі виконання
197	забезпечити інформування громадян про наявні механізми реагування на випадки СНПК і гарантовану допомогу постраждалим особам, зокрема розміщенням інформації з цієї тематики на офіційних вебсайтах адміністрацій	Виконано
198	здійснити інформаційну кампанію, спрямовану на інформування представників національних меншин (спільнот) щодо обсягу їхніх прав, гарантованих Законом України «Про національні меншини (спільноти) України»	Не виконано
199	забезпечити можливість реалізації членів громади на участь в управлінні державними справами, зокрема через участь у громадських слуханнях, прийняття рішень щодо зміни назв об'єктів топоніміки	Виконано
200	створити відкриту платформу, де мешканці можуть пропонувати нові назви та обговорювати їх до прийняття рішень	Виконано
201	розробити та затвердити заходи щодо забезпечення дітей, які хворіють на рідкісні (орфанні) захворювання, лікарськими засобами та відповідними харчовими продуктами для спеціального дієтичного	У процесі виконання

	харчування, що закупаються коштом місцевого бюджету	
202 .	забезпечити запровадження ведення та узагальнення кількісних показників про дітей, які хворіють на рідкісні (орфанні) захворювання, та їх потреби у спеціальному дієтичному харчуванні, а також у лікарських засобах	У процесі виконання
203 .	забезпечити під час підготовки проєктів місцевих бюджетів передбачення видатків на фінансування заходів із забезпечення дітей, які хворіють на рідкісні (орфанні) захворювання, лікарськими засобами та відповідними харчовими продуктами з урахуванням фінансових можливостей місцевих бюджетів	У процесі виконання
ВІННИЦЬКА ОБЛАСТЬ		
Вінницькій обласній державній адміністрації:		
204 .	забезпечити оприлюднення на офіційних вебсайтах інформації, передбаченої Законом України «Про доступ до публічної інформації», та графіків особистого прийому громадян	Виконано
Органам місцевого самоврядування:		
205 .	забезпечити оприлюднення на офіційних веб-сайтах інформації, передбаченої Законом України «Про доступ до публічної інформації», та графіків особистого прийому громадян	У процесі виконання
206 .	вжити заходів щодо заповнення вакантних посад фахівців із соціальної роботи у відповідних закладах, установах, які здійснюють соціальну роботу, надають соціальні послуги вразливим групам населення області, та заповнення вакантних посад у службах у справах дітей області, де вони не заповнені, відповідно до вимог статті 4 Закону України «Про органи і	У процесі виконання

	служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»	
ВОЛИНСЬКА ОБЛАСТЬ		
Волинській обласній військовій адміністрації:		
207 .	привести умови проживання внутрішньо переміщених осіб в МТП у відповідність до Порядку функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 1 вересня 2023 р. № 930	Виконано
208 .	забезпечити доступність до місць тимчасового проживання для осіб з інвалідністю	У процесі виконання
Органам місцевого самоврядування:		
209 .	оприлюднити на офіційних вебсайтах територіальних громад Волинської області інформацію, передбачену Законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»	Виконано
210 .	привести штатну чисельність працівників служб у справах дітей територіальних громад Волинської області у відповідність до кількості дітей в територіальних громадах відповідно до вимог статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» та статті 12 Закону України від 13.01.2005 № 2342 – IV «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»	У процесі виконання
211 .	посилити контроль за дотриманням прав дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування	У процесі виконання
ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСТЬ		

Дніпропетровській обласній військовій адміністрації:

212 .	місця тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб увідповіднити мінімальним стандартам функціонування місць тимчасового проживання, передбачених постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930	У процесі виконання
213 .	забезпечити організаційну та методичну допомогу службам у справах дітей громад з питань формування, увідповіднення особових справ дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, вимогам чинного законодавства; отримання прав доступу до інформаційних ресурсів Єдиного електронного банку даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів для накопичення, зберігання, обліку, пошуку та використання даних про дітей, які залишилися без батьківського піклування, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з-поміж них, дітей, які можуть бути усиновлені, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах	Виконано
Органам державної влади, місцевого самоврядування:		
214 .	регулярно оприлюднювати на офіційних вебсайтах територіальних громад області інформацію, передбачену законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»	Виконано
215 .	забезпечити розміщення інформації про порядок реалізації права громадян на звернення у доступному форматі на офіційному вебсайті та в приміщеннях установи. Надати можливість подання усних звернень через телефонну мережу з обов'язковим фіксуванням таких звернень	Виконано

216	оприлюднити на офіційному вебсайті інформацію, що становить суспільний інтерес, зокрема відомості про порядок подання запитів на інформацію, процедуру оскарження рішень, дій чи бездіяльності, інформацію про вакансії та умови конкурсу, а також місця, де можна отримати потрібні форми і бланки	Виконано
217	забезпечити виконання вимог щодо оприлюднення відкритих даних на відповідних державних вебпорталах, включаючи інформацію про використання публічних коштів	Виконано
218	забезпечити наповнення інформаційного стенду актуальними матеріалами про порядок прийому та подання запитів на публічну інформацію	Виконано
219	визначити та облаштувати спеціальне місце для роботи запитувачів із документами та їх копіями, забезпечивши можливість ознайомлення, виписок, фотографування, копіювання, сканування та збереження інформації на будь-які носії	Виконано
Службам у справах дітей територіальних громад, обласної/районних/міських/селищних/сільських військових адміністрацій:		
220	належно і своєчасно вносити інформацію до Єдиного банку даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів	Виконано
221	забезпечувати житлові та майнові права й інтереси дітей та осіб з-поміж дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування	Виконано
222	забезпечувати впорядкування особових справ відповідно до Порядку ведення особової справи дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, затвердженого наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 18.11.2008 року № 459	Виконано

223 .	розробляти, виконувати, систематично переглядати і корегувати індивідуальні плани соціального захисту із забезпечення відповідності запланованих заходів інтересам дитини, а також індивідуального плану надання соціальних послуг, зокрема плану соціального супроводу сім'ї дитини	Виконано
224 .	організувати виконання органом опіки і піклування Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 р. № 268	Виконано
ДОНЕЦЬКА ТА ЛУГАНСЬКА ОБЛАСТІ		
Донецькій обласній військовій адміністрації:		
225 .	спільно з міжнародним організаціями та обласними державними і військовими адміністраціями, що приймають евакуйованих мешканців з дітьми з Донецької області, опрацювати питання системної реінтеграції таких сімей, постійного супроводу до їх адаптації у новому середовищі	У процесі виконання
226 .	провести перевірку щодо обставин неналежного здійснення керівництвом Центру соціально-психологічної реабілітації дітей Служби у справах дітей Краматорської міської ради ініціатив моніторингу відповідно до Наказу Міністерства соціальної політики України від 25 липня 2023 року № 260-Н	Виконано
Органам місцевого самоврядування:		
227 .	вчасно оприлюднювати на веб-сайтах територіальних громад області інформацію, передбачену статтею 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації»	Виконано
228 .	забезпечувати здійснення особистих прийомів громадян, а також участь громадян у розгляді звернень з урахуванням умов	Виконано

	воєнного стану (здійснення особистого прийому, зокрема із застосуванням сучасних комунікаційних систем, у безпечних для перебування просторах та ін.)	
ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСТЬ		
Житомирській обласній військовій адміністрації:		
229 .	забезпечити доступність до закладів/установ комунальної, державної форм власності для осіб з інвалідністю	Виконано
230 .	проаналізувати умови проживання в місцях тимчасового проживання, які внесено до переліку місць тимчасового проживання Житомирської області та у разі виявлення неналежних умов проживання ВПО вжити заходів для їхнього поліпшення	Виконано
Органам місцевого самоврядування:		
231 .	оприлюднити на вебсайтах територіальних громад області інформацію, передбачену законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»	Виконано
232 .	увідповіднити штатну чисельність працівників служб у справах дітей територіальних громад Житомирської області кількості дітей у територіальних громадах вимогам статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»	У процесі виконання
233 .	забезпечити належний рівень відкритості та прозорості в діяльності, своєчасно оприлюднювати документи, що стосуються бюджету та інших суспільно важливих питань	Виконано
234 .	забезпечити готовність до використання та доступність укриттів, включно з укриттями закладів охорони здоров'я	Виконано
Службам у справах дітей територіальних громад, обласної/районних/міських/селищних/сільських військових адміністрацій:		

235	забезпечити реалізацію майнових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, постановкою на квартирний облік	У процесі виконання
236	ретельно перевірити всі особові справи дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, для виявлення та усунення будь-яких невідповідностей	У процесі виконання
237	забезпечити наявність повного пакета документів, включаючи завірені копії свідоцтв про народження, паспортів, медичних довідок про стан здоров'я дітей та опікунів	У процесі виконання
238	забезпечити відображення в планах актуальних потреб дітей у сфері освіти, охорони здоров'я та розвитку	У процесі виконання
239	забезпечити наявність документів, що підтверджують факт отримання дітьми відповідних соціальних виплат	У процесі виконання
240	розмістити на офіційних сайтах Служб повну та актуальну інформацію, включаючи контактні дані та графік прийому громадян	Виконано
241	забезпечити можливість отримання консультацій в онлайн-режимі	Виконано
Органам екологічного нагляду та комунальним підприємствам:		
242	здійснити незалежний аудит стану водоочисних споруд і вжити заходів щодо їх модернізації	У процесі виконання
243	впровадити регулярний моніторинг якості питної води та забезпечити своєчасне усунення виявлених хиб	У процесі виконання
Органам державної влади, місцевого самоврядування:		
244	виділити та належним чином облаштувати паркувальні місця для осіб з інвалідністю або осіб, які їх перевозять, поряд з підпорядкованими об'єктами	Виконано
245	забезпечити нанесення контрастного маркування на сходи, пандуси, прозорі полотна дверей, розміщення тактильних інформаційних елементів	Виконано

246 .	адаптувати вебсайти та інші інформаційні ресурси для користування особами з порушенням зору, опорно-рухового апарату, мовлення та інтелектуального розвитку, а також з різними комбінаціями порушень	Виконано
247 .	усунути архітектурні бар'єри, що ускладнюють пересування маломобільних груп населення в будівлях	Виконано

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСТЬ

Закарпатській обласній державній адміністрації – Закарпатській обласній військовій адміністрації:

248 .	щомісяця аналізувати стан реалізації пілотного проекту щодо зубопротезування окремих категорій осіб, які захищали незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України, та здійснювати інформаційно-просвітницькі заходи для роз'яснення можливості безоплатного отримання такої послуги	Виконано
249 .	моніторити МТП на їх відповідність нормам, визначеним Порядком, і в разі неможливості усунення хиб переселити ВПО до інших місць тимчасового проживання або будівель чи приміщень, придатних для проживання, за наявності вільних місць і відповідності мінімальним вимогам, визначеним пунктом 8 цього Порядку	Виконано
250 .	забезпечити разом з органами місцевого самоврядування, міжнародними та національними неурядовими організаціями (за згодою) у межах своїх повноважень увідповіднення житлових умов у місцях тимчасового проживання вимогам Постанови № 930	Виконано

Територіальним громадам області, де розміщені МТП:

251 .	здійснити заходи, спрямовані на поліпшення житлових умов у МТП,	У процесі виконання

	відповідно до норм, визначених Порядком функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб»	
Головному управлінню Національної соціальної сервісної служби у Закарпатській області:		
252 .	упродовж 2025 року здійснити перевірку усунення виявлених порушень у пансіонатах для людей похилого віку приватної форми власності	У процесі виконання
253 .	здійснити перевірку усунення виявлених порушень прав дитини в Притулку для дітей ССД Закарпатської ОВА	У процесі виконання
254 .	здійснити перевірку стану дотримання прав людини щодо надання соціальних послуг у територіальних громадах, в яких не створено надавача соціальних послуг	У процесі виконання
255 .	здійснити перевірку стану дотримання прав дитини в територіальних громадах, у яких кількість персоналу ССД і ЦНСП не відповідає вимогам чинного законодавства	У процесі виконання
Місцевим органам самоврядування (територіальним громадам):		
256 .	вжити невідкладних заходів щодо заповнення вакантних посад фахівців із соціальної роботи у відповідних закладах, установах, які провадять соціальну роботу, надають соціальні послуги вразливим групам населення області та заповнення вакантних посад у службах у справах дітей області, де вони не заповнені, до статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24.01.1995 року № 20/95-ВР	У процесі виконання
257 .	забезпечити заходи щодо здійснення контролю за веденням документації в службах у справах дітей відповідно до вимог чинного законодавства	У процесі виконання

Службі у справах дітей Закарпатської обласної державної адміністрації – Закарпатської обласної військової адміністрації:

258 .	спільно з територіальними громадами вжити невідкладних заходів щодо заповнення вакантних посад в службах у справах дітей області, де вони не заповнені, відповідно до статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24.01.1995 року № 20/95-ВР	У процесі виконання
259 .	здійснити заходи (навчання, тренінги) щодо підвищення кваліфікації працівників служб у територіальних громадах	Виконано
260 .	організувати і здійснити разом з уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України заходи щодо соціального захисту дітей, виявлення причин, що зумовлюють дитячу бездоглядність і безпритульність, жебракування, запобігання вчиненню дітьми правопорушень	Виконано

ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ

Запорізький обласний військовій адміністрації:

261 .	адаптувати МТП до потреб маломобільних категорій населення, забезпечити потрібною побутовою технікою для досягнення відповідності мінімальним стандартам функціонування місць тимчасового проживання, передбачених постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930	Виконано
262 .	розробити та впровадити єдиний алгоритм поселення та зміни місця тимчасового проживання ВПО в межах області	Виконано

Запорізькій міській раді:

263 .	забезпечити підготовку програми поетапного зниження викидів	Виконано

	забруднювальних речовин суб'єктами господарювання	
264 .	розробити Методику розрахунку орендної плати за комунальне майно Запорізької міської територіальної громади з урахуванням наявних потреб пільгової оренди надавачів соціальних послуг Запоріжжя	У процесі виконання
Органам місцевого самоврядування Запорізької області:		
265 .	оприлюднити на вебсайтах територіальних громад Запорізької області інформацію, передбачену законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»	Виконано
266 .	забезпечити реалізацію майнових прав дітей-сиріт і дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах, службами у справах дітей територіальних громад Запорізької області	У процесі виконання
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСТЬ		
Івано-Франківській ОВА:		
267 .	вжити заходів щодо забезпечення надання громадянам, які цього потребують, соціальних послуг з догляду, паліативного догляду та підтриманого проживання з урахуванням потреб населення області у соціальних послугах, зокрема через розширення мережі закладів соціального захисту населення, збільшення соціальних працівників чи залучення недержавних надавачів соціальних послуг	Виконано
268 .	забезпечити навчання працівників інтернатних установ соціальної сфери з питань дотримання прав людини, запобігання катуванням та іншим жорстоким, нелюдським або таким, що принижують гідність, видам поводження	Виконано
269 .	вжити заходів щодо забезпечення контролю за співпрацею надавачів соціальних послуг	Виконано

	із закладами охорони здоров'я щодо надання первинної та спеціалізованої медичної допомоги підопічним/вихованцям, а також якістю організації та здійснення огляду підопічних Експертними командами з оцінки повсякденного функціонування особи задля встановлення їм у разі потреби інвалідності та забезпечення їх індивідуальними програмами реабілітації відповідно до законодавства	
270	здійснити перевірку діяльності органів опіки та піклування відповідно до пункту 1.9. Правил опіки та піклування, затвердженими спільним наказом від 26.05.1999 № 34/166/131/88, щодо здійснення контролю за виконанням опікунами своїх обов'язків стосовно недієздатних осіб	У процесі виконання
Органам місцевого самоврядування:		
271	забезпечити реалізацію майнових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, постановкою на відповідний облік громадян, які відповідно до законодавства потребують поліпшення житлових умов, і забезпечити ведення квартирної обліку	Виконано
Івано-Франківському обласному ТЦК та СП:		
272	забезпечити неухильне виконання законодавства щодо звернень громадян, доступу до публічної інформації та захисту персональних даних, а також вжити заходів щодо підвищення кваліфікації службовців у цій сфері	Виконано
273	вжити заходів щодо недопущення порушення прав людини під час здійснення призову громадян на військову службу в процесі мобілізації на особливий період	Виконано
КИЇВ ТА КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ		

Органам місцевого самоврядування:		
274 .	регулярно оприлюднювати на вебсайтах територіальних громад області інформацію, передбачену законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»	Виконано
275 .	забезпечувати розміщення інформації про порядок реалізації права громадян на звернення у доступному форматі на офіційному вебсайті та в приміщеннях установи	Виконано
276 .	забезпечувати виконання вимог щодо оприлюднення відкритих даних на відповідних державних вебпорталах, включаючи інформацію про використання публічних коштів	Виконано
КІРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСТЬ		
Кіровоградській обласній військовій адміністрації:		
277 .	увідповіднити вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» наявні на територіях громад Кіровоградської області місця компактного поселення	У процесі виконання
278 .	забезпечити працевлаштування осіб/лікарів до місць несповоди та створити додаткові гарантії для працевлаштування	У процесі виконання
Органам місцевим самоврядування Кіровоградської області:		
279 .	увідповіднити штатну чисельність працівників служб у справах дітей територіальних громад Кіровоградської області кількості дітей у територіальних громадах вимогам статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»	У процесі виконання

Службам у справах дітей територіальних громад, обласної/районних/міських/селищних/сільських військових адміністрацій:

280 .	вжити заходів щодо заповнення вакантних посад фахівців із соціальної роботи у відповідних закладах, установах, які здійснюють соціальну роботу, надають соціальні послуги вразливим групам населення області та заповнення вакантних посад у службах у справах дітей області, де вони не заповнені, відповідно до вимог статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»	У процесі виконання
281 .	забезпечити реалізацію майнових і житлових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, своєчасною постановкою на квартирний облік, збереження права користування, встановлення опіки над майном дитини та вжиття належних заходів контролю за призначенням аліментів та їх стягненням	У процесі виконання

ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСТЬ

Львівській обласній військовій адміністрації:

282 .	здійснювати систематичний аналіз дотримання прав осіб і умов їх перебування в підвідомчих інституційних закладах сфер соціального захисту та охорони здоров'я, зокрема в інтернатах, геріатричних пансіонатах і дитячих закладах, з урахуванням безпекової ситуації та вимог законодавства щодо належного рівня надання соціальних послуг	У процесі виконання

Львівській обласній раді:

283 .	забезпечити доступність комунальних закладів та установ для маломобільних груп	У процесі виконання

	населення затвердженням плану заходів із визначенням термінів і відповідальних осіб, встановлення засобів безперешкодного доступу та передбачити видатки на реалізацію зазначених заходів	
Органам місцевого самоврядування Львівської області:		
284 .	оприлюднити на веб-сайтах територіальних громад Львівської області інформацію, передбачену законодавством України, зокрема щодо: порядку доступу до публічної інформації, звітів про розгляд запитів на інформацію, переліку та умов отримання адміністративних послуг, порядку оскарження рішень розпорядників інформації, наборів даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних, розпорядку роботи та графіка прийому громадян, порядку і термінів розгляду звернень громадян, рішень місцевих рад та їх виконавчих органів, проєктів регуляторних актів	У процесі виконання
285 .	увідповіднити штатну чисельність працівників служб у справах дітей територіальних громад Львівської області кількості дітей у територіальних громадах відповідно до вимог статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»	У процесі виконання
286 .	забезпечити доступність комунальних закладів для маломобільних груп населення через аудит архітектурної доступності об'єктів, затвердження плану заходів із визначенням термінів і відповідальних осіб, встановлення засобів безперешкодного доступу, зокрема пандусів, підйомників, забезпечення універсального дизайну санітарних приміщень і передбачити видатки на реалізацію зазначених заходів	У процесі виконання
МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСТЬ		
Миколаївській обласній військовій адміністрації:		

287	увідповіднити місця тимчасового проживання на території Миколаївської області мінімальним стандартам функціонування місць тимчасового проживання, передбачених Постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930	Виконано
288	забезпечити інформування військовослужбовців, ветеранів і членів їхніх родин, а також родин загиблих щодо заходів соціальної підтримки та відповідних програм і проєктів, що реалізуються в області	Виконано
Органам місцевого самоврядування:		
289	оприлюднити на вебсайтах територіальних громад області інформацію, передбачену законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»	Виконано
290	увідповіднити штатну чисельність працівників служб у справах дітей територіальних громад Миколаївської області кількості дітей у територіальних громадах вимогам статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»	У процесі виконання
291	здійснити заходи щодо контролю за веденням документації в службах у справах дітей відповідно до вимог чинного законодавства	Виконано
292	забезпечити реалізацію майнових прав дітей-сиріт і дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах, службами у справах дітей територіальних громад Миколаївської області	Виконано
293	забезпечувати особисті прийоми громадян, а також участь громадян у розгляді звернень з урахуванням умов воєнного стану (здійснення особистого прийому через відео конференції, у безпечних для перебування просторах та ін.)	Виконано
294	забезпечити інформування військовослужбовців, ветеранів і членів	Виконано

	їхніх родин, а також родин загиблих щодо заходів соціальної підтримки та відповідних програм і проєктів, що реалізуються у територіальних громадах області та в Миколаєві	
Службам у справах дітей територіальних громад, обласної / районних / міських / селищних / сільських військових адміністрацій:		
295 .	забезпечити реалізацію майнових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, постановкою на квартирний облік	Виконано
296 .	забезпечувати захист і запобігати розповсюдженню конфіденційної інформації (персональних даних дітей), які перебувають на обліку	Виконано
ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ		
Одеській обласній державній адміністрації – Рівненській обласній військовій адміністрації:		
297 .	забезпечити дотримання у повному обсязі вимог законів України «Про звернення громадян» і «Про доступ до публічної інформації» щодо оприлюднення інформації на офіційних вебсайтах	Виконано
Органам місцевого самоврядування:		
298 .	оприлюднити на вебсайтах територіальних громад області інформацію, передбачену законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»	Виконано
299 .	увідповіднити штатну чисельність працівників служб у справах дітей територіальних громад Одеської області кількості дітей у територіальних громадах відповідно до вимог статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»	Виконано
300 .	забезпечувати особисті прийоми громадян, а також участь громадян у розгляді звернень з	У процесі виконання

	урахуванням умов воєнного стану (здійснення особистого прийому через відеоконференцію, у безпечних для перебування просторах та ін.)	
301	забезпечити інформування військовослужбовців, ветеранів і членів їхніх родин, а також родин загиблих щодо заходів соціальної підтримки та відповідних програм і проєктів, що реалізуються у територіальних громадах області та Одеси	Виконано
Службам у справах дітей територіальних громад, обласної/районних/міських/селищних/сільських військових адміністрацій:		
302	взяти на контроль реалізацію статті 4 Закону України № 609-V від 07 лютого 2007 року «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» – питання розширення та доукомплектування штату	Виконано
303	вжити заходів щодо повного укомплектування особових справ дітей, які перебувають на обліку служб відповідно до норм чинного законодавства	У процесі виконання
Закладам охорони здоров'я Одеської області:		
304	забезпечити фінансування харчування дітей у дитячих відділеннях з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини для забезпечення права дитини на життєвий рівень, достатній для фізичного, інтелектуального, морального розвитку	Виконано
Органам державної влади, місцевого самоврядування:		
305	виділити та належним чином облаштувати паркувальні місця для осіб з інвалідністю або осіб, що їх перевозять, поряд з підпорядкованими об'єктами	У процесі виконання
306	забезпечити нанесення контрастного маркування на сходи, пандуси, прозорі полотна дверей, розміщення тактильних інформаційних елементів	У процесі виконання

307	усунути архітектурні бар'єри, що ускладнюють пересування маломобільних груп населення в будівлях	У процесі виконання
ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ		
Полтавській обласній військовій адміністрації:		
308	провести моніторинг МТП, які внесено до переліку місць тимчасового проживання Полтавської області, затвердженого розпорядженням начальника Полтавської обласної військової адміністрації 6.11.2023 року за № 731 на їх відповідність нормам, визначеним Порядком функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» та в разі виявлення неналежних умов проживання ВПО здійснити заходи, спрямовані на поліпшення житлових умов у МТП	У процесі виконання
309	увідповіднити вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 наявні на територіях громад Полтавської області місця компактного поселення, не включених до переліку місць тимчасового проживання та в яких проживають внутрішньо переміщені особи, з подальшим включенням таких місць до переліку	У процесі виконання
310	забезпечити готовність до використання та доступність укриттів, включно з укриттями закладів охорони здоров'я	Виконано
Органам місцевого самоврядування:		
311	оприлюднити на вебсайтах територіальних громад області інформацію, передбачену законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»	Виконано

312	забезпечити фінансування харчування дітей у дитячих відділеннях закладів охорони здоров'я з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини та для забезпечення права дитини на життєвий рівень, достатній для фізичного, інтелектуального, морального розвитку	Виконано
313	здійснити заходи щодо здійснення контролю за веденням документації в службах у справах дітей відповідно до вимог чинного законодавства	Виконано
Службам у справах дітей обласної військової адміністрації, районних військових адміністрацій, територіальних громад:		
314	забезпечити реалізацію майнових і житлових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, своєчасною постановкою на квартирний облік, збереження права користування, встановлення опіки над майном дитини та вжиття належних заходів контролю за призначенням аліментів та їх стягненням	Виконано
РІВНЕНСЬКА ОБЛАСТЬ		
Рівненській обласній державній адміністрації – Рівненській обласній військовій адміністрації:		
315	здійснити заходи спрямовані на поліпшення житлових умов внутрішньо переміщених у місцях тимчасового проживання осіб, відповідно до Порядку функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб»	У процесі виконання
316	забезпечити в закладах охорони здоров'я, освіти, соціального захисту, приміщеннях МТП можливість безбар'єрного пересування для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, а також	У процесі виконання

	безбар'єрний доступ і користування об'єктами санітарії та гігієни або їх розумне пристосування	
317 .	збільшити видатки на утримання закладів сфери соціального захисту населення для створення належних умов перебування підопічних/вихованців і гідних умов оплати праці персоналу	Виконано
Органам місцевого самоврядування:		
318 .	вжити невідкладних заходів щодо заповнення вакантних посад фахівців із соціальної роботи у відповідних закладах, установах, які проводять соціальну роботу, надають соціальні послуги вразливим групам населення області та заповнення вакантних посад в службах у справах дітей області, де вони не заповнені, до статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24.01.1995 року № 20/95-ВР	У процесі виконання
319 .	здійснити заходи щодо здійснення контролю за веденням документації в службах у справах дітей, відповідно до вимог чинного законодавства	У процесі виконання
320 .	забезпечити оприлюднення на офіційних вебсайтах інформації, передбаченої Законом України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»	У процесі виконання
321 .	передбачити кошти на капітальні ремонти укріплень у закладах охорони здоров'я, освіти, соціального захисту	Виконано
Службі у справах дітей Рівненської обласної державної адміністрації :		
322 .	спільно з територіальними громадами вжити невідкладних заходів щодо заповнення вакантних посад в службах у справах дітей області, де вони не заповнені, відповідно до статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24.01.1995 року № 20/95-ВР	У процесі виконання

323 .	провести заходи (навчання, тренінги) щодо підвищенню кваліфікації працівників служб	Виконано
Органам державної влади, підприємствам, установам, організаціям:		
324 .	адаптувати вебсайти та інші інформаційні ресурси для користування особами з порушенням зору та слуху	У процесі виконання
325 .	виділити та належним чином облаштувати паркувальні місця для осіб з інвалідністю або осіб, що їх перевозять, поруч з підпорядкованими об'єктами	У процесі виконання
326 .	забезпечити нанесення контрастного маркування на сходи, пандуси, прозорі полотна дверей, розміщення тактильних інформаційних елементів	У процесі виконання
327 .	на інформаційних стендах розмістити інформацію про Уповноваженого ВРУ з прав людини, телефони гарячих ліній безоплатної правової допомоги, психологічної підтримки, виконавчих органів влади	Виконано
СУМСЬКА ОБЛАСТЬ		
Сумській обласній військовій адміністрації:		
328 .	увідповіднити місця тимчасового проживання на території Сумської області мінімальним стандартам функціонування місць тимчасового проживання, передбачених Постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930	У процесі виконання
329 .	передбачити додаткове фінансування на компенсацію балансоутримувачам МТП витрат на оплату житлово-комунальних послуг	Не виконано
330 .	облаштувати заклади інституційного догляду укриттями	Виконано
Органам місцевого самоврядування Сумської області:		
331 .	оприлюднити на вебсайтах територіальних громад області інформацію, передбачену	Виконано

	законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»	
332	увідповіднити штатну чисельність працівників служб у справах дітей територіальних громад Сумської області кількості дітей у територіальних громадах відповідно до вимог статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»	Виконано
Службам у справах дітей територіальних громад і місцевих адміністрацій:		
333	забезпечити реалізацію майнових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, постановкою на квартирний облік	Виконано
Закладам охорони здоров'я Сумської області:		
334	забезпечити достатній рівень фінансування харчування для дітей у дитячих відділеннях з урахуванням фізичного розвитку дітей і різноманіття раціону в закладах охорони здоров'я	Виконано
Іншим органам державної влади:		
335	підтримувати в актуальному стані інформаційне наповнення офіційних вебсайтів і сторінок у соціальних мережах, зокрема щодо контактної інформації, графіків роботи та прийому громадян	Виконано
ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСТЬ		
Тернопільській обласній військовій адміністрації та органам місцевого самоврядування:		
336	забезпечити в закладах охорони здоров'я, освіти, соціального захисту, приміщеннях МТП можливість безбар'єрного пересування для осіб з інвалідністю та	У процесі виконання

	маломобільних груп населення, а також безбар'єрний доступ і користування об'єктами санітарії та гігієни або їх розумне пристосування	
337 .	забезпечити оприлюднення на власних веб-сайтах інформації, передбаченої законами України «Про доступ до публічної інформації», «Про звернення громадян»	Виконано
338 .	з урахуванням безпекового складника не допустити скорочення чисельності МТП, які використовують як тимчасові прихистки для внутрішньо переміщених осіб	Виконано
339 .	вжити заходів щодо збільшення житлового фонду соціального призначення	У процесі виконання
340 .	налагодити роботу органів соціального захисту населення в регіоні, а також медичних закладів для надання послуг ветеранам для їх реабілітації та реінтеграції	Виконано
Тернопільській обласній раді:		
341 .	забезпечити виділення фінансування Коропецькому обласному ліцею-інтернату з посиленою військово-фізичною підготовкою на облаштування спальних кімнат, душових і санітарних кімнат пансіону (гуртожитків) відповідно до вимог Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 № 2205 «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти»	У процесі виконання
ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ		
Харківській обласній військовій адміністрації:		
342 .	увідповіднити місця тимчасового проживання на території Харківської області мінімальним стандартам функціонування місць тимчасового проживання, передбачених Постановою	У процесі виконання

	Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930	
343 .	облаштувати та забезпечити функціонування ветеранського простору на виконання доручення Прем'єр-міністра України від 28.08.2024 № 27565/1/1-24	У процесі виконання
344 .	забезпечити інформування військовослужбовців, ветеранів і членів їхніх родин, а також родин загиблих щодо заходів соціальної підтримки та відповідних програм і проєктів, що реалізуються в області, включаючи передбачені комплексною Програмою підтримки Захисників і Захисниць України та членів їхніх сімей у Харківській області на 2024–2028 роки	Виконано
345 .	забезпечити облаштування та дооблаштування укриттів на території області для цивільного населення, зокрема на території закладів охорони здоров'я, здійснювати постійний контроль за вільним доступом громадян до них, станом готовності до використання	Виконано
346 .	продовжити розробку та впровадження методів дистанційної освіти в навчальний процес, зокрема для дітей з особливими освітніми потребами	Виконано
Органам місцевого самоврядування:		
347 .	оприлюднити на вебсайтах територіальних громад області інформацію, передбачену законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»	У процесі виконання
348 .	увідповіднити штатну чисельність працівників служб у справах дітей територіальних громад Харківської області кількості дітей в територіальних громадах відповідно до вимог статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»	У процесі виконання
349 .	забезпечувати здійснення особистих прийомів громадян, а також участь громадян у розгляді звернень з урахуванням умов воєнного стану (здійснення особистого	У процесі виконання

	прийому через відеоконференцію, у безпечних для перебування просторах та ін.)	
350 .	забезпечити інформування військовослужбовців, ветеранів і членів їхніх родин, а також родин загиблих щодо заходів соціальної підтримки та відповідних програм і проєктів, що реалізуються у територіальних громадах області та в Харкові	Виконано
351 .	забезпечити облаштування та дооблаштування укриттів на території області для цивільного населення, зокрема на території закладів охорони здоров'я, здійснювати постійний контроль за вільним доступом громадян до них, станом готовності до використання	У процесі виконання
Службам у справах дітей територіальних громад, обласної/районних/міських/селищних/сільських військових адміністрацій:		
352 .	забезпечити реалізацію майнових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування через постановку на квартирний облік	У процесі виконання
353 .	забезпечувати захист і запобігати розповсюдженню конфіденційної інформації (персональних даних дітей), які перебувають на обліку	У процесі виконання
Закладам охорони здоров'я Харківської області:		
354 .	забезпечити фінансування харчування для дітей з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини та для забезпечення права дитини на життєвий рівень, достатній для фізичного, інтелектуального, морального розвитку, що включає достатнє харчування	У процесі виконання
Органам державної влади:		
355 .	виділити та належним чином облаштувати паркувальні місця для осіб з інвалідністю або осіб, що їх перевозять, поряд з підпорядкованими об'єктами	У процесі виконання

356	забезпечити нанесення контрастного маркування на сходи, пандуси, прозорі полотна дверей, розміщення тактильних інформаційних елементів	У процесі виконання
357	адаптувати вебсайти та інші інформаційні ресурси для користування особами з порушенням зору, опорно-рухового апарату, мовлення та інтелектуального розвитку, а також з різними комбінаціями порушень	У процесі виконання
358	усунути архітектурні бар'єри, що ускладнюють пересування маломобільних груп населення в будівлях (зависокі дверні пороги, доступ до ліфтів, непристосовані санітарно-гігієнічні приміщення та ін.)	У процесі виконання
359	підтримувати готовність до використання та забезпечити доступність укриттів.	У процесі виконання

ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСТЬ

Херсонській обласній військовій адміністрації:

360	увідповіднити місця тимчасового проживання на території Херсонської області мінімальним стандартам функціонування місць тимчасового проживання, передбачених Постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930	У процесі виконання

Органам місцевого самоврядування Херсонської області:

361	оприлюднити на вебсайтах територіальних громад області інформацію, передбачену законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»	Виконано
362	забезпечувати особисті прийоми громадян, а також участь громадян у розгляді звернень з урахуванням умов воєнного стану (здійснення особистого прийому через відеоконференцію, у безпечних для перебування просторах та ін.)	Виконано
363	забезпечити інформування військовослужбовців і членів їхніх родин, ветеранів, їхніх родин і родин загиблих	Виконано

	щодо заходів соціальної підтримки та відповідних програм і проєктів, що реалізуються в територіальних громадах області та в Херсоні	
364 .	опрацювати питання відсутності або неналежного облаштування поруч із закладами охорони здоров'я паркувальних місць для осіб з інвалідністю або осіб, які їх перевозять	Виконано
Закладам охорони здоров'я Херсонської області:		
365 .	забезпечити облаштування та доступність укриттів для пацієнтів і персоналу	Виконано
Іншим органам державної влади, органам місцевого самоврядування:		
366 .	забезпечити облаштування та доступність укриттів	Виконано
367 .	усунути архітектурні бар'єри, що ускладнюють пересування маломобільних груп населення в будівлях закладів охорони здоров'я (зависокі дверні пороги, доступ до ліфтів, непристосовані санітарно-гігієнічні приміщення, забезпечити нанесення контрастного маркування на сходи, пандуси, прозорі полотна дверей, розміщення тактильних інформаційних елементів	Виконано
368 .	адаптувати вебсайти та інші інформаційні ресурси для користування особами з порушенням зору, опорно-рухового апарату, мовлення та інтелектуального розвитку, а також з різними комбінаціями порушень	У процесі виконання
ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСТЬ		
Хмельницькій обласній державній адміністрації – Хмельницькій обласній військовій адміністрації:		
369 .	забезпечити належний контроль за організацією надання медичних, реабілітаційних, освітніх і соціальних послуг в інтернатних закладах соціальної сфери та закладах інституційного догляду і	Виконано

	виховання дітей; увідповіднити умови перебування/проживання та стан обладнання захисних споруд цивільного захисту населення в них вимогам, встановлених законодавством України	
370 .	забезпечити разом з органами місцевого самоврядування, міжнародними та національними неурядовими організаціями (за згодою) у межах своїх повноважень поліпшення житлових умов у місцях тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб. Забезпечити увідповіднення умов проживання в усіх МТП, які внесено до офіційного Переліку місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб у Хмельницькій області, мінімальним вимогам Порядку функціонування МТП, затвердженого постановою КМУ від 01.09.2023 № 930	У процесі виконання
371 .	вжити заходів щодо залучення компенсації за спожиті комунальні послуги відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2022 року № 261 «Про затвердження Порядку та умов надання компенсації за спожиті комунальні послуги під час розміщення внутрішньо переміщених осіб у будівлях (приміщеннях) об'єктів державної, комунальної та приватної власності у період воєнного стану»	Виконано
372 .	забезпечити контроль щодо неухильного вжиття Службою у справах дітей Хмельницької обласної військової адміністрації заходів для координації діяльності служб у справах дітей територіальних громад області, зокрема щодо набуття статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, а також постановку на облік дітей, які можуть бути усиновлені; формування та увідповіднення особових справ дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, вимогам чинного	Виконано

	законодавства; влаштування дітей, які перебувають на повному державному утриманні, у сімейні форми виховання	
373 .	забезпечити в закладах охорони здоров'я, освіти, соціального захисту, приміщеннях МТП можливість безбар'єрного пересування для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, а також безбар'єрний доступ і користування об'єктами санітарії та гігієни або їх розумне пристосування	Виконано
Органам місцевого самоврядування:		
374 .	забезпечити оприлюднення на офіційних вебсайтах інформації, передбаченої Законом України «Про доступ до публічної інформації» та графіків особистого прийому громадян	Виконано
375 .	забезпечити безбар'єрність і доступність приміщень у закладах/установах територіальної громади для людей з інвалідністю та маломобільних груп населення	Виконано
376 .	увідповіднити штатну чисельність працівників служб у справах дітей територіальних громад вимогам статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» та статті 12 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» та заповнити вакантні посади	Виконано
377 .	вжити дієвих заходів зі створення сімейних форм виховання в кожній громаді області для забезпечення права кожної дитини на виховання в родині	Виконано
378 .	здійснити заходи, спрямовані на поліпшення житлових умов у місцях тимчасового проживання, які функціонують на території громади, відповідно до мінімальних вимог Порядку функціонування МТП, затвердженого постановою КМУ від 01.09.2023 № 930	Виконано

379 .	забезпечити формування та облік фонду житла, призначеного для тимчасового проживання, запровадження обліку ВПО, які потребують надання житлового приміщення для тимчасового проживання, а також постановки їх на облік як таких, які потребують житла для тимчасового проживання	Виконано
Хмельницькому обласному ТЦК та СП:		
380 .	забезпечити прийняття, реєстрацію та своєчасний розгляд звернень/запитів громадян у всіх структурних підрозділах ТЦК та СП області	Виконано
381 .	здійснити роз'яснювальну роботу щодо недопущення порушення прав людини під час мобілізаційних заходів	Виконано
ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСТЬ		
Черкаській обласній військовій адміністрації:		
382 .	облаштувати/дооблаштувати укриття на території області для цивільного населення та здійснювати постійний контроль за вільним доступом громадян до них	У процесі виконання
383 .	забезпечити доступність до закладів/установ комунальної, державної форм власності для осіб з інвалідністю	У процесі виконання
Органам місцевого самоврядування:		
384 .	забезпечити оприлюднення публічної інформації на офіційних вебсайтах територіальних громад Черкаської області та посилити контроль за дотриманням вимог Законів України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»	Виконано
385 .	забезпечувати здійснення особистих прийомів громадян, а також участь громадян у розгляді звернень з урахуванням умов воєнного стану (здійснення особистого	Виконано

	прийому через відеоконференції, у безпечних для перебування просторах та ін.)	
Органам національної поліції у Черкаській області:		
386 .	забезпечити підвищення кваліфікації у сфері законодавства щодо звернень громадян, доступу до публічної інформації та доступу до персональних даних для працівників, які розглядають звернення/скарги або запити на доступ до публічної інформації	У процесі виконання
Черкаському обласному ТЦК та СП (та структурним підрозділам в області):		
387 .	забезпечити підвищення кваліфікації у сфері законодавства щодо звернень громадян, доступу до публічної інформації та доступу до персональних даних для працівників, які розглядають звернення/скарги або запити на доступ до публічної інформації	У процесі виконання
ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСТЬ		
Західному міжрегіональному центру з надання безоплатної правничої допомоги:		
388 .	розробити механізм забезпечення роботи адвокатів безоплатної правничої допомоги у віддалених гірських населених пунктах	У процесі виконання
Чернівецькій обласній державній адміністрації (обласній військовій адміністрації):		
389 .	здійснити інвентаризацію у МТП на відповідність мінімальним вимогам умов проживання, визначеним Постановою Кабінету Міністрів України від 1 вересня 2023 р. № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» і забезпечити виконання наданих рекомендацій	Виконано

390 .	забезпечити облаштування твердим і м'яким інвентарем (шафами для одягу, приліжковими тумбами, стільцями, столами, одноярусними ліжками, матрацами, ковдрами, постільною білизною та ін.) заклади соціальної та освітньої сфер обласного рівня з цілодобовим перебуванням для дітей	Виконано
Чернівецькій обласній державній адміністрації (обласній військовій адміністрації), сільським, селищним, міським радам:		
391 .	посилити координацію суб'єктів взаємодії щодо запобігання та реагування на випадки домашнього насильства здійсненням регулярних міжвідомчих зустрічей та обміну інформацією	Виконано
392 .	підвищити рівень поінформованості громадян про механізми захисту від домашнього насильства, зокрема через інформаційні кампанії, тренінги та доступ до гарячих ліній	Виконано
393 .	здійснити аудит на відповідність дотримання керівництвом МТП порядку компенсації комунальних послуг для ВПО та зобов'язати своєчасно подавати заявки на відшкодування відповідно до законодавства	Виконано
394 .	забезпечити безоплатний проїзд пільгових категорій мешканцям області у Чернівцях	Не виконано
395 .	вжити заходів щодо доступності до будівель і споруд відповідно до ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення» у закладах охорони здоров'я, МТП	У процесі виконання
Сільським, селищним, міським радам:		
396 .	увідповіднити штатну чисельність служб у справах дітей сільських, селищних, міських рад області нормам чинного законодавства та заповнити наявні вакансії	У процесі виконання
397 .	організувати роботу Комісій з питань захисту прав дітей і міждисциплінарних команд	У процесі виконання

398	передбачити посади фахівця соціальної роботи для надання соціальних послуг дітям і сім'ям соціально вразливих категорій громади	Виконано
399	забезпечити контроль за термінами перебування дітей у закладах інституційного догляду та виховання	Виконано
400	здійснити наповнення сайтів відповідно до вимог законодавства щодо доступу до публічної інформації та розгляду звернень громадян і забезпечити регулярне оновлення офіційних ресурсів для належного інформування населення та запровадження внутрішнього моніторингу якості надання інформації	Виконано

ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСТЬ

Чернігівській обласній державній (військовій) адміністрації:

401	в інтернатних закладах соціальної сфери та закладах інституційного догляду і виховання для дітей забезпечити контроль за організацією якісного харчування, належного соціально-побутового та медичного обслуговування підопічних і дітей, дотриманням санітарно-гігієнічних, протиепідемічних (профілактичних) і протипожежних заходів; дотриманням допустимої площі проживання підопічних і дітей у житлових кімнатах у цих закладах; забезпеченням запасами продуктів харчування тривалого зберігання та достатньої кількості питної води в укриттях; налагодити співпрацю зі Східним міжрегіональним центром з надання безоплатної правничої допомоги задля дотримання права на професійну правничу допомогу; усунути архітектурні бар'єри, що ускладнюють пересування маломобільних груп населення з-поміж підопічних і дітей (зависокі дверні пороги, доступ до ліфтів, непристосовані санітарно-гігієнічні приміщення та ін.)	Виконано

402	забезпечити контроль за належним виконанням Службою у справах дітей Чернігівської обласної державної адміністрації заходів щодо координації діяльності служб у справах дітей територіальних громад області, зокрема за перебуванням дітей, влаштованих у сімейні форми виховання; веденням особових справ дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування; оформленням і виконанням індивідуальних планів соціального захисту дитини, яка перебуває в складних життєвих обставинах, дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування; контролювати постановку дітей на квартирний (соціальний) облік; виплату аліментів і державних соціальних виплат; влаштування дітей, які перебувають на повному державному утриманні, у сімейні форми виховання; за термінами перебування дітей у закладах інституційного догляду та виховання	Виконано
403	забезпечити отримання надавачами соціальних послуг з цілодобовим проживанням (перебуванням) ліцензії на провадження господарської діяльності з медичної практики	Виконано
404	спільно з органами місцевого самоврядування організувати виїзні лікувально-оздоровчі заходи для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебувають у закладах інституційного догляду і виховання;	У процесі виконання
405	здійснювати постійний контроль за розподілом гуманітарної допомоги до інтернатних закладів соціальної сфери та закладів інституційного догляду і виховання для дітей та для припинення нераціонального використання такої допомоги;	Виконано
406	створити робочу групу за участі представників контролюючих і правоохоронних органів для виявлення випадків примусового утримування людей в пансіонатах для осіб похилого віку та осіб з	У процесі виконання

	інвалідністю недержавного сектору та випадків використання рабської праці підопічних в інтернатних закладах соціальної сфери	
407	активізувати роботу спостережних комісій, створених Чернігівською ОВА та районними державними адміністраціями щодо моніторингу умов утримання та дотримання прав ув'язнених і засуджених, які перебувають у пенітенціарних установах області	Виконано
Органам місцевого самоврядування:		
408	забезпечити оприлюднення графіків особистого прийому громадян, засоби комунікації та належної інформації про діяльність служб у справах дітей, передбаченої Законом України «Про доступ до публічної інформації» на офіційних вебресурсах органів місцевого самоврядування	У процесі виконання
409	забезпечити безбар'єрність і доступність приміщень у закладах/установах територіальної громади для людей з інвалідністю та маломобільних груп населення	У процесі виконання
410	здійснити заходи, спрямовані на поліпшення житлових умов у місцях тимчасового проживання, які функціонують на території громади, відповідно до мінімальних вимог Порядку функціонування МТП, затвердженого постановою КМУ від 01.09.2023 № 930	Виконано
411	увідповіднити штатну чисельність працівників служб у справах дітей територіальних громад Чернігівської області кількості дітей у територіальних громадах відповідно до вимог статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» і статті 12 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»	Виконано

Службам у справах дітей територіальних громад, обласної / районних / міських / селищних / сільських військових адміністрацій:

412 .	забезпечити реалізацію майнових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, постановкою на квартирний облік	У процесі виконання
413 .	посилити увагу щодо питання захисту та запобігання розповсюдженню персональних даних дітей, які перебувають на обліку	Виконано
414 .	розбудовувати мережу патронатних сімей для тимчасового догляду і виховання та реабілітації дитини в сім'ї	Виконано

Рекомендації Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, надані у Щорічній доповіді про стан дотримання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2025 році

Верховній Раді України:	
1.	підтримати проєкт Закону України № 14095 від 01.10.2025 «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законів України щодо оптимізації процесів розшуку осіб, зниклих безвісти, та ідентифікації невпізнаних тіл (останків) під час дії воєнного стану»
2.	прискорити розгляд проєкту Закону України реєстр. № 13136 від 26 травня 2025 року «Про внесення змін до Закону України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України» та деяких інших законів України щодо удосконалення механізму надання компенсацій та обліку нерухомого майна»
3.	прискорити розгляд і прийняття у другому читанні проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» та інших законів України» (реєстр. № 12301)
4.	прискорити розгляд і прийняття у другому читанні проєкту Закону про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» щодо забезпечення механізму державної реєстрації права власності на нерухоме майно за відсутності доступу до матеріалів підприємств бюро технічної інвентаризації (реєстр. № 11440)
5.	прискорити розгляд законопроєкту «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» (реєстр. № 13181)
6.	внести зміни до Виборчого кодексу України щодо спрощення процедур організації та відкриття виборчих ділянок за кордоном
7.	забезпечити розгляд та прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації» (реєстр. № 13597 від 04.08.2025)

8.	забезпечити розгляд та прийняття проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення їх у відповідність до вимог статей 8 та 14 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Європейської конвенції з прав людини) та Регламенту Ради (ЄС) 2016/1104 про впровадження посиленої співпраці у сфері юрисдикції, застосовного законодавства та визнання та виконання рішень у справах майнових наслідків зареєстрованих партнерств» (реєстр. № 12252 від 27.11.2024)
9.	забезпечити розгляд та прийняття проекту Закону України «Про внесення змін до Дисциплінарного статуту Національної поліції України щодо врегулювання питання запобігання випадкам дискримінації за ознакою статі та сексуальних домагань на робочому місці» (реєстр. № 14036 від 12.09.2025)
10.	забезпечити розгляд та прийняття проекту Закону «Про внесення змін до Закону України «Про рекламу» у зв'язку з прийняттям Закону України «Про адміністративну процедуру» (реєстр. № 14346 від 30.12.2025)
11.	розглянути проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пільг з оплати проїзду та деяких інших пільг» (реєстр. № 5651-2 від 25.06.2021)
12.	розглянути проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні» (реєстр. № 10225-д від 24.04.2025)
13.	при розробці та прийнятті закону про Державний бюджет України на відповідний рік не включати положень про зміну чи зупинення дії інших законів, якими гарантується право на соціальний захист
Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики:	
14.	забезпечити діяльність робочої групи з розроблення законопроекту про українську жестову мову
Кабінету Міністрів України:	
15.	забезпечити опрацювання та подання встановленим порядком до Верховної Ради України проекту змін до статті 10-1 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», передбачивши можливість збереження грошового та матеріального забезпечення за військовослужбовцями, які за рішенням ВЛК знаходяться у закладах охорони здоров'я та у відпустці для лікування у зв'язку з

	хворобою або у відпустці для лікування після поранення (контузії, травми або каліцтва) понад 12 місяців поспіль
16.	забезпечити опрацювання та подання встановленим порядком до Верховної Ради України проєкту змін до статті 26 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» щодо підстав для звільнення з військової служби у випадку незаконної мобілізації
17.	на виконання операційного плану заходів з реалізації Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року забезпечити опрацювання поточної нормативно-правової бази, яка регламентує реалізацію ветеранської політики в державі, з метою її осучаснення та вдосконалення
18.	забезпечити опрацювання та подання встановленим порядком до Верховної Ради України проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» щодо посилення соціального захисту окремих категорій застрахованих осіб»
19.	для забезпечення оперативного реагування на випадки адміністративного видворення з території РФ громадян України, які не мають документів, що посвідчують особу, затвердити міжвідомчий алгоритм дій при поверненні громадян України через територію третіх держав, які межують із Російською Федерацією, із визначенням чітких процедур ідентифікації, тимчасового документування, консульського та гуманітарного супроводу, а також координації з міжнародними партнерами
20.	розробити та прийняти нормативно-правовий акт, який регулюватиме механізм повернення цивільних осіб на підконтрольну Уряду України територію з тимчасово окупованої території України та території РФ, із чітким розподілом функцій центральних органів виконавчої влади
21.	розробити та подати на розгляд Верховної Ради України зміни до Закону України «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей», якими запровадити соціальні гарантії для членів сімей цивільних осіб, позбавлених особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, відповідні за обсягом гарантіям, встановленим для членів сімей військовослужбовців, які загинули або перебували в полоні
22.	опрацювати порядок взаємодії між Міністерством соціальної політики, сім'ї та єдності України та Міністерством охорони здоров'я України в частині обміну інформацією про потреби цивільних осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України та членів їхніх сімей при їх переміщенні та реінтеграції в громадах

23.	внести зміни до Положення про Комісію з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, затвердженого постановою КМУ від 15.11.2022 № 1281 та профільного законодавства, якими передбачити: - розширення доступу Комісії до державних реєстрів та інформаційно-комунікаційних систем; - забезпечення цифрової трансформації процесів подання, розгляду, відстеження заяв та встановлення чітких строків розгляду заяв; - забезпечення права заявників, які звертаються до Комісії з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, ознайомлюватися з матеріалами справи (крім інформації з обмеженим доступом), отримувати мотивовані рішення та вичерпну інформацію про порядок і способи їх оскарження
24.	з метою забезпечення належної реалізації прав осіб, які залучаються до участі у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України, опрацювати та встановленим порядком подати для реєстрації проєкт нормативно-правового акту щодо порядку збирання, зберігання та використання стоматологічної інформації для зазначеної категорії осіб
25.	узгодити з поточними викликами нормативно-правову базу, що регулює порядок міжвідомчої взаємодії щодо роботи з неідентифікованими тілами (останками) осіб, померлих (загиблих) осіб, які надійшли під час здійснення репатріаційних заходів
26.	внести зміни до наказу Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України, Офісу Генерального прокурора «Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України» від 09.03.2022 року № 177/450/46
27.	з метою збереження кадрового складу та належної ефективності функціонування державних спеціалізованих установ України, опрацювати питання щодо поновлення дії частини другої статті 18 Закону України «Про судову експертизу»
28.	розробити та внести на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону про підтримку осіб, особистим немайновим правам яких завдано шкоди внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України
29.	розробити та внести на розгляд Верховної Ради України проєкт закону про внесення змін до Закону України «Про надання публічних (електронних публічних) послуг щодо декларування та

	реєстрації місця проживання в Україні», яким передбачити запровадження тимчасового порядку підтвердження реєстрації або декларування місця проживання громадян України, зареєстрованих на тимчасово окупованих територіях, на яких не створені або не функціонують реєстри територіальних громад
30.	визначити міністерство, відповідальне за формування та реалізацію державної політики у сфері взаємодії з Реєстром збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України, та координацію роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади з цього питання
31.	затвердити план заходів щодо організації взаємодії центральних і місцевих органів виконавчої влади, а також органів місцевого самоврядування з Реєстром збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України, та інформування громадян про можливість подання заяв до Реєстру, яким передбачити визначення відповідальних виконавців, конкретні заходи та строки їх виконання
32.	опрацювати проєкт змін до Закону України «Про альтернативну (невійськову) службу», передбачивши можливість залучення визначеної категорії громадян під час дії воєнного стану до виконання завдань із будівництва укріплень, евакуації та догляду за пораненими, заміщення тилових посад у військових частинах, роботи на оборонних підприємствах тощо
33.	забезпечити внесення змін/розробити і прийняти у разі необхідності нові підзаконні нормативно-правові акти з метою приведення їх у відповідність до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питань проведення евакуації, розміщення та життєзабезпечення евакуйованого населення, забезпечення захисту дітей, які перебувають у населених пунктах, розташованих на територіях активних та можливих воєнних (бойових) дій» з метою врегулювання питань обов'язкової евакуації у примусовий спосіб без згоди законних представників дітей
34.	запровадити протягом 2026 року державний стандарт якості для засобів індивідуального захисту дитини (бронежилетів, шоломів), що використовуються під час евакуаційних заходів
35.	вжити заходів щодо врегулювання питання забезпечення засобами індивідуального захисту дітей віком до 4 років під час організації заходів щодо їх подальшої евакуації
36.	розробити механізм інформування підрозділами, які беруть участь у бойових діях на лінії бойового зіткнення, органів Національної поліції України і органів опіки та піклування про дітей, виявлених у зонах активних бойових дій з метою їхньої подальшої негайної евакуації

37.	схвалити проєкт Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів щодо правосуддя, дружнього до дитини», який розроблено на виконання заходу 2 розділу «Забезпечення захисту прав дітей та принципів правосуддя, дружнього до дитини» сфери 3.5 Дорожньої карти з питань верховенства права, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 травня 2025 року № 475-р
38.	забезпечити контроль за використанням відповідними розпорядниками субвенції на реалізацію публічного інвестиційного проєкту на облаштування безпечних умов (облаштування укриттів) у закладах, що надають загальну середню освіту, зокрема військових (військово-морських, військово-спортивних) ліцях, ліцях із посиленою військово-фізичною підготовкою, та у закладах дошкільної освіти, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 28 квітня 2023 р. № 419 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 26 грудня 2025 року № 1793)
39.	розробити та затвердити державну цільову програму відновлення та безпеки освітньої інфраструктури, яка передбачатиме поетапне повернення до очної форми навчання з урахуванням безпекової ситуації, рівня мінної небезпеки та технічного стану закладів освіти
40.	розробити і впровадити стандарти здійснення освітнього процесу, а також технічні вимоги до приміщень так званих «підземних» закладів освіти
41.	забезпечити розроблення механізму виділення коштів органам виконавчої влади на здійснення заходів щодо повернення дітей, які є громадянами України, відповідно до Порядку повернення до України позбавлених батьківського піклування дітей, які є громадянами України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 № 569
42.	забезпечити розробку та внесення змін до Типової програми унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дітьми і Порядку реагування на випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми з іншими нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність суб'єктів у сфері захисту прав дитини з метою узгодження єдиних термінів реагування на повідомлення про насильство, чіткого розмежування обов'язків та відповідальності суб'єктів
43.	забезпечити розробку та затвердження мінімальних норм забезпечення індивідуальним одягом, предметами, матеріалами та інвентарем дітей, які влаштовані до закладів системи інституційного догляду та виховання, а також інших закладів на

	цілодобове перебування, різного підпорядкування та форм власності
44.	розробити та забезпечити внесення змін до КУпАП щодо строку накладання адміністративного стягнення за правопорушення, передбачені статтею 173 ⁴ Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо булінгу (цькування) учасника освітнього процесу, в аспекті збільшення до одного року з дня його вчинення, а також визначення адміністративної відповідальності за вчинення насильства та жорстокого поводження щодо дітей (яке не підпадає під булінг (цькування))
45.	забезпечити координацію діяльності та взаємодію Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України, Державної служби України у справах дітей та Національної соціальної сервісної служби України з обласними військовими адміністраціями щодо додержання прав дітей, тимчасово переміщених (евакуйованих) за межі України, зокрема реагування на виявлені порушення (у разі їх виявлення), проведення моніторингових візитів (термінових моніторингових візитів), оцінювання потреб дітей та їх повернення на територію України та влаштування до сімейних форм виховання
46.	забезпечити належне фінансування організації виборів за кордоном
47.	забезпечити ефективну міжвідомчу координацію між міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади з питань організації та проведення виборів і голосування громадян України за кордоном
48.	ухвалити підзаконні акти, необхідні для реалізації виборчих прав громадян за кордоном
49.	включити Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини до програм та проєктів міжнародної технічної допомоги, спрямованих на підтримку євроінтеграційних процесів та впровадження європейських стандартів захисту прав людини в межах переговорного процесу про вступ України до ЄС
50.	забезпечити виконання рекомендацій Тіньового звіту до розділів 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу за 2024 рік, підготовленого Лабораторією законодавчих ініціатив, у частині рекомендацій, що стосуються підвищення інституційної незалежності діяльності Уповноваженого
51.	забезпечити включення Уповноваженого та представників Секретаріату Уповноваженого як національної правозахисної інституції до складу делегації Уряду України для участі у сесії Комісії ООН із становища жінок (щорічно).

52.	розробити проєкт Закону України «Про внесення змін до статті 149 (Торгівля людьми) Кримінального кодексу України» з метою криміналізації діянь, пов'язаних з рекламою осіб, які постраждали від торгівлі людьми, у мережі Інтернет, та доповнити перелік видів експлуатації у Примітці до цієї статті ознакою використання інформаційно-комунікаційних технологій
53.	затвердити проєкт Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2030 року
54.	розробити проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про протидію торгівлі людьми» щодо вдосконалення окремих положень, які регулюють питання у сфері протидії торгівлі людьми», яким, зокрема, передбачено надати органам місцевого самоврядування повноваження здійснювати заходи у сфері протидії торгівлі людьми
55.	розробити та затвердити порядок взаємодії органів, установ та організацій під час реагування на випадки сексуального насильства, пов'язаного зі збройною агресією Російської Федерації проти України, для забезпечення постраждалих належною допомогою, захистом і дотримання їхніх прав на отримання невідкладної грошової виплати
56.	забезпечити процедуру розгляду та ухвалення рішення про закріплення правового статусу представницького органу кримськотатарського народу
57.	розробити та затвердити державну програму підтримки свободи слова в умовах воєнного стану, яка включатиме превенцію SLAPP як окремий напрям
58.	розробити та прийняти постанову, якою визначити функціонування мобільного застосунку «Дія» із обов'язковою підтримкою альтернативної ідентифікації осіб, які відмовилися від РНОКПП
59.	розробити та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт закону про внесення змін до Закону України «Про громадянство України» в частині врегулювання питання набуття громадянства України та декларативного виходу з громадянства іноземної країни іноземцями, які проходять/проходили службу в Збройних Силах України або інших військових формуваннях, незалежно від країни походження та факту укладення контракту, за умови відсутності судимості за вчинення кримінального правопорушення
60.	забезпечити проведення гендерних аудитів відповідно до Операційного плану заходів з реалізації у 2025–2027 роках Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року

61.	розробити та затвердити Національний план дій з реалізації Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю на період до 2030 року з урахуванням рекомендацій Комітету ООН з прав осіб з інвалідністю, зокрема щодо створення незалежного механізму моніторингу виконання Конвенції відповідно до статті 33(2) Конвенції та визначення Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини складовою такого механізму
62.	розробити та подати на розгляд до Верховної Ради України проєкт Закону України «Про основні засади державної політики щодо створення безбар'єрного простору в Україні»
63.	розробити та подати на розгляд до Верховної Ради України проєкт Закону про внесення змін до Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» щодо розширення переліку осіб, які мають право на безоплатну вторинну правничу допомогу» від 05.12.2024 № 4133-IX з метою включення потерпілих від кримінальних правопорушень, мотивованих нетерпимістю за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, до переліку осіб, які мають право на безоплатну вторинну правничу допомогу, а також з метою виключення положення про набрання чинності законом через рік з дня припинення або скасування воєнного стану в Україні
64.	забезпечити рівний доступ до державних програм, незалежно від способу податкового обліку особи, яка звернулася
65.	розглянути доцільність інтеграції системи екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112 із застосунком «Дія» щодо доповненням сервісом зі швидкого виклику поліції у разі домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі
66.	розробити та внести до Верховної Ради України проєкт закону щодо внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» з метою врегулювання питання утримання із громадян сум виплачених пенсій за минулий період у разі скасування експертними комісіями з оцінювання повсякденного функціонування особи встановлених громадянам раніше груп інвалідності
67.	розробити та внести до Верховної Ради України проєкт закону щодо внесення змін до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28 лютого 1991 року № 796-XI з метою врегулювання питань здійснення доплати до пенсії непрацюючим пенсіонерам, які проживають на території радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, а також збереження соціальних гарантій у разі, якщо після проведення дозиметричної паспортизації території, де вони

	проживають, будуть виключені з переліку населених пунктів, які зазнали такого радіоактивного забруднення
68.	розробити та внести до Верховної Ради України проєкт закону щодо внесення змін до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» щодо посилення контролю за суб'єктами господарювання в частині проведення післяпроектного моніторингу
69.	розробити та внести до Верховної Ради України проєкт закону щодо внесення змін до Закону України «Про управління відходами» щодо розмежування повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування у питаннях збирання, перевезення та/або оброблення відходів, власник яких не встановлений
70.	розробити та внести до Верховної Ради України проєкт закону щодо внесення змін до Земельного кодексу України щодо наділення виконавчих органів органів місцевого самоврядування повноваженнями вирішувати земельні спори, а також визначення процедури їх вирішення
71.	розробити та прийняти постанови/розпорядження щодо надання центральним органам виконавчої влади повноважень затверджувати, вносити зміни та скасовувати національні класифікатори у сферах їхньої компетенції
72.	розробити та прийняти постанови/розпорядження щодо забезпечення осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, лікарськими засобами, зокрема інсулінами, на безоплатній основі
73.	розробити та прийняти постанови/розпорядження щодо затвердження кваліфікаційних вимог до науково-проектних, науково-дослідних організацій, що є розробниками науково-проектної (науково-дослідної) документації у сфері охорони культурної спадщини
74.	розробити та прийняти постанови/розпорядження щодо розміру та порядку нарахування доплат, надання матеріальної допомоги професійним творчим працівникам концертних організацій державної і комунальної форми власності та цирків і циркових організацій
75.	розробити та прийняти постанови/розпорядження щодо програмного документу, спрямованого на додержання прав громадян похилого віку на працю нарівні з іншими громадянами
76.	розробити та прийняти постанови/розпорядження щодо механізму повернення переплат споживачам газу та встановлення відповідальності постачальників за несвоєчасне повернення коштів
77.	розробити та прийняти постанови/розпорядження щодо регулювання діяльності автостанцій, встановивши вимоги до їх

	функціонування, безпеки, доступності та якості обслуговування, з визначенням уповноваженого органу для контролю за додержанням прав споживачів автостанційних послуг
78.	внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2009 р. № 1417 «Деякі питання діяльності територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг)» щодо умов та порядку надання соціальних послуг, які суперечать Закону України «Про соціальні послуги»
79.	внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2024 р. № 1338 «Деякі питання запровадження оцінювання повсякденного функціонування особи» у частині визначення переліку документів, які підтверджують належність особи до категорії тих, кого неможливо направити на оцінювання повсякденного функціонування особи, та максимальних строків щодо перегляду рішень експертних команд із оцінювання повсякденного функціонування особи за результатами розгляду скарг
80.	внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 26 грудня 2025 р. № 1802 «Про внесення змін до Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової та роздрібної торгівлі лікарськими засобами, імпорту лікарських засобів (крім активних фармацевтичних інгредієнтів)» у частині розширення переліку лікарських засобів, які можуть реалізовуватись в аптеках, розміщених у лікувально-профілактичних закладах
81.	внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 17 березня 2011 р. № 298 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для забезпечення здійснення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру» у частині встановлення термінів подання заявки до Міністерства охорони здоров'я та ДП «Медичні закупівлі України» на закупівлю лікарських засобів, медичних виробів
82.	внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 5 червня 2019 р. № 483 «Про затвердження Положення про покладення спеціальних обов'язків на учасників ринку електричної енергії для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку електричної енергії», щодо підтвердження факту відсутності газифікації багатоквартирних будинків та відсутності або нефункціонування в зазначених будинках систем централізованого теплопостачання або систем автономного теплопостачання, які використовують будь-які види енергоносіїв, крім електричної енергії, міськими, селищними та сільськими радами

83.	забезпечити прийняття нормативно-правових актів, необхідних для реалізації Закону України «Про управління відходами»
Міністерству розвитку громад та територій України:	
84.	забезпечити системний інформаційний супровід та консультування цивільних осіб, позбавлених особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей, у тому числі шляхом підготовки уніфікованих інформаційних матеріалів та роз'яснень
85.	розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проект постанови щодо запровадження механізму обліку нерухомого майна, над яким втрачено контроль або доступ на ТОТ, передбачивши можливість подачі інформації про таке майно та завдану йому шкоду чи руйнування через портал «Дія»
86.	розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проект постанови щодо забезпечення можливості подання через портал «Дія» інформаційних повідомлень про пошкоджене або знищене внаслідок збройної агресії рухоме майно та нежитлову нерухомість
87.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України постанови щодо внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 7 липня 2025 р. № 815, якими передбачити: 1) перегляд критеріїв визнання об'єкта знищеним за результатами дистанційного обстеження; 2) механізм прийняття рішень щодо багатоквартирних будинків як єдиного об'єкта на підставі першої поданої заяви; 3) вичерпний перелік підстав для відмови у проведенні дистанційного обстеження та забезпечити обов'язкове надання вмотивованих письмових рішень; 4) порядок оскарження рішень, дій або бездіяльності комісій; 5) визначення критеріїв економічної недоцільності відновлення об'єкта нерухомого майна для прийняття рішення про його віднесення до знищеного
88.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України нормативно-правовий акт, яким передбачатиметься усунення законодавчих прогалин щодо компенсації за пошкоджене спільне майно багатоквартирних будинків, житло членів житлово-будівельних кооперативів без оформленого права власності, а також щодо об'єктів незавершеного будівництва, компенсації за ремонт, здійснений за власні кошти, попри наявність законодавчих підстав
89.	забезпечити практичну реалізацію механізму компенсації за самостійно проведений ремонт пошкодженого житла та

	переглянути граничні розміри такої компенсації з урахуванням фактичних витрат постраждалих осіб
90.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт нормативно-правового акта щодо запровадження системних механізмів компенсації або забезпечення житлом осіб, чиє житло пошкоджене чи зруйноване внаслідок збройної агресії або право користування яким обмежене, з метою створення умов для облаштування життя таких осіб на підконтрольній Уряду території України та запобігання їх вимушеному поверненню на тимчасово окуповані території
91.	посилити інтеграцію місць компактного проживання ромської національної меншини (спільноти) у систему просторового планування шляхом врахування питань подолання просторової сегрегації під час розроблення та реалізації державної політики у сфері містобудування, а також підготовки методичних рекомендацій для органів місцевого самоврядування щодо включення таких територій до генеральних планів і містобудівної документації
92.	привести наказ № 424 від 19.05.2023 «Про проведення позапланових заходів державного архітектурно-будівельного контролю (нагляду) на період воєнного стану» у відповідність із Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»
93.	внести зміни до Порядку утримання кладовищ та інших місць поховань, затвердженого наказом Держжитлокомунгоспу України від 19.11.2003 № 193, щодо удосконалення механізмів контролю органами місцевого самоврядування та балансоутримувачами кладовищ, з визначенням відповідальності за порушення благоустрою, встановлення споруд та неналежне утримання кладовищ
94.	внести зміни до Постанови КМУ 1281 від 15 листопада 2022 року щодо забезпечення можливості отримання державної щорічної допомоги на рахунок довірених осіб для громадян з тимчасово окупованих територій
Міністерству оборони України:	
95.	забезпечити приведення збірних пунктів у повну відповідність до вимог Постанови КМУ № 560 та припинити практику незаконного обмеження свободи громадян на території ТЦК та СП
96.	спільно з Генеральним штабом Збройних Сил України, Командуванням видів Збройних Сил України у межах компетенції забезпечити дотримання командирами військових частин та органів військового управління вимог відомчих нормативних

	актів, які регламентують питання звільнення військовослужбовців з військової служби за сімейними обставинами та за станом здоров'я
97.	визначити граничні терміни перебування військовослужбовців у районах бойових дій та забезпечити ротації підрозділів
98.	опрацювати питання внесення змін до наказу МОУ від 21.01.2023 № 45 «Про затвердження Порядку і умов призначення та виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) військовослужбовців Збройних Сил України в період дії воєнного стану» щодо встановлення відповідного терміну, упродовж якого командування військової частини має надати необхідні документи за запитом ТЦК та СП
99.	забезпечити здійснення щоквартальних перевірок із питань дотримання ВЛК визначених строків під час затвердження рішень позаштатних ВЛК та скарг на такі рішення. За необхідності розглянути питання щодо збільшення кількості та розширення штатів ВЛК
100.	опрацювати розпорядчий акт щодо заборони використання групами оповіщення у складі працівників ТЦК та СП засобів для маскування обличчя, зняття з військової форми одягу розпізнавальних знаків і вчинення інших дій, спрямованих на порушення прав громадян
101.	забезпечити ТЦК та СП технічними приладами, що мають функції фото- та відеофіксації та приладами з функцією сканування інформації військово-облікового документа в електронній формі задля уникнення порушень прав громадян та їх безпідставної доставки до ТЦК та СП
102.	забезпечити комплектування ТЦК та СП працівниками, які мають належну підготовку для комунікації з цивільними громадянами. Організувати на постійній основі проведення їх психологічного тестування та навчання
103.	опрацювати та ввести в дію розпорядчий акт із питань впорядкування військового обліку та внесення актуальної інформації до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів щодо військовозобов'язаних та резервістів, які перебувають у запасі СБУ та розвідувальних органів
104.	забезпечити виділення військовим частинам необхідних коштів для своєчасного фінансування призначених виплат членам сімей військовослужбовців, захоплених у полон або заручниками, а також інтернованим у нейтральних державах або безвісно відсутнім. Забезпечити дієвий контроль за дотриманням командуванням військових частин вимог Порядку виплати грошового забезпечення сім'ям військовослужбовців, захоплених

	у полон або заручниками, а також інтернованих у нейтральних державах або безвісно відсутніх, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 № 884
105.	у межах компетенції вжити освітніх та організаційних заходів у сфері кібербезпеки та кібероборони для запобігання несанкціонованому доступу до персональних даних
106.	усунути дефіцит житлової площі у дисциплінарних батальйонах, гауптвахтах та кімнатах тримання затриманих військовослужбовців та створити належні умови для проведення щоденних прогулянок
107.	запровадити належний порядок та регулярність медичних оглядів осіб, які тримаються у дисциплінарних батальйонах, гауптвахтах та кімнатах тримання затриманих військовослужбовців
Міністерству у справах ветеранів України:	
108.	затвердити спільні накази Міністерства у справах ветеранів України та Міністерства оборони України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства молоді та спорту України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства внутрішніх справ України, Адміністрації Держспецзв'язку, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України та з іншими відомствами, дотичними до реалізації ветеранської політики, які унормують окремі порядки взаємодії фахівців з супроводу ветеранів та демобілізованих осіб з відповідними службами супроводу та посадовими особами зазначених органів та відомств
109.	опрацювати та затвердити методичні рекомендації стосовно унормування та застосування єдиного підходу до вшанування пам'яті загиблих Захисників і Захисниць України
110.	комплексно опрацювати питання щодо визначення шляхів розв'язання проблеми невиконання норм законодавства України стосовно позачергового забезпечення житлом протягом двох років з дня взяття на квартирний облік осіб з інвалідністю внаслідок війни, у тому числі в рамках опрацювання проєкту ветеранського Кодексу
Міністерству охорони здоров'я України:	
111.	провести комплексну перевірку дотримання Центром оцінювання функціонального стану особи Державної установи «Український державний науково-дослідний інститут медико-соціальних проблем інвалідності» строків розгляду документів

	щодо встановлення інвалідності та оскарження рішень експертних команд, із окремим акцентом на справи діючих військовослужбовців та осіб, звільнених з військової служби, які мають статус учасника бойових дій
112.	опрацювати та нормативно закріпити граничні строки розгляду документів у справах щодо встановлення інвалідності, зокрема для учасників бойових дій та осіб, звільнених з військової служби
113.	розробити та запровадити пріоритетний порядок оцінювання повсякденного функціонування для учасників бойових дій, а також механізм постійного моніторингу строків розгляду справ експертними командами із забезпеченням персональної відповідальності посадових осіб за безпідставне зволікання
114.	забезпечити ефективні механізми інформування заявників про хід та строки розгляду їхніх справ, а також можливість оперативного адміністративного оскарження бездіяльності Центру оцінювання функціонального стану особи Державної установи «Український державний науково-дослідний інститут медико-соціальних проблем інвалідності»
115.	створити робочу групу з метою запровадження інтегрованої системи управління даними (далі-IDMS) для внесення, збереження, обробки та використання даних за результатами дослідження неідентифікованих тіл (останків) осіб, померлих (загиблих) внаслідок збройної агресії проти України, та опрацювання змін до нормативно-правових актів для забезпечення функціонування відповідного модуля
116.	встановити заборону застосування фізичного обмеження (фіксації) до дітей, зокрема малолітніх шляхом внесення змін до Правил застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції при наданні психіатричної допомоги особам, які страждають на психічні розлади, та форм первинної облікової документації, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України 24.03.2016 № 240
117.	затвердити чіткі та обґрунтовані критерії надання стаціонарної психіатричної допомоги дітям з метою припинення безпідставного влаштування на стаціонарне лікування дітей, психіатрична допомога яким може надаватись амбулаторно
118.	оновити нормативно-правове врегулювання застосування обмежувальних заходів у психіатричних закладах, зокрема наказ МОЗ України від 24.03.2016 № 240, з урахуванням міжнародних стандартів, з метою приведення його у відповідність до рекомендацій Європейського комітету з питань запобігання катуванням «Гамівні засоби в психіатричних лікувальних закладах для дорослих» (CPT/Inf(2006)35-part)

119.	вжити заходів для достатнього кадрового забезпечення психіатричних закладів: збільшити кількість лікарів-психіатрів, медичних сестер, молодшого медичного персоналу інших лікарів-спеціалістів, соціальних працівників та фахівців з реабілітації відповідно до потреб пацієнтів
120.	забезпечити дотримання вимог щодо отримання добровільної, усвідомленої та належним чином задокументованої інформованої згоди пацієнтів на медичне втручання
121.	посилити контроль за веденням медичної документації, зокрема щодо фіксації випадків застосування фізичного обмеження та ізоляції
122.	організувати системне навчання медичного персоналу з питань прав людини, етичних стандартів поведінки з пацієнтами та недопущення жорстокого чи принизливого поведінки
123.	забезпечити належний контроль за дотриманням вимог щодо зберігання лікарських засобів та недопущення використання препаратів із простроченим терміном придатності
124.	провести інформаційну кампанію серед громадян щодо безоплатного застосування в межах Програми державних гарантій медичного обслуговування населення пакету медичних послуг «Лікування безпліддя за допомогою допоміжних репродуктивних технологій (запліднення in vitro)»
Міністерству соціальної політики, сім'ї та єдності України:	
125.	спільно з Пенсійним фондом України розробити та ввести в дію механізм належного контролю за недопущенням безпідставного зменшення територіальними органами ПФУ розміру пенсій, призначених ветеранам війни, починаючи з 12.04.2023
126.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт розпорядження про затвердження Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на 2026 рік та наступний період
127.	забезпечити запровадження та функціонування Системи обліку інформації про шкоду, завдану особистим немайновим правам
128.	розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови щодо внесення змін до постанови КМУ від 25 квітня 2018 року № 306 «Деякі питання встановлення зв'язку інвалідності з пораненнями чи іншими ушкодженнями здоров'я», з метою передачі повноважень щодо встановлення зв'язку інвалідності з пораненнями чи іншими ушкодженнями здоров'я від Мінветеранів до Мінсоцполітики, а також спрощення процедури

	встановлення зв'язку інвалідності з пораненнями чи іншими ушкодженнями здоров'я
129.	забезпечити систематичну актуалізацію інформації (не рідше ніж раз на два місяці) про перелік МТП із відображенням стану, заповненості та розподілу ліжко-місць для подальшого використання його для планування евакуацій та залучення донорської допомоги
130.	розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови щодо внесення змін до постанови КМУ від 27 травня 2025 р. № 616 «Деякі питання надання державної підтримки щодо розміщення внутрішньо переміщених осіб» з метою відшкодування вартості спожитих житлово-комунальних послуг шляхом визначення середньої фактичної вартості спожитих житлово-комунальних послуг у МТП на одну особу, перегляду соціальних нормативів споживання житлово-комунальних послуг тощо
131.	розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови, яким передбачатиметься можливість для студентів із числа ВПО одночасно користуватися правом на пільгове (безоплатне) проживання у гуртожитках закладів освіти та отримувати допомогу на проживання, як складової цілісної, адресної та недискримінаційної системи державної підтримки молоді, яка постраждала внаслідок збройної агресії РФ проти України, а також забезпечити міжвідомчу узгодженість підходів у сфері соціальної та освітньої політики
132.	розробити та внести на розгляд КМУ проєкт постанови щодо внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 14 травня 2024 р. № 551, передбачивши спрощення механізму отримання підйомної допомоги, а також виключення вимоги щодо обов'язкової наявності індивідуального плану заходів з повернення та реінтеграції для осіб віком від 18 до 23 років як умови для призначення одноразової підйомної допомоги
133.	забезпечити проведення інформаційної кампанії щодо механізму отримання одноразової підйомної допомоги особами віком від 18 до 23 років, які планують повернутися з ТОТ або після депортації, шляхом підготовки та поширення роз'яснень і покрокових алгоритмів звернення
134.	забезпечити продовження Пенсійним фондом України своєчасного нарахування та виплати всіх видів державної соціальної допомоги одержувачам, які не отримали/отримали з порушенням строків виплати державної соціальної допомоги
135.	забезпечити належне інформування та консультативну допомогу одержувачам державної допомоги стосовно умов та порядку призначення державної допомоги та визначених законодавством підстав для припинення таких виплат

136.	забезпечити соціальний супровід одержувачів державної допомоги в процесі оформлення документів, необхідних для оформлення державної допомоги
137.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт розпорядження про затвердження загальнонаціональної стратегії захисту прав і свобод осіб, вимушено переміщених за кордон з України, а також створення необхідних умов для їх повернення в Україну, з визначенням чітких ролей центральних органів виконавчої влади у сфері консульського забезпечення, соціального захисту, освіти, охорони здоров'я та працевлаштування
138.	забезпечити продовження ініціатив зі створення мережі хабів національної єдності за кордоном та розробки Unity App
139.	забезпечити виконання Операційного плану заходів із реалізації у 2025-2027 роках Стратегії реформування психоневрологічних, інших інтернатних закладів та деінституціоналізацію догляду за повнолітніми особами з інвалідністю та особами старшого віку до 2034 року, зокрема в частині фактичного переходу від формального догляду до людиноцентричної системи підтримки
140.	забезпечити нормативно-методичне врегулювання соціальної реабілітації та підготовки до самостійного життя осіб, які перебувають у психоневрологічних та інших інтернатних закладах
141.	розробити та затвердити методичні рекомендації щодо організації культурно-дозвілєвої діяльності в інтернатних закладах, визначивши функціональні обов'язки організатора культурно-дозвілєвої діяльності, форми та види роботи з підопічними з урахуванням їх індивідуальних потреб та положень Конвенції про права осіб з інвалідністю
142.	розробити та затвердити порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав повнолітніх осіб, які потребують опіки або піклування, а також механізм нагляду та контролю за реалізацією прав недієздатних осіб/осіб, дієздатність яких обмежена
143.	доопрацювати спільно з Пенсійним фондом України та Державною прикордонною службою України механізм інформаційного обміну даними про перебування громадян за кордоном для цілей призначення житлових субсидій та інших видів соціальної підтримки
144.	спільно з Міністерством освіти та науки України та Міністерством внутрішніх справ України розробити та затвердити програму міжвідомчої взаємодії для проведення широкої інформаційно-роз'яснювальної кампанії щодо захисту дітей від участі у воєнних діях і збройних конфліктах

Міністерству освіти і науки України:	
145.	розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проект розпорядження про затвердження Концепції доступу до освіти дітей та молоді з ТОТ
146.	забезпечити дотримання єдиних стандартів безпечного освітнього середовища для закладів освіти, що функціонують у прифронтових та деокупованих громадах, із врахуванням наявності сертифікованих укриттів, маршрутів евакуації, а також систем оповіщення та зв'язку
147.	внести зміни до Порядку реагування на випадки булінгу (цькування), затвердженого наказом Міністра освіти і науки України 28.12.2019 № 1646, щодо визначення уповноваженого органу в областях, який буде здійснювати перевірку дотримання вимог суб'єктами реагування в разі настання випадку булінгу (цькування) у закладах освіти
148.	запровадити збір та узагальнення інформації щодо кількості випадків булінгу в закладах освіти та оприлюднювати щоквартально відповідні дані на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України
149.	розробити та затвердити зміни до норм забезпечення предметами гардероба та постільної білизни для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, що перебувають (навчаються) у навчальних закладах усіх типів на повному державному утриманні, затверджених наказом МОН від 17.11.2003 № 763
150.	продовжити регулярно оновлювати інформацію від обласних військових адміністрацій та органів місцевого самоврядування щодо фактів нападу на заклади освіти в умовах збройного конфлікту шляхом моніторингу відповідно до цілей Декларації про безпеку шкіл
151.	активізувати роботу Міжвідомчої робочої групи з реалізації Декларації про безпеку шкіл
152.	забезпечити внесення змін до Типових штатних нормативів закладів загальної середньої освіти, затверджених наказом МОН від 06.12.2010 № 1205, щодо умов введення посад практичного психолога та соціального педагога шляхом зменшення визначеної мінімальної кількості учнів
153.	розробити та забезпечити внесення змін до КУпАП, Закону України «Про охорону дитинства» та Порядку реагування на випадки булінгу (цькування) (наказ МОН № 1646 від 28.12.2019) з метою уніфікації визначення терміну «булінг (цькування)»

154.	розробити та затвердити нормативно-правовий акт, яким врегулювати питання введення в штатний розпис закладів фахової передвищої освіти посади асистента викладача
155.	внести зміни до наказу № 910 від 24.06.2024 «Про деякі особливості набуття та поновлення статусу здобувача освіти» у частині забезпечення можливості переведення та поновлення на денну форму навчання здобувачів фахової передвищої та вищої освіти, які досягли граничного віку направлення на базову військову службу та не є військовозобов'язаними
Міністерству внутрішніх справ України:	
156.	внести зміни до наказу Міністерства внутрішніх справ України від 09 липня 2018 року № 579, з метою: - - приведення його положень у відповідність до постанови Кабінету Міністрів України від 10 березня 2017 року № 138, передбачивши чітке закріплення відповідальності балансоутримувачів за утримання та забезпечення належного технічного стану об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту; - - розширення переліку обов'язкових вимог до облаштування об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, зокрема щодо забезпечення запасів питної води, санітарних вузлів, аптечок першої допомоги, а також безбар'єрного доступу для маломобільних груп населення
157.	забезпечити проведення інформаційно-просвітницької діяльності шляхом поширення інформації про мобільний додаток «Прихована кнопка SOS», зокрема через ЗМІ, соціальні мережі, навчальні та медичні заклади
Міністерству економіки, довкілля та сільського господарства України:	
158.	внести зміни до наказів від 10.02.2025 № 263 «Про затвердження Правил технічної експлуатації полігонів, припинення експлуатації, рекультивації та догляду за полігонами після припинення їх експлуатації» та від 29.04.2024 № 455 «Про затвердження Вимог до плану приведення місця розміщення відходів у відповідність з вимогами законодавства» у частині набрання ними чинності
159.	визначити зони, вразливі до (накопичення) нітратів, та створити їх реєстр
160.	налагодити державний моніторинг нітратного забруднення підземних і поверхневих вод

Міністерству цифрової трансформації України:	
161.	забезпечити технічну можливість подання через портал «Дія» інформаційного повідомлення про нерухоме майно, пошкоджене та знищене внаслідок збройної агресії проти України з 19 лютого 2014 року
162.	запровадити механізм подання заяв до міжнародного Реєстру збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України, через центри надання адміністративних послуг, зокрема для осіб, які не мають доступу до порталу «Дія» або електронних засобів ідентифікації
163.	забезпечити доповнення функціоналу порталу «Дія», зокрема мобільного застосунку «Дія», щодо передбачення можливості вибору причин при знятті з обліку через мобільний додаток порталу «Дія»
164.	розробити та затвердити методичні рекомендації щодо проведення інформаційного аудиту
165.	розробити та оприлюднити на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних рекомендації для завантаження наборів даних, визначених у переліку наборів даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних
Міністерству юстиції України:	
166.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України оновлену Національну стратегію у сфері прав людини з урахуванням наслідків повномасштабної збройної агресії РФ проти України
167.	розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України нормативно-правовий акт, яким переглянути підхід до повного невизнання документів, виданих на ТОТ, з метою запровадження правових механізмів обмеженого та контрольованого використання інформації з окремих видів таких документів (зокрема щодо фактів народження, смерті, шлюбів, освіти, трудової діяльності та володіння майном) із застосуванням чітко визначених запобіжників і процедур перевірки
168.	розробити проєкт акту про внесення змін до Кримінального Кодексу України в частині Розділу I Особливої частини щодо криміналізації діянь із залучення (використання) неповнолітніх та малолітніх осіб до вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України
169.	забезпечити можливість участі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини як незалежної національної інституції з прав людини у засіданнях Комітету міністрів Ради Європи з тематики прав людини (DH) щодо стану виконання державою

	рішень Європейського суду з прав людини, з метою представлення незалежної оцінки стану їх імплементації у сфері прав людини
170.	розробити та впровадити комплексну програму боротьби із сегрегацією та дискримінацією серед ув'язнених та засуджених
171.	розміщення ув'язнених/засуджених у житлових приміщеннях здійснювати із дотриманням норм площі установлених національними та міжнародними нормативно-правовими актами
172.	розробити та впровадити комплексну програму увідповіднення умов утримання осіб в УВП і СІЗО до національних та міжнародних стандартів, якою передбачити покращення матеріально-технічної бази, проведення ремонтних робіт у камерних приміщеннях, заміну комунікацій, обладнання сучасними санітарно-гігієнічними засобами, впровадження систем відеоспостереження, забезпечення належного рівня освітлення (природного та штучного), дотримання умов санітарії та гігієни
173.	внести зміни до Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5, Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 14.06.2019 № 1769/5, Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю у виправних та виховних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 26.06.2018 № 2025/5, та врегулювати застосування відеоспостереження так, щоб його використання у житлових і камерних приміщеннях було дозволене лише у виняткових випадках, передбачених підвищеним ризиком для безпеки осіб або можливістю завдання шкоди самому собі, іншим засудженим чи персоналу установи
174.	розробити нормативно-правові акти, які визначатимуть порядок утримання військовополонених в таборах та включатимуть: - правила внутрішнього розпорядку таборів; - порядок притягнення військовополонених до дисциплінарної відповідальності; - особливості їх працевикористання та оплати праці військовополонених; - організацію лазне-прального обслуговування; - забезпечення режиму, охорони і нагляду у таборах для військовополонених; - облік та експлуатацію меблів, інвентарю і предметів господарчого призначення та норм їх забезпечення і експлуатації; - використання технічних засобів нагляду і контролю

175.	запровадити ефективну та дієву систему управлінського контролю за діяльністю таборів для тримання військовополонених
176.	вжити заходів для дотримання принципу еквівалентності медичної допомоги шляхом приведення рівня медичних послуг у пенітенціарних установах у відповідність до стандартів, гарантованих державою для всіх громадян шляхом передачі пенітенціарної медицини до єдиного медичного простору
177.	забезпечити повну інтеграцію до ЕСОЗ МОЗ України та до єдиного медичного простору
178.	забезпечити систематичну діагностику, лікування та інфекційний контроль щодо туберкульозу і вірусного гепатиту С відповідно до стандартів МОЗ України
179.	посилити систему надання психіатричної допомоги в установах ДКВС України, забезпечивши впровадження програм лікування осіб із психічними та поведінковими розладами, у тому числі внаслідок вживання психоактивних речовин
180.	забезпечити належне нормативне та організаційне регулювання діяльності ЦОЗ ДКВС України, спрямоване на реальне впровадження принципу еквівалентності медичної допомоги в УВП та СІЗО
181.	вжити заходів щодо укомплектування медичних частин персоналом, зокрема лікарями-терапевтами (сімейними лікарями), психіатрами, стоматологами та клінічними психологами, шляхом перегляду умов оплати праці, стимулюючих механізмів та спрощення процедур працевлаштування
182.	забезпечити належне фінансування закупівлі лікарських засобів та медичних виробів, унеможлививши практику покладання обов'язку забезпечення лікування на родичів засуджених та ув'язнених осіб
183.	посилити контроль за дотриманням порядку документування тілесних ушкоджень, забезпечивши обов'язкове інформування органів прокуратури та належне оформлення медичної документації із фотофіксацією
184.	забезпечити створення належних умов для надання медичної допомоги, у тому числі облаштування окремих кабінетів для конфіденційного прийому пацієнтів, приміщень для зберігання медичних відходів та ізоляторів для інфекційних хворих із дотриманням стандартів інфекційного контролю
185.	забезпечити інтеграцію засуджених та ув'язнених осіб до ЕСОЗ та забезпечити укладення декларацій з лікарем первинної медичної допомоги, що дозволить реалізувати право на медичні послуги в межах Програми медичних гарантій
186.	невідкладно забезпечити безперервність лікування хронічних захворювань, зокрема цукрового діабету, серцево-судинних хвороб та інших станів, що потребують постійної

	фармакотерапії, виключивши випадки відсутності життєво необхідних лікарських засобів
187.	посилити заходи інфекційного контролю, зокрема щодо роздільного утримання осіб із туберкульозом та іншими інфекційними захворюваннями, відповідно до санітарно-епідеміологічних вимог
188.	забезпечити дотримання принципу добровільності при наданні психіатричної допомоги, з обов'язковим оформленням письмової інформованої згоди на психіатричний огляд та лікування
189.	розширити програму ЗПТ, забезпечивши її доступність у всіх установах, включно зі СІЗО, а також гарантувати безперервність лікування
190.	забезпечити належне ведення медичної документації, у тому числі повне оформлення довідок про тілесні ушкодження з фотофіксацією та відображенням факту повідомлення компетентних органів
191.	проаналізувати неузгодженість між чинними нормами КК України та інших нормативно-правових актів, що регулюють зняття арешту з рухомого та нерухомого майна, підготувати пропозиції щодо удосконалення законодавства та подати їх в установленому порядку на розгляд КМУ
192.	розробити та внести на розгляд КМУ проєкт Закону щодо внесення змін до статті 41 Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 № 1404-VIII у частині доповнення статті 41 механізмом відновлення виконавчого провадження, крім як в позасудовому порядку
193.	розробити та внести на розгляд КМУ проєкт Закону щодо внесення змін до абзацу третього частини третьої статті 63 Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 № 1404-VIII щодо визначення обов'язку виконавця виносити постанову про закінчення виконавчого провадження, внаслідок надсилання до органу досудового розслідування повідомлення про вчинення боржником кримінального правопорушення, після отримання підтвердження про внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань
194.	розробити та затвердити обов'язкові для застосування методичні роз'яснення щодо присвоєння імені, прізвища та по батькові відповідно до національних традицій корінних народів та національних меншин, а також застосування пунктів Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 18.10.2000 № 52/5 щодо можливості присвоєння нетипового формування по батькові

195.	внести зміни до Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 18.10.2000 № 52/5 у частині визначення порядку реєстрації народження дитини, батьки чи інші законні представники якої не мають документів, що посвідчують особу та належність до громадянства
196.	забезпечити щоквартальний контроль та виїзні перевірки виконання територіальними органами державної реєстрації актів цивільного стану положень Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 18.10.2000 № 52/5
197.	організувати та провести комплексне навчання посадових осіб територіальних органів державної влади та службових осіб органів місцевого самоврядування
Міністерству закордонних справ України:	
198.	здійснювати заходи щодо розширення членства в Міжнародній коаліції за повернення українських дітей для забезпечення повернення на територію України депортованих та примусово переміщених дітей
199.	розширити спроможності посольств і консульств забезпечувати виборчий процес
200.	сприяти відкриттю додаткових або тимчасових виборчих дільниць
201.	розробити та впровадити альтернативні способи авторизації до системи «е-Консул» для громадян України, які не мають ID-карток, доступу до мобільного застосунку «Дія» або українського мобільного банкінгу
202.	забезпечити обов'язкове та зрозуміле інформування громадян України за кордоном про наявність альтернативних процедур доступу до консульських послуг у разі неможливості електронної ідентифікації через систему «е-Консул», зокрема через офіційні вебресурси та канали комунікації закордонних дипломатичних установ
203.	звернутись до Комісії ООН зі становища жінок із питанням щодо розробки рекомендації для надання права національним інституціям з прав людини брати участь в роботі Комісії ООН зі становища жінок окремо від уряду
204.	забезпечити у межах Робочої групи з людського виміру активне здійснення адвокаційних заходів щодо повернення трьох категорій українського населення, а саме: військовополонених; цивільних осіб, незаконно утримуваних у РФ або на тимчасово

	окупованих територіях України; депортованих і примусово переміщених українських дітей
205.	забезпечити вчасне та регулярне інформування та запрошення Уповноваженого до запланованих засідань Міжнародної коаліції за повернення українських дітей, включно з міжнародними сайд-івентами, конференціями та спеціальними заходами
206.	забезпечити надання Уповноваженому доступу до всіх матеріалів, документів і рішень, які обговорюються на засіданнях Міжнародної коаліції за повернення українських дітей, для своєчасного реагування та формування пропозицій від національної інституції з прав людини
207.	посилити спроможність закордонних дипломатичних і консульських установ шляхом розширення охоплення спеціалізованим навчанням з питань протидії торгівлі людьми не менше ніж 30 % від загальної кількості співробітників
208.	звернутись до міжнародних партнерів з метою активізувати заходи тиску на державу агресора у питанні звільнення цивільних громадян, які незаконно позбавлені особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України
Міністерству фінансів України:	
209.	передбачити окремі бюджетні програми або видатки, пов'язані з організацією виборів за кордоном
Міністерству розвитку громад та територій України / обласним військовим адміністраціям:	
210.	розробити та запровадити обласні програми підтримки дітей та молоді, які повернулись на підконтрольну Україні територію після депортації, примусового переміщення або з тимчасово окупованих територій
211.	розробити алгоритм взаємодії суб'єктів, причетних до роботи з дітьми, щодо забезпечення обліку/обміну інформацією про евакуйованих (переміщених) родин із дітьми до безпечних територій, моніторингу таких сімей, оперативного реагування та, у разі потреби, вжиття заходів соціальної підтримки таких сімей із дітьми
212.	забезпечити координацію робіт із розмінування територій, прилеглих до закладів освіти, як передумову відновлення очного навчання на деокупованих територіях
Державній службі України у справах дітей:	

213.	для забезпечення процесу повернення українських дітей з тимчасово окупованих територій та території РФ провести роз'яснювальну роботу для органів опіки та піклування щодо практичного застосування пунктів 79-79 ³ Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866, у частині надання дітям статусу дитина-сирота та дитина, позбавлена батьківського піклування, постановку на первинний облік таких дітей та встановлення над ними опіки/піклування за спрощеною процедурою особами, які перебувають у сімейних, родинних відносинах із дитиною-сиротою або дитиною, позбавленою батьківського піклування
Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України:	
214.	посилити контроль за станом кіберзахисту державних інформаційних ресурсів, інформації з обмеженим доступом та об'єктів критичної інформаційної інфраструктури
Державній службі України з етнополітики та свободи совісті:	
215.	з метою подолання недокументованості осіб з числа ромської національної меншини (спільноти), у межах діяльності Міжвідомчої робочої групи з питань координації виконання Стратегії сприяння реалізації прав і можливостей осіб, які належать до ромської національної меншини, в українському суспільстві на період до 2030 року, забезпечити виконання у 2026 році заходу з розроблення методичних рекомендацій для органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо виявлення недокументованих осіб, у тому числі представників ромської національної меншини (спільноти)
216.	розробити у діалозі із представниками корінних народів України та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проекти підзаконних нормативно-правових актів, якими врегулювати порядок, умови та обсяг користування правами і свободами, передбаченими Законом України «Про корінні народи України»
217.	забезпечити належний рівень інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо прав осіб, які належать до національних меншин (спільнот), а також механізмів їх реалізації, шляхом підготовки та поширення узагальнених методичних матеріалів для органів виконавчої влади на місцях і громадських об'єднань
218.	розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проект нормативно-правового акту, яким врегулювати порядок та механізми взаємодії ДЕСС, обласних, Київської і Севастопольської

	міських державних адміністрацій з питань реалізації державної політики у сфері національних меншин (спільнот) та корінних народів України
219.	посилити координаційну та методичну роль у взаємодії з обласними державними (військовими) адміністраціями та представницькими організаціями національних меншин (спільнот) з метою забезпечення належного розуміння та застосування процедур, передбачених законодавством у сфері етнополітики, зокрема щодо утворення та функціонування Центрів національних меншин (спільнот) України
220.	розробити у діалозі із представниками корінних народів України проєкт змін до Закону України «Про корінні народи України», яким врегулювати особливості використання мов корінних народів України під час проведення публічних, культурно-мистецьких та інших заходів, у сфері реклами та під час передвиборної агітації
Державній прикордонній службі України:	
221.	запровадити програму комплексного усунення системних недоліків у сфері процесуальних гарантій у пунктах тимчасового тримання шляхом запровадження: - обов'язкового та документально підтвердженого залучення перекладачів під час затримання й оформлення процесуальних документів; - надання затриманим особам інформації про їхні права зрозумілою мовою; - неухильного дотримання обов'язку повідомлення близьких родичів про факт затримання; - проведення системного навчання персоналу щодо стандартів національного та міжнародного права
222.	забезпечити проведення систематичного навчання особового складу щодо додержання рівних прав і свобод, недискримінаційного ставлення до осіб, зокрема за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності
Державній міграційній службі:	
223.	уніфікувати порядок реалізації права іноземців та осіб без громадянства на зв'язок із зовнішнім світом (можливість безперешкодно користуватися власними мобільними телефонами протягом дня) у ПТПШ шляхом внесення змін до Інструкції про порядок утримання іноземців та осіб без громадянства в пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України №

	141 від 29.02.2016, та усунути надмірні дискреційні повноваження адміністрацій ПТПП за зразком виявлених позитивних практик
224.	забезпечити використання локалізованих кімнат у ПТПП згідно з вимогами нормативного регулювання. Ініціювати внесення змін до Інструкції про порядок утримання іноземців та осіб без громадянства в пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України № 141 від 29.02.2016
225.	забезпечити проведення регулярних виїзних консультацій та інформаційно-просвітницьких заходів у місцях компактного проживання ромів (не рідше одного разу на квартал), із залученням: працівників територіальних органів ДМС, працівників органів місцевого самоврядування, представників неурядових організацій (за згодою), з метою підвищення рівня правової обізнаності ромського населення щодо отримання ідентифікаційних документів, сприяння соціальній інтеграції та зменшення кількості осіб без документів
Державній судовій адміністрації України:	
226.	забезпечити дотримання вимог ДБН В.2.2–26:2010 та Інструкції з організації конвоювання та тримання в судах обвинувачених (підсудних), засуджених за вимогою судів, затвердженої спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Державної судової адміністрації України, Генеральної прокуратури України від 26.05.2015 №613/785/5/30/29/67/68, шляхом облаштування: - камерних приміщень для обвинувачених (підсудних), засуджених площею не менше 4 м² з розрахунку три камери на кожну залу судових засідань для розгляду кримінальних справ; - санітарних вузлів для обвинувачених (підсудних), засуджених; - ізольованих маршрутів для конвоювання обвинувачених (підсудних), засуджених до залів судових засідань
Державному бюро розслідувань:	
227.	розробити та затвердити програму заходів, спрямованих на: - забезпечення дотримання права на повагу до гідності осіб під час затримання;

	- належний облік кожного випадку застосування фізичної сили та спеціальних засобів із подальшим здійсненням контролю з боку керівництва; - проведення процесуальних дій із затриманими виключно в спеціально обладнаних приміщеннях з обов'язковою аудіо- та відеофіксацією; - гарантування своєчасного та безперешкодного доступу затриманих осіб до захисника
228.	забезпечити контроль за виконанням вимог частини четвертої статті 535 КПК України, згідно з якими органи, особи, які виконують судові рішення, повідомляють суд, який постановив судові рішення, про його виконання
Службі безпеки України:	
229.	забезпечити контроль за виконанням вимог частини четвертої статті 535 КПК України, згідно з якими органи, особи, які виконують судові рішення, повідомляють суд, який постановив судові рішення, про його виконання
Офісу Генерального прокурора:	
230.	організувати перевірки своєчасності внесення відомостей до ЄРДР за матеріалами кримінальних справ, розгляд яких здійснювався судами у порядку, що діяв до набрання чинності КПК України у редакції від 13 квітня 2012 року № 4651-VI, і які були повернуті прокурорам для проведення додаткового розслідування, а також наявності підстав для обмеження прав у зв'язку з дією рішень у цих справах про запобіжні заходи, арешт майна, відсторонення від посади, що були застосовані під час дізнання та досудового слідства до дня набрання чинності цим Кодексом
231.	забезпечити контроль за виконанням вимог частини четвертої статті 535 КПК України, згідно з якими органи, особи, які виконують судові рішення, повідомляють суд, який постановив судові рішення, про його виконання
Генеральному штабу Збройних Сил України:	
232.	спільно з Командуванням видів Збройних Сил України у межах компетенції забезпечити дотримання командирами військових частин та органів військового управління рекомендацій ВЛК та закладів охорони здоров'я щодо направлення підпорядкованих їм військовослужбовців для проходження медичного огляду ВЛК, з метою визначення ступеня їх придатності до військової служби

Головному управлінню Військової служби правопорядку у Збройних Силах України:

233. забезпечити контроль за дотриманням командуванням вимог наказів та розпоряджень військового командування, які регламентують питання звільнення військовослужбовців з військової служби. У разі недотримання останніх, – вживати в межах компетенції заходи до притягнення винних у невиконанні цих вимог командирів до визначеної законом відповідальності

Національній поліції України:

234. розробити та опублікувати рекомендації щодо запобігання шахрайству і безпечної поведінки в інтернеті, зокрема роз'яснити механізми фіксації та повідомлення про протиправні факти й алгоритм першочергових дій потерпілих
235. вносити до ЄРДР відомості про кримінальні правопорушення, віднесені до підслідності Державного бюро розслідувань, та невідкладно інформувати територіальні управління Державного бюро розслідувань про факти застосування поліцейськими фізичної сили до громадян
236. розробити та затвердити порядок дій при надходженні інформації, яка може свідчити про вчинення кримінального правопорушення працівником поліції (побиття, застосування спецзасобів та фізичної сили, незаконне затримання), з урахуванням критеріїв ефективності розслідування (незалежність та неупередженість, ретельність, невідкладність, компетентність, залучення потерпілих та громадський контроль)
237. запровадити єдину облікову систему для фіксації випадків застосування спеціальних засобів та заходів фізичного впливу, включно з веденням журналів, реєстрів або книг, та забезпечити обов'язкове письмове повідомлення керівника про кожен випадок, з метою контролю законності застосування
238. розробити та затвердити відомчі нормативно-правові акти, якими передбачити створення та функціонування установ для утримання осіб, які піддаються адміністративному арешту та перебувають під вартою понад 72 години, а також розширити спектр і частоту доступних видів діяльності на час утримання таких осіб в ІТТ
239. внести зміни до Інструкції із забезпечення режиму тримання та охорони осіб, які утримуються в ізоляторах тимчасового тримання Національної поліції України, затвердженої наказом МВС від 25.09.2023 № 777, доповнивши положеннями щодо порядку дій персоналу ізоляторів тимчасового тримання під час

	оголошення сигналу «Повітряна тривога» та інших загроз воєнного характеру
240.	до моменту внесення змін до Інструкції розробити та довести до кожного ІТТ методичні рекомендації з покроковими діями та розподілом обов'язків, які персонал зобов'язаний виконувати негайно при отриманні сигналу «Повітряна тривога»
241.	забезпечити контроль за виконанням вимог частини четвертої статті 535 КПК України, згідно з якими органи, особи, які виконують судові рішення, повідомляють суд, який постановив судові рішення, про його виконання
242.	посилити контроль за виконанням кривдниками обов'язку проходження програм для кривдників, зокрема в частині своєчасного направлення та реагування на ухилення від проходження програми
Національному банку України:	
243.	забезпечити проведення просвітницької діяльності та надання рекомендацій для громадян щодо платіжної безпеки, кібергігієни та прав споживачів фінансових послуг для запобігання шахрайству
244.	забезпечити проведення системної методологічно-роз'яснювальної роботи з банками щодо застосування підходів фінансового моніторингу з урахуванням потреб осіб з інвалідністю, зокрема шляхом організації тематичних семінарів
245.	запровадити експертизу доступності сервісів банків для осіб з інвалідністю
Національному антикорупційному бюро України:	
246.	запровадити комплекс заходів, спрямованих на виконання вимог КПК України в частині затвердження внутрішніх нормативних актів, які визначають повноваження, права та обов'язки службових осіб, відповідальних за дотримання прав затриманих осіб, а також чітку процедуру фіксації всіх дій щодо затриманих та призначити таких відповідальних осіб
Національній соціальній сервісній службі України:	
247.	розробити та впровадити алгоритм спільних дій з обласними військовими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування як органами опіки та піклування щодо опрацювання та звірки інформації про дітей, залишених без батьківського піклування, відібраних у законних представників за

	кордоном, про родичів та місце їхнього перебування/проживання. Про результати проведеної роботи щомісячно до 05 числа наступного місяця після звітного інформувати Уповноваженого
Центральній виборчій комісії:	
248.	запровадити гнучкіші механізми створення тимчасових дільниць у місцях компактного проживання українців
249.	покращити інформування громадян України за кордоном про виборчі процедури
Головам місцевих загальних судів:	
250.	забезпечити систематичну перевірку (моніторинг) додержання у судах вимог закону в частині своєчасності звернення до виконання ухвал слідчих суддів
Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській, Чернігівській, Чернівецькій обласним державним (військовим) адміністраціям, Київській міській державній (військовій) адміністрації:	
251.	забезпечити належний контроль за діяльністю інтернатних закладів щодо впровадження заходів соціальної реабілітації та підготовки підопічних до життя у громаді
252.	посилити контроль над проведенням комплексної оцінки індивідуальних потреб отримувачів соціальних послуг, складання індивідуальних планів надання соціальних послуг та їх регулярним переглядом
253.	створити умови для розвитку творчого, професійного та інтелектуального потенціалу підопічних
254.	забезпечити міжвідомчу взаємодію між закладами соціального забезпечення та органами місцевого самоврядування з метою інтеграції підопічних у життя територіальних громад
255.	запровадити щорічне обов'язкове навчання персоналу закладів соціального забезпечення з питань дотримання права на свободу та особисту недоторканність та недопущення жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження
256.	забезпечити методичний супровід та навчання персоналу інтернатних закладів щодо організації змістовної працетерапії в інтернатних закладах

257.	забезпечити системний контроль за дотриманням права на свободу пересування підопічних у закладах соціального забезпечення
258.	забезпечити системний контроль за дотриманням інтернатними закладами права дієздатних підопічних на володіння, користування та розпорядження власними коштами, зокрема пенсійними виплатами та іншими видами соціальної допомоги
259.	забезпечити вжиття заходів реагування на виявлені факти неправомірного розпорядження коштами підопічних, у тому числі шляхом ініціювання службових перевірок та інформування правоохоронних органів у разі виявлення ознак кримінальних правопорушень
Донецькій, Кіровоградській, Луганській, Миколаївській, Полтавській, Сумській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській, Чернігівській обласним державним (військовим) адміністраціям:	
260.	створити умови у кластерних та надкластерних лікарнях обласного підпорядкування для укладання договорів з НСЗУ за пакетом медичних послуг «Лікування безпліддя за допомогою допоміжних репродуктивних технологій (запліднення in vitro)»
Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Донецькій, Луганській, Житомирській, Кіровоградській, Київській, Миколаївській, Одеській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій Чернігівській, обласним державним (військовим) адміністраціям:	
261.	затвердити регіональні плани управління відходами
Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській, Чернігівській, Чернівецькій обласним радам, Київській міській раді:	
262.	вжити заходів щодо кадрового забезпечення інтернатних закладів, зокрема введення до штатних розписів посад фахівців із соціальної роботи та організаторів культурно-дозвілдової діяльності та підвищення кваліфікації персоналу з питань деінституціоналізації та соціальної інтеграції осіб з інвалідністю

Обласним та Київській міській військовим адміністраціям, органам місцевого самоврядування:

263.	невідкладно передбачити на 2026 рік видатки на виконання пункту 10 Порядку повернення до України дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які є громадянами України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 № 569
264.	забезпечити надання дітям статусу дитина-сирота та дитина, позбавлена батьківського піклування, постановку на первинний облік таких дітей та встановлення над ними опіки/піклування за спрощеною процедурою, відповідно до вимог пунктів 79-79 ³ Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866 особами, які перебувають у сімейних, родинних відносинах з дитиною-сиротою або дитиною, позбавленою батьківського піклування, з метою її повернення з тимчасово окупованої території та території РФ
265.	забезпечити постійне проведення інформування населення, яке залишається на територіях, де проводиться обов'язкова евакуація в примусовий спосіб, щодо необхідності своєчасного повідомлення на телефон «гарячої лінії» у разі встановлення факту залишення дитини / повернення сім'ї з дитиною
266.	проводити інформування батьків дітей, зокрема шляхом повідомлень на телефони, месенджери щодо наслідків, у разі їх повернення разом із дітьми на територію, де проводиться обов'язкова евакуація в примусовий спосіб
267.	проводити роз'яснювальну роботу серед родин із дітьми щодо права на відстрочку від призову на військову службу під час мобілізації відповідно до статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», а також щодо права на звільнення з військової служби відповідно до статті 26 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» з метою забезпечення права дітей на виховання в сімейному середовищі
268.	забезпечити контроль за діяльністю підпорядкованих закладів освіти щодо недопущення поширення надмірного обсягу персональних даних учасників освітнього процесу
269.	враховувати потреби місць компактного проживання ромської національної меншини (спільноти) під час розроблення та оновлення генеральних планів і містобудівної документації з метою подолання просторової сегрегації та забезпечення рівного доступу мешканців до транспортної, інженерної та соціальної інфраструктури

270.	провести інвентаризацію земельних ділянок та житлових будинків у місцях проживання ромської національної меншини (спільноти), з метою впорядкування земельно-майнових відносин та створення правових підстав для подальшої легалізації забудови
271.	забезпечити розміщення актуальної інформації про механізми встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, про види державної допомоги та де таку допомогу можна отримати на офіційних вебсайтах
272.	забезпечити регулярне проведення засідань консультативно-дорадчих органів із включенням до порядків денних таких засідань питань протидії торгівлі людьми на території адміністративно-територіальної одиниці
273.	забезпечити рівномірний розподіл фахівців, відповідальних за реалізацію програми для кривдників, з урахуванням кількості осіб, які направляються на проходження програм для кривдників
274.	на постійній основі забезпечити проведення інформаційно-просвітницьких заходів для представників національних меншин (спільнот) з метою підвищення рівня їх поінформованості щодо гарантованих прав і свобод, а також установлених законодавством механізмів їх реалізації
ВІННИЦЬКА ОБЛАСТЬ	
Вінницькій обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:	
275.	привести місця тимчасового проживання ВПО у відповідність до вимог, затверджених Порядком функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 1 вересня 2023 р. № 930
276.	сприяти залученню додаткових ресурсів, зокрема державних програм, гуманітарної допомоги та міжнародної технічної підтримки для проведення ремонтних і відновлювальних робіт в місцях тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб
277.	забезпечити в закладах освіти дотримання стандартів безпеки, санітарно-гігієнічних вимог та вимог щодо організації медичної допомоги та харчування
Органам місцевого самоврядування:	
278.	забезпечити безбар'єрність і доступність приміщень у закладах/установах територіальної громади для людей з інвалідністю та маломобільних груп населення шляхом

	затвердження та виконання відповідних планів заходів, визначення відповідальних осіб
279.	забезпечити оприлюднення на офіційних вебсайтах інформації, передбаченої Законом України «Про доступ до публічної інформації» та реалізації права на подання усного звернення, зокрема за контактним номером телефону, оприлюдненому на офіційному вебсайті
280.	забезпечити належний контроль за житловими і майновими правами дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, веденням особових справ та індивідуальних планів соціального захисту
281.	активізувати роботу щодо створення сімейних форм виховання в кожній територіальній громаді як пріоритетної моделі захисту прав дитини
282.	забезпечити приведення місць тимчасового проживання ВПО у відповідність до встановлених стандартів та формування фонду житла для тимчасового проживання, включно з належним обліком потреб
283.	впровадити внутрішні процедури щодо організації роботи із персональними даними та контролю за їх захистом, визначити відповідальну особу, що організовує роботу, пов'язану із захистом персональних даних при їх обробці
284.	налагодити механізм оперативного обміну інформацією та зміцнити співпрацю з відповідними службами у справах дітей для своєчасного перегляду й належного оформлення індивідуальних планів соціального захисту дітей
Вінницькому обласному територіальному центру комплектування та соціальної підтримки:	
285.	посилити комунікацію та системне інформування родин військовополонених і осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, з питань, що належать до компетенції ТЦК та СП з метою забезпечення належної реалізації повноважень та підвищення рівня довіри громадян
ВОЛИНСЬКА ОБЛАСТЬ	
Волинській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:	
286.	оприлюднити на офіційному вебсайті Волинської обласної військової адміністрації інформацію, передбачену Законами

	України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»
287.	забезпечити розміщення актуальних контактних даних, графіків роботи «гарячих ліній», а також належної фіксації усних звернень
288.	оприлюднювати інформацію, що становить суспільний інтерес, зокрема щодо порядку подання та розгляду запитів на публічну інформацію; процедур оскарження рішень, дій чи бездіяльності посадових осіб; вакантних посад; використання бюджетних коштів та доступу до відкритих даних
289.	передбачити фінансування та координацію з органами місцевого самоврядування та балансоутримувачами об'єктів, на базі яких функціонують місця тимчасового проживання, з метою приведення умов проживання внутрішньо переміщених осіб у відповідність до мінімальних вимог, передбачених Порядком функціонування місць тимчасового проживання ВПО, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб»
290.	забезпечити у закладах обласного підпорядкування, що надають послуги дітям, дотримання стандартів безпеки, санітарно-гігієнічних вимог та вимог щодо організації медичної допомоги та харчування
291.	забезпечити укомплектування закладів інституційного догляду кваліфікованими практичними психологами відповідно до встановлених нормативів
292.	забезпечити заклади інституційного догляду достатньою кількістю медичних працівників для організації та здійснення цілодобового чергування, надання своєчасної медичної допомоги, а також проведення постійного контролю за організацією та якістю харчування
293.	забезпечити міжсекторальну взаємодію з органами державної влади, громадського сектору та бізнесу для облаштування транзитного центру на території Волинської області у безпосередній близькості до пункту пропуску «Доманове – Мокрани» для забезпечення системного підходу до прийому громадян України, які повертаються з тимчасово окупованих територій
294.	забезпечити архітектурну доступність для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до закладів/установ, а також об'єктів цивільного захисту населення комунальної, державної форм власності, передусім до закладів охорони здоров'я, освіти та соціальної сфери
Органам місцевого самоврядування:	

295.	забезпечити дотримання права на інформацію шляхом оприлюднення та регулярного оновлення на офіційних вебсайтах територіальних громад інформації, передбаченої законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»
296.	забезпечити архітектурну доступність об'єктів цивільного захисту населення на території громад, здійснювати постійний контроль за забезпеченням безперешкодного доступу громадян до них
297.	забезпечити дотримання норм законодавства з питань організації медичної допомоги та харчування у закладах освіти громад
298.	забезпечити контроль за своєчасним вилученням закладами освіти з відкритого доступу на вебсайтах документів, що містять персональні дані учнів шляхом їх знеособлення
289.	провести навчання керівників і відповідальних працівників закладів освіти щодо правил безпечної обробки, знеособлення, зберігання та публікації персональних даних
300.	забезпечити дотримання вимог Закону України «Про захист персональних даних» та Типового положення про обробку персональних даних, затвердженого наказом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 08.01.2014 № 1/02-14, зокрема щодо призначення відповідальної особи за організацію роботи з обробки та захисту персональних даних, належного інформування суб'єктів персональних даних та забезпечення розмежування доступу працівників до таких даних
301.	забезпечити дотримання прав підопічних у відділеннях стаціонарного догляду для постійного проживання комунальних закладів шляхом належного виконання законодавства у сфері соціального захисту, надання медичної допомоги, створення безбар'єрного середовища та гарантування права на приватність і повагу до гідності, із запровадженням механізмів недопущення повторних порушень
Волинському обласному територіальному центру комплектування та соціальної підтримки:	
302.	посилити внутрішній контроль і превентивні заходи шляхом проведення додаткових інструктажів з особовим складом, службових перевірок за кожним фактом можливих порушень порядку дій під час здійснення мобілізаційних заходів
303.	запровадити щоквартальний моніторинг стану розгляду звернень і запитів на інформацію, зокрема шляхом проведення внутрішніх перевірок

304.	забезпечити неухильне дотримання посадовими особами Центрів комплектування вимог чинного законодавства України під час здійснення мобілізаційних заходів, у тому числі в частині недопущення перевищення владних повноважень, застосування фізичної сили, психологічного тиску та інших протиправних дій щодо громадян
305.	забезпечити своєчасний і повний розгляд звернень громадян, запитів на інформацію та листів реагування в строки, визначені законодавством
Територіальному управлінню Державної судової адміністрації України у Волинській області та судам Волинської області:	
306.	забезпечити усунення системних порушень у судах шляхом створення належних умов тримання підсудних і засуджених, організації ізольованих маршрутів конвоювання та облаштування приміщень для конфіденційного спілкування з адвокатами
307.	посилити матеріально-технічне забезпечення з метою гарантування дотримання прав людини, зокрема прав на гідність, безпеку, доступність і ефективний захист
ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСТЬ	
Дніпропетровській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:	
308.	забезпечити дотримання мінімальних стандартів безпеки та належного стану приміщень у місцях тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, зокрема тих, які функціонують у гуртожитках закладів освіти, шляхом приведення умов проживання у відповідність до вимог, визначених Постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930, з можливістю подальшого підтвердження відповідності встановленим стандартам
309.	сприяти залученню додаткових ресурсів, зокрема державних програм, гуманітарної допомоги та міжнародної технічної підтримки для проведення ремонтних і відновлювальних робіт у місцях тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб
310.	посилити інформаційно-просвітницьку діяльність для стимулювання розвитку патронатних сімей у регіоні

311.	забезпечити в закладах освіти дотримання стандартів безпеки, санітарно-гігієнічних вимог та вимог щодо організації медичної допомоги та харчування
312.	здійснювати контроль щодо запобігання понаднормового тимчасового розміщення дітей у закладах охорони здоров'я
Органам місцевого самоврядування:	
313.	передбачати в місцевих бюджетах видатки на поточні та капітальні ремонти, санітарну обробку, дезінфекцію та оновлення матеріально-технічної бази гуртожитків, у яких функціонують місця тимчасового проживання, та укриттів
314.	посилити контроль за технічним станом приміщень місць тимчасового проживання для внутрішньо переміщених осіб, а також забезпечити дотримання їхнього права на безпечні, належні та гідні умови проживання відповідно до встановлених стандартів
315.	забезпечити належне виконання органами опіки та піклування повноважень у сфері житлового забезпечення сімейних форм виховання
316.	облаштовувати захисні споруди в закладах дошкільної та середньої освіти для забезпечення безпеки учасників освітнього процесу під час навчання
317.	забезпечити доступність інформації про порядок реалізації права на звернення та подання запитів на публічну інформацію на вебсайті та в приміщеннях органів місцевого самоврядування. Передбачити можливість подання усних звернень, попереднього запису на прийом із фіксацією звернень, оприлюднювати інформацію суспільного інтересу, зокрема щодо порядку оскарження рішень, та передбачити наявність робочого місця для ознайомлення з документами, їх копіювання, сканування і збереження на носіях
Дніпропетровському обласному центру комплектування та соціальної підтримки:	
318.	забезпечити своєчасний і належний розгляд звернень військовослужбовців, ветеранів, військовозобов'язаних та членів їх сімей із обов'язковим дотриманням вимог Закону України «Про звернення громадян»
319.	з метою забезпечення належної реалізації повноважень та підвищення рівня довіри громадян, посилити комунікацію та системне інформування родин військовополонених і осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, з питань, що належать до компетенції ТЦК та СП, зокрема щодо порядку подання і розгляду звернень, алгоритмів взаємодії з уповноваженими органами,

	орієнтовних строків опрацювання документів та наявних механізмів захисту прав і соціальних гарантій
320.	забезпечити об'єктивну, всебічну та індивідуальну перевірку підстав для надання відстрочки від призову відповідно до вимог законодавства, з належним документальним підтвердженням прийнятих рішень та їх вмотивуванням з метою дотримання прав громадян та недопущення формального підходу під час здійснення мобілізаційних заходів
Органи військового управління:	
321.	для недопущення порушень прав осіб, які утримуються на гауптвахтах, забезпечити приведення умов тримання у відповідність до вимог національного законодавства та міжнародних стандартів, гарантувати належну фіксацію тілесних ушкоджень відповідно до встановлених процедур, а також організувати дієтичне харчування за медичними показаннями
ДОНЕЦЬКА ТА ЛУГАНСЬКА ОБЛАСТІ	
Донецькій обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:	
322.	затвердити та впровадити міжвідомчий алгоритм організації евакуації цивільного населення Донецької області, який охоплює всі етапи: від моменту надходження заявки на евакуацію, організації оповіщення та збору осіб, їх транспортування, супроводу, реєстрації та передачі до приймаючої сторони до розміщення в місцях тимчасового перебування в безпечних регіонах, із визначенням відповідальних суб'єктів на кожному етапі
323.	передбачити інформування служб у справах дітей приймаючих регіонів про родини з дітьми, що евакуюються, з метою подальшого їх супроводу, забезпечення своєчасного надання евакуйованим дітям статусу осіб, що перебувають у складних життєвих обставинах, та здійснення контролю за їх перебуванням
324.	у I півріччі 2026 року з метою напрацювання єдиних підходів до питань евакуації дітей із районів ведення бойових дій, покращення координації та взаємодії, виокремлення проблемних питань для їх подальшого вирішення провести розширену протокольну нараду з керівництвом громад, міст та районів Донецької області з питання забезпечення невід'ємних прав

	дитини, шляхом проведення евакуації з районів ведення бойових дій, зокрема в примусовий спосіб
325.	надати місцевим органам виконавчої влади територіальних громад, в межах своїх повноважень практичну, методичну та консультаційну допомогу у вирішенні питань щодо отримання статусу дитини, постраждалої внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. У першому півріччі 2026 року провести з цього питання протокольну нараду, за результатом чого надати протокол наради Уповноваженому
Луганській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:	
326.	провести комплексний аналіз стану функціонування комунальних установ, утворених або підпорядкованих місцевим військовим адміністраціям області, зокрема закладів освіти, охорони здоров'я та інших установ, що надають соціально значущі послуги, на предмет фактичного здійснення ними діяльності, об'єктивної можливості виконання покладених на них функцій та забезпечення доступності відповідних послуг для населення. Результати аналізу надати Уповноваженому
327.	надати місцевим органам виконавчої влади територіальних громад, в межах своїх повноважень практичну, методичну та консультаційну допомогу у вирішенні питань щодо отримання статусу дитини, постраждалої внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. У першому півріччі 2026 року провести з цього питання протокольну нараду, за результатом чого надати протокол наради Уповноваженому
Органам місцевого самоврядування:	
328.	забезпечити інформування населення щодо можливості отримання статусу дитини, постраждалої внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів шляхом звернення до органів опіки та піклування громади походження дитини. Для інформування використати наявні вебсайти військових адміністрацій, а також регіональні засоби масової інформації
ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСТЬ	
Житомирській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:	

329.	посилити координацію та контроль за дотриманням мінімальних вимог для життєзабезпечення внутрішньо переміщених осіб, а також безоплатного проживання в місцях тимчасового проживання, у тому числі на базі гуртожитків закладів вищої освіти, відповідно до мінімальних стандартів функціонування, визначених постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб»
330.	забезпечити повне виконання рекомендацій, наданих за результатами моніторингових візитів до МТП за 2023-2025 роки
331.	забезпечити методичну та практичну допомогу місцевим органам виконавчої влади й органам місцевого самоврядування, зокрема службам у справах дітей у оперативному вирішенні питань щодо соціального захисту дітей
332.	забезпечити повну відповідність організаційно-розпорядчих документів до вимог Закону України «Про захист персональних даних», з визначенням відповідальних осіб, а також з порядком доступу та знищення даних
Органам місцевого самоврядування:	
333.	забезпечити своєчасне надання відповідей на запити на інформацію та звернення громадян відповідно до вимог законодавства
334.	забезпечити своєчасне оновлення публічної інформації на офіційних вебсайтах
335.	організувати системний контроль за станом об'єктів цивільного захисту населення, особливо для маломобільних груп населення, забезпечити їх придатність та безперешкодний доступ
336.	забезпечити координацію діяльності суб'єктів виявлення та/або організації соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах
337.	вживати невідкладних заходів реагування щодо впорядкування особових справ дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у відповідність до законодавства
338.	вживати невідкладних заходів щодо своєчасного отримання паспорта громадянина України дитиною, яка досягла 14-річного віку
339.	оприлюднити на сайтах розпорядників інформації відомості відповідно до вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації»

340.	забезпечити проведення особистих прийомів громадян посадовими особами відповідно до вимог Закону України «Про звернення громадян»
Балансоутримувачам об'єктів фонду захисних споруд:	
341.	привести об'єкти цивільного захисту населення в стан готовності до використання за призначенням відповідно до вимог Кодексу цивільного захисту України та Вимог щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09.07.2018 № 579 «Про затвердження вимог щодо утримання, облаштування та експлуатації об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, здійснення обліку фонду захисних споруд цивільного захисту, визначення критеріїв неможливості подальшого утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, оформлення документів, що підтверджують таку неможливість»
342.	забезпечити для цивільного населення, включно з маломобільними групами населення, цілодобовий доступ до об'єктів цивільного захисту населення
343.	забезпечити чітке маркування та обладнати навігацію об'єктів цивільного захисту населення
Головному управлінню Національної поліції в Житомирській області:	
344.	забезпечити належне виконання вимог статті 212 Кримінального процесуального кодексу України
345.	обладнати у територіальних підрозділах поліції кімнати для затриманих, умови утримання в яких відповідатимуть національним і міжнародним стандартам
346.	забезпечити проведення процесуальних (слідчих) дій із затриманими та інших процесуальних дій у спеціально обладнаних кімнатах із обов'язковою відеофіксацією таких дій у встановленому порядку
347.	обладнати у територіальних підрозділах поліції кімнату для проведення слідчих дій та кімнату для конфіденційного побачення затриманих осіб із захисниками
348.	обладнати у територіальних підрозділах поліції службовий кабінет (робоче місце) інспектора з дотримання прав людини
349.	провести у територіальних підрозділах поліції навчання службових осіб з питань надання домедичної допомоги та забезпечити отримання ними посвідчень встановленого зразка
350.	облаштувати об'єкти цивільного захисту населення відповідно до вимог чинного законодавства та дотримання

	персоналом закладу безпекових заходів під час оголошення сигналу «Повітряна тривога» у Житомирській області
351.	забезпечити зберігання та розміщення вогнегасників у територіальних підрозділах поліції відповідно до вимог законодавства
352.	забезпечити доступ для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до приміщень та санітарно-гігієнічних вузлів у територіальних підрозділах поліції
ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСТЬ	
Головному управлінню Національної соціальної сервісної служби у Закарпатській області упродовж 2026 року здійснити у всіх територіальних громадах Закарпатської області державний нагляд (контроль) за:	
353.	додержанням вимог законодавства у сфері захисту прав дитини, зокрема у службах у справах дітей та у суб'єктів надання соціальних послуг сім'ям і дітям (центрах надання соціальних послуг, соціальних служб, територіальних центрах соціального обслуговування (надання соціальних послуг). За результатами проведеного державного нагляду (контролю) інформувати Уповноваженого з наданням копій актів та інших матеріалів перевірок до 25 числа щомісячно
354.	додержанням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки та за додержанням прав дитини з урахуванням цілей та завдань Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024-2028 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України 26.11.2024 № 1201–р. та за результатами проведеного державного нагляду (контролю) інформувати Уповноваженого з наданням копій актів та інших матеріалів перевірок до 01.08.2026 та 31.12.2026
355.	міжвідомчою взаємодією, з боку служб у справах дітей та центрів надання соціальних послуг /центрів соціальних служб та міжвідомчої взаємодії суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству, з метою недопущення порушення прав дітей та їх сімей на отримання належного соціального захисту та забезпечення їхнього соціального супроводу, базових соціальними послугами та за результатами проведеного державного нагляду (контролю) інформувати Уповноваженого з наданням копій актів та інших матеріалів перевірок до 25 числа щомісячно
356.	додержанням прав дітей на оздоровлення та відпочинок всіх оздоровчих таборів Закарпатської області та за результатами

	проведеного державного нагляду (контролю) інформувати Уповноваженого з наданням копій актів та інших матеріалів перевірок до 01.08.2026 та 31.12.2026
Закарпатській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації забезпечити:	
357.	надання органам місцевого самоврядування Закарпатської області, у межах своїх повноважень практичну, методичну та консультативну допомогу у вирішенні питань щодо соціального захисту дітей і діяльності місцевих служб у справах дітей (далі – служба) та суб'єктів надання соціальних послуг, зокрема щодо виявлення та реагування на випадки складних життєвих обставин, загрози життю та здоров'ю дітей, домашнього насильства. Про проведені заходи та підтверджуючі документи інформувати Уповноваженого про виконання рекомендації із зазначенням служб, які отримали допомогу до 25 числа щомісячно
358.	внесення до Переліку місць тимчасового проживання Закарпатської області приміщень, створених або облаштованих за рахунок міжнародної допомоги для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, що розташовані за адресами: Ужгородський р-н, с. Дубриничі, вул. Берег, буд. 60 та с. Дуриничі, вул. Центральна, буд. 73 для осіб. Забезпечити безоплатне проживання внутрішньо переміщених осіб у зазначених приміщеннях, а також у приміщенні за адресою: Ужгородський район, с. Чертеж, вул. Миру, буд. 37, які евакуюються із зон активних бойових дій та інформувати Уповноваженого до 01.06.2026
Закарпатській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації разом із органами місцевого самоврядування, на території яких розміщені місця тимчасового проживання ВПО, забезпечити:	
359.	проведення виїзних моніторингових візитів до всіх місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, включених до Переліку МТП Закарпатської області, з метою збору та аналізу даних відповідно до чек-листа моніторингу стану та облаштування МТП, передбаченого Порядком функціонування місць тимчасового проживання ВПО, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930. Вжити заходи щодо усунення виявлених порушень мінімальних вимог для життєзабезпечення внутрішньо переміщених осіб та про результати здійснених візитів інформувати Уповноваженого із

	зазначенням кількості проведених візитів, виявлених та усунутих порушень до 31.12.2026
Бедевлянській, Великодобронській, Вільховецькій, Костринській, Оноківській, Полянській, Холмківській сільським, Батівській, Великоберезнянській, Дубівській, Кольчинській, Міжгірській, Середнянській, селищним, Берегівській, Виноградівській, Перечинській, Чопській міським територіальним громадам, забезпечити:	
360.	приведення штатної чисельності працівників служб у справах дітей, з метою належного та ефективного реагування на випадки порушення прав дітей та захисту їх найкращих інтересів, відповідно до статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» та про виконання рекомендації інформувати Уповноваженого у термін до 01.08.2026
361.	розробки, затвердження та реалізації місцевих програм із захисту прав дитини, профілактики насильства та соціального сирітства, з визначенням конкретних цілей, заходів, відповідальних виконавців, джерел фінансування та механізмів контролю та про результати проведеної роботи інформувати Уповноваженого до 01.08.2026
362.	влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебувають на первинному обліку служб у справах дітей, в сімейні та наближені до сімейних форм виховання та про результати проведеної роботи інформувати Уповноваженого до 31.12.2026
Великолучківській, Великоберезькій, Горондівській, Івановецькій, Косонській, Неліпинській, Пийтерфолвівській сільським та Батівській, Чинадіївській селищним територіальним громадам Закарпатської області забезпечити:	
363.	створення та функціонування комунального надавача соціальних послуг, відповідно до вимог Закону України «Про соціальні послуги» з метою забезпечення належної організації та доступності базових соціальних послуг для мешканців громад, передусім дітей, сімей з дітьми, осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих категорій населення, для належного виконання органами місцевого самоврядування повноважень у сфері соціального захисту населення та про результати проведеної роботи інформувати Уповноваженого до 01.08.2026
Органам місцевого самоврядування забезпечити:	

364.	оприлюднення та оновлення на офіційних вебсайтах інформації, у відповідності до вимог статті 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації»
Головному управлінню Державної служби України з надзвичайних ситуацій в Закарпатській області:	
365.	організувати та провести перевірки стану готовності 2321 захисних споруд цивільного захисту на території Закарпатської області із складанням відповідних актів та вжиттям заходів реагування у разі виявлення порушень та інформувати Уповноваженого про результати проведеної роботи із зазначенням кількості перевірених споруд, складених актів, виявлених порушень, застосованих заходів реагування та усунутих недоліків до 25 числа щомісячно
Західному міжрегіональному департаменту Національної служби здоров'я України:	
366.	провести моніторинг виконання умов договорів про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій закладами охорони здоров'я Закарпатської області з метою забезпечення прав дитини, вагітних жінок і породіль на охорону здоров'я та медичну допомогу та інформувати Уповноваженого до 31.12.2026
ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ	
Запорізькій обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:	
367.	впровадити єдиний алгоритм поселення та зміни місця тимчасового проживання ВПО в межах області
368.	забезпечити дотримання вимог законодавства у сфері соціальних послуг та стандартів надання стаціонарного догляду в комунальних установах «Веселівський психоневрологічний інтернат» Запорізької обласної ради та «Запорізький дитячий будинок-інтернат» Запорізької обласної ради
369.	забезпечити системну координацію та контроль за станом готовності захисних споруд цивільного захисту на території Запорізької міської територіальної громади, з урахуванням результатів моніторингових візитів
370.	забезпечити належне та повне оприлюднення публічної інформації підпорядкованими структурними підрозділами у

	встановленому законодавством порядку та забезпечити регулярне оновлення зазначених даних на офіційних вебресурсах
Запорізький міський раді:	
371.	забезпечити контроль за станом виконання Програми поетапного зниження викидів забруднюючих речовин суб'єктами господарювання із залученням громадського сектору
372.	вжити невідкладних організаційних та практичних заходів для приведення захисних споруд цивільного захисту у стан, придатний для безпечного перебування населення, з урахуванням рекомендацій, наданих за результатами моніторингових візитів
373.	забезпечити належне та повне оприлюднення публічної інформації підпорядкованими структурними підрозділами та комунальними підприємствами у встановленому законодавством порядку та забезпечити регулярне оновлення зазначених даних на офіційних вебресурсах
374.	вжити заходів для забезпечення належного інформування депутатів Запорізької міської ради про надходження адресованих до них звернень
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСТЬ	
Івано-Франківській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:	
375.	при опрацюванні звернень від осіб з порушеннями зору обов'язково враховувати вказаний ними спосіб комунікації, як того вимагає Закон України «Про звернення громадян»
376.	забезпечити системне оновлення та уніфікацію даних про фонд захисних споруд цивільного захисту з одночасним контролем їх фактичного стану, доступності та відповідності вимогам законодавства та ДБН
377.	забезпечити конструктивну взаємодію між уповноваженими органами влади та недержавними надавачами соціальних послуг стаціонарного догляду, які потребують консультаційної допомоги щодо застосування нормативно-правової бази, якою регулюється діяльність надавачів соціальних послуг, допомоги з питань підвищення кваліфікації персоналу, державної підтримки з забезпечення функціонування приватних установ відповідно до вимог законодавства
378.	забезпечити систематичні заходи з підвищення правової обізнаності надавачів соціальних послуг та навчань для надавачів соціальних послуг, зокрема недержавної форми власності

Органам місцевого самоврядування забезпечити:	
379.	укомплектування служб у справах дітей відповідно до нормативної штатної чисельності, з урахуванням кількості дитячого населення громади
380.	організаційно-правовий статус служб у справах дітей у відповідність до вимог законодавства, зокрема забезпечити створення та функціонування служб у справах дітей як юридичних осіб публічного права
381.	доступність освітнього середовища для дітей з інвалідністю, зокрема шляхом передбачення та спрямування цільових коштів на адаптацію санітарно-гігієнічних приміщень у закладах освіти, облаштування пандусів та інших елементів безбар'єрного доступу відповідно до принципів універсального дизайну та вимог чинного законодавства
382.	усунення небезпечних об'єктів на територіях закладів освіти (об'єкти незавершеного будівництва, ремонтні роботи без огороження), з обов'язковим встановленням попереджувальних знаків та обмеженням доступу дітей з метою реалізації права на життя та безпеку
Івано-Франківському обласному територіальному центру комплектування та соціальної підтримки (ОТЦК та СП) забезпечити:	
383.	проведення для працівників, які залучені до здійснення призову громадян на військову службу в процесі мобілізації на особливий період, навчань про правові, етичні та медичні аспекти при роботі з військовозобов'язаними, які мають ВІЛ, зокрема із залученням експертів громадських організацій. Не допускати вилучення антиретровірусних препаратів у ВІЛ-позитивних мобілізованих осіб
384.	розробку алгоритму оперативної перевірки громадянства в рамках здійснення мобілізаційних заходів іноземних громадян та осіб без громадянства
Західному міжрегіональному управлінню з питань виконання кримінальних покарань:	
385.	вжити заходів щодо недопущення працівниками СІЗО Івано-Франківської області затягування звільнення з-під варти обвинувачених осіб після внесення застави за умови наявності довідки ТУ ДСА в Івано-Франківській області про підтвердження надходження на депозитний рахунок суду суми застави

Головному управлінню Національної поліції в Івано-Франківській області вжити заходів щодо:	
386.	облаштування у територіальних підрозділах поліції кімнат для проведення слідчих дій у відповідності до вимог, визначених відповідними відомчими нормативними документами та відновити її діяльність. Забезпечити проведення опитувань громадян і виконання процесуальних дій виключно у кімнатах для проведення слідчих дій
387.	облаштування окремої кімнати для конфіденційних побачень затриманих громадян із захисниками (адвокатами) за встановленими стандартами
388.	відновлення функціонування у відділеннях поліції кімнат для затриманих осіб за умови обладнання її згідно встановлених норм і стандартів
МІСТО КИЇВ ТА КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ	
Територіальним управлінням Державної судової адміністрації України в місті Києві та в Київській області:	
389.	забезпечити дотримання вимог ДБН В.2.2–26:2010 та Інструкції з організації конвоювання та тримання в судах обвинувачених (підсудних), засуджених за вимогою судів, затвердженої спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Державної судової адміністрації України, Генеральної прокуратури України від 26.05.2015 №613/785/5/30/29/67/68, шляхом облаштування: - камерних приміщень для обвинувачених (підсудних), засуджених площею не менше 4 м² з розрахунку три камери на кожну залу судових засідань для розгляду кримінальних справ; - санітарних вузлів для обвинувачених (підсудних), засуджених; - ізольованих маршрутів для конвоювання обвинувачених (підсудних), засуджених до залів судових засідань
390.	забезпечити облаштування найпростіших укриттів у приміщеннях судів для всіх категорій відвідувачів, включаючи підсудних
391.	привести вхідні групи та внутрішні приміщення судів у відповідність до вимог ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд»

Головному управлінню Національної поліції в Київській області:	
392.	забезпечити дотримання 90-денного строку зберігання записів систем відеоспостереження в ізоляторах тимчасового тримання
393.	опрацювати питання щодо облаштування в ізоляторах тимчасового тримання найпростіших укриттів
Головному управлінню Національної соціальної сервісної служби в м. Києві та Київській області:	
394.	здійснити в місті Києві та всіх територіальних громадах Київської області державний нагляд (контроль) за додержанням вимог законодавства у сфері захисту прав дитини, зокрема у службах у справах дітей та у суб'єктах надання соціальних послуг сім'ям і дітям (центрах надання соціальних послуг, соціальних служб, територіальних центрах соціального обслуговування (надання соціальних послуг))
Київській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:	
395.	забезпечити доступність закладів, зокрема закладів охорони здоров'я, загальної середньої освіти, МТП, інтернатних установ, геріатричних пансіонатів та дитячих закладів для маломобільних груп населення шляхом проведення аудиту архітектурної доступності об'єктів
396.	затвердити план заходів із визначенням строків виконання та відповідальних осіб щодо облаштування засобів безперешкодного доступу (зокрема, пандусів і підйомників)
397.	опрацювати питання щодо забезпечення універсального дизайну санітарних приміщень
398.	прорахувати та передбачити видатки на реалізацію зазначених заходів
399.	забезпечити координацію діяльності служб у справах дітей територіальних громад області, зокрема, щодо набуття статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, а також постановлення на облік дітей, які можуть бути усиновлені
400.	забезпечити формування та приведення особових справ дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у відповідність до вимог чинного законодавства
401.	сприяти влаштуванню дітей, які перебувають на повному державному утриманні, у сімейні форми виховання

402.	провести заходи (навчання, тренінги) щодо підвищення кваліфікації працівників служб у територіальних громадах
Головному управлінню Державної служби України з надзвичайних ситуацій у Київській області:	
403.	посилити контроль за станом утримання та готовністю захисних споруд цивільного захисту, зокрема в закладах охорони здоров'я, освіти та на підприємствах із масовим перебуванням людей, із вжиттям заходів реагування у разі виявлення порушень
Балансоутримувачам об'єктів фонду захисних споруд:	
404.	забезпечити приведення захисних споруд у стан готовності до використання за призначенням відповідно до вимог Кодексу цивільного захисту України та Вимог щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом МВС України від 09.07.2018 № 579
КИРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСТЬ	
Кіровоградській обласній раді:	
405.	затвердити обласну Програму забезпечення архітектурної доступності об'єктів державної власності на 2026-2028 роки з передбаченням цільового фінансування модернізації будівель підвідомчих закладів для забезпечення безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення відповідно до вимог Державних будівельних норм України В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення»
406.	забезпечити повне виконання рекомендацій Уповноваженого щодо деінституціалізації дітей із комунальних закладів цілодобового перебування через розробку та фінансування обласної програми розвитку сімейних форм виховання, створення мережі патронатних сімей, забезпечення житлових та майнових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування
Кіровоградській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:	

407.	розробити та подати на затвердження Кіровоградській обласній раді обласну Програму забезпечення архітектурної доступності об'єктів державної власності на 2026-2028 роки з передбаченням цільового фінансування на модернізацію будівель підвідомчих закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту для забезпечення безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення відповідно до вимог Державних будівельних норм України В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення»
408.	посилити роботу щодо забезпечення готовності та доступності укриттів цивільного захисту населення в підвідомчих закладах шляхом проведення комплексного аудиту наявних захисних споруд, розробку планів їх модернізації та забезпечення безбар'єрного доступу для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, зокрема в закладах освіти, охорони здоров'я та надання соціальних послуг
409.	провести моніторингові спостереження щодо виконання вимог Державних будівельних норм України В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення» у місцях тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб у частині облаштування безбар'єрного доступу для маломобільних осіб та осіб з інвалідністю та вжити заходів їх виконання
410.	забезпечити виконання Постанови Кабінету Міністрів України № 261 від 11 березня 2022 року «Про затвердження Порядку та умов надання компенсації за спожиті комунальні послуги під час розміщення внутрішньо переміщених осіб у будівлях (приміщеннях) об'єктів державної, комунальної та приватної власності в період воєнного стану» у місцях тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб
Органам місцевого самоврядування:	
411.	забезпечити проведення комплексного аудиту архітектурної доступності всіх комунальних об'єктів громади з подальшим усуненням всіх виявлених проблемних питань, із визначенням пріоритетності об'єктів, конкретних термінів виконання, відповідальних осіб та джерел фінансування з можливістю залучення міжнародної технічної допомоги
412.	затвердити програми забезпечення архітектурної доступності комунальних об'єктів на 2026-2028 роки з виділенням цільових бюджетних коштів на встановлення пандусів, підйомників, тактильних елементів, облаштування універсальних санітарних приміщень та забезпечення безперешкодного доступу до будівель територіальних центрів надання адміністративних послуг, закладів охорони здоров'я, освіти, культури та соціального

	захисту відповідно до вимог ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд»
413.	увідповіднити штатну чисельність працівників служб у справах дітей територіальних громад кількості дітей у громаді відповідно до вимог статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», заповнити всі вакантні посади кваліфікованими фахівцями для підвищення інституційної спроможності служб
414.	забезпечити оприлюднення на офіційних вебсайтах територіальних громад інформації, визначеної Законом України «Про доступ до публічної інформації» з урахуванням Методичних рекомендацій щодо наповнення офіційних вебсайтів органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, розроблених Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини та Міністерством культури та стратегічних комунікацій України
415.	провести інвентаризацію наявних споруд цивільного захисту населення (сховищ, протирадіаційних укриттів, найпростіших укриттів (підвали, приміщення, тощо)
416.	за результатами проведеної інвентаризації, розробити План із зазначенням практичних підходів до усунення порушень архітектурної доступності споруд цивільного захисту населення
417.	привести технічний стан споруд цивільного захисту населення у задовільний стан, усунути проблеми з: вентиляцією, освітленням, підвищеною вологістю та захаращенням. Забезпечити запасами питної води, аптечками першої допомоги
418.	покращити умови проживання внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання через проведення капітальних та поточних ремонтів житлових приміщень та місць загального користування відповідно до Порядку функціонування місць тимчасового проживання ВПО (постанова КМУ від 01.09.2023 № 930)
419.	забезпечити місця тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб згідно принципу універсального дизайну, дообладнання необхідною побутовою технікою та меблями з урахуванням рекомендацій Представництва Уповноваженого в Кіровоградській області із максимальним залученням підтримки міжнародних донорів
Територіальному управлінню Державної судової адміністрації України в Кіровоградській області:	
420.	забезпечити виконання вимог пункту 6.5.2 Державних будівельних норм України В.2.2-26:2010 «Будинки і споруди. Суди», затверджених наказом Міністерства регіонального

	розвитку та будівництва України від 17.05.2010 № 175, а саме: приміщення судів обладнати кімнатами для роботи адвоката з обвинуваченими, підсудними (засудженими)
421.	забезпечити виконання пункту 6.1.8 та 11.5 Державних будівельних норм України В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення», затверджених наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 30.11.2018 № 327, а саме: обладнати приміщення судів пандусами, поручнями, підйомниками, вирішити питання з високими порогами, вузькими дверними прорізами
Службам у справах дітей сільських, селищних, міських рад Кіровоградської області:	
422.	забезпечити реалізацію майнових і житлових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, через своєчасну постановку на квартирний облік
423.	впровадити систематичний контроль за збереженням права дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, на житло
424.	забезпечити постійний контроль за встановленням опіки над майном дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування
425.	забезпечити належне ведення та систематичне виконання Індивідуальних планів соціального захисту кожної дитини, яка перебуває в складних життєвих обставинах, дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, з обов'язковим моніторингом досягнення визначених цілей та залученням міждисциплінарних команд для комплексної підтримки дитини
426.	активізувати роботу зі створення та розвитку сімейних форм виховання в кожній громаді області через формування мережі патронатних сімей, прийомних сімей, опікунів, впровадити систематичне інформування населення про можливості сімейного виховання, організацію навчання та супроводу прийомних батьків для забезпечення права кожної дитини на виховання в сімейному середовищі
Центрам надання соціальних послуг сільських, селищних, міських рад Кіровоградської області:	
427.	забезпечити систематичне оформлення договорів про надання соціальних послуг із прийомними сім'ями, із сім'ями, що перебувають під соціальним супроводом

428.	забезпечити контроль за винесенням рішень про соціальний супровід сім'ї (особи), яка перебуває у складних життєвих обставинах
429.	забезпечити реалізацію створення та функціонування мобільної бригади соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі відповідно до Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року № 654
ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСТЬ	
Львівській обласній раді:	
430.	забезпечити доступність комунальних закладів та установ для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення через затвердження обласної Програми забезпечення архітектурної доступності на 2026-2028 роки з виділенням бюджетних коштів на встановлення пандусів, підйомників, облаштування універсальних санітарних приміщень, тактильних елементів та забезпечення безперешкодного доступу до всіх об'єктів комунальної власності
431.	запровадити в усіх комунальних закладах соціального захисту обласного підпорядкування стандарти превентивного моніторингу дотримання прав людини через створення внутрішніх механізмів контролю, відповідно до методологічних рекомендацій Секретаріату Уповноваженого щодо реалізації функцій національного превентивного механізму та забезпечення систематичного відстеження виконання індивідуальних планів соціального захисту
432.	продовжити підтримку підвищення оплати праці соціальних працівників у комунальних закладах соціального захисту області через виділення додаткового фінансування на забезпечення конкурентоспроможної заробітної плати, що сприятиме залученню та утриманню кваліфікованих кадрів у сфері соціального захисту
433.	розробити обласну програму розвитку сімейних форм виховання, створення мережі патронатних сімей, забезпечення житлових та майнових прав дітей-сиріт
Львівській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:	

434.	створити обласну Програму забезпечення архітектурної доступності об'єктів державної власності на 2026-2028 роки з передбаченням цільового фінансування на модернізацію будівель підвідомчих закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту для забезпечення безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення відповідно до вимог ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд»
435.	продовжити покращення умов осіб, як перебувають в підвідомчих інституційних закладах сфер соціального захисту та охорони здоров'я (інтернати, геріатричні пансіонати, дитячі будинки-інтернати, психоневрологічні інтернати) з урахуванням безпекової ситуації, вимог законодавства, а також Стандартів соціальних послуг, ДБН В.2.2-40:2018, та рекомендації Комітету ООН проти катувань, та відповідних рекомендацій Уповноваженого, наданих за результатами попередніх моніторингових відвідувань у рамках національного превентивного механізму
436.	затвердити обласний Стандарт безпечного освітнього середовища для всіх закладів освіти обласного підпорядкування як інструмент уніфікованого виконання вимог чинного законодавства, зокрема Порядку реагування на випадки насильства, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 листопада 2025 року № 1513, та Порядку реагування на випадки булінгу (цькування), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 28 грудня 2019 року № 1646
437.	посилити роботу щодо забезпечення готовності та доступності укриттів цивільного захисту населення в підвідомчих закладах через проведення комплексного аудиту наявних захисних споруд, розробку планів їх модернізації та забезпечення безбар'єрного доступу для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, зокрема в закладах освіти, охорони здоров'я та надання соціальних послуг
438.	привести офіційний вебсайт Львівської обласної військової адміністрації у повну відповідність до вимог законодавства України про доступ до публічної інформації
Органам місцевого самоврядування Львівської області:	
439.	затвердити програми забезпечення архітектурної доступності комунальних об'єктів на 2026-2028 роки з виділенням цільових бюджетних коштів на встановлення пандусів, підйомників, тактильних елементів, облаштування універсальних санітарних приміщень та забезпечення безперешкодного доступу до будівель територіальних центрів надання адміністративних

	послуг, закладів охорони здоров'я, освіти, культури та соціального захисту відповідно до вимог ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд»
440.	забезпечити проведення комплексного аудиту архітектурної доступності всіх комунальних об'єктів громади з обов'язковим використанням Опитувальника для оцінки доступності (71 критерій), розробленого Представництвом Уповноваженого, із наступним затвердженням Плану усунення бар'єрів із визначенням пріоритетності об'єктів, конкретних термінів виконання, відповідальних осіб та джерел фінансування з можливістю залучення міжнародної технічної допомоги
441.	увідповіднити штатну чисельність працівників служб у справах дітей територіальних громад кількості дітей у громаді відповідно до вимог статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», забезпечити надання службам статусу юридичної особи та заповнити всі вакантні посади кваліфікованими фахівцями для підвищення інституційної спроможності служб
442.	привести офіційні вебсайти територіальних громад у повну відповідність до вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації»
443.	прийняти типові положення про запобігання та протидію булінгу, сексуальним домаганням та насильству у закладах освіти комунальної власності з визначенням чітких процедур виявлення, алгоритмів реагування, механізмів підтримки постраждалих, призначенням відповідальних осіб та запровадженням обов'язкового щорічного навчання педагогічного персоналу відповідно до вимог законодавства
444.	забезпечити готовність до використання та повну архітектурну доступність укриття цивільного захисту населення через проведення інвентаризації наявних захисних споруд, визначення потреби в їх модернізації, розробку та фінансування Плану забезпечення безбар'єрного доступу до укриття для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, особливо в закладах освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг
445.	покращити умови проживання внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання через проведення капітальних та поточних ремонтів житлових приміщень та місць загального користування відповідно до Порядку функціонування місць тимчасового проживання ВПО (постанова КМУ від 01.09.2023 № 930)
Службам у справах дітей територіальних громад Львівської області:	

446.	забезпечити реалізацію майнових і житлових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, через своєчасну постановку на квартирний облік, систематичний контроль за збереженням права користування житлом, встановлення опіки над майном дитини та вжиття належних заходів щодо призначення аліментів, їх стягнення та контролю за цільовим використанням
447.	забезпечити належне ведення та систематичне виконання Індивідуальних планів соціального захисту кожної дитини, яка перебуває в складних життєвих обставинах, дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, з обов'язковим моніторингом досягнення визначених цілей та залученням міждисциплінарних команд для комплексної підтримки дитини
448.	активізувати роботу зі створення та розвитку сімейних форм виховання в кожній громаді області через формування мережі патронатних сімей, прийомних сімей, опікунів, систематичне інформування населення про можливості сімейного виховання, організацію навчання та супроводу прийомних батьків для забезпечення права кожної дитини на виховання в сімейному середовищі
449.	посилити контроль за захистом персональних даних дітей, які перебувають на обліку, через запровадження чітких внутрішніх процедур обробки персональних даних відповідно до вимог Закону України «Про захист персональних даних», проведення навчання персоналу та систематичного аудиту дотримання вимог законодавства
Територіальним органам центральних органів виконавчої влади у Львівській області (Головне управління Державної міграційної служби у Львівській області, Головне управління Пенсійного фонду України у Львівській області, Центри зайнятості, Територіальне управління Державної судової адміністрації України, Західне міжрегіональне управління Держпраці, Західне міжрегіональне управління юстиції, Головне управління Держгеокадастру у Львівській області, Головне управління Державної податкової служби у Львівській області, Головне управління Держпродспоживслужби у Львівській області):	
450.	забезпечити повну архітектурну доступність приміщень усіх територіальних органів та підрозділів для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення через проведення комплексного аудиту доступності, затвердження планів модернізації з визначенням термінів та джерел фінансування, встановлення пандусів відповідно до вимог ДБН В.2.2-40:2018, облаштування ліфтів у багатоповерхових будівлях, створення доступних санітарних приміщень, встановлення тактильних елементів для

	людей з вадами зору, виділення паркувальних місць для осіб з інвалідністю та забезпечення безбар'єрного доступу до всіх пунктів обслуговування громадян
451.	неухильно дотримуватися строків розгляду заяв, звернень та запитів громадян, передбачених законодавством України, через оптимізацію внутрішніх процедур, запровадження системи електронної подачі документів, розширення можливостей екстериторіального обслуговування, забезпечення достатньої кількості кваліфікованих працівників та впровадження систем моніторингу дотримання термінів для запобігання порушенням прав громадян на своєчасне отримання послуг
452.	привести офіційні вебсайти у повну відповідність до вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації»
МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСТЬ	
Миколаївській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:	
453.	забезпечити у закладах обласного підпорядкування, що надають послуги дітям, дотримання стандартів безпеки, санітарно-гігієнічних вимог та вимог щодо організації медичної допомоги та харчування
454.	посилити контроль щодо вжиття власниками/балансоутримувачами заходів з приведення об'єктів цивільного захисту населення у відповідність Вимогам щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, затверджених Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09 липня 2018 року № 579
455.	забезпечити архітектурну доступність для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до закладів/установ, а також об'єктів цивільного захисту населення комунальної, державної форм власності, передусім до закладів охорони здоров'я, освіти та соціальної сфери
456.	забезпечити дотримання мінімальних стандартів безпеки та належного стану приміщень у місцях тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, зокрема тих, які функціонують у гуртожитках закладів освіти, шляхом приведення умов проживання у відповідність до вимог, визначених Постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930, з можливістю подальшого підтвердження відповідності встановленим стандартам
457.	забезпечити дотримання прав підопічних у приватних та комунальних пансіонатах для осіб похилого віку шляхом

	належного виконання законодавства у сфері соціального захисту, надання медичної допомоги, створення безбар'єрного середовища та гарантування права на приватність і повагу до гідності, із запровадженням механізмів недопущення повторних порушень
458.	забезпечити системний міжвідомчий контроль за дотриманням прав військовослужбовців, ветеранів та членів їхніх сімей, зокрема щодо соціальних виплат, доступу до різних видів послуг та належного виконання своїх обов'язків фахівцями із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб в громадах області
Органам місцевого самоврядування:	
459.	забезпечити належне облаштування захисних споруд у закладах дошкільної та загальної середньої освіти для забезпечення безпеки учасників освітнього процесу
460.	забезпечити належний контроль за житловими та майновими правами дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, веденням особових справ та індивідуальних планів соціального захисту
461.	активізувати роботу щодо створення сімейних форм виховання в кожній територіальній громаді як пріоритетної моделі захисту прав дитини
462.	забезпечити безбар'єрність і доступність приміщень у закладах/установах територіальної громади для людей з інвалідністю та маломобільних груп населення шляхом затвердження та виконання відповідних планів заходів, визначення відповідальних осіб
463.	посилити контроль за технічним станом приміщень місць тимчасового проживання (МТП) для внутрішньо переміщених осіб, а також забезпечити дотримання їхнього права на безпечні, належні та гідні умови проживання відповідно до встановлених стандартів
ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ	
Одеській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:	
464.	забезпечити цільове фінансування для капітального ремонту захисних споруд, особливу увагу зосередити на системах вентиляції, сантехнічному обладнанні та безбар'єрному доступі для маломобільних груп

465.	усунути порушення в організації харчування в закладах освіти, зокрема розробити дієтичне меню для дітей з особливими потребами
466.	забезпечити дотримання у повному обсязі вимог законів України «Про звернення громадян» і «Про доступ до публічної інформації» щодо оприлюднення інформації на офіційних вебсайтах
467.	забезпечити додержання мінімальних вимог у МТП відповідно до норм постанови КМУ «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» від 1 вересня 2023 р. № 930
468.	забезпечити наповнення особових справ дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, відповідно до Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженим Постановою КМУ № 866 від 24.09.2008
Органам місцевого самоврядування:	
469.	оприлюднити на вебсайтах територіальних громад інформацію, передбачену Законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»
470.	привести штатну чисельність працівників служб у справах дітей територіальних громад Одеської області у відповідність до кількості дітей у територіальних громадах відповідно до вимог статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»
471.	забезпечувати проведення особистих прийомів громадян, а також участь громадян у розгляді звернень з урахуванням умов воєнного стану (проведення особистого прийому шляхом відеоконференції у безпечних для перебування просторах)
472.	забезпечити цільове фінансування для капітального ремонту захисних споруд, звернувши особливу увагу на системи вентиляції, сантехнічне обладнання та безбар'єрний доступ для маломобільних груп
Одеському обласному Територіальному центру комплектування та соціальної підтримки:	
473.	провести додаткові інструктажі з особовим складом щодо недопустимості мобілізації осіб, які мають відстрочку або інвалідність, та забезпечити ретельну перевірку документів на етапі призову

474.	налагодити прозорий алгоритм взаємодії з сім'ями військовополонених та зниклих безвісти, забезпечивши своєчасне надання довідок та інформації про хід розшуку
475.	забезпечити безперешкодний допуск адвокатів та представників системи безоплатної правничої допомоги до приміщень ТЦК та СП
476.	забезпечити своєчасний і повний розгляд звернень громадян, запитів на інформацію та листів реагування в строки, визначені законодавством
477.	забезпечити належну організацію діловодства та обліку кореспонденції

ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ

Полтавській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:

478.	забезпечити проведення періодичного (не рідше ніж один раз на рік) навчання працівників закладів освіти щодо дій у випадках насильства та жорстокого поводження з дітьми відповідно до вимог Порядку реагування на випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19.11.2025 № 1513
479.	забезпечити в закладах освіти дотримання стандартів безпеки, санітарно-гігієнічних вимог та вимог щодо організації медичної допомоги та харчування
480.	разом із органами місцевого самоврядування, міжнародними та національними неурядовими організаціями (за згодою) у межах своїх повноважень забезпечити дотримання мінімальних стандартів безпеки та належного стану приміщень у місцях тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, зокрема, які функціонують у гуртожитках закладів освіти, шляхом приведення умов проживання у відповідність до вимог, визначених постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930, з можливістю подальшого підтвердження відповідності встановленим стандартам

Органам місцевого самоврядування:

481.	привести штатну чисельність працівників служб у справах дітей у відповідність до вимог статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» та

	постанови КМУ від 08.10.2008 № 905 «Про затвердження порядку провадження діяльності захист персональних даних»
482.	забезпечити здійснення контролю за діяльністю служб у справах дітей щодо оцінювання потреб дитини, яка перебуває в складних життєвих обставинах, дитини, яка залишилася без батьківського піклування, дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування
483.	забезпечити належне реагування на випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми в закладах освіти відповідно до Порядку реагування на випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми, затвердженого постановою КМУ від 19.11.2025 № 1513
484.	облаштовувати захисні споруди в закладах дошкільної та середньої освіти для забезпечення безпеки учасників освітнього процесу під час навчання
485.	приведення захисних споруд у стан готовності до використання за призначенням відповідно до вимог Кодексу цивільного захисту України та Вимог щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом МВС України від 09.07.2018 № 579
486.	розмістити на сайтах інформацію про порядок реалізації права на звернення відповідно до вимог Закону України «Про звернення громадян»
487.	забезпечити оприлюднення на сайтах розпорядників інформації відомостей, передбачених Законом України «Про доступ до публічної інформації»
Службам у справах дітей органів місцевого самоврядування Полтавської області:	
488.	забезпечити належне ведення документації, формування особових справ дітей
489.	забезпечити ефективну співпрацю з центрами надання соціальних послуг/центрами соціальних служб та міжвідомчу взаємодію із суб'єктами запобігання та протидії домашньому насильству з метою недопущення порушення прав дітей та їх сімей на отримання належного соціального захисту, забезпечення їхнього соціального супроводу та отримання базових соціальних послуг
Полтавському обласному центру комплектування та соціальної підтримки:	

490.	забезпечити контроль за здійсненням об'єднаними районними/міськими територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки заходів оповіщення та призову громадян, з метою дотримання прав громадян та недопущення формального підходу під час здійснення мобілізаційних заходів
РІВНЕНСЬКА ОБЛАСТЬ	
Рівненській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:	
491.	здійснити заходи, спрямовані на поліпшення житлових умов внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання Рівненської області, відповідно до Порядку функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб»
492.	вжити заходів щодо збільшення кількості місць тимчасового проживання для внутрішньо переміщених осіб
493.	забезпечити доступність до закладів/установ комунальної, державної форм власності для осіб з інвалідністю
494.	збільшити видатки на утримання закладів сфери соціального захисту населення для створення належних умов перебування підопічних/вихованців
Органам місцевого самоврядування:	
495.	забезпечити оприлюднення на офіційних вебсайтах інформації, передбаченої Законом України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»
496.	забезпечити розміщення інформації про порядок реалізації права громадян на звернення у доступному форматі на офіційному вебсайті та в приміщеннях установи. Надати можливість подання усних звернень через телефонну мережу з обов'язковим фіксуванням таких звернень
497.	оприлюднити на офіційному вебсайті інформацію, що становить суспільний інтерес, зокрема відомості про порядок подання запитів на інформацію, процедуру оскарження рішень, дій чи бездіяльності, інформацію про вакансії та умови конкурсу, а також місця, де можна отримати потрібні форми та бланки
498.	забезпечити облаштування та дооблаштування укриттів на території громад для цивільного населення, зокрема на території закладів охорони здоров'я, освіти та соціального захисту,

	здійснювати постійний контроль за вільним доступом громадян до них
499.	забезпечити належну організацію та контроль за виконанням у закладах загальної середньої освіти заходів із запобігання та протидії булінгу (цькуванню), зокрема: активізувати роботу комісій з розгляду випадків булінгу; забезпечити належне ведення журналів фіксації звернень і повідомлень про конфлікти та прояви булінгу; створити в закладах освіти умови для безпечного та конфіденційного повідомлення учнями про порушення їхніх прав; підтримувати розвиток інструментів учнівського самоврядування
500.	вжити заходів щодо забезпечення належних умов для діяльності практичних психологів та соціальних педагогів у закладах загальної середньої освіти, зокрема: передбачити наявність окремих, належно обладнаних приміщень для проведення індивідуальних та групових консультацій із дотриманням принципу конфіденційності; сприяти забезпеченню фахівців необхідними методичними матеріалами, діагностичними інструментами та можливостями для підвищення кваліфікації; сприяти організації в закладах освіти тематичних занять, тренінгів та просвітницьких заходів для учнів, спрямованих на розвиток емоційної компетентності, навичок ненасильницького спілкування та медіації; забезпечити контроль за недопущенням у закладах освіти випадків надання медичних послуг без відповідної ліцензії
Головному управлінню Національної поліції в Рівненській області:	
501.	забезпечити дотримання стандартів гуманного поводження із затриманими особами, зокрема шляхом приведення приміщень для затриманих у відповідність до вимог національного законодавства та міжнародних стандартів та фактичного їх функціонування, а також облаштування та забезпечення доступності санітарних приміщень для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення
Головному управлінню Державної служби України з надзвичайних ситуацій у Рівненській області:	
502.	організувати та провести перевірки готовності захисних споруд цивільного захисту на території області. Під час перевірок забезпечити облік: кількості перевірених споруд, складених актів,

	виявлених порушень, застосованих заходів реагування, кількості та частки усунутих порушень
Рівненському обласному територіальному центру комплектування та соціальної підтримки:	
503.	забезпечити прийняття, реєстрацію та своєчасний розгляд звернень/запитів громадян у всіх структурних підрозділах ТЦК та СП області
504.	провести додаткові інструктажі та навчання працівників щодо вимог законодавства, стандартів правомірної поведінки та належної комунікації з громадянами під час здійснення мобілізаційних заходів і ведення військового обліку
505.	посилити внутрішній контроль за діяльністю працівників шляхом: обов'язкового проведення службових перевірок за кожним фактом можливих неправомірних дій; притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку
Територіальному управлінню Державній судовій адміністрації України у Рівненській області та судам Рівненської області:	
506.	забезпечити усунення системних порушень у судах шляхом створення належних умов тримання підсудних і засуджених, організації ізольованих маршрутів конвоювання та облаштування приміщень для конфіденційного спілкування з адвокатами
507.	посилити матеріально-технічне забезпечення з метою гарантування дотримання прав людини, зокрема прав на гідність, безпеку, доступність і ефективний захист
СУМСЬКА ОБЛАСТЬ	
Сумській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:	
508.	привести місця тимчасового проживання на території Сумської області у відповідність до мінімальних стандартів функціонування місць тимчасового проживання, передбачених Постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930
509.	передбачити додаткове фінансування на компенсацію балансоутримувачам МТП витрат на оплату житлово-комунальних послуг
510.	облаштувати заклади інституційного догляду укриттями

Сумському обласному територіальному центру комплектування та соціальної підтримки:	
511.	визначити у кожному територіальному центрі комплектування та соціальної підтримки, а також у їх територіально відокремлених структурних підрозділах окреме ізольоване приміщення для конфіденційного спілкування адвокатів з особами, доставленими для проходження військово-лікарської комісії та процедур військового обліку
512.	забезпечити можливість доступу адвокатів до приміщень центрів комплектування та соціальної підтримки для надання правничої допомоги їх клієнтам з урахуванням режимних обмежень та за наявності визначених законом підстав
Головному управлінню Національної поліції в Сумській області:	
513.	провести аудит доступності приміщень територіальних підрозділів поліції та за його результатами вжити заходів щодо усунення виявлених недоліків
Органам місцевого самоврядування:	
514.	оприлюднити на вебсайтах територіальних громад інформацію, передбачену Законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»
515.	організувати та провести для відповідальних працівників органів місцевого самоврядування та підпорядкованих комунальних підприємств навчання щодо дотримання вимог законодавства про доступ до публічної інформації та про звернення громадян
516.	забезпечити своєчасне виявлення, належну ідентифікацію та взяття на облік дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, а також організацію їх подальшого соціального супроводу відповідно до вимог законодавства
517.	забезпечити безперервність діяльності служб у справах дітей в умовах евакуації, зокрема шляхом належного документального оформлення переміщення установ, організації збереження службової документації (у тому числі її оцифрування та створення резервних копій) і налагодження міжвідомчої взаємодії для своєчасного реагування на потреби дітей та сімей
518.	забезпечити своєчасний та належний розгляд заяв, скарг та пропозицій відповідно до вимог Закону України «Про звернення громадян»

519.	при розгляді запитів на інформацію керуватися вимогами Закону України «Про доступ до публічної інформації», уникати необґрунтованих відмов з посиланням на обмеження конституційних прав громадян у зв'язку з дією правового режиму воєнного стану
520.	підтримувати в актуальному стані інформаційне наповнення офіційних вебсайтів та сторінок у соціальних мережах, зокрема щодо контактної інформації, графіків роботи та прийому громадян
ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСТЬ	
Тернопільській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:	
521.	привести умови проживання внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового проживання у відповідність до норм, визначених Порядком функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб»
522.	надати організаційну та методичну допомогу службам у справах дітей територіальних громад з питань формування та приведення особових справ дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, у відповідність до вимог чинного законодавства
523	забезпечити облаштування та дооблаштування укриттів на території області для цивільного населення, а також здійснювати постійний контроль за вільним доступом громадян до них і станом їх готовності до використання
Органам місцевого самоврядування:	
524.	оприлюднити на офіційних вебсайтах територіальних громад області інформацію, передбачену законами України «Про доступ до публічної інформації» (зокрема статтею 15) та «Про звернення громадян» (зокрема статтями 5, 22)
525.	забезпечувати проведення особистих прийомів громадян
526.	вжити заходів, спрямованих на поліпшення житлових умов у МТП громад, відповідно до норм, визначених Порядком функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930

527.	забезпечити реалізацію майнових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, шляхом постановки на відповідний облік громадян, які відповідно до законодавства потребують поліпшення житлових умов, та належного ведення квартирної обліку
528.	забезпечити облаштування та дооблаштування укриттів для цивільного населення, здійснювати постійний контроль за вільним доступом громадян до них і станом готовності до використання
Службам у справах дітей територіальних громад, обласної та районних військових адміністрацій:	
529.	забезпечити реалізацію майнових і житлових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, шляхом своєчасної постановки на квартирний облік, збереження права користування житлом, встановлення опіки над майном дитини, а також вжиття належних заходів контролю за призначенням і стягненням аліментів
530.	забезпечувати впорядкування особових справ відповідно до Порядку ведення особової справи дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, затвердженого наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 18.11.2008 № 459
531.	розробляти, виконувати, систематично переглядати та коригувати індивідуальні плани соціального захисту, забезпечуючи відповідність запланованих заходів інтересам дитини, а також індивідуальні плани надання соціальних послуг, зокрема плани соціального супроводу сім'ї дитини
532.	організувати виконання органами опіки та піклування Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 № 268
Тернопільському обласному територіальному центру комплектування та соціальної підтримки:	
533.	забезпечувати прийняття, реєстрацію та своєчасний розгляд звернень і запитів громадян у всіх структурних підрозділах ТЦК та СП області
534.	вжити заходів щодо недопущення порушень прав людини під час здійснення призову громадян на військову службу в процесі мобілізації на особливий період
Головному управлінню Державної служби України з надзвичайних ситуацій України у Тернопільській області:	

535.	у межах наданих повноважень забезпечувати дотримання вимог наказу Міністерства внутрішніх справ України від 09.07.2018 № 579 під час проведення оцінки об'єктів (будівель, споруд, приміщень) та надання висновків щодо можливості їх використання як найпростіших укриттів для населення
ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ	
Харківській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:	
536.	забезпечити координацію діяльності органів місцевого самоврядування, балансоутримувачів та інших відповідальних суб'єктів щодо приведення всіх МТП, розташованих в області, у відповідність до вимог Порядку функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб
537.	вжити заходів для усунення системних порушень, виявлених під час моніторингових візитів, зокрема у частині забезпечення доступності приміщень для маломобільних груп населення
538.	опрацювати питання перерозподілу евакуйованих осіб між закладами соціального захисту з урахуванням їх профілю, проєктної потужності та фактичних можливостей
539.	забезпечити неухильне дотримання вимог законодавства щодо доступу до публічної інформації та права на звернення, у тому числі в умовах правового режиму воєнного стану
540.	забезпечити щоквартальне обстеження технічного стану приміщень місць тимчасового проживання та своєчасне усунення виявлених недоліків
541.	вжити заходів для забезпечення місць тимчасового проживання альтернативними джерелами електроенергії, тепла та водопостачання
Органам місцевого самоврядування територіальних громад, підконтрольним їм установам, підприємствам, організаціям, районним, міським, селищним, сільським військовим адміністраціям:	
542.	сприяти підвищенню рівня поінформованості ВПО про доступні соціальні послуги, програми підтримки та механізми захисту їхніх прав
543.	забезпечити повноту, актуальність і своєчасне оприлюднення на офіційних вебсайтах інформації про рішення, нормативно-правові акти, контактні дані, способи подання звернень і запитів, а також порядку особистого прийому громадян

544.	визначити посадову особу, відповідальну за здійснення внутрішнього контролю за оприлюдненням інформації та розміщенням звітності про розгляд запитів на публічну інформацію
545.	позначити місця розташування об'єктів фонду захисних споруд на території територіальних громад, а також розмістити покажчики руху до них
546.	забезпечити вільний доступ усередину приміщень об'єктів фонду захисних споруд, можливість користування ними особами з інвалідністю та іншими маломобільними групами населення; облаштувати в об'єктах фонду захисних споруд на території територіальних громад системи зв'язку і оповіщення, електропостачання та вентиляції
547.	розмістити в найпростіших укриттях на території територіальних громад засоби пожежогасіння, шанцевий інструмент, питну, технічну воду, запаси продуктів, засоби надання первинної медичної допомоги, ємності для нечистот
548.	облаштувати в найпростіших укриттях на території територіальних громад системи зв'язку і оповіщення
549.	увідповіднити штатну чисельність працівників служб у справах дітей кількості дітей в територіальних громадах відповідно до вимог статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» та статті 12 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування»
550.	забезпечити виконання вимог ДБН В.2.2-40:2018 «Державні будівельні норми. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення» в закладах освіти
551.	забезпечити фінансування харчування для дітей в закладах охорони здоров'я з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини та для забезпечення права дитини на життєвий рівень, достатній для фізичного, інтелектуального, морального розвитку, що включає достатнє харчування
552.	забезпечити в закладах освіти здійснення належного соціально-педагогічного патронажу та психологічного супроводу дітей
553.	забезпечити наявність фахівців, які пройшли відповідне навчання та реалізують програми для кривдників на території кожної громади
Службам у справах дітей територіальних громад, обласної/районних/міських/селищних/ сільських військових адміністрацій:	

554.	продовжити вживати заходи задля забезпечення житлових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування через постановку на квартирний облік
555.	забезпечити проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення, зокрема щодо порядку дій у разі виявлення дитини, яка залишилася без батьківського піклування
Центрам надання соціальних послуг, центрам соціальних служб Харківської області:	
556.	обласному центру надання соціальних послуг здійснити аналіз потреб надавачів соціальних послуг у додатковому навчанні фахівців із соціального супроводу та, за результатами такого аналізу, забезпечити організацію і проведення відповідних навчальних заходів
557.	забезпечити обов'язкове здійснення соціального супроводу та участі у корекційних програмах для батьків дитини, яка, відповідно до оцінки потреб сім'ї чи особи, перебуває у складних життєвих обставинах та зазнала домашнього насильства, зокрема для осіб, які вчинили таке насильство або жорстоке поводження з дитиною
Харківському обласному територіальному центру комплектування та соціальної підтримки:	
558.	посилити внутрішній контроль і превентивні заходи шляхом проведення додаткових інструктажів з особовим складом, службових перевірок за кожним фактом можливих порушень порядку дій під час здійснення мобілізаційних заходів
559.	запровадити щоквартальний моніторинг стану розгляду звернень і запитів на інформацію, зокрема шляхом проведення внутрішніх перевірок
Територіальним центрам комплектування та соціальної підтримки:	
560.	забезпечити неухильне дотримання посадовими особами Центрів комплектування вимог чинного законодавства України під час здійснення мобілізаційних заходів, у тому числі в частині недопущення перевищення владних повноважень, застосування фізичної сили, психологічного тиску та інших протиправних дій щодо громадян
561.	забезпечити своєчасний і повний розгляд звернень громадян, запитів на інформацію та листів реагування в строки, визначені законодавством

562.	забезпечити належну організацію діловодства та обліку кореспонденції
Територіальному управлінню Державній судовій адміністрації України у Харківській області та судам Харківської області:	
563.	забезпечити усунення системних порушень у судах шляхом створення належних умов тримання підсудних і засуджених, організації ізольованих маршрутів конвоювання та облаштування приміщень для конфіденційного спілкування з адвокатами
564.	посилити матеріально-технічне забезпечення з метою гарантування дотримання прав людини, зокрема прав на гідність, безпеку, доступність і ефективний захист
Органам Національної поліції України в Харківській області:	
565.	забезпечити дотримання стандартів гуманного поводження із затриманими особами, зокрема шляхом приведення приміщень для затриманих у відповідність до вимог Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України, а також облаштування та забезпечення доступності санітарних приміщень для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення
Закладам приватної форми власності, що надають послуги догляду (пансіонати):	
566.	забезпечити безпечні умови перебування підопічних шляхом облаштування укріттів відповідно до вимог законодавства
567.	гарантувати дотримання права підопічних на свободу та особисту недоторканність, зокрема шляхом отримання усвідомленої добровільної згоди на перебування у закладі та недопущення необґрунтованих обмежень свободи пересування
568.	забезпечити надання соціальних послуг відповідно до індивідуальних потреб підопічних, у тому числі шляхом складання індивідуальних планів догляду, організації змістовного дозвілля та створення безбар'єрного середовища для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення
ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСТЬ	
Херсонській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:	

569.	розробити алгоритм оперативного надання статусу «дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій» на основі факту перебування в окупації, виключивши вимогу надлишкових довідок про фізичні травми
570.	провести аудит всіх модульних та стаціонарних укриттів в області на предмет відповідності нормам інклюзивності та усунути виявлені недоліки
571.	вжити невідкладних заходів щодо заповнення вакансій соціальних педагогів та психологів у школах Білозерської, Чорнобаївської та Високопільської громад
572.	відійти від використання виключно буфетної продукції та розробити механізми повернення до гарячого харчування в закладах, де триває освітній процес
573.	провести інвентаризацію технічних засобів (планшетів/ноутбуків) серед дітей вразливих категорій та забезпечити їх девайсами для дистанційного навчання
574.	забезпечити належний супровід та швидку передачу документації членами комісії ВЛК щодо осіб, визнаних непридатними до служби, до військових частин і ТЦК та СП з метою уникнення затримок у їх звільненні
Органам місцевого самоврядування та місцевим військовим адміністраціям:	
575.	облаштувати вхідні групи укриттів та закладів освіти пандусами та іншими елементами доступності згідно з нормами ДБН
576.	у громадах з нестабільним зв'язком впровадити альтернативні методи сповіщення про соціальні виплати, евакуацію та реєстрацію на програму «Відновлення»
ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСТЬ	
Хмельницькій обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:	
577.	забезпечити системний міжвідомчий контроль за дотриманням прав військовослужбовців, ветеранів та членів їхніх сімей, зокрема щодо соціальних виплат, доступу до різних видів послуг та належного виконання своїх обов'язків фахівцями із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб в громадах області

578.	забезпечити в закладах обласної комунальної власності можливість безбар'єрного пересування для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, а також безбар'єрний доступ і користування об'єктами санітарії та гігієни або їх розумне пристосування
579.	забезпечити приведення умов проживання внутрішньо переміщених осіб у відповідність до мінімальних вимог Порядку функціонування МТП, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2023 № 930
580.	забезпечити вжиття власниками/балансоутримувачами заходів з приведення об'єктів цивільного захисту населення у відповідність Вимогам щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, затверджених Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09 липня 2018 року № 579
Органам місцевого самоврядування :	
581.	забезпечити безбар'єрність і доступність приміщень у закладах/установах територіальної громади для людей з інвалідністю та маломобільних груп населення шляхом вжиття дієвих заходів (затвердження та виконання відповідних планів заходів, визначення відповідальних осіб)
582.	забезпечити оприлюднення на офіційних вебсайтах інформації, передбаченої Законом України «Про доступ до публічної інформації» та реалізацію права на подання усного звернення, зокрема за контактним номером телефону, оприлюдненому на офіційному вебсайті
583.	забезпечити контроль за житловими і майновими правами дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, веденням особових справ та індивідуальних планів соціального захисту
584.	активізувати роботу щодо створення сімейних форм виховання в кожній територіальній громаді як пріоритетної моделі захисту прав дитини
585.	забезпечити приведення місць тимчасового проживання ВПО у відповідність до встановлених стандартів та формування фонду житла для тимчасового проживання, включно з належним обліком потреб
586.	впровадити внутрішні процедури щодо організації роботи із персональними даними та контролю за їх захистом, визначити відповідальну особу, що організовує роботу, пов'язану із захистом персональних даних при їх обробці
ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСТЬ	

Черкаській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:

587.	облаштувати/дооблаштувати укриття на території області для цивільного населення та здійснювати постійний контроль за вільним доступом громадян до них
588.	забезпечити архітектурну доступність закладів/установ комунальної, державної форм власності для осіб з інвалідністю
589.	забезпечити оприлюднення публічної інформації на офіційних вебсайтах та посилити контроль за дотриманням вимог Законів України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»

Органам місцевого самоврядування:

590.	забезпечити оприлюднення публічної інформації на офіційних вебсайтах територіальних громад та посилити контроль за дотриманням вимог Законів України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян»
591.	забезпечувати проведення особистих прийомів громадян, а також участь громадян у розгляді звернень з урахуванням умов воєнного стану (проведення особистого прийому шляхом відеоконференції, у безпечних для перебування просторах тощо)
592.	забезпечити місця тимчасового проживання (розміщення) необхідним запасом твердого палива до початку опалювального періоду
593.	посилити контроль за дотриманням вимог Закону України «Про захист персональних даних» на офіційних вебсайтах закладів освіти
594.	посилити контроль за дотриманням вимог Закону України «Про лікарські засоби» та Правил утилізації та знищення лікарських засобів, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 24 квітня 2015 р. № 242, у закладах освіти

ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСТЬ

Чернівецькій обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:

595.	забезпечити додержання мінімальних вимог у МТП відповідно до норм постанови КМУ «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» від 1 вересня 2023 р. № 930

596.	здійснити аналіз проживаючих ВПО за категоріями у МТП. Забезпечити маломобільні групи населення, осіб з інвалідністю та одиноких осіб соціальним супроводом
597.	забезпечити повне виконання рекомендацій, наданих за результатами моніторингових візитів до МТП за 2023-2025 роки
598.	провести міжвідомчу нараду із суб'єктами взаємодії у сфері охорони здоров'я, освіти, службами у справах дітей, правоохоронними органами щодо посилення скоординованих дій з метою належного реагування на випадки жорстокого поводження з дитиною та домашнього насильства
599.	забезпечити проведення особистих прийомів посадовими особами відповідно до вимог Закону України «Про звернення громадян»
Чернівецькій обласній раді:	
600.	передбачити кошти в обласному бюджеті для створення належних умов проживання ВПО у МТП, а також для зміцнення матеріально-технічної бази підвідомчих установ соціальної сфери з цілодобовим перебуванням
Органам місцевого самоврядування:	
601.	заповнити вакансії фахівців із супроводу ветеранів і забезпечити їх професійний розвиток
602.	привести штатну чисельність працівників служб у справах дітей у відповідність до Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»
603.	забезпечити належний облік та супровід діючих військовослужбовців, їх родин, родин військовослужбовців, які зникли безвісти за особливих обставин чи перебувають у полоні, ветеранів
604.	забезпечити створення сімейних форм виховання з метою своєчасного влаштування дітей, які потребують сімейного виховання
605.	оприлюднити на сайтах розпорядників інформації відомості відповідно до вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації»
606.	забезпечити проведення особистих прийомів посадовими особами відповідно до вимог Закону України «Про звернення громадян»
Головному управлінню Національної поліції в Чернівецькій області:	

607.	провести навчальний тренінг щодо порядку реагування на випадки жорстокого поводження з дитиною та організації міжвідомчої взаємодії із відповідними суб'єктами
Головному управлінню Державної служби з надзвичайних ситуацій України в Чернівецькій області:	
608.	провести нараду з керівниками територіальних громад щодо приведення стану експлуатації захисних споруд у відповідності до наказу Міністерства внутрішніх справ України від 9 липня 2018 року № 579
Чернівецькому обласному територіальному центру комплектування та соціальної підтримки:	
609.	забезпечити право на правничу допомогу доставленим, затриманим до ТЦК та СП, зокрема організувати місця для роботи адвоката з клієнтом і гарантувати безперешкодний доступ адвоката до клієнта
ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСТЬ	
Чернігівській обласній державній адміністрації, обласній військовій адміністрації:	
610.	забезпечити приведення захисних споруд у закладах освіти у належний санітарно-гігієнічний стан та належної вентиляції з метою створення безпечних умов перебування дітей відповідно до вимог Кодексу цивільного захисту України та Вимог щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом МВС України від 09.07.2018 № 579
611.	забезпечити організацію оздоровлення і відпочинку вихованців закладів інституційного догляду та виховання із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також дітей з особливими освітніми потребами
612.	забезпечити затвердження та фінансування у повному обсязі обласної програми забезпечення потреб осіб/сімей у соціальних послугах на основі визначених потреб населення області відповідно до пункту 4 статті 11, статті 25 Закону України «Про соціальні послуги», постанови Кабінету Міністрів України від 14 січня 2026 р. № 64 «Деякі питання організації надання соціальних послуг»
613.	забезпечити контроль за неухильним дотриманням вимог Державного стандарту стаціонарного догляду щодо розширення

	надання соціальних послуг стаціонарного догляду (облаштування/створення ліжко-місць) для постійного або тимчасового проживання осіб похилого віку та осіб з інвалідністю, які б у повному обсязі задовольняли потреби мешканців у цих послугах Чернігівської, Ніжинської, Прилуцької, Корюківської, Бобровицької, Городнянської, Носівської та Остерської міських територіальних громад
614.	забезпечити усунення виявлених порушень вимог ДБН В.2.2-18:2007 у частині недотримання допустимої нормативної площі проживання підопічних у житлових кімнатах закладів соціальної сфери, що надають соціальні послуги із цілодобовим проживанням (перебуванням) та забезпечення належного контролю за їх дотриманням
615.	забезпечити приведення діяльності надавачів соціальних послуг із цілодобовим проживанням (перебуванням) у відповідність до Критеріїв діяльності надавачів соціальних послуг, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2020 № 185, зокрема в частині забезпечення безбар'єрного простору в приміщеннях таких надавачів відповідно до вимог ДБН В.2.2-40:2018
616.	забезпечити системний контроль за дотриманням структурними підрозділами обласної військової адміністрації та районних військових адміністрацій вимог законодавства у сфері реалізації права громадян на звернення та доступу до публічної інформації, зокрема щодо повноти й актуальності оприлюднення інформації на офіційних вебсайтах, функціонування «гарячих ліній» та впорядкування систем обліку публічної інформації
Головному управлінню Національної соціальної сервісної служби у Чернігівській області:	
617.	забезпечити проведення заходів державного контролю/моніторингу щодо дотримання Чернігівською, Ніжинською, Прилуцькою, Корюківською, Бобровицькою, Городнянською, Носівською та Остерською міськими територіальними громадами вимог Закону України «Про соціальні послуги» у частині надання соціальних послуг стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання осіб похилого віку та осіб з інвалідністю відповідно до потреб мешканців територіальних громад у цих послугах, визначених відповідно до пункту 5 статті 11 та статті 25 цього Закону

Органам місцевого самоврядування:	
618.	забезпечити проведення моніторингу своєчасності визначення потреб населення територіальних громад у соціальних послугах відповідно до пункту 5 статті 11, статті 25 Закону України «Про соціальні послуги», пункту 4 статті 34 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», постанови Кабінету Міністрів України від 14 січня 2026 р. № 64 «Деякі питання організації надання соціальних послуг» та затвердження, за результатами оцінки, планів розвитку соціальних послуг у територіальній громаді
619.	забезпечити затвердження та фінансування у повному обсязі місцевих програм у частині забезпечення потреб осіб/сімей у соціальних послугах
620.	забезпечити надання соціальних послуг стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання осіб похилого віку та осіб з інвалідністю (облаштування/створення ліжко-місць) у Чернігівській, Ніжинській, Прилуцькій, Корюківській, Бобровицькій, Городнянській, Носівській та Остерській міських територіальних громадах, які б у повному обсязі задовольняли потреби мешканців територіальних громад у цих послугах, визначених відповідно до пункту 5 статті 11, статті 25 Закону України «Про соціальні послуги»
621.	вжити заходів щодо розширення мережі надавачів соціальних послуг стаціонарного догляду на основі визначених потреб мешканців територіальних громад згідно з пунктом 4 статті 11, статтею 25 Закону України «Про соціальні послуги», постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2026 р. № 64 «Деякі питання організації надання соціальних послуг», а також послуг підтриманого проживання у межах реалізації експериментального проєкту з організації надання внутрішньо переміщеним особам похилого віку та особам з інвалідністю соціальної послуги стаціонарного догляду за принципом «гроші ходять за людиною», запровадженого відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 06.08.2024 № 888
622.	забезпечити постійний контроль за організацією безпечного харчування, за якістю соціально-побутового обслуговування, за організацією медичного обслуговування підопічних, за санітарно-гігієнічних, протиепідемічних (профілактичних) і протипожежних заходів захисту в закладах соціальної сфери, які надають соціальні послуги із цілодобовим проживанням (перебуванням)
623.	забезпечити приведення штатної чисельності працівників служб у справах дітей у відповідність до Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»

624.	забезпечити належний контроль за житловими і майновими правами дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, веденням особових справ та індивідуальних планів соціального захисту
625.	забезпечити виконання вимог пункту 2 Постанови Кабінету Міністрів України від 20.08.2021 № 893 щодо запровадження та організації функціонування послуги патронату над дитиною
626	забезпечити оприлюднення на офіційних вебсайтах інформації, передбаченої Законом України «Про доступ до публічної інформації» та реалізації права на подання усного звернення, зокрема за контактним номером телефону, оприлюдненому на офіційному вебсайті

Апарат Верховної Ради України
04-25/3-2026/70824 від 02.04.2026

2190389

ЕАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Задорожний Андрій Вікторович
Сертифікат: 3FAA9288338EC00304000000F00C3100CB23DC00
Дійсний до: 02.12.2026 0:00:00

